

Nordiska rådet

28:e sessionen

1980

Supplementband

innehållande remissuttalanden m. m.
rörande förslag (s. k. A- och B-saker)
behandlade vid 28:e sessionen

Förslagen med tillhörande
utskottsbetänkande finns i huvud-
bandet från sessionen

Stockholm 1980

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1980

Redaktör Åke Edwall

ISBN 91-7052-503-X

Innehållsförteckning

Medlemsförslag

A 507/t	Liberalisering av de nordiska ländernas regler för fraktcharter	5
A 533/j	Lagstiftning mot utländskt stöd till politiska partier i Norden	43
A 536/k	En nordisk idrottshögskola i Brønderslev	50
A 539/s	Upprättande av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut	59
A 540/k	Skeppstekniskt och skeppsekonomiskt utbildnings-samarbete	87
A 542/e	Förbättrat konsumentskydd beträffande lås	137
A 543/t	Gemensamt ansvar för utlandsskolor	164
A 544/t	Sänkning av flygpriserna på inomnordiska rutter	
A 545/k	Forskning rörande kväernas kultur och språk i Nordnorge	217
A 546/s	Enhetliga regler inom Norden för användningen av akupunktur	268
A 547/j	Enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning	293
A 548/s	En övergripande konvention angående tillgodoräknande av tjänstgöring i annat nordiskt land för löne- och andra förmåner	330
A 549/t	Förbättrad isbrytarassistans till passagerarfärjor i Norden	375
A 550/t	Åtgärder för att öka pensionärernas resande inom Norden	396
A 551/t	Nordiskt samarbete angående ett bilavgiftssystem som stimulerar trafiksäkerhet m. m.	420
A 552/k	Nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter	451
A 553/e	Samnordisk stadsforskning	503
A 554/e	Åtgärder för att underlätta industriella projekt . .	532
A 555/j	Koordinering och intensifiering av verksamhet beträffande upplysning och forskning om de mänskliga rättigheterna	560
A 556/s	Forskning m. m. kring datateknikens konsekvenser för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö	586
A 557/e	Den nordiska glasindustrin	646
A 559/k	En gemensam nordisk bokmarknad	685
A 560/s	Rättsskyddet vid sjukdom och andra vårdssituationer	716
A 561/s	Åtgärder för att förbättra nordiska projektanställ-das ställning utanför Norden	738
A 562/t	Ett nordiskt trafiksäkerhetsår	776
A 563/k	Nordiskt samarbete inom videogramrådet samt inom tillämpningen av den nya informationsteknologin	807
A 564/j	Enhetliga nordiska regler om mut- och bestickningsbrott	840
A 565/t	Förbättrad nordisk transportstatistik	865

A 566/s	Gemensam nordisk registrering av läkemedel . .	895
A 568/s	Nordiskt samarbete beträffande arbetsmiljörisker i samband med graviditet	931
A 571/j	Indrivning av felparkeringsavgifter i annat nor- diskt land	975

Ministerrådsförslag

B 27 A/e	Ett nordiskt samarbetsprogram på konsumentom- rådet	985
----------	--	-----

Medlemsförslag om liberalisering av de nordiska ländernas regler för fraktcharter

(Väckt av Eric Carlsson, Christian Christensen, Gustav Holmberg, Otto Mørch, Gunnar Richardson och Rolf Sellgren)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk kommitté för transportekonomisk forskning (NKTF):

NKTF:s uppgift är att samordna den transportekonomiska forskningen i de nordiska länderna och stimulera utvecklandet av en gemensam forskningsmiljö på området. I enlighet med den nordiska transportöverenskommelsen bistår NKTF Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor i dess verksamhet.

NKTF anser att det inte ligger inom kommitténs mandat att ta ställning till frågan om liberalisering av de nordiska ländernas regler för fraktcharter.

Stockholm den 15 september 1977

Nordisk kommitté för transportekonomisk forskning

Per Jönsson
Ordförande

Scandinavian Airlines System (SAS):

Fraktcharterreglerna har tidigare varit föremål för ingående utredning av "Det departementala arbetsutskottet för charterfrågor", DAC-II, som lade fram sitt betänkande för de skandinaviska trafikministrarna den 15 november 1976.

Vid ett nytt möte mellan trafikministrarna den 5 juli 1977 beslutades att ge DAC-utvalget ett förnyat uppdrag att undersöka den skandinaviska flygfraktmarknaden, utbudet av flygtransporttjänster på fraktområdet och näringslivets behov av fraktcharter. SAS-koncernen kommer därvid att få redogöra för sin flygfraktprodukt och vilka effekter ett eventuellt införande av splitcharter skulle kunna få på den reguljära flygverksamheten.

Mot bakgrund av att de tre skandinaviska ländernas gemensamma utredning i charterärendet fortsätter och att SAS i likhet med andra berörda parter förväntas avge nya kommentarer och synpunkter anser vi det mest lämpligt att först vid en senare tidpunkt ge ett fullständigt svar till nämnda medlemsförslag. Vi avser att lämna samma uppgifter till Nordiska rådets trafikutvalg som till DAC-utvalget. Vi är dock självfallet också beredda att till Nordiska rådets trafikutskott lämna en allmän information, i form av en föredragning eller på annat sätt som utskottet finner lämpligt, om SAS reguljära fraktverksamhet. Vi tror att trafikutskottet på så sätt lättare kan följa vår argumentering inför DAC-utvalget och utvärdera framtida förslag.

Bromma den 12 september 1977

Knut Hagrup
President

Personalorganisationernas representantskap inom SAS i Norge och Sverige:

Samtlig anställd personal inom SAS Sverige/Norge får härmed framföra följande synpunkter i rubricerade ärende:

- De anställda har genom skrivelse till och uppvaktningar hos de tre skandinaviska kommunikationsministrarna framfört sin djupa oro över de konsekvenser för anställningstryggheten inom SAS en liberalisering av charterbestämmelserna skulle medföra. Det är vår bestämda uppfattning att intet nytt framkommit som ger oss anledning att ändra inställning i frågan.
- Vi vill påpeka att vid de ovan nämnda uppvaktningarna försäkrade såväl den svenska som den norska kommunikationsministern att någon liberalisering av fraktcharterreglerna ej var aktuell inom en snar framtid. Kommunikationsministrarna gav också uttryck för det arbetsgivaransvar man som delägare i SAS kände och att man inte ville medverka till förändringar som negativt påverkar arbetstryggheten för de anställda.
- Vi hänvisar också till pressmeddelande av den 5 juli 1977 från trafikministermöte i Köpenhamn, där det framgår att DAC-utvalget fått förnyat mandat att undersöka möjligheterna för en liberalisering av fraktcharterbestämmelserna.
- Vi finner det därför naturligt att resultatet av denna utredning avvaktas innan Nordiska rådet tar ställning i denna fråga.

Mot bakgrund av ovan anförda hemställer samtlig anställd personal inom SAS Sverige/Norge att Nordiska rådet avslår rubricerade medlemsförslag.

Stockholm den 15 september 1977

På uppdrag av personalorganisationerna

Sten Eklund
Anställdas fackliga samråd i Sverige

Nordisk Speditørforbund:

— — — Man skal stærkt anbefale, at forslaget vedtages.

En liberalisering af de gældende regler vil efter forbundets formening være til gavn for de nordiske landes næringsdrivende, som må være interesserede i størst mulig valgfrihed på dette område. Det vil samtidig styrke de nordiske flyfragtspeditører i konkurrencen med de lande, hvor splitchartervirksomhed nu er tilladt. Det forudsættes herved, at en liberalisering sker samtidig og efter ensartede regler i de nordiske lande.

Der foreligger fra Danmark, Finland og Sverige detaljerede udtalelser (*se nedan*), til hvis indhold der henvises.

København, den 29. september 1977

P. f. v.

Hans O. Christiansen

D a n m a r k**Ministeriet for offentlige arbejder:**

— — — skal man efter drøftelse med *Samferdselsdepartementet, Oslo* (*se nedan*) og *kommunikationsdepartementet, Stockholm*, herved meddele følgende:

På et møde i København den 5. juli d. å. besluttede trafikministrene i Danmark, Norge og Sverige at pålægge Det skandinaviske departementale charterudvalg (DAC-udvalget) at gennemføre en undersøgelse af det skandinaviske flyfragtmarkeds omfang, struktur og udviklingstendenser samt redegøre for, om det skandinaviske næringslivs behov for flyfragttjenester bliver tilgodeset gennem det nuværende og planlagte udbud.

Så snart resultatet af udvalgets arbejde foreligger, vil de tre trafikministre drøfte mulighederne for eventuelle yderligere liberaliseringer af de skandinaviske fragtcharterregler.

Man skal samtidig gøre opmærksom på, at den trafikministerbeslutning, som omhandles på side 2, 3. afsnit, i medlemsforslaget, omfatter en reel nydannelse i det skandinaviske charterregelsæt. Den blev indført ved siden af en bestående dispensationsadgang for fragtcharterflyvninger til og fra Skandinavien, og det er således ikke rigtigt, når det i det pågældende afsnit siges:

”Detta innebär i realiteten endast en formalisering av tillämpad praxis”.

Man kan endelig oplyse, at *handelsministeriet*, der herfra er gjort

bekendt med foranstående, i skrivelse af 8. september 1977 har meddelt, at det ikke har bemærkninger hertil.

København, den 12. september 1977

P. m. v.

E. b.

B. Willumsen

Provinshandelskammeret:

— — — meddele, at vi ikke på nuværende tidspunkt mener at kunne tage endelig stilling til det pågældende forslag, idet der som bekendt for kort tid siden er indledt drøftelser mellem ministeriet for offentlige arbejder og erhvervslivets hovedorganisationer om netop dette spørgsmål.

Vi mener derfor at måtte udsætte vor besvarelse, indtil disse forhandlinger er ført til ende.

København, den 5. oktober 1977

P. f. v.

E. b.

B. Kremer

Industrirådet:

Industrirådet har gentagne gange over for de danske myndigheder påpeget industriens stigende behov for en lempelse af de gældende restriktioner på dette område — særligt forbudet mod splitcharter.

Under henvisning til de lempeligere regler, der er gældende i en række europæiske lande, findes det af afgørende betydning for eksportindustriens konkurrenceevne, at danske (nordiske) virksomheder får mindst den samme adgang til valget mellem alternative transportformer som de udenlandske industrivirksomheder, hvormed der skal konkurreres.

Rådet kan bekræfte, at de gældende restriktioner er medvirkende til at vanskeliggøre en lang række forsendelser, som industrien af konkurrencemæssige hensyn tvinges til at sende via det europæiske splitchartermarked i England, Holland, Belgien, Luxembourg og Vesttyskland. Man skal i denne forbindelse ikke undlade at henlede opmærksomheden på, at restriktionerne således er årsag til en unødigt belastning af det antal tilladelser, som Danmark råder over til grænseoverskridende landevejs-transporter.

Rådet kan yderligere meddele, at det findes ønskeligt, at speditører accepteres som chartere med deres konsolideringslast, men dette må dog ikke forhindre en afskiber eller modtager i selv at gå ind som "del-charter".

Hvorvidt brancheforeninger bør accepteres som chartere, således at personer og firmaer inden for en branche kan samlaste, er vanskeligt at vurdere, men det kan ikke udelukkes, at enkelte brancher vil kunne drage fordel heraf.

En yderligere liberalisering af reglerne for medtagning af gods med passagercharterfly har også industriens interesse, om end interessen herfor er kommet mindre markant til udtryk. Der vil dog ofte være mulighed for væsentlige tidsbesparelser, da passagercharterflyene går direkte til en lang række destinationer, der ikke i samme udstrækning betjenes af IATA-selskaberne.

Industrirådet skal sluttelig påpege, at den teknologiske og økonomiske udvikling i de seneste årtier har medført krav om en hurtig transport og en kort kapitalbinding i varer under transport. Lufttransport imødekommer især disse krav, og en liberalisering af luftcharterreglerne vil således forbedre eksportindustriens konkurrenceevne og efter Rådets vurdering næppe skade det værdifulde nordiske luftsamarbejde i SAS.

København, den 19. september 1977

Ove Munch

Johs. Reeckmann

Grosserer-Societetet:

Societetets ønske om en lempelse i den nuværende regulering af fragtcharterreglerne, derhen at der gives tilladelse til såkaldt splitcharter og konsolidering (for såvel speditører som brancheforeninger), skal ses som et udtryk for nødvendigheden af, at dansk erhvervsliv bydes samme betingelser som virksomhederne i de lande, med hvilke vi skal konkurrere, således at vor konkurrenceevne ikke forringes. Det er derhos Societetets opfattelse, at en liberalisering af det nævnte omfang ikke vil fjerne det eksisterende grundlag for SAS' rutefragtvirksomhed, idet et væsentligt nyt fragtunderlag, der ikke tidligere på grund af de relativt høje rutefragtpriser har været transporteret pr. fly, efter al sandsynlighed vil finde det omkostningsmæssigt relevant at anvende de forskellige muligheder for luftfragtcharter.

Da Societetet således ikke finder, at SAS' interesser berøres væsentligt, kan hensynet til SAS' koncession ikke begrunde en udelukkelse af en hensigtsmæssig udbygning af fragtcharterflyvninger til og fra Danmark, og for at kunne tilgødes konkurrenceevnen for danske

virksomheder samt tilbyde disse en høj grad af valgmulighed for så vidt angår transportformer med de deraf følgende forskellige transportomkostninger skal Societetet derfor varmt anbefale en liberalisering af hele området.

København, den 14. oktober 1977

H. Sejer-Petersen

Direktør

Landbrugsraadet:

— — — meddele, at man vil finde det ønskværdigt, at Nordisk Råd anbefaler de nordiske landes regeringer at gennemføre en liberalisering af de gældende fragtcharterregler.

I de hidtidige drøftelser med de danske myndigheder har Landbrugsraadet støttet ønsket om ændring af de gældende restriktioner, særlig forbudet mod splitcharter.

Begrundelsen herfor er, at Raadet mener, at en liberalisering af fragtcharterreglerne, specielt splitcharter, er en forudsætning for, at der i Danmark kan opbygges en fragtcharterservice svarende til det, der findes i Holland ved selskabet Martinair.

Et lands eksporterhverv er naturligvis i en bedre konkurrencesituation, når der eksisterer et sådant charterselskab i landet.

Der er i 1976 blevet kørt 800 tons dansk fjerkræ til Amsterdams lufthavn, for at blive fløjet til Mellemøsten med ovennævnte hollandske selskab.

København, den 19. oktober 1977

På Landbrugsraadets vegne

E. b.

Kjeld Ejler

Danmarks Rederiforening:

De nuværende restriktive bestemmelser, først og fremmest udelukkelsen af splitcharter, begrænser på urimelig måde mulighederne for at opbygge danske fragtcharterselskaber, og som følge heraf har danske im- og eksportører i stigende omfang set sig nødsaget til at anvende udenlandske fragtcharterselskaber, der opererer ud af Amsterdam, Luxembourg og London.

En liberalisering af fragtcharterreglerne på nordisk basis vil åbne

mulighed for, at danske og andre nordiske selskaber kan udvikle en betydelig international trafik i lighed med danske og andre nordiske rederiers deltagelse i den internationale godstrafik ad søvejen. På længere sigt vil en del af de godsmængder, der i dag transporteres ad søvejen, overgå til flytransporter, og det vil være naturligt, om bl. a. danske virksomheder får adgang til at betjene dette voksende internationale flyfragtmarked, hvilket de nuværende snævre regler i realiteten udelukker dem fra.

Vi vil endelig bemærke, at Danmarks Rederiforening anser det for værdifuldt at bevare det nordiske luftfartssamarbejde, men vi mener, at de regler og begrænsninger, der nu gælder for chartertrafikken, går urimelig langt i beskyttelse af SAS og betyder opretholdelsen af en monopolagtig stilling, der er skadelig for den videre udvikling af nordiske luftfartsinitiativer.

København, den 12 september 1977

Danmarks Rederiforening

P. d. v.

Jørgen Holck

Danske Luftfragtspeditørers Forening:

Indledningsvis vil foreningen stærkt beklage, at der endnu ikke er fundet en rimelig og velafbalanceret liberalisering af de nordiske landes regler for fragtcharter, det til trods, at næsten samtlige organisationer og foreninger, som repræsenterer luftfragtforbrugeren, har fremsat stærke og begrundede ønsker herom.

Til Nordisk Råds medlemsforslag, som i al væsentlighed refererer sig til Det Skandinaviske Departementale Charterudvalgs Betænkning om Charterspørgsmål, skal foreningen anføre, at . . .

1. Passagercharter

Af hensyn til passagercharterflyenes ofte ruteprægede flyfrekvens bør tilladelsen til medtagelse af fragt ske efter samme restriktive regler som foreslået af DLF for flere charteres mulighed for udnyttelse af et flys kapacitet.

2. Fragtcharter

Det vil være af helt afgørende betydning for den andel af dansk eksportindustri, som på kortere og/eller længere sigt vil være fragtcharteregnet, at speditører accepteres som charterere med deres konsolideringslast.

Det er foreningens opfattelse, at kun under forudsætning af, at speditøren kan fungere som samlast og koordinator mellem på den ene

side individuelle eksportører og/eller brancheforeninger og charterselskaberne på den anden side, vil de af foreningen foreslåede liberaliseringer af reglerne for fragtcharter få den tilsigtede positive betydning.

Foreningen skal endnu engang understrege, at der i ovennævnte synspunkter og i foreningens tidligere fremsendte forslag til regler for liberalisering af fragtcharter ikke ligger nogen hensigt og/eller ønske om at skade de koncessionerede flyselskabers eksisterende og fremtidige fragtomsætning.

Danske industri og danske speditører har en klar interesse i, at SAS og andre koncessionerede flyselskaber kan opretholde og videreudvikle trafikfrekvens og serviceniveau på et sundt økonomisk grundlag.

Det er derimod foreningens hensigt at pege på det uheldige i, at en stadig større part af dansk im- og eksportgods ekspederes via udenlandske lufthavne, hvilket betyder såvel forøgede omkostninger som længere transporttid.

København, den 16. september 1977

Danske Luftfragtspeditørers Forening

(Oläsligt namn)

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har i skrivelse den 4 oktober 1977 förklarat sig icke ha någon kommentar till medlemsförslaget.

Ansattes Fælles Samråd SAS Danmark:

Ansattes Fælles Samråd (AFS), som er et samarbejde mellem samtlige faglige organisationer i Scandinavian Airlines System Danmark og oprettet med det formål at varetage de ansattes fælles interesser, har gennem Dansk Pilotforening modtaget Nordisk Råds skrivelse A 507/t vedrørende forslag til liberalisering af de nordiske landes regler for fragtcharter.

Det er med den største alvor og bekymring, at AFS på et møde den 26. september har behandlet sagen, og vi skal på vegne af samtlige ansatte i SAS Danmark fremsætte følgende kommentarer.

Da man i 1950 oprettede SAS, var det med det formål at skabe et luftfartsselskab af internationalt format, som på effektiv vis kunne varetage det skandinaviske erhvervslivs interesser med hensyn til befordring af passagerer, post og fragt. Alle vil nok idag erkende, at ingen af de tre skandinaviske moderselskaber (DDL, DNL eller ABA) ville have været istand til at nå dette resultat alene.

En liberalisering af de nugældende charterregler kan få katastrofale følger for SAS' fremtidige eksistens og dermed for vore medlemmers ansættelsestryghed.

Som bekendt kan luftfartsselskaberne idag flyve til en billigere pris end tidligere, en udvikling der er fremkommet på grund af stærk konkurrence samt uhyre investeringer i bedre materiel. Det er idag et anerkendt faktum, at den mest økonomiske måde at flyve på er med wide-body fly, hvor passagerindtægterne suppleres med fragtindtægter for at opnå rentabilitet. En liberalisering af fragtmarkedet vil derfor kunne få uhyre konsekvenser for rentabiliteten af wide-body fly, som SAS allerede har investeret meget store beløb i, og som betyder en så stor kapacitetsforsøgelse på fragsiden, at der ikke i en overskuelig fremtid synes at være grund til liberalisering på grund af kapacitetsbehov.

For at kunne konkurrere på et fragtmarked må meget store investeringer i materiel og personale anses for sandsynlige, og ved en vurdering af skandinaviske selskaber, der måtte have disse ressourcer, er det svært at få øje på mere end et eller to selskaber, der på grund af deres nære forbindelse med skibsfarten klarer disse investeringer. På den anden side må en liberalisering også antages at give ikke-skandinaviske selskaber mulighed for at komme ind på markedet, og der findes selskaber med så store ressourcer i baghånden, at det må anses for overvejende sandsynligt, at disse vil blive så hårde konkurrenter for eventuelle skandinaviske selskaber, at de skandinaviske ikke kan klare sig.

Efter vor bedømmelse vil en stor del af det skandinaviske fragtmarked derfor blive overtaget af ikke-skandinaviske selskaber.

Liberalisering vil under alle omstændigheder betyde indskrænkning af arbejdspladser i SAS, og sandsynligvis uden at disse opvejes af en tilsvarende tilgang i andre skandinaviske selskaber, og vi betvivler stærkt, at en liberalisering i det hele taget vil være til gavn for skandinaviske luftfartsinteresser.

Gennem årene har SAS investeret meget store beløb på fragtområdet for at kunne betjene det skandinaviske marked på bedste måde, investeringer, som endnu langtfra er forrentet og afskrevet, og som løbende er blevet videreudviklet til at opfylde de krav, som skandinaviske firmaer har kunnet stille til deres nationale selskab.

En liberalisering, der medfører bortfald af SAS' marked, kan ikke undgå at få meget alvorlige konsekvenser for SAS' økonomi og kan i yderste fald medføre, at SAS ikke er i stand til at overleve i den hårde konkurrence mod andre, for en stor del statsstøttede udenlandske luftfartsselskaber.

På baggrund af ovennævnte må AFS alvorligt henstille til Nordisk Råd, at man ikke liberaliserer på charterområdet, før man har vished for, at en liberalisering ikke sætter SAS' eksistens på spil eller medfører, at dele af SAS' indtægter bortfalder.

Kastrup, den 28. september 1977

På samrådets vegne

Benny Mortensen

Sterling Airways A/S:

Imidlertid kan vi meddele, at vi helt og fuldt støtter ovennævnte medlemsforslag om en liberalisering af fragtcharterreglerne, som indebærer en tilladelse til splitcharter. Vi vil dog ikke undlade at gøre opmærksom på, at Sterling er nok så meget interesseret i en liberalisering på passagercharterområdet, hvorfor vor støtte til fragtcharterliberaliseringen må gøres betinget af, at den ikke sker på bekostning af en liberalisering af reglerne for passagercharter.

Dragør, den 9. november 1977

Sterling Airways A/S

Anders Helgstrand

Direktør

Danair A/S:

— — — skal vi herved meddele, at vi ikke har ønske om at fremsætte en udtalelse om forslaget, men henviser til den udtalelse, der er givet af Scandinavian Airlines System (*se oven*).

København, den 4. oktober 1977

Danair A/S

Poul Erik Hansen

Mærsk Air:

Som bekendt har vort selskab igennem flere år forsøgt at få fragtcharterreglerne liberaliseret, således at specielt splitcharter kan udføres til og fra de nordiske lande,

for det første:

for at give erhvervslivet samme valgmuligheder imellem forskellige transportformer, som det udenlandske erhvervsliv allerede har, og

for det andet:

for at sikre en basis for, at der i Norden kan opbygges charterselskaber med fragtflyvning som speciale.

Med de restriktive bestemmelser, der i øjeblikket hersker, herunder først og fremmest igennem udelukkelsen af splitcharter, begrænser man på urimelig måde erhvervslivets muligheder og fordyrer omkostningsbilledet. Konsekvensen har da også været, at erhvervslivet af konkurrencemæssige grunde har set sig nødsaget til i stigende udstrækning at anvende de fragtchartermuligheder, der allerede findes fra Holland, England, Luxembourg og senest fra Tyskland.

Vi føler, at de regler og begrænsninger, der gælder for vort virke, er en urimelig og unødvendig beskyttelse af ruteselskaberne og medfører opretholdelsen af en monopolagtig stilling, som vi i princippet finder skadelig.

Nordisk skibsfart har udviklet sig på et liberalt grundlag og har idag den altovervejende del af sin indtjening mellem tredjelande. På lang sigt vil selvsagt en del af det gods, der bliver transporteret ad søvejen overgå til at blive transporteret ad luftvejen, og det er kun naturligt, at der gives nordiske virksomheder mulighed for at deltage i disse transporter. Dette udelukkes i realiteten idag bl. a. igennem opretholdelsen af forbudet mod splitcharter.

I øvrigt tillader vi os at henvise til den hyppige omtale af dette problem i dagspressen, herunder især til omtalen af den konkurrenceforvridende effekt, de nordiske eksportvirksomheder således befinder sig i som følge af forbudet mod splitcharter.

Vi mener derfor, at Nordisk Råd bør vedtage det fremlagte medlemsforslag.

København, den 26. oktober 1977

Maersk Air

Johan H. Paus

Adm. Direktør

A/S Conair:

Conair støtter den fremsatte rekommandation om en liberalisering af fragtcharterreglerne, som indebærer tilladelse til splitcharter.

For at en sådan rekommandation skal opnå den tilsigtede virkning, bør reglerne udformes således, at splitcharter kan udnyttes af speditører og brancheforeninger og godset kan transporteres både på rene fragtfly og på passagerfly med extra fragtkapacitet.

Vi gør dog opmærksom på, at Conair's primære interesse er charterflyvning med passagerer, hvorfor vi ikke kan gå ind for en ensidig liberalisering af fragtcharterreglerne, såfremt dette sker på bekostning af en liberalisering af passagercharterreglerne.

København, den 25. oktober 1977

Simon Spies

Landsforeningen danske Vognmænd har i skrivelse den 29 juni 1977 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland**Trafikministeriet¹:**

— — — konstaterar trafikministeriet att specialbestämmelserna rörande flygverksamhet av ifrågavarande typ är knappa och att man i praktiken i detta hänseende tillämpar en tämligen liberal politik i Finland.

För den inhemska trafikens vidkommande har det inte förekommit svårigheter med frakttransporter i den reguljära linjetrafiken. Utanför den reguljära linjetrafiken har transport av flygfrakt inom landet varit fri och i vissa fall i det närmaste fått karaktären av reguljär fraktrafik. Denna verksamhet utövas av flygföretag inom ramen för dess verksamhetstillstånd utan andra särskilda tillstånd. Regler för split charter-verksamhet existerar inte i den inhemska trafiken. I praktiken kan befraktaren inte sälja vidare det frakutrymme som han har förvärvat i luftfartyget, men flera befraktare kan gemensamt eller var för sig träffa avtal direkt med operatören.

För den internationella trafikens vidkommande sker flygfraktverksamheten i den reguljära trafiken inom den av IATA fastställda generella ramen. Fraktflygningarna utanför den reguljära linjetrafiken behandlas som charterfraktflygningar för vilka tillstånd begärs skilt för varje flygning. Det har i allmänhet inte funnits skäl att vägra dessa tillstånd. Även om befraktaren i dessa fall oftast är ett företag eller en person, förbjuder de gällande reglerna inte uttryckligen att det skulle finnas flera befraktare. Däremot kan en enskild befraktare inte sälja flygplanets kapacitet vidare.

De svårigheter i flygfraktverksamheten som man vill avlägsna eller minska genom medlemsförslaget förekommer sålunda inte i någon nämnvärd grad i Finland. I de övriga nordiska länderna torde både reglerna och praktiken vara strängare än i Finland, och detta torde ha varit upphovet till förslaget i fråga. Även i charterflygbestämmelserna i allmänhet finns det olikheter mellan Finland och de övriga nordiska länderna.

Helsingfors den 15 september 1977

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Handels- och industriministeriet:

Med tanke på främjandet av utrikeshandeln, framför allt exporten, är det av vikt, att företagen har tillgång till en effektiv fraktservice. De olika flygfraktalternativ, som inom ramen för linje- och charterflyget

¹ Yttrandet översatt från finska.

för närvarande står tillbuds, har enligt handels- och industriministeriets uppfattning i tillfredsställande mån motsvarat företagets transportbehov.

Därest man anser det nödvändigt att se över nu gällande bestämmelserna rörande fraktcharterflygverksamheten, som kompletterar linjeflyget, borde liberaliseringen av bestämmelserna enligt ministeriets uppfattning inriktas på vissa specialfall, beträffande vilka en liberalisering kan ske utan att försvåra upprätthållandet av det reguljära linjeflyget.

Helsingfors den 4 oktober 1977

Edgar Naupert
Byråchef

Luftfartsstyrelsen:

Medlemsförslaget syftar till att få till stånd lindrigare bestämmelser angående charterfraktflygningar i de nordiska länderna samt speciellt till godkännandet av s. k. split charterfraktflygningar.

Vid ett studium av i förslaget avsedda frågor med hänsyn till de finska bestämmelserna angående charterflygningar och den praxis som tillämpas hos oss skall man för det första konstatera, att specialbestämmelserna rörande flygverksamhet av denna typ är synnerligen knappa och att man i Finland i praktiken tillämpar en tämligen liberal politik. I samband med en mera detaljerad behandling av ärendet är det skäl att skilja på å ena sidan den inhemska flygtrafiken och å andra sidan den internationella flygtrafiken.

För den inhemska trafikens vidkommande har det inte förekommit svårigheter med frakttransporter i den reguljära linjetrafiken, och det har inte funnits anledning till en speciell inblandning från myndigheternas sida. (Här gäller det ju inte transport av farliga ämnen eller motsvarande specialfall.) Även transporten av flygfraktgods utanför den reguljära linjetrafiken inom landet har varit fri. I vissa fall (bl. a. affärsbankernas ADB-material)) har denna transportverksamhet mellan vissa orter i det närmaste fått karaktären av reguljär frakttrafik. Denna verksamhet utövas av flygföretag inom ramen för speciella villkor i deras verksamhetstillstånd. Tillstånd eller begränsningar av annat slag har åtminstone hittills inte varit nödvändiga. Speciella bestämmelser, som skulle uttryckligen förbjuda eller tillåta den i förslaget avsedda split charterverksamheten, existerar inte för den inhemska trafikens del. I praktiken har det emellertid ansetts, att befraktaren inte kan sälja vidare det fraktrumme som han har förvärvat i luftfartyget. Om luftfartyget har anlåtats av mer än en befraktare, har befraktarna tillsammans eller var för sig direkt träffat avtal med operatören. I praktiken torde det inte ha förekommit svårigheter härvidlag.

I den internationella trafiken sker de reguljära flygfrakttransporterna

i enlighet med av IATA fastställda generella riktlinjer. I specialfall torde luftfartsmyndigheternas tillstånd vara påkallat. Beroende på fåtaligheten och slumpmässigheten av dessa fall har det inte ansetts vara nödvändigt att införa speciella bestämmelser om dem i lagstiftningen. För den icke-reguljära flygtrafikens vidkommande behandlas fraktflygningar med tunga luftfartyg som charterfraktflygningar för vilka tillstånd begärs skilt för varje flygning.

Enligt hittills vunna erfarenheter har det i allmänhet inte varit skäl att vägra tillstånd för dessa charterfraktflygningar, och man kan anse att det i de flesta fall har snarare varit fråga om anmälningsförfarande än tillståndsförfarande. Även om dessa flygningar i regel befraktas av ett företag eller en person, finns det i våra gällande bestämmelser inget uttryckligt förbud mot flera befraktare. Däremot förutsätter våra bestämmelser och vår praxis inte, att befraktaren skulle kunna sälja flygplanets kapacitet vidare.

På grund av de allmänna bestämmelserna rörande charterflygverksamhet får frakt inte befordras på charterflygningar avsedda för passagerartransport. Luftfartsmyndigheterna har i vissa specialfall kunnat medge undantag från denna regel.

Som ett generellt konstaterande anser luftfartsstyrelsen, att sådana svårigheter i fraktflygverksamheten, till vilkas avlägsnande elier mins-kande medlemsförslaget syftar, knappast förekommer i Finland i någon nämnvärd grad. De andra nordiska ländernas praxis torde emellertid vara strängare, vilket uppenbarligen har varit upphovet till det aktuella förslaget.

I detta sammanhang är det kanske skäl att konstatera, att det även i charterflygbestämmelserna i allmänhet finns olikheter mellan Finland och de övriga nordiska länderna.

Helsingfors den 2 september 1977

Veli-Martti Metsälampi

Avdelningschef

Pirkko Eskuri

Avdelningssekreterare

Statsjärnvägarna har i skrivelse den 11 juli 1977 förklarat sig icke ha något att anmärka mot medlemsförslaget.

Finnair¹:

---

1. Allmänt

Enligt vår uppfattning kompletterar fraktcharterflygningar och linje-trafikens flyktfraktutbud på ett lämpligt sätt varandra. Finnair bedriver

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

båda dessa trafikformer. Alla Finnairs passagerarflygningar transporterar frakt. Dessutom har Finnair rena fraktklinjer till Frankfurt, Düsseldorf, Amsterdam, London, Manchester och Stockholm. Även DC-10-planen, som trafikerar från Helsingfors till New York och Montreal, kan med avseende på sin fraktkapacitet helt likställas med rena fraktklinjer.

Fraktklinjerna kan erbjuda många olika specialpriser; det är lättare att åstadkomma nya fraktpriser för någon varugrupp t. ex. för nya exportvaror — än att sätta nya passagerarpriser. Linjetrafikens flygfraktservice är smidig och regelbunden och tjänar sålunda samhället, handeln, industrin och konsumenterna på ett ändamålsenligt sätt.

Charterflygningar bör komplettera linjetrafiken och inte dubbelarbeta med den. Fraktcharterreglerna och praxisen bygger också på detta. Med hjälp av charterflygningar kan man erbjuda flygtransport för varupartier, som inte ryms i linjeplan eller på sådana linjer, där utnyttjandet av linjetrafiken skulle bli svårt t. ex. på grund av flera omlastningar.

De nuvarande charterbestämmelserna, utom vissa inom branschen föreslagna preciseringar, är mycket ändamålsenliga. Naturligtvis begränsar de i någon mån fraktcharterflygningarnas antal (både för charterbolagen och linjetrafikbolagen), men detta är ju ändamålsenligt. Utan sådana bestämmelser skulle det säkert uppstå dubbelarbete med linjetrafiken.

Nedan kommenterar vi skilt de framförda önskemålen.

2. *Speditör som charterkund*

Den nuvarande bestämmelsen, som hindrar speditören att chartra fraktkapacitet under sitt eget namn för att sälja den vidare till sina kunder, är enligt vår mening riktig och absolut nödvändig. Om detta tillåts, skulle möjligheter skapas för speditörerna att bygga en regelbunden linjetrafik med stöd av sådana charterflygningar. Eftersom det är vanligt att den egentliga linjetrafiken regleras av koncessions-, pris- och andra regler, kan det inte vara ändamålsenligt att samma verksamhet kan bedrivas under ett annat namn utan motsvarande regler.

3. *Branschföreningar som charterkund*

För detta gäller samma kommentarer som för speditörer.

4. *Split charter*

I princip kränker tillåtande av split charter också linjetrafikens intressen, och är dessutom onödigt på områden där man kan erbjuda linje- fraktrafik. I detta hänseende kan man dock notera att tillåtelse för split charter mellan Finland och några fjärran länder kunde förbättra fraktservicen i allmänhet, varför vi tillstyrker att luftfartsmyndigheterna vid

behov skulle kunna bevilja split charter-rättigheter med dispens annorstädes än i trafiken inom Europa och i Nordatlanttrafiken.

5. *Frakt på charterflygningar med passagerare*

Om fraktefterfrågan förekommer mellan sådana orter, mellan vilka det finns charterflygningar med passagerare men inte linjetrafik, bör man tillåta att lastrummet säljes på passagerarflygningar med ett charterflygavtal till en kunds förfogande. Även detta kan ske med dispensförfarande och förutsätter inte nödvändigtvis förändringar i de egentliga grundbestämmelserna för charterflygningar.

Vi tror att flygtrafiken i sin helhet bäst kan tjäna samhället genom att följa den ovannämnda linjen. Flygtrafiken och i synnerhet den traditionella flygtrafiken behöver vissa verksamhetsramar för att undvika skadligt dubbelarbete och den konkurrens på olika villkor som orsakas av detta. Denna konkurrens leder slutligen till försämrade frakt-tjänster och minskade verksamhetsmöjligheter och flygbolagen kan erbjuda färre arbetstillfällen.

Helsingfors den 22 augusti 1977

Finnair oy
Risto Ojanen
Marknadsdirektör

Teollisuuden keskusliitto — Industrins centralförbund:

— — — — —

Flygfrakts betydelse i utrikeshandelns transporter är i ständigt tilltagande. Med beaktande av flygfrakttrafikens utveckling är det av vikt att fraktcharterflygningar inte onödigtvis begränsas och att även s. k. split charterflygningar möjliggörs.

Restriktionerna med avseende på fraktcharterflygverksamheten är i Finland i någon mån lindrigare än i de övriga nordiska länderna. I Finland har några nämnvärda svårigheter i denna bransch veterligen inte förekommit. Däremot har det förekommit svårigheter att nå överenskommelse med en del andra länder om att man på finska charterflygningar, då transportkapaciteten det tillåter, även skulle kunna transportera fraktgods.

Vi anser att ett utvecklande av den i linjetrafiken kompletterande fraktcharterflygverksamheten och den därtill anslutna split charterflygningen är viktigt, och understöder det framställda medlemsförslaget.

Helsingfors den 22 september 1977

Industrins centralförbund
Juhani Ristimäki

Ilmailualan unioni r.y. (Luftfartsbranschens union)¹:

Flygfraktt transporter skötes i vårt land av Finnair AB samt delvis av utländska flygbolag som har regelbunden linjetrafik till vårt land. Finnair transporterar flygfraktgods i regelbunden linjetrafik. Från de viktigaste flygfraktområdena har Finnair också regelbunden flygfraktttrafik. När man här även beaktar de fraktttransportmöjligheter, som erbjuds av utländska flygbolag, måste man konstatera att kraven på flygfrakten — gällande snabb och smidig transport — har uppfyllts på ett ändamålsenligt sätt.

Trots den snabba ökningen av mängden flygfraktgods i den regelbundna linjetrafiken, finns oss veterligen ännu mycket outnyttjad kapacitet, eftersom de nuvarande trafikplanen har lastutrymmen och transportförmåga av sådan storleksklass att varje linjeflyg också kan betraktas som fraktflyg.

Fraktttransportverksamheten bör komplettera linjetrafiken i de särskilda undantagsförhållanden, där linjetrafikens tjänster inte rimligtvis uppfyller de på flygfrakten ställda kraven. De gällande charterflygbestämmelserna skyddar på ett sakligt sätt för dubbelarbete, som, om det skulle tillåtas, till sist tydligen skulle lända alla parter till skada. Med hänvisning till det ovan sagda förhåller vi oss negativa till de i medlemsförslaget föreslagna liberaliseringspunkterna

- speditör som charterkund
- föreningar som charterkund
- split charterflygen
- fraktttransport på charterflygningar med passagerare, om också luftfartsmyndigheterna på goda grunder skulle kunna bevilja dispenser i nuvarande omfattning.

Näringslivets och exportindustrins intressen kan i förbättrandet av flygtransporternas utnyttjandemöjligheter enligt vår uppfattning endast avse flygfraktavgifter, som kan skötas med ändamålsenlig tariffpolitik. Genom liberalisering av bestämmelser kan man inte enligt vår mening utveckla flygfrakttjänster. Snarare ligger där en risk för att servicenivån sjunker och luftfartsområdet utvecklas på ett sätt som arbetskraftspolitiskt strider mot samhällets intressen.

Helsingfors den 14 september 1977

Ilmailualan unioni r.y.
Hemmo E. Hänninen
Ordförande

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen kuorma-autoliitto r. y. (Finlands lastbilsförbund)¹:

Finlands rederiförening motsätter sig ej en liberalisering av reglerna för fraktcharter inom flygtrafiken innebärande tillåtelse för s. k. split-charter, trots att detta troligen skulle innebära en ökad användning av flygtransporter, och sålunda i vissa fall innebära ett lastbortfall för sjöfarten.

Helsingfors den 23 augusti 1977

Finlands rederiförening r.f.

Per Forsskåhl

Lennart Hagelstam

Ålands redarförening r.f.:

— — — meddela, att vi stöder medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att företa en liberalisering av reglerna för fraktcharter, innebärande tillåtelse för s. k. split charter.

Mariehamn den 16 augusti 1977

Ålands redarförening r.f.

Justus Harberg

Suomen huolintaliikkeiden liitto — Finlands speditörförbund:

— — — Då länder utom Norden genom liberalisering utökat sin andel av flygfraktmarknaden som t. ex. nu senast Lufthansa genom det nyetablerade dotterbolaget German Cargo Service, råkar de nordiska flygbolagen i en ur konkurrenssynpunkt ohållbar situation. En liberalisering av splitcharterreglerna i Norden skulle även medföra att den överskottskapacitet som existerar speciellt under trafiksvag tid kunde utnyttjas till reducerade fraktpriser handel och industri tillgodo.

Även ur valutasynpunkt är en liberalisering nödvändig då Nordens totala flygfrakt uppgår till avsevärda belopp som delvis annars skulle tillfalla utländska charterbolag.

Förbundets åsikt är att liberaliseringsbestämmelserna skulle i likhet med IATA-resolutionerna hemställas "Government approval" och rätten till splitcharterconsolidering förbehålles IATA-flygfraktspeditörerna främst med tanke på bestämmelser gällande "restricted articles" och den krävande sakkunskap som flygfraktens invecklade tariffiering erfordrar.

Helsingfors den 31 augusti 1977

Suomen huolintaliikkeiden liitto r.y. — Finlands speditörförbund r.f.

Jan-Anders Enegren

Vicehäradshövding, ombudsman

Suomen kuorma-autoliitto r.y. (Finlands lastbilsförbund)¹:

Lindringar beträffande bestämmelserna om charterflyg har hittills berört endast passagerartrafik och baserat sig på de betänkanden som avgivits av de s. k. skandinaviska ministeriernas charterflygkommitté. Dessa betänkanden har beaktat den reguljära flygtrafikens och charterflygtrafikens intressen. Internationell frakttrafik utförs dock förutom med flyg även i rätt betydande omfattning med lastbil. Detta bör inte förbises då man granskar verkningarna av den offentliga maktens olika åtgärder med avseende på de olika transportformernas rättigheter och fördelar.

Enligt bestämmelserna om yrkesmässig motorfordonstrafik beviljas trafikrättigheter för godstransport i enlighet med det behov som skapas av den transportmängd som skall transporteras. Om enligt förslaget bestämmelserna om fraktcharterflyg lindras och s. k. split charter tillåtes, kan detta inte undgå att influera de åkares rättigheter och levnadsstandard, vilka beviljats rätt att utföra godstransport med lastbil i utlands- trafik. En lindring av bestämmelserna rörande fraktcharterflyg skulle leda till att för en del av utövarna av utlandstrafik upprätthållandet av en lönsam företagsverksamhet blev omöjlig på grund av ett i förhållande till transportbehovet alltför stort utbud på transportkapacitet. Nu gällande tillstånd för utlandstrafik har beviljats utgående från det faktiska transportbehovet, varför det inte vore motiverat att genom en ändring av bestämmelserna i enlighet med det aktuella förslaget främja en onödig och ofördelaktig inbördes konkurrens mellan de olika transportformerna. Vid en tidpunkt, då lastbilstrafiken även i övrigt har stora ekonomiska svårigheter att kämpa med, borde man snarare sträva efter att trygga utkomstmöjligheterna för utövarna av denna näringsgren och effektivisera användningen av dyrbar transportmateriel.

Om speditörerna beviljas tillstånd att arrangera öppna frakttransporter med charterflyg skulle detta skada inte endast den reguljära flygtrafikens intressen utan också de åkares intressen som utför transporter på utlandet. Det står vidare klart, att om möjligheterna att transportera fraktgods med passagerarcharterflyg ytterligare ökas, detta förr eller senare skulle leda till en omotiverad ökning av utbudet på dylikt flyg. Nuvarande praxis med specialtillstånd, enligt vilken passagerarplan i chartertrafik får transportera en begränsad mängd varor som lätt förskäms, är enligt vår åsikt tillräcklig och i detta skede borde man inte gå in för att ändra denna praxis.

Helsingfors den 29 augusti 1977

Toivo Ruotsalainen
Verksamhetsledare

Seppo Sainio
Avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

N o r g e**Samferdselsdepartementet:**

Under et møte i København den 5. juli d. å. besluttet de skandinaviske samferdselsministrene å pålegge Det skandinaviske departementale charterutvalg (DAC-utvalget) å gjennomføre en undersøkelse av

dels det skandinaviske flyfraktmarkeds omfang, struktur og tendenser,

dels hvorvidt det skandinaviske næringslivs behov for flyfrakttjenester tilgodeses gjennom det nåværende og planlagte utbud.

Så snart resultatet av utvalgets arbeid foreligger, vil samferdselsministrene drøfte mulighetene for eventuelle ytterligere liberaliseringer i de skandinaviske fraktcharterreglene.

Samferdselsdepartementet vil gjøre oppmerksom på det uriktige i det som er fremført i medlemsforslaget fra Nordisk Råd på s. 2, 3. avsnitt, nemlig at de 1976 nye regler om transport til Skandinavia av lettfordervelige varer i realiteten bare innebærer en formalisering av anvendt praksis. Innførelsen av de nye regler om frakt på selskapsreise-flyvninger representerer en konkret ny liberalisering, og ordningen som sådan kommer i tillegg til den bestående dispensasjonsadgang for fraktcharterflyvninger til og fra Skandinavia.

Oslo, 31. august 1977

Erik Ribu

R. Behringer

Transportbrukernes fellesorgan:

Vi slutter oss helt til innholdet i nevnte medlemsforslag og særlig til det som vedrører split-charter.

I Norge har vi endel eksportnæringer som har behov for split-charter. Noen bransjer har store ordres, men leveringene må skje hyppig og ofte fra flere leverandører eller produsenter. Det har forekommet 5—6 forskjellige leverandører på én eksportsending og i slike tilfeller er split-charter aktuelt. Det forekommer også situasjoner med 1 basis-eksportør og flere mindre eksportører.

Vi finner det både urimelig og uforståelig at split-charter ikke er tillatt i Skandinavia mens det er vanlig i store deler av verden forøvrig.

Det setter vår eksport med flycharter i en særstilling i sammenligning med andre land og med vår egen import.

Vi vil videre påpeke at muligheter for split-charter vil kunne gi ytterligere fordeler i takt med øket flykapasitet.

Vi vil derfor sterkt støtte medlemsforslaget og håper at split-charter vil bli tillatt.

Oslo, 30. juni 1977

Transportbrukernes fellesorgan

Egil Killi

Direktør

O. N. Wiste

Norske ruteflygeres forening:

— — — Selv om saken av ovennevnte art ligger i utkant av foreningens arbeidsområde, anser vi at spørsmålet om liberalisering av reglene for fraktcharter angår oss hva gjelder ansattes trygghet på allerede etablerte arbeidsplasser. En liberalisering av charter-reglene vil nok på kort sikt kanskje imøtekomme næringslivets behov generelt, men på lengre sikt går NRF ut fra at det må være mer hensiktsmessig å basere seg på allerede etablerte og velrenommerte flyselskaper som har bygget opp et apparat i hele Skandinavia for å betjene publikum. Dersom dette apparat, etter Nordisk Råds bedømming ikke fungerer som ønsket, anser NRF det mer relevant at Nordisk Råd gjennom de skandinaviske regjeringer pålegger SAS å ivareta de funksjoner Rådet anser utilstrekkelig dekket, og legger forholdene i de skandinaviske land tilrette for en slik løsning.

Foreningen er kjent med at det norske og svenske syn innen DAC-utvalget generelt faller sammen med det NRF her fremfører og at dette syn ble støttet av den norske samferdselsminister og den svenske kommunikasjonsminister da disse sammen med den danske trafikkminister drøftet innstillingen om charterspørsmål i København 15. november 1976.

NRF vil også vise til den henvendelse personalorganisasjonene i SAS har gjort til de skandinaviske regjeringer i denne saken.

Oslo, 30. august 1977

Norske ruteflygeres forening

Jan Henrik Anderssen,

Formann

A/S Fred. Olsens flyselskap:

En liberalisering av reglerna för fraktcharter med adgang til split-charter vil ha vesentlig betydning så vel for charterselskapene som for norsk næringsliv.

Oslo, 1. juli 1977

A/S Fred. Olsens flyselskap
(Fred. Olsen Airtransport Ltd.)

Alex. Lange
Kontorsjef

S v e r i g e**Statens järnvägar:**

Förslaget berör huvudsakligen järnvägens internationella expressgodstrafik.

Av den totala transportmängden från Sverige — cirka 1 200 ton/år — går cirka 70 procent till Danmark och Norge. Till Sverige är expressgodstrafiken med järnväg ungefär dubbelt så stor, varav cirka hälften kommer från förbundsrepubliken Tyskland.

I den nordiska trafiken går flertalet sändningar mellan de allra största städerna, dvs. mellan orter, som betjänas med täta förbindelser med både järnväg och flyg.

Expressgodstrafiken avviker i de flesta fall inte så mycket från flygfrakten för de vanligaste sändningsvikterna. Ibland är järnväg billigare, ibland flyget. Den extra service, som ges beträffande inlämning och hämtning på tider, som passar kunden är väsentlig för järnvägens expressgoods. Om godsmängden uttunnas på grund av fraktcharterflyg med tillåtelse för split charter, blir den extra servicen dyrare för de reguljära transportererna, vilka får allt svårare att hävda sig i de från transportsynpunkt intressanta relationerna. Strösändningar till mindre orter bleve till slut det enda järnvägen skulle få ta hand om, eftersom charterflyget av naturliga skäl inte är intresserat av dem, inte ens i split charter.

Den transportkvalité, som järnväg och flyg erbjuder i de relationer, som är attraktiva för split charter, är utan tvivel så hög att kundernas krav på snabbhet är tillfredsställd (leverans på dagen eller över natt).

Med hänvisning till ovanstående avstyrker SJ att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att företa en liberalisering av reglerna för fraktcharter innebärande tillåtelse för s. k. split charter.

Stockholm den 10 augusti 1977

Lars Peterson

Luftfartsverket:

Antalet ansökningar om tillstånd att bedriva fraktcharterflygningar är begränsat jämfört med omfattningen av tillståndsärenden angående passagerarbefordran med charterflyg. Anledningen härtill kan vara den restriktiva tillståndspraxis som för närvarande tillämpas men kan samtidigt vara att behovet för sådana transporter är begränsat.

Det görs ofta gällande att omfattande godstransporter går med lastbil från Sverige till annat europiskt land för vidarbefordran med charterflyg. Enligt vad luftfartsverket är bekant föreligger hittills ingen undersökning av volymen av sådana transporter. En pågående undersökning, "Flygfrakt -77" (med transportforskningsdelegationen som uppdragsgivare och huvudfinansiär och med delfinansiering av luftfartsverket och AB Göteborg-Landvetter flygplats), kommer emellertid att behandla frågan om "truckning" — antagligen relativt ingående för transporter till och från Västsverige och mera översiktligt för den svenska marknaden som helhet.

Vissa europiska stater har en liberalare tillståndsgivning än som fallet i Sverige och övriga skandinaviska stater. Således är det i Storbritannien möjligt att utföra s. k. split-charter-flygningar samt att erhålla tillstånd att konsolidera godstransporter. Detsamma gäller i Luxemburg. I vad mån denna tillståndspraxis innebär att de skandinaviska flygföretagen försätts i sämre konkurrensläge gentemot charterföretag i andra länder är inte klarlagt.

Det vore önskvärt att uppgifter samlades om den skandinaviska flygfraktmarknadens omfång, struktur, utvecklingstendenser samt det skandinaviska näringslivets behov av ifrågavarande transporttjänster. Vid ett möte i Köpenhamn 1977-07-05 har de skandinaviska transportministrarna givit ett skandinaviskt charterutskott på departemental nivå i uppdrag att undersöka dessa frågor. Om en samordning i tiden kan ske bör resultatet av den ovannämnda undersökningen "Flygfrakt -77" kunna utgöra en värdefull komplettering rörande den svenska marknadens förhållanden till det skandinaviska utskottets undersökning. Luftfartsverket anser, att man kan förutse att den senare kommer att ge ett godtagbart underlag för beslut om framtida regler för fraktcharter.

Norrköping den 19 september 1977

Luftfartsverket

Transport- och planeringsavdelningen

Hans Wigardt

Kommerskollegium:

Kollegiet har anmodat Handelskammaren i Stockholm, Västsvenska handelskammaren samt Skånes handelskammare att avge yttrande över medlemsförslaget. Härutöver har kollegiet berett Handelskammaren i Karlstad, Handelskammaren i Örebro och Västmanlands län, Handelskammaren i Gävle, Östergötlands och Södermanlands handelskammare samt Kronobergs- och Blekinge handelskammare tillfälle till yttrande (*se nedan*).

De svenska reglerna för fraktcharterflygning betraktas allmänt som synnerligen restriktiva. Luftfartsverket föreskriver vem som äger rätt att genomföra fraktcharterflygning dels mellan svenska och utrikes orter samt dels mellan svenska orter. Tillstånd krävs i regel för varje flygning. Föreligger särskilda skäl kan verket lämna tillstånd till mer än en flygning. Fraktcharterflygning skall företagas av endast en befraktare och med dennes eget gods. Passagerare får inte medfölja sådan flygning. Undantag från exemplifierade bestämmelser kan på vissa villkor beviljas av luftfartsverket.

Samtliga remissinstanser har förespråkat en uppmjukning av dessa regler. Detta skulle, anser man, med säkerhet leda till en utvidgning av fraktchartermarknaden. Så har skett i exempelvis Västtyskland, där fraktcharterreglerna liberaliserats. Vad man främst åsyftar är möjligheten att flera befraktare tillåtes deltaga i en och samma flygning, s. k. split charter. Split charter skulle framför allt innebära påtagligt sänkta fraktkostnader jämfört med linjeburet gods. Rimlig hänsyn måste dock tagas till linjetrafikens intressen, så att densamma inte konkurreras ut av fraktcharterflyget efter en eventuell liberalisering av bestämmelserna. Flera handelskammare har dessutom framhållit, att vissa regioner i Sverige är underförsörjda med avseende på fraktflygtjänster; en split charterverksamhet skulle kunna vara ett effektivt sätt att råda bot på dessa förhållanden.

Kollegiet vill för sin del anföra följande. Den svenska in- och utrikes linjetrafiken regleras av internationella överenskommelser inom ramen för IATA. Sverige har intresse av att upprätthålla linjetrafik för passagerare och gods såväl till inrikes som utrikes orter. Omkring 25 procent av de IATA-anslutna flygbolagens intäkter lär härröra från fraktverksamheten. Förändringar i efterfrågan på linjefraktutrymme påverkar prissättningen på passagerarverksamheten samt därmed linjeflygets totala lönsamhet.

Split charter har många beröringspunkter med linjeflygverksamhet, dock utan att såsom linjeflyget erbjuda regularitet beträffande tid och plats. Split charter passar sannolikt vissa befraktarkategorier och regioner bättre än andra. Transportmöjligheterna får emellertid inte försämrats eller försvåras för någon befraktarkategori; en avvägning mellan

olika flygtransportformer kan inte göras utan en detaljundersökning region för region.

Allt talar för att behovet av fraktcharter kommer att öka under de närmaste åren, icke minst därför att andelen varor i den svenska utrikes-handeln med högt förädlingsvärde, som kan bära fraktkostnaderna, förväntas bli större. Split charter skulle kunna spela en positiv roll i en sådan utveckling.

En uppskattning av de negativa verkningarna på utrikeshandeln av uteblivna reformer på flygfraktcharterområdet låter sig svårigen göras. Det står dock klart, att nuvarande läge i många fall innebär en konkurrensnackdel för skandinaviska befraktare i jämförelse med kontinentala. Enligt kollegiets mening bör särskilt noteras, att Västtyskland i år tillåter fraktflygningar enligt split charterprincipen. När det gäller att tillvarata alla möjligheter till ökad svensk export, synes det föga rationellt att genom stelbenta interna regler onödigtvis skänka andra länder konkurrensfördelar.

Som framgått av remissvaren förekommer redan att svenska exportörer söker neutralisera dessa fördelar för andra länder genom att man transporterar gods markledes till olika kontinentala flygplatser för vidarebefordran med split charter. För vissa i dagens läge speciellt intressanta exportmarknader med stark internationell konkurrens, t. ex. länderna kring Persiska viken, är tidsvinsterna med flygfrakt särskilt stora jämfört med fartygs- eller bilfrakt och dämed även behovet för svenska exportörer att kunna konkurrera effektivt på dessa marknader.

Det kan dessutom inte uteslutas, att, försåvitt bestämmelserna inte liberaliseras, visst handelsutbyte över huvud taget ej kommer till stånd.

Reglerna för flygfraktcharter borde enligt kollegiets uppfattning liberaliseras, på sådant sätt att fraktcharterflyget inte direkt konkurrerar med linjefraktflyget utan blir ett värdefullt komplement. Intet hindrar heller i princip att linjeflygföretagen medelst egna bolag konkurrerar på en liberaliserad flygfraktchartermarknad.

Kollegiet vill i detta sammanhang hänvisa till sina yttranden angående Nordtransutredningen (1970-01-19, dnr 645/69) samt förslag till Nordiska rådet om trafikekonomisk utredning om trafiken mellan de nordiska länderna och från dessa till andra länder (1975-08-28, dnr 434)¹. Nordtransutredningen har kollegiet funnit värdefull som utgångspunkt för fortsatta trafikutredningar, ehuru samma förutsättningar som år 1970 inte längre föreligger, främst beroende på ändringar av de relativa energipriserna.

Det nordiska trafikministermötet (1977-07-05) i Köpenhamn resulterade i att ministrarna, sedan man avvisat Danmarks förslag om liberalisering av de skandinaviska fraktcharterbestämmelserna, beslutade till-sätta ett tjänstemannautskott för att undersöka den skandinaviska flyg-

¹ Se *Nordisk Råd, 24. sess., Supplementband, s. 781.*

fraktmarknadens omfång, struktur och utvecklingstendenser samt näringslivets behov av flygfraktservice.

I anledning härav vill kollegiet föreslå, att resultatet av den initierade skandinaviska utredningen inväntas, innan frågan om flygfraktcharter realbehandlas i Nordiska rådet.

Stockholm den 1 november 1977

O. G. Lindqvist

Rutger Croneborg

Stockholms handelskammare:

Split charter innebär ett transportalternativ till såväl ytbundna transporter som linjeflyg. En transporttidsmässig jämförelse till en interkontinental destination kan ge följande tider från dörr till dörr. Fartyg två månader, linjeflyg 4—5 dagar och split charter ca 10 dagar. Kostnadsmässigt ligger split charter ofta under hälften jämfört med linjeflyget.

Under senare år har möjligheterna att använda split charterflyg ut från kontinenten ökat. Av geografiska skäl är flygplats på kontinenten i och för sig mer lämpad som samordningsplats än flygplats i Sverige. Onekligen har dock avsaknaden av split charter-möjlighet från Sverige ytterligare bidragit till att Sverige hålls utanför utvecklingen av fraktflyget. Fraktsättningssystemet inom IATA är den huvudsakliga orsaken till att reguljära flygets konkurrenskraft hämmas gentemot ytbundna transporter.

Ett flertal svenska exportföretag utnyttjar idag split charter till vissa fjärran destinationer. För att kunna utnyttja den prisbilliga flygchartertrafiken är svensk industri hänvisad till att förfrakta sitt gods till kontinenten med lastbil. Det finns mycket som talar för att gods som idag transporteras med split charter inte skulle flygfraktas om inte möjligheten till split charter förelåg.

Fraktcharterbolagen väntar en stark ökning av split charter på trafiken till och från Fjärran Östern och Afrika. Med nuvarande skandinaviska regler kommer svenska exportörer och importörer i framtiden sålunda i en allt sämre position jämfört med sina konkurrenter på kontinenten.

En liberalisering av flygfraktreglerna skulle innebära att mer gods flygs ut/in via skandinaviska flygplatser. Därigenom skulle intäkterna för de skandinaviska luftfartsmyndigheterna öka. Handelskammaren förutsätter att SAS i likhet med nationella flygbolag på kontinenten därvid skulle etablera sig i flygchartertrafik och vara med och konkurrera om lastutbudet.

Förutsättningen för att split charter skall bli till gagn för samtliga parter är dock att nytt gods tillförs flygfrakten. Att gods endast flyttas över från linjeflyg till fraktcharter skulle enligt handelskammarens uppfattning innebära fara för försämrad service för befraktarna.

Split charterns konkurrensverkningar på linjeflyget kan naturligtvis modereras på olika sätt genom minimigräns för varje enskild avlastares godsmängd jämte maximigräns för antalet avlastare per flygplan.

Det skandinaviska departementala charterutskottet, som nu arbetar under arbetsnamnet DAC 3, torde som en av sina uppgifter ha att kartlägga det transportbehov som kan tillfredsställas genom möjlighet till split charter. Skulle härigenom näringslivets genomgående positiva inställning till split charter stödjas av en dokumenterad transportpotential anser Stockholms handelskammare att starka skäl talar för att split charter tillåts i de skandinaviska länderna.

Stockholm den 29 september 1977

Stockholms handelskammare

Sven Swarting

Tell Hermanson

Östergötlands och Södermanlands handelskammare hänvisar i skrivelse den 12 september 1977 till yttrande av den 2 september 1977 från Skånes handelskammare (se nedan).

Kronobergs och Blekinge handelskammare:

Avvägningen mellan linjeflygets och charterbolagens intressen är en av de stora frågorna i den nordiska transportpolitiken. De hittills genomförda liberaliseringarna har endast berört passagerartrafiken och ej godstrafiken.

Eftersom SAS/LIN den 1 oktober 1977 startar fraktflyg mellan Växjö och Köpenhamn synes enligt handelskammarens mening denna regions behov av bekväma flygfrakter vara tillgodosett. I övrigt instämmer handelskammaren i de synpunkter som framförs i föreliggande medlemsförslag. Möjligheterna för näringslivet och i synnerhet exportindustrin att utnyttja flygfrakt bör således förbättras. Ett naturligt led i denna strävan är att få till stånd en liberalisering av reglerna om fraktcharter.

Handelskammaren hemställer att ovannämnda synpunkter beaktas vid ärendets fortsatta handläggning.

Växjö den 29 augusti 1977

Kronobergs och Blekinge handelskammare

Bo Estberger

Per-Inge Olsson

Skånes handelskammare:

Enligt nu gällande regler för internationell flygfrakt med chartertrafik måste ett flygplans hela lastutrymme fyllas av en och samma varuägare. Detta innebär således att någon samlastning av gods från skilda varuägare ej tillåtes. Föreliggande medlemsförslag från Nordiska rådet tar sikte på att de nordiska ländernas regeringar skall företa en liberalisering av reglerna för fraktcharter innebärande tillåtelse för samlastning av gods — s. k. split charter.

Handelskammaren som i skilda sammanhang kommit i kontakt med problematiken kring flygfraktcharter kan i allt väsentligt ställa sig bakom de synpunkter som förs fram i medlemsförslaget. Härav följer att handelskammaren också i princip är positiv till den hemställan om liberalisering av charterreglerna som förslaget utmynnar i. Handelskammaren önskar emellertid trycka på några ytterligare punkter som berör denna problematik samt kortfattat belysa frågeställningen ur regional synvinkel.

Enligt handelskammarens uppfattning står det klart att split charter utgör en väsentlig förutsättning för att kunna utföra fraktflygningar till priser som i framtiden kommer att visa sig konkurrenskraftiga gentemot ytbundna transporter. System för rationell samlastning av gods finns redan tillgängliga och kan således med lätthet appliceras på charterflyget.

Konkurrenssituationen gör sig också gällande när man betraktar problematiken ur ett internationellt perspektiv. Det är då att konstatera att split charter redan tillåts i vissa länder samtidigt som trenden går mot att allt fler länder tillåter denna typ av charterflyg. Denna utveckling kommer att på sikt leda till att de nordiska ländernas möjligheter att i framtiden hävda sig i konkurrensen gradvis kommer att avta. Det finns i detta sammanhang anledning att i särskilt hög grad följa utvecklingen i Västtyskland som sedan juni 1977 tillåter fraktflygningar enligt split charter principen.

Om man betraktar split charter problematiken ur sydsvensk synvinkel finner man att en liberalisering av flygfrakreglerna skulle kunna öppna möjlighet för flygföretag inom handelskammarens område att bredda

sin verksamhet så att därigenom möjligheter skapas för en tryggad eller ökad sysselsättning inom flygbranschen. Även ur flygplatsteknik synvinkel ter sig Sydsverige som intressant för ett system med split charter. Malmö-Sturup saknar i dag — fränsett pendeln till och från Köpenhamn — helt utrikes linjefart. Någon utrikes linjefrakt förekommer således icke heller ifrån flygplatsen. Eftersom någon konkurrenssituation med linjefrakt därmed icke skulle uppstå synes förutsättningarna för att tillåta split charter på Sturup som särskilt gynnsamma. Eventuellt kunde övervägas en försöksperiod på förslagsvis tre år.

Med anknytning till vad här ovan anförts beträffande konkurrensen med existerande linjefraktflyg i Norden — därmed avses SAS — är handelskammaren medveten om att särskild hänsyn bör tas till SAS' möjligheter att kunna operera som ett konkurrenskraftigt företag både för persontransport och godstransport när liberaliseringar av charterflygets villkor diskuteras. Detta skyddsintresse får emellertid enligt handelskammarens mening inte ta sig sådana uttryck att en angelägen utveckling av transportmöjligheter med flyg därigenom hämmas eller så att de nordiska ländernas möjligheter att på sikt hävda sig i en växande flygfraktchartermarknad därigenom avtar. Såsom framgår av skrivningen i medlemsförslaget har frågan om en liberalisering av de nordiska ländernas regler för fraktcharter i olika sammanhang varit föremål för överläggningar mellan de nordiska trafikministrarna. Vid det senaste trafikministermötet i Köpenhamn den 5 juli 1977 var frågan ånyo föremål för behandling. Därvid beslöts att hänskjuta problematiken på split charter till en särskild utredning. Det ankommer på utredningen att undersöka den skandinaviska flygfraktsmarknadens omfattning, struktur och utvecklingstendenser samt huruvida det skandinaviska näringslivets behov av flygfraktstjänster tillgodoses genom nuvarande eller planlagt utbud. Med hänsyn till det utredningsarbete som sålunda förestår kan enligt handelskammarens mening skäl åberopas för att utredningens resultat bör avvaktas i vart fall innan en mera långtgående liberalisering av reglerna för flygfraktcharter företas. Enligt vad handelskammaren erfarit förväntas utredningen lämna sitt betänkande under våren 1978.

Rent principiellt är dock handelskammaren såsom inledningsvis framhållits positiv till att en liberalisering snarast vidtages innebärande tillåtelse för s. k. split charter.

Malmö den 2 september 1977

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

Lars C. G. Samzelius

Bo Ahnebrink

nyttjar flygfrakt, ställer sig i princip positiv till varje liberalisering av reglerna för fraktcharter och således även till det här aktuella förslaget. Utvecklingen på flygfraktområdet har de senaste åren visat en kraftig ökning av de transporterade godsmängderna. Detta förhållande förklaras bl. a. av att i skilda länder reglerna för fraktcharter i olika avseenden liberaliserats, vilket lett till lägre fraktpriser och fler destinationer. Utvecklingen kan med stor säkerhet antas gå mot liberalisering i detta avseende i ytterligare länder. I takt härmed kommer tillgången inom Sverige till ett välfungerande fraktflyg till låg kostnad att bli allt viktigare för det svenska näringslivet i konkurrensen med utländska företag, framför allt vid transoceaniska affärer. Det är orealistiskt att tro att linjefraktflyget skall kunna bli konkurrenskraftigt i förhållande till fraktcharterflyget. En liberalisering av fraktcharterreglerna, innebärande tillstånd till split charter, skulle således eliminera en onödig nackdel för svenska exportföretag. Det kan för övrigt nämnas att många svenska företag, för att i möjligaste mån kunna möta den utländska konkurrensen, nu i betydande omfattning transporterar gods med lastbil till olika nordeuropeiska flygplatser där liberalare regler för fraktcharter gäller.

Handelskammaren är medveten om att vid en liberalisering av charterreglerna särskild hänsyn måste tas till SAS' möjligheter att även i framtiden kunna operera som ett konkurrenskraftigt företag för såväl person- som godstransport. Detta skyddsintresse får emellertid enligt handelskammarens mening inte innebära att SAS skyddas på ett sådant sätt att det allvarligt försvårar den svenska exportindustrins konkurrensmöjligheter. Vid en liberalisering av fraktcharterreglerna borde det för övrigt vara möjligt för SAS att engagera sig även inom detta område på motsvarande sätt som skett med Scanair på personchartersidan. Till skydd för linjeflyget torde dock en viss lägsta viktgräns för det samlade godset vara nödvändig.

En liberalisering av reglerna för fraktcharter skulle för handelskammarens distrikt kunna innebära att åtminstone viss sådan trafik möjliggörs vid de två största flygplatserna i distriktet, Dala airport i Borlänge och Gävle/Sandviken flygplats. Detta skulle självklart vara värdefullt för det i regionen redan verksamma näringslivet. Man kan heller inte bortse från att sådana transportmöjligheter skulle kunna ha en lokaliseringseffekt av betydelse. När det gäller Dala airport har Borlänge kommun framskridna planer på att försöka få till stånd ett exportindustricenter vid denna flygplats. Den bärande idén bakom detta projekt är att den stora latent transportpotential som finns i Borlänge genom riksväg 70, järnvägen Mora—Stockholm och flygplatsen, allt inom ett totalavstånd av 700 m, måste vara intressant för moderna industrier och företag med behov av snabba person- och godstransporter. Projektet bedöms emellertid som omöjligt att genomföra så länge fraktflyg från

Dala airport ej medges på grund av förbudet mot split charter. Kommunen har mot denna bakgrund i skrivelse till kommunikationsdepartementet hemställt om en liberalisering av charterreglerna så att split charter blir möjlig från Dala airport. Handelskammaren, som finner kommunens planer intressanta och värda allt stöd, tillstyrker även mot den bakgrunden att en liberalisering snarast vidtas av reglerna för fraktcharter så att split charter tillåts.

Gävle den 5 oktober 1977

Handelskammaren i Gävle för Gävleborgs, Kopparbergs och Uppsala län

Bengt W. Elfström

Sveriges industriförbund:

Sveriges industriförbund delar uppfattningen att gällande regler och tillämpad praxis på fraktcharterområdet är alltför restriktiva. Det är troligt att detta förhållande lett till en rad mindre önskvärda konsekvenser.

Den truckning som för närvarande sker till kontinenten för vidaretransport med charterflyg förefaller t. ex. vara en anomali ur samhällets synvinkel. Det kan inte vara rationellt att gods transporteras över gränserna för vidaretransport med flyg endast på grund av att byråkratiska och administrativa skäl lägger hinder i vägen för direkttransport från svenska flygplatser. Företeelsen visar dock att det finns ett påtagligt intresse för större flexibilitet i förhållandet mellan service och pris än som kan tillgodoses inom landet.

Industrin har ett klart intresse av att den service som erbjuds via det ordinarie fraktflyget kan bibehållas och utvecklas vidare. Parallellt med detta intresse finns starka önskemål att även andra alternativ skall kunna erbjudas. Således vill man kunna få tillgång till transportmöjligheter med flyg till väsentligt lägre priser för gods som i dag inte kan gå med flyg respektive i dag truckas till länder med rimligare chartervillkor.

Ett väsentligt argument i valet av flygtransporter är graden av service, vilket inkluderar tidsaspekten. Det är dock rimligt att graden av service och prisnivån bör ges vidare ramar att variera inom än dem som nu finns. Detta för att locka över godsslag som i dag står på gränsen till att kunna flygfraktas.

Det finns ingen anledning för förbundet att låsa sig för någon speciell administrativ form av fraktcharter. Förbundet är positivt till en ökad liberalisering av reglerna och vill speciellt framhålla vikten av att befraktare ges möjlighet att samlasta sitt gods till gemensamma sändningar.

Det är förbundets uppfattning att det finns utrymme för generösare

regler utan att detta skulle innebära någon skada för SAS. Dels torde de nya möjligheter som öppnats på kontinenten i sig innebära en naturlig ökning av konkurrensen för SAS som det finns anledning för bolaget att möta på något sätt, dels torde en liberalisering av villkoren med åtföljande kraftiga prisreduktioner för flygfrakten medföra ökade godsmängder. Även om en del av det gods som i dag fraktas reguljärt kommer att söka sig till billigare transportalternativ är det troligt att SAS:s intäktsbortfall väl kompenseras av intäkter från nytillkommande gods.

På kommunikationsdepartementets uppdrag undersöker förbundet för närvarande vilka godsmängder som kan vara aktuella för fraktcharter och ber att få återkomma med närmare information senare under hösten.

Stockholm den 22 september 1977

Sveriges industriförbund

Ingvar Petzäll

Bengt Jobin

Sveriges speditörförbund:

En liberalisering av fraktcharterbestämmelserna i Skandinavien skulle vara till stor fördel inte bara för flygbolag utan även för importörer och exportörer i de nordiska länderna. I dag transporteras en stor del av flyggodset till/från Sverige med bil till/från kontinenten för att därifrån flygas vidare till/från sin slutliga destination. Till följd härav får utomskandinaviska flygbolag och speditörer ett allt hårdare grepp om den skandinaviska flygfraktmarknaden, till förfång för den skandinaviska transportnäringen.

Sveriges speditörförbund vill dock betona att vid en liberalisering av fraktcharterbestämmelserna i Skandinavien hänsyn måste tas till följande.

1. Fraktcharterbestämmelserna bör vara lika i Danmark, Norge, Finland och Sverige.

2. En fraktchartertransport bör kunna genomföras från/till en skandinavisk flygplats till/från *en eller flera flygplatser* utanför Skandinavien, dock i enlighet med berörda länders bestämmelser för sådan trafik.

3. Det skall vara möjligt för alla flygfraktsspeditörer att chartra flygplan eller del därav.

4. Sändningar med charterflyg bör vara på minst 1 000 kg från en avsändare till en mottagare.

5. Antalet företag som chartrar i ett och samma flygplan maximeras till femton stycken, dock var och en med minst 1 000 kg.

6. Det chartrade flygplanet skall endast medföra last i form av frakt.

7. Charterflygbolagens ansvar måste vara klart definierat och fastställt.

8. Möjligheter bör finnas för myndigheter att öva inflytande på charterflygbolagens frakter i likhet med IATA:s "Government Approval" system.

I konsekvens med vad som ovan anförts stöder Sveriges speditörförbund Nordiska rådets medlemsförslag om en liberalisering av de nordiska ländernas regler för fraktcharter.

Stockholm den 5 september 1977

Sveriges speditörförbund

Freddy Sandahl

Sveriges redareförening:

Luftburen trafik konkurrerar för närvarande endast marginellt med sjöburna transporter.

Sveriges redareförening har till ändamål att tillvarata den svenska rederinäringens och medlemmarnas intressen.

Medlemmar av Sveriges redareförening har intressen i flygföretag.

Det faller emellertid icke inom redareföreningens ändamål att tillvarata denna del av medlemmarnas verksamhet.

Sveriges redareförening anser sig därför icke böra framföra synpunkter eller önskemål med anledning av remissen.

Göteborg den 20 juni 1977

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Saléninvest AB:

Sveriges redareförening har i remissyttrande daterat den 20 juni 1977 avstått från att komma med synpunkter i denna fråga.

Saléninvest har därför ansett sig kunna komma med sina synpunkter direkt till Nordiska rådet.

Saléns har redan 1970 varit engagerade inom flygfrakt genom vårt tredjedels ägarskap av Cargolux i Luxemburg.

Cargolux är idag ett av världens största flygfraktcharterbolag och produktionen i frakt-tonkm låg 1976 endast 10—15 % under SAS produktion (300 milj. tonkm).

Vid bildandet av Cargolux övervägdes basering i Skandinavien men de gällande luftfartsbestämmelserna (förbud för splitcharter) gjorde en dylik basering omöjlig. Cargolux utveckling sedan 1970 visar vilken expansiv marknad som charterfrakt med flyg utgör.

Den svenska exportindustrin och svenska importörer använder sig i

viss mån av splitcharter idag genom att trucka sitt gods till platser i Europa som tillåter splitcharter. Volymen av denna truckning är mycket svår att fastställa och det är också svårt att beräkna den marknad som en svensk splitcharteroperatör kan uppnå.

Saléns har under de gångna åren agerat för att få en ändring till stånd av de skandinaviska bestämmelserna som reglerar splitcharter. Helt naturligt har SAS motsatt sig varje form av ändring med stöd av sin koncession och genom att ange förväntad negativ inverkan på SAS verksamhet.

Det är vår uppfattning att införande av splitchartermöjlighet genererar en ökad flygfraktyvolym totalt, vilket på så sätt kompenserar de reguljära bolagen för ett visst bortfall till de rena splitcharteroperatörerna.

Enligt SAS årsredovisning 1976/77 producerade SAS 335 milj. fraktonkm totalt, varav 271 milj. tonkm på interkontinentala router: av dessa utgjorde andra router än Nordatlanten 94 milj. tonkm. Läggjs därtill Mellanöstern erhålls totalt 98 milj. tonkm, dvs. totalt 29 % på router som kan bli aktuella för eventuell konkurrens från en splitcharteroperatör. Att ifrån denna siffra på 29 % av producerade tonkm göra en överföring till omsättning är svårt men i brist på tillgång på verkliga siffror kan man eventuellt dra följande slutsatser.

1. SAS totala fraktintäkter svarar för 14 % av totala trafikintäkterna.
2. 29 % därav ger 4 % av totala trafikintäkterna. Denna slutsats är som tidigare nämnts osäker. Troligen är intäkten på andra interkontinentala router än på Nordatlanten större sett per tonkm: samtidigt är intäkten inom Europa troligen ännu större per tonkm. För den fortsatta beräkningen har vi ansett att 6 % av trafikintäkterna kommer från router som kan bli utsatta för konkurrens av splitcharteroperatörer.
3. Splitcharter begränsas i allmänhet till sändningar överstigande 500 kg. Det har indikerats att ca. 80 % av SAS trafik utgörs av sändningar som är mindre än 500 kg. Detta ger en slutsats att endast 20 % av 6 %, dvs. 1,2 %, av SAS trafikintäkter berörs av konkurrens från splitcharteroperatörer.

Dessa beräkningar är mycket grova men de bör ändå kunna ge en uppfattning om den begränsade "skada" som åsamkas SAS av en ändring av splitcharterbestämmelserna.

Sker en ändring av bestämmelserna och får denna ändring en acceptabel form och garanteras vidare att ett svenskt splitcharterföretag får ett politiskt stöd i bilaterala sammanhang så har Saléns ett starkt intresse att engagera sig i denna verksamhet, som bör kunna bli till gagn för svensk exportindustri.

Stockholm den 5 september 1977

Saléninvest AB
Sten Grotenfelt

Linjeflyg:

Mot bakgrund av att en för de tre skandinaviska länderna gemensam utredning pågår och ännu ej avslutats, ber LIN att få avge sitt yttrande först när resultatet av denna utredning föreligger. Förutsättningarna för en riktig bedömning anser vi då vara betydligt större.

I övrigt hänvisar vi till det yttrande i ärendet som angivits av SAS (se ovan).

Bromma den 15 september 1977

Linjeflyg aktiebolag
Sten Sandberg

Skyline Sweden AB:

Enligt gällande skandinavisk praxis för flygfraktchartertrafik skall ett flygplans hela lastutrymme förhyras av en och samma varuägare för att ett charterflygbolag skall erhålla luftfartsmyndighetens tillstånd att utföra ett flygfrakttuppdrag. Den tekniska utvecklingen på flygplanssidan har medfört att allt större flygplan tillhandahålls av flygbolagen, vilket nu medfört att en och samma varuägare ej längre har möjlighet att ensam fylla ett flygplans hela kapacitet. Detta har i sin tur inneburit att en stor mängd gods för närvarande måste sändas per lastbil ner till skilda länder på kontinenten vilka tillåter olika former av samlastning eller split-charter. När godset väl kommit fram till något av dessa länder, t. ex. Holland, Luxembourg eller numera också Tyskland, sker en omlastning till charterflyg för vidare befordran till slutdestination.

Den hittills rådande mycket negativa hållningen från de skandinaviska länderna till splitchartertrafik har förklarats med att ett dylikt tillstånd skulle mer eller mindre helt rycka undan grundvalen för SAS existens. Skyline som är ett helt svenskt charterflygbolag anser dessa farhågor synnerligen överdrivna och vi vill helt ställa oss bakom det framlagda medlemsförslaget.

De utvecklade industriländerna söker kontinuerligt öka sin konkurrensförmåga gentemot omvärlden genom kvalitetsförbättringar, rationaliseringar och bättre service. Väsentligt blir här att bland annat se till det totala distributionssystemet där på senare tid logistiken erhållit en framträdande roll. Stora rationaliseringsvinster kan normalt göras genom en effektivare styrning av transportererna där faktorer som kapitalbindningar i lager, lägre svinn, lägre försäkringskostnader, mindre emballage och förpackningskostnader samt försäljningsmässig good-will väger tungt. Skyline finner det anmärkningsvärt om resultatet av önskan

att ge SAS visst stöd skall leda till att den inhemska förädlingsindustrin skall få ett försämrat läge på sin exportmarknad till följd av att man ej kan anlita samma transportmönster som övriga konkurrenter.

Skylines bestämda uppfattning är här att man ej bör beakta det nuvarande förhållandet för SAS flygfraktandel i alltför hög grad. Split-chartermarknaden från Skandinavien torde knappast gå att i dag uppskatta till sin storlek eftersom ett tillstånd med splitcharter bör ses som en helt ny produkt som konsumenterna, d. v. s. företagen, ännu ej lärt sig att använda och utnyttja på fördelaktigaste sätt. Detta helt enkelt därför att man hittills varit utestängda från detta transportalternativ i Skandinavien.

Som jämförelse kan påvisas den utveckling som flygfraktbolaget Cargolux, där svenska Salénrederierna är intressenter, haft i Luxembourgtack vare de splitcharterregler som tillåtes där. Bolaget startade sin verksamhet i mars 1970 med en Canadair swing-tail CL-44 av den mindre modellen. I dag, sju år senare, består flottan av 3 stora CL-44 och tre Super DC-8-63 jetflygplan. Den befraktade volymen har ökat från 3 500 ton 1970 till 45 000 ton 1977. Antalet anställda har undan för undan ökats och uppgår för närvarande till cirka 400.

På basis av den information som SAS tidigare ingivit till den departementala skandinaviska utredningen, DAC-utvalget, och SAS verksamhetsberättelse kan man räkna fram att den effekt ett införande av splitcharter skulle ha på SAS marknad skulle uppgå till i dag högst 1,5 % av SAS verksamhet. Ett införande av tillstånd för splitcharter ger givetvis även SAS möjlighet att aktivt intressera sig för denna marknad i konkurrens med övriga fristående charterbolag.

Det förhåller sig också så att SAS största fraktkterminal finns i Köpenhamn, dit svenska varor truckas, ofta med utländska speditörer, med utländska färjor o. s. v.

SAS bedriver fraktflyg till endast vissa destinationer. En god service från svenska exportföretag fordrar flygkapacitet för export till destinationer som inte är upptagna i SAS routenät.

Att bemärka är även att fraktflyg från Sverige i dag bedrivs icke enbart av SAS utan även av ett stort antal utländska flygbolag. Distributionskostnaderna för svenska företag går därigenom till utlandet, vilket således innebär direkta kapitalförluster för landet.

Skyline har tillsammans med Salénrederierna i uppvaktning hos kommunikationsdepartementet dokumenterat sitt intresse att gemensamt starta split-charterverksamhet i större skala, under förutsättning av att de befintliga reglerna ändras och ges en sådan utformning att en sådan verksamhet kan bedrivas såväl praktiskt som rationellt. Bolagets organisation kommer att vara baserad på lämplig flygplats i Sverige samtidigt som verksamheten bedrivs globalt. Med hänsyn till luftfartsverkets problem att få tillräcklig beläggning på vissa flygplatser, t. ex.

Malmö-Sturup, torde en medveten satsning på att få till stånd en trafikökning via en utökning av flygfrakten, vara väl värd att pröva.

Avslutningsvis kan således sammanfattas att Skyline Sweden ställer sig synnerligen positivt till en liberalisering av flygfraktmarknaden genom tillåtelse för splitcharter eftersom en sådan utveckling:

1. Skapar ökade möjligheter för svensk exportindustri.
2. Skapar nya sysselsättningstillfällen.
3. Ej i nämnvärd grad är i konflikt med SAS nuvarande verksamhet.
4. Är av positiv regional betydelse för regionerna runt de utnyttjade flygplatserna.
5. Ger trafiktillskott till vissa i dag synnerligen trafiksvaga inhemska flygplatser.
6. Är av operativt intresse för existerande svenska flygcharterbolag i samarbete med större svensk industri.

Malmö-Sturup den 14 september 1977

Skyline Sweden AB

Bengt Malmberg

Verkst. dir.

Svenska åkeriförbundet:

Enligt vad vi erfarit har man genom ministerbeslut i juli 1977 tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att ytterligare utreda frågan om de nordiska ländernas regler för fraktcharter.

Vi anhåller därför att få avvakta med vårt yttrande i denna fråga tills ifrågavarande utredning framlagts.

Stockholm den 30 september 1977

Svenska åkeriförbundet

Ivan Sjunnebo

Sven-Olof Elm

Medlemsforslag

om lagstiftning mot utländskt stöd till politiska partier i Norden

(Väckt av Astrid Gjertsen, Ragnhildur Helgadóttir, Ingrid Sundberg och Håkan Winberg)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Statsministeriet:

Den nævnte udtalelse fra justitsministeriet foreligger nu med skrivelse af 6. december 1978 (*se nedan*).

Som det fremgår heraf, mener justitsministeriet ikke, at der i Danmark har vist sig behov for en bestemmelse som den foreslåede eller i øvrigt for en regel, der forbyder politiske partier at modtage økonomisk støtte fra udlandet.

Statsministeriet kan tilslutte sig denne opfattelse.

P. m. v.

København, den 11. januar 1979

Jørgen Gersing

Nehring

Justitsministeriet:

Det fremgår af forslaget, at forslagsstillerne ønsker at modvirke udenlandske magters, organisationers eller privatpersoners mulighed for at yde økonomisk tilskud til nationale politiske partier og opinionsbevægelser og dermed påvirke opinionen i landet.

I den anledning skal justitsministeriet udtale:

Borgerlig straffelov indeholder ingen bestemmelser, der forbyder modtagelse af økonomisk tilskud af den i medlemsforslaget omhandlede art. Spørgsmålet har imidlertid været overvejet af et af justitsministeriet nedsat udvalg, der den 31. marts 1949 afgav en betænkning om ændringer i straffelovens 12. og 13. kapitel. Betænkningen foreslog, at der blev indsat følgende bestemmelse i straffeloven:

”§ 101. Den, som, uden at det er kendeligt for almenheden, fra fremmed magt eller nogen, der handler i dens interesse, modtager økonomisk støtte til udgivelse af politisk skrift eller til politisk propagandavirksomhed, straffes med hæfte eller fængsel indtil 2 år.”

Det fremgår af betænkningen, at bestemmelsen var udarbejdet med en dagældende regel i den svenske straffelov som forbillede.

Den af udvalget foreslåede bestemmelse udgik imidlertid under rigsdagens behandling af justitsministeriets lovforslag. Af folketingsudvalgets betænkning (R. T. 1951—52, Tillæg B, sp. 257 ff) fremgår om baggrunden herfor, at folketingsudvalget mente, at ”den foreslåede § 101 næppe ville være et effektivt værn over for propaganda, og at bestemmelsens virkninger ville være meget usikre”.

Det er justitsministeriets opfattelse, at der ikke siden rigsdagens behandling af det nævnte lovforslag har vist sig behov for den foreslåede bestemmelse eller i øvrigt for en regel, der forbyder politiske partier at modtage økonomisk støtte fra udlandet.

København, den 6. december 1978

Nathalie Lind

Michael Lunn

F i n l a n d

Justitieministeriet¹:

I motiveringen till medlemsförslaget konstateras att utländsk makt, utländska organisationer eller privatpersoner inte bör ha möjligheter att ge ekonomiska bidrag till nationella politiska partier och opinionsrörelser och därmed kunna påverka opinionen i landet. Denna synpunkt kan otvivelaktigt motiveras. Det är dock inte möjligt och kanske inte heller nödvändigt att i alla avseenden avvärja utländsk inverkan på opinionen i landet. Pressen och rundradion utnyttjar internationellt material på grunder som de själva valt och det ekonomiska samarbetet mellan staterna är omfattande. Främmande stater, ambassader, kulturcentra o. d. utövar i förlägningslandet enligt sina uppgifter också verksamhet som påverkar den allmänna opinionen i landet. Internationella organisationers — även politiska partiers — internationella verksamhet och samarbete har ökat osv.

På grund av det ovan sagda syns det vara svårt att inskränka utländsk påverkan — även ekonomisk påverkan. Med specialåtgärder skulle det i och för sig kunna vara möjligt att på det i medlemsförslaget framförda sättet förbjuda politiska partier att ta emot utländskt stöd. Det

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

vore dock svårt att utvidga förbudet att gälla alla möjliga föreningar, bo- lag och andra samfund som står nära politiska partier och ännu svårare vore det att övervaka förbudet, varför förbudet endast skulle ha en mo- ralisk inverkan.

De politiska förhållandena är olika i de nordiska länderna. Därför tor- de inställningen till medlemsförslagen variera. Ett enhetligt förfaringssätt syns inte ens vara ändamålsenligt. Ett bevis på det är att Island under innevarande år antagit en lag mot utländskt stöd till politiska partier, medan Sverige har upphävt stadgandet i brottsbalken om straffbarhet för tagande av utländskt stöd. Skilt borde också utredas inverkan av den i Danmark, Finland, Norge och Sverige antagna nordiska kommunala rösträtten och valbarheten ur medlemsförslagets synpunkt.

Det viktigaste stadgandet som påverkar saken i Finland står otvivel- aktigt i föreningslagens 4 § 1 mom., enligt vilket i förening, som väsent- ligen fullföljer politiskt syfte, må icke annan vara medlem än finsk medborgare eller förening bestående endast av sådana medlemmar. Med stöd av detta kan partierna i Finland inte ha utländska medlemmar.

På de ovan nämnda grunderna är det inte enligt justitieministeriets uppfattning ändamålsenligt att samnordiskt utreda förbudet för poli- tiska partier att mottaga utländskt understöd.

I Finland utreder den av statsrådet tillsatta partifinansieringskommit- tén som bäst partifinansieringen i sin helhet i vilket sammanhang det möjliga utländska understödet också kommer fram. Straffrättskommit- tén behandlade ett förslag (Kommittébetänkande 1976: 72) till ett stad- gande om förbud för politiska partier att mottaga utländsk hemlig fi- nansiering. Kommittén antog dock inte förslaget.

Helsingfors den 11 januari 1979

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Lauri Tarasti
Lagstiftningsråd

N o r g e

Statsministerens kontor:

Det vises til uttalelse av 19/12-1978 fra Justisdepartementet (*se nedan*).

Statsministeren kan for øvrig ikke se at det er behov for et forbud av den art forslagsstillerne går inn for i demokratier som er så åpne og oversiktlige som de nordiske.

Oslo, 18. september 1978

Kjell Kristensen
Statssekretær

Justis- og Politidepartementet:

Et forbud mot støtte som foreslått vil reise en rekke avgrensingsproblemer, både når det gjelder hva som skal reknes som politisk parti e. l. og hva som skal reknes som utenlandsk økonomisk støtte. I medlemforslaget vises det både til politiske partier og "opinionsrørelser". Det siste er nokså vagt og vil kunne være meget omfattende. Men selv om man begrenser seg til partiene, vil det kunne oppstå håndhevingsproblemer i forhold til partienes forskjellige organer, tilknyttete organisasjoner og eventuelle "dekkorganisasjoner". Når det gjelder støtten, vil det ofte være vanskelig å slå fast om den kommer fra utlandet dersom man nytter nasjonale organisasjoner som mellomledd.

Det er mulig at spørsmålet om lovforbud mot utenlandsk støtte til politiske partier bør ses i en større sammenheng, hvor også visse former for innenlandsk støtte til politiske partier, for eksempel fra aksjeselskaper og andre private selskaper blir trukket inn. Dette er imidlertid et meget omfattende arbeid, og det er tvilsomt om det er grunnlag for å gå inn på det. Justisdepartementet vil være interessert i opplysninger om hvordan tilstanden på dette feltet er i de andre nordiske land, i den grad høringbehandlingen av forslaget gir opplysninger om dette.

Saken har vært forelagt for *Kommunaldepartementet*, som ikke har funnet grunn til å gi noen uttalelse. I henhold til muntlig beskjed sendes Justisdepartementets uttalelse direkte til Statsministerens kontor.

Oslo, 19. desember 1978

Stein Rognlien

Trond Dolva

S v e r i g e**Statsministern:**

Den svenska brottsbalken (BrB) innehöll tidigare en straffbestämmelse som riktade sig mot tagande av utländskt understöd (19 kap. 13 §). Enligt denna bestämmelse var det straffbart att av främmande makt eller någon som handlade i dess intresse ta emot pengar eller annan egendom för att genom utgivande eller spridande av skrifter eller på annat sätt påverka den allmänna meningen om statsskicket eller om åtgärder i rikets inre eller yttre styrelse. Straffet var fängelse i högst två år.

Som framgår av redogörelsen i medlemsförslaget föreslog den dåvarande svenska regeringen våren 1976 i en proposition till riksdagen (prop. 1975/76: 174) att bestämmelsen skulle upphävas. Propositionen

avstyrktes av riksdagens justitiekommitté (JuU 1975/76: 46). I utskottets betänkande åberopades bl. a. att det inte föreföll särskilt tilltalande att regeringar eller partier i andra länder skulle kunna förse svenska partier eller opinionsrörelser med pengar i sådant syfte som avsågs i 19 kap. 13 § BrB. En bestämmelse till skydd mot bl. a. sådana förfaranden borde enligt utskottets mening även framgent upptas i BrB. Utskottet fann emellertid att den aktuella bestämmelsen hade en alltför vidsträckt avfattning. I syfte att ge paragrafen en striktare avgränsning borde den därför bli föremål för förnyade överväganden. I avvaktan på resultatet av översynen borde bestämmelsen enligt utskottet kvarstå i oförändrad lydelse.

Vid omröstningen i riksdagen bifölls inte justitiekommitténs betänkande utan, efter lottning på grund av lika röstetal, en vid betänkandet fogad reservation som innebar att propositionens förslag godtogs (rskr 1975/76: 393). I enlighet härmed har bestämmelsen i 19 kap. 13 § BrB upphävts med verkan fr. o. m. den 1 januari 1978.

Efter bemyndigande av regeringen i januari 1977 har chefen för justitiedepartementet, statsrådet Romanus, tillkallat en kommitté med uppdrag att utreda frågan om vissa straffbestämmelser till skydd för rikets säkerhet (spionbrottsutredningen, Ju 1977: 04). I kommittén ingår företrädare för de fyra största svenska riksdagspartierna. Med hänsyn bl. a. till de meningsskiljaktigheter som rådde vid riksdagsbehandlingen i fråga om avskaffandet av bestämmelsen om tagande av utländskt understöd har kommittén enligt sina direktiv särskilt ålagts att behandla frågan om behovet av lagstiftning mot propaganda som finansieras från utlandet och som kan medföra fara för den fria meningsbildningen i landet. Därvid har angetts att justitiekommitténs synpunkter på bestämmelsen om tagande av utländskt understöd bör tjäna till ledning.

Den fråga som har aktualiserats genom medlemsförslaget är sålunda för svensk del föremål för utredning genom en kommitté med parlamentarisk anknytning. Kommitténs arbete beräknas vara slutfört under våren 1979. Mot denna bakgrund anser jag att ett ställningstagande från min sida i sakfrågan bör anstå intill dess betänkandet och remissyttrandena över detsamma föreligger.

Stockholm den 6 februari 1979

Ola Ullsten

Rikspolisstyrelsen:

Avkriminaliseringen av gärningen i brottsbalken 19 kap. 13 § skedde per den 1 januari 1978 under stor oenighet inom riksdagen och med lottens hjälp. Även bland remissinstanserna rådde delade meningar om lämpligheten av ett upphävande av straffbudet. Då den nu sittande spionbrottsutredningens direktiv jämväl omfattar den i medlemsförslaget

berörda problemställningen, syns det lämpligt att denna överlämnas till utredningen för närmare prövning. Rikspolisstyrelsen avstyrker därför att något initiativ tas till en särskild undersökning i anledning av medlemsförslaget.

Stockholm den 26 januari 1979

Rikspolisstyrelsen

Holger Romander

D. von Porat

Svea hovrätt:

I Sverige infördes år 1940 ett straffstadgande om förbud mot tagande av utländskt understöd. Stadgandet fick efter vissa smärre jämkningar i samband med 1948 års lagstiftning om brott mot staten och allmänheten den lydelse, som senare överfördes till 19 kap. 13 § brottsbalken. Detta lagrum stadgade fängelse, högst två år, för den som av främmande makt eller någon som handlade i dess intresse mottog penningar eller annan egendom för att genom utgivande eller spridande av skrifter eller annorledes påverka den allmänna meningen om statskicket eller om åtgärder i rikets inre eller yttre styrelse. Kriminaliseringen hade, såsom framgår av medlemsförslaget, en annan utformning än i den nu antagna isländska lagen. Å ena sidan var förbudet ej begränsat till vissa kategorier av mottagare av utländskt understöd, utan omfattade envar som mottog sådant understöd. Å andra sidan var endast mottagande från främmande makt eller någon som handlade i dess intresse straffbelagd, och ej som i den isländska lagen mottagande från envar utländsk institution eller utländsk enskild person. Vidare begränsades bestämmelsens räckvidd avsevärt därigenom, att mottagandet skulle ske i syfte att bedriva viss angiven propaganda.

I betänkandet "Spioneribrottet m. m." (Ds Ju 1975: 16) föreslogs att stadgandet i 19 kap. 13 § brottsbalken helt skulle upphävas. Såsom skäl härför anfördes bland annat att bestämmelsen fått en så allmän avfattning att den skulle kunna få en mycket vidsträckt tillämpning, att stadgandet ej syntes ha tillämpats efter brottsbalkens ikrafträdande samt att en utifrån understödd och för landet farlig agitation bäst stävjades genom upplysning och offentlig diskussion. Hovrätten anförde i yttrande den 30 september 1975 över betänkandet:

Hovrätten vill påpeka att — såsom anfördes av de sakkunniga som framlade förslaget till 1940 års lagstiftning beträffande SL 8 kap. — de hjälpmedel för agitationen som i detta sammanhang är aktuella i regel lämnas på hemliga vägar, som endast på enstaka punkter kan blottläggas

så att ett ingripande blir möjligt. Utredningen framhåller också att den förtäckta utländska propagandan icke lika lätt som den öppet understödda agitationen låter sig bekämpas genom upplysning och offentlig diskussion. Hovrätten anser därför att möjlighet bör finnas att genom ingripande i straffrättslig ordning bekämpa en samhällsskadlig propaganda och att brottet tagande av utländskt understöd bör i sak bibehållas.

Sedan riksdagen beslutat att stadgandet i 19 kap. 13 § brottsbalken skulle upphävas från och med den 1 januari 1978 har chefen för justitiedepartementet, enligt regeringens bemyndigande den 27 januari 1977, tillkallat en kommitté med uppdrag att utreda frågan om vissa straffbestämmelser till skydd för rikets säkerhet. Kommittén, som antagit namnet spionbrottsutredningen (Ju 1977: 04), har enligt sina direktiv att till behandling ta upp frågan om behovet av lagstiftning mot sådan propaganda, som finansieras från utlandet och som kan medföra fara för den fria meningsbildningen i landet. Utredningen kan, enligt vad som inhämtats under hand, förväntas slutföra sitt arbete under första kvartalet 1979.

Hovrätten finner nu ej skäl till annan bedömning beträffande behovet av lagstiftning mot tagande av utländskt understöd än som kommit till uttryck i hovrättens yttrande den 30 september 1975. Frågorna om den närmare utformningen av eventuella straffbestämmelser bör enligt hovrättens mening anstå till dess spionbrottsutredningens betänkande föreligger.

Stockholm den 15 december 1978

På hovrättens vägnar

Sten Rudholm

Carl Eric Lawass

Medlemsförslag om en nordisk idrottsfolkhögskola i Brønderslev

(Väckt av Christian Christensen, Nathalie Lind och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan:

De synpunkter som framförs i föreliggande förslag tycks ha som primärt syfte att tillgodose ett nationellt, regionalt och även lokalt behov. Det framgår ej heller av förslaget huruvida det är fråga om en högskola (universitetsutbildning) eller folkhögskoleutbildning (gymnasieutbildning) då bägge begreppen används synonymt i förslaget.

Skulle förslaget gälla en högskola vill Nordiska hälsovårdshögskolan framhålla, utan att därför ta ställning till eventuell geografisk etablering, att en sådan lämpligen knytes till ett gemensamt nordiskt idrottsmedicinskt institut, jfr Nordiska hälsovårdshögskolans svar på medlemsförslag A 539/s rörande upprättandet av ett nordiskt medicinskt forskningsinstitut.

En närmare kartläggning av behovet av en sådan gemensam nordisk idrottshögskola med såväl undervisning som forskning på programmet bör göras innan ställning kan tas till var den bör förläggas.

Göteborg den 10 april 1979

Sven-Olof Hedengren
Ordförande

Lennart Köhler
Rektor

Nordiska folkhögskolerådet:

Nordiska folkhögskolerådet får inte möjlighet att samlat till möte behandla medlemsförslaget. Ett yttrande från rådet förutsätter också att frågan behandlas i de olika nationella föreningarnas styrelser. Först därefter kan ett gemensamt yttrande formuleras. Remisstiden har varit för kort också för att detta skulle kunna vara möjligt.

Rådet måste därför avstå ifrån att yttra sig om det aktuella förslaget och nöja sig med att konstatera att rådet principiellt ställer sig positivt till initiativ som syftar till ökat nordiskt samarbete. I ett tidigare remiss-svar som gällt planer på en ny nordisk folkhögskola har rådet pekat på att man vid startande av nya samarbetsprojekt bör ta hänsyn till det samarbete som redan existerar och strävandena att utveckla detta. Rådet ser det som angeläget att elevutbyte över nationsgränserna kommer att omfatta så många skolor som möjligt. En förbättring av stipendie-möjligheter och bidragsformer för att underlätta dels elevers folkhög-skolevistelse i annat nordiskt land dels utbyte av lärare och elevgrupper är därvid någonting som bör prioriteras högt.

Kungälv den 27 april 1979

För Nordiska folkhögskolerådet

Rainer Johansson
Ordförande

Sten-Erik Fagerlund
Sekreterare

Danmark

Undervisningsministeriet:

— — — skal man herved oplyse, at en sådan skole, hvis den i øvrigt opfylder den danske lovgivnings bestemmelser om godkendelse og tilskud, vil kunne virke som en nordisk idrætshøjskole i den forstand, at den vil kunne optage elever og evt. ansætte lærere fra de andre nordiske lande, hvad de eksisterende idrætshøjskoler og andre folkehøjskoler i et vist omfang allerede gør.

Man kan bekræfte, at de eksisterende gymnastik- og idrætshøjskoler i en årrække har haft særdeles god elevtilgang, og at meget tyder på, at der kunne være behov for flere. Derimod er den geografiske placering ikke afgørende, da der er tale om kostskoler, som er landsdækkende i deres elevtilgang.

Projektet er imidlertid af en sådan størrelsesorden, at der ikke har kunnet afsættes dansk statslånsmidler til dets virkeliggørelse inden for en nærmere årrække.

Indenrigsministeriet og ministeriet for kulturelle anliggender har ingen bemærkninger haft til forslaget.

København, den 24. januar 1979

P. m. v.
Ernst Goldschmidt

E. Noer
Fuldmægtig

Idrættens Fællesråd:

— — — kan vi meddele, at vi forinden sagen har været behandlet i Idrættens Fællesråd har rettet henvendelse til Nordjyllands Idrættshøjskole med henblik på at få en udtalelse fra skolen. Denne udtalelse har vi nu modtaget og under hensyn til en række opremsede komplikationer i sagen har idrættshøjskolen indtil videre "lagt sagen på is" og valgt at fortsætte med at få idrættshøjskolen etableret efter de oprindelige retningslinier.

På sit møde den 17. ds. er Idrættens Fællesråd gjort bekendt med anførte svarskrivelse fra skolen og har taget den til efterretning.

København, den 25. januar 1979

Idrættens Fællesråd

Kurt Møller
Formand

Foreningen for Folkehøjskoler i Danmark:

— — — — —
I denne anledning skal bestyrelsen for Foreningen for Folkehøjskoler i Danmark herved oplyse, at det ligger uden for foreningens mandat at fremsætte udtalelser om tilkomsten af nye folkehøjskoler, idet dette spørgsmål efter fast dansk højskoletradition er et anliggende, der har sit endelige og udelukkende forblivende hos den eller de folkelige kredse, der står bag rejsningen af vedkommende højskole.

For god ordens skyld tilføjes, at bestyrelsen for nærværende forening går ud fra, at det vil være Nordisk Råd bekendt, at en række danske folkehøjskoler løbende behandler nordiske anliggender på deres ordinære kurser.

Krogerup, den 8. april 1979

På bestyrelsens vegne

K. E. Larsen

Dansk Folkeoplysnings Samråd:

— — — — —
Det er dansk tradition, at folkehøjskoler etableres på lokalt initiativ, og at de siden ved deres virke må bevise deres eksistensberettigelse. Det finder Dansk Folkeoplysnings Samråd er en god tradition, og man

ønsker derfor ikke at udtale sig for eller imod etableringen af en ny folkehøjskole.

I den foreliggende sag stilles der forslag om oprettelse af en nordisk folkehøjskole, hvilket Samrådet finder positivt. Samrådet vil imidlertid ikke kunne udtale sig om det eventuelle behov for en skole som skitseret i forslaget og skal i øvrigt henvise til de nordiske forbindelser, der er etableret ved flere af vore nationale folkehøjskoler.

København, den 10. maj 1979

Dansk Folkeoplysnings Samråd

Poul E. Kandrup

F i n l a n d

Jyväskylä universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 1 mars 1979 till yttrande från idrottsvetenskapliga fakulteten av den 1 mars 1979 (se nedan).

Jyväskylä universitet, idrottsvetenskapliga fakulteten¹:

Idrottsvetenskapliga fakulteten understöder i princip åsikten om det nordiska samarbetets utveckling på idrottsvetenskapernas och sportens område. Det väckta medlemsförslaget är emellertid så storslaget och bristfälligt att fakulteten ej på däri anförda grunder kan taga ställning till inrättandet av en idrottsfolkhögskola och således ej heller kan anse medlemsförslaget realiserbart. Fakulteten önskar vidare fästa avseende vid det faktum att initiativ tagits även till andra liknande samarbetsprojekt och att vid utvecklandet av det nordiska samarbetet alla dessa initiativ borde koordineras och sammankopplas. Fakulteten anser det även önskvärt att universitetsutbildning och idrottsvetenskaplig forskning skulle uppmärksammas vid planeringen av det nordiska samarbetets utveckling på detta område.

Jyväskylä den 1 mars 1979

Risto Telama
Tf. dekanus

Risto Nieminen
Fakultetssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen anser att en idrottshögskola av detta slag väl skulle fylla sin plats för utbildning och samling av nordisk idrottsungdom. Undervisningen vid högskolan kunde med fördel kompletteras med kurs- och lägerverksamhet för olika idrottsgrenar. Brønderslevs läge, tämligen långt söderut, skulle därtill möjliggöra en förlängning av idrottsäsongen i övriga Norden genom att man vid högskolan kunde anordna kurser och idrottsläger efter den egentliga tävlingssäsongens slut.

Med hänvisning till det ovasagda förordar Ålands landskapsstyrelse medlemsförslaget att en kommande idrottshögskola i Brønderslev även skulle fungera som en nordisk idrottshögskola.

Mariehamn den 22 december 1978

Alarik Häggblom
Lantråd

Lennart Winqvist
Utbildningschef

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f. (CIF):

Brønderslev/Danmark ligger mycket avlägset från Finlands horisont — nästan i ena änden av Norden — vilket skulle medföra dyra resekostnader. Danska språket är för en finsktalande person svårförstått — ja, redan för finlandssvenskar är svårigheterna stora, då det gäller att tillgodogöra sig en undervisning på danska. I Finland och inom CIF har vi mycket goda möjligheter att ge vår idrottsungdom en gedigen utbildning, att skola idrottsungdomen, såväl aktiva idrottsmän och -kvinnor som idrottsledare. Vårt eget idrottsinstitut Solvalla är ett av Finlands tre idrottsledarinstitut och arbetar med tvååriga kurser för idrottsledare och -instruktörer. Detsamma kompletteras väl av Vörå folkhögskolas idrottslinje Norrvalla i Österbotten.

Tanken på en idrottsfolkhögskola i Norden är lockande, men om en sådan grundas borde dess placering vara mera central, t. ex. i mellan-Sverige, och dess undervisningsspråk svenska. Till en idrottsfolkhögskola i Brønderslev ställer vi oss mycket tveksamma enär den knappast skulle medföra motsvarande nytta för CIF.

Helsingfors den 10 januari 1979

Finlands svenska centralidrottsförbund r. f.

Nils-Erik Nyman
Ordförande

Carl-Henrik Fager
Generalsekreterare

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Det er en allmenn oppfatning at et begrenset antall nordiske folkehøgskoler, med særlig vekt på å øke den nordiske kulturforståelse, utgjør et viktig ledd i arbeidet for å styrke det nordiske kulturfellesskapet. Men like viktig for kontakt mellom nordisk ungdom er det imidlertid at elever søker til folkehøgskolene i nabolandene. I de nordiske land er forholdene lagt vel til rette for en slik utveksling gjennom gunstige stipendregler.

Det finnes i Norden en rekke folkehøgskoler som ut fra særlige forutsetninger og vilkår har spesialisert seg på bestemte felt. Blant disse feltene nevnes idrettslinjer ved folkehøgskoler hvor det er adgang til å komme inn for elever også fra nabolandene.

Det er mye som taler for at en i disse tilfellene velger en modell med nasjonal status for skolene, men sørger for å stimulere elevrekrutteringen over landegrensene.

Spørsmålet om folkehøgskolens plass i det norske skoleverket, herunder behovet for spesialisering, for elevplasser og for statlig engasjement i utbyggingen, har vært gjenstand for utredning, og Regjeringen vil fremme en melding til Stortinget om disse spørsmålene. Behandlingen av denne meldingen antas å ville gi grunnlag for departementets videre arbeid med folkehøgskolesaker.

Oslo, 12. juni 1979

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

S v e r i g e**Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):**

UHÄ har i ärendet inhämtat synpunkter från högskolan i Örebro och högskolan för lärarutbildning i Stockholm (se nedan).

Tidigare erfarenheter av internordiska kontakter inom idrotten har cnligt vad UHÄ erfarit givit ett värdefullt utbyte av kunskaper och erfarenheter på området. Inrättandet av en nordisk idrottsfolkhögskola skulle ytterligare kunna bidra till att stärka det nordiska samarbetet och utbytet.

Att visst intresse för utbildningen finns från de svenska studerandes sida kan antas, eftersom efterfrågan på utbildning vid de två svenska idrottsfolkhögskolorna är större än tillgången på utbildningsplatser.

UHÄ vill endast i sammanhanget påpeka att det visat sig föreligga vissa svårigheter att få arbete efter avslutad utbildning för dem som genomgått utbildning vid Sveriges idrottsfolkhögskolor och att denna fråga därför bör beaktas i samband med ett inrättande av en nordisk idrottsfolkhögskola.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts tillstyrker UHÄ förslaget.

Stockholm den 29 januari 1979

På UHÄ:s vägnar

Ingemar Nilsson

Louise von Mentzer

Skolöverstyrelsen (SÖ):

— — — I Sverige finns två folkhögskolor med inriktning mot ledarutbildning inom gymnastik och idrott. Några folkhögskolor anordnar dessutom särskilda kurser för ungdom som vill förena studier med idrottsträning. Det möter intet hinder att studerande från andra nordiska länder deltar i de kurser som anordnas vid dessa skolor. Detsamma torde vara förhållandet med kursverksamheten vid idrottsinriktade folkhögskolor i övriga nordiska länder.

SÖ har inget att erinra emot att en utredning görs om förutsättningarna för att etablera en gemensam nordisk idrottsfolkhögskola i Danmark. Utredningen bör noga pröva rekryteringsunderlaget för en sådan skola och undersöka på vilket sätt verksamheten skall finansieras. Det är också väsentligt att utredningen försäkrar sig om att studiestöd för de studerande i alla nordiska länder fungerar så att deltagarnas kostnadsfinansiering underlättas också för folkhögskolekurs i annat land.

Stockholm den 15 januari 1979

Artur Olsson

Inez Johnson

Statens kulturråd har i skrivelse den 15 januari 1979 förklarat sig icke komma att avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm:

Sveriges riksidsrottsförbund bedriver en omfattande idrottsledarutbildning såväl centralt som regionalt och lokalt.

Vid idrottsrörelsens två folkhögskolor på Bosön och Lillsved förekommer såväl 2-årig fritidsledarutbildning med idrott som profilämne som ettårig ledarutbildning. Därtill kommer ett stort utbud av kortare ledarkurser på varierande nivåer.

Antalet sökande till platserna vid de två folkhögskolorna är betydligt större än det antal, som kan beredas plats i utbildningen.

De internordiska kontakterna inom idrotten har alltid varit goda och GIH vill understödja att de nordiska undervisningsfora, som tidigare förekommit, varit en källa till mycket inspirerande utbyten av åsikter och idéer.

En nordisk idrottsfolkohögskola skulle därför säkerligen vara av stort värde och bidra till ett givande utbyte av idrottsliga kunskaper och erfarenheter inom Norden.

De, som utbildas på Sveriges idrottsfolkohögskola har emellertid vissa svårigheter att få arbete efter avslutad utbildning. Innan man fattar beslut om inrättandet av en nordisk idrottsfolkohögskola vore det därför angeläget att utreda samhällets möjligheter att erbjuda arbeten för ett utökat antal individer med utbildning från idrottsfolkohögskolor.

Stockholm den 18 december 1978

Stina Ljunggren
Prefekt

Högskolan i Örebro har i skrivelse den 18 december 1978 förklarat sig varmt tillstyrka medlemsförslaget.

Sveriges riksidsrottsförbund:

Då vi fr. o. m. innevarande läsår fått en egen självständig folkohögskola på Bosön och tidigare har en idrottsinriktad folkohögskola på Lillsved ägd av Svenska gymnastikförbundet ser vi för dagen inget behov av att engagera oss i ytterligare folkohögskoleprojekt av den art som anges i rubricerade förslag.

Vi samarbetar inom utbildningen med folkohögskolor i de flesta av våra 23 distrikt och från distrikten i västra Sverige förekommer samarbete med idrottsfolkohögskolan i Vejle och i enstaka fall även med andra folkohögskolor i Danmark.

Om en idrottsfolkhögskola byggs i Brønderslev torde sådant samarbete säkert också kunna komma till stånd med denna. Vi anser emellertid som tidigare sagts för närvarande inte att detta utgör tillräckliga skäl för att Sveriges riksidsrottsförbund skall engagera sig i tillkomsten av en nordisk idrottsfolkhögskola.

Stockholm den 4 april 1979

Sveriges riksidsrottsförbund
Utbildningsenheten

Bengt Wallin
Utbildningschef

Medlemsförslag

om upprättande av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut

(Väckt av Robert Pedersen och Petter Savola)

BILAGA 2

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan¹:

De synpunkter som framförs i det förstnämnda förslaget är väl grundade och högaktuella i hela världen. Mest angelägna åtgärder för att försvåra missbruket förefaller vara att förbättra kunskaperna om dess följder hos idrottsledare och idrottsmän samt, ännu viktigare, att finna fram till pålitliga undersökningsmetoder som snabbt och billigt avslöjar dem som använder dessa medel.

Dessa uppgifter åvilar således i första hand riksidsrottsförbunden respektive idrottsmedicinen i samarbete med farmakologer. En gemensam nordisk ansats på detta område bör ge bestämda fördelar. Bäst användning av de gemensamma nordiska resurserna på detta område torde uppnås om ett idrottsmedicinskt forskningscentrum etableras, så som framhålls i förslaget A539/s.

Ett sådant forskningscentrums verksamhet och dimensioner förutsätts bli närmare utrett, men redan nu vill vi understryka vikten av att folkhälsans och inte bara elitidrottens behov och önskemål blir tillgodosedda vid en forskning med denna inriktning.

Göteborg den 30 oktober 1978

Sven-Olof Hedengren
Ordförande

Lennart Köhler
Föreståndare

¹ Yttrandet avser både medlemsförslag A 527/s om nordiskt samarbete för att utreda och avskaffa medicinskt missbruk inom elitidrotten och A 539/s om upprättandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut.

Nordiska läkemedelsnämnden:

Nämnden uttalade som sin generella uppfattning att man bör ställa sig avvisande till förslag om upprättande av permanenta nordiska institut på varje av de många olika områden som kan bli aktuella inom den medicinska forskningen. Man menar att frågan om nordiskt samarbete i sådana sammanhang bör tas tillvara och genomföras på annat sätt, t. ex. genom möten, symposier, konkreta forskningsprojekt och liknande.

Förslaget om upprättande av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut föranleder för övrigt inget uttalande från nämnden.

Uppsala den 30 november 1978

På Nordiska läkemedelsnämndens vägnar

Marianne Granat
Generalsekreterare

D a n m a r k**Indenrigsministeriet:**

Ministeriet for kulturelle anliggender har i skrivelse af 7. december 1978 over for indenrigsministeriet udtalt

at det for tiden overvejes at nedsætte et fællesnordisk idrætsudvalg under Nordisk Ministerråd efter indstilling af det af ministerrådet nedsatte ad hoc-udvalg, Nordisk Idrætsudvalg.

Det er tanken, at et sådant fællesnordisk idrætsudvalg skal behandle spørgsmål af fælles interesse, og man skal derfor henvise til, at prioriteringen af nordiske samarbejdsopgaver på idrætsområdet ville kunne indgå i overvejelserne om den eventuelle etablering af dette udvalg.

Til orientering skal nævnes, at indstillingen fra Nordisk Idrætsudvalg bl. a. omtaler behovet for støtte til nordisk forskningssamarbejde på idrætsområdet i form af informationsvirksomhed, seminarer og specialprojekter, og det beklages, at forskningsprojekter inden for børne- og ungdomsidrætten ikke kan gennemføres af økonomiske grunde. Der omtales ikke noget behov for et egentligt fællesnordisk forskningsinstitut — hverken på det idrætsmedicinske eller det socialvidenskabelige felt.

Sagen har af indenrigsministeriet været forelagt sundhedsstyrelsen, som i skrivelse af 2. februar 1979 har udtalt, ”at sundhedsstyrelsen med medlemsforslaget er enig i, at idrætsmedicinen og specielt den idrætsmedicinske forskning i Norden bør styrkes.

I Danmark er der ved de medicinske fakulteter ikke undervist i idrætslig træningsfysiologi eller idrætsskademedicin, mens man i en del år har været engageret i forskning på det idrætsfysiologiske område.

Medlemsforslaget anbefaler, at der oprettes et nordisk institut for forskning såvel med hensyn til eliteidrættens behov som for den forskning, der knytter sig til udøvelse af fysisk aktivitet som forebyggende for sygdom. Der peges herved på et forskningsområde af meget betydeligt

omfang, et forhold, der kunne tale for at indrette et institut med henblik på tværvideenskabelig forskning. I så fald måtte det påtænkte institut blive af meget betydelig størrelse.

Dansk idrætsmedicin er for nylig kritiseret, specielt for en række mangler inden for det organisatoriske, specielt har man kritiseret uddannelsen af idrætslæger, og at adgangen til hurtig og effektiv behandling af idrætsskader ikke har været prioriteret tilstrækkelig højt.

Ud fra en samlet vurdering af begrebet idrætsmedicin er det bemærkelsesværdigt, at der til idrætten ikke knytter sig medicinske problemer, der ikke kendes i anden sammenhæng, og at belastningsskader, ligament-, sene- og muskelskader behandles ganske som tilsvarende skader pådraget ved tilfældigt ulykkestilfælde.

For Danmarks vedkommende må det være af stor interesse nationalt at få undervisningen af idrætslæger etableret inden for universitetssystemet, samt at idrætsfysiologisk forskning fremover gives gunstige arbejdsvilkår.

Erfaringen har vist, at der ved besættelse af stillinger ved nordiske institutioner, hvortil der stilles store kvalifikationskrav, ofte melder sig vanskeligheder, idet de forskere, der burde være ansøgere, stiller sig tøvende til at søge en stilling, der ikke naturligt indgår som led i de nationale karrierestillinger.

Sundhedsstyrelsen må ud fra det anførte udtrykke sin betænkelighed ved, at der oprettes et nordisk idrætsmedicinsk forskningsinstitut. Man ønsker imidlertid at pege på det ønskelige i og muligheden af, at Nordisk Råd, for eksempel gennem økonomisk støtte til konkrete forskningsopgaver, stimulerer til nordisk samvirke mellem allerede bestående institutioner, der er aktive i forskningen inden for idrætsmedicinen.

Indenrigsministeriet skal henholde sig til den af sundhedsstyrelsen afgivne udtalelse.

København, den 6. februar 1979

P. m. v.

E. b.

Per Thornit

Den almindelige danske Lægeforening:

— — — skal det herved meddeles, at sagen har været forelagt *Dansk idrætsmedicinsk Selskab*, der svarer følgende:

Dansk idrætsmedicinsk Selskab kan på det varmeste støtte initiativet vedrørende et idrætsmedicinsk forskningsinstitut.

Idrætsmedicinen i Danmark har ført og fører til dels en mindre påagtet tilværelse.

Fra Idrætsmedicinsk Selskabs side har der været udfoldet en undervisningsmæssig aktivitet blandt interesserede læger, men vi har aldrig formået at kunne føre undervisningen ind ved vore lægeskoler.

Man må derfor på det kraftigste søge at støtte den idrætsmedicinske forskning, såvel på det nationale som det interskandinaviske område.

Da der fortsat er stigende behov for ekspertise inden for det idræts-

medicinske område, vil det være nødvendigt med en mere udbygget undervisning, og målet må være en lærestol ved lægeskolen.

Lægeforeningen skal henholde sig hertil.

København, den 20. oktober 1978

Ole Møller Olsen

Dansk Idræts-Forbund:

Vi finder ikke, at det er nogen god idé at oprette et egentligt nordisk institut for idrætsmedicinsk forskning, idet den nuværende aktivitet inden for de enkelte lande på dette område er at foretrække, også selv om der sker en overlappning inden for forskningsprojekterne.

Derimod ser man gerne, at der sker en bedre og mere udbygget koordinering af den nordiske forskning, og økonomisk støtte hertil fra Nordisk Råd, f. eks. til afholdelse af symposier og lignende inden for den idrætsmedicinske forskning, vil absolut være at foretrække.

Glostrup, den 2. november 1978

Emanuel Rose

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Förslagsställaren konstaterar att den expanderande tävlings- och toppidrotten i växande grad blivit föremål för medicinsk observation och medicinsk forskning. Detta har lett till att idrottsmedicinen nu är i färd med att intaga sin plats bland de medicinska specialområdena.

Motionsidrotten ansluter sig åter nära till den folkhälsovetenskapliga forskningen. Det föreligger ett behov av vetenskapliga forskningsinstitutioner där man kunde bedriva forskning på idrottsmedicinens hela fält. Genom de tillämpningar som forskningsarbetet skulle leda fram till, skulle man bättre än tidigare kunna betjäna såväl idrottsmännen som folkhälsovetenskapen. De nordiska länderna kunde i denna fråga sammanföra sina ekonomiska resurser och grunda ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår förslagsställaren att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att besluta upprätta ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut.

Motions- och idrottsutövning utgör i dag ett viktigt element i det sociala och samhällspolitiska livet. Motions- och idrottsmedicinen har ett

nära samband med arbetsmedicin, klinisk fysiologi och klinisk medicin, särskilt då fysiatri. I Finland finns i dag bl. a. enheter vid Jyväskylä universitet och Åbo universitet som är inriktade på motionsvetenskap. Motsvarande enheter på högskolenivå finns även i de andra nordiska länderna. Det kan dock fastställas att forsknings- och utvecklingsarbetet inom sektorn ännu är outvecklat. En statlig kommission, tillsatt av undervisningsministeriet, avlämnade hösten 1978 ett betänkande rörande utbyggnaden av den idrottsmedicinska verksamheten under åren 1980—1984. I betänkandet framläggs förslag om utbygganden av forsknings- och utvecklingsverksamheten vid de idrottsmedicinska utbildningsenheterna i landet.

Social- och hälsovårdsministeriet ställer sig principiellt positivt till en nordisk samverkan rörande idrottsmedicin. Då de frågor förslaget behandlar för tillfället utreds i Finland, anser social- och hälsovårdsministeriet att förutsättningar inte i detta skede föreligger för en tillstyrkan av medlemsförslaget. Ett nordiskt samarbete kunde dock redan nu inledas på detta viktiga område. Enligt ministeriets uppfattning borde samarbetet inledas med en kartläggning av förhållandena rörande idrottsmedicinsk forsknings- och utvecklingsverksamhet i de nordiska länderna. Vid ett gemensamt seminarium, som till exempel kunde avhållas vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, kunde eventuella samarbetsmöjligheter därefter närmare avgränsas. Först då denna inventering utförts och då riktlinjerna för den nationella politiken i denna fråga klarat synes förutsättningar finnas för ett ställningstagande till inrättande av ett gemensamt idrottsmedicinskt forskningsinstitut.

Helsingfors den 11 januari 1979

Pirkko Työläjärvä

Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström

Äldre regeringssekreterare

Helsingfors universitet hänvisar i skrivelse den 20 december 1978 till yttrande av den 29 november 1978 från medicinska fakulteten (se nedan).

Helsingfors universitet, medicinska fakulteten¹:

Först konstaterar fakulteten, att medlemsförslaget synbarligen inte grundar sig på kännedom om det nuvarande läget inom idrotts- och motionsvetenskapen åtminstone i Finland. I Finland och det övriga Norden har frågor i anslutning till idrottsmedicinen utforskats i minst 30

¹ Yttrandet översatt från finska

års tid. I alla de nordiska länderna finns det internationellt kända forskargrupper, som antingen helt och hållet eller vid sidan av annan forskning utför till detta område hörande grundforskning och tillämpad forskning. Inom de största finländska centralidrottsorganisationerna (Finlands riksomfattande idrottsförbund och Finlands olympiakommitté) har redan länge permanenta, medicinska, konsultativa organ verkat. Däremot har man inte planerat någon idrottsmedicinsk specialistutbildning i något nordiskt land; all idrottsmedicinsk serviceverksamhet har skett och kommer att ske med tillhjälp av specialister på andra områden.

Idrottsmedicinsk forskning behövs i synnerhet på grundforskningens område, men dylik forskning kan utföras endast av högt kvalificerad personal och den kräver rätt mångsidig apparatur. Apparaturen är mycket dyr för t. ex. dopingtest (bl. a. gaskromatografimasspektrometriapparatur).

Fakulteten är av den åsikten att grundandet och underhållet av ett institut enbart för idrotts- och dopingforskning, såsom i förslaget nämnts, i detta skede vore ett orealistiskt företag. För att forskningsverksamhet skulle bli effektiv, skulle institutet behöva ett betydande antal sakkunniga på olika områden och den hjälparbetskraft dessa behöver, vilkas lönekostnader utöver de stora kostnaderna för reagens- och annan apparatur vore betydliga. Genom att placera samma resurser eller t. o. m. mycket mindre i redan etablerade forskningsinstitut som bedriver idrottsmedicinsk forskning och genom att dela ut stipendier till unga forskare vid dessa institut skulle man nå en anmärkningsvärt högre nyttoeffekt. Dopingämnenas analytik kunde man lika väl koordinera och utveckla inom ramen för redan befintliga laboratorier. Utforskningen av t. ex. anabola steroider är redan möjlig vid flera laboratorier, även i Finland, men för att använda sakkunskap och underhålla analytiken (reagenser och apparatur) krävs det stora resurser, som hittills inte alls kunnat erhållas.

Det till folkhälsovetenskapen anslutna forskningsarbetet angående idrott och motion borde enligt fakultetens åsikt närmast anslutas till olika universitets institutioner för folkhälso- och idrottsvetenskap.

På grund av det ovan anförda anser fakulteten grundandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut mindre förnuftigt och föreslår i stället, att man i detta läge grundar ett samnordiskt idrottsvetenskapligt sakkunnigorgan, som får till uppgift att koordinera forskningen och dopinganalytiken. Detta sakkunnigorgan skulle få göra upp en plan för igångsättande av ett samnordiskt projekt för idrottsforskning. Inom ramen för detta projekt kunde man stöda verksamheten både vid startade forskningsprojekt och nya projekt av samnordiskt intresse samt vid laboratorier som utför dopinganalyser. Medel bör reserveras för att avlöna arbetskraft, skaffa konsumtionsförnödenheter och dyra analytiska apparater samt möjligen även för stipendier till unga forskare. På detta sätt kunde man med betydligt mycket mindre resurser grundlägga

ett synnerligen effektivt idrottsmedicinskt forskningsarbete och en dopinganalytik i stället för att grunda ett särskilt institut och ändå skulle alla de nordiska länderna ha samma nytta härav. Detta sakkunnigorgan kunde även dryfta frågan om att inleda en samnordisk idrottsläkarutbildning och senare behovet av ett permanent forskningsinstitut för idrottsmedicin.

Helsingfors den 27 november 1979

Å arbetsgruppens vägnar

Herman Adlercreutz

Professor

Uleåborgs universitet¹:

Med beaktande av den betydelse som bör tillmätas ett riktigt utförandesätt och en riktig "dosering" av idrott, annan motion och kroppsligt arbete för den enskilde medborgarens och folkens hälsa, omfattningen av tävlings- och motionsidrotten, storleken av de offentliga medel som anvisas idrottsverksamheten samt också den stora uppmärksamhet som ländernas statsmakt fäst vid idrottsverksamheten är det värt understöd att främja en självständig och objektiv idrottsmedicinsk forskning och en rationell tillämpning av forskningsresultaten i Norden.

Idrottsmedicinsk forskning utföres i Norden vid olika institutioner, men samarbetet är inofficiellt. I flera andra länder utföres betydande forskning, om vars resultat inte finns tillgängliga uppgifter.

Ett beaktansvärt medel för att främja forskningen vore ett nordiskt forskningsinstitut i enlighet med medlemsförslaget. Medlemsförslaget föreslår inte mera precisa ramar för institutets verksamhet. Därför kan fakulteten inte avge en slutgiltig värdering i ärendet. Den anser dock medlemsförslaget vara så värdefullt, att saken bör vidareutvecklas och det föreslagna institutets verksamhetsramar och de resurser som det skall anvisas i fråga om utrymmen, personal, apparatur och dispositionsmedel bör utredas. Enligt fakulteten bör också institutets placering utredas och de problem kartläggas inom vilkas ramar forskningsobjekten av samnordiskt intresse skulle finnas.

Fakulteten framför som sin ståndpunkt, att den intar en positiv ställning till medlemsförslaget och föreslår att en arbetsgrupp bestående av medlemmar från de olika nordiska länderna tillsättes.

Uleåborg den 29 november 1978

Juha Kokkonen

Fakultetssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska

3—790328. Nordiska rådet. Supplementband

Åbo universitet¹:

Universitetet anser det varken möjligt att ge sitt stöd åt eller förverkliga upprättandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut, som täcker idrottens hela fält. Det finns för närvarande i Finland bl. a. en gymnastikvetenskaplig fakultet vid Jyväskylä universitet och en idrottsmedicinsk forskningsenhet vid Åbo universitet. Dylika enheter finns även i de övriga nordiska länderna. Därför anser universitetet, att det härvidlag vore väsentligt att anslå allmänna medel till stödandet och utbyggandet av redan förefintliga enheter istället för att upprätta nya institut, som skulle bidra till att minska de existerande institutionernas resurser. Framhävandet av vikten av nordiskt samarbete mellan dessa institutioner och överläggningar beträffande arbetsfördelningen kan där-
emot förordas.

Samforskningen gällande missbruket av läkemedel inom toppidrotten anses äga största betydelse. För närvarande måste prov från de nordiska länderna sändas till London för bestämmande av vissa anabola steroider, med en väntetid på flera månader. Upprättandet av ett nordiskt servicelaboratorium enkom avsett att tjäna detta område kunde eventuellt vara på sin plats. Förutsättningarna för en dylik inrättning finns åtminstone i Helsingfors och Stockholm. Universitetet är informerat om de första stegen i denna riktning; initiativet till upprättande av detta slags laboratorium har tagits av de nordiska idrottsorganisationerna och olympialäkarnas internationella samfund. Härvid måste vikten av samverkan med specialförbunden inom idrottslivet speciellt framhåvas.

Universitetet betonar, att samarbetet med sakkunniga läkare vid träningen av idrottsmän och den härtill anslutna forskningsverksamheten är nödvändiga inte endast i syfte att uppnå allt bättre resultat, utan även med tanke på idrottsmännens egen säkerhet. Detta torde också förslagets framställare haft i tankarna. Stabiliseringen av begreppet idrottsläkare som särskild specialitet inom läkarvetenskapen anser universitetet vara motiverad. Därigenom kunde kontinuiteten inom idrottsmedicinen garanteras samtidigt som det skulle betyda en stabilisering av idrottsmännens medicinska fostring, rådgivning och vägledning.

Universitetet är vid behov redo att ur sin egen krets ställa sakkunniga till förfogande vid planeringen av ovan anförda åtgärder.

Åbo den 4 december 1978

Osmo Ikola
Rektor

Kari Hyppönen
Byråchef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Jyväskylä universitet, gymnastikvetenskapliga fakulteten¹:

Förslaget behandlar en viktig sak som bör beaktas i Norden. I medlemsförslaget har principerna i anslutning till denna sak framförts klart och konkret men mycket snävt. Gymnastikvetenskapliga fakulteten förutsätter att forskningsinstitutets verksamhetsområde skall omfatta gymnastikvetenskapen i vidare mening. Idrottsfysiologi, biomekanik, idrottspsykologi och -sociologi bör t. ex. ingå som grundforskningsämnen i det blivande institutets verksamhetsområde. I denna form bör upprättandet av ett mera omfattande institut koordinera den gymnastikvetenskapliga och idrottsmedicinska forskningen bättre än tidigare inom de nordiska idrottshögskolors och medicinska instituts verksamhetsfält som utforskar gymnastik. Därför torde namnet "ett nordiskt gymnastikvetenskapligt forskningsinstitut" passa bättre för det föreslagna institutet. Enligt gymnastikvetenskapliga fakultetens uppfattning är det inte ändamålsenligt att upprätta ett nordiskt forskningsinstitut enbart för medicinsk idrottsmedicin.

Gymnastikvetenskapliga fakulteten anser också att initiativet om ett nordiskt gymnastikvetenskapligt forskningsinstitut omsorgsfullt bör förberedas och att i förberedelserna bör beaktas de olika nordiska idrotts-högskolornas synpunkter. Utom dessa institutioner bör olika nordiska gymnastikvetenskapliga kommittéer eller organ, som svarar för dessa länders internationella gymnastikvetenskapliga samarbete, delta i planeringen.

Jyväskylä den 29 november 1978

Gymnastikvetenskapliga fakulteten

Esko Karvinen

Dekanus

Risto Nieminen

Fakultetssekreterare

Kuopio högskola¹:

Inom motions- och idrottsmedicinen har man länge saknat åtgärder som skulle leda till långsiktig utveckling. Områdets internationella, nordiska och nationella betydelse skulle förutsätta detta. Hittills har den motions- och idrottsmedicinska utbildningen, bl. a. motions- och idrottsläkarutbildningen, inte organiserats. Även forskningen och utvecklingsarbetet på området har varit osammanhängande. Till exempel finns det i Finland endast två läkartjänster på heltid för närvarande. Detta oaktat att motionen och idrotten för närvarande bildar en betydande social och samhällelig institution och att motions- och idrottsmedicinen har nära

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

kontakter till arbetsmedicinen, den kliniska fysiologin och vårdmedicinen, i synnerhet fysiatrien. I Finland liksom också i de övriga nordiska länderna saknas systematiskt motions- och idrottsmedicinskt upplysnings- och utbildningsarbete — både för människor i olika åldrar och för idrottsmän. I vårt land saknas också en riksomfattande motions- och idrottsmedicinsk serviceorganisation, inom ramen för vilken man effektivt skulle kunna sköta förebyggandet av skador, uppföljningen av träningen, snabb och effektiv vård av skador och rehabiliteringen. Utredningen av sociala och fackliga frågor i anslutning till motions- och idrottsutövandet har överlämnats helt åt enskilda forskares och personers intresse, och därför har man inte kunnat följa hur idrottsmännen efter sin aktivperiod kunnat placeras i arbetslivet. Man skulle också behöva långsiktig uppföljningsforskning om hur en aktiv idrottsbana påverkat vederbörande persons hälsotillstånd och i allmänhet placeringen i samhället.

Det föreliggande medlemsförslaget syftar för sin del till de ovan nämnda målen. Upprättandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut skulle göra det möjligt att insamla resurser på bred bas. En annan möjlighet vore att man upprättar ett nationellt motions- och idrottsmedicinskt forskningsinstitut med finländska krafter. Den tredje möjligheten vore att man genom att öka resurser sporrar de nu verk samma forsknings- och undervisningsenheterna, såsom medicinska fakulteter och gymnastikvetenskapliga fakulteter, att i större skala än nu utföra motions- och idrottsmedicinsk forsknings- och utvecklingsverksamhet. Om motions- och idrottsmedicinens utveckling på denna bas har inom statens gymnastikvetenskapliga kommission hösten 1978 betänkandet "Utvecklandet av den motions- och idrottsmedicinska verksamheten under åren 1980—84" blivit färdigt.

Endast några få nordiska institutioner har placerats i Finland, dvs. klart färre än i grannländerna. Vid beredningen av nya projekt borde i första rummet utredas vilka möjligheter det skulle finnas att placera dem i Finland för att råda bot på den ovan nämnda situationen. Något samnordiskt initiativ har än så länge inte genomförts i östra Finland. Även i de nationella utvecklingsåtgärderna i Finland borde östra Finland prioriteras. Ett idrottsmedicinskt forskningsinstitut behöver mångsidigt stöd både från den teoretiska och kliniska medicinen. Vidare är en omfattande forskning om folkhälsan av betydelse för motionsmedicinen, eftersom motionen är ett viktigt förebyggande medel inom hälsovården. I östra Finland har den medicinska undervisningen och forskningen koncentrerats till Kuopio högskola. Kuopio stad har haft en positiv inställning till den motionsmedicinska forskningen. Den har i staden upprättat en motionsmedicinsk station. Kuopio stad kan disponera färdiga högklassiga laborierutrymmen i början av 1980-talet. Staden har för Kuopio högskola sanerat ca 6 000 m² laborierutrymmen. Högsko-

lan lämnar dem när dess egna utrymmen blir färdiga år 1981. Kuopio motionsmedicinska forskningsinstitut torde placeras i dessa utrymmen. Utrymmen torde uppenbarligen kunna reserveras också för ett nordiskt institut.

Med hänvisning till det ovanstående föreslår Kuopio högskola, att medlemsförslaget skulle mottas positivt och att de befintliga utrymmena i Kuopio stad och de övriga resurserna som beslutar om forskningen på området skulle tas till allvarlig granskning när man löser placeringssorten för det föreslagna forskningsinstitutet. Oberoende av tidtabellen för genomförandet av ett nordiskt forskningsinstitutprojekt, borde man i Finland och i alla nordiska länder snarast få ökade resurser för den motionsmedicinska forskningen och inleda en detaljerad planering för utbildningen av specialläkare i motionsmedicin.

Kuopio den 19 december 1978

Tapani Vanha-Perttula
Rektor

Tuomo Teittinen
Förvaltningsdirektör

Medicinalstyrelsen¹:

Med tanke dels på idrottsmedicinens utveckling under den senaste tiden i synnerhet i Finland samt dels betydelsen av idrottsmedicinsk forskning såväl för toppidrotten som mass- eller motionsidrotten anser medicinalstyrelsen det i medlemsförslaget föreslagna inrättandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut ändamålsenligt.

Med tanke på idrottsmedicinens nivå i vårt land skulle det vara naturligt att placera institutet i Finland.

Medicinalstyrelsen fäster med tanke på ett möjligt positivt beslut dock uppmärksamheten vid att finansieringen av institutet borde ske från andra källor än av hälsovårdsmedel, eftersom idrottsmedicinen inte kan prioriteras framom annan hälsovård, vars behov i vårt land ännu så länge inte kunnat tillfredsställas för någon sektor.

Helsingfors den 10 november 1978

Erkki Kivalo
Generaldirektör

M. Parmala
Överläkare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Det är av yttersta vikt, att i synnerhet det andra syftemålet med ett dylikt institut verkligen uppfylls, så att inte forskningen och verksamheten i detsamma görs till någonting som angår enbart några få "privilegerade" idrottsmän och idrottsläkare. Lika viktigt är att forskningen där bedrivs förutom på i klassisk bemärkelse vetenskaplig bas även på en så bred bas, att den kan betecknas som tvärvetenskaplig, varigenom alla de faktorer som till vardags influerar hälsa och sjukdom tas i beaktande — t. ex. dieten, idrottens socialmedicin, uppväxtålderns fysiologi och dess effekt på, respektive beroende av idrott, m. m.

Ålands landskapsstyrelse ber att såsom sin åsikt få framföra, att det närslutna förslaget är synnerligen aktuellt och att en utredning måtte påbörjas, med avsikt att utarbeta riktlinjer för verksamheten i ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut.

Mariehamn den 19 december 1978

Alarik Häggblom
Lantråd

Lorens Bergh
Landskapsläkare

Arbetaridrottsföreningarnas centralförbund¹:

Medlemsförslaget fäster uppmärksamhet vid idrottslivets moderna utveckling och i synnerhet vid några där förekommande problem, om vilka vårt förbund tidigare i samband med sitt yttrande om doping inom elitidrotten har fattat sin ståndpunkt. Härtill konstaterar vi att en samnordisk utvecklingsplan för folkhälsoarbetet kan vara av stor betydelse.

Ändå måste man konstatera att samarbetet mellan de nordiska länderna inom idrottsmedicinen tills vidare varit mycket tillfälligt och man vet ännu inte alls vilka samarbetsformer man bör inrikta sig på. Därför kan det föreliggande medlemsförslaget anses vara ett bevis på positivt intresse men på grund av bristande kontakter för tidigt väckt. De viktiga frågor som förslaget baserar sig på bör tas upp till samnordisk diskussion, varvid det naturligaste arbetssättet skulle vara att tillsätta en kommitté för att undersöka saken.

Helsingfors den 15 november 1978

Arbetaridrottsföreningarnas centralförbund

Väinö Soiminen
Ordförande

Toni Bärlund
Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.:

Idén om upprättande av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut är i princip god. Emellertid måste kravet för dess verksamhet vara, att det bedriver s. k. *tillämpad* forskning, där fältets behov blir tillgodosedda. Praktiken har dock visat, att förutsättningen för att kunna bedriva en framgångsrik tillämpad forskning är att det även bedrivs en omfattande s. k. *basforskning*, som i allmänhet förutsätter betydliga både finansiella och personella resurser. Sådan basforskning brukar vara knuten till universitet eller liknande institutioner. Grundandet av ett nytt forskningsinstitut skulle kräva stora investeringar.

Vi anser, att både finansiella och personella resurser bättre kunde utnyttjas ifall följande förslag kunde realiserars:

I stället för upprättandet av ett forskningsinstitut kunde det stiftas en *nordisk idrottsmedicinsk fond*, till vars uppgifter det skulle höra att finansiera idrottsmedicinska projekt, att koordinera desamma, samt att informera om resultaten av forskningen. Styrande organ kunde vara ett *nordiskt idrottsmedicinskt forskningsråd*, bestående av experter både på teoretisk forskning och praktisk idrottsutövning.

Vi anser, att ovannämnda förfarande inte endast är ekonomiskt fördelaktigare, utan på detta sätt kunde de forskargrupper, som redan finns etablerade på olika håll inom Norden, användas som förut.

Helsingfors den 12 december 1978

Finlands svenska centralidrottsförbund r. f.

Nils-Erik Nyman

Ordförande

Carl-Henrik Fager

Generalsekreterare

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Kirke- og undervisningsdepartementet er ikke på det nåværende tidspunkt rede til å ta standpunkt til opprettelsen av et idrettsmedisinsk forskningsinstitut på nordisk basis. Den viktigste faglige institusjon på området, Norges idrettshøgskole, har gitt uttrykk for tvil. Grunnen er i første rekke at vi foreløpig ikke disponerer de personalressurser som er nødvendige for å gjøre et samarbeid av denne art meningsfylt for Norges vedkommende.

Departementet mener likevel at det kan være av interesse å innlede et nordisk samarbeid i en annen form om idrettsmedisinske spørsmål, og vil peke på muligheten av f. eks. å arrangere regelmessige seminarer

annet hvert år. Emnene burde da ikke strengt begrenses til idrettsmedisin, men kunne også omfatte pedagogiske og psykologiske spørsmål innenfor dette problemområde.

Departementet har ellers fått opplyst at det i løpet av 1979 vil bli dannet en egen norsk organisasjon for idrettsmedisin og at disse spørsmål vil få økt aktualitet i de nærmeste år.

Oslo, 30. januar 1979

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Den norske lægeforening:

Lægeforeningen finner tanken på opprettelse av et felles nordisk idrettsmedisinsk forskningsinstitutt å være rasjonelt og mindre ressurskrevende enn om denne forskning skal drives separat i de forskjellige land. Lægeforeningen mener prinsipielt at det er riktig å basere seg på et samarbeid i en slik sak.

Et eventuelt forskningsinstitutt må etter Lægeforeningens oppfatning plasseres på et sted der en forskningsaktivitet på dette felt allerede er veletablert og hvor det er et eksisterende forskningsmiljø under medisinsk ledelse. Virksomheten bør i første rekke være knyttet til spesielle, medisinske problemer innen idretten.

Forskerstillingene bør være av stipendiatkarakter, slik at instituttet kan spre sine spesialistkunnskaper til hele Norden og gi inspirasjon til videre idrettsforskning i hvert enkelt nordisk land.

En annen side av saken er hvorvidt den økonomiske situasjon tilsier at et slikt institutt opprettes nu. Spørsmålet om prioritering av de økonomiske og personellmessige ressurser er en sak som må avgjøres av de respektive politiske myndigheter i de nordiske land.

Oslo, 13. desember 1978

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse:

Harry Martin Svabø

Norges idrettsforbund:

1. Norges idrettsforbund kan gi sin tilslutning til den karakteristikk medlemsforslaget gir av forholdene og behovet for en styrking av idrettsforskningen, bl. a. som ledd i medisinsk og folkehelsevitenskap.

2. Norges idrettsforbund finner imidlertid ikke å kunne anbefale forslaget om å opprette et nordisk idrettsmedisinsk forskningsinstitutt. Det ville være ønskelig om Det nordiske råd kunne bidra til en effektiv styrking av idrettsforskningen, men det bør i tilfelle ikke bare skje innenfor det idrettsmedisinske fagområdet og med fare for å hemme den utvikling som er på gang i de ulike land.

3. Norges idrettsforbund vil anbefale:

- at Det nordiske råd stiller til rådighet forskningsmidler av en størrelsesorden som det foreslåtte instituttet ville kreve,
- at midlene fordeles til forskningsinstitusjoner og personer som driver idrettsforskning i de ulike land,
- at det opprettes et nordisk organ som skal fordele midlene og
- at det nordiske organet som medlemmer skal ha personer som er foreslått av idrettsforskning sinstitusjoner og av idrettsorganisasjonenes egen nordiske samarbeidskomité for idrettsforskning.

Hauger i Bærum, 11 desember 1978

Norges idrettsforbund

Thor Hermes
Generalsekretær

Thor Ole Rimejorde
Utdanningssjef

Sverige

Socialstyrelsen:

Förslaget innebär att ekonomiska resurser skulle sammanföras från de nordiska länderna i ett idrottsmedicinskt forskningsinstitut. Motivet härför skulle vara att den idrottsmedicinska forskningen och den praktiska tillämpningen kräver större resurser och specialiserad personal. Såväl idrottsmännen som folkhälsovetenskapen kunde dra nytta av forskningens praktiska tillämpning.

Socialstyrelsen får med anledning härav anföra följande.

Socialstyrelsen har 1977-06-16 — med anledning av riksdagsmotioner (1976/77: 1315 och 1314) — yttrat sig dels angående behovet av medicinska serviceenheter m. m. dels angående värdet av idrottsmedicinsk forskning.

Socialstyrelsen konstaterade därvid att medicinska insatser i idrotts-sammanhang — varvid åsyftas såväl tävlingsidrott som motionsidrott — hänförs till behovet av rådgivning och till omhändertagandet av de skador som uppkommer. Rådgivningen kan vara grundad på en

medicinsk bedömning av exempelvis cirkulationsorganen medan omhändertagandet av en skada ofta baseras på ett ortopediskt-kirurgiskt kunnande. Styrelsen har bedömt att dessa medicinska insatser måste vara förankrade inom skilda verksamhetsområden, beroende på vad för slags rådgivning eller vilken form av omhändertagande det kan vara fråga om.

I detta sammanhang kan nämnas att även frågan om en idrottsmedicinsk specialitet hade tagits upp i en av nämnda motioner. Då en genomgripande översyn av gällande behörighetsbestämmelser planerades inom Nämnden för läkares vidareutbildning (NLV) kunde styrelsen endast föreslå att frågan fördes till denna utredning. Utredningsarbetet har nu påbörjats.

Under hänvisning till socialstyrelsens principprogram "Hälsa- och sjukvård inför 80-talet" (HS 80) uttryckte styrelsen sin uppfattning om hur behovet av medicinsk konsultation som uppkommer i samband med idrottsutövande borde tillgodoses. Styrelsen uttalade härvid att större delen av den rådgivande och behandlande idrottsmedicinska insatsen borde kunna utföras inom primärvården. I speciella fall måste dock läns- och regionsjukvården eller regionsjukvården anlitas, nämligen då mer avancerad medicinsk service efterfrågas (mer omfattande kirurgi, tjänster inom klinisk fysiologi, neurofysiologi e. dyl.). Styrelsen betonade dock härvid att — i ett läge där resurserna är begränsade — prioriteringar måste göras mellan olika vårdområden. Socialstyrelsen ansåg således att man inte borde skapa fristående enheter utanför de i den offentliga vårdorganisationen strukturerade vårdfunktionerna.

Vad gäller idrottsmedicinsk forskning uttalade sig socialstyrelsen — i nämnda yttrande — positivt till en sådan forskning som syftar till att utröna eventuella hälsobefrämjande effekter respektive skadeverkningar hos utövare av såväl tävlingsidrott som motionsidrott.

Socialstyrelsen anser att "idrottsmedicin" inte skall betraktas som ett självständigt medicinskt verksamhetsområde.

I analogi med vad styrelsen uttalat beträffande behovet av medicinsk service inom ramen för den i HS 80 strukturerade vårdorganisationen med dess skilda verksamhetsområden finner styrelsen det inte rimligt att forskningen kring idrottsmedicinska frågeställningar, vilka liksom de idrottsmedicinska servicebehoven hänför sig till ett flertal specialiteter, ska ske utanför förekommande medicinska specialiteter. Härvid vill styrelsen påpeka att differentieringen har kommit längre här i Norden än på många ställen på kontinenten. Som exempel kan nämnas ortopedisk kirurgi, klinisk fysiologi och preventiv kardiologi. Socialstyrelsen har ej funnit skäl att frånga sina tidigare ställningstaganden i de här aktuella sammanhangen.

Styrelsen kan således inte ställa sig bakom förslaget om inrättande av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut emedan styrelsen

anser att "idrottsmedicinen" inrymmer ett flertal medicinska verksamhetsområden, vilka vart och ett måste, då det gäller idrottsmedicinska aspekter, vidareutvecklas inom den egna ramen. Däremot finner styrelsen det naturligt att samarbetet vad gäller den idrottsmedicinska forskningen inom respektive verksamhetsområde skall som i andra sammanhang främjas mellan de nordiska länderna. Om likväl gemensamma nordiska resurser skall användas för idrottsmedicinsk forskning vill socialstyrelsen peka på att kartläggning och analys av idrottens och motionsaktivitetens hälsobefrämjande och skadeframkallande verkningar väl kan falla inom ramen för den epidemiologiskt inriktade forskning, som i gemensam nordisk regi skall bedrivas vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Stockholm den 11 december 1978

Enligt socialstyrelsens beslut

Eva Strömberg

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har i ärendet inhämtat yttrande från universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå samt karolinska institutet (*se nedan*).

Samtliga remissinstanser instämmer i förslagsställarens krav på ökade resurser till den idrottsmedicinska forskningen och dess praktiska tillämpningar, vilka anses eftersatta i vårt land. Medicinska fakultetsnämnderna i Umeå och Göteborg understryker särskilt att en utbyggd forskning inom det idrottsmedicinska fältet skulle komma såväl idrottsmän som folkhälsovetenskapen till godo och anför vidare att en samordning av verksamheten såväl inom landet som inom Norden på längre sikt kan anses önskvärd. Medicinska fakultetsnämnderna i Uppsala, Linköping, Umeå och karolinska institutet avvisar tanken på tillskapandet av ett fristående nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut, vilket varken anses vara det bästa sättet att tillgodose forskningens behov eller att utnyttja de knappa resurser som står till buds för denna forskning. De flesta remissinstanserna förordar i stället att resurser tillförs de enheter vid universiteten i respektive land, där idrottsmedicinsk forskning redan bedrivs. Karolinska institutet anser att ifrågakvarande forskning bäst skulle tillgodoses om ett idrottsmedicinskt centrum tillskapades i anslutning till något universitetssjukhus i vart och ett av de nordiska länderna. Enligt fakultetens mening bör de resurser som fordras för att bygga upp dylika centra fördelas av Idrottens forskningsråd i respektive land.

Med hänsyn till tveksamheten hos en majoritet av remissinstanserna mot tillskapandet av ett fristående nordiskt idrottsmedicinskt institut, är UHÄ inte berett att i nuvarande läge tillstyrka förslaget, men anser det ändå vara önskvärt med en samordning på nordisk bas av forskningen inom idrottsmedicinens område. En möjlig väg kunde vara att Idrottens forskningsråd i samtliga nordiska länder ges i uppdrag att gemensamt utarbeta former för ett nordiskt samarbete.

Stockholm den 18 december 1978

På UHÄ:s vägnar

Ulla Åhgren-Lange

Marika Raftell

Karolinska institutet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 23 november 1978 till yttrande av den 21 november 1978 utarbetat av professorerna Arne Ljungqvist och Per-Olof Åstrand, medicinska fakulteten, (se nedan).

Karolinska institutet, medicinska fakulteten:

Förslagsställaren ger enligt fakultetens mening en belysande och rättvisande bakgrundsteckning till behovet av ökade insatser inom det idrottsmedicinska forskningsområdet. Sålunda tar förslagsställaren upp såväl det forskningsbehov som måste tillgodoses för att motionsidrottens betydelse för folkhälsan bättre skall kunna belysas, som toppidrottens beroende av intensifierad medicinsk forskning. Förslagsställaren framhåller det angelägna i att så gynnsamma organisatoriska förutsättningar som möjligt skapas för den idrottsmedicinska forskningen i Norden och anser att detta bäst sker genom att Nordiska ministerrådet beslutar upprätta ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut.

Argumenten i medlemsförslaget överensstämmer i väsentliga delar med dem som nyligen framförts i motioner i Sveriges riksdag (motionerna 1976/77: 1314 och 1315) och över vilka Karolinska institutet yttrade sig 1977-05-09. I nämnda motioner föreslogs att det ökande behovet av idrottsmedicinsk service, utbildning och forskning i Sverige borde leda till att en utredning tillsattes med uppgift att föreslå lämpliga åtgärder. Karolinska institutet anförde i sitt remissyttrande över motionerna att den idrottsmedicinska sjukvården och forskningen är starkt eftersatta i vårt land och att man, för att främja den idrottsmedicinska forskningen och för att tillgodose behovet av kvalificerad idrottsmedicinsk sjukvård, skulle tillskapa ett idrottsmedicinskt centrum i direkt

anslutning till ett undervisningssjukhus. Karolinska institutet pekade därvid på de gynnsamma förutsättningar som föreligger för inrättandet av ett sådant centrum vid något av institutets undervisningssjukhus. Tyvärr avslogs motionen i riksdagen. Det nu inom Nordiska rådet framförda förslaget är enligt fakultetens mening ytterligare ett uttryck för det angelägna i att organisatoriska förutsättningar skapas för en effektivisering av den idrottsmedicinska forskningen i Norden.

Även om fakulteten således instämmer i förslagställarens argumentering för en förstärkt idrottsmedicinsk forskning i Norden anser fakulteten inte att tillskapandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt centrum är den rätta vägen för att tillgodose behovet. För att bedriva forskning på idrottsmedicinens hela fält, från motionsidrott och frågeställningar kring förebyggandet av folksjukdomar till elitidrott med dess speciella medicinska problem, krävs en lång rad forskare med olika specialiteter. Från forskningssynpunkt är beröringspunkterna i många fall obefintliga (t. ex. vad gäller ortopedisk-kirurgisk forskning å ena sidan och kostfrågor och näringsfysiologi å den andra). Till detta kommer att ett sådant institut måste tillföras grundforskningsinstitutioner för att ej förlora kontakten med de grundforskningsområden som är av avgörande betydelse för den idrottsmedicinska forskningens framåtskridande (biokemi, cellbiologi, fysiologi med subspecialiteter m. m.). Upprättandet av *ett* idrottsmedicinskt forskningsinstitut för hela Norden ter sig därför som en otymplig, konstruerad och dyrbar organisation.

Fakulteten vill i stället ta som utgångspunkt att det vid en rad universitet och högskolor i Norden finns institutioner vid vilka det bedrivs idrottsmedicinsk forskning och att det sammantaget finns en ganska god potential för ökade forskningsinsatser. Resurserna för just den idrottsmedicinska forskningen är emellertid mycket svag vid dessa institutioner och de organisatoriska förutsättningarna för en effektiv forskning är bristfälliga. En organisatorisk samordning och resursförstärkning är därför påkallad. Fakulteten vill för sin del hålla fast vid de av Karolinska institutet tidigare framförda synpunkterna att de bästa organisatoriska förutsättningarna för en förstärkt idrottsmedicinsk forskning skapas om ett idrottsmedicinskt centrum inrättas i direkt anslutning till ett universitetssjukhus. Härigenom kommer den idrottsmedicinska forskningen att utan kostsamma extraåtgärder inlemmas i den kliniska forskningsmiljö med grundforskningskontakt som redan finns etablerad vid sjukhus av nämnt slag. Organisatoriska åtgärder av detta slag bör tills vidare vara en angelägenhet för varje nordiskt land. Behovet av nordiskt samarbete inom området kommer därigenom att tillgodoses genom sedvanliga forskningskontakter mellan de nordiska idrottsmedicinska forskningsinstitutionerna.

För att nämnda idrottsmedicinska centra i anslutning till universitetssjukhus skall bli effektiva fordras väsentliga resurstillskott till den

idrottsmedicinska forskningen jämfört med vad fallet är i Sverige i dag. Här kan säkert Nordiska rådet göra en insats. I samtliga nordiska länder finns ett Idrottens forskningsråd, som stödjer idrottsmedicinsk forskning och tar initiativ till sådan. De ekonomiska resurserna är emellertid blygsamma. En väsentlig förstärkning av resurserna till Idrottens forskningsråd i de nordiska länderna med inriktning på att stödja uppbyggnaden av idrottsmedicinska centra i varje land är, enligt fakultetens mening det mest effektiva sättet att stärka den idrottsmedicinska forskningen i Norden.

Sammanfattningsvis vill Karolinska institutet

instämna i förslagsställarens argumentering för en väsentlig förstärkning av den idrottsmedicinska forskningen i Norden,

avvisa tanken på att denna forskning bäst skulle tillgodoses genom tillskapandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut,

framhålla att den idrottsmedicinska forskningen i Norden bäst skulle tillgodoses om ett idrottsmedicinskt centrum tillskapas i anslutning till något universitetssjukhus i vart och ett av de nordiska länderna, samt

förorda en väsentlig förstärkning av resurserna till Idrottens forskningsråd för att den vägen bygga upp personella och andra basresurser för nämnda idrottsmedicinska centra.

Stockholm den 21 november 1978

Arne Ljungqvist
Professor

Per-Olof Åstrand
Professor

Uppsala universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 15 december 1978 förklarat sig instämna i medicinska fakultetsnämndens yttrande samma dag (se nedan).

Uppsala universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Under 1900-talet har en stor förändring av arbetslivet skett — i dag har endast ca en tiondel av de yrkesverksamma en fysiskt mycket tung arbetsuppgift. Detta har medfört en tendens till sjunkande fysisk arbetsförmåga.

A andra sidan har idrott och fysisk motion i många olika former utvecklats och en viss del av befolkningen (kanske dock bara en till två tiondelar) bedriver regelbunden och något så när ansträngande motion.

Totalt sett torde dock den fysiska arbetsförmågan hos befolkningen ha sjunkit sedan 1900-talets början. Vad detta kan ha för konsekvenser för hälsa och ohälsa är egentligen obekant, men troligen viktigt. Här

finns den första stora uppgiften för s. k. idrottsforskning, nämligen en epidemiologisk analys av hälsa, ohälsa, motion och kostvanor samt miljö.

Säkert är att fysisk träning för många medför ett ökat välbefinnande och en aktiv fritid. För alla som tränar blir effekten en högre arbetsförmåga, som i regel innebär att det dagliga livets ansträngningar bäres med mindre trötthet och besvär. Detta innebär att träning befrämjar hälsa.

Däremot är det osäkert om och i så fall hur mycket träning kan förebygga ohälsa. Möjligen kan olycksfall och övervikt sägas bli motverkade. Vid många sjukdomstillstånd är träning en effektiv behandlingsmetod. En eventuell preventiv effekt av idrott är därför en annan viktig forskningsuppgift.

Slutligen kan idrott, framförallt vissa slag av tävlingsidrott och lagspel, medföra en hög frekvens av skador. Även missbruk av hormoner och andra farmaka har uppkommit inom vissa idrotter. Detta borde beaktas mycket mer än hittills. Här finns en tredje stor forskningsuppgift för idrottsforskningen. Slutsatsen är således att idrottsforskning med medicinsk inriktning är viktig och behöver stödas.

Till slut uppkommer så frågan om det vore nyttigt för idrottsforskningen med ett nordiskt institut. I Sverige finns redan institutioner med uppgifter inom detta område och det torde vara riktigt att i första hand bidra till utvecklingen inom dessa. I den mån man önskar stödja idrottsforskning bör resurser således sättas på redan existerande nationella institut. Ett nordiskt samarbete utesluts självfallet ej genom detta.

Medicinska fakultetsnämnden avstyrker förslaget att nu satsa på ett nordiskt institut för idrottsmedicin.

Uppsala den 15 december 1978

John Sjöquist

Birgit Lannering

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden instämmer i motionärens synpunkter att idrottsmedicinen för närvarande är under stark utveckling i de nordiska länderna. I många avseenden synes man i Finland ha kommit längst, beträffande bl. a. utbildningen av idrottsläkare. Man har också där sedan länge, bl. a. vid Åbo universitet, bedrivit ett idrottsmedicinskt forskningsarbete. I Sverige har idrottsfysiologisk forskning främst bedrivits vid GIH i Stockholm, medan idrottstraumatologisk forskning bedrivits på åtskilliga ställen i landet.

Fakultetsnämnden är enig med förslaget att de nordiska länderna bör sammanföra ekonomiska resurser för att främja idrottsmedicinsk forskning. Däremot anser vi ej att man bör skapa ett från universiteten fristående forskningsinstitut utan att man i stället skapar en nordisk idrottsmedicinsk institution vid befintligt universitet i Finland eller Sverige. Fristående forskningsinstitut utanför universiteten har nämligen ofta haft en tendens att få mindre kontaktytor med andra forskare, ledande till viss isolering och rekryteringssvårigheter.

Linköping den 30 november 1978

På fakultetsnämndens vägnar

Lars Edebo

Håkan Johanson

Lunds universitet, rektorsämbetet och medicinska fakultetsnämnden har den 29 respektive 21 november 1978 beslutat att avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 7 december 1978 till yttrande av den 27 november 1978 från medicinska fakultetsnämnden (se nedan).

Göteborgs universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Forskning och undervisning i idrottsmedicin är i stort behov av ökade resurser för att i någon mån svara upp mot nutidens och framtidens stora aktivitetsökning bland allmänheten inom motions- och tävlingsidrotten liksom andra friluftaktiviteter.

Nordiska rådets medlemsförslag framhåller den förebyggande effekten av idrotten i allmänhet. Medicinska fakulteten vill starkt betona den hälsovårdande betydelse som rätt utförd fysisk aktivitet kan innebära för individen i det moderna samhället. Det är jämväl sannolikt att denna del av friskvården kan vara samhällsekonomiskt fördelaktig, vilket ytterligare talar för att samhället kraftigt bör stödja undervisning och forskning inom idrottsmedicinen.

I Göteborg har ett antal universitetsinstitutioner sedan länge bedrivit idrottsmedicinsk forskning, meddelat undervisning samt deltagit i det praktiska arbetet ute på idrottsanläggningar. En mer systematisk universitetsutbildning i idrottsmedicin är framlagd i förslag till linjenämnden vid Göteborgs universitet med planerad start höstterminen 1979.

Vid andra medicinska centra i Sverige försiggår också dylik verksamhet men sammantaget *ej* i en utsträckning som motsvarar det samhällsbehovet och med alldeles för ringa ekonomiskt stöd.

En koncentration av verksamheten inom landet och inom Norden synes på längre sikt önskvärd. Skulle inom den närmaste tiden ett gemensamt nordiskt institut bli en lämplig lösning, bör en eventuell förläggning till den redan existerande nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg övervägas, eftersom vi här redan har ett etablerat, väl fungerande nordiskt medicinskt samarbete. Nordiska hälsovårdshögskolan ligger inom Göteborgs universitets sjukhusområde, varigenom naturliga och nödvändiga kontaktmöjligheter föreligger mellan kliniska och teoretiska institutioner.

Göteborg den 27 november 1978

Petter Karlberg

Barbro Strand

Umeå universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har i frågan samrått med företrädare för den medicinska fakulteten.

Rektorsämbetet delar helt förslagställarens krav att den idrottsmedicinska forskningen och den praktiska tillämpningen behöver större resurser och specialiserad personal.

Rektorsämbetet delar också helt den uppfattningen att intensifierad forskning inom det idrottsmedicinska fältet och tillämpningar som forskningsarbetet skulle leda fram till bättre skulle betjäna såväl idrottsmännen som folkhälsovetenskapen och att en samordning inom Norden skulle bidra till ett bättre utnyttjande av resurserna.

Rektorsämbetet avstyrker dock förslaget om att upprätta ett särskilt nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut. Detta kan enligt ämbetets mening inte vara det bästa sättet att effektivt utnyttja redan knappa forskningsresurser. Ett avsevärt bättre förslag är i stället att föra resurser till universitetens medicinska institutioner med idrottsmedicinsk forskning för att de skall kunna utvidga och fördjupa sin forskning. Härigenom utnyttjas redan befintlig organisation och personal bättre och det är gynnsammare att på så sätt bygga upp kunskap kring det aktuella området inom de etablerade forskningscentra som universiteten utgör än att bygga upp fristående forskningsinstitut.

Rektorsämbetet anser dock att en nordisk samordning av en på detta sätt förstärkt idrottsmedicinsk forskning är viktig och denna samordning kan då förslagsvis ske genom en samordningsgrupp med ett sekretariat förslagsvis placerat kring den idrottsmedicinska forskningen i Umeå.

Enligt rektorsämbetet är detta en ur kostnadssynvinkel billigare men ett ur resurssynvinkel avsevärt effektivare förslag som bygger på redan existerande samarbetsformer. Vid Umeå universitet har redan goda erfarenheter vunnits av liknande nordiska samarbetsformer exempelvis inom arktisk medicinsk forskning och medicinsk genetisk forskning. Rektorsämbetet anser att dessa erfarenheter varit så positiva att de bör prövas även inom den idrottsmedicinska forskningen och då innan man tar ställning till att upprätta ett eventuellt nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut utanför universiteten.

Umeå den 14 november 1978

På rektorsämbetets vägnar

Lars Mårdell

Walter Rönmark

Statens medicinska forskningsråd:

Under 1900-talet har en stor förändring av arbetslivet skett — i dag har endast ca en tiondel av de yrkesverksamma en fysiskt mycket tung arbetsuppgift. Detta har medfört en tendens till sjunkande fysisk arbetsförmåga. Å andra sidan har idrott och fysisk motion i många olika former utvecklats och en viss del av befolkningen (kanske dock bara en till två tiondelar) bedriver regelbunden motion. Totalt sett torde dock den fysiska arbetsförmågan hos befolkningen ha sjunkit sedan 1900-talets början. Vad detta kan ha för konsekvenser för hälsa och ohälsa är egentligen obekant. Här finns den första stora uppgiften för s. k. idrottsforskning, nämligen en epidemiologisk analys av hälsa, ohälsa, motion och kostvanor samt miljö.

Fysisk träning medför för många ett ökat välbefinnande och en aktiv fritid. För alla som tränar blir effekten en högre arbetsförmåga, som i regel innebär att det dagliga livets ansträngningar bärs med mindre trötthet och besvär. Detta innebär att träning befrämjar hälsa. Däremot är det osäkert om träning kan förebygga ohälsa. Möjligen kan olycksfall och övervikt motverkas. Vid många sjukdomstillstånd är träning en effektiv behandlingsmetod. En eventuell preventiv effekt av idrott är därför en annan viktig forskningsuppgift.

Idrott, framför allt vissa slag av tävlingsidrott och lagspel, kan emellertid medföra en hög frekvens av skador. Även missbruk av hormoner och andra farmaka har uppkommit inom vissa idrotter. Detta borde beaktas mycket mer än hittills. Här finns en tredje stor forskningsuppgift för idrottsforskningen.

Mot bakgrund av det ovan anförda finner MFR att idrottsforskning

med medicinsk inriktning är viktig och bör stödjas. I Sverige finns redan institutioner med uppgifter inom detta område. Vidare bedrivs forskning vid många institutioner inom de medicinska fakulteterna som har betydelse för de aktuella frågeställningarna. Förhållandena är mer eller mindre likartade i andra nordiska länder. Enligt MFR:s uppfattning bör stödet till idrottsmedicinsk forskning primärt kanaliseras på redan befintliga nationella institut och pågående och tillkommande forskningsprojekt och inte på ett nyttillskapat nordiskt institut för idrottsmedicinsk forskning. Denna MFR:s uppfattning utesluter självfallet inte ett nordiskt samarbete inom idrottsmedicinsk forskning.

Stockholm den 21 december 1978

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson

Professor, sekreterare

Ingvar Lennerfors

Kanslichef

Sveriges riksidrottsförbund:

I förslaget görs en översiktlig inventering av det idrottsmedicinska forskningsbehovet inom såväl motionsidrotten som elitidrotten. I förslaget påpekas vidare att det samlade forskningsbehovet är av den karaktären och omfattningen att idrottsmedicinen håller på att utvecklas till ett medicinskt specialområde och att utbildningen av idrottsläkare är i stark utveckling bl. a. i Finland. Förslaget mynnar ut i en rekommendation att Nordiska ministerrådet beslutar upprätta ett nordiskt idrottsmedicinskt institut.

Riksidrottsförbundet hälsar med tillfredsställelse medlemsförslaget till Nordiska rådet som syftar till att stärka idrottsmedicinska forskningens ställning i Norden. De argument för en intensifierad idrottsmedicinsk forskning och utbildning som framförs i medlemsförslaget överensstämmer i hög grad med dem som nyligen anfördes i motioner i Sveriges riksdag (motionerna 1976/77:1314 och 1315). Den i vårt land mycket oorganiserade idrottsmedicinska forskningen och närmast obefintliga utbildningen i idrottsmedicin togs i nämnda motioner som utgångspunkt för att föreslå Sveriges riksdag en utredning av "hur behovet av idrottsmedicinsk forskning och undervisning i idrottsmedicin under läkarnas grund- och vidareutbildning bör tillgodoses" samt att utreda "1. hur och var idrottsmedicinska serviceenheter bör byggas upp, 2. hur bestämmelser för specialiteten idrottsmedicin bör utformas".

Riksidrottsförbundet framhöll i sitt yttrande över nämnda motioner att frågor och problem av idrottsmedicinsk natur idag är de kanske

mest akuta och svårbemästrade för idrotten i stort. RF framförde därvid idrottsrörelsens trängande behov av en organiserad idrottsmedicinsk forskning och service med för ändamålet specialutbildade vetenskapsmän och läkare. Ingenting har sedan dess hänt, som ger anledning att ändra på denna bedömning. Tvärtom blev angelägenhetsgraden av dessa frågors lösning markant understruken vid riksidrottsmötet hösten 1977 då en stor del av huvuddebatten kom att uppehålla sig kring behovet av en förstärkt idrottsvetenskaplig, särskilt idrottsmedicinsk, forskning i vårt land samt hur det behovet skulle kunna tillgodoses.

Riksidrottsförbundet har med beklagande konstaterat att nämnda motioner avslagits i riksdagen men ser medlemsförslaget inom Nordiska rådet som ytterligare ett uttryck för det trängande behov av en förstärkning av den idrottsmedicinska forskningen som den nordiska idrotten idag upplever. I remissyttrandet över motionerna anförde Riksidrottsförbundet att basresurser såsom forskningsinstitutioner och befattningar inom idrottsmedicinen saknas i vårt land och att någon organiserad idrottsmedicinsk forskning här icke förekommer. Den forskning som pågår är splittrad och bedrivs mest som bisyssla av läkare och vetenskapsmän med andra huvudinriktningar.

Även om Riksidrottsförbundet helhjärtat instämmer i grundtanken i medlemsförslaget om behov av en förstärkning av den idrottsmedicinska forskningen i Norden är Riksidrottsförbundet inte övertygat om att upprättandet av ett fristående idrottsmedicinskt forskningsinstitut är den bästa vägen för att nå en organisatorisk förstärkning av den idrottsmedicinska forskningen i Norden. Risker är uppenbar för att ett sådant institut skall tappa de nödvändiga kontakterna med övrig tillämpad medicin liksom med nödvändiga delar av grundforskningen.

Riksidrottsförbundet ser det därför som en bättre lösning att förlägga ett idrottsmedicinskt forskningscentrum till något av undervisningssjukhusen. Därmed bör frågan i första hand bli en angelägenhet för varje nordiskt land, medan behovet av nordiskt samarbete blir tillgodosett genom sedvanliga kontakter de vetenskapliga institutionerna emellan.

Riksidrottsförbundet förordar att Nordiska rådet inriktar sina krafter på att vara behjälpligt i uppbyggandet av nämnda forskningscentra vid universitetssjukhus i de nordiska länderna. Härvid torde det vara bäst att använda sig av redan etablerade kanaler för att styra resurserna rätt. Riksidrottsförbundet föreslår därför att de forskningsråd för idrottsfrågor som finns i vart och ett av de nordiska länderna (Idrottens forskningsråd) genom Nordiska rådets tillskyndan får väsentligt ökade medelstilledningar i syfte att inrätta tjänster och skapa basresurser för en effektiv idrottsmedicinsk forskning vid nämnda centra.

Sammanfattningsvis hälsar Riksidrottsförbundet med största tillfredsställelse att frågan om förstärkning av idrottsmedicinsk forskning väckts inom Nordiska rådet och vill på nytt framhålla nödvändigheten av att

de frågor som tagits upp i medlemsförslaget bringas till en för idrotten i Norden tillfredsställande lösning.

Riksidrottsförbundet vill emellertid upprepa att den idrottsmedicinska forskningen knappast får sin mest effektiva förstärkning genom att ett centralt idrottsmedicinskt forskningscentrum bildas för Norden. Riksidrottsförbundet föreslår i stället att ett idrottsmedicinskt forskningscentrum inrättas vid något universitetssjukhus i vart och ett av de nordiska länderna samt att Idrottens forskningsråd i varje land, genom bistånd från Nordiska rådet, får ökade resurser till förfogande för att bygga upp nämnda idrottsmedicinska centra.

Farsta den 18 december 1978

Sveriges riksidrottsförbund

Arne Ljungqvist

Bengt Sevelius

Sveriges läkarförbund:

Motionsidrottens utvidgning till allt högre åldrar, det stora intresset från olika idrottsgrenar att till sig knyta läkare med speciell idrottsmedicinsk utbildning respektive ett ökande antal patienter som söker läkare inom vitt skilda etablerade specialiteter med idrottsmedicinska problem, visar klart att det föreligger ett behov av en ökad utbildning inom idrottsmedicinen.

För Sveriges del förekommer praktiskt taget ingen utbildning i idrottsmedicin under grundutbildningen till läkare. På vidareutbildningsstadiet har hittills några experimentkurser anordnats, samma gäller efterutbildningsstadiet, men på grund av bristen på lärare har man i sådana sammanhang tvingats anlita läkarexpertis från utlandet, bl. a. från USA. I åtskilliga länder, t. ex. inom Östeuropa, finns en betydligt mer omfattande och bättre organiserad utbildning i idrottsmedicin och i åtskilliga länder utgör idrottsmedicinen dessutom en egen specialitet.

När det gäller forskningen inom idrottsmedicinens olika delar bedrivs i Sverige för närvarande en väl utvecklad forskning i idrottsfysiologi och idrottspsykologi vid egna institutioner. Inom övriga delar av idrottsmedicinen har emellertid forskningen haft svårt att få tillfredsställande resurser och tillräckligt stöd. Det idrottsmedicinska forskningsrådet med nära anknytning till Sveriges riksidrottsförbund utdelar varje år anslag till svensk idrottsmedicinsk forskning men rådets resurser är starkt begränsade. Vad som dessutom karakteriserar dagsläget är att det saknas en överordnad institution för en *samordning* av den idrottsmedicinska forskningen.

Läkarförbundet tillstyrker av de skäl som ovan har redovisats upprättandet av ett nordiskt idrottsmedicinskt forskningsinstitut som bör ge möjligheter för en förbättrad idrottsmedicinsk forskning och en samordning av tillgängliga forskningsresurser i Norden. Institutet bör omfatta sektioner för fysiologi, psykologi, invärtesmedicin och traumatologi med chefsposter om möjligt förenade med professorer samt med en personalstyrka i övrigt som anpassas till föreliggande behov. De kliniska specialiteterna bör dessutom ha tillgång till sjukvårdsplatser och övrig klinisk service (lab., röntgen etc.), vilket är en förutsättning för att en meningsfull kliniskt anknuten forskning skall kunna bedrivas vid institutet.

Ett forskningsinstitut med den kapacitet som ovan föreslagits bör också kunna svara för undervisning i idrottsmedicin i samtliga nordiska länder.

Ett idrottsmedicinskt forskningsinstitut bör naturligen förläggas i anslutning till ett undervisningssjukhus och i kostnadsbevarande syfte om möjligt anknytas till en befintlig idrottsfysiologisk forskningsinstitution. En alternativ lokalisering kan vara en anknytning av institutet till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Stockholm den 21 december 1978

I tjänsten

Nils Broberg

Medlemsförslag

om skeppstekniskt och skeppsekonomiskt utbildningssamarbete

(Väckt av Bror Lillqvist, Rolf Sellgren, V. J. Sukselainen och Folke Woivalin)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, økonomisk utvalg:

De nordiske land har i dag problemer med å hevde seg i konkurransen med andre land både innen skipsbygging og innen skipsfart. Ikke minst merkes konkurransen fra de ny-industrialiserte utviklingsland.

For å bedre konkurranseevnen innen skipsbygging er det nødvendig å legge om produksjonen til mer kompliserte og spesialiserte skip.

Også vedrørende drift av skip vil det være nødvendig med omlegging både i administrasjon og bemanning, fartstype og håndtering av last.

Det vil være av avgjørende betydning at muligheten for og nivået på den skipstekniske og skipsøkonomiske utdanning er de beste.

Bare ved bedre teknologi vil det være mulig å bevare konkurranseevnen.

Økonomisk utvalg mener derfor at det nordiske samarbeid på det skipstekniske og skipsøkonomiske utdannelsesområde bør intensiveres.

Organisasjonsformen for dette samarbeidet bør imidlertid utredes nærmere.

Stockholm, 3. oktober 1979

Kjell-Olof Feldt

Formann

Kjell Myhre-Jensen

Sekretær

NORDINFO:

Projektförslaget upptar samarbeide på flera olika plan: vidareutbildning för högskoleingenjörer, fortbildning av skeppstekniker och skepps-

ekonomer, samarbete mellan de tekniska skolorna och instituten, samarbete mellan skeppsbyggnadsstuderandena vid de tekniska högskolorna i Norden samt dokumentationssamarbete.

Eftersom all forskning, utvecklingsarbete och utbildningsverksamhet är beroende av en välutvecklad informationstjänst, hör det till NORDINFO:s övergripande målsättning att bidra till en nordisk samordning och arbetsfördelning genom ökade kontakter inom Norden.

Då NORDINFO enligt sin instruktion skall främja och samordna kommunikation av dokumenterbar information på nationell, nordisk och i övrigt internationell basis, tar det särskilt fasta på det förslag till dokumentationssamarbete, som ingår i det planerade projektet. NORDINFO har redan tidigare genom projektet Ship Abstracts on-line understött upprättandet av en databas omfattande skeppsteknik. Ship Abstracts är ett samarbetsprojekt mellan skeppsforskningsinstituterna i Norge, Sverige, Finland och Holland. Även Danmark planeras bli anslutet till projektet. Databasen bevakar ca 400 rapportserier och ca 200 tidskrifter inom områdena skeppsbyggnad och skeppsteknik, samt havsteknologi. Den är åtkomlig för informationssökande via det nordiska datanätet SCANNET. Från och med år 1979 kommer databasen att tillföras flera referenser än tidigare.

Det förslag, som här föreligger, kommer att utvidga samarbetet genom att tillägga också skeppsekonomiska ämnen.

NORDINFO kommer även i fortsättningen att ge sitt fulla stöd åt sådana utvecklings- och koordineringsprojekt, som leder till en rationell och effektiv informationsöverföring inom skeppsteknik och skeppsekonomi i Norden.

Finansieringen av permanent informationsservice till skillnad från utvecklingsarbete och forskning beträffande dylik är dock inte NORDINFO:s uppgift. NORDINFO skulle därför hälsa med tillfredsställelse att en nordisk organisation med permanent finansiering upprättas som skulle kunna ta ansvaret för finansieringen av den permanenta dokumentationsverksamheten på området.

Esbo den 18 januari 1979

Å NORDINFO:s vägnar

Esko Häkli
Ordförande

Tua Zilliacus
Planerare

NORDFORSK:

De saker som tas upp i medlemsförslaget, finnes imidlertid i alt vesentlig å ligge utenfor NORDFORSK:s virksomhetsområde. Vi finner

det derfor ikke naturlig å kommentere på det nåværende tidspunkt.

Stockholm, 10. januar 1979

NORDFORSK

Erling Hagen

Direktør

Nordisk institutt for sjørett:

Instituttets erfaring med et formalisert nordisk samarbeide på utvalgte forsknings- og undervisningsfelter er meget god. Det er således Instituttets oppfatning at opprettelsen av et nordisk institutt for sjørett har vært av vesentlig betydning for sjørettsforskningen og sjørettsundervisningen i Norden.

Instituttet vil på denne bakgrunn tro at det også innen andre felter med tilknytning til shipping vil være en fordel med et tettere nordisk samarbeid på utdannelsessektoren. Uten å kjenne forholdene i detalj, vil Instituttet generelt anta at den formalisering av samarbeidet på den skipstekniske og skipsøkonomiske utdannelsessektor, som det fremlagte forslag legger opp til, vil kunne ha meget for seg.

Instituttet står gjerne til tjeneste såfremt det i det videre arbeid med forslaget er ønskelig å trekke på Instituttets erfaring og kunnskap m. h. t. hvorledes samarbeidet kan tenkes organisert.

Oslo, 11. desember 1978

Erling Selvig
Professor dr.juris
Bestyrer

Nordisk skeppsteknisk samarbeidskommitté:

På Nordisk skeppsteknisk samarbeidskommittés vägnar vill undertecknad framlägga följande synpunkter:

Alla medlemmar i samarbeidskommittén anser det vara önskvärt att få ekonomiskt stöd av Nordiska rådet. Många av oss förutsätter att detta sker utan att ändra den nuvarande helt informella organisationsformen.

Undertecknad anser det allra viktigaste vara att samarbeidskommitténs medlemmar kan fortsätta att leda i förslaget nämnda verksamhetsformer. Om det ekonomiska stödet förutsätter en fastare organisation, borde dagens organisationsform utvecklas till att motsvara Nordiska rådets minimifordringar.

Alla skeppingenjörsorganisationer i Norden har lämnat in sina synpunkter skilt, men dessa organisationsproblem är ännu olösta och vi hoppas att Nordiska rådet kan ge oss vissa riktlinjer, så att detta inte

hindrar det ekonomiska stödet åt skeppstekniskt- och skeppsekonomiskt utbildningsarbete.

Vi hoppas att ett positivt beslut för betydande ekonomiskt stöd för denna värdefulla samarbetsform kan fattas redan nu på våren -79.

Helsingfors den 17 januari 1979

Nordisk skeppsteknisk samarbetskommitté

Markku Laasonen
Styrelseordförande

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

För att stärka de nordiska ländernas handelsflotta och varvsindustriers konkurrenskraft på sikt är det nödvändigt att de nordiska länderna satsar på de konkurrensfördelar dessa länder förfogar över som industrinationer. Tillgången på hög teknologi och högt kvalificerad arbetskraft är några konkurrensfördelar som måste utnyttjas.

NFS kan sålunda helt ansluta sig till medlemsförslag A 540/k och anser att denna fråga bör ges hög prioritet i det fortsatta nordiska samarbetet. Det är därvid angeläget att de löntagarorganisationer som direkt berörs av dessa frågor ges tillfredsställande möjligheter att medverka i olika projekt.

I övrigt vill NFS hänvisa till de yttranden som avgetts direkt från löntagarorganisationerna till Nordiska rådet. Yttrande utarbetat av Svenska maskinbefälsförbundet (*se nedan*).

Stockholm den 23 januari 1979

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseböck

Sten Lindahl

D a n m a r k

Handelsministeriet hänvisar i skrivelse den 20 december 1978 till yttrande av den 7 december 1978 från Direktoratet for erhvervsuddannelserne, Maskinmesteruddannelsen (*se nedan*).

Direktoratet for søfartsuddannelsen:

I denne anledning kan det oplyses, at søfartens uddannelse og udvikling drøftes på årlige uofficielle møder mellem repræsentanter fra uddannelsesadministrationerne i de nordiske lande, og at denne ordning efter di-

rektoratets opfattelse fuldt ud har tilfredsstillet behovet for koordinering landene imellem. Fra direktoratets side er der således ikke ønske om at erstatte de uformelle møder med en fast organisation og permanent finansiering. Søfartsuddannelsen, særlig i Sverige og Norge, synes for tiden at være underkastet ændringer, som afviger en del fra de principper, der ligger til grund for det danske uddannelsessystem, en udvikling, som imidlertid følges med stor interesse af direktoratet.

På et enkelt område har der under de uformelle møder været rejst spørgsmål om en mere formaliseret ændring, nemlig vedrørende udveksling af undervisningsmidler og -programmer. Dette spørgsmål vil blive drøftet nærmere på det kommende uformelle møde, som vil blive afholdt i Danmark ultimo maj 1979. Det kan ikke udelukkes, at der som resultat af mødet vil fremkomme forslag til Nordisk Råd om etablering af et sådant udviklingsorgan.

København, den 28. december 1978

Finn Bergmann

Undervisningsministeriet, Direktoratet for de videregående uddannelser:

Direktoratet har i denne anledning indhentet de vedlagte udtalelser fra Danmarks tekniske Højskole og Helsingør Teknikum (*se nedan*), idet bemærkes, at der fra dette teknikum også uddannes skibssingeniører.

Det fremgår af disse udtalelser, at institutionerne på forskellig vis deltager i det i forslaget beskrevne nordiske samarbejde, og at der herudover eksisterer kontakter såvel til de tekniske højskoler som til andre tekniske uddannelsesinstitutioner inden for det skibstekniske område i de øvrige nordiske lande, herunder særlig Norge. Det tilkendegives videre, at dette samarbejde tænkes videreført fremover.

Der synes ikke at være noget udtalt behov for en yderligere formalisering af dette samarbejde.

Institutionerne har i samme forbindelse peget på, at de også deltager i et bredere funderet arbejde i europæisk regie, herunder bl. a. i organisationen West European Graduate Education, Marine Technology, hvorfor der kun sjældnere vil være behov for specielle nordiske kurser.

For så vidt angår finansieringen er det anført, at deltagelsen i f. eks. NSTM medfører økonomiske problemer, og at dette i særlig grad gælder de studerende, der deltager.

København, den 28. december 1978

P. d. v.
(*Oläsligt namn*)

Direktoratet for erhvervsuddannelserne, Maskinmesteruddannelsen:

I forslaget peges der på, at en af de vigtigste faktorer, når det gælder om at opretholde konkurrenceevnen inden for skibsfartserhvervet i de nordiske lande, er at sikre tilgangen af personel med uddannelse, som ligger på det højeste mulige niveau set i international sammenhæng.

Uddannelserne af skibspersonel til varetagelse af de driftstekniske opgaver styres af de respektive landes centralmyndigheder. I erkendelse af de muligheder, der ligger i et fællesnordisk samarbejde og gensidig orientering vedrørende uddannelse, sønæring og bemanning, har der siden 1960 ca. en gang om året været arrangeret uformelle møder mellem de nordiske landes centrale myndigheder, der varetager styringen af undervisningen af maskinofficerer. Fra 1973 blev kredsen udvidet til også at omfatte de centrale myndigheder for navigatøruddannelserne, og de emner, der herefter har været drøftet på møderne, har omfattet alt skibspersonel.

Uddannelserne i de nordiske lande er en del forskellige, især inden for maskinbesætningernes uddannelsesområder. Årsagen hertil er dels, at de respektive landes sønæringslove og bemandingsregler ikke er identiske, dels at de uddannelsespolitiske traditioner inden for området er forskellige. I denne forbindelse kan det nævnes, at den danske maskinmesteruddannelse foruden at kvalificere til stillinger i skibe også kvalificerer til at varetage driftsledelsesopgaver m. v. i land. Dette forhold har bl. a. betydet, at der uddannes omtrent lige så mange maskinmestre i Danmark som i Sverige og Norge tilsammen.

På trods af forskellighederne i uddannelserne har de nordiske møder vedrørende skibspersoneluddannelserne stor betydning, ikke mindst i disse år, hvor der gøres forsøg med alternation mellem dæks- og maskinpersonel.

Efter Maskinmesteruddannelsens opfattelse er der imidlertid ikke noget umiddelbart behov for at lade disse uformelle møder erstatte af "en fast organisation og permanent finansiering", således som det synes at fremgå af forslaget.

København, den 7. december 1978

Maskinmesteruddannelsen

Chr. Knak

Akademiet for de tekniske Videnskaber har i skrivelse den 1 mars 1979 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Fællessekretariatet for de søfarendes Organisationer har i skrivelse den 21 mars 1979 meddelat, att de inte har några anmärkingar med anledning av medlemsförslag.

Helsingør Teknikum Ingeniørskole:

I denne anledning meddeles, at teknikum den 21. november 1978 har besvaret en lignende anmodning om en udtalelse i denne sag på følgende måde: til Ingeniør-Sammenslutningen:

Medlemsforslaget fra Nordisk Råd om skibsteknisk og skibsøkonomisk uddannelsessamarbejde bør støttes og søges gennemført. Man må dog her huske, at der også findes et europæisk samarbejde, som kan være overordentlig nyttigt, da selv det nordiske område kan blive for snævert, når tilstrækkelig mange deltagere skal samles omkring specielle emner. Vi har således haft glæde af at sende 3 af vore lærere på summer school i England, hvor europæiske forskere og professorer fra de skibstekniske uddannelsessteder i Europa samles. Vi deltager hvert år i NSTM, men har selvfølgelig økonomiske vanskeligheder, når mødet holdes i Finland, men har dog som regel også kunnet deltage med en eller to lærere.

Det nordiske samarbejde har vel været dyrket ved Helsingør Teknikum i langt større udstrækning end ved de øvrige teknika. Specielt har vi et samarbejde med norske skoler, som er væsentligt større end med noget dansk teknikum. Helsingør Teknikum og dets uddannelsessystem er vel mere kendt ved de norske skoler end ved de danske teknika. På det skibstekniske område hjælper vi hinanden med undervisningsmidler og opgavesamlinger. På grund af det noget højere niveau ved Helsingør Teknikum end ved de tekniske skoler anvender vi undervisningsmidler fremstillet ved Norsk Teknisk Højskole, medens vi sælger lærebøger og opgavesamlinger til de norske tekniske skoler.

Vi har ikke noget studentersamarbejde i lighed med højskolestudenternes. For højskolestudenternes vedkommende gælder det, at der kun findes ét uddannelsessted i hvert land, hvorfor samarbejdet er forholdsvis enkelt. I Norge er der, modsat i Danmark, flere steder, hvor der uddannes skibsingeniører på tekniske skoler. Vi har tidligere haft besøg af norske studerende, når de på studierejse til Tyskland passerede Helsingør, men det har ikke fundet sted i de senere år. Vores studerende er i Oslo en gang i løbet af studietiden for at være gæster hos Norsk Veritas og benytter her lejligheden til også at se nogle norske værfter, men har sjældent benyttet lejligheden til at besøge den Skibstekniske Skole i Oslo, som regel på grund af tidnød, idet besøget kun varer 2 dage.

I den vanskelige situation, hvori såvel rederi- som skibsværftsvirksomheden befinder sig i i dag, er det vigtigt, at alle initiativer som f. eks. NSTM kan opretholdes og om muligt udbygges, således at konkurrenceevnen bevares. Her er det vigtigt, at det skoler og institutioner, der uddanner skibsingeniører, kan opretholde et højt niveau. Kan støtte hertil gives gennem et nordisk samarbejde, vil det være godt, når blot man ikke glemmer, at et europæisk samarbejde i visse situationer vil være endnu bedre.

København, den 22. december 1978

O. Thestrup
Administratør

De studerendes Råd ved Helsingør Teknikum:

Det er os en stor glæde at læse forslaget om udvidet undervisnings-samarbejde inden for skibsbygning de nordiske lande imellem. Som repræsentanter for de skibsingeniørstuderende på Helsingør Teknikum må vi især hilse forslaget om udvidet studentsamarbejde for teknikum-studerende (ingeniørinstituttstuderende) velkommen.

En finansiering af rejse- og opholdsudgifter er dog nødvendig, hvis der skal komme noget konstruktivt ud af forslaget.

Helsingør, den 5. marts 1979

De studerendes Råd ved HT

Jens Præst Nielsen

Den polytekniske Lærestalt, Danmarks tekniske Højskole:

— — — skal højskolen oplyse følgende efter at have kontaktet højskolens institut for skibs- og havteknik:

Vedr. samarbejde om videre uddannelse

Instituttet for Skibs- og Havteknik er deltager i organisationen West European Graduate Education, Marine Technology. Der vil derfor kun fra tid til anden blive behov for specielle nordiske kurser.

Samarbejde mellem de tekniske højskoler

Som nævnt i oplægget er der allerede et vist samarbejde. Udgifterne hertil dækkes for vort vedkommende af højskolens normale bevillinger og vil fortsat kunne dækkes.

Samarbejde mellem de studerende

De studerende med skibsbygning som hovedinteresse deltager i et nordisk samarbejde, der finansieres gennem bidrag fra industrien.

Det er erfaringsvis vanskeligt for de studerende at skaffe disse midler, således at en vis støtte nok vil føles som en lettelse. Men det er højskolens opfattelse, at noget ganske tilsvarende vil kunne siges om andre specialer, og at der dér er lige så stort behov for internordisk samarbejde.

Ovenstående udtalelse er afgivet efter kontakt med højskolens relevante institut.

Den meget korte frist til besvarelsen har ikke gjort det muligt at fore-

lægge spørgsmålet for hverken fagråd eller studienævn. Udtalelsen gives derfor med henvisning til rektors beføjelser i hastesager.

Lyngby, den 22. december 1978

Peter Lawætz

Tom Christensen

Polyteknisk Forening har i skrivelse den 28 februar 1979 forklarat sig ikke ha noget att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Rederiforening:

I den anledning kan vi meddele, at Rederiforeningen ikke mener, der er behov for et sådant organ. Til støtte for dette synspunkt kan bl. a. anføres følgende, idet specielt henvises til de nederst på side 3 og øverst på side 4 i oplægget anførte emner, som den ønskede nordiske organisation skulle tage sig af:

1) Der afholdes efterhånden utallige symposier og seminarer rundt om i verden og ikke mindst i Europa over emner, der svarer til NSTM-møderne. Yderligere medvirken hertil og information herom må anses for overflødig.

2) Med hensyn til etablering og opretholdelse af nordiske kontakter er forholdet det, at en række maritime organisationer for længst har fundet sammen i et fællesnordisk samarbejde. Eksempelvis kan nævnes de nordiske navigatørforeninger og de nordiske maskinmesterforeninger, ligesom der også inden for rederierhvervet er snæver kontakt.

3) Vedrørende styrkelse af samhørighedsfølelsen mellem de nordiske lande på det skibstekniske område er NSTM-møderne uden tvivl medvirkende hertil, men det bør i denne forbindelse fremhæves, at disse møder i de senere år har været åbne for alle uden hensyn til uddannelse, beskæftigelse eller medlemskab i de arrangerende foreninger.

Rederiforeningen har imidlertid ikke noget imod, at Nordisk Råd støtter sådanne enkeltforanstaltninger økonomisk, som de fælles faglige aktiviteter på f. eks. forskningsmæssige områder måtte kunne give anledning til.

København, den 15. januar 1979

Danmarks Rederiforening

P. d. v.

A. Vognsen

Skibsteknisk Selskab:

Vi kan kun være interesserede i et stærkere nordisk samarbejde, men er imod, at kræfter og midler fortrinsvis skal gå til administration (med ca. halvdelen ifølge oplysninger, vi har fra et løst budget udarbejdet af de finske forslagsstillere) og i mindre udstrækning til initiativer.

Vi betragter den foreslåede federation som en overbygning over noget til dels allerede eksisterende.

De fælles faglige aktiviteter ville bedst kunne støttes gennem de eksisterende organer, hvorfor vi langt hellere så, at Nordisk Råd lod økonomiske midler tilgå disse organer.

Hvad angår NSTM, som må siges at danne grundstammen i det nordiske samarbejde på det omhandlede felt, mener vi, den nuværende organisationsform bør bevares.

Fortsat fagligt samarbejde på højt niveau ville trives bedst ved tilskud, f. eks. til værtslandet til nedbringelse af kongresgebyr for NSTM.

Vi er enige med initiativtagerne om målet, men altså ikke om midlet.

København, den 7. januar 1979

Leif J. Møller
Generalsekretær

Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark, Skibsværftsforeningen:

For så vidt angår de på mere privat grundlag arrangerede møder mellem teknikere, studerende o. s. v. — herunder Nordisk Skibsteknisk Møde, NSTM — forekommer det naturligt at lade det således etablerede samarbejde udvikle sig i sin nuværende form. En hel- eller halvofficiel status af Nordisk Skibsteknisk Samarbejdskomité i forholdet til de officielle nordiske samarbejdsorganer vil næppe være hensigtsmæssig.

Et eventuelt udbygget samarbejde på uddannelsessiden må vurderes på baggrund af de ressourcebesparelser henholdsvis den optimering af forhåndenværende ressourcer, der i givet fald vil kunne opnås. Ved en umiddelbar betragtning synes mulighederne i så henseende at kunne afgrænses til det forsknings- og udviklingsarbejde, der er knyttet til de videregående uddannelser.

Hvor der er tale om forsknings- og udviklingsarbejde, der foretages på de tekniske højskoler — og med specielt sigte på skibsfart og skibsbygning — er der grund til at tro, at de nordiske lande gennem et passende samarbejde kan nå betydelig længere, end hvad der er tilfældet i dag.

Et organ som det foreslåede finder vi imidlertid ikke at der er behov for i denne eller i anden sammenhæng.

København, den 23. januar 1979

Skibsværftsforeningen

K. Engell-Jensen

Ingeniør-Sammenslutningen:

Vi finder det aktuelt at nævne Helsingør teknikum som et eksempel på en uddannelsesinstitution inden for det skibstekniske ingeniørområde, hvor man har etableret en lang række kontakter til andre nordiske uddannelsesinstitutioner. F. eks. kan nævnes samarbejdet mellem Norsk Teknisk Højskole, de tekniske skoler i Norge og Helsingør Teknikum om undervisningsmidler og opgavesamlinger.

Dagens vanskelige situation for rederivirksomhed og værftsindustri indebærer, at alle initiativer som f. eks. NSTM — Nordiskt skeppstekniskt möte — opretholdes og om muligt udbygges, således at erhvervenes konkurrenceevne styrkes. Det er vigtigt, at skoler og institutioner, der uddanner skibsingeniører, kan opretholde et højt niveau. Kan støtte hertil gives gennem et nordisk samarbejde, vil det være et værdifuldt initiativ, som Ingeniør-Sammenslutningen kan anbefale.

København, den 19. januar 1979

Ingeniør-Sammenslutningen

Uddannelsesudvalget

Tom Meldal

Sekretær

Dansk Ingeniørforening, Skibsgruppen, hänvisar i skrivelse den 1 december 1978 till yttrande av den 7 januari 1979 från Skibsteknisk Selskab (se ovan).

Jurist- og Økonomforbundet har i skrivelse den 16 januari 1979 meddelat sig icke ha något att anföra med anledning av medlemsförslaget.

4—790328. Nordiska rådet. Supplementband

Bureau Veritas:

Det er vor opfattelse, at det af NSTM hidtil på frivillig og privat basis udførte arbejde har ført til et tilfredsstillende internordisk samarbejde inden for området.

En eventuel udvidelse af NSTM's arbejdsområde vil øge arbejdsbyrden for de deltagende nordiske foreninger, der fra dansk side er Skibsteknisk Selskab, der koordinerer de tekniske aktiviteter for følgende danske foreninger:

Dansk Ingeniørforenings skibsgruppe
Gruppen af Frie Skibsteknikere i Danmark
Ingeniør-sammenslutningens skibsgruppe
Søfartsteknisk Forening.

København, den 14. november 1978

Bureau Veritas
S. Birk Petersen

Lloyd's Register of Shipping:

I henhold til Deres skrivelse med fremsendte forslag, sag A 540/k kan vi oplyse at vi umiddelbart mener det skibstekniske samarbejde imellem de nordiske lande allerede fungerer tilfredsstillende i sin nuværende form.

Vi skal imidlertid henvise til Skibsteknisk Selskab som varetager en overordnet styring af de faglige aktiviteter for skibsteknikere i Danmark. Dansk Ingeniørforening, Ingeniørsammenslutningen, Søfartsteknisk Forening og Gruppen af Frie Skibsteknikere i Danmark er alle tilsluttet Skibsteknisk Selskab.

København, den 10. november 1978

Leif J. Møller

F i n l a n d**Handels- och industriministeriet:**

Samarbete inom vidareutbildningen

Då de skeppstekniska ingenjörorganisationerna i Norden redan traditionellt samarbetar med varandra, borde fattandet av beslut angå-

ende fortsatta åtgärder ävensom planeringen av permanenta organisationer på detta område överlåtas till dem. För att finansiera verksamheten borde också deltagaravgifter och/eller ekonomiskt stöd från nationella organisationer kunna komma i fråga. Liknande samarbete borde övervägas även för andra grupper, t. ex. ingenjörer med institututbildning, ekonomer, sjökaptener och jurister.

Samarbete inom fortbildningen

För att konkurrenskraften inom den nordiska sjöfarten och varvsindustrin skall kunna förbättras bör högklassig fortbildning, forskarutbildning och forskning samt utbildning på specialiserade delområden få en speciellt hög prioritet. Vid fortbildningen av skeppsbyggnadsingenjörer kunde NSTM-organisationen välja läroämnen och organisera utbildningen. Samma modell kunde tillämpas på andra grupper. Då utbildningsgrupperna skulle vara små, skulle ett nordiskt samarbete leda till såväl en högre utbildningsnivå som resursbesparingar.

Då utbildningsverksamheten skulle försiggå i liten skala och dessutom vara fackligt avgränsad, kunde man vid dess finansiering såsom potentiella finansärer även beakta varven, rederierna och andra inrättningar som direkt gagnas av utbildningen.

Samarbete mellan de tekniska högskolorna och instituten

Då grundutbildningen på det nationella planet redan är organiserad och enhetlig och då det också finns ett koordineringssamarbete för ändamålet, kan denna sektor bäst skötas av de ansvariga undervisningsmyndigheterna.

Samarbete mellan studerande

NTHS-organisationen torde kunna tjäna som modell även för andra yrkesgrupper. Det fackliga informationsutbytet är på denna nivå inte speciellt omfattande, men det har sin betydelse vid skapandet av kontakter. En överdriven och onödig institutionalisering av verksamheten bör dock undvikas.

Handels- och industriministeriet stöder i princip de föreslagna åtgärderna och anser det viktigt att utreda organisationsformerna och finansieringsmöjligheterna inom de olika sektorerna.

Helsingfors den 31 januari 1979

Eero Rantala
Handels- och industriminister

Ahto Anttila
Specialforskare

Tekniska högskolan, maskiningenjörssavdelningen:

Tekniska högskolan anser att förslaget är möjligt att förverkliga till den del det berör samarbete i fråga om skeppsteknisk utbildning. Konkurrensen blir allt hårdare inom sjöfart och skeppsbyggeri, vilket kräver högtstående teknik. Ett förnuftigt utbildningssamarbete mellan små nationer bidrar till att upprätthålla denna nivå.

Språksvårigheterna torde begränsa möjligheterna till samarbete beträffande grundutbildning då det gäller finskspråkiga elever.

I samband med fortbildning och fortsättningsstudier bör man beakta de kurser som anordnas av WEGEMT (West European Graduate Education Marine Technology) och undvika överlappade arrangemang.

Högskolan anser det viktigast att redan invanda samarbetsformer ges en fast organisation och finansiering.

Otnäs den 18 december 1978

Paul A. Wuori
Avdelningsföreståndare

Yrkesutbildningsstyrelsen:

Yrkesutbildningsstyrelsen har i flera olika sammanhang påpekat behovet av ett närmare samarbete mellan de nordiska länderna inom yrkesutbildningens olika sektorer, och i synnerhet utarbetandet av en bas för jämförelser mellan examina i de nordiska länderna. I synnerhet under de senaste åren har man också vid de inofficiella mötena mellan yrkesutbildningsmyndigheterna i de nordiska länderna diskuterat möjligheterna till gemensam fortbildning av lärare och utväxling av läromedel inom smala utbildningssektorer. I Finland och i viss mån också i de övriga nordiska länderna kan man till dessa sektorer hänföra all utbildning som har anslutning till fartygsteknik och -ekonomi samt sjöfartsundervisning.

Det förhandenvarande initiativet pekar på möjligheter till samarbete inom en delsektor, där samarbetet skulle gagna samtliga parter. Initiativet bör också enligt yrkesutbildningsstyrelsens uppfattning ses som ett delprojekt av det nödvändiga samarbetet inom den yrkesinriktade påbyggnads- och kompletteringsutbildningen, och initiativet påskyndar igångsättandet av detta.

Något officiellt samarbete mellan de yrkesutbildningsstyrelsen underlydande läroanstalterna och det i initiativet speciellt omnämnda NSTM har inte förekommit, men samarbete har i viss mån varit möjligt åtminstone genom personliga relationer mellan vissa tekniska läroanstalter, eftersom

lärare i centrala positioner deltagit i samarbetet via ingenjörorganisationerna. Ifall avsikten är att utforma NSTM till en fartygsteknisk och -ekonomisk nordisk federation, borde man enligt yrkesutbildningsstyrelsens uppfattning inkludera sjöfartsläroanstalterna och de tekniska läroanstalter, som representerar undervisning på området, i det officiella samarbete federationen innebär.

I detta sammanhang torde det vara skäl att också ta upp det inofficiella samarbete i fråga om utbildningen av sjöbefäl, som redan varit i gång under ett tiotal år i form av regelbundna gemensamma möten mellan de yrkesutbildningsmyndigheter, som i respektive nordiska länder handhar denna utbildning. Ett resultat av detta samarbete är att undervisningens innehåll i många hänseenden blivit mer likartat i de olika nordiska länderna, och ett konkret resultat är bl. a. det igångvarande projektet angående utväxling av övningsprogram för radar- och navigationssimulatorer, samtidigt som man uppställer gemensamma mål för övningarna. Ifall de myndigheter som ansvarar för utbildningen också i detta fall kunde få tillgång till ett officiellt samarbetsorgan, skulle samarbetet kunna skötas smidigare vad ekonomi och personella resurser beträffar, samtidigt som det bättre skulle tillfredsställa samtliga parter.

Ifall det samarbete som inofficiellt ägt rum kunde sammankopplas med en mer omfattande organisation för utbildningssamarbete, som skulle ha permanent finansiering, skulle verksamheten få en bättre grund och större utsikter till arbete på lång sikt.

Fördenskull föreslår yrkesutbildningsstyrelsen i sitt utlåtande till Finlands delegation i Nordiska rådet att Nordiska rådet skulle undersöka och utreda möjligheterna till ett stadigvarande samarbete inom utbildningen i fartygsteknik och -ekonomi samt sjöfart i alla former och på samtliga nivåer.

Helsingfors den 17 januari 1979

Seppo Oinonen
Generaldirektör

Juho Uino
Tj.f. byråchef

Finlands akademi¹:

Finlands akademi anser i princip utvecklandet av nordiskt skeppstekniskt och -ekonomiskt utbildningssamarbete värt understöd, även om utbildningssamarbetet på sjöfartsområdet redan finns mellan de nor-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

diska länderna, bland annat inom ramen för Nordisk Institutt før Sjørett och nordiska forskarkurserna. Vid utvecklandet av nordiskt samarbete borde man på bred bas sörja för utbildnings- och forskningssamarbetet mellan de nordiska länderna i anslutning till sjöfarten och skeppsbyggandet.

Samarbetet om vidareutbildningen

Finlands akademi anser det som mycket nyttigt att, inom områden i anslutning till både skeppstekniken och sjöfarten, vidareutbildning i samarbete med de övriga nordiska länderna anordnas. Finlands akademi finner det viktigt att de nordiska samlarbetsorganen och de olika nordiska länderna stöder och fördjupar det samarbete som pågått sedan länge. Fastän frivillig medborgarverksamhet i det internationella samarbetet mellan olika yrkesområden är nödvändigt, behöver det stöd av den offentliga makten, bland annat för att trygga att symposier och seminarier är högklassiga, omfattande och representativa.

Samarbetet om fortbildningen

I medlemsförslaget föreslås gemensamma nordiska fortbildningskurser. Finlands akademi konstaterar att dessa kurser uppenbarligen är nyttiga för finländare.

I de av Finlands akademi finansierade forskningsprojekten ges i allmänhet också forskarutbildning. Sålunda utgör samnordiska forskningsprojekt ett användbart medel i fortbildningen. De föreslagna fortbildningsformerna konkurrerar inte med varandra.

Samarbetet mellan universitet och högskolor samt läroanstalter

Fastän varje land, såsom det konstateras i medlemsförslaget, ansvarar för utbildningens anordnande, förutsätter anordnandet av högklassig undervisning internationella kontakter. Finlands akademi har i olika sammanhang betonat, att man bör skapa också ekonomiska möjligheter till internationella kontakter mellan professorskårerna inom olika områden vid universitet och högskolor. För att främja forskningsutbildningen borde man skapa bättre ekonomiska möjligheter än nu till studier vid utländska forskningsinstitutioner och högskolor.

Samarbetet mellan studerande

Finlands akademi ser positivt på att också studentförbunden har internationella kontakter och anser behandlingen av yrkesärenden i detta sammanhang som givande. Eftersom studenternas internationella verksamhet gagnar vårt land genom att ge färdigheter för internationellt umgänge i deras yrkesutövning senare, borde verksamheten stödas även ekonomiskt. Akademin ser inget hinder för att de studerande ut-

vidgar deltagandet i NTHS-samarbetet till att gälla även ingenjörselever, blivande sjökaptener och andra.

Sammandrag

Av medlemsförslaget framgår att inom skeppstekniken och -ekonomin ett mycket givande nordiskt samarbete bedrivits på frivillig bas. Efter som varvsindustrin och rederinäringen i alla nordiska länder måste anpassa sig till allt svårare internationell konkurrens, är det nödvändigt att förstärka det nordiska samarbetet för att bevara konkurrensförmågan på detta område.

Finlands akademi anser också att medlemsförslaget om skeppstekniskt och skeppsekonomiskt utbildningssamarbete är nyttigt och harmoniserar med strävandena att effektivisera det nordiska samarbetet.

Helsingfors den 13 februari 1979

Finlands akademi

Helge Gyllenberg
Ordförande

Elisabeth Helander
Forskningsdirektör

Sjöfartsstyrelsen:

Förslaget skulle innebära en förstärkning, koordinering och utvidgning av resurserna gällande vidareutbildningen, forskningen och informationstjänsten inom olika sektorer av sjöfart, skeppsekonomi och skeppsteknik inom Norden, som kvalitativt skulle förbättra de personella resurserna och därigenom förbättra den internationella konkurrenskraften, vilket under en lång tid framåt kommer att vara av fundamental betydelse.

De inom olika nordiska länder existerande institutionerna och organisationerna skulle enligt förslaget på ett bättre sätt än nu kunna fås att komplettera varandra, vilket ur total nordisk synvinkel skulle innebära en effektivisering av både materiella och personella resurser.

Det föreslagna samarbetet borde för undvikande av dyr byråkrati utgå från redan existerande institutioner och därvid särskilt stöda samnordiska organ på de nämnda områdena, vilka samtliga kämpar med ekonomiska svårigheter. Av dessa må här endast nämnas två, nämligen Ship Abstracts, som bedriver maritim informationsverksamhet och ger litteraturtjänst samt NSTM, de nordiska skeppstekniska mötena, som organiseras av den nordiska skeppstekniska samarbetskommittén. Sistnämnda, som årligen anordnar ett fortbildningstillfälle för huvudsak-

ligen ingenjörer, borde ges resurser att utvidga sin verksamhet till att gälla även skeppsbefäl, jurister och ekonomer och framför allt sättas i tillfälle att oftare ordna fortsättningsutbildningstillfällen och kurser.

Den fasta organisation som uppskisseras i medlemsförslaget skulle mycket väl lämpa sig att etablera och upprätthålla lämpliga och fruktbringande kontakter med utomnordiska länder, där de maritima näringarna står på en hög nivå.

Medlemsförslaget skulle med små uppoffringar innebära att stora fördelar för samtliga nordiska länder skulle uppnås inom det maritima fältet. Sjöfartsstyrelsen förordar därför förslaget kraftigt och föreslår att detta skulle förverkligas så snabbt som möjligt.

Helsingfors den 16 januari 1979

Jan-Erik Jansson
Generaldirektör

Salme Päivike
Notarie

Statens tekniska forskningscentral:

Statens tekniska forskningscentral anser föreliggande medlemsförslag vara viktigt och väl motiverat. Dess kanhända största betydelse för utvecklandet av yrkeskunskapen inom branschen i vårt land, är förbättrandet av vidareutbildningsmöjligheterna. En etablerad bas är det årligen återkommande Nordiska skeppstekniska mötet (NSTM). Genom att bredda och utveckla verksamheten vore det möjligt att beröra även sådana skeppstekniska delområden, vilka inte kan skötas tillräckligt bra med inhemska krafter.

Målsättningen för utvecklandet av den skeppstekniska fortbildningen bör även anses betydande. Faktum är, att man på grund av det ringa antal fortsättningsstuderande i Finland överhuvudtaget inte har kunnat anordna fortbildning i kursform. En dylik verksamhet förverkligad på samnordisk grund skulle fördjupa och effektivera branschens fortsättningsstudier och skapa nya personliga kontakter. Speciellt med tanke på forskarskolningen vore detta synnerligen fruktbringande.

Statens tekniska forskningscentral anser föreliggande medlemsförslag i högsta grad värd understöd och ger det sitt fulla stöd.

Helsingfors den 15 januari 1979

Statens tekniska forskningscentral

Pekka Jauho
Generaldirektör

Sakari Heiskanen
Forskningsdirektör

Ålands landskapsstyrelse:

Sjöfartsnäringen utgör en väsentlig del av det åländska näringslivet. En fortsatt utveckling av denna näringsgren ställer fortgående krav på utbildningen inom branschen. En nordisk harmonisering av utbildningen skulle i hög grad underlätta utvecklingen av undervisningen med beaktande av att de nordiska enheterna för utbildning av sjöpersonal i de flesta fall är små och följaktligen var för sig har begränsade resurser att avdela för direkt utvecklingsarbete.

Landskapsstyrelsen förordar därför det väckta medlemsförslaget att Nordiska rådet måtte rekommendera Nordiska ministerrådet, att i samråd med berörda organisationer vidta åtgärder för att ge samarbetet på den skeppstekniska och skeppsekonomiska utbildningens område i de nordiska länderna en fast organisation och permanent finansiering.

Mariehamn den 8 februari 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Lennart Winqvist
Utbildningschef

Finlands tekniska funktionärsorganisationers centralförbund FTFC r.f.:

Medlemsförslaget tar upp en viktig fråga: bevarandet och förbättrandet av varvsindustrins och rederinäringens konkurrenskraft med hjälp av en högklassig grundutbildning och fortsättnings- samt kompletterande utbildning. Det ligger i samtliga nordiska länders intresse att undervisningen följer med den snabba internationella utvecklingen. Genom samarbete har vi bättre möjligheter att följa med i utvecklingen och samarbete innebär en inbesparing av resurser.

Det gjorda förslaget gällande utvecklandet av ett fartygstekniskt och -ekonomiskt utbildningssamarbete kan i princip anses värt att stödas. Man bör dock observera, att förslaget gäller en synnerligen snäv sektor och nästan uteslutande utgår från skeppsbyggnadsverksamhetens behov. Förslaget har inte kopplats till den till sjöss arbetande personalens behov. Då till exempel IMCO:s nya kompetensfordringar för den internationella trafiken träder i kraft, kommer det att behövas specialkursverksamhet för snävt avgränsade grupper av personal. Den snabba maskin- och teletekniska utvecklingen förorsakar ett stort behov av kompletterande utbildning för maskinmästare och radiotelegrafister. Vid planeringen av den kompletterande utbildningen borde man också strä-

va till ett intimare samarbete mellan seglande personal och den personal som deltar i skeppsbyggnadsverksamheten. Då utvecklingsarbetet fortsätts bör man ta i beaktande, att i Finland samtliga arbetsmarknadsorganisationer inom sjöfartsbranschen är med i Sjöfartsbranschens garanti-förening för undervisning och forskning, vars syfte är anordnandet av kompletterande och specialutbildning för sjöfartsbranschen.

Enligt FTFC:s uppfattning bör det nordiska utbildningssamarbetet utvecklas för en bredare sektor än det förutsätts i medlemsförslaget. Med hänvisning till det ovan anförda föreslår FTFC, att Nordiska rådet för Nordiska ministerrådet förordar, att ministerrådet i samarbete med vederbörande organisationer företar sig att utreda utvecklandet av ett nordiskt utbildningssamarbete som betjänar sjöfartsnäringen och finansierandet av detta.

Helsingfors den 5 februari 1979

Finlands tekniska funktionärsorganisationers centralförbund FTFC r.f.

Jorma Reini

Erkki Husu

Akava r.f. hänvisar i skrivelse den 18 januari 1979 till yttrande av den 17 januari 1979 från Ingenjörorganisationernas skolningscentral (se nedan).

Finlands studentkårers förbund r.f.:

Finlands studentkårers förbund stöder, i enlighet med vårt lands utrikespolitik, ett utvecklande av det nordiska samarbetet på alla områden. Detta samarbete är speciellt motiverat när det befrämjar en effektivare användning av de knappa resurserna i de små nordiska länderna. För tillfället är en aktuell fråga i alla nordiska länder en nedskärning av utbildningsresursernas realvärde, vilket otvivelaktigt också påverkar utbildningsresursernas utveckling på ifrågavarande område.

Redan dessa orsaker försvarar enligt FSF en utveckling av samarbetet på det skeppstekniska och skeppsekonomiska området. Området är relativt litet, så samarbetet utgör en grund speciellt för vidareutbildningen och fortbildningen samt forskningen i de nordiska länderna. Enligt FSF bör det skeppstekniska och skeppsekonomiska utbildningssamarbetet koncentreras just till dessa uppgifter.

FSF vill därtill understryka möjligheterna till samarbete mellan studerandena. De intryck som erhållits under studietiden från utbildningen i de övriga länderna kan på ett positivt sätt komplettera grundutbildningen i hemlandet. Samarbetet får dock inte enligt FSF leda till en likriktning av utbildningen i de olika länderna, utan varje land bör sträva till att bevara utbildningens särdrag. Beviljandet av resurser till detta område får inte heller leda till en nedskärning på andra utbildningsområden.

Med beaktande av ovannämnda anser Finlands studentkårers förbund det värt att understöda en utvidgning av samarbetet inom den skeppstekniska och skeppsekonomiska utbildningen.

Helsingfors den 10 januari 1979

Suomen ylioppilaskuntien liitto r.y.
Finlands studentkårers förbund r.f.

Jarmo Heimo
Ordförande

Keijo Ahola
Viceordförande

Arbetsarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut¹:

I motiveringen till medlemsförslaget understrykes den traditionella vikten av sjöfart och skeppsbyggeri i näringslivet i Norden och i synnerhet i exporten. Dagens svårigheter ses som följder av en världsomfattande ekonomisk stagnation. Man måste dock understryka att det samtidigt är fråga om utvecklingsfördelningen, vilkens inverkan tidsmässigt inte enbart är av konjunkturbetonad karaktär. Problemen håller på att förändras till sin struktur och på längre sikt alldeles uppenbart allt djupare för de nordiska ländernas del.

Det är sannolikt, att varvsindustrin och sjöfarten i framtiden både i Finland och i de övriga nordiska länderna bäst kan utvecklas med stöd av konkurrensfördelar som höga teknologiska och ekonomiska kunskaper och färdigheter ger. Detta kräver intensiv forsknings- och utvecklingsverksamhet samt ökning av resurser till personalutbildningen. I medlemsförslaget konstateras alldeles riktigt att varje nordiskt land har små resurser i jämförelse med många stora industri- och sjöfartsländer. Å andra sidan är nivån på de teknologiska kunskaperna och utbildningen redan nu hög i Norden i jämförelse med så kallade NIC-länder som övergår till varvsindustri eller redan utövar den. Situationen är likadan i fråga om sjöfarten om man jämför de nordiska länderna med länder med så kallad bekvämlighetsflagg och utvecklingsländerna.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Denna motivering talar för förslaget om utvidgat och fördjupat nordiskt samarbete inom utbildning och uppenbarligen också (även om det inte direkt föreslagits) inom teknisk kunskap. Förslaget syftar till att öka offentlig (statlig) direkt finansiering för ifrågavarande ändamål samt formalisering av samsarbetsorganisationer och -former åtminstone delvis i relation till offentliga myndigheter och institutioner. Detta förslag, som i princip är värt understöd, aktualiserar dock några synpunkter angående särdrag i medlemsländernas skeppsbyggnadsindustri och sjöfartsnäring:

— varvsindustrins produktions- och marknadsstruktur varierar i Norden: andelen av tekniskt högklassiga specialområden, såsom isbrytare, passagerarfartyg och fartyg som kräver komplicerad lastbehandlings- och bevaringsteknik är stor: i de övriga nordiska länderna, i synnerhet i Sverige, har tankers och fartyg med lös last haft en relativt större andel av produktionen

— varvsindustrins marknadsområden avviker från varandra i olika nordiska länder; över hälften av Finlands produktion går till Sovjetunionen, medan hemlandet och länder med marknadsekonomi utgör huvudmarknaden för fartyg i de övriga nordiska länderna

— som följd av den senaste tidens förändringar har ägarförhållandena inom varvsindustrin förändrats i synnerhet i Sverige; dessutom torde nationalekonomiska möjligheter till finansieringsstöd till skeppsbyggnadsindustri vara betydligt bättre i de övriga nordiska länderna än i Finland

— sjöfartens andel av hela produktionen och betydelse som anskaffare av exportinkomster är betydligt större i de övriga nordiska länderna, i synnerhet i Norge, än i Finland; den offentliga sektorns villighet och till en del nödvändighet för att stöda näringen är också betydande

— de i Norden verksamma varven och rederierna konkurrerar hårt med varandra; de nordiska länderna bildar inte sådan ekonomisk helhet, där företagens inbördes arbetsfördelning och samarbete kunde i relation till andra medföra konkurrens- och andra fördelar, såsom fallet är i fråga om ett folkhushåll.

På grund av det ovan sagda torde Finland inte dra lika stor nytta av utvidgat och fördjupat samarbete och ökad offentlig finansiering som de övriga nordiska länderna, i synnerhet Sverige och Norge. Dessa länder torde i ökad omfattning övergå till finska företags marknad i synnerhet för varvsindustrins produktstrukturs del. Utbytet av teknologi och ökad utbildning inom specialproduktionen skulle möjligen inte fullt motsvara de nackdelar som uppstår i synnerhet i fråga om finansieringen.

Syftet med medlemsförslaget kunde dock för Finlands vidkommande vara mera motiverat, om

— verksamhetens finansieringsandelar skulle kvoterats enligt länderna allt efter hur central roll skeppsbyggnads- och varvsverksamhet spelar i varje lands nationalekonomi.

— en del av verksamheten skulle finansieras av varvs- och skepps-

byggnadsföretag eller deras organisationer enligt den ovannämnda kvotprincipen och

— uppmärksamhet mera än nu fästes, utom vid skeppsteknisk utbildning, vid fort- och vidareutbildning i skeppsekonomi, företagsledning och marknadsföringskännedom samt samnordisk forsknings- och produktutvecklingsverksamhet inom skeppsbyggnadsområdet.

Helsingfors den 4 januari 1979

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen
Prefekt

Jarmo Laine
Forskare

Finlands rederiförening:

Då man granskar det framförda förslaget ur Finlands och rederinäringens synpunkt, bör man först och främst konstatera den grundläggande skillnad som råder i utbildningen inom skeppsbyggnadsindustrin och rederinäringen. I Finland kan de som söker sig ett yrke inom skeppsbyggnadsindustrin erhålla en grundläggande teknisk skolning för denna bransch. Däremot har vi förutom den allmänna högskoleundervisningen inte någon direkt utbildning för yrken inom rederibranschen för närvarande i vårt land. Utbildning på högre nivå inom sjöfartsbranschen saknas så gott som helt i vårt land och tills vidare har man i Finland inte heller kunnat erbjuda tillräcklig fortsättnings- och kompletteringsutbildning.

På grund av det ovan anförda, har även det nordiska utbildningssamarbetet för Finlands del varit betydligt livligare och mera regelbundet inom örlogs- och skeppsbyggnadsindustrin än inom rederibranschen, där samarbetet är mera sporadiskt.

För att sjöfartsnäringen, häri inbegripet åtminstone stuveri-, spedition- och försäkringsverksamhet samt diverse administrativa funktioner inom sjöfartsbranschen, skall kunna utvecklas, fordras utbildnings- och forskningsverksamhet som täcker de behov dagens sjöfartsnäring ställer. För att starta en undervisnings- och forskningsverksamhet på högre nivå, har sjöfartsbranschens olika intresseorganisationer gemensamt på bred bas bildat en garantiförening för att förverkliga ovannämnda målsättning. Ifrågasvarande garantiförening verkar i Åbo och avsikten är att med hjälp av därvarande högskolor sträva till att utvidga och utveckla undervisningen inom sjöfartsbranschen åtminstone på det juridiska, administrativa och ekonomiska området.

Tanken på ett nordiskt samarbete gällande även undervisningen inom

sjöfartsbranschen är värd att understödjas, men för att detta samarbete skall bli ändamålsenligt, fordras att den nuvarande undervisningen i Finland i juridiska, administrativa och ekonomiska ämnen, till den del de har anknytning till sjöfartsnäringen, märkbart bör utvecklas.

Finlands rederiförening anser att ett nordiskt samarbete inom undervisningssektorn är av stor betydelse och är förvissad om att detta samarbete även kommer att befrämja den pågående utvecklingen av en undervisnings- och forskningsverksamhet på högre nivå inom sjöfartsbranschen i Finland. Vi ifrågasätter dock, ifall det i detta skede är ändamålsenligt att grunda ett särskilt samarbetsorgan för detta ändamål. Åtminstone i början borde man sträva till att utveckla detta samarbete genom en förbättrad informationsverksamhet mellan existerande undervisningsanstalter och skolmyndigheter samt övriga organisationer.

Med hjälp av en effektiviserad informationsverksamhet borde man även sträva till att koordinera kursverksamheten för fortsättnings- och kompletteringsutbildning. Sålunda kunde man undvika onödig "överlappning" samt även sträva till ett bättre utnyttjande av olika undervisningsanstalters lärar- och föreläsarkrafter. För Finlands vidkommande vill vi speciellt poängtera den ställning Garantiföreningen för sjöfartsbranschens undervisning och forskning innehar vid utvecklandet och koordinerandet av ett nordiskt samarbete i utbildningsfrågor inom sjöfartsbranschen.

Helsingfors den 17 januari 1979

Finlands rederiförening r.f.

Per Forsskåhl

Niilo Oksa

Finlands varvsindustriförening:

Samarbetet inom varvsindustrin i de nordiska länderna har djupgående traditioner. Intresseområdena för tryggheten av de enskilda ländernas transportbehov har varit likartade bl. a. på grund av att den industriella strukturen i flera av de nordiska länderna har gemensamma drag. Handelsflottans storlek i de enskilda länderna har däremot alltid varit dimensionerad på ett för landet ändamålsenligt sätt och är sålunda mycket olik inom de nordiska länderna. Grundbehovet av skeppsteknisk forskning och utbildning måste i alla fall anses lika stor i de berörda länderna.

En institutionalisering och utveckling av det redan pågående arbetet hälsas med tillfredsställelse av den finländska varvsindustrin. En bre-

dare kartläggning av det verkliga behovet av samordnad utbildning inom branschen borde även göras för att i det verkställande skedet bättre kunna prioritera vissa särskilt angelägna samarbetsprojekt på detta synnerligen vida och mångsidiga arbetsfält. Det är uppenbart, att en utökad systematisering av samarbete på detta område har alla möjligheter att ge önskad utdelning för samtliga länders varvsindustri.

Beträffande industribranschens intressen angående skeppstekniskt och skeppsekonomiskt utbildningssamarbete bör understrykas att planeringen av detta bör ske på möjligast konkreta nivå i nära anslutning till själva produktionsenheterna.

Helsingborg den 18 januari 1979

Suomen telakkateollisuusyhdistys —
Finlands varvsindustriförening r.y.

Tapio Forsgrén

Ingenjörorganisationernas skolningscentral r.y. (Insinöörijärjestöjen koulutuskeskus — INSKO —):

Vi anser det nordiska samarbetet inom detta område ytterst befogat och i högsta grad värt att utvecklas.

INSKO, som nationellt sett är det främsta utbildningsinstitutet inom det tekniska området, har alltid baserat planeringen av sina utbildningsprogram på internationellt samarbete samt nordisk växelverkan i den mån resurserna och ekonomin medgivit detta.

Vid överläggningar om utbildningssamarbetet är det nödvändigt att anpassa utbildningen efter nationella utbildningsprogram så att de oönyttiga gemensamma expertresurserna utnyttjas ändamålsenligt och att god överföring av kunskap mellan skeppsbyggare, rederier och övriga fackområden säkerställs.

På grund av detta framhåller vi att man vid bildandet av nämnda organisation omsorgsfullt bör undersöka och utnyttja den fackkompetens, erfarenhet och de kontakter som de nationella utbildningsorganen besitter.

Vid förverkligandet av det föreslagna utbildningssamarbetet står INSKO gärna till förfogande.

Helsingfors den 17 januari 1979

Insinöörijärjestöjen koulutuskeskus —
Ingenjörorganisationernas skolningscentral r.y.

Pertti Forsström
Verkställande direktör

Esa Kokka
Administrativ direktör

Finlands skeppingenjörförening Laradi r. y.:

Vår förening ansvarar för nästa Nordiskt skeppstekniskt möte den 4—5 oktober 1979 i Helsingfors, och också andra delfunktioner åt vilka den eventuellt grundade federationen skall ge stöd är relativt välkända för oss. Problemen är stora inom alla dessa delfunktioner.

Enligt vår uppfattning kan detta samarbete och dessa kontakter på personlig nivå i stor utsträckning höja standarden på de skeppstekniska och -ekonomiska färdigheterna inom sjöfarten och skeppsbyggnadsindustrin. Vi tror också att detta samarbete bidrar till att dämpa de extrema konkurrensåtgärder som eventuellt kan dyka upp i den inomnordiska konkurrensen.

Efter det att vi bekantat oss med medlemsförslaget vill vi ge vårt fulla stöd åt det och vi anser det vara mycket viktigt att det positiva beslutet i denna fråga skulle fattas eventuellt redan i februari 1979.

Helsingfors den 14 december 1978

Finlands skeppingenjörförening LARADI r.f.

Markku Laasonen
Ordförande

Ålands redarförening r.f.:

— — — det är av betydelse, att de i det aktuella medlemsförslaget ingående åtgärdsförslagen snarast möjligt förverkligas.

Mariehamn den 2 januari 1979

Ålands redarförening r.f.
Justus Harberg

I s l a n d

Den islandske arkitektforening hänvisar i skrivelse den 29 maj 1979 till yttrande av den 21 maj 1979 från skibsarkitekterne Agnar Erlingsson och Viggo Maack (se nedan).

Skibsarkitekterne Agnar Erlingsson og Viggo Maack:

Vi er ikke helt klare over forslagsstillernes hensigt med undtagelse af, at man anmoder om et bestemt finansbidrag fra Nordisk råd for at støtte et nordisk samarbejdsudvalg angående skibsteknik og skibsökonomi.

Det er rigtigt, at skibsværfter og rederier i Skandinavien står over

for store vanskeligheder for tiden. Dette gælder især Sverige hvorfra forslaget da også til en vis del synes at stamme.

Alle de nordiske lande med undtagelse af Island har læreanstalter i skibsteknik (og til en vis grad også i skibsökonomi) de fleste vel-funderede, der har höstet international anerkendelse for kvalitet og initiativ såvel i undervisning som i forskning. Efter hvad man bedst ved har samarbejdet mellem disse læreanstalter og andre forskningsinstitutter og foretagender såvel indenfor hvert land som mellem landene været udmærket. Hver uddannelsesinstitution har selvfølgelig sin specialkarakter og det anses ikke for nödvendigt, at Nordisk Råd tager initiativet til nogen slags standardisering af disse institutioner eller deres virksomhed. Disse bestemmer selv bedst deres forskningsprogram og skolefag og er selv i stand til at klare samarbejde såvel indbyrdes som over de nordiske landes grænser.

Island har her naturligvis en særstilling hvad angår undervisning og virksomhed, hvilket der ikke er grund til at komme nærmere ind på her. Islandske studerende har draget nytte af samarbejde med institutter og uddannelsesinstitutioner i de andre nordiske lande. Derimod er det rigtigt, at vi islændinge ikke har været særlig aktive i det nordiske samarbejde på disse områder af skibsteknik med undtagelse af sikkerhedsspørgsmål (Söfartsdirektoratet), hvilket skyldes hvor lidt dette samarbejde hidtil har handlet om Islands interesser på dette område.

NSTM har indtil de sidste år været en forsamling der for det meste har beskæftiget sig med byggeri af store skibe, skibsfart på fjerntliggende have og i den sidste tid olieplatforme og lignende teknisk udrustning som er af ringe interesse eller gavn for Island. Det er indlysende, at NSTM-samarbejdet bör fortsætte. Derimod ville det være ønskeligt at det også dækkede andre områder inden for skibsteknikken end hidtil og i så fald fra Islands synspunkt især drift og teknik vedrørende små fragtskibe og fiskefartöjer. Der kan være delte meninger om det her skulle dreje sig om finansiel støtte fra Nordisk råd og i så fald i hvilken form. I det tilfælde burde disse minoritetsgrupper også nyde gavn af denne støtte.

Den del af forslaget som kan anses for at være mest interessant for Island er samarbejdet om videruddannelse, som i skibsteknik og skibsökonomi hidtil har været begrænset til store og mægtige foretagender, der har midler til og muligheder for at sende personer i deres tjeneste på lange eller korte kurser, én eller flere ad gangen, uden at det i væsentlig grad virker forstyrrende på det daglige arbejde. Hvis der er nogen sådanne foretagender her i landet er de få. De korte kurser virker ofte som en slags klub-möder for kollegaer, hvor man formidler gensidige oplysninger om handel og teknik som i og for sig kan være nyttigt selv om kursuset som sådant måske er af mindre værdi. Her spiller mange faktorer ind. For det förste kunne man forbedre kursernes

kvalitet. På de korte kurser burde man undgå markskrigeriske reklamer for foretagender og de længere (nogle måneder til ét års kurser) bør tage sigte på praktisk lærdom og videnskab. Denne reklame har i de sidste år haft en tendens til at være enerådende. For det andet burde der være flere fællesnordiske kurser, hvor forelæsere og elever fra alle de nordiske lande kom sammen for at behandle deres specialer. Dette ville eventuelt føre til mindre omkostninger og en bredere formidling af kundskaber. For det tredje kunne Nordisk Råd i en eller anden form yde finansiel støtte og der lægger vi vægt på at personalet i de mindre foretagender for bedre muligheder for at få videreuddannelse. Dette ville bedst tjene islandske interesser.

Med ovenstående i tanke mener vi, at det er rigtigt at støtte forslaget om at oprette, under Nordisk Råds beskyttelse, en nordisk samarbejdsgruppe om uddannelse og videreuddannelse i skibsteknik og skibsökonomi. Med tanke på det hidtilværende samarbejde om disse spørgsmål mener man dog, at der er en vis fare for at hovedvægten i en sådan samarbejdsgruppe lægges på store skibe og olieboringsteknik i en eller anden form. Vi foreslår derfor, at der tages vare på at det område som direkte angår Island, d. v. s. små fragtskibe og fiskefartøjer begunstiges i et sådant samarbejde såvel hvad angår selve samarbejdet som eventuel finansiel støtte fra Nordisk Råd. På dette stadium har vi ikke flere bemærkninger men ville sætte pris på at få mulighed til at følge med i sagens udvikling.

Reykjavík den 21. maj 1979

Agnar Erlingsson

Viggo E. Maack

N o r g e

Departementet for handel og skifsfart:

Saken er herfra forelagt Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for sjømenn, Norges rederforbund, Norsk styrmandsforening, Det norske maskinistforbund, Norsk sjømannsforbund og Det norske Veritas. Kopier av de innkomne uttalelser vedlegges (se nedan).

Handelsdepartementet antar for sin del at et nærmere nordisk utdanningssamarbeid innen de skipstekniske og skipsökonomiske områder vil

være nyttig. Når det gjelder det konkrete medlemsforslag A 540/k, har Norges rederforbund og Det norske Veritas omtalt spørsmål i tilknytning til en fast organisasjon og en permanent finansiering. Vi antar at disse uttalelser bør vurderes nærmere før endelig standpunkt tas i saken.

For øvrig har vi ingen særlige merknader.

Oslo, 15. januar 1979

Etter fullmakt

Leif Asbjørn Nygaard
Ekspedisjonssjef

Runar Jensen
Byråsjef

Industridepartementet:

Etter Industridepartementets mening vil en formalisering og organisering av et skipsteknisk og skipsøkonomisk utdannings samarbeid i Norden kunne medvirke til å utbygge og til å styrke det samarbeid som allerede eksisterer innenfor deler av dette område, jfr. medlemsforslaget fra Nordisk råd. Det er imidlertid vanskelig for Industridepartementet å vurdere nytten av et slikt samarbeid, og en bør derfor etter departementets mening legge stor vekt på uttalelsene fra de berørte organisasjoner og institusjoner.

Oslo, 11. januar 1979

Etter fullmakt

Christofer Owe

Ivar Jachwitz

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har forelagt medlemsforslaget for følgende instanser til uttalelse: Handelsdepartementet, Industridepartementet, Norges handelshøgskole, Universitetet i Trondheim/NTH, Agder distriktshøgskole, Oslo sjømannsskole, Bergen sjømannsskole og Norsk skibsførerforbund.

Handelsdepartementet har på sin side innhentet uttalelser fra Sjøfartsdirektoratet, Norges rederforbund og Skibsfartens arbeidsgiverforening,

Norges styrmandsforening, Norsk sjømannsforbund, Det norske maskinistforbund og Det norske Veritas.

De innkomne uttalelser gir uttrykk for en overveiende positiv holdning til nordisk skipsteknisk og skipsøkonomisk utdannings samarbeid. Et slikt samarbeid vil også etter Kirke- og undervisningsdepartementets oppfatning kunne by på fordeler for alle deltakende land. Departementet vil derfor anbefale at de spørsmål som er reist i medlemsforslaget tas opp til videre behandling med sikte på å finne fram til de mest *hen-siktsmessige former* for et utvidet nordisk samarbeid på dette område uten at dette nødvendigvis behøver å skje i en fast organisasjon.

Oslo, 11. mai 1979

Etter fullmakt

Olav Hove

For Olav Nyhamar

Brit Alstad

Sjøfartsdirektoratet har i skrivelse den 28 desember 1978 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Direktoratet for sjömmenn har i skrivelse den 22 desember 1978 förklurat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Norges tekniske høgskole, skipsteknisk avdeling:

Skipsteknisk avdeling stiller seg positivt til en styrking av det inter-nordiske samarbeidet innen skipsteknisk utdanning.

Spesielt vil en fremheve betydningen av et sterkere samarbeid innen følgende felter:

- Videreutdanning — konferanser, seminarer. En økonomisk sikring av de nordiske skipstekniske møter (NSTM) anses viktig.
- Etterutdanning — Etterutdanningen i form av universitetskurs avviklet som intensive etterutdanningskurs med mulighet for eksamen (EEU) er en undervisningsform som anses spesielt verdifull i sammenheng med nordisk samarbeid. I denne forbindelse er det aktuelt både med støtte til reiseutgifter og forelesningshonorar for forelesere utenfra og dekning av utgifter for deltakere.

- En åpning av stipendmuligheter som gjør det lettere å gjennomføre videregående studier (doktor-nivå) innen andre nordiske land, anses verdifullt.
- Samarbeid på studentplan NTHS (nordiske tekniske høyskoleers skipsbyggere) anses også å være viktig for et sterkere felles nordisk skips-teknisk miljø.

Trondheim, 24. januar 1979

Dag Kavlie
Avdelingsformann

Norges handelshøyskole hänvisar i skrivelse av den 16 januari 1979 till yttrande från Skipsfartsøkonomisk institutt av den 15 januari 1979 (se nedan).

Norges handelshøyskole, skipsfartsøkonomisk institutt:

Forslaget synes primært å ha den skipstekniske undervisning og forskning som siktemål. Det nevnes imidlertid også stikkordet skipsøkonomi.

Skipsfartsøkonomi (maritime economics, shipping economics, see-verkehrswirtschaft) går meget lenger enn skipsøkonomi, som bare er en del av dette videre begrep og studium. Når det gjelder skipsfartsøkonomi er det bare ved Norges Handelshøyskole at det i Norden finnes eget institutt og egen instituttforskning samt adgang til å studere skipfartsøkonomi som *særområde* i det ordinære siviløkonomstudium. Ved Handelshögskolan i Stockholm har særlig professor Thomas Thorburn arbeidet med skipsfartsøkonomi (doktoravhandling på dette område 1960). Med ham har vårt institutt hatt et nært samarbeid gjennom mange år. Ved Handelshøjskolen i København er det et eget Institut for Trafik-, Turist- og Beliggenhedsforskning (siden 1965), ledet av professor Ejler Alkjær, med hvilket det også har vært et årelangt, intimt samarbeid, skjønt skipsfartsøkonomisk forskning inntar en mindre plass i dette institutts virksomhet. I Åbo i Finland er det i tilknytning til Handelshögskolan og universitetet nylig opprettet en Garantiförening för sjöfartsbranschens undervisning och forskning (Malmgatan 3, Åbo, verksamhetsledare, dr. Jorma Taina).

Skipsfartsøkonomisk institutt ved NHH er den eldste institusjonen på området i Norden (fra 1958). Vi har arrangert flere internasjonale konferanser og seminarer samt hatt en rekke studenter og forskere fra ulike land i og utenfor Norden har vært knyttet til instituttet gjennom kortere eller lengre tid.

Instituttet har et etter forholdene ganske stort fagbibliotek med egen bibliotekar (på deltid), stor samling av håndbøker, skipsfartsstatistikk m. v. og har selv utgitt en lang rekke bøker, skrifter og avhandlinger (jfr. vedlagte lister).

Vi ville hilse med glede et utvidet og organisert samarbeid mellom høyskoler i Norden om skipsfartsøkonomisk forskning og undervisning. Gjerne på lignende måte som man er kommet frem til et samarbeid om forskning og undervisning i sjørett. Skipsteknisk forskning og undervisning som ligger oss fjernere som fagområde, bør formodentlig også få et nærmere nordisk samarbeid.

Forutsatt en økning i instituttets ressurser både hva angår faste stillinger og økonomi vil vi kunne bygge ut vår dokumentasjonstjeneste på nordisk basis samt åpne adgang for spesialstudier og for forskning i skipsfartsøkonomi for interesserte personer i Norden.

Vi har mulighet til å stille et begrenset antall fysiske studieplasser til rådighet for slike formål allerede idag.

På nåværende tidspunkt disponerer Instituttet kun to faste stillinger, mens den årlige bevilgning til innkjøp av litteratur, innbinding av tidsskrifter, til undervisningsformål samt nødvendig hjelp til forskere og forskning ved NHH er på ca 80 000 N. kr.

Instituttet har idag et organisatorisk samarbeid med tilsvarende skipsfartsøkonomiske institutter i Gdansk, Bremen og Rotterdam, som sammen avholder seminarer og symposia. Bestyreren ved SI er videre formann i the International Advisory Committee on Maritime Statistics som består av representanter for FN, OECD, EEC og alle viktige skipsfartsnasjoner.

Instituttet har drevet en aktiv forsknings- og publikasjonsvirksomhet i de forløpne 20 år. En henviser her til vedlagte publikasjonslister.

Bergen, 15. januar 1979

Arnlfot Strømme Svendsen
Instituttbestyrer, professor

Agder distriktshøgskole:

Agder distriktshøgskoles studieretning i skipsfartsfag vil støtte forslaget om bedre skipsteknisk og skipsøkonomisk utdannings samarbeid i Norden.

For vårt vedkommende er det særlig samarbeid på økonomisiden som har interesse. Av størst betydning vil det være å få i stand et bedre dokumentasjonssamarbeid, f.eks. regelmessige oversikter over nylig utkomne bøker, tidsskriftartikler m. m. på det feltet.

Arrangering av faglige konferanser og kurser vil også være et viktig

arbeidsfelt for en slik organisasjon. Dessuten er det behov for bedre informasjon om de konferanser og kurser som avholdes av forskjellige institusjoner.

Kristiansand, 16. januar 1979

Paul Flaa
Rektor

Helge Pedersen
Studieleder for Studieretning
for skipsfartsfag

Norges rederforbund og Skipsfartens arbeidsgiverforening, Fellestoret:

Samarbeidet mellom de nordiske land har i flere sammenhenger vært meget verdifullt. Spesielt har dette vist seg nyttig ved internasjonale sammenkomster hvor nordiske synspunkter har blitt tatt tilbørlig hensyn til, når disse er blitt presentert som gjennomarbeidede nordiske standpunkter. Vi vil også fremholde samarbeidet mellom nordiske redere både direkte og gjennom deres organisasjoner. Det samme gjelder skipsverfter og — ikke minst — ingeniørforeningene. Norske Sivilingeniørers Forening har en utstrakt etterutdannelsevirksomhet i form av kurser. Det er vanlig at det deltar ingeniører fra andre nordiske land i slike kurser.

Også på det konkrete praktiske plan hvor samarbeidet har oppstått ut fra et felles følt behov, kan det vises til praktiske resultater. Dette gjelder bl. a. saker som har vært oppe til behandling i IMCO, og det påbegynte samarbeid om programmering og videreutvikling av simulatorundervisningen for maritimt personell. Den pågående omstrukturering av verftsindustrien og det maritime utdanningsmønster vil ventelig også profitere på et nærmere samarbeid og utveksling av ideer mellom de nordiske land.

Vi er imidlertid meget betenkt over å formalisere dette samarbeidet gjennom en fast organisasjon med eget sekretariat, da slik formalisering lett kan føre til et stivnet system uten at man får en tilsvarende kvalitetsøkning av det reelle innhold. Etter vår oppfatning bør samarbeidet stimuleres ved at forholdene legges til rette for en mer omfattende informasjonsvirksomhet mellom aktuelle samarbeidspartnere. For å kunne iverksette eventuelle samarbeidsprosjekt, bør det søkes etablert ordninger som sikrer en rimelig finansiell støtte til aktuelle prosjekter i de ulike sektorer. Man vil derved unngå å bygge ut en fast organisa-

sjon som også vil kunne fortsette sin eksistens lenge etter at de mest påtrengende samarbeidsbehov er innfridd.

Oslo, 5. januar 1979

Norges rederforbund og
Skipsfartens arbeidsgiverforening
Felleskontoret
Sivert Øveraas

Norsk styrmandsforening:

Vi vil anbefale at Nordisk Råd vedtar det foreliggende forslag og stiller nødvendige midler til rådighet for samarbeid på det skipstekniske og skipsøkonomiske utdanningsområde hvor også styrmenn og skipsførere under utdanning kan delta. Vi tror at dette kan få betydning for sikkerheten til sjøs.

Oslo, 27. desember 1978

B. Sivertsen
Sekretær

Norsk sjømannsforbund:

På det nåværende tidspunkt har forbundet intet vesentlig å bemerke, men forbeholder seg adgang til å komme tilbake til spørsmålene i sin helhet om dette skulle bli aktuelt.

Oslo, 21. desember 1978

Norsk sjømannsforbund
(Oläsligt namn)

Det norske maskinistforbund:

Av orienteringen i medlemsforslaget fremgår at det har vært endel samarbeide og kontakt i endel år på disse områder, særlig innenfor

videreutdanning og dokumentasjonsutveksling. I tillegg kan vi nevne at det har vært endel samarbeide på spesielle forskningsprosjekter. Utredninger m. v. i det ene land blir benyttet av de andre nordiske land i stor utstrekning.

Da således grunnlaget for et slikt samarbeide er lagt, vil vårt forbund slutte seg til forslaget om å gi samarbeidet en fast organisasjon og en permanent finansiering for de nevnte områder.

Oslo, 2. januar 1979

Det norske maskinistforbund

Anders Hagen

Det norske Veritas:

I sakens anledning har vi følgende *generelle* kommentarer:

Innledningsvis vil vi nevne at skipsbygging og skipsfart representerer næringsgrener med relativt god internasjonal kontakt, og som også innebærer at man generelt er godt informert om hva som foregår i de forskjellige land.

Det norske Veritas anser at et nærmere nordisk samarbeid vedrørende utdannelsen innen de skipstekniske og skipsøkonomiske områder vil være nyttig, særlig i forbindelse med videreutdanning. Ved å unngå parallellkjøring av spesialkurser, burde man kunne spare ressurser og samtidig kunne engasjere de beste eksperter på de forskjellige områder. Videre burde det kunne bidra til bredere tilbud. Vi tror at et slikt samarbeid vil bli mest effektivt gjennom direkte etablert kontakt mellom lærestanstene i de forskjellige land.

Seminar og kortvarige kurser arrangert f. eks. av NSTM bør vel i prinsippet være økonomisk selvberende. Vi stiller oss forøvrig noe tvilende til berettigelsen av et omfattende dokumentasjonssamarbeid gjennom NSTM som da måtte støttes økonomisk. NSTM bør beholde sin nåværende status.

Vi vil videre nevne at det innen skipsteknisk forskning allerede har vært flere større samarbeidsprosjekter mellom land i Norden. Et slikt samarbeid burde kunne videreføres og utvides innen de enkelte områder.

Til slutt vil vi nevne at Det norske Veritas gjennom sin Skandinaviske tekniske komité har en meget god kontakt med skipsbyggerier, maskinfabrikker, stålverk, skipsrederier, sjøfartsmyndigheter, sjøassurandører og tekniske høyskoler i Danmark, Finland, Sverige og Norge. Denne ko-

mité fungerer som et rådgivende organ i forbindelse med skipsklassifikasjonsvirksomheten innen Det norske Veritas.

Oslo, 8. januar 1979

Det norske veritas

Tor-Christian Mathiesen

Assist. direktør

R. Knoph

Mekaniske verksteders landsforening:

Vår forening stiller seg positivt til et nærmere samarbeide på de områder det her er tale om. Spørsmålet om nødvendigheten av i denne forbindelse å opprette en fast organisasjon med en permanent finansiering, finner vi imidlertid ikke å kunne ta standpunkt til.

Oslo, 5. januar 1979

Mekaniske verksteders landsforening

Joachim Rønneberg

Direktør

S v e r i g e

Sjöfartsverket:

Den rådande situationen inom sjöfarts- och varvsnäringen har i Sverige lett till flera avvecklingsåtgärder. I korthet kan sägas att minskningar som skett inom rederiernas tekniska avdelningar och personalavdelningar lett till att värdefullt kontinuerligt kunskapsinhämtande som grund för vidareutveckling håller på att gå förlorad. I samma riktning verkar det förhållandet att Stiftelsen svensk skeppsforskning avvecklats. Utbildningssamarbete på nordisk basis kan vara ett sätt att motverka olägenheterna. Av denna anledning vill sjöfartsverket tillstyrka att sådant samarbete kommer till stånd.

I förslaget har pekats på en del sektorer inom vilka samarbetet bör ske. Sjöfartsverket vill betona att den nuvarande tekniska utvecklingen inom sjöfarten rymmer flera sociala och arbetsmiljömässiga problem, vilka också bör behandlas inom ett samlat utbildningssamarbete. Norska och svenska projekt inom dessa områden pågår med visst ömsesidigt

erfarenhetsutbyte. Det är angeläget att dessa frågor blir observerade inom utbildningen.

Utbildningssamarbetet bör närmare planläggas och organiseras för att få de effekter som förslagsställarna eftersträvar. Sjöfartsverket förutsätter att verket får medverka i detta arbete.

Norrköping den 23 januari 1979

Lennart Johansson

Bengt Erik Stenmark

Universitets- och högskoleämbetet — UHÄ:

Med överlämnande av till UHÄ inkomna yttrande i ärendet från tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola (*se nedan*) får UHÄ anföra följande.

UHÄ instämmer i de bedömningar som gjorts på berörda högskolor beträffande värdet av ett skeppstekniskt och skeppsekonomiskt samarbete inom Norden. I detta sammanhang vill UHÄ uttala sitt stöd för tanken att vidga samarbetet till grupper som inte varit företrädna i samma utsträckning som högskoleingenjörer. Förslag har förelagts den svenska riksdagen om att bl. a. sjöbefälsutbildningen skall föras till högskolan och inordnas i berörda statliga högskoleenheter.

UHÄ anser dock inte att man skall bygga upp en särskild permanent organisation för detta samarbete. I stället bör existerande samarbetsorgan och berörda högskolor kunna utgöra bas för en vidgad samverkan.

Stockholm den 29 januari 1979

På UHÄ:s vägnar

Olof Moll

Onni Tengner

Skolöverstyrelsen (SÖ):

Förslaget biträds i princip med följande kommentarer och tillägg.

SÖ finner ett utvidgat nordiskt utbildningssamarbete inom sjöfartsområdet av flera skäl både angeläget och naturligt. Den strukturomvandling som påbörjats inom de nordiska handelsflottorna syftar självfallet till att genom tekniskt avancerade fartyg och med förhållandevis små men mycket kvalificerade besättningar kunna ge rederierna ökade

möjligheter att konkurrera på den internationella marknaden. Detta innebär större krav inte enbart på fartygens konstruktörer och ekonomiska administratörer utan även på de personalkategorier som har ansvaret för fartygens handhavande till sjöss. Förhållandet leder i sin tur till motsvarande höga krav på sjöpersonalutbildningen.

Enligt medlemsförslaget tillgodoses primärt de skeppstekniska och skeppsekonomiska sektorerna. SÖ finner det emellertid också angeläget med ett förbättrat nordiskt samarbete mellan utbildningsansvariga för skeppsbyggare, sjöpersonal och övriga inom branschen verksamma personalkategorier.

Ovan nämnda ökade utbildningskrav har bl. a. lett till att flera sjöbefälsskolor i Norden påbörjat en utbyggnad av moderna tekniskt avancerade navigeringssimulatorer för den nautiska utbildningen. Arbetet härmed har parallellt med de nationella arbetsgrupperna sedan tre år tillbaka också bedrivits i en nordisk arbetsgrupp i nära samarbete mellan berörda intressenter. Samarbetet innefattar även framställning och utbyte av spelprogram till denna nya generation av simulatorer. Målsättningen med det igångsatta arbetet — som leds av Sverige — är förutom pedagogiska och ekonomiska fördelar, att uppnå en större enhetlighet i utbildningen av nautiskt fartygsbefäl i Norden. Det senare har också Nordiska rådet uttalat sig för.

Resultatet av detta samarbete har väckt internationell uppmärksamhet och lett till ett ökat intresse för nordisk sjöfartsstandard och dess möjligheter att på kvalitativa grunder hävda sig i den internationella konkurrensen. Av ekonomiska skäl har dock utbyte av kunnande och erfarenheter inom Norden hittills endast skett inom det nautiska området. På grund härav uttalade sig enhälligt den tidigare nämnda nordiska arbetsgruppen vid sin senaste konferens i Tönsberg (19—20 oktober 1978) för samordnande framställningar till Nordiska rådet om ekonomiska resurser för ett fortsatt och utvidgat samarbete.

SÖ tillstyrker följaktligen medlemsförslaget om skeppstekniskt och skeppsekonomiskt utbildnings-samarbete och föreslår härutöver ett utvidgat samarbete inom utbildningsområdet för sjöpersonal samt att erforderliga ekonomiska resurser ställs till förfogande. SÖ anser även att den föreslagna verksamheten bör ske i nära samverkan med det centrala organ för handläggning av utbildningsfrågor, vilket förordas i regeringens proposition 1978/79: 71 om utbildning av sjöbefäl samt drift- och underhållsteknisk personal i högskolan.

Stockholm den 4 december 1978

Birgitta Ulvhammar

Reine Bengtsson

Statens skeppsprovninganstalt:

Skeppsprovninganstalten finner det värdefullt att ett internationellt samarbete sker inom den skeppstekniska undervisningen. Emellertid finner anstalten att motiveringar och slutsatser i medlemsförslaget är alltför allmänt hållna.

Inledningsvis sägs t. ex. att "Utbildningens organisation och kvalitet är likartad i de olika nordiska länderna . . ." Detta kan väl hävdas om nästan all undervisning inte bara den skeppstekniska och skeppsekonomiska.

Vidare talas sammanfattningsvis om en nordisk federation som t. ex. skulle ha till syfte att "förstärka samhörighetskänslan mellan nordiska skeppsbyggare, sjöfararna och andra av branschen berörda personer".

Skeppsprovninganstalten anser att dessa målsättningar är alldeles för svävande och allmänt hållna för att man med dem som utgångspunkt skall kunna skapa en effektiv organisation.

Det är skeppsprovninganstaltens uppfattning att man inom detta område i de nordiska länderna bör satsa på teknisk forskning och avancerad teknik. Med vår tekniska kunskapspotential som bas bör vi söka flytta fram våra positioner och skaffa oss tekniskt försprång. Detta skulle kunna leda till att t. ex. varvsindustrin skulle kunna erbjuda inte bara alternativ produktion utan vad som kanske är viktigare, produktion av alternativa, konkurrenskraftiga fartyg. Det skulle också kunna leda till ytterligare inbrytning för nordisk industri på tillämpningsområdena för "offshore"-teknik och teknik som sammanhänger med exploatering av havsresurser.

Författaren av detta remissvar deltog i ett sammanträde i Trondheim år 1955, då NSTM bildades och hävdade då att NSTM borde organiseras på ett avancerat tekniskt-vetenskapligt plan med endast tillträde för högskoleingenjörer från de nordiska länderna. Vidare borde man söka åstadkomma en organisation i stil med den engelska RINA (Royal Institution of Naval Architects) eller den amerikanska SNAME (Society of Naval Architects and Marine Engineers) gärna med ett permanent skriftligt forum i form av en periodical och med årliga tekniska sessioner. Genom ett system av tekniska kommittéer inom olika delar av fältet kunde man vidare tillgodose en fortlöpande och snabb behandling av intressanta aspekter i mellantiden mellan de årliga sessionerna.

Tyvärr kom NSTM att bli en för alla öppen konferens varigenom den tekniskt-vetenskapliga kvaliteten blivit lidande och där trots vad som sägs i förslaget en viss merkantil reklambetoning kunnat spåras, allt fortfarande enligt författarens uppfattning.

Sammanfattningsvis vill skeppsprovninganstalten understryka vikten av internationellt samarbete inom den skeppstekniska undervisningen

och fortbildningen. Detta gäller naturligtvis även om man begränsar sitt synfält till Norden.

Skeppsprovningensanstalten vill kraftigt understryka att man beträffande en eventuell gemensam nordisk organisation för fortbildning bör satsa på kvalitet och icke eftersträva bredd i anslutningen.

En organisationsform för ett gemensamt nordiskt tekniskt-vetenskapligt organ inom skeppsbyggnadstekniken i stil med de utländska exempel som nämnts ovan bör övervägas.

Göteborg den 16 januari 1979

Statens skeppsprovningensanstalt

Hans Edstrand

Tekniska högskolan i Stockholm, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet finner de föreslagna åtgärderna till förbättrat, utvidgat och mer intensifierat skeppstekniskt och skeppsekonomiskt samarbete de nordiska länderna emellan värdefulla. Det får därför ses som betydelsefullt att såväl en vidgad och intensifierad samverkan som finansieringsformerna för densamma i första hand kan prövas på nordisk nivå.

Rektorsämbetet anser däremot att enklast möjliga organisationsform bör eftersträvas varmed en vidgad och intensifierad samverkan bör kunna uppnås i första hand genom en förbättrad samnordisk finansiering av redan existerande samarbetsorgan och -former.

Rektorsämbetet överlämnar och hänvisar i huvudsak till inkommet yttrande från linjenämnden för maskintekniklinjen (*se nedan*).

Stockholm den 19 januari 1979

På rektorsämbetets vägnar

Lennart N. Sandin

Tommy Andersson

Tekniska högskolan i Stockholm, skeppsbyggnad:

Linjenämnden för maskintekniklinjen vid KTH har fått rubricerade remiss för yttrande. Jag har fått i uppdrag att formulera detta yttrande och får med anledning därav meddela följande synpunkter.

Förslagsställarna framhåller nödvändigheten av att vi strävar efter att hålla utbildningen på högsta internationella nivå. Detta gäller såväl

grundutbildningen som fort- och vidareutbildningen. Som ett led i denna strävan skulle skapas förutsättningar för ett intensivare samarbete mellan de olika nordiska länderna inom ifrågavarande områden. Man föreslår skapandet av en nordisk federation för skeppstekniskt och skepps-ekonomiskt undervisningssamarbete.

Linjenämnden M ställer sig mycket positiv till samarbete mellan de nordiska länderna och skulle med tillfredsställelse konstatera att framförallt ekonomiska förutsättningar skapades för intensifiering och utökning gav det samarbete som sedan länge ägt rum.

Beträffande samarbetet mellan de olika läroanstalterna på grundutbildningsnivå skulle ett ekonomiskt stöd kunna ha formen av resebidrag för lärare, forskare och studerande.

Redan nu förekommer ett av eleverna initierat samarbete i form av årliga möten NTHS (Nordiska tekniska högskolors skeppsbyggares årsmöte). Linjenämnden anser att ekonomiskt stöd till dessa årsmöten är motiverat och att detta samarbete även bör utvidgas till andra studerande inom skepps- och sjöfartsnäringarna.

För fort- och vidareutbildningen skulle ett permanent ekonomiskt stöd för anordnande av kurser väsentligt befrämja samarbetet mellan de nordiska länderna. Dyligt stöd kunde ges till den läroanstalt eller den organisation som anordnar kursen ifråga. (I Sverige har två gånger tidigare anordnats samnordiska kurser i skeppshållfasthet, senast 1967, organiserade av Svenska teknologföreningens kursverksamhet).

För fortbildningen och det nordiska samarbetet har de årligen förekommande mötena NSTM (Nordiskt skeppstekniskt möte) väsentlig betydelse, och ekonomiskt stöd till dessa möten är enligt linjenämndens mening angeläget.

Ett annat angeläget samnordiskt projekt är "Ship Abstracts", som gäller dokumentering av publicerade rapporter, artiklar etc inom skepps- och sjöfartsnäringarna. Linjenämnden M anser att permanent ekonomiskt stöd till detta projekt bör eftersträvas.

Beträffande administreringen av ekonomiska stöd till nordiskt samarbete inom ifrågavarande områden anser linjenämnden M att man bör efterträva enklast möjliga organisationsform, framförallt ur kostnadssynpunkt. Linjenämnden M anser det därför vara mycket tveksamt om man skall inrätta en särskild federation. Det existerar redan fungerande samarbetsorgan, och det synes naturligt att i första hand stödja dessa ekonomiskt. Beträffande stöd till läroanstalterna bör detta kunna administreras utan att särskild organisation inrättas.

Stockholm den 16 januari 1979

För Linjenämnden M

Erik Steneroth

Chalmers tekniska högskola, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 12 januari 1979 till yttrande av den 4 januari 1979 från sektionen för maskin- och skeppsteknik (se nedan).

Chalmers tekniska högskola, Sektionen för maskin- och skeppsteknik:

Med hänvisning till bl. a. de strängt begränsade resurser, som finns hos var och en för sig av de olika utbildningsanstalterna inom det skeppstekniska området i Norden samt de olika forsknings- och utbildningsprofiler, som anstalterna samtidigt uppvisar, framstår ett fastare samarbete som i hög grad värdefullt för upprätthållande av en hög utbildningsstandard inom den nordiska skeppstekniken. En permanent organisation och finansieringsplan för skeppstekniskt utbildningssamarbete skulle därför hälsas med tillfredsställelse inom CTH.

Linjenämnden vid sektionen för maskin- och skeppsteknik har nyligen påbörjat en allmän översyn av den framtida utbildningen i skeppstekniska ämnen vid CTH, men har ännu inte tagit ställning till vilken omfattning denna utbildning skall få. CTH:s roll i ett eventuellt framtida samarbete enligt förslaget kommer emellertid att bli beroende av detta ställningstagande.

Göteborg den 4 januari 1977

Erik Nilsson
Dekanus

Sveriges civilingenjörsförbund CF — STF:

— — — och inhämtat synpunkter på detta från *Svenska mekanisters riksförening (SMR)* som är en specialförening inom förbundet.

Förbundet överlämnar Svenska mekanisters riksförenings synpunkter som sina egna (se nedan) och vill till detta foga några principiella synpunkter. Oavsett omfattning och inriktning på svensk varvsindustri kommer denna att vara internationellt beroende vad avser marknad och teknik. Ett vidgat nordiskt samarbete är ett sätt att stärka kunskaps-ubytet på varvsområdet. Lösningar bör därvid sökas som inte bygger på att nya institutioner eller organ etableras.

Kraftfulla insatser på teknikutveckling (och utbildningssamarbete) inom den traditionella varvsbranschen bör vidare kombineras med en annan typ av långsiktigt agerande, nämligen omorientering av varvsbranschen genom satsningar på utveckling, produktion och marknadsföring av nya tjänster och varor. Detta har förbundet redovisat i en sär-

skild skrivelse till statsrådet och chefen för industridepartementet (*se Bihang*). Även denna omorientering bör stå öppen för ett nordiskt samarbete.

Stockholm den 6 februari 1979

Anders Ejerhed

Sveriges redareförening:

För sjöfartsnäringen — sjöfart och skeppsbyggeri — är tre huvudverksamheter väsentliga, nämligen skeppsbyggeri, fartygsadministration i land och fartygsdrift ombord. Enligt föreningens uppfattning tar de årliga konferenser, som NSTM genomför väl hand om frågor inom dessa tre verksamhetsområden och konferenserna är öppna för all personal som är verksam inom sjöfartsnäringen. Det är därför väsentligt att dessa konferenser stödes ekonomiskt.

Förslagsställarna framhåller med rätta att den nordiska rederiverksamheten och varvsindustrin i hög grad är beroende av utbildningsnivån av skeppsteknisk- och skeppsekonomisk expertis i syfte att bibehålla och förbättra effektiv skeppsbyggnad, rederiadministration och fartygsdrift.

För att uppnå en sådan nivå är ett nordiskt samarbete nödvändigt. Redan nu finns ett väl etablerat samarbete mellan de nordiska redarorganisationerna, bl. a. manifesterat i gemensamma ställningstaganden i bl. a. utbildningsfrågor som behandlats i internationella sammanhang, t. ex. i IMCO. Detta samarbete har varit en naturlig följd av de samseglingsprojekt och "joint ventures" som nordiska rederier haft gående i flera decennier. Samarbete finns också etablerat på utbildningsområdet men för att uppnå målsättningen för de nordiska sjöfartsnäringarna torde ytterligare samarbete behöva etableras inom forskningsområdet. I Sverige kommer sjöbefälsskolorna att inordnas i högskoleorganisationens tekniska sektor 1980. Därmed kommer större utrymme för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom det skeppstekniska och skeppsekonomiska området att finnas, som kan ge ett ökat behov av samverkan med de andra nordiska länderna. Särskilt i fråga om utbildningen på högre nivå (över civilingenjörsexamen) bör samordning eftersträvas.

Föreningen delar således förslagsställarnas uppfattning att ett vidgat samarbete avseende skeppsteknisk och skeppsekonomisk utbildning är angeläget och att denna verksamhet finansieras permanent.

Föreningen vill emellertid i detta läge ifrågasätta tillskapandet av en fast organisation för denna verksamhet utöver NSTM-konferenserna. Ekonomiska bidrag till olika konkreta projekt vore enligt föreningens

uppfattning en bättre och billigare lösning och man undviker en formalisering av verksamheten som på sikt skulle kunna få en hämmande inverkan.

Göteborg den 19 januari 1979

Sveriges redareförening

Lars Baecklund

Jurist- och samhällsvetareförbundet (JUS):

Förbundet delar den i förslaget framförda uppfattningen att skeppsbyggeri och sjöfart är av stor betydelse för de nordiska ländernas näringsliv. Det är också näringsgrenar som kräver specialistutbildning av hög kvalitet på såväl det tekniska som det ekonomiska området.

Förbundet anser att man för mycket specialiserad utbildning bör utnyttja de fördelar som ligger i nordiskt utbildningssamarbete. Skeppsteknik och skeppsekonomi är sådana utbildningsområden.

Förbundet tillstyrker därför medlemsförslaget och välkomnar möjligheten för jurister och ekonomer att delta i utbildningen. Förbundet medverkar gärna i den fortsatta handläggningen med synpunkter på verksamhetens utformning.

Förbundet konstaterar emellertid att Sveriges civilingenjörsförbund och Ingenjörsförbundet TLI inte tillställts remissen. Då även dessa båda förbund har medlemmar som berörs av förslaget hemställer JUS att de beredes tillfälle att yttra sig över detsamma.

Stockholm den 28 november 1978

Jurist- och samhällsvetareförbundet

Styrbjörn von Feilitzen

Anders Schaerström

Svenska mekanisters riksförening (SMR):

Vi stöder uppfattningen att en av de viktigaste faktorerna när det gäller att på lång sikt upprätthålla konkurrenskraften hos varvsindustrin och rederinäringen i Norden är tillgången på personal med utbildning som ligger på högsta möjliga nivå internationellt sett.

Vid sidan av motiven för en intensifiering av det nordiska samarbetet när det gäller utbildning av olika personalkategorier verksamma inom skeppsbyggnads- och rederinäringen anser vi att behov av vidgat sam-

arbete även gäller forskningen. Detta kan delvis ske genom fort- och vidareutbildning men även genom ett ökat koordineringssamarbete mellan tekniska högskolor och andra forskningsinstitut.

Genom det årliga Nordiskt skeppstekniskt möte som turvis hålles i Danmark, Finland, Sverige och Norge skapas förutsättningar för ett sådant koordineringsarbete om än i mycket blygsam skala. Denna verksamhet leds och planeras av en speciell nordisk skeppsteknisk samarbetskommitté där de viktigaste skeppstekniska organisationerna i respektive land finns representerade.

Vi är övertygade om att denna samarbetskommitté är väl lämpad att vara den länk mellan företag och institutionerna inom de nordiska länderna som behövs för att uppnå de syften som anges i medlemsförslaget. Det är möjligt att samarbetskommittén skall utökas något för att få en täckning av alla intresserade parter, men det känns angeläget att de sedan 20 år tillämpade och framgångsrika arbetsformerna bibehålles.

För att mer regelbundet kunna uppnå resultat inom områdena utbildning, forskarutbildning, dokumentationsarbete och projektforskning behövs en permanent finansiering. En sådan skulle även garantera att det etablerade nordiska skeppstekniska och skeppsekonomiska samarbetet kan fortsätta och under dessa förutsättningar i en intensifierad form.

Mot bakgrund av vad som ovan framförts samt vad som angivits i medlemsförslaget framför SMR-skeppsrad synpunkter att NSTM:s organisationskommitté, möjligen i något utökad form, är den organisation som är bäst lämpad att i samråd med berörda organisationer driva det nordiska samarbetet inom det skeppstekniska och skeppsekonomiska området. Härför krävs dock åtgärder för att erhålla en permanent finansiering.

Stockholm den 4 december 1978

Lennart Lindau

Sveriges varvsindustriförening:

I fråga om samarbete inom vidareutbildningen har förslagsställarna bl. a. framfört att en mera permanent organisation borde bildas för det årligen återkommande Nordiska skeppstekniska mötet (NSTM). Man nämner också att intresse kan finnas för att vidga medlemskretsen vid NSTM. Enligt vår mening har NSTM-arrangemangen hittills fungerat bra, och vi ser för närvarande inget behov av att skapa en fastare organisation, t. ex. genom ett permanent sekretariat. Utöver föredragen och diskussionerna i anslutning till dessa är det viktigt att komma ihåg att

NSTM fyller en viktig funktion som kontaktpunkt för personer som är verksamma inom det skeppstekniska området i Norden. Mötena är öppna för alla kategorier som kan ha intresse av föredragen. Mot bakgrund av det kärva ekonomiska läget för sjöfarten och varvsnäringen i Norden skulle ett ekonomiskt stöd till NSTM exempelvis från Nordiska rådet vara av stor betydelse.

Då det gäller samarbetet på utbildningsområdet skulle vi kunna tänka oss att utökade kontakter inom specialistutbildningen och fortbildningen kan vara av värde. Grundutbildningen bör emellertid som hittills främst vara en nationell angelägenhet. Vi vill också påpeka att det inom Väst-europa bedrivs ett visst samarbete inom den skeppstekniska utbildningen mellan högskolorna (WEGEMT — West European Graduate Education in Marine Technology). Denna organisation genomför avancerade kurser för framför allt redan yrkesverksamma högskoleingenjörer.

Sammanfattningsvis vill vi stödja förslagen om ekonomiskt bidrag till det samarbete som i dag sker på det skeppstekniska området, men vi ser för närvarande inte något större behov av en särskild permanent organisation för ändamålet.

Göteborg den 19 januari 1979

Sveriges varvsindustriförening

T. Thornström

Svenska maskinbefälsförbundet:

För att stärka de nordiska ländernas handelsflottors och varvsindustriers konkurrenskraft på sikt är det nödvändigt att de nordiska länderna satsar på de konkurrensfördelar dessa länder såsom välutvecklade industrinationer förfogar över. Tillgången på hög teknologi och högt kvalificerad arbetskraft är några av de konkurrensfördelar som måste utnyttjas.

Maskinbefälsförbundet finner det anmärkningsvärt att man i medlemsförslaget inte omnämner sjöingenjörer (maskinbefäl) bland de grupper som är verksamma inom sjöfarten, inte minst med tanke på denna grupps betydande ansvarsområde, som omfattar drift och underhåll av all maskin-, el- och säkerhetsutrustning i fartygen. Sjöingenjörerna representerar således en grupp med betydande kunskaper och erfarenheter vad gäller marin teknik.

Ett gammalt önskemål från Maskinbefälsförbundet är att sjöingenjörutbildningen så långt möjligt skall samordnas med den högre tekniska utbildningen och anknytas till forskning och utvecklingsarbete inom detta område. Genom samordning med tekniska högskolor skulle förutsätt-

ningar skapas för ett gemensamt resursutnyttjande, inte minst beträffande kostnadskrävande simulator- och laboratorieutrustningar samt beträffande erfarenhetsutbyte.

Enligt Maskinbefälsförbundet är det också nödvändigt att kraftigt förstärka forskningsverksamheten på det sjötekniska området. I detta sammanhang vill förbundet erinra om att förbundet tidigare föreslagit inrättande av en professur i skeppsergonomi vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg.

Förbättrade arbets- och livsförhållanden ombord på fartyg och med fartyg likvärdiga arbetsplatser, exempelvis oljeplattformlar, har inte endast en viktig uppgift att skapa drägliga förhållanden för de ombordanställda utan kommer också sekundärt att vara av stort intresse ur ekonomisk synpunkt och ur natursynpunkt.

Det bör framhållas att varvs- och rederinäringarna har mycket gemensamt när det gäller utbildning med den kraft- och värmetekniska sektorn. Med anledning härav föreligger planer på att professuren i skeppsmaskinteknik vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg skall ersättas med en professur i "kraft- och värmeanläggningars systematik", vilken skall omfatta såväl stationära som fartygsburna anläggningar. Maskinbefälsförbundet har i samband med pågående reformering av sjöpersonalutbildningen i Sverige framhållit att starka skäl — bl. a. skolpolitiska och ekonomiska — talar för en samordnad sjö- och landutbildning av drift- och underhållsteknisk personal. Enligt planerna kommer en sådan samordning också att ske mellan sjöingenjörsutbildningen och en utbyggd driftteknisk högskoleutbildning i Sverige.

Maskinbefälsförbundet delar uppfattningen att det finns starka motiv för att förstärka och samordna utbildningsinsatserna på det sjötekniska området i de nordiska länderna. Som nämnts kan emellertid inte utbildningsfrågorna bedömas isolerat från den sjötekniska forskningen. Det är härvid angeläget att en övergripande nordisk skeppsergonomisk verksamhet kommer till stånd. Forskningsresurserna på detta område är mot bakgrund av de ombordanställdas besvärliga arbetsmiljö anmärkningsvärt begränsade.

Nämnas bör att ett konkret internationellt samarbete på utbildningsområdet nyligen kommit till stånd mellan skeppsbyggnadsavdelningarna vid ett flertal universitet i Västeuropa. Inom ramen för detta samarbete organiseras "West European Graduate Marine Technology" — en organisation för vidareutbildning av ingenjörer. Den första kursen hölls i september 1978 i Newcastle och den andra kursen, som avser "Advanced Aspects of Offshore Engineering", äger rum under tiden 8—20 januari 1979 i Trondheim. Denna kurs anses värdefull inte minst mot bakgrund av varvens framtida produktionsinriktning i Sverige. Under 1982 planeras eventuellt ytterligare en kurs av skeppsbyggnadsavdelningarna i Helsingfors och Hamburg.

NSTM (Nordiskt skeppstekniskt möte) har aldrig blivit riktigt välkänt i vida sjöfartskretsar. Detta beror kanske i någon mån på att organisationen varit litet för exklusiv för gemene man. Detta skall inte förstås så att skeppstekniken är lättillgänglig men en breddning av verksamheten till fler grupper av de verksamma inom detta område vore önskvärd.

Förbundet erinrar om ombordanställdas utbildning vid flera tillfällen diskuterats i Nordiska rådet. Samordningssträvandena i syfte att bl. a. förverkliga en fri nordisk arbetsmarknad för de ombordanställda har emellertid inte haft avsedd effekt, tvärtom har utbildningsklyftorna i de nordiska länderna ökat. Önskemålet om en harmonisering av sjöpersonalutbildningen i de nordiska länderna kvarstår emellertid med oförminskad styrka.

Maskinbefälsförbundet förordar att möjligheterna att utveckla och samordna utbildningsinsatserna på det sjötekniska området i de nordiska länderna görs till föremål för en bred översyn. Frågan om tillskapande av ett nordiskt fort- och vidareutbildningsinstitut bör i detta sammanhang uppmärksammas.

Det är vidare viktigt att ett samarbete med yrkeslivet etableras, som garanterar att den undervisning som erbjudes svarar mot yrkeslivets behov. Maskinbefälsförbundet är angeläget att få möjlighet att påverka skeppsbyggnadsutvecklingen och utbildningen inom det sjötekniska området.

Det vore enligt Maskinbefälsförbundets uppfattning värdefullt om man kunde få med ekonomerna i undervisningssamarbetet och att tekniker och ekonomer lär sig samarbeta redan under utbildningstiden.

Ett enhetligt agerande från nordiskt håll i utbildningsfrågor skulle också få stor genomslagskraft i arbetet med att utarbeta internationella konventioner på utbildningsområdet inom IMCO.

Stockholm den 11 januari 1979

Svenska maskinbefälsförbundet

Folke Havik

Sveriges förenade studentkårer (SFS):

Samarbete inom vidareutbildningen

Det är mycket väsentligt att den årliga NSTM konferensen inte på något sätt försämras i sin vetenskapliga kvalitet. Det är också betydelsefullt att utvidga samarbetet till att omfatta icke traditionella skeppstek-

niska fack, såsom juridik och ekonomi. En sådan reform skulle öka förståelsen mellan de i branschen verksamma.

När den rådande lågkonjunkturen är över är det av vikt att arbetet i NSTM kan fortsätta med samma höga ambition som den rådande konjunkturen nu krävt. Därför bör NSTM ges en mer permanent organisation.

Samarbete inom fortbildningen

Det är värdefullt om ett samarbete inom fortbildningen kommer till stånd. Ett sådant samarbete skulle innebära högre standard på kurser m. m. samt spara resurser. Att bedriva kurser på olika ställen med liknande innehåll innebär ett resursslöseri på denna smala sektor.

Samarbete mellan de tekniska högskolorna och instituten

Vid skeppsteknik på Chalmers tekniska högskola finns idag möjlighet att förlägga fjärde årskursen vid antingen en fransk eller engelsk högskola. Ett sådant utbyte vore önskvärt inom Norden.

En tanke vore att man hade möjlighet att förlägga tredje och/eller fjärde årskursen vid valfri högskola i Norden, som bedriver skeppsteknisk utbildning. För en sådan reform talar också den ökade specialiseringen på de skilda skolorna. Närmare förslag till ett sådant samarbete kan lämpligen utarbetas av högskolorna och studentorganisationerna i de skilda länderna.

Samarbete mellan de studerande

Det samarbete som idag förekommer inom ramen för NTHS upplevs som mycket stimulerande av de studerande. Det är viktigt att detta samarbete kan fortsätta och, liksom för vidareutbildningen, utvidgas till även andra kategorier än strikt skeppstekniska. Finansieringsproblem får ej vara något hinder härvidlag. En hjälp med finansieringen av dessa konferenser är därför välkommen.

Dokumentationssamarbete

Ett ökat dokumentationssamarbete skulle stimulera till ökad forskning och till ett ökat samarbete inom forskningen.

Sammanfattning

Det har satsats enorma summor på varvs- och rederinäringarna i de nordiska länderna. De som studerar inom dessa fack har en lång nordisk tradition att falla tillbaka på och det vore olyckligt om de ej kan få anställning inom sitt eget fack.

Den högt stående teknologin och kunskapstraditionen inom skeppsområdet i Norden får ej försvinna. Ett ökat nordiskt samarbete är ett led i

att hindra en sådan utveckling. Genom ett utökat samarbete skulle man säkert komma längre än bara till att överleva dagens kris.

Mot bakgrund av ovanstående tillstyrker SFS förslaget.

Stockholm den 19 januari 1979

Sten Arne Enocksson
Vice ordförande

Karl Lyth
Ordförande Teknologsektionen REFTEC

Tekniska samfundet:

Vi är eniga i att det kan vara lämpligt med ett visst ekonomiskt stöd åt det årligen återkommande Nordiska skeppstekniska mötet. Ett sådant stöd borde kunna ges till den ingenjörsförening som för året har att arrangera mötet. Stödet skulle användas till att bekosta tryckning av föredrag samt att bekosta viss del av arrangemangen för att på så sätt hålla deltagaravgiften på en lägre nivå.

Vi tror också att en nära kontakt mellan högskolorna i de nordiska länderna är värdefull och måhända också behöver ett visst stöd.

Vi är däremot inte övertygade om att det "finns behov av en ny organisationsform för att handha det praktiska genomförandet av detta undervisningssamarbete". Det framgår ej av förslaget vad som ligger i begreppet federation i detta sammanhang. Om därmed avses fast anställd personal anser vi det hela överambitiöst och onödigt tillkrånglat. Om man avser en lösare bindning mellan företrädare för institutioner och företag i de olika länderna anser vi man bör utnyttja NSTM:s samarbetskommitté, möjligen i något utökad form.

Vi vill alltså, utan att förringa värdet av ett rikt utbyte mellan de nordiska länderna inom det skeppstekniska området, höja ett varningens finger mot risken att detta samarbete blir överorganiserat och överdimensionerat.

Göteborg den 23 november 1978

Sten Ekholm
Representant för
Tekniska samfundet i NSTM

Medlemsforslag om förbättrat konsumentskydd beträffande lås

*(Väckt av Aimo Ajo, Olle Eriksson, Veikko Pihlajamäki, Rolf Sellgren,
Seppo Westerlund och Marjatta Väinänen)*

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Justitsministeriet:

I den anledning kan justitsministeriet oplyse, at Det kriminalpræventive Råd allerede i september 1978 over for justitsministeriet har rejst spørgsmålet om indførelse af en autorisationsordning for låsesmede (*se Bihang*).

Henvendelsen fra Det kriminalpræventive Råd overvejes for tiden i justitsministeriet i en bredere sammenhæng, blandt andet i forbindelse med spørgsmålet om indførelse af en autorisationsordning for private vagtselskaber, og det er ikke på nuværende tidspunkt muligt at oplyse, hvornår disse overvejelser vil kunne være tilendebragt.

Det tilføjes, at handelsministeriet over for justitsministeriet har givet udtryk for den opfattelse, at en eventuel autorisationsordning næppe bør søges gennemført eller administreret af handelsministeriet.

København, den 16. februar 1979

P. m. v.

E. b.

Erik Justesen

BIHANG

Skrivelse till Justitsministeriet i Danmark från Det kriminalpræventive Råd

I slutningen af marts måned 1978 (skrivelse til Det kriminalpræventive Råd dateret 30.3.1978) har "Dansk Låsesmedeforening 1976" henvendt sig til justitsministeriet, undervisningsministeriet, folketingets retsudvalg og Det kriminalpræventive Råd.

Henvendelsen er ledsaget af en række bemærkninger, som vedlægges i kopi, men som er fremsendt af foreningen til ministeriet. Det kriminalpræventive Råds sekretariat har ved flere lejligheder haft møde med "Dansk Låsesmedeforening 1976" og gennemdrøftet en række problemer omkring den betænkelige udvikling på låse- og låsesmedeområdet. De problemer, der for rådet må anses som de alvorligste, er den fuldstændige mangel på faglig krav til låsesmede, det er de mange "nøglearer", hvor enhver nøgle, også de mest komplicerede, kan eftergøres og bliver eftergjort og det er problemet at ganske mange, også med betydelige og mange straffe for berigelsesforbrydelser nedsætter sig som låsesmede og dermed får adgang til mange boliger og virksomheder og til disses sikringsordninger.

Det kriminalpræventive Råds forretningsudvalg har på sit møde den 7.8.1978 gennemgået Dansk Låsesmedeforening 1976' bemærkninger og deler stort set de anskuelser, der heri er givet udtryk for.

Rådets forretningsudvalg har derfor pålagt sekretariatet til justitsministeriet at indstille, at rådet anbefaler, at ministeriet tager initiativ til, at der udarbejdes en autorisationsordning for låsesmede.

København, den 6. september 1978

Lars Rand Jensen
Sekretariatschef

Handelsministeriet:

I skrivelse af 31. oktober 1978 — j.nr. 3.k. 78-1219-18 — har justitsministeriet på foranledning af en henvendelse fra Det kriminalpræventive Råd bedt handelsministeriet oplyse, om ministeriet finder, at der, som af rådet anbefalet, er behov for en ordning med autorisation af låsesmede, samt om man i bekræftende fald finder, at en sådan ordning bør administreres af handelsministeriet.

Initiativet til en gennemførelse af den foreslåede ordning er udgået fra to foreninger inden for branchen, henholdsvis Låsesmedenes Mesterforening og Dansk Låsesmedeforening 1976.

De pågældende foreninger har dokumenteret, at der i de såkaldte "nøglearer" uden kontrol kan erhverves oplukningsværktøj og nøgler til oplukning af særlige låsesystemer, ligesom man har peget på det uheldige i, at der hverken påhviler låsesmede eller indehavere af nøglearer en faglig forpligtelse til at sikre sig identiteten af personer, for hvem oplukning, respektive fremstilling af nøgler finder sted. Tilgang til branchen er fri.

Under henvisning hertil skal man udtale, at handelsministeriet, der har forståelse for de synspunkter, der er fremført i sagen, er af den opfattelse, at en autorisationsordning — om en sådan skulle etableres — næppe bør søges gennemført eller administreret af handelsministeriet, idet de momenter, der begrunder en sådan ordning, i det væsentlige er af politimæssig art.

Man er bekendt med, at justitsministeriet med skrivelse af 20. november 1978 fra udenrigsministeriet har modtaget en henvendelse angående et i Nordisk Råd stillet medlemsforslag om forbedret konsumentbeskyttelse for låse, ligesom man er bekendt med, at udenrigsministeriet har anmodet justitsministeriet om inden den 1. februar 1979 at ville afgive eventuelle bemærkninger til handelsministeriet, således at der kan fremkomme en samlet besvarelse fra de respektive ressortministerier.

På baggrund af det foreliggende lovgivningsinitiativ for området vil man dog finde det rigtigst, om en besvarelse over for udenrigsministeriet sker gennem justitsministeriet samt at samme ministerium tager initiativ til de drøftelser mellem de implicerede parter, som måtte være nødvendige.

Handelsministeriet har underrettet udenrigsministeriet om foranstående, ligesom man har sendt udenrigsministeriet fotokopi af justitsministeriets skrivelse af 31. oktober 1978 med tilhørende bilag.

København, den 6. december 1978

P. m. v.

E. b.

P. Thorell

Forbrugerrådet:

Forbrugerrådet vil gerne udtale sin støtte til forslaget om, at der tages et initiativ i de nordiske lande til en forbedret forbrugerbeskyttelse og sikkerhed, når det gælder låse. Hvor det drejer sig om regler for tilvirkning og salg af låse, låseværktøj og nøgler samt kontrol med anvendelse af nøgleautomater m. v. må det anses for hensigtsmæssigt, at der gælder ensartede regler i Norden i betragtning af den frie vareudveksling, der sker ud over landegrænserne.

Forbrugerrådet er bekendt med, at der på markedet i Danmark findes låse, der er gode til at forebygge indbrud, men at der også sælges en række låse, der hverken tilfredsstillende kravene om indbrudssikkerhed eller dirkesikkerhed.

Ved udarbejdelsen af regler kunne der f. eks. stilles krav om standardisering af låse, således at forbrugerne ikke i god tro anskaffer låse, der ikke giver den forventede sikkerhed. Der kan henvises til, at Dansk Standardiseringsråd arbejder med standardisering af låse. Der kan evt. i reglerne fastlægges krav om, at der ved alt nybyggeri skal anvendes låse, som opfylder nærmere angivne standardiserede sikkerhedskrav.

Forbrugerrådet vil gerne samtidig understrege, at gode låse ikke er tilstrækkeligt til at hindre indbrud, idet der skal være et vist forhold mellem døre og dørkarmes soliditet og låsen. En sikkerhedslås i en dårlig dør eller karm kan netop være årsag til større skader end en svagere lås, og det vil derfor ofte være uhensigtsmæssigt at kræve, at svagere døre skal forsynes med solide sikkerhedslåse.

I oplægget til medlemsforslaget om forbedret forbrugerbeskyttelse angående låse understreges det, at kriminaliteten og især indbrud er stigende i de nordiske lande, og at det derfor er yderst betydningsfuldt at lægge vægt på indbrudsforebyggende foranstaltninger. Det synes at være en erfaring, at tyve foretrækker at gøre indbrud, hvor det er lettest, men at selv de solideste døre og låse ikke kan holde en indbrudstyv ude, og Forbrugerrådet vil i øvrigt gerne i denne sammenhæng understrege, at arbejdet med at gøre låse og døre mere indbrudssikre ikke uden videre fjerner årsagerne til den øgede kriminalitet i samfundet.

København, den 20. marts 1979

Helle Munch-Petersen
Kontorchef

Industrirådet:

Industrirådet kan på baggrund af den i forslaget opridsede udvikling helt tilslutte sig foranstaltninger på dette område, der kan bidrage til at øge forbrugernes sikkerhed i form af skærpede bestemmelser inden for låseområdet, autorisation af låsesmede eller lignende.

København, den 15. februar 1979

Jørgen J. Jønsson

Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab (KTAS):

Inden for koncessionsområdet har selskabet ca. 400 bygninger, der er forsynet med ca. 4 000 låse, hvoraf der er anbragt ca. 1 200 på yderdøre.

Da hovedparten af selskabets bygninger efter automatiseringens gennemførelse er ubemandede, er der udleveret et ret stort antal nøgler, i alt ca. 12 000, idet der skal være den nødvendige adgang til lokalerne alle døgnet 24 timer af hensyn til, at telefondriften kan fungere med så få afbrydelser som muligt.

Det nuværende låsesystem blev i 1952 leveret som et system i lukkede profiler, og nye nøgler kunne kun leveres ved skriftlig rekvisition fra selskabet til firma RUKO.

I begyndelsen af 1970'erne overvejede vi, om man burde foretage en udskiftning, dels fordi et låsesystems varighed er begrænset, dels fordi der herskede en vis usikkerhed med hensyn til mistede nøgler.

Da omlægning af det eksisterende system inklusive montering imidlertid beløb sig til ca. en halv million kroner, blev sagen naturligvis nøje undersøgt, før vi besluttede os til noget.

I forbindelse med disse overvejelser opdagede vi i 1974, at der begyndte at dukke nøgler op, som ikke var leveret fra firma RUKO. Vi håbede, at det skyldtes amatørforsøg på at efterligne nøglerne, men måtte snart erkende, at der i 3 "hælebarer" i København, beliggende henholdsvis i Gothersgade, Grønnegade og Frederiksborggade, kunne købes "falske" nøgler.

I vores låsesystem findes en generalhovednøgle, der giver adgang til *samtlig*e lokaler i alle selskabets ejendomme. Da denne nøgle kun er udleveret til en meget lille kreds af betroede medarbejdere, ca. 25 personer af de i alt ca. 7 000 personer, der er beskæftiget ved selskabet, besluttede vi at foretage en prøve.

Jeg overgav min generalhovednøgle til en kvindelig overassistent og bad hende gå direkte til en af de nærmeste hælebarer for at få udført 2 kopier. Hun vidste, hvad hun skulle, og havde således dårlig samvittighed, men jeg lovede at blive ved telefonen, såfremt hun skulle komme i vanskeligheder. Inden for et kvarter kom hun igen med 2 perfekte generalhovednøgler inkl. kvittering.

Man skal således kun "glemme" sin nøgle et kort stykke tid, og man vil straks være usikker, man ved ikke, om den er kopieret.

Situationen er derfor i dag, at vi må erkende, at vi ikke har den nødvendige kontrol med, hvem der har nøgler til hvad, hvilket er en ganske uholdbar stilling at stå i, når det fornødne hensyn skal tages til telefonhjemmeligheden.

Udadtil gør vi fra selskabets side alt for at hemmeligholde denne oplysning, men vi er da fuldstændig klar over, at der findes mennesker, der har kendskab til ovenstående.

Som De vil kunne forstå af det fremførte, er det af overordentlig stor betydning for os, såfremt det kunne lykkes det kriminalpræventive råd at være medvirkende til, at de såkaldte "hælebarer"s virksomhed kunne standses af lovgivningens vej og vi kunne vende tilbage til de oprinde-

lige tilstande, således at nøgler til låsesystemer i lukkede profiler kun kan leveres ved skriftlig rekvisition fra selskabet.

København, den 11. september 1978

Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab
Forvaltningstjenesten
Bygningsforvaltningen

M. Selbo

De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark har i skrivelse den 2 mars 1979 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

De danske Handelsforeningers Fælles-Organisation:

I denne anledning skal fællesorganisationen meddele, at der fra Det kriminalpræventive Råds side har været rejst spørgsmål om eventuelt at indføre autorisationsordninger for private vagtselskaber og låsefirmaer. Hensigten hermed skulle være, at man derved fik udskilt de mindre seriøse virksomheder. Nogen afgørelse foreligger endnu ikke, og ud fra almindelige næringsretlige synspunkter kan der også være betæneligheder forbundet med, at flere og flere erhverv ønsker konkurrencemæssig beskyttelse gennem autorisationsordninger.

En anden vej mod bedre sikring er en standardisering af bestående låse og en eventuel kvalitetsmæssig gruppering gennem Det kriminalpræventive Råd.

En tredje vej kunne være en ordning, hvorefter udgifter til sikring af boliger og erhvervslokaler mod tyverier og røverier blev gjort fuldt fradragsberettigede på selvangivelserne. Da der er en væsentlig samfundsmæssig interesse i, at borgerne og virksomhederne selv ofrer midler til sikring mod indbrud, ville det ikke være urimeligt, om samfundet ydede sit bidrag gennem et skattefradrag for udgifterne.

I de sydeuropæiske lande er indbrudssikringen betydelig større end i de nordiske lande, hvor overgreb af denne art hidtil har været relativt få. Specielt på butiksområdet er det i Sydeuropa helt almindeligt, at der hver aften ruller sikringsværn af metal ned for butikkernes vinduer og døre. Et tilsvarende system her i Norden ville utvivlsomt begrænse butikstyverierne.

Hellerup, den 5. marts 1979

P. f. v.

Erik Langsted
Direktør

Assurandør-Societetet:

— — — meddele, at Assurandør-Societetet finder det ønskeligt, at de i medlemsforslaget om forbedret forbrugerbeskyttelse vedrørende låse foreslåede foranstaltninger gennemføres, og er enig i de angivne begrundelser.

Vi tilføjer, at vi er opmærksomme på, at der i Det kriminalpræventive Råd arbejdes med mere konkrete forslag under medvirken af forsikringsselskaberne, og at der vil kunne forventes en udtalelse herom fra Det kriminalpræventive Råd, som vi vil kunne tilslutte os.

København, den 18. december 1978

P. k. v.

H. O. Thulstrup

M. Bojesen-Koefoed

Dansk Låsesmedeforening 1976:

— — — tillader vi her at fremsende som aftalt en opstilling over, hvad vi mener en seriøst arbejdende låsesmed skal kunne beherske og eventuelt skal medgå i en forhåbentlig kommende uddannelse for lærlinge i vores brance.

Montering af diverse låsetyper i:

Trædøre.

Jerndøre.

Aluminiumsdøre.

Kontormøbler.

Glasdøre m. m.

Specielle opgaver for fremstilling og montage af sikringslutblik.

Udskiftning af defekte eller opbrudte karme eller karmtræ.

Forstærkning med metal på trædøre og karme.

Beherskning af diverse låsekonstruktioner, og deres anvendelighed for aflåsningssikkerhed.

Opbygning af låsesystemer samt reparation og vedligeholdelse af sådanne.

Opdirkningsteknik vedr:

Tilholderlåse.

Cylinderlåse.

Pengeskabslåse.

Kendskab til brandmyndighedernes bestemmelser vedr. aflåsning (herunder flugtveje).

Beherskning af hydrauliske systemer vedr. automatiske dørlukningsanordninger, herunder diverse såkaldte dørpumper.

Kendskab til montering og vedligeholdelse af elektriske dørlukningsanordninger (svagstrøm). Herunder elektronstyret aflåsningsteknik.

Ud over de nævnte funktioner skal man være fortrolig med almindelig låsarbejde samt nøglefremstilling af diverse fabrikater.

Ud fra diverse oplysninger, der vedrører vores arbejdsopgaver, er det Dansk Låsesmedeforenings håb at kunne komme videre i vores drøftelse med diverse myndigheder for en eventuel bevilling eller autorisation for vores medlemmer. Endvidere skulle dette materiale kunne danne grundlag for yderligere drøftelse af en eventuelt kommende lærlingeuddannelse inden for vores specielle branche.

København, den 14. august 1978

Walther Simonsen
Formand

Kurt Hansen
Næstformand

BIHANG

Dansk Låsesmedeforening 1976 har på baggrund af det stigende antal indbrud fundet anledning til at fremsætte følgende

B E M Æ R K N I N G E R

I. Oplukningsværktøjer

Som det fremgår af dagspressen, er antallet af indbrudstyverier i såvel privathjem som virksomheder steget gennem de senere år.

For at imødegå indbrudsrisikoen er der fra låsefabrikanternes side udfoldet store bestræbelser for at udvikle og konstruere stadig sikrere låse for derved at skabe sådanne hindringer for, at indbrudstyve skaffer sig adgang til bygninger, lejligheder m. v., at potentielle indbrudstyve opgiver at søge at skaffe sig ulovlig adgang.

I mange virksomheder har man endvidere indført kostbare låsesystemer med systemnøgler, således at virksomhedens medarbejdere alene kan få adgang til de lokaler, hvortil den pågældende nøgle passer i låsen.

Uanset hvilke systemer og tekniske fremskridt der indføres på dette område, indebærer disse imidlertid ingen sikker hindring for den potentielle indbrudstyv, idet enhver, der ønsker det — uhindret og uden kontrol — kan anskaffe sig det fornødne værktøj til oplukning af selv de mest komplicerede låse, og hvorved særlig skal peges på de moderne låsepistoler, der kan åbne størstedelen af de eksisterende cylinderlåse.

Endvidere kan enhver, der har mulighed for uretmæssigt at tilegne sig en nøgle for et kortere tidsrum, ved henvendelse til en hvilken som helst af de talrige nøglebarer få kopieret en nøgle svarende til den uretmæssigt tilegnede, og uden at der påhviler nøglebarens indehaver

nogen forpligtelse til at sikre sig kundens identitet eller adkomst til den nøgle, der ønskes eftergjort i nøglebaren.

Dansk Låsesmedeforening 1976 finder disse forhold utilfredstillende for befolkningen, der i realiteten, og uanset anskaffelse af måske kostbare låsesystemer, i virkeligheden ikke har megen sikkerhed mod indbrudstyveri.

II. Låsesmedefaget og dets udøvere

Efter den herskende retstilstand her i landet kan enhver person ned-sætte sig som låsesmed eller drive virksomhed som låsesmed som et accessorium til anden forretningsvirksomhed.

Selv om langt de fleste låsesmede og andre, der befatter sig med nøglefremstilling og lignende utvivlsomt udøver deres erhverv på en ansvarsbevidst og fuldt forsvarlig måde, indeholder dansk lovgivning ingen regler, der hindrer, at kriminelle personer anskaffer sig fornødent og omfattende moderne værktøj til oplukning af låse i forbindelse med, at de pågældende etablerer sig som låsesmede.

Der påhviler ikke låsesmede eller nøglebarer i øvrigt en faglig forpligtelse til at sikre sig identiteten af de personer for hvem oplukning finder sted, respektive for hvem nøgler fremstilles og der findes da også eksempler på, at ikke alle tager det lige højtideligt, hvem de assisterer ved oplukning af låse respektive fremstilling af nøgler.

Som det flere gange har været omtalt i dagspressen fra de seneste år, har straffede personer frit kunnet etablere sig som låsesmed med det dertil hørende udstyr og værktøj, og et særligt grelt tilfælde har været en for berigelsesforbrydelser 14 gange straffet person, der i en periode virkede som låsesmed for Københavns Byrets Fogedafdeling.

Den nuværende retstilstand inden for låsesmedeb Branchen medfører også, at befolkningen ikke har nogen reel garanti for, at den, der har etableret sig som låsesmed, også har de fornødne faglige kvalifikationer med hensyn til arbejdet med låse, således at publikum kan risikere at rekvirere en låsesmed, der udfører arbejdet fagligt uforvarsligt.

Disse forhold er af en sådan karakter, at befolkningen med rette kan føle utryghed ved de herskende retstilstande på låsesmedefagets område.

III. Dansk Låsesmedeforening 1976 og dens intensioner

Med det formål at højne tilliden til låsesmedefagets udøvere og derigennem søge at forhindre, at personer, hvis vandel og/eller faglige kvalifikationer ikke ligger på et tilstrækkeligt højt niveau, virker som låsesmede, har en række danske låsesmede stiftet Dansk Låsesmedeforening 1976, der nu har 45 medlemmer fordelt over hele landet.

Idet der henvises til foreningens love, skal særligt fremhæves, at disse i formålsparagraffen lægger særlig vægt på at fremme og udbygge tilliden mellem på den ene side låsesmedefagets udøvere og på den anden side befolkningen og myndighederne.

Med henblik på at realisere foreningens formål og skabe den bedst mulige sikkerhed for publikums behørig betjening, har foreningen i sine bestemmelser for optagelse af medlemmer fastsat en række betingelser, der tilsigter at skabe den bedst muligt sikkerhed for, at et medlem af foreningen har såvel de faglige som de etiske kvalifikationer, der efter foreningens opfattelse må udkræves af en fagligt dygtig og ansvarsbevidst låsesmed.

For at sikre publikum yderligere har foreningen i sine love institueret et klagenævn, der kan tage sig af klager over et medlem af foreningen, medmindre klageren ønsker sagen behandlet for et andet forum, som f. eks. domstolene, forbrugerombudsmanden eller lignende.

Der henvises her til vedlagte eksemplar af love for Dansk Låsesmedeforening 1976.

IV. Lovgivningsinitiativer

Dansk Låsesmedeforening 1976 er fuldt på det rene med, at de intentioner foreningen har i relation til låsesmedefaget og dets udøvelse ikke kan virkeliggøres alene gennem stiftelsen af Dansk Låsesmedeforening 1976 og de for denne forenings medlemmer gældende love.

Selv om Dansk Låsesmedeforening 1976 over for sine medlemmer kan udøve en virksom selvjustits, har foreningen selvsagt ingen muligheder over for låsesmede, der ikke er medlemmer af foreningen eller over for et medlem, der udmelder sig af foreningens direktiver.

For at skabe ordnede forhold inden for låsesmedeb Branchen og dermed den fornødne mulighed for kontrol fra myndighedernes side, anser Dansk Låsesmedeforening 1976 det for at være nødvendigt, at der gennemføres en lovgivning for låsesmedefaget på tilsvarende måde som det er sket inden for andre erhvervsgræne, hvor udøvelsen kan indebære særlige risici.

I denne forbindelse vil Dansk Låsesmedeforening 1976 særlig pege på det ønskelige i etablering af følgende bestemmelser for udøvelse af virksomhed som låsesmed:

1) Virksomheden som låsesmed bør være betinget af en autorisation eller anden tilladelse eller godkendelse fra myndighedernes side, således at vedkommende myndigheder til enhver tid har kontrol med, hvem der udøver faget.

2) Kun de under 1) anførte låsesmede bør have ret til at erhverve og/eller være i besiddelse af de til faget hørende specialværktøjer, såsom låsepistoler m. v.

3) For nøglefræsemaskiner bør indføres en registreringsordning.

4) Låsesmede og nøglebarer bør være forpligtede til at føre bog over, hvilke kunder de har assisteret med angivelse af dato og tidspunkter, og hvilken legitimation kunden har forevist.

5) For opnåelse af autoritation eller anden tilladelse til at virke som låsesmed bør fastsættes vandelskriterier, der sikrer publikum mod, at en låsesmed enten selv eller i samarbejde med andre misbruger sit kendskab til kundens låsesystem, nøgler etc.

6) Med den rivende udvikling der i de senere år har fundet sted inden for låsesmedefaget, med særlig vægt på de sikkerhedsmæssige problemers løsning ved store investeringer i aflåsningsteknik og låsesystemer m. v., har låsesmedefaget udviklet sig til et specielt fagområde, der udkræver en omfattende teknisk viden og kunnen, og hvor der er opstået et påtrængende behov for en specialuddannelse inden for dette fagområde, der bør dækkes ved etablering af en særlig lærlingeuddannelse inden for faget.

V. Konklusion

Dansk Låsesmedeforening 1976 finder det utilfredsstillende og i det lange løb uholdbart, at der ikke inden for udøvelsen af låsesmedefaget

findes bestämmelser og retningslinier, der sikrer at fagets udøvere er fagligt dygtige og ikke svigter den tillid publikum nødvendigvis må have til en låsesmed.

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

Den i medlemsförslaget avsedda frågan har under årens lopp behandlats i olika sammanhang, även vid överläggningar mellan polisledningen i de nordiska länderna.

Ministeriet för inrikesärendena har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utreda de frågor som med tanke på brottsförebyggande åtgärder hänger samman med särskilt låsanordningar för dörrar till bostäder, affärs- och kontorsutrymmen, lager och därmed jämförbara utrymmen och med utövandet av låssmedsyrket. Arbetsgruppen, vars arbete skall vara slutfört senast den 31 juli 1979, skall göra upp de förslag den anser påkallade.

Arbetsgruppens ordförande är chefen för centralkriminalpolisen och dess medlemmar företräder den sakkunskap inom olika områden som krävs för frågans handläggning.

Ministeriet för inrikesärendena konstaterar, att medlemsförslaget A 542/e för fram åsikter, vilka är värda att understödvas. Då undersökningen beträffande de finska förhållandena emellertid ännu inte är avslutad, föreslår ministeriet att en vidarebehandling av ärendet uppskjuts tills den ovan nämnda utredningen jämte förslag har blivit färdig.

Helsingfors den 24 januari 1979

Eino Uusitalo
Minister för inrikesärendena

Kyösti Jousimaa
Polisöverinspektör

Handels- och industriministeriet:

Den i medlemsförslaget nämnda tendensen är otvivelaktigt oroväckande. Fastän missbruk i någon större skala inte har kommit till myndigheternas kännedom inom låsområdet, är det angeläget att i tillräckligt god tid fästa uppmärksamhet vid åtgärder genom vilka sådana skall kunna förebyggas.

Saken har dryftats i Norden i olika sammanhang. I Sverige överläm-

nade en speciell utredning år 1975 sitt betänkande om konsumentskyddet på låsområdet (SOU 1975: 19). Svenska regeringen ansåg på basen av de utlåtanden som man inhämtat om betänkandet, att de förmåner som det av utredningen föreslagna auktorisationssystemet möjligen skulle leda till inte skulle väga upp de nackdelar som den ökade byråkratins och den inskränkta näringsfriheten skulle medföra. Vidare har i Sverige väckts riksdagsmotioner om förbättring av skyddet mot inbrott (1977/78: 400 och 1977/78: 401), vilka dock blivit enhälligt avslagna i riksdagen under år 1978.

I Finland har saken föranlett skriftliga spörsmål (S. Westerlund m. fl. nr 117/76, Salolainen nr 5/78 och Stenbäck nr 213/78). I dessa spörsmål har man i allmänhet efterlyst åtgärder, genom vilka låssmedsycket skulle göras beroende av tillstånd och byggnadsnormerna i synnerhet i fråga om dörr- m. fl. konstruktioner skulle skärpas. Då de i spörsmålen avsedda ärendena inte hade utretts grundligare i Finland, tillsatte ministeriet för inrikesärendena 16.1.1979 en arbetsgrupp, vars uppgift är att reda ut de synpunkter som med tanke på motverkande av brottslighet ansluter sig till låsningen av dörrar till bostäder, affärs- och kontorslokaler och lager samt att uppgöra nödigbefunna förslag i saken.

Ovannämnda arbetsgrupp kommer uppenbarligen att rätt långt kartlägga i medlemsförslaget berörda frågor. Konsumentskyddet ävensom skyddet i fråga om bostadsinnehavare över huvud taget kan väsentligen förbättras även genom en intensifierad upplysningsverksamhet. En möjlighet skulle vara att den under Nordiska ministerrådet sorterande ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor skulle få utreda på vilket sätt konsumentskyddet inom det i medlemsförslaget avsedda området kan förbättras genom olika konsumentupplysningsåtgärder.

Helsingfors den 5 februari 1979

Eero Rantala
Handels- och industriminister

Antti Toivonen
Äldre regeringssekreterare

Näringsstyrelsen:

Näringsstyrelsen har ingen vetskap om en detaljerad utredning över de i medlemsförslaget nämnda brottens antal, art och utveckling, varför det inte är möjligt att gå in för en detaljerad bedömning av saken. Kan förekomsten av de i medlemsförslaget nämnda problemen dock konstateras med stöd av polismyndigheternas brottsmålsstatistik från de olika nordiska länderna, finner näringsstyrelsen lämpligt att Nordiska rådet vidtar nödiga åtgärder för åstadkommande av enhetliga bestämmelser

för att ifrågavarande missförhållanden skall kunna förebyggas så effektivt som möjligt.

Helsingfors den 16 januari 1979

Erkki Sunila
Generaldirektör

Taisto Hujala
Föredragande

Konsumentombudsmannen¹:

Ett förbättrande av medborgarnas trygghet mot brottslig verksamhet är både värt understöd och aktuellt. De synpunkter, som framförs i medlemsförslaget är riktiga och beaktansvärda. Vi anser att auktorisering av låssmeder är ett gott förslag men såsom av medlemsförslaget framgår, är denna åtgärd förverkligad ensam för sig knappast tillräcklig för att undanröja eller ens begränsa skyddslösheten på detta område. Sålunda är åtgärder som syftar till att på förhand begränsa spridningen av brottsredskap motiverade. Härvid bör man dock icke enligt vår åsikt begränsa sig till att förbjuda dyrkar, utan man bör överväga ett system som gör det möjligt att i allmänhet ingripa mot spridningen av redskap som är planerade eller lämpade för brottslig verksamhet. På detta sätt kunde man undvika att tillgripa lagstiftningsåtgärder var gång ett nytt redskap som lämpar sig för brott till följd av den tekniska utvecklingen eller "produktutveckling" dyker upp på marknaden.

Helsingfors i februari 1979

Gerhard af Schultén
Konsumentombudsman

Erik Mickwitz
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 11 januari 1979 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Industrins centralförbund¹:

De i förslaget framförda missförhållandena rörande låssäkerheten är beaktansvärda. För samhället är det på längre sikt även gynnsammare att fästa större uppmärksamhet på preventiva åtgärder för förhindrande av brottslighet än vad nu är fallet. Av denna anledning stöder centralförbundet det gjorda förslaget om att vidtaga åtgärder för att införa enhetliga bestämmelser i de nordiska länderna för att förbättra konsumentskyddet och säkerheten beträffande lås.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Då vår låsindustri har en långvarig erfarenhet rörande framställning av lås och deras användning, föreslår vi, att de bestämmelser som framställs utarbetas i samråd med industrin.

Helsingfors den 24 januari 1979

Industrins centralförbund
Vesa Vainio

Finlands låsmedsaffärers förbund¹:

Finlands låsmedsaffärers förbund ställer sig mycket positivt till medlemsförslaget om förbättrat konsumentskydd beträffande lås.

Det är nyttigt att fästa intresse vid brottsförebyggande åtgärder. Och det är i synnerhet betydelsefullt att åstadkomma enhetliga bestämmelser i de nordiska länderna vid låsanordningar, både i fråga om åtgärder beträffande idkande av låsmedsyrket och vid försäljning av låsbranschens produkter.

Esbo den 15 februari 1979

Leo Ahlbom
Ordförande

Skadeförsäkringsföreningen:

Trots att ökningen av brottsligheten för närvarande i Finland delvis stagnerat kan man dock antaga att den i framtiden kommer att följa den internationella utvecklingen. Därför bör förebyggande verksamhet på allt sätt befrämjas.

Den senaste tiden har de brott som riktar sig mot åldringar ökat allt mera. Man tränger sig med våld in i deras bostäder. Man säljer säkerhetslås till dem, varvid dock en nyckel blir kvar hos säljaren, som senare säljer nyckeln jämte adressen eller också utnyttjar låsmontören själv nyckeln till att få tillträde till bostaden.

I några nordiska länder säljs dyrkar rent av genom tidningsannonser. Detta har tills vidare inte hänt i Finland, men eftersom samfärdseln mellan de nordiska länderna är fri, är det möjligt för vem som helst att få tag på ifrågavarande verktyg och lära sig använda dem.

Föreningen anser det nödvändigt att få till stånd enhetliga regler för att förbättra konsumentskyddet och säkerheten i de nordiska länderna vad beträffar låsanordningar.

Speciellt är Skadeförsäkringsföreningen av den uppfattningen att försäljningen av uppdykningsverktyg borde vara tillåten endast för lås-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

smeder. Låssmedsyirket borde få bedrivas endast enligt tillstånd så att inte kriminella element ges möjlighet att utöva ifrågavarande yrke.

Helsingfors den 31 januari 1979

Skadeförsäkringsföreningen

Pentti Ajo

Finska försäkringsbolagens centralförbund¹:

Erfarenheten har visat, att skyddsåtgärder i samband med låsning otvetydigt inverkar på tillgreppsrisken och därigenom på de försäkringsersättningar som utbetalas för skador förorsakade av tillgreppsbrott. Redan av denna orsak förhåller sig försäkringsbolagen positivt till ändamålsenliga förbättringar av skyddsåtgärderna.

Försäkringsbolagens brottslighetskommission, som verkar vid Finska försäkringsbolagens centralförbund, har i flera olika sammanhang dryftat införande av tillståndsobligatorium för utövare av låssmedsyirket och andra till frågekomplexet hörande spörsmål. Uppfattningarna i försäkringsbolagen följer i stor utsträckning samma linjer som förslaget.

Ett sätt att minska de missbruk som förekommer i samband med försäljningen av säkerhetslås är utan tvivel införande av obligatoriskt tillstånd för utövare av låssmedsyirket, även om åtgärdens verkningar i hög grad blir beroende av de materiella förutsättningar som fastställs för erhållande av tillstånd att utöva låssmeds yrke samt av övervakningen.

Centralförbundet fäster speciell uppmärksamhet vid information om de problem som anknyter till nämnda frågekomplex, något som även tas upp i förslaget. Eftersom medborgarnas kännedom om möjligheterna till missbruk uppenbarligen är ringa, är också deras möjligheter att skydda sig mot missbruk bristfälliga. En informationskampanj riktad till den stora allmänheten skulle därför med säkerhet vara påkallad i samtliga nordiska länder.

Finska försäkringsbolagens centralförbund anser åtgärder som syftar till en förbättring av konsumentskyddet och -säkerheten på låsområdet vara viktiga. Centralförbundet kan sålunda omfatta den framställan om åtgärder som framlagts i förslaget.

Helsingfors den 24 januari 1979

Finska försäkringsbolagens centralförbund

Jaakko Lassila

Matti L. Aho

¹ Yttrandet översatt från finska.

N o r g e**Forbruker- og administrasjonsdepartementet:**

Departementet viser til Forbrukerrådets uttalelse fra Rådsmøte nr. 1/79 av 30. januar 1979, og slutter seg i det vesentlige til Rådets synspunkter.

Vi har merket oss at de strenge krav forsikringsselskapene i Sverige stiller til innbruddssikring før erstatning utbetales, har medført at innbruddstyver stadig blir dyktigere og smartere. At man således ikke har klart helt å forhindre innbrudd, medfører etter vår mening ikke at forbedret forbrukerbeskyttelse gjennom bedre innbruddssikring er forgjeves. Vår oppfatning er at innbruddshyppigheten avhenger av kvaliteten på innbruddssikringen, og at en under enhver omstendighet oppnår en viss bedring med bedre låssystemer etc. Vi finner de foreslåtte kontroll- og reguleringstiltak positive i denne sammenheng.

Departementet har imidlertid betenkeligheter med at strenge krav til innbruddssikring gjøres til betingelse for full forsikringsdekning og kan slutte seg til Forbrukerrådets vurderinger på dette punktet.

Oslo, 20 februar 1979

Etter fullmakt

Gerd Sætness

Harald Håkonsen

Forbrukerrådet:

Forbrukerrådet har vurdert forslaget om å innføre enhetlige bestemmelser i Norden for å forbedre forbrukerbeskyttelsen og forbrukernes sikkerhet når det gjelder lås.

Etter Forbrukerrådets oppfatning er det neppe tvil om at arbeidet for å gjøre låser og dører mer innbruddssikre samt en lovregulering av låsesmedyrket som nevnt i forslaget til Nordisk Råd, vil gjøre det lettere for hver enkelt forbruker å beskytte seg mot innbrudd. Rådet vil imidlertid understreke at slike tiltak ikke uten videre vil påvirke årsakene til den økende kriminaliteten, og man kan derfor ikke være sikker på at tiltakene vil medføre noen reduksjon i antallet innbrudd eller i de erstatningsbeløp forsikringsselskapene må utbetale. Det er ikke urimelig å anta at de strengere reglene for utbetaling av erstatning fra forsikringsselskapene i Sverige kan ha bidratt til den økende ”yrkesskicklig-

het” blant innbruddstyvene som er medlemsforslaget utgangspunkt. Rådet vil videre peke på at bedre innbruddsbeskyttelse vil medføre større skader i de tilfelle der det likevel begås innbrudd. Med det bo-settings- og boligmønster vi har i Norge vil innbruddstyvene i mange tilfelle ikke arbeide under det tidspress som er en forutsetning for at bedre innbruddsbeskyttelse skal ha en preventiv virkning.

Selv om man samordner bestemmelsene for omsetning og montering av låser, vil vi understreke at man etter Forbrukerrådets oppfatning ikke bør følge svenskenes eksempel om krav til innbruddssikkerhet for full forsikringsdekning. Slike bestemmelser vil som regel ramme de som ikke har tiltak nok eller ikke ser seg økonomisk istand til å gjennomføre de forbedringer som er nødvendige. Manglende forsikringsdekning vil i så fall ramme nettopp de grupper som mest trenger beskyttelse.

Oslo, 2. februar 1979

For Forbrukerrådet

Bjørn Gulbrandsen

Per Anders Stalheim

Norske forsikringsselskapers forbund:

Det er også i Norge behov for og ønske om en autorisasjonsordning for låsesmeder. I dag kan hvem som helst drive yrket, og vi har dessverre eksempler på at kriminelle elementer har vært engasjert.

På markedet finnes en rekke elendige låser og forsikringsselskapene overveier derfor å slutte seg til de svenske forsikringsselskapers godkjennelsesordning for låser. Når et slikt godkjennessystem blir akseptert av alle forsikringsselskaper vil spørsmålene om når og hvorledes dette godkjennessystem skal få konsekvenser for forsikringstakerne bli inngående drøftet. Vi har selvfølgelig hørt argumenter om at et autorisasjonssystem og også et godkjennessystem vil kunne påføre forsikringstakerne ekstra utgifter. Til dette er å si at gode låser ikke alltid er dyrere enn dårligere låser, og at eventuelle tilleggsomkostninger langt blir oppveiet av større sikkerhet for personer og verdier. På lengre sikt får økt vern selvfølgelig en gunstig virkning på forsikringspremiene.

Norsk forsikring har nedsatt et utvalg som arbeider med disse spørsmål, (Innbruddsskadeforebyggende nevnd — ISN). Utvalgets formann er ingeniør Ingvar Lorentzen-Styr, Skadeforsikringsselskapenes Forening, Hansteensgt. 2, Oslo 2, tlf.: 56 66 90.

Lorentzen-Styr og undertegnede står gjerne til disposisjon for ytterligere opplysninger.

Oslo, 16. juli 1979

Norske forsikringsselskapers forbund

Gunnar Brask

Adm. dir.

S v e r i g e

Rikspolisstyrelsen:

Inbrottsstölderna har i Sverige visat en påtaglig ökning under 70-talet. Enligt statistiska centralbyråns preliminära brottsstatistik över polisanmälda brott anmäldes under 1969 86 353 inbrottsstöld, medan anmälningarna 1977 uppgick till 148 245. Detta utgör en ökning med 71,7 % under loppet av åtta år.

Inbrottsstöld är en allvarlig form av brottslighet och vållar både ekonomisk och annan olägenhet för den enskilde medborgaren. Inte minst innebär bostadsinbrotten en allvarlig kränkning av den personliga säkerheten i hemmet förutom förlust av ofta oersättlig egendom.

En grundläggande faktor vad gäller förebyggande åtgärder är att i så hög grad som möjligt öka inbrottstjuvars svårighet att ta sig in i inbrottsfrekventa utrymmen. Väl utprovad och ändamålsenligt mekaniskt inbrottskydd i form av motståndskraftiga ytterdörrslås, dörrar, karmar, väggar etc., är delar som bör ägnas ökad omsorg. I det av låsutredningen utarbetade betänkandet Konsumentskydd på låsområdet (SOU 1975: 19) har det mekaniska inbrottskyddet bedömts vara en så viktig del i samhällets brottsprevention, att man föreslagit tillägg i byggnadsstadgan, att byggnad skall fylla de särskilda krav, som skäligen bör uppställas på skydd mot inbrott. Låsutredningens förslag om lagstaddande och särskilda byggnormer avseende inbrottskydd är för närvarande under behandling i bostadsdepartementet.

Rikspolisstyrelsen har i sitt yttrande av den 7 maj 1976 angående låsutredningens förslag liksom i en tidigare skrivelse till statens planverk påtalat nödvändigheten av lagenligt grundade byggnormer för det tekniska inbrottskyddet. Sådana normer är nödvändiga för att få ett enhetligt inbrottskydd och en offentlig provning och standardbedömning av låsenheter, dörrar, karmar m. fl. inbrottsförebyggande delar i en byggnad.

Rikspolisstyrelsen hävdar fortfarande att lagstiftning är nödvändig för att tillgodose den enskilde medborgarens uppenbara intresse av bättre mekaniskt inbrottskydd i såväl bostäder som andra inbrottsfrekventa byggnader. Detsamma är förhållandet med andra i låsutredningens betänkande behandlade intresseområden såsom auktorisation av låssmeder, kontroll av tillverkning och innehav av nyckelfräsmaskiner, dyrkverktyg och spärrade nyckelämnen.

Låssmedsverksamheten är enligt styrelsens uppfattning en sådan yrkesutövning, att den med hänsyn till bl. a. starka säkerhetskrav bör bli föremål för samhällets kontroll i form av auktorisation, även om detta skulle inskränka på näringsfrihetsintressen.

Låsutredningens förslag gick ut på att man med hänsyn till den då rådande bristen på yrkesutbildat folk inom låssmedsbranschen inriktade sig på alternativet frivillig auktorisation i stället för obligatorisk. Med hänsyn till allmänhetens säkerhetsintresse är det dock angeläget att man vid förnyad behandling av låssmeders auktorisation går in för obligatorisk sådan, detta dock under förutsättning att utbildningsmöjligheterna för låssmeder och rekryteringen till yrket förbättrats sedan låsutredningen 1975 lämnade sitt förslag.

Nyckelfräsmaskin är det redskap som vanligen behövs för tillverkning av nycklar. Genom införande av tillstånd för tillverkning och innehav av sådan maskin får allmänheten en offentlig garanti för att bl. a. kopiering av nycklar sker på ett pålitligt sätt. Nyckelkopiering åt kunder med för yrkesmannen kända adresser är en förtroendeservice, som inte kan anförtros åt andra än helt pålitliga personer.

Dyrkverktyg är ur inbrottskyddssynpunkt uppenbart farliga verktyg, speciellt med hänsyn till att äldre typer av cylinderlås är lätta att dyrka. Det finns ingen som helst anledning att sådana verktyg skall saluföras fritt i den allmänna handeln. Samhället måste genom lämplig kontroll verka för att specialtillverkade dyrkverktyg i fortsättningen inte blir lättåtkomliga för brottslingar och andra obehöriga. Dyrkverktyg bör under inga förhållanden anförtros andra än dem som har användning för verktygen i sitt yrke, t. ex. låssmeder och poliser.

Spärrade nyckelämnen (profiler) för tillverkning av spärrade nycklar måste komma under offentlig kontroll och bli föremål för tillstånd beträffande såväl tillverkning som innehav. Urvalet av objekt/hus i vilka spärrade nycklar kan vara motiverade måste ske restriktivt och noga prövas från fall till fall.

Eftersom de nordiska länderna har gemensamma intressen vad gäller inbrottskydd och stöldförebyggande åtgärder, bör det vara angeläget att länderna håller varandra underrättade om utvecklingen. Inte minst gäller detta förbättring av låskonstruktioner samt normer för provning och bedömning av lås och annat mekaniskt inbrottskydd. Även vad gäller offentlig kontroll av låssmedsverksamhet, dyrkverktyg och spär-

rade nycklar är detta för den enskilde konsumenten så väsentliga brottspreventiva faktorer, att de bör bli föremål för gemensam bedömning.

Stockholm den 7 februari 1979

Rikspolisstyrelsen

Lennart Printz

Olof Efraimsson

Konsumentverket:

Konsumentverket anser det vara en fördel om enhetliga bestämmelser kan införas i de nordiska länderna för att förbättra konsumentskyddet inom låsområdet.

Det är enligt verkets mening tveksamt om införandet av auktorisationstvång är den lämpligaste metoden att komma till rätta med de missförhållanden som i dag råder, med de nackdelar från konkurrenssynpunkt som kan vara förenade med en sådan ordning. Konsumentverket vill i stället föreslå att man överväger ett system som innebär att företagen i branschen blir registreringspliktiga och att den näringsidkare som inte driver rörelsen på seriöst sätt kan meddelas förbud att vara verksam i branschen. I rapporten "Konsumentskydd vid bilreparationer" (KOV 1977: 5) har verket utvecklat närmare hur ett sådant system kan utformas. Konsumentverkets principiella inställning i auktorisationsfrågan har redovisats i en skrivelse till regeringen den 7 december 1978; i skrivelsen åberopas en rapport med titeln "Auktorisation och konsumentskydd" och en promemoria med titeln "PM angående näringsförbud".

Beträffande dyrverktyg föreligger i Sverige förslag (Ds H 1978: 6) om kontroll över försäljning av sådana verktyg.

Vad gäller tillförlitligheten hos låssmedsyrkets produkter vill konsumentverket erinra om att regeringen aviserat att bestämmelser om inbrottskydd skall införas i byggnadsstadgan.

Stockholm den 6 februari 1979

Sven Heurgren

Sverker Thorslund

Sveriges hantverks- och industriorganisation — Familjeföretagen (SHIO):

SHIO-Familjeföretagen har i denna fråga samrått med Sveriges låsmedsmästares riksförbund, SLR, som är ett till SHIO-Familjeföretagen anslutet branschförbund. SLR har avgivit eget yttrande över medlemsförslaget (*se nedan*) och organisationen ansluter sig härmed till detta yttrande.

En frivillig auktorisation av låsmeds företag innebär enligt SHIO-Familjeföretagens mening inte att etableringskontroll införs och därmed avsteg från en fri marknadshushållning görs. I och med att auktorisationen är frivillig bortfaller argumentet, ofta framfört mot auktorisationssystem, att auktorisation medför konkurrensbegränsning. Syftet är att förbättra konsumentskyddet och säkerheten när det gäller lås. För de flesta konsumenter är det naturligt att söka sig till de auktoriserade företag, som kan erbjuda garantier för att konsumenternas krav på detta område tillfredsställs.

Organisationen har i sitt näringspolitiska program angivit ytterligare en väg för att komma till rätta med det problem som icke seriöst arbetande företag utgör. Detta gäller både vid försummelser att betala in skatter och sociala avgifter som vid slarv och ovarsamhet vid arbetets utförande.

Förslaget går ut på att införa en obligatorisk registrering av alla företag. En sådan registrering skulle ge myndigheterna förbättrade möjligheter att tillse att alla företag följer gällande lagar och förordningar. Det skulle också innebära ett skydd för konsumenterna, exempelvis vid reklamationer och tvister.

En sådan obligatorisk registrering har av en utredningsgrupp inom Konsumentverket föreslagits för bilreparationsbranschen. Registreringen kan också kopplas med krav på kompetensbevis och garantier för konsumenten.

Stockholm den 14 mars 1979

SHIO-Familjeföretagen

Ingemar Essén

Jan Siegbahn

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Riksförbundet lämnade i maj 1976 bifogade yttrande över den svenska låsutredningen (SOU 1975: 19) (*se Bihang*). I detta yttrande tillstyrker riksförbundet utredningens förslag beträffande såväl komplettering

av byggnadsstadgan med krav på skydd mot inbrott som förslaget till auktorisation av låssmeder och tillståndskrav för dyrkverktyg.

Yttrande rörande låsutredningen gäller i allt väsentligt även för Nordiska rådets medlemsförslag. Försäkringsbolagen är alltså i Sverige liksom i flertalet andra länder de främsta tillskyndarna av förbättrat skydd mot inbrott. Försäkringsbolagens möjligheter att ställa krav är dock begränsade. Nedan lämnas en del kommentarer beträffande utvecklingen efter 1976.

Auktorisation av låssmeder

Låsutredningens förslag har ej föranlett någon åtgärd av skäl som redovisas i en promemoria från handelsdepartementet maj 1977. Debatten i denna fråga är dock ej avslutad. Om det är svårt att uppnå enighet i Sverige torde detta vara än svårare i Norden.

Dyrkverktyg

Denna fråga har på nytt aktualiserats av "dyrkipistolen". Handelsdepartementets promemoria Ds H 1978: 6 är under remissbehandling. I sitt yttrande tillstyrker riksförbundet förslaget till tillståndskrav för försäljning av dyrkverktyg.

Utredning av tillförlitligheten hos låsprodukter

Under de senaste åren har utvecklingen intensifierats — till stor del som en följd av försäkringsbolagens krav och Svenska stöldskyddsföreningens arbete. Det finns bra lås på marknaden och ännu bättre är på väg. Något särskilt samhällsingripande i denna utveckling torde ej vara nödvändig.

Det har emellertid visat sig att uppfattningen om vad som är godtagbart varierar i de nordiska länderna. Det vore i både konsumenternas och fabrikanternas intresse om man genom ett intensifierat nordiskt samarbete kunde uppnå större enhetlighet härvidlag.

Stockholm den 25 januari 1979

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Sven-Thorsten Frostell
Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

BIHANG

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från Svenska försäkringsbolags riksförbund om konsumentskydd på låsområdet*Allmänna synpunkter*

Säkra och lämpliga låsanordningar för bostäder och andra lokaler bidrar till att skydda medborgarna mot de ekonomiska följderna av inbrott, samtidigt som de ökar den personliga säkerheten och trivseln. De utgör också en effektiv prevention mot inbrott och därmed sammanhängande brottslighet. Som en illustration till storleksordningen av inbrottsskadorna kan nämnas att försäkringsbolagens skadekostnader under år 1973 — det senaste år för vilket siffror finns tillgängliga — uppgick till över 100 miljoner kr.

Försäkringsbolagen uppfattar det som ett naturligt led i sin verksamhet att på olika vägar åstadkomma förbättringar av försäkringstagarnas inbrottsskydd. Försäkringsgivarna har hittills praktiskt taget varit ensamma om att ställa krav på inbrottsskydd av bostäder och företag. Sådana krav har uppställts i försäkringsvillkoren för affärer, företag och bostäder med höga lösöresvärden. Gränserna för de senare varierar mellan cirka 150 000 kr och 300 000 kr hos de olika bolagen beroende på olika bedömningar av riskerna.

Däremot har bolagen inte ansett sig kunna ställa särskilda krav för försäkring av bostäder med lösöresvärden under dessa gränsvärden. Men även för dessa har försäkringsbolagen genom information och propagerande arbetat för ett bättre inbrottsskydd.

Försäkringsbranschens aktivitet har bidragit till en utveckling av effektiva lås och andra inbrottsskydd. Branschen har vidare under åren byggt upp värdefulla erfarenheter när det gäller inbrottsskydd och har tagit initiativ till och finansierat ett provningslaboratorium för inbrottsskydd inom Svenska stöldskyddsöreningen.

Komplettering av byggnadsstadgan

Låsutredningens förslag i denna del tillstyrks av riksförbundet.

Förslaget innebär att samhället tar över en del av ansvaret för att byggnader får ett tillfredsställande inbrottsskydd. Detta överensstämmer med försäkringsbranschens önskemål. Redan tidigare har branschen väckt tanken att bestämmelser om inbrottsskydd skall tas in i byggnadsstadgan. Åtskilliga fördelar står därmed att vinna i jämförelse med den nuvarande ordningen. Om fordringarna på inbrottsskydd uppställs av myndigheterna finns det större förutsättningar för en höjning av den allmänna standarden på lås och andra anordningar till skydd mot inbrott.

Den föreslagna ändringen i 46 § byggnadsstadgan innebär att byggnad som avses i paragrafen skall "fylla de särskilda krav som skäligen böra uppställas på skydd mot inbrott". När det blir fråga om att ange dessa krav bör försäkringsbolagens erfarenheter vara av stor betydelse. Försäkringsbranschen vill självfallet delta i detta arbete och är alltså beredd att ställa sitt kunnande och sina resurser till förfogande för att medverka till ändamålsenliga normer för inbrottsskydd. Under alla omständigheter bör försäkringsbolagen få tillfälle att ta del av framlagda förslag till normer innan de fastställs.

De normer som skall tillämpas i nyproduktionen av fastigheter kommer säkerligen inte i någon större utsträckning att slå igenom i fråga om det befintliga fastighetsbeståndet. Om en lägenhet inte har låsanordningar av normal beskaffenhet lär hyresgästen, som utredningen konstaterar, med stöd av hyreslagen kunna avhjälpa bristen på hyresvärdens bekostnad. Skulle hyresgästen vilja förbättra sitt låsskydd utöver normal standard torde han, som utredningen också funnit, ha rätt att med stöd av 24 a § hyreslagen göra detta på egen bekostnad. De vägar som sålunda står till buds för ett förbättrat inbrottskydd inom det befintliga fastighetsbeståndet medför inte möjligheter till radikala förbättringar, eftersom åtgärderna i hög grad är beroende av den enskilde hyresgästens eget initiativ. Det är enligt riksförbundets mening beklagligt att utredningen inte föreslagit åtgärder för lösning av frågan om hur ett bättre skydd mot inbrott skall kunna åstadkommas också i befintliga fastigheter. Här finns en betydelsefull fråga som måste övervägas ytterligare.

De fordringar och rekommendationer i fråga om lås och andra inbrottskydd som för närvarande tillämpas av försäkringsbolagen beskrivs närmare i broschyrerna "Lås ute tjuven". De i broschyrerna beskrivna anordningarna till skydd mot inbrott är avpassade för att i första hand förhindra tillfällighetsbrott, vilket är i överensstämmelse med den av utredningen uttalade ambitionen. De är vidare anpassade till den nyligen antagna svenska standarden för inbrottskyddade lås (SMS 3079).

I låsstandarderna som är utformad med tanke på den större delen av bostadsbeståndet har man naturligt nog gjort vissa kompromisser mellan mot varandra stridande krav på inbrottskydd och andra krav, t. ex. bekvämlighet i användningen. Detta gör att försäkringsbolagen anser sig kunna och böra gå längre än standardens fordringar på lås för den mindre del av försäkringsbeståndet som avser höga försäkringsvärden beträffande löseegendom. Ett sådant tilläggskrav är att ett lås skall vara skyddat mot angrepp genom borring. Ett annat är att ett lås skall kunna öppnas endast med nyckel medan standarden anger att låset även får öppnas med "vred eller liknande". Vredet är bekvämt vid daglig användning av ett lås i en lägenhetsdörr men kan på ett olämpligt sätt underlätta inbrottstjuvars reträtt och uttransport av gods.

Den mest ändamålsenliga lösningen på detta problem är i enlighet med försäkringsbolagens rekommendationer två skilda låsfunktioner — den ena "ett bekvämt hemmalås" och den andra "ett inbrottsäkert bortalås". Det finns ytterligare ett skäl att rekommendera två låsfunktioner. Ett inbrottskyddande lås kan ej göras självlåsande, vilket innebär en viss risk för att det blir lämnat olåst och därigenom skapar brottstillfällen. Det bör därför kompletteras med ett självlåsande lås. Det finns två-funktionslås på marknaden som självfallet är dyrare än enkla lås, men å andra sidan billigare än två skilda lås.

Med hänsyn till vad som ovan sagts kommer försäkringsbolagen som hittills att för speciella risker behöva tillämpa fordringar på inbrottskydd som sannolikt måste ligga högre än de allmänna normer som kan komma att fastställas med stöd av byggnadsstadgan. För övriga risker — som utgör det stora flertalet — bör man eftersträva överensstämmelse mellan myndigheternas och försäkringsbolagens fordringar.

Som utredningen funnit bör huvudnyckelsystem i bostadsfastigheter inte längre förekomma. Sådana system innebär betydande risker. Samma sak gäller det på sina håll förekommande systemet att förvara nyck-

lar i nyckelskåp på utsidan av fastigheten, till vilka skåp t. ex. kommunala serviceorgan har tillgång. Det är här fråga om en avvägning mellan olika intressen, och riksförbundet finner att intresset av ett effektivt inbrottskydd också måste omfatta andra delar av en byggnad och förutsätter att de normer som kan komma att utarbetas även tar hänsyn härtill.

Utredningen tar även upp frågan om ekonomisk fördel för de försäkringstagare som låter montera in kompletterande låsskydd. Till detta kan sägas att försäkringsbranschen har system för sådan premiering, t. ex. rabattsystem för inbrottslarmanläggningar. Den ofrånkomliga kostnaden för kontroll och administration medför emellertid att sådana system blir meningsfulla endast vid relativt höga försäkringskostnader.

Förslaget kommer att medföra en viss utvidgning av de tekniska krav som skall vara uppfyllda när en fastighet uppförs. Riksförbundet utgår från att de vidgade kraven också kommer att beaktas när låneunderlag för nybyggnader fastställs.

Auktorisation och tillstånd

Riksförbundet tillstyrker även denna del av förslaget.

Från de synpunkter som riksförbundet anser sig böra beakta finner det att ett auktorisationssystem för låssmeder bör införas. Det ligger emellertid i försäkringstagarens intresse att tillgången på kunniga låssmeder inte begränsas. Det är därför viktigt att den nya ordningen genomförs på ett sådant sätt att det på låsområdet inte uppstår brist på sakkunnig hjälp.

Stockholm den 14 maj 1976

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Lars Dahlgren
Styrelsens ordförande

Hans Lindstedt
Vice verkställande direktör

Folksam:

Motionärernas hemställan avser väsentligen samma frågor som Låsutredningen SOU 1975: 19 behandlade. Författningsförslaget i den utredningen avsåg auktorisation av låssmeder samt tillståndsplikt för tillverkning av innehav av nyckelfräsmaskiner, spärrade nyckelämnen och dyrkverktyg.

Näringsutskottet i sin behandling av låsutredningens förslag anförde att man utgick ifrån att "regeringen och berörda myndigheter fortsättningsvis noga följer utvecklingen och överväger olika möjligheter att genom förbättrat låsskydd och på annat sätt dämpa inbrottsfrekvensen".

Handelsdepartementet har nu utarbetat ett författningsförslag avseende "Åtgärder mot försäljningen av dyrkpistoler m. m." vilket Folksam helt instämmer i. Om detta författningsförslag vinner laga kraft har del av vad som anfördes i SOU 1975: 19 realiserats.

Motionärerna berör behovet av auktorisation av låssmeder. Det förekommer fall där mindre seriösa personer med bristande yrkeskunnande utför undermåliga installationer. Det kan förekomma att personer med kriminella avsikter etablerar sig som låssmeder.

I dag är det många gånger svårt för konsumenten att avgöra låsförsäljarens kvalifikationer och behörighet. En del låssmeder är medlemmar i SLR (Sveriges låssmedmästares riksförbund). Andra har intyg från vissa låsfabrikanter. Ur konsumentsynpunkt skulle ett system med auktorisation vara fördelaktigt då ett intyg på auktoriseringen skulle informera konsumenten om innehavarens yrkeskunnande och oförvitlighet.

Motionärerna berör också användningen av nyckelautomater och att spärrade nycklar kan kopieras. Det är uppenbart att risken för inbrott är stor om huvudnycklar kommer på avvägar. Vi anser därför att systemet med huvudnycklar bör avskaffas vad avser bostäder. I samband härmed vill vi rikta uppmärksamheten på vad som sägs i bifogade "California Model Building Security Ordinance" avsnitt (section x) "Keying requirements" s. 7, där bestämmelser anförs med avsikt att förbjuda användandet av huvudnyckel.¹

Folksam ansluter sig alltså till motionärernas hemställan om enhetliga bestämmelser i de nordiska länderna i syfte att förbättra konsumentskyddet och konsumenternas säkerhet när det gäller lås.

Stockholm den 12 februari 1979

Klas Back

Hans Dahlberg

Sveriges låssmedmästares riksförbund, SLR:

Sveriges låssmedmästares riksförbund instämmer helt i rådsmedlemmarnas hemställan. SLR har sedan mitten av 1950-talet arbetat för ett bättre konsumentskydd inom låsområdet, bl. a. genom förslag att låssmedsföretagen skulle ha någon form av myndighetskontroll och att tillståndsgivning för tillverkning och innehav av nyckelfräsmaskiner, dyrkverktyg samt spärrade nyckelämnen skulle ske genom lämplig myndighet.

SLR anser, att det från såväl samhällets som den enskildes synpunkt är angeläget att medborgarna kan känna största möjliga trygghet både till person och egendom. Därför har konsumenten rätt att ställa höga anspråk på inbrottskyddet och de som installerar och ombesörjer un-

¹ På engelska — här ej tryckt.

derhållet av dylikt skydd. Konsumenten skall inte heller riskera att personer i oärligt syfte forcerar hans lås med dyrkverktyg eller falska nycklar tillverkade hos något mindre nogräknat företag.

I dag har var och en möjlighet att anskaffa nyckelfräsmaskiner, nyckelämnen, dyrkverktyg m. m. utan några restriktioner. Kontrollen av spärrade nycklar och beställare därav är i många fall mycket bristfällig. Assa-Stenman AB har sedan flera år tillbaka ett avtal, med bl. a. SLR:s medlemmar, beträffande tillverkning av spärrade nycklar, men detta avtal är ur säkerhetssynpunkt mycket bristfälligt då en oärlig person kan gå direkt över gatan från en låssmed, som har avtal med Assa-Stenman AB, till en tobaksaffär, blomsterhandel etc. och få den spärrade nyckeln tillverkad utan någon kontroll. Konsumenten kan även ha svårt att skilja den seriöst arbetande låssmeden mot den icke-seriösa. Vid rådfrågning måste därför polis och försäkringsbolag kunna hänvisa till kompetenta och seriösa låssmedsföretag.

Även om en myndighetskontroll av låssmedsbranschen strider mot principen om fri företagsamhet så anser SLR att fördelarna för konsumenten och för samhället i övrigt ur säkerhetssynpunkt är så påtagliga att någon form av ordentlig kontroll bör införas. Den svenska utredningen "Konsumentskydd på låsområdet" (SOU 1975: 19) var enig om en frivillig auktorisation av låssmedsföretag. Hade utredningen gjorts idag hade med säkerhet förslaget blivit en obligatorisk, då läget för konsumenten i väsentlig grad har förändrats.

Avslutningsvis, Sveriges låssmedsmästares riksförbund instämmer i hemställan att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet, att vidtaga åtgärder för att införa enhetliga bestämmelser i de nordiska länderna i syfte att förbättra konsumentskyddet och konsumenternas säkerhet när det gäller lås.

Stockholm den 8 februari 1979

Sveriges låssmedsmästares riksförbund

Yngve Lönnqvist

Thommy Fjällberg

Medlemsförslag

om gemensamt ansvar för utlandsskolor

(Väckt av Jo Benkow, Rolf Fjeldvær, Ralf Friberg, Kristian Gestrin, Bror Lillqvist, Ingrid Sundberg och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiske Lærerorganisationers Samråd:

— — — og skal herved på vegne af de tilsluttede organisationer, Danmarks Lærerforening, Lärarnas fackorganisation og Svenska Finlands lärarförbund, Finland, Landssamband Framhaldsskolakennara og Samband Grunnskolakennara, Island, Norsk lærerlag, Svenska facklärarförbundet og Sveriges lärarförbund, anføre følgende bemærkninger til forslaget:

Som det fremgår af begrundelsen for medlemsforslaget er børn af nordiske forældre, hvis arbejdssituation medfører, at de må opholde sig i udlandet i kortere eller længere perioder væsentligt forskelligt stillede med hensyn til undervisningsmuligheder og -vilkår. Det gælder såvel sammenlignet med de pågældendes hjemlige forhold som indbyrdes i forhold til nationalitet.

Disse forhold ma antages at være særlig mærkbare for de pågældende børn, nar de senere vender hjem og skal indgå i skole- eller videreuddannelse i hjemlandet.

Dersom de nordiske lande indgår i et samarbejde om undervisning i udlandet, vil man flere steder, end det nu er tilfældet, opnå et elevgrundlag, der er tilstrækkeligt stort og tilstrækkeligt stabilt til, at fællesnordiske skoler kan etableres og eller opretholdes, og de elever, der derved får mulighed for skolegang i en sådan fællesnordisk skole, vil få en undervisning, der i højest mulig grad vil sætte dem i stand til umiddelbart at indgå i skolegang og videreuddannelse ved tilbagevenden til hjemlandet.

Specielt vil dette blive tilfældet, hvis man tillige indgår et samarbejde omfattende undervisningens indhold og ansættelse af lærerkræfter m. v.

Nordiske Lærerorganisationers Samråd kan anbefale medlemsforslaget til vedtagelse.

København, den 3. april 1979

Voitto Ranne
Fuldmægtig

Kjeld Kierkegaard
Sekretær

Nordisk Akademikerråd:

Efter forelæggelse for medlemsorganisationerne kan Nordisk Akademikerråd udtale sin fulde tilslutning til, at der snarest muligt optages forhandlinger mellem de nordiske regeringer med henblik på at udvide adgangen til de nordiske landes udlandsskoler således at der, mod omkostningsdækning, gives adgang for børn fra samtlige nordiske lande.

Nordiske børn, som på grund af forældrenes arbejde i udlandet ikke kan følge undervisningen i en skole i hjemlandet, må have bedre muligheder for at få adgang til en skole, som drives af et nordisk land eller, hvis det er muligt, som en fællesnordisk institution. Et samarbejde mellem de nordiske lande om udlandsskolerne vil kunne give skolerne et bedre eksistens- og udviklingsgrundlag, bl. a. gennem et større elevunderlag, hvorved det også kan blive muligt at garantere bedre lærerressourcer.

Til belysning af spørgsmålene vedr. udlandsskolerne kan vi viderebringe SACO/SR's omtale af problemerne ved den svenske skole i Moskva. Det anføres her:

Moskva-skolans fortbestånd är direkt beroende av om en nordisk samverkan kommer till stånd, eftersom antalet svenska barn i Moskva fluktuerar kraftigt år från år. Därför bör även andra nordiska barn som deltar i svenska skolans undervisning få inräknas i den bidragsgrundande kvoten. Inte minst i ett så slutet land som Sovjetunionen är det viktigt att skapa den trygghet för barnen som en skola med undervisning liknande hemlandets innebär. Tilläggas kan att både den amerikanska och den franska skolan numera endast i begränsad omfattning accepterar barn från andra språkområden än sina egna. Liknande förhållanden gäller många andra orter.

De nordiske regeringer bør have et fælles finansielt ansvar for udlandsskolernes virksomhed, også selv om den enkelte skole af praktiske grunde (forskellige studieplaner, skolelovgivning m. v.) ikke i alle henseender kan drives fælles, og reglerne for offentlige tilskud til undervisning af børn i udlandet bør smidiggøres.

København, den 2. april 1979

Nordisk Akademikerråd

Bent Nyløkke Jørgensen
Formand

Knud Bent Hey

D a n m a r k**Undervisningsministeriet**

— — — skal man herved udtale, at man fra dansk side ikke ser sig i stand til at gå ind i forhandlinger sigtende på at hidføre en ordning, hvorefter offentlige myndigheder i Danmark vil skulle påtage sig ansvaret for undervisningen af danske børn i udlandet og således f. eks. helt eller delvis skulle dække udgifterne ved børnenes undervisning i nordiske skoler uden for Norden ved ydelse af tilskud fra offentlige kasser.

Baggrunden herfor er, at man i Danmark følger den linie, at man i princippet ikke støtter dansk skoleundervisning i udlandet gennem faste tilskudsordninger, på grund af de store økonomiske konsekvenser, som dette kunne føre med sig. Dette gælder, hvad enten det drejer sig om en fuldstændig undervisning på dansk eller blot en danskundervisning ydet som supplement til en lokal undervisning.

For danskere, det i arbejds medfør er udsendt til fremmede lande — hvad enten de er udsendt af offentlige myndigheder eller private virksomheder — gælder, at de normalt ikke vil have problemer med at betale for at få deres børn undervist i nordiske skoler eller andre skoler på stedet, idet de vil kunne få skolepengene refunderet hos arbejdsgiveren.

Man ser derfor fortsat meget gerne danske børn optaget i nordiske udlandsskoler, men må samtidig henvise disse skoler til at søge deres omkostninger ved optagelsen af de danske børn dækket i det ønskede omfang gennem opkrævning af skolepenge hos forældrene.

Det kan tilføjes, at som modstykke til denne "territoriale" indstilling ydes der meget væsentlige danske statstilskud til udenlandske, fremmedsprogede, private skoler i Danmark, og der gives udenlandske børn i danske skoler gratis modersmålsundervisning.

Det tilføjes, at ministeriet for kulturelle anliggender ingen bemærkninger har haft til forslaget.

København, den 2. februar 1979

P. m. v.

E. Goldschmidt

F. Noer
Fuldmægtig

Ambassaden i Dublin:

— — — skal jeg som tillidsmand for de udeværende chefer anføre følgende:

1) Et af de største problemer for udsendelse til poster, navnlig i øst-europæiske eller såkaldte eksotiske lande, er børnenes forsvarlige skole-

gang. På grund af manglende lokale skolefaciliteter tvinges tjenestemændene alt for ofte til at efterlade børnene i Danmark, hvilket næsten aldrig er i overensstemmelse med børnenes tarv.

2) Over for den merudgift, der vil påfalde statskassen ved eventuelle tilskud til de nordiske udenlandsskoler, må ses den besparelse, der samtidig indvindes ved at have børnene gående på andre skoler i opholdslandet eller evt. kostskoler i tredjelande og naturligvis også i en vis grad ved skolegang i Danmark.

3) Så vidt jeg kan se af bilaget, eksisterer der for tiden kun tre sådanne svenske udenlandsskoler. Går man ud over de nordiske udenrigstjenester og inddrager midlertidigt udsendte danske erhvervsfolk m. v., der i regelen alle svarer skat i Danmark, er der næppe tvivl om, at der kunne blive behov for yderligere et antal skoler, hvis der kunne blive internordisk enighed om finansieringen. At skolefaciliteterne nødvendigvis må blive beskedne accepterer formentlig alle interesserede, men det skulle alligevel være muligt på rimelige økonomiske betingelser at etablere skandinaviske småskoler ude omkring i verden, hvor der er behov derfor. Det er et spørgsmål, om ikke også de skandinaviske lærerforeninger kunne være interesserede i midlertidige udstationeringer af skandinavisk lærerkraft, som herigennem på fornuftig vis kunne skaffe sig yderligere uddannelses- og erfaringsgrundlag.

4) Jeg vil derfor på mine kollegers og egne vegne give det fremsatte forslag vor bedste anbefaling. Det bemærkes, at jeg i denne sag har været i kontakt med nogle af mine udeværende kolleger.

Dublin, den 26. januar 1979

G. F. K. Harhoff

Dansk Arbejdsgiverforening har i skrivelse den 10 januari 1979 förklarar sig icke önska avgiva något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Dansk Missionsråd:

Vi har henvendt os til danske missionsorganisationer angående udsendinge med børn i den skolesøgende alder.

Af svarene fremgår det, at det samlede antal skolesøgende børn for tiden er 77, fordelt i følgende lande: Argentina, Canada, Etiopien, Tanzania, Sydafrika, Zambia, Nigeria, Rwanda, Burundi, Oman, Bangladesh, Thailand, Taiwan og Japan.

Det største antal i et enkelt land er i Tanzania, hvor der i øjeblikket er 24 børn. I 9 af de andre lande ligger tallet mellem 5 og 10 børn.

Mange børn får ingen danskundervisning ud over, hvad deres forældre giver dem. De ældste sendes ofte til engelsksprogede kostskoler.

I tilfælde, hvor der sendes børn til svenske skoler, som f. eks. i Nzegu i Tanzania, betales en skoleafgift.

Nogle organisationer opretter nordiske skoler eller danske skoler ved selv at sende danske lærere ud (bl. a. Tanzania, Nigeria, Rwanda, Etiopien).

Organisationerne er baserede på frivillige bidrag, og det er en stor belastning i deres økonomi at sikre børnene en tilfredsstillende undervisning, hvis det overhovedet er muligt. Et enkelt selskab angiver et budget på 67.000 kr. til dette formål. De har modtaget 10.000 kr. af tipsmidlerne. Forældrene arbejder normalt i perioder af 2—5 år, og mange er ude i flere perioder.

Fri adgang til nordiske skoler løser ikke hele problemet, medmindre der samtidig er mulighed for danskundervisning. Denne erfaring har man bl. a. gjort med danske børn i den norske skole i Katmandu. Det bemærkes, at når vi herhjemme kan ofre store beløb på undervisning af fremmedarbejderbørn, må det anses for rimeligt, at der også ydes undervisningsstøtte til danske børn i udlandet, så de uden for store vanskeligheder kan glide ind i det danske uddannelsesystem, når de kommer hjem.

Danske missionsorganisationer er derfor interesserede i at støtte et forslag, der giver danske børn i udlandet samme vilkår, som tilbydes i de andre nordiske lande.

København, den 20. marts 1979

Anker Gjerding

Mellemfolkeligt Samvirke:

Medlemfolkeligt Samvirkes frivillige er generelt så unge at deres børn er under skolealderen. Videre bor de så spredt, at kun meget få ville kunne gøre brug af en nordisk skole i det omfang sådanne er/vil blive etableret i vore samarbejdslande Kenya, Tanzania, Zambia, Botswana og Lesotho.

Forslaget skønnes derfor kun at have marginal betydning for danske frivilliges børn.

København, den 9. april 1979

Birger Egekvist

U-landsforeningen Svalerne har i skrivelse den 11 april 1979 förklarat sig icke önska uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Barn till tjänstemän, vilka tjänstgör vid finsk utlandsrepresentation, utför sin skolgång i utlandet vanligtvis vid s. k. internationella skolor. Det bör nämnas, att vid Finlands ambassad i Moskva finns det, avvikande från våra andra representationer, en finsk grundskola, om vars ställning såsom av finska undervisningsmyndigheter övervakad skola som bäst underhandlas med undervisningsministeriet.

Ur utrikesförvaltningens tjänstemäns synpunkt är det viktigt, att de kan, om de så vill, utvidga sina barns skolningsmöjligheter genom att placera dem även i andra nordiska länders skolor. Av denna orsak stöder utrikesministeriet i princip i Nordiska radet gjorda medlemsförslag, enligt vilken man skulle uppta förhandlingar om utvidgning av tillträdet till de nordiska ländernas utlandsskolor så att det mot kostnadstäckning gäller barn från samtliga nordiska länder.

Helsingfors den 4 april 1979

Matti Tuovinen
Statssekreterare

Irmeli Mustonen
Utrikessekreterare

Skolstyrelsen¹:

I utlandet finns några verksamma nordiska skolor. Till dessa har alla nordiska barn i princip fritt inträde, men kostnadsfrågan har medfört svårigheter. Ökad internationalism och nyexport torde i framtiden medföra allt större behov av att inrätta sådana skolor, varför det skulle vara önskvärt att lösa även kostnadsproblemen.

Enligt skolstyrelsen är det naturligt att när ett nordiskt land inrättar en skola i ett land utanför Norden, barn även från alla övriga nordiska länder garanteras inträde till en sådan skola och att de nordiska länderna tillsammans ansvarar för kostnaderna för skolan i förhållande till antalet barn från varje land. Enligt skolstyrelsen måste man också tillsammans komma överens om vilket elevantal som räcker för inrät-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

tandet av en sådana skola. I relevantalet kunde härvid medräknas alla barn från de olika nordiska länderna. Man måste också fästa uppmärksamhet vid dem som fungerar som initiativtagare, hur samarbetet organiseras och under vilket lands skolsystem skolan lyder.

För Finlands del skulle en nordisk skola huvudsakligen tjäna endast finlandssvenska barns utbildning. För deras del skulle detta vara den ändamålsenligaste lösningen, eftersom deras antal är litet. Skolsystemen och läroplanen i de nordiska länderna skiljer sig inte så mycket från varandra att gemensamma skolor i den föreslagna omfattningen inte skulle vara möjliga.

Problemen i anslutning till finska barns skolgång löses inte med denna ordning. Deras utbildning borde man också försöka anordna i huvudsak på modersmålet. Ramarna för utbildningens anordnande kunde vara likadana t. ex. i fråga om administrativa lösningar. Finskspråkiga skolor skulle nog vara avsedda i huvudsak för finska barn, varför det i detta hänseende inte skulle finnas något behov för gemensamma skolor.

Helsingfors den 13 mars 1979

Erkki Aho
Generaldirektör

Tuomo Häyhä
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Med hänsyn till skolväsendets likartade innehåll och utformning i de nordiska länderna förordar landskapsstyrelsen att Nordiska rådet skyndsamt måtte antaga den föreslagna rekommendationen.

Mariehamn den 12 januari 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Lennart Winqvist
Utbildningschef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund har i skrivelse den 30 mars 1979 förklarat sig icke ha något att invända mot medlemsförslaget.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r. f.:

— — — anser de i förslaget framställda synpunkterna motiverade. Med anledning härav förenar sig centralförbundet om det av initiativtagarna framställda förslaget, att Nordiska rådet skulle för rege-

ringarna i de nordiska länderna rekommendera att skyndsamt uppta förhandlingar om utvidgning av tillträdet till de nordiska ländernas utlandsskolor så att det mot kostnadstäckning gäller barn från samtliga nordiska länder.

Helsingfors den 27 april 1979

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r. f.

T. Jaatela

Svenska folkskolans vänner:

Svenska folkskolans vänner finner det föreliggande medlemsförslaget vara av stor betydelse för tryggande av de berörda skolornas existens. SFV har under ett tiotal år beviljat understöd till finländska missionärers barn, som besökt den svenska skolan i Tanzania. Under en följd av år har understöd även beviljats barn till finländska missionärer i Kenya. De barn som berörts av dessa understöd har inte av staten erhållit något som helst understöd, inte heller de skolor de besökt. I förhållande till barn från andra nordiska länder har de stått i en avsevärt sämre situation och barnens föräldrar har haft betydligt större kostnader för sina barns utbildning än föräldrar från de övriga nordiska länderna.

SFV förordar därför medlemsförslagets förverkligande och finner att det på ett naturligt sätt anknyter sig till den självklara förpliktelsen för de nordiska staterna att ikläda sig ansvar för barnens skolgång och utbildning, medan föräldrarna fullgör en uppgift inom u-landsverksamheten.

Helsingfors den 6 februari 1979

Svenska folkskolans vänner r. f.

Kaj Snellman
Ordförande

Ragnar Mannil
Sekreterare

Finska missionssällskapet r. f.:

Finska missionssällskapet understöder medlemsförslaget och anser det vara av stor betydelse främst för de svenskspråkiga eleverna.

Finska missionssällskapet arbetar i Namibia, Botswana, Angola, Tanzania, Etiopien, Senegal, Israel, Pakistan, Hongkong, Taiwan, Nepal, Thailand, Filippinerna och Papua-Nya Guinea.

Under många år har vårt sällskap sett det som sin plikt att ordna undervisning för missionärernas barn. Medlen för denna undervisning har nästan helt bekostats genom insamlingar på frivillig väg. Sällskapet

uppehåller skolor, i vilka man följer den finska grundskolans läroplan, i Namibia, Angola och Etiopien (tidigare också i Tanzania). På de övriga fälten går missionärsbarnen i internationella skolor och erhåller stödundervisning i finska eller svenska samt finlandsorienterade ämnen. Vid jämförelse med till exempel Sverige eller Norge har statsunderstödet för finländska missionärens barn varit rätt blygsamt.

Finska missionssällskapet understöder helhjärtat förslaget och ser det naturligt att alla de nordiska länderna på samma grunder understöder skolundervisning för skolelever som tillfälligt är bosatta utomlands.

Helsingfors den 20 mars 1979

Finska missionssällskapet r.f.

Alexi Vallisaari
Bitr. missionsdirektor
Prost

Pertti Airikkala
Sekreterare
Vice häradshövding

Svenska lutherska evangeliföreningen i Finland:

Det är med glädje vi konstaterar, att Ni driver denna viktiga sak framåt. Vi har under många år konstaterat att våra missionärens barn (Svenska lutherska evangeliföreningen bedriver omfattande missionsverksamhet i Kenya sedan år 1963) icke har kunnat räkna med samma rättigheter till skola och utbildning som deras jämnåriga i hemlandet får del av. Detta beror givetvis därpå, att de bor i utlandet, med begränsade möjligheter till svenska skolor, men också därpå att vårt lands myndigheter icke till fullo har beaktat missionärernas u-landsverksamhet. Vi hoppas på en förbättring i alla avseenden och att ni i Nordiska rådet snabbt kan komma fram till lösningar, som kan tjäna de nordiska ländernas utlandsskolor. Vi förordar er rekommendation.

Vasa den 30 mars 1979

Gustav Norrback

Pingstväckelsens mission:

---

1. Den finlandssvenska pingstväckelsen har bedrivit verksamhet i Tanzania under 30 års tid. Skol-, dispensär- och barnhemsverksamheten har getts stort utrymme. Missionärernas antal ca 15—20.

2. Under dessa år har barnen till dessa missionärer/u-landsarbetare, erhållit utbildning vid Svenska skolan i Nzega. De fyra första åren har undervisningen meddelats av lärare från Sverige. Sedan har eleverna knutits till Hermods korrespondensinstitut. Också dessa studier övervakas av skolans lärare.

3. Själva undervisningen har varit avgiftsfri tack vare förståelse från skolans ägare och lärare. Skolans driftskostnader har vi tagit del i. Senaste år utgjorde denna summa skr. 8 145 per elev och år. Elever från Sverige har Hermodskurserna gratis medan elever från Finland betalar full kursavgift. Finska staten har inte i någon form gett understöd till våra elever.

4. Elevernas antal under åren har varit 7—10.

5. Vi uttalar en förhoppning att eleverna från Finland

- skulle få hjälp med de höga driftskostnaderna för skolan,
- att Hermodsstudierna skulle bekostas av finska staten,
- att finska språket i någon form skulle meddelas våra elever i Nzega.

Allt detta med hänsyn till det utomordentligt goda och uppoffrande arbete som barnens föräldrar utför i ett u-land.

Vasa den 6 februari 1979

Pingstväckelsens u-landsmission

Arne Herberts
Missionssekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet støtter forslaget om at det blir innledet forhandlinger mellom de nordiske land om forutsetningene for et nærmere samarbeid om driften av nordiske grunnskoler i utlandet. For alle de nordiske land synes et slikt samarbeid å kunne innebære økonomiske og organisatoriske fordeler.

Departementet forutser visse formelle vanskeligheter i denne forbindelse, bl. a. fordi de norske skolene det gjelder har statstilskott etter bestemte forutsetninger basert på Lov av 6. mars 1970 om private skoler.

Vi viser ellers til Grunnskolerådets uttalelse av 19. mars 1979, som er sendt direkte til Nordisk Råd, Den norske delegasjon.

Kirke- og undervisningsdepartementet vil for øvrig peke på at samarbeid/koordinering mellom norske og svenske skoletilbud i utlandet allerede er innledet etter et møte mellom de to lands undervisnings-

ministre den 28. mars 1979. Det er etablert en norsk-svensk arbeidsgruppe som drøfter aktuelle, kortsiktige forslag til samarbeidsformer og -tiltak, herunder også eventuelle refusjonsordninger.

Oslo, 19. april 1979

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Grunnskolerådet:

Sakens aktualitet

Norges engasjement i u-hjelpsprosjekt, misjonsarbeid og andre foretak i utlandet har ført til at stadig flere norske familier er bosatt i utlandet for kortere eller lengre perioder. Det samme synes å være tilfelle i de andre nordiske land. Tilbudet til skolegang for barn i skolepliktig alder varierer imidlertid, avhengig av de reglene for tilskudd til undervisning i utlandet som gjelder i hvert av de nordiske land. Av det tilsendte medlemsforslaget fremgår det at reglene er svært forskjellige og at det er behov for et samarbeid om de nordiske lands utenlandsskoler.

Grunnskolerådet har i den anledning sett nærmere på de ordningene som gjelder for norske barn i utlandet. Den norske stat gir i dag

- tilskudd til private grunnskoler i utlandet etter Lov om private skoler av 1970.
- tilskudd til kompletterende undervisning i norsk, kristendoms-kunnskap og samfunnsfag til grupper av norske elever ved ikke-norske skoler i utlandet.

Gjennom disse ordningene har en langt på vei kunnet imøtekomme behovet for skolegang for norske barn i utlandet. Tilskuddsordningene synes å være kommet inn i rutiner som fungerer hensiktsmessig.

Grunnskolerådet er oppmerksom på at det er knyttet vilkår til disse tilskuddsordningene som gjør at en del norske barn i utlandet likevel ikke får nyte godt av tilbudene.

Dersom en skal drøfte et eventuelt nordisk samarbeid om utenlandsskolene, må dette i tilfelle sees på bakgrunn av de norske elevene som faller utenom nåværende ordninger.

Vi vil peke på følgende:

1. Tilskudd til private skoler i utlandet

Godkjenning av private skoler i utlandet krever 10 elever for å bli opprettet. Tilskuddet faller bort hvis elevtallet blir under 6.

Statstilskuddet dekker 85 % av deler av driftsutgiftene, beregnet etter en kostnadsfaktor til lærerlønn og fritt skolemateriell. Skolens eier må sørge for tilfredsstillende bygninger til skole, internat og lærerbolig(er) og selv dekke utgiftene til slike etableringer i tillegg til de øvrige driftsutgiftene. I mange tilfeller er det elevenes foreldre som i form av skolepenger må betale den del av utgiftene som ikke dekkes av statstilskuddet. Utgiftene til skolepenger kan i enkelte tilfeller bli ganske store. En vil her peke på at ikke alle nordmenn i utlandet har utenlands-tillegg eller selskaper bak seg som gir tilskudd til barnas skolegang.

Selv om elevgrunnlaget skulle være til stede, kan trolig opprettelse av norsk skole hindres av økonomiske årsaker, fordi man ikke har de nødvendige bygninger eller midler til slike investeringer, evt. også fordi skolepengene blir en for stor belastning for foreldrene.

I andre tilfeller kan alt ligge vel til rette når det gjelder skolehus og boliger, men elevgrunnlaget er for lavt i forhold til vilkårene for å bli godkjent som tilskuddsberettiget etter Lov om private skoler.

Så vidt vi forstår, har det i slike tilfeller hittil ikke vært mulig å fylle opp med elever fra andre nordiske land. Dette har heller ikke vært mulig der skoler har stått i fare for å få under 6 elever. Dette spørsmålet er aktuelt å ta opp i nordisk sammenheng, slik det også er pekt på i medlemsforslaget.

2. *Tilskudd til kompletterende undervisning*

Norske elever i utlandet som faller utenom ordningen nevnt i pkt. 1, er henvist til skolegang ved nasjonale eller internasjonale skoler i utlandet. De får derved ikke en undervisning som tilsvarer den de ville fått i Norge. Dette har en søkt å bøte på ved å gi tilskudd til undervisning i norsk, kristendomskunnskap og samfunnsfag. Ved enkelte svenske skoler i utlandet er det opprettet egne klasser/grupper for norske elever.

En forutsetning for å få dette tilskuddet er imidlertid at undervisningen gis av en person som kan godkjennes av skoledirektøren i Oslo og Akershus. Her kan det oppstå praktiske vansker, f. eks. ved at ingen kan påta seg slik undervisning. Selv ikke foreldrene kan gjøre dette dersom elevene går på en internatskole så langt borte at de bare er hjemme i feriene.

En del norske elever i utlandet vil derfor falle utenom også denne ordningen.

Tiltak

Grunnskolerådet vil peke på at det er grunn til å se nærmere på hva som kan gjøres for å få tilskuddsordninger som kan tilgodese alle norske elever i utlandet. Saken kan gjerne tas opp i nordisk sammenheng, men en bør vel egentlig også fra norsk side vurdere om gjeldende norske

ordninger kan gjøres bedre, etv. gjennom justeringer av reglene for elevgrunnlag, grunnlaget for beregning av kostnadsfaktoren, støtte til etableringsutgifter m. m.

Selv om de tilskuddsordningene en har i dag, ikke er helt tilfredsstillende, bør en ikke forlate disse før nye ordninger er nøye vurdert.

Grunnskolerådet ser positivt på initiativet som medlemmene har tatt ved å reise saken i Nordisk Råd. Siktemålet må være et godt skoletilbud for alle norske elever i utlandet, også de som faller utenom nåværende tilskuddsordninger.

Det reiser seg imidlertid en del problemer i denne sammenheng. De norske skoler i utlandet er private, og de kan ikke alltid pålegges å ta inn flere elever.

En bør også ta opp spørsmål som gjelder elevenes skolepenger. Elever fra andre nordiske land som ikke har tilknytning til organisasjonen eller selskapet som eier skolen, vil trolig måtte betale skolepenger til dekning av de utgiftene statstilskuddet ikke dekker. En bør i denne sammenheng også drøfte grunnlaget for statstilskuddet, sett i forhold til skolepengene.

Med elever fra ulike nordiske land på samme skole vil det oppstå en del praktiske problem, bl. a. når det gjelder undervisningsplaner og lærebøker. Til tross for det samarbeidet som har pågått om harmonisering av enkelte læreplaner, har de nordiske land forholdsvis forskjellig skolestruktur. En ser imidlertid positivt på mulighetene for i praksis å kunne utprøve en samordning av disse strukturene innenfor samme skole.

Grunnskolerådet mener ulike løsninger kan være aktuelle og bør vurderes ut fra de behov som er til stede i ulike land. Følgende ordninger bør være mulige:

1. Norske skoler i utlandet med bare norske elever. Tilskudd etter samme regler som i dag.

2. Norske skoler i utlandet med enkelt-elever, grupper eller klasser med nordiske elever.

3. Nordiske skoler i utlandet som er fullt integrerte eller oppdelt med grupper/klasser for elever fra Sverige, Norge, etc.

(Det ville være et interessant eksperiment om de nordiske stater kunne gå sammen om en slik skole.)

4. Undervisning av norske enkelt-elever, grupper eller klasser ved andre nordiske, nasjonale eller internasjonale skoler i utlandet. Tilskudd etter reglene for kompletterende undervisning.

5. Undervisning av elever sammensatt fra forskjellige nordiske land i grupper/klasser ved internasjonale/nasjonale skoler i utlandet. Tilskudd etter mønster fra ordningen med tilskudd til kompletterende undervisning kan være aktuelt.

Ved alternativene 2, 3 og 5 vil det fra et norsk synspunkt være nødvendig å få avklart flere forhold, bl. a.:

- spørsmålet om undervisningsplaner
- valg av lærebøker, jfr. godkjenningsordning i Norge

- avvikling av eksamen for norske elever
- organisering av undervisningen
- regler for klassesdeling
- fag- og timefordeling
- godkjenningsprosedyren
- regler for tilskudd
- rutiner m. m.

Grunnskolerådet finner det nødvendig at disse forholdene blir grundig vurdert og vil derfor tilrå at det blir nedsatt en arbeidsgruppe både på nordisk plan og innenfor hvert enkelt land til å utrede disse spørsmålene. Vi vil foreslå at en eventuell norsk arbeidsgruppe har med representanter fra f. eks.:

- Den norske delegasjonen i Nordisk Råd
- Kirke- og undervisningsdepartementet
- Grunnskolerådet
- Skoledirektøren i Oslo og Akershus
- Brukergruppen, dvs. foreldrerepresentant(er)
- Eierorganisasjon(er)

Vi håper at en eventuell utredning av denne saken kan resultere i praktiske løsninger til beste for våre elever i utlandet.

Oslo, 19. mars 1979

Vidar Guldal

Gunhild Hagen

Norsk arbeidsgiverforening:

Norsk arbeidsgiverforening støtter det forslag som er fremsatt om et felles ansvar for skoler i utlandet. Vi mener det vil være naturlig å formalisere det nordiske samarbeide på dette område på en mer forpliktende måte for de enkelte nordiske land.

Oslo, 17. april 1979

Norsk arbeidsgiverforening

Pål Kraby

S v e r i g e

Skolöverstyrelsen (SÖ):

I svenska utlandsskolor har sedan lång tid tillbaka funnits elever, som varit barn till medborgare i de andra nordiska länderna. Detta förhållande har uppmärksamrats allt mer på senare år, i takt med att antalet sådana elever ökat.

Sålunda berörde utlandsskoleutredningen (SOU 1977: 21) — ehuru endast i förbigående — att barn från de övriga nordiska länderna går i svenska utlandsskolor.

SÖ föreslog i sitt remissyttrande 1977-10-05 över utlandsskoleutredningens betänkande, "att barn från de övriga nordiska länderna skall vara behöriga på villkor motsvarande villkoren för svenska barn. Frågan om mellanstatlig ekonomisk ersättning torde kunna tas upp till överläggning mellan ländernas myndigheter".

Budgetpropositionen (prop 1977/78: 100, bilaga 12, s. 244 ff) berörde inte frågan.

I motion 1977/78: 1562 (Lars Schött och Ingrid Sundberg) citerades SÖ:s yttrande och föreslogs "att förhandlingar upptas med övriga nordiska länder om utvidgning av tillträdet till utlandssvenska skolor så att det mot kostnadstäckning gäller också barn från dessa länder".

Utbildningsutskottet (UbU 1977/78: 18, s. 3) anförde: "Vad sedan gäller frågan om en vidgning av behörighetsbegreppet till att avse barn till föräldrar som är medborgare i något av länderna Danmark, Norge, Finland och Island och vilkas vistelse i utlandet är ett intresse för landet i fråga, bör föreslagen anordning kunna övervägas av de nordiska regeringarna."

Medlemsförslagets huvudsyfte — sådant detta uttrycks i hemställan — är en "utvidgning av tillträdet till de nordiska ländernas utlandsskolor". Den åsyftade utvidgningen preciseras till sin omfattning så, att barn från samtliga nordiska länder skulle "äga rätt till undervisning *på samma villkor* (understruket här) i utlandsskolor oavsett vilket nordiskt land som driver skolan i fråga". En förutsättning för denna ömsesidighet anges vara "en ekonomisk ansvarsfördelning" mellan länderna, närmare preciserad som överenskommelse om kostnadstäckning. Dessa båda komponenter — tillträde på samma villkor och ekonomisk ansvarsfördelning — är medlemsförslagets huvudinnehåll.

Vad beträffar möjligheten att vinna inträde i svensk¹ utlandsskola kan då först uppmärksammas att elever från vilket land som helst enligt gällande bestämmelser får tas in i skolan, vilket också påpekats i medlemsförslaget. Den enda inskränkningen är, att andra elever än "behöriga" (se vidare nedan) inte får tas in i sådan omfattning, att undervisningen blir lidande (15 § förordningen 1978: 591 om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet). Den till synes enda nödvändiga — och allra enklaste — åtgärden skulle vara ett beslut, att alla norska barn i

¹ Föreliggande medlemsförslag åsyftar ömsesidighet mellan de nordiska länderna: en svensk utlandsskola skall ta emot elever också från Danmark, Finland, Island och Norge, en dansk utlandsskola skall ta emot elever också från Finland, Island, Norge och Sverige osv. För att förenkla uttryckssätten använder SÖ i det följande ett exempel som uttryck för alla dessa ömsesidiga förhållanden, nämligen att det gäller en svensk utlandsskola, och att det är norska elever, som tas emot i skolan.

mån av utrymme har tillträde till svensk utlandsskola, mot viss ersättning och oavsett vem som blir ersättningskyldig.

När man preciserar den föreslagna utvidgningen av rätten till tillträde så, att elever från alla de nordiska länderna skulle få tas in i svensk utlandsskola på samma villkor som svenska elever, stöter man emellertid på frågan om elevernas "behörighet" och bestämmelserna om statsbidrag.

I 29 § förordningen 1978: 591 bestäms vilka grupper barn som får räknas som elever i svensk utlandsskola (och i korrespondensundervisning, 35 §). En norsk elev får räknas, dvs. blir "behörig", endast om synnerliga skäl föreligger med hänsyn till sociala förhållanden (29 § andra stycket). En utvidgning av tillträdet till utlandsskola i medlemsförslagets syfte skulle innebära, att ett norskt barn vore "behörigt" som elev i svensk utlandsskola, om åtminstone en av barnets föräldrar vore norsk medborgare och åtminstone en av dem vistades i utlandet, t ex på grund av tjänstgöring vid norsk myndighet eller vid företag med nära anknytning till Norge. De svenska statsmakterna skulle kunna besluta om en dylik utvidgning av "behörigheten" som elev i svensk utlandsskola utan att en ekonomisk överenskommelse om kostnadstäckning träffades. I belysning av de praktiskt ekonomiska förhållanden, som uppvisas i nästa stycke, ter sig dock denna möjlighet mera som av teoretisk karaktär.

Antalet "behöriga" elever är avgörande för antalet statsbidragsberättigade lärartjänster. Sålunda utgår statsbidrag för en lärartjänst på låg- och mellanstadiet, om 14 elever finns, men för två lärartjänster, om minst 15 elever finns. Av de andra båda slagen av statsbidrag till utlandsskola, nämligen särskilt driftbidrag och lokalbidrag, är det första proportionellt mot statsbidraget till lärarlöner; lokalbidraget ökar också, när antalet lärartjänster ökar, eftersom fler undervisningslokaler då behövs. Detsamma gäller statsbidraget till lärares reseersättning (förordning 1978-06-29 om statsbidrag till kostnader för resor och flyttning för lärare vid utlandsskolor). I stort sett fördubblas statsbidraget, när antalet lärartjänster ökar från en till två. Det torde därför vara rimligt, att en utvidgning av "behörigheten" medför en överenskommelse om kostnadstäckning eller i varje fall om ersättning. Även på högstadiet är antalet "behöriga" elever avgörande för antalet statsbidragsberättigade lärartjänster.

En formalisering av samarbetet mellan de nordiska länderna enligt medlemsförslaget kan tänkas få vissa följdverkningar. Dessa berörs inte i förslaget. SÖ anser det emellertid önskvärt, att följdverkningarna belyses något och får därför också anföra följande.

I varje fall om antalet norska elever i en svensk utlandsskola blir mera väsentligt, kan det tänkas att önskemål om undervisning i norska språket och i andra rent norska moment framförs. Veckotimtal för

dessa moment bör bestämmas. Timplanens konstruktion bör alltså behandlas, liksom innehållet i den rent norska undervisningen.

Emellertid uppkommer ej endast pedagogiska problem som följdverkningar av ett formaliserat samarbete utan också administrativa och organisatoriska spörsmål. Sålunda torde undervisning i norska språket — måhända även i övriga rent norska moment — böra meddelas av norsk(a) lärare. Proceduren för tillsättning av norsk(a) lärare i svensk utlandsskola bör uppmärksammas. Svensk (heltidsanställd) lärare i utlandsskola tillsätts nu av skolans styrelse, sedan tjänsten ledigkungsjorts av SÖ.

För elever i utlandsskola utfärdas betyg som i svensk grundskola. Om undervisning i norska språket m. m. införs, bör formerna för betyg åt norska elever samt betygens giltighet t. ex. för tillträde till gymnasieskola beaktas.

Antalet lärartjänster i en svensk utlandsskola bestäms årligen av SÖ. Ett tillskott av norska elever kan medföra, att antalet lärartjänster ökar, vilket tidigare påpekats. Frågan om övergång från två till tre lärartjänster är något mera komplicerad än den förut berörda om övergång från en till två tjänster. Formerna för beslut om antalet lärartjänster bör beaktas.

De nu senast berörda frågorna leder över till det allmännare spörsmålet hur en utlandsskolas organisation och administration påverkas av att elever från andra länder tillkommer på samma villkor som svenska elever. Situationen för skolans styrelse kompliceras, ledningsfunktionen blir mera påfrestande än i en rent svensk skola, krav på smidig samordning måste tillgodoses. Den i medlemsförslaget upptagna frågan om gemensamt ansvar för utlandsskolorna gäller således inte endast ekonomin utan också skolans drift och ledning.

Vilka av de pedagogiska, administrativa och organisatoriska spörsmålen som för sitt avgörande kan hänskjutas till varje skolas huvudman och styrelse och vilka av dem som måste avgöras genom centrala överenskommelser bör uppmärksammas.

I förlängningen av överväganden om tillträde till svensk utlandsskola för barn från de övriga nordiska länderna ligger möjligheten av att i vissa orter inrätta nordiska skolor, som då till viss del skulle förlora nationell karaktär och måhända stå under tillsyn av en internordisk instans. Även denna möjlighet bör uppmärksammas.

Medlemsförslaget berör inte korrespondensundervisningen, som är en vanlig form av svensk undervisning i utlandet för elever på högsta- och gymnasieskolstadiet. Svenska elever är elever i Hermods skola. Hermods kurser innehåller endast svenska texter, anpassade efter svenska skolbestämmelser. Betygen utfärdas av Hermods skola. Fråga uppkommer därför t. ex. hur Hermods kurser skall kunna kompletteras, och under vilka förhållanden betygen skall kunna bli giltiga i andra

länder. Givetvis måste också frågan om ekonomisk ersättning beaktas, t. ex. för handledning vid korrespondensundervisning.

Stockholm den 2 april 1979

Birgitta Ulvhammar

Ake Fältheim

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA):

Bakgrund

SIDA har sedan 1967 haft möjlighet att driva skolor för sina utlandsanställda. Denna möjlighet har motiverats med att SIDA-personalen ofta stationeras på orter, där andra skolmöjligheter saknas och att det av rekryteringsskäl varit nödvändigt att kunna erbjuda svenska skolor till de anställda. Skolorna har helt bekostats av SIDA inom ramen för biståndsverksamheten.

SIDA har för närvarande egna skolor i Zambia, Botswana, Mocambique och Guinea Bissau.

Utlandsskolor med SIDA som huvudman får finnas även om antalet elever understiger de tio, som normalt krävs för statsbidrag. Eftersom SIDA-skolorna räknas som utlandsskolor har även andra barn än de SIDA-anställdas barn tillträde. När elevantalet överstiger tio bör statsbidrag kunna utgå, om regeringen förklarar skolan berättigad till statsbidrag.

Aktuella problem

SIDA rekryterar sin personal i stor utsträckning från de nordiska länderna. I SIDA-skolorna har därför alltid funnits svensktalande barn från Finland och även barn från Norge och Danmark. Dessa barn är naturligtvis ej statsbidragsberättigade, men detta har ej vållat något problem, eftersom SIDA själv har bekostat sina utlandsskolor med medel inom biståndsramen.

I och med den nya skolförordningen för utlandsskolorna (1978: 591) öppnas möjligheten för SIDA-skolorna att få statsbidrag så snart elevantalet överstiger tio. Ett stort problem blir då dessa svensktalande nordiska barn i SIDA-skolorna. De uppfyller kravet på att vara barn till anställda vid svensk myndighet eller organisation såsom SIDA eller UD, men de uppfyller ej kravet på att åtminstone en av föräldrarna skall vara svensk medborgare.

Dessa krav för statsbidrag försvårar för SIDA-skolorna att få statsbidrag så snart barnantalet överstiger minimigränsen tio.

*Behov finns av två slags utlandsskolor**1. Nationella utlandsskolor*

Vid de svenska utlandsskolorna borde barn från övriga nordiska länder äga rätt till undervisning. Undervisningen bedrivs vid dessa skolor på svenska enligt svensk läroplan. Om möjligt borde undervisningen då kompletteras med hemspråksundervisning.

Dessa barn borde vid beräkning av statsbidrag från SÖ kunna jämföras med de barn vars föräldrar är svenska medborgare. En ekonomisk principuppgörelse om detta bör kunna träffas mellan anslagsbeviljande myndigheter i berörda länder.

Här bör särskilt uppmärksammas de barn vars föräldrar är anställda av svensk myndighet, ex. SIDA. Dessa barn borde utan vidare kunna medräknas bland de för statsbidrag behöriga barnen.

2. Nordiska utlandsskolor

I de fall där det kan anses motiverat, ex. samnordiska biståndsprojekt, borde nordiska utlandsskolor kunna inrättas. Genom att en sådan skola förses med lärare från flera länder kan hemspråksundervisningen tillgodoses, vilket är av stor betydelse främst för de mindre barnen.

Verksamheten vid en sådan skola drivs med en styrelse som huvudman. Fördelningen av kostnaderna kan ske genom en samnordisk överenskommelse om statsbidrag till dessa skolor.

SIDA hänvisar till ovanstående synpunkter och tillstyrker den rekommendation som väckts av medlemmar i Nordiska rådet om gemensamt ansvar för utlandsskolorna.

Stockholm den 7 maj 1977

Lars Boström
Tjfv byråchef

Leif Holmgren

Svenska kyrkans mission:

I Etiopien har svensk undervisning givits för 6 svenska och 3 norska barn i Nakamte. Både det norska och det svenska barnantalet kommer med all säkerhet att öka under de kommande åren. Fram till 1977 fanns i Nedjo en norsk-svensk skola, som nedlades i samband med att de norska missionärerna på grund av den politiska situationen lämnade landet. I och med att norska missionärer återvänder, blir frågan om gemensam skola i Bodji åter aktuell. Barnantalet kommer dock inte att bli så stort, att statsbidrag kommer att utgå från Sverige eller Norge enligt nu gällande regler.

I Indien är Svenska kyrkans missionsstyrelse huvudman för en skola

i Kodaikanal. Skolan har sedan många år haft ett skiftande antal norska barn. Då det svenska barnantalet tillfälligt tycks sjunka och påverka antalet lärartjänster, skulle det vara av stor vikt om även andra skandinaviska barn finge utgöra underlag för beräkning av antalet lärartjänster.

Svenska kyrkans missionsstyrelse ser mycket positivt på rekommendationen att de nordiska regeringarna måtte upptaga förhandlingar om utvidgning av tillträdet till de nordiska ländernas utlandsskolor så att länderna gemensamt förbinder sig att ansvara för utlandsskolornas verksamhet.

Uppsala den 3 maj 1979

Tore Furberg
Missionsdirektor

Utlandssvenskarnas förening:

Utlandssvenskarnas förening har länge uppmärksammat angelägenheten av nordiskt samarbete på utlandsundervisningens område. Sålunda anförde föreningen i remissyttrande den 29 september 1977 över den svenska utlandsskoleutredningens betänkande:

Med de nordiska länderna bör förhandlingar upptagas om på vilka villkor och mot vilken ersättning barn från dessa länder skall få gå i svenska utlandsskolor. I avvaktan på att uppgörelse träffas bör en generös inställning visas gentemot de nordiska barnen.

Den svenska utlandsundervisningen är jämförelsevis väl utbyggd, men den är behäftad med en inbyggd komplikation som inte klart kommit till uttryck i medlemsförslaget. Enligt gällande bestämmelser är det nämligen inte — såsom naturligt vore — *alla* barn till svenska medborgare som räknas som behöriga, när det gäller beräkandet av statsbidrag, utan en diskriminering sker baserad på föräldrarnas yrke. Sålunda kräves i princip att någon av föräldrarna vistas i utlandet på grund av tjänstgöring vid svensk myndighet eller organisation, tjänstgöring vid internationell organisation, tjänstgöring i företag med nära anknytning till Sverige, studier eller forskning för vilka studiemedel, stipendier eller lön utgår, kulturarbete på vilket vederbörandes huvudsakliga försörjning beror eller verksamhet i utlandet som i övrigt bedöms väsentlig för det svenska samhället.

Föreningen riktade i sitt ovannämnda remissyttrande stark kritik mot denna diskriminering från såväl principiell som praktisk synpunkt:

Att låta en grupp svenska medborgares rättsliga ställning i vad gäller barnens undervisning och utbildning bli beroende av föräldrarnas samsättning och yrke är ett återfall i gammalt stånds- och skråtänkande och hör inte hemma i ett modernt demokratiskt samhälle. Härtill kommer att en sådan uppdelning i praktiken leder till mycket besvärliga

avvägningar. Det finns allt skäl att i fortsättningen förskona våra skolmyndigheter från att nödgas lägga ner tid och möda på dylika ställningstaganden, vilka även efter den noggrannaste prövning ofta måste te sig godtyckliga och orättvisa.

I stället för vad utredningen föreslagit bör enligt vår mening gälla följande: Behöriga att gå i svensk utlandsskola, eller åtnjuta svensk korrespondensundervisning, bör vara alla barn för vilka gäller att åtminstone en av föräldrarna är eller har varit svensk medborgare, och åtminstone en av dem vistas i utlandet. (Med hänsyn särskilt till den kulturella aspekten bör det liksom hittills räcka med att en av föräldrarna är eller har varit svensk medborgare.) Om synnerliga skäl föreligger bör på sociala indikationer få medräknas även elev för vilken gäller att ingen av föräldrarna är eller har varit svensk medborgare. Alla sålunda behöriga barn bör medräknas vid bestämmandet av antalet med statsmedel avlönade lärartjänster vid utlandsskolorna etc., och motsvarande bör gälla i fråga om bidrag till svensk korrespondensundervisning.

Diskrimineringen av sådana svenska medborgare, som inte faller under de uppräknade kategorierna, måste anses utgöra en allvarlig belastning när det gäller att genomföra ett nordiskt samarbete på utlandsskoleområdet. I ett sådant samarbete bör jämställdhet självfallet råda mellan alla nordiska medborgare oberoende av deras yrkestillhörighet.

Utlandssvenskarnas förening vill därför föreslå att Nordiska rådet *dels* rekommenderar svenska regeringen att avskaffa den nuvarande diskrimineringen av vissa svenska medborgare i vad gäller bidragsberättigande till svensk utlandsundervisning, *dels* — såsom förslagsställarna yrkat — rekommenderar de nordiska regeringarna att skyndsamt uppta förhandlingar om utvidgning av tillträdet till de nordiska ländernas utlandsskolor, så att det mot kostnadstäckning gäller barn från samtliga nordiska länder.

Stockholm den 30 april 1979

Utlandssvenskarnas förening

Per Zethelius

Margareta Danielsson

Svenska missionsrådet:

Frågan om utlandsskolor är av mycket stor betydelse för de svenska missionernas arbetsmöjligheter utomlands. Vi hälsar därför med verkligt intresse det förslag som den 10 oktober 1978 väckts om att Nordiska rådet måtte rekommendera de nordiska regeringarna att skyndsamt uppta förhandlingar om utvidgning av tillträdet till de nordiska ländernas utlandsskolor så att det mot kostnadstäckning gäller barn från samtliga länder.

För svenskt vidkommande är frågan som känt i första hand om nordiska barn får räknas in som grund för statsbidrag. Vi anser att det nordiska samarbetet i många sammanhang har kommit så långt att detta vore en naturlig konsekvens. På flera håll utanför Europa sker konkret samarbete mellan missioner från olika nordiska länder, men vad det gäller barnen till dessa missionärer har ännu ingen samordning ägt rum. Visserligen kan barn från övriga nordiska länder ibland beredas utrymme, men som förslaget påpekar kan en situation ändå inträda där elevantalet av *svenska* barn blir för lågt och därför en nedläggning på sikt kan inträffa av en fungerande skola.

Vi anser att om en samnordisk överenskommelse på kort sikt inte skulle vara möjlig på grund av de delvis olika principerna beträffande utlandsskolor så många som möjligt av de nordiska länderna ändå borde sluta en överenskommelse av föreslagen typ. Erfarenheterna borde sedan kunna ligga till grund för en bredare överenskommelse längre fram.

Det är av stor vikt att det intresse för barns kulturella kontakter med sin egen miljö som i ökad utsträckning tar sig uttryck som t. ex. hemspråksundervisning för invandrare inte får vara mindre vad det gäller barn från de nordiska länderna som vistas i områden där det ännu är omöjligt att tänka sig att uppehållslandet har möjligheter att stå för en liknande tjänst. Tanken på barnens rättigheter, som det internationella barnåret på nytt aktualiserar, borde även i frågan om utlandsskolor sätta konkreta spår så att ej föräldrar av ekonomiska skäl hindras att ge sina barn en undervisning som bevarar kontakten med hemlandet.

Uppsala den 12 maj 1979

För Svenska missionsrådet

Per-Åke Wahlström
Sekreterare

Medlemsförslag om sänkning av flygpriserna på inomnordiska rutter

(Väckt av Nils Dahlman, Ralf Friberg och Seppo Westerlund)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Turisttrafikkomite (NTTK):

NTTK stiller seg prinsipielt bak forslaget til Nordisk Råd om å anbefale Nordiske Ministerråd å innkalle til en luftfartskonferanse vedrørende et nærmere samarbeide mellom de nordiske luftfartsselskapene, med særlig sikte på ytterligere prisdifferentiering og ruteforbedringer på de internordiske flyruter.

NTTK er — i store trekk — enig i forslagsstillernes argumentasjon for forslagets gjennomførelse, om at lavere flypriser vil stimulere den internordiske trafikk, og at dette i særlig grad kan få betydning for trafikken på de "lange" rutene (for eks. mellom Danmark og Finland, Finland—Norge samt til og fra de områder som er særlig avhengig av flyforbindelsene med de øvrige nordiske land, for eks. Nordkalotten, Island m. fl.).

NTTK vil imidlertid peke på at SAS' nye minipriser fra 1. mai 1979 mellom en rekke byer i Scandinavien (halv pris på "grønne" avganger) allerede er langt på vei til å løse problemet også generelt, idet miniprisene ikke er knyttet til en pakkeløsning, men bare krever minst 2 overnatninger, hvilket synes rimelig på en besøks- eller feriereise. Ytterligere gis det opp til 60 % rabatt på disse flyvninger til de eldre (over 60 år) og de unge (opp til 25 år) mot billett kjøp tidligst dagen før avreise. Fra 1. oktober d. å. innfører SAS et lenge etterspurt forbedret week-end tilbud på gruppe-IT-basis (min. 10 personer for ca. 2/3 flypris, inkl. 2 overnatninger). For eks. skal en lang week-end i København (eks. fredag—søndag) inkl. flyreisen Oslo—København og retur og hotellopphold koste nkr. 750,—!

Som kjent har SAS og Finnair også inngått en samarbeidsavtale på visse ruter/avganger som peker i samme retning. Etter NTTK's oppfatning er det hermed allerede skjedd markante forbedringer i flyselskaperes tilbud til fremme av internordisk reiseliv.

NTTK vil også peke på at en evt. konkurranseforvridning mellom fergetrafikken (f. eks. Danmark—Norge og Sverige—Finland) og luft-

farten, förårsaket av en större generell prisnedsettelse på flybillettene kan medføre en utilsiktet omgruppering av trafikken fra skip til fly uten at denne trafikk øker totalt, hvilket kan få betydelige økonomiske konsekvenser for rederiene og deres nå så omfattende reisetilbud (og frakttilbud) til Nordboerne. Disse eventuelle konsekvenser skal ses i relasjon til at langt den overveiende del av reisesamkvemmet i Norden foregår med bil eller kombinasjonen bil/ferge.

En nærmere undersøkelse av disse forhold — altså en nordisk trafikkøkonomisk konsekvensanalyse — bør etter NTTK's syn inngå som basismateriale i den foreslåtte luftfartskonferanse.

København, den 7. april 1979

Bjørn Pahle

Scandinavian Airlines System (SAS):

SAS ser positivt på forslagens grundtanke att vilja värna om och vidareutveckla det reguljära flygresandet i Norden. Vi finner emellertid att förslaget grundas på flera förutsättningar som vi anser vara principiellt felaktiga, och vi kan inte heller stödja de rekommendationer som riktas till Nordiska ministerrådet.

Visserligen har den internationella luftfartspolitiska situationen ändrats under de senaste två åren till följd av en ny amerikansk luftfartspolitik, men Skandinavien har hittills icke berörts direkt av denna nya politik; luftfartsavtalen mellan USA och de skandinaviska länderna har icke förändrats. Vår konkurrenssituation gentemot andra europeiska länder, vad avser nordatlantrafik, och gentemot det på Skandinavien nya flygbolaget Northwest Orient Airlines, har motiverat att vi introducerat nya lågpriser (s. k. Minipriser) för nordatlantrafiken.

Vi vill i detta sammanhang framhålla att de allmänna prissänkningar på Nordatlanten som förslaget refererar till icke har tagit formen av generella sänkningar av de normala biljettpriserna utan introducerats som nya specialpriser för t. ex. olika förköps- eller "standby"-biljetter. Elementära företagsekonomiska fakta dikterar att prissänkningar icke kan företas generellt utan de måste företas selektivt för att attrahera nya och priskänsliga marknadssegment. Generella sänkningar leder till intäktsänkningar samtidigt som de leder till ökat kapacitetsbehov och därigenom försämrar också kostnadssidan.

Just den ovannämnda selektiva prisfilosofin har SAS under senare år utvecklat i allt större omfattning, framförallt inrikes och internordiskt, i samarbete med berörda andra flygbolag. Grundtanken härvidlag har

varit att kunna stimulera det privata resandet och den individuella turismen, vilket förslagsställarna just pekat på. De senaste prisåtgärderna inom Norden redovisas nedan. (För ordningens skull ska nämnas att SAS nyligen ansökt om generella flygprishöjningar med normalt 7 % fr. o. m. 1 maj 1979, med anledning av kraftigt ökade drivmedelspriser, vilken höjning drabbar också nedanstående priser.)

1. Från den 1 april d. å. införs speciella enkelturspriser för ungdom (2—25 år) och pensionärer (över 65 år) för trafik mellan Sverige och Finland. Dessa priser är

Stockholm—Helsingfors eller v.v. SKR 160/FMK 150

Stockholm—Åbo eller v.v. SKR 140/FMK 130

Stockholm—Mariehamn eller v.v. SKR 90/FMK 80

2. Från den 1 mars d. å. infördes ett specialpris för tur/returesor mellan Sverige och Finland med max. 14 dagars giltighetstid. Priserna är

Stockholm—Helsingfors v.v. SKR 440/FMK 385

Stockholm—Åbo v.v. SKR 330/FMK 290

Stockholm—Mariehamn v.v. SKR 200/FMK 175

3. Från den 1 maj d. å. har SAS ansökt hos de skandinaviska myndigheterna om införande av speciella enkelturspriser för ungdom och pensionärer på samtliga interskandinaviska linjer. Rabatten uppgår till 60 % av det normala enkla biljettpriset, vilket exempelvis ger följande priser:

Köpenhamn—Oslo eller v.v. DKR 255/NKR 245

Köpenhamn—Stockholm eller v.v. DKR 255/SKR 210

Oslo—Stockholm eller v.v. NKR 240/SKR 205

4. Från den 1 maj d. å. har SAS likaså ansökt hos de skandinaviska myndigheterna om att få ändra nu gällande ”gröna” priser till ett interskandinaviskt förköpspris och samtidigt höja rabatten från 35 % till 50 %, vilket exempelvis resulterar i följande priser:

Köpenhamn—Oslo v.v. DKR 635/NKR 610

Köpenhamn—Stockholm v.v. DKR 635/SKR 515

Oslo—Stockholm v.v. NKR 600 SKR 505

5. Från den 1 april d. å. inför SAS/Danair en min. 14 dagars max. 28 dagars specialpris på DKR 1300.— (33 % rabatt) för trafik mellan Köpenhamn och Färöarna v.v.

6. För trafik mellan Danmark och Grönland finns ett min. 14 dagars/ max. 28 dagars specialpris på DKR 1616.— (44 % rabatt) under högsäsongen.

7. För trafik mellan Island och Skandinavien blir nuvarande specialpriser nedsatta per 1 april i år med 8 % för trafik från Skandinavien till Island.

Vi söker fortsatt nya alternativa möjligheter för att stimulera det internordiska resandet. Vi måste dock emfatiskt avvisa påståendet att ”det finns klara marginaler för en betydande sänkning av biljettpriserna på

de inomnordiska flygrutterna". Detta saknar grund. Förslagsställarna hänvisar till Linjeflygs framgång med nya låga inrikes priser i Sverige. Vi vill först framhålla att Linjeflygs lågpris-filosofi grundas på samma selektiva principer som vi redogjort för ovan. Filosofin har dock kunnat drivas något längre, i något större omfattning, på grund av Linjeflygs speciella kapacitetssituation för närvarande. Övergången till modernare flygmateriel har inneburit att en tidigare kapacitetsbrist förbytts i ett visst kapacitetsöverskott, i vilken situation det torde kunna vara företagsekonomiskt möjligt att driva en mera långtgående lågprispolitik för att uppnå en snabb expansion. I SAS fall är flottan väl anpassad till marknadens efterfrågan och de tomma säten, som inget reguljärt flygbolag kan komma ifrån, utgör den resurs som vi med selektivitet och nytänkande inom prissättningen söker utnyttja. För generella prissänkningar finns, tyvärr, inget utrymme.

Det är vår bestämda uppfattning att regeringarna ej skall styra flygföretagens prisspolitik. SAS skall, enligt de direktiv som givits av företagets uppdragsgivare, d. v. s. stat och näringsliv gemensamt, bedriva sin verksamhet efter företagsekonomiska principer och på affärsmässiga grunder. Detta innebär att SAS måste få fritt utforma sina produkter och sin prissättning i normala relationer till marknadens behov och möjligheter. Samhällets kontroll av flygpriserna är ändå tillgodosedd genom att koncessionsvillkoren föreskriver att luftfartsmyndigheterna granskar och godkänner flygpriserna.

Mot denna bakgrund anser vi det principiellt felaktigt att sammankalla en nordisk tariffkonferens om denna skulle innebära någon typ av direktivgivning till de berörda flygbolagen. Vi står däremot självfallet alltid öppna för förslag och synpunkter från alla nordiska partier och organisationer, och vi kommer som hittills att i positiv anda värdera varje sådant uppslag.

Vi anser inte heller att en gemensam tariffkonferens skulle vara erforderlig för att sammanföra de berörda flygföretagen. Såväl inom IATA:s ram som på bilateral basis har SAS ett intimt samarbete i alla tarifffrågor med såväl Finnair som Icelandair och med de berörda inrikes flygbolagen. I dessa kontakter utbyter vi på ett konstruktivt sätt synpunkter och erfarenheter både vad gäller marknads- och konkurrensförhållanden. En gemensam lågprispolitik börjar nu utvecklas allt klarare och, som framgått ovan, den har redan givit konkreta resultat. SAS följer nu noga resultaten av dessa lågprissatsningar för att med hjälp av de praktiska erfarenheterna kunna vidareutveckla dessa priser ytterligare.

Sammanfattningsvis kan således SAS konstatera i anslutning till förslagsställarnas rekommendation, att

1. det inte torde föreligga något behov av en allmän nordisk flygtariffkonferens eftersom de nordiska flygbolagen redan har ett väl fungerande samarbete och har introducerat en rad av lågpriser som väl tor-

de tillfredsställa förslagsställarnas önskemål om marknads- och konkurrensmässiga prisåtgärder inom Norden,

2. det inte föreligger några ekonomiska möjligheter för en generell sänkning av biljetttpriserna på inomnordiska flyglinjer.

Avslutningsvis önskar SAS rikta Rådets uppmärksamhet på två särskilda problem i förbindelse med möjligheterna att främja den internordiska trafiken och turismen genom en fortsatt lågprispolitik:

a) Passageraravgifterna som flygbolagen betalar till luftfartsmyndigheterna är normalt desamma oberoende av vilket flygpris passageraren använder sig av. I samband med införandet av de nya lågpriserna mellan Sverige och Finland (punkt 1 och 2 ovan) medgav emellertid myndigheterna efter framställan från SAS och Finnair en nedsättning av avgiften för dessa nya resandekategorier. Sådana nedsättningar har mycket stor betydelse när det gäller de mest priskänsliga resandegrupperna, till vilka lågpriserna generellt vänder sig. Genom att flygbolagen kan styra denna trafik till de minst belastade tiderna på dygnet och veckan torde den nya trafiken ställa förhållandevis små krav också på luftfartsmyndighetens egen resursdimensionering, och en avgiftssänkning bör därför vara ekonomiskt försvarbar, också ur myndighetens synpunkt. Sådana avgiftssänkningar, som direkt kommer flygresenärerna till del, torde vara en mycket viktig förutsättning för en fortsatt utveckling av lågpriserna inom Norden och vi anhåller att Rådet måtte uppmärksamma denna möjlighet och vidta lämpliga åtgärder.

b) En s. k. "charterskatt" infördes den 1 oktober 1977 för resor från Danmark och den 1 maj 1978 från Norge och Sverige. Denna skatt tillämpas också på reguljärbolagens priser för paketresor (IT-biljetter) för såväl grupper som för individuella arrangemang. Eftersom skatten utgår som ett fast belopp per resa får den en mycket stor relativ effekt på de lägre priserna, och SAS anser att den otillbörligt drabbar resande i internordisk trafik och att den kraftigt motverkar önskemålen att främja den internordiska turismen. SAS anhåller därför att Rådet måtte medverka till att avskaffa den s. k. "charterskatten" för resor på internordiska flyglinjer.

Vi tackar för att vi givits tillfälle att yttra oss och står till Rådets förfogande om ytterligare upplysningar skulle önskas.

Stockholm-Bromma den 10 april 1979

Scandinavian Airlines System

C.-O. Munkberg

Föreningarna Nordens förbund:

Förbundet ansluter sig till medlemsförslagets generella synpunkter om flygprisernas stora betydelse för de inomnordiska kontakterna samt för utvecklandet av den nordiska turismen. Viktiga delmål i en sådan ut-

veckling är bl. a. de önskemål som förbundet framfört i sitt 1977 antagna handlingsprogram rörande behovet av chartertrafik mellan de nordiska huvudstäderna, om att Norden bör bli en enhetlig zon i trafikpolitisk mening och vidare att samma förmåner som nu gäller för icke-nordiska flygpassagerare skall bli giltiga också för nordbor. Förbundet anser tillika att flyglinjer inom Norden bör betraktas som inrikeslinjer under IATA-bestämmelserna.

Förbundet välkomnar de nordiska flygbolagens ambitioner att sänka flygpriserna för olika specialgrupper men delar den i medlemsförslaget framförda uppfattningen att de införda rabatterna är svåra att marknadsföra och att ett system med generella rabatter vore att föredra.

Förbundet vill starkt understödja medlemsförslagens plädering om betydelsen av att flygförbindelserna mellan Färöarna, Island, Grönland och övriga Norden förbilligas eftersom dessa ytterområden är så utomordentligt beroende av rimliga flygpriser för att bibehålla kontakterna med den nordiska kulturkretsen.

Beträffande medlemsförslagens konkreta önskemål anser förbundet att den föreslagna nordiska flygtariffkonferensen skulle vara värdefull för att markera behovet av ökat samarbete mellan de nordiska flygbolagen. Konferensen skulle kunna ge flygbolagen nyttig information om hur de hittillsvarande rabattsystemen fungerat samt öppna möjligheter för ett närmare samarbete mellan bolagen i syfte att utvidga dessa rabattsystem till nya resandegrupper. Överläggningen skulle enligt förbundets uppfattning kunna ge underlag för en sådan generell sänkning av biljettpriserna på inomnordiska rutter som tillika efterlyses i medlemsförslaget.

Stockholm den 14 maj 1979

Reidar Carlsen

Ordförande i Föreningarna Nordens förbund

Ake Landqvist

Förbundssekreterare

D a n m a r k

Ministeriet for offentlige arbejder:

Med henvisning til pkt. 2 i forslaget skal man oplyse, at de i SAS' skrivelse af 10. april 1979 til Nordisk Råds præsidium under punkterne 3 og 4 anførte nye interskandinaviske specialpriser af ministeriet for offentlige arbejder er godkendt med virkning pr. 1. maj 1979.

For så vidt angår forslaget pkt. 1 bemærkes, at man ikke i dag finder behov for sammenkaldelse af en tarifkonference som omhandlet.

København, den 4. maj 1979

P. m. v.

E. b.

J. K. Mikkelsen

Danmarks Turistråd:

— — — kan vi oplyse, at Danmarks Turistråd i princippet er positivt over for den foreslåede konference om sænkning af billetpriser på de internordiske ruter. Både ud fra et turistmæssigt synspunkt og med henblik på et øget nordisk samarbejde i bred forstand vil en nedsættelse af flypriserne og ikke mindst en sanering af rabatsystemerne være ønskelig.

I den forbindelse kan SAS' sidste initiativ fremhæves. Selve prisændringen på de interskandinaviske ruter må opfattes som et skridt i den rigtige retning. Derimod vil de bindinger med hensyn til reservations-tidspunkt og opholdslængde bevirke, at billetten ingen turistmæssig værdi får. Endvidere betyder introduktionen af denne billettype, at det ud fra et forbrugersynspunkt bliver endnu vanskeligere at finde rundt i rabatsystemet.

Vi er derimod ikke enige i, at en sænkning af flypriserne skal ses på baggrund af øget konkurrence fra oversøiske lavprisselskaber, idet en sådan konkurrence vil kunne imødegås på anden måde.

København, den 19. marts 1979

Jørgen Helweg

Forbrugerrådet:

Forbrugerrådets forretningsudvalg har den 16. maj 1979 behandlet medlemsforslaget. Vi kan derfor meddele, at Forbrugerrådet i princippet tilslutter sig, at der afholdes en konference om de nordiske flytariffer. Forbrugerrådet ønsker dog at fremhæve, at der til en sådan konference bør være deltagelse af alle berørte interesser, herunder forskellige flyselskaber, myndigheder og forbrugerinteresser.

Efter Forbrugerrådets opfattelse er det desuden ønskeligt, at formålet med konferencen er videregående end det i medlemsforslaget angivne. Vi mener således, at konferencens formål skal være at sikre større åbenhed og debat om den nordiske flytrafik samt at skitsere en eller flere modeller, der kan danne grundlag for myndighedernes beslutning om den fremtidige organisering af den nordiske flytrafik med henblik på

opnåelse af en betydelig og varig generel sænkning af priserne på flybilletter.

I overensstemmelse med det bredere formål finder Forbrugerrådet, at også ressourceforhold skal behandles på konferencen.

København, den 17. maj 1979

Helle Munch-Petersen
Kontorchef

Dansk Pilotforening:

Det er Dansk Pilotforenings opfattelse, at SAS i den senere tid har gjort en indsats for at billiggøre flyrejser i Skandinavien, f. eks. ved indførelse af enhedspriser på indenrigsruter og såkaldte grønne ruter mellem alle skandinaviske destinationer.

SAS har naturligvis specielle forpligtelser over for det nordiske publikum, men det er også et forretningsforetagende, som sikkert udmærket er i stand til selv at bedømme konkurrencevilkårene og de økonomiske konsekvenser af lavere billetpriser.

København, den 24. april 1979

Dansk Pilotforening

Georg Petersen
Kontorchef

Danair A/S har i skrivelse den 20 april 1979 förklarar sig icke ha för avsikt att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

A/S Conair:

Vi stiller os dog tvivlende over for mulighederne af at gennemføre en sådan generel reduktion, så længe en egentlig priskonkurrence ikke forekommer inden for Norden.

Vi skal i den forbindelse erindre om, at også hvad angår charterflyvning inden for Norden, eksisterer der begrænsninger, som bl. a. forhindrer chartertrafik mellem de nordiske hovedstæder.

Dragør, den 1. maj 1979

A/S Conair

V. Møller
Adm. Direktør

Sterling Airways A/S:

Sterling er i princippet enig i det stillede forslag. Vi finder det korrekt, at der er behov for en generel sænkning af flybilletpriserne på indennordiske ruter.

Imidlertid deler vi ikke forslagsstillernes opfattelse af, at turismen inden for Norden nødvendigvis må være individuel turisme. At forholdet er sådan i dag, skyldes efter vor mening, at charterselskaberne ikke har tilladelse til at flyve IT-charter mellem de nordiske hovedstæder.

Vi tillader os derfor at foreslå, at Nordisk Råd anbefaler, at der gives tilladelse til almindelig IT-charter såvel som weekendcharterflyvning mellem de nordiske hovedstæder.

Idet vi takker for lejligheden til at udtale os i denne sag, forbliver vi

Dragør, den 8. marts 1979

Sterling Airways A/S

Anders Helgstrand
Direktør

Maersk Air:

Som charterselskab føler vi, at vi har været medvirkende til, at de flypriser, som ruteselskaberne opkræver, allerede er blevet nedsat, og vi henviser her f. eks. til introduktionen af de såkaldte grønne ruter.

Vi er tilhængere af, at flyverejser skal gøres så billige, at alle har mulighed for at benytte sig heraf, og dette kan f. eks. opnås igennem en friere konkurrence. Det vil derfor være nødvendigt for at opnå en friere konkurrence, at charterreglerne lempes og liberaliseres for flyvninger mellem de nordiske lande. Igennem en sådan liberalisering og den deraf følgende større konkurrence vil det samme resultat kunne opnås.

Ydermere finder vi det urimeligt, at der for charterrejser mellem de nordiske lande opkræves en charterskat, som virker fordyrende på rejsen. Vi tillader os derfor at henstille, at Nordisk Råd arbejder for, at denne charterskat afskaffes, idet den i sin konsekvens virker imod hensigten i det fremsatte medlemsforslag.

Dragør, den 9. maj 1979

Maersk Air
Johan H. Paus

Finland**Trafikministeriet:**

— — — trafikministeriet att Finnair och SAS vid årsskiftet gjorde ett gemensamt förslag om införande av starkt rabatterade priser på rutterna mellan Helsingfors/Åbo/Mariehamn och Stockholm. Sedan luftfartsmyndigheterna i Finland och Sverige godkänt de nya pristyperna togs de i bruk för en försöksperiod som slutar den 31.10.1979. Huruvida pristyperna tillämpas efter försöksperioden beror på de resultat försöket kommer att leda till.

Enligt trafikministeriets uppfattning är prissänkningar av denna typ ett steg i rätt riktning, och det är sålunda önskvärt att de fortsätts och i mån av möjlighet vidareutvecklas på inomnordiska rutter. Enligt uppgifter som trafikministeriet har fått har Finnair och SAS redan inlett ett samarbete med syfte att etablera en gemensam lågprispolitik.

I anledning härav och med beaktande av att även åtskilliga icke-nordiska flygbolag trafikerar på vissa inomnordiska rutter och att den nordiska flygtrafiken sålunda inte kan behandlas som en rent nordisk angelägenhet, anser trafikministeriet det i detta skede inte vara nödvändigt att sammankalla en särskild nordisk flygtariffkonferens, utan att samarbetet i främsta rummet bör utvecklas mellan de nordiska flygbolagen och luftfartsmyndigheterna.

Helsingfors den 18 april 1979

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Sekreterare för
internationella ärenden

Luftfartsstyrelsen:¹

— — — — —

Som bekant gjorde Finnair och SAS vid årsskiftet ett gemensamt förslag om införande av vissa nya, avsevärt nedsatta priser på rutterna mellan Helsingfors/Åbo/Mariehamn och Stockholm. I förhandlingarna mellan de finska och svenska luftfartsmyndigheterna nåddes enighet om godkännande av de nedsatta priserna, varvid också överenskoms om sänkning av passageraravgifterna för de nya pristypernas del. Dessa nya nedsatta priser har sedermera tagits i bruk, till en början för en provperiod som slutar den 31.10.1979. Om experimentet lyckas, avser man att använda de nya pristyperna med nedsatta passageraravgifter även efter den 31.10.1979.

Enligt erhållna uppgifter avser SAS att fr. o. m. den 1.5.1979 under

¹ Yttrandet översatt från finska.

vissa förutsättningar säljs tur-returbiljetter på sina rutter mellan Danmark, Norge och Sverige för priset av en enkel biljett. Samtidigt införs på dessa rutter ett specialpris för ungdom och pensionerade.

Enligt luftfartsstyrelsens åsikt är ovannämnda prissänkningar ett steg i rätt riktning och svarar delvis mot de i medlemsförslaget framförda önskemålen om sänkning av flygpriserna på inomnordiska rutter. Vad särskilt gäller förslaget om att sammankalla en allmän nordisk flygtariffkonferens, skall det för det första påpekas, att även icke-nordiska flygbolag trafikerar på vissa inomnordiska rutter. Flygtrafiken mellan de nordiska länderna kan därför inte behandlas som en rent nordisk angelägenhet, utan ifrågavarande trafik skall ses som en del av närmast den europeiska flygtrafiken. Således skulle basen för konferensen vara för smal, om i enlighet med förslaget enbart de nordiska flygbolagen deltog i den.

I anledning av det ovanstående och med beaktande av att Finnair och SAS redan har inlett ett samarbete i syfte att etablera en gemensam lågprispolitik anser luftfartsstyrelsen det åtminstone i detta skede inte nödvändigt att sammankalla en allmän nordisk flygtariffkonferens.

Luftfartsstyrelsen anser det önskvärt, att de nyligen införda prissänkningarna på inomnordiska rutter bibehålls och i mån av möjlighet vidareutvecklas.

De eventuellt utarbetade allmänna riktlinjerna för framtida prissänkningar ankommer enligt luftfartsstyrelsens åsikt främst på flygbolagen och luftfartsmyndigheterna, men det bör anses nyttigt att saken diskuteras även i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet.

Helsingfors den 11 april 1979

Veli-Martti Metsälampi
Avdelningschef

Matti Airola
Sekreterare för
internationella ärenden

Centralen för turistfrämjande:¹

Efter det att förslaget gjordes har flygbolagen Finnair och SAS redan beslutat att på försök sänka flygbiljetternas priser mellan Finland och Sverige från början av mars till slutet av oktober. Rabatten gäller i synnerhet ungdom och pensionärer, men även övriga resenärer på vissa, litet trafikerade rutter. Centralen för turistfrämjande omfattar förverkligandet av sådana rabatter. De definitiva slutsatserna kan dock göras först efter en försöksperiod på ett halvt år. Härvid är det viktigt att fästa uppmärksamheten vid om man verkligen med de sänkta priserna

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

kunnat öka turismen mellan Finland och Sverige, eller om följden endast har blivit att resenärerna i stället för båtförbindelser övergått till flygförbindelser.

Efter försöket är det skäl att överväga möjligheterna att utvidga rabatterna att gälla även övrig inomnordisk flygtrafik. Med tanke på turismen från övriga nordiska länder till Finland vore det synnerligen viktigt att åstadkomma fördelaktiga flygturer speciellt från Norge och Danmark till Finland, ty sådana flyg skulle inte å ena sidan konkurrera med övriga trafikformer i den grad som fallet är mellan Sverige och Finland, och å andra sidan har turismen från Sydnorge och Danmark till Finland varit liten tillsvidare, delvis just beroende på de höga biljettpriserna. Naturligtvis kunde man genom sänkning av priserna förbättra även övriga än nordbors resande inom Norden.

Härvid betonas speciellt Danmarks och Köpenhamns ställning som "inkörsport" för utlänningar, varvid betydelsen av fördelaktiga anslutningar är stor, i synnerhet ur det avlägset belägna Finlands synpunkt sett.

Eftersom det synbarligen inte är företagsekonomiskt möjligt att genomgående sänka flygpriserna på inomnordiska rutter borde man försöka inrikta rabatterna på speciella målgrupper och flygturer. Vidare vore det viktigt att man med rabatterna inte skulle göra det redan nu invecklade systemet med flera priser ännu mer invecklat från konsumentens synpunkt sett. Av denna orsak vore det nödvändigt att de sänkta priserna skulle marknadsföras effektivt och att systemet vore så klart som möjligt.

Beträffande den föreslagna nordiska flygtariffkonferensen finner Centralen för turistfrämjande det vara av vikt att en sådan konferens inte bara skulle behandla tariff frågor utan därutöver frågor rörande hur flygturismen i och till Norden bäst kunde befrämjas i samarbete mellan luftfartsmyndigheter, nationella flygbolag och nationella turistorganisationer.

Helsingfors i mars 1979

Bengt Pihlström
Direktör

Näringsstyrelsen:

Biljettpriserna på de inomnordiska rutterna har inte någon större inverkan på konsumentprisindexet som mäter inflationsutvecklingen. Näringsstyrelsen förhåller sig dock positiv till alla åtgärder, vilka strävar till att hålla prisnivån stabil eller — som i detta fall — att sänka den. Det är uppenbart att en sänkning av flygpriserna på de inomnordiska rutterna och information om detta för sin del bearbetar den allmänna opinionen i riktning mot en lugnare inflationsutveckling.

Rabatterna bör enligt näringsstyrelsen dock dimensioneras sålunda att de ej kommer att belasta priserna på Finlands inrikesflyg, som har större indexvikt.

Enligt uppgifter näringsstyrelsen erhållit genomför Finnair och SAS som bäst ett experiment, som går ut på sänkning av flygpriserna på rutter mellan Finland och Sverige. Med dessa åtgärder strävar man delvis till samma målsättning, som framställts i det behandlade initiativet.

Till sänkningens inverkan på det allmänna nordiska samarbetet kan näringsstyrelsen ej på basen av tillgängliga uppgifter ta ställning.

Helsingfors den 19 april 1979

Seppo Rautio
Överdirektör

Hannes Kulmala
Överinspektör

Konsumentombudsmannen:

Konkurrensläget i den internationella flygtrafiken har skärpts under de senaste åren, vilket bl. a. orsakat ett tryck på en sänkning av flygbiljettpriserna. De internationella flygbolagen söker också allt mer aktivt erövra de nordiska flygbolagens marknadsandelar.

På grund av detta vore det viktigt om de nordiska flygbolagen kunde avtala om en sänkning av priset på flygbiljetterna på de internordiska flygrutterna och på detta sätt bemöta den internationella priskonkurrensen.

En sänkning av priserna på flygbiljetter skulle främja den nordiska turismen och även föra flygresetjänsterna närmare s. k. svaga konsumentgrupper, såsom pensionärer, studerande och låginkomsttagare. Även utvandrarnas möjligheter att hålla kontakt med det forna hemlandet skulle underlättas och göras snabbare, då utöver förmånliga land- och sjötrafikresor, även möjlighet till förmånliga flygresor skulle erbjudas.

Refererande till ovanstående understöder konsumentombudsmannen det åtgärdsförslag som inom Nordiska rådet gjorts i medlemsförslaget (Sak A 544/t) om att sänka priserna på flygbiljetter på de internordiska flygrutterna.

Helsingfors den 5 april 1979

Gerhard af Schultén
Konsumentombudsmannen

Pentti Karhu
Föredragande

Finnair Oy¹:

Förslagsställarna rekommenderar sammankallandet av en nordisk flygtariffkonferens i syfte att etablera ett samarbete mellan de nordiska flygbolagen.

Från flygbolagens synvinkel kan ett dylikt möte inte anses fylla ett rimligt behov eftersom erforderliga kontakter mellan flygbolagen när som helst kan etableras med tillhjälp av de kanaler som redan finns. I själva verket äger sammanträffanden rum kontinuerligt på olika nivåer och synliga resultat har på senaste tiden som bekant också uppnåtts i form av kraftigt nedsatta specialpriser mellan Finland och Sverige.

Dessa nya priser har införts i experimentsyfte och kan väl tänkas utsträckas till att omfatta även andra flyglinjer, ifall resultaten visar sig vara positiva. Andra typer av tänkbara nedsatta priser står likaså under övervägande.

Sedan länge har ett antal specialpriser existerat mellan Finland och de övriga nordiska länderna. Detta medges även av förslagsställarna, som dock tillägger att priserna inte saluförts tillräckligt effektivt och att en generell sänkning av prisnivån vore att föredra.

Beträffande marknadsföringen av specialpriserna kan man naturligtvis vara av olika åsikt. Vi för vår del anser att vi använt så mycket medel till information och annonsering som rimligtvis kan tänkas vara motiverat för ändamålet.

Vad åter en generell sänkning av prisnivån beträffar vill vi påminna om att flygbolagen är kommersiella företag som inte kan sänka alla priser på en gång och som helt enkelt inte på längre sikt kan trafikera under sina självkostnader. De erforderliga förutsättningarna för låga priser existerar enligt alla gjorda kalkyler bara ifall priserna kan inriktas på vissa kategorier av passagerare och/eller vissa turer eller dagar. En generell sänkning av prisnivån skulle leda till ett enhetspris som skulle ligga någonstans mellan nuvarande normalpris och de lägsta specialpriserna, vilket varken flygbolag eller konsumenter vore betjänta av.

Ett speciellt problem, som dessvärre inte kan förbises då det gäller Finnair och Finland, är dessutom att vi så långt det är möjligt måste sträva till att undvika en situation där prisstrukturen mellan Finland och t. ex. Mellaneuropa skulle undermineras genom lägre kombinationer över Skandinavien. En eventuell radikal sänkning av normalpriserna borde därför ske samtidigt på alla europeiska flyglinjer.

Då det gäller möjligheterna till nedsatta priser i allmänhet mellan de nordiska länderna bör man likaså komma ihåg att de trafikavgifter som uppbärs av myndigheterna i Skandinavien hör till Europas högsta, en fördyrande faktor som möjligen också vid tillfälle kunde tas upp av Nordiska rådet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I sammandrag är läget, såsom vi ser det, följande:

1. Vi är fullt medvetna om vårt ansvar gentemot konsumenterna för att biljettpriserna hålls på en rimlig nivå, vilket ju också ligger i vårt eget intresse, men anser att specialpriser än så länge utgör enda möjligheten att uppnå önskat resultat.

2. Utvecklingen av prisstrukturen sker enligt vårt förmenande smidigast i form av samarbete mellan de berörda flygbolagen, varvid naturligtvis förslag från andra parter inte bör lämnas obeaktade.

Helsingfors den 9 april 1979

Finnair Oy
Veikko Vartio
Bitr. direktör

Börje Sandberg
Bitr. direktör

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen förordar medlemsförslaget (Sak A 544/t) om sänkning av flygpriserna på inomnordiska rutten.

Medlemsförslaget berör i flera avseenden landskapet Åland som på grund av sitt insulära läge i så hög grad är beroende av billiga och tillräckliga flygförbindelser. Detta gäller särskilt linjen Mariehamn--Stockholm vars biljettpris under hela 1970-talet varit oproportionellt högt, en omständighet som lett till ringa trafik på rutten ifråga.

Landskapsstyrelsen finner för sin del det angeläget att Nordiska rådet rekommenderar att det i enlighet med förslaget skulle sammankallas en konferens för att etablera samarbete mellan de nordiska flygbolagen samt utarbeta riktlinjer för en betydande generell sänkning av biljettpriserna på inomnordiska rutten.

Mariehamn den 26 mars 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Tor Mattsson
Avdelningschef

Akava:

Det nordiska samarbetet är av stor betydelse både för centralorganisationen Akava och dess medlemsförbund. De tjänstemän och förtroendevalda som deltar i nordiska möten och arbetsgrupper är på grund av ständig tidsbrist hänvisade till att företa sina inomnordiska resor med

flyg. De höga inomnordiska flygpriserna inverkar dock som en inskränkan-
kande faktor på det nordiska samarbetet, som blir onaturligt dyrt i för-
hållande till organisationernas inhemska verksamhet.

Med hänvisning till vad som ovan framförts stöder Akava r.y. för-
slaget om att man bör utarbeta riktlinjer för en betydande generell
sänkning av biljettpriserna på inomnordiska rutter.

Helsingfors den 10 april 1979

Akava r.y.

Samuli Apajalahti
Ordförande

Jaakko Kähönen
Utredningschef

N o r g e

Braathens SAFE:

Som kjent har de skandinaviske myndigheter hva angår internordisk
flytransport monopolisert dette til fordel for SAS, slik at det ikke har
vært mulig for andre norske flyselskaper å opprette ruter til øvrige skan-
dinaviske eller nordiske destinasjoner. Ved den manglende konkurranse
har de interskandinaviske flyprisene selvsagt blitt drevet opp på et
høyere nivå enn det man ellers kunne anta ville ha vært resultatet om
det hadde vært en normal konkurransesituasjon på markedet. Et klart
eksempel på dette ser man gjennom de normalprisene for flytransport
som har vært gjeldende i Norge sammenlignet med de tilsvarende
svenske. I Norge har man hatt et tilnærmet reelt konkurranseforhold
mellom SAS og Braathens SAFE, mens det i Sverige ikke har vært til-
svarende konkurransesituasjon mellom SAS og søsterselskapet Linje-
flyg. Dette har medført at normalprisnivået for flytransport i Norge har
vært vesentlig lavere enn det tilsvarende i Sverige og bidratt til at luft-
transport i Norge har vært et langt bedre reisealternativ for publikum.

Det er derfor ikke overraskende at Nordisk Råd nu ser på mulig-
hetene for å få til en tilsvarende reduksjon av de gjennomsnittlige billett-
priser på det interskandinaviske plan. Når dette skrives har imidlertid
SAS allerede innført betydelige senkinger gjennom de nylig presenterte
minipriser mellom de skandinaviske hovedsteder og således har vel
Nordisk Råd allerede på forhånd fått svar på endel av de rekommenda-
sjoner som gjøres i medlemsforslag A 544/t.

Med Braathens SAFE's manglende muligheter til å operere på inter-
nordisk/interskandinavisk basis på grunn av den gjeldende skandina-

viske luftfartspolitik, antas det at våre synspunkter vil være mindre interessante i denne relasjon, også idet vi mangler praktisk erfaring i å operere de angjeldende ruter.

Vi tillater oss imidlertid å komme med enkelte kommentarer til den innledning som er gitt til det foreliggende medlemsforslag.

Vi vil spesielt peke på påstanden i tredje avsnitt hvor det sies at det ikke finnes anledning til å tro at ikke konkurransen fra amerikanske og andre billigbolag innen overskuelig fremtid skulle komme til å utvides også til flyruter innen Norden.

Dette er en sannhet med sterke modifikasjoner, men forståelig fordi den er fremsatt 24. oktober 1978. Siden den gang har de internasjonale flyselskapene hatt nok et halvt år på seg til å registrere virkningen av den nye lavprisutviklingen, og mange er de signalene man gjennom fagtidsskrifter og hos internasjonale kontakter har fått om at flere av selskapene nu vurderer hvordan man kan bremse utviklingen mot stadig rimeligere billettpriser.

Flyselskaper over hele verden har i alle år på grunn av meget sterk konkurranse drevet med meget små forretningsmessige marginaler og generelt sett vil vi tro at med de sterke kostnadsøkninger på driftssiden (drivstoff, personalkostnader m. m.) og de betydelige nyinvesteringer som vil bli gjort i nytt materiell i de nærmeste 5—6 år, er det liten grunn til å tro at flyselskapene kan klare seg med lavere driftsinntekter pr. passasjer enn tidligere. Om de skulle gjøre det, må det nødvendigvis gå utover noe som kan resultere i innsparinger på driftssiden. Ved siden av drivstoff og personalkostnader er det først og fremst vedlikeholdssektoren som er kostnadskreven, og vi er redd for at en videreføring av lavprispolitikken på lang sikt derfor kan resultere i en redusert flysikkerhetsstandard.

Vi ser med bekymring på en slik utvikling og vil sterkt anmode de nordiske myndigheter og politikere om å bremse på opinionens press om stadig lavere priser nettopp for å kunne opprettholde de skandinaviske flyselskapers gode service når det gjelder flymateriell, rutestrekninger, frekvenser og den generelle flysikkerhet.

Vi vil likeledes peke på den noe populariserte form som kommer til uttrykk på medlemsforslagets side 2, tredje siste avsnitt. Der hevdes det at det finnes klare marginaler for en betydelig senking av billettprisene på de internordiske flyrutene og at dette er eksemplifisert ikke minst av Linjeflygs eksperiment om senking av billettprisene på innenriksflyrutene i Sverige og at dette har vært meget fremgangsrikt.

Det er ingen som protesterer mot eksperimentet som sådant, og man er i prinsippet enig om at det er basert på en teoretisk holdbar filosofi. Det er heller ingen som protesterer mot at Linjeflyg med sitt utspill har fått betydelig økt trafikk i form av antall passasjerer og muligens vunnet for seg en del nye flyreisende. Suksess eller fiasko for opplegget må man

imidlertid vente med å vurdere til man har fått de økonomiske resultatene for en lengere tids drift, samtidig som man ikke bare må se isolert på selskapets økonomiske resultat, men også trekke inn de samfunns-kostnader som dette opplegget har påført det svenske luftfartsverket gjennom administrasjonen av den betydelige trafikkøkningen over de svenske lufthavnene.

Som konklusjon er det således med bange anelser man ser at de nordiske politikere gjennom det foreliggende medlemsforslag relativt ukritisk henger seg på den alminnelige opinionens krav om betydelige reduksjoner i de internordiske flytakster på generell basis. Det er en etter vår oppfatning noe kortsiktig politikk og vi må kunne forvente av våre politiske myndigheter at de i større grad tar hensyn till de langsiktige effekter av slike utspill.

Oslo, 8. mai 1979

pr. Braathens
South-American & Far East Airtransport A/S
(S. A. F. E.)

Anders C. Fougli
Direktør

Norske ruteflygeres forening:

Norske ruteflygeres forening har ingen spesielle kommentarer til ovennevnte medlemsforslag om billettpriser på nordiske flyruter.

Vår forening vil imidlertid henlede Nordisk Råds oppmerksomhet på de generelt høye avgifter som lufttransporttjeneste er belagt med i Norden.

Oslo, 10. mai 1979

Norske Ruteflygeres forening
T. Sodeland

S v e r i g e

Luftfartsverket:

---

1. Priskonkurrens

Någon priskonkurrens förekommer i praktiken inte mellan de flygföretag som bedriver linjefart på internordiska rutter. Detta beror på innehållet i dels de bilaterala överenskommelser (poolavtal), vilka träffats mellan flygföretag, som bedriver linjefart på dessa rutter (med un-

dantag av det nordamerikanska företag som f n beflyger den internordiska sträckan Stockholm—Köpenhamn), dels de bilaterala luftfartsavtal som finns mellan samtliga berörda länders regeringar utom de skandinaviska länderna, vilkas samarbete är ordnat på annat sätt. Det finns inte anledning antaga, att föreliggande priskonkurrens på nordatlantlinjerna skulle fortplanta sig till de inomnordiska rutterna, om de nordiska ländernas myndigheter motsätter sig detta. Såsom förslagsställaren framhållit kan andra skäl än priskonkurrens motivera sänkta biljettpriser på internordiska rutter. Här om mera under punkt 2.

I den internordiska chartertrafiken är prissättningen fri och inte underkastad någon priskontroll från myndigheternas sida. Däremot är charterföretagens tillträde till marknaden begränsat till främst utförande av föreningsflygningar mellan samtliga nordiska länder och sällskapsreseflygningar mellan de skandinaviska länderna, dock ej mellan huvudstäderna.

På anförda skäl finner luftfartsverket behov inte föreligga för ministerrådet att sammankalla en allmän nordisk flygtariffkonferens för att möta den internationella konkurrensen på flygtrafikens område.

2. Marknadsprissättning

Den internordiska linjefarten har under lång tid huvudsakligen betjänat privata och offentliga tjänstereisare. Under det senaste året har dock de nordiska linjeföretagen på kommersiella grunder infört vissa lågpriser, riktade till ungdom och pensionärer, samt rabatterade förköpspriser under lågtrafiktid på vissa internordiska rutter. Dessa priser får också användas av utomnordiska flygföretag på samma rutter. En närmare redogörelse för dessa priser återfinnes i SAS yttrande 1979-04-10 till Nordiska rådet. Priserna är godkända av berörda luftfartsmyndigheter.

I detta sammanhang får luftfartsverket meddela, att luftfartsverket och finska luftfartsstyrelsen under en försöksperiod medgivit viss rabatt på de statliga avgifterna för SAS och Finnairs lågpristrafik Stockholm—Helsingfors och att luftfartsverket ensidigt rabatterat de svenska avgifterna för Finnairs lågpristrafik Åbo—Stockholm och Mariehamn—Stockholm. Syftet härmed har från luftfartsverkets sida varit att medverka till en sådan utveckling av trafiken att verkets intäkter ökar. Verket har därvid även sökt beakta intresset att befrämja de särskilda trafikbehov som föreligger mellan Sverige och Finland.

3. Generella prissänkningar

I medlemsförslaget uttalas att klara marginaler finns för en betydande sänkning av biljettpriserna på de inomnordiska flygrutterna. Av förslaget framgår att härmed åsyftas en generell sänkning av biljettpriserna. Någon utredning om att det verkligen förhåller sig så har inte åberopats

eller förebragts. Luftfartsverket har för egen del inte heller tillgång till något sådant underlag.

Verket anser sig därför inte kunna tillstyrka förslaget att ministerrådet utarbetar riktlinjer för en betydande generell sänkning av biljettpriserna på inomnordiska flygrutter. Verket vill i stället förordna att pågående försök med en selektiv marknadsanpassning av flygpriserna fortsättes med sikte på att utvidga flygtrafiken till nya trafikantgrupper.

4. Hemställan

Under återopande av det anförda får luftfartsverket avstyrka den föreslagna rekommendationen.

Norrköping den 14 maj 1979

Luftfartsverket

Henrik Winberg

Åke Brandt

Konsumentverket:

Verket ställer sig positivt till förslaget om generellt lägre priser på flygresor inom Norden.

I förslaget vänder man sig mot det nu tillämpade systemet med olika slag av specialrabatter, vilka enligt förslagsställarna har lett till en förvirrad situation för allmänheten, och föredrar en generell sänkning av hela prisnivån. Konsumentverket har inget att invända mot förekomsten av specialrabatter i och för sig. Det kan vara angeläget att genom specialrabatter förbilliga flygresor för exempelvis barn, handikappade och sjuka personer samt pensionärer för vilka det av hälsoskäl är av särskilt värde att restiden på längre sträckor nedbringas. Verket vill emellertid understryka att ett utbyggt rabattsystem ställer stora krav på information till konsumenterna.

Vällingby den 10 april 1979

Sven Heurgren

Christer Bergman

Sveriges turistråd:

Inledningsvis vill Sveriges turistråd konstatera att förslagsställarnas utgångspunkter för sin hemställan till Nordiska rådet i allt väsentligt sammanfaller med vår uppfattning i denna fråga. För vår del står det klart att nuvarande normalflygpriser utgör ett av hindren för ett ökat internordiskt resande.

Genom vår inkvarteringsstatistik har vi kunnat konstatera att huvuddelen av våra gäster återfinns inom de områden som lätt kan nås med bil. Det finns anledning att anta att bristen på snabba och billiga transportmedel utgör ett hinder för att utnyttja stora delar av de resurser Sverige har att erbjuda som turistland. Av bifogade statistiska uppgifter (se *Bihang 1—3*) framgår att 90 % av antalet gästnätter från Danmark finns söder om Dalälven. Två tredjedelar av Sverige ligger för närvarande utom räckhåll från Danmark. Motsvarande konstaterande kan göras beträffande Norge. Över två tredjedelar av alla norska gästnätter är förlagda till områden som gränsar till Norge. Med undantag för ett begränsat resande till stockholmsområdet når norrmännen inte Sveriges mellersta och södra delar. De finländska gästnätterna förstärker ytterligare intrycken av bilens begränsade aktionsradie och brist på alternativa transporter. Områdena kring färjelägena och längs gränsen blir besökta, i övrigt nästan ingenting.

Genom att studera nuvarande spridningsmönster av nordiska gäster i vårt land kan vi konstatera att lägre flygpriser på inomnordiska rutter skulle kunna tjäna flera syften samtidigt. Dels ökar man tillgängligheten till respektive länders olika delar, en av alla nordiska länder delad målsättning, dels kan nya målgrupper attraheras och därigenom åstadkomma en volymökning samtidigt som lägre flygpriser endast i begränsad omfattning kommer att konkurrera med den nuvarande bilbaserade turismen. De åtgärder som redan vidtagits och som planeras från Linjeflyg, SAS och Finnair för att sänka flygpriserna visar att förutsättningar numera finns för att också praktiskt omsätta vad alla sannolikt är överens om, billigare flygpriser och fler inomnordiska flygrutter.

En annan viktig förutsättning för att kunna realisera det framlagda förslaget om lägre priser är att de nordiska turistorganisationerna efterhand utvecklar kompetens för att med konkreta insatser av samordnande och marknadsförande karaktär öka resandet till och i respektive land. Som ett exempel på detta vill vi meddela att Sveriges turistråd och Linjeflyg/SAS kommer att genomföra en kampanj inför sommarsäsongen under temat "Hela Sverige för halva priset". Cirka 140 hotell sänker normalpriset med 50 % samtidigt som Linjeflyg och SAS lämnar 50 % rabatt vid gemensam bokning.

Denna typ av gemensam marknadsföring av ledig kapacitet är också ett bra exempel på hur man ur konsumenternas synvinkel kan förenkla

pris- och rabattsystemen. För närvarande upplever konsumenten med största sannolikhet gällande pris- och rabattsystem som mycket invecklade.

Eftersom olika typer av rabattsystem också kommer att finnas i framtiden måste riktlinjerna för en generell sänkning av priserna också innefatta riktlinjer för olika former av rabatter.

Beträffande förslaget att sammankalla till en allmän nordisk flygtariffkonferens tillstyrker Turistrådet detta. Denna konferens bör emellertid vidgas att omfatta andra frågor än tariffer. Flygets roll för att utveckla resandet till och inom Norden borde vara temat. Till denna konferens bör de nationella turistorganisationerna, luftfartsmyndigheterna och berörda nordiska flygbolag inbjudas.

Med hänvisning till ovanstående synpunkter och tillägg tillstyrker Turistrådet medlemsförslaget.

Stockholm den 9 april 1979

Sveriges turistråd

Sven G. Svenson
Styrelseordförande

Bertil Harrysson
Verkställande direktör

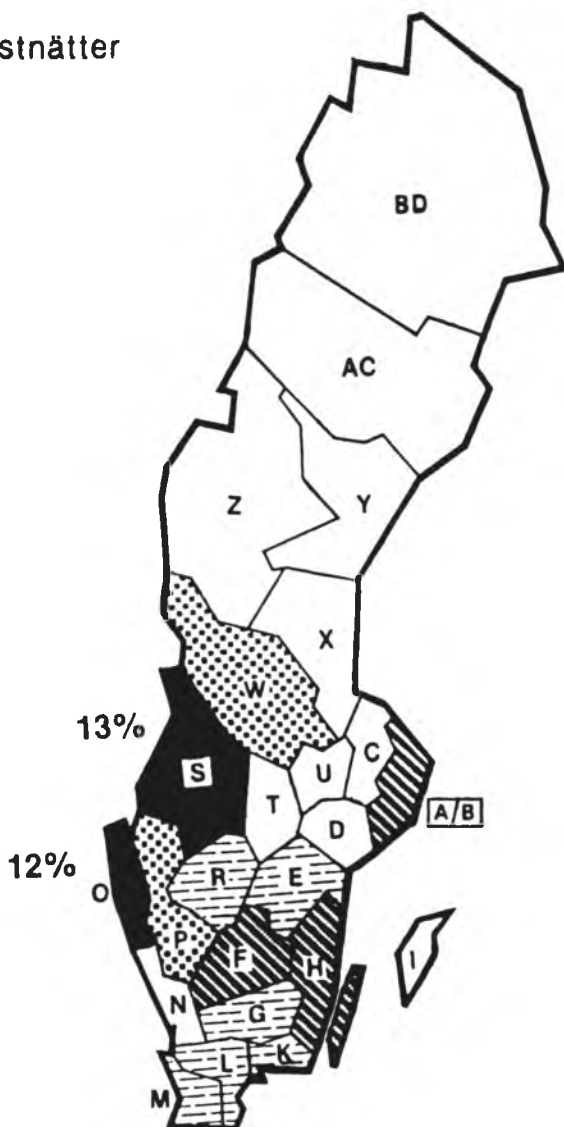
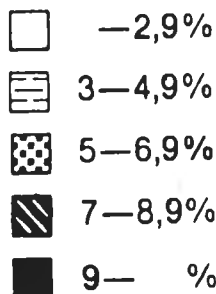
Bihang 1

Antal gästnätter från Danmark

Sommarsäsongen maj—sept 1978

Marknadsandel: 2,7 %

% av antal gästnätter

LOGIFORM	ANTAL GÄSTNÄTTER	%	JFR 1977
HOTELL			
STUGBYAR	224 000	46	± 0 %
VANDRARHEM			
CAMPING	159 000	33	+ 5 %
ENSKILD STUGA	101 000	21	+ 42 %
SAMTLIGA	484 000	100	+ 8 %

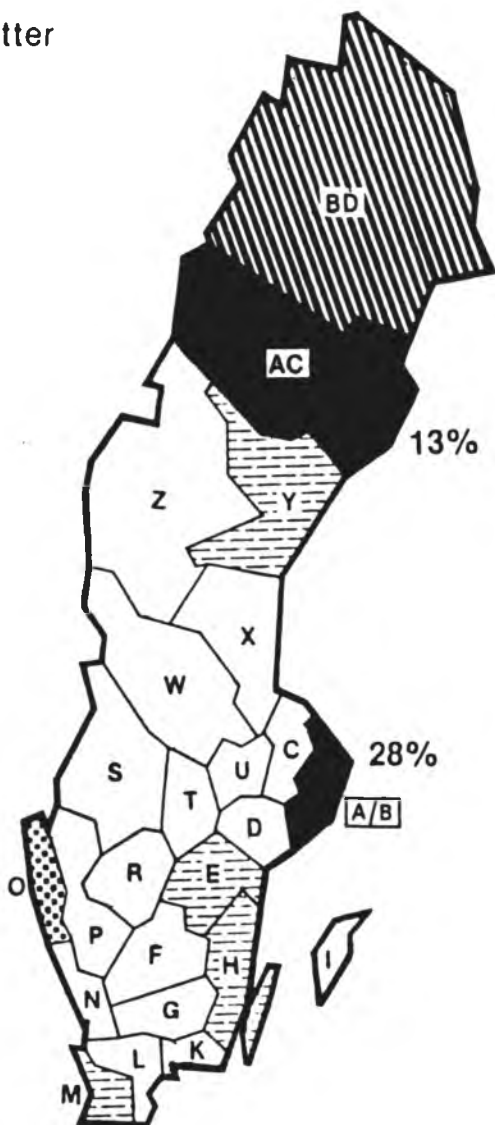
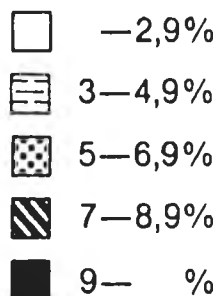
Bihang 2

Antal gästnätter från Finland

Sommarsäsongen maj—sept 1978

Marknadsandel: 1,3 %

% av antal gästnätter

LOGIFORM	ANTAL GÄSTNÄTTER	%	JFR 1977
HOTELL			
STUGBYAR	138 000	58	- 14 %
VANDRARHEM			
CAMPING	101 000	42	+ 7 %
ENSKILD STUGA	—		
SAMTLIGA	239 000	100	- 8 %

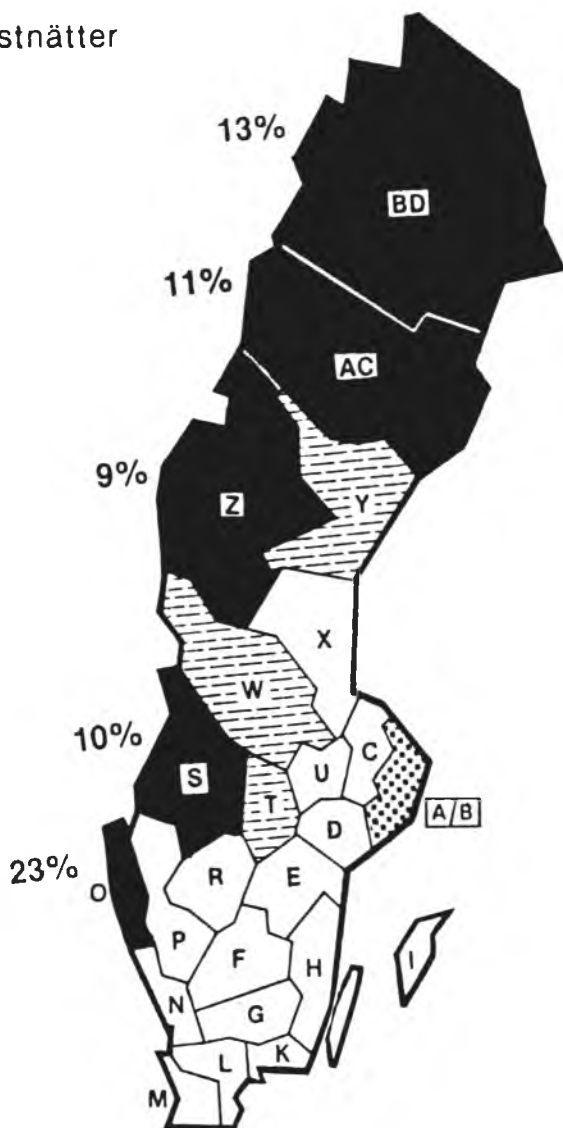
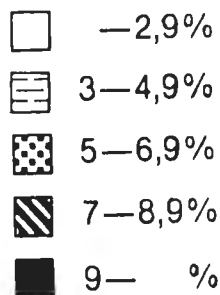
Bihang 3

Antal gästnätter från Norge

Sommarsäsongen maj—sept 1978

Marknadsandel: 5,5 %

% av antal gästnätter

LOGIFORM	ANTAL GÄSTNÄTTER	%	JFR 1977
HOTELL			
STUGBYAR	291 000	29	+ 12 %
VANDRARHEM			
CAMPING	713 000	70	+ 10 %
ENSKILD STUGA	13 000	1	(- 38 %)
SAMTLIGA	1 017 000	100	+ 10 %

Linjeflyg hänvisar i skrivelse den 9 april 1979 till yttrande från SAS av den 10 april 1979 (se ovan).

Svensk pilotförening (SPF):

Förslagsställarna fäster stor vikt vid att medels prissänkningar i förväg möta konkurrens från utomnordiska flygbolag. SPF anser att detta nu och inom överskådlig framtid omhändertas av myndigheternas koncessionsprövning. Om de nordiska luftfartsmyndigheterna undantagsvis godkänner utomnordiska flygbolag för inomnordisk trafik, och dessa flygbolag gör drastiska prissänkningar, så möts detta ofelbart av en motsvarande prissänkning hos flygbolaget, vilket är utsatt för konkurrensen, jmf SAS Nordamerika-priser efter det amerikanska flygbolaget North-West's konkurrens på Nordatlant-trafiken.

Avgörande för Nordiska rådets bedömning bör därför vara att genom prissänkningar öppna möjligheter till inomnordiska resor för en penningstagare kategori av resenärer, och därigenom bl. a. uppfylla Nordiska rådets rekommendationer om främjande av ökad turism inom Norden.

Linjeflyg och SAS har under det senaste året gått in för en radikal prissänkningsspolitik inom Sverige. Härvid har man i princip använt sig av olika metoder. Linjeflyg har i huvudsak satsat på generella prissänkningar medan SAS till största delen har sänkt priserna på de ej utnyttjade platserna för att därigenom öka beläggningen. Båda systemen har såvitt SPF förstår tillfört flygbolagen ökade totala intäkter och är värda att diskuteras vid en eventuell flygtariffkonferens.

Viktigt är att prissänkningarna får en sådan karaktär att de tillför bolagen nettointäkter, annars är risken uppenbar att förlusterna tas från en annan del av verksamheten, d. v. s. att andra skandinaviska flygresenärer får betala kostnaderna.

SPF vill i detta sammanhang kraftigt understryka möjligheterna att från luftfartsmyndigheternas sida aktivt medverka till en lågprispolitik. Genom de internationellt sett rekordhöga avgiftsuttagen förfogar man över ett utmärkt instrument för att medverka till en lågprispolitik. Detta instrument har inte utnyttjats när de gäller den svenska lågprissättningen utan här har flygbolagen ensamma burit bördan.

SPF får också framhålla att till vissa delar behandlas prissänkingsproblematiken för luftfarten och därtill sammanhängande problem inom den utredning som pågår, lufttransportutredningen, varför värdefulla synpunkter torde kunna hämtas från denna.

Med stöd av ovanstående förordar SPF sammankallandet av en allmän nordisk flygtariffkonferens enligt medlemsförslaget, dock är för-

eningen tveksam till att huvudsyftet skall vara att möta en ökande internationell konkurrens.

Stockholm den 10 april 1979

Svensk pilotförening

Johan Juhlin

Erik G. Levin

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

I s l a n d

Luftfartsrådet har i skrivelse den 11 april 1979 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Islands Turistråd:

Vi har gjort oss kjent med vedlagte redegjørelse for forslaget i to ledd i nevnte fotokopi, og mener at Nordisk Ministerråd bør vedta forslaget. En debatt om ovennevnte sak ville love godt for løsning og gjennomføring av et viktig anliggende av fellesnordisk interesse.

Reykjavík, den 15. februar 1979

Ludvig Hjalmtýsson

Flugleiðir A/S:

Selskabet er naturligvis rede til å delta i drøftinger av denne sak når som helst.

Reykjavík, den 4. april 1979

Sigurður Helgason

Direktör

Arnarflug A/S:

— — — vil vi rette forespørselen fullstendig til Flugleiðir A/S markedsavdeling for uttalelse, ettersom Arnarflug ikke lenger har noen direkte andel i markedsføring eller markedsvirksomhet i de nordiske land.

Reykjavík, den 29. mai 1979

Arnarflug A/S

Halldór Sigurðsson

Islands Pilotforening:

— — — Foreningens styre er av den oppfatning at billettprisene skal være så moderate som mulig uten at flyselskapenes driftssituasjon bringes i fare. De billettpriser som nå gjelder mellom Island og de andre nordiske land, er uhyre mangesidige og kompliserte, og det er ingen tvil om at det ville vekke glede blant flyselskapenes kunder som flyr på disse ruter, om det ble færre særpriser og alt dette ble forenklet.

Det er kanskje grunn til å henlede det ærede departements oppmerksomhet på den situasjon som nå hersker på billettprisområdet på Europa—N.-Amerikalinjen. Billettpriskrigen er nå ført så vidt at alle flyselskaper som har drift i gang på denne linjen, taper i en slik utstrekning at det vanskelig kan ses hvordan de kan redde seg ut av den situasjon mange av dem nå er kommet opp i. Enda det som nevnt er riktig å ha moderate billettpriser, må man passe på at det ikke blir skapt en slik uholdbar situasjon på rutene mellom Island og de andre nordiske land som ble antydnet her ovenfor. Det kan neppe være noen tvil om at en revisjon av billettprisene mellom Island og de andre nordiske land ville føre til en samordning og kanskje en viss nedsettelse, selv om inflasjon og stadige prisforhøyelser på brennstoff her har avgjørende virkning.

Reykjavík, den 19. juni 1979

Björn Guðmundsson
Formann

N o r g e**Luftfartsverket:**

---

1. Rutetrafikken med fly i Norden har tradisjonelt hovedsaklig betjent offentlige og private tjenestereisende. Flyselskapene har imidlertid gått inn for en differensiert prisstruktur, med lave spesialpriser beregnet

på å stimulere private reiser og turisme. Denne tendens til prisdifferensiering, som er forsterket i de senere år, er blitt gjennomført med luftfartsmyndighetenes godkjenning. Så vidt man forstår har dette også vært i overensstemmelse med ønskemål som har fremkommet fra Nordisk Råd ved forskjellige anledninger.

2. Luftfartsverket kan ikke følge forslagsstillernes argumentasjon om at generelle prisreduksjoner vil være det mest relevante virkemiddel om en skal kunne oppfylle ønsker fra mindre betalingsdyktige grupper om fordelaktige flypriser. Som påpekt fra SAS' side, synes forholdene å ligge atskillig bedre til rette for å kunne imøtekomme behov fra betalingssvake passasjer kategorier gjennom spesialpriser der en tar sikte på å oppnå ytterligere utnyttelse av den foreliggende kapasitet.

Det økonomiske grunnlaget for innføring av slike spesialpriser er nettopp at de i prinsippet ikke skal kreve økt innsats av materiell og personale. Dermed blir ekstrautgiftene som følge av trafikkøkningen såpass begrensede at de lave prisene kan forsvares. Dette er imidlertid ikke tilfelle med generelle prisreduksjoner.

Innføres betydelige generelle prisreduksjoner, kan man forvente en økning av trafikkvolumet som overstiger den ledige kapasitet i flyene i trafikktoppene, og man har ingen mulighet for å "styre" trafikkøkningen til avganger med lavt belegg. Dette innebærer behov for økt innsats av materiell og personale, og dermed økte kostnader — noe som ikke harmonerer med de reduserte inntektene pr. passasjer.

Generelle prisreduksjoner kan også resultere i at flyselskapene — for å oppnå økonomisk balanse — kan bli tvunget til å redusere sine frekvenser og kutte ut noen av de avganger der beleggsprosenten i dag åpner muligheter for å tilby spesialvilkår for betalingssvake trafikantkategorier.

Generelle prisreduksjoner kan imidlertid svare seg i en situasjon der flyselskapet har et generelt lavt belegg på flyene og man finner det vanskelig å oppnå bedre utnyttelse av kapasiteten på annen måte. Dette synes å være tilfelle med Linjeflygs generelle prisreduksjoner.

3. Luftfartsverket kan bekrefte at SAS' forslag til nye lavpriser i Skandinavia er godkjent av luftfartsmyndighetene. De nærmere detaljer vedrørende lavprisene fremgår av SAS' kommentarer til medlemsforslaget. Disse nye lavprisene innebærer så radikale forandringer i prisstrukturen at man bør la disse innarbeide seg hos det reisende publikum i et par års tid før man begynner å diskutere ytterligere omlegginger av prisstrukturen.

Man bør for øvrig være oppmerksom på at rabattsatsene i SAS' nye lavpriser (50 %—60 %) er meget større enn de man kunne oppnå med en eventuell generell reduksjon av prisene, og vil derfor ha en vesentlig større stimulerings effekt på privat- og turistreisene i Norden. De restriksjoner som nødvendigvis er knyttet til lavprisene, vil i første rekke virke

hemnende på forretningsreisendes benyttelse av disse priser.

4. Forslagsstillerne gir ingen nærmere begrunnelse for sin påstand om at det eksisterer marginaler for betydelig reduksjon av billettprisene i Norden. SAS har på sin side avvist at dette skulle være tilfelle. Luftfartsverket mangler på dette område relevante kostnadsoppgaver for å kunne vurdere partenes påstander. At mulighetene skulle være betydelige virker imidlertid lite sannsynlig. Man vil peke på at SAS på flere av distansene opererer i klar konkurranse med andre og til dels subsidierte transportalternativer og må ta hensyn til dette. Luftfartsverket antar at det høye prisnivået i flyrutene i Norden i stor grad henger sammen med det høye generelle kostnadsnivå i disse land, høye lønninger og høye luftfartsavgifter.

5. Luftfartsverket vil ikke unnlate å påpeke at forutsetningene for SAS-samarbeidet bl. a. er at konsortiet skal drives etter forretningsmessige prinsipper. Dette innebærer bl. a. at konsortiet i rimelig grad må få anledning til å utforme prisstruktur m. m. ut fra kommersielle betraktninger. Nevnte forutsetninger kan vanskelig forenes med detaljdirigering av SAS' prispolitikk fra luftfartsmyndighetenes side.

6. Etter Luftfartsverkets oppfatning vil de utenomnordiske flyselskapers beflyging av ruter innen Norden ikke innebære noen direkte konkurransetrussel mot de nordiske ruteselskaper for så vidt angår billettprisene.

Som kjent blir internasjonale billettpriser utarbeidet av IATA's trafikkonferanser, og p. g. a. avstemningsreglene kan de nordiske flyselskaper hver for seg blokkere prisforslag som anses uakseptable. Dessuten har SAS inngått bilaterale avtaler (pool-avtaler) med de fleste av de selskaper som er aktuelle i denne forbindelse. Innholdet i disse avtalene er slik at priskonkurranse ikke er aktuelt for partene. Videre skal billettprisene forelegges luftfartsmyndighetene for godkjenning, slik at man har mulighet for å avvise uønskede prisforslag også på dette nivå. Det siste kan være aktuelt overfor selskaper som ikke er medlem av IATA — og hvorav noen som kjent flyr på de nordiske land. Noen ukontrollert priskonkurranse fra fremmede flyselskaper på rutene i Norden blir det således neppe tale om.

7. Hva angår argumentet om at en nordisk tariffkonferanse burde innkalles for å få etablert et nærmere samarbeid mellom de nordiske flyselskaper, bl. a. med henvisning til den påståtte konkurransetrussel utenfra, vil Luftfartsverket ut over det som er nevnt ovenfor vise til SAS' påpekning av de nordiske selskapers eksisterende samarbeid — både innen IATA og på bilateral basis. Som nevnt har dette samarbeidet allerede gitt konkrete resultater m. h. t. internordiske lavpriser.

Også på myndighetsnivå eksisterer det et tilfredsstillende samarbeid — bl. a. ved jevnlig nordiske luftfartsdirektørmøter. Særlig nært —

også på tariffområdet — er samarbeidet mellom de tre skandinaviske luftfartsmyndigheter.

8. Med henvisning til ovenstående bemerkninger er Luftfartsverket av den oppfatning at det ikke foreligger noe behov for å innkalle en nordisk tariffkonferanse.

Luftfartsverket finner videre å måtte ta avstand fra forslaget om at Nordisk Ministerråd skulle utarbeide retningslinjer for betydelig generell reduksjon av billettprisene.

Oslo, 26. juni 1979

Etter fullmakt

M. Ulvatne

Fung. avdelingsdirektør

E. J. Rosenberg

Medlemsförslag

om forskning rörande kvänernas kultur och språk i Nordnorge

(Väckt av Aimo Ajo, Jo Benkow, Eric Carlsson, Mikko Ekorre, Rolf Fjeldvær, Elsi Hetemäki-Olander, Thor Listau, Bjarne Mork Eidem, Per Olof Sundman och Marjatta Väänänen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska institutet för folkdiktning (NIF):

Medlemsförslaget om forskning rörande kvänernas kultur och språk i Nordnorge understryker kvänernas betydelse för utvecklingen på området och uttrycker oro över att deras äldre kulturarv och traditioner kan försvinna förrän de har blivit på ett systematiskt sätt dokumenterade. Som lösning föreslås ett forskningssamarbete på Nordkalotten.

NIF ansluter sig gärna till förslaget i princip. Det finns ingen tvekan om att den snabba kulturella förändringen som minst under ett par decenniers tid pågått på det nordligaste området kommer att ändra på den traditionella livsstilen och att en del värdefulla kulturfenomen håller på att försvinna. Om ett forskningssamarbete sätts igång för att tillvarata viktiga beståndsdelar av kvänernas språk, muntliga tradition och materiella kultur, borde dock följande synpunkter beaktas:

1) Kvänernas kultur är inte helt utforskad. Det finns anledning att utföra en utredning av all den insamlingsverksamhet som traditionsforskare och språkmän har utfört på området. Det kan visa sig, att ett betydligt materialbestånd finns redan nu och att medel först och främst saknas för behandling och publicering av detta material. För Finlands — och kanske hela Nordens — del är de största samlingarna i Helsingfors: det kvänska materialet i Finska litteratursällskapets handskriftsamlingar (ca 17.000 nummer), bandarkiv (35 timmar) och hos Suomen kielen nauhoitearkistos arkiv (300—400 timmar) som innehåller såväl äldre som yngre material t. o. m. från 1970-talet. Dessa och andra befintliga materialbestånd borde snarast inventeras förrän man inleder ny insamling.

2) Redan av ovannämnda skäl är det knappast ändamålsenligt att begränsa de deltagande institutionerna till "universitetet, distriktshögskolorna och de regionala museerna på Nordkalotten". För att undvika överlappning av insamlingsarbetet och de störningsmoment som forskningen kan åsamka befolkningen i synnerhet sommartid, är det angeläget

att före inledandet och under själva insamlingsarbetet ha en täckande överblick över all forskning som görs på området också inom helt andra discipliner och institutioner än de som nu är ifråga. Därför vore det mest praktiskt att först utse en arbetsgrupp med representanter från alla intresserade institutioner i de nordiska länderna. Denna arbetsgrupp skulle sedan kunna föreslå de koordinationsåtgärder som behövs för genomförandet av arbetet, vars högkvarter nog kan placeras på Nordkalotten.

3) Om projektet framför allt syftar till att samla och skydda kväernas kulturminnen, byggnadsskick osv., är samarbetet med de traditionsarkiv och museer som redan har kvänskt stoff av största betydelse. Man borde dock överblicka situationen med materialets placering. Om det befinner sig mestadels i sydligare trakter, borde kopior av det eller åtminstone kataloger över dess innehåll kunna placeras inom den kvänska kulturens utbredningsområde. Kväerna själva borde få uttala sig om forskningsprogrammet och om materialets placering. Därvidlag kan frågan om grundandet av ett traditionsarkiv aktualiseras.

4) Om projektet kommer att ha andra vetenskapliga eller praktiska syften, är det viktigt att ha motsvarande vetenskaplig och annan expertis till förfogande. Det kan påpekas att modern fältforskning är problemorienterad, dvs. materialet insamlas inte eller inte enbart för materialets skull utan för att kunna igångsätta eller genomföra forskning som belyser viktiga frågor.

5) Det är sannolikt att kväernas förhållande till andra befolkningsgrupper som norrmän, samer osv. på området lätt aktualiseras redan i insamlingsskedet. Därför borde man ganska snart kunna framlägga en översikt som redogör för de socioekonomiska och demografiska strukturer i vilka kväerna vid sidan av andra befolkningsgrupper ingår.

Avslutningsvis vill NIF konstatera sin villighet att medverka i igångsättandet av sådant insamlings- och forskningsarbete som medlemsförslaget kan leda till. I synnerhet i fråga om koordinerings- och utredningsuppgifter kring traditionsarkiv, museer och forskningsinstitutioner vill vi gärna vara till hjälp.

Åbo den 25 april 1979

Lauri Honko
Institutföreståndare

Nordisk samarbetsnemnd for humanistisk forskning:

Samarbetsnemnden slutter seg til forslaget og vil anbefale nedsetting av en arbeidsgruppe for kartlegging av en forskningsplan.

Oslo, 26. april 1979

Bjarne Rogan

Sámi Institut'ta:

Da vårt institutt arbeider spesielt med samiske spørsmål, har en intet å bemerke, utenom en generell tilstyrking av forslaget.

Kautokeino, 18. april 1979

Ingvar Áhrén
Styreformann

AN Sara
Styrer

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender meddelar i skrivelse den 9 mars 1979 att det inte har några anmärkningar med anledning av medlemsförslaget.

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 20 mars 1979 meddelat, att de inte har några anmärkningar med anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 13 februari 1979 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Københavns Magistrat:

— — — skal man herved meddele, at der ikke herfra haves bemærkninger til forslaget, allerede af den grund, at vi ikke råder over sagkundskab på området.

København, den 30. maj 1979

Bent Nebelong

P. A. Tvede

Frederiksberg Kommune har i skrivelse den 9 februari 1979 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Dansk kulturhistorisk Museumsforening:

— — — meddele, at sagen har været behandlet på DKM's styrelsesmøde. Man betragtede ikke sagen som en egentlig museumssag og mente derfor ikke at burde blande sig i den ved at udtale sig.

På den anden side var der en absolut positiv holdning til denne type

af forskning, således at man nok ville have behandlet den grundigere, såfremt der havde været tale om en minoritet inden for *Dansk kulturhistorisk Museumsforenings* arbejdsområde.

Som direkte svar på Deres brev kan vi altså sige: DKM ønsker ikke at fremsætte nogen udtalelse, og DKM kan ikke stille supplerende oplysninger til rådighed. Om grænseminoritetsforskning i almindelighed må vi nok henvise til Institut for Statskundskab i Århus og eventuelt Grænseregionsforskningsinstituttet i Åbenrå — men disse institutioner har Rådet formentlig allerede kontakt med.

Ørholm, 8. juni 1979

George Nellemann

Sammenslutningen af lokalhistoriske Arkiver:

— — — — —
 Vi kan godt foreslå Dem en betydningsfuld måde at arbejde på i denne sag, idet vi har indhøstet erfaringer, der må kunne anvendes andetsteds i Norden.

I 1949 dannede 5 lokalhistoriske arkiver vor landsorganisation. I dag er vi 250 lokalhistoriske arkiver, og Danmark er så godt som dækket ind med det arbejde. Hver på sit sted indsamler arkiverne det lokalhistoriske materiale bestående af foreningsprotokoller og andre forenings-sager, private personers efterladte familie- og ejendomssager samt deres breve og dagbøger. Der indsamles endvidere kort, billeder, film og lydband. Gamle aviser registreres for det lokalhistoriske indhold. Der hjemskaffes kopier af lokalt materiale beroende i de centrale arkiver. Der samles pjecer og småtryk. Der holdes åbent for lokale besøgende såvel som forskere.

Opskriften er altså at oprette lokalhistoriske arkiver med lokale tillidsfolk som indsamlere. På denne måde kan man bedre end museerne sikre et materiale til brug for det kulturhistoriske arbejde.

Når det drejer sig om et mindretal, må jeg gøre opmærksom på, at det danske mindretal i Sydslesvig er med i arbejdet og samler ind. Det får materialet opbevaret i en afdeling af det danske centralbibliotek i Flensborg, som er tilsluttet Sammenslutningen af lokalhistoriske Arkiver i Danmark.

Dersom Nordisk Råd skulle få brug for en hjælpende hånd fra os, er vi parate til at medvirke. Den senest udgivne adresseliste over sammenslutningens arkiver vil kunne rekvireres hos: Lokalhistorisk arkiv for Ålborg kommune, v/ arkivar, mag. art. Henning Bender, Bryggergården, Østergade 8, 9400 Nørresundby.

Næstved, den 23. maj 1979

A. Strange Nielsen

Finland**Länsstyrelsen i Lapplands län¹:**

Länsstyrelsen stöder helt den i medlemsförslaget framförda uppfattningen om att man bör vidtaga skyndsamma och effektiva åtgärder för att utforska och insamla material om kväernas kulturtradition. Deras ålderdomliga finska dialekt och traditioner håller snabbt på att försvinna. Gamla byggnader och föremål hotas av samma öde. Arbetet bör förberedas och utföras i samarbete, i vilket högskolorna — bl. a. Uleåborg universitet och Lapplands högskola — och övriga intresserade, t. ex. muséer, skulle kunna medverka.

Rovaniemi den 30 mars 1979

Asko Oinas
Landshövding

Arvi Raitio
Kanslichef

Åbo akademi:

— — — uttala sin uppskattning för förslaget. Åbo akademi konstaterar att finska och etnologiska institutionerna vid Helsingfors universitet redan nu systematiskt bedriver forskning om kväernas språk och kultur. Det vore dock viktigt att även en finlandssvensk organisation kunde fås med i forskningsprojektet emedan många av de nu levande kväerna inte längre behärskar finska.

Åbo den 8 maj 1979

För Åbo akademi:

Bill Widén
Rektor

Roger Broo
Förvaltningsdirektör

Åbo universitet¹:

Åbo universitet anser, att utforskningen av kvänsk kultur och kväernas språk borde betraktas som en del av det ifrågavarande områdets kultur i sin helhet. Ett från medlemsförslaget utgående vittomfattande nordiskt samarbete, varvid undersökningarna skulle komma att beröra även områdets övriga befolkningsgrupper, d. v. s. norrmännen och samerna, skulle hälsas med tillfredsställelse.

Universitetet anser vidare, att ett förslag om forskning, som koncentreras enbart till institutioner på Nordkalotten, visserligen synes ligga i sakens natur, men att en dylik ram samtidigt verkar alltför snävt

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

tilltagen. Trots att det på Nordkalotten finns både institutioner på universitetsnivå och museer, och även de i förslaget anförda institutionernas kapacitet eventuellt kunde utnyttjas vid själva fältarbetet, borde med tanke på framtida forskning den sakkunnighet utnyttjas, som finns tillgänglig vid samtliga institutioner representerande olika vetenskapliga discipliner med intresse för en utforskning av ifrågavarande område och dess olika befolkningsgrupper. Som första åtgärd borde emellertid forskningsaktiviteten kartläggas och de tilltänkta forskningsföretagen koordineras.

Vid Åbo universitets humanistiska fakultet är f. n. flera discipliner intresserade av och aktivt engagerade i forskning om nordnorska befolkningsgruppers språk och kultur. Åbo universitet anser därför uppläggningsplanen av en forskningsplan i detta nu inte vara relevant. Där emot önskar universitetet framlägga en del synpunkter på några av de problemgrupper, till vilkas klarläggning Åbo universitet eventuellt kunde bidra.

Ämnesgrupp 1: Historievetenskaperna

Som en del av 1800- och 1900-talens utvandrarström är den finska befolkningen i Nordnorge av intresse för vetenskapare sysslande med emigrationshistorisk forskning. Åbo universitets historiska institution är den ledande enheten för emigrations- och överhuvudtaget flyttningshistorisk forskning i Finland. Av denna anledning borde åboforskarnas sakkunskap anlitas, när och om planerna i sinom tid förverkligas. Historiska institutionen vid Uleåborgs universitet har emellertid under de sistförflutna åren inriktat en stor del av sin forskning på norra Finland och Nordnorge; med fördel kunde huvudparten av den med finska krafter genomförda framtida historieforskningen därför koncentreras till Uleåborg.

Den på nordnorsk befolkning inriktade forskningen borde taga fasta på åtminstone följande frågor:

- Var låg orsaken till den vitt utbredda emigrationen från norra Finland till Nordnorge i mitten av 1800-talet? Hurudan tedde sig denna rörelse?
- Hur ofta hände det, att de till Nordnorge invandrade finnarna stannade kvar, återvände till Finland eller fortsatte till Förenta Staterna? Var Nordnorge i första rummet en sluss på vägen västerut eller de finska utvandrarnas nya "hemland"?
- Med vilka sociala och ekonomiska problem konfronterades de finska invandrarna i Nordnorge?
- På vad sätt har den finska befolkningen uppfattats som ett problem, närmast med tanke på de rysk-svenska, rysk-norska och/eller rysk-finsk-tyska relationerna?

Ämnesgrupp 2: Språkvetenskaperna

Ur språkvetenskaplig — finska språkets, finsk-ugriska språkforskningens och nordiska filologins — synvinkel mest brådskande är insamlingen dels av de finska dialekternas sista rester i Nordnorge, dels av det som överhuvudtaget ännu finns tillgängligt av språk och hävder. Själva den språkvetenskapliga forskningen kunde tänkas uppdelad i flera sektioner. En väsentlig uppgift består i klarläggningen av de kvänska dialekternas diakroniska omvandlingsprocess; detta möjliggörs genom utnyttjandet av dels redan förefintligt, dels med hjälp av ännu förestående fältarbete inhämtat arkiv- och tryckt material. En annan viktig uppgift är en uttömmande synkronisk-deskriptiv undersökning av de nutida kvänska dialekterna, ägnad att belysa en språkminoritets inbördes kommunikation och på samma gång erbjudande möjligheten att jämföra denna i hög grad differentierade dialekt med nutidsfinskan och dess övriga dialektvarianter. Detta förutsätter emellertid en grundlig undersökning dels om inbördes lånord i de olika språken, dels om inverkan av annat slags lånegods. Förutom en jämförande analys av både in- och utvandrarernas språk borde en undersökning av de skandinaviska språkens, framför allt de norska och lapska dialekternas, inverkan på kvänersnas språk verkställas. Ifråga om två- respektive flerspråkigheten framträder härvidlag en rad aspekter, som hänger ihop med nutida emigranternas språksvårigheter och problemen man möter i dessa sammanhang.

De här ovan anförda forskningsuppgifterna är till den grad vittföregnade och krävande, att de absolut borde föregås av en kartläggning av forskningsintressena och -resurserna i samtliga nordiska länder.

Ämnesgrupp 3: Traditionsinriktade vetenskaper

Sannolikt kommer dessa vetenskaper att stå i medelpunkten för den här uppskisserade forskningsverksamheten och därför borde ett tillräckligt antal för traditionsinriktad forskning på Nordkalotten intresserade vetenskapliga institutioner inom de nordiska länderna i god tid inkopplas. Vid Åbo universitets institution för kulturerers utforskande både planläggs och utförs förberedande arbete, som svarar mot den i medlemsförslaget framställda problematiken. Som resultat av tidigare forskningsverksamhet finns det i institutionens etnologiska, folkloristiska och religionsvetenskapliga arkiv ett icke oansenligt jämförelsematerial. Framför allt hos de traditionsinriktade vetenskaperna är tyngden omisskännligt förlagd på kartläggning och jämförande undersökning av kultur och traditioner hos befolkningsgrupper med olikartad etnisk bakgrund. Traditionsinriktad forskning borde utgå från kulturens anpassning till den ekologiska omgivningen, ett tema som på sista tiden vidare utvecklats inom traditionsvetenskaperna på rent teoretiskt plan.

Helt konkret kunde den etnologiska delen av traditionsvetenskaplig insamlings- och forskningsverksamhet tänkas koncentrera sig t. ex. på undersökning och skildring av fysiska miljötyper i olika omgivningar, på en historisk utforskning av arbete och arbetssätt inom skilda näringsfång, på en jämförande undersökning av sed och bruk, med särskild hänsyn till de områden som tjänar som mått för omvandlingsprocesser och etnisk identitet (årligen återkommande fester, vändpunkter i människans liv, mathushållningsvanor etc.). Aspekten är å ena sidan historisk och jämförande, men uppmärksamhet fästes också vid nutida företeasers olikheter. Undersökningen av muntlig tradition och kommunikation, den historiska jämförande kartläggningen av de viktigaste traditionsfenomenen samt utforskandet av deras omvandlings- och förfallprocesser, analyseringen av traditionssamfundens speciella karaktär och folktrons jämförande utforskning borde stå i medelpunkten för folkloristisk forskning. Också det folkloristiska materialet skulle för sin del bidra till att belysa identitetsproblemen hos befolkningsgrupper med olikartad etnisk bakgrund.

Ämnesgrupp 4: Religionsvetenskap

Kartläggningen av Nordkalottens religiösa inrättningar och samfund är det största enhetliga igångvarande projektet inom denna disciplin. Arbetet hänger till en del ihop med övrig religionsvetenskaplig forskningsverksamhet vid Åbo universitets institution för kulturers utforskning, där man också är intresserad av utforskandet av religiösa rörelser, framför allt laestadianismen. Också vid utforskningen av hävdmaterial kommer religionsvetenskaplig forskning in i bilden, närmast då i samband med folktro.

Samtliga ovan anförda forskningsföretag och -temata påvisar ett otvetydigt behov av samarbete såväl inom den interdisciplinära forskningen som de enskilda forskningsinstitutionerna emellan. Medlemsförslaget om utforskningen av kväernas språk och kultur tar visserligen upp ett intressant ämne, men verksamheten förutsätter, som här ovan fastställts, en utforskning av hela det runtomliggande geografiska områdets språk och kultur.

Universitetet anser följande åtgärder vara skyndsamt påkallade:

- kartläggning av den i de nordiska länderna pågående forskningen om kväerna och övriga befolkningsgrupper;
- redogörelse för tidigare forskningsföretag och tillgängligt färdigt forskningsmaterial;
- kartläggning av forskningsintressena i de nordiska ländernas enskilda forskningsinstitutioner;
- uppskisserande av en allmän plan över forskning och insamling samt kartläggning av specificerade forskningsföremål;

— utredande av koordinationsproblem i sammanhang med det tilltänkta forskningsföretaget.

Åbo den 31 maj 1979

Osmo Ikola
Rektor

Kari Hyppönen
Byråchef

Uleåborgs universitet, finska och samiska institutionen¹:

Uleåborgs universitet stöder det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om forskning rörande kväternas kultur och språk i Nordnorge och vill med anledning av detta närmare framföra följande.

Forskning rörande kväternas är mycket viktig när det gäller kännedom om de lokala kulturformerna och den regionala historien i Finnmarken. En systematisk materialinsamling borde inledas rörande historia, andlig och materiell kultur samt språket. Det bästa skulle vara att i enlighet med förslaget utföra arbetet som ett samarbetsprojekt mellan de nordligaste vetenskapliga institutionerna i de olika länderna. Dessa institutioner skulle ansvara för arbetets vetenskapliga nivå. En del av insamlingsarbetet skulle dock kunna uppdras åt olika lokala föreningar.

Eftersom kväternas kultur, språk och historia på olika håll redan i någon mån utforskats och forskningsresultat utgivits (insamlingsarbeten har gjorts bl. a. inom ramen för olika forskningsprojekt och privata personer kan även inneha omfattande samlingar från några specialområden, t. ex. från folkmusik) vore det skäl att i forskningens första skede kartlägga det redan utförda arbetet och definiera de mål som just nu anses vara viktiga. I stället för enbart materialinsamling borde man sikta på a) utredningar och forskning om specialfrågor och b) något slags allmän framställning om kväternas historia och tradition i dagens nordnorska lokalkulturer.

Det skulle vara skäl att trycka på publikationerna med samnordiska medel på norska/svenska och på finska. Vid organisering av forskningsarbetet bör man fästa speciell uppmärksamhet vid olika universitets förutsättningar på olika områden.

Uleåborgs universitet är för sin del beredd att medverka i detta projekt.

Uleåborg den 14 mars 1979

Pauli Saukkonen
Professor

Pekka Sammallahti
Bitr. professor

¹ Yttrandet översatt från finska.

Jyväskylä universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 4 maj 1979 förklarat sig instämma i yttrande av den 24 april 1979 från humanistiska fakulteten (se nedan).

Jyväskylä universitet, humanistiska fakulteten¹:

Humanistiska fakulteten anser forskningen om kväernas kultur och språk som en i högsta grad brådskande uppgift, eftersom denna kulturminoritetens tradition håller på att försvinna.

Vid tillvaratagandet av kultur- och språktraditionen bör man i första hand som forskningsobjekt ta de delfaktorer, som formar kulturidentiteten. Den viktigaste av dessa är minoritetsspråket, i detta fall alltså finska språket. Det andra viktiga objektet är den andliga folkkulturens helhet — värden, normer, folkdiktning och religiösa uppfattningar. I fråga om det sistnämnda är det skäl att fästa speciell uppmärksamhet vid forskning om religiösa rörelser. Det tredje delforskningsobjektet i fråga om kulturidentiteten skulle kunna bestå av den materiella folkkulturen och -traditionen, såvitt det är möjligt att tillvarata dem samt av migrationshistorien.

Forskningen om näringarna belyser inte direkt kväernas kulturidentitet, ty nybyggarna fick anpassa sig efter den norska stambefolkningens fiskekulturs förändrade ekologiska förhållanden. Att tillvarata traditionerna om denna anpassningsprocess vore dock som kulturantropologisk kunskap mycket betydande — såvitt man mera kan finna den. Övergången från jordbruk till fiske har för invandrarna betytt en radikal och dramatisk livsförändring.

Den föreslagna forskningen måste naturligtvis ske i samarbete mellan de nordiska högskolorna, museerna och arkiven. Intresset för forskningen rörande kväerna torde dock vara störst i Finland. Därför anser fakulteten, att forskningsledningen och -koordinationen kunde placeras i Finland. Ett naturligt centrum utgör härvid Uleåborgs universitet. Uleåborgs universitets egna resurser räcker dock inte till projektets genomförande. Universitetet kunde dock fungera som koordinator för projektet, varvid dess ställning i Nordkalottens forskning i allmänhet skulle förbättras. I synnerhet Uleåborgs landsarkiv kunde erbjuda samarbete samt det riksomfattande migrationsinstitutet och Forskningscentralen för de inhemska språken kunde vara andra biträdande institutioner. Även Jyväskylä universitet är intresserat av forskningsprojektet.

Fakulteten anser att det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget bör genomföras snarast. Om projektet anvisas medel, finns det inga hinder för ett snabbt igångsättande av projektet.

Jyväskylä den 24 april 1979

Ossi Päärnilä
Tjf. fakultetssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands akademi, Statens humanistiska kommission:

Kommissionen anser att förslaget är angeläget och värt att understöd-
das. Hittills har enstaka forskare i både Norge och Finland undersökt
kväernas språk, tradition och kultur. Även bandat material existerar
i olika arkiv. Men frågan i sin helhet har inte systematiskt studerats.
Kväernas kultur och språk är ett vidsträckt forskningsområde och för-
utsätter ett samarbete mellan historieforskare, folklivsforskare och
språkvetare.

Kommissionen rekommenderar varmt förslaget och föreslår att en
arbetsgrupp bildas i samråd med berörda vetenskapliga institutioner i
Norge, Sverige och Finland. Innan en forskningsplan uppgörs borde
man kartlägga den forskning som gjorts, som pågår och som borde
göras.

Helsingfors den 15 februari 1979

Reijo Wilenius
Ordförande

Marjatta Hiisivaara-Hela
Sekreterare

Riksarkivet¹:

Riksarkivet förenar sig om de i det inom Nordiska rådet den 15.11.
1978 väckta medlemsförslaget anförda synpunkterna om nödvändighe-
ten att tillvarata och främja utforskningen av kväernas kulturtradition.

Riksarkivet fäster uppmärksamhet vid att det förutom den av dagens
generation upprätthållna traditionen finns rikligt med arkivmaterial i
olika länders arkiv som belyser kväernas äldre kultur. För Finlands
vidkommande kan nämnas de myndigheters arkiv, i synnerhet kyrko-
arkiven, som flyttats till Uleåborgs landsarkiv. Till Uleåborgs landsarkiv
har också anskaffats mikroflimkopior av material från Norge och Sve-
rige, som tillgodoser utforskningen av kväernas bosättnings- och be-
folkningshistoria. Vid sidan av det norska statsarkivet i Trondheim och
statsarkivkontoret i Tromsø må nämnas landsarkivet i Härnösand i
Sverige som förvaringsställen för det centrala materialet om kväernas
historia.

Att inventera det material som uppbevaras bland annat i de ovan-
nämnda arkiven och även i talrika sådana myndighetsarkiv, som inte
ännu flyttats till landsarkiven, vore en viktig uppgift för utforskningen
av kväernas historia, vilken kunde utföras som ett nordiskt projekt.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Med hänvisning till det ovensagda föreslår riksarkivet att man utöver de i medlemsförslaget nämnda vetenskapliga institutionerna också skulle bereda olika länders arkivmyndigheter tillfälle att delta i förberedelsen av planen att tillvarata kväernas kulturtradition.

Helsingfors den 14 maj 1979

Toivo J. Paloposki
Riksarkivarie

Jussi Kuusanmäki
Arkivarie

Museiverket¹:

Nordiska rådet har under sin tillvaro förtjänstfullt uppmärksammat minoritetsgrupperna i Norden och utvecklingen av deras näringar och förutsättningarna för bevarandet av kulturen och den ursprungliga miljön. Speciell uppmärksamhet har fästs vid samerna.

Det väckta förslaget om forskning rörande kväernas kultur och språk är välkommet och aktuellt. Kväernas språk- och kulturtradition har under de senaste åren tilldragit sig stor uppmärksamhet och allt större uppskattning i Nordnorge. Å andra sidan har samtidigt den allmänna integrationsutvecklingen allt snabbare förstört traditionella drag i deras kultur samtidigt som kunskaperna i finska språket (kvänskan) minskat i och med generationsväxlingen. Tillvaratagandet av den kvänska traditionen brådskar alltså. I Norge har de konkreta åtgärder, som vidtagits till nytta för kvänkulturen skapat en situation där denna tradition är av betydelse både för folkloristiken och för den aktuella kulturpolitiken.

Museiverket konstaterar för sitt eget verksamhetsområdes del att kväernas tradition än så länge inte systematiskt tillvaratagits och utforskats. Det i och för sig värdefulla arbete, som Tromsø museum och enstaka forskare utfört, har med tanke på traditionens kvalitet och kvantitet hittills varit alldeles för obetydligt.

I det aktuella medlemsförslaget föreslås, att insamlandet av och forskningen om kväernas kultur- och språktradition lämpligast sker vid universiteten, distriktshögskolorna och de regionala museerna på Nordkalotten och att dessa institutioner erbjudes tillräckliga resurser för detta arbete. Museiverket stöder detta förfarande och konstaterar att arbetet lämpar sig väl som ett nordiskt samarbetsprojekt.

Museiverkets etnologiska byrå och byrån för byggnadskultur kan om deras sakkunskap är till nytta vid behov medverka i planeringen av kväntraditionens insamlings- och forskningsprogram. Verket anser den kvänska byggnadstraditionen och näringshistorien vara synnerligen

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

viktiga insamlings- och forskningsobjekt. Inom ramen för dessa teman kan museiverket medverka i något begränsat fältprojekt. Den mera omfattande traditionsinsamlingen och forskningen och t. ex. insamlandet av föremål vid museer tillhör enligt verkets uppfattning dock de i medlemsförslaget nämnda institutionerna. I den möjliga föremålsinsamlingen, som naturligtvis huvudsakligen utförs på åtgärd av norska institutioner (i synnerhet av Tromsø museum) intar enligt museiverkets uppfattning Lapplands landskapsmuseum i Rovaniemi en central ställning för Finlands del.

I tillvaratagandet av kväernas språk- och kulturtradition bör man enligt museiverkets uppfattning fästa speciell uppmärksamhet vid kontakter, växelverkan och därav följande tillägnande av kulturdrag mellan olika nationalitetsgrupper (kväner, norrmän, samer, såvitt möjligt karelska och ryska handelsmän). Tillvaratagandet och den vetenskapliga utforskningen av dessa skulle vara till nytta för utforskningen av Nordkalottens hela kulturbakgrund.

Helsingfors den 16 augusti 1979

C. J. Gardberg
Överdirektör, statsarkeolog

Torsten Edgren
Avdelningsföreståndare

Uleåborgs landsarkiv¹:

Landsarkivet kan ta ställning till de i medlemsförslaget framförda förslagen om forskning rörande kväernas kultur inom ramen för sina i förordningen om landsarkiven (2.10.1979/619) fastställda uppgifter närmast som forskningsinstitut och förvaringsställe för arkivmaterialet. Enligt detta betonar landsarkivet inom utforskningen av kväernas kultur i synnerhet betydelsen av skriftliga handlingar som ett grundläggande källmaterial. I synnerhet kan kväernas historia under tidigare perioder och 1800-talet inte utforskas utan dokumentmaterial.

Som förvaringsställen för arkivmaterial har Uleåborgs landsarkiv för utforskningen av kväernas historia mycket värdefullt material bl. a. i följande arkiv: 54 av norra Finlands församlingar har deponerat sina kyrkoarkivs äldre handlingar i landsarkivet. Dessa utgör en central del av det finländska källmaterialet om emigrationen till Nordnorge. En annan central källgrupp utgör Uleåborgs länsstyrelses arkiv, som sedan 1776 fått mottaga olika rapporter, översikter, förslag och önskemål från myndigheterna, vilka även rör befolkningshistorien. Eftersom Uleåborgs län ända till år 1938 omfattande också det nuvarande Lapplands län, framkommer i dess arkiv hela det område i Finland, varifrån folk

¹ Yttrandet översatt från finska.

emigrerade till Finnmarken. Den tredje gruppen består av norra Finlands kronofogde- och länsmansarkiv, där dokumentmaterial om emigrationshistorien från lokalförvaltningens nivå samlats. Av kyrkoarkiven må vidare nämnas Kuopio (Uleåborgs) domkapitels arkiv, som är mycket omfattande och innehåller socialhistoriska data och material om problem i anslutning till emigrationen till Finnmarken.

Som forskningsinstitution har Uleåborgs landsarkiv tillsammans med riksarkivet anskaffat dokumentmaterial som mikrofilmkopior från nordnorska arkiv och Norges riksarkiv. Av dessa må speciellt nämnas de ursprungliga folkräkningstabellerna från de norska folkräkningarna ända fram till 1900 och de centrala dokumentgrupperna i Nordnorges kyrkoarkiv. Kvänernas äldre historia belyses åter av mikrofilmkopiorna på Nordnorges fogde- och länsräkenskaper samt justitieförvaltningens dokument.

Dessutom finns dokumentmaterial om kvänernas historia åtminstone i följande arkiv: Tromsø landsarkivkontor, Trondheims landsarkiv, Tromsø biskopsarkiv och Norges riksarkiv i Oslo. Eftersom den finska emigrationen till Nordnorge skedde samtidigt med emigrationen från norra Sverige, finns dokumentmaterial i synnerhet i Härnösands landsarkiv och norra Sveriges kyrkoarkiv. En del av det nordsvenska materialet har redan anskaffats som mikrofilmkopior till Uleåborgs landsarkiv. I Finland finns däremot i synnerhet från 1800-talet dokumentmaterial i anslutning till kvänfrågans politiska och sociala problem utom i Uleåborgs landsarkiv också i riksarkivet i senatens, generalguvernörskansliets och statssekretariatets arkiv.

Speciellt må ytterligare nämnas olika specialsamlingar, t. ex. i Tromsø museum, i universitetsbiblioteken i Oslo och Uleåborg och i Finska litteratursällskapets arkiv.

Att dokumentmaterialet om kvänernas historia ligger så spritt i arkiv och bibliotek i tre nordiska länder, utgör ett problem för utforskningen av denna historiska företeelse. Uleåborgs landsarkiv anser också — utan att bortse från den etnografiska och muntliga traditionens betydelse — att det i utforskningen av kvänernas historia är viktigt att inventera och katalogisera det dokumentmaterial som finns i de olika nordiska länderna. Utan detta blir det omöjligt att utföra forskningen, och det kräver samarbete mellan de nordiska arkiven.

Som forskningsinstitution förenar sig Uleåborgs landsarkiv om medlemsförslagets initiativ om forskning rörande kvänernas kultur och språk i Nordnorge och dess betydelse. Landsarkivet anser vidare att detta omfattar också utforskningen om kvänernas historia. Denna historia är åter gemensam för hela Nordkalotten, en betydande företeelse som påverkat dess historia och nutid. På grund av detta och det ovan sagda borde man enligt landsarkivets mening vid uppgörandet och genomförandet av den föreslagna forskningsplanen beakta och engagera

utom Nordkalottens universitet, högskolor och museer också representation från Nordkalottens arkivinstitutioner.

Uleåborg den 8 maj 1979

Aino Paasovaara
Landsarkivarie

Samuli Onnela
Arkivarie

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 21 maj 1979 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Finlands museiförbund¹:

Finlands museiförbund finner det i Nordiska rådet väckta finsk-norska medlemsförslaget mycket viktigt och ser det som en åtgärd som befäster och främjar samarbetet mellan våra folk.

Förslaget borde genomföras snarast, de bästa tillgängliga forskarkrafterna borde engageras och man borde reservera tillräckligt med ekonomiska resurser. Uppgiften är inte lätt, ty kvänkulturområdet är geografiskt mycket omfattande och vissa av dess företeelser har redan blandats långt med huvudkulturen. Lyckat arbete förutsätter också en grundligare utredning än nu av den materiella kulturen inom utvandringsområdet — närmast i Lappland och Norra Österbotten.

För genomförandet av den del av projektet som gäller den materiella kulturen föreslår Finlands museiförbund, att

- 1) forskningen av kvänernas materiella kultur utföres som ett omfattande finsk-norskt musealt samarbete,
- 2) för Finlands vidkommande omedelbart bildas en forskningsgrupp för att förbereda uppgifter i anslutning till projektet samt
- 3) att man i Finland skyndsamt börjar komplettera utforskningen av kulturen inom kvänernas utvandringsområde.

Helsingfors den 14 maj 1979

Suomen museoliitto — Finlands museiförbund

Unto Salo
Ordförande

Riitta Heinonen
Generalsekreterare

Lapin maakuntamuseo (Lapplands landskapsmuseum):

I princip är Finnmarkens finländares kultur- och språkforsknings lönsamhet klar: medlemsförslaget är motiverat och det betonar saker

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

på rätt sätt. Bevarandet och utforskningen av Finnmarkens finnar kulturtradition — såsom man konstaterar i medlemsförslaget — är ett särskilt lämpligt nordiskt samarbetsobjekt. Det är också dags att iakttaga Nordens alla nationella minoriteter på samma sätt som samerna.

Inom museiverkets krets finns det — åtminstone tills vidare på en inofficiell nivå fungerande — ett kalottmuseisamfund, vars värd är Tromsö museum och de skandinaviska medlemmarna är Norrbottens (Luleå), Västerbottens (Umeå) och Karasjoki museer. Från Finland tillhör samfundet Lapplands landskapsmuseum (Rovaniemi), Tornedalens regionalmuseum (Torneå) och Nordösterbottens museum (Uleåborg).

Av de finska museerna har Nordösterbottens museum hittills haft de längsta och bästa förbindelserna med den ifrågavarande organisationen. Kalottmuseiverksamheten har ägt rum i samband med ambulerande utställningar och genom utbyte av erfarenheter och penningbidrag.

Jag hänvisar till kalottmuseisamarbetet därför, att till dess krets hörande museer torde vara just de museer, som skulle komma i fråga inom ramen för museiverket i förverkligandet av det finmarksfinska forskningsprojektet. Enligt medlemsförslaget har ju Tromsö museum haft intresse för att dokumentera kväernas kultur, uppenbarligen i en relativt begränsad skala.

Enligt den internationella takorganisationen (ICOM) hör till museiverksamhetens grundidé framför allt att bevara det materiella bevismaterialet både om människans och naturens utveckling. Sålunda skulle utforskningen av byggnads- och föremålskultur höra till museerna, medan den filologiska, historiska och folktraditionella forskningen närmast skulle höra till universiteten.

Lapplands landskapsmuseum — liksom de andra museerna i Nordfinland, tror jag — är intresserade av deltagandet i forskningsprojekt, men brist på den behövliga personalen bildar ett svårt hinder. Lapplands landskapsmuseum har t. ex. två akademiskt utbildade museianställda — museiledare och amanuens — den sistnämnda är biolog och sköter om museets naturvetenskapliga samlingar. Situationen är likadan eller ännu sämre i andra museer i Nordfinland. För jämförelsens skull kan man nämna att museerna i Tromsö, Norrbotten och Västerbotten har sammanlagt tioalet akademiskt utbildade forskare i museiverksamheten. De finska museernas resurser för att delta i projektet är mycket anspråkslösa jämfört med grannländernas möjligheter.

Som ett slutsammandrag poängterar jag ännu forskningsprojektets aktualitet, betydelse och direkta brådskande och framställer, att det materiella forskningsmaterialets tillvaratagande och behandling skulle tillhöra museiverkets uppgiftsfält, medan den filologiska- och den traditionella forskningen borde utföras av universiteten, högskolorna eller motsvarande vetenskapliga forskningsanstalter eller -föreningar.

Till exempel Uleåborgs landskapsarkiv är en inrättning, som har gott

om material om Lapplands bosättningshistoria och som sålunda har en viktig ställning i redogörelsen av forskningens bakgrund.

Lapplands landskapsmuseum önskar erhålla information om forskningsprojektets framåtskridande och om kartläggningen av de praktiska åtgärderna. Att bevara kväernas kultur är en närstående, intresseväckande och angelägen uppgift för vårt museum.

Rovaniemi den 5 juli 1979

Lasse Ojonen
Museiledare

Lapin maakuntaliitto r.y. (Lapplands landskapsförbund r.f.)¹:

Lapin maakuntaliitto instämmer i förslagsställarnas uppfattning om att man, oberoende av de redan utförda åtgärderna, bör effektivisera arbetet för att tillvarata det kvänska kulturarv som ännu existerar. Arbetet bör ske snarast möjligt, eftersom den generation som har upplevt den kvänska tiden håller på att dö ut. Också den gamla materiella kulturen, bl. a. byggnadskulturen bland kväerna, håller på att försvinna. Insamlandet av den kvänska kulturen, som är en väsentlig del av befolkningshistorien på Nordkalotten, bör påbörjas snarast. Enligt Lapin maakuntaliitto sker detta bäst genom att för detta ändamål på åtgärd av Nordiska rådet tillräckliga anslag reserveras, vilka forskningsinstitut, forskare och intresserade från alla nordiska länder kan ansöka om. Tillvaratagandet av den nämnda kulturtraditionen kunde utföras på åtgärd av en mindre arbetsgrupp, som skulle bestå av sakkunniga från olika områden.

Tillvaratagandet och utforskningen av den nämnda kväntraditionen kan på grund av sakens brådskande karaktär utföras som ett skilt projekt enligt det gjorda förslaget. För att utveckla kultursamarbetet på Nordkalotten och öka planlighet och långsiktigt arbete, borde man överväga inrättandet av en samnordisk kulturfond för Nordkalotten, som kunde finansiera motsvarande kultursamarbetsprojekt.

Rovaniemi den 13 juni 1979

Lapin maakuntaliitto r.y.

Lasse Näsi
Ordförande

Timo Hannula
Verksamhetsledare

Forskningscentralen för de inhemska språken¹:

Forskningscentralen för de inhemska språken finner det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om forskning rörande kväernas kultur

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

och språk i Nordnorge värt att utveckla och genomföra. Forskningscentralen har många projekt där finnmarksdialekten redan ingår i materialet bland de övriga finska dialekterna. Detta områdes språkmaterial har sedan 1920-talet på initiativ av forskningscentralen och dess företrädare redan i olika sammanhang insamlats och de nuvarande materialsamlingarna kan, bortsett från namnsamlingen, anses vara tillräckliga för de projekt, som för närvarande ingår i forskningscentralens arbetsprogram. Eftersom Finnmarks finska dialekt under ett par århundraden varit tämligen isolerad från det finska högspråkets påverkan — som i Finland kraftigt utjämnat dialekterna genom att förstöra deras särdrag — är det uppenbart att dialekterna där bevarat några särdrag som för övrigt försvunnit i Finland. En intressant problematik utgör utan tvivel också frågan hurudana interferensföreteelser lapskans och norskans inverkan har åstadkommit i dessa dialekter. Redan av dessa skäl är det viktigt att Finnmarks finska dialekt blir föremål för specialforskning.

I den närslutna bilagan (*se Bihang*) har det kvänska språkmaterialet i forskningscentralens arkiv katalogiserats. Situationen kan anses vara god vad beträffar inspelningen och morfologin. Insamlingarna innehåller däremot ett relativt litet ordförräds- och namnmaterial. Ordförrädsmaterial för det morfologiska arkivet och huvudsakligen också det material som man behöver för den finska dialektordboken kan hämtas från de redan existerande insamlingarna. Namnmaterialiet bör dock insamlas som fältarbete.

Utifrån sitt eget arbetsområde gör forskningscentralen följande förslag:

1. Forskningscentralen deltar i fältarbetet genom att i första hand insamla namnbestånd. Insamlaren bör dock samtidigt också uppteckna ord och inspela kvänernas dialekt.

2. Från de existerande inspelningarna littereras textprov, som både språkforskare och folklorister kan dra nytta av.

3. Man inleder ett gemensamt forskningsprojekt för flera institutioner, vilka har till målsättning att producera en deskriptiv beskrivning av kvänernas språkform samt undersöka uppkomsthistorien av kvänernas finska dialekter och deras förhållanden till grannspråken norska och lapska.

Före igångsättandet av fältarbetena angående kvänernas kultur och språk bör man dock grundligt utreda det forskningsmaterial som redan står till buds och de forskningsresultat som finns eller är under arbete. På basen av denna grundkartläggning bör man uppsätta gemensamma forskningsmål samt besluta om de tilläggsinsamlingar som behövs. Det är viktigt att redan existerande materialinsamlingar utnyttjas planligt och mångsidigt.

Enligt forskningscentralens uppfattning vore det skäl att på Nordiska rådets Finlands delegations initiativ utveckla ett forskningsprojekt, där

alla villiga institutioner kan medverka. Forskningscentralen för de inhemska språken medverkar gärna i projektets utvecklande och genomförande till de delar som angår dess arbetsområde.

Helsingfors den 20 april 1979

Tuomo Tuomi
Direktör

Raimo Jussila
Planeringschef

BIHANG

Forskningscentralen för de inhemska språken har i sitt arkiv följande material om kväernas språk:

Arkivet för finska dialektordboken

Alta	38	kort
Bygøynäs	4 077	„
Kvenangen	35	„
Nordreisa	7 041	„
Vadsø	1 901	„
Från andra håll i Finnmarken	455	„
Sammanlagt	13 547	kort

Namnbyrån har följande ortnamnsmaterial, som insamlats bland kväner:

Sør-Varanger	2 153	kort
Nordreisa	1 314	„
Tana	337	„
Nesseby	72	„
Vadsø	547	„
Vardø	131	„
Enstaka uppgifter från olika håll	ca 1 350	„
Sammanlagt	ca 5 900	kort

Morfologiska arkivet

Nordreisa	3 734	kort
-----------	-------	------

Finska språkets bandarkivs inspelningar

Alta	39.50	timmar
Sør-Varanger	50.25	„
Kaafjord	6.15	„
Skjervøy	2.00	„
Kvalsund	7.45	„
Lyngen	2.00	„
Kvenangen	15.00	„
Nordkapp	2.00	„
Porsanger	36.55	„
Nordreisa	73.00	„
Storfjord	13.40	„
Tana	19.50	„
Nesseby	0.05	„
Vadsø	80.55	„
Vardø	24.30	„
Sammanlagt	374.10	timmar

Suomalaisen kirjallisuuden seura (Finska litteratursällskapet)¹:

Finska litteratursällskapet instämmer gärna i Nordiska rådets Finlands delegations åsikt om att det är viktigt att bevara och utforska den kvänska kultur- och språktraditionen i Nordnorge. För Finska litteratursällskapets folkdiktsarkiv innebär detta inriktande av intresset på ett sedan länge påbörjat arbete och dess fortsättande.

Folkdiktsarkivets handskriftssamlingar innehåller sannolikt den äldsta och kanske värdefullaste delen av kvänernas hittills bevarade tradition. Det påfallande stora originalmaterialet, till största delen insamlat av Samuli Paulaharju, omfattar sammanlagt 16 835 nummer muntlig tradition, folkloristiska skildringar, fotografier och teckningar. I folkdiktsarkivets samlingar finns inalles 35 inspelningstimmar, de äldsta från 1952, det nyare materialet från 1970-talet. När man dessutom vet att finska språkets bandarkiv (närmare 400 bandtimmar) och några andra institutioner har omfattande bandinspelningar, kan man säga, att det redan finns basmaterial för utforskning av kvänernas kultur och språk. Eftersom insamlings- och forskningsarbetet har varit slumpmässigt, återstår det ännu mycket att göra, och — såsom det konstateras i det av Finlands delegation väckta medlemsförslaget — arbetet bör av kända skäl genomföras snarast.

Enligt Finska litteratursällskapets åsikt bör man snarast möjligt utreda tre frågor:

1. Vilka slags undersökningar har gjorts om kvänerna?
2. Hurudant material har bevarats om kvänernas kultur i olika arkiv och forskningsinstitutioner?
3. Vilka slags undersökningar om kvänerna är för närvarande aktuella?

Sedan man utrett dessa faktorer bör man uppskatta hurudant insam-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

lings- och forskningsarbete man i denna situation i första hand bör stöda bland kvänerna. Eftersom den relativt fåtaliga kvänbefolkningen i området knappast kan besväras med mycket intensivt fältarbete av många och var för sig arbetande institutioner, bör man kanske i fortsättningen försöka stödja framför allt de forskningsinstitutioner eller forskare, som redan i förväg känner området och dess problem. Man skulle då undvika dubbelarbete och bäst kunna utnyttja det redan insamlade materialet och de erhållna resultaten. Finska litteratursällskapets folkdiktsarkiv står till förfogande i utrednings-, planerings- och forskningsarbetet.

Helsingfors den 18 april 1979

Finska litteratursällskapet

Pertti Virtaranta

Styrelseordförande

Urpo Vento

Generalsekreterare

Migrationsinstitutet¹:

Finnmarken har under århundraden varit en mötesplats för samer, finnar, norrmän och svenskar. Först kom samer, norrmän började flytta till Finnmarken för 1100 år sedan under Harald Hårfagers tid. Kväner, som norrmännen kallade finnarna, började flytta till Finnmarken varaktigt från och med 1600-talet. Under följande århundrade kom också från sydvästra Sverige invandrare med delvis finskt ursprung, som ändå ansåg sig vara svenskar. Den egentliga finska bosättningen i Finnmarken uppstod först på 1800-talet. 1810-, 1830- och 1860-talet var kulmineringsperioder. Från Finnmarken kunde finnarnas resa fortsätta från och med 1860-talet till Nordamerika till koppargruvorna i Michigan, vilket representerar den äldsta transoceaniska massemigrationen från Finland. År 1875 var cirka 18 % av Finnmarkens befolkning finnar medan det totala antalet steg till närmare 10 000 mot slutet av århundradet. Ännu år 1936 fanns i Finnmarken enligt finländsk uppskattning cirka 30 000 finsktalande kväner. Man vet dock överraskande litet om finnarnas emigration till Finnmarken, deras anpassning till nya förhållanden och deras ättlingars öden. Betydligt mera har den finska flyttningsrörelsen till Värmland under 1500- och 1600-talet samt den omfattande emigrationen till Amerika åren 1865—1930 utforskats. Kvänerna har inte utforskats mycket sedan Samuli Paulaharju och K. M. Wallenius. Undantag är norrmännen Einar Niemi och finländaren Samuli Onnela.

Migrationsinstitutet har haft tyngdpunkten i sin verksamhet lagd på den transoceaniska emigrationen från Finland och emigrationen till Sve-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

rige. Institutet har också varit intresserat av emigrationen till Norge och har publicerat följande artiklar om kväner:

1) Einar Niemi, "Immigration from northern Finland and Sweden to northern Norway in the 19th century, Siirtolaisuus-Migration, 1-1976.

2) Sverre Nilssen, "Den Finske innvandring til Nord-Norge", Siirtolaisuus-Migration, 3-1977.

I migrationsinstitutets delegation framfördes för ett par år sedan tanken på anordnande av ett speciellt kvänseminarium i samarbete med andra intresserade samfund. Förberedelserna har nu nått så långt, att Migrationsinstitutet enligt preliminära planer i samarbete med Lapplands sommaruniversitet anordnar ett kvänseminarium i juni 1980 i Rovaniemi. Ett förberedande möte för seminariet anordnas den 14 augusti 1979 i Rovaniemi. Suomen kulttuurirahasto (Finlands kulturfond) har beviljat ett litet anslag för seminariets förberedelser.

Syftet med det planerade kvänseminariet är att sammankalla forskare och andra intresserade som utforskat den sekellånga finska emigrationen till Norge, göra saken mera känd samt aktivera utforskningen av nordliga områden, med syftet att i första hand utforska kvänkulturen och bevara den till kommande generationer. Seminariet försöker aktivera den tvärvetenskapliga forskningen rörande kvänernas historia, folkseder, språk o. s. v. Enligt den av institutet omfattade helhetsuppfattningen borde emigrationen från Finland till Norge behandlas i sin helhet, varvid man måste fästa uppmärksamhet också vid de finnar som i samband med emigrationen till Värmland bosatt sig i Norge samt vid den nyare emigrationen till Norge efter det andra världskriget. Härvid måste uppmärksamheten fästas vid den norska oljeutvinningsverksamhet samt "de nya kvänerna" i Finnmarken, med andra ord finländska arbetare i fiskfabriker och byggare i Finnmarks och Troms fylken. Seminariets resultat försöker man utge som en bok som grundval till forskningsarbetets planering.

På grund av det ovansagda hälsar Migrationsinstitutet med tillfredsställelse det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget och anser att det är viktigt och brådskande att inleda en systematisk forskningsverksamhet rörande kvänkulturen som ett samnordiskt projekt. Migrationsinstitutet är berett till samarbete med av saken intresserade kretsar och erbjuder tillsammans med Lapplands sommaruniversitet kvänseminariet i Rovaniemi sommaren 1980 som ett gemensamt forum.

Abo den 15 maj 1979

Olavi Koivukangas
Migrationsinstitutets ledare

Suomen kotiseutulitto (Finlands hembygdsförbund):¹

Nordiska rådets förslag om forskning kring kvänernas kultur och

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

språk är välkommet och aktuellt. Kvänernas språk- och kulturtradition har under de senaste åren tilldragit sig positiv uppmärksamhet och allt större uppskattning i Nordnorge. Å andra sidan har samtidigt den allmänna integrationsutvecklingen allt snabbare förstört traditionella drag i deras kultur. Samtidigt har kunskaperna i finska språket (kvänkan) minskat i och med generationsväxlingen. Tillvaratagandet av den kvänka traditionen brådskar alltså. I Norge har de konkreta åtgärder som vidtagits till nytta för kvänkulturen skapat en situation, där denna tradition är av betydelse både för folkloristiken och för den aktuella kulturpolitiken.

Kvänernas tradition har inte tillvaratagits och utforskats systematiskt. Visserligen har privata personer (forskare, författare, konstnärer) under flera årtionden utfört en i och för sig värdefull insamling av traditioner och dokumentering av livsformen (i allmänhet dock inom ramen för begränsade motivområden). Kvänernas tradition har utnyttjats både vetenskapligt (t. ex. Paulaharju, Beronka, Kettunen, Vilkuna) och litterärt-konstnärligt (t. ex. Wallenius, Haakana, Saanio). Finska litteratursällskapet, Fonogramarkivet och Ordboksstiftelsen har låtit insamla arkivmaterial (sagor, berättelser, ordförråd och dialektprov) på ett sätt som uppfyller de vetenskapliga kriterierna. Tromsö museum har också vetenskapligt insamlat och utforskat kvänernas kultur och tradition. Med tanke på traditionens kvalitet och kvantitet har det utförda arbetet dock uppenbarligen varit obetydligt.

Som första etapp i igångsättandet av ett samlingsprogram för kvänernas kultur bör man ta reda på vad som redan insamlats. Därefter bör man överväga, i vilka trakter och inom vilka motivområden man skall utföra kompletterande insamling. Det snabbaste resultatet får man kanske genom att anställa några forskare och anvisa dem var sin sektor. Det bör i första hand vara erfarna samlare och forskare av tradition, som kan behandla sitt material för publicering (vetenskapliga och möjligen populära publikationer). Så skulle man kanske även snart få belysande framställningar från olika områden om kväner, vilket skulle vara av mera stimulerande betydelse både för målgruppen och forskarna än material som samlas vid arkiv för kommande forskare. Universitetens roll borde kunna begränsas till att tillsätta en delegation, som kartlägger forskningsbehovet och överenskommer med forskarna om utdelningen av sektorer och under arbetets fortgång vägleder dem och ansvarar för resultatens vetenskapliga giltighet. Insamlings- och forskningsprogrammet lämpar sig som sådant väl som ett nordiskt kulturverksamhetsprojekt. Norge och Finland bör i lika hög grad delta i dess finansiering. Vid planeringen av programmet (i en eventuell delegation) bör Nordkalottens högskolor, museer och andra behöriga institutioner ha en tillräckligt stor representation. Likaså bör man beakta kvänernas eget etablerade organisationsväsende (bl. a. Norsk-

finska föreningen i Vadsø och kvänmuseet i Vadsø), erfarenheter och åsikter vid förberedandet av programmet. Finansieringen skulle underlättas om forskningen planerades så, att man skulle få säkerhet om att publikationer, kanske också litterära totalframställningar, utges inom rimlig tid.

Eftersom man åtminstone hjälpligt insamlat ordtradition (sagor, berättelser, språk, hågkomster) om kvänernas kultur, bör man vid uppskisserandet av insamlings- och forskningsprogrammet i synnerhet beakta byggnads- och näringstradition, samhällseliga förhållanden och detaljerad bosättningshistoria. Vid insamlingen av traditionsmaterial bör man fästa uppmärksamhet på olika nationalitetsgrupper på Nordkalotten (kväner, norrmän, fjällsamer, sjösamer, så vitt möjligt karelska och ryska handelsmän), på kontakter och växelverkan och därav följande tillägnande av kulturdrag. Tillvaratagandet och den vetenskapliga utforskningen av dessa skulle vara till nytta för utforskningen av Nordkalottens hela kulturbakgrund. I synnerhet skulle Nordnorges historieforskning dra nytta av denna forskningsaspekt, som samtidigt skulle stöda det värdefulla arbete som Tromsø museum och även en del andra norska undervisnings- och forskningsinstitutioner gjort för utforskningen av Nordnorges historia och kultur.

Helsingfors den 18 september 1979

Suomen kotiseutuliitto

Väinö Ryyppö
Styrelseordförande

Markku Tanner
Verksamhetsledare

Pohjoiset kirjailijat r.y. (Norra Finlands författare r.f.)¹:

Förslaget är till huvudinnehållet bra och nödvändigt. Inom föreningen har man redan tidigt insett vikten av att tillvarata kvänernas kultur. Sålunda har den som organisation skapat och upprätthållit kulturkontakter till enskilda författare i det nordligaste Norge och senare till den där inrättade författarföreningen. Härmed har den skapat positiv atmosfär och praktiska förutsättningar för de fältarbetare inom kulturforskningen, som ansett tillvaratagandet av kulturen som nödvändigt och har varit intresserade av det. Som ett synligt exempel på föreningens intresse i saken kan nämnas översättningen av den norska författaren Hans Kristian Eriksens bok "Vandrere i grenseland" till finska med stöd av Nordiska kulturfonden. Boken handlar om kvänernas emigration. Den utkom på finska år 1978 under namn "Rajaseudun vaeltajia".

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Föreningen Pohjoiset kirjailijat anser, att Finlands delegations förslag kommer sent med tanke på sakens brådskande karaktär. Även det att man ämnar skapa en organisation för tillvaratagandet av den andliga och materiella tradition som ännu finns kvar, såsom det står i förslaget, känns enligt vår förenings mening för långsam, tung och omfattande. När en sådan i sinom tid skulle vara färdig och funktionsduglig, skulle vi också stå inför möjligheten att kulturupptecknare, som kommer från universitet, regionala högskolor och muséer, trampar ner även det lilla som ännu finns kvar av kvänernas kultur.

Universitet och högskolor är ägnade för utforskning av det insamlade materialet och det material som skall insamlas. Nordiska rådet kunde skapa möjligheter och intresse för detta. Själva insamlings- och uppteckningsarbetet borde utföras varsamt och med utnyttjande av den erfarenhet och expertis, som kalottområdets kulturpersoner och -organisationer har. Det ekonomiska stödet till insamlings- och uppteckningsarbetet är enligt föreningen Pohjoiset kirjailijat mera brådskande än alla andra åtgärder.

För att läget skall kunna kartläggas riktigt, anser föreningen Pohjoiset kirjailijat det nödvändigt att man sammankallar ett symposium för att behandla saken. Där borde utredas vad som redan gjorts och vad man ämnar göra. Därför är det onödigt att uppräknas dessa olika forskningsämnen: ett väl förberett inventerande symposium ger tillförlitliga uppgifter om dem. Det kommer att finnas omfattande arbete redan för de forskare, som kan arbeta med det redan insamlade och upptecknade kulturmaterialet av olika slag och utnyttja det. Symposiet borde vara tvärkonstnärligt — endast så kan det redan utförda arbetet för tillvaratagandet av traditionen kartläggas och de allra känsligaste aspekterna fås fram.

Symposiet borde förberedas väl. Kvänområdets centrum, Vadsø, verkar att vara den självskrivna platsen för symposiet.

Föreningen Pohjoiset kirjailijat önskar att Finlands delegations förslag behandlas snabbt och positivt och är redo att erbjuda allt stöd och erfarenhet för att föra saken vidare.

Rovaniemi den 9 maj 1979

Eero Väänänen
Ordförande

Alsike Apila-Airaksinen
Sekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har forelagt medlemsforslaget

for Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark til uttalelse. Til nå er det innkommet svar fra Høgskolen i Finnmark (*se nedan*).

Under henvisning til dette svaret og til uttalelse fra Norsk kulturråd av 19. mars 1979 (*se nedan*), som er sendt direkte til Nordisk Råd, Den norske delegasjon, vil Kirke- og undervisningsdepartementet i prinsippet støtte medlemsforslaget.

Eventuell uttalelse fra Universitetet i Tromsø vil bli ettersendt.

Oslo, 7. juni 1979

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Universitetet i Tromsø, universitetsdirektøren:

Av ulike årsaker har arbeidet med denne saken blitt forsinket ved Universitetet i Tromsø. En oversender imidlertid med dette uttalelser fra Institutt for samfunnsvitenskap, Institutt for språk og litteratur og Institutt for museumsvirksomhet (*se nedan*).

Det vil av uttalelsene fremgå at Universitetet i Tromsø har en klar og sterk interesse for forskningsinnsats når det gjelder kvenenes kultur og språk i Nord-Norge. Det antas at en nordisk konferanse for forskere som arbeider med slike spørsmål, vil ha stor verdi for det fremtidige forskningsarbeidet.

Videre vil det være nødvendig å få utarbeidet nasjonale oversikter over litteratur (bøker, artikler) og materialsamlinger som kan belyse finsk innvandring, bosetting, levekår, språk, kultur og forhold til andre etniske grupper.

På grunnlag av en diskusjon om de prinsipielle retningslinjer for forskning om kvenenes situasjon som etnisk minoritetsgruppe i dagens og morgendagens nasjonale samfunn, bør det foretas planlegging og koordinering av slik forskning i de respektive nordiske land.

Universitetets ressurs-situasjon er for tiden av en slik karakter at økt forskningsaktivitet omkring kvenenes kultur og språk i høy grad vil være avhengig av om det kan tilføres eksterne midler for dette formålet.

Oslo, 8. juni 1979

Harald Overvaag

Helmut Krane

Universitetet i Tromsø, Institutt for samfunnsvitenskap:

— — — ISV er enig i at det bør stimuleres til forskning om denne minoritetsgruppes levekår fra den finske innvandring tok til fram til dagens situasjon.

Den første oppgave bør være å få en oversikt over det forsknings- og innsamlingsarbeid som alt er gjort. Av rekommandasjonen fra en gruppe medlemmer av Nordisk Råd kan man få det inntrykk at det nærmest ikke er gjort noen forskning om kvenenes historie, kultur og minoritets-situasjon. Det er ikke tilfelle. På norsk side er det blant annet gjort studier av finsk innvandring til Norge og den fornorskingspolitikk samer og kvener ble utsatt for fra siste halvdel av 1800-tallet. Før ny forskning blir iverksatt, må det være vesentlig å få kartlagt hva som er gjort, hva som gjøres og hva som planlegges gjort innenfor forskningen om kvenene og deres minoritetssituasjon i de enkelte land. Det kan etter vår oppfatning best gjøres i forbindelse med en *innkalling til en faglig sett bredt sammensatt nordisk konferanse* for forskere som arbeider med slike spørsmål.

På en slik konferanse kan det så diskuteres hva som så kan og bør utforskes vedrørende den kvenske befolknings minoritetssituasjon. Vi vil understreke at kvenene og deres minoritetssituasjon ikke kan studeres isolert, men i samspill med andre befolkningsgrupper i nordområdet.

Fordelen med en slik konferanse vil være at forskere fra de ulike nordiske land kan møtes og bli kjent med hverandre og de respektives forskningsfelt. Koordinasjon og samarbeid mellom forskere på dette feltet har til nå vært dårlig. Det er klart at et mer planmessig samarbeid mellom ansvarlige institusjoner som driver forskning om den kvenske minoritet i Norge, Sverige og Finland vil være arbeidsbesparende og utbytterikt. Det vil også hindre unødvendig dobbeltarbeid.

ISV mener at det i første omgang bør legges vekt på følgende tiltak:

1. Innkalling av en konferanse for forskere som har arbeidet eller arbeider med spørsmål angående kvensk kultur, historie og minoritets-situasjon.

2. Utarbeiding av nasjonale oversikter over litteratur (bøker, artikler) og materialsamlinger som kan belyse finsk innvandring, bosetting, levekår, språk, kultur og forhold til etniske grupper. Viktig i denne sammenheng er også framstillinger som behandler den politikk myndighetene førte overfor kvenene i Sverige og Norge.

3. Planlegging og koordinering av videre forskning om kvenene i de respektive nordiske land, og en diskusjon av prinsipielle retningslinjer for en eventuell forskning om kvenenes situasjon som etnisk minoritets-gruppe i dagens- og morgendagens nasjonale samfunn.

Til orientering kan nevnes at det på ISV arbeides med og har vært arbeidet med følgende oppgaver som har relevans for forskningen om kvenenes kultur og forhold til nasjonalstaten:

I. Norsk etnopolitikk overfor samer og kvener 1870—1940 i et sikkerhetspolitisk perspektiv.

II. Fornorskingspolitikken i skoleverket mer generelt 1850—ca. 1920 ("finnefondet").

III. Lokale skoleundersøkelser om kvenenes situasjon knyttet til Varanger-området.

IV. Forholdet mellom kvener, samer og nordmenn i et område i Troms i forrige århundre.

Tromsø, 28. mars 1979

Knut Einar Eriksen

Trond Thuén

Universitetet i Tromsø, Tromsø museum:

Innafor det ansvarsområdet som ifølge Fundas/Inkorporeringsavtale påhviler Tromsø Museum/IMV, er Nyere kulturhistorisk avdeling tillagt bl. a. ansvaret for utforskning og dokumentasjon av kulturhistoria for den kvenske (finske) folkegruppa i Nord-Norge.

Med den bemanningssituasjon som har herska ved avdelinga, med 1 vitenskapelig ansatt fram til 1978, deretter 2, er det uten videre klart at det er begrensa hva avdelinga har kunnet makte å gjøre for å ivareta denne oppgaven. Likevel er da noe arbeid utført, og vi skal nedenfor gi ei kort oversikt over dette:

1. "*Varangerprosjektet*" 1973—75

Dette prosjektet tok sikte på å undersøke endel kvenske og norske bygder i Nord-Varanger med komparative formål for øye. Arbeidet som var meget omfattende feltmessig, blei finansiert av Tromsø Museum, NAVF, Norsk kulturfond og Vadsø kommune og et stort materiale blei innsamla. Dette ligger fortsatt uordna og utilgjengelig, da det hittil ikke har vært mulig å skaffe midler til videre bearbeiding, hverken teknisk eller faglig. Tre søknader om dette til NAVF er således avslått (1976—77—78). Om undersøkelsen vises forøvrig til artikkel i "*Forskningsnytt*" nr. 7/74 av H. D. Bratrein: Varanger — en kulturhistorisk smeltedigel (vedlagt).

2. *Kitdal (Storfjord i Troms) 1974*

2 ukers feltarbeid med to studenter i forbindelse med vassdragsregulering. Materialet ikke bearbeid utover formålet med registreringa.

3. *Hans Kristian Eriksens Nordreisaprojekt 1975*

Avdelinga støtta i 1974 en søknad til Norsk Kulturfond fra Hans Kristian Eriksen om støtte til finsk tradisjonsinnsamling i Nordreisa. Søkanden blei delvis innvilga 1975 med kr. 5.000,—, under forutsetning av at kopi av materialet blei avlevert til Tromsø Museum. Slikt materiale er hittil ikke mottatt.

4. *Sør-Varanger 1976*

Avdelinga har gitt økonomisk og faglig støtte til feltarbeid utført av Steinar Wikan, Pasvik, især knytta til bosetninga på den tidlige finske side av Pasvikelva (Petsamo). Kopi av feltmateriale forventes avlevert. Avdelinga støtte også i 1974 en søknad til Norsk kulturfond om støtte til tradisjonsinnsamling fra Pasvik/Petsamo. Denne blei avslått.

5. *Kvenangen (Troms) 1976*

3 ukers feltarbeid med 1 student i forbindelse med vassdragsregulering. Materialet ikke bearbeidd utover formålet med registreringa.

6. *Ressursutvalget for Finnmarksvidda 1977*

Feltarbeid i 3 uker med 3 personer i Altadalen og Nordreisadalen, især konsentrert om utmarksutnyttinga. Materialet ikke bearbeidd utover formålet med registreringa.

7. *10-årsvassdraga 1979—*

I regi av Miljøverndepartementet/Tromsø Museum er det fra i år satt i gang med kulturhistoriske registreringer av endel vassdrag i Nord-Norge, således vil Nordreisaelva/dalen bli undersøkt inneværende år.

8. *Magistergradsoppgave i nordisk etnologi fra Bugøynes (Finnmark)*

En av feltmedarbeiderne fra "Varangerprosjektet" 1973/74 og tidligere assistent ved avdelinga, cand.mag. Venke Olsen, har i seinere tid arbeidd med magistergradsoppgave fra kvenbygda Bugøynes i Sør-Varanger.

9. *Nordnorsk folkemusikksamling innsats*

Ved nordnorsk folkemusikksamling, som administrativt er underlagt Nyere kulturhistorisk avdeling, blei det i Arnt Bakkes tid utført endel innsamlingsarbeid av kvensk folkemusikk. Slik innsamling skjedde bl. a. i forbindelse med avdelingas Varangerprosjekt 1973. Totalt kan samlinga anslagsvis settes til et par hundre nr. Innsatsen på dette felt må derfor sies å være uforsvarlig svak. Sia Bakkes død i 1975 har det heller ikke vært foretatt noen innsamling. Det har vært arbeidd med å få oppretta ei vitenskapelig stilling knytt til folkemusikksamlinga, uten at dette hittil har lykket. Det innsamla materiale er heller ikke tillfredsstillende katalogisert og systematisert, og derfor lite tilgjengelig.

Som det vil sees av ovenstående har fleire av de initiativ avdelinga har tatt eller gitt sin støtte ikke ført fram fordi det har vært vanskelig å skaffe midler til prosjekter. I så måte synes den kvenske minoritet generelt å ha stått betydelig svakere stilt enn den samiske.

Vi hilser derfor med glede det initiativ som nå er tatt gjennom Nordisk Råd vedrørende intensivering av forskning angående den kvenske folkekultur. Under forutsetning av at der kan tilføres avdelinga tilstrekkelig med eksterne midler, sier vi oss villig til å intensivere vår innsats, f. eks. gjennom et 10-års engasjement i ekstraordinær konservatorstilling, ved sia av midler til ytterligere feltinnsats ved hjelp av studenter.

Et problem som hittil har vært tilstede er mangel på oversikt over eller koordinering av ulike forskningsprosjekt fra norsk og finsk side, idet finske forskningsinstitusjoner eller enkeltpersoner som har arbeidd i de kvenske områder i Nord-Norge i seinere år aldri har tatt noen kontakt med Tromsø Museum om dette. Vi har derfor heller ingen oversikt over den forskning som er utført eller det materiale fra slike prosjekt som måtte finnes ved finske institusjoner, bortsett fra Paulaharju-samlinga ved Nationalmuseet i Helsinki.

Avdelinga er underhånden kjent med et påtenkt initiativ fra Institutt for språk og litteratur ved Universitetet i Tromsø for å sammenkalle til et seminar der de ulike forskningsinstitusjonene i Norge og Finland (og eventuelt Sverige) gjør rede for det arbeidet som hittil er utført, og de planer som måtte foreligge. Vi vil varmt støtte et slikt initiativ, som muligens kunne danne innledinga til ei intensivering av forskningsinnsatsen på dette felt, og håper det vil kunne skaffes nødvendige midler til et slikt seminar.

Tromsø, 27. mars 1979

Håvard Dahl Bratrein
Konservator

Finmark fylkeskommune har i skrivelse den 18 april 1979 forklarat sig ansluta sig till fylkeskommunens hovedutvalgs synpunkter framkomna vid möte den 2—3 april 1979 (se Bihang).

BIHANG

Hovedutvalgets for kultur og miljø synpunkter på medlemsforslaget

Det initiativ som her er tatt for å berge reminisensene av den finske eller kvenske kultur i Nord-Norge, er svært prisverdig. Initiativet kan kanskje ses som en oppfølging av Norsk kulturråds utredning om norsk-finske kulturforhold ("Innstilling om norsk-finske kulturforhold", 1976) og et tilsvarende arbeid på finsk side.

Innledningsvis vil en understreke at nettopp forskning synes viktig i arbeidet for å verne rester av den finske kulturen i landsdelen. Situasjonen er nemlig den at kunnskapene om den kvenske kultur er svært begrenset. En nødvendig forutsetning for forsvarlig vernearbeid er innsikt i objektet/objektene for dette vernearbeidet. Forskingen bør ikke avgrenses snevert verken tematisk eller kronologisk. Det kan være fruktbart — og også nødvendig — med høyst ulike innfallsvinkler i forskningen om saksområdet. F. eks. kan både politisk historie og sosialhistorie i vid forstand være relevant for forståelse av kvenenes kulturhistorie og kultursituasjon i dag. Derfor er det ønskelig at en rekke fagområder og disipliner får adgang til å søke om de midler som måtte bli stilt til disposisjon.

En vil tillate seg å peke på følgende områder som særlig aktuelle når det gjelder forskning om kvenenes kultur:

1. *Byggeskikk*: I store deler av det finske influensområdet i Nord-Norge finnes ennå en eldre bygningsmasse som ikke har vært gjort til gjenstand for forskning. Flere problemstillinger gir seg sjøl: Er byggeskikken finsk eller ble den så sterkt tilpasset de nye forhold at den ble egenartet? Er det forskjell på kvensk byggeskikk fra region til region, og hva skyldes i så fall dette? En hustype som i den senere tid har fått en del oppmerksomhet, er det såkalte "Varangerhuset". Men foreløpig mangler forskningsresultater om huset.

2. *Redskapskultur*: Særlig interessant i en forskningssammenheng er redskaper knytt til jordbruk og fedrift. Vi mener å vite at kvenene bidro sterkt til å innovere jordbruket og fedriften i Finnmark og Nord-Troms. Men vi vet lite om hvordan dette eventuelt skjedde. En del jordbruksredskaper fra kvenske områder finnes i museene, men det haster med å samle inn det vært registrere det som finnes utenfor institusjonene slik at det blir gjort tilgjengelig for forskning. — Forøvrig har naturligvis også andre gjenstandstyper interesse (som klær). Problemstillingene er langt på vei de samme som for byggeskikkens vedkommende. Det kan ellers bemerkes at for registrering av gjenstandsmateriale er det ikke sjølsagt med etniske fikseringer. Et viktig problem blir nettopp å undersøke tilpassing og etnisk påvirkning under tilpassingen.

3. *Språk*: De språk/dialektundersøkelser som er på gang bør følges opp. Det er viktig at flere områder trekkes inn (hittil har hovedinnsatsen vært gjort i Nordreisa). Det er også nærliggende å skjele til sosiologiske problemstillinger i forbindelse med språkforskningen. — I noen år har det vært drevet finskundervisning ved en del skoler i Finnmark og Troms. Det synes ønskelig nå å få undersøkt virkningene av denne undervisningen. Hvem rekrutteres til undervisningen? Hvor blir kandidatene av? Gir undervisningen ringvirkninger i lokalsamfunnet utover språkkunnskaper? Slike spørsmål er antakelig relevante for vurdering av tiltak for videreutvikling av språkvern.

4. *Stedsnavn*: I forskjellige sammenhenger er det foretatt en del registrering av finske stedsnavn i Nord-Norge. Men det behøves opplagt en større innsats dersom det lokale stofftilfang som finnes på dette området skal berges. Det synes naturlig at norske og finske instanser inngår samarbeid idet universitetet i Helsingfors har bygd opp et lite arkiv over finske stedsnavn i Nord-Norge. Arbeidet er viktig ikke minst fordi det dreier seg om innsamling og vern av historisk kildemateriale.

5. *Tradisjonsmateriale — folkeminne*: På dette feltet er behovet sterkt både for innsamling og forskning. Det forholdsvis lille som er gjort, tyder på at det finnes mye materiale som ikke er registrert. I de senere år har nordfinske kulturarbeidere på privat basis samlet inn viser/folkemusikk i Finnmark.

Det som særlig er karakteristisk for alle de fagområder som er nevnt ovenfor, er at det *haster* med en forskningsinnsats, som kan betraktes både som vernearbeid i seg sjøl og som nødvendig forutsetning for konkrete vernetiltak. Materialet reduseres år for år. Bygningene og redskapsmassen er truet, og de personlige informanter og språkbærere går bort.

I forskningsarbeidet med den kvenske kultur bør — av et sett av grunner — flere nivåer trekkes inn. Det er naturlig at *universitet* og *høg-*

skole blir tilført de nødvendige ressurser. Men det er også viktig at *museer* og *historielag* som ligger i de aktuelle distriktene og som i utgangspunktet sitter inne med solid lokalkunnskap og bredt kontaktfelt til materialet, kan søke midler som blir stilt til disposisjon. En tredje aktuell gruppe er *enkeltpersoner* som dokumenterer nødvendig kompetanse. Det kan til sist nevnes at *fylkeskonservatorinstitusjonene* er sterkt interessert i kulturverntiltak og vil også som sådan være aktuelle som søkere til midler både til konkret vern og til forskning. For at slik forskning skal kunne foregå i lokalsamfunnet er det en betingelse at *fylkesbibliotekene* får midler til nødvendig anskaffelse av faglitteratur.

I forskning om den kvenske kultur synes *tverrfaglige* prosjekter ofte å være naturlig.

I forskning om bygningsskikk f. eks. vil det være nærliggende med samarbeid mellom arkitekter og etnologer/historikere, i språkforskningen kan det være aktuelt med samarbeid mellom lingvister og sosiologer osv. Kanskje vil nettopp slike tverrfaglige undersøkelser gi de mest differensierte og mest anvendbare resultatene som utgangspunkt for konkrete verntiltak.

Vadsø, 2.—3. april 1979

Einar Niemi
Fylkeskonservator

Forslag til vedtak: Hovedutvalget tiltrer fylkeskonservatorens uttalelse.

Valdemar Hansteen

Høgskolen i Finnmark, Rektor, hänvisar i skrivelse den 8 maj 1979 till Finskseksjonens yttrande av den 4 maj 1979 (se nedan).

Høgskolen i Finnmark, Finskseksjonen:

Förslaget var en glad överraskning. Det är i sista stunden dylik forskning igångsättes och vi tar gärna del i arbetet under förutsättning av att skolan tillförs resurser.

Målet bör vara, att ge en så hel bild av kvänernas kultur som möjligt, vilket förutsätter ett intimt samarbete mellan berörda institutioner (jfr Medlemsförslaget) i Norge och Finland, eventuellt Sverige. Det bör därför tillsättas en kommitté för att kartlägga tidigare insamlat material vid universitet, museer och bibliotek i Norge och Finland, samt planlägga arbetet utifrån givna uttalelser. Det är även i fortsättningen nödvändigt med ett överordnat, koordinerande organ.

Då Høgskolen i Finnmark endast har undervisning i finska på grundfagnivå (approbatur) och studenterna följaktligen inte kan indragas i forskningsarbetet, måste det mesta av själva språkforskningen överlätas

till universiteten. Högskolens finskundervisning riktar sig främst till blivande lärare, varför språkfärdigheten starkt betonats. Som en naturlig följd härav, har undervisningen utökats till 15—20 t/v, vilket innebär att skolans två lärare är fullt sysselsatta och svårligen kan frigöras för omfattande fältarbete under själva skolåret. Skolan kan dock bidra med fältarbete i Alta-trakten, t. ex. bandning av dialekter, insamling av Ortsnamn, kulturtraditioner etc. Som en mera specifik uppgift för Finskseksjonen föreslår vi en undersökning av förhållandet mellan det finska språket och lestadianismen. På grund av lestadianismens stora inflytande i denna landsdel har flera av högskolans seksjoner intresse av ämnet, bl. a. seksjonerna för kristendom, samiska, samfunnsfag och musik. Det kan påpekas, att en av musiklärarna innehar ett stipendium för forskning av lestadianernas musik och att den nye läraren i samfunnsfag för läsåret 1979—80 specialiserat sig på Nord-Norge. Mycket tyder på, att ett tvärfackligt samarbete seksjonerna emellan kunde bli fruktbarande.

Alta, 4. maj 1979

Finskseksjonen vid Høgskolen i Finnmark

Ritva Toropainen

Solveig Nyman

Norsk kulturråd:

I Norsk kulturråds innstilling om norsk-finske kulturforhold heter det om forskningsprosjekt i forbindelse med den finsk-norske kulturarv: "Den identitet, det bildet av seg selv og sin historiske bakgrunn individene i samfunnet har, påvirker også holdninger i dag og valget av de verdier vi vil ha med i den videre samfunnsplanlegging. Derfor er forskning i kultur viktig."

I tråd med dette og som ledd i de tiltak som er foreslått i Kulturrådets innstilling av 1976, vil Norsk kulturråd anbefale at Nordisk Råd vedtar det foreliggende medlemsforslag om forskning vedrørende kvenenes kultur og språk i Nord-Norge.

I overensstemmelse med det som er anført i forslagetets premisser, vil Rådet i likhet med det som er uttalt i innstillingen av 1976 understreke betydningen av at dette arbeidet i størst mulig utstrekning bør foregå i Nordkalott-regi.

Oslo, 19. mars 1979

Hans Stokland

Brit Inger Karlsen

Norges almenvitenskapelige forskningsråd:

På fleire hald kan vi i dag merka ei stigande interesse for kvensk kultur og språk. Ikkje minst kvenane sjølve viser vilje til kulturelt medvit og oppvurdering av sin eigenart. Såleis kan elevar ved Vadsø gymnas no ta finsk som alternativt språk til fransk, og ved NRK-Vadsø blir det regelmessig brukt finsk i sendingane.

Likevel er det fleire som hevdar at interessa har kome i seinaste laget. Situasjonen er slik at vi står i fare for å mista mykje av både den materielle og immaterielle kulturen — viss ikkje tiltak blir sette in nokså snart.

Innvandringa til Nord-Noreg frå Finland tok til på 1700-talet. Men det var særleg ut på 1800-tallet at det kom fleire større innvandringsbølger til Finmark og Nord-Troms. Ingen veit naturlegvis *kor* mange, men forskarar har nemnt eit samla tal på om lag 10 000. Nokre stader i Finnmark, til dømes *Vadsø (Vesisaari)*, vart såleis nærmast finske samfunn.

Denne innvandringa gjorde at vi fekk ein særeigen *kvensk kultur* som minoritetskultur i Noreg. Kvenane hadde naturlegvis sine røter i finsk språk og kultur, men har motteke viktige impulser frå samisk og også ein del frå norsk kultur. Det har vore utført ein del innsamlingsarbeid og gransking på området kvensk kultur og språk (sjå vedlagde oversyn¹, utarbeidd av amanuensis A.-R. Lindgren, Universitetet i Tromsø). Men alt i alt må vi seia at det per i dag er eit heller forsømt forskningsfelt. Rådet for humanistisk forskning meiner difor at forskning på dette området bør stimulerast. I denne samanhengen er det naturleg å peika på at RHF har ført opp etniske minoritetar som eit prioritert forskingsområde. Det er rimeleg at kvensk kultur og språk får ein sentral plass innafør det feltet. Etter samane er jo kvenane den største endogene minoriteten i landet. (Spørsmålet "Endogene minoritetar", deriblant kvenane, blir forresten drøfta særskilt i innstillinga "Norsk språk i dagens samfunn" som RHF no har under utarbeiding).

I tillegg til at kvensk kultur og språk i seg sjølv er eit forsømt forskingsområde, vil RHF peika på at dette feltet byr seg naturleg fram som særskilt høveleg til tverrfaglege prosjekt og til nordisk forskarsamarbeid. Det siste gjeld då først og fremst institusjonar i Finland og Noreg. Når det gjeld tverrfaglege opplegg kan ein lett tenkja seg samarbeid mellom historie — etnologi/etnografi — sosiologi — språk. Visse prosjekt burde kunna føra til auka kontakt mellom ulike institusjonar og fagmiljø i Nord-Noreg, til dømes mellom Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Alta, fylkeskonservatoren i Finnmark, Aust-Finnmark, Sentralbibliotek (som har den største samlinga av finsk litteratur i Noreg), og så vidare.

I første omgang vil RHF nødvendig avgrensa og definera forskingsområ-

¹ *Här ej tryckt.*

det altfor nøye, verken tematisk eller kronologisk. Språk og kultur utgjør ein heilskap, ein totalitet, og det kan nyttast svært ulike innfallsvinklar på dette området. I utgangspunktet bør fleire fagområde og disiplinær få sjansen til eventuelt å søka om midlar til forskning innafor feltet. RHF tillet seg likevel å peika på ein del fagområde som vi naturleg rekner som aktuelle:

1. Byggeskikk og reiskapskultur

Det skal finnast ein god del eldre bygningsmasse i Finnmark og Nord-Troms som ikkje er skikkeleg undersøkt. Er den finske byggeskikken halden i hevd, eller er han tilpassa nye forhold slik at han har sin eigenart? Finst det skilnader frå region til region (innland — kyst, aust — vest)? I kor stor grad er det tale om samisk og/eller norsk påverknad? Kva nytt av reiskapar tok kvenane med seg? (Her kan nemnast at RHF for tida gir stønad til fylkeskonservator Per Martin Tvangsberg som arbeider med eit prosjekt om "Finsk byggeskikk i Noreg").

2. Språk

Her er det alt i gang nokre undersøkingar. Men det meste står att å gjera. Fleire underområde peikar seg ut: dialektundersøkingar, språkblanding (finsk-samisk-norsk), studium av ordtilfang, haldningar til kvensk språk (hjá kvenane sjølve og nordmenn), fornorskingsprosessen, innsamling og gransking av stadnamn og personnamn.

3. Tradisjonsmateriale, folkeminne

Svært lite er samla inn og systematisert. Det vesle som er gjort, tyder på at mykje materiale ikkje er registrert. Som med språkundersøkingane er det viktig å koma i gang med innsamlinga så snart råd er, før verdfulle informantar og språkbrukarar går bort.

4. Historie og sosiologi

Kva er årsaka til denne folkeflyttinga? Kva hadde kvenane å seia for utvikling av jordbruk og fedrift i landsdelen? Korleis tilpassa kvenane seg nordmenn og samer? Korleis vart kvensk kultur og språk motteke? Kva konflikhtar oppstod? Dette er berre nokre få eksempel på problemstillingar som kunna vera aktuelle.

Men første oppgåva — og det gjeld alle dei nemnde (og unemnde) fagområda — må vera å kartleggja og å koordinera det arbeidet som trass alt er gjort på ulike hald i Finland og Noreg. Til no har dette samarbeidet vore svært mangelfullt. I Innstilling om norsk-finsk kulturforhold, side 123, heiter det: "Det synes klart at et mer planmessig samarbeid mellom offisielt ansvarlige institusjoner som driver forskning i Norge og Finland — — — vil være arbeidssparende og utbytterikt. Det vil hindre unødige mange feltarbeidere som samler samme type opplysninger hos samme kontaktpersoner og derved blir en belastning for dem som skal bruke tid på feltforskere — — —."

Når det gjeld vern av kvensk kultur og språk vil truleg forskingsaktivitet i seg sjølv vera eit av dei mest effektive tiltaka for å sikra denne

kulturminoriteten ei framtid. Slik aktivitet vil skapa ny interesse og få ringverknader utover dei meir snevre fagmiljøa. Dessutan er slik forskning eit nødvendig grunnlag for seinare å vurdera og å setja i verk konkrete vernetiltak.

Oslo, 23. april 1979

For Rådet for humanistisk forskning

A. L. Hilmen
Avd.leder

MATERIALINNSAMLINGER OG FORSKNINGER AV KVENENES SPRÅK

Utarbeidd av amanuensis Anna-Riitta Lindgren, Universitetet i Tromsø:

- Navnarkiv i Helsingfors (Nimitoimisto) har ca. 5 000 arkivkort fra Nord-Norge.
- Arkiv for formlære i Helsingfors (Muoto-opin arkisto) har ca. 6 000 arkivkort fra Øst-Finnmark og Nordreisa.
- Ordforrådarkiv i Helsingfors (Sanakirjasäätiö) har over 10 000 arkivkort, størsteparten fra Nord-Troms og en del fra Øst-Finnmark. Dette materiale er dessverre vanskelig å bruke fordi det er ordnet alfabetisk blant materiale av *alle* finske dialekter.
- Bandarkiv i Helsingfors (Suomen kielen nauhoitearkisto) har ca. 375 timer med kvenenes dialekter på bånd både fra Finnmark og Nord-Troms.
- Ved Høgskolen i Finnmark og ved Universitetet i Tromsø har man til sammen ca. 40 timer dialekter på bånd.
- Ved Norsk etnologisk gransking i Oslo finnes det et par hundre stedsnavn, som er upresist skrevet og ikke alltid lokalisert. Fra Norsk stadnamnarkiv i Oslo fikk jeg høsten 1977 beskjed at de ikke har materiale av finske navn.
- I nordnorske bygdebøker finnes en del stedsnavn (for eks. Nordreisa bygdebok). Nord-Troms årbok har publisert noen artikler om kvenske stedsnavn.
I 1976 kom det ut Stedsnavnsamling for Øst-Finnmark, som inneholder lister av norske, samiske og finske navn. Alle disse publikasjoner inneholder materiale av mer eller mindre sporadisk innsamling, d. v. s. ikke den type av dypinnsamling som Norsk stadnamnarkiv driver.
- Det eldste forskningsarbeid om kvenenes språk er "Iakttagelser om orddannelse og bøyingslære fra de finske dialektene i Varanger og Porsanger" og "Syntaktiske iakttagelser fra de finske dialekter i Porsanger og Varanger" av Johan Beronka. Disse verk har nærmest karakter av grammatisk systematisert materialinnsamling (Beronka var prest og som språkforsker amatør), men som eldre kildematerial har den stor verdi. I 1939 kom det ut en artikkel, "Äännehistoriallinen esimerkkikokoelma Jyykeän murteesta" (En innsamling av lydhistoriske eksempel fra dialekten i Lyngen) av professor Martti Rapola

ved Helsingfors universitet. Rapola har ved lydhistorisk material behandlet dialektens slektskapsforhold til nordfinske dialekter, nærmest til Tornedalsdialekten.

I 1974 kom hovedfagarbeidet av meg ved Helsingfors universitet om verbenes bøyning i dialekten i Nordreisa, også med hensyn til tospråklighetssynpunkter. (Jeg skal fortsette dette arbeidet.) Kand. Marjut Aikio, som har studert ved Helsingfors universitet, holder på med en hovedoppgave om kvenenes språk. Hun har også gått igjennom avis- og tidsskriftartikler om kvener fra 1800- og 1900-tallet og skrevet et sammenfattende referat om dem; det ser ut slik at det finske språkets situasjon ble ganske mye dokumentert ved slutten av 1800-tallet, men ikke senere. Marjut Aikio og jeg holder nå på med et felles forskningsarbeid om språksosiologi i Nordreisa, nærmest om kvenenes fornorskning. (Vi publiserte høsten 1978 et par små populærartikler om vårt materiale.)

S v e r i g e

Riksarkivet:

— — — Riksarkivet har med anledning härav inhämtat yttranden i ärendet från nämnden för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) och landsarkivet i Härnösand (*se nedan*). För egen del får riksarkivet anföra följande.

Forskning om kväernas kultur och språk framstår som angelägen, något som betonas även av DOVA-nämnden och landsarkivet i Härnösand. Riksarkivet tillstyrker därför förslaget att en plan för utforskning och insamling av den kvänska kultur- och språktraditionen i Nordnorge utarbetas och verkställs.

Som framhålls av landsarkivet i Härnösand finns arkivinformation om kväerna i flera olika arkiv. Det nära samarbete som håller på att informellt etableras mellan arkivinstitutioner som har Nordkalotten till verksamhetsområde bör därför underlätta den planerade forskningsinsatsen. Möjligheterna som antyds av landsarkivet att den demografiska databasen i Umeå/Haparanda skall kunna gå forskningsprojektet tillhanda med excerperings- och registreringsuppgifter måste dock betecknas som små. De är beroende av tillgängliga resurser. Databasens huvuduppgifter måste nämligen i första hand fullföljas. Forskningen om kväerna kan dock i viss mån ha nytta av databasens redan gjorda registreringar.

Material av intresse för det föreslagna projektet finns även hos dialekt- och ortnamnsarkiv.

Riksarkivet vill emellertid understryka att annat väsentligt källmaterial än det som förvaras i nämnda institutioner är på väg att försvinna.

Det är därför av vikt att forskning om kväernas språk och kultur kommer till stånd snarast möjligt.

Stockholm den 11 april 1979

Nils Nilsson

Josef Edström

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer:

— — — Myndigheten har inhämtat yttranden från länsmuseumerna i Norrbottens och Västerbottens län (*se nedan*). Ämbetet biträder de synpunkter som anförs av de två länsmuseumerna och tillstyrker sålunda att särskilda åtgärder vidtages för att stödja dokumentation och forskning kring kväernas kultur i Nordnorge.

Stockholm den 26 april 1979

Riksantikvarieämbetet
Dokumentationsbyrån

Gustaf Trotzig

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har i ärendet hört universiteten. Läroanstalternas yttrande överlämnas (*se nedan*).

Två av läroanstalterna avstår från att yttra sig. I likhet med remissinstanserna vid de övriga universiteten instämmer UHÄ i förslaget att Nordiska rådet bör rekommendera Nordiska ministerrådet att göra upp en plan för utforskning och insamlande av den kvänska kultur- och språktraditionen i Nordnorge.

Stockholm den 27 april 1979

På UHÄ:s vägnar

Kerstin Wedelin

Katarina Sjökvist

Kulturrådet:

Det gäller här en kulturtradition som hotar att snabbt gå upp i den omgivande majoritetsbefolkningens kulturmönster och helt försvinna. Strävanden att tillvarata och för eftervärlden levandegöra sådana kulturer stämmer väl med det kulturpolitiska bevarandemålet liksom med

målet om att främja utbyte av idéer och erfarenheter över språk- och nationsgränser.

Kulturrådet tillstyrker därför motionärernas förslag om att en plan för utforskning och insamlande av den kvänska kulturtraditionen i Nordnorge skall utarbetas. Sedan en sådan plan upprättats har ministerrådet möjlighet att lägga fram förslag om på vilket sätt den skall utföras och hur kostnader skall täckas. Ansvaret för dokumentation och bevarande av minoriteternas kulturer bör lämpligen läggas på de institutioner; museer, arkiv, högskolor, som svarar för motsvarande uppgifter för storsamhället. Detta visar sig ändamålsenligt framför allt med hänsyn till samverkan mellan minoritets- och majoritetsbefolkningarna.

Stockholm den 9 maj 1979

Anders Clason

Christina Hallman

Stockholms universitet, institutionen för nordiska språk:

Jag finner det uppenbart att forskningar kring den gamla kvänska kulturen i Nordnorge hör till sådana projekt som bör få ekonomiskt stöd av Nordiska rådet, detta i enlighet med rådets strävan att bidra till att etniska minoritetsgruppers kulturarv bevaras. Det förefaller mig rimligt att, såsom förslagsställarna tänker sig, forskningsarbetet bedrivs "vid universiteten, distriktshögskolorna och de regionala museerna på Nordkalotten". Hur projektet i detalj skall läggas upp faller det utanför mitt kompetensområde att bedöma.

Stockholm den 3 mars 1979

Lennart Elmevik
Prefekt

Institutet för folklivsforskning vid Nordiska museet och Stockholms universitet:

— — — önskar härmed livligt tillstyrka ett utforskande av kvänerna, dvs. den finländska minoriteten i Nordnorge. Det är av betydelse att alla dylika folkgrupper blir föremål för uppmärksamhet.

Möjligen skulle det kunna anses, att uppgiften ligger något närmare norska och finska intressen än svenska. Vidare kan det anföras, att det är av betydelse att även andra icke-nordiska minoritetsgrupper, som i olika omfattning kommit att bli bosatta i de nordiska länderna, blir

föremål för liknande utforskning. Ofta är det numera endast namnskicket som ger en antydning om vederbörandes härkomst.

Stockholm den 12 mars 1979

Mats Rehnberg

Uppsala universitet, institutionen för allmän och jämförande etnografi:

I likhet med förslagsställarna anser jag det vara av stor vikt att forskning bedrivs rörande etniska minoritetsgruppers ställning i de skandinaviska länderna. Inte minst betraktar jag antropologisk och etnologisk forskning som betydelsefull i detta sammanhang. Vikten av antropologisk kartläggning av minoritetsgrupperna kan framhållas ur två olika perspektiv. För det första är det inom de antropologiska vetenskaperna (socialantropologi, kulturantropologi, etnologi) som metoderna för insamling av data rörande folkliga kulturer har utvecklats längst. För det andra har det inom antropologin utvecklats teorier och metoder för studiet av kulturella minoritetsgruppers ställning i förhållande till det omgivande "storsamhället".

Att jag vill framhålla bägge dessa perspektiv har samband med att jag betraktar relationerna mellan skilda etniska grupper, vilka lever inom samma nationella ram, som en allt angelägnare uppgift med tanke på de ökande skarorna av invandrare. Dessutom anser jag att ett ökat intresse för minoritetsforskningen berättigas av den omständigheten att vi vid sidan av kvänerna har etniska grupper i Skandinavien, vilkas ökade intergration i storsamhället lett till problem, som av de berörda folkgrupperna upplevts som svåra påfrestningar. Jag tänker i detta sammanhang främst på samerna, men också på tornedalsborna. Det förefaller som om en stor del av dessa problem skulle kunna ha undvikits, om myndigheterna hade haft en större kunskap om de berörda gruppernas kultur. Framför allt skulle många problem kunnat lösas på ett bättre sätt, om myndigheterna hade haft en djupare kunskap om betingelserna för en folklig kulturs fortlevande respektive förändring. Åtgärder i kulturbevarande syfte inriktas alltför ofta på vissa yttre manifestationer av en kultur, medan samtidigt bestämmelser införs, vilka raserar grunden för ifrågasvarande kultur. Så t. ex. uppmuntrar myndigheterna med ena handen samisk slöjd, medan man med andra handen rycker undan grunden för samekulturen genom åtgärder för rationalisering av renskötseln. Detta bottnar förmodligen i bristande kunskap om betingelserna för en kulturs uppbyggnad. Det är inom detta fält som den antropologiska fackkunskapen skulle kunna utnyttjas, så att ett plötsligt uppvaknande intresse för en kulturs "bevarande" inte inskränker sig till en

muséal dokumentation av artefakter eller ett artificioellt uppmuntrande av att vissa pittoreska sedvänjor blir ihågkomna.

De etniska minoritetsgruppernas problem bör ses i ett vidare och djupare perspektiv än det museala bevarande-perspektivet. Vad frågan bl. a. gäller är hur de värderingar och samlevnadsformer, som de berörda grupperna själva upplever som oundgängliga, skall kunna länkas in i en ofrånkomlig förändringsprocess, så att den ekonomiska, sociala och kulturella förändringen hos minoritetsgrupperna kan ske på deras egna villkor.

Ett första steg i den forskning som har att peka på lösningar av dessa problem är givetvis en dokumentation av den traditionella minoritetskulturen. Detta är för kväernas del (liksom för samernas och andra minoritetsgruppers vidkommande) en ytterst brådskande uppgift.

Ett andra steg är att de redan inledda förändringsprocesserna dokumenteras och analyseras. Samtidigt bör också relationerna till den omgivande "ramkulturen" i storsamhället studeras.

Mot bakgrund av ovanstående anser jag det vara viktigt att åtgärder vidtas för planering av ett forskningsprojekt rörande kväernas kultur, där forskningsuppgifterna *dels* gäller dokumentation av den traditionella kulturen, och *dels* gäller analys av kväernas kulturella förändringssituation och relationer till det omgivande samhällets kultur.

Uppsala den 4 april 1979

Anita Jacobson-Widding

Linköpings universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 23 februari 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Lund universitet, humanistiska fakultetsnämnden:

De etniska minoriteternas situation har på senare år aktualiserats i skilda sammanhang. Det är viktigt att därvid inte glömma att det sedan långt tillbaka finns sådana minoriteter i Norden. Till dessa hör bland annat kväerna i Nordnorge. Vissa uppgifter tyder på att denna befolkningsgrupp blivit starkt decimerad på senare år. Humanistiska fakultetsnämnden anser det angeläget att resurser ställs till förfogande för utforskning av sådana minoriteters kultur och språk. Nämnden anser det vara en gemensam nordisk angelägenhet att man innan det kan bli föresent utarbetar en plan för utforskning av den kulturella och språkliga

situationen i Finnmarken och ej begränsar insatsen att endast omfatta kvänerna. Nämnden vill för sin del gärna se att ett samnordiskt projekt kommer till stånd. Detta bör förankras vid de universitet och institutioner som har Nordkalotten som ett särskilt forskningsfält, d. v. s. främst Uleåborg i Finland, Tromsö och Kautokeino i Norge samt Umeå i Sverige. Ett sådant projekt innebär stora möjligheter för tvärvetenskapligt samarbete mellan etnologer, historiker och lingvister.

Lund den 3 april 1979

Birger Bergh

Vanja Hansson

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 26 mars 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Umeå universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 5 april 1979 förklarat sig instämma i humanistiska fakultetens yttrande av den 4 april 1979 (se nedan).

Umeå universitet, humanistiska fakulteten, fakultetsnämnden:

De nordnorska kvänernas kultur bör ses i ett större sammanhang. Deras dialekt ingår i de nordfinska dialekterna, och mycket i deras kulturarv kan bara förstås mot finsk bakgrund. Deras kultur måste emellertid även ses som en del av den "ishavs"-kultur, som vi finner vid kusten i Nordnorge.

Som framgår av det ovan sagda, torde forskningarna rörande de nordnorska kvänerna i första hand böra genomföras av institutioner i Nordnorge och Finland.

Med dessa kommentarer instämmer fakultetsnämnden i förslaget att Nordiska rådet bör rekommendera Nordiska ministerrådet att uppgöra en plan för utforskning och insamlande av den kvänska kultur- och språktraditionen i Nordnorge.

Umeå den 4 april 1979

Folke Nordström

Svante Lampa

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR):

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) vill — med anledning av medlemsförslaget att en plan för utforskning och insamlande av den kvänska kultur- och språktraditionen i Nordnorge bör uppgöras och verkställas — anföra följande.

Kvännernas kultur och språk i Nordnorge synes vara ett angeläget forskningsområde sett ur nordskandinavisk aspekt. Mycket talar för att det inom denna speciella kultursektor finns hittills outforskat material, som kan belysa vissa historiska skeenden, vilka vi i dag inte kan förklara.

I medlemsförslaget anförs att ”invandringen från de nordliga delarna av Finland och från Tornedalen till de nordnorska områdena började redan under första hälften av 1700-talet — — —”. Kvännernas historia torde vara långt mer omfattande och ha långt högre ålder i Nordnorge än knappa 300 år. Arkivaliskt material från 1700-talets förra hälft talar för detta, liksom sådana urgamla ortnamn som Qvenangen i Nordnorge.

Sammanfattningsvis anser HSFR att det för nordeuropeisk etnologisk, historisk och arkeologisk forskning vore angeläget att kvännernas kultur kom i blickpunkten. Även kvännernas språk bör belysas, varvid ortnamnen särskilt bör granskas.

Stockholm den 12 mars 1979

För humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet

Erik Lönnroth

Kerstin Sönnnerlind

Landsarkivet i Härnösand:

Att utforska kvännernas kultur och språk innebär viktiga och spännande forskningsuppgifter. Samuli Onnela, arkivarie vid landsarkivet i Uleåborg, har i en uppsats, Om geografisk rörlighet i norra Finland på 1600- och 1700-talen (Nordisk lokalhistoria, Mötesrapport 2, 1978), bl. a. kommit in på utvandringen av finnar till norra Norge. Onnela understryker betydelsen av specialundersökningar inom detta fält och över huvud taget av en intensifierad migrationsforskning rörande hela nordkalottområdet, en forskning som förutsätter nordiskt samarbete. — I sitt arbete, Från Tornedalen till Nordnorge (1959), har Emil Grym skildrat ifrågasvarande emigration från församlingarna med finsktalande befolkning i Norrbottens län.

I landsarkivet förvaras bl. a. källmaterial — delvis använt av Grym — med vars hjälp det i viss utsträckning bör gå att kvantitativt bestämma

emigrationens omfattning till Nordnorge (Vadsö, Alten etc.) från församlingarna på svenska sidan av Torne älv (Nedertorneå, Karl Gustav, Hietaniemi, Övertorneå m. fl.). 1800-talets utflyttningslängder i kyrkoarkiven ger en bild av en tidvis ganska omfattande emigration från detta område till det norska kustlandet i norr. Även annat material, t. ex. flyttningsattester och passhandlingar, kompletterar bilden av denna migrationsrörelse och motiven för den.

Arkivinstitutioner som för Nordkalottens del i första hand skulle komma att beröras av ett samarbete när det gäller kvänprojektet är följande:

Statsarkivkontoret i Tromsø, vars distrikt omfattar Troms och Finnmark fylker,

Landsarkivet i Uleåborg — Oulun maakunta-arkisto — vars distrikt omfattar Lapplands och Uleåborgs län samt

Landsarkivet i Härnösand, vars distrikt omfattar Norrland utom Jämtlands län.

Det är vidare möjligt att Demografiska databasen i Haparanda eller den av landsarkivet administrerade registreringsbasen i Ramsele skulle kunna utföra excerperings- och registreringsuppgifter i anslutning till forskningsprojektet.

Ett närmare samarbete mellan de arkivinstitutioner som har Nordkalotten som verksamhetsområde har tidigare diskuterats arkivfolk emellan — mycket informellt — med chefen för statsarkivkontoret i Tromsø, Arvid Lohne, som initiativtagare. Landsarkivet i Härnösand har därvid ansett som en angelägen arbetsuppgift för berörda arkivinstitutioner att sammanställa och publicera en översikt över källmaterialet till Nordkalottens historia samt utväxla kopior, i form av papperskopior eller mikrofilm, av väsentligt arkivmaterial.

Landsarkivet förde hösten 1977 dessa tankar om samarbete vidare till länsstyrelsen i Norrbottens län, i första hand för att därifrån erhålla medel att täcka kostnaderna för ett inledande sammanträde med representanter för de tre ovan nämnda arkivinstitutionerna samt för två efterföljande arbetsgruppsammanträden. Förslaget fick inledningsvis ett positivt gensvar, men länsstyrelsen har senare meddelat att den ej ansett sig kunna anslå medel till denna verksamhet.

Härnösand den 30 mars 1979

Jöran Wibling

Nordiska museet:

Nordiska museet finner det angeläget att det i Norden sker en dokumentation av de befintliga — såväl inhemska som utländska — minoriteterna i Norden och att dessa etniska minoriteters kulturella villkor i möjligaste mån förbättras. För Nordkalottens del utgör kvänerna en

sådan etnisk minoritet, vars kultur i högsta grad är av intresse och av betydelse. Nordiska museet önskar härmed klart markera sin positiva inställning till Nordiska rådets förslag om forskning om och stöd för kväernas kultur.

Stockholm den 2 maj 1979

Nordiska museet

Sune Zachrisson

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Medlemsförslaget aktualiserar en synnerligen väsentlig samarbetsfråga på Nordkalotten. Kvänkulturen i Nordnorge har på ett glädjande sätt uppmärksammats under senare år. Detta ligger helt i linje med det nordiska samarbetets praktiska anpassning till olika regioner i Norden. Av många skäl är Nordkalotten en nordisk region, där samarbetet över riksgrensarna har både gammal historisk hävd och framtidsinriktad aktualitet.

I medlemsförslaget erinras om att utvandringen av finskspråkiga från norra Finland och norra Sverige fick betydande omfattning redan i början av 1700-talet. Ishavskusten hade under långa tider, inte minst under nödåren på 1800-talet, möjlighet att ta emot en del av befolkningsöverskottet från Bottenvikens uppland, dvs. från norra Norrbotten och delar av nuvarande Lapplands län. I kopparverket i Kåfjord, som påbörjade sin verksamhet 1833, var så småningom arbetsstyrkan till övervägande del finskspråkig. Genom arbetarnas egna insatser grundade man där en finskspråkig skola som gav invandrarnas barn möjlighet att förkovra sig i sitt finska modersmål.

I mitten på 1840-talet kom den læstadianska väckelsen till Finnmark närmast från Karesuando. Detta förstärkte finska språkets ställning. Predikospråket bland læstadianerna har i stor utsträckning varit det finska språket och endast undantagsvis samiska.

Predikningarna har tolkats till norska och svenska och predikanterna har först under senare årtionden börjat använda svenska och norska som predikospråk. Alltjämt gäller att finska språket är det ledande predikospråket inom læstadianismen.

Mot denna bakgrund är det naturligt att finska språket fick ett betydande fotfäste också i Nordnorge i anslutning till invandringen från finskspråkiga delar av nuvarande Nordkalotten. Varken skolförhållandenas utformning eller människornas egna önskemål aktualiserade någon profan kulturaktivitet på finskspråkig grund i Nordnorge. Förhållandet var ju enahanda för de finskspråkigas vidkommande i Nordsverige ända till tiden efter det andra världskriget. Motståndet mot till och med fri-

villig undervisning i fortsättningsskolorna i Tornedalen, vilket aktualiserades av statsmakterna i mitten av 1930-talet, var mycket bestämt också bland enbart finskspråkiga. En avgörande förändring härutinnan kan skönjas först i slutet av 1950-talet, då det kulturella samarbetet i Tornedalen inte minst genom ecklesiastikdepartementets och skolöverstyrelsens stöd för en mer vidsynt kulturpolitik gav finska språket en förbättrad ställning. Enligt skolöverstyrelsens bedömning år 1957 kunde man inte längre betrakta detta språk som en stridsfråga mellan Finland och Sverige eller mellan finskt och svenskt. I stället borde det betraktas som ett medel att ge människorna kulturell service i olika sammanhang på deras eget modersmål. Med all rätt har denna deklaration från skolöverstyrelsen i Sverige betraktats som något av finska språkets Magna Charta främst i Tornedalen, där språkstridigheterna satt sin prägel på kulturutbudet ofta till stort men för en eljest självklar medborgarinformation och de anspråkslösaste yttringar av andlig odling på icke-religiös grundval.

Utvecklingen har under de senaste 20 åren varit påfallande progressiv särskilt inom den kulturella sektorn. Nordiska rådets verksamhet har utan tvekan varit en mycket kraftigt pådrivande faktor. Även diskussionerna om nödvändigheten av ett ekonomiskt samarbete på Nordkalotten har avlägsnat psykologiska hinder inom kulturella och socialpolitiska samsarbetsområden. Tillkomsten av Kulturfonden för Finland och Sverige har öppnat praktiska möjligheter att aktualisera och vidareutveckla samarbetet genom språkkurser, genom teater, genom bokutgivning och översättningsverksamhet samt samverkan mellan administrativa myndigheter samt ideella och fackliga organisationer. För Nordkalotten framstår i detta sammanhang språkkurserna i finska för svenskar och andra skandinaver i Rovaniemi, Jyväskylä och Tammerfors som utomordentligt betydelsefulla landvinningar. En växelverkan har uppnåtts genom att sedan början av 1970-talet språkkurser i svenska för finländare anordnas årligen på Framnäs folkhögskola i Öjebyn. Sedan fem år tillbaka anordnas på denna folkhögskola parallellt med kursen för finländare en språkkurs i svenska för islänningar. Sommaren 1978 anordnades en kurs i isländska språket och isländsk kultur på Skálholts folkhögskola i Island för nordkalottingar från Finland, Norge och Sverige.

Erfarenheten har visat att skall man ha ett långsiktigt kulturellt samarbete över riksgränserna, så framstår studier i grannlandets språk som en praktisk och överlägsen väg in i det andra landets kulturella och sociala värld, dvs. till förståelse för människornas nationella och därmed också kulturella egenart. Språket är nämligen nyckeln till praktiskt taget alla sektorer i det andra landets sociala och kulturella liv.

Wet har visat sig att med språkstudier som grund är det förhållandevis lätt att ta upp samarbetet inom musik, teater, regionalpolitik, miljö-
vård, bokutgivning på grannlandsspråken osv. Därför bör språkstudier-

na i ett breddat nordkalottsamarbete ges en mycket hög prioritet. Det är viktigt att ättlingar till finska invandrare i Nordnorge, vilka ännu kan uttrycka sig någorlunda på finska språket, ges möjlighet att förkovra sig i detta språk genom språkkurser förlagda även till Finland. Sådana språkstudier skulle med fördel kunna ordnas genom deltagande i de här tidigare nämnda språkkurserna i Rovaniemi, Jyväskylä och Tammerfors. Detta förutsätter endast att medel till stipendier ställs till förfo- gande för kursdeltagarna. Hittills har finskspråkiga i Norge inte haft samma förmåner i detta hänseende som svenskarna eller finländarna, beroende på att knappast någon i Norge bevakat de finskspråkiga in- tressena i detta sammanhang. Det vore högeligen önskvärt att denna fråga löstes på samnordisk basis genom att Nordiska kultursekretariatet skulle tilldela medel till en Nordkalottens kulturbudget, som skulle kompletteras med anslag från olika nationella källor t. ex. riksanslag samt fylkeskommunala/landstingskommunala och kommunala anslag. Enligt vår bedömning har Nordiska ministerrådet under de senaste fyra—fem åren funnit en framgångsrik väg för regionalpolitiskt samarbete på Nordkalotten. Det regionala samarbetets betydelse just inom denna re- gion har i år kraftigt understrukits av Nordiska rådet vid dess session i Stockholm.

Det råder ingen tvekan om att den påtagliga effektivitet och mål- medvetenhet, som nu utmärker det regionalpolitiska samarbetet på Nordkalotten, är en följd av att Nordkalottkommittén förfogar över en egen budget. Det vore lika naturligt att en speciell kulturbudget inrätta- des för Nordkalotten och administrerades genom Nordkalottkommittén efter samma principer som nu tillämpas för de regionalpolitiska frå- gorna.

På den vägen skulle även de finskspråkiga, dvs. de kvänska, kultur- traditionerna kunna vårdas och utvecklas på ett naturligt sätt. Enligt vår mening förutsätter de finskspråkiga kulturaktiviteterna i Nordnorge en växelverkan över riksgrensarna med finskspråkigheten främst i Fin- land men också i Sverige. Det genuina finska språket som var fast för- anktrat i gången tid både i fråga om ordförråd och uttryckssätt och som i tiden låg närmare Mikael Agricola än Aleksis Kivi har ingenstans på Nordkalotten eller över huvud taget inom det finskspråkiga området bevarats så opåverkat som i norska Finnmark. Att tillvarata denna kle- nod och göra dess bärare än mer delaktiga av finska språkets mer sen- tida litterära skatter framstår inte som en intern norsk angelägenhet utan är förvisso en samnordisk uppgift för dem som har ansvaret för Nordkalottens utveckling och förkovran. I detta sammanhang vill läns- styrelsen peka på det stora värde som översättningen av finskspråkig litteratur till svenska eller norska kan ha ur samfällid nordisk kultursyn- punkt. Den finländske folklivsforskaren Samuli Paulaharju skrev redan på 1920-talet flera bemerkta verk som belyste bl. a. invandringen till

norska Finnmark. Först under 1970-talet har de främsta av Paulaharjus skrifter blivit tillgängliga för norrmännen. Översättningen av nordkalottlitteratur har varit allvarligt försummad och det är först nu de första blygsamma ansatserna i dessa strävanden kunnat förverkligas genom översättning av Paulaharjus och Väinö katajas skrifter. Det vore naturligt att också utgivning av böcker skulle göras till ett samarbetsprojekt på Nordkalotten.

Enligt länsstyrelsens uppfattning har under 1970-talet något av en islossning kunnat noteras i Nordnorge till förmån för finska språket och kulturaktiviteter på finskspråkig grund. I medlemsförslaget pekas på de målmedvetna insatser som gjorts inom skolväsendet och bl. a. genom Vadsö bibliotek. Dessa reformer bör kunna ge en god grund för ytterligare expansion i medlemsförslagets anda. Länsstyrelsen tror sig ha en mångårig erfarenhet av minoritetspolitiska spörsmål på Nordkalotten. Om man inom rimlig tid och med relativt begränsade resurser skall kunna befrämja en kulturell pånyttfödelse på finskspråkig grund hos Nordnorges kväner, så bör man snarast möjligt aktualisera konkreta projekt i ett utvecklat kulturellt samarbete över riksgrensarna på Nordkalotten. Lämpligast borde en inventering redan från början inriktas just på konkreta projekt, där språkstudierna måste ges högsta prioritet. Det är inte heller svårt att enas om andra projekt, men dessas realiserande kräver i första hand ekonomiska resurser och ett förhållandevis lättfattligt handlingsprogram som bör vägleda inte bara regionala organ utan också nationella riksorgan och gemensamma nordiska samarbetsorgan, framför allt ministerrådet och kultursekretariatet i Köpenhamn.

Länsstyrelsen tillstyrker medlemsförslaget men avråder att frågan görs till föremål för en tidskrävande inventering där framåtsyttande offensivanda och konkret projektutformning kan lysa med sin frånvaro. Att utforska och insamla element i den kvänska kultur- och språktraditionen kan bli en steril kulturuppgift, om inte verksamheten genomsyras av intresse och inspiration för de enskilda människornas möjlighet att på finskspråkig grund uppnå nya mål inom ramen för sitt naturliga självförverkligande. Det är därför lovvärt att man genom ett framåtriktat program och rimlig resurstilldelning söker avvärja att man hamnar på den kyrkogård, varifrån någon uppståndelse inte är att vänta, något som tyvärr inte är helt ovanligt i internationellt samarbete.

Länsstyrelsen vill fästa uppmärksamheten på att tillvaratagandet och utvecklandet av de kvänska/finskspråkiga kulturtraditionerna knappast kan förläggas till det nordiska sameinstitutet i Kautokeino. Detta institut har utomordentligt betydelsefulla arbetsuppgifter som bygger på samiska kulturtraditioner och den därtill hörande urgamla nomadismen. Enligt länsstyrelsens uppfattning har det varit mindre ändamålsenligt när man ibland redovisat nordiska anslag till sameinstitutet som allmänna kulturanslag till Nordkalotten. Stödet till Nordkalottens allmänna

kulturella aktiviteter har därigenom framstått som generösare än vad det i verkligheten varit. Länsstyrelsen gjorde 1977 en approximativ beräkning av kultursekretariatets stöd till samer och icke-samer på Nordkalotten under de sex närmast föregående åren. Analysen visade att samerna under denna tid fått ungefär 190 danska kronor per capita, medan icke-samer fått stöd med omkring 4,15 danska kronor per nordkalotting.

Enligt länsstyrelsens uppfattning måste de nordiska institutionerna ha direkta kontakter med en region som Nordkalotten. Sådan kontakt föreligger och utvecklas nu fortlöpande mellan ministerrådsekretariatet i Oslo och Nordkalotten. Även Nordiska investeringsbanken har ägnat uppmärksamhet åt samarbetet med Nordkalotten. Allra viktigast är emellertid att kulturadministrativa kontakter mellan nordiska institutioner och Nordkalotten utvecklas genom samarbete med Nordkalottkommittén och med det särskilda samarbetsorgan som håller på att etableras på Nordkalotten. Det har visat sig att Föreningarna Nordens Förbund och Föreningarna Norden kan verka i skilda sammanhang över riksgränserna, men för regionalt avgränsade samarbetsuppgifter erfordras på Nordkalotten sådana organ där också medborgarinflytandet kan göra sig gällande. Det samarbetsorgan som nu diskuteras för Nordkalottens vidkommande skulle inrymma företrädare för medborgarliga organisationer samt statligt regional, fylkeskommunal/landstingskommunal och kommunal representation. Detta samarbetsorgan är avsett att ge balans åt den utbyggda nordiska administration som t. ex. Nordkalottkommittén och NÄRP representerar.

Befolkningens önskemål om olika slag av aktiviteter skulle kunna behandlas i det särskilda samarbetsorganet för Nordkalotten medan omfattningen av nordiska resurser för kulturellt samarbete på Nordkalotten skulle kunna fastställas av Nordiska ministerrådet. Inom denna ram skulle Nordkalottkommittén ombesörja en prioritering av projekten, självfallet efter samråd med företrädare för regionen t. ex i form av en särskild beredningsgrupp.

Nordkalotten är utan tvekan ett känsligt område i internationell mening. Enligt vår uppfattning betraktar man i huvudstäderna Nordkalotten många gånger som en region som i passivitet avbida vilka storpolitiska beslut världsmakterna kan komma att fatta av betydelse för detta område. För oss på Nordkalotten framstår emellertid denna region inte bara som ett avspänningsfält mellan öst och väst utan också som en broförbindelse som förenar dessa båda väderstreck på ett sätt som skapar både förtröstan och tillförsikt. Nordkalotten får därför inte bli ett vakuum. Ett vakuum skapar likgiltighet hos Nordkalottens eget folk och bristande respekt hos utomstående. Livaktighet och målmedvetenhet i kulturell och ekonomisk mening är en naturlig nordisk uppgift i en progressiv politik för Nordkalotten och på Nordkalotten. Medlemsförslaget

kan ses i detta perspektiv väl så mycket som ett uttryck för aktuella samarbetsmöjligheter inom den kulturella sektorn på Nordkalotten. Förslaget syftar nämligen otvetydigt till ökad förståelse och utvecklat samförstånd mellan människor på olika sidor om riksgränserna.

Luleå den 2 maj 1979

R. Lassinantti

Per-Erik Svensson

Svenska kommunförbundet har i skrivelse den 27 april 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Nämnden för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA-nämnden):

— — — anser att kväernas kultur och språk i Nordnorge är ett angeläget forskningsområde från nordskandinavisk synpunkt och tillstyrker att en plan för utforskning och insamlande av den kvänska kultur- och språktraditionen i Nordnorge utarbetas och verkställs.

Stockholm den 12 mars 1979

För DOVA-nämnden

Kerstin Sönnnerlind

Västerbottens museum:

— — — meddela att forskningsprojektet på den svenska sidan närmast berör Norrbottens län, ej Västerbottens. Från Västerbottens museums sida vill dock undertecknad framhålla att alla kulturhistoriska forskningsprojekt som syftar till att klarlägga etniska förhållanden, folk-rörelser och bosättningshistoria inom övre Norrland också omedelbart är av stor betydelse för oss, och vill därför gärna tillstyrka att projektet organiseras och ges ekonomiska resurser.

Umeå den 2 april 1979

Katarina Ågren

Norrbottens museum:

Frågan om kväernas kultur och språk i Nordnorge utgör ett intressant kapitel i Nordkalottens historia. Av främst näringsekonomiska skäl har nämligen skett en avsevärd utflyttning från norra Finland och Sverige. Ett sådant forskningsobjekt kommer därmed också att få en uttalad internordisk karaktär.

Kväernas historia utgör dock bara *ett* exempel på dokumentationsobjekt och forskning på Nordkalotten. Andra exempel kan vara handel och flyttning mellan norska kusten och svensk fjällrandbebyggelse under 1800-talet och senare, flyttning från Finland till svenska Tornedalen och Malmfälten under och efter andra världskriget, læstadianismens socioekonomiska roll inom de olika nordkalottländerna och inom skilda lokalsamällen samt slutligen de relativt nyöppnade mellanriksvägarnas betydelse för kulturspridning och lokalekonomi.

Nämnda ämnen utgör endast exempel på projekt av nutidskaraktär. Väsentligt är att här betona att hitintills har i stort sett saknats en för de tre länderna gemensam humanistisk forskning, möjligen med undantag för sameforskning. I sammanhanget kan nämnas, att sedan 1966 förekommer ett internordiskt projekt, det s. k. Nordkalottmuseet, ursprungligen bedrivit av museerna i Luleå, Tromsø och Uleåborg. Detta arbete, som finansierats av Nordisk kulturfond, avser dock endast utställningsproduktion och -distribution. Frågan om kväerna utgör i ett sådant sammanhang ett intressant exempel på internordiskt forsknings-samarbete.

Sammanfattningsvis finner Norrbottens museum att behovet av forskning om kväerna kan verifieras. Detta projekt bör dock få utgöra endast ett exempel på framtida gemensamma forskningsinsatser på Nordkalotten.

Luleå den 23 april 1979

Kjell Lundholm
Tf. landsantikvarie

Medlemsförslag om enhetliga regler inom Norden för användning av akupunktur

(Väckt av Petter Savola)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Federation for medicinsk Undervisning:

Federationens styrelse takker for muligheden for at ytre sig om forslaget, der gælder ensartede regler for anvendelse af akupunktur i Norden. Imidlertid ønsker styrelsen ikke at udtale sig i den aktuelle sag, med henvisning til, at Federationens virksomhed udelukkende tager sigte på forhold, der har med lægeuddannelsen i Norden at gøre.

Århus, den 4. marts 1979

Jørgen Nystrup
Generalsekretær

Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning (NOS-M):

NOS-M anser att användningen av akupunktur och även andra motsvarande behandlingsterapier i första hand bör utredas på nationell nivå varefter åtgärder på nordisk nivå kunde övervägas. Det kan nämnas att bl. a. statens medicinska kommission (SF) påbörjat ett utredningsarbete om användningen av och forskningen om olika behandlingsterapier; utredningen torde vara färdig hösten 1979.

Helsingfors den 29 juni 1979

Pia Rosenqvist
Sekreterare

Sykepleiernes samarbeid i Norden:

Vi har imidlertid funnet det hensiktsmessig å oversende hver enkelt uttalelse fra SSNs medlemsorganisasjoner.

Vedlagt følger uttalelser fra Dansk Sygeplejeråd, Finlands sjuksköterskeförbund, Hjúrkrunarfélag Íslands, Norsk sykepleierforbund og Svensk sjuksköterskeförening (*se nedan*).

Oslo, 5. april 1979

Sykepleiernes samarbeid i Norden

Marit Helgerud
Sekretær

D a n m a r k**Indenrigsministeriet:**

Justitsministeriet er samtidig anmodet om at afgive eventuelle bemærkninger vedrørende forslaget til indenrigsministeriet.

I skrivelse af 22. februar 1979 har justitsministeriet herefter meddelt, at man derfra ikke har bemærkninger til medlemsforslaget.

Sagen har af indenrigsministeriet været forelagt *sundhedsstyrelsen*, som i skrivelse af 13. februar 1979 har meddelt, "at sundhedsstyrelsen ikke kan anbefale forslaget om nedsættelse af en fællesnordisk arbejdsgruppe til at udrede de medicinske behandlingsmuligheder, som akupunktur måtte frembyde, og med henblik på en nordisk koordination af gældende regler for så vidt angår behandling etc.

Akupunkturs anvendelse her i landet er efter de retsafgørelser, der i øvrigt er indenrigsministeriet bekendt, forbeholdt læger, eventuelt tandlæger, og sker således under lægelovens (tandlægelovens) ansvarsbestemmelser.

Obligatorisk undervisning i akupunktur indgår, så vidt sundhedsstyrelsen bekendt, ikke i det danske lægestudium".

Indenrigsministeriet kan henholde sig til den af sundhedsstyrelsen afgivne udtalelse.

København, den 6. marts 1979

P. m. v.
E. b.
P. Thornit

Amtsrådsforeningen i Danmark:

I denne anledning kan det meddeles, at der gælder følgende regler for tilskud fra den offentlige sygesikring til akupunkturbehandling:

I. *Gruppe 1-sikrede* kan kun få foretaget akupunkturbehandling hos den valgte læge, som kun kan beregne sig konsultationstakst herfor.

II. *Gruppe 2-sikrede*

a) *Hos alment praktiserende læge:* Der kan kun ydes tilskud som til almindelig lægehjælp efter konsultationstakst (for tiden kr. 42,40 pr. konsultation).

b) *Hos speciallæge:* Der kan ydes tilskud som til almindelig lægehjælp (for tiden kr. 42,40 pr. konsultation), idet speciallægen i denne henseende anses for at udføre almen lægehjælp.

København, den 10. april 1979

P. u. v.

E. b.

Ole Rasmussen

Den almindelige danske Lægeforening henviser i skrivelse den 3 april 1979 till yttrande av den 28 mars 1979 från Hygiejnekomiteen (se nedan).

Den almindelige danske Lægeforening, Hygiejnekomiteen:

Hygiejnekomiteen kan anbefale forslaget. Hygiejnekomiteen ønsker ikke at fremsætte udtalelser om forslaget eller stille supplerende oplysninger til rådighed.

Hygiejnekomiteen finder det i øvrigt meget nyttigt, at problemkredsen omkring akupunktur undersøges og behandles på internordisk plan.

København, den 28. marts 1979

P. k. v.

E. b.

Michael Hart Hansen

Dansk Sygeplejeråd:

På baggrund heraf skal det herved meddeles, at Dansk Sygeplejeråd kan gå ind for det af Nordisk Råd stillede forslag om nedsættelse af en fællesnordisk arbejdsgruppe, der skal udrede de medicinske behandlingsmuligheder, som akupunktur kan tilbyde. Dansk Sygeplejeråd finder

ligeledes, at man skal søge udarbejdet ens bestemmelser i de nordiske lande vedrørende akupunkturbehandling.

København, den 20. februar 1979.

For Dansk Sygeplejeråd

Kirsten Stallknecht
Formand

Eva Holm Christensen
Sekretariatschef

Dansk Tandlægeforening:

— — — kopier af en udtalelse (*se Bihang*) afgivet af tandlæge, adjunkt, lic. odont. Merete Bakke, Københavns Tandlægehøjskole, og tandlæge, undervisningsassistent Lene Børglum Jensen, Århus Tandlægehøjskole, idet bemærkes, at Dansk Tandlægeforening i det hele kan henholde sig til denne udtalelse.

København, den 23. marts 1979

For Dansk Tandlægeforening

Jesper Grønlund
Sekretariatschef, tandlæge

J. Soetmann
Kontorchef

BIHANG

Ensartede regler i Norden for anvendelse af akupunktur

Undertegnede er enig med forslagsstilleren (Petter Savola, Helsingfors) i:

- at akupunkturs virkningsmekanisme endnu ikke fuldt ud er klarlagt,
- at yderligere forskning på dette område er nødvendig,
- at akupunkturbehandling formentlig alene bør betragtes som symptomatisk terapi,
- at det vil være en fordel, om der i de nordiske lande fandtes ensartede regler for anvendelsen af akupunktur, og
- at tandlæger på lige fod med læger vil kunne anvende akupunktur sv. t. forholdene i Finland.

Inden for odontologien har man søgt at udnytte akupunkturs analgetiske effekt i forbindelse med ekstraktioner, kavitets- og kronepræparationer, subgingival depuration og endodontiske indgreb på vitale pulpaer. Ud fra en kritisk analyse af rapporter fra U.S.A. og Europa samt egne forsøg kan konkluderes, at akupunktur har en vis analgetisk effekt. Den opnåede analgesi er dog næppe stor nok til med fordel at kunne anvendes ved almindelige odontologiske rutineindgreb. De analgesiformer, dansk tandlægepraksis idag råder over, vil således være at foretrække.

Et anvendelsesområde inden for odontologien, hvor akupunktur og akupunkturlignende stimulation formentlig vil kunne gøre sig gældende, er imidlertid den symptomatiske terapi af spændingshovedpine, muskelsmerter i forbindelse med fejlfunktioner i tyggeapparatet og hos migrænikere samt ved enkelte former for atypiske ansigtssmerter. Hos en stor del af disse patienter har akupunktur vist sig at have en gunstig effekt karakteriseret ved ophør eller reduktion af smertene.

Patienter med hoved- og ansigtssmerter søger ofte tandlæge enten på eget initiativ eller efter lægehenvielse. Denne patientgruppe behandles således allerede i tandlægelig regie, overvejende med fysiurgisk terapi som varme, blokader, muskeltræning, bidstabilisering m. m. Akupunktur og akupunkturlignende stimulation hører derfor naturligt ind under disse behandlingsmuligheder. Det er vigtigt at pointere, at akupunktur i lighed med andre af disse terapeutiske metoder først kan komme på tale, når patienten har gennemgået en omhyggelig odontologisk undersøgelse og diagnostik, hvor man har sikret sig, evt. gennem kontakt med patientens læge, at der ikke findes nogen ubehandlet generel årsag til patientens symptomer.

Et andet anvendelsesområde inden for odontologien, der i øjeblikket forskes i, er den akupunkturlignende transkutane nervestimulation (TNS) effekt over for hovedsagelig traumatisk betingede neurogene smerter. Det er imidlertid endnu ikke muligt at vurdere, om metoden vil få praktisk betydning inden for dette felt.

For yderligere oplysninger henvises til vedlagte litteraturfortegnelse over danske odontologiske arbejder om emnet.

København og Århus, den 27. februar 1979

Merete Bakke
adjunkt, lic. odont.
Institut for Bidfunktionslære
Københavns Tandlægehøjskole

Lene Børglum Jensen
tandlæge, undervisningsass.
Institut for Bidfunktion
Århus Tandlægehøjskole

F i n l a n d

Social- och hälsovårdsministeriet hänvisar i skrivelse den 24 april 1979 till yttrande från medicinalstyrelsen av den 15 februari 1979 (se nedan).

Folkpensionsanstalten:

Medicinalstyrelsen konstaterade år 1975 i ett cirkulär, att akupunkturbehandlingen endast bör anses som en metod för behandling av symptom, till dess att dess verkningmekanismer har blivit klarlagda. Innevarande år har medicinalstyrelsen tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga det nuvarande kunskapsläget när det gäller akupunktur, hur man kunde utveckla forskningen rörande detta ämne och vilka för-

utsättningar det finns att nyttiggöra akupunkturbehandling inom folkhälsoarbetet. Arbetsgruppen bör fullgöra sitt uppdrag före årets slut.

Inom folkpensionsanstaltens socialmedicinska delegation behandlades frågan om akupunktur och möjligheterna att med stöd av sjukförsäkringslagen få ersättning för densamma senast år 1976 utgående från utlåtagen som inhämtats av landets medicinska fakulteter. Delegationen var då enig om att akupunktur inte kunde rekommenderas som en vårdform, för vilken i sjukförsäkringslagen förutsatt ersättning kunde utges. De medicinska fakulteterna anförde i sina utlåtagen bl. a. att det vore viktigt att organisera ett särskilt forskningsprogram för klarläggande av grunderna för akupunkturbehandling och av behandlingens kontrollerade kliniska effekt.

Folkpensionsanstalten anser, att undersökningar för utredande av akupunkturbehandlingens medicinska verkningssätt och terapeutiska betydelse är av nöden. Dessa frågor kan säkerligen klarläggas ännu effektivare och mångsidigare genom en samnordisk utredning än inom ramen för ett enda lands verksamhet. Utgående från resultaten av dessa undersökningar är det även lättare att bedöma möjligheterna att förenhetliga bestämmelserna i de olika nordiska länderna rörande akupunkturbehandling.

Helsingfors den 10 april 1979

Jaakko Pajula
Generaldirektör

H. J. Rinne
Medicinalråd

Helsingfors universitet:¹

Enligt Helsingfors universitets uppfattning utgör akupunkturen en behandlingsmetod bland många andra, vars indikationer enligt den västerländska medicinen inte definitivt klarlagts. Både den teoretiska och kliniska forskningen angående akupunkturen är dock intensiv och åstadkommer årligen nya rön för att belysa indikationerna. Därför finns det enligt universitetets uppfattning ingen anledning att ge akupunkturen en exceptionell behandling, som kräver speciella föreskrifter och bestämmelser, utan endast en behandlingsform, vars värde och indikationer fastställs enligt normalbruket på grund av erfarenheter av forskningen och praktiken.

Helsingfors den 21 mars 1979

Reino Ryhänen
Prorektor

Jukka Petänen
Bitr. sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Medicinalstyrelsen:

Den i Finland nu rådande situationen vad beträffar akupunkturbehandling framgår av det medlemsförslag, om vilket utlåtandet avges. Utbildning meddelas vid några av våra högskolor, och även tekniskt forskningsarbete på området har gjorts i vårt land. Metoden har dock inte vunnit fotfäste såsom en normal behandlingsmetod, och planmässig vetenskaplig forskning om densamma har inte utförts.

Med anledning av ett i riksdagen framställt önskemål har medicinalstyrelsen på social- och hälsovårdsministeriets uppmaning tillsatt en arbetsgrupp, som under år 1979 skall utreda också de synpunkter som nämnts i medlemsförslaget.

På basen av ovanstående anser medicinalstyrelsen, att tillsättandet av en samnordisk arbetsgrupp för undersökning av ärendet är behövt först efter det att de viktigaste synpunkterna kartlagts och utretts på försorg av den nationella arbetsgruppen.

Helsingfors den 15 februari 1979

Erkki Kivalo
Generaldirektör

Antti Marttila
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Akupunktorens plats inom medicinen är — inte bara i Norden — kontroversiell och omdebatterad även bland medicinska fackkretsar. Bl. a. detta visar, att det ännu är för tidigt att fatta någon slutgiltig ståndpunkt till dess plats i den medicinska behandlingen. Med anledning härav borde ett långsiktigt program för utvecklandet av forskningen rörande akupunkturen, inkluderat noggranna fältstudier, evalueringar och kostnadsnyttokalkyler fås till stånd. Eftersom akupunktoren härrör från Kina torde även kinesisk expertis vara av nöden.

På basen av det ovan nämnda anser Ålands landskapsstyrelse att det först i respektive nordiskt land borde tillsättas en arbetsgrupp med uppgift att utreda akupunktorens problem på nationell nivå. Efter detta borde en samnordisk utredning verkställas och på basen av denna bestämmeelserna förenhetligas. Av yttersta vikt är likväl, att det i alla etapper bör ske internationella kontakter, så att inte Norden "isolerar" sig till något ställningstagande som måhända avviker från resten av Eu-

ropas, vilket bara skulle leda till en strömning av vårdsökande till andra länder, såsom fallet t. ex. med Gerovitalbehandlingen.

Mariehamn den 3 april 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Lorens Bergh
Landskapsläkare

Akava r.y.:

Enligt Akava är det väsentligt att frågan om akupunktur utreds på nordisk nivå. Akava anser det dock osannolikt att man skall kunna uppnå enhetliga samnordiska regler för användande av akupunktur eftersom man har så olika ståndpunkter till akupunkturen i de olika nordiska länderna.

Helsingfors den 20 april 1979

Akava r.y.

S. Apajalahti
Ordförande

Jaakko Kähönen
Utredningschef

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund):¹

I det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget konstateras att inställningen till akupunkturen som medicinsk behandlingsmetod varierar i de olika nordiska länderna och att sålunda inte heller bestämmelserna angående den är enhetliga. I allmänhet har man i Norden strävat till enhetliga bestämmelser i fråga om läkarnas yrkesutövning.

Eftersom endast begränsade vetenskapliga forskningsresultat om akupunkturvården står till förfogande och eftersom denna behandlingsmetod redan nu används i allt högre grad, vore det skäl att sträva till en samnordisk utredning i enlighet med medlemsförslaget. Likaså vore det motiverat att även inom detta delområde sträva till enhetliga nordiska bestämmelser.

Finlands kommunförbunds byrå finner det nu remitterade medlemsförslaget motiverat och anser de föreslagna åtgärderna ändamålsenliga.

Helsingfors den 12 april 1979

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja
Avdelningschef

Aila Lind
Jurist

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska kommunförbund:

Såsom av innehållet i medlemsförslaget framgår har det i Finlands riksdag väckts ett förslag om att tillsätta en arbetsgrupp för att utreda frågorna kring akupunkturen. Då något resultat av detta initiativ veterligen inte tills vidare färdigställts kan frågan om en samordning av bestämmelserna om akupunktur i de nordiska länderna anses vara för tidigt väckt.

Ifall beslutsfattarna i Finland på basen av ovannämnda utredning beslutar om legalisering av akupunkturen som en medicinsk behandlingsmetod anser förbundets byrå det emellertid vara viktigt att reglerna för akupunkturbehandlingen blir enhetliga i de nordiska länderna.

Helsingfors den 26 april 1979

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Finlands sjuksköterskeförbund r.f.:

Finlands sjuksköterskeförbund förenar sig med Petter Savolas förslag om att Nordiska rådet skulle tillsätta en arbetsgrupp för att utreda och utarbeta enhetliga regler för användning av akupunktur i Norden.

Finlands sjuksköterskeförbund förutsätter, att utgångspunkten för utredningsarbetet är principen om att medicinska undersökningar och läkarordination alltid bör utgöra grunden för akupunkturbehandling, detta för att undvika s. k. kvacksalveri. Under ovannämnda förutsättningar kan akupunktur godkännas som en behandlingsmetod, som ersätts inom ramen för sjukförsäkringssystemet.

Ifall Nordiska rådet tillsätter en arbetsgrupp är det önskvärt, att Sjuksköterskors samarbete i Norden ges tillfälle att avge utlåtande i frågan också i det skede då arbetsgruppens arbete är avslutat.

Helsingfors den 9 februari 1979

Finlands sjuksköterskeförbund r.f.

Toini Nousiainen

Ordförande

Liisa Rapeli-Lundell
Avdelningschef

I s l a n d**Hjúkrunarfélag Íslands:**

I Island har akupunktur icke erkänd status.

Vi anser att det skulle vara värdefullt att göra utredning på samnordiskt plan om akupunktur med avseende på att komma fram till gemensam ståndpunkt om regler för utövandet av denna behandlingsmetod och utvecklandet av forskning på området.

Vi tillstyrker tillsättande av samnordisk arbetsgrupp för att utreda dessa frågor.

Reykjavík den 29 mars 1979

För Hjúkrunarfélag Íslands

Svanlaug Árnadóttir
Ordförande

N o r g e**Sosialdepartementet:**

Akupunktur er til denne tid ikke blitt generelt akseptert som medisinsk behandlingsmetode her i landet, og det er ikke gitt nærmere bestemmelser for så vidt angår akupunkturvirksomhet. Det foreligger ikke kontrollerte forsøk som kan si noe sikkert om metodens verdi. Man kan imidlertid ikke frakjenne akupunktur enhver virkning som analgesimetode, men den praktiske anvendelse synes å være begrenset.

Akupunktur regnes videre ikke som lege-spesialitet her i landet, og foreløpig er heller ikke metoden innført i medisinerstudiet her i Norge. Metoden er heller ikke ansett som en slik særskilt behandlingsmåte at en høyere takst enn ved vanlig legebehandling kommer på tale ved refusjon fra trygden. For dette områdes vedkommende vises for øvrig til hva som kommer til uttrykk i uttalelse fra Rikstrygdeverket av 19. april 1979 (*se nedan*).

Når det gjelder spørsmålet om hvem som kan utøve akupunkturvirksomhet her i landet, skal bemerkes:

I henhold til lov av 19. juni 1936 om innskrenkning i adgangen for den som ikke er norsk læge eller tannlæge, til å ta syke i kur (kvaksalverloven), er visse undersøkelse- og behandlingsmetoder forbudt for "ikke-leger" m.v., jfr lovens § 3. Denne bestemmelse gir forbud mot å foreta operative inngrep og iverksette fullstendig eller lokal bedøvelse

for den som ikke er norsk læge eller tannlæge. Slik man her hittil har sett det, vil akupunktur som medfører perforering av huden, måtte anses som et operativt inngrep i lovens forstand.

En "ikke-leges"-bruk av akupunktur som nevnt, antas således i henhold hertil å rammes av lovens bestemmelser. — — —

Hensett til at akupunktur i dag ikke er generelt akseptert som medisinsk behandlingsmetode her i landet, og siden kjennskapet til og omfanget av anvendelsen av metoden er relativt begrenset, finner Sosialdepartementet at det neppe vil være hensiktsmessig å arbeide for samordnede nordiske bestemmelser for så vidt angår angjeldende virksomhet på det nåværende tidspunkt. Dette departementet viser for øvrig til Den norske lægeforenings uttalelse av 2. april 1979 til Nordisk Råd og slutter seg stort sett til det som der kommer til uttrykk.

På bakgrunn av ovenstående vil Sosialdepartementet for sin del rå til at man foreløpig stiller forslaget om en samnordisk utredning av de medisinske behandlingsmuligheter som akupunkturmetoden byr på, og mulighetene av like regler innen Norden for anvendelse av akupunktur, i bero.

Oslo, 14. mai 1979

Ruth Ryste

Egil Willumsen

Rikstrygdeverket:

Akupunkturbehandling blir i Norge ikke ansett som en medisinsk sett alminnelig akseptert metode.

Som et resultat av dette standpunkt, ytes ikke spesiell refusjon ved akupunkturbehandling etter gjeldende regler og takster for godtgjørelse av utgifter til legehjelp, fastsatt i medhold av folketrygdlovens § 2-2.

Da en ikke anser akupunktur som en medisinsk behandlingsmetode, ytes heller ikke bidrag etter folketrygdlovens § 2-13 til slik behandling.

Imidlertid ytes vanlig konsultasjonstakst for undersøkelse og behandling hos lege også ved akupunkturbehandling. Rikstrygdeverket ser det slik at trygdeadministrasjonen ikke kan utøve faglig tilsyn med legens konsultasjonsvirksomhet, men at slikt tilsyn tilligger helsemyndighetene.

Ved konsultasjon hos lege hvor det utføres akupunkturbehandling dekkes reiseutgiftene på vanlig måte etter regler gitt i medhold av folketrygdlovens § 2—6. Dette innebærer at godtgjørelsen i disse tilfelle begrenses til nærmeste allmennpraktiserende lege.

Rikstrygdeverket finner ikke å kunne tilrå noen utvidelse av trygdens

refusjonsplikt for behandling som ikke er generelt akseptert som medisinsk terapi.

Rikstrykdeverket finner ikke å kunne uttale seg om hvorvidt det skulle være behov for en felles nordisk utredning på dette området.

Oslo, 19. april 1979

Kjell Knudsen

Sigvat Medgard

Den norske lægeforening:

Det er utkommet en stor mengde litteratur om akupunktur som behandlingsmetode i den vestlige verden i de senere år. Det foreligger ingen underbygde holdepunkter for at akupunktur har noen helbredende virkning ved noen sykdom. Den virkning som er klart påvist gjennom en rekke undersøkelser, såvel på pasienter som i dyreeksperimentelle forsøk og som er vitenskapelig underbygget når det gjelder virkningsmekanismen, er en moderat smertelindrende virkning, d. v. s. virkning på et symptom. Den mest effektive og hensiktsmessige stimuleringsmetode synes imidlertid å være transkutan elektrisk nervestimulering, en metode som er utviklet i vestlige land, uavhengig av akupunktur og hvis virkningsmekanisme i prinsippet er som ved akupunktur. Akupunktur og transkutan nervestimulering må fortsatt sies å være på det eksperimentelle stadium. Anvendelsen av akupunktur på andre områder er, såvidt det kan bedømmes av litteraturen, ikke tilstrekkelig vitenskapelig underbygget.

I Norge kan akupunktur med nåler og transkutan elektrisk nervestimulering på mennesker bare utføres av leger, og for tiden er det ingen grunn til å endre dette forhold.

Lægeforeningen kan ikke se at det foreligger noen grunn til at Nordisk Råd skal gripe inn i den naturlige utvikling som er igang, og anbefale felles retningslinjer i Norden, hverken når det gjelder forskning, klinisk utprøving eller kliniske anvendelsesområder for akupunktur eller transkutan nervestimulering. Det kan vanskelig gis felles retningslinjer for en medisinsk behandlingsmetode som fortsatt er under utprøving. Slike restriksjoner antas mer å sinke utviklingen enn fremme den, og forholdene blir neppe mer avklart enn det som allerede foreligger i litteraturen. Den videre utprøving av metoden bør gis den prioritering i relasjon til andre oppgaver som finnes naturlig etterhvert som resultatene foreligger.

Lægeforeningen kan derfor ikke anbefale det fremsatte forslag om en samnordisk utredning av de medisinske behandlingsmulighetene ved

akupunktur, og om mulighetene for felles bestemmelser i Norden vedrørende akupunkturbehandling.

Norge, 2. april 1979

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse

Harry Martin Svabø
Generalsekretær

Johan Greve Brun

Norske kommuners sentralforbund har i skrivelse den 6 februar i 1979 forklarat sig icke önska avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Norsk sykepleierforbund:

Norsk sykepleierforbund har anmodet Forskningskomiteen, Servicekomiteen og NSF's landsgrupper den 24.1.1979 om å uttale seg. Foreløpig har bare *Forskningskomiteen* og *Landsgruppe av jordmødre* uttalt seg, og vi regner med at de øvrige ikke ønsker å kommentere saken.

NSF mener at det er vanskelig å uttale seg om hvilken rolle akupunktur skal ha/bør få for helsesektoren i Norge. Vi tror det er riktig at legene besvarer dette spørsmål, ettersom det her dreier seg om en effektiv behandlingsform ved hjelp av apparater (nåler), og elektrisitet. Videre er vi ikke kjent med hvilke forskningsresultater som foreligger, og om disse viser at akupunktur er effektivt.

Hvis akupunktur viser seg å være et effektivt alternativ til annen analgesi innen obstetrikken og en ikke kan påvise bivirkninger hverken på mor eller barn, er metoden et reelt alternativ for våre jordmødre.

NSF foreslør et internordisk samarbeid om undersøkelsen og innføringen av akupunktur i henhold til Petter Savolas forslag.

Oslo, 22. mars 1979

Norsk sykepleierforbund,
Avdeling for sykepleieservice

Ewa Abeman Bredal
Avdelingssjef

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

— — — meddela att styrelsen tillstyrker en samnordisk utredning av de medicinska behandlingsmöjligheter som akupunkturmetoden erbjuder och av möjligheterna att förenhetliga bestämmelserna i de olika nordiska länderna rörande akupunkturbehandling meddelad av medicinalpersonal.

Förutom medicinska frågor bör man i en dylik utredning även belysa legala och försäkringsmässiga problem, som kan bli följden av eventuella förslag från utredningen.

Stockholm den 12 april 1979

Enligt socialstyrelsens beslut

Björn Forsberg

Riksförsäkringsverket:

— — — Med anledning härav får verket — som i huvudsak begränsar sig till ersättningsfrågan — anföra följande.

Enligt 2 kap. 2 § lagen om allmän försäkring (AFL) kan ersättning för utgifter för läkarvård vid sjukdom eller förlossning utges om vården lämnas av läkare inom den offentliga vården eller privatpraktiserande läkare som är ansluten till den allmänna försäkringen.

Innebörden i begreppet läkarvård avgörs ytterst av socialstyrelsen. Akupunktur som botemedel vid olika sjukdomar är enligt socialstyrelsen inte en vedertagen behandlingsmetod.

Skulle akupunktur accepteras som behandlingsmetod för läkare och därigenom också göras ersättningsberättigad, föreligger det enligt verkets mening inte några problem att ersätta sådan behandling inom ramen för nu gällande regler i den allmänna försäkringen. Frågan om enhetliga ersättningsregler i de nordiska länderna skulle i ett sådant läge vid behov kunna tas upp inom ramen för det nordiska samarbetet på socialförsäkringens område.

Stockholm den 2 mars 1979

L.-Å. Åström

A. Marits
Föredragande

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ har inhämtat yttrande i ärendet från universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå samt karolinska institutet (*se nedan*).

UHÄ finner att frågan om akupunktorens användbarhet som medicinsk behandlingsmetod ligger utanför UHÄ:s kompetensområde och hänvisar därför i denna fråga till läroanstalternas yttranden.

Vad gäller förslaget om samnordisk utredning rörande enhetliga regler i Norden för användande av akupunktur finner UHÄ, i likhet med vad flertalet läroanstalter uttalat, en sådan utredning vara motiverad.

Stockholm den 9 april 1979

På UHÄ:s vägnar

Torsten Kälvemark

Ingalill Niklason

Karolinska institutet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 28 mars 1979 till yttrande av den 20 mars 1979 avgivet av professor Ulf Lindblom, Huddinge sjukhus (se nedan).

Professor Ulf Lindblom, Huddinge sjukhus, neurologiska kliniken:

Akupunktur används sedan gammalt (2500 år AD) för att bota sjukdomar och lindra smärta. På senare tid (sedan 1958) har akupunktur dessutom prövats som bedövningsmedel vid operationer.

I förslaget till Nordiska rådet anförs att akupunktur ej uppnått erkänt status. Detta gäller bland annat i Sverige, där den ej är accepterad som vetenskap och beprövad erfarenhet och således ej officiellt kan utövas av läkare. Det är ej känt i vilken utsträckning akupunktur ges av lekmän (akupunktörer) i Sverige men det är sannolikt i icke ringa omfattning.

Av vetenskapliga undersökningar över akupunktur finns endast ett fåtal utförda i Sverige och någon regelrätt klinisk prövning synes ej ha utförts. Socialstyrelsen har i departementsskrivelse föreslagit att medel skall anvisas för prövning av inortodoxa behandlingsformer inklusive akupunktur. Utomlands har däremot, inte minst i Amerika, en livlig forskning över akupunktorens smärtlindrande effekt pågått under det senaste decenniet och en omfattande dokumentation finns tillgänglig i litteraturen. Internationella tidskrifter utges (American Journal of Chinese Medicine, Acupuncture & Electro-Therapeutics Research), möten och symposier arrangeras (t. ex. First Northamerican Symposium on Acupuncture i San Fransisco, USA, 1979-03-29—04-13).

Åtminstone tre mekanismer för smärtlindring genom akupunktur har identifierats. Den första, och sannolikt viktigaste, är suggestionseffekten. Akupunkturprocedurerna rituella och till synes magiska karaktär med instickning av nålar m. m. på särskilt utvalda punkter har en starkt

suggestiv effekt som via psykologiska och neurohumorala mekanismer kan lindra värk eller höja trösklar för inducerad smärta (hypalgesi). Den andra mekanismen är s. k. "counter-irritation", som innebär att retning av smärtnerptrådar (mekaniskt eller elektriskt genom den instuckna nålen) blockerar värk eller höjer smärttröskeln. Neurofysiologiska underlag för denna mekanism är kända i form av negativ feed-back i nociceptiva systemet och reflexkopplingar mellan huden och inre organ. Den tredje mekanismen är afferent inhibition av smärtförmimmelser enligt "gate-teorin", dvs. genom retning av grova känselnervtrådar. De nämnda smärtlindrande effekterna kan åstadkommas genom andra etablerade behandlingsformer men i enskilda fall är det möjligt att just akupunkturen har den största effekten.

Inom Norden har en utredning av akupunktorens smärtlindrande effekt gjorts i Norge 1974 (Kaada et al, T. Norske Lægeforen. nr 7, 1974). I Sverige utredde Holmdahl på socialstyrelsens uppdrag akupunktorens användning som bedövningsmedel (Läkartidningen 1973, 70, 701) och Nordisk Medicin anordnade vid samma tid ett rundabordssamtal om "Akupunktur utan nålar" med publicerat referat (Nordisk Medicin 1974, 89, 71—79). Nyligen har Riksbankens jubileumsfond anordnat ett informationsmöte "Smärta och Akupunktur". Separat av publikationen från detta möte (RJ 1978: 7) bifogas för ytterligare uppgifter om internationella utredningar m. m.

Akupunktorens sjukdomsbotande effekter är ej dokumenterade. Det är tänkbart att t. ex. antiinflammatorisk effekt kan erhållas via neurohumorala mekanismer och att autonom dysbalans i inre organ kan minskas på reflektoriska vägar genom akupunktur. Eventuella sjukdomsbotande effekter kan emellertid förväntas vara marginella och åtminstone i västerlandet sannolikt ej överlägsna resultatet av andra etablerade behandlingsmetoder. Det är tveksamt om de begränsade forskningsresurserna inom Norden bör satsas inom detta område.

Mot ovannämnda bakgrund synes en nordisk utredning om akupunktorens behandlingsmöjligheter som upptagits i det aktuella förslaget icke motiverad. Däremot kan det vara lämpligt att utreda möjligheterna för enhetliga regler inom Norden för användning av akupunktur. I denna fråga kan följande synpunkter läggas. Akupunkturbehandling i den form den för närvarande bedrivs i Sverige medför en uppenbar risk för kvacksalveri genom att utövarna saknar konventionell medicinsk utbildning. Det är uppenbart otillfredsställande att akupunktur kan ges utan att patienten blivit föremål för vedertagen medicinsk utredning och behandling. Ur denna synpunkt är det önskvärt att en reglering sker så att akupunktur endast får ges under läkaransvar, eventuellt enligt den finska modellen, dvs. försöksvis som symtomatisk behandling. Akupunktur i sjukdomsbotande syfte bör tills vidare endast få ske i form av klinisk prövning. Ett generellt förbud mot akupunktur synes mindre lämp-

ligt med hänsyn till rådande allmänna opinion och behov. Många lek-
män har en stark förtröstan på akupunktur som behandlingsmetod.

Huddinge den 20 mars 1979

Ulf Lindblom

**Uppsala universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 29 mars 1979
förklarat sig instämma i medicinska fakultetsnämndens yttrande av den
23 mars 1979 (se nedan).**

Uppsala universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Den smärtdämpande effekten av akupunktur har alltid hävdats av utövare av traditionell kinesisk folkmedicin. Det är också enbart denna effekt, som blivit föremål för vetenskaplig utvärdering såväl i Kina som i världen i övrigt. Några vetenskapliga undersökningar över akupunkt-
turens botande effekt vid sjukdom, om man bortser från dess elimine-
ring av symptomet smärta, synes sålunda ej föreligga. I Kina markerar
man i vetenskapliga undersökningar och skrifter om akupunktur, att
den smärtdämpande effekten kan uppnås från olika punkter, som ej
alltid sammanfaller med de s. k. äkta akupunkturpunkterna inom den
klassiska meridianläran. Man anger att retning från och i en punkt som
ger mest inflöde av vissa nervimpulser har störst smärtdämpande effekt.
Olika punkter kan således användas för att uppnå samma smärtdäm-
pande effekt vid kirurgiska ingrepp, men vissa punkter är mer effektiva
än andra och retningens natur spelar en stor roll. I en bok 1971 från
Shanghais akupunkturforskningslaboratorium säger man således att den
klassiska akupunkturlärens teorier ej är vetenskapligt underbyggda och
bör förkastas. I stället för återupprättande av energibalans genom sti-
mulering i specifika punkter på organförbindande meridianer, talar man
om nervimpulser och försöker förklara iakttagna effekter som resultat
av dessa.

Den smärtdämpande väl reproducerbara effekten av perifer stimu-
lering kallas i Kina "den nya akupunkturen". Denna effekt har genom
undersökningar i Kina och i världen i övrigt mer och mer kunnat kart-
läggas och förklaras.

Däremot saknas, som tidigare framhållits, vetenskapliga belägg för
specifik behandlingseffekt vid sjukdom, även om en sådan givetvis i
funktionella sjukdomstillstånd bör kunna förväntas. Belägg för att aku-
punktur skulle ha någon annan specifik effekt utöver den som kan upp-
nås med andra metoder för perifer nervstimulationsterapi saknas så-
lunda. Olika metoder för perifer nervstimulering användes numera all-
mänt inom den s. k. skolmedicinen i alla de nordiska länderna. Aku-

punktur eller liknande metoder bör därför fortsättningsvis prövas och utvärderas vid smärttillstånd och funktionella rubbningar efter föregående omsorgsfull diagnos och kartläggning av tillståndet.

Därför tillstyrker medicinska fakultetsnämnden

att en samnordisk utredning, som föreslagits av Nordiska ministerrådet, tillsättes för att kartlägga de medicinska behandlingsmetoder som akupunkturmetoden och liknande stimulationsterapi erbjuder, samt

att utreda möjligheten för enhetliga bestämmelser i de olika länderna rörande akupunkturbehandling.

Uppsala den 23 mars 1979

John Sjöquist

Birgit Lannering

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden finner att förslaget om enhetliga regler inom Norden för användning av akupunktur är välgrundat, varför en samnordisk utredning av den medicinska behandlingsmöjligheten av akupunktur bör göras liksom att man bör undersöka möjligheterna till att förenhetliga bestämmelserna i de olika nordiska länderna rörande akupunkturbehandling.

Linköping den 28 mars 1979

På medicinska fakultetsnämndens vägnar

Lars Edebo

Håkan Johanson

Lunds universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Det råder nu enighet om att en smärtröskelhöjning kan registreras vid akupunkturbehandling av försökspersoner, medan man inte funnit belägg för att olika sjukdomstillstånd kan botas med akupunkturbehandling.

Genom ett intensivt forskningsarbete i såväl Kina som i västerlandet börjar man nu ana de bakomliggande mekanismerna vid denna smärtröskelhöjning. Sålunda är det sannolikt nödvändigt att mekaniskt eller elektriskt reta receptorer i eller nerver från djupa strukturer varvid inhibitoriska kontrollsystem i ryggmärgen och hjärnstammen modifiera impulsfortledningen i de uppåtstigande smärtbanorna.

För att utlösa smärttröskelhöjning är det inte nödvändigt att använda i vävnaden instuckna nålar, då samma effekt kan uppnås genom retning med lågfrekvent ström via elektroder lagda på huden. Genom att modifiera stimuleringsimpulsmönstret kan aktivering av akupunkturmekanismen enkelt ske med hjälp av en bärbar stimulator försedd med ytelektroder. Akupunkturliknande transcutan nervstimulering utgör ett värdefullt komplement till s. k. konventionell transcutan nervstimulering för lindring av kronisk smärta.

Den smärttröskelhöjning som framkallas är, enligt professor Martin Holmdahl, dock vanligen ej tillräcklig för att ge kirurgisk analgesi och även i Kina används akupunktur endast vid c:a 10—15 % av alla kirurgiska ingrepp, då ej sällan i förening med farmaka.

Av ovanstående framgår att det är av stor vikt att akupunkturbehandling för smärtlindring göres tillgänglig för patienter i sjukvården av medicinskt skolad personal. Detta har dock omöjliggjorts i Sverige då socialstyrelsen förbjudit leg. läkare att utöva akupunkturbehandling. Detta är olyckligt, då behandlingen dels kan ha tekniska risker (punktion av inre organ med akupunktur nål, störning av hjärtpacemaker med stimuleringsströmmen), dels måste föregås av en adekvat medicinsk bedömning, för att om möjligt erbjuda kausal terapi innan symptomatisk smärtlindring ges (en cancerdiagnos kunde annars fördröjas). Dock har man i Sverige i viss mån fått tillgång till akupunkturbehandling i och med att Handikappinstitutet sedan 1978-07-01 rekommenderar stimulatorer även för akupunkturliknande transcutan nervstimulering som s. k. kostnadsfria behandlingshjälpmedel (HKI, 1978) vid kroniska smärttillstånd. I ordinatorskretsen för dessa stimulatorer ingår läkare med specialistkompetens i anesthesiologi, neurokirurgi och neurologi.

För att säkra en adekvat klinisk användning av akupunkturbehandling och för att befrämja fortsatta undersökningar över dess verkningsmekanismer och användningsområden bör den mest effektiva vägen att nå klarhet i denna fråga vara, att direkt stödja den forskning om akupunktur som pågår i de nordiska länderna. Det synes också värdefullt med en större enhetlighet beträffande akupunkturs formella ställning som behandlingsmetod, framför allt för att begränsa utövarna till medicinskt skolade befattningshavare, i första hand läkare och tandläkare.

När det gäller akupunkturs ställning i de nordiska länderna är det viktigt att en samordning sker. Medicinska fakultetsnämnden ställer sig positiv till en gemensam nordisk utredning i enlighet med förslaget.

Lund den 13 mars 1979

Håkan Westling

Birgitta Larsson

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 22 mars 1979 till medicinska fakultetsnämndens yttrande av den 19 mars 1979 (se nedan).

Göteborgs universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Genom ett finskt medlemsförslag har i Nordiska rådet väckts förslag om att ministerrådet måtte verkställa en samnordisk utredning av de medicinska behandlingsmöjligheter som akupunktur erbjuder samt undersöka möjligheterna till att utarbeta enhetliga bestämmelser för akupunkturbehandling i de nordiska länderna.

Akupunktur är en flertusenårig traditionell behandlingsform i Ostasien där man genom stimulering med fina nålar instuckna i vissa noggrant angivna punkter erfarenhetsmässigt funnit det möjligt att gynnsamt påverka patienter med sjukdomssymtom. Denna behandlingsform är intressant ur medicinsk historisk synpunkt. Metoden har dock icke kunnat förankras i den västerländska läkekonsten och ej heller i den ostasiatiska medicinen som behandling av sjukdomar. Akupunktur som behandling mot sjukdom har emellertid intresserat många människor i västerlandet och ett stort antal personer, oftast utan utbildning i västerländsk medicin, har ägnat sig åt att meddela sådan behandling i enlighet med traditionell kinesisk medicin. Även om en begränsad forskningsverksamhet bedrivits i västerlandet vad gäller akupunktorens effekter på sjukdom, saknas för närvarande en vetenskaplig grund för tillämpning av metoden för sjukdomsbehandling.

Akupunktur har som regel använts vid tillstånd där smärta är ett framträdande symtom. Under senare år har därför ett vetenskapligt intresse ägnats åt studier över akupunktorens smärtlindrande effekter. Hittills har kunnat konstateras att metoden ger en klart smärtlindrande effekt men den underliggande sjukdomen påverkas ej. Det har därvid kunnat konstateras att denna bedövningseffekt även kan framkallas utan instickande av nålar genom elektrisk stimulering via elektroder, som placeras utanpå huden. Genom senare tids forskning har man funnit olika mekanismer som kan förklara hur en elektrisk eller mekanisk retning kan ställa om nervsystemets känslighet för smärtreception. Sådan elektrisk stimulering via hud, så kallad transkutan nervstimulering, är nu en tillämpad klinisk metod för smärtlindring och kan anses vara baserad på beprövad erfarenhet. Metoden har vunnit insteg som bedövningssmetod vid större operationer också i västerländsk medicin. I Sverige har Handikappinstitutet utfärdat rekommendationer att stimulatorer skall kunna förskrivas kostnadsfritt för behandling av kroniska smärttillstånd.

I det aktuella medlemsförslaget synes förslagsställaren avse tillämp-

ning av akupunktur i vidaste mening, d. v. s. akupunktur som en behandlingsmetod även vid sjukdom. Som framgår av ovanstående har den del av akupunkturen som har belagda effekter mot smärta redan börjat anpassas till västerländsk medicin och tagits i bruk i ett flertal länder. Beträffande denna aspekt på användningen av akupunktur synes en samnordisk utredning icke vara erforderlig eftersom metoden redan blivit integrerad i den medicinska behandlingen.

Den sjukdomsbotande effekten av traditionell akupunktur har hittills aldrig kunnat beläggas vare sig i Ostasien eller annorstädes. I avvaktan på ytterligare kunskap kan man för närvarande icke på sakliga grunder uttala sig om akupunkturens eventuella framtida ställning vid behandling av sjukdomar. Intet ytterligare kan finnas i klarhet genom ett politiskt ingripande annat än genom stimulering av forskning för förståelsen av akupunkturens verkningsmekanismer.

Slutsats

Akupunkturens smärtlindrande effekter är redan under integrering i medicinsk praxis i Norden och någon utredning för likformighet i reglerna för användningen av speciellt denna metod är inte motiverad.

Andra effekter av akupunktur är inte tillräckligt klarlagda för att man nu skall kunna göra en meningsfull bedömning eller utforma regler för de medicinska behandlingsmöjligheterna. En samnordisk utredning skulle vara av värde enbart i den mån den skulle kunna skapa förutsättningar till en ökad forskning angående akupunkturens effekter.

Göteborg den 19 mars 1979

Petter Karlberg

Barbro Strand

Umeå universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Nyligen har riksbankens jubileumsfond publicerat en rapport från ett symposium om smärta, smärtforskning och akupunktur, som man arrangerade i mars 1978. Av denna rapport framgår klart att man börjar få en viss kunskap om de neurofysiologiska mekanismer, som ligger bakom de positiva erfarenheter man har av akupunkturbehandling av vissa smärttillstånd. Det är också sannolikt att man småningom kommer att kunna ge vetenskapligt väl underbyggda indikationer för vilka smärttillstånd som det kan löna sig att behandla med akupunktur eller andra elektriska stimuleringsmetoder som redan är i rutinmässigt kliniskt bruk. Dessutom är det uppenbart att tekniken vid alla former av stimulering är av betydelse för att man skall få en önskad effekt, d. v. s.

smärtlindring. Detta framgår inte minst av det föredrag professor H-T. Chang från universitetet i Shanghai höll vid 1978 års symposium. Det måste emellertid poängteras att stora problem av grundforskningsnatur kvarstår att lösa. Inte minst i Sverige är forskningen inom detta område intensiv, vilket också framgår av jubileumsfondens symposierapport.

Av dessa skäl anser fakultetsnämnden det värdefullt om det ena av de förslag, som Savola önskar genomfört, nämligen en samnordisk utredning av de medicinska behandlingsmöjligheter som akupunkturmetoden erbjuder, kommer till stånd. Detta är viktigt bl. a. därför att det synes väsentligt att ett okritiskt utnyttjande av elektriska stimuleringsmetoder av i området oerfarna personer ej får för stor omfattning. Där emot anser fakultetsnämnden att frågan om enhetliga nordiska bestämmelser för akupunkturbehandling ännu är för tidigt väckt. Möjligen kan det vara värdefullt om en sådan arbetsgrupp får till uppgift att yttra sig i denna fråga.

Fakultetsnämnden vill föreslå att professor Sven Andersson, fysiologiska institutionen, Göteborgs universitet, från svensk sida utses att ingå i en eventuell samnordisk utredningsgrupp.

Umeå den 24 mars 1979

På fakultetsnämndens vägnar

Rudolf Lemperg

Katarina Holmqvist

Landstingsförbundet:

Akupunktur är i Kina en bedövnings- och behandlingsmetod med gamla anor och praktiseras där i betydande omfattning. Även i västvärlden har man under senare år kommit att intressera sig för denna metod.

I Danmark, Finland, Island och Norge ges akupunktur numera av legitimerade läkare (tandläkare). Akupunktur betraktas i dessa länder antingen som operativa ingrepp eller som anestesimetod. I Danmark praktiserar cirka 30 läkare metoden och i Finland lärs metoden ut inom läkarutbildningens ram.

Det pågår för närvarande en allmän debatt om icke auktoriserade terapimetoders användning. I sammanhanget kan nämnas att den av regeringen tillsatta medicinalansvarskommittén bland annat diskuterar möjligheterna att kliniskt pröva och vetenskapligt utvärdera kiropraktikernas verksamhet.

Med anledning av de skilda bedömningar som gjorts i de nordiska

länderna beträffande akupunktur, finns det skäl att ta fram underlag för en mera enhetlig syn på akupunkturen och dess användningsmöjligheter. Förbundsstyrelsen har därför inget att erinra mot en samnordisk utredning beträffande akupunkturmetoden och eventuellt enhetliga bestämmelser rörande behandling med akupunktur.

Stockholm den 29 mars 1979

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet får efter hörande av bland annat sina sektioner för anesthesiologi, klinisk neurofysiologi, neurokirurgi och allmän medicin anföra följande.

Mot bakgrund av en ökad användning av akupunktur i västerlandet och en bestående oklarhet om dess värde som smärtbehandlingsmetod stöder sällskapet förslaget om en samnordisk utredning.

Utredningen bör klarlägga akupunkturbehandlingens medicinska värde. Det är angeläget att dess användning i Sverige sker efter råd och anvisningar utfärdade av socialstyrelsen, vilket torde gå att förena med samnordiska bestämmelser.

Slutligen är det, enligt sällskapets mening, angeläget att medicinsk expertis knyts till utredningen från samtliga berörda medicinska discipliner.

Sammanfattningsvis tillstyrker Svenska läkaresällskapet att en samnordisk utredning tillsätts i syfte att klarlägga de medicinska behandlingsmöjligheter akupunkturmetoden erbjuder men ställer sig tveksamt till samnordiska bestämmelser.

Stockholm den 4 mars 1979

För Svenska läkaresällskapet

Börje Uvnäs
Ordförande

Hans O. Hallander
Sekreterare

Sveriges läkarförbund har i skrivelse den 27 februari 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Sveriges tandläkarförbund:

Med anledning härav vill vi meddela att vi finner den väckta motionen väl underbyggd. Det finns sålunda all anledning att tillstyrka att den föreslagna samnordiska utredningen om akupunktur kommer till stånd.

Stockholm den 15 februari 1979

Sveriges tandläkarförbund

Lars Sandberg

Svensk sjuksköterskeförening (SSF):

— — — har SSF begärt synpunkter i frågan från lokalavdelningarna, från ledamöter och suppleanter i såväl SSN- som ICN-kommittén samt från Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund.

Av inkomna svar framgår att man är positivt inställd till rekommendationen om en samnordisk utredning, då akupunktur förmodas komma att i viss utsträckning tillämpas som behandlingsform i de nordiska länderna. Det torde därvid även vara lämpligt att klarlägga huruvida en gemensam utbildning skulle kunna anordnas i något av de nordiska länderna.

Det förutsätts att synpunkter från berörda yrkesgrupper inhämtas i ett kommande utredningsarbete.

SSF tillstyrker förslaget.

Stockholm den 20 mars 1979

För Svensk sjuksköterskeförening

Britta Olsell

Förbundssekreterare

Sveriges allmänna patientförening:

Samordning av världens olika medicinska erfarenheter, gamla som nya, måste vara av stort värde för att snabbt nå ett gott resultat. Akupunktur har genom sin mångtusenåriga tillämpningstid i Kina, befast sitt medicinska värde, vilket ytterligare har bekräftats sedan den västerländska forskningen med hjälp av teknik, som kontraströntgen, skärmbild, elektroencefalogram m. m. skingrat en del av mystiken kring akupunktursens verkningsmekanismer. Sannolikt är teorin om reflexer från nervsystemet hållbar.

Akupunktursen har ett mycket brett användningsområde både som bedövningsmedel och som behandlingsterapi. Under förutsättning att

akupunktören är kunnig är skaderisken liten bl. a. därför att den inte tillför kroppen några främmande ämnen. Den har med fördel tillämpats som smärtlindringsmedel vid operationer där patientens medvetande underlättar operationen. Den har visat sig effektiv även vid förlossningssmärter. Den kräver ringa materiella resurser vid rutinmässig användning. Sjukdomar som med framgång behandlats med akupunktur är nerv- och mentalsjukdomar och en mängd andra besvär som Yeung Lai Yin anger i den engelska till svenska översatta boken Akupunktur. Tyvärr är akupunkturen inte tillämplig på alla patienter, men just denna avvikelse kan vara diagnostiskt värdefull. Akupunkturen tillför alltså den västerländska medicinska vetenskapen ett värdefullt komplement, som med teknologiens hjälp ytterligare bör utredas beträffande verkning- och riskområden och som bör kunna verka återhållande på den syntetiska medikamentsfloran. Krav på legitimering av akupunktörer måste också framhållas.

Med stöd av ovan angivna skäl får Sveriges allmänna patientförening rekommendera, enligt förslagställaren,

att Nordiska rådet måtte rekommendera Nordiska ministerrådet att låta verkställa en samnordisk utredning av de medicinska behandlingsmöjligheter som akupunkturmetoden erbjuder och av möjligheterna att förenhetliga bestämmelserna i de olika nordiska länderna rörande akupunkturbehandling.

Stockholm i april 1979

Sveriges allmänna patientförening

Einar van de Velde
Ordförande

Erik Rudin
Vice ordförande

Medlemsförslag om enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning

(Väckt av Essen Lindahl och Sven Mellqvist)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan har i skrivelse den 12 april 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig över medlemsförslaget.

D a n m a r k

Justitsministeriet:

I den anledning skal justitsministeriet efter forhandling med *indenrigsministeriet*, *kulturministeriet* og *sundhedsstyrelsen* udtale følgende:

Som omtalt i medlemsforslaget udarbejdedes på grundlag af en rekommandation i Nordisk Råd en betænkning (NU 1967: 16) om boksningsens medicinske skadevirkninger.

I skrivelse af 7. maj 1969 til sundhedsstyrelsen udtalte indenrigsministeriet, at ministeriet og justitsministeriet fandt, at der burde søges gennemført en nærmere regulering af boksesporten inden for de rammer, der var angivet i kap. 5 i betænkningen fra det nordiske udvalg.

Herefter nedsatte indenrigsministeriet et udvalg, der i 1973 afgav en betænkning om fastsættelse af yderligere sikkerhedsforskrifter vedrørende boksesportens udøvelse.

Spørgsmålet blev herefter yderligere overvejet på en række møder mellem embedsmænd fra de implicerede ministerier og styrelser. Disse drøftelser resulterede i, at justitsministeriet og sundhedsstyrelsen i 1978 udsendte cirkulærer af henholdsvis 17. august og 24. august 1978 (om offentlige boksekampe og om stævnelægers pligter og beføjelser under offentlige boksekampe). I disse regler er der i nogen grad taget hensyn til de forslag, der fremkom i den ovennævnte nordiske betænkning.

På denne baggrund finder man ikke grundlag for påny at tage spørgsmålet op. Det er de implicerede ministeriers og styrelsers opfattelse, at en ændring af de gældende bestemmelser for offentlige

boksekampe bør afvente erfaringerne med de nye regler.

Et eksemplar af justitsministeriets og sundhedsstyrelsens cirkulærer vedlægges¹). Man skal henlede opmærksomheden på, at aldersgrænsen for drengéboksning i Danmark nu er 11 år.

København, den 22. marts 1979

P. m. v.

E. b.

Birte Petersen

Dansk Idræts-Forbund henvisar i skrivelse den 16 mars 1979 till ytt-rande från Dansk Amatør Bokse-Union av den 14 mars 1979 (se nedan).

Dansk Amatør Bokse-Union:

Dansk Amatør Bokse-Union er naturligvis interesseret i fællesnordiske aldersbestemmelser, da dette vil lette det nordiske samarbejde inden for boksporten. Vi går ind for, at man følger det danske justitsministeriums cirkulære af 17. august 1978, hvor man har følgende aldersbestemmelser:

I kampe mellem amatørbokser skal deltagerne være fyldt 11 år.

Som drengébokser regnes enhver bokser, som i kalenderåret fylder 11 år, men ikke 14 år. Som ungdomsbokser regnes enhver bokser, som i kalenderåret fylder 14 år, men ikke 17 år.

I kampe, hvori dreng- og/eller ungdomsboksere deltager, må der højst være 2 års aldersforskel mellem deltagerne. — — —

Som junior regnes enhver bokser, der i kalenderåret fylder 17 år, men ikke fylder 20 år. — — —

Som senior regnes enhver bokser, der i kalenderåret fylder 20 år, men ikke fylder 35 år. — — —

DABU går ind for, at man følger de internationale regler og sikkerhedsbestemmelser, som vi anser for fuldt ud betryggende (AIBAS' love og reglementer er vedlagt¹).

Hvad angår hovedbeskyttelseshjelm, så er DABU imod indførelse heraf. Blandt de modeller, der fremstilles i dag, findes der ingen, der forøger sikkerheden — tværtimod viser erfaringerne, at brugen af hovedbeskyttelseshjelm indebærer større risiko for læsioner i pande og øjenbryn. En af de største ulemper ved brug af hjelm er nok, at den giver bokseren en falsk tryghedsfornemmelse.

Vi håber, at omstændene er fyldestgørende, men står naturligvis gerne til rådighed med yderligere oplysninger.

Glostrup, den 14. marts 1979

Dansk Amatør Bokse-Union

John Wendel

Formand

¹ Här ej tryckt.

Finland

Ministeriet för inrikesärendena:

Förslaget har inte något direkt samband med någon av ministeriets förvaltningsgrenar. Ärendet kan eventuellt hänföras till begreppet allmän ordning och säkerhet samt beröras av nöjesstadgandena.

Beträffande det förstnämnda måste det konstateras, att utövandet av boxning som sport enligt vad erfarenheten visat inte på något sätt stimulerar till våldsamt beteende, utan att verkningarna rentav kan vara de motsatta. I detta avseende kunde strikta och enhetliga säkerhetsföreskrifter eventuellt underlätta de ungas deltagande i denna form av sport och på detta sätt utveckla fritidsaktiviteten i sundare riktning.

Mot bakgrund av bestämmelserna om offentliga nöjen måste amatörboxningstävlingar betraktas som tillställningar, vilka kan arrangeras utan tillstånd och genom att därom endast underrätta chefen för polisdistriktet. Chefen för polisdistriktet kan ge anvisningar beträffande anordnandet av tillställning. Dessa anvisningar gäller den allmänna ordningen och säkerheten och det är inte möjligt att i detta sammanhang utfärda föreskrifter som gäller själva boxarna. Önskar man utfärda säkerhetsföreskrifter som gäller amatörboxare, bör de intagas i andra stadganden än stadgandena om nöjeställningar och baseras på andra grunder än kraven på allmän ordning och säkerhet. Ministeriet för inrikesärendena motsätter sig dock på intet sätt att Nordiska rådet utfärdar en sådan rekommendation beträffande säkerhetsföreskrifter, som avses i medlemsförslaget.

Helsingfors den 28 mars 1979

Eino Uusitalo
Minister för inrikesärendena

Kyösti Jousimaa
Polisöverinspektör

Social- och hälsovårdsministeriet hänvisar i skrivelse den 24 april 1979 till medicinalstyrelsens yttrande av den 12 mars 1979 (se nedan).

Skolstyrelsen:

Skolstyrelsen noterar med tillfredsställelse de åtgärder, som under de senaste åren vidtagits på nordisk nivå för att minimera riskerna i boxning.

Då det förefaller uppenbart, att unga intresserade fortgående kommer att söka sig till denna årtusenden gamla idrottsform och då man å

andra sidan med rätt träning och handledning kan nå tämligen positiva pedagogiska mål och resultat vid tränings- och tävlingsverksamheten, är det enligt skolstyrelsens åsikt befogat och aktuellt att justera och även förenhetliga bestämmelserna om tävlingsverksamheten och i mån av möjlighet även av träningsverksamheten inom amatörboxningen.

Skolstyrelsen anser, att det föreslagna arbete för justering och förenhetligande av säkerhetsbestämmelserna borde handhas av sakkunnigkrafter, varvid vid sidan av sakkunniga i boxning i arbetet borde delta även representanter för idrottsmedicin och gymnisk pedagogik. Allt utvecklingsarbete inom boxning bör idag ta sikte på och stärka att bevara idrottsgrenens positiva drag och att minska riskerna för olyckshändelser.

Helsingfors den 15 mars 1979

Vesa Lyytikäinen
Avdelningschef

Aimo Juvonen
Överinspektör

Medicinalstyrelsen¹:

— — — Medicinalstyrelsen har vidare remitterat förslaget till sina permanenta sakkunniga. Medicinalstyrelsen bifogar kopiorna av medicinalstyrelsens sakkunnigutlåtanden, som medicinalstyrelsen förenar sig om, och får vördsamt föreslå att social- och hälsovårdsministeriet vid sin behandling av saken tar hänsyn till följande synpunkter som sakkunniga framfört:

- De sakkunniga är ense om att boxning, där huvudsyftet är att göra motståndare till matchoduglig eller där segerpoängen i varje fall räknas enligt lyckade slag bl. a. mot huvudet, alltid är hälsofarlig, och ju oftare knock out lyckas, desto större är hjärnskadan:
- Huvudskydd skyddar inte mot hjärnsador;
- Boxning är en förkastlig sportgren och den borde helt förbjudas liksom i Island;
- Om boxning inte kan förbjudas helt borde alla slag mot huvudet förbjudas;
- Om slag mot huvudet inte kan förbjudas, borde nedre åldersgränsen absolut sättas till 17 år.

Helsingfors den 12 mars 1979

Erkki Kivalo
Generaldirektör

M. Parmala
Överläkare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Helsingfors universitetscentralsjukhus, neurokirurgiska kliniken:

Mitt utlåtande grundar sig dels på artikeln "Nyrkkeilyn aiheuttamat aivovammat" (1) (*se nedan*) med referenser, dels genomgång av Index Medicus för åren 1975—78, artikeln "Boxning". Jag önskar framhålla, att datortomografins möjligheter tills vidare inte syns ha utnyttjats för att följa med eventuell atrofi (skrimpning) i boxarens hjärnor.

Boxning skiljer sig från all annan sport genom att målet är att skada motståndaren så att han är försvarslös; såvitt jag förstått premieras ett slag som går in i motsats till exempelvis tävlingskarate. I alla sporter kan olyckor förekomma, men medan i andra sporter hjärnskador är beklagliga engångsföreteelser kan de i boxning upprepas och är rentav kampens yttersta mål (knock out).

Många amatörboxningsförbund har regler för hur länge en boxare har tävlingsförbud efter en knock out, så Italien och Tyska förbundsrepubliken:

Första knock out —> fyra veckors vila
 Andra knock out —> tre månaders vila
 Tredje knock out —> tolv månaders vila

En akut hjärnskada i amatörboxning torde i allmänhet inte vara farlig; en enstaka kommotion (hjärnskakning) leder inte till bestående men. Faran är dels att skadan upprepas; dels, och troligen viktigare, att i en match en boxare råkar ut för många subkommotionella hjärnskador, alltså skador som inte var för sig leder till hjärnskakning, men vars effekt summeras. Visserligen förekommer numera inom amatörboxning knappast sådana fall av psykisk nedgång och avtrubning som beskrivs i referenserna 3, 4, 5, 6, men Unterharnscheidt och Sellier har experimentellt visat övertygande effekten av upprepade subkommotionella skador (8); de har även påpekat att i en jämn 10 minuters träningsmatch bägge boxarna fick ta emot 20 slag som gav huvudet en acceleration av över 5 g. Tävlingsboxare slår avsevärt hårdare; i en turnering måste en boxare utkämpa flera matcher under kort tid, vilket ytterligare ökar risken för ackumulerande hjärnskada. Unterharnscheidt och Sellier (8) har även visat att ju lättare handskar, desto större risk för skada; flitigt använda handskar är farligare än nya.

Unterharnscheidt (7) konstaterar att "varje boxare måste räkna med bestående skador, vilka är desto större ju tidigare han börjar boxas, ju oftare han deltar och ju längre hans karriär är" (jfr även 2).

Med hänsyn till det ovan anförda anser jag att

- 1) boxning borde helt förbjudas; men om detta är omöjligt
- 2) bör den nedre åldersgränsen sättas så högt som möjligt, förslagsvis 17 år;
- 3) så väl skyddande handskar som möjligt (16 uns) bör vara obligatoriska; och

4) ett forskningsprojekt inledas för att med hjälp av datortomografi utreda och följa med förändringarna i boxares hjärnor.

Helsingfors den 5 mars 1979

Henry Troupp
Professor i neuro-
kirurgi, överläkare

Kirjallisuussuuttelo/litteraturförteckning

1. Huusko, S., Hokkanen, E., Jarho, L.: Nyrkkeilyn aiheuttamat aivovammat. *Suom.lääk.* 1. 29: 2141—2144, 1974.
2. Johnson, J., Skorecki, J., Wells, R. P.: Peak accelerations of the head experienced in boxing. *Med. Biol. Eng.* 13: 396—404, 1975.
3. *Lancet* (Editorial) II: 1064—1065, 1973.
4. Macdonald Critchley: Medical aspects of boxing, particularly from a neurological standpoint. *Brit. med. J.* I: 357—362, 1957.
5. Mawdsley, C., Ferguson, F. R.: Neurological disease in boxers. *Lancet* II: 795—801, 1963.
6. Martland, H. S.: Punch drunk. *JAMA* 91: 1103—1107, 1928.
7. Unterharnscheidt, F. J.: Head injury after boxing. *Scand. J. Rehab. Med.* 4: 77—84, 1972.
8. Unterharnscheidt, F., Sellier, K.: Vom Boxen. Mechanik, Pathomorphologie und Klinik der traumatischen Schäden des ZNS bei Boxern. *Fortschr. Neurol. Psychiat.* 39: 109—151, 1971.

Märta Donner, docent i barnneurologi¹:

Målet för deltagare i boxningsmatcher är att skada motståndaren. Under matchen samlas segerpoäng antingen med rätt utförda slag direkt mot motståndarens huvud, ansikte, panna eller huvudets sidor eller mot övre kroppen eller genom att knocka motståndaren så att han inte längre kan fortsätta matchen. Det senare alternativet innebär att den knockades medvetandenivå rubbas för en kort stund och neurologiskt sett att blodcirkulationen i hjärnan rubbas för ett ögonblick och att man ofta också åstadkommer lindriga hjärnskador i synnerhet i pannloberna. Poäng ges i första hand för rätt träffade slag, först i andra hand för försvarsförmågan.

Det har konstaterats att i ju flera matcher boxaren deltar desto större är risken att han får en permanent hjärnskada. Risken är också större om pausen mellan matcherna är kort.

Ju tidigare boxaren börjar boxas, desto längre blir banan och desto större är risken för invalidisering. Risken är stor också av den anledningen att en ung nybörjare i tonåren inte ännu har lärt sig att skydda

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

sig väl och att han också är mindre mottaglig för råd i det avseendet och är oförsiktigare än en äldre person.

Kronisk hjärnskada utvecklas hos en viss andel av boxarna — sannolikt hos desto flera ju svagare säkerhetsföreskrifterna är. Symptomen utvecklas i smyg under åren och de innebär en allmänt försvagad psykisk nivå, med andra ord demens, försvagad omdömesförmåga och rubbad kroppsbalans. Symptomens svårighetsgrad varierar och det är svårt att med säkerhet mäta antalet handikappade, eftersom det är svårt att definiera lindrigare eftertillstånd genom att anlita vanliga grova undersökningsmetoder. Det oaktagat kan de göra det svårt för en person att klara sig på arbetsplatsen och i den sociala miljön. — Utom dessa kroniska tillstånd förekommer ibland under matchen farliga interkranieella blödningar och/eller krosskador. Dessa allvarliga skador förekommer oftare i boxningen än i andra sportgrenar, där de inte heller i allmänhet utvecklas genom motståndarens hand.

Som slutsats vill jag framföra följande:

Boxning måste som sportgren förkastas. Den är inte heller ur etisk synpunkt acceptabel. Det är skäl att följa Islands goda föredöme (boxning har förbjudits där) även i de övriga nordiska länderna och man måste leda ungdomen till sådana sportgrenar, vars syfte inte är att skada någon annan.

Om boxning ändå utövas måste man följa strikta säkerhetsföreskrifter och säkrare redskap. Den nedre åldersgränsen borde vara tillräckligt hög. I den nordiska utredningen 1976: 16 om boxningens skadeverklningar för hälsan har dessa synpunkter framförts samt förslag till säkerhetsföreskrifter och säkrare redskap. Som nedre åldersgräns föreslås 17 år. Om boxning inte kan förbjudas helt förenar jag mig om dessa förslag. Det aktuella medlemsförslaget är i någon mån för försiktigt i sina ställningstaganden och föreslår en lägre åldersgräns: detta kan jag inte förena mig om.

Ekenäs den 24 februari 1979

Märta Donner

Olli Waltimo, docent i neurologi¹:

Varje slag mot huvudet kan vara farligt. Det finns talrika exempel både på s. k. ringdöd och också på andra slags följder av skallskador. Det är klart att skador som följd av återkommande slag mot huvudet är betydande. I grundliga neurologiska undersökningar har man kunnat konstatera hos till och med 50 % av exidrottare tecken på hjärnsjukdo-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

mar. Detta tillstånd har till och med sitt namn, encephalopathia pugilistica (boxarens hjärnsjukdom).

Varje förslag som syftar till att minska boxningens skadeverkningar bör hälsas med glädje. Så också det aktuella förslaget som syftar till gemensamma strikta säkerhetsföreskrifter i Norden. Enligt min uppfattning är de föreslagna åtgärderna dock alldeles för obetydliga med tanke på de ovannämnda möjliga skadeverkningarna av boxningen. När man utgår ifrån att hjärnan hos den som utövar någon sportgren inte får skadas vid utövandet av ifrågavarande sportgren borde alla slag mot huvudet förbjudas. Om man inte kan acceptera en sådan inskränkning borde boxning enligt min uppfattning förbjudas som en för hjärnans hälsa för farlig sportgren. Man måste också observera att huvudskydd ingalunda skyddar mot huvudets plötsliga svängningar efter slag, varvid som följd av hjärnans svängning sker krossningar mot skallens inre ytor. Denna mekanism anses också vara en av de viktigaste mekanismerna som förorsakar hjärnskador. Den enda lösningen för hjärnans hälsa är att förbjuda slag mot huvudet.

Helsingfors den 28 februari 1979

Olli Waltimo

Docent i neurologi

Permanent sakkunnig vid medicinalstyrelsen

Ålands landskapsstyrelse:

Det har länge varit känt, att vissa allvarliga skadeverkningar kan följa av boxning, i synnerhet i den professionella grenen. På samma sätt som i ishockeyn kan redan användningen av hjälm minska skadans art, likaså att boxningshandskarna är "säkra" och att kontrollen av dem är rigorös. Redan av dessa omständigheter framgår, att detaljerade regler inom boxningen har en positiv inverkan på skadeverkningarnas antal och svårighetsgrad.

Med anledning härav anser Ålands landskapsstyrelse, att åtgärder skyndsamt måtte vidtagas i den riktning medlemsförslaget åsyftar.

Mariehamn den 3 april 1979

Folke Woivalin

Lantråd

Lorens Bergh
Landskapsläkare

Finlands riksidrottsförbund har i skrivelse den 18 april 1979 förklarat sig instämma i Finska boxningsförbundets yttrande av den 3 april 1979 (se nedan).

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.:

Då Finlands svenska centralidrottsförbund icke har amatörboxning på sitt verksamhetsprogram ser vi oss icke ha möjlighet att avge yttrande i denna sak.

Helsingfors den 5 februari 1979

Finlands svenska centralidrottsförbund r.f.

Carl-Henrik Fager

Generalsekreterare

Finska boxningsförbundet:

Det har inte kunnat undgå oss, att utlåtanden begärts av 9 samfund och myndigheter, varav endast 2 — SVUL och TUL — kan anses ha egen erfarenhet av det aktuella ärendet (CIF har inte boxning på sitt program).

I Lindahl-Mellqvists medlemsförslag fastställs det, att boxning i Island varit förbjudet sedan 1956. Såvitt vi vet har boxning inte idkats i Island heller före det som en egentlig tävlingsgren, och därmed var förbudet 1956 närmast bara ett bekräftande av läget.

Då huvudfrågan i nämnda skrivelse berör åldersgränsen för unga boxare och dess förenhetligande inom Norden, vill vi gärna klarlägga våra åsikter om saken relaterande till våra egna erfarenheter.

Därinnan kan vi fastställa, att Nordiska rådets rekommendationer angående huvudskydd, matchantal, handskarnas tyngd, läkarundersökningar m. m. hos oss till stor del tagits i beaktande, speciellt i juniorboxning, vilket också framgår ur specialregler för pojkk- och juniorboxning¹.

På 1930-talet motsvarade nybörjarklassen den nuvarande *juniorklassen*, i vilken alla, utan övre åldersgräns, men som var 17 år fyllda, kunde delta, förutsatt att boxaren inte hade utkämpat 8 tävlingsmatcher. Enligt dessa bestämmelser anordnades mästerskapstävlingar fr. o. m. år 1930. Efter kriget ändrades klassens namn till juniorklassen, och åldersgränsen bestämdes till 17—23 år. Samtidigt höjdes matchantalet, för att förbli i samma klass, från 8 till 15 tävlingsmatcher.

Vårt nederlag mot DDR i ungdomslandskampen 1957 med 10—0 berodde till största del på att tyskarna, som deltog i landskampen, hade

¹ Här ej tryckta.

30—35 matchers erfarenhet, medan finnarna i medeltal hade bakom sig bara 10 tävlingsmatcher. Denna landskamp gav anledning till granskande av våra regler för juniorklassen år 1960, och då upphävdes matchbegränsningarna helt och samtidigt sänktes den övre åldersgränsen från 23 till 19 år. Då Europeiska boxningsförbundet EABA upptog juniorboxning i sitt program och bestämde att åldersgränsen är 17—18 år, har våra egna ungdomsboxningsregler ändrats i fråga om åldersgränsen så, att 19-åringarnas klass strukits.

Vad pojkklassen beträffar, kan fastställas, att pojkbboxning utövades redan på 1930-talet. Då skedde det visserligen mest som tävling mellan medlemmar. År 1946 övergick man till riksomfattande tävlingsverksamhet genom att arrangera de första Pojkbboxningsdagarna som berörde hela landet. Därefter har dessa dagar arrangerats varje år, och under den senaste tiden har deltagarantalet legat mellan 150 och 200.

Då pojkarnas egna specialregler fastställdes år 1946 bestämdes åldersgränsen till 14—16 år. I pojkbboxning blev vi lika bryskt väckta under Tammerfors Sportspelen 1971 som i ungdomslandskampen 1957 mot DDR. Under Sportspelen hade vi en pojkarnas boxningslandskamp mot England, och vårt nederlag antecknades då med 20—2. Vi konstaterade, att pojkarna var i samma ålder och hade samma vikt, men trots det var skillnaden enorm. Då vi närmare undersökte saken, kom vi igen till samma resultat: skillnaden berodde avgörande på förhållandet mellan tävlingserfarenheten. De engelska pojkarna hade börjat tävla i 11-årsåldern inom ramen för det år 1946 grundade riksomfattande Skolornas amatörboxningsförbund och de flesta hade erfarenhet av 40—50 tävlingsmatcher, emedan många av vårt lags medlemmar hade knappt 5 matcher på sitt konto.

När vi sedan på grund av detta började granska reglerna vi hade för pojkbboxning, hade vi som förebild Englands, USA:s samt DDR:s regler. Nedre åldersgränsen blev så sänkt till 11 år och de nuvarande pojkklasserna grundades: C-pojkarna 11—12 år, B-pojkarna 13—14 år samt A-pojkarna 15—16 år. Samtidigt fastslogs pojkarnas tränings- och kunskapströsklar för deltagande i tävlingar.

Enligt vår mångåriga och vida erfarenhet, som härinnan redogjorts för, anser vi våra nuvarande bestämmelser för ungdomsboxning vara ändamålsenliga både ur sprotslig och säkerhetssynpunkt sett.

Då pojkarna sätter i gång med träning i en ålder av 11—13 år, är deras lärokapacitet stor, och på det sättet har vi ur en relativt liten grupp och med nästan obefintliga träningsmedel kunnat få fram boxare som kommit upp på den högsta internationella nivå, vilket även resultaten av de senaste årens internationella mästerskapstävlingar visat.

Då vi känner vårt ansvar i denna sportgren anser vi det dock för ännu viktigare, att pojkarna, då de tävlar i pojkklassen, får så mycket tävlingserfarenhet, att de utan risker kan, då de fyllt 17 år, delta i match-

er i ungdomsklassen och därefter på motsvarande sätt efter 2 år i ungdomsklassen förflytta sig, ännu bättre förberedda till den allmänna klassen. Detta är en synpunkt som i debatten om åldersgränsen nästan helt blivit ouppmärksammasad.

Då Finland i de Nordiska mästerskapen i boxning förra året vann 9 mästerskap av 10 och i OS, VM och EF haft större framgång än de övriga nordiska länderna, anser vi att den enda förklaringen är, att våra boxare har kunnat stödja sig på en väsentlig matcherfarenhet fr. o. m. pojkbboxningen.

Vi anser det inte för ändamålsenligt att jämna ut denna skillnad genom att höja den lägsta åldersgränsen, utan utjämningen borde ske genom att sänka denna gräns i de övriga nordiska länderna i enlighet med internationella förebilder; och detta i all synnerhet då denna åtgärd samtidigt på ett väsentligt sätt främjar boxarnas säkerhet.

Till sist vill vi ännu konstatera, att Europeiska boxningsförbundet, EABA, 1977 har utarbetat egna bestämmelser för juniorboxning, enligt vilka bestämmelser juniorernas åldersgränser är följande:

- a) Schoolboys   10—14 år
- b) Youth   15—16 år
- c) Junior   17—18 år

Hänvisande till allt vi ovan framfört understöder vi förslaget till för enhetligande av åldersgränserna för juniorer i enlighet med Finlands eller EABA:s förebild, då detta sätt bäst främjar boxningens säkerhets-synpunkter.

Helsingfors den 3 april 1979

Suomen nyrkkeilyliitto —
Finska boxningsförbundet

Aimo Lindgren

BIHANG

Av Finska boxningsförbundet inhämtat utlåtande

Först av allt bör fastställas, att debatten om boxningens skadliga inverkan på hälsan samt åtgärder som därför borde tillgripas åter och åter igen upplivas under årens lopp, såväl bland den stora publiken som inom auktoritativa kretsar. På Nordiska rådets initiativ ställdes — såsom ur Essen Lindahls och Sven Mellqvists medlemsförslag framgår — en kommitté att undersöka dessa ärenden. Danska inrikesministeriet, som på uppdrag av sin regering fungerar som koordinerande organ, bad 1965, efter preliminära underhandlingar, ovannämnda kommitté om uppgifter angående: 1) existerande uppgifter om boxningens skadliga inverknings på hälsan, 2) de medicinska slutsatser som härav kan dras under iakttagande av samhällets reglerande verksamhet med tanke på

om 3) boxningen helt eller delvis borde förbjudas, 4) vilka undersökningar kunde genomföras för att komplettera de existerande uppgifterna om boxningens skadliga inverknings på hälsan, 5) de eventuella undersökningarnas antagbara värde samt 6) kostnaderna för de olika eventuella undersökningarna. — Så ungefär lät den byråkratiskt långa danska satsen.

Kommittén överlämnade sitt utlåtande 1967, varefter debatten inom våra beslutande organ fördes även offentligt. Denna debatt gav klart att ana, att en del av debattörerna inte fullständigt kände till innehållet i utlåtandet, som var avfattat på ett främmande språk. — I Norden ledde utlåtandet inte just till åtgärder föreslagna av kommittén. — Utlåtandets förslag förutsatte uppenbarligen en gemensam sammankomst av Nordens boxningsexperten, i all synnerhet då kommittén gav ett förslag till samnordiska bestämmelser, vars verkningar först skulle uppföljas under några år, varefter ett ställningstagande skulle ske. — I detta hänseende är Essen Lindahls och Sven Mellqvists medlemsförslag helt motiverat.

Vad kommitténs förslag till lägsta åldersgräns beträffar (i amatörboxning 17 år), borde de faktorer kommittén motiverade sin ställning med i frågan iakttagas: "De helt unge vil i reglen være mere øvermodige og uforsigtige end de ældre bokserne. Ofte vil de tillige i højere grad savne tilfredsstillende forståelse for eventuelle risiko og icke have nået at tilægge sig en tilstrækkelig defensiv teknik". (Svenska: Alldeles unga tycks i regel vara övermodigare och oförsiktigare än äldre boxare. Ofta saknar de samtidigt i högre grad tillfredsställande förståelse för eventuella risker och har inte uppnått tillräcklig defensiv teknik.) — I och för sig är motiven antagbara, men i dag kan argumenten försvagas och delvis t. o. m. kullkastas. — Ungdomens grundnatur, mod och kanske oförsiktighet kan inte — ens delvis, till all lycka — förintas, men med dagens boxningsinstruktion kan dessa egenskaper regleras och formas till kontrollerbara. Reglerna för dagens pojkbboxning och ungdomsboxning är stränga, och man strävar med skyddsåtgärder att förhindra alla medicinska skadliga inverknings. Boxare med otillräcklig teknik får inte delta i tävlingar, ej heller får boxare med olika utvecklingsnivåer mötas i kamp. Teknikens inläring understryks alldeles speciellt, och det är inte heller att glömma, att lärokapaciteten är som störst under ungdomstiden. En viss "lärotid" hålles alltid fast vid, i Danmark är den t. o. m. definierad i tid som minst 4 månader (gemensamma förhandlingar!). Samtidigt understryks speciellt samt inlärs riskerna boxningen kan medföra, ofta p. g. a. otillräcklig teknik, liksom också sätten att undvika dessa risker. Detta omnämns även speciellt i bestämmelserna för deltagande.

Aggressiviteten är, kanske atavistiskt, en medfödd instinkt hos pojkar och män. Redan alldeles små barn uppvisar dessa tendenser. Det bästa sättet att reglera denna aggressivitet är att leda pojkarna till boxningssporten, "bort från gatorna". Boxningen erbjuder en möjlighet att kontrollerat avreagera en del av denna drift. En betydande del av det sociologiska arbetsfältet, en del, som i Norden lockar till sig allt fler pojkar och ungdomar.

Åldersgränserna borde naturligtvis vara de samma i alla nordiska länder. Allt samarbete och all tävlingsverksamhet kräver det! Det vore olyckligt, om detta inte vore fallet, och vi anser att de underhandlingar

vi tidigare hänvisat till borde hjälpa de nordiska länderna till samförstånd.

Vi har redan mycket tidigt (1957) och ofta därefter (också inom AIBA:s medicinska utskott) motiverat och även med publikationer visat, att huvudskyddet inte skyddar, och inte kan skydda, mot eventuella hjärnskador orsakade av slag. Det kan dock skydda mot skador av skallens mjuka delar, men även det bara i 70—75 % av matcherna. Huvudskyddet kan vara till direkt hinder för boxarens arbete i ringen, och till direkt fara för honom, om och när det glider ned över boxarens ansikte och så stör hans syn och ideligen behöver rättas till. Likaså är det direkt farligt om/när boxare/funktionären litar på dess skyddande egenskaper.

Såsom huvudskyddet nu är konstruerat, skyddar det inte heller för eventuella hjärnskador om boxaren under matchen slås ned och därvid slår bakhuvudet i kanvasen.

De enda skyddsåtgärder, som hittills vetenskapligt kunnat visas vara av betydelse för förhindrandet av hjärnskador, gäller boxningshandskarna samt kanvasens konstruktion .

Helsingfors den 30 mars 1979

Lyderik Löfgren
Prof., dr., med. kir.

Professor L. Löfgrens verksamhet inom boxningsmedicinen:

- Medlem och ordförande av Suomen Nyrkkeilyliittos medicinska utskott från och med utskottets grundande år 1953
- Medlem av Internationella boxningsförbundets, AIBA:s medicinska utskott från och med år 1960
- Finska medicinska experten vid Nordiska rådets boxningsundersökning

Työväen urheiluliitto r.y. (Arbetarnas idrottsförbund)¹:

Arbetarnas idrottsförbund använder i sin boxningsverksamhet samma bestämmelser som Suomen nyrkkeilyliitto (Finlands boxningsförbund) (SNL). Dessa båda boxningsförbund i Finland har också samma föreskrifter beträffande ungdomsboxning. Bestämmelserna grundar sig på Internationella boxningsförbundets (AIBA:s) och Europas boxningsförbunds (EABA:s) bestämmelser. AIF och SNL har ett gemensamt samrådsorgan, som sammanträder regelbundet och där man kan diskutera bestämmelser om säkerhets- och tävlingsverksamhet samt deras ändamålsenliga efterlevnad.

I AIF:s pojkbboxningsverksamhet har man följt A-, B- och C-pojkarnas serieindelning enligt föreskrifter om ungdomsboxning. Huvudvikten inom den grundläggande utbildningen och träningen inom AIF har lagts vid så mångsidig motion som möjligt och vid boxningens grunder

¹ Yttrandet översatt från finska.

för B-pojkar, 13—14-åriga. Man har strävat efter att påbörja den egentliga specialträningen först i A-pojkarnas åldersklass.

I tränarnas grund- och fortbildning har inom AIF fästs speciell uppmärksamhet vid tränarens roll vid utvecklandet av skickliga och tekniska boxare och samtidigt säker boxning. Välutbildade tränare står i nyckelposition när man låter pojkar tävla och när man uppställer mål för boxare. AIF:s boxningssektion och utbildningsutskott har låtit utarbeta en träningshandbok i boxning, enligt vilken träningens grunder inom AIF undervisas.

De flesta av AIF:s nuvarande elitboxare har börjat i pojkserierna och har ända från den tiden fått grundfärdigheter och också en i internationella tävlingar nödvändig matcherfarenhet och -rutin, som en prisplacement i ungdomsmästerskapstävlingar i vår världsdel är ett bevis på.

AIF följer ständigt situationen i fråga om säkerhets- och tävlingsföreskrifter och AIF har utarbetat förslag till de internationella boxningsförbunden via SNL för förbättringar av boxningen. En del av våra förslag har tagits in i stadgarna.

Med hänvisning till det ovan sagda konstaterar vi, att de i Finland gällande stadgarna bör tas till grund om Nordiska rådets Finlands delegation anser det vara nödvändigt att genomföra enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning i Norden.

Helsingfors den 26 april 1979

Työväen urheiluliitto r.y. (Arbetarnas idrottsförbund r.f.)

Matti Ahde
Ordförande

Ossi Sjöman
Generalsekreterare

Norge

Sosialdepartementet:

Som det fremgår av vedleggene har samtlige høringsinstanser sluttet seg til forslaget om felles nordiske sikkerhetsforskrifter og sikkerhetstiltak.

Norges idrettsforbund har nedsatt en ”styringsgruppe”, konstituert 12. juni 1978, som er i ferd med å gjennomføre en situasjonsbeskrivelse av norsk amatørboxeidrett. Denne antas bl. a. å ville kunne gi opplysninger om effekten/nyten av de tiltak som praktiseres og nødvendigheten av å innføre eventuelt nye sikkerhetstiltak.

Såvel Norges idrettsforbund som ”styringsgruppen” foreslår at oppgaven å fremme forskrifter overfor Nordisk Råd pålegges De nordiske

riksidrettsforbunds felleskomite etter at de nordiske særforbund har vurdert saken, mens Den Norske lægeforening mener at bokseforbundene i de Nordiske land bør pålegges å utarbeide et felles forslag som deretter vurderes av medisinsk sakkyndige.

Sosialdepartementet viser til høringsuttalelsene og vil for sin del understreke betydningen og verdien av like nordiske sikkerhetsforskrifter for amatørboxing. På dette grunnlag slutter departementet seg til medlemsforslaget.

Selv om det tilligger Nordisk Råd å gjennomføre oppgaven, vil Departementet peke på at verdien av det norske bidrag til dette arbeid vil bli vesentlig større når "styringsgruppen" har avsluttet sitt arbeid og avgitt sin endelig uttalelse og vurdering .

Oslo, 23. april 1979

R. Ryste

Torbjørn Mork

Den norske lægeforening:

I 1967 ble det fremlagt en nordisk utredning om boksingens skadevirkninger etter initiativ fra Nordisk Råd. I denne utredning ble det konstatert at boksingen kan medføre alvorligere medisinske skadevirkninger enn man til da hadde regnet med. Sverige har vært foregangsland på dette området, og har innført forbud mot profesjonell boksing, og satt den nedre aldersgrense på 17 år for amatørboxing.

Lægeforeningen er av den prinsipielle oppfatning at organisert boksing burde søkes avvirket.

Boksesporten synes imidlertid å ha et godt tak på unge mennesker. Det er derfor av aller største betydning at den ledes av ansvarsfulle voksne og at regler som kan skape grunnlag for sikkerhet for utøverne blir utarbeidet og fulgt. Aldersgrensen nedad bør være minimum 15 år, og det bør gis nøyaktige forskrifter for beskyttelsesanordninger og for boksehanskenes vekt. Reglene bør samordnes på nordisk plan, slik at man får enhetlige sikkerhetsforskrifter. I første rekke bør bokseforbundene i de respektive land utarbeide et forslag i fellesskap, som deretter vurderes av medisinsk sakkyndige.

Den norske lægeforenings sentralstyre
Etter bemyndigelse

Harry Martin Svabø
Generalsekretær

Norges idrettsforbund:

Norges idrettsforbunds uttalelser vil framgå av side 3 i Notatet (*se Bihang*).

Vi vil forøvrig spesielt vise til at Norges Idrettsforbund har oppnevnt en egen "Styringsgruppe" som er i ferd med å gjennomføre en situasjonsbeskrivelse av norsk amatørbokseidrett og et litteraturstudium av gjennomførte undersøkelser med tilknytning til boksing og skader.

I og med at "Styringsgruppen" er midt inne i sitt arbeide er det for tidlig å kunne si noe om hva som konkret vil kunne komme ut av dette arbeidet sett i sammenheng med evt. felles sikkerhetstiltak og forskrifter for amatørbokseidretten i Norden.

Hauger i Bærum, 20. mars 1979

Norges idrettsforbund

Atle Sundelin
Org.sjef

Rolf Novsett
Utd.konsl.

Notat

Norges idrettsforbund gir tilslutning til at det bør gjennomføres felles sikkerhetstiltak og forskrifter innenfor amatørbokseidretten i Norden (i de nordiske land, der amatørbokseidrett er tillatt).

De tiltak som iverksettes må imidlertid bygge på idrettens egne vurderinger og de faktiske opplysninger som foreligger fra både internasjonale og nordiske undersøkelser.

Det vil eventuelt kunne være en oppgave for "De Nordiske Riks-idrettsforbunds Felleskomites møte" å fastsette og fremme slike felles nordiske tiltak og forskrifter overfor Nordisk Råd.

19. mars 1979

Norges idrettsforbund

Norges bokseforbund:

— — — først nevne at de nordiske bokseforbund gjerne hvert år har møter hvor saker av felles interesse blir drøftet, også sikkerhetsforskriftene.

Hvert forbund har også en legekomite eller helsekomite og det kan opplyses at ved formannsmøte i august 1978 i Oslo ble besluttet å holde nordisk legemøte i forbindelse med Nordisk mesterskap som går her i Oslo 31 mars og 1 april dette år. Norges bokseforbund mener forøvrig

at vi her i Norge er kommet langt når det gjelder sikkerhetsforskrifter for våre bokser. Det fremgår av våre regler og bestemmelser som er utførlig omtalt i vår håndbok som følger vedlagt.

I forslaget er spesielt nevnt hodebeskyttere som er obligatorisk i Sverige som eneste land i Norden, og jeg tror i verden. Det er delte meninger om verdien av hodebeskyttere. De fleste mener at det gir bokseren en "falsk" trygghetsfølelse, og den beskytter ikke mot hodeskader eller K.O. som mange tror. Norges Bokseforbund mener at hodebeskyttere betyr flere ulemper enn fordeler, og bør ikke bli påbudt.

Når det gjelder aldersgrenser praktiserer Norges bokseforbund idag:

Ungdomsklasse:

Fra fyllte 14 år til fyllte 17 år, som bokser 3 runder a 2 min.

Juniorklasse.

Fra fyllte 17 år til fyllte 20 år, som bokser 3 runder a 3 min.

Seniorklasse:

Fra fyllte 20 år til 32 år. Etter 32 år kan ingen norsk amatørbokser delta i stevner.

I ungdomsklassen kan kampene ikke avgjøres på K.O. Det er poeng som teller.

Før 14 år som alt nå er laveste aldersgrense for å delta på stevner kan guttene avlegge ferdighetsmerkeprøver i treningslokalet under betryggende ledelse.

Merkene er i 3 kategorier: bronse, sølv og gull, og det legges vekt på den tekniske utførelse.

Norges bokseforbund mener prinsipielt at aldersgrensen for å delta på stevner ikke må heves, men anser at 14 år er den ideelle alder å begynne.

Norges bokseforbund er selvfølgelig enig i at man bør komme frem til like sikkerhetsforskrifter i de nordiske land. Vi gjør dog oppmerksom på at vi i Norge praktiserer de strengeste karantenerregler i Norden, noe som vi i alle tilfelle fortsatt vil holde på.

Ellers mener Norges bokseforbund at profesjonell boksing også bør forbys i Norge.

Rud, 8. mars 1979

Norges bokseforbund

Harald Lund
Formann

S v e r i g e

Rikspolisstyrelsen:

Styrelsen anser att boxning — alla försiktighetsåtgärder till trots — förblir en farlig sport där uppenbara hjärnskademoment icke torde kun-

na undvikas. För att i möjligaste mån nedbringa dessa följder är det därför nödvändigt att de av 1967 års utredning föreslagna säkerhetsbestämmelserna genomförs.

Rikspolisstyrelsen delar uppfattningen att den lägre åldersgräns som blir praktiskt genomförbar göres enhetlig i de nordiska länderna.

I det av utredningen 1967 framlagda förslaget till säkerhetsföreskrifter förekommer vissa oklarheter i en del punkter. I samband med en översyn av bestämmelsernas tillämpning bör därför en översyn av reglernas utformning övervägas. Klara och otvetydiga regler torde vara en förutsättning för att boxningsorganisationerna skall tillämpa säkerhetsföreskrifterna.

Stockholm den 21 mars 1979

Rikspolisstyrelsen

Ulf Waldau

Roland Ståhl

Akademiska sjukhuset, Uppsala:

I den nordiska utredningen (*NU 1976: 16*) gjordes en omfattande utredning av boxningens medicinska skadeverkningar. Med ledning härav framfördes ett flertal säkerhetsföreskrifter. Inom Nordiska rådet har ett medlemsförslag om enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning väckts av Essen Lindahl och Sven Mellqvist. I skrivelsen framgår att de framlagda säkerhetsföreskriftrena endast har följts i ringa omfattning. Förslagsställarna påpekar att enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning i Norden måste tillkomma för att sporten skall kunna utövas under så trygga former som möjligt och för att underlätta ett ökat nordiskt idrottsutbyte. I förslaget påpekas särskilt att olika åldersgränser tillämpas inom de nordiska länderna och att användandet av huvudskydd och vikten på boxhandskarna varierar mellan de olika länderna.

I ovan nämnda utredning har de medicinska skadeverkningarna noggrant penetrerats. Man har särskilt påpekat att inte enbart den s. k. "knock-ouren" med åtföljande medvetslöshet kan ge hjärnskador utan även upprepade slag mot huvudet som endast gör boxaren oklar ((groggy). Man har också påpekat att dessa senare skador summeras och effekten blir större ju längre tid boxaren utsättes för dessa traumata. I utredningen ansåg man att unga människor i regel kan anses vara mer övermodiga och oförsiktiga än äldre och i jämförelse med de äldre ha mindre förståelse för riskerna. Man föreslog därför en nedre åldersgräns till 17 år. Motionärerna påpekar att denna åldersgräns ej respekteras och i Sverige tillämpas nu åldersgränsen 15 år, vilket är högre än i

de övriga nordiska länderna. Det finns nu så pass säkra bevis att upprepade traumata mot skallen under en längre tid medför allvarliga skador att en sänkning av åldersgränsen från 17 till 15 år ur medicinsk synpunkt ej kan rekommenderas.

Huvudskyddet minskar det trauma som huvudet utsättes för när boxaren faller baklänges. Inom trafiksäkerhetsområdet har utformandet av huvudskydd varit föremål för ständigt pågående förbättringar. En lämplig hjälm som ger bästa möjliga skydd utan att besvära boxaren bör därför kunna konstrueras. Ur medicinsk synpunkt är ett huvudskydd att rekommendera.

Tyngden på handskarna är givetvis av mycket stor betydelse för uppkomsten av hjärnskador. I utredningen påpekades att det borde finnas möjligheter att använda sig av nya stötabsoberande material för att på detta sätt i möjligaste mån eliminera de skadliga effekterna av traumat mot hjärnan som ett slag mot huvudet innebär. Detta förslag är ur medicinsk synpunkt synnerligen värdefullt.

I den nordiska utredningen som allsidigt belyser de medicinska skadeverkningarna vid boxning har framlagts ytterligare flera förslag för att i görligaste mån minska skadeverkningarna. Det är angeläget att de säkerhetsbestämmelser som framlagts i denna utredning blir tillämpade av samliga Nordens länder.

Uppsala den 5 mars 1979

Einar Bohm
Professor
Neurokirurgiska kliniken

Per-Olov Lundberg
Professor
Neurologiska kliniken

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet får efter hörande av bland annat sina sektioner för idrottsmedicin, neurokirurgi samt pediatrik och skolhygien anföra följande.

Ur strikt medicinsk synvinkel torde den medicinska expertisen vara helt ense om att boxningssporten medför klara riskmoment för uppkomsten av framför allt hjärnskador. Hittills gjorda medicinska arbeten skulle snarast tala för ett totalförbud. Sällskapet vill i sammanhanget hänvisa till tidigare yttranden¹ över boxningssportens skadeverkningar. Om detta av sociala och opinionsmässiga skäl icke anses realiserbart ansluter sig Svenska läkaresällskapet till att enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning genomförs i Norden med syfte att i möjligaste mån eliminera skaderiskerna.

¹ Här ej tryckta.

Åldersgräns

Det är Svenska läkaresällskapets uppfattning att den av Riksidrottsförbundet föreslagna 15-årsgränsen ej får underskridas. De i andra nordiska länderna använda åldersgränserna 10—11—13 år syns alldeles för låga.

Skyddsutrustning

Sällskapet uppfattar det som självklart att man bibehåller huvudskydd som obligatorium. Med hänsyn till att konsumentverket nyligen utfärdat normer för skyddshjälmars önskar sällskapet föreslå att skyddseffekten av nuvarande boxningshjälmars testas i samarbete i konsumentverket.

Skaderegistrering och kontroll

Risken för kroniska skador vid itererade skallskador är väl dokumenterad. Svenska läkaresällskapet anser därför att en noggrann kontinuerlig skaderegistrering borde vara ett obligatorium i boxningssammanhang, såväl vid träning som vid tävling.

Sällskapet vill också betona behovet av regelbunden läkarkontroll och att boxare efter misstänkt hjärnskakning bör undergå EEG-kontroller vid två skilda tidpunkter. Dagens nordiska sjukvårdsresurser torde icke medge en regelbunden EEG-kontroll av alla amatörboxare, men en dylik registrering skulle dock vara av stort värde.

Möjlighet bör finnas att avstänga boxare som drabbats av en knock-out, på viss tid eller för alltid. Detta är särskilt viktigt då en åldersgräns på 15 år kan anses som lägsta tänkbara från biologisk synpunkt.

En förbättrad idrottsmedicinsk utbildning av idrottsledare inom boxningssporten vore av stort värde.

Sammanfattningsvis vill Svenska läkaresällskapet framhålla att övervägande medicinska skäl talar för att amatörboxning totalförbjuds. I nuvarande situation stöder Svenska läkaresällskapet dock förslaget att enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning införs i Norden. Det är angeläget att en strävan efter internationell konkurrenskraft icke tillåts ske på bekostnad av medicinsk säkerhet.

Stockholm den 3 april 1979

För Svenska läkaresällskapet

Börje Uvnäs
Ordförande

Hans O. Hallander
Sekreterare

Sveriges riksidrottsförbund (RF):

Boxningssportens popularitet i Sverige har ökat kraftigt de senaste åren, vilket förslagsställarna själva riktigt påpekar. Det har medfört att det i praktiken blivit omöjligt att bibehålla den tidigare rekommenderade åldersgränsen, 17 år. I en framställning (se *Bihang*) till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet 1977-12-06 har RF påvisat varför en övergång till 15 år varit nödvändig. Den argumenteringen äger fortfarande giltighet.

Alltjämt har Sverige en betydligt högre åldersgräns än Danmark, Finland och Norge. Detta försvårar det nordiska utbytet, speciellt för unga utövare av boxningssporten.

Sverige har därutöver, som enda land i Norden, tillämpat bestämmelser som föreskriver huvudskydd, vilket ställt de svenska boxarna i särställning inom och utom Norden. På senare tid har vidare huvudskyddens värde som skadeförebyggande medel ifrågasatts, dels beroende på att boxarna lär in felaktig teknik, dels på grund av skyddens konstruktion. En fortsatt och intensifierad forskning om vad som på bästa sätt ger ökad säkerhet inom amatörboxningen synes alltjämt angelägen. I detta sammanhang vill vi poängtera att Idrottens forskningsråd inom RF har beviljat Svenska boxningsförbundet ett forskningsanslag för att utreda dessa frågor.

Med hänvisning till det ovan framförda skulle RF med tillfredsställelse hälsa införande av enhetliga säkerhetsföreskrifter, och åldersgränser, i Norden. På sikt torde den svenska särställningen vara ohållbar på grund av de betydande skillnader som f. n. existerar mellan de nordiska länderna.

RF är för sin del berett att medverka vid tillkomsten av enhetliga säkerhetsföreskrifter, bl. a. genom att försöka samla de nationella riksidrottsförbunden och boxningsförbunden kring ett gemensamt ställningstagande i dessa frågor.

För övrigt ansluter sig RF till Svenska boxningsförbundets yttrande 1979-03-30.

Farsta den 9 april 1979

Sveriges riksidrottsförbund

Bo Bengtson
Verkställande direktör

Skrivelse till satsrådet och chefen för jordbruksdepartementet från Sveriges riksidsrottsförbund angående åldersgräns för tävlingsboxning

1. Bakgrund

Nordiska rådet rekommenderade 1969 regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att förbjuda professionell boxning men avstyrkte förslaget om enhetliga tävlingsregler inom Norden. I prop. 1969: 118 föreslog regeringen förbud mot professionell boxning men däremot inte mot amatörboxning. Detta under förutsättning att de säkerhetsföreskrifter som förordades av den nordiska läkarkommittén infördes utan något väsentligt undantag. En åldersgräns om minst 17 år för deltagare i tävlingsboxning var en av sexton punkter i förslaget.

År 1969 förbjöd riksdagen professionell boxning i Sverige.

Boxningsförbundet höjde år 1972 åldersgränsen för tävlingsboxning från 15 till 17 år.

Någon motsvarande höjning genomfördes inte i de övriga nordiska länderna. I stället har i Danmark en sänkning av tävlingsåldern gjorts från 15 till 10 år och i Norge från 16 till 13 år. I Finland bibehölls åldersgränsen 14 år fram till i år då den sänktes till 11 år. Detta har medfört att Svenska boxningsförbundet har kommit i en särställning, framför allt när det gäller det internationella tävlingsutbytet.

Boxningsförbundet kunde så småningom konstatera att 17-årsgränsen snarare var en säkerhetsrisk än en säkerhetsåtgärd och beslöt 1975, efter instämmande av Svenska läkaresällskapets idrottsmedicinska förenings styrelse samt efter kontakter med de övriga nordiska förbundens motsvarigheter, att hos riksidsrottsstyrelsen (RS) hemställa om godkännande av en sänkning av åldersgränsen till 15 år.

I 1969 års proposition uttalade departementschefen att det fick förutsättas att Sveriges riksidsrottsförbund (RF) fortlöpande följer Boxningsförbundets verksamhet bl. a. genom den regelgranskande funktionen.

Ansvarigt statsråd uttalade när idrottsutredningen antogs 1970 att idrottens interna administration överlämnas till RF.

Mot denna bakgrund godkände RS den 23 januari 1976 Boxningsförbundets beslut att sänka åldersgränsen för tävlingsboxning till 15 år.

RF har konstaterat att åldersgränsen — 17 år — är ett handikapp för tävlingsboxningen, och har vidare funnit att reglerna för 15- och 16-åringars deltagande ger avsett säkerhetsskydd.

Boxningsförbundet har i huvudsak lojalt tillämpat säkerhetsföreskrifterna. Ett undantag därvidlag är att angiven tidsintervall inte har iakttagits mellan matcher ingående i turneringar, p. g. a. att turneringarna i så fall skulle ta orimligt lång tid att genomföra.

Riksdagens kulturutskott uttalade i betänkande 1976/77: 19 att sänkningen av åldersgränsen är en väsentlig avvikelse från säkerhetsföreskrifterna. Riksdagen uttalade som sin mening vad kulturutskottet hade anfört. Regeringen har till RF överlämnat utskottets betänkande.

2. Amatörboxning

Amatörboxningssporten är till sin natur en försvarssport och bygger på fundamentala mänskliga principer som självförsvar och självbeva-

relse. För hela den västerländska boxningsskolan är försvarsattityden väsentlig, vilket också är ett ledmotiv vid upprättande av instruktionsböcker och vid regelförändringar etc. Amatörboxningen hänförs till kapidrotterna där de individuella prestationerna bedöms och värdesätts. De som är väl förtrogna med boxningssporten vet att boxarnas avsikt med sin idrottsutövning inte är att med avsikt försöka skada sin motståndare.

RF är medvetet om att amatörboxningen inte är en ofarlig sport och har rekommenderat Boxningsförbundet att samla utrednings- och forskningsresultat angående boxningens skadeverkningar. Som exempel kan nämnas att i en västtysk undersökning från början av 1970-talet ligger amatörboxning i botten av skadestatistiken.

I remissvar från de medicinska fakulteterna över motion år 1974 om förbud mot amatörboxning angavs inga kända fall av skador orsakade av tävlingsboxning efter år 1969.

3. Motiv för en lägre åldersgräns

Erfarenhetsmässigt är det önskvärt att en idrottsgren bör kunna utövas i tävlingsform för att fånga ungdomars intresse.

Kulturutskottet hänvisar i sitt betänkande 1976/77: 19 till den nordiska läkarkommitténs motiv för en minimigräns på 17 år. Kommittén motiverar åldersgränsen med att helt unga boxare i regel är mera övermodiga och oförsiktiga än de äldre boxarna. Ofta saknar de dessutom i högre grad förståelse för eventuella risker och har inte hunnit tillägna sig tillräcklig defensiv teknik.

RF och Boxningsförbundet delar inte, som tidigare framhållits, läkarkommitténs uppfattning att 17-årsgränsen är en säkerhetsåtgärd utan hävdar, bl. a. av följande skäl, att en sådan hög åldersgräns i stället utgör en säkerhetsrisk.

Det är viktigt att låta unga boxare skaffa sig matchrutin eftersom förmågan att inhämta och omsätta sådan erfarenhet enligt all expertis är betydligt större i 15-årsåldern än i 17-årsåldern. Denna rutin är av avgörande betydelse vid framtida junior- och seniormatcher. De boxare som inte har haft möjlighet till matchrutin är avsevärt handikappade i jämförelse med dem som förvärvat sådan och är därigenom utsatta för stor skaderisk. Resultatet av juniorlandskamperna mot de nordiska länderna har visat hur stor betydelse matchrutinen har. Det kan påpekas att just den större inlärningsförmågan hos yngre utövare av sporten var motivet till att de flesta europeiska nationer under de senaste åren har sänkt åldern för tävlingsboxning.

Det kan vidare påpekas att det inte föreligger någon större risk för att oförsiktiga eller tekniskt dåligt tränade boxare får tävlingsboxas. Ledarna bereder inte boxare med sådana egenskaper tillfälle att tävlingsboxas.

I avsikt att minska skaderisken vid juniorboxningar har Boxningsförbundet infört speciella säkerhetsföreskrifter för 15—16-åringar:

- Ansatser till okontrollerad boxning skall omedelbart stoppas;
- Boxarnas vikt skall anpassas till varandra;
- Den s. k. juniorregeln gäller, dvs. att knockout och det faktum att ringdomaren stoppar matchen inte skall vara vinnande moment;
- 15—16-åringar boxas 3 ronder om 2 minuter.

Boxningsförbundet har undersökt hur andra europeiska förbund och dess medicinska kommittéer ser på frågan om en nedre åldersgräns för

deltagande i tävlingsboxning. Svar erhöles från åtta förbund. Av svaren framgår

- att minimiåldern varierar mellan 9—14 år;
- att inget förbund har så strånga säkerhetsbeståmmelser som det svenska; och
- att ingen av förbundens lårarkommittéer har haft någon erinran mot sina respektive förbunds nedre åldersgråns.

Tendensen vad gåller åldersgrånsen i boxning har varit sjunkande. Vid tidpunkten för den nordiska lårarkommitténs utredning var den 14 år i Finland och 16 år i Danmark, Norge och Sverige. I Danmark erfor man att det var en för hög åldersgråns varför man sånkte den till 10 år — enligt uppgift med Sundhedsministeriets goda minne. Liknande erfarenheter har man vunnit i Finland och Norge. I Finland sånkte man så sent som i år åldern från 14 till 11 år. I Norge år grånsen f. n. 11 år.

De svenska juniorboxarna år därför på grund av den hög're åldersgrånsen för tävlingsboxning avsevärt handikappade i tävlingsutbyte inom Norden.

4. Boxningens sociala betydelse

Boxning år en intensiv individuell kampsport. Den drar många gånger till sig ungdomar ur miljöer med sociala problem. Det kan erinras om exempelvis Solna BK:s verksamhet i Hagalund på 1920-talet ("Hagalundsligan"), Narva BK:s verksamhet på Östermalm och i Hökarängen på 1950-talet ("Spiltaligan" och "Hökarängsligan").

Boxarklubbarna tar upp ungdom med sociala problem i sin gemenskap och erbjuder en fysiskt och psykiskt krävande sport. Boxningstråningen år mångsidig och krävande, och målsåttningen att förkovra sig skapar krav på skötsam livsföring. Det faktum att sporten har fasta regler som måste följas ger en uppfostrande effekt.

Det år väsentligt att boxningen fortsätter att vara attraktiv för unga pojkar. Erfarenhetsmåssigt kan sågas att många kommer till träningslokalerna i första hand för träning och motion. För de allra flesta finns emellertid tävlingen som ett mål för träningen, åven om inte alla kommer att tävlingsboxas.

Olika omständigheter i dagens samhälle har resulterat i social oro bland ungdomar. Boxningen kan och vill medverka till att erbjuda en attraktiv sysselsåttning med positiva sociala effekter.

Genom att tillåta ungdomar i 15—16-årsåldern att tävlingsboxas ökar boxningens attraktionsförmåga.

RF kommer att fortlöpande följa Svenska boxningsförbundets verksamhet och speciellt då frågorna rörande skaderisken och de säkerhetsbeståmmelser som bör finnas vid utövande av tävlingsboxning.

Med stöd av vad ovan anförts hemställer RF och Svenska boxningsförbundet att regeringen måtte förklara sig införstådd med att 15 år skall utgöra åldersgråns för tävlingsboxning.

Stockholm den 6 december 1977

Sveriges riksidrottsförbund

Bengt Sevelius

Vice verkställande direktör

Bertil Regardt
Organisationschef

Svenska boxningsförbundet:

A. Allmänt om boxningens skaderisker

Som det starkaste skälet för restriktioner för boxningssportens utövande i Sverige har anförts påstådda skaderisker och hälsorisker förknäade med boxningen.

Svenska boxningsförbundet tillbakavisar dock med skärpa att boxningens skaderisker är större än för andra idrotter, varvid följande anföras.

1. År 1969 förbjöd riksdagen professionell boxning i Sverige (SFS 1969: 612). Av motiven till nämnda lagrum utläses att det av den sakkunnige med. lic. Bengt Naumann år 1961 avlämnade betänkandet Boxningssportens skadeverkningar (SOU 1961: 46) tillmättes avgörande vikt. Se främst proposition nr 118 år 1969.

1.1 SOU 1961: 46

En kort redogörelse för detta arbete lämnas här.

I betänkandet konstateras att boxningsskadorna är av skiftande natur enligt följande:

A. Skador på huvudet.

1. Våld mot ansiktet, sinnesorganen och de viscerokraniella regionerna och hjärnan.

2. Våld mot neurokraniet och hjärnan.

3. Akuta skador på hjärna med hinnor och blodkärl.

Hjärnskakning.

Knock-out, knock-down, groggytillstånd.

Hinnblödningar och krosskador i hjärnan.

B. Skador på halsen.

C. Skador på bröst och bål.

Om dödsfall efter boxning sägs: "Under årens lopp har 2 dödsfall inträffat i Sverige på grund av boxningsskada. Båda inträffade 1946 och båda förorsakades av blodutgjutningar i hjärnhinnan. . . . Två andra svenska boxare har dessutom avlidit i nära anslutning till boxningsmatch. Dessa boxare led emellertid också av svåra sjukdomar . . . som höggradigt bidrog till det ödesdigra förloppet."

Sammanfattningsvis anför i betänkandet följande: "Skador kan inträffa i boxning såväl av akut som av kronisk karaktär. De akuta skadorna är vanligen av relativt betydelselös natur även om under olyckliga omständigheter t. o. m. dödsfall kan inträffa. . . . Antalet varaktigt skadade eller möjligen skadade boxare i Sverige torde sannolikt högst utgöras av ett par hundratal, ackumulerade alltsedan 1920-talet då sporten slog igenom. Endast få av dessa torde lida av äkta "punchdrunk"-tillstånd eller vara helt arbetsförmögna."

Naumann konkluderar att boxningen ej kan anses som något medicinskt problem av större format samt att boxningssporten har alltsedan mitten av 1800-talet haft att följa noggrant utformade regler avseen-

de att slå vakt om sportens särart och skilja den från okontrollerat slagsmål.

Vidare menar Naumann att de akuta skadorna vanligen är av relativt betydelselös natur, även om under olyckliga omständigheter t. o. m. dödsfall kan inträffa. De från utlandet rapporterade dödsfallen synas till stor del ha inträffat inom professionell boxning, vilken är avsevärt riskablare än amatörboxningen sådan den bedrivs här.

Än vidare framhåller Naumann att av stort intresse torde vara att studera sporten vidare ur sociala och psykologiska synvinklar.

Det kan således fastslås att Naumann ej betonar sportens skaderisker utan i stället understryker dess sociala betydelse.

Ytterligare har Naumann i skrivelse till Swedish Society of Sports-medicine den 13 mars 1979 meddelat att han ej funnit anledning frågå de synpunkter som framfördes i utredningen. Tvärtom har tiden nästan styrkt Naumann i uppfattningen att narkotikaproblem, gatuvåld etc. i viss mån balanseras av intressen i t. ex. närkampssporter. Skadefrekvensen inom boxningssporten har enligt Naumann icke ytterligare belysts i Sverige efter Boxningsutredningen år 1961, som ju fann förhållandevis små skadefrekvenser.

Till stöd för påståendet att boxningens skadefrekvenser ej överstiger vad som gäller för övriga kampidrotter åberopas ytterligare följande arbeten.

1.2 Lagsporter

Försäkringsbolaget Folksam, som kollektivförsäkrar majoriteten av landets idrottsutövare, gjorde under 1961 och under perioden 1966—67 undersökningar baserade på erfarenheterna av de kollektiva olycksfallsförsäkringar som tecknats av Svenska bandyförbundet, Svenska fotbollsförbundet, Svenska handbollsförbundet och Svenska ishockeyförbundet. Det primära syftet med undersökningen var att klarlägga olycksfallsriskernas storlek samt skadefallens huvudsakliga lokalisation och följder för de skadedrabbade.

1) Det totala antalet skadefall inom lagidrotterna uppgår till omkring 10.000 på ett år.

2) Dessa skadefall kan beräknas medföra ungefär 275.000 sjukdagar per år.

3) De sammanlagda kostnaderna på grund av uppkomna tandskador torde kunna uppskattas till 1,1 milj. kr. på ett år.

De sjukvårdskostnader som de angivna skadefallen medförde beräknades av Folksam uppgå till 2,4 milj. kr. på ett år. Härtill kommer den nämnda kostnaden för tandskadebehandling. Den i särklass största posten utgjordes av produktionsbortfall, som beräknades till minst 20 milj. kr. på ett år.

Till nu angivna uppgifter om kostnader och förluster lades "lättare" typer av skadefall på 1 milj. kr. per år och kostnader i form av admi-

nistration för försäkringar och andra insatser till samma belopp. Slutresultatet av försäkringsbolagets bedömning blev att mot lagidrotternas positiva effekter för såväl utövarna själva som för samhället står negativa poster på sannolikt minst 25 milj. kr. för ett år.

1.3 Västtysk undersökning år 1972 över skaderisker inom olika idrotter

1974 publicerades den stora västtyska undersökningen grundad på försäkringsstatistik avseende idrottsskador under år 1972. Undersökningen har statistiskt betraktats som "mycket tillförlitlig" och omfattar drygt 8 miljoner aktiva idrottsmän och idrottskvinnor och nära 90.000 skadefall. Statistiken i denna undersökning omfattade angivet år hela Västtyskland. Undersökningen utmynnade i en "risklista", där de olika idrotterna graderades inbördes efter den procentuella skadefrekvensen i förhållande till antalet utövare. Angiven "risklista" fick följande utseende.

Idrottsgren	Antalet aktiva medlemmar	Andel skadade i	Andel skadade i procent av medlemmar	Andel av totala antalet sportskador
Fotboll	2 000 000	53 910	2,70	59,9
Cykel	14 000	360	2,57	0,4
Basketboll	46 000	1 080	2,35	1,2
Handboll	430 000	9 720	2,26	10,8
Ishockey	29 500	540	1,83	0,6
Judo	134 000	2 250	1,68	2,5
Tyngdlyftning	70 000	720	1,03	0,8
Volleyboll	110 000	990	0,90	1,1
Ridning	300 000	1 980	0,66	2,2
Friidrott	350 000	1 800	0,51	2,0
Gymnastik	2 000 000	9 450	0,47	10,5
Korpidrott	200 000	720	0,36	0,8
Utförsäkning	270 000	810	0,30	0,9
Tennis	550 000	720	0,13	0,8
Simning	500 000	630	0,13	0,7
Bordtennis	443 000	540	0,12	0,6
Övriga	800 000	3 780	0,47	4,2

Ur den västtyska undersökningen kan utläsas att amatörboxning, som omfattades av undersökningne, icke finns med på "risklistan". Den västtyska undersökningen utvisar således att andel skadade i procent av antal aktiva inom boxningssporten i Västtyskland 1972 understeg 0,12 %.

Svenska boxningsförbundet finner det angeläget att understryka resultatet av den västtyska undersökningen.

1.4 Enkät till svenska idrottsläkare

Under våren 1979 har Svenska boxningsförbundet tillställt läkare upptagna i RF:s idrottsläkarkatalog en enkät om boxningens skaderisker m. m. En utvärdering av de inkomna svaren ger vid handen att den

övervägande majoriteten av läkarna intar följande ståndpunkter:

1) Tillstyrker sänkt tävlingsålder från 17 år till 15 år för svenska boxare.

2) Anser inte att svensk amatörboxning är farligare än andra idrotter.

Dessutom märks att endast ett fåtal behandlat eller hört talas om någon skadad svensk amatörboxare. De skador som rapporterades var av ringa art, som exempelvis handskador.

1.5 Pågående dansk undersökning

Det skall upplysas att i Danmark pågår sedan ett antal år en ännu icke publicerad longitudinell neurologisk undersökning, bland annat genom kontinuerliga EG-mätningar, avseende ett stort antal danska amatörboxare. Enligt uppgift är undersökningen i Danmark upplagd på så sätt att boxare i samband med att de första gången söker startbok, dvs. innan de börjar tävla, undersöks neurologiskt, och därefter följs denna undersökning upp kontinuerligt. De uppgifter som inhämtats — en delpublicering har skett i dansk press — visar att några som helst mätbara förändringar neurologiskt icke har uppstått sedan boxarna ifråga gått ett mycket stort antal matcher, i några fall närmare ett hundratal.

Svenska boxningsförbundet utgår ifrån att Nordiska rådet vid sitt slutliga ställningstagande vad avser enhetliga föreskrifter för amatörboxning i Norden har tillgång till den danska undersökningen.

1.6 Utvärdering av undersökningar och synpunkter ovan angivna

Under mångåriga riksdagsbehandlings har boxningens kritiker hävdats att tävlingsboxare i väsentligen högre grad än andra idrottsmän utsätter sig för risk för allvarliga skador. Emellertid ger ett minimum av statistiskt tänkande vid handen att *påståendet om boxningens särskilda farlighet helt saknar objektiv grund*. Det bör även noteras att den negativa kritiken i riksdagen med åren avtagit och ersatts av en mer realistisk åskådning. Som exempel på detta nya synsätt anförs att kulturutskottet år 1976 (KrU 1976/77: 19) medgivit att de medicinskt sakkunniga remissinstanserna inte haft möjlighet att bygga sina uttalanden på någon ingående inventering av eventuella boxningsskador.

1.7 Ny undersökning anordnad av Svenska boxningsförbundet

Svenska boxningsförbundet avser att i samarbete med neurologiska eftervårdsavdelningen på Sköndals sjukhus genom överläkaren Karl-Axel Melin föranstalta om en neurologisk undersökning av nybörjarboxare medelst EEG-prov. Undersökningen, som är longitudinell, skall utföras årligen och därutöver om så påfordras. Det bör noteras att Melin redan åren 1950—51 i nära samverkan med Svenska boxningsförbundet tillsammans med Larsson L.-E., Nordström-Öhrberg G., Silfverskiöld B. P. och Öhrberg K. utförde undersökning i nära anslutning

till match. Ifrågavarande undersökning var den första större EEG-undersökningen av boxare i omedelbar anslutning till match i världen. Se *Acta Psych. et Neurol. Scand.* 1954, Suppl. 95. Den nya undersökningen kommer inledningsvis under en försöksperiod att vidtas inom stockholmsområdet, men Svenska boxningsförbundet överväger att låta undersökningar av denna art ingå som ett obligatoriskt led i startboks-kontrollen över hela landet.

B. *Boxningens säkerhetsföreskrifter*

När den professionella boxningen förbjöds år 1969 intog statsmakerna den ståndpunkten att amatörboxningen inte borde förbjudas. Det förutsattes därvid att vissa av en nordisk kommitté föreslagna säkerhetsföreskrifter skulle genomföras utan något väsentligt undantag. Om den förutsättningen inte uppfylldes, eller om det visade sig att föreskrifterna inte i tillräcklig grad undanröjde hälsoriskerna, borde beslutet att inte förbjuda amatörboxningen omprövas.

I motion 1975/76: 185 har påståtts att de förutsatta säkerhetsföreskrifterna inte följts.

Svenska boxningsförbundet framhåller att detta påstående är oriktigt.

Svenska boxningsförbundet har såvitt avser säkerhetsföreskrifter vid varje tillfälle handlat helt i enlighet med myndigheternas ståndpunkter.

Det skall understrykas, vilket i och för sig ligger i öppen dag, att Svenska boxningsförbundet ser som sin främsta uppgift att värna om den enskilde boxarens säkerhet och att eliminera hälso- och skaderisker.

Det bör antecknas att Naumann sammanfattat att inom svensk amatörboxning reglerna följs noggrant och kontrolleras av speciellt utbildade domare. Jfr ovan angivet betänkande under A 1.

Svenska boxningsförbundet lämnar här en redogörelse av den faktiska tillämpningen av de säkerhetsföreskrifter som förutsatts av ifrågavarande myndigheter. I förekommande fall ger vi samtidigt — i enlighet med Nordiska rådets begäran — vår syn på dessa säkerhetsföreskrifter.

1. *Åldersgräns*

Kommittén föreslog att åldersgränsen för deltagande i amatörboxningstävlingar höjdes till minst 17 år.

Åldersgränsen för amatörboxning år 1969 var 15 år. I anslutning till kommitténs rekommendation höjdes åldersgränsen år 1972 till 17 år.

Någon motsvarande höjning genomfördes inte i de övriga nordiska länderna. I stället har i Danmark en sänkning av tävlingsåldern gjorts från 15 till 10 år och i Norge från 16 till 13 år. I Finland bibehölls åldersgränsen 14 år fram till år 1977, då den sänktes till 11 år. Detta har

medfört att Sverige har kommit i en negativ särställning, framför allt när det gäller det internationella tävlingsutbytet.

Svenska boxningsförbundet har kunnat konstatera att 17-årsgränsen snarare var en säkerhetsrisk än en säkerhetsåtgärd och beslöt 1975, efter instämmande av Svenska läkaresällskapets idrottsmedicinska förenings styrelse samt efter kontakter med de övriga nordiska förbundens motsvarigheter, att hos riksidsrottsstyrelsen (RS) hemställa om godkännande av en sänkning av åldersgränsen till 15 år.

I 1969 års proposition uttalade departementschefen att det fick förutsättas att Sveriges riksidsrottsförbund (RF) fortlöpande följer Svenska boxningsförbundets verksamhet bland annat genom den regelgranskande funktionen.

Ansvarigt statsråd uttalade när idrottsutredningen antogs 1970 att idrottens interna administration överlämnas till RF.

Mot denna bakgrund godkände RS den 23 januari 1976 Svenska boxningsförbundets beslut att sänka åldersgränsen för tävlingsboxning till 15 år.

RF har konstaterat att åldersgränsen — 17 år — är ett handikapp för tävlingsboxningen och har vidare funnit att reglerna för 15- och 16-åringars deltagande ger avsett säkerhetsskydd.

Motiv för en lägre åldersgräns

Erfarenhetsmässigt är det önskvärt att en idrottsgren bör kunna utövas i tävlingsform för att fånga ungdomars intresse.

RF och Svenska boxningsförbundet delar inte läkarkommitténs uppfattning att 17-årsgränsen är en säkerhetsåtgärd utan hävdar, bland annat av följande skäl, att en sådan hög åldersgräns i stället utgör en säkerhetsrisk.

Det är viktigt att låta unga boxare skaffa sig matchrutin, eftersom förmågan att inhämta och omsätta sådan erfarenhet enligt all expertis är betydligt större i 15-årsåldern än i 17-årsåldern. Denna rutin är av avgörande betydelse vid framtida junior- och seniormatcher. De boxare som inte har haft möjlighet till matchrutin är avsevärt handikappade i jämförelse med dem som förvärvat sådan och är därigenom utsatta för större skaderisk. Resultatet av juniorlandskamperna mot de nordiska länderna har visat hur stor betydelse matchrutinen har. Det kan påpekas att just den större inlärningsförmågan hos yngre utövare av sporten var motivet till att de flesta europeiska nationer under de senaste åren har sänkt åldern för tävlingsboxning.

Det skall vidare påpekas att det inte föreligger någon risk för att okunniga, oförsiktiga eller tekniskt dåligt tränade boxare tillåts att tävlingboxa.

En förutsättning för att få tävlingboxa är att vederbörande får en startbok, och startbok utdelas endast till aktiva medlemmar i hos Svens-

ka boxningsförbundet registrerad boxningsklubb. Boxningsklubbarna, som i landet uppgår till cirka 130 stycken för närvarande, har skyldighet att en gång varje år insända startböckerna för kontroll till Svenska boxningsförbundet, och i startböckerna anges även regler för hälsokontroll. Förutom de enskilda boxarna åligger det varje ledare inom respektive klubb att noggrant ta del av och följa reglerna för hälsokontrollen. Detta stadgas särskilt i de regler för klubbarna som Svenska boxningsförbundet utarbetat.

Svenska boxningsförbundet anordnar kontinuerliga kurser för ledare och tränare inom klubbarna, och även förekommer i detta hänseende ett rikt internationellt utbyte. Det är allmänt omvittnat att ledare och tränare inom boxningssporten håller en mycket hög nivå jämfört med motsvarande funktionärer i andra idrotter.

I avsikt att minska skaderisken vid juniorboxningar har Svenska boxningsförbundet infört speciella säkerhetsföreskrifter för 15—16-åringar:

- Ansatser till okontrollerad boxning skall omedelbart stoppas.
- Boxarnas vikt skall anpassas till varandra.
- Den s. k. juniorregeln gäller, dvs. att knock-out och det faktum att ringdomaren stoppar matchen inte är vinnande moment.
- 15—16-åringar boxas 3 ronder om 2 minuter i stället för 3 ronder om 3 minuter.

Svenska boxningsförbundet har undersökt hur andra europeiska förbund och dess medicinska kommittéer ser på frågan om en nedre åldersgräns för deltagande i tävlingsboxning. Svar erhöles från åtta förbund. Av svaren framgår

- att minimiåldern varierar mellan 9—14 år;
- att inget förbund har så stränga säkerhetsbeskrämmelser som det svenska;
- och att ingen av förbundens läkarkommittéer har haft någon erinran mot sina respektive förbunds nedre åldersgräns.

Tendensen vad gäller åldersgränsen i boxning har varit sjunkande. Vid tidpunkten för den nordiska läkarkommitténs utredning var den 14 år i Finland och 16 år i Danmark, Norge och Sverige. I Danmark erfor man att det var en för hög åldersgräns, varför man sänkte den till 10 år — enligt uppgift med Sundhedsministeriets goda minne. Liknande erfarenheter har man vunnit i Finland och Norge. I Finland sänkte man så sent som år 1977 åldern från 14 till 11 år. I Norge är gränsen för närvarande 11 år.

De svenska juniorboxarna är därför på grund av den högre åldersgränsen för tävlingsboxning avsevärt handikappade i tävlingsutbyte inom Norden.

Särskilt framhåller således Svenska boxningsförbundet vikten av att våra unga idrottsmän ej hämmas i den motoriska utvecklingen.

Med motorisk utveckling menas hjärnans och nervsystemets utveckling och därmed hur individens rörelse utvecklas och anpassas till olika situationer.

Den motoriska utvecklingen börjar i hjärnan och fortsätter sedan längs ryggmärgen. I armar och ben sker utvecklingen från kroppen och ut mot fingrar och tår. De första rörelserna blir därför s. k. massrörelser, då samspel saknas mellan kroppsdelarna, beroende på att nervtrådarna är dåligt isolerade från varandra. Först i 3—6-årsåldern börjar finmotoriken att utvecklas, t. ex. förmågan att utföra finare fingerarbete.

Den optimala åldern för all motorisk inlärning är enligt vetenskapens ståndpunkt 10—12-årsåldern. Detta talar för att boxningsaktiviteten bör inledas så tidigt som möjligt, varvid märks att tävlingsmomentets betydelse som drivfjäder ej får underskattas.

Ytterligare märks att den unga människans nervsystem har en större formbarhet än den äldres. Detta medför att individen har lättare att lära in olika rörelser. Det är därför väsentligt att ge ungdomen möjligheter att pröva på olika rörelseformer. Dels ernås en möjlighet till allmän rörelseträning som är värdefull i vuxen ålder, dels ökar möjligheten att finna "den egna grenen". Rörligheten avtar med åldern. Att rörlighetsomfånget hos unga människor är stort beror på att ledbanden och muskulaturen är elastiska och ger efter vid rörelse. Fram till 10—12 års ålder behålls denna rörlighet i leden. Därefter avtar rörligheten hos de flesta, särskilt gäller detta för pojkar. En av orsakerna till detta är att bindväv växer runt eller eventuellt in i leden vid minskad fysisk aktivitet.

Se i dessa frågor främst professor Dieter Ungerers arbete: *Leistungs und Belastungs Fähigkeit im Kindes- und Jugend Alter.* (Schriften Reihe zur Praxis der Leibes Erziehung und des Sports. Band nr 15.)

Även professor Lyderik Löfgren, Finland, har uttalat att den motoriska inlärningen är effektivast i 10-årsåldern. Löfgren är professor i kirurgi och ortopedik samt medlem i The Medical Commission of AIBA.

Ingen annan disciplin ansluten till RF har sådana åldersrestriktioner varom för boxningen är fråga. Vi menar således att anpassning bör ske till de regler som gäller för övriga nordiska länder. Det är naturligtvis önskvärt med en enhetlig tillämpning av dessa för boxningen så viktiga regler.

2. *Minimum av skicklighet*

Boxningen präglas som idrott i osedvanligt hög grad av begreppet fair play. Den svenska boxningssportens erfarna ledare och tränare tillser att matcher mellan ojämnare boxare icke tillåts. Regelmässigt tillåts inte en nybörjare i Sverige att delta i tävlingsboxning förrän han tränat regelbundet cirka 1/2 år samt därvid ådagalagt nödvändiga kunskaper, anlag och omdöme. Före första matchtillfället äger särskilt skicklighetsprov rum i den egna klubben.

3. *Antalet tävlingar per år*

Skrivna regler saknas i denna fråga. Emellertid kan konstateras att endast ett fåtal elitboxare har mer än 20 tävlingstillfällen per år. En medelgod boxare går cirka 10 matcher per år.

4. *Antalet matcher per dag*

Endast i undantagsfall och endast under mästerskapstävlingar med avsevärt deltagarantal går en boxare mer än en match per dag. För den enskilde boxaren blir det regelmässigt aktuellt med en mästerskapstävling — Svenska mästerskap eller motsvarande — per år.

5. *Jämbördig matchning*

Svenska boxningsförbundet hänvisar här till vad vi anfört under punkten 2. Tilläggas bör att reglerna om skilda viktklasser motverkar ojämbördig matchning. För närvarande tillämpas i Sverige följande viktklasser:

- Lätt flugvikt, under 48 kilo
- Flugvikt, 48—51 kilo
- Bantamvikt, 51—54 kilo
- Fjädersvikt, 54—57 kilo
- Lättvikt, 57—60 kilo
- Lätt weltervikt, 60—63,5 kilo
- Weltervikt, 63,5—67 kilo
- Lätt mellanvikt, 67—71 kilo
- Mellanvikt, 71—75 kilo
- Lätt tungvikt, 75—81 kilo
- Tungvikt, över 81 kilo

Inom den europeiska boxningsunionen — EABA — kommer emellertid från och med Europamästerskapen 1979 att tillämpas även klassen supertungvikt för boxare vägande över 91 kilo.

6. *Läkarens befogenheter under boxningstävlingar*

Som ovan angivits tillåts en boxare icke att tävla förrän han undersökts av läkare i samband med utfärdande av startbok. Reglerna är här rigorösa, och jämfört med andra idrotter mycket rigorösa, men genomgås icke närmare i detta sammanhang.

En legitimerad läkare skall vara närvarande under varje boxningstävling och under hela tävlingen och får icke lämna tävlingsplatsen förrän han sett sista matchen till slut samt samtliga boxare som deltagit i tävlingen. Läkaren äger rätt att direkt ingripa i matchen och äger även rätt att stoppa denna. Detta är en speciell svensk regel. Läkaren handlar här självfallet under sedvanligt yrkesansvar.

7. *Läkarens speciella utbildning*

För närvarande saknas särskild utbildning av idrottsläkare. Dock utreds frågan av RF.

8. *Instruktion för domare*

Svenska boxningsdomare håller genomgående en mycket hög klass, och deras verksamhet omfattas av mycket utförliga och rigorösa bestämmelser. Det skulle här föra för långt att närmare gå in på dessa, vilka förutsätts väl kända för Nordiska rådet.

Det skall erinras om att i ringdomarens åligganden ingår att förhindra en svag boxare från överdriven och onödigt hård boxning, att tillse att regler och bestämmelser strängt tillämpas, att ha kontroll över matchens alla situationer, att bryta en match när han anser den för ensidig, att avsluta en match när en av boxarna har ådragit sig en skada, att utdela tillsägelse eller stoppa boxningen under pågående match och utdela varning till boxare för förseelser eller av annat skäl för att "fair play" skall råda eller för att försäkra att reglerna efterlevs, att diskvalificera en boxare som inte omedelbart rättar sig efter domarens order samt att med eller utan föregående varning diskvalificera en boxare som begår en förseelse ("foul").

9. *Startbok*

Startbok infördes år 1953 i Sverige. Enligt Naumann (a. a. s. 20) ägde därmed en avgörande ändring rum i svensk amatörboxnings karaktär. Vidare framhåller Naumann att ingen annan idrottsgrupp torde vara så övervakad som boxarna. Genom att alla tävlingsresultat redovisas till Svenska boxningsförbundet och alla startböcker regelbundet granskas åstadkommes en central insyn liksom samstämmighet i praxis hos landets olika klubbar och distrikt. Se i övrigt ovan.

10 och 11. *Karantänbestämmelser och läkarkontroll efter karantän (avstängning)*

I Sverige tillämpas karantän och läkarkontroll efter karantän inte endast efter knock-out utan även eljest när så av medicinska skäl påfordras. Som exempel anförs att samtliga boxare i Svenska ungdomsmästerskapen med tre eller flera tävlingstillfällen av preventiva skäl automatiskt avstängdes för en tid av två veckor.

En boxare som blivit utslagen i en match tillåts icke delta i någon tävlingsboxning under en period av minst fyra veckor därefter. En boxare som blivit utslagen två gånger under en period av tre månader får icke tävla inom tre månader från det sista tillfället, och blir boxaren utslagen tre gånger under 12 månader får han icke tävla under det närmaste året efter sista utslagningstillfället. Innan en boxare får delta i tävling efter avstängning enligt ovan måste han undersökas av en legitimerad läkare, genomgå specialundersökning och befinnas lämplig för tävlingsboxning.

12. Uteslutning från tävlingsboxning

Regler om uteslutning av tävlingsboxare finns i Sverige. Dock har det endast i ett fåtal fall varit nödvändigt att tillämpa dessa regler. Det kan i sammanhanget erinras om att Svenska boxningsförbundets styrelse äger rätt att utgallra uppenbart okvalificerade boxare vid mästerskaps-tävlingar.

13 och 15. Ringunderlag och boxningshjälpl

Svenska boxningsförbundet anser att boxningshjälmen är onödig och endast till nackdel för idrottens utövande om tillfredsställande ringunderlag anordnas. Såvitt vi kan bedöma skyddar nämligen hjälmen endast mot skador uppkomna vid fall mot golvet.

Vi åberopar här vad professor Lyderik Löfgren uttalat i *European Boxing Magazine* 1977, sid. 19. Löfgrn konkluderar följande:

1) The headgear could protect against severe injuries to the skull and brain which seem to occur mostly when the boxer falls backwards from a blow and strikes his occiput against the floor.

2) This statement, however, is valid only if the headgear is constructed in another way than the headgear of today.

3) The headgear of today will very often slide down the face disturbing the boxer in action.

4) The headgear would have to be constructed so heavy that the character of boxing as it is known today would entirely change.

Ytterligare åberopas att Naumann (a. a. s. 25) uttalat att hjälmen kan vara av visst värde vid fall mot golvet, men att den i övrigt ej torde utgöra något speciellt skydd. Vidare framhåller Naumann att användning av huvudskydd torde kunna invagga boxaren i en falsk säkerhets känsla.

Överläkare Olof Lindblad har i yttrande till Svenska boxningsförbundet den 19 januari 1979 i allt väsentligt anslutit sig till ovan angivna synpunkter.

Svenska boxningsförbundet önskar för egen del påtala följande nackdelar förenade med användning av boxningshjälpl i det att boxare med hjälm får ta emot fler slag mot huvudet:

1) Genom hjälmens applicering blir träffytan större, varvid antalet slag mot huvudet ökar.

2) På grund av hjälmens konstruktion begränsas seendet i vissa avseenden (split-vision).

3) I matchmoment tvingas boxaren rätta till hjälmen, varvid koncentrationen störs.

4) Boxare försedd med hjälm blir mer sårbar genom att huvudet och nacken hålls i en onaturlig position. Genom att synfältet på grund av boxningshjälmen blir begränsat framåt/uppåt, tvingas boxaren att hålla hakan högre.

5) Risken är stor för att hjälmen invaggar boxaren i en falsk säkerhet.

6) Genom hakremmens applicering på halsen ökar risken för skador på struphuvud och hals när hakremmen sträcks vid träffar mot boxningshjälmen.

7) Genom att svenska boxare använder sig av hjälm försvåras utbytet med andra länder. — — —

Svenska boxningsförbundet får således hemställa att Nordiska rådet uttalar att medicinska skäl ej talar för användning av boxningshjälm.

Svenska boxningsförbundet har vid statens väg- och trafikinstitut, trafikant- och fordonsavdelningen, låtit verkställa en utredning genom försök med boxningsgolv och hjälmar. Utredningen är ännu icke färdigställd, men en delredovisning har skett den 26 mars 1979. Det skall understrykas att utredningen visar ringgolvet och boxningshjälms skyddseffekt vid de utomordentligt sällsynta fall — överhuvudtaget är inget känt i Sverige under senare tid — då en boxare faller direkt och handlöst och där huvudet först träffar ringgolven — fritt fall. Boxningshjälms skyddseffekt vid ett sådant teoretiskt fall kan nära nog helt ersättas av en annan utformning av ringgolvet. Det så kallade "Severity Index" kan redan genom anbringande av 20 mm gummitrall, alternativt 20 mm Divinycell, nedbringas för barhuvad boxare under vad som i dag gäller för boxare försedd med hjälm. Används i stället 40 mm Divinycell som ringgolvsunderlag är skillnaden i Severity Index mellan barhuvad och hjälmförsedd boxare försumbar (366 respektive 304).

Svenska boxningsförbundets styrelse har den 28 mars 1979 beslutat att begära anslag för fortsatt forskning så att ett provgolv kan byggas, vilket är en förutsättning för att den praktiska tillämpningen av ett nytt ringgolv kan studeras.

14. *Handskar*

I Sverige används 10 ounces handskar, medan 8 ounces handskar används i de flesta andra länder. Svenska boxningsförbundets styrelse har beslutat att ansöka om medel för vetenskapliga undersökningar huruvida det är av någon medicinsk betydelse huruvida 10 ounces eller 8 ounces handskar används.

16. *Underlivsskydd och tandskydd*

I Sverige är underlivsskydd obligatoriskt, medan tandskydd trots att det inte är föreskrivet ändock används regelmässigt.

C. *Sammanfattning*

Svenska boxningsförbundet tillstyrker således varmt att enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning i Norden snarast möjligt kommer till tillämpning. Vi ansluter oss helt till medlemsförslaget, vari framhålls att likartade regler avseende amatörboxning bör gälla i de nordiska länderna. Svenska boxningsförbundet anser det riktigt och realistiskt att som förslagsställarna verka för en praktiskt genomförbar lägre åldersgräns som kan göras enhetlig i samtliga nordiska länder.

Svenska boxningsförbundet understryker, att de strikta säkerhetsbestämmelser under vilka svensk amatörboxning bedrivs gör allt tal om förbud mot amatörboxning i Sverige verklighetsfrämmande.

Svenska boxningsförbundet biträder således fullt ut förslagsställarnas hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att enhetliga säkerhetsföreskrifter för amatörboxning genomförs i Norden.

Stockholm den 30 mars 1979

Björn Rosengren
Ordförande i styrelsen för
Svenska boxningsförbundet

Bengt Sternung
Sekreterare

Medlemsförslag

om en övergripande konvention angående tillgodoräknande av tjänstgöring i annat nordiskt land för löne- och andra förmåner

(Vückett av Johannes Antonsson, Ilkka-Christian Björklund, Nils Dahllman, Kristian Gestrin, Asbjörn Haugstvedt, Ilkka Kanerva, Bror Lillqvist, Jan-Ivan Nilsson, Petter Savola, V. J. Sukselainen, Erkki Tuomioja och Raino Westerholm)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

I princip finner NFS det önskvärt, att tjänstgöring i annat nordiskt land kan tillgodoräknas vid fastställelse av löne- och andra anställningsförmåner. Det förefaller således naturligt att tillgodoräkna tjänstgöring och praktiktid inom de nordiska länderna i den mån arbetet respektive praktiken kan bedömas ha likvärdigt innehåll. I realiteten kan det dock visa sig lättare att komma fram till regler för tillgodoräknande av tjänstgöringstider inom den offentliga sektorn än inom den privata sektorn.

NFS önskar med hänvisning till förslagsställarnas uttalande vad gäller pensionsförmåner påpeka, att regering av pensionsförhållandena i dag sker med beaktande av den nordiska sociala trygghetskonventionen och att där icke omedelbart kan anses föreligga behov av förändringar av gällande bestämmelser. Trygghetskonventionens bestämmelser innebär således rätt till utbetalning av tilläggspension från intjäningslandet oavsett om vederbörande har flyttat till annat nordiskt land. Bestämmelserna kan därför redan nu anses säkra att ingen avstår från att flytta mellan de nordiska länderna av fruktan för att mista intjänad pensionsrätt.

NFS ser dock gärna att de problem som förorsakas av bristande rätt till tillgodoräkning av års- och ålderstillägg på lönen avhjälpes genom en övergripande konvention av föreslagna art.

Vissa problem bör dock värderas närmare innan en sådan konvention antas. Förslagsställarna nämner således problem som uppkommer genom skillnader i semesterlagstiftningen. NFS finner icke att dessa problem kan lösas utan en närmare granskning.

NFS önskar, med syfte att få till stånd en värdering av sistnämnda fråga samt andra frågor som i praktiken kan visa sig svåra att lösa genom en övergripande konvention, begära att Nordiska rådet, i samband med att en eventuell rekommendation översändes till Nordiska ministerrådet, hemställer att förslaget görs till föremål för diskussion med arbetsmarknadsparterna såväl på nationellt som nordiskt plan innan en slutgiltig konvention antas av Nordiska ministerrådet.

Stockholm den 10 juli 1979

Nordens fackliga samorganisation

Sten Lindahl

Nordiske Lærerorganisationers Samråd (NLS):

I bemærkningerne til medlemsforslaget påpeges, at arbejdstagere, specielt lærere og skoleforvaltningspersonale, der efter nogle års tjeneste i andet nordisk land ønsker at vende tilbage til hjemlandet, ofte må imødegå en betragtelig indtægtsnedgang, fordi den tjeneste, de har udført, ikke tilgodesregnes ved indtræden i tjeneste i hjemlandet. I en række tilfælde har dette medført, at de pågældende har måttet opgive hjemreise.

Samrådet kan hertil oplyse, at dette forhold tillige har medført, at mange lærere har opgivet at rejse ud til tjeneste i andet nordisk land. Selv om de har været stærkt interesserede i at tage sådan tjeneste i nogle år, har udsigten til, at de ved senere hjemkomst skulle se sig distanceret lønmæssigt og på andre måder i forhold til hjemmeblevne kolleger, afholdt dem fra at rejse ud.

En konvention med et indhold som det i forslaget anførte må antages at ville tilskynde myndighederne til i hvert land at gennemføre de konkrete bestemmelser, der for hvert land er nødvendige for opnåelse af ligestilling på det omhandlede område såvel mellem de lærere, der rejser ud fra det enkelte land, og dem, der bliver hjemme, som mellem de lærere, der fra hvert af de nordiske lande rejser ud til kortere eller længere tids tjeneste i et andet nordisk land.

Sådanne bestemmelser vil givetvis øge interessen for at rejse ud og derved være til væsentlig gavn for nordisk samarbejde i almindelighed og for fælles nordisk sprogforståelse i særdeleshed.

Samrådet, bestående af Danmarks Lærerforening, Lärarnas fackorganisation, Finland, Svenska Finlands lärarförbund, Samband Grunnskollakennara, Island, Landssamband Framhaldsskolakennara, Island, Norsk lærerlag, Svenska facklärarförbundet og Sveriges lärarförbund, kan derfor anbefale det foreliggende medlemsforslag til vedtagelse.

København, den 15. juni 1979

Voitto Ranne

Nordisk Akademikerråd:

Efter behandling i Nordisk Akademikerråds medlemsorganisationer, skal rådet udtale sin fulde støtte til Medlemsforslag A 548/s om en övergripande konvention angående tillgodoräknande av tjänstgöring i annat nordiskt land för löne- och andra förmåner.

Organisationerne henleder opmærksomheden på, at konventionens nærmere udformning såvel som opfølgningen i de enkelte lande kan nødvendiggøre, at organisationerne inddrages i forhandlingerne.

København, den 22. juni 1979

På Nordisk Akademikerråds vegne

Bent Nyløkke Jørgensen

Knud Bent Hey

D a n m a r k

Justitsministeriet:

I den anledning skal man meddele, at justitsministeriet ikke kan gå ind for forslaget, for så vidt det efter sin generelle affattelse må antages også at omfatte sådanne ansættelser, som efter retsplejelovens §§ 43, 104 og 119 i visse tilfælde er en betingelse for at blive dommer, anklager eller advokat. Justitsministeriet skal derfor henlede opmærksomheden på, at forslaget i givet fald bør præciseres.

Forslaget giver ikke i øvrigt justitsministeriet anledning til bemærkninger.

København, den 5. juli 1979

P. m. v.

E. b.

E. Schydt

Indenrigsministeriet:

I denne anledning skal man meddele, at forslaget ikke giver indenrigsministeriet anledning til bemærkninger.

København, den 17. maj 1979

P. m. v.

E. b.

P. Thornit

Lønnings- og pensionsdepartementet:

I denne anledning skal man meddele, at finansministeriet ikke vil kunne anbefale en så generelt formuleret konvention. Man er dog naturligvis parat til at tage spørgsmålet op til fornyet overvejelse, såfremt det præciseres, hvilke grupper og hvilke rettigheder der tænkes på.

Der vedlægges fotokopi af skrivelser af 17. maj 1979 og 5. juli 1979 fra henholdsvis indenrigsministeriet og justitsministeriet (*se oven*).

København, den 27. juli 1979

P. m. v.

E. b.

Torben Møller

Københavns Magistrat:

— — — skal man meddele, at der ikke i det fremsendte materiale findes tilstrækkeligt grundlag for at afgive en udtalelse.

København, den 18. juli 1979

P. o. v.

Flemming Sarroe

N. Skov

Frederiksberg Kommune:

— — — skal man meddele, at Frederiksberg Kommune ikke har bemærkninger til det nævnte forslag, som henhører under aftale- og overenskomstforholdene på arbejdsmarkedet, og som i givet fald bør rejses fagpolitisk af organisationerne.

København, den 13. juli 1979

Jørgen Foërsom

P. Kolringen

Amtsrådsforeningen i Danmark:

— — — skal man meddele, at Amtsrådsforeningen ikke finder, at der i det fremsendte materiale er tilstrækkeligt grundlag for at afgive en udtalelse.

København, den 18. juli 1979

P. f. v.

E. b.

Tom Mogensen

Kommunernes Landsforening:

— — — skal man meddele, at Kommunernes Landsforening ikke finder, at der i det fremsendte materiale er tilstrækkeligt grundlag for at afgive en udtalelse.

København, den 27. juni 1979

Herluf Ibsen

Lilian Friis

Dansk Arbejdsgiverforening:

 Det kan oplyses, at vi på det foreliggende grundlag ikke mener at kunne tage stilling til problemet.

Vi skal dog fremkomme med den bemærkning til sagen, at det er vor opfattelse, at en generel ordning ikke kan gennemføres ud fra så løs en målsætning som skitseret i forslaget.

Endelig er det efter vor mening vanskeligt at overskue følgerne i relation til de offentretlige sociale reguleringer, såfremt et princip som det foreslåede blev anvendt.

København, den 3. juli 1979

Dansk Arbejdsgiverforening

Hans Skov Christensen

Anne Birgitte Lundholt

Den almindelige danske Lægeforening henviser i skrivelse den 18 september 1979 till yttrande av den 27 augusti 1979 från Foreningen af yngre Læger (se nedan).

Foreningen af yngre Læger:

For yngre læger har de eksisterende ordninger vedr. accept af faglig anciennitet og faglig kompetence ikke givet anledning til de store problemer. Læger, der har aflagt eksamen i et andet nordisk land, kan efter reglerne om fællesnordisk arbejde for læger, jvf. Udenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 73 af 20. september 1966, opnå autorisation som læge i Danmark, når de har bestået visse tillægsprøver til komplettering af deres uddannelse såsom kendskab til dansk medicinallovgivning. Desuden har yngre danske læger kunnet få godskrevet lægeligt arbejde i de øvrige nordiske lande i uddannelsen til selvstændigt virke som læge og i uddannelsen til alment praktiserende læge (Indenrigsministeriets bekendtgørelser nr. 551 og 553 af 25. november 1976 med senere ændringer).

Egentlige problemer har der for yngre læger været på områderne:

- a) pensionsordninger
- b) skatteregler.

De nordiske pensionsordninger for akademikere er ikke ens. I Danmark har tjenestemænd en dyrtidsreguleret tjenestemandspension, der udgør ca. 2/3 af slutlønnen ved opnåelsen af den normale pensionsalder. Overenskomstansatte akademikere — herunder yngre læger — har en kapitalpension (d. v. s. den udbetalte pensions reelle købekraft ved pensionsalderens indtræden vil afhænge af inflationsraten i indbetalingsperioden, de foretagne indbetalinger i den erhvervsaktive periode samt bonustilskrivninger). Sverige, der har størst interesse for yngre læger, har ikke samme system, men derimod en tjenestemandslignende pensionsordning, der er skattefinansieret, for alle akademikere i offentlig tjeneste. De svenske regler indeholder desuden en bestemmelse om, at man ikke er berettiget til pension førend efter mindst 3 års ansættelse.

Hidtil har der endnu ikke — os bekendt — været tilfælde, hvor læger, der både har haft ansættelse i Danmark og Sverige, har nået pensionsalderen og således har ret til at oppebære pension fra begge lande. Problemstillingen vil blive aktualiseret i de kommende årtier, og efter vor opfattelse må målet med en fællesnordisk samordning af pensionerne være, at ingen akademiker stilles ringere, end hvis vedkommende hele sit liv har haft arbejde i hjemlandet eller opholdslandet. Konkret kan man pege på en samordning af pensionsordningerne ved etablering af godtgørelsesregler mellem de forskellige pensionssystemer, således at overflytning af medlemmer kan ske uden karenstid og forringelse af den påbegyndte pensionsform.

I bestræbelserne på at virkeliggøre et fælles arbejdsmarked i Norden er der allerede sket store fremskridt med hensyn til samordningen af beskatningen i de deltagende lande. Der er gennemført dobbeltbeskatningsaftaler, der sikrer mod en urimelig beskatning af indtægter optjent

i et andet nordisk land. For yngre læger, der arbejder i Sverige, med bopæl i Danmark har der dog været visse problemer. Det er eksempelvis ikke muligt at fradrage renter til danske kreditorer i den indtjente indkomst. Vi skal henstille, uden at ønske at gribe ind i suveræne staters ret til at føre finans- og fordelingspolitik, at udformningen af skattereglerne i de nordiske lande ikke kommer til at virke mobilitetshindrende på det fællesnordiske arbejdsmarked.

København, den 27. august 1979

Gerner Carlsson

Dansk Sygeplejeråd:

— — — Der var enighed om at støtte forslaget, idet dette helt er i overensstemmelse med de bestræbelser, Dansk Sygeplejeråd i øvrigt udøver med henblik på medregning af anciennitet optjent i udlandet.

København, den 28. mai 1979

For Dansk Sygeplejeråd

Eva Holm Christensen

Sekretariatschef

Helle Leegaard

Dansk Tandlægeforening har i skrivelse den 27 juni 1979 förklarar sig tillstyrka medlemsförslaget.

Danske Fysioterapeuter:

Danske Fysioterapeuter har med Amtsrådsforeningen i Danmark indgået aftale vedrørende udenlandsk uddannede fysioterapeuter, (se *Bihang*) (cirkulære nr. 140 af januar 1978).

Herudover er der ifølge overenskomst mellem Danske Fysioterapeuter og Amtsrådsforeningen i Danmark m. fl, jvf. § 4, stk. 1 f, indgået aftale om at: ”Ved fastansættelse af lønanciennitet for fysioterapeuter, der ansættes i henhold til nærværende overenskomst, medregnes tidligere beskæftigelse som månedslønnet fysioterapeut . . . . ved . . . .

f) andre institutioner, herunder institutioner i udlandet . . . . såfremt parterne i det enkelte tilfælde er enige om at arbejdet/uddannelsen har været af en sådan karakter, at fysioterapeuten herved har erhvervet samme uddannelse og rutine, som forudsættes erhvervet ved arbejde ved de under a)—e) nævnte institutioner.”

Dette vil i praksis sige, at fysioterapeuter fra de andre nordiske

lande, som kommer til Danmark for at udføre månedslønnet arbejde som fysioterapeut, i 3 måneder aflønnes på begyndelsesløn (16. skatetrin), hvorefter pågældende har mulighed for at få løntillæg efter anciennitet erhvervet i hjemland, eller i tilfælde af ophold i andet nordisk land med månedslønnet fysioterapeutarbejde her, kan anciennitet herfra medregnes.

Foreningen Danske Fysioterapeuter skal med hensyn til det foreliggende forslag udtale, at vi i princippet vil anbefale fremme af forslaget, men bemærke, at det således som forholdene er i dag, er aftalestof imellem foreningen og de berørte arbejdsgiverorganisationer.

København, den 15. juni 1979

Inger Brøndsted

BIHANG

Aftale med Amtsrådsforeningen i Danmark:

Aflønning af udenlandsk uddannede fysioterapeuter

Efter forhandling med Danske Fysioterapeuter er fastsat følgende regler for aflønning af udenlandsk uddannede fysioterapeuter, idet bemærkes, at en forudsætning for beskæftigelse ved en dansk institution er, at den udenlandsk uddannede fysioterapeut har opnået enten

- a) dansk autorisation eller
- b) en tilladelse af Sundhedsstyrelsen til midlertidig beskæftigelse som fysioterapeut.

A. Udenlandsk uddannede fysioterapeuter, der har opnået dansk autorisation

Reglerne i den til enhver tid gældende overenskomst mellem Danske Fysioterapeuter og Amtsrådsforeningen i Danmark vedrørende løn- og arbejdsforhold for fysioterapeuter anvendes i fuldt omfang.

B. Udenlandsk uddannede fysioterapeuter, der med Sundhedsstyrelsens tilladelse midlertidigt beskæftiges som fysioterapeut uden at have opnået dansk autorisation

Under *de første 3 måneders* ansættelse aflønnes udenlandsk uddannede fysioterapeuter efter nævnte overenskomsts lønramme a, 1. løntrin, uanset eventuel tidligere tjeneste i udlandet. Pensionsbidrag tilbageholdes, og pensionstilskud ydes med henholdsvis 5 % og 10 %, og beløbene indbetales på sædvanlig vis til Pensionskassen for Terapiassistenter.

Efter 3 måneders ansættelse finder aflønning sted efter reglerne i overenskomsten, således at der kan tillægges de pågældende fysioterapeuter anciennitet for tidligere tjeneste. Med hensyn til spørgsmålet, om disse ansættelser kan godkendes som anciennitetgivende, gælder reglerne i overenskomstens § 4, stk. 1, pkt. f.

Januar 1978

Jens M. Nielsen
Lønudvalgsformand

Karlo Hansen

Finland**Utrikesministeriet:**

— — — kan utrikesministeriet konstatera att i vissa fall har tjänstgöring i ett nordiskt land redan tidigare jämförts med tjänstgöring i ett annat med tanke på lön och andra fördelar. Sålunda sägs det i 11. paragrafen i det avtal om Nordiska ministerrådets sekretariat och deras rättsliga ställning, vilket slöts den 12.4.1973 i Oslo mellan Finland, Island, Norge, Sverige och Danmark, att varje land som undertecknar avtalet förbinder sig att bevilja sin personal 4 års tjänstledighet för tjänstgöring i sekretariatet och att räkna tjänstgöringen där dem till godo på samma sätt som om tjänstgöringen skett i hemlandet. Utrikesministeriet anser att man kan stöda principen att tjänstgöring i ett nordiskt land är likvärdig med tjänstgöring i ett annat med tanke på kompetens, lön, pension och andra fördelar som ansluter sig till befattningen.

Det finns alltså enligt utrikesministeriets uppfattning ingenting som hindrar Nordiska rådet från att rekommendera Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att få till stånd ett allmänt avtal, som skulle garantera medborgarna i de nordiska länderna rätt att räkna tjänstgöring i ett annat nordiskt land till godo med tanke på lön och andra fördelar.

Eftersom frågan också ansluter sig till finansministeriets verksamhetsområde, anser utrikesministeriet att finansministeriets utlåtande i saken vore önskvärt.

Helsingfors den 5 juli 1979

Pekka J. Korvenheimo
Tjf. avdelningschef

Raimo Salmi
Byråchef

Justitieministeriet¹:

Grundavtalet om den gemensamma nordiska arbetsmarknaden är den även i det remitterade medlemsförslaget nämnda överenskommelsen mellan Finland, Danmark, Norge och Sverige om gemensam arbetsmarknad av år 1954 (FördrS/22/54). Överenskommelsens syfte är att främja möjligheten till fri rörlighet för arbetskraften mellan de nordiska staterna. I de fördragsslutande staterna skall enligt avtalets 1:a artikel icke krävas arbetstillstånd för medborgare från någon av de övriga fördragsslutande staterna. Överenskommelsen skall enligt det till densamma fogade protokollet icke utgöra hinder för att det i varje fördragsslutande stat kan finnas bestämmelser i kraft angående anställ-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ning av utlänningar vid företag eller i verksamhet, för vilken kräves koncession eller i yrke, för vars utövande kräves av myndighet utfärdat tillstånd.

Överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad innehåller inte direkta stadganden om förmåner vid anställningsförhållande och inte heller annars om anställningsvillkoren. Av överenskommelsen framgår dock strävan till likställd behandling av nordiska medborgare på arbetsmarknaden i andra nordiska länder. Enligt överenskommelsens 8:e artikel, moment a) får icke i fördragsslutande stat gällande bestämmelser angående arbetsmarknaden försätta medborgare i de övriga fördragsslutande staterna i oförmånligare läge än statens egna medborgare.

Den ovan refererade överenskommelsen gäller både den offentliga och privata sektorns arbetsmarknad och lika väl offentligrättsliga som privaträttsliga anställningar. I praktiken har överenskommelsens betydelse för de offentligrättsliga anställningarnas del blivit obetydlig. Detta har berott på behörighetskrav på medborgarskap, språkkunskaper och utbildning inom nationell lagstiftning.

I Finland kräves av den som blir utnämnd till statlig tjänst enligt regeringsformens 84 §, med några där nämnda undantag, finskt medborgarskap. Motsvarande stadgande gäller inte kommunala tjänster, men principen att offentlig makt i Finland kan utövas endast av finsk medborgare anses gälla också kommunala tjänster. Sedan kommunal rösträtt och valbarhet genomförts i Norden torde man kunna anse att medborgare från annat nordiskt land med kommunal rösträtt i Finland kan fungera i sådan kommunal tjänst, som inte innebär utövande av offentlig makt.

Enligt lagen (149/22) angående den språkkunskap, som erfordras för erhållande av sådan statstjänst som förutsätter vid universitet eller högskola avlagd slutexamen i allmänhet att den, som till tjänst utnämnes, fullständigt behärskar flertalets av inbyggarnas i ämbetsdistriktet språk. Åtminstone skall av honom fordras förmåga att förstå landets andra språk.

Angående sådana lärdomsprov som krävs för erhållande av statstjänst bestämmes enligt 85 § regeringsformen genom förordning, såvitt därom ej stadgats i lag. Med lärdomsprov avses här dock endast inhemska examina och studier. Justitiekanslern har också ansett, att jämförbarheten av utländska examina som sådana med inhemska examina i fråga om kompetensvillkoren för statstjänster kunde stadgas endast i lag. Angående kompetensvillkoren för lärdomsprov är det visserligen i de flesta fall möjligt att erhålla dispens.

Allmänna överenskommelser som främjar strävan till gemensam nordisk arbetsmarknad och som inte endast gäller en viss yrkesgrupp, är utom det ovannämnda grundavtalet konventionen mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige om social trygghet (FördrS 23/56) av

år 1955, den med stöd av denna konvention träffade överenskommelsen mellan Finland, Danmark, Norge och Sverige om bestämmelser för tillgodoräknande av avgifts- och arbetsperioder för arbetslöshetsförsäkrade, som flyttar mellan respektive länder (FördrS 41/59) samt överenskommelsen mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige om samordning av pensionsrätt enligt statliga pensionsordningar av år 1973 (FördrS 20/74). Av dessa har den förstnämnda d. v. s. den nordiska socialtrygghetskonventionen sedermera flera gånger reviderats.

Den nordiska socialtrygghetsöverenskommelsen gäller medborgarnas allmänna socialskydd och innehåller inte bestämmelser speciellt om förmåner vid anställningen. Med målsättningen att medborgare i ett av de fördragsslutande länderna i ett annat av länderna skall vara likställd med landets egna medborgare i förhållande till lagstiftningen om social trygghet, underlättar socialtrygghetsöverenskommelsen för sin del överflyttningen till arbetsmarknaden i ett annat nordiskt land.

Enligt artikel 2 i den ovannämnda överenskommelsen om arbetslöshetsförsäkring äger den som fullgjort avgifts- och arbetsperioder i ett av de avtalsslutande länderna rätt att genom överflyttning bli medlem av arbetslöshetsförsäkringen i ett annat av länderna, så snart han där erhållit avlönat arbete inom försäkringens område. Enligt avtalets 4:e artikel betraktas vid ansökan om ersättning avgifts- och arbetsperioder, som är tillgodoräkningsbara i de övriga avtalsslutande länderna, såsom fullgjorda i vistelseslandet.

Målsättningen i den ovannämnda överenskommelsen om statliga pensionsordningar är uttryckligen att övergång från anställning med statlig pensionsrätt i ett av de nordiska länderna till sådan anställning i något annat av länderna inte skall hindras av pensionshänsyn. Om någon innehaft anställning, som tillhör statlig pensionsordning i ett av de fördragsslutande länderna, och blir innehavare av dylik anställning i annat fördragsslutande land, skall med hänsyn till förekommande bestämmelser om anställningstid för att få pensionsrätt och liknande tidskrav den pensionsordning som omfattar den senare anställningen anses ha omfattat också den först avsedda anställningen. Om rätten att utfå pension eller familjepension börjar omedelbart efter avgång från anställning respektive anställningshavarens eller egenpensionärens dödsfall, skall sådan anställningstid som har tillgodoräknats för pension i tidigare anställning som omfattas av överenskommelsen tillgodoräknas som om anställningen hade omfattats av den pensionsordning enligt vilken pensionen utgår. I en bilaga till överenskommelsen finns en förteckning över de stadganden, vilka för varje fördragsslutande lands del åsyftas med begreppet statens pensionsordning.

Specialavtal om gemensam nordisk arbetsmarknad har träffats år 1965 för läkare (FördrS 25—26/66), år 1966 för tandläkare (FördrS 59—60/67), år 1968 för sjuksköterskor (FördrS 27—28/70), år 1969 för

farmaceuter (finländsk provisorsexamen) (FördrS 7—8/71) och år 1976 för fysioterapeuter (FördrS 35—36/78). Överenskommelsen om en gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare har reviderats år 1976 (FördrS 1—2/78).

Enligt 6:e artikeln i överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare bör läkare i fördragsslutande stat, som erhållit tjänst såsom läkare i annan fördragsslutande stat, vara likställd med läkare i sistnämnda stat såvitt angår rätt till lön och pension samt övriga med tjänsten förenade förmåner. Envar fördragsslutande stat förbinder sig enligt överenskommelsens artikel 7 att efter undertecknande av överenskommelsen vidtaga åtgärder för att i den mån så befinnes möjligt genomföra de ändringar i gällande bestämmelser, som är erforderliga för tillgodoseende av bl. a. den i artikel 6 angivna principen såvitt angår statliga civila tjänster, ävensom att i övrigt verka för att dessa principer vinner tillämpning jämväl i fråga om icke-statliga tjänster. Enligt 3 § lagen om godkännande av vissa bestämmelser i överenskommelsen om en gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare och tillämpningen av överenskommelsen måste medborgare från en annan fördragsslutande stat som innehar en läkartjänst i Finland, såvitt angår lön och andra förmåner anses vara likställd med finländsk läkare. Efter en sådan läkares dödsfall har hans förmånstagare, som är medborgare i en annan fördragsslutande stat, samma rätt till familjepension, begravningshjälp och ersättning för begravningskostnader som finsk medborgare.

Överenskommelserna om gemensam nordisk arbetsmarknad för tandläkare och sjuksköterskor och för båda överenskommelsernas del lagen om godkännande av vissa bestämmelser i dem samt tillämpningen av överenskommelsen följer samma principer som ovan redovisats för läkarnas del.

Enligt artikel 5 i överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad för farmaceuter som med stöd av överenskommelsen har erhållit tillstånd att inneha anställning som provisor på apotek i en av de fördragsslutande staterna, bör i princip vara likställda med farmaceuter utbildade i denna stat i vad avser lön och pension samt övriga med tjänsten förenade förpliktelser och rättigheter. Tidigare tjänst som farmaceut i en av de fördragsslutande staterna bör likställas med motsvarande tjänster i den stat, där vederbörande nu är verksam. Enligt överenskommelsens artikel 6 skall var och en av de fördragsslutande staterna i den utsträckning det är möjligt genomföra eller medverka till genomförandet av ändringar i gällande bestämmelser i överensstämmelse med de i artikel 5 angivna principerna.

Enligt artikel 6 i överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad för fysioterapeuter bör fysioterapeut i fördragsslutande stat, som erhållit tjänst i annan fördragsslutande stat, i princip vara likställd med fysioterapeut i sistnämnda stat såvitt angår rätt till lön och pen-

sion samt övriga med tjänsten förenade förmåner. Enligt överenskommelsens artikel 7 skall envar av de fördragslutande staterna i den mån så befinnes möjligt genomföra ändringar i gällande interna bestämmelser i överensstämmelse med de i artikel 6 angivna principerna såvitt angår statliga civila tjänster ävensom medverka till att dessa principer vinna tillämpning jämväl i icke-statliga tjänster.

I anslutning till de ovannämnda överenskommelserna om gemensam nordisk arbetsmarknad för vissa yrkesgrupper inom hälsovården är det ännu skäl att observera 1 § 2 mom. i lagen om utövande av veterinäryrket (423/41). Enligt denna kan jord- och skogsbruksministeriets veterinäravdelning på av det förordnade villkor berättiga en sådan veterinär i Sverige eller Norge, som sköter uppgifter motsvarande kommunal- eller stadsveterinärens uppgifter och vars verksamhetsområde gränsar till den finska gränsen, att utöva veterinäryrket i finska kommuner som gränsar till sagda gräns.

Det är uppenbart, att vid tillgodoräkandet av tjänstgöringen i ett annat nordiskt land vid definieringen av förmåner vid anställningen i ett annat nordiskt land fortfarande förekommer brister och att målsättningen i överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad av år 1954 till likställd behandling av nordiska medborgare på arbetsmarknaden i andra nordiska länder till många delar inte genomförts. Vid konstaterandet av detta är det dock skäl att observera, att det inte torde finnas tillräckliga utredningar på basen av vilka man kunde bilda sig en tillförlitlig helhetsbild av de praktiska anställningsvilkoren i Norden ur den ovan nämnda likabehandlingssynpunkten. Justitieministeriet har åtminstone inte förfogat över erforderliga uppgifter för att ingående kunna utvärdera situationen.

Enligt justitieministeriets uppfattning är det också uppenbart, att de nuvarande överenskommelserna inte garanterar en likställd behandling för alla nordiska medborgare på den nordiska arbetsmarknaden. De refererade specialavtalen inom hälsovården är inte heller till alla delar utan luckor. I fråga om de offentligrättsliga anställningarna torde betydelsen av gemensam nordisk arbetsmarknad inte heller i framtiden bli särskilt stor. Åtminstone kan man i sådana offentliga tjänster, vilkas utövande innebär utövande av offentlig makt, i jämförelsevis få fall tänka sig att avstå från de krav som gäller medborgarskap och språkkurser.

Med hänvisning till vad som ovan anförts förenar sig justitieministeriet om syftet med det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget, enligt vilket man borde tillförsäkra medborgare i de nordiska länderna rätt att tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land vid fastställandet av dem tillkommande löne- och andra med tjänsten förenade förmåner. Som första skede i saksbehandlingen borde Nordiska ministerrådet skyndsamt låta utföra en utredning om dessa förmånernas nuläge både för de nationella bestämmelsernas och den faktiska arbetsmarknadspraktikens del.

För Finlands vidkommande, i synnerhet med tanke på den omfattande migrationen från Finland till Sverige, är det viktigt, hur man i Norden behandlar medborgare från andra nordiska länder på arbetsmarknaden. Justitieministeriet vill också understryka, att man i den ovannämnda utredningen bör fästa speciell uppmärksamhet vid den privata sektorns arbetsmarknad. Detta överensstämmer också med överenskommelsen av år 1954, ty den privata arbetsmarknaden utgör ju i alla nordiska länder den största delen av arbetsmarknaden.

I detta skede finner justitieministeriet inte nödvändigt att i detalj börja utreda, vilka förändringar tryggandet av i detta medlemsförslag avsedda lika behandling av nordiska medborgare i större omfattning än nu skulle förutsätta påverka tjänste- och arbetsavtalsordningarnas verksamhet. Detta bör i sakens fortsatta behandling omsorgsfullt utredas i erforderligt samarbete med arbetsmarknadsorganisationerna. Justitieministeriet finner inte heller motiverat att än så länge ingripa i, om den ifrågasvarande jämlikheten lämpligast och mest effektivt kan främjas just avtalsvägen och, om så är fallet, med vilka slags avtal detta kunde ske.

Helsingfors den 2 augusti 1979

Christoffer Taxell
Justitieminister

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Ministeriet för inrikesärendena:

Med tanke på enskild innehavare av tjänst eller befattning eller enskild arbetstagare kan medlemsförslaget anses skäligt och rättmätigt. På denna grund kan man instämma i medlemsförslaget.

Då i medlemsförslaget avsedda löne-, pensions-, semester- m. fl. förmåner till karaktären är ekonomiska förmåner som intjänats genom tidigare tjänstgöring och som arbetsgivaren i allmänhet skall bestrida, vore det skäligt att varje tidigare arbetsgivare deltog i dessa kostnader i den proportion som vederbörande förmånstagare har stått i respektive arbetsgivares tjänst. I annat fall kan dessa kostnader fördela sig i orätt proportion mellan staterna och oskäligt belasta de stater vilkas ekonomiska läge är svagast. I detta hänseende kräver ärendet ytterligare utredningar.

Helsingfors den 16 juli 1979

Eino Uusitalo
Minister för inrikesärendena

Eero Saario
Avdelningschef

Finansministeriet:

Motivet för medlemsförslaget har närmast varit, att man trots att medlemsländerna sinsemellan överenskommit om principen med en fri nordisk arbetsmarknad, enligt medlemsförslaget inte har kunnat garantera medborgarna en tillräcklig valfrihet på den nordiska arbetsmarknaden. Enligt förslaget är det viktigt att man vid bestämning av kompetens, lön, pension samt andra till tjänsten anslutna förmåner bedömer anställning i ett nordiskt land som i varje hänseende likvärdig med anställning i ett annat nordiskt land.

I anledning av det ovan anförda får finansministeriet såsom sitt utlåtande högaktningfullt meddela följande:

Det i medlemsförslaget avsedda ärendet granskas i det följande till de delar som gäller tillgodoräknande av rätt till ålderstillägg, semester och pension på basen av anställningstid i annat nordiskt land.

Om villkoren i statstjänstemännens anställningsförhållande överenskommes i den ordning som stadgas i lagen om statens tjänstekollektivavtal (664/70). I dessa avtal, där avtalsparter är finansministeriet på statens vägnar och tjänstemannaorganisationerna på tjänstemannens vägnar kan avtalas om tjänstemännens avlöningar och sålunda även om ålderstilläggen. Dessa avtalslösningar, som tillkommit mellan arbetsmarknadsparterna, kan ändras endast genom avtal mellan parterna.

Angående tjänstemäns till ålderstillägg berättigande anställningstider har avtalats i 4 § avtalet om ålderstillägg för statens tjänstemän. Enligt denna paragraf får tjänsteman av den tid han tjänstgjort utomlands såsom till ålderstillägg berättigande tid räkna sig till godo anställning hos Röda Korset, Förenta Nationerna, dess specialorganisation eller annan sådan av regeringar upprätthållen internationell organisation eller (annat sådant av regeringar upprätthållet internationellt) samarbetsorgan, till vilken eller vilket Finland officiellt anslutit sig, eller tid under vilken han handhaft uppdrag inom det internationella utvecklingssamarbete, vari Finland deltar.

Anställningstid i de övriga nordiska länderna räknas i allmänhet inte enligt tjänstekollektivavtalet såsom till ålderstillägg berättigande tid. Enligt 7 § ålderstilläggsavtalet kan finansministeriet emellertid av särskilt skäl berättiga statstjänsteman att för ålderstillägg räkna sig till godo även annan än i 4 § ålderstilläggsavtalet nämnd anställning, och således även anställning hos främmande stat. Vid dispensprövningen har finansministeriet ansett att även av offentlig anställning utomlands, innan dess godkännande såsom berättigande till ålderstillägg med dispens varit möjlig, måste förutsättas att dess skötsel varit ägnad att främja skötseln av den finländska tjänsten eller befattningen och att anställningen varit jämförelsevis långvarig.

Vidare har vissa faktorer i anslutning till arbetskraftens balans uppen-

barligen påverkat prövningen. Allmän praxis har varit att anställning hos främmande stat inte genom dispens räknas såsom till ålderstillägg berättigande anställning.

Sålunda kan konstateras att staten som arbetsgivare hittills har förhållit sig försiktigt negativ till ålderstillägsfrågan. Det är dock inte frågan om någon slutlig definition av ståndpunkt. Enligt finansministeriets uppfattning borde man förhålla sig så smidigt som möjligt till frågan och i enlighet med behov justera inställningen då befogat skäl härtill föreligger. Om det t. ex. kan påvisas att faktorer som utgör hinder för återflyttning kan avlägsnas genom beviljandet av dispens, och om främjandet av återflyttning anses viktigt av arbetsmarknadspolitiska eller andra orsaker, anser finansministeriet sig besitta alla förutsättningar för en mera omfattande tillämpning av undantagsförfarandet än den nuvarande.

I detta sammanhang vill finansministeriet också betona att staten som arbetsgivare har förhållit sig följdriktigt till frågan om räknande till godo av tjänstgöring i annat nordiskt land för lön och andra förmåner i och med att medborgare i annat nordiskt land har varit i samma ställning som finska medborgare. Detta förutsätts även av vissa separata avtal som ingåtts mellan de nordiska länderna.

Liksom fallet är i fråga om ålderstillägg ingår heller inte i semesterstadgandena allmän rätt att räkna sig till godo anställning i främmande land för semester. Enligt förordningen om semester för statens tjänstemän (692/73) är huvudregeln den att såsom tid, vilken berättigar till semester, räknas den tid som berättigar till ålderstillägg. Enligt 11 § förordningen kan dock finansministeriet på synnerliga skäl berättiga tjänsteman att såsom till semester berättigande tjänstetid tillgodoräkna sig även annan än ovan nämnd tjänstetid, således även anställning i främmande land. Inställningen till tillämpning av undantagsförfarande enligt 11 § har, då det gäller anställning i främmande land, varit försiktig, liksom i fråga om ålderstillägg. Finansministeriet anser sig dock, med gällande stadganden, besitta alla förutsättningar för att ordna ärendet också på annat sätt om nya orsaker eller förändrade omständigheter kräver detta.

Till de delar som gäller rätt att räkna tid i anställning i annat nordiskt land såsom till pension berättigande anställningstid hänvisar finansministeriet till det avtal som år 1973 slöts mellan Finland, Norge, Danmark och Sverige om anpassning av rätt till pension i enlighet med dessa staters pensionssystem. Enligt avtalet är det möjligt att räkna den tid tjänsteman varit i anställning i ett avtalsland såsom pensionstid för pension som beviljas i annat avtalsland under förutsättning, att vederbörande tjänsteman i det land som skall bevilja pensionen har minst tio års oavbruten anställningstid, vilken enligt landets pensionsstadganden skall räknas såsom pensionstid. Har tjänstemannen inte tio års anställ-

ningstid som skall räknas såsom pensionstid, kan i annat avtalsland tjänstgjord tid dock i enskilda fall genom dispens beviljas såsom pensionstid. I Finland kan finansministeriet bevilja sådan dispens. Under ovan nämnda förutsättningar kan således även sådan anställningstid som enligt ett annat nordiskt lands pensionssystem skall räknas såsom pensionstid, räknas som pensionstid för statlig pension som beviljas i Finland.

På basen av det ovan anförda konstaterar finansministeriet sig även utan sådant avtal som avses i det medlemsförslag vilket gjorts i Nordiska rådet, ha alla förutsättningar för att vid uträkning av lön och andra villkor i anställningsförhållande garantera medborgare i de nordiska länderna ett sådant skydd som i tillräcklig mån beaktar principen om valfrihet på den nordiska arbetsmarknaden, vilken poängteras i medlemsförslaget. Vidare bör betonas att justering av de villkor i anställningsförhållande om vilka avtalats i tjänstekollektivavtal inte är möjlig på basen av ett allmänt avtal, utan dessa skall behandlas i den ordning som avses i lagen om tjänstekollektivavtal.

Man känner inte närmare till de eventuella negativa verkningarna som ansluter sig till ärendet och inte heller har man kunnat utreda de kostnadsverkningar som ärendets genomförande skulle innebära. Finansministeriet anser därför att ovan avsedda verkningar nogga bör utredas innan åtgärder vidtas.

Det kan också konstateras att ärendets realisering inom den offentliga sektorn berör den kommunala sektorn mera än staten. Därför borde den kommunala sektorns inställning till frågan ges en betydelse som motsvarar detta.

Helsingfors den 19 juli 1979

Raimo Nenonen

Biträdande avdelningschef, regeringsråd

Pertti Launonen

Tjf. äldre regeringssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Överenskommelsen av år 1954 om gemensam nordisk arbetsmarknad hör till de viktigaste resultaten i det nordiska samarbetet. På basen av 1954 års överenskommelse utsträcktes inte den fria arbetsmarknadens princip till att gälla yrken där de nordiska länderna uppställt nationella kompetens- och auktorisationskrav. Genom senare ingångna konventioner har den fria arbetsmarknaden dock sektorsvis utbyggt också till sådana områden och berör numera även olika kategorier av hälso- och sjukvårdspersonal. I dessa konventioner ingår likalydande artiklar där

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

det fastslås att tjänstgöring på respektive område i de nordiska länderna i merithänseende bör jämföras. Likaledes bestäms där att den som erhållit tjänst i annat nordiskt land i princip bör vara likställd med detta lands medborgare såvitt angår rätt till lön och pension samt övriga med tjänsten förenade förmåner.

Av specialavtalen må nämnas avtalet om de nordiska sekretariatens tjänstemän, där de nordiska länderna förbinder sig att bevilja sina tjänstemän ledighet för tjänstgöring i sekretariaten, att låta sådan personal tillgodoräkna sig tjänstgöringstiden där som tjänst utövad i hemlandet samt att taga in tjänstemännen som medlem i landets statliga pensionsordning.

Avtalen om gemensam nordisk arbetsmarknad kompletteras av den nordiska konventionen om social trygghet, som trädde i kraft 1956. Konventionen omfattar förmåner som enligt i vederbörande land vid varje tidpunkt gällande sociallagstiftning och i anslutning därtill utfärdade bestämmelser utgå vi ålderdom, nedsatt arbetsförmåga, sjukdom, olycksfall och yrkessjukdom, arbetslöshet, havandeskap och barnsörd samt till barn, efterlevande och nödställda.

I medlemsförslaget konstateras, att det vid tillämpningen av överenskommelser om gemensam arbetsmarknad för olika yrkesgrupper anmält sig svårigheter, som förefaller att vara allmänna vid återflyttning till hemlandet efter tjänstgöring i annat nordiskt land. Vid utarbetandet av konventioner har man sannolikt inte reflekterat över att den, som efter att ha tjänstgjort ett antal år annorstädes i Norden, återvänder till hemlandet och där ställs inför delvis likartade problem som emigranten. Sådana fall har varit aktuella, där återflyttade icke berättigats tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land för erhållandet av års- och ålderstillägg och vid beräkning av semesterförmånerna. Om tjänstgöringen utom hemlandet sträckt sig över en längre period innebär detta avsevärda inkomstbortfall och har i vissa fall lett till att redan fattade återflyttningsbeslut uppgivits. I medlemsförslaget hemställs därför, att man skulle vidtaga åtgärder för att åstadkomma en övergripande konvention, som tillförsäkrar medborgare i de nordiska länderna rätt att tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land vid fastställandet av dem tillkommande löne- och andra med tjänsten förenade förmåner.

Social- och hälsovårdsministeriet förenar sig om den i medlemsförslaget framförda uppfattningen, att tjänstgöringen i ett nordiskt land bör jämföras med tjänstgöring i ett annat vid fastställandet av kompetens, lön, pension samt övriga med tjänsten förenade förmåner. Denna princip borde naturligtvis gälla både den, som utflyttar till annat nordiskt land och den, vilken återflyttar till hemlandet. Social- och hälsovårdsministeriet understöder därför åstadkommandet av den i medlemsförslaget hemställda konventionen. Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning förutsätter åstadkommandet av den i medlemsförslaget

framförda konventionen mycket omfattande förberedande arbete. Efter-
som det i medlemsförslaget i hög grad är fråga om avtalsmässiga villkor
i anställningen som arbetsmarknadsparterna numera avtalar om, borde
förslaget bringas till arbetsmarknadsparternas kännedom för fortsatta
förberedelser och förhandlingar. Vid fortsatta förberedelser för med-
lemsförslaget bör man bland annat ta hänsyn till helhetsrevideringen
av den nordiska konventionen om social trygghet, vilken som bäst på-
går, samt till Nordiska ministerrådets utredningsarbete, som syftar på
en allmän konvention om gemensam arbetsmarknad för yrkesgrupper
inom social- och hälsovården.

Helsingfors den 30 augusti 1979

Sinikka Luja-Penttilä
Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström
Äldre regeringssekreterare

Arbetskraftsministeriet:

Då det i Nordiska rådets medlemsförslag i stor utsträckning är fråga
om avtalsenliga villkor, vilka nuförtiden fastslås genom avtal som ingås
mellan arbetsgivare- och arbetstagarorganisationer, är det uppenbart, att
ett avtal mellan de nordiska länderna inte ensamt är nog för att lösa frå-
gan på ett tillfredsställande sätt. Arbetskraftsministeriet anser för den skull,
att förslaget bör presenteras arbetsmarknadsparterna för att det på detta
sätt skulle kunna behandlas som en förhandlingsfråga vid framtida ar-
betsmarknadsuppgörelser. Detta skulle sannolikt vara det snabbaste sättet
att nå fram till tillfredsställande och rimlig lösning. Arbetskraftsministe-
riet föreslår med hänvisning till det som sagts ovan, att utlåtande också
skulle inbegäras av finansministeriet, emedan det representerar staten
som arbetsgivare.

I övrigt understöder arbetskraftsministeriet förslaget till de delar som
avser att tjänst hos andra nordiska länders offentliga arbetsgivare, stat
eller kommun, skulle kunna tillgodoräknas tjänsteman såsom berätti-
gande till ålderstillägg etc. Man bör dock kunna garantera, att tjänste-
tid i annat nordiskt land inte skall ge bättre förmåner än motsvarande
tjänstetid i hemlandet.

Ifall det avtal som Nordiska rådet föreslår skulle komma till stånd,
skulle detta säkerligen vara av betydelse för personer som överväger
återvandring till Finland.

Helsingfors den 24 juli 1979

Matti Ilonen
Tjf. byråchef

Kaija Jumppanen
Tjf. föredragande

Statskontoret:

Rätt till pension eller familjepension av statens medel föreligger utom på grund av tjänste- eller arbetsförhållande till staten också på grund av vissa kommunala och privata tjänsteförhållanden, t. ex. tjänstgöring inom skolväsendet och vid vissa institutioner som åtnjuter statsunderstöd. Medborgarskap har ingen betydelse för uppkomst av rätt till pension.

Minimipensionsskyddet i Finland är fortgående, d. v. s. pensionskyddet kvarstår, då man övergår från en anställning till en annan, och detsamma uppstår på grund av en anställning som fortgått oavbrutet minst i en månads tid. Huruvida detta pensionskydd förverkligas vid utflyttning från ett land till ett annat, beror på de förutsättningar som i vederbörande nordiskt land fordras för motsvarande minimipensionsskydd.

Den, som flyttar från ett land till ett annat, behöver numera inte stanna endast vid minimipensionsskyddet. Mellan Finland, Norge, Sverige och Danmark har 18.12.1973 ingåtts överenskommelse om samordning av pensionsrätt enligt statliga pensionsordningar, vilken är i kraft i Finland från 01.02.1974. Enligt överenskommelsen kan statlig tjänstgöring i fördragsslutande land tillgodoräknas för pension i annat fördragsslutande land. Tillgodoräkning förutsätter dock, att tjänstgöringen enligt den sista pensionsordningen uppgår till minst tio år. Denna tidsbestämmelse är inte absolut. Avvikelse från densamma kan i enskilda fall beviljas. Då överenskommelsen för Finlands del gäller alla, som äger rätt till pension eller familjepension av statens medel, vore det skäl att närmast granska den frågan, huruvida den i överenskommelsen bestämda 10-årsfristen är ändamålsenlig. Överenskommelsen är avsedd att trygga pensionsrätt enligt tilläggs-pensionsskyddet. Med anledning härav borde den ovannämnda tidsfristen vara minst så lång som i fördragsslutande land fordras för att pensionsskyddet skulle bestämmas enligt tilläggs-pensionsskyddet. I Finland är denna tjänstgöringstid tre år.

Helsingfors den 13 augusti 1979

Grels Teir
Generaldirektör

Erkki Liukkonen
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen stöder helhjärtat förslag som leder till en ökad gemenskap mellan de nordiska länderna. Det nu väckta förslaget är en naturlig följd av den fria arbetsmarknaden i Norden. Förenligt med

den fria arbetsmarknadens princip är emellertid att förmåner som har erhållits i ett nordiskt land på basen av viss tjänstgöringstid även skall gälla i ett annat nordiskt land. Dessa förmåner utgör ju samtidigt en ersättning för den större erfarenhet och yrkesskicklighet som vederbörande har förvärvat med åren. Då en sålunda uppnådd kompetens för vissa uppgifter vid emigration även kommer det mottagande landet till godo, är det en rimlig tanke att ersättning skall utgå för densamma.

Förslaget är, om det leder till åsyftat resultat, ägnat att öka valfriheten för medborgarna i de nordiska länderna vid val av arbets- och bostättningsort.

Landskapet Åland berörs i hög grad av arbetskraftens migration inom Norden och får finna sig i att oftare vara den givande än den mottagande parten. Inom t. ex. hälso- och sjukvården har konkurrensen från framför allt Sverige om ung, utbildad arbetskraft under en längre tid varit kännbar. Arbetskraften har lockats till grannlandet av bl. a. högre löner och sociala förmåner. Det har för den åländska hälso- och sjukvården inneburit stora rekryteringssvårigheter, underbemanning och t. o. m. temporär stängning av enheter inom sjukhusen.

Även inom andra sektorer har emigrationen satt sina spår.

För den som av olika skäl har en dragningskraft tillbaka till sin hembygd, men samtidigt finner fördelarna i det nya landet överväga i jämförelse med de faktorer som är upphov till hemlängtan skulle måhända en rätt att räkna tjänsteår tillgodo för t. ex. ålderstillägg vid återflyttning vara det incitament som skulle förmå vederbörande att förverkliga sina planer på att återvända.

Förslaget kan emellertid även förordas med tanke på att det på Åland också arbetar medborgare i de andra nordiska länderna t. ex. lärare. Om reformen förhoppningsvis ledde till återflyttning i vissa fall, skulle den å andra sidan även kunna ge upphov till ännu större emigration av ålänningar till de nordiska grannländerna. Den sektor som då kanske mer än andra löper risk att drabbas är den offentliga, d. v. s. landskapet och kommunerna.

Oberoende av det ovan sagda förordar landskapsstyrelsen förslaget ur principiell ståndpunkt och såsom medförande en för den enskilde medborgaren större valfrihet vid valet av bostättningsort.

Mariehamn den 20 juli 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Jörgen Erlund
Byråchef

Kommunala pensionsanstalten¹:

Lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (202/64) och den på basen av den givna Kommunala pensionsanstaltens pensionsstadga grundar sig på den principen, att rätt till pension oavsett medborgarskap äger varje person som står i tjänste- eller arbetsförhållande till kommun eller kommunalförbund eller som pensionsanstaltens medlemsamfund godkänd sammanslutning.

I pensionssystemet enligt lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare har i överensstämmelse med landets övriga arbetspensionssystem omfattats principen om pensionsskyddets oantastlighet eller kontinuitet, som betyder, att en person inte förlorar sitt i tjänste- eller arbetsförhållande införtjänade pensionsskydd, fastän anställningsförhållandet upphör före pensionsfallet, utan han äger, vid uppnådd pensionsålder eller om han därförinnan blivit arbetsoförmögen, rätt att på basen av nämnda anställningsförhållande erhålla pension, som står i proportion till anställningsförhållandets längd och därur erhållen förtjänst. Samma princip har även omfattats i motsvarande tilläggspensionsanordningar i de övriga nordiska länderna.

Finlands och de övriga nordiska ländernas förvärvspensionssystem har även betydande olikheter. Den s. k. karens- eller väntetiden är i Finlands pensionssystem endast en månad. Däremot är i de övriga nordiska länderna ett allmänt villkor för erhållande av ålderspension, att vederbörande tillhört pensionsförsäkringens krets minst tre år. För erhållande av invalidpension räcker däremot i allmänhet, att man varit försäkrad ett år. Beträffande andra olikheter kan som exempel nämnas, att fastän det i Norge utbetalas ålderspension oberoende av bopingsort, fordras för erhållande av invalidpension, att vederbörande bor i Norge. I Finlands pensionssystem finns inte motsvarande begränsningar.

Närmast av ovan relaterade olikheter beträffande karenstiden följer, att nordbo, som återvänder till sitt hemland, i allmänhet bibehåller pensionsskyddet enligt Finlands pensionslagar, när däremot en person som återvänder till Finland från ett annat nordiskt land, erhåller pensionsskyddet från det land, i vilket han varit i tjänstgöring, endast under den förutsättningen, att tjänstgöringstiden varit tillräckligt lång. Ett sådant system, i vilket som till pension berättigande tjänstgöringstid, utan begränsningar skulle räknas även tjänstgöring i ett annat nordiskt land, skulle sålunda för övriga nordbor som för finländare i allmänhet leda till ett dubbelt pensionsskydd för den i Finland inträffande tjänstgöringen och även för finländare samma dubbelhet ifall tjänstgöringstiden i ett annat nordiskt land varit tillräckligt lång.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Hänvisande till ovan anförda anser pensionsanstaltens styrelse, ett ifall i ifrågavarande medlemsinitiativ föreslagna anordning förverkligas även för pensionskyddets vidkommande, borde i annat nordiskt land utförd tjänstgöring i vederbörande hemland räknas som till pension berättigande endast under den förutsättningen, att vederbörande inte äger rätt att på basen av samma tjänstgöring erhålla pension i det land, i vilket tjänstgöringen utförts.

Till slut konstaterar pensionsanstaltens styrelse, att enligt 19 a § i lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare kan genom förordning stadgas sådana avvikelser från föreskrifterna i nämnda lag, vilka förorsakas av ömsesidigt avtal med främmande stat. Sålunda finns inte i det kommunala pensionssystemet direkta lagstiftningshinder för förverkligande av det i Nordiska rådet gjorda medlemsinitiativet. Lagens verkställighetsföreskrifter förutsätter likväl att genom förordning stadgade undantag kan föreskrivas att retroaktivt iakttagas tidigast från 1.1.1969.

Helsingfors den 23 oktober 1979

Styrelsens ordförande
Paavo Pekkanen

A. H. Miettinen
Verkställande direktör

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund:

De viktigaste av de anställningsförmåner, vilkas storlek är beroende av tjänstgöringstidens längd, är löner, lön för sjuktid, semester och pensioner. Av dessa förmåner regleras lönefrågorna primärt av bestämmelser i kollektivavtal, medan semester- och pensionsförmånerna primärt är reglerade i lag.

De sätt varpå löneförmånerna inom det privata näringslivet är beroende av tjänstgöringstidens längd är mycket varierande. Grunden kan vara tjänstgöring hos samma arbetsgivare, inom samma bransch, inom samma arbetsuppgifter, inom uppgifter som avses i det kollektivavtal som tillämpas på vederbörande eller en kombination av dessa. Alla dessa avtalsbestämmelser tar sikte på tjänstgöring i det egna landet, och veterligen finns det inte i något kollektivavtal bestämmelser om tillgodoräknande av tjänstgöring i annat nordiskt land.

Vi anser att ett obligatoriskt och schematiskt beaktande av tjänstgöring i annat nordiskt land inte kan komma i fråga, bl. a. på grund av de stora praktiska svårigheterna att jämföra avtal, arbetsuppgifter, branscher etc. länderna emellan och på grund av olikheter i lönesystemen.

Dessutom innebure detta, att tjänstgöring i annat nordiskt land försattes i ett bättre läge än tidigare tjänstgöring hos annan arbetsgivare i det egna landet. Detta i sin tur kunde befrämja också en osund och spekulativ flyttningsrörelse mellan länderna. Vi anser att frågan fortfarande bör lämnas inom området för arbetsmarknadsparternas avtalsverksamhet. Det kan tilläggas, att arbetsgivarna vanligen i praktiken beaktar all tidigare arbetserfarenhet, framför allt vid lönesättningen.

Semesterförmånerna i Finland baserar sig på den anställdes oavbrutna anställningstid hos samma arbetsgivare. Vi ser ingen anledning att frångå denna princip, dels då rätten till en femte semestervecka efter några år tillkommer alla arbetstagare med tre års anställningstid, och dels då en sådan reform vore ägnad att befrämja icke önskad personalomsättning också inom landet.

Pensionsrätten inom den privata sektorn är redan sådan, att flyttning mellan nordiska länder inte påverkar rätten till pension eller dess belopp, utan alla anställningar beaktas (APL). Därför finns det heller inga skäl till ändringar i denna fråga.

Helsingfors den 15 juni 1979

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund
M. Moren

Affärsarbetsgivarnas central-
förbund
Jarmo Pellikka

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund) och Finlands svenska kommunförbund:

Den princip enligt vilken tjänstgöringstid inom Norden ömsesidigt tillgodoräknas är saklig. Suomen kunnallisliitto och Finlands svenska kommunförbund ställer sig positivt till utvecklandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad. Den tid en person i kommunalt anställningsförhållande tjänstgjort i annat nordiskt land bör härvid jämföras med tjänstgöring i hemlandet.

Att förhandla och avtala om kommunala tjänsteinnehavares och arbetstagares villkor i anställningsförhållande åligger enligt lag kommunala avtalsdelegationen. Till denna del torde avtalsdelegationen avge utlåtande. I de allmänna kommunala kollektivavtalen ingår redan bestämmelser om tillgodoräknande av tjänstgöringstider i annat nordiskt land i vissa fall, t. ex. lärare.

Anordnandet av pensionsskydd för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare åligger med undantag av pensionsskyddet för några tjänsteinnehavargrupper såsom grundskollärare, den offentlighetsrättsliga kommunala pensionsanstalten. Därför torde utlåtande av sagda pensionsanstalt till denna del eventuellt inbegäras för att bl. a. de praktiska möjlighe-

terna att genomföra de planerade åtgärderna samt deras inverkan på kostnaderna skall kunna bedömas.

Enligt 19 a § lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (sådan som den är ändrad 21.3.1969/193) må genom förordning stadgas sådana undantag från stadgandena i sagda lag, vilka föranleds av ömsesidigt avtal med främmande stat. Någon sådan förordning har sedermera ej givits. Sålunda är det möjligt att utan hinder av stadganden i lag mellan nordiska länder ömsesidigt tillgodoräkna tjänstgöringstiderna.

Såvida en i medlemsförslaget avsedd konvention åstadkommes, medför denna ökade personalutgifter. Härvid förutsättes att statsandelen åt kommunala förmångsgivare för samtliga beviljade förmåner tryggas.

Helsingfors den 3 september 1979

Suomen kunnallisliitto

Paavo Pekkanen
Förbundsdirektör

Elina Degener
Byråchef

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström
Direktör

Erik Nylund
Förbundssekreterare

Kommunala avtalsdelegationens byrå¹:

Viilkoren i anställningsförhållandet för kommunal tjänsteinnehavare fastställs utan hinder därav, vad i lag är stadgat, enligt den kommunala tjänstekollektivavtalslagen (669/70) såsom därom har avtalats medelst tjänstekollektivavtal. Till förhandlings- och avtalsmässiga frågor räknas bl. a. de i medlemsförslaget avsedda ålderstillägg och semesterärendena.

Inom den kommunala sektorn fastställs avlöningen (löneklassen) för månadsavlönade, i tjänste- och arbetsförhållande, i samma uppgifter och fyllande samma kompetenskrav på samma sätt oberoende därav, huruvida person som övergått i kommunal tjänstgöring, från anställning i annat offentligt samfund eller från privat tjänstgöring. Avlöningen åt person som övergått i kommunal tjänstgöring från annat nordiskt land fastställs även på samma sätt som beträffande medborgare i kommunal tjänstgöring. I fråga om avlöningen är medborgarna således likställda och ifrågavarande samnordiska avtals syfte att i princip bibehålla likvärdigheten uppfylls i och med iakttagandet av tjänste- och arbetskollektivavtalen. Beträffande ålderstillägg räknas enligt det kommunala tjänstekollektivavtalet såsom till ålderstillägg berättigande tjänstgöring förutom tjänstgöring i kommun eller hos staten enbart vissa,

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

noggrant avgränsade övriga inhemska tjänsteförhållanden. Enligt bestämmelserna om ålderstillägg räknas inte tid som tjänstgjorts utomlands såsom till ålderstillägg berättigande med undantag av tid som tjänstgjorts i Förenta Nationerna, internationella Röda korset och övriga motsvarande internationella uppgifter i såsom huvudsyssa betraktade tjänsteförhållanden. Beträffande anställda i arbetsförhållande räknas enligt huvudregeln såsom till tjänstgöringstillägg berättigande tjänstgöring enbart tiden i kommunalt tjänsteförhållande.

Tid som tjänstgjorts i privat anställning räknas enbart under vissa förutsättningar och med vissa begränsningar och enligt huvudregeln enbart enligt prövning såsom till ålderstillägg berättigande tid, i första hand såframt tjänstgöringen har skett i liknande uppgifter som ökar yrkesskickligheten och skolningen. Godkännandet har härvid vanligen också begränsats till att gälla enbart tjänstgöring hos vissa privata arbetsgivare. Skulle tjänstgöring i annat nordiskt land räknas såsom till ålderstillägg berättigade, skulle medborgarna komma i en mycket olikvärdig ställning beroende därav, huruvida de övergår till kommunalt tjänsteförhållande i hemlandet från privat tjänstgöring eller från annat nordiskt land. Vidare bör observeras, att det faktum, huruvida övergången sker till kommunalt tjänsteförhållande eller arbetsförhållande, också medför skillnader i rätten till ålderstillägg. Liknande uppgifter handhas nämligen ofta antingen i tjänste- eller arbetsförhållande.

Vid förhandlingar och avtal om ålderstilläggsbestämmelserna vore det naturligtvis möjligt att ställa vissa tjänsteförhållanden i de nordiska länderna i en gynnsammare ställning jämfört med övriga tjänsteförhållanden i de nordiska länderna eller i hemlandet. Härvid skulle det främst bli fråga om sådana alternativ, där den tjänstgjorda tiden i vissa yrken enligt vissa kompetenskrav skulle godkännas såsom till ålderstillägg berättigade, såframt tjänsteinnehavaren sedermera i Finland i ett kommunalt tjänsteförhållande skulle fungera i motsvarande uppgifter som förutsätter motsvarande kompetenskrav. En dylik gränsdragning skulle emellertid vara i det närmaste omöjlig. Det är synnerligen svårt att vid strävan till jämlikhet ställa vissa yrkesgrupper, yrkesbranscher eller funktioner i en gynnsammare ställning än övriga. Liknande svårigheter skulle också följa av en värdering av uppgifternas ansvarighetsgrad i det avseendet, till vilka uppgiftsgrupper avgränsningen sker. Likaså borde en gränsdragning kunna ske mellan godkännande av ålderstillägg i nordisk offentlig förvaltning och privat tjänstgöring.

Å andra sidan bör det konstateras, att villkoren i anställningsförhållandena varierar i Norden i sin helhet och i detalj så mycket, att skapandet av ett enhetligt avlöningssystem inte vore möjligt ens inom ramen för bestämmelserna om ålderstillägg. Det bör observeras, att det per avtalsperiod varierande eller permanent ifråga om vissa tjänster

inom den kommunala sektorn i Finland kan användas även ett årsförhöjningssystem parallellt med ålderstilläggsystemet. I de övriga nordiska länderna kan även motsvarande, men på olika beteckningar inriktade tilläggsystem förekomma. Enligt kommunala avtalsdelegationens uppfattning kan inte räknande av i annat nordiskt land tjänstgjord tid såsom till ålderstillägg berättigande tid komma ifråga just på grund av de markanta svårigheter, vilka följer av skillnaderna i de olika ländernas arbets- och tjänstekollektivavtal samt i uppgifter och verksamhetsformer.

Enligt bestämmelserna i semesterlagen bör såsom till semester berättigande tjänstgöringstid godkännas tiden i samma arbetsgivares anställning. På grund av bestämmelserna i tjänstekollektivavtalen påverkas semesterens längd även av ålderstillägg och beträffande anställda i arbetsförhållande tjänstgöringstillägg. Skulle i annat nordiskt land tjänstgjord tid betraktas som till ålderstillägg berättigande, skulle detta direkt inverka på semesterens längd ifråga om personer i tjänsteförhållande. Beträffande personer som övergår i arbetsförhållande skulle denna effekt inte förekomma, emedan tjänstgöringstillägg förvärvas enbart i kommunal tjänstgöring.

Semesterens längd blir även beroende därav, hur länge tjänsteinnehavaren har varit anställd hos samma arbetsgivare. Skulle beträffande person som övergått i kommunalt tjänsteförhållande från annat nordiskt land räknas såsom till semester berättigande tid även de semesterkvalifikationsmånader då han har varit anställd i annat nordiskt land, skulle de som övergått från annat nordiskt land komma i en bättre ställning med avseende på semesterens längd än de som övergått i den egna kommunens anställning från annan kommunal tjänstgöring eller privat anställning. Då den längre semestern fr. o. m. 1980 fastställs på basen av endast tre års tjänstgöring, borde inte tid som tjänstgjorts i nordiskt land ställas i förmånligare position än tjänstgöringstid i hemlandet.

Såsom av ovan nämnda framgår är det problematiskt att bedöma huruvida och i vilken utsträckning i annat nordiskt land tjänstgjord tid skall betraktas såsom till ålderstillägg berättigad tid. Vid tjänstekollektivavtalsförhandlingarna har frågan om att betrakta i Norden och även på annat håll utomlands tjänstgjord tid såsom till åldertillägg berättigad tid fortgående varit uppe. Emellertid har någon lösning som tillfredsställer samtliga avtalsparter inte kunnat nås. På arbetsgivarhåll har man även framfört en farhåga om, att godkännandet av ålderstilläggsrätten ifråga om i annat nordiskt land tjänstgjord tid skulle befrämja emigrationen. Vidare kan konstateras, att räknandet av i annat nordiskt land tjänstgjord tid såsom till ålderstillägg berättigad tid och dess reflektoriska verkan på semestrar skulle medföra en kändbar kostnadsstegring. Då man numera vid avlöningsförhandlingarna strä-

var till att utnyttja de knappa resurserna närmast till allmänna förhöjningar, förefaller inte lösandet av ifrågavarande problem ens ur denna aspekt ändamålsenlig.

Den kommunala sektorns avtalsparter har konstaterat, att ålderstillläggssystemen idag är rätt invecklade. Av denna anledning har man gemensamt beslutat sträva till att förenkla ålderstillläggssystemet. I samband med senaste tjänstekollektivavtalsförhandlingar har man i under-teckningsprotokollet till det 26.2.1979 undertecknade allmänna kommunala tjänstekollektivavtalet överenskommit om att tillsätta en arbetsgrupp för att utreda förenklingen av ålderstillläggssystemet och samtidigt klarlägga, vilka andra än kommunala tjänstgöringstider det är ändamålsenligt att betrakta såsom till ålderstilllägg berättigade med beaktande av den skolning, yrkesskicklighet och erfarenhet tjänsteuppgifter förutsätter.

Eftersom förhandlingar och avtal om villkoren i anställningsförhållandet och således även om ålderstilllägg och semester skötes centraliserat mellan kommunala avtalsdelegationen och huvudavtalsorganisationerna poängterar kommunala avtalsdelegationen, att samtliga avtalsparter har likvärdiga möjligheter att överenskomma även om de i medlemsförslaget avsedda villkoren i anställningsförhållandet.

Det ovannämnda syftar att klarlägga svårigheterna i anslutning till frågan Kommunala avtalsdelegationen anser det inte ändamålsenligt att ingå sådana nordiska avtal, där man detaljerat beslutar om frågor som hör till arbetsmarknadspolitiken. Man kan inte heller på grund av dylika avtal med beaktande av stadgandena i tjänstekollektivavtalslagen justera sådana villkor i anställningsförhållandet som redan avtalats i tjänstekollektivavtalet.

Helsingfors den 12 september 1979

Kommunala avtalsdelegationens byrå

Pentti Pusa
Ordförande

Henrik Ahlman
T.f. direktör

Finlands stadsförbund:

Av er skrivelse framgår, att på senare tid ett flertal sådana fall varit aktuella där återflyttade icke berättigats tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land för erhållande av års- och ålderstilllägg och vid beräkning av semesterförmåner. Stadsförbundets centralbyrå anser detta vara ett stort missförhållande. Om tjänstgöringen utom hemlandet har sträckt sig över en längre period, leder en sådan praxis, såsom även

i ert brev har nämnts, på grund av avsevärda inkomstbortfall synbarligen till att redan fattade återflyttningsbeslut slopas.

Stadsförbundets centralbyrå omfattar den i er skrivelse framförda uppfattningen, att det då rörligheten i Norden är stor och med största sannolikhet ytterligare kommer att tilltaga är angeläget att tillse, att tjänstgöring i ett nordiskt land i alla avseenden jämställs med tjänstgöring i ett annat vid fastställandet av kompetens, lön och andra med tjänsten förenade förmåner. Vidare omfattar byrån er uppfattning, att principen i samma mån bör gälla såväl den som utflyttar till annat nordiskt land som den, vilken återflyttar till hemlandet.

Stadsförbundets centralbyrå anser, att i er skrivelse har framförts vägande grunder för att eftersträva en gemensam konvention, som tillförsäkrar medborgare i de nordiska länderna rätt att tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land vid fastställandet av dem tillkommande löne- och andra med tjänsten förenade förmåner.

I detta sammanhang fäster Stadsförbundets centralbyrå uppmärksamhet vid en annan svår fråga. Utomlands, således även i de övriga nordiska länderna avlagd examen ger i allmänhet inte formell kompetens för tjänster och befattningar inom den offentliga förvaltningen det oaktat, att ifrågakarande examen till sin nivå skulle motsvara finländska krav. För att kunna bli utnämnd till offentlig tjänst som förutsätter högskoleexamen måste person som studerat utomlands i allmänhet söka dispens, vars beviljande i de flesta fall avgörs av statsrådet. I detta sammanhang bör speciellt påpekas, att dispens inte ens kan beviljas för kommunala tjänster.

I de nordiska länderna har man på vissa områden ingått konventioner som erkänner slutexamina. På förslag av Nordiska rådet trädde en konvention om fri arbetsmarknad för läkare i kraft år 1966. Därefter har i konventionen medtagits tandläkare, sjukskötare och farmaceuter.

Inom Nordiska rådet har veterligen föreslagits att även andra yrkesgrupper inom sjuk- och hälsovårdsbranschen medtas i den fria arbetsmarknaden, såsom psykologer, veterinärer, optiker, barnmorskor, hälso-systrar och tandtekniker.

Våren 1978 undertecknades en konvention rörande fysioterapeuter och i februari innevarande år godkändes en konvention om samnordisk arbetsmarknad för lärare.

Stadsförbundets centralbyrå fäste uppmärksamhet vid att man tills vidare inte har kunnat lösa problemet beträffande andra yrkesgrupper. En lösning av frågan vore dock ytterst viktig med beaktande av att för närvarande studerar sammanlagt över 5 000 finländare utomlands, därav ca 4 000 i Sverige. Enligt Stadsförbundets centralbyrås uppfattning borde man sträva till att examina inom så många branscher som möjligt i de nordiska länderna skulle motsvara varandra och till att utomlands avlagd examen förutom för statlig tjänst skulle medföra kompetens även

för kommunal tjänst. Stadsförbundets centralbyrå framställer därför hög-aktningsfullt, att Nordiska rådets Finlandsdelegation i brådskande ordning upptar den nu framlagda frågan till behandling inom Nordiska rådet.

Helsingfors den 26 juli 1979

L. O. Johanson
Verkställande direktör

Martti Uotila
Avdelningschef

Finlands tekniska funktionärsorganisationers centralförbund r.f.¹:

Enligt Finlands tekniska funktionärsorganisationers centralförbund r.f. är medlemsförslaget i princip värt understöd. I förberedelseskedet är dock nödvändigt att anställningsvillkoren kartlägges sakgruppvis och att en jämförelse görs mellan olika nordiska länder. Eftersom de olika förmånernas struktur redan delvis varierar mellan de nordiska länderna kan jämförelsen leda till att man inte uppnår ett gemensamt avtal utan att man måste sluta egna avtal sakgruppvis.

Helsingfors den 22 maj 1979

Finlands tekniska funktionärsorganisationers centralförbund r.f.

Jarmo Tammenmaa
Generalsekreterare

Martti Reuna
Konsulteringschef

Akava r.y.:

Akava anser att den av Nordiska rådet omfattade principen om att nordiska medborgare fritt skall kunna söka arbete i annat nordiskt land inte helt förverkligats så länge ett stort antal personer inte kan tillgoda göra sig tjänstgöring i annat nordiskt land för erhållande av års- eller ålderstillägg och vid beräkning av semesterförmåner. Problemet är aktuellt för ett antal Akava-medlemmar som verkar både inom den statliga, kommunala och kyrkliga sektorn eller vid privata statsbidragsanstalter och utgör ett hinder såväl för utflyttning till ett annat nordiskt land som för återflyttning till hemlandet.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer Akava att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att åstadkomma en övergripande konvention, som tillförsäkrar medborgare i de nordiska länderna rätt att tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nor-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

diskt land vid fastställande av dem tillkommande löne- och andra med tjänsten förenade förmåner.

Helsingfors den 15 juni 1979

Akava r.y.

S. Apajalahti
Ordförande

Matti Koivistoinen
Förhandlingschef

Finlands sjuksköterskeförbund r.f.:

Enligt sjukskötarens avtal om de samnordiska arbetsmarknaderna skall de i avtalet nämnda utländska medborgarna vara likvärdiga med ifrågavarande lands medborgare, när tjänsteförhållandets villkor bestäms.

Då tjänstgöring utomlands enligt tjänstekollektivavtal i Finland icke räknas tillgodo vid beräkningen av ålderstillägg, vissa internationella uppdrag undantagna, förorsakar detta en stor nackdel för både utlänningar och för sjukskötare som tjänstgjort i Norden.

Finlands sjuksköterskeförbund har riktat uppmärksamhet på ifrågavarande nackdel och har vid tjänstevillkorsförhandlingarna fordrat att inom Norden tjänstgjord tid skall tas i beaktande speciellt för att göra återflyttning enklare t. ex. från Sverige.

Enligt FSF:s uppfattning har i förslaget till Nordiska rådet riktats uppmärksamhet på ett problem, som står i strid med avtalet om den nordiska arbetsmarknaden.

Finlands sjuksköterskeförbund anser att det är nödvändigt att tjänstgöringstid i Norden beaktas i annat nordiskt land då tjänstgöringsvillkoren bestäms.

Helsingfors den 4 juni 1979

Finlands sjuksköterskeförbund r.f.

Toini Nousiainen
Ordförande

Sirkka-Liisa Aremo
Avdelningschef

I s l a n d

Akademikerforbundet:

Akademikerforbundet støtter uforbeholdent det forslag der fremsættes i ovennævnte medlemsforslag om at hensyn tages til arbejde i et andet

nordisk land ved bestemmelse af løn og andre lønvilkår. For øvrigt henviser Akademikerforbundet til Nordisk Akademikerråds udtalelse (*se oven*). Akademikerforbundet er medlem af Nordisk Akademikerråd og har tidligere behandlet dette spørgsmål sammen med rådet.

Reykjavík, den 30. august 1979

Akademikerforbundet
Guðríður Þorsteinsdóttir

Islands Sygeplejeforening:

Islands Sygeplejeforening behandlede forslaget på et møde den 27. ds. og støtter det.

Bestyrelsen giver sin støtte til at Nordisk Råd anmoder Nordisk Ministerråd om at der sluttes en overenskomst der sikrer nordiske statsborgeres ret til at der skal tages fuldt hensyn til løn, anciennitet og andre fordele for arbejde der er udført i et andet nordisk land.

Vi vil også henlede opmærksomheden på, at i den gældende hovedlønoverenskomst mellem finansministeren og stats- og kommunaltjenestemændenes forbund fra den 1. juli 1977 til den 30. juni 1979, protokol III, artikel 1, står der:

Trods bestemmelserne i hovedlønoverenskomsten angående tjenestevald skal sygeplejearbejde som sygeplejere har udført i udlandet fuldt ud vurderes som tjenestevald på samme måde som om det havde været udført i statens tjeneste.

Dette gælder for alle sygeplejere.

Reykjavík, den 28. august 1979

På Islands Sygeplejeforenings vejne
Svanlaug Árnadóttir
Formand

Islands Tandlægeforening:

— — — og kan i den anledning meddele, at sagligt mener vi at dette forslag er en logisk og naturlig fortsættelse af Nordisk Råds samarbejde angående arbejdsmarkedsspørgsmål og giver den derfor vor støtte.

Reykjavík, den 28. august 1979

På Islands Tandlægeforenings vejne
Kristján H. Ingólfsson
Formand

N o r g e**Forbruker- og administrasjonsdepartementet:**

Forbruker- og administrasjonsdepartementet anbefaler at det blir vedtatt en konvensjon som gir borgere i de nordiske land rett til å få godskrevet tjenestegjøring i annet nordisk land, i den utstrekning tilsvarende tjeneste har betydning for lønns- og arbeidsvilkårene i tjenestelandet. Vi antar imidlertid at ordningen neppe bør gjelde rett til lønn i ferien, idet opptjent feriegodtgjørelse i Norge gjøres opp ved fratreden.

Oslo, 1. juni 1979

Etter fullmakt

Edvin Saastad
Avdelingsdirektør

Anne Marie Nårstad
F.fullmektig

Norske kommuners sentralforbund:

Medlemsforslag A 548/s er behandlet av lønnsutvalget i Norske kommuners sentralforbund den 25.6.1979. På bakgrunn av lønnsutvalgets vedtak kan sekretariatet gi følgende orientering om den praksis Norske kommuners sentralforbund anbefaler sine medlemmer å følge i saker som omfattes av Medlemsforslag A 548/s.

§ 11 C, 1. avsnitt i Hovedoverenskomsten (gjeldende tariffavtale i kommunale og fylkeskommunale arbeidsforhold) lyder som følger:

Ved overgang fra privat virksomhet, tilstås ved ansettelsen lønnsansiennitet for tidligere tjeneste som er av betydning for stillingen.

Praksis fra annet nordisk land blir vurdert på linje med praksis fra privat virksomhet i Norge.

Norske kommuners sentralforbund antar at nevnte praksis er forenelig med det medlemsforslag som er tatt opp i Nordisk Råd.

Etter det Norske kommuners sentralforbund kjenner til er denne praksis i samsvar med den praksis som følges i det statlige avtalekompleks.

Norske kommuners sentralforbund har forøvrig intet å merke til Medlemsforslag A 548/s.

Oslo, 2. juli 1979

Karl Walter Tveter

Per Chr. Andersen

Norsk sykepleierforbund:

Norsk sykepleierforbund støtter det innsendte forslag og henstiller til Nordisk Råd om å anbefale at Nordisk Ministerråd arbeider for en overordnet konvensjon, som sikrer statsborgere i de nordiske land rett til å tilgodere seg tjenestegjøring i annet nordisk land ved fastsetting av lønn og andre rettigheter tilknyttet arbeidsforholdet.

Vi vil samtidig gjøre Dem oppmerksom på at Norsk sykepleierforbund har fått henvendelse fra Nordisk Råd — Den norske delegasjon — om samme sak. Vi har overfor Den norske delegasjon anbefalt at det vedtas en slik rekommendasjon.

Oslo, 21. mai 1979

Norsk sykepleierforbund

Martha Quivey
Fung. formann

Else Marie Frøyen
Forhandlingsjef

Norsk lektorlag har i skrivelse den 7 juni 1979 forklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Norske fysioterapeuters forbund:

Fysioterapeuter i Norden har ingen formell assistentgruppe uten i Finland. Dette vil si at eventuelt finske assistenter ikke vil kunne påregne ansiennitet for hjelpearbeid utført ved fysikalske avdelinger i Norge. Hvis planene i Vård 77 går gjennom vedrørende fysioterapeututdanningen har Norske Fysioterapeuters Forbund forbeholdt seg retten til å revurdere felles nordisk arbeidsmarked for fysioterapeuter. Vi stiller oss også spørrende til utviklingen hvis Danmark blir inngangsporten for fysioterapeuter innen EF som ikke har den nødvendige kvalifiseringen for å arbeide i Norge.

Oslo, 31. mai 1979

Norske fysioterapeuters forbund

Berit Risebro
Forbundsleder

Karin Skoglund
Sekretær

Den norske tannlægeforening:

Vi har intet å innvende mot at forslaget blir vedtatt, og kan opplyse at vi i flere år har likestilt tjeneste som tannlege i de øvrige nordiske land med tjeneste i Norge, hva angår lønnsansiennitet.

Oslo, 23. mai 1979

Den norske tannlægeforening

Arne Sollund
Generalsekretær

S v e r i g e**Socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal:**

För medicinalpersonal under socialstyrelsens inseende har speciella överenskommelser om gemensam nordisk arbetsmarknad träffats avseende läkare, tandläkare, sjuksköterskor och sjukgymnaster. Motsvarande överenskommelse för ytterligare grupper medicinalpersonal utreds för närvarande.

I de träffade överenskommelserna fastslås att tjänstgöring på respektive område i de nordiska länderna i merithänseende bör jämföras. Likaledes bestäms där att den som erhållit tjänst i annat nordiskt land i princip bör vara likställd med detta lands medborgare såvitt angår rätt till lön och pension samt övriga med tjänsten förenade förmåner. Vidare förbinder sig de nordiska länderna att tillämpa dessa principer i fråga om statliga tjänster samt att verka för tillämpning jämväl i fråga om icke statliga tjänster. Socialstyrelsen förutsätter att samma föreskrifter kommer att ingå i de överenskommelser för andra grupper medicinalpersonal som är under utredning.

I anslutning till de ovannämnda träffade överenskommelserna har bl. a. följande föreskrifter utfärdats.

I vidareutbildningskungörelsen för läkare den 1 december 1972 (678) och för tandläkare den 6 december 1963 (663) ingår föreskrift om efterutbildning av nordiska läkare och tandläkare för rätt till svensk läkar- resp. tandläkarelegitimation. Vidare har Kungl. Maj:t den 15 december 1972 (MF 1972: 30) bemyndigat socialstyrelsen att lämna nordiska läkare medgivande att — trots avsaknad av svensk legitimation — inneha tjänst som underläkare för allmänläkar- eller specialistutbildning.

I cirkulär den 10 december 1970 (MF 1970: 95) har socialstyrelsen utfärdat tillämpningsföreskrifter till överenskommelsen gällande sjuksköterskor och motsvarande föreskrifter för sjukgymnaster är under utarbetande.

Ovanstående föreskrifter innehåller främst utbildnings- och kompetenskrav för anställning i Sverige. Frågor om rätt till lön och pension samt övriga med tjänsten förenade förmåner faller utanför socialstyrelsens kompetensområde. Överenskommelse härom sker i avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Socialstyrelsen som för sin del finner det angeläget att ytterligare värna om det nordiska samarbetet tillstyrker föreliggande förslag om en övergripande konventionen.

Stockholm den 31 maj 1979

Enligt socialstyrelsens beslut

Ingrid Åkesson

Statens arbetsgivarverk (SAV):

Det statliga pensionsavtalet innehåller bestämmelser om tillgodoräkning i pensionshänseende av anställningstid inom området för statlig pensionering i Danmark, Finland eller Norge. Bestämmelserna har sin grund i den mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige 1973-12-18 träffade överenskommelsen om samordning av pensionsrätt enligt statliga pensionsanordningen. De övriga kollektivavtal som reglerar anställnings- och arbetsvillkoren för personal med statligt löner reglerad anställning i Sverige innehåller inte några generella bestämmelser om tillgodoräkning av tjänstgöring i annat nordiskt land för löne- och andra förmåner. Däremot har under senare år träffats avtal som innebär att finsk folkskollärare och finsk präst i viss utsträckning får tillgodoräkna anställningen i Finland för placering i löneklass (ålderstilläggsklass) i Sverige. I övrigt är frågan om tillgodoräkning i löne- och andra hänseenden av tjänstgöring i annat land beroende på en prövning av arbetsgivaren (som regel arbetsgivarverket) i varje enskilt fall.

Det kan konstateras att frågor om sådan tillgodoräkning i lönehänseende m. m. som avses i förslaget är svårlösta, bl. a. med hänsyn till de statliga lönebestämmelsernas mycket komplicerade natur. Man måste bl. a. beakta att den, som haft anställning i annat nordiskt land, inte genom en speciell tillgodoräkningsregel skall komma i ett bättre läge än den, som under samma tid haft motsvarande anställning i Sverige. Frågan om införande av sådana regler måste därför ses som en del i den totala regleringen av anställnings- och arbetsvillkoren. Med hänsyn härtill bör det enligt SAV:s mening även fortsättningsvis ankomma på kollektivavtalsparterna att pröva i vad mån här avsedda tillgodoräkningsfrågor kan och bör regleras generellt. Sådana frågor bör därför inte heller i fortsättningen regleras genom en tvingande konvention utan möj-

ligen i form av sådana allmänna rekommendationer som redan nu finns i vissa specialkonventioner.

Stockholm den 27 juni 1979

K.-L. Ugglå

Anders Wistrand

Statens personalpensionsverk (SPV):

— — — I anledning härav får pensionsverket — som förutsätter att dess yttrande endast förväntas i avseende på statlig tjänstepensionering — anföra följande.

Överenskommelse har den 18 december 1973 träffats mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om samordning av pensionsrätt enligt statliga pensionsordningar. Enligt överenskommelsen¹, varav en kopia bifogas, gäller att samordning sker mellan anställningar som antingen direkt omfattas av statlig personalpensionering eller hör till ett område, där man tillämpar en offentlig personalpensionering, som är uppbyggd enligt statligt system och som direkt eller indirekt finansieras med statsmedel. Vid samordning gäller vidare att pensionering sker enligt det mottagande landets pensionsordning. Tillgodoräkning av anställningstid ävensom kvalifikationstid för erhållande av pensionsrätt skall således i princip ske enligt reglerna i det mottagande landet. Vid övergång från ett lands till ett annat lands statliga pensionsordning tillgodoräknas tid i anställning som det första landets pensionsordning omfattar, även om det mottagande landets pensionsordning inte omfattar sådan anställning. Samordning för ålderspension får ske endast om arbetstagaren innehaft minst 10 års tillgodoräkningsbar anställning i en följd i det land där pension beviljas i anslutning till avgång som medför förmånsfall. Sådan samordning kan dock ske även i annat fall efter särskilt medgivande i det mottagande landet. Samordning för sjukpension kan ske om hälsotillståndet inte skulle utgjort hinder i det land från vilket övergången skett. Vid tillämpning av bestämmelser om samordning med förmån på grund av socialförsäkring eller därmed jämförlig anordning jämföras med sådan förmån annan nordisk förmån som har väsentligen samma syfte.

Det remitterade medlemsförslaget synes avse en betydligt mer utsträckt nordisk samordning i vad avser pension än den som innefattas i den ovan angivna överenskommelsen av den 18 december 1973. En sådan utsträckt samordning skulle troligen medföra betydande utredningssvårigheter, då även tillfälliga och sporadiska anställningar skulle få åberopas vid samordningen.

¹ *Här ej tryckt*

Såsom i det föregående framhållits gäller vid samordning mellan de nordiska pensionssystemen ett krav på minst 10 års tillgodoräkningsbar anställning för ålderspension i det land där pension skall utgå. En sänkning av denna tidsgräns, möjligen till 2 år, skulle verka i det syfte som eftersträvas i medlemsförslaget.

Sundsvall den 12 juni 1979

K.-A. Troije

Gunnar Nordin

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Som framgår av medlemsförslaget finns det för närvarande inte någon författningsenlig möjlighet att tillgodoräkna tjänstgöring i annat nordiskt land för löne- och andra förmåner. Statens arbetsgivarverk kan dock i varje särskilt fall medge att tjänstgöring i annat nordiskt land skall kunna få tillgodoräknas för t. ex. åldersklassstillägg. Så har också skett i några fall med tjänster inom UHÄ:s förvaltningsområde. Flera svenska högskolelärare tjänstgör i annat nordiskt land. En enhetlig bedömning av denna tjänstgöring är önskvärd. UHÄ har för egen del intet att erinra mot medlemsförslaget om en övergripande konvention och tillstyrker bifall till förslaget. Vid sitt ställningstagande har UHÄ enbart utgått ifrån förslagens principiella utgångspunkt utan att på något sätt tagit ställning till hur frågan tekniskt skall lösas.

Stockholm den 27 juni 1979

På UHÄ:s vägnar

Harald Häggquist

Håkan Isacson

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ vill förutskicka, att SÖ här begränsar sig till att behandla endast personal inom undervisningsområdet, för vilka bestämmelserna i TFU gäller.

SÖ avgav 1978-05-29 till Nordiska rådet yttrande över förslag om konvention angående gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.¹ I yttrandet anförde SÖ bl. a. att SÖ hade förståelse för åsikten att lärarna i Norden borde erhålla gemensam arbetsmarknad. SÖ ansåg sig dock ha anledning förmoda att betydande svårigheter skulle föreligga

¹ Se Nordiska rådet, 27:e sess., Supplementb., s. 303.

att nå en överenskommelse härom och fann det tveksamt om de önskade effekterna kunde uppnås genom en konvention. Vidare hänvisade SÖ till det dispensförfarande som i Sverige tillämpades för sökande till lärartjänst som ej genomgått reguljär svensk utbildning. Enligt SÖ:s mening hade i Sverige inte någonting hänt som fört frågan om en gemensam nordisk lärararbetsmarknad närmare en lösning sedan frågan senast utreddes. SÖ hade emellertid ingen erinran mot att frågan om en konvention utreddes på nytt.

Det är SÖ bekant att Nordiska rådet i februari 1979 lämnat rekommendation till regeringarna i de nordiska länderna att förbereda en konvention angående gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare.

I här föreliggande medlemsförslag angående tillgodoräknande av tjänstgöring i annat nordiskt land för löne- och andra förmåner betonas särskilt att behov föreligger att reglera sådana förmåner såväl för personer som utflyttar från ett nordiskt land till ett annat som för personer som efter tjänstgöring i annat nordiskt land återflyttar till hemlandet.

Efter överenskommelse 1973-12-18 mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge trädde i Sverige samordning av pensionsrätt enligt statliga pensionsordningar i kraft 1974-02-01 (kk 1974: 6).

I SÖ:s anvisningar för meritvärdering vid tillsättning av olika slags tjänster som lärare föreskrivs bl. a. att för meritpoäng får tillgodoräknas anställning som rektor och lärare i annat land vid läroanstalt som motsvarar de svenska läroanstalter vid vilka anställning tillgodoräknas. Tjänstgöringen skall dock ha fullgjorts efter genomgången svensk lärarutbildning eller efter det att läraren av svensk myndighet förklarats behörig till visst slag av lärartjänst inom det allmänna skolväsendet i Sverige.

Anställning som lärare m. m. som inte kan tillgodoräknas på detta sätt jämföras i meritvärderingshänseende med annan yrkesverksamhet än tjänst som lärare, vilket får till följd att t. ex. lärartjänstgöring som fullgjorts i Sverige eller i annat land före behörighetsförklaring ger lägre meritpoäng än den som fullgjorts sedan full behörighet vunnits.

Det förslag som nu väckts om åtgärder för att tillförsäkra offentliganställda medborgare i de nordiska länderna rätt att i lönehänseende tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land syns för Sveriges vidkommande vara en förhandlingsfråga som kan få en generell lösning endast genom avtal mellan de offentliga arbetsgivarna och personalorganisationerna.

Enligt s. k. ventiler i AST föreligger redan nu möjlighet för arbetsgivaren (regeringen eller statens arbetsgivarverk) att efter prövning i varje enskilt fall besluta om förmånligare löneplacering för en tjänsteman än den avtalsenliga. Till SAV ingivna ansökningar om sådan

prövning har, när det gällt lärare, i stor utsträckning remitterats till SÖ för utredning och yttrande. Det har i ett stort antal fall varit fråga om lärare med svensk eller annan nordisk lärarutbildning som önskat att i lönehänseende få tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land.

SÖ har från SAV inhämtat, att verket i sitt yttrande över här föreliggande remiss kommer att redovisa sina principer och sin praxis vid handläggningen av dylika ärenden, varför SÖ för sin del avstår från att här lämna motsvarande redovisning.

SÖ noterar dock att beträffande en kategori nordiska lärare en generell lönerreglering tidigare skett genom avtal, nämligen för lärare med finsk folkskolläraryxamen, vilka fullgjort lärartjänstgöring i Finland innan de i Sverige anställdes på tjänst som lärare 2 med skyldighet att undervisa finskspråkiga elever (jfr SAV cirkulär XV: 2 1973, XV: 2 1975 och XV: 3 1975).

SÖ vill erinra om att enligt AST anställningstiden som sådan kvalificerar för uppflyttning i löneklass/ålderstilläggsklass, varför bl. a. lärare med statligt reglerad tjänst i Sverige, som åtnjuter tjänstledighet för att t. ex. tjänstgöra i annat nordiskt land, under ledigheten kvalificerar sig för uppflyttning i löneklass/ålderstilläggsklass i den tjänst han är tjänstledig från.

För lärartjänst i Sverige gäller olika behörighetsregler och tjänstekonstruktioner m. m. med hänsyn till bl. a. den skolform eller det stadium som lärartjänsten avser. Alla dess olika bestämmelser har utgjort förhandlingsunderlag för den lönesättning m. m. som fastställts för respektive lärartjänst genom avtal mellan arbetsgivaren — staten — och statstjänstemännens huvudorganisationer.

Som ovan nämnts har lärare med lärarutbildning i annat nordiskt land redan nu möjlighet att efter viss tids tjänstgöring i Sverige erhålla dispens till viss slags lärartjänst. För behörighet har därvid — utöver viss utbildning — krävts bl. a. att sådan lärare dels förvärvat viss kännedom om det allmänna skolväsendet i Sverige, dels visat sig behärska svenska språket. Före behörighetsförklaringen erhåller läraren vid tjänstgöring i Sverige lön enligt den lönegrad som för den aktuella lärartjänsten gäller för icke-behörig lärare.

Efter behörighetsförklaringen är läraren berättigad till lön enligt den högre lönegrad som gäller för utbildningsmässigt fullt behörig lärare för tjänsten. För t. ex. adjunktstjänster där för full behörighet krävs såväl teoretisk som praktisk-pedagogisk utbildning kan behörighetsförklaringen avse endast den teoretiska utbildningen.

Sedan befordringsgångarna i TFU fr. o. m. 1979-01-01 upphört att gälla har inom det allmänna skolväsendet skillnaden i lön mellan obehörig och behörig lärare blivit ytterligare accentuerad. Det är t. ex. tre

lönegrader som skiljer mellan placeringen för obehörig och för behörig lärare 1 (lågstadielärare) vid grundskolan (L 1—L 4), medan i fråga om lärare 16 (adjunkt) antalet lönegrader mellan obehörig och fullt behörig lärare är 8 (L 4—L 12).

I fråga om vissa kategorier lärare i Sverige är sålunda spännvidden avsevärd mellan den lönegrad som gäller för obehörig lärare och den som gäller för utbildningsmässigt fullt behörig lärare.

SÖ har inte kännedom om det aktuella löneläget för olika kategorier lärare i de andra nordiska länderna och kan därför inte förutse hur en jämförelse mellan lönerna för viss kategori lärare i de olika länderna skulle komma att utfalla.

SÖ utesluter inte att denna spännvidd för svenska lärarlöner kan försvåra en lönemässig samordning vid lärartjänstgöring i olika nordiska länder.

SÖ noterar dock i sammanhanget SAV:s praxis hittills i s. k. ventilärenden, när det gällt tillgodoräknande i löneklass/ålderstilläggsklass av lärartjänstgöring som behörig svensk lärare fullgjort vid t. ex. svensk utlandsskola eller i av svenska statsmedel bestridd tjänst hos SIDA. SAV har i sådana fall medgivit tillgodoräkning av tjänstgöringstiden endast om lönen lägst motsvarat den löneklass/ålderstilläggsklass som skulle ha gällt för läraren vid tjänstgöring i Sverige.

SÖ anser det allmänt sett rimligt att t. ex. en till adjunktstjänst i Sverige utbildningsmässigt fullt behörig lärare, som under viss tid tjänstgör i annat nordiskt land som lärare inom skolform eller på stadium som motsvarar lägst svensk grundskolas högstadium, vid återkomsten till Sverige får tillgodoräkna sig denna tjänstgöring inte bara i merit-hänseende utan även i lönehänseende.

Därest en konvention om en gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare kommer till stånd, vore det, enligt SÖ:s mening, både önskvärt och praktiskt med en samordning också lönemässigt av bl. a. anställningstid som lärare i de nordiska länderna.

Med hänvisning till det ovan anförda finner SÖ i likhet med förslagställarna det vara angeläget, att en konvention angående tillgodoräknande av tjänstgöring i annat nordiskt land för löne- och andra förmåner kommer till stånd.

Stockholm den 12 juni 1979

På skolöverstyrelsens vägnar

Arne Sönnnerlind

Ingrid Lindberg

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Arbetsmarknadsstyrelsen biträder medlemsförslaget om en övergripande konvention som ska tillförsäkra medborgarna i de nordiska länderna rätt att tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land vid fastställande av dem tillkommande löne- och andra med tjänsten förenade förmåner.

Förslaget ligger i linje med intentionerna i 1954 års konvention om den fria nordiska arbetsmarknaden och kommer vid ev. genomförande att bidra till att stärka gemenskapen och samarbetet mellan de berörda nordiska länderna.

Inom ramen för den gällande konventionen har man under åren alltmer uppmärksammat den enskilda människans behov av ett fritt och överlagt val av arbete och boplat. En konvention enligt förslaget skulle underlätta för den enskilde att flytta till ett annat nordiskt land och även att återflytta till hemlandet efter en längre eller kortare tids vistelse i ett annat nordiskt land.

Ett genomförande av en övergripande konvention som det här är fråga om torde dock kräva närmare utredning om formerna härför och utarbetande av föreskrifter för dess genomförande på det att konventionens mål uppnås och att den blir till konkret nytta för medborgarna i de berörda länderna.

Solna den 6 augusti 1979

Arbetsmarknadsstyrelsen

Gunnar Andersson

Ingeborg Jönsson

Svenska kommunförbundet:

Enligt anställningsvillkoren för kommunanställda vilka regleras dels i allmänna bestämmelser för tjänstemän (ABT 75) jämte bilagor dels i allmänna bestämmelser för heltidsanställda och deltidsanställda arbetstagarare (ABK 75 respektive ABKD 75) inplaceras arbetstagarare vid tillträde av anställning i begynnelselöneklassen och uppflyttas en löneklass sedan han under en sammanhängande tidsperiod om 12 månader tillhört en och samma löneklass inom lönegraden. Detta innebär att kommunanställd som är tjänstledig för anställning i annat nordiskt land vid återkomst till Sverige får tillgodoräkna sig tiden i det andra nordiska landet för löneklassuppflyttning.

Beträffande den som inte är anställd i kommunal tjänst utan efter anställning i annat nordiskt land söker och erhåller kommunal anställning sker inplacering i begynnelselöneklassen eller — efter prövning i varje särskilt fall — i högre löneklass. Inplacering i högre löneklass än begyn-

nesselöneklass sker med hänsynstagande till tidigare yrkeserfarenhet eller erfarenhet i likvärdigt arbete varvid även jämställes erfarenhet förvärvat genom annat arbete än anställning. Vid bedömningen görs ingen skillnad mellan likvärdigt arbete vare sig det är förvärvat i Sverige eller i annat nordiskt land.

När det gäller tillgodoräkande av tid för tjänstepension får enligt för kommunen gällande pensionsbestämmelser (PAK 78 § 6) annan intjänad personalpensionsrätt beaktas för den svenska pensionen under förutsättning att förmån i form av fribrev eller livränta (motsvarande) överlåtes till kommunen. Tiden för denna pensionsrätt beaktas helt eller delvis efter särskild värdering.

Semesteravtalen för kommunanställda bygger på semesterlagens bestämmelser. Ej heller i detta fall föreligger någon skillnad mellan dem som kommer från anställning i Sverige och dem som kommer från annat nordiskt land.

Enligt vad som ovan sagts är de åtgärder som föreslås av förslagsställarna till stora delar reglerade genom de anställnings- och pensionsvillkor som gäller för de kommunalt anställda. En eventuell utvidgning av förmånerna bör vara en fråga mellan de avtalslutande parterna. En övergripande konvention i enlighet med rekommendationen från Nordiska rådet skulle även få till följd att anställda som återgår i eller söker ny anställning i Sverige efter anställning i annat nordiskt land skulle i förmånshänseende kunna komma i en bättre situation än den som byter anställning inom Sverige.

Med hänvisning till ovanstående får förbundet föreslå att medlemsförslaget ej föranleder någon ytterligare åtgärd.

Stockholm den 15 juni 1979

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Erik Wall

Landstingsförbundet:

Enligt anställningsvillkoren för landstingens anställda, vilka regleras dels i Allmänna bestämmelser för tjänstemän (LABT 75) dels i Allmänna bestämmelser (LABK 75) i bilaga A: 1 § 3 mom. 1 inplaceras anställd vid tillträde av anställning i begynnelselöneklassen och uppflyttas en löneklass sedan han under en sammanhängande tidsperiod av 12 kalendermånader tillhört en och samma löneklass inom lönegraden. Detta innebär att landstingsanställd som är tjänstledig för anställning i annat nordiskt land vid återkomst till anställning i Sverige får tillgodoräkna sig tiden i det andra nordiska landet för löneklassuppflyttning. Beträffande den som inte är anställd i landstingstjänst, utan efter anställning i annat

nordiskt land söker och erhåller anställning i högre löneklass än begynnelselöneklassen sker inplacering i löneklass med hänsynstagande till tidigare yrkeserfarenhet eller erfarenhet i likvärdigt arbete varvid även jämställes erfarenhet förvärvad genom annat arbete än anställning. Hänsyn tas då även till det arbete vederbörande haft i det andra nordiska landet.

När det gäller tillgodoräknande av tid för tjänstepension får enligt för landstingen gällande pensionsbestämmelser (LPAK 78) § 6 annan intjänad personalpensionsrätt beaktas för den svenska pensionen under förutsättning att förmån i form av fribrev eller livränta (motsvarande) överlåtes till landstinget. Tiden för denna pensionsrätt beaktas helt eller delvis efter särskild värdering.

Semesteravtalen för landstingsanställda bygger på semesterlagens bestämmelser. Semesterrätt intjänas under kvalifikationsåret. Anställd som arbetat i annat nordiskt land har således semesterrätt redan samma år som vederbörande återupptar anställningen.

Enligt vad som ovan sagts är de av föreslagsställarna påpekade åtgärderna till stora delar reglerade genom de anställnings- och pensionsvillkor som gäller för landstingens anställda. En eventuell utvidgning av förmånerna bör vara en fråga mellan de avtalslutande parterna. En övergripande konvention enligt förslagsställaren skulle även få till följd att anställda, som återgår i eller söker ny anställning i Sverige efter anställning i annat nordiskt land skulle i förmånshänseende kunna komma i bättre situation än den som byter anställning inom Sverige.

Med hänvisning till ovanstående får förbundet föreslå att medlemsförslaget ej föranleder någon ytterligare åtgärd.

Stockholm den 17 maj 1979

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) har i skrivelse den 13 juni 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Sveriges tandläkarförbund:

De problem som motionen berör har förbundet mött i ett flertal sammanhang, som naturligen beror på den betydande rörlighet över de nordiska gränserna som förekommit inom de nordiska tandläkarkårerna såväl vad avser allmän tandläkarverksamhet som utbildning och forskning.

Vid tillskapandet av Nordiskt institut för odontologisk materialprövning (NIOM) — resultatet av en överenskommelse mellan de nordiska

regeringarna — fann förbundet anledning att med det svenska socialdepartementet diskutera de grundproblem, som denna motion berör.

NIOM skulle enligt överenskommelsen förläggas till Norge och chefsbefattningarna vid institutet skulle tillsättas med visstidsförordnande (6 år). Befattningarna förutsattes kunna sökas av behöriga och lämpliga personer från samtliga nordiska länder.

För svenska intresserade blev detta en omöjlighet. Chefsbefattningarna krävde en sådan allmän forskningsbakgrund att endast högutbildad personal från de odontologiska fakulteterna kunde komma i fråga. Förutom svårigheterna att erhålla så lång tjänstledighet förelåg dessutom omöjligheten att få förordnandet vid NIOM tillgodoräknad i bl. a. pensionshänseende vid återinträde i tjänst i Sverige. Såvitt förbundet har sig bekant söktes ej heller tjänsterna av någon svensk.

Mot bakgrund av vad ovan anförts och då förbundet anser det vara av utomordentlig betydelse för odontologins utveckling samt den odontologiska forskningen att den fria arbetsmarknaden kan kombineras med ett väsentligt mått av trygghet, vill förbundet varmt tillstyrka att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka i den riktning motionärerna hemställt.

Stockholm den 27 juni 1979

Sveriges tandläkarförbund

Lars Sandberg

Legitimerade sjukgymnasters riksförbund:

I konsekvens med att Legitimerade sjukgymnasters riksförbund ställt sig positivt till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden ser vi det som en logisk följd att man på angivet sätt tillförsäkrar medborgare i de nordiska länderna rätt att tillgodoräkna sig tjänstgöring i annat nordiskt land vid fastställandet av dem tillkommande löne- och andra med tjänsten förenade förmåner.

Legitimerade sjukgymnasters riksförbund tillstyrker således den i rubricerade motion föreslagna konventionen.

Stockholm den 19 juni 1979

Legitimerade sjukgymnasters riksförbund

Harry Mogren

Svensk sjuksköterskeförening har i skrivelse den 4 maj 1979 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om förbättrad isbrytarassistans till passagerarfärjor i Norden

(Väckt av Christian Christensen, Nils Dahlman, Bjarne Mørk Eidem, Ralf Friberg, Thor Lund, Sven Mellqvist och Rolf Sellgren)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Förslaget har utsänts till medlemsorganisationerna samt berörda facksekretariat.

NFS tillstyrker att den föreslagna utvärderingen av erfarenheterna från vintersäsongen 1979 utförs. NFS vill emellertid särskilt framhäva betydelsen av att de nordiska isbrytarresurserna samordnas så att man på ett effektivt sätt kan utnyttja tillgängliga resurser. Med hänsyn till att ett effektivt utnyttjande förutsätter att ett lands isbrytare tillfälligt kan biträda vid isbrytning inom ett annat lands territorialvatten bör frågan om civil eller militär bemanning närmare utredas.

Förslagsställarna har begränsat utvärderingen till att gälla möjligheterna för passagerarfärjor till förbättrad isbrytarassistans. NFS finner att utvärderingen även bör omfatta möjligheterna till bättre assistans för övrig handelssjöfart.

Stockholm den 10 juli 1979

Nordens fackliga samorganisation

Sten Lindahl

D a n m a r k

Handelsministeriet:

Udenrigsministeriet har endvidere anmodet om, at handelsministeriet koordinerer besvarelsen med udtalelser fra forsvarsministeriet og ministeriet for offentlige arbejder, som fra udenrigsministeriet er tilskrevet enslydende.

Det fremgår af medlemsforslaget, at det tilstræber en bedre koordination af anvendelsen af de nordiske landes isbrydere, og at det er frem-

sat på baggrund af erfaringer vedrørende vanskelighederne ved at opretholde de internordiske færgeforbindelser i den forløbne strenge isvinter 1978—1979.

I denne anledning skal man meddele, at opretholdelse af færgeforbindelserne under en issituation er en opgave, som prioriteres højt i det under handelsministeriet nedsatte Isbrydningsråd, som bl. a. har til opgave at fastsætte de generelle retningslinier for danske isbryderes anvendelse.

Det tilføjes, at der i den forgangne isvinter ikke for Danmarks vedkommende har været større vanskeligheder ved at opretholde færgeforbindelserne til Sverige og Norge, hvilket bl. a. skyldes et udmærket samarbejde mellem den danske og den svenske isbrydertjeneste, som resulterede i en effektiv og koordineret anvendelse af danske og svenske isbrydere i Kattegat, Sundet og den vestlige Østersø.

Det skal endvidere tilføjes, at der under tidligere isvintre, hvor isvanskelighederne i danske farvande var minimale, er udlejet dansk isbryder til Sverige, og at man fra dansk side i lignende situationer, hvor der ikke er behov for fuld udnyttelse af den danske isbryderflåde i danske farvande, fortsat vil være åben over for på denne måde at assistere de øvrige nordiske lande.

Under henvisning til foranstående samt til den allerede eksisterende overenskomst af 20. december 1961 mellem de nordiske lande om samarbejde med hensyn til isbrydning skal man meddele, at handelsministeriet er af den opfattelse, at der ikke synes at være behov for en udvidelse af den allerede for Danmarks vedkommende veletablerede koordination mellem de nordiske isbrydningstjenester.

Til slut skal man oplyse, at Danmark for tiden bygger en ny lægtvandsisbryder, som påregnes at kunne indgå i isbryderflåden fra og med vinteren 1980—1981.

København den 29. juni 1979

P. m. v.

Tage Madsen
Afdelingschef

N. J. Bagge
Kontorchef

Forsvarsministeriet:

Forsvarsministeriet er enig i, at det er af vigtighed at sikre færgetrafikkens afvikling mellem de nordiske lande, også under ekstreme issituationer, men isbrydning i dansk territorialfarvand ved fremmede statsisbrydere vil dog have nogle konsekvenser.

I den gældende adgangsankendelse, anordning nr. 73 af 27. februar 1976, § 1, stk. 2, ligestilles statsejede skibe med orlogsskibe, hvilket indebærer, at der — i det mindste for passage af det indre territorialfarvand — må ske forudgående anmeldelse ad diplomatisk vej, anordningens § 4, stk. 1.

Forsvarsministeriet har dog for fremmede øvelsesskibe, miljøenheder m. fl. anlagt den praksis, at tilladelse til besejling og anløb af dansk territorium kan gives for en periode, såfremt Forsvarskommandoen tidligst muligt før sejladsene meddeles fartøjernes navne og området, der opereres i. Såfremt denne fremgangsmåde følges for de fremmede statsbryderes vedkommende, ser man ingen grund til at afvige fra hidtidig praksis, så meget mere som samarbejde af nævnte art i enkelttilfælde tidligere er afviklet helt tilfredsstillende.

København, den 13. juni 1979

P. m. v.
E. M. Veisig

Ministeriet for offentlige arbejder henviser i skrivelser den 9 juli och 1 augusti 1979 till yttranden från Danske Statsbaner av den 15 juni 1979, Statshavnsadministrationen i Frederikshavn av den 8 juni 1979, Københavns Havnevesen av den 5 juli 1979 och Sammenslutningen af danske Havne av den 3 juli 1979 (se nedan).

Danske Statsbaner (DSB):

— — — skal vi meddele, at isvinteren 1978/79 har vist, at selv de største, mest manøvredegytige og med kraftige hovedmaskiner udrustede færger under visse forhold har været ude af stand til at klare sig selv.

Det er ikke tilstrækkeligt at bygge færgerne stærkere — kraftigere skrogkonstruktion — eller forøge hovedmaskinernes ydelse. Færgerne har en sådan længde i forhold til deres bredde, at de ikke er i stand til at manøvrere sig fri ved egen hjælp, når de går fast i isen eller løber ind i ismasser i bevægelse — skruninger — under ekstremt vanskelige vind- og strømforhold.

De danske isbryderes indsats dirigeres af statens istjeneste med hovedvægt på at hjælpe fragtskibe med råvarer og forsyninger igennem til danske havne eller igennem de danske gennemsejlingsfarvande til og fra de øvrige Østersølande.

For DSB må opretholdelse af forbindelserne mellem Fyn og Sjælland sammen med forbindelserne til Sverige og Tyskland prioriteres meget højt, og forslag om en form for samarbejde mellem de nordiske lande på istjenestens område fortjener al mulig interesse.

Under den nylig overståede vinter var isforholdene yderst forskellige fra overfart til overfart. Ispresset kunne skifte fra dag til dag, og en (Finland) kunne betyde, at et istruet område blev undsat af nærmeste mere fleksibel brug af isbrydere fra de øvrige nordiske lande (Sverige og isbryder uanset dens nationalitet).

Derved kunne de tidkrævende forsejlinger fra indsatsområde til indsatsområde i nogen grad nedbringes, med en bedre udnyttelsesgrad af isbryderne til følge.

Det bør ligeledes overvejes at lade de nordiske landes flåde af isforstærkede og isbrydende bjærgnings- og bugserfartøjer registrere som sådanne. Det danske rederi Svitzers Em. Z Bjærgnings-Entreprise A/S og flere bugserelskaber råder over adskillige kraftige fartøjer, der kan gøre gavn under en isperiode. De pågældende selskaber i Norden kunne kontaktes og på forhånd meddele, hvilket materiel der i givet fald kan afgives til de respektive landes istjenester med henblik specielt på vigtige færgeruter.

Det vil være til stor nytte under en senere isvinter, at beredskabet er i orden, og at der foreligger faste aftaler om fælles indsats.

Det er især afgørende, at man på forhånd er enige om, hvilke overfarter der bør prioriteres højest med hensyn til assistance. Her må overfarter, hvor afstanden mellem overfartsbyerne er kort, gives høj prioritet, idet en given mængde færgetonnage giver størst overførselskapacitet på korte ruter.

Der kan dog forekomme situationer, hvor isforholdene på de længere ruter er så gode, at det vil være fordelagtigt at besejle sådanne ruter, når isen pakker hårdt på kortere ruter.

Det har vist sig, at farvandskendskab og rutine i at manøvrere en isbryder ikke er tilstrækkeligt til at opnå det bedste resultat. Det er af meget stor betydning, at der haves indgående kendskab til manøvreegenskaber og maskinkraft i de færger, der skal have assistance, ligesom indgående viden om de rent lokale strøm- og vindforhold ved overfarterne er af største betydning under vanskelige isforhold.

DSB, der i mere end 30 år havde egen isbryder, råder over en lang række kvalificerede skibsførere, der må betragtes som særlig velegnede til at assistere under isbrydning på overfarterne. Adskillige af disse skibsførere har gjort tjeneste på isbryderen under strenge isperioder, og der er ingen tvivl om, at den erfaring, der er opnået, kan nyttiggøres ved at lade vore skibsførere fungere som rådgivere for førerne af statsisbryderne. DSB vil være villig til at afgive det nødvendige antal skibsførere til disse særlige opgaver. Det kan anføres, at adskillige navigatører fra DSB gjorde tjeneste på statsisbrydere under isvintrene 1940/41/42.

København, den 15. juni 1979

H. Carstensen
Fg. konsulent

Statshavnsadministrationen:

Følgende kan oplyses vedrørende de færger, der besejler de under statshavnsadministrationen hørende havne:

1. *Hanstholm og Hirtshals havne*

Havnene er isfrie. Der er ingen behov for isbryderhjælp til færgerne.

2. *Frederikshavn havn*

Færgerne til Larvik (1 rute), Oslo (2 ruter) og Göteborg (2 ruter) har en sådan størrelse, at de kun yderst sjældent er generede af isen.

Færgerne til Læsø var generet i 1978—79 og måtte indstille sejladsen i et par dage. Genen på grund af isen var dog begrænset, da de store færger fungerede som isbryder.

3. *Helsingør havn*

Færgerne til Helsingborg var generede i 1978—79, og det ene rederi måtte indstille sejladsen nogle dage.

4. *Anholt havn*

Færgerne til Grenå var i 1978—79 generet af isen uden for Grenå havn og måtte have isbryderassistance. Sejladsen var indstillet i nogle få dage i 1978—79.

Ud fra ovenstående skønnes det, at der generelt ikke er behov for øget isbryderassistance for færgerne til/fra ovennævnte havne.

Frederikshavn, den 8. juni 1979

J. Kjærgaard

Københavns Havnevæsen:

— — — skal man fra Københavns havns side udtale, at man har fundet, der har været et særdeles godt samarbejde mellem den danske og den svenske isbrydertjeneste, og at der ikke har været større vanskeligheder forbundet ved at opretholde færgeforbindelserne til Sverige og Norge.

Man kan i øvrigt henholde sig til, hvad der er anført i handelsministeriets skrivelse af 29.6.1979 til udenrigsministeriet (*se oven*).

København, den 5. juli 1979

Eigil Andersen

Sammenslutningen af danske Havne:

— — — udtale, at man er af den opfattelse, at færgetrafikken i de danske farvande har fået den fornødne isbryderassistance til at opretholde færgeforbindelserne mellem Danmark og de øvrige nordiske lande.

Man er ligeledes af den opfattelse, at den aftale, der er indgået mellem Danmark og Sverige om isbryderassistance i Øresund virker tilfredsstillende.

København, den 3. juli 1979

Svend Hansen

John Jensen

Danmarks Rederiforening:

— — — meddele, at Danmarks Rederiforening intet har haft at udsette på den hidtil praktiserede samarbejdsform på isbrydningsområdet.

Den hårde vinter 1978/79 har ikke givet Rederiforeningen anledning til at ændre opfattelse af dette forhold.

København, den 10. august 1979

Danmarks Rederiforening

P. d. v.

J. J. Jensen

F i n l a n d

Handels- og industriministeriet¹:

— — — får handels- og industriministeriet vördsamt meddela, att det instämmer i sjöfartsstyrelsens yttrande (*se nedan*) och det rubricerade medlemsförslaget. Sjöfartsstyrelsen stöder förslaget om en bråds-kande utvärdering av erfarenheterna från vintersäsongens 1979 färjetrafik i Norden med särskild tonvikt på upprätthållandet av oavbrutna förbindelser, vid behov med effektiv isbrytarassistans.

Helsingfors den 17 augusti 1979

Hakon Guvenius

Avdelningschef

Aila Salminen

Yngre regeringssekreterare

Sjöfartsstyrelsen:

Det är riktigt att förseningar och t. o. m. avbrott i färjeförbindelserna bl. a. mellan Finland och Sverige förekommit under de senaste åren och speciellt isvintern 1978—1979. Särskilt gäller detta förbindelsen mellan Vasa och Umeå. Riktigt är även att dessa störningar kunde elimineras genom en ökning av isbrytarresurserna och samtida ändring av direktiven för isbrytarverksamheten, så att färjetrafiken prioriteras framför

¹ Yttrandet översatt från finska.

lastfartygens trafik. (I medlemsförslaget definieras lastfartyg inexact som handelsfartyg, en benämning som i själva verket täcker även de passagerar-, fordons- och lasttransporterande färjorna).

För att uppnå ett maximalt och rättvist utnyttjande av särskilt under stränga vintrar otillräckliga finländska isbrytarresurser likställas samtliga fartyg i direktiven för isbrytning. Dock strävar sjöfartsstyrelsen i mån av möjlighet efter att prioritera tidstabellenlig trafik i individuella situationer till sjöss. Emellertid är våra resurser otillräckliga för att vi skulle kunna lämna några som helst garantier för oförändrade tidtabeller genom hela vintern.

Dessa svårigheter var under den gångna vintern särskilt tydliga i färjetrafiken mellan Vasa och Umeå, där turer under vissa tider måste inställas. Sjöfartsstyrelsen hade visserligen under större delen av tiden en isbrytare förlagd till Kvarkenområdet, men denna var tvungen att under stor del av tiden assistera lastfartygstafrik ungefärligen i nord—sydlig riktning. Att därvid, då den enda mellan Vasa och Umeå trafikerande färjan påkallade hjälp, lämna konvojer bestående av flera lastfartyg stående i isen (ibland farlig packis) hade icke varit rättvist med hänsyn till dyrbar sammanlagd tidsförlust eller ibland ens tillrädligt med hänsyn till lastfartygens säkerhet mot isskruvning.

Ett synnerligen gott samarbete råder oavbrutet mellan den svenska och den finländska isbrytarledningen, och här bör framhållas att båda har samma syn och tillämpar liknande prioriteringsprinciper vid assistans av olika typer av fartyg.

Sjöfartsstyrelsen förordar självfallet medlemsförslaget om att brådskande utvärdera erfarenheterna av vintersäsongens 1979 färjetrafik i Norden med särskild vikt vid upprätthållandet av oavbrutna förbindelser.

För att medverka till denna brådskande utvärdering ber sjöfartsstyrelsen redan nu få framhålla att vad speciellt garanterandet av oavbrutna färjeförbindelser mellan Vasa och Umeå anbelangar två möjligheter eller en kombination av dem kan tänkas.

Den ena vore anskaffning av kraftigare färja (färjor) än vad det för närvarande trafikerande rederiet förfogar över. En tänkbar typ vore t. ex. de färjor varmed Siljabolaget för närvarande trafikerar mellan Stockholm och Helsingfors. Dessa färjor är isbrytande och förfogar var och en över propulsioneffekten 24 000 hk. Denna eller en liknande förstärkt fartygstyp insatt mellan Vasa och Umeå skulle kunna upprätthålla tidstabellenlig trafik året runt praktiskt taget utan isbrytarassistans.

Den andra, men måhända nationalekonomiskt mindre gynnsamma möjligheten, vore att de tillgängliga isbrytarresurserna utökas så, att prioritering av assistans åt färjor transporterande passagerare och fordon kan ske. För sin del uppskattar sjöfartsstyrelsen denna erforderliga resursökning till en medelstor isbrytare. Det kan nämnas att sjöfartsstyrelsen i 1980 års budget äskat ett anslag på 35 milj. mark, som under

vart och ett av de tre följande åren skulle följas av lika stora anslag, sammanlagt 140 milj. för anskaffning av en medelstor isbrytare, som i början av 1983 skulle ersätta den då 24 år gamla isbrytaren Karhu. Ifall Karhu då icke ännu skulle tagas ur trafik, utan skulle ersättas med en annan ny isbrytare vid en senare tidpunkt, skulle den kapacitetsökning ha uppnåtts, som fr. o. m. vintern 1983 från finländsk sida skulle göra det möjligt att garantera oavbrutna färjeförbindelser mellan Finland och Sverige. Ytterligare önskar sjöfartsstyrelsen tillägga att upprepade stränga vintrar mycket väl kan inträffa under de närmaste åren, ja t. o. m. redan under 1980—1982, då dessutom antalet färjor i trafik året runt, t. ex. mellan Vasa och Umeå, väntas öka.

Helsingfors den 11 juni 1979

Jan-Erik Jansson
Generaldirektör

Benny Kaarnimo
Trafikchef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen har vid plenum 1979-06-19 omfattat medlemsförslaget i Nordiska rådet att brådskande utvärdera erfarenheten av vintersäsongens 1979 färjetrafik i Norden med särskild vikt vid upprätthållandet av oavbrutna förbindelser, vid behov med effektiv isbrytarassistans.

Mariehamn den 25 juni 1979

Karl Sundblom
Viceantråd

Göran Holmberg
Byråingenjör

Finlands hamnförbund:

En förbättring av isbrytarassistansen till färjetrafiken berör i Finland främst och nästan enbart Vasa—Umeå-trafiken, vars varuutbyte har ökat år från år och i vilken godstrafiken förutsätter stor punktlighet hos fartygstransporterna.

De färjelinjer som går längre söderut behöver just ingen assistans, vilket förutom på mindre issvårigheter även beror på att det tonnage som seglar på dessa farleder är starkt och nytt. Assistansbehovet minskar ytterligare inom en nära framtid, då de nya fartyg som kommer att sättas in på linjerna blir färdiga.

Trots att det redan nu råder ett gott samarbete mellan de svenska och finska isbrytarflottorna, torde man dock ytterligare kunna förbättra och precisera detta samarbete och därigenom öka möjligheterna till att underlätta svårigheterna för färjetrafiken Vasa—Umeå.

Situationen torde åtminstone i någon mån bli lättare under inkommande vinter på den finska sidan då isbrytaren Voima, som genomgått grundreparation, åter är i tjänst.

Sjöfartsstyrelsen anser i sitt utlåtande, att ett effektivt sätt att förbättra Vasa—Umeå-trafikens regelbundenhet även under svåra isförhållanden är anskaffning av ett kraftigare tonnage än det nuvarande. Detta torde också hålla sträck, även om bestämmandet av den rätta tidpunkten för detta närmast torde vara rederiets sak. Rederiet torde även göra de behövliga investeringarna då den ekonomiska basen är tillräckligt stark.

Hur assistansen för handelsfartyg i Finland ordnas, ligger i sista hand och helt och hållet i sjöfartsstyrelsens ansvar. Sjöfartsstyrelsen har ställt och torde även fortsättningsvis ställa exportgodstrafiken på första plats. Denna nationalekonomiska synpunkt torde inverka på sjöfartsstyrelsens beslut även vid övervägandet av assistans för Vasa—Umeå-linjen.

Sammanfattningsvis anser styrelsen för Finlands hamnförbund att man bör sträva till att effektivisera assistansen för färjetrafiken i så hög grad som möjligt, dock så att det inte förorsakas skada för annan nationalekonomiskt sett lika viktig eller kanske ännu viktigare trafik.

Helsingfors den 4 juli 1979

För styrelsen för Finlands hamnförbund

Gunnar Smeds
Ordförande

Lasse Terho
Sekreterare

Finlands sjömans-union r.y.:

Under vintern 1978—1979 visade det sig att en del av de finska passagerarfartygen hade svårigheter med trafiken på grund av issituationen.

En del av de fartyg som trafikerade mellan Vasa och Umeå måste inställa sin trafik. Fartygen är äldre med liten maskinstyrka. De nya fartygen har haft mindre svårigheter i isgång. Vid isbrytarassistans har preferens givits främst lastfartyg och först i andra hand har passagerarfartygstrafiken kommit.

Hänvisande till förslaget i Nordiska rådet understöder vi en samnordisk utvärdering av den gångna isvinterns erfarenheter så snabbt som möjligt. Som utgångspunkt bör man hålla en året-runt-trafik på de internationella fartygslederna. Möjligheterna att upprätthålla denna året-runt-trafik bör undersökas med utgångspunkt ifrån om det är isbrytarassistans, som bör ges ifrågasvarande fartyg, eller om fartygen bör utrustas med tillräckligt kraftiga motorer så att dessa klarar ishindren inom området. Det bör även undersökas vilken lösning som ställer sig billigast, att bygga nya isbrytare eller att staten subventionerar rederierna vid anskaffandet av kraftigare passagerarfartyg.

Helsingfors den 19 juni 1979

Finlands sjömans-union r.f.

L. Heinonen
Vice ordförande

R. Herdin
Sekreterare

Finlands rederiförening:

Föreningen stöder förslaget om att utvärdera den nordiska färjetrafikens erfarenheter vintersäsongen 1979.

Efter att ha hört berörda medlemsrederier kan vi framhålla att de av dem insatta passagerar/bilfärjorna på linjerna Helsingfors—Stockholm och Åbo—Stockholm kunde hålla sina tidtabeller utan förseningar tack vare att de utrustats med så starka maskinerier (16 000—24 000 AHK) att isbrytarassistans endast i undantagsfall, t. ex. i packisbälten eller -vallar är behövlig.

Färjorna på linjen Vasa—Umeå däremot hade stora svårigheter. 34 turer måste inställas och en resa kom att pågå 25 timmar. Isförhållandena i Kvarken i relation till nuvarande färjors maskinstyrka (5 000—8 000 AHK) medför att en regelmässig trafik kan upprättas endast om snabb, effektiv isbrytarassistans står att få.

Helt nyligen har de färjrederier som trafikerar linjerna Helsingfors—Stockholm och Åbo—Stockholm beställt nytt tonnage. Vid planeringen av den framtida trafiken på dessa linjer torde man ha utgått från att dessa nya enheter skall klara sig utan isbrytarassistans även under svåra isförhållandena. Däremot kommer färjorna på linjen Vasa—Umeå även i framtiden att vara i behov av isbrytarassistans.

Färjetrafikens betydelse för varuutbytet mellan Finland och Nord-europa har tills vidare undervärderats då det gällt möjligheterna att tidvis vid behov erhålla isbrytarassistans. Färjetrafiken vintertid kan ej i dagens läge mera betecknas såsom turisttrafik utan framstår som nytto- trafik vars prioritering bör ligga tämligen högt. Förutom passagerare

transporterar färjorna högt förädlad och dyrbart gods varvid leverantörerna fäst stor vikt vid att den tidtabellsenliga trafiken skall fullföljas utan förseningar. Även mot denna bakgrund är det av vikt att möjligheterna till förbättrad isbrytarassistans för färjorna i internordisk regi utreds.

Helsingfors den 5 juli 1979

Finlands rederiförening r.f.
Per Forsskåhl

Sjöförsäkringsbolagens förening¹:

Det är uppenbart att isbrytarbeståndet under en sträng isvinter ej räcker till för att tillfredsställa handelsflottans hela behov av assistans under alla tidpunkter. Isbrytarledningen är sålunda tvungen att prioritera behov och att sträva till ett optimalt utnyttjande av isbrytarna. Härvid är det angeläget, att man för undvikande av skador och förseningar i tillräcklig mån beaktar behovet av isbrytarassistans för den viktiga och intensiva gods- och passagerartrafiken med bilfärjor.

Sjöförsäkringsbolagens förening stöder det inom Nordiska rådet väckta förslaget att utvärdera erfarenheterna av färjetrafiken under vintersäsongen 1979.

Helsingfors den 13 juli 1979

Sjöförsäkringsbolagens förening
Lars Beckman

Ålands redarförening r.f.:

För föreningens medlemsrederiers del berör denna fråga två problemområden, nämligen färjetrafiken över Ålands hav samt mellan Helsingfors—Stockholm och linje- och kontraktstrafiktonnagets trafik på finländska hamnar vid Bottenvikens kust. Det sistnämnda tonnaget är beroende av isbrytarassistans praktiskt taget alla vintrar och i synnerhet under stränga isvintrar, då samtidigt färjetrafiken kan möta svårigheter på grund av ishinder. Under svåra isperioder är det förenat med stora svårigheter och förluster att upprätthålla lasttrafiken på hamnarna vid Bottenviken även då isbrytarassistans finnes att tillgå.

Det torde ej råda något tvivel om att ett systematiskt samarbete mellan de finländska och svenska isbrytarledningsmyndigheterna är grund-

¹ Yttrandet översatt från finska.

förutsättningen för åstadkommande av optimal isbrytarassistans för färjetrafiken mellan Sverige och Finland. I trafikområdet mellan Åland—södra Finland och Kapellskär—Stockholm uppstår de värsta trafikstörningarna som regel vid västliga vindar på den finländska sidan och vid östliga vindar längs den svenska kusten. De bästa assistansförutsättningarna borde då skapas genom att i regionen verkande finländskt isbryartonnage dirigeras till den svenska kusten då svårigheter kan emotas där, och svenska isbrytare på motsvarande sätt sänds mot åländska och finländska färjetrafikleders anslutning till öppna havsområden där packis och isskrivning kan väntas. På så sätt borde det gå för sig att åstadkomma betydande förbättringar utan att isbrytarassistansen för lasttrafiken på de nordligaste hamnarna skulle behöva försvagas. Generellt sett bör en väl utarbetad samverkan mellan finländska och svenska isbrytare och isbrytande tonnage vara ett område, där Finland och Sverige speciellt under hårda isvintrar kan nå betydande fördelar genom nära och effektiv samverkan.

Under förutsättning att förestående synpunkter beaktas tillstyrker Ålands redarförening förslaget, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att brådskande utvärdera erfarenheterna av färjetrafiken mellan Finland—Åland—Sverige under vintersäsongen 1979 med särskild vikt vid upprätthållandet av oavbrutna förbindelser, vid behov med effektiv isbrytarassistans.

Mariehamn den 4 juli 1979

Ålands redarförening r.f.
Justus Harberg

N o r g e

Fiskeridepartementet:

Ovennevnte medlemsforslag har vært forelagt Kystdirektoratet, Samferdselsdepartementet og Sjøfartsdirektoratet.

Kystdirektoratet har i brev av 12. juli 1979 vist til at det ved kgl. resolusjon av 18. januar 1962 er fastsatt eget reglement for isbrytertjenesten. Videre viser direktoratet til at det i 1961 ble inngått en overenskomst mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om isbrytersamarbeid.

Den isbrytervirksomhet som Den norske stat driver går i hovedsaken ut på å holde hovedledene på kyststrekningen Svenskegrensen—Kristiansand S åpne og assistere skip, som trenger isbryterhjelp, i den utstrekning dette til enhver tid er mulig. I første rekke skal en assistere fartøyer i nød og deretter fartøyer, hvis hovedoppgave er å befordre passasjerer.

Videre viser direktoratet til at det sjelden er behov for å bryte råk i ytre områder. Erfaringer viser dessuten at det er mindre fartøyer under

1 000 tonn og med svak maskinkraft som hovedsakelig trenger assistanse. Større moderne fartøyer, herunder ferger, klarer som regel også under strenge isvintre å komme frem ved egen hjelp.

En viser forøvrig til Kystdirektoratets brev (*se nedan*).

Sjøfartsdirektoratet har i brev av 5. juli 1979 uttalt at saken ligger utenfor dets saksområde. Fotostatkopi av *Sjøfartsdirektoratets* brev ligger ved (*se nedan*).

Samferdselsdepartementet har i brev av 26. juni 1979 opplyst at medlemsforslaget er sendt Vegdirektoratet og Norges Statsbaner. Samferdselsdepartementet viser til Vegdirektoratets brev av 7. juni 1979.

Vegdirektoratet uttaler at den norske riksvegferjeflåten er lite plaget av isvanskeligheter.

Fotostatkopi av Samferdselsdepartementets brev med fotostatkopi av Vegdirektoratets brev ligger ved (*se nedan*).

Etter de opplysninger som foreligger synes ikke den utenriksgående fergetrafikken å ha hatt vesentlige ishindringer i norske farvann vinteren 1978—79. Det er heller ikke fremkommet noe ønske fra norsk side om å vurdere på nytt eventuelt endre gjeldende overenskomst av 20. desember 1961 om isbrytersamarbeid mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Oslo, 24. juli 1979

Etter fullmakt

Erik Jahr

Ulf Øines

Samferdselsdepartementet:

— — — er medlemsforslaget herfra sendt Vegdirektoratet og NSB til uttalelse. Vegdirektoratets brev av 7. juni 1979 oversendes vedlagt (*se nedan*).

Samferdselsdepartementet viser til dette.

Oslo, 26. juni 1979

Etter fullmakt

John H. Paxal

Unni Haaheim

Kystdirektoratet:

For isbrytertjenesten er det som kjent ved kongelig resolusjon av 18. januar 1963, med senere endringer av 14. januar 1966, fastsatt eget reglement som bl. a. inneholder bestemmelser om hvordan isbryterassistanse skal erholdes, prioritering, signalgivning (ordersignaler), fartøyenes forhold under isbryterassistanse samt om instruksjoner og ansvar.

Reglementet inneholder også bestemmelser om at når felles svensk-norsk isbrytertjeneste etableres i nordre Skagerak gjelder de regler som er inntatt i overenskomst mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om isbrytersamarbeid av 20.12.1961 samt særskilte bestemmelser som er fastsatt i henhold til den nevnte overenskomst.

Når isforholdene på kyststrekningen svenskegrensen—Kristiansand S gjør det påkrevd, setter Kystdirektoratet i verk isbrytning. Statens forpliktelser går ut på, med de midler som stilles til disposisjon, å holde hovedledene på forannevnte kyststrekning åpne og å assistere skip i sjøen som trenger isbryterhjelp i den utstrekning dette til en hver tid er mulig. Prioriteringsreglene går i korthet ut på i første rekke å assistere fartøyer i nød og deretter fartøyer hvis hovedoppgave det er å befordre passasjerer forøvrig uten hensyn til nasjonalitet.

Det er sjelden behov for å bryte råk i de ytre områder da isen til stadighet er i bevegelse som følge av strøm og vind. Erfaringer viser dessuten at det er mindre fartøyer i klassen under 1 000 tonn og med svak maskinkraft som hovedsaklig trenger assistanse. Større moderne fartøyer, i særdeleshet hurtiggående passasjer- og linjeskip samt ferger, klarer som regel også under strenge isvintre å komme frem ved egen hjelp. Forsinkelser er ikke til å unngå når det opptrer havis over større områder. Tidstap som følge av ishindringer er derfor noe som aksepteres i alle de land som er konfrontert med dette problem.

Statens isbrytningstjeneste har tidligere vært underkastet en inngående analyse og vurderingen har ført til at en i dag disponerer over fire kombinerte isbrytere/bergingsfartøyer som kan settes inn i isbrytningstjenesten på kort varsel. Det forekommer omtrent hver vinter en eller flere perioder med så lave luft-temperaturer at det observeres isdannelse, som oftest dog bare i innelukkede farvann.

I løpet av de to siste decenniene har det fra statens side vært nødvendig å iverksette isbrytning vintrene 1953/54, 1962/63, 1965/66 og 1969/70. Under strenge vintre er februar og mars de mest kritiske måneder. Siste vinter (1978/79) var det betydelig isdannelse både i Oslofjorden og på visse avsnitt av sørlandskysten. Forholdene utviklet seg imidlertid ikke derhen at det ble nødvendig å iverksette isbrytning fra Kystdirektoratets side. En fikk heller ikke anmodning fra noe fergeselskap om isbryterassistanse eller fra svenske myndigheter om isbrytersamarbeide i medhold av overenskomsten av 20.12.1961. Noe behov for isbryterassistanse antas derfor ikke å ha foreligget for utenriksgående passasjerferger i norske farvann siste vinter.

På grunn av at den sydlige og østlige del av Norge ligger i et meteorologisk område, hvor temperaturforholdene er sterkt varierende fra år til år, blir issituasjonen i de norske farvann meget variable, slik at det ikke er mulig å bruke betegnelsen en normal norsk isvinter. Med den erfaring en hittil sitter inne med synes det overveiende sannsynlig at det vil gå

en lengre periode før en for norske farvanns vedkommende kan regne med en ny isvinter.

Oslo, 12. juli 1979

Etter fullmakt

Kåre Sunnevåg

E. Reichborn-Kjennerud

Sjøfartsdirektoratet:

Forslaget har vært til behandling i Sjøfartsdirektoratet, og en er kommet til den konklusjon at da direktoratets oppgave er å føre kontroll med skips sjødyktighet, ligger nærværende sak utenfor dets saksområde. En ber derfor om å bli tatt ut av listen over de foreslåtte faginstanser.

Samtidig tillater en seg — i betraktning av at det dreier seg om en *internordisk* sak — å foreslå at også Norges rederforbund får seg forelagt forslaget idet Ruteskibenes rederiforenings medlemmer hovedsaklig er norske *kystruter*rederier.

Oslo, 5. juli 1979

Ivar Sandvik

Carl Fleischer

Vegdirektoratet:

Når det gjelder den norske riksvegferjeflåten må det generelt sies at denne er lite plaget av isvanskeligheter. Et mindre antall riksvegssamband ligger på steder hvor is kan forekomme. Dette gjelder et par samband ved Oslofjorden og noen på Vestlandet. For disse sambandene blir ferjene så langt som mulig isforsterket slik at de selv vil kunne holde sambandene åpne. Heller ikke vinteren 1979 er Vegdirektoratet blitt gjort kjent med større vanskeligheter i disse sambandene.

På grunnlag av foranstående anser Vegdirektoratet det ikke å være behov for isbrytertjeneste i den norske riksvegferjedriften.

Vedrørende ferjer som trafikkerer internordiske ruter vil eventuelt rederiene som driver disse rutene måtte gi kommentarer.

Oslo, 7. juni 1979

Ferjekontoret

Ulf Nygaard

O. H. Slaattelid

Sjøassurandørernes centralforening:

Det forslag som er reist, synes ikke å berøre norske assurandører i

noen særlig grad. Generelt er assurandørene interessert i skadeforebyggende virksomhet av enhver art og derfor også i at isbryterassistansen for fergetrafikken er så god som mulig, men vi må samtidig reservere oss mot at isbryterassistansen for handelsflåten forøvrig på grunn av en omprioritering av ressursene blir skadelidende.

Oslo, 28. juni 1979

Sjøassurandørernas centralforening

John Nielsen

Adm. direktør

S v e r i g e

Sjöfartsverket:

Den statliga isbrytarverksamheten regleras i första hand av:

Isbrytarkungörelsen av den 21 april 1966 med vissa ändringar av den 23 maj 1969.

Sjöfartsverkets reglemente för statens isbrytarverksamhet av den 15 november 1966.

Överenskommelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om samverkan vid isbrytning av den 20 december 1961.

Årligen i underrättelse för sjöfarande såsom bilaga av statens isbrytardirektör utfärdad meddelande om statens isbrytartjänst vintern 19xx—19x (x + 1).

Dagligen under vintersäsongen utfärdas dessutom i anslutning till isberättelsen i rundradio trafikavisningar och restriktioner för vintersjöfarten inom aktuellt havsområde och sjöfartsdistrikt.

Den svenska isbrytarflottan har under 1970-talet kraftigt förstärkts genom leverans av tre östersjöisbrytare av Atle-typ samt en mindre isbrytare avsedd för Väneren. Utbyggnaden har genomförts för att tillgodose främst de norrländska industriernas krav på kontinuerliga skeppningar av såväl export- som importgods året runt.

Sjöfartsverket anger i sin verksamhetsplan att målet för delprogrammet Isbrytning är att tills vidare befästa förutsättningarna för sjöfart året runt på bottenhavshamnarna och avsevärt förlänga skeppningssäsongen för de större hamnarna i Bottenviken. Under lindriga och normala vintrar skall sjöfart på bottenvikshamnarna kunna pågå året runt med isförstärkt tonnage och viss koncentration av utlastningen. Stränga vintrar bör skeppningssäsongen förlängas så långt det går utan att efterätta övriga delar av landet.

Under 1970-talet som dominerats av milda och normala vintrar har det lyckats att genomföra denna målsättning. Härigenom har kraven ytterligare ökats till att sjöfart skall kunna genomföras året runt på alla kustavsnitt även under stränga vintrar.

Den gångna vintern 1978/79 som med hänsyn till isutbredning och graden av issvårigheter inom olika havsområden betraktas som sträng, lyckades det att genomföra åretruntskeppningar även på de större bottenvikshamnarna.

För att detta skulle vara möjligt var det nödvändigt att hårt reglera vintersjöfarten genom anvisningar och restriktioner av olika slag.

Således ställdes speciella krav på isklass och storlek för fartygen liksom krav på koncentration av laster och hamnanlöp. Under viss tid var det även nödvändigt att för såväl Bottenhavet som Bottenviken utfärda direktiv att fartyg assisterades endast efter särskilt tillstånd.

För att ytterligare hushålla med tillgängliga isbrytarresurser dirigerades trafiken genom skärgårdslederna i Stockholms och Öregrunds skärgårdar. Skärgårdsleden genom Åbolands skärgård utnyttjades även i mycket gott samarbete med finska isbrytarledningen.

Utan dessa åtgärder hade det med de i förhållande till rådande isförhållanden helt obefintliga marginalerna i fråga om isbrytarresurser varit nödvändigt att låta vintersjöfarten upphöra på vissa kustavsnitt och stänga även större hamnar i såväl Bottenviken som Bottenhavet.

Vid issvårigheter utanför kusterna och i angöringslederna till skärgårdarna liksom i trånga grunduppfyllda farvatten uppkommer även under milda och normala vintrar risker för vintersjöfarten liksom förseningar och väntetider för anslutning till konvojer. Störningar kan även beröra fartyg med hög isklass och stor maskinstyrka.

Under vintersäsongen är det inte möjligt att genom isbrytarassistans garantera och genomföra tidtabellsbundna resor varken för passagerarfärjor eller andra fartyg sysselsatta i vintersjöfart. För vintersjöfart med passagerarfärjor, som beträffande isklass och maskinstyrka är väl anpassade till förekommande isförhållanden inom aktuellt havsområde, ökar möjligheterna att genomföra turerna om tidtabellerna anpassas till vad som kan vara rimligt i det aktuella läget.

Det är icke möjligt att avdela en eller flera isbrytare för varje passagerarfärjelinje, då assistans erfordras längs hela leden och färjan tidvis måste bogseras.

För åretruntsjöfart är det nödvändigt med insats av passagerarfärjor lämpade för det aktuella havsområdet och med mycket stor maskinstyrka. Om så icke är fallet måste under särskilda förhållanden trafiken inställas för viss tid eller annan väg anvisas än den vanliga och kortaste. Detta kan bli nödvändigt även för mycket högklassigt färjetonnage.

Inom de havsområden, som de svenska isbrytarna opererar och assisterar i samarbete med de övriga nordiska ländernas isbrytare förekommer ingen oklarhet beträffande vad som gäller assistansskyldighet till färjor, när dessa seglar under annan flagg än den egna. Sjöfartsverket vill påstå att förslagsställarna är felinformerade i detta avseende.

Sjöfartsverket har sig icke bekant att några färjeförbindelser lagts ned

till följd av issvårigheterna under den gångna vintern, men väl att trafiken måst inställas under kortare tider och att ibland avsevärda förseningar ägt rum.

Bättre assistans till passagerarfärjor kan givetvis åstadkommas genom utökning av isbrytarresurserna i de nordiska länderna. Med hänsyn till det stora antal färjelinjer som förekommer och de mycket varierande isförhållandena på de olika färjelederna torde det icke vara möjligt att under alla förhållanden upprätthålla åretruntsjöfart under stränga vintrar på samtliga internordiska färjeförbindelser utan avsevärda förseningar.

Samarbetet mellan Sverige och Finland när det gäller isbrytning och assistansverksamhet är mycket gott och har under 1970-talet utökats och befästs i ökad omfattning. Samarbetet förekommer varje år såväl mellan isbrytarledningarna som mellan befälhavarna på svenska och finska isbrytare.

Mellan Danmark och Sverige blir det direkta samarbetet endast aktuellt vid stränga vintrar. Trots detta fungerade det under den gångna vintern ur sjöfartsverkets synpunkt mycket bra.

Direkt samarbete i fråga om assistansarbete mellan Norge och Sverige blev icke aktuellt under den gångna vintern.

Sjöfartsverket har för avsikt att i sin anslagsframställning och verksamhetsplan för kommande budgetår på nytt begära medel för modernisering av äldre isbrytare för att den nuvarande kapaciteten icke skall nedgå samt att efter utvärdering av den gångna vinterns isbrytarverksamhet under kommande höst ta ställning till behovet av ytterligare isbrytare.

Norrköping den 26 juni 1979

Lennart Johansson

Agne Christenson

Svenska hamnförbundet:

Förslagsställarna påpekar mycket riktigt att sjöfarten i de nordiska länderna under senare år har ändrat karaktär i så hög grad att detta bör uppmärksammas vid utformningen av de olika nordiska ländernas isbrytarpolitik. I förslaget beskrivs särskilt utvecklingen av de internordiska färjeförbindelserna, som under den nu förflutna isvintern utsatts för svåra påfrestningar. Motionen utmynnar i ett förslag att Nordiska rådet skulle ta initiativet till en utvärdering av erfarenheterna av vintersäsongens 1979 färjetrafik i Norden med särskild vikt vid upprätthållandet av oavbrutna förbindelser, vid behov med effektiv isbrytarassistans.

En utredning om ökad isbrytning som stöd för färjetrafiken måste emellertid enligt Svenska hamnförbundets uppfattning ingå som ett led i en samlad bedömning av hur de olika nordiska ländernas isbrytarresurser bäst skall tillvaratas och utnyttjas. I första hand torde den statliga isbrytarservicen ha till ändamål att trygga folkförsörjningen och näringslivet i stort under svåra vintrar. Det är därvid fråga om att prioritera mellan olika behov. Vid avspärrningar ställs krav på isbrytarservice inte blott från rederier utan även t. ex. från exportinriktade industrier. Fördelningen av isbrytarresurserna mellan olika behov i de mycket skiftande situationer som inträffar under en lång isvinter är ofta en svår och grannlaga uppgift, där beslut från den operativa ledningen dessutom måste fattas snabbt. Till grund för dylika beslut bör ligga en av statsmakterna fastlagd, väl genomtänkt policy, vari hänsyn till färjetrafikens behov utgör en av komponenterna.

Den nu gällande svenska isbrytarpolicyn utformades för mer än 10 år sedan. Under den därefter förflutna tiden har stora förändringar skett i sjöfartens struktur, i fartygssammansättningen och inte minst i den statliga isbrytarflottan, som kraftigt förstärkts. Den nuvarande policyn ställer även stora krav på en kommunal isbrytarberedskap. Dessa krav upplevs på många håll som orättvisa.

Alla de faktorer som nämnts i det föregående talar enligt Svenska hamnförbundets uppfattning för att en förutsättningslös omprövning av den svenska statliga isbrytarpolitiken nu är nödvändig. Det är därvid ytterst angeläget att hänsyn tas också till färjeförbindelserna i de många olika trafikrelationer som finns. Det är naturligt att frågor av detta slag diskuteras med de andra länderna som berörs av färjeförbindelserna, såväl inom som utom Norden. Svenska hamnförbundet har svårt att se hur enbart de internordiska färjeförbindelserna skulle kunna brytas ut ur det totala sammanhanget, studeras för sig och på basis av isolerade studier eventuellt göras till föremål för internordiska överenskommelser om prioritering av isbrytningsinsatserna.

En studie av det slag som förespråkas av motionärerna skulle mot bakgrund av det ovan sagda endast få begränsat värde och lätt leda till suboptimeringar. Om studien däremot utvidgas till att omfatta erfarenheterna från hela sjöfarten under isvintern 1979 inom Norden samt till och från Norden skulle den säkert kunna tillföra de fortsatta diskussionerna åtskilligt av värde. Svenska hamnförbundet får för sin del tillstyrka ett förslag från Nordiska rådet till Nordiska ministerrådet om en sådan vidgad studie.

Stockholm den 8 juni 1979

Svenska hamnförbundet
Lennart Blom

Knut-Inge Larsson

Sveriges redareförening:

Inledningsvis vill föreningen uttrycka sin tillfredsställelse över att i Nordiska rådet med anledning av den gångna vinterns erfarenheter frågan aktualiserats att brådskanke låta utvärdera erfarenheterna från isvintersäsongen 1979 i syfte att framdeles upprätthålla oavbrutna färjeförbindelser vid behov med effektiv isbrytarassistans. Medlemsförslaget belyser på ett utmärkt sätt färjesjöfartens allt större betydelse för Sverige, som av geografiska skäl är synnerligen beroende av sjöfarten i allmänhet. Föreningen instämmer helt i att färjorna bör få ökad isbrytarassistans när så behövs.

Färjesjöfarten har isvintern 1978/79 vid flera tillfällen haft svåra problem främst i Ålandshav, Finska viken och Öresund. Övriga färjeleder har heller inte varit helt problemlösa. Även om dessa problem inte uppstår varje år — åtminstone inte i södra Östersjön och Öresund — återkommer de dock med vissa mellanrum. Föreningen vill i detta sammanhang hänvisa till SMHI:s isstatistik m. m. och sjöfartsverkets redovisning av den gångna vinterns issituation samt de insatser som gjorts av isbrytarna.

Glädjande är att Sverige, Finland, Danmark och Västtyskland har byggt ut sina isbrytarresurser. Målsättningen har härvid varit att upprätthålla sjöfarten året runt i hela Östersjön inklusive norrlandshamnar. Färjesjöfarten har haft viss nytta av denna utveckling.

Erfarenheterna har emellertid visat att isbrytarresurserna tyvärr sällan utnyttjats optimalt. Således kunde vintern 1978/79 vid upprepade tillfällen konstateras att enskilda handelsfartyg assisterades långa sträckor när färjetrafiken i området haft mycket stora problem. Säkert hade det varit bättre att samla handelsfartygen i konvojer och under tiden assistera färjorna.

Anledningen till att Öresund i högre grad än Ålandshav är missgynnat i fråga om isbrytarassistans kan ha sin bakgrund i att isbrytare omdisponeras för sent. För Öresunds färjetrafik vore det givetvis önskvärt att både Sverige och Danmark tillhandahåller tillräckliga isbrytarresurser för att assistera färjor och övriga fartyg vid behov. Härvidlag vill föreningen fästa uppmärksamheten på de isbrytande bogserbåtarna som finns i öresundshamnarna och som tyvärr inte utnyttjas effektivt varken av svesnka eller danska ansvariga myndigheter.

Föreningen vill också framhålla att färjorna mellan Finland och Sverige byggts för gång i svåra isförhållanden. Det är därför endast under korta tidsperioder dessa behöver isbrytarassistans. Rimligtvis borde färjorna vid dessa tillfällen kunna påräkna större hänsyn. Det är således angeläget att finska och svenska isbrytarmyndigheter samarbetar för att optimalt utnyttja befintliga resurser. Vid svåra issituationer bör därför ett särskilt isbrytarkontor öppnas på lämplig plats främst för hjälp åt

färjorna men givetvis också för assistans åt annan sjöfart i området.

I Öresundsområdet bör de svenska och danska myndigheterna gemensamt inrätta ett isbrytarkontor för optimalt utnyttjande av befintliga resurser, inklusive inhyrningen av isbrytande bogserbåtar som finns i hamnarna i Öresund. För närvarande sker tyvärr inte sådant samarbete utan alla beslut tas av isbrytarkontoret i Stockholm. Under den gångna vintern var färjerederierna i Öresund tvungna att själva inhyra en isbrytande bogserbåt för assistans av färjorna vid besvärligt isförhållande. Isbrytarmyndigheterna var inte beredda att inhyra denna isbrytande bogserbåt trots att den låg klar.

Såra issituationer kan leda till allvarliga säkerhetsproblem för färjor och övriga fartyg. När fartyg har många passagerare eller stora mängder farligt gods och/eller miljöskadligt gods ombord kan isdrift och försämrad framkomlighet få allvarliga följder. Det är därför viktigt att isbrytningsverksamheten ses allsidigt så att inte ökade åtgärder åt ena hållet får negativa effekter åt ett annat. Mot denna bakgrund föreslår föreningen att:

- alla Östersjöstater samarbetar mera aktivt i fråga om optimalt utnyttjande av befintliga isbrytarresurser
- Finland/Sverige, Sverige/Danmark samt Sverige/Norge upprättar gemensamma organisationer för isbrytarassistans i respektive områden
- behovet av ökade isbrytarresurser utreds noga och nödvändiga anskaffningar görs därefter.

Göteborg den 12 juli 1979

Sveriges redareförening
Ulrich Jahnke

Medlemsförslag

om åtgärder för att öka pensionärernas resande inom Norden

(Väckt av Eric Carlsson, Johan J. Jakobsen, Jan-Ivan Nilsson, Per Olof Sundman och Marjatta Väänänen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Turisttrafikkomite (NTTK):

Da det er Nordisk Turisttrafikkomites fremste målsetting å fremme utviklingen av reisetrafikken mellom de nordiske land og å medvirke til å lette denne, kan NTTK uten forbehold erklære seg enig i de synspunkter som fremgår av A 550/t. NTTK støtter således henstillingen til Nordisk Råd om å anbefale overfor Nordisk Ministerråd å vedta rimelige tiltak for å lette pensjonistenes reisemuligheter i Norden ved å samordne de nasjonale rabattordninger og særtilbud for å gjøre disse tilgjengelig for pensjonistene i alle de fem nordiske land. Dette er også overensstemmende med "Program för Nordiskt Samarbete på Turistområdet", undertegnet av turistministrene 23/6.78.

Vi er imidlertid av den oppfattelse at de ønskede reiselettelser neppe kan oppnås bare gjennom ytterligere generelle rabattordninger, selv om det er et primært ønske å få disse *ensrettet* og gjort dem lett *tilgjengelige* for alle nordboere over 65 år.

NTTK har nettopp — etter anmodning fra Nordisk Ministerråd — utarbeidet en rapport om *kapasitetsutnyttelsen ved turistanlegg i Norden* (trykkes av Nordisk Råd i løpet av sommeren) som med all ønskelig tydelighet understreker transportselskapenes og særlig innkvarteringsbedriftenes økonomiske/sysselsettingsmessige problemer p. g. a. spissbelastning i korte høysesongsperioder og tildels meget dårlige belegg utenfor høysesongene. Her ligger årsaken til at man neppe kan forvente ytterligere merkbare prislettelser på generell basis.

NTTK mener imidlertid at en utstrakt *prisdifferentiering med lavpristilbud utenfor høysesongene* er løsningen, og at dette både vil virke attraktivt og i høy grad komme pensjonistene tilgode, uavhengig som de fleste av disse er m. h. t. valg av reisetid. Samtidig vil en økt utenom-sesongtrafikk lette reiselivsnæringenes økonomi og sysselsettingsevne.

Lavpristilbudene må systematiseres og helt eller delvis kombineres i

et seriesystem med "reisepakker" som omfatter transport, opphold, forpleining, evt. aktiviteter o. a., for å gjøre billigreisene lett tilgjengelig for pensjonistene i de fem nordiske land.

Som det fremgår av forannevnte "Handlingsprogram for turistsamarbeidet i Norden" er NTTK utpekt som særlig samarbeidspartner for Nordisk Ministerråd og NTTK er allerede involvert i en rekke prosjekter i samarbeide med NM's turistutvalg. Undertegnede tillater seg derfor å foreslå tilføyet A 550/t ønsket om at NTTK's faglige kompetanse blir utnyttet i denne sak og at NTTK får i oppdrag å utvikle et system av ferdigpakkede pensjonistreisetilbud basert på særlig lave utenomsesongpriser.

København, 13. juli 1979

For Nordisk Turisttrafikkomite

Bjørn Pahle
Sekretær

Scandinavian Airlines System (SAS):

SAS ser positivt på medlemmernes forslag om, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

— at tage nødvendige skridt til at øge pensionisternes muligheder for at rejse inden for og imellem de nordiske lande.

Med hensyn til den anden del af medlemmernes forslag, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

— at medvirke til, at de i de respektive lande indførte systemer med specielle pensionistrabatter udvides til at gælde for rejser i samtlige nordiske lande

anser vi, at et ensartet system, såfremt hermed også menes en ensartet rabat, kan virke hæmmende på den videre udvikling af specielle pensionistrabatter.

Rutestrukturen og belægningen på ruterne inden for og imellem de nordiske lande er forskellige. Pensionister må anses for at være mindre afhængige af rejsedag og tid på dagen end andre passagergrupper og kan således påvirkes til at vælge mindre belagte afgang, hvorved større rabat kan ydes, end hvis en generel rabat uden restriktioner skal gælde.

Specielle pensionistrabatter har i en årrække været i kraft inden for Danmark, Norge og Sverige, og ovennævnte princip blev, i og med at Sverige har en anden rutestruktur og belægning på ruterne end Danmark og Norge, tillempet ved ændringen af pensionistrabatten inden for Sverige fra den 1. november 1978 og gælder til dels i Norge, hvor rabatten er 50 % med forbud mod at rejse fredage og søndage. I Danmark er rabatten 25 % uden begrænsninger, her har man imidlertid specielle priser

på "grønne afgang" med 40—50 % rabat, gyldige for alle passagergrupper.

Den 1. april 1979 indførtes 50 % rabat for pensionister for rejser imellem Sverige og Finland, og fra 1. maj 1979 indførtes 60 % rabat for rejser imellem de skandinaviske lande, mod at man kun kan bestille plads og købe billet dagen før afrejsen.

En fuldstændig oversigt over gældende pensionistrabatter inden for Danmark, Norge og Sverige samt for rejser imellem Sverige og Finland vedlægges (se *Bihang 1 och 2*).

For en fortsat udvikling af pensionistrabatterne anser vi det for vigtigt, at luftfartsselskaberne også i fremtiden har nugældende fleksibilitet og mulighed for at styre denne trafik til lavt belagte dage og afgang mod en højere rabat end en ensartet rabat uden restriktioner.

Afslutningsvis ønsker SAS at henlede Rådets opmærksomhed på to specielle problemer i forbindelse med lavpriser for bl. a. pensionister:

a) Passagerafgifterne, som luftfartsselskaberne betaler til luftfartsmyndighederne, er normalt de samme uafhængigt af, hvilken pris passageren betaler. I forbindelse med indførelsen af de nye pensionistpriser imellem Sverige og Finland ansøgte SAS og Finnair og fik af myndighederne godkendt en nedsættelse af passagerafgiften for pensionistpriserne samt øvrige nye lavpriser indført imellem Sverige og Finland hhv. 1. marts og 1. april d. å.

Sådanne nedsættelser er af meget stor betydning, når det gælder lavprispolitikens videre udvikling. Ved at luftfartsselskaberne kan styre denne trafik til de mindst belagte tider på døgnet og ugen, skulle denne nye trafik også stille forholdsvis små krav til luftfartsmyndighedernes egen ressourcendimensionering, og en afgiftsnedsættelse er også set ud fra myndighedernes synspunkt derfor forsvarlig. Sådanne afgiftsnedsættelser, som direkte kommer passageren til gode, må anses for at være en vigtig forudsætning for en fortsat udvikling af lavpriser for bl. a. pensionister.

b) For passagerer, der behøver hjælp til eller fra maskinen, stilles normalt ledsagerassistance eller rullestol til rådighed. Denne form for service må imidlertid ikke udføres af luftfartsselskaberne, men sker igennem luftfartsmyndighedernes eller anden udenforstående organisations for-
sorg mod en afgift pålagt det pågældende luftfartsselskab, som absorberer denne udgift.

Pensionistgruppen er i større udstrækning end øvrige passagergrupper afhængig af denne form for assistance, og på strækninger inden for de skandinaviske lande, imellem de skandinaviske lande samt inden for Norden overstiger udgifterne, som luftfartsselskaberne må betale for denne assistance, plus passagerafgiften, som luftfartsselskaberne må betale for denne assistance, plus passagerafgiften, som luftfartsselskaberne må betale for denne assistance, plus passagerafgiften i mange tilfælde den indkasserede billetpris, og vi skal hermed anmode rådet om at tage dette forhold i betragtning ved behandling af medlemsforslaget og medvirke til, at ovennævnte assistance i lufthavnene bliver gjort gratis for f. eks. pensionister.

Bromma den 26 juni 1979

Scandinavian Airlines System

C.-O. Munkberg

	DANMARK	NORGE	SVERIGE	
			SAS/LINJEFLYG	LINJEFLYG
Rabat:	25 % på ordinære priser	50 % på ordinære priser	Enhedspriser ²	25 % på ordinære priser
Gældende for	Personer over 65 år	Personer (a) over 67 år (b) blinde over 12 år (c) uføre over 12 år ¹ (d) medfølgende ægtefælle uanset alder	(a) Personer over 65 år (b) Personer med førtidspension, enkepension, sygebidrag og hustrutillæg (samtlige med pensionsbrev udfærdi- get af Försäkringskassan	
Gyldighed	Ved rejse alle ugens dage.	Ved rejse alle ugens dage bortset fra fredag og søndag.	Ved rejse alle ugens dage på ruter, der afgår efter/ imellem fastsatte tidspunk- ter.	Ved rejse alle ugens dage på alle ruter bortset fra den direkte Arlanda—Luleå rute.
Pladsbestilling/ legitimation	Normale pladsbestillingsreg- ler. Legitimation skal forevises.	Normale pladsbestillingsreg- ler. Postverkets identitetskort, pas, kørekort eller lign. skal forevises. Uføre/blinde må forevise be- kræftelse/tillægslegitimation fra trykdemyndighederne/ Norges Blindforbund.	Pensionister skal forevise officiel legitimationshandling, der styrker alder. Øvrige skal kunne forevise pensionsbrev udfærdiget af Försäkringskassan.	

¹ som har støtte fra det offentlige i henhold til Lov om Folketrygd af 17. juni 1966.

² 150.— kroner for enkelrejse til/fra Stockholm samt for lokalrejser inden for Nord- og Sydsverige, som ikke berører Stockholm. 250.— kroner for enkelrejse med transfering i Stockholm samt for lokal enkelrejse med den direkte rute Göteborg—Sundsvall v. v. eller Göteborg—Norrländ v. v. via Sundsvall.

Fra 11. maj 1979 tilkommer et ojetillæg på 12.— kroner på ovennævnte priser.

	Inden for Skandinavien	Imellem Sverige og Finland
Indført den	1. maj 1979	1. april 1979
Rabat	60 % på ordinær enkeltpris	50 % på ordinært enkelt-pris
Gældende for personer		over 65 år
Gyldighed	Ved rejse alle ugens dage på udvalgte "grønne" afgange.	Ved rejse alle ugens dage.
Pladsbestilling	Pladsbestilling, udstedelse af billet og betaling skal gøres samtidig og kan kun gøres dagen før afrejsen.	

Föreningarna Nordens Förbund:

Förbundet har i anknytning till andra medlemsförslag i samma fråga redovisat sin positiva syn på alla reformer som kunde underlätta för pensionärer att resa i Norden. Sålunda tillstyrkte förbundet redan 1975 i ett yttrande införandet av ett tidsbegränsat universalkort för pensionärer, vilket eventuellt också kunde utvidgas till att gälla flygresor under lågsäsong inom Norden.

De rabattordningar för tåg-, båt- och flygresor som införts under senare år torde som framhålls i medlemsförslaget ha förbiset behovet av enhetliga regler för nordiska pensionärer. De olikartade regler som nu gäller skapar olägenheter vid pensionärens resor inom Norden. Det borde enligt förbundets mening inte erbjuda några större svårigheter att i linje med medlemsförslaget utvidga respektive lands rabattordning till att gälla vid resor i grannländerna. Förbundets handlingsprogram av 1977 ställer för övrigt krav på att "Norden bör bli en enhetlig flygtrafikzon".

Förbundet ställer sig oreserverat bakom de i förslaget upptagna allmänna motiven för att underlätta pensionärens resande i Norden, men vill därutöver peka på de många resor till släktingar och bekanta som görs till följd av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Denna reseverksamhet som torde pågå under större delen av året och inte bara under turistsäsongen är tillika ett starkt skäl till att medlemsförslagets intentioner snarast bör uppfyllas.

Stockholm den 27 augusti 1979

Reidar Carlsen

Ordf. i Föreningarna Nordens Förbund

Åke Landqvist

Förbundssekreterare

NORSAM:

— — — Saken er tatt opp på vårt styremøte av den danske delegasjon i Nordisk Råd og Omsorgsorganisationes Samråd, Danmark.

Til orientering meddeles at vårt styre enstemmig vedtok å støtte den uttalelse som forslaget inneholder. Vi håper derfor på en velvillig behandling.

Oslo, 22. august 1979

NORSAM

Kåre B. Werner

D a n m a r k**Handelsministeriet:**

I denne anledning skal man hoslagt fremsende fotokopi af en fra ministeriet for offentlige arbejder modtaget skrivelse af 13. juli 1979 med bilag vedrørende det pågældende forslag (*se nedan*).

Handelsministeriet har ingen bemærkninger til det i skrivelsen anførte.

København, den 6. august 1979

P. m. v.

E. b.

H. Boesgaard
Handelspol. rådgiver

Ministeriet for offentlige arbejder:

— — — oversendes hermed fotokopi af en fra generaldirektoratet for DSB modtaget skrivelse af 10. juli 1979 (*se nedan*), hvortil man henviser.

Med hensyn til luftfarten bemærkes, at man for at forbedre pensionisternes rejsemuligheder inden for Skandinavien i overensstemmelse med medlemsforslagets rekommandation har godkendt en ansøgning fra SAS om med virkning fra 1. maj 1979 at måtte udbyde en specialpris til pensionister for enkeltrejser med 60 % rabat på den normale økonomiklasseenkeltpris. Denne "minipris", der kan benyttes af passagerer, som ved rejsens begyndelse er fyldt 65 år, gælder på visse nøjere specificerede interskandinaviske ruter. Med henvisning til medlemsforslagets sidste led, om nationale pensionistrabatter, kan det oplyses, at den rabat, der tilbydes på de danske indenrigsruter, udgør 25 % af den normale økonomiklassepris.

København, den 13. juli 1979

P. m. v.

E. b.

Ebbe Nielsen

Danske statsbaner:

— — — skal vi meddele, at mulighederne for at øge pensionisters rejser i de nordiske lande efter DSBs opfattelse er tilstrækkeligt tilgodeset gennem de eksisterende rabatordninger i de enkelte nordiske lande, hvor

der i princippet ydes 50 % nedsættelse til passagerer over 65 år (hos SJ dog 40 % fra 1.7.1979).

I Danmark udstedes således 65-billetter til rejse på alle ugens dage (dog ikke i tidsrummet fredag kl. 14—lørdag kl. 14 og søndag kl. 14—24), dog at visse dage omkring jul og påske er undtaget. 65-billetordningen kan i Danmark benyttes af alle, som er fyldt 65 år, uanset nationalitet.

Den pr. 1. januar 1979 indførte billet "Nordturist med tog", der gælder til et ubegrænset antal rejser i Danmark, Finland, Norge og Sverige i 21 dage, udstedes til en pris af 800,00 kr på 2. kl. og 1 200,00 kr på 1. kl. Denne billet giver også øgede rejsemuligheder for pensionister, idet den efter DSBs opfattelse prismæssigt er attraktiv netop for denne gruppe.

København, den 10. juli 1979

Henning Rasmussen
Konsulent

Danmarks Turistråd:

Danmarks Turistråd skal herved tilkendegive, at man tilslutter sig de tanker, der i A 550/t kommer til udtryk for så vidt angår pensionisters rejsemuligheder, idet man finder, at det herved indgår som et passende led i de nordiske landes fordelingspolitik såvel økonomisk som socialt.

Det skal i øvrigt meddeles, at Nordisk Turist Trafik Komité på opfordring af Nordisk Ministerråd har udarbejdet en rapport om "Kapacitetsudnyttelse i Norden". I denne rapport anbefales det, at turist erhvervet i større udstrækning, end det nu er tilfældet, bør anvende prisdifferentiering over for visse befolkningsgrupper, bl. a. pensionister. På denne måde kunne en del af kapacitetsudnyttelsesproblemerne for det nordiske hotel erhverv muligvis løses.

København, den 3. maj 1979

Frantz Buch Knudsen

Danmarks Rederiforening:

— — — vil Rederiforeningen principielt understrege, at vore medlemmer under hensyntagen til indtjeningen ønsker at sælge de tilbudte transportydelser til de ordinært fastlagte billetpriser uden at skulle yde rabatter til specielle målgrupper.

På den anden side finder Danmarks Rederiforening det positivt, at der gøres et arbejde for at lette levevilkårene for de ældre, herunder at der skabes mulighed for at komme ud at rejse, hvad enten formålet med rejsen er at besøge familie og venner eller simpelthen en turistrejse. Da økonomien spiller en stor rolle for mange ældre, har medlemmer af Danmarks Rederiforening for at tiltrække denne målgruppe allerede tilbudt forskellige rabatordninger for ældre for at kunne konkurrere med de rabatter, der tilbydes målgruppen fra såvel statsinstitutioner som andre private transportselskaber.

Set fra et forretningsmæssigt synspunkt ser vi imidlertid gerne, at de rabatter, som tilbydes ældre, holdes inden for rimelige rammer, medens vi på den anden side også forstår de anstrengelser, der gøres fra det offentlige side for at gøre forholdene så gode som muligt for de ældre.

København, den 2. juli 1979

Danmarks Rederiforening

P. d. v.

Jørgen Holck

Danair A/S *hänvisar i skrivelse den 11. april 1979 till det yttrande som kommer att avgivas av Scandinavian Airlines System.*

A/S Conair:

— — — udtale, at selskabet naturligvis ser med sympati på, at pensionisterne får lejlighed til rejse til rimelige priser inden for Norden.

Hvad specielt flytransporten angår, finder vi imidlertid, at de nyeste rabatmuligheder fra SAS, bl. a. "65 minipris", som blev indført per 1. maj 1979, fuldt ud imødekommer behovet.

Det bør erindres, at rabatter, som går videre end til udnyttelse af eksisterende uudnyttet kapacitet, nødvendigvis må betales af de normalt betalende passagerer, hvilket efter vor opfattelse ikke er en acceptabel løsning.

Dragør, den 1. maj 1979

A/S Conair

V. Møller

Adm. direktør

Sterling Airways A/S:

— — — skal vi herved meddele, at Sterling meget gerne ser pensionisternes økonomiske muligheder for samkvem med de øvrige nordiske lande forøget, men at vi *ikke* finder, at det bør forøge rabatjunglen. Principielt mener vi, at rabatjunglen bør ryddes og give plads for *reelle* prisnedsættelser.

Dette kan fx opnås ved at indføre konkurrence på de nordiske luft-ruter, hvorved billetpriserne vil falde til et niveau, som mennesker med almindelige indtægter — også pensionister — kan betale.

Ved at liberalisere charterreglerne således, at charterflyvning bliver tilladt mellem de nordiske hovedstæder, kan man yderligere sænke priserne for de grupper — heriblandt pensionister — for hvem tidsfaktoren er af uvæsentlig betydning.

 Dragør, den 11. april 1979

Sterling Airways A/S

Anders Helgstrand
 Direktør

Omsorgsorganisationernes Samråd *hänvisar i skrivelse den 21 juni 1979 till yttrande av den 22 augusti 1979 (se ovan).*

Ensomme Gamles Værn (EGV):

 EGV vil som medlem af Omsorgsorganisationernes Samråd medvirke til, at Samrådet fremkommer med udtalelse til forslaget, og vi skal derfor henholde os til den udtalelse, der vil fremkomme fra Samrådet.

Hellerup, den 30. april 1979

EGV

Viggo Nielsen

Pensionisternes Samvirke:

 Vi kan helt tilslutte os den ideelle målsætning og betydningen for den enkelte pensionists vitalitet, hvorfor disse rejsemuligheder og den der-

med forbundne mulighed for at skabe nye nordiske kontakter, og udvikle sig selv på det kulturelle plan, bør prioriteres meget højt.

Fra vor side må i den aktuelle situation peges på en helt ny kategori "pensionister", eller som de rettelig hedder: "efterlønsfolk". Loven om efterløn har skabt en stadig voksende samfundsgruppe, som vel i de første år er bedre økonomisk stillet end en folkepensionist, men hvis hverdag er den samme, en hel dag til egen rådighed, hvor kravene til forskellige tilbud er større i takt med, at den åndelige og fysiske vitalitet i reglen er højere, end tilfældet er for mange ældre pensionister.

Som organisation er vi meget opmærksomme på dette, og vi håber også, at rejsemuligheder mellem de nordiske lande i rimeligt omfang kan tilgodese denne kategori.

Ellers håber vi, at der, selv om der er forskel i de nordiske landes pensionsalder, alligevel må kunne finde en harmonisering sted.

Udvekslingsrejser — hvor pensionister gæster og bor hos hinanden — er under stærk udvikling. Herved spares dyre hoteller.

Måske et område man skulle tage op under stærkere organiserede former.

København, den 13. juni 1979

Pensionisternes Samvirke

Tove Lindbo Larsen, MF

Thorvald Solaas

Folkepensionistforeningernes og Invalideorganisationernes Kontaktudvalg har i skrivelse den 8 maj 1979 förklarar sig anbefalla medlemsförslaget.

F i n l a n d

Trafikministeriet¹:

I anledning av Nordiska rådets ovannämnda medlemsförslag konstaterar trafikministeriet att en förutsättning för att öka pensionärernas resande inom Norden är dels att erbjuda lämpliga pensionärsrabatter och dels att utvidga och förenhetliga de i de olika nordiska länderna införda pensionärsrabattsystemen.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I fråga om den nordiska flygtrafiken kan konstateras att man under innevarande år har tagit i bruk vissa starkt rabatterade pristyper, bl. a. pensionärpriser, som i trafiken mellan Finland och Sverige gäller på rutterna mellan Helsingfors/Åbo/Mariehamn och Stockholm under en försökstid som utgår den 31.10.1979. Huruvida pristyperna skall tillämpas också därefter beror på de resultat som försöket kommer att leda till.

Enligt trafikministeriets uppfattning är det önskvärt att de på vissa internordiska flygrutter införda pensionärpriserna fortsätts och i mån av möjlighet utvidgas till att omfatta alla sådana rutter. Eftersom de pensionärsrabattsystem som vart och ett av de nordiska länderna tillämpar i sin inrikes flygtrafik avviker från varandra, torde medlemsförslagets mål på kort sikt bäst kunna uppnås genom att främst utveckla speciella pensionärpriser utan att binda dem vid de nordiska ländernas inrikes pensionärsrabattsystem.

När det gäller busstrafiken kan konstateras att en rabatt på 30 procent beviljas i den interna busstrafiken i Finland för alla som har fyllt 65 år under förutsättning att vederbörande har tillöst sig ett 65-kort som kostar 5 mark och gäller ett år samt att resebiljett köps för en enkel resa på minst 75 kilometer. Både den privata och den statliga busstrafiken deltar i detta system.

Idkare av busstrafik i Finland har uttryckt sin beredskap att utvidga kretsen av rabattberättigade så att den skulle omfatta även medborgare i de övriga nordiska länderna. Också trafikministeriet är berett att underhandla om denna möjlighet med berörda myndigheter i de andra nordiska länderna. Underhandlingarna borde dock ske på basen av reciprocitet så att också de finska pensionärerna skulle få motsvarande rabatter i de andra nordiska länderna.

I järnvägstrafiken har uppmärksamhet fästs vid pensionärernas resande i Norden genom att erbjuda en särskild pensionärsrabatt i samtliga nordiska länder. På finska järnvägarna får person som fyllt 65 år 50 procent rabatt på en enkel eller tur och retur-resas pris under förutsättning att vederbörande har tillöst sig ett 65-kort som kostar 3 mark. Vid resa till andra nordiska länder behövs inget kort. Alderspensionärsbiljetten kan köpas i vilket nordiskt land som helst och den gäller likaledes i samtliga nordiska länder.

Utöver pensionärsrabatten tillämpas i den nordiska järnvägstrafiken rabatter av flera andra typer, såsom familjerabatter och rabatter i samband med nordiska rundturer. En viktig nyhet är "Nordturist med tåg"-biljetten som gäller 21 dagar och berättigar till ett obegränsat antal resor med tåg i samtliga nordiska länder. Alla dessa biljettyper torde intressera bl. a. pensionärer.

Sammanfattningsvis kan konstateras att trafikministeriet ansluter sig till de i medlemsförslaget framförda önskemålen om förbättring av pensionärernas resemöjligheter, men anser med tanke på vad som ovan

har sagts å andra sidan att rätt betydande åtgärder redan har vidtagits för att uppnå dessa ändamål.

Helsingfors den 30 juli 1979

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Skr. för internationella ärenden

Finnair Oy:¹

För närvarande gäller följande pensionärsrabatter på Finnairs flyglinjer:

1. Inrikestrafiken

Rabatten 50 %.

Åldersgränsen 65 år.

Gäller på alla flygturer utom de som börjar fredagar kl. 12.00—24.00 och måndagar kl. 00.01—12.00.

2. Mellan Helsingfors/Åbo/Mariehamn och Stockholm

Priserna specificerade i Fmk och Skr, men rabatten är ungefär Helsingfors—Stockholm 60 % samt Åbo—Stockholm och Mariehamn—Stockholm 55 %.

Åldersgränsen 65 år.

Gäller endast då platsbokeningen och biljettköpet sker dagen innan avresedagen.

Begränsningarna beträffande användningen av pensionärspriserna är självfallet införda i avsikt att förhindra att pasagerare, som är berättigade till pensionärspriserna, inte helt skall blockera vissa flygturer. Pensionärerna är ju i allmänhet också mera flexibla än andra passagerare och kan säkert bättre anpassa sina resor till gällande restriktioner.

Pensionärspriserna mellan Finland och Stockholm introducerades i försökssyfte av Finnair och SAS för innevarande sommarsäsong och giltighetstiden kommer utan tvivel att förlängas ifall experimentet utfaller väl. Samtidigt kan det tänkas att rabatten utsträcks till samtliga flyglinjer mellan Finland och Sverige. I avvaktan på denna sommars resultat har ingenting tills vidare överenskommits eller planerats beträffande en eventuell tillämpning av pensionärsrabatt på flyglinjerna mellan Finland och de övriga nordiska länderna, men vi kommer att ta saken till övervägande.

De svårigheter vi har erfarit hittills i samband med pensionärspriserna mellan Finland och Stockholm gäller framför allt att rabatten beviljas endast på basen av uppnådd ålder. Till följd av detta har vi kritiserats

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

av olika grupper av förtidspensionerade, som anser sig vara lika berättigade till ett lågt pris.

Det har också stött på vissa svårigheter att få en rabatt för pensionärer inom Europa godkänd av International Air Transport Association på grund av en del (icke-nordiska) bolags betänkligheter.

Å andra sidan bör det påpekas att utvecklingen inom flygtrafiken ser ut att gå mot allt lägre specialpriser med begränsad giltighetstid, vilka naturligtvis också pensionärerna kan använda sig av. Ifall denna trend fortsätter är det möjligt att ett speciellt pris för pensionärer kommer att visa sig vara överflödigt.

Vi har i princip strävat till att i görligaste mån försöka tillmötesgå de önskemål som framförts av Nordiska rådet och är övertygade om att kunna uppehålla en prisstruktur som tillfredsställer också pensionärerna.

Helsingfors den 29 juni 1979

Finnair Oy

Risto Ojanen
Marknadsföringschef

Veikko Vartio
Biträdande direktör

Linja-autoliitto r.y. (Bussförbundet)¹:

Inom busstrafiken i Finland tillämpas rabatt för personer som fyllt 65 år. Denna rabatt beviljas enligt följande: Då en person till ett pris av 5 mk löser ett 65-kort, som gäller ett år, får vederbörande på alla bussar 30 % rabatt under förutsättning att biljett köpts för en sträcka på minst 75 km. Till detta av oss införda system har även statens buss- trafik anslutit sig; dess andel av den totala, här avsedda, trafiken i Finland utgör knappa 10 procent.

Vi är gärna beredda att utvidga kretsen rabattberättigade, d. v. s. personer som fyllt 65 år, så att rabatten omfattar även medborgare i de övriga nordiska länderna. Likaså är vi villiga att diskutera detaljerna rörande alla nödiga arrangemang i samband härmed.

Helsingfors den 22 maj 1979

Hannu Mäkipeska
Verksamhetsledare

Arno Linnoila
Vice verksamhetsledare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands rederiförening r.f.:

Ett förbättrande av pensionärernas möjligheter att resa inom Norden bör ses som positivt ur social synpunkt. De av Finlands rederiförenings medlemsrederier som bedriver passagerartrafik beviljar redan nu olika former av pensionärsrabatter, vilka varierar mellan 25 och 50 procent beroende på vad som ingår i resepaketet (hytt, mat) samt under vilken tid på året resan företas. I allmänhet beviljas rabatter dock ej under högsäsongen.

Våra medlemsrederier ställer sig positiva till Nordiska rådets förslag och är beredda att ytterligare överväga en året-runt-rabatt för pensionärer.

Helsingfors den 24 juli 1979

Finlands rederiförening r.f.

Lennart Hagelstam

Ålands redarförening r.f. har i skrivelse den 25 maj 1979 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

N o r g e**Samferdselsdepartementet:**

Saken har vært oversendt Luftfartsverket som igjen har innhentet uttalelser fra Braathens SAFE, SAS og Widerøes flyveselskap.

Gjenpart av Luftfartsverkets uttalelse med vedlegg er vedlagt denne ekspedisjon (*se nedan*).

Samferdselsdepartementet bifaller Luftfartsverkets anbefaling og har ingen ytterligere merknader.

Oslo, 20. juli 1979

Etter fullmakt

Per F. Danjord

Kari Meling Qvigstad

I anledning ovennevnte medlemsforslag har *Reiselivsdirektoratet* 22. august 1979, avgitt følgende uttalelse.

Forslaget ses å gjelde rabatter for persontransport. Reiselivsdirektoratet har forståelse for at det fra et sosialt velferdssynspunkt er ønskelig at en person som er pensjonist i ett nordiskt land automatisk godkjennes som rabattberettiget også i de øvrige nordiske land. Vi antar at det i første rekke må være Sosialdepartementet som skal vurdere den side ved forslaget.

Landslaget for Reiselivet i Norge peker i brev av 18. juni 1979 på at rabattene vil kunne resultere i behov for økte offentlige subsidier til kollektivtrafikk, jfr. brev fra Norges Rutebileierforbund av 7. mai 1979. Hvor tungt den kostnadsfaktoren bør veie, vil avhenge av hvilke utslag i subsidiebudsjettet den må antas å ville gi.

Flyelskapet Braathens S.A.F.E. har i brev av 19. juni 1979 stilt seg positivt til internordiske pensjonistrabatter.

Overnattings- og serveringsbedrifter, reisebyråer og turoperatører ser kommersielle fordeler i den økte reisetrafikk som billigere pensjonisttransport vil medføre, jfr. ovennevnte brev fra Landslaget for Reiselivet i Norge. Reiselivsdirektoratet ser en nasjonaløkonomisk fordel i en slik økning av reiselivsnæringens kundegrunnlag da den antas å ville styrke næringsgrunnlaget i distrikter som trenger det, og å bidra til å utfylle ledig kapasitet i reiselivsbedriftene generelt.

Innføring av internordiske pensjonistrabatter behøver kanskje ikke vente til en eventuell harmonisering av de nasjonale pensjonistbestemmelser, jfr. Norges spesielle aldersgrense og Danmarks tur—returbillett-innskrenkning.

Oslo, 28. august 1979

Etter fullmakt

Erik Ribu

John H. Paxal

Norges statsbaner:

Medlemsforslagets formål å stimulere pensjonistenes reiser innen og mellom de nordiske land er etter NSB's mening vel tilgodesett hva angår jernbanene. Særskilte rabatter innrømmes med 50 % på de til nå gjeldende billettpriser.

Ved den nye normaltakst som ble innført ved de svenske baner (SJ) fra 27. juni 1979 ble de hittil gjeldende prisene for enkeltreise senket med ca. 30 % og prisene for fram- og tilbakereise med ca. 15 %. I forbindelse med denne takstomleggingen ble rabattsatsen for pensjonistreiser på SJ fastsatt til 40 %. Dette innebærer stort sett uendret lavt prisnivå for pensjonistreisene, samtidig som antall sperredager da rabatten ikke gjelder på SJ, er blitt redusert fra 41 til 22 dager i året. Utover dette gjelder rabatten daglig og særskilt "lågpriskort" kreves ikke.

Den mulighet som finnes ved at direkte billett i samtrafikk (til eller innen et annet nordisk land) med alderspensjonistrabatt kan kjøpes i hvilket som helst nordisk land er også et bidrag til å stimulere pensjonistreiser mellom de nordiske land.

Vi er ellers i prinsipp enig i fordelene ved en harmonisering av bestemmelsene for pensjonistreiser i Norden, men tillater oss likevel i denne forbindelse å peke på at en "utvidelse" av det system og de regler som gjelder i "eget" land til å gjelde i samtlige nordiske land i visse tilfeller vil gjøre tilbudet dårligere.

Således vil den norske aldersgrensen 67 år i tilfelle bli hevet til denne aldersgrense for norske pensjonister ved reiser på danske, finske og svenske strekninger, hvor aldersgrensen etter gjeldende bestemmelser er 65 år, også for norske pensjonister.

Vi anbefaler derfor at dette spørsmål foreløpig stilles i bero i påvente av en eventuell senking av aldersgrensen for pensjonister i Norge til 65 år. Spørsmålet om en felles aldersgrense for pensjonistbilletter i Norden vil dermed også bli løst.

Utover pensjonistrabatten gir jernbanenes nylig innførte nordiske turistbillett "Nordturist med tog" mulighet til øket reise i Norden. Prisen, N Kr 780.— på 2. klasse og N Kr 1 170.— på 1. klasse, er avpasset slik at den skal kunne interessere mange kategorier reisende, ikke minst pensjonister.

Hva angår muligheter for jernbanene til å samordne rabatter og øvrige regler som er betinget av de lokale forutsetninger, tillater vi oss å vise til vårt brev av 17.11.78 (uttalelse til medlemsforslag A 534/t i Nordisk Råd om like regler for rabatter m. m. i jernbanetrafikken i Norden).¹

Oslo, 12. juli 1979

For Generaldirektøren

Knut Skuland

Olav Foss

Luftfartsverket:

Luftfartsverket har innhentet uttalelser fra Braathens SAFE, SAS Region Norge og Widdersøe's Flyveselskap. Med henvisning til det fremlagte materiale skal Luftfartsverket anføre følgende:

Man har full forståelse for de synspunkter som forslaget om rimeligere flytransport for pensjonister innen Norden bygger på. Man er imidlertid i tvil om den mest hensiktsmessige fremgangsmåte i denne

¹ Se *Nordiska rådet, 27:e sess., Supplementb., s. 686.*

forbindelse er å bygge direkte på rabattordningene for innenlandsrutene, idet disse i stor utstrekning formodes å være tilpasset de spesielle forhold i hvert enkelt land.

Man vil henlede oppmerksomheten på at det i løpet av våren 1979 ble introdusert nye lavpriser på interskandinaviske ruter, og mellom Sverige og Finland. Av disse skal nevnes en såkalt APEX-pris med 50 % rabatt, og en spesiell pensjonistpris med 60 % rabatt. Nærmere detaljer fremgår av vedlagte agentmelding fra SAS.¹

Luftfartsverket antar at nevnte priser i rimelig grad tilgodeser pensjonisters behov for billige reisemuligheter med fly mellom nevnte land, og anbefaler at man lar disse priser virke i noen tid før man eventuelt vurderer ytterligere tiltak.

Oslo, 26 juni 1979

Etter fullmakt

M. Ulvatne
Avdelingssjef

E. J. Rosenberg

Landslaget for reiselivet i Norge:

De nordiske reiselivsorganisasjonene, så vel som næringens mange bedrifter i alle de nordiske land, har gjennom lang tid vært oppmerksom på at en økt internordisk reisetrafikk vil være til nytte for alle parter. Dette er en holdning som også kommer alle forbrukergrupper til gode på sikt.

Pensjonister i samtlige nordiske land er gjennom de siste årene tilgodesett når det gjelder innføring av nye rabattsystemer, spesielt på transportsektoren. Nasjonale rabattsystemer er imidlertid ikke alltid tilgjengelig for pensjonister i annet nordisk land. Ut fra målsettingen å skulle stimulere den internordiske reisetrafikk og ut fra ideelle målsettinger om å gjøre reisemulighetene for eldre mennesker så gode som råd er, kan Landslaget for Reiselivet i Norge slutte seg til tanken om å innføre gjensidige nordiske rettigheter når det gjelder rabattordninger for pensjonister.

Vi er imidlertid i tvil om hvorvidt den enkelte transportsektor og den enkelte transportbedrift økonomisk vil være i stand til å delta i en slik liberalisering. Med de subsidieordninger som eksisterer i Norge, vil et tiltak som det ovenfor nevnte måtte resultere i økte statssubsidier til selskapene, med mindre trafikkøkningen kun bidrar til å utfylle ledig kapasitet. Det må derfor til sist bli en politisk vurdering hvorvidt dette er ønskelig å gjennomføre eller ikke.

¹ *Här ej tryckt.*

Å tilpasse rettighetsalderen til 65 år i Norge, hvor pensjonistalder er 67 år, vil etter vår vurdering medføre så store vanskeligheter at det neppe kan komme på tale. Å senke pensjonistalderen til 65 år i Norge er en politisk sak.

Med de forbehold som er nevnt ovenfor kan imidlertid Landslaget for Reiselivet i Norge gi sin tilslutning til forslaget om gjensidige rettigheter til rabattordninger for pensjonister i de nordiske land.

Oslo, 18. juni 1979

Landslaget for reiselivet i Norge

J. Muus-Falck

Braathens S.A.F.E.:

— — — Vi har tidligere meddelt ved forskjellige anledninger en meget positiv holdning til rabattordninger som gjør at pensjonister i Norden i større grad finner mulighet til å bese sitt eget land og de nordiske naboland. I den forbindelse har vi som i de øvrige land innført en honnørrabatt på 50 % for alle pensjonister, og vi mener i den anledning å ha tatt rimelig hensyn til den økonomiske situasjonen for denne gruppe passasjerer og likeledes tatt rimelig hensyn til vår egen driftssituasjon som blant annet gjennom politiske beslutninger tilsier at vi skal drive innenlandsk ruteflytrafikk uten noen form for statlige subsidier.

Vi har således intet imot at man samordner de pensjonistrabatter som måtte eksistere i de forskjellige nordiske land og at disse tilpasses det nivå som nu eksisterer i Norge, nemlig 50 % av normalpris.

Når det gjelder den praktiske gjennomføring synes det å være lite til hinder for at reisene uten vanskelighet kan gjennomføres slik systemet i dag er. Vi ser derfor ingen nødvendighet av å innføre noen form for spesiell enhetlig legitimasjon for flyreiser. Dette vil jo i så tilfelle måtte administreres, og vi er redd for at man derved bare innfører et element som ytterligere vil nødvendiggjøre økte normalpriser. Vi vil neppe ha vanskeligheter med å finne ordninger for å akseptere en felles legitimasjonsform for pensjonister i de nordiske land som også skal dekke andre formål enn det å reise.

Som en konklusjon vil vi si at Braathens SAFE stiller seg positivt til å innføre en ordning med 50 % rabatt for pensjonister i Norden både innenfor hvert enkelt av de nordiske land og mellom landene.

Oslo, 7. juni 1979

Braathens South-American & Far East Airtransport A/S

(S. A. F. E.)

Anders C. Fougli

Direktør

Widerøe's flyveselskap A/S:

For det første vil vi fastslå at vårt selskap kun utfører trafikk innenriks i Norge.

For det andre skal vi få meddele at vårt selskap i ikke ubetydelig grad mottar statsstøtte til drift av våre ruter. Vi forstår av medlemsforslaget at det anbefales Nordisk ministerråd i fremste rekke å få et likt system i de Nordiske land for pensjonistreiser. I praksis vil dette si at aldersgrensen bør være den samme og at denne rabatt kun skal gjelde for tur/retur-billetter slik som tilfellet er i Danmark.

Dessverre er det ikke mulig for vårt selskap å få frem spesifikt hvor mange passasjerer som transporteres på de såkalte "honnørbilletter", men vi antar at den foreslåtte regel neppe vil få noen betydelig økonomisk virkning for våre inntekter. Vi påpeker dette da det som tidligere nevnt blir bevilget statsstøtte til vår drift og om justeringer av våre nåværende regler for pensjonistreiser skulle vesentlig forrykke vår inntekt ville det ha vært behov for å øke vårt tilskudd fra Staten.

Oslo, 25. juni 1979

pr. Widerøe's flyveselskap A/S

K. Schiemff Larsen
Marketingsjef

Norges rutebileierforbund (NRF):

Takstfastsettelsen for tilskuddsberettiget kollektivtrafikk er helt ut overtatt av samferdselsmyndighetene, ut fra retningslinjer som bestemmes av overordnede politiske organer.

NRF finner det derfor ikke riktig å tilkjenne noe standpunkt til spørsmålet om honnørbilletter for trygdede fra andre nordiske land. Vi beklager dette, men håper De forstår at vi nødvendig vil risikere å komme i konflikt med den takstpolitikk myndighetene ønsker å føre.

Oslo, 7. mai 1979

Norges rutebileierforbund

Hans Jakob Eide
Adm. direktør

Norsk pensjonistforbund har i skrivelse den 1 juni 1979 forklarat sig tillstyrka medlemsforslaget.

Sverige**Statens järnvägar:**

Medlemsförslagets syfte att stimulera pensionärernas resande inom och mellan de nordiska länderna är enligt SJ:s mening väl tillgodosett vad järnvägarna beträffar. Särskilda pensionärsrabatter lämnas med en rabattsats på tidigare biljettpriser om 50 %.

Genom den normaltaxa på SJ som infördes den 27 juni 1979 sänktes på avstånd över 100 km priset för tidigare enkla biljetter med 30 % och för tidigare tur- och returbiljetter med 15 %. (På kortare avstånd var sänkningen 15 % för båda biljettslagen.) I samband med denna taxereform fastställdes rabattsatsen för pensionärsresor på SJ till 40 %. Detta innebär i stort sett oförändrad låg prisnivå för pensionärsresorna på SJ. Samtidigt har antalet spärddagar, då rabatten inte gäller på SJ, kunnat minskas från 41 till 22 dagar under ett år. Utöver dessa spärddagar gäller rabatten dagligen, och särskilt lågpriskort krävs ej.

Även den möjlighet som finns att i vilket nordiskt land som helst köpa en ålderspensionärsbiljett till eller inom ett annat nordiskt land är ett bidrag till stimulansen av pensionärsresandet mellan de nordiska länderna.

Utöver pensionärsrabatten ger de nordiska järnvägarnas nyligen införda nordiska turistbiljett "Nordturist med tåg" möjligheter till ökat resande inom Norden. Priset, 650 kronor i 2 klass och 975 kronor i 1 klass, är så avpassat, att det skall kunna intressera många resandekategorier, inte minst pensionärerna.

Vad beträffar möjligheterna för järnvägarna att samordna rabatt- och övriga regler, betingade av de lokala förutsättningarna, ber SJ att få hänvisa till sitt yttrande 1978-11-30¹ över ett medlemsförslag i Nordiska rådet om enhetliga regler för rabatter m. m. i järnvägstrafiken i Norden.

Stockholm den 5 juli 1979

Eric Sundén

Sveriges turistråd:

Ifrån flera olika utgångspunkter är det angeläget att rikta uppmärksamhet på pensionärernas möjligheter att kunna göra rekreationsresor till låg kostnad. Det sociala värdet av att resa är odiskutabelt samtidigt som de äldre också kan ses som en resurs för samhället. I första hand avser vi pensionärers möjligheter att utnyttja transporter och inkvartering när övrig frekvens inte är så hög. Socialt positiva effekter i kom-

¹ Se Nordiska rådet, 27:e sess., Supplementb., s. 688.

bination med ett effektivare utnyttjande av befintliga kapaciteter är bärande motiv för att förbättra möjligheterna för pensionärer att resa.

Enligt vår uppfattning ligger dessa möjligheter i första hand hos respektive lands turistorganisation. Ett ökat resande inom och mellan de nordiska länderna bygger enligt vår uppfattning på att det utvecklas konkreta och för pensionärer tillrättalagda resepaket. Kopplas inte transport, inkvartering, förplägnad, aktiviteter och arrangemang samman i ett system är risken stor att prisnedsättningen och rabatter på t. ex. transportdelen inte får avsedd effekt, d. v. s. ett ökat resande. Ett spontant resande inom det egna landet stimuleras med billiga transporter genom att släkt och vänner utnyttjas på destinationsorten. Vid ett ökat internordiskt resande blir släkt- och vänbesök endast av marginell betydelse, vilket ytterligare förstärker behovet av arrangerade prisvärda resepaket.

Sammanfattningsvis tillstyrker Sveriges turistråd förslaget om att vidta åtgärder för att öka pensionärernas resande inom och mellan de nordiska länderna bl. a. genom sänkta och samordnade transportkostnader samtidigt som Turistrådet föreslår att de nordiska turistorganisationerna ges uppdraget och resurserna för att utveckla resepaket anpassade för pensionärer. Utan sistnämnda åtgärd stimuleras inte ett internordiskt resande i den utsträckning som förslagsställarna avsett.

Stockholm den 15 juni 1979

Sveriges turistråd

Ulf Åberg

Stf verkst. direktör

Sveriges redareförening:

— — — tillstyrka att lämpliga åtgärder vidtages i angiven riktning samt att tillämplade system med särskilda pensionärsrabatter utvidgas till att gälla för resor i de nordiska länderna.

Det kan i sammanhanget tilläggas att de färjerederier som är anslutna till Sveriges redareförening och som upprätthåller trafik mellan Sverige och andra nordiska destinationer redan tillämpar en prissättning och särskilda förmåner för pensionärer som sammantagna torde innebära att kostnaden för sjöresor till angränsande nordiska länder ligger på en så låg nivå att den knappast avkräcker utan i stället stimulerar till sådana resor.

Göteborg den 11 juni 1979

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Pensionärernas riksorganisation (PRO):

Det föreligger ett mycket stort intresse för resor bland Sveriges pensionärer. Inte minst framgår detta av det antal resor som föreningarna inom vår organisation genomför. Under 1978 anordnade våra föreningar 5 811 resor med totalt 294 357 deltagare.

Av dessa gruppresor genomfördes över 90 % inom Norden. Detta är av flera skäl naturligt. En resa till grannländerna tar inte så lång tid och blir därmed inte så dyr. Främsta anledningen är väl kanske dock det stora intresset att närmare lära känna broderfolken samt det förhållandet att man befinner sig inom samma språkområde. Detta gör att man kan röra sig friare och därmed få ut mer av sin resa. Det ökar också möjligheten till individuellt resande vilket är mycket värdefullt.

PRO delar förslagsställarnas synpunkter om att allt som kan göras för att underlätta pensionärernas individuella resande inom Norden skall göras. Ett nordiskt railkort som möjliggör ett billigt tågresande är ett plus. Ävenså att man försöker skapa enhetliga bestämmelser i fråga om ålder, rabattstorlekar etc.

När det gäller flygresor så är det av intresse att typ Linjeflygs "pensionärsrabatt" även kan införas av SAS och gälla internordiskt. Därvid är det dock nödvändigt att rabattbiljetten inte förses med så mycket spärrar som Finnair gjort vid införandet av sitt pensionärspris. Framför allt gäller detta möjligheten att vid ett och samma tillfälle kunna boka både fram- och återresa.

I fråga om den båttrafik, som möjliggör kontakt med våra grannländer tycker vi berörda rederier visat stor framsynthet när det gäller underlättandet av pensionärernas resande.

Av det här framförda framgår att Pensionärernas riksorganisation varmt tillstyrker alla åtgärder som kan främja och underlätta ett ökat pensionärsresande inom Norden.

Stockholm den 12 juni 1979

Lars Sandberg

Sture Kelmeling

Sveriges folkpensionärs riksförbund (SFRF):

Att resa tycks för många äldre vara en kulturaktivitet, som känns berikande och stimulerande. Som pensionerad har man gott om tid, och kostnaderna för resor inom Sverige är tack vare SJ:s rabattsystem ganska rimliga. Som intresseorganisation för de svenska pensionärerna

kan SFRF konstatera att resande i olika former framstår som en av de mera frekventa aktiviteter som man på äldre dar ägnar sig åt.

Men pensionärernas tågresande inskränker sig oftast till utflykter inom landet. Man besöker släktingar och vänner eller gör studieresor till platser man kanske tidigare endast läst eller hört om.

Givetvis skulle det vara mycket önskvärt om detta de svenska pensionärernas resande kunde utvidgas till att omfatta hela Norden. Det föreliggande förslaget kan enligt vår mening ge just både praktiska och ekonomiska förutsättningar för detta.

SFRF önskar gärna se en vidgad kontakt med och ökat samarbete med pensionärer i de övriga nordiska länderna. Vid nordiska pensionskonferenser och i liknande sammanhang har detta ofta understrukits. Pensionärernas ekonomiska, sociala och kulturella frågor bör ges ökade möjligheter att diskuteras från ett nordiskt perspektiv. Även från den synpunkten bör det internordiska resandet för pensionärer underlättas.

SFRF anser förslaget om åtgärder för att öka pensionärernas resande i Norden som synnerligen välgrundat och får härmed tillstyrka det samma.

Stockholm den 18 juni 1979

För Sveriges folkpensionärers riksförbund

Harry Rådö
Förbundsordförande

Gösta Blixt
Förbundssekreterare

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete angående ett bilavgiftssystem som stimulerar trafiksäkerhet m. m.

(Väckt av Eric Carlsson, Christian Christensen, Bjarne Mørk Eidem, Ralf Friberg, Sverrir Hermannsson och Håkon Kyllingmark)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk bilteknisk kommitté (NBK):

Enligt de direktiv för NBK:s verksamhet, som upprättades i samband med att kommittén bildades som en underkommitté till Nordiska trafik-säkerhetsrådet (NTR) 1972, skall kommittén

- utarbeta förslag till gemensamma nordiska bestämmelser på det biltekniska området i den omfattning kommittén anser erforderligt;
- följa arbetet rörande biltekniska frågor i internationella organ och verka för en samordning av nordiska ställningstaganden;
- utväxla upplysningar och erfarenheter rörande administrationen av det biltekniska området i respektive land;
- utreda sådana speciella biltekniska frågor som NTR överlämnar till kommittén för behandling.

Som framgår av dessa riktlinjer är NBK:s verksamhet av renodlat fordonsteknisk karaktär. NBK har också som resultat av sitt arbete till NTR överlämnat ett antal förslag till gemensamma nordiska bestämmelser, av vilka förslaget till nordiska bussbestämmelser är det mest omfattande. Det eventuella genomförandet av kommitténs förslag och ikraftsättandet av nationella bestämmelser byggda på förslagen ankommer på trafikmyndigheterna i respektive länder och är menat att ske genom att föreskrifterna göres tvingande med stöd av lagstiftning. Enligt NBK:s mening skall föreskrifternas kravnivåer fastställas med hjälp av nytto/kostnadsberäkningar, i vilka säkerhetseffekter respektive miljöeffekter är väsentliga faktorer. Att önskade nivåer uppnås säkerställs av att det inte är tillåtet eller möjligt att ta fordon i bruk förrän det genom besiktning eller motsvarande (t. ex. självcertifiering) fastställts att de minst uppfyller de krav som uppställts.

Mot denna bakgrund ställer sig NBK frågande till möjligheten och lämpligheten att koppla samman säkerhets-, miljö- och energikrav med avgifter som tillverkare eller brukare skall erlägga till samhället. Ett

sådant system synes förutsätta att lagstiftande och föreskriftsansvariga myndigheter inte endast fastställer de minimikrav som fordonet har att uppfylla från säkerhets- och miljösynpunkt för att få tas i bruk utan dessutom upprättar en fortsatt stegrad kravskala, som skall betygsättas och kombineras med en lämpligt avvägd avgiftsreduceringslista. Såväl upprättandet som tillämpningen av sådana graderade kravnivåbundna avgiftssystem torde ytterligare kompliceras av att olika säkerhetskrav, miljökrav och energikrav ofta motverkar varandra. Bullerdämpning, avgasrening och krocksäkerhet medför med nu använda metoder vanligen ökad fordonsvikt och därmed ökad bränsleförbrukning. En ytterligare komplicerande faktor synes vara att den avgiftsgrundande bedömningen avser nya fordon. Ett avgiftssystem av det åsyftade slaget kan locka tillverkaren att åstadkomma ett fordon, som i nytt skick uppfyller sådana säkerhets- och miljökrav som ger de bästa avgiftsreduceringarna. Redan de nuvarande säkerhets- och miljöföreskrifterna har i regel den stora nackdelen att livslängds- eller kvalitetskrav saknas. Detta beror dels på svårigheterna att formulera dessa krav och dels på att även sådana krav bör ha en internationell förankring. Flertalet nu tillämpade nordiska säkerhets- och miljökrav är nämligen grundade på internationella reglementen eller direktiv, vilket är väsentligt med hänsyn till fordonsindustrins internationella karaktär. Ett avgiftssystem som det här åsyftade kan därför medföra att bilar med relativt hög prestanda säkerhets- och miljömässigt men med relativt låg hållbarhet och tillförlitlighet i dessa avseenden premieras, medan bilar med lägre prestanda men med god hållbarhet och tillförlitlighet blir belastade med avsättningshinderande avgifter.

Det synes därför vara nödvändigt att ett bilavgiftssystem av det föreslagna slaget noggrant utreds innan några beslut om tillämpning fattas. Medlemsförslaget går också delvis ut på att systemet utreds. NBK anser sig emellertid inte ha tillfredsställande underlag för att kunna bedöma om en sådan utredning är ekonomiskt försvarbar.

Borlänge den 18 juli 1979

Nordisk bilteknisk kommitté

Sekretariatet
Enligt uppdrag
Kjell Gustavsson

D a n m a r k

Justitsministeriet:

I den anledning kan man meddele, at såfremt der måtte være ønske herom, vil justitsministeriet deltage i en undersøgelse af de tekniske og

økonomiske problemer, som en omlægning af bilafgiftssystemet vil medføre.

Justitsministeriet vil dog ikke undlade at gøre opmærksom på, at en omlægning af afgiftssystemet kan medføre væsentlige tekniske og administrative vanskeligheder. Endvidere bemærkes, at reglerne om køretøjers indretning og udstyr i meget vidt omfang er reguleret ved direktiver udstedt af De europæiske Fællesskaber.

København, den 5. juli 1979

Nathalie Lind

H. C. Abildtrup

Ministeriet for skatter og afgifter, Departementet for told- og forbrugsafgifter:

Foranlediget af forskellige artikler i den danske dagspresse og en henvendelse fra Danmarks Automobil-Forhandler-Forening nedsatte finansministeren den 1. december 1972 et udvalg, som skulle undersøge og vurdere registreringsafgiftens virkninger på trafiksikkerheden, navnlig for så vidt angår sammenhængen mellem denne afgift og nyregistrerede køretøjers forsyning med trafiksikkerhedsfremmende udstyr.

Blandt de emner, som fandt størst udbredelse i dagspressen, var forskellige påstande om, at de biler, der indføres her til landet, skulle være ringere hvad angår kvaliteten som helhed og dårligere udrustet med sikkerhedsudstyr end de biler, der kører i andre lande. Man havde endog påstået, at nogle køretøjer skulle være "ribbet" for sikkerhedsudstyr, når de sælges her i landet. I denne debat indgik tillige et ønske om at fritage sikkerhedsudstyrsgenstande for registreringsafgift.

Udvalget undersøgte de anførte påstande om mangler ved nye biler, der registreres her i landet. Udvalget overvejede endvidere forskellige tanker og forslag om at yde en afgiftsrabat til nye køretøjer, når disse over for toldvæsenet anmeldes med nærmere angivet, i særlig grad sikkerhedsfremmende udstyr ud over det allerede obligatoriske udstyr, og man overvejede endelig virkningerne af mere omfattende ændringer i afgiftssystemet med det formål at fremme trafiksikkerheden.

Hvad først angår den påståede ringere kvalitet som helhed bemærkede udvalget, at der ikke var fremkommet oplysninger, som bekræftede denne påstand.

Udvalget nåede endvidere til den opfattelse, at en påstand om, at automobiler "ribbes" for sikkerhedsudstyr, ikke havde hold i virkeligheden. Udvalgets opfattelse fandt bl. a. støtte i en udtalelse fra Statens Biltilsyn hvoraf fremgår, at det er en meget sjælden undtagelse, hvis en

dansk importør kan få en automobilfabrik til at levere køretøjer, som er mere skrabeede end fabrikkens standardudførelse.

Hvad derimod angår den anførte påstand om, at de biler, der sælges her i landet, skulle være dårligere udrustet med sikkerhedsudstyr end de biler, som sælges i visse andre lande fandt udvalget til en vis grad at måtte give kritikken medhold. Det var således ikke ualmindeligt, at køretøjer leveredes til visse lande, herunder Danmark, i udgaver, som i sikkerhedsmæssig henseende var ringere udstyret end tilsvarende modeller beregnet til afsætning i produktionslandet og i andre lande, hvor kravene til sikkerhedsudstyr var strengere end her i landet.

Det blev dog bemærket, at mange bilmodeller var forsynet med sikkerhedsudstyr, som gik ud over, hvad de gældende danske bestemmelser krævede, samt at registreringsafgiften ikke omfattede udstyr, som anskaffedes efter en bils registrering hos politiet.

Udvalget var imidlertid af den opfattelse, at de seneste års tekniske fremskridt hvad angår sikkerhedsudstyr burde udnyttes bedre, og gik derfor ind for, at der gennemførtes ændringer i registreringsafgiften med dette formål.

Udvalget beskæftigede sig derfor med en række muligheder for at tilskynde det bilkørende publikum til at anskaffe personbiler med mere sikkerhedsudstyr end hidtil almindeligt og nåede frem til den opfattelse, at det måtte anses for meget vigtigt, at der gennemførtes en afgiftslempe omfattende nogle få, veldefinerede udstyrsgenstande, hvis trafik-sikkerhedsfremmende egenskaber er hævet over enhver tvivl.

Udvalget tilføjede, at en sådan ordning allerede ud fra administrative hensyn burde begrænses til at omfatte et fåtal sikkerhedsanordninger.

Som følge af udvalgets redegørelse blev der i november 1973 gennemført en lempelsesordning, hvorefter der kan indrømmes fradrag i registreringsafgiften for person- og varevogne, der er forsynet med særligt trafik-sikkerhedsfremmende udstyr m. m.

Lempelsesbeløbene er senest blevet ændret med virkning fra 1. februar 1979 således at personvogne, der er forsynet med det pågældende trafik-sikkerhedsfremmende udstyr kan få en lempelse i registreringsafgiften på op til 1.200 kr. ved fuld udnyttelse af ordningen. Der gives lempelse i registreringsafgiften for køretøjer, der er forsynet med rulle-seler på forsæderne, sikkerhedsseler på bagsæderne, nakkestøtter på forsæderne og opvarmet bagrude.

København, den 13. juli 1979

P. m. v.

E. b.

S. Ladegaard Pedersen

Ministeriet for offentlige arbejder:

— — — skal man meddele, at ministeriet for offentlige arbejder for sit vedkommende i princippet kan stille sig positivt til forslaget. Brug af biler, der i højere grad er konstrueret på grundlag af de nævnte hensyn vil bidrage til at løse de trafikikkerheds- og miljømæssige opgaver, som vejvæsenet skal varetage, og dermed betyde besparelser for vejmyndighederne.

København, den 13. juli 1979

P. m. v.
E. b.
Ebbe Nielsen

Forenede Danske Motorejere:

— — — FDM har i de senere år adskillige gange efterlyst en omlægning af det danske motorbeskatningssystem, som på grund af hyp-pige indgreb er blevet mere og mere urimeligt og uretfærdigt. Vi har peget på, at afgiftsomlægningen kunne tilrettelægges, så det blev særlig fordelagtigt at købe og at køre i energi- og ressourcebesparende køretøjer, ligesom vi mener, at der bør tages særlige hensyn til sikkerheden.

Forholdene i de nordiske lande er imidlertid så forskellige, at muligheden for at nå til enighed om en samordning af bilafgiftssystemerne forekommer temmelig usandsynlig.

København, den 25. juli 1979

V. Lærkes

Rådet for større Færdselssikkerhed har i skrivelse den 13 juli 1979 meddelat att det icke kan yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Automobil-Importørernes Sammenslutning:

Vi kan oplyse, at vi i 1973 deltog i arbejdet i ”Udvalget vedrørende registreringsafgiftens virkninger for trafikikkerheden”, et udvalg nedsat af finansministeren d. 1. december 1972.

Udvalgets redegørelse, som blev afgivet d. 14. august 1973, dannede grundlag for en lovbestemmelse, som Folketinget vedtog d. 10. oktober 1973 (§ 3, stk. 2 i registreringsafgiftsloven). Herefter skulle særligt trafikikkerhedsfremmende udstyr fritages for afgift. Udvalget havde nævnt 17 sådanne udstyrsgenstande, og loven blev vedtaget på grundlag af ministerens tilsagn of at følge udvalgets indstilling.

Dette er imidlertid ikke sket, — der ydes kun afgiftslempelse med mindre beløb for nogle få genstande. Der er gjort mange forgæves forsøg på at formå ministeren til at efterleve loven. I et svar til folketingsmedlem Bernhard Baunsgaard meddelte ministeren den 25. oktober 1978 i Folketinget, at en gennemførelse af lovteksten ville indebære et for stort provenutab (Folketingets forhandlinger sp. 1057).

Vi finder det selvsagt prisværdigt, at der i Nordisk Råd tages et initiativ til at søge de uheldige virkninger af afgiftssystemet afbødet, men vi må beklageligvis give udtryk for, at det vil være urealistisk at forvente resultater i Danmark, sålænge det accepteres, at den førnævnte lovbestemmelse tilsidesættes.

Vi kan også oplyse, at såfremt importørerne gennemfører rustbeskyttelse på de nye biler, opkræves der en afgift på 180 pct. af omkostningerne ved denne rustbeskyttelse. Vi har forgæves søgt om fritagelse for denne afgift ud fra ønsket om bedst mulig bevarelse af ressourcerne.

Hellerup, den 11. juli 1979

P. b. v.

E. Ebsen Petersen

Danmarks Automobil-Forhandler-Forening:

— — — skal vi meddele, at foreningen i særlig grad finder det ønskeligt, at der til gavn for trafikikkerhed, miljø og brugere gennemføres ændringer til nedsættelse af den høje danske registreringsafgift.

Foreningen ser således også med stor interesse initiativer på bilafgiftsområdet som skitseret i det fremsendte forslag.

København, den 17. juli 1979

P. E. Nedergaard

Adm. direktør

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

De i medlemsförslaget framförda åtgärderna kan anses vara ytterst goda och effektiva metoder för att främja trafiksäkerheten och för att minska miljöskadorna. Om förslagets verkningar berör endast de nordiska länderna torde dessa dock bli tämligen obetydliga. På grund härav borde ärendet få understöd också i andra länder där bilismen ökat, såsom i förslagets motiveringar konstateras.

Medlemsförslaget förhåller sig positivt till den ökande bilismen som sådan och berör endast vissa skadeverkningar som den ökande bilismen

medför. Den ökade bilismen har dock även andra verkningar, vilka borde tas i beaktande vid reformeringen av avgiftssystemet gällande bilar, än dem som nämns i förslaget. Bl. a. användningen av energi kunde påverkas genom att utveckla avgiftssystemet. En del av trafikens miljöskador såsom landskapsskador, utrymmesbehov och verkningar som begränsar möjligheterna att röra sig, är dock sådana som inte nämnvärt kan påverkas genom att utveckla avgiftssystemet.

Den i medlemsförslaget förutsatta utredningen är sålunda nödvändig, men i denna borde beaktas också andra verkningar som uppstår vid användandet av bilar. Som grund för det trafikpolitiska och energipolitiska beslutsfattandet vore det nödvändigt med en betydligt mer omfattande utredning än den föreslagna.

Helsingfors den 11 juli 1979

Eino Uusitalo
Minister för inrikesärendena

Eero Saario
Avdelningschef

Finansministeriet¹:

Finansministeriet konstaterar att det i Finland för närvarande inte uttages några speciella bilavgifter utan enbart skatter, av vilka bilskatten måste anses vara den viktigaste. I vårt land har bilbeskattningen en stor fiskal betydelse. Därför är det inte möjligt att i Norden genomföra sådana åtgärder för att harmonisera bilavgiftssystemet, som skulle försvaga vårt lands rätt att självständigt besluta om nivån för bilskatter och -avgifter. Ministeriet har dock ingenting att anmärka mot att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att harmonisera bilavgiftssystemet.

Vidare fäster finansministeriet uppmärksamheten vid att i lagen om bil- och motorcykelskatt ett betydande antal bildelar, som påverkar bilens aktiva och passiva säkerhet, nu har befriats från bilskatt. En ytterligare ökning av deras antal är svår att genomföra, eftersom en personbil även som helhet så väl som möjligt bör uppfylla säkerhetskraven.

I bilbestämmelserna har t. ex. miljövänliga bilmotorer inte standardiserats och inte ens avgasernas gengas-, bly- och andra halter har definierats. Sålunda är det svårt att åtminstone i detta skede i bilbeskattningen beakta miljöskyddssynpunkter som en faktor som minskar beskattningsvärdet. Det kan konstateras att många skattefria säkerhetsdelar i bilar har blivit obligatoriska och dessutom standardiserats.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Utom miljöskyddssynpunkter har man under den senaste tiden krävt att man i bilbeskattningen också skall beakta faktorer som påverkar energibesparingen, varför trycket mot bilskatten är mångsidigt. Om alla olika önskemål skulle beaktas i bilbeskattningen skulle skattens fiskala betydelse komma i skymundan. I medlemsförslaget har alldeles riktigt konstaterats, att bilbeskattningen kan ligga på olika nivå i de olika nordiska länderna och att varje land fritt måste kunna besluta om bilbeskattningens fiskala betydelse.

De klimatiska och till och med geografiska förhållandena är olika i Norden. Även detta gör det svårt att utfärda enhetliga bestämmelser för bilarnas trafiksäkerhet och miljövänlighet och framför allt att behandla dem enhetligt i bilbeskattningen.

Helsingfors den 12 juli 1979

Ahti Pekkala
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Trafikministeriet¹:

I anledning av Nordiska rådets ovannämnda medlemsförslag konstaterar trafikministeriet att de fiskalstadganden som i Finland särskilt avser motorfordon är lagen om bil- och motorcykelskatt (482/67), lagen om skatt på motorfordon (722/66) och lagen om accis på bränsle (300/74). Dessa skatter har i vårt land en rätt stor fiskal betydelse. I de nordiska länderna torde det därför vara knappast möjligt att genomföra en harmonisering av bilavgiftssystemet för såvitt den skulle inverka på de skatteinkomster som inflyter eller begränsa det enskilda nordiska landets rätt att självständigt besluta om nivån på sina bilavgifter.

Å andra sidan förenar sig trafikministeriet om medlemsförslagets önskemål att stimulera trafiksäkerhet, miljövänlighet och produktion och bruk av resurssparande bilmaterialer. Ministeriet anser dock harmoniseringen av bilavgiftssystemet som ett sekundärt medel att uppnå dessa mål, eftersom endast indirekta verkningar, för såvitt det över huvud taget är möjligt, kan åstadkommas därigenom. I främsta rummet borde man utveckla fordonslagstiftningen och på detta område bedriver de nordiska länderna ju redan ett intimt samarbete. Som resultat av samarbetet har ett antal säkerhetsutrustningar gjorts obligatoriska på fordonen. Hur dessa utrustningar beskattas bör enligt trafikministeriets uppfattning lämnas till varje nordiskt lands självständiga prövning.

Enligt trafikministeriets uppfattning har medlemsförslaget utan anledning kopplat samman bilavgiftssystemet med trafiksäkerhet, miljö-

¹ Yttrandet översatt från finska.

vänlighet samt produktion och bruk av resurssparande bilmaterialier, och ministeriet anser att en harmonisering av avgifterna inte är något medel att uppnå medlemsförslagets målsättningar.

Helsingfors den 7 augusti 1979

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Skr. för internationella ärenden

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen konstaterar med anledning av förslaget att alla initiativ som strävar till att frambringa trafiksäkrare och miljövänligare motorfordon är värda understöd. Till de frågor som förtjänar uppmärksamhet i sammanhanget hör även avgiftssystemet.

En allmän strävan från såväl myndigheters som bilfabrikanters sida borde självfallet vara att konstruera så trafiksäkra och miljövänliga fordon som möjligt. Skatte- och avgiftssystemet borde härvid inte vara så utformat att det inverkar belastande i fråga om dessa mål. I Finland har man försökt beakta detta exempelvis genom att vid beräkning av bilskatten inte inräkna säkerhetsdetaljer som bilbälten etc.

De tilltagande miljöföreningarna gör det alltmer angeläget att finna metoder som skapar miljövänligare fordon och minskar utsläppen av giftiga gaser och metaller. Likaså är det angeläget att bl. a. genom avgiftspolitikerna sträva till en övergång till andra råämnen (t. ex. blyfri bensin) än de som i dag dominerar bilproduktionen.

Förslagsställarna framhåller med rätta att de aktuella åtgärderna för att genomdrivas måste vinna gehör också i andra länder med större bilmarknader än i Norden. Likaså är det ett ofrånkomligt faktum att skatter och avgifter på motorfordon har en stor fiskal betydelse för alla nordiska länder. Med beaktande av dessa omständigheter torde samnordiska utredningsinsatser ha större förutsättningar att förverkligas än blott nationella initiativ.

Landskapsstyrelsen önskar slutligen framhålla att den med åren alltmer utbyggda motorfordonstrafiken, såväl kollektivtrafiken som privatbilismen, oaktat många olägenheter medfört ovärderliga framsteg särskilt i ett glesbygdssamhälle av Ålands typ. Det är därför angeläget att framhålla att det avgiftssystem förslaget förespråkar inte får konstrueras så att glesbygdens transportbehov föröyras eller försvåras.

Mot bakgrunden av det ovan anförda får landskapsstyrelsen uttala sitt stöd för en närmare utredning av det i medlemsförslaget berörda avgiftssystemet.

Mariehamn den 27 juni 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Lars Ingmar Johansson
Kanslisekreterare

Automobilförbundet:

Frågan är i och för sig synnerligen aktuell och viktig, men till bilismens följdföreteelser, även de negativa, bidrar också många andra faktorer än de i förslaget framförda. Dessutom har trafikolycksutvecklingen i de nordiska länderna under de senaste åren varit positiv och inte så mörk som förslaget antyder. Vid närmare granskning av t. ex. antalet omkomna i trafikolyckor i varje land per 100 000 invånare, märker man, att t. ex. Norge, Sverige och Finland placerar sig ganska högt bland europeiska länder.

Av vägtrafikens föreningsproblem vill man på vissa håll göra mycket stort väsen, fast situationen i de nordiska länderna inte heller i detta avseende är oroväckande.

Ovannämnda betyder inte att vi förhåller oss negativt till strävan att förenhetliga avgiftssystemet och trafiksäkerhetsarbetet. Dessa frågor måste dock granskas objektivt och inte känslomässigt.

Från biltrafiken uppbärs i Finland under år 1979 i skatter och avgifter av olika slag över 3 miljarder mark mer än vad staten ger för den. Förmodligen är läget åtminstone i Sverige liknande, om än inte så uppenbart. Bilskatten och alla andra skatter och avgifter utgör hälften av personbilspriset. Denna oskäligt höga beskattning har lett till att man skaffar mindre och ur trafiksäkerhetssynpunkt sämre bilar.

Bilen är i dag även i Finland ett nödvändigt fordon. Man vill skaffa sig den i vilket fall som helst, men på grund av det höga priset måste man köpa billiga och ofta icke trafiksäkra fordon. Bilskatten i Finland är ungefär dubbelt så hög som i Sverige. Man har till och med påstått att en viktig orsak till invandringen från Finland till Sverige är de billiga bilarna i Sverige.

En sänkning av bilskatten i Finland till ungefär samma nivå som i Sverige skulle inverka positivt på vår vägtrafiksäkerhet och lösandet av miljövärdproblemen. Man skulle då kunna skaffa säkrare och miljövänligare bilar. I detta avseende är vi redo att understöda förslaget om att förenhetliga avgifterna i de nordiska länderna. Samtidigt bör man med avseende på bilismen försöka öka den indirekta beskattningens andel jämförd med den direkta beskattningen.

Helsingfors den 28 juni 1979

Automobilförbundet r.f.

Heimo Jaakkola

Verkställande direktör

N o r g e

Finans- og tolldepartementet:

Finansdepartementet er enig i intensjonen med det foreliggende forslag. Det er fra et prinsipielt synspunkt ønskelig at avgiftssystemet for

motorvognsavgiftene er utformet slik at det stimulerer utviklingen og salget av mer driftssikre og miljøvennlige kjøretøyer og også mindre ressurskrevende kjøretøyer.

Dette problemkompleks har Finansdepartementet for så vidt lenge vært interessert i. Det er derfor delvis blitt vurdert av to utvalg uten at det har lyktes å komme fram til formålstjenlige ordninger som det i praksis ikke knytter seg for store administrative problemer til.

Spørsmålet er for tiden under vurdering i et nytt utvalg, i regi av Samferdselsdepartementet. Utredningen vil trolig foreligge i nær framtid. — — —

Oslo, 18. juli 1979

Etter fullmakt
Bjørn Frisholm

Inger Aarskog Jensen

Miljøverndepartementet:

Det spørsmål som er tatt opp i forslaget er tidligere reist ved en rekke anledninger, ikke minst når det gjelder støy og forurensninger. I Stortinget er problemstillingen bl. a. behandlet i tilknytning til meldingen om motorvognavgiftene (nr. 44 for 1976—77) og støymeldingen (nr. 50 for 1976—77). I innstillingene til begge disse meldingene har komiteen vært positiv til bruk av avgifter for å fremme miljøvern hensyn.

Det har også vært kontakter mellom Miljøverndepartementet, Samferdselsdepartementet og Finansdepartementet med sikte på å komme fram til konkrete forslag på området. Miljøverndepartementet har særlig vært opptatt av støy og avgasser, mens Samferdselsdepartementet også har hatt ønske om å trekke inn trafikk sikkerhet i et eventuelt endret avgiftssystem. En var opprinnelig enig om at det skulle nedsettes en arbeidsgruppe til å utrede spørsmålet, og dette ble også varslet i regjeringens langtidsprogram. Dessuten var det forutsetningen at avgiftsmyndighetene skulle ha det koordinerende ansvar for disse vurderingene. Finansdepartementet fant imidlertid ikke å ville prioritere dette arbeidet og bad om at Miljøverndepartementet overtok ansvaret for utredningen. Av kapasitetsgrunner har arbeidet dessverre ikke hatt den framdrift en kunne ønske.

Forslaget i Nordisk Råd berører i sterk grad Miljøverndepartementets arbeidsområde. I Norge er det i denne sammenheng særlig importavgiften som er av interesse. Som eksempel på virkningen av denne avgiften kan nevnes at den delen av importprisen som overstiger kr 21 000, avgiftsbelegges med 188 pst. Dette innebærer at en tilleggskostnad på

kr 2 000 i importpris vil gi en tilleggskostnad på ca. kr 6 500 i Norge når importavgift og merverdiavgift inkluderes.

Administrativt vil det sannsynligvis være enklest å foreta en differensiering av importavgiftene. Det er dessuten disse avgiftene som i første rekke har vært trukket fram i den politiske diskusjon. Med den betydning disse avgiftene har for bilprisene bør en her også kunne forvente den største effekten.

Det bør imidlertid også foretas en vurdering av de bruksavhengige avgifter (vegavgift og kilometeravgift) ut fra ressurs- og miljøhensyn når det gjelder forholdet mellom avgiftsnivået for de ulike drivstofftyper (bensin, diesel og i framtiden muligens også gass).

Departementet har i sine tidligere vurderinger av spørsmålet om differensierte avgifter i første rekke konsentrert seg om støy og avgasser. Vi står i begge tilfelle overfor målbare størrelser, selv om det kan være diskusjon om måleprosedyrer og om hvilke stoffer i avgassen det skal tas hensyn til. Et problem kan det også være at parametrene endrer seg over bilens levetid. Erfaringen hittil tyder på at problemene i denne sammenheng er minst på støysiden, og at en her forholdsvis raskt vil kunne etablere et differensiert avgiftssystem.

Departementet har ikke kompetanse til å vurdere i hvilken grad det vil være mulig å utforme et differensiert avgiftssystem som tar hensyn til trafiksikkerhet. Det synes imidlertid å være klart at en her ikke i samme grad står overfor direkte målbare faktorer, og at det vil være et mer komplisert arbeid å kvantifisere en bils sikkerhet. Samferdselsmyndighetene har imidlertid ønsket å trekke sikkerhet inn i diskusjonen om differensierte avgifter, og forutsettes å arbeide med disse problemene.

Miljøverndepartementet ser positivt på spørsmålet om nordisk samarbeid om et bilavgiftssystem som stimulerer til trafiksikkerhet, forurensningsbegrensning m. v. En antar også at nordisk samarbeid på dette området vil lette arbeidet med å stille skjerpede krav til kjøretøyene. Kravene har hittil vært justert i takt med produsentenes utviklingsarbeid, og i liten grad vært initierende.

De praktiske problemer i forbindelse med gjennomføringen av en avgiftsdifferensiering kan være ulike for de ulike komponenter som er nevnt i forslaget. Departementet vil understreke at arbeidet ikke må legges opp slik at tiltak på et område, f. eks. støy, blir utsatt i lengre tid i påvente av utredninger på andre områder. Det enkelte land må også stilles fritt i forbindelse med gjennomføringen av tiltakene. Dersom det oppnås enighet om prinsippet om at en i utformingen av avgiftssystemet skal ta slike hensyn som nevnt i forslaget, bør samarbeidet særlig ta sikte på å løse de tekniske spørsmål og spørsmål om måleprosedyrer som må være avklart før en kan gjennomføre et differensiert avgifts-

system. På den måten vil de enkelte land kunne dra nytte av hverandres utredningskapasitet.

Oslo, 5. juli 1979

Richard G. Fort

Liv Eckhoff

Samferdselsdepartementet *hänvisar i skrivelse den 10 juli 1979 till yttrande av den 5 juni 1979 från Veidirektoratet (se nedan).*

Vegdirektoratet:

Vegdirektoratet deler fullt ut de synspunkter som fremkommer i ovennevnte forslag. Vi vil spesielt understreke betydningen av felles nordisk opptreden for muligheten til å påvirke bilprodusentene når det gjelder bilenes sikkerhet og deres miljøbelastning og ressursforbruk.

Det er innen Vegdirektoratet et utvalg i arbeid for å vurdere bilavgiftssystemet og dets innvirkning på bilparkens sikkerhetsmessige og forurensningsmessige standard. Utvalgets innstilling vil trolig foreligge i løpet av et par uker.

Oslo, 5. juni 1979

Etter fullmakt

I. Tenold

J. G. Follestad

Bilorganisasjonens samarbeidsutvalg:

— — — er blitt behandlet i Samarbeidsutvalget for bilorganisasjonene, Motorførernes avholdsforbund, Norges automobilforbund og Kongelig norsk automobilklubb.

Begrunnelsen for forslaget er helt i tråd med de bestrebelse som er gjort i bilkretser i Norge for å nå frem til et avgiftssystem som fremmer mulighetene for å få en minsket avgiftsbelastning på utstyr som gir en raskere løsning av sikkerhets- forurensnings- og ressursproblemene. I og med at vi er i den situasjon at avgiftssystemet er basert på importverdien, vil tekniske forbedringer fordyre bilen. Dette slår ekstra sterkt ut når avgiftene er sterkt progressive med verdien.

Avgiftssystem som er basert på en kombinasjon av en stykkavgift og en progressiv vektavgift, vil langt på vei føre hen til en løsning av fordyrelsesproblematikken omkring de tekniske nyvinninger. Opplysningsrådet for Biltrafikk har fremmet forslag til avgiftsomlegningen etter dette system.

De prismessige utslag av et sådant endret avgiftssystem på de områder forslaget tar sikte på vil delvis avgjøres av det totale avgiftsproveny man setter opp, men vil uansett bedre de økonomiske muligheter for å få nyvinningene tatt i bruk.

Samarbeidsutvalget gir sin tilslutning til det fremlagte forslag.

Oslo, 22 januar 1980

Bilorganisasjonenes samarbeidsutvalg

Tor Østmo

P.t. formann

Norges bilbransjeforbund:

Norges bilbransjeforbund er i prinsippet positiv til en systemmessig harmonisering av bilavgiftene innen Norden.

Vi er videre av den oppfatning at man må distansere seg fra vårt någjeldende rent verdibaserte system for å frembringe den tekniske struktur på vår bilimport som er ønskelig av sikkerhets-, miljø- og ressurshensyn. Et vektbasert system synes i denne forbindelse best egnet. Vi vedlegger til Deres orientering et internt notat om disse spørsmål (*se Bihang*), idet vi understreker at detaljene i dette ikke er organisasjonsmessig behandlet i N.B.F. og at notatet således foreløpig ikke i alle detaljer kan tas til inntekt for N.B.F.'s offisielle syn på bilavgiftene og omlegging av disse. Vi ber derfor om at notatet behandles i samsvar med dette.

Vi har ingen motforestillinger mot innholdet i Deres medlemsforslag A 551/t, som i det alt vesentlige inneholder synspunkter som er identiske med de vi gjennom lengre tid selv har fremført offentlig.

Vi finner imidlertid å måtte fremføre en vesentlig reservasjon når det gjelder tidsaspektet, jfr. nest siste avsnitt i Deres medlemsforslag: Behovet for omlegging av importavgiftssystemet i Norge er så påtrengende at det etter vårt skjønn vil få store skadevirkninger på standarden på bilparken i 1980-årene om man skal avvente en nordisk harmonisering. Vi nevner i denne forbindelse at en arbeidsgruppe under Vegdirektoratet skal være ferdig med sin avgiftsinnstilling med det første og at vi for vår del håper på en omlegging i Norge allerede fra 1. januar 1980.

Forøvrig benytter vi anledningen til særskilt å nevne at forskjellene i drivstoffpriser i Norge og Sverige representerer et særlig problem som påfører såvel den norske stat som bensinhandlere i grensestrøkene ikke ubetydelige tap.

Oslo, 31. mai 1979

Norges bilbransjeforbund

Eirik Høien

BIHANG

Noen refleksjoner omkring importavgiftssystemet (engangsavgiften) for personbiler*1. Konsekvenser av gjeldende avgiftssystem*

Maksimal avgiftsbelastning inntreffer for den del av bilens avgiftsgrunnlag som overstiger kr. 21 000.

I og med at gjennomsnittlig avgiftsgrunnlag (tollverdi + veiet toll) for person- og stasjonsbiler i året 1978 var kr. 21 147 og at dette gjennomsnitt i dag må antas å befinne seg mellom kr. 22 000 og kr. 23 000, er således situasjonen at en meget betydelig del av personbilimporten blir rammet av den maksimale avgiftsbelastning.

Gjennomsnittlig importavgift i 1978 på personbiler var kr. 21 756.

Det er grunn til å understreke at også biler som ligger under det nevnte avgiftsgrunnlag blir rammet av progressiv avgift på den del av netto merkostnad som dekker teknologisk utvikling, herunder sikkerhet- og miljøutstyr. Dels representerer slike merkostnader etterlevelse av offentlige påbud på spesifikasjonssiden, dels er de et resultat av utviklingsarbeid og forbedringer utført "frivillig" av produsentene.

Dette fører i praksis til at prisen til kunde på en slik detalj ofte blir 4—5 doblet i forhold til detaljens importverdi, hvis selve bilens importverdi ligger på mer enn kr. 21 000.

Når det gjelder utslagene i praksis kan nevnes et par eksempler:

- Daimler-Benz' ABS-system tilbys kunde i Tyskland for vel DM 2 000 (vel 5 000 norske kroner). Ifølge den norske importørens beregninger vil prisen til norsk forbruker for samme system bli kr. 18 000—20 000. M. a. o. mellom en 3 og 4-dobling av prisen, i hovedsak som følge av vårt avgiftssystem.
- For sikkerhetsbelter i baksetet kan følgende tabell oppsettes (basert på faktiske tall fra høsten 1978 og 25 % avanse):

	Import- verdi	Avgift	Avanse, 2 ledd	Sum	Moms	Forbruker- pris
Bil A	285	535	205	1 025	205	1 230
Bil B	400	752	288	1 440	288	1 728

M. a. o. skjer en 4—5-dobling av prisen.

Det antas unødvendig i detalj å redegjøre for hvilke negative konsekvenser avgiftssystemet har for miljø- og sikkerhetsstandarder på de biler som for tiden importeres. Skal vi unngå en situasjon hvor en betydelig del av personbilparken i 1980-årene har en lavere standard enn den ønskede, må det skje en omlegging av importavgiftssystemet.

2. Kostnadsansvarsprinsippet

I samsvar med tilrådingene fra Bilavgiftsutvalget av 1972, som senere har fått bred oppslutning, (jfr. St. meld. nr. 44 — 1976-77 og Innst. S. nr. 252 — 1976-77), vil det være naturlig at når man først har importavgiften under vurdering, å vurdere hvorvidt man også kan foreta en viss overvelting av avgift fra "anskaffelse" til "bruk".

Ut fra den politiske behandling som har funnet sted av dette omleggingsforslag skulle det nå være unødvendig å argumentere nærmere for at dette i en eller annen form bør gjennomføres.

3. Overgangsproblemer

Hverken publikum eller bilbransjen vil være tjent med at det "overnatten" foretas vesentlige reduksjoner av importavgiften som slår ut i betydelig lavere nybilpriser. Kunder som har kjøpt bil like før avgiftsreduksjonen vil naturlig føle seg "lurt" og aggressjonen vil lett rettes mot bilforhandleren. Forhandlerne for sin del vil, hvis endringen er vesentlig og innføres uten forhåndsvarsel, kunne lide betydelig tap på bruktbilbeholdningene, inntatt til priser som har vært basert på høyere nybilpriser.

Varsles endringen på forhånd, vil tilnærmet alt bilsalg (nytt og brukt) stoppe opp inntil endringen er gjennomført.

4. Målsettinger for et importavgiftssystem

Målsettinger som bør kunne samle enighet synes å være at:

- det tilfører statskassen de nødvendige midler,
- det stimulerer til kjøp av materiell som ut fra samfunnsmessige krav til ressursparing, aktiv og passiv sikkerhet og miljø og generell teknisk utvikling/forbedring forøvrig, er optimal,
- det m. h. t. nivå står i rimelig forhold til systemer i andre land vi ellers sammenligner oss med,
- det inneholder en viss progresjon, slik at rendyrket "luksusmaterie" i hovedreglen blir gjenstand for høyere avgiftsbelastning enn mer "nøkernt" materiell,
- avgiftene ligger på et nivå som muliggjør bilanskaffelse for det vanlige publikum og ikke fører til at eldre biler "kunstig" holdes i drift etter at de av sikkerhetsmessige og økonomiske årsaker (reparasjons- og vedlikeholdskostnader) egentlig burde vært utrangert,
- det ivaretar alminnelige samferdselspolitiske og distriktspolitiske hensyn,
- det ikke i sine konsekvenser fører til en uakseptabel sterk belastning i utenriksøkonomien,
- det i avgiftssystemet ligger en stimulans for produsentene til å arbeide med utviklingen av ressursbesparende enheter (materialanvendelsen til selve bilen og drivstofforbruket),
- det er enkelt å praktisere og imøtekommer såkalt avgiftstekniske hensyn.

5. Alternative importavgiftssystemer

Teoretisk finnes en rekke forskjellige former for importavgift. De mest praktiske synes likevel å være:

- Verdisystem som i dag, men med særskilte fradrag/tillegg for verdi av visse komponenter/"kvaliteter".
- Verdiuavhengig vektavgift.
- Kombinasjon av de ovennevnte systemer (lavere verdiavgift + vektavgift).

Såvel når det gjelder et modifisert verdisystem som et blandet verdi-vektssystem kan det vanskelig ses at disse oppfyller *alle* de krav og målsettinger som er nevnt ovenfor.

Problemet ligger i første rekke i at dynamikken i bilutviklingen i løpet av kort tid vil føre til at det system som er verdibasert, men med særskilte fradagsregler for "ønskelige" komponenter og kvaliteter, meget raskt vil bli foreldet. I tillegg oppstår store avgrensingsproblemer når det gjelder hvilke detaljer og "kvaliteter" som til enhver tid skal

avgiftsbegunstiges, samtidig som det lett vil kunne oppstå fortolkningsproblemer.

De samme svakheter, men selvfølgelig i mindre grad, har et blandet system (verdi- og vektbasert).

Det alternativ som synes å gjenstå som det praktikable og som riktig utformet kan ivareta alle hensyn, er et *vektavgiftssystem*, fortrinnsvis basert på en fast avgift pr. personbil + en vektavhengig avgift.

6. Fordeler ved et vektavgiftssystem

- Systemet vil ikke i særlig grad virke begrensende på import til Norge av biler som får en merpris (cifverdi) fordi de er utstyrt med ønskelige sikkerhets- og miljødetaljer. (Vektøkningen som følger med slike detaljer er relativt beskjedne. Eksempelvis er "mervekten" for Daimler-Benz' ABS-system bare 9 kg.)
- Systemet antas i like stor grad som et progressivt verdisystem å kunne anvendes til avgiftspriferering av mindre (lettere) biler (ressursaspektet).
- Systemet vil være ufølsomt overfor endringer i valutakursene og svingninger i disse vil ikke føre til den forsterkede effekt på forbrukerprisene som er en konsekvens av någjeldende system.
- Et vektavgiftssystem kan forøvrig utformes slik at det oppfyller alle de krav som er nevnt ovenfor under pkt. 4.

7. Særlige forhold å hensynta ved utforming av avgiftssystem

Gjennomsnittsvekten på nyregistrerte personbiler i 1977 lå på ca 1 030 kg. I samme år lå nærmere 90 % av de førstegangsregistrerte personbiler innen vektintervallet 800—1 300 kg. (Tilsvarende oppgaver for 1978 finnes foreløpig ikke, men p. g. a. relativt mindre salgsnedgang i den større klassen enn i mellom- og småbilklassen er det ikke urealistisk teoretisk å regne med at gjennomsnittsvekten økte noe i forhold til 1977. På den annen side vil den generelle tendens til vektreduksjoner muligens delvis ha kompensert denne forskyvning mellom "klassene".)

Et utgangspunkt er således at fiskalt sett er vektintervallet 800—1 300 kg. det helt dominerende interesseområde.

Under henvisning til pkt. 3 ovenfor fremheves videre at en omlegging bør skje *gradvis*, slik at større, og nødvendige overgangsproblemer unngås.

Endelig bør anledningen benyttes til å starte en prosedyre hvor *importavgiften gradvis reduseres*, men hvor reduksjonen kompenseres gjennom en tilsvarende *trinnsvis oppregulering av bruksavgiftene* (i første rekke bensinavgiften), jfr. pkt. 2 ovenfor.

8. Avgiftsforslag

En "lett" bil defineres som en bil med vekt på inntil 750 kg. En "tung" bil har en vekt som overstiger 1 300 kg.

En "lett" bil t. o. m. 750 kg. belegges bare med fastavgift (ingen vektavgift).

Biler i vektclassen 751—1 300 kg. belegges med jevnt stigende vektavgift.

"Tunge" biler over 1 300 kg. blir gjenstand for progressiv vektavgift. Innføringen av det nye avgiftssystemet skjer i 3 faser i perioden 1980—1982. *Fastavgiften settes i 1980 til kr. 10 000, i 1981 til kr. 8 000 og i 1982 til kr. 6 000*, mens vektavgiftssatsene holdes konstante.

Bensinavgiften opptrappes i samme takt, slik at den til enhver tid kompensere provenytapet som følge av nedtrappingen av importavgiften. Tilsvarende opptrapping av *km-avgiften* for dieseldrevne personbiler bør finne sted.

Vedlagt følger et avgiftsforslag (*Bihangsbilaga 1*) basert på 20 avgiftsklasser, og med basis *fastavgift på kr. 10 000 for alle biler*. Som nevnt foreslås fastavgiften redusert til *kr. 8 000 i 1981* og til *kr. 6 000 i 1982*, slik at tilpasning (herunder også til økende bruksavgift) kan skje over noen tid. Virkningen er tabellarisk oppsatt i forslaget.

Forslaget er basert på at vektavgiften stiger med økende vognvekt.

Når det gjelder *lette, dyre biler* (f. eks. enkelte sportsbiler) "fanges disse ikke inn" av vektavgiftssystemet. Disse vil imidlertid normalt ha en relativt høy importverdi og dermed vil merverdiavgiften helt eller delvis antakelig "kompensere" en lav importavgift. Eksempel er VW Scirocco GTI som er i vektklasse 4 (851—900) og med pris i dag på kr. 105 000.

Som *Bihangsbilaga 2* følger en oversikt over en del biler som går inn i de forskjellige vektclassene. Hvor data forefinnes er disse bilers totale avgiftsbelastning (inkl. moms) i juli 1978 angitt. (Disse tall er imidlertid ikke sammenlignbare med de tall som fremkommer i avgiftsforslaget fordi de sistnevnte ikke omfatter moms på selve importverdien + bruttoavansen — påslaget — i importør- og detaljleddene.)

Det er ikke foretatt beregninger over hvor meget bensinavgift og km-avgift må økes for å kompensere reduksjonen av importavgiften på mindre og mellomstore biler.

I *Bihangsbilaga 3* er foretatt en del beregninger som viser avgift og pris til kunde etter henholdsvis dagens system og forslaget virkning i 1980.

Bihangsbilaga 1

Importavgift personbiler 1980—1982

Avg. klasse	Vekt	Fast avg.	Vekt- avg.	Samlet importavgift		
				1980	1981	1982
1	T .o. m. 750	10 000	0	10 000	8 000	6 000
2	751— 800	10 000	1 000	11 000	9 000	7 000
3	801— 850	10 000	2 000	12 000	10 000	8 000
4	851— 900	10 000	3 000	13 000	11 000	9 000
5	901— 950	10 000	4 000	14 000	12 000	10 000
6	951—1 000	10 000	5 000	15 000	13 000	11 000
7	1 001—1 050	10 000	6 500	16 500	14 500	12 500
8	1 051—1 100	10 000	8 000	18 000	16 000	14 000
9	1 101—1 150	10 000	9 500	19 500	17 500	15 500
10	1 151—1 200	10 000	11 000	21 000	19 000	17 000
11	1 201—1 250	10 000	12 500	22 500	20 500	18 500
12	1 251—1 300	10 000	14 000	24 000	22 000	20 000
13	1 301—1 350	10 000	17 000	27 000	25 000	23 000
14	1 351—1 400	10 000	21 000	31 000	29 000	27 000
15	1 401—1 450	10 000	26 000	36 000	34 000	32 000
16	1 451—1 500	10 000	32 000	42 000	40 000	38 000
17	1 501—1 550	10 000	39 000	49 000	47 000	45 000
18	1 551—1 600	10 000	47 000	57 000	55 000	53 000
19	1 601—1 650	10 000	56 000	66 000	64 000	62 000
20	1 651 og mer	10 000	66 000	76 000	74 000	72 000

(I tillegg kommer moms på den del av fakturaprisen til kunde som ikke representerer importavgift, vrakpantavgift og moms av disse avgifter, dvs. moms av importprisen + bruttoavanse — påslag i 2 ledd.)

Bihangsbilaga 2

Eksempler på en del bilers vekter og priser

(Vekter hentet fra "Motorliv" 5/1978, priser fra Mobergs "Bilpriser nr. 38.)

	Modell/Type	Vekt	Nybilpris pr. 9.2.1979
Klasse 1 (t. o. m. 750 kg)	Autobianchi	700	36 450— 51 540
	Citroën 2 CV-6	565	34 725
	Citroën LN	710	39 435
	Fiat 126	595	25 440— 28 500
	Fiat 127	720	37 950— 39 960
	Ford Fiesta 1,1	750	43 710— 51 965
	Honda Civic 3 dørs	715	46 740
	BLMC Mini 1000	615	33 450
	Renault 4	700	41 550
	VW Polo	685—690	43 650— 53 750
	VW Derby	700	49 950— 61 110
Totalavgiften (inkl. moms) på en Fiat 127 CL var i juli 1978 <i>kr 16 800.</i>			
Klasse 2 (751— 800 kg)	Ford Fiesta 1,3	760	56 170
	Honda Civic 5 dørs	770	51 240
	Opel Kadett 1200	780	49 575
	Opel Kadett City J	790	47 060
	Peugeot 104 GL-6	765	56 400
	Renault 5	765—800	42 950— 51 010
	VW Golf N/L/GL	780	49 850—55 160
Totalavgiften (inkl. moms) på en Peugeot 104 GL-6 var i juli 1978 <i>kr 24 300.</i>			
Klasse 3 (801— 850 kg)	Colt Lancer 1400	850	48 720
	Fiat 128	820—850	39 540— 47 870
	Mazda 323 1300	840—850	44 440— 47 040
	Opel Kadett 1200 S	820	52 045
	Opel Kadett City 1200 S	810	53 170
	Subaru 1600	835	54 200
	VW Golf S/LS/GLS/Diesel/GTI	840—850	54 030— 74 400
Totalavgiften (inkl. moms) på en VW Golf LS var i juli 1978 <i>kr 30 000.</i>			
Klasse 4 (851— 900 kg)	Alfasud Super/TI	860—890	49 440— 55 540
	Austin Allegro 1,3/1,5	865—900	43.980— 49 620
	Citroën GS Spesial/Club/X-3	895—900	48 980— 56 880
	Colt Lancer 1600 GSR	895	62 010
	Fiat X — 1/9	870	71 285
	Ford Escort 1,1/1,3/Sport	880—900	46 790— 58 510
	Honda Accord 3 dørs	900	69 840
	Mazda 818	900	46 340
	Renault 12 TL	900	56 260
	Renault 14 TL	865	55 680
	Skoda 120 L/LS	875—885	31 440— 34 440
	Subaru Hardtop	870	60 400
	Sunbeam 1300/1600	875—885	44 340— 49 240
	Toyota Corolla 30	880	49 300
	Vauxhall Chevette	850—870	46 545— 48.355
VW Scirocco GTI	855	105 750	
VW Passat N/L 60 hk	890	60 220	
Totalavgiften (inkl. moms) på en Renault 14 TL var i juli 1978 <i>kr 24 300.</i>			
Klasse 5 (901— 905 kg)	Audi 80	910—950	68 100— 82 000
	Colt Celeste 1600	940	64 200
	Ford Escort 2000 RS	925	79 870
	Honda Accord 4 dørs	940	74 440
	Lada 1200	950	33 630
	Peugeot 305 GL	940	68 340
	Renault 18	920—950	61 610— 77 590
	Simca 1100	920—940	39 040— 46 290
Simca Horizon LS	945	50 440	
VW Passat LS/GLS	940	63 510—75 560	

	Modell/Type	Vekt	Nybilpris pr. 9.2.1979
Klasse 6 (951— 1 000 kg)	Colt Celeste 2000	995	73 800
	Datsun 160 J	990	59 240
	Lada 1300	980	34 960
	Morris Marina 1,3—1,8	970—980	45 150— 51 840
	Opel Ascona 1,2—2,0	960—1 000	58 410— 69 015
	Opel Manta 1,6	970—990	69 040
	Simca Horizon GL/GLS	960—975	53 440— 57 440
	Mazda 616	1 000	53 540
	Toyota Carina 1600	960	57 700

Totalavgiften (inkl. moms) på en Marina 1,8 Spesial var i juli 1978 *kr 20 200.*

Klasse 7 (1 001— 1 050 kg)	BLMC Maxi 1750 HL	1 010	56 100
	BMW 316—318	1 010	76 200— 86 100
	Colt Sapporo 1600	1 040	72 000
	Colt Sigma 1600	1 050	64 800
	Fiat Mirafiori	1 005—1 050	48 500— 65 440
	Ford Capri 1,6	1 010	72 240
	Ford Taunus 1,3—1,6	1 020—1 035	59 520— 72 335
	Lada 1500—1600	1 050	39 330— 42 865
	Polski Fiat	1 050	36 190
	Renault 16 TL	1 010	65 980
	Simca 1307	1 050	59 040
	Vauxhall Cavalier	1 010	61 470— 74 545
	Volvo 343	1 010	62 205— 67 625

Klasse 8 (1 051— 1 100 kg)	Colt Sigma 2000	1 100	73 620
	Datsun 180 B	1 090	59 140—67 140
	Ford Capri 2000 S	1 100	89 190
	Ford Taunus 2,0 L/GL	1 060	73 315— 78 410
	Lancia Beta HPE	1 080	106 020
	Mazda 929	1 100	58 640
	Moskwitch	1 080	32 780
	Renault 16 TX	1 065	76 670
	Simca 1308	1 075	64 040— 70 240

Totalavgiften (inkl. toll og moms) på en Mazda 929 Sedan var i juli 1978 *kr 29 300.*

Klasse 9 (1 101— 1 150 kg)	Alfetta 2000	1 140	90 080
	Audi 100 4-syl.	1 150	80 125
	BMW 320	1 115	96 180—120 420
	Colt Sapporo 2000	1 130	81 900— 95 100
	Ford Capri 3,0 S	1 150	100 870
	Ford Taunus 2,3/Ghia	1 110	85 975—100 985
	Lancia Beta	1 120	91 170
	Mazda 121 Cosmo	1 135	82 440
	Opel Rekord 1,9 N/2,0 S	1 120	71 385— 75 340
	Saab 99 L/GL/EMS	1 150	73 710—106 980
Chrysler 1610/2 ltr.	1 115—1 125	60 040— 75 540	

Klasse 10 (1 151— 1 200 kg)	Audi 100 5-syl/Avant	1 170	91 150—146 430
	Fiat 2000	1 180	71 140
	Peugeot 504 DL	1 160	75 300
	BLMC Princess	1 160—1 195	69 990— 81 570
	Renault 20 TL	1 175	80 340
	Saab 99 GL Combi	1 190	88 740
	Toyota Cressida	1 165—1 175	76 500

	Modell/Type	Vekt	Nybilpris pr. 9.2.1979
Klasse 11 (1 201— 1 250 kg)	Datsun 200 L	1 210	78 140
	Ford Granada 1,7—2,0	1 220—1 240	70 230—81 805
	Peugeot 504 GL/TI	1 230—1 240	86 100—108 600
	Saab 99 GL/Turbo/Combi	1 210—1 220	88 740—138 180
	Volvo 242 DL	1 250	77 580
Totalavgiften (inkl. moms) i juli 1978 var på en Ford Granada 2,0 L <i>kr 39 900</i>			
Klasse 12 (1 251— 1 300 kg)	BMW 518	1 270	93 060
	Citroën CX 2000/2400/GTI	1 265—1 300	82 585—129 845
	Ford Granada 2,3	1 275	82 650—100 230
	Opel Rekord Diesel	1 255	102 960
	Peugeot 504 Diesel	1 300	109 020
	Renault 20 TS/30 TS	1 275	90 755—124 500
	Volvo 244 DL/GLE	1 270—1 285	81 300—120 095
	Volvo 242 GT	1 300	122 510
Totalavgiften (inkl. moms) i juli 1978 var på en Volvo 244 L <i>kr 33 700.</i>			
Klasse 13 (1 301— 1 350 kg)	BMW 520	1 310	129 900
	Lancia Gamma	1 320	?
	Mercedes Benz 200/230	1 340—1 350	154 500—171 900
Klasse 14 (1 351— 1 400 kg)	BMW 525	1 400	148 020
	Ford Granada 2,8/Ghia	1 370	106 710—149 180
	Mercedes Benz 200—240 D	1 375—1 385	163 620—189 240
	Mercedes Benz 230 C	1 375	210 240
	Mercedes Benz 250	1 360	188 940
	Peugeot 604 SL	1 390	142 680
	Rover 3500	1 370	141 150
	Volvo 264	1 390	160 165
Klasse 15 (1 401— 1 450 kg)	BMW 528 i	1 410	179 700
	Datsun 220 Diesel	1 430	111 540
	Mercedes Benz 300 D	1 445	200 760
	Toyota Crown 2600 DL	1 440	?
	Volga GAZ 24	1 420	46 940
Klasse 16 (1 451— 1 500 kg)	BMW 630—633	1 480	340 380—363 540
	Mercedes Benz 280/280 E	1 455—1 460	215 100—232 800
	Plymouth Volare 6	1 500	106 340
Klasse 17 (1 501— 1 550 kg)	BMW 728	1 530	210 060
	Mercedes Benz 350 SL	1 540	347 340
Klasse 18 (1 551— 1 600 kg)	BMW 730—733	1 570—1 600	243 900—287 100
	Plymouth Volare 8	1 560	124 340
Klasse 19 (1 601— 1 650 kg)	Mercedes Benz 280 S	1 610	252 660
Klasse 20 (1 651 og mer)	Dodge Aspen	1 685—1 775	130 140—133 740
	Jaguar 4,2	1 770	236 400
	Mercedes Benz 350 SE	1 675	304 500
	Mercedes Benz 450 SE	1 730	343 980
	Mercedes Benz 450 SEL	1 825	398 460

Bihangsbilaga 3

Beregnet avgift i dag og i 1980 i cirkatall

Forutsetninger: Samlet bruttoavanse i grossist- og detaljistleddene er satt til 25 % av dagens utsalgspris og samme *kronebeløp* for avanse er innlagt i kalkylen av prisene i 1980. Cif-verdien er forutsatt konstant.

Vektklasse 1 (t. o. m. 750 kg)

Fiat 127 CL 3 dørs

1979:

Cif.	kr. 12 500
Importavgift	kr. 10 500
Vrakpant	kr. 450
Avanse	kr. 9 650
Moms	kr. 6 900
Bilpris	kr. 40 000

1980:

Cif.	kr. 12 500
Importavgift	kr. 10 000
Vrakpant	kr. 450
Avanse	kr. 9 650
Moms	kr. 6 520
Bilpris	kr. 39 120

Vektklasse 4 (851—900 kg)

Renault 14 TL

1979:

Cif.	kr. 15 700
Importavgift	kr. 16 500
Vrakpant	kr. 450
Avanse	kr. 14 000
Moms	kr. 9 350
Bilpris	kr. 56 000

1980:

Cif.	kr. 15 700
Importavgift	kr. 13 000
Vrakpant	kr. 450
Avanse	kr. 14 000
Moms	kr. 8 630
Bilpris	kr. 51 780

Vektklasse 11 (1 201—1 250 kg)

Ford Granada 2,0 L

1979:

Cif.	kr. 18 500
Importavgift	kr. 28 850
Vrakpant	kr. 450
Avanse	kr. 20 500
Moms	kr. 13 700
Bilpris	kr. 82 000

1980:

Cif.	kr. 18 500
Importavgift	kr. 22 500
Vrakpant	kr. 450
Avanse	kr. 20 500
Moms	kr. 12 390
Bilpris	kr. 74 340

Motorførernes avholdsforbund:

Bilorganisasjonene i Norge Kongelige Norsk automobilklub, Motorførernes avholdsforbund og Norges automobilforbund har drøftet ovennevnte medlemsforslag og gir det sin fulle tilslutning. Det er spørsmål som bilorganisasjonene hver for seg har vært opptatt av i flere år, og søkt å vinne gehør for en avgiftspolitik som i høyere grad medvirker til å fremme trafiksikkerhet og miljøforbedrende faktorer.

At det nå tas opp på felles nordiske grunnlag ser vi som en stor fordel.

Vi er fullt klar over at det kan støte på enkelte avgiftstekniske problemer å gjennomføre slike endringer. Imidlertid kan disse problemene ikke være større enn at de lar seg løse. Det må være mulig å sette opp lister over tilleggsutstyr som tillates montert på nye biler uten å belastes med de høye avgifter som biler i dag er belagt med.

Vi mener at dette kan virke både sikkerhets- og miljøfremmende og håper at saken kan tas opp til behandling snarest.

Oslo, 27. juni 1979

Motorførernes avholdsforbund

Steinar Hauge

S v e r i g e

Statens trafikksäkerhetsverk:

Enligt förslagsställarnas uppfattning har nuvarande avgiftssystem vad gäller bilar lett till så höga bilpriser att flertalet konsumenter inte är beredda att betala ytterligare kostnader för säkrare, miljövänligare och mera resurssparande fordon. Avgiftssystemet skulle således motarbeta en så snabb lösning av påträngande säkerhets-, miljö- och resursproblem som med dagens teknik faktiskt är möjlig. Något konkret underlag för denna uppfattning har dock inte redovisats varför det inte är möjligt att bedöma det samband som anses föreligga.

Det kan förefalla tilltalande att tillskapa ett lämpligt utformat avgiftssystem som stimulerar produktion och som premierar brukande av sådana fordon av från samhällssynpunkt bättre bilar. Men eftersom detta samtidigt innebär att den som vill och har råd kan köpa sig fri från användning av sådan bilmateriel kan det ifrågasättas om åtgärden kommer att ha åsyftad effekt.

Innan lagstiftning om skatte- och avgiftsdifferentiering tillgrips bör det enligt trafikksäkerhetsverkets mening göras troligt att avsedd effekt inte snabbare och i större omfattning kan uppnås genom att för lagstiftningens syfte lämpligt utformade bestämmelser direkt avges av lagstiftaren. Som hittills kan det också behövas särskilda samhällsengagemang i FOU-arbete, utbildning och trafikantinformation.

Borlänge den 6 juni 1979

Trafikksäkerhetsverket

Lars Peterson

Riksskatteverket har i skrivelse den 22 maj 1979 förklarat sig icke ha något att invända mot medlemsförslaget.

Statens naturvårdsverk:*Allmänt*

Avgifter tillämpas redan i dag i begränsad utsträckning i det svenska miljövårdsarbetet. I lagen (1976: 1054) om svavelhaltigt bränsle, 2 §, och lagen (1973: 329) om hälso- och miljöfarliga varor, 10 a §, stadgas att då undantag från bestämmelserna av olika orsaker medges får särskild avgift uttas. Syftet med dessa regler är att utjämna den ekonomiska fördel som ett undantag från meddelade bestämmelser kan innebära. Därmed förhindras att konkurrensen snedvrids till följd av ett undantag. Avgiften har även en positiv verkan från miljösynpunkt genom att omfattningen av undantagen begränsas till vad som är absolut nödvändigt.

Frågan om utvidgad användning av avgifter inom miljövården har behandlats av bl. a. miljökostnadsutredningen (SOU 1978: 43) och miljöskyddsutredningen (SOU 1978: 80). Naturvårdsverket har framfört sina principiella synpunkter i remissvaren på dessa båda utredningar varför här endast tas upp sådana synpunkter som speciellt gäller området miljöpåverkan från bilar.

Förutsättningarna att ställa krav på miljövårdsåtgärder på bilar skiljer sig från förutsättningarna vid t. ex. industrier främst genom de internationella aspekterna. Bilindustrin arbetar i hög grad över nationsgränser. Nationella särregler på fordonsområdet kan därför i större utsträckning än annars komma att uppfattas som tekniska handelshinder. Som regel är det på grund härav svårt att införa andra fordonskrav än sådana som är internationellt förankrade eller som tillämpas på någon av de stora bilmärnaderna d. v. s. främst inom EG eller i USA.

Dessa förhållanden har medfört att de principer som normalt gäller inom det svenska miljövårdsarbetet i praktiken inte kunnat tillämpas på fordonsområdet. Dessa principer innebär att endast den från miljövårdsynpunkt bästa tillgängliga tekniken skall användas så snart de ekonomiska förutsättningarna härför föreligger. Skulle långtgående obligatoriska fordonskrav i dag införas i Sverige utifrån dessa principer skulle bilindustrins marknadsförutsättningar och konkurrensförhållanden påverkas i betydande utsträckning på den svenska marknaden. Sannolikt skulle antalet erbjudna modeller minska. Det skulle vidare kunna göras gällande att sådana åtgärder orättvist gynnar inhemska biltillverkare.

Genom att komplettera styrmedlen med ett lämpligt utformat avgiftssystem skulle, utan påtagliga negativa bieffekter, en smidig styrning kunna ske mot allt miljövänligare fordon. Avgiftssystemet kan utformas så att en sådan effekt uppnås oavsett vilket slags miljöstörning man betraktar. Vidare kan ett styrsystem baserat på avgifter förhållandevis enkelt anpassas till behoven allteftersom förbättrad kunskap om olika miljöstörningar kommer fram och till de erfarenheter den löpande till-

lämpningen ger. Avgiftssystem synes således innebära intressanta möjligheter. Mot bakgrund av de svårigheter man hittills mött i strävandena att få miljövänligare fordon anser naturvårdsverket det angeläget att dessa möjligheter närmare kartläggs. Naturvårdsverket tillstyrker därför att den föreslagna utredningen kommer till stånd.

Solna den 18 juli 1979

Valfrid Paulsson

Jan Karlsson

Styrelsen för teknisk utveckling:

Bilindustrin är i hög grad beroende av internationell samordning av olika normer och pålagor. För ett land som Sverige är detta särskilt markant, eftersom ca 2/3 av den inhemska produktionen går på export och utländska producenter svarar för ca 2/3 av nybilsförsäljningen i landet. Ett av problemen vid försök till internationell harmonisering är att de krav på speciellt säkerhet och miljö som utvecklas i olika länder ofta baseras på skilda synsätt då det gäller att värdera livskvalitet.

Svensk bilindustri har ej resurser för att anpassa sig till alltför skiftande krav, utan man är i princip hänvisad till att endast tillverka en bilmodell, som kan konkurrera på olika marknader. Detta bör beaktas så att inte utländska, stora bilindustrier får onödiga fördelar framför svensk bilindustri. STU finner dock medlemsförslaget vara värt en närmare utredning, såväl avseende utformningen av ett ändrat bilavgiftssystem som dess förväntade effekter på produktionen av säkrare, miljövänligare samt energi- och resurssnålare bilar. Svårigheter finns, bl. a. att definiera en trafiksäker bil och att utveckla ett bilavgiftssystem som tillgodoser samtliga krav.

Stockholm den 13 juli 1979

Sigvard Tomner

Bengt Tidhult

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF):

Trafiksäkerhetssituationen under 1970-talet visar att de stora insatser som samhället och frivilligorganisationer gjort på bred front för att bemästra det samhällsproblem som trafikolyckorna utgör har haft positiv effekt. Trots trafikökningen har antalet olyckor kunnat hållas nere och internationellt sett har Sverige de lägsta olyckstalen.

Den utvecklingen stöder inte de i medlemsförslaget gjorda påståendena om att det nuvarande svenska systemet för beskattning av motorfordonstrafiken skulle negativt ha påverkat trafiksäkerheten.

Såvitt NTF kan bedöma är skatter och avgifter inte lämpliga styrmedel när det gäller att påverka den tekniska utvecklingen av motorfordon. I stället för att stimulera till bättre tekniska lösningar kan utvecklingen låsas fast för att få så skattemässigt billiga lösningar som möjligt. Hänsyn måste också tagas till att Sverige utgör endast en liten del av den totala internationella bilmärknaden. Detta gör att Sverige har små möjligheter att genom särbestämmelser påverka den tekniska utvecklingen.

NTF avstyrker således medlemsförslaget.

Stockholm den 10 juli 1979

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

C.-G. Hammarlund

Bertil Grönberg

Sveriges bilindustri- och bilgrossistförening — AB Bilstatistik:

Från olika utgångspunkter ställs nu en rad krav på bilen och bilbranschen. Bilarna skall vara säkrare, miljövänligare, energisnålare och mindre resurskrävande. Helst skall de också vara mer ekonomiska för bilägarna.

Dessa olika krav är emellertid mycket svåra att förena, i många fall drar de åt helt olika håll. Som exempel kan nämnas att en säkrare bil är tyngre och därmed drar mer bensen, en avgasrenare bil drar mer energi, lätta material är dyrbara och energikrävande i framställning. De tekniska lösningar som krävs för att nå förbättringar på miljö- och energiområdet kostar pengar och gör därmed bilarna dyrare.

Dessa ibland oförenliga krav måste samordnas, det är ett önskemål som länge förts fram från vår sida. I maj 1978 uppvaktade föreningen ett antal statsråd med en begäran om samordning av de olika myndigheternas åtgärder mot bilismen. Vi sade då att vi

vill starkt understryka behovet av en samlad genomgång och värdering som grund för myndigheternas behandling av bilismen, bilindustrin och bilbranschen. Bilismen och bilbranschen spelar en avgörande roll i det svenska samhället. Åtgärder som påverkar dess fortsatta utveckling får också konsekvenser för samhällsekonomi, utrikeshandel och sysselsättning.

Någon sådan samordning har ännu inte kommit till stånd.

Frågor som nu, hösten -79, är aktuella är energisnåla bilar, oblyad bensen och skärpta avgaskrav. I bifogade skrift "Krav som krockar"¹

¹ Här ej bifogad.

har vi belyst de konflikter som ligger i dessa krav. Oblyad bensin t ex drar mer bensin i raffinaderiet, i bilarna, kostar mer och gör vår oljeförsörjning ännu mer sårbar.

I skriften framgår också de problem som drabbar biltillverkare av krav som utformas olika i olika länder. Speciellt svårt och dyrbart blir det att göra bilar som skall möta krav som enbart gäller på en liten marknad som den svenska eller nordiska. I många fall uppfattas sådana speciella krav som handelshinder av de länder som har bilindustrier som drabbas av kraven.

En bils katt som skall stimulera till inköp och användande av en viss typ av bilar får med nödvändighet en starkt styrande effekt och slår därmed olika på olika modeller och tillverkare. I Sverige skall vägtrafikskatteutredningen ha i uppdrag att närmare utreda frågan om en differentiering av bils katten till förmån för bränsleeffektiva fordon. I den trafikpolitiska propositionen, där detta uppdrag aviseras, är man medveten om de styrande effekter som uppstår av en sådan differentiering. Man säger i propositionen att näringspolitiska och industripolitiska hänsyn bör tas i detta utredningsarbete.

En avgift som enligt förslaget skulle stimulera till produktion och användande av trafiksäkra, miljövänliga och resursbesparande bilar skulle självfallet få ännu större konsekvenser på marknaden.

För Sveriges del, där bilismen ger nära 400 000 jobb och bilindustrin nära 100 000, leder så kraftiga styrande ingrepp på marknaden med nödvändighet till stora konsekvenser för sysselsättningen.

Man kan trots dessa starkt styrande effekter inte vänta sig att bilindustrierna världen över skulle tillverka bilar som är anpassade för att få så liten skatt som möjligt i de nordiska länderna. Därtill är marknaden allt för liten. Norden svarar nämligen bara för 6 procent av Västeuropas bilmarknad.

Man kan däremot vänta sig att biltillverkarna kommer att anpassa sina produkter till de faktiska förhållanden som gäller på marknaderna världen över. Till dessa förhållanden hör bl. a. oljeknapphet, högre energipriser, hänsyn till miljön och diskussionen om råvarornas ändlighet.

En utveckling i linje med den som föreslagsställarna tänkt sig är alltså redan i gång även om de konkreta resultaten inte kommer med en gång.

Vi vill alltså bestämt avvisa tanken på en avgift som är avsedd att styra produktutvecklingen på bilområdet och bilanvändningen i de nordiska länderna.

Stockholm den 1 november 1979

Sveriges bilindustri och bilgrossistförening

Jonas Gawell

Motormännens riksförbund (M):

M är medvetet om att bilismens framväxt i hög grad påverkat samhällsstrukturen. Luftföroreningar, olyckor m. m. är problem som naturligtvis måste åtgärdas. Vilka åtgärder som har bäst effekt på problemen kan emellertid diskuteras. Förbundet är tveksamt till avgiftssystem som problemregulator. Förutom att detta för med sig orättvisor mellan olika köpstarka konsumentgrupper har avgiftssystemen inte tillräcklig verkan för att påverka bilarnas konstruktion, luftföroreningarna eller förarnas trafikbeteende.

Beträffande trafiksäkerheten ligger Sverige redan i dag i täten bland västvärldens länder. Att komma ytterligare framåt med hjälp av avgifter och skatter är förmodligen bara möjligt om skatterna och avgifterna blir så tunga för konsumenterna att bilismen minskas drastiskt. Är detta förslagsställarnas avsikt? (Förslaget är mycket dunkelt skrivet.)

De enskilda nordiska länderna har var för sig en för liten bilmärnad för att utan stora kostnader för konsumenterna införa särbestämmelser. Tyvärr är den sammanslagna nordiska marknaden inte heller tillräcklig. M förordar att svenska — och då också nordiska bestämmelser — följer ECE- och EG-bestämmelser. Härigenom kan förbättringar införas till förhållandevis låga kostnader för konsumenterna tack vare den stora marknadens fördelar. Undantag bör dock kunna göras när så är önskvärt på grund av t. ex. nordiska klimat- och ljusförhållanden. Av sådana skäl tillstyrkte M att strålkastar rengörare gjordes obligatoriska enbart i Sverige och att de nordiska länderna införde varselljus utan att avvakta övriga länders beslut.

Resultatet av detta blev dock att halvljus (varselljus) i dagtrafik infördes på ett sätt i Sverige, på ett annat sätt i Finland och för övrigt inte alls.

Avslutningsvis vill M föreslå att Nordiska rådet tar upp frågan om trafikrapportering i radio. M har i många sammanhang fört fram att akut trafikinformation i rundradions sändningar har stor inverkan på trafikanternas beteende och trafiksäkerheten. För att systemet ska fungera bra fordras emellertid en samordning och varför då inte inom Norden. Hur ska trafikanterna uppmärksammas på trafikmeddelandena? Över hur stora områden ska meddelandena sändas och med vilken regularitet?

Det finns många frågor att besvara och lösningar att finna som passar i olika delar av de nordiska länderna. Motormännens riksförbund föreslår att Nordiska rådet utreder detta och särskilt beaktar den uppbyggnad som trafikradion har i Västtyskland.

Stockholm den 25 juni 1979

Motormännens riksförbund

Sven Gustafsson

Bengt Wahlström

Kungl. automobil klubben (KAK):

KAK delar i princip förslagsställarnas uppfattning att produktion och användning av trafiksäkrare, miljövänligare och resurssparande bilar bör stimuleras men konstaterar samtidigt att dessa tre krav delvis är motstridiga. Stränga krav på avgasrening medför t. ex. större drivmedelsåtgång, passagerare i tyngre bilar har större säkerhet än i småbilar etc. När det gäller att fastställa ett bilavgiftssystem (beskattning) är problemen så komplicerade att också andra aspekter måste anläggas.

Frågan om bilproduktionens anpassning till olika miljö- och trafik-säkerhetskrav måste emellertid enligt KAK:s uppfattning lösas genom internationella överenskommelser i syfte att nå likartade bestämmelser för alla bilproducerande länder. Att införa särbestämmelser för de nordiska länderna kan endast medföra avsevärt höjda priser på importbilar, och svårigheter att införa vissa modeller. De kan därigenom komma att utgöra allvarliga handelshinder. För den svenska bilindustrin (den enda i Norden), som internationellt sett är av synnerligen ringa omfattning och som är i hög grad beroende av export, kan dylika särbestämmelser medföra högre tillverkningskostnader och exportsvårigheter. Detta kan leda till negativa konsekvenser för arbetsmarknaden.

KAK anser att den föreslagna utredningen icke kan bidra till en önskvärd lösning av hithörande problem och *avstyrker* därför förslaget.

Stockholm den 26 juni 1979

Kungl. automobil klubben

J.-O. Lysell

Generalsekreterare

Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF):

Förslagsställarnas mål synes vara att genom ett differentierat avgiftssystem främja fabrikation, köp och användning av bilar, som är att anse som dels miljövänliga, dels material- och energisnåla.

I de nordiska länderna är strävan att på transportområdet så utforma kostnadsansvaret och avgiftspolitikerna att en från samhällsekonomisk synpunkt önskvärd utveckling och fördelning av trafiken på olika grenar främjas. Medlemsförslaget kan rymmas inom detta system, men ställer krav på att bilismen särbehandlas.

MHF hävdar alljämt att principen om att varje trafikgren skall bära sina kostnader är rättvis. Emellertid har den satts ur spel, vilket understrykes i den svenska regeringens proposition nr 99 till 1978/79 års riksdag.

Även om innebörden och effekterna av det beslut den svenska riks-

dagen har träffat med anledning av den nämnda regeringspropositionen är oklara, torde dock den principiella innebörden vara att en helhets-syn skall ligga till grund för trafikpolitiska beslut. Avsikten synes vara att effektiviteten på transportområdet härigenom skall öka.

Förslagsställarnas förslag kan inte genomföras utan att från totalbedömningen avskilja biltrafiken och inom bilsektorn vidta åtgärder av ekonomisk art som skulle ge samhällsnyttiga effekter.

MHF har ingen erinran att anföra mot förslagsställarnas idé. Det synes vara logiskt att premiera den som för sina biltransporter använder ett fordon som är drivmedelssnålt och som i tillverkningsprocessen är förmånligt från resurssynpunkt.

Rörande luftföroreningar och störande buller är det dock tveksamt om premiering med lägre avgifter har någon effekt. Gränsvärden för giftutsläpp och buller kräver föreskrifter i lag och måste gälla alla fordon. Om endast enstaka fordon är gynnsamma från luftförorenings- och bullersynpunkt torde de önskvärda miljöeffekterna inte kunna uppnås. Trafikbullret beror dessutom till stor del på körsätt, vägbeläggning m. m. Dessa bullersaker kan svårigen isoleras genom premiering.

Förslagsställarna inser att den nordiska bilmärknaden är för liten för att man redan i tillverkningsledet skall kunna tvinga fram konstruktioner som skulle gynna ett differentierat avgiftssystem. De föreslår därför att hela frågan skall tas upp i ett större internationellt sammanhang.

De frågor förslagsställarna tar upp är emellertid sedan länge föremål för internationell uppmärksamhet. I Europa arbetar Förenta Nationernas Ekonomiska Kommission för Europa (ECE) med dessa frågor (grupp WP 29). I USA har Department of Transportation's National Highway Traffic Safety Administration i sitt "Research Safety Vehicle Program" tagit upp tillverkning av fordon med målet att "employ safety features in a car that gets good gas mileage, does not pollute and can be adapted to design and production line assembly". En prototyp har redan tillverkats.

Vad avser frågan om gemensamma avgiftsuttag i de nordiska länderna är det otvivelaktigt en stimulerande tanke, men enligt MHF:s mening är den dock föga realistisk. Avgiftsbelastningen av fiskal art på bilismen är så skiftande i de nordiska länderna, men samtidigt så betydande, att en avgiftsdifferentiering enligt förslagsställarnas modell kan bedömas få endast marginella effekter. Att inom överskådlig framtid vinna gehör för en nysyn på biltrafikens kostnadsbelastning torde tillhöra de frågor som är politiskt svåra att forcera, särskilt sedan specialdestinationen av bilskatter och bilavgifter inte längre tillämpas.

Trots att MHF hyser sympatier för förslagsställarnas idé, anser förbundet att resurser för närvarande inte bör tas i anspråk för den föreslagna utredningen.

Med åberopande av vad som anförts får MHF föreslå att Nordiska rådet lämnar medlemsförslag A 551/t utan åtgärd.

Stockholm den 2 juli 1979

Motorförarnas helnykterhetsförbund

Valeri Surell

Verkst. direktör

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter

(Väckt av Ilkka-Christian Björklund, Gils Guðmundsson, Svava Jakobsdóttir, Eivor Marklund, Erlendur Patursson, Kaarina (Kati) Peltola och Lars Werner)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

Det är riktigt som framförts i medlemsförslaget att huvudvikten av den hittillsvarande videoproduktionen legat på underhållningens område, vilket är en följd av att produktionen i hög grad styrs av kommersiella intressen. Denna utveckling är enligt NFS' mening inte tillfredsställande och det är därför angeläget att förutsättningar skapas för en alternativ produktion och distribution. Det finns idag ett klart behov av en ökad informationsförmedling framför allt om arbetsmarknads- och utbildningsförhållandena i de nordiska länderna. I ett eventuellt nordiskt samarbete på detta området är det därför naturligt att de olika upplysningsförbunden och de fackliga organisationerna bereds möjlighet att delta.

Innan ett eventuellt konkret samarbete kan komma till stånd måste dock vissa problem helt eller delvis lösas. För det första finns idag ingen enhetlig teknisk standard. För det andra är de upphovsrättsliga frågorna inte utklarade. Ur facklig synpunkt är det angeläget att överenskommelser nås med berörda fackliga organisationer omfattande både fria yrkesutövare och anställda programmedarbetare.

Formerna för ett eventuellt vidgat nordiskt samarbete på videogramområdet omfattande kultur- och informationssektorn i vid bemärkelse bör dock enligt NFS' mening närmare studeras och konkretiseras innan det är möjligt att ta ställning.

Förslaget syftar till att förbättra den nordiska informationsförmedlingen, speciellt för de små språkgrupperna, samt att utvidga samhällsdebatten. Detta är också syftet med ett eventuellt nordiskt TV-satellit-samarbete, som för närvarande utreds inom Nordiska ministerrådet och som under innevarande höst kommer att remissbehandlas.

NFS vill därför föreslå Nordiska rådet att inte rekommendera Nor-

diska ministerrådet att börja utveckla ett nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter förrän utredningen om ett nordiskt TV-satellit-samarbete föreligger och har remissbehandlats.

Stockholm i augusti 1979

Nordens fackliga samorganisation

Oso Laakso
Ordförande

Lennart Forsebäck
Generalsekreterare

Finsk-svenska utbildningsrådet:

Finsk-svenska utbildningsrådets uppgift är att stödja olika insatser som kan främja och stimulera den finskspråkiga befolkningens i Sverige utveckling mot aktiv tvåspråkighet. Rådet ställer sig givetvis också positivt till insatser som är ägnade att förbättra invandrarnas allmänna kulturservice. Utbildningsrådet har därför intet att erinra mot de synpunkter på ett nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter som framförs i medlemsförslaget.

Med hänsyn till de nordiska och nationella utredningar som för närvarande arbetar med videogram och angränsande frågor anser dock rådet det vara anledning att avvakta resultaten av dessa utredningar innan rådet oreserverat kan tillstyrka förslaget om att påbörja ett nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter.

Stockholm den 30 augusti 1979

Jan Stiernstedt
Ordförande i finsk-svenska utbildningsrådet

Kalervo Siikala
Ordförande i finska delegationen

Nordiska nämnden för handikappfrågor:

Nämnden vill för sin del framhålla vikten av att det i första hand på nationell nivå etableras en videogrampolitik som inte bygger på kvantitetstänkande utan i stället utgår från samhällets ansvar för skilda minoritetsgrupper och ett samtidigt ansvar för kvalitet. I detta sammanhang borde man på ett tidigt stadium överväga en nordisk distributionspolitik som utgår från den här angivna värderingen.

Vad gäller vissa handikappgrupper — exempelvis hörselskadade och utvecklingshämjade som nämns i medlemsförslaget — vill nämnden starkt ifrågasätta om ett nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter för närvarande är ändamålsenligt. I varje

fall kan nämnden inte se detta som en viktig fråga jämfört med många andra tänkbara åtgärder för handikappade på nordisk nivå.

Sammanfattningsvis kan nämnden sålunda — utifrån de intressen som nämnden har att företräda — inte tillstyrka medlemsförslaget, eftersom det har låg angelägenhetsgrad jämfört med många andra tänkbara åtgärder. Nämnden ser emellertid gärna att en övergripande diskussion inleds om principerna för en nordisk distributionspolitik på området.

Bromma den 8 augusti 1979

Nordiska nämnden för handikappfrågor

Sven-Olof Brattgård
Ordförande

Finn Petrén
Kanslichef

Föreningarna Nordens Förbund:

Medlemsförslaget aktualiserar ett mycket viktigt samarbetsområde, nämligen det som hänger samman med den f. n. mycket snabba utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologin.

Förbundet delar förslagsställarnas uppfattning att ett samarbete för produktion och distribution av videokassetter inom Norden skulle vara av stor betydelse och anser att såväl ekonomiska som rationella skäl talar för ett sådant.

Medlemsförslaget berör emellertid bara en mindre del av problemområdet. De nya informations- och kommunikationsteknologierna innefattar inte bara videotekniken utan därutöver även text-TV och data-tv och de nya möjligheterna att överföra ljud och bild såväl via kabel som i etern. Här finns också anknytningar till filmen och "konventionell" TV. Förbundet anser att ett nordiskt samarbete bör etableras på *hela* detta område.

Särskilt angeläget är att de nordiska länderna i största möjliga utsträckning enas om en gemensam teknisk standard. Som ett exempel kan nämnas att de nordiska handelsflottornas personalorganisationer vid en välfärdskonferens i Stockholm i april 1979 uttalade bestämda önskemål om samarbete vad angår distribution av till videokassetter överförda TV-program avsedda för de ombordanställda. Ett sådant samarbete försvåras av att de nordiska rederierna för sina fartyg valt olika videosystem, som vart och ett kräver sin typ av kassetter. Oenhetligheten vad gäller de videosystem som utnyttjas av utbildningsväsendet, organisationerna, företagen och statliga myndigheter i Norden är märkbar såväl inom enskilda länder som då man jämför länderna med varandra.

I Sverige och Norge arbetar statliga kommittéer med hithörande pro-

blem. De i samtliga nordiska länder tillsatta utredningarna med uppgift att göra en översyn av den upphovsrättsliga lagstiftningen har att bearbeta frågeställningar som är av omedelbar betydelse i dessa sammanhang. Samarbete förekommer som bekant sedan länge mellan de nordiska televerken och de nordiska radio- och TV-företagen.

Enligt förbundets mening bör det i medlemsförslaget aktualiserade samarbetet komma till stånd. Av större vikt är emellertid att ett särskilt nordiskt organ tillskapas för att övergripande följa och i de nordiska länderna samordna utveckling och utnyttjande av de nya informations- och kommunikationsteknologierna.

Stockholm den 15 augusti 1979

Reidar Carlsen

Ordf. i Föreningarna Nordens Förbund

Ake Landqvist

Förbundssekreterare

Nordisk videnskabeligt Bibliotekarforbund (NVBF):

NVBF's styrelse er enig i, at der her er tale om et vigtigt område i informationsformidlingen, og skal derfor støtte, at der arbejdes videre med sagen med henblik på en nærmere konkretisering. Når en sådan foreligger, skal man anmode om at få forslagene til udtalelse.

Ålborg, den 11. september 1979

På styrelsens vegne

Bent Jørgensen

Nordiskt samiskt institut¹:

Förslaget tycks vara en fortsättnings- och preciseringsåtgärd för Nordiska rådets rekommendation nr 7/1976, på basen av vilken man håller på att utarbeta en utredning om distribution av AV-material mellan de nordiska länderna. Vi hänvisar till vårt yttrande 107/75, där vi har konstaterat nödvändigheten av inrättandet av en sådan samisk AV-central, som kunde tillverka (producera) och insamla nytt material.

Nordiskt samiskt institut understöder medlemsförslaget, vars syfte är att främja mångsidigt samarbete för produktion och distribution av videokassetter för förbättrat nordiskt informationsutbyte i synnerhet bland små språkgrupper. Sådan verksamhet skapar grund för utvidgad samhällelig diskussion, som i medlemsförslaget särskilt understrykes. Sam-

¹ Yttrandet översatt från finska.

produktion och -distribution av olika informations- och idépaket är utan tvivel av nytta för samerna. Det skulle medföra ekonomiska besparingar samtidigt som det utvidgade distributionsunderlaget skulle öka lönsamheten. Detta förutsätter dock att distributionshinder och svårigheter minimeras t. ex. genom att man avlägsnar möjliga förtullningshinder och utvecklar ett distributionsnät som tillfredsställer hela sameområdet.

Det i medlemsförslaget avsedda samarbetet är synnerligen viktigt för de olika samiska språkgrupper, vilkas områden sträcker sig över riksgränser. Samernas eget inbördes samarbete på dessa områden har redan medfört betydande resultat t. ex. i nämnden för samiska språket som underlyder Nordiskt samiskt institut. Det skulle vara önskvärt att också det i medlemsförslaget avsedda samarbetet för samernas del kunde arrangeras via samernas egna organisationer/organ eller åtminstone i nära kontakt med samernas projekt.

Kautokcino den 14 augusti 1979

Nikolaus Kuhmunen
Ordförande för institutets styrelse

A. N. Sara
Institutets ledare

Nordiska samerådet:

Nordiska samerådet understöder förslaget från Nordiska rådets medlemmar i denna sak.

Samerådet önskar understryka det speciellt stora behov som samerna har av dessa slags hjälpmedel, emedan undervisningen och utbildningen i skolorna ännu inte är på tillräckligt hög nivå. Emedan dessa områden i så hög grad har släpat efter i Sameland i jämförelse med det övriga Norden och även då språket inte officiellt erkänts, så borde särskilt dessa frågor beaktas, då man på nordisk nivå börjar arbeta med videokassetter.

Samerådet önskar å sin sida följa med denna fråga och förse dem med information, som får ansvar att arbeta med dessa frågor. Samerådet har som bekant bl. a. en informationsnämnd, som kan ta hand om dylika frågor.

Utsjoki den 14 augusti 1979

Leif Rantala
Sekreterare

NORSAM (Nordisk samråd for eldreaktivitet):

Styret vedtok enstemmig å anbefale at en arbeider videre med denne sak, da en antar at dette vil ha interesse i eldrearbeidet for bruk på møter og andre arrangementer.

Oslo, 23. august 1979

NORSAM

Kåre B. Werner

D a n m a r k**Statsministeriet:**

I denne anledning skal man meddele, at forslaget af rigsombudsmanden på Færøerne har været forelagt *Færøernes landsstyre*. Landsstyret har den 7. august 1979 meddelt, at det i den korte tid, der har været til rådighed for besvarelsen, ikke har været muligt at indhente nærmere udtalelser fra særligt sagkyndige institutioner m. v. Landsstyret har derfor på det foreliggende grundlag udtalt, at det kan tiltræde medlemsforslaget i følgende ændrede form:

Att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att utveckla ett mångsidigt nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter för att förbättra den nordiska informationsförmedlingen i synnerhet för små språkgrupper, samt för att utvidga den samhälleliga debatten.

Udenrigsministeriet oplyste i skrivelsen af 21. maj 1979, at en række ministerier var anmodet om at fremkomme med bemærkninger til statsministeriet i anledning af forslaget. Af disse ministerier har *justitsministeriet, handelsministeriet og indenrigsministeriet* oplyst, at de ikke har bemærkninger til forslaget.

Undervisningsministeriet har i skrivelse af 15. august 1979 oversendt vedlagte

1. Udtalelse fra landscentralen for undervisningsmidler af 25. juni 1979,
2. supplerende udtalelse fra landscentralen for undervisningsmidler af 10. juli 1979 samt
3. udtalelse af 6. juli 1979 fra undervisningsinspektør Jørgen Han-

sen med særligt henblik på specialundervisningen (*se nedan*), hvortil ministeriet har henvist.

Statsministeriet har ikke herudover bemærkninger til sagen.

København, den 17. august 1979

P. m. v.

E. b.

Inger Skydsgaard

Fuldmægtig

Ministeriet for kulturelle anliggender:

I anledning heraf skal man meddele, at medlemsforslaget har været forelagt for *Danmarks Radio*, der har udtalt følgende:

På denne baggrund oplyses herved, at *Danmarks Radio* i medfør af radioloven af 15. juni 1973, § 7, stk. 2, kan udøve programvirksomhed på undervisningsområdet, ved udsendelse af kortbølgeudsendelser til udlandet og ved fremstilling af programmer til distribution på anden måde end gennem udsendelser.

Radioloven giver som følge heraf mulighed for medvirken i det ønskede nordiske samarbejde om distribution af videokassetter. *Danmarks Radio* må dog henlede opmærksomheden på, at så længe indgåede kollektive overenskomster er gældende, tillader disse kun anvendelse af udsendelser i *radio* og *fjernsyn*. Anvendelsesområdet er dog udvidet med hensyn til distribution af videokassetter til søfarende og via Landscentralen for undervisningsmidler til undervisningsinstitutioner.

Danmarks Radios deltagelse i det foreslåede samarbejde forudsætter derfor overenskomstændringer, og deltagelse må formentlig endvidere — ikke mindst i den nuværende økonomiske situation — gøres betinget af, at der i medfør af radiolovens § 15 stilles midler til rådighed af statskassen til dækning af udgifterne ved produktion og distribution af videokassetter.

Kulturministeriet kan for sit vedkommende henholde sig til det af *Danmarks Radio* anførte. Ministeriet beklager, at den fastsatte svarfrist på grund af en ekspeditionsfejl ikke er blevet overholdt.

København, den 12. oktober 1979

P. m. v.

E. b.

Kirsten Østman

Fuldmægtig

Ministeriet for Grønland:

Med bemærkning, at radio- og fjernsynsvirksomhed overgår til Grønlands Hjemmestyre den 1. januar 1980, har man ved skrivelse af 11. juni d. å. udbedt sig en udtalelse om sagen fra hjemmestyret. I en over sagen afgivet udtalelse af 7. november 1979 (*se nedan*) har hjemmestyret efter indhentet udtalelse fra *Grønlands Radio og Radiostyrelsen* herefter bl. a. udtalt, at der efter Radiostyrelsens opfattelse i en årrække ikke kan forventes økonomisk mulighed for egen produktion af TV-programmer i større omfang. Radiostyrelsen mener derfor ikke, at man kan deltage i et nordisk samarbejde som foreslået. Hjemmestyret har tilsluttet sig denne opfattelse.

I denne anledning skal man meddele, at grønlandsministeriet kan tilslutte sig hjemmestyrets opfattelse.

København, den 21. november 1979

P. m. v.

E. b.

Olle Olesen

Landscentralen for undervisningsmidler:

En vis samnordisk produktion af undervisningsprogrammer foregår som led i Danmarks Radios undervisningsafdelings virksomhed, idet afdelingen løbende har kontakt med undervisningsafdelingerne ved de øvrige nordiske radiofonier. De programmer, som fremkommer ved fællesnordiske produktionsaftaler, står til rådighed for hver af radiofonierne og udsendes normalt, hvorefter de i Danmark optages, i det omfang båndcentralerne inden for undervisningsvirksomhed er udbygget hertil. TV-programmer udlånes til skoler og andre undervisningsinstitutioner fra en række primær- og amtskommunale båndcentraler, radio-programmerne tillige fra landscentralens båndcentral, som efter planerne skal udbygges til optagelse og distribution af videobånd.

Landscentralens videobåndcentral vil til sin tid ud over de ætersendte undervisningsprogrammer kunne distribuere andre nordiske undervisningsprogrammer på videobånd til skoler og andre undervisningsinstitutioner, hvis der etableres en offentlig udveksling af videobånd mellem de nordiske lande.

En distribution via folkebibliotekerne til enkeltpersoner er ikke etableret fra landscentralens båndcentral, der kun distribuerer kopier af programmer fra Danmarks Radios undervisningsafdeling. Disse kopier må i henhold til ophavsretslovens § 17 alene udlånes til brug ved organi-

seret undervisningsvirksomhed. Indlægges i fremtiden videobånd med undervisningsprogrammer uden en sådan klausul, vil en distribution via bibliotekerne formentlig kunne etableres efter samme retningslinier som for Statens Filmcentrals udlån af film gennem folkebibliotekerne.

Landscentralens båndcentral vil efter sit formål alene kunne beskæftige sig med materialer til brug ved undervisningsvirksomhed.

Landscentralen erindrer om, at Nordisk Kultursekretariat har nedsat en nordisk arbejdsgruppe vedrørende av-hjælpemidler, som formentlig i begyndelsen af 1980 afgiver rapport med anbefaling af eventuelle ændringer i de administrative procedurer ved udveksling af av-materialer — herunder videobånd — mellem de nordiske lande. Landscentralen for undervisningsmidler er dansk medlem af arbejdsgruppen.

København, den 25. juni 1979

P. l. v.

Knud-E. Hauberg-Tychsen

I fortsættelse af landscentralens skrivelse af 25. juni 1979 med udtalelse til Nordisk Råds medlemsforslag nr. A 552/K af 21. februar 1979 om nordisk samarbejde om produktion og distribution af videokassetter skal man i besvarelse af ministeriets skrivelse af 3. juli 1979 supplerende anføre:

I Danmark såvel som i de øvrige nordiske lande er udbudet af materialer til brug ved undervisningen af minoriteter i befolkningen begrænset. Det må derfor anses for ønskeligt at få vurderet behovet og de pædagogiske muligheder for nordisk samproduktion af videoprogrammer for sådanne grupper.

Produktion af undervisningsmaterialer fælles for to eller flere nordiske lande har generelt beskedent omfang, men medlemsforslagets intentioner kan foruden ved samproduktion af videokassetter fremmes ved nordisk samarbejde om udvikling af pædagogiske principper for manuskript og produktion for de pågældende målgrupper, hvilket kan forbedre grundlaget for produktionen i hvert enkelt land.

Kontakt på nordisk plan mellem de relevante undervisningsinstitutioner og organer, som beskæftiger sig med sådanne mindre befolkningsgruppers uddannelse, er en forudsætning for, at spørgsmålet om eventuel nordisk samproduktion af videoprogrammer kan anskues ud fra materialernes anvendelse efter gældende undervisningsplaner og anvendte metoder i det enkelte land. Den direkte kontakt mellem de potentielle samarbejdspartnere i nordisk samproduktion vil give grundlag dels for præcise idéoplæg til samproduktion, dels for en hensigtsmæssig

opgavefordeling de nordiske lande imellem ved koordinering af produktionen i de enkelte lande ud fra direkte aftaler mellem parterne.

Det er sandsynligt, at der på denne måde kan tilvejebringes et øget udbud af videoprogrammer til fx undervisningen af fremmedsprogede børn, dels til den undervisning, som meddeles på elevernes eget modersmål, dels som støtte ved den dansksprogede undervisning.

Generelt bør der inden for de enkelte institutioner og ved eventuel bevilling af støttemidler gives mulighed for samproduktion af undervisningsprogrammer på videokassetter for befolkningsminoriteter, hvor der i to eller flere nordiske lande findes produktionspartnere, som kan indgå i et sådant samarbejde, og som i oplægget kan påvise pædagogiske eller andre fordele ved samproduktion.

Landscentralen understreger i øvrigt betydningen af at lette udvekslingen af allerede producerede materialer over de nordiske landegrænser.

Udveksling bør smidiggøres ved, at der i produktionsaftaler for programmer på videokassetter sikres mulighed for salg til eller deponering hos brugere i et andet nordisk land. I den nordiske arbejdsgruppe vedrørende av-hjælpe midler har man også overvejet, om videokassetter til engangsanvendelse i et andet nordisk land bør kunne rekvireres fra en samling, uanset om dens formål er distribution inden for eget lands grænser. Endvidere vil arbejdsgruppen foreslå forenkling af toldbehandlingen ved udveksling af av-materialer.

København, den 10. juli 1979

P. l. v.

Knud-E. Hauberg-Tychsen

Inspektøren for Specialundervisningen:

Under Nordisk Råds kultursekretariat er etableret en referencegruppe om specialundervisningens læremidler. Det er gruppens opgave at analysere mulighederne for et øget nordisk samarbejde omkring fremstilling, distribution og udveksling af undervisningsmaterialer inden for specialundervisningen.

Som et af de første konkrete resultater af gruppens arbejde kan jeg nævne, at der på gruppens initiativ er fremstillet et videobånd beregnet til undervisning af døve på tegnsprog. Båndet skal med meget få nationale korrektioner kunne anvendes over hele Norden. Gruppen er i øvrigt nu i gang med en kortlægning af materialesituationen i bred almindelighed inden for de 5 nordiske lande. Videobånd, som kan indgå i

specialundervisningen, vil givet være et af de læremidler, som i høj grad vil have gruppens bevågenhed og interesse.

Der er efter gruppens opfattelse gode muligheder for en fællesnordisk produktion af materialer til ITV inden for specialundervisningen.

Jeg kan oplyse, at gruppen fra dansk side er repræsenteret af undervisningsinspektør Jørgen Hansen og konsulent Inga Nilsson.

København, den 6. juli 1979

Jørgen Hansen

Grønlands Hjemmestyre:

Ved skrivelse af 9. juli 1979 har man anmodet Grønlands Radio og Radiostyrelsen om en udtalelse om sagen, der nu foreligger med brev af 29. oktober 1979.

Det fremgår af udtalelsen, at den TV-ordning, som i de kommende år skal etableres i offentlig regie, ikke i en årrække kan forventes at sikre økonomisk mulighed for egen produktion af TV-programmer i større omfang, hvorfor det er Radiostyrelsens indstilling, at man ikke på nuværende tidspunkt kan påtage sig at gå ind i et nordisk samarbejde som det foreslåede.

Grønlands Hjemmestyre kan tilslutte sig denne opfattelse.

Godthåb, den 7. november 1979

P. f. v.

Steen Spore

Søfartsraadet:

— — — kan vi meddele, at produktion og distribution af video-kassetter i den sammenhæng som omhandlet i medlemsforslag sag A 552/k ikke kan ses at vedrøre skibsfarten.

Såfremt dette var tilfældet, mener vi, at Nordisk Råd bør arbejde for, at der ikke i medfør af de nordiske landes ophavsretlovgivninger bliver lagt hindringer i vejen for, at alle programmer, der bringes i de nordiske TV-udsendelser, kan udsendes til de søfarende.

København, den 23. august 1979

Søfartsraadet

P. d. v.

A. Vognsen

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 17 juli 1979 forklarat sig icke ämnat yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening:

— — — skal man meddele, at Kommunernes Landsforening er positivt indstillet over for tanken om et nordisk samarbejde, men at man ikke finder at kunne tage endelig stilling, før der foreligger et konkret forslag til et sådant nordisk samarbejde.

København, den 31. august 1979

Henning Rasmussen

O. Ingvarsen

Danmarks Biblioteksforening:

Danmarks Biblioteksforening kan støtte forslaget om udvikling af et mangesidigt nordisk samarbejde om produktion og distribution af videokassetter, ikke mindst til brug for minoritetsgrupper i deres bestræbelser på at vedligeholde deres sprog og kultur.

Men samtidig skal Danmarks Biblioteksforening pege på, at der ligger en meget væsentlig opgave i at gøre de nordiske radiofoniers egne programmer (ikke samproducerede) tilgængelige gennem folkebibliotekerne i alle nordiske lande, enten gennem udlån eller ved benyttelse i biblioteket.

Tanker om videokassetter som informationsmateriale til distribution gennem folkebibliotekerne ligger helt på linie med forslag og planer, der arbejdes med i disse år inden for dansk biblioteksvæsen. Der kan henvises til forslag i rapporten *Film og Biblioteker*, udgivet af Bibliotekstilsynet 1977, og i betænkningen *Folkebibliotekernes Målsætning og Opgaver*, afgivet af Bibliotekskommissionens specialudvalg 6, 1978. Specielt med henblik på betjening af minoritetsgrupper kan henvises til betænkningen *De udenlandske arbejdere og folkebibliotekerne*, udgivet af Bibliotekstilsynet 1975, hvori man ligeledes anbefaler videobånd som et relevant informationsmateriale for gæstearbejdere.

Bibliotekernes Filmkomité, nedsat af Danmarks Biblioteksforening 1978, arbejder for tiden med planer om at etablere et forsøg med udlån af videokassetter gennem folkebibliotekerne.

Når det drejer sig om formidling af videokassetter med Danmarks Radios programmer, støder man imidlertid på ophavsretlige forhindringer. Disse programmer må kun optages i og udlånes til formaliseret undervisningsvirksomhed. Det betyder, at disse programmer ikke kan

formidles til enkeltpersoner, selvstuderende og ikke-formaliserede grupper.

Skal forslaget om en samnordisk produktion og distribution af disse materialer effektueres, må forudsætningen være, at alle ophavsretlige spørgsmål i forbindelse med denne produktion og distribution løses, således at kassetterne er fuldt offentligt tilgængelige og kan distribueres uden begrænsninger.

Valby, den 14. september 1979

Karl Johan Mortensen
Formand

Bibliotekarforbundet:

Der er ingen tvivl om, at videokassetter hører ind under begrebet "bøger og andet egnet materiale", som biblioteksloven forpligter de danske folkebiblioteker til at stille vederlagsfrit til rådighed.

Folkebibliotekerne formidler i forvejen information ved hjælp af såvel trykte og talte ord som billeder og film, ligesom kombinerede boglige/AV-materialer er kendt i folkebibliotekerne.

Undervisningsmaterialer indgår i vid udstrækning i folkebibliotekernes samlinger, både til brug for den organiserede fritidsundervisning og for selvstuderende.

Ifølge en prognose fra Radiobranchens Fællesråd forventes bestanden af private TV-båndoptagere at stige voldsomt i de nærmeste år, således anslår fællesrådet, at der i 1981 vil være ca. 70 000 private TV-båndoptagere i Danmark. Hvis udviklingen derefter fortsætter, som den har gjort for farve-TV, vil man nok relativt hurtigt nå op på den brede dækning, der må være en forudsætning for, at der kan produceres TV-kassetter til en rimelig pris. Et nordisk samarbejde vil ligeledes bidrage til at nedbringe produktionsomkostningerne.

Det forekommer helt rimeligt at tage udgangspunkt i en gæstearbejderservice, og man kan udmærket forestille sig, at bibliotekerne kunne stille såvel apparatur som kassetter til disposition på selve biblioteket i en indledende fase, mens udlån af kassetter må afhænge af dækningsgraden for de private TV-båndoptagere.

Den gældende danske lovgivning om ophavsret kan stille sig hindrende i vejen for en distribution via folkebibliotekerne, og de ophavsretlige spørgsmål må afklares fra starten ved nyproduktioner.

Ligeledes er der i øjeblikket et problem omkring valg af videosystem. Der er mindst 3 forskellige systemer på det danske marked, og det er vanskeligt at vælge ét system fremfor andre, før en nærmere standardisering er opnået.

Vi håber meget, at disse praktiske vanskeligheder kan overvindes, og stiller os positive over for folkebibliotekernes medvirken til distribution af nordiskproducerede undervisningskassetter.

Endelig skal vi nævne, at det vil være af stor betydning for bibliotekernes medvirken, at der bliver mulighed for at indpasse indkøb af såvel apparatur som kassetter i de kommunale budgetter, som forberedes ca. et år inden deres ikrafttræden.

Såfremt man på et senere tidspunkt skulle ønske praktiske/tekniske råd om udformningen af kassetter med henblik på størst mulig anvendelighed i folkebibliotekerne, stiller Bibliotekarforbundet sig gerne til disposition.

København, den 22. august 1979

Mai-Britt Nielsen

Danmarks Forskningsbiblioteksforening:

— — — udtale, at Sammenslutningen kan anbefale intentionerne i forslag sag A 552/k om nordisk samarbejde ved produktion og distribution af videokassetter. Ud over de mange anvendelsesmuligheder af videokassetter i informationsformidlingen, som er nævnt i forslaget, kan man også tænke sig videokassetterne anvendt inden for det videnskabelige biblioteksvæsen til låneinformation, instruktiv vejledning i biblioteksbenyttelse, bibliografiske sær opgaver og andre former for videnformidling. Et nordisk samarbejde vil tillige inspirere til en ønskelig standardisering af materiel og teknik.

Hvad angår sprog og indbyggertal, er Norden et relativt lille område med mange praktiske komplikationer. Man kan derfor varmt anbefale et intensivt nordisk samarbejde til fremme af informationsformidling også på det område, der her er tale om.

København, den 23. august 1979

Palle Birkelund
Formand

Fællessekretariatet:

Fællessekretariatet for de søfarendes organisationer kan tilslutte sig forslaget om nordisk samarbejde angående produktion og distribution af videokassetter.

Et nordisk samarbejde forestiller vi os kunne udgøre et tilbud til de nordiske landes respektive nationale videokassetteorganisationer, således

at disse respektive organisationer kunne modtage og videregive kassetterne til brugerkredsene.

Danmark har pr. maj 1979 oprettet en videoservice til danske skibe. Uden udgift for den søfarende og rederierne modtager tilmeldte danske skibe løbende videokassetter med bl. a. nyheder, underholdning, orientering om aktuelle forhold i Danmark m. v.

Danmarks Radio forestår redigering og indkøring af masterbånd, et privat firma kopierer og Handelsflådens Velfærdsråd i samarbejde med danske rederier forestår distributionen af disse videokassetter.

Andre nordiske produktioner kunne som supplement indpasses i det danske system, således at danske søfarende kunne få glæde af andre nordiske underholdnings- og orienteringsudsendelser, i den udstrækning de måtte være interesserede. Tilsvarende kunne andre nordiske videoorganisationer modtage dansk producerede udsendelser.

Det danske videokassettesystem til danske søfarende bygger på princippet om efterkritik. Der er ikke nedsat noget specielt udvalg til på forhånd at udvælge TV-programmer, Danmarks Radio redigerer suverænt programmerne. De danske søfarende må som andre borgere i Danmark ved kritik af udsendelserne søge at øve indflydelse på programvalget.

For god ordens skyld skal vi gøre opmærksom på, at udveksling af nordiske TV-produkter på videokassetter forudsætter anvendelse af samme type TV-kassetter for at gøre distributionsfasen hensigtsmæssig og billig.

København, den 26. juni 1979

S. Bøje Larsen

Kassetteudvalget:

Forslaget har været behandlet på et fællesmøde mellem de danske ophavsretsorganisationer den 13.9.1979, hvor der har været enighed om at udtale følgende:

Forslaget vedrører så vidt ses dels en sekundær anvendelse af TV-programmer ved overspilning og distribuering af kopibånd, dels selvstændig produktion og spredning af videogrammer fremstillet med de nævnte formål for øje.

For så vidt angår en sekundær anvendelse af TV-programmer bringer organisationerne i erindring, at de den 10.7.1975 afgav en udtalelse om et medlemsforslag vedrørende samnordisk produktion og distribution af TV-programmer for søfarende. Det fremhævedes heri, at forslaget burde ændres, således at en fortsat udredning derom burde foregå under

medvirken af de nordiske landes ophavsretsorganisationer, idet den forudsatte anvendelse af TV-udsendelser gennem videogramoverspilninger ville kræve, at der indgås særlige overenskomster med organisationerne.

Denne tilføjelse blev ikke gjort i den af Nordisk Råd den 2.3.1976 vedtagne *rekommendation nr. 8/1976*. Da organisationerne imidlertid ikke siden har modtaget henvendelser vedrørende det rejste spørgsmål, går man ud fra, at der ikke er passeret videre i sagen.

Medens det nævnte problem om at stille TV-programmer til rådighed for søfarende siden for Danmarks vedkommende er løst ved en overenskomst mellem p.d.e.s. Handelsministeriet og Danmarks Radio, p.d.a.s. COPY-DAN's forvaltningssektor "TV til søfarende", har anvendelsen af TV-programmer i undervisningsøjemed fundet en foreløbig løsning af tvangsmæssig karakter ved en ændring af den danske ophavsretslovs § 17. Denne ændring er gennemført på trods af en kraftig modstand fra ophavsretsorganisationerne, som med øget styrke vil modsætte sig fremtidige forsøg på at gennemføre særordninger, der ikke baseres på frivillige forhandlinger med ophavsmændene og disses organisationer. Dette er da også forudsat i det af den svenske videogramudredning fremlagte promemoria DsU 1978: 8 vedrørende "Svenska Videonät utomlands".

Ophavsretsorganisationerne skal derfor — i lighed med det i skrivelsen af 10.7.1975 anførte — understrege, at en fortsat udredning af sekundær spredning af TV-programmer inden for det af forslaget berørte område vil forudsætte, at de nordiske ophavsretsorganisationer inddrages i arbejdet. Det henstilles herved, at forslaget overvejes med henblik på at finde en mere præcis beskrivelse af det eller de områder, inden for hvilke distribuering tænkes at skulle finde sted.

Medens der kan findes visse fælles træk mellem det for små sproggrupper og søfarende eksisterende behov, vil et så alment holdt forslag om at åbne adgang til distribuering for at udvide den samfundsmæssige debat på uoverskuelig måde påvirke markedsmekanismen for produktion og distribuering af videoprogrammer. Dette vil i særlig grad gælde for videogrammer, der efter forslaget skulle produceres selvstændigt med en nordisk distribuering i overensstemmelse med forslaget. Forholdene omkring videogramproduktion er endnu så uafklarede, at det indtil videre slet ikke vil være muligt at løse problemerne, hverken på nationalt eller på fællesnordisk plan. Det kan oplyses, at der endnu ikke i de enkelte nordiske lande har dannet sig en almindelig opfattelse af vilkårene for produktion af videogrammer, hvilket må være en naturlig forudsætning for at iværksætte en fællesnordisk udredning om en produktion, der dels tænkes rettet mod angivne befolkningsgrupper (f. eks. sproglige minoriteter), dels mod uspecificerede målgrupper, der alene karakteriseres ved deres ønske om en debat om samfundsmæssige problemer.

Ophavsretsorganisationerne vil ikke afvise et ønske om at deltage i

den videregående udredning, såfremt forslaget vedtages, men må sammenfattende fremhæve, at det foreliggende forslag efter organisationernes opfattelse er så upræcist formuleret, at det ikke i den foreliggende form bør danne grundlag for en vedtagelse i Nordisk Råd.

København, den 17. september 1979

Jens Buhl

H. Lund Christiansen

Nils Klerk

B. Høberg-Petersen

J. Schultz-Lorentzen

Henrik Nordlien

Sømandenes Forbund i Danmark har i skrivelse den 31 augusti 1979 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Den danske Boghandlerforening:

Den danske Boghandlerforening vil gerne henlede rådets opmærksomhed på de udmærkede muligheder der er for at distribuere videokassetter gennem boghandelen. Videokassetten har som vare mange lighedspunkter med bøgerne, og boghandlerne vil derfor være interesserede i at medvirke.

København, den 25. juni 1979

Den danske Boghandlerforening, Sekretariatet

Elisabeth Brodersen

De samvirkende Invalideorganisationer (DSI):

— — — kan DSI udtale sin støtte til forslaget.

DSI finder, at i forbindelse med produktionen af TV-programmer vil et nordisk samarbejde være en fordel. Det vil være af stor betydning med en fælles indsats omkring de tekniske opgaver allerede ved planlægningen af et fælles TV-projekt, således at systemerne tilpasses de anlæg, hvorfra afspilningen skal finde sted. — DSI er interesseret i, at et fællesnordisk TV-projekt som det omtalte realiseres.

Endvidere henviser vi til skrivelse fra Dansk Blindesamfund (*se nedan*), som DSI ligeledes kan tilslutte sig.

København, den 14. august 1979

Lars Pedersen

Omsorgsorganisationernes Samråd hänvisar i skrivelse den 27 augusti 1979 till yttrande av den 23 augusti 1979 från *NORSAM* (Nordisk samråd for eldreaktivitet) (se ovan).

Invalideredes Oplysnings Forbund:

— — — kan vi meddele, at vi har konstateret et behov for fremstilling af videokassetter og lydbånd af undervisningsmæssig karakter til de bevægelseshæmmede, der på grund af handicap er helt eller delvis afskåret fra at deltage i voksenundervisningen. Desuden er der behov for supplerende materiale til handicappede, f. eks. bevægelseshæmmede, deltagere i voksenundervisningen.

Hvis der er økonomisk mulighed for en sådan produktion, vil vi pege på nødvendigheden af, at brugerne vederlagsfrit får stillet afspilningsmaskiner til rådighed, idet det hovedsagelig vil dreje sig om personer med meget små indtægter.

Brønshøj, den 14. september 1979

Ove Bork Nielsen
Forstander

Dansk Blindesamfund:

— — — skal vi meddele, at Dansk Blindesamfund ikke har interesse i produktion og udlån af videokassetter.

Under hensyn til motiveringen for forslaget skal vi imidlertid pege på et andet spørgsmål, som efter vort skøn bør tages op. Det drejer sig om problemerne omkring individuel brug af radioudsendelser. Ifølge ophavsretsloven er det forbudt at tappe Danmarks Radio med henblik på fremstilling af materiale til udlån gennem bibliotekerne. Så vidt vi ved, gælder lignende bestemmelser i de øvrige nordiske lande. Der bør snarest tilvejebringes et system, der lovliggør dette forhold.

København, den 13. juni 1979

Svend Jensen

Danske Døves Landsforbund:

I anledning af det fremsatte forslag om nordiskt samarbejde angående produktion och distribution av videokassetter skal Danske Døves Landsforbund hermed oplyse, at vi allerede er kommet langt på det område herhjemme, idet videorecorderen i foråret 1979 blev godkendt som

teknisk hjælpemiddel for døve, og institutionen "Døvefilm", som gennem flere år har produceret månedlige programmer til døve, har i 1979 fået øget finanslovbevillingen til 2,6 mill. kr., således at man inden for et kort tidsrum vil blive i stand til at producere 2 månedlige programmer à ca. 45 min. til døve abonnenter. Døvefilm er i øvrigt en af de få institutioner, som ved særforborgens udlægning 1/1 1980 forbliver i statslig regie.

Danske Døves Landsforbund er medlem af "Døves nordiske Råd" som omfatter Norge, Sverige, Finland, Island og Danmark, og som mødes regelmæssigt til drøftelse af døves forhold, planlægning af seminarer og andre forhold. Vi har et par gange drøftet videoproduktionen til døve i de nordiske lande og er i og for sig enige om, at der bør kunne ske en udveksling. Imidlertid er forholdet det, at der kun i Danmark har været en regelmæssig produktion af videoprogrammer, medens man i Sverige og Norge kun har produceret enkelte prøveprogrammer o. l. Det har derfor endnu ikke været aktuelt med en udveksling af videoprogrammer, men dette vil ganske givet blive tilfældet om kort tid.

Vi har i øvrigt oversendt en kopi af henvendelsen og forslaget til Døvefilm, hvorfor det er muligt, at der også derfra vil fremkomme nogle kommentarer.

Det skal i øvrigt bemærkes, at det formentlig vil være betydelig lettere for døve at følge og forstå nordiske videoprogrammer fra de forskellige lande, idet mange døve har forholdsvis let ved at følge og forstå de andre landes tegnsprog (det forudsættes naturligvis, at programmerne fortrinsvis indspilles på tegnsprog). Vi er derfor meget interesserede i at kunne få mulighed for at udveksle videoprogrammer de nordiske lande imellem.

København, den 23. august 1979

P.l.v.

Knud Søndergaard
Landsformand

Dansk Audio-visuelt Selskab:

Anvendelsen af videokassetter er så ny, at man ikke mener, tiden og udviklingen endnu er tilstrækkeligt fremskreden til at fastlægge retningslinier, der kan binde udviklingen og udnyttelsen adskillige år ud i fremtiden.

Principielt mener man, at man i første omgang bør koncentrere anstrengelserne om at afskaffe forældet lovgivning i samtlige nordiske lande, der så vidt vi er i stand til at bedømme sagen, afskærer den effektive udnyttelse af hele videokassettesystemet.

Vi mener ikke, man idag kan vurdere eller bedømme den udvikling, som er i gang, og man kan slet ikke forudse de muligheder, dette nye medium åbner op for.

Det er givet, at videokassetterne muliggør en helt anden og langt bedre og mere effektiv bistand og hjælp til diverse minoritetsgrupper, uanset om disse er af faglig, teknisk, folkelig eller sprogmæssig art. I denne forbindelse er vor opfattelse, at problemer vedrørende ophavsret og mangfoldiggørelse bør løses først. Forskelle i denne lovgivning mellem de enkelte nordiske lande vil i mange tilfælde kunde forhindre et effektivt og udbytterigt nordisk samarbejde på det rent tekniske plan, og kan i givet fald blive afgørende forhindringer for den mest hensigtsmæssige udnyttelse af den almene kulturservice.

Vi mener desuden, at spørgsmålet ikke kan vurderes fuldstændigt, medmindre man også tager vidstrakte hensyn til nye systemer som f. eks. viewdata, teletekstsystemer og lignende, som man først er i gang med at sætte forsøgsarbejde igang med her i Danmark. Disse systemer kan i vidt omfang ændre hele mønsteret i distributionsprocessen, og en beslutning, som ikke åbner mulighederne for også at kombinere disse systemer med videokassetteproduktionen, kan i uhyggeligt omfang sinke hele udviklingen, hvis der fra starten lægges snærende bånd på en fremtid, vi ikke kender.

Det nordiske samarbejde på dette område bør derfor efter vor opfattelse starte med, at man gennem en samordning af de enkelte landes lovgivning åbner for flest mulige anvendelser af videokassetter, så man snarest muligt kan udbygge et videre samarbejde om produktion og distribution, efterhånden som den tekniske udvikling muliggør det.

Rø, den 25. oktober 1979

A. V. Schubert
Formand

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Informationsförmedlingen är ett område stätt i snabb utveckling. Nordiska rådet har under de senaste åren i olika sammanhang fäst uppmärksamhet vid behovet av utbyggt nordiskt samarbete inom denna sektor. För närvarande pågår mellan länderna ett utredningsarbete, som tangerar det i medlemsförslaget avsedda samarbetet. Som ett sådant utredningsarbete må nämnas NORDSAT-projektet samt en

¹ Yttrandet översatt från finska.

utredning, som utföres på basen av Nordiska rådets *rekommendation nr 7/1976* om nordisk behandling av AV-material.

I samband med den fortsatta behandlingen av föreliggande medlemsförslag borde man därför överväga, i vilken omfattning de ovan nämnda utredningarna behandlar samma slags ärenden.

Social- och hälsovårdsministeriet finner medlemsförslaget om produktion och distribution av videokassetter i princip intressant och värt att utredas. I utredningsarbetet bör man klargöra, vilka grupper det föreslagna samarbetet skulle gälla. Om det i första hand gäller att tillfredsställa mindre befolkningsgruppers, handikappgruppers o. d. behov av informationsförmedling, eller om man försöker betjäna även andra samfund såsom firmor, fria grupper, medborgarorganisationer, sjömän, skolor, högskolor, centrala ämbetsverk o. s. v. Det föreslagna samarbetet kan försvåras av att vårt land på grund av språket har en särställning i det nordiska programutbytet. Att få finskspråkiga program med i programutbytet i samma utsträckning som andra förutsätter därför en grundlig utredning i kostnadsfrågan.

Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning kunde användningen av videokassetter till utbildnings- och kulturella ändamål vara ägnad att förbättra t. ex. sverigefinnarnas möjligheter att erhålla utbildningstjänster på sitt eget modersmål.

Helsingfors den 28 augusti 1979

Sinikka Luja-Penttilä
Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström
Äldre regeringssekreterare

Yrkesutbildningsstyrelsen:

Yrkesutbildningsstyrelsen har den 19 februari 1975 till undervisningsministeriet gett utlåtande (1/08/75) om ett medlemsförslag från Nordiska rådet, som gäller förbättring av den nordiska distributionen av AV-material. Då föreslog myndigheten att man borde vidtaga åtgärder för att främja i medlemsförslaget avsedda nordiska utväxlingen av AV-material. Det nu ifrågavarande medlemsförslaget är nära anslutet till distributionen av AV-material i sin helhet, varav det omfattar ett delområde.

Yrkesutbildningsstyrelsen ansluter sig i princip på ett positivt sätt till medlemsförslaget och anför att man i den fortsatta behandlingen bl. a. skulle ta följande i betraktande:

1. I Finland, liksom i de övriga nordiska länderna, har det då skolreformen framskrider blivit allt viktigare att man utnyttjar allt det

material som bidrar till framsteg i riktning mot det mål som uppställts. Fördenskull bör man också omsorgsfullt utvärdera på vilket sätt erfarenheterna i olika länder kan utnyttjas och i vilken mån man kan ta i bruk läromedel som producerats i dem.

Eftersom videoapparaterna under den senaste tiden genomgått en betydande teknisk utveckling, är det viktigt att man sätter i gång med en utveckling av det nordiska samarbetet i fråga om produktionen och distributionen av videokassetterna. Oberoende av vilken lösning man kommer fram till i de nordiska länderna till exempel i fråga om de gemensamma televisionsprogrammen, kan man uppenbarligen redan nu utvidga och effektivisera samarbetet i produktionen och distributionen av videokassetter.

2. Eftersom ett stort antal finländare årligen flyttar bl. a. till Sverige, torde de svårigheter som uppstår vid undervisningen av invandrarna kunna lindras med tillhjälp av samnordisk produktion och förmedling av undervisningskassetter. På motsvarande sätt föreligger möjlighet att producera kassettprogram på svenska till hjälp för dem som återvänder till hemlandet. Då man utarbetar programmen borde tyngdpunkten följaktligen i första hand läggas på olika in- och utvandrargrupper samt vissa andra minoritetsgrupper (etniska minoriteter, rörelsehandikappade) på det sätt som anförs i initiativet.

3. Innan man på ett effektivt sätt kan börja främja den samnordiska användningen av videokassetter behövs en utredning om de juridiska problem detta förorsakar (frågor i anslutning till upphovsmannarätt, produktionsavtal, patenträttigheter, arvoden och ersättningar, beskattning etc.), och på denna bas bör nödiga anvisningar om förfarandet utfärdas. I fråga om läromedelförmedlingen borde man få till stånd smidiga tullformaliteter mellan marknadsområden av olika typ och mellan olika stater, så att dessa funktioner skall kunna inskränkas till det allra nödvändigaste.

4. Eftersom flera olika slags kassetter nu är i bruk, borde man med det snaraste försöka åstadkomma rekommendationer om standarder för branschen, så att man kan undvika besvärligheter i användningen av apparaturen och i samband med detta bl. a. onödiga kopiering. Härvid bör man dock få kontinuerlig säkerhet om att man inte genom standarderna favoriserar vissa typer av apparatur och härigenom hindrar den fria konkurrensen eller ställer hinder i vägen för den tekniska utvecklingen.

5. Fastän de nordiska länderna i ett flertal hänseenden utgör ett enhetligt område, avviker utbildnings- och andra förhållanden i de olika staterna dock till den grad från varandra att man i tillräcklig utsträckning bör ha möjlighet att bedöma hur materialet lämpar sig som läromedel för skolväsendet i en annan stat. Fördenskull är det angeläget att en överenskommelse kommer till stånd i fråga om de principer man här

skall följa. Då lämpligheten bedöms bör man speciellt beakta språkliga och andra samhälleliga förhållanden. Vid behov bör man fördensskull kunna omarbete kassetterna och förse dem med lämpliga bruks- och andra anvisningar.

6. Enligt yrkesutbildningsstyrelsens uppfattning är det en fördel att förslagsställarna betonar den roll de små språkgrupperna spelar samt presentationen av olika slags samhällsuppfattningar. Man borde speciellt kritiskt bedöma den del av kassetproduktionen som är inriktad på undervisningsprogram om samhällsdebatten, eftersom förhållandena i de nordiska länderna inte är likartade. Av denna anledning och med beaktande av Finlands särställning som ett neutralt land bör man också komma ihåg dessa faktorer vid utväxlingen av läromedel.

7. Då man rent allmänt börjar producera läromedel som är avsedda att användas inom skolväsendet i flera olika stater, bör det speciellt framhävas att det är av vikt att man får till stånd samarbetsorgan, vilka får i uppgift att utarbete utvecklingsplaner, handha de praktiska arrangemangen och förbereda rekommendationer och anvisningar så att de för varje land specifika förhållandena beaktas. För Finlands del bör man bl. a. tillvarata all den sakkunskap och de möjligheter som står till buds för undervisningsministeriet, yrkesutbildningsstyrelsen, skolstyrelsen, statens AV-central, högskoleväsendet samt den privata AV-produktionen. Yrkesutbildningsstyrelsen betonar speciellt den roll informationen har för det praktiska genomförandet, så att de begränsade resurser som man i allmänhet kan inrikta på detta slags utvecklingsprojekt skall utnyttjas så effektivt som möjligt.

Helsingfors den 22 augusti 1979

Reijo Virtanen
Överdirektör

Eero Kalliomäki
Överinspektör

Statens AV-central:

Statens AV-central understöder medlemsförslaget om nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter. Det föreligger ett behov av nordiskt samarbete för att förse bl. a. språkliga minoriteter, invandrargrupper, handikappade och grupper inom små utbildningsområden med audivisuell material.

Statens AV-central finner att det aktuella medlemsförslaget delvis ligger inom ramen för Nordiska rådets rekommendation 7/76. Därmed skulle det tänkta samarbetet komma att vara beroende av samma betingelser som befunnits gälla för det i nämnda rekommendation före-

slagna samarbetet. Den arbetsgrupp som tillsatts för att utreda möjligheterna att förverkliga förslagen i rekommendationen väntas kunna avsluta sitt arbete under innevarande år. Gruppens rapport bör kunna utnyttjas vid den fortsatta beredningen av det aktuella medlemsförslaget.

Det nya medlemsförslaget skiljer sig från den tidigare rekommendationen främst i det att det tar upp videogrammen till separat behandling och förutom distributionen befattar sig också med frågan om gemensam produktion av videogram. Ett framhävande av nämnda aspekter av AV-samarbetet kan anses motiverat på grund av att videogrammen äger speciell aktualitet och på grund av att frågan om gemensam produktion, som åtminstone delvis skulle ske utanför rundradioverksamheten, inte tidigare utförligare diskuterats.

Den nordiska arbetsgrupp som tillsattes med anledning av rekommendation nr 7/1976 har gjort en utredning om tullformaliteterna i de olika nordiska länderna och beskrivit de organisationer som skulle kunna handha den samnordiska distributionen av AV-material. Vid begrundan av problemen i AV-samarbetet och de tänkbara lösningarna har gruppen funnit problem av bl. a. organisatorisk, upphovsrättslig och ekonomisk art. På tal om problem av organisatorisk art kan man peka på t. ex. det faktum att Sverige inte äger någon motsvarighet till vare sig statens AV-central eller de danska och norska statliga filmcentralerna. Vidare har statens AV-central inte, till åtskillnad från de norska och danska filmcentralerna och det svenska statsföretaget. Liber läromedel, rätt att själva producera AV-läromedel. Statens AV-central kan enligt lag och förordning endast befatta sig med läromedel medan de danska och norska statliga filmcentralerna arbetar inom ett vidare allmänkulturellt fält. Danmarks och Norges statliga filmcentraler kunde eventuellt delta i ett produktions- och distributionssamarbete av den typ som avses i det aktuella medlemsförslaget. För Sveriges och Finlands del skulle nyordningar behövas.

Förslagsställarna har själva velat se Nordvisionen som tänkbart samarbetsorgan. Nordvisionen är närmast att betrakta som en form för samarbete mellan de nordiska rundradiobolagen. Rundradiobolagen i sin tur befattar sig främst med eterdistribution. Det förefaller föga sannolikt att de skulle vara benägna att ägna sig åt distribution av videogram som därtill ofta skulle vara producerade utanför bolagen.

Det är tänkbart att nödvändigheten av att följa och påverka utvecklingen inom massmedieområdet i stort framtingar organisatoriska arrangemang som i framtiden kan göra det möjligt och naturligt för t. ex. det nordiska kultursekretariatet att åta sig uppgiften som i medlemsförslaget avsett samarbetsorgan.

Upphovsrättsliga problem uppträder i allmänhet då ett material visar sig vara ägnat för en vidare distribution och/eller en annan distributionsform än vad som förutsetts i produktionsskedet. Upphovsrättsliga

spörsmål i anslutning till distribution i videogramform av program producerade inom rundradiobolagen är aktuella i alla de nordiska länderna. Problemen kan tänkas lösas lagstiftningsvägen eller genom överenskommelser berörda parter emellan. Den produktion som medlemsförslaget avser omfattar också program producerade utanför rundradiobolagen. Eventuella lagstiftningsåtgärder skulle inte komma att beröra dessa program. Överenskommelser mellan upphovsmän och distributörer skulle med andra ord vara nödvändiga.

Det idealiska vore om alla ersättningsanspråk skulle kunna behandlas i ett sammanhang. Vid gemensam nordisk produktion av videogram kan detta i princip uppnås. Emellertid är mycket av det material som borde kunna ges nordisk spridning tillkommet på nationell nivå utan tanke på nordisk distribution och kan rentav kräva en eller annan form av bearbetning för att kunna användas i övriga nordiska länder. Överenskommelser mellan upphovsmän och distributörer är i dessa fall nödvändiga.

Sammanfattningsvis kan konstateras att nordisk distribution av AV-material som producerats utanför ramen för ett nordiskt produktions-samarbete eller utanför rundradioverksamheten alltid kommer att förutsätta överenskommelser mellan upphovsman och distributör. Därvid blir det oftast fråga om friköpande av ett program för nordisk distribution. Det förefaller som om det här skulle finnas utrymme för nordiskt samarbete. Det kunde kanske vara värt att överväga möjligheterna att grunda en nordisk fond för friköpande av AV-material som inte ursprungligen producerats med tanke på nordisk distribution. Ett samnordiskt organ skulle ta ställning till ansökningar om bistånd för täckande av ersättningar till upphovsmännen. Ett sådant arrangemang skulle kunna leda till allmänt accepterade former och enhetliga taxor för handel med upphovsrätten. Antagligen skulle det beslutande organet inte kunna pröva behovet av ett visst material eller utföra kvalitetskontroll. Det beslutande organet skulle ha att ta ställning till ansökan utgående från vissa allmänna kriterier.

De behovsrättsliga problemen är delvis av ekonomisk natur. Tanken på en gemensam nordisk produktion och distribution av videogram väcker naturligtvis också andra frågor med ekonomiska aspekter. Dessa borde utredas.

Organisationer och organisationsformer som skulle kunna beröras av det föreslagna samarbetet omfattar bl. a. privata företag, fria grupper medborgarorganisationer, skolor, högskolor, centrala ämbetsverk och ministerier. Det vore skäl att utreda vilka dessa organisationer är, vem de betjänar, vilka resurser de har o. s. v. I många fall skulle dessa organisationer, också om inte direkt samproduktion skulle komma till stånd, vara betjänta av gemensamma riktlinjer att beakta i sin interna produktion med tanke på en eventuell nordisk distribution i ett senare skede.

Det finns som bekant olika videokassettsystem. Det skulle kanske vara ändamålsenligt att i anslutning till någon lämplig institution inrätta en nordisk servicepunkt där program skulle kopieras på olika slag av kassetter lämpade för olika videokassettsystem.

Det är uppenbart att den fortsatta beredningen av ärendet skulle underlättas avsevärt om man i Finland gick in för att företaga en massmedieutredning av det slag som pågår i Sverige och Norge.

Helsingfors den 3 augusti 1979

Reijo Ala-Kurikka
Viceordförande

Aino Toivonen
Direktör

Alands landskapsstyrelse har i skrivelse den 10 juni 1979 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Kuulonhuoltoliitto r. y. (Hörselvårdsförbundet i Finland):

Som begärt utlåtande framlägger vi följande angående det medlemsförslag som gjorts i Nordiska rådet, som rör nordiskt samarbete gällande videokassetters produktion och distribution. Videotjänsternas utvidgning att ta i beaktande specialgruppernas behov, har i medlemsförslaget kartlagts realistiskt och vittgående. Om det skulle förverkligas, skulle det på ett betydande sätt förbättra specialgruppernas kunskapsförmedling i Norden. Det är uppenbart, att kostnaderna för samnordisk produktion av och distribution av videokassetter blir avsevärt mindre än om varje land för sig skulle producera dessa tjänster. På det nationella planet skulle man inte heller kunna tillfredsställa smågruppernas behov i samma mån som genom samarbete.

Kuulonhuoltoliitto och Kuurojen liitto håller redan på att, för hörselskadade i upplysnings-, rehabiliterings- och undervisningssyfte, skapa ett hela riket omfattande videobandssystem. Vid utvecklandet av detta har konstaterats, att förbundens programproduktion icke kan garantera dessa apparaters fullödiga användning närmast på grund av ekonomiska skäl. På nationellt plan kan vi inte framställa tillräckligt med kurs- och undervisningsvideoband ämnade för de hörselskadades rehabiliteringspersonal. Andra nordiska länder, speciellt Sverige och Danmark, har avsevärt bättre tekniska och kunskapsmässiga färdigheter för detta. Samarbete med andra nordiska länder skulle, inom handikapprehabiliteringens område, tillförsäkra oss förutsättningar att ta igen på dessa länders försprång. Förutom personalundervisningen kan användning och resultat av bl. a. följande rehabiliteringsmetoder för hörselskadade, från det

nuvarande förbättras med hjälp av spridd kursverksamhet förverkligad genom videosystem:

- undervisning i läppavläsning och därtill hörande testning
- undervisning i teckenspråk
- social rehabilitering
- undervisning i hörapparats- och tekniska hjälpmedels användning
- rehabilitering av hörselskadade finlandssvenskar och Sverigefinnar.

Helsingfors den 13 augusti 1979

Hannu Ahti
Verksamhetsledare

Seppo Aho
Ingenjör

Finlands stadsförbund:

— — — finner Finlands stadsförbunds centralbyrå det medlemsförslag som väckts vara en bra sak. Ur principiell synpunkt är det inte skäl att motsätta sig saken. Frågans vidareutveckling fordrar dock ett omfattande utredningsarbete i anslutning till saken som helhet.

Helsingfors den 13 augusti 1979

Jyrki Kivistö
Avdelningschef

Taina Jussila
Sekreterare för undervisningsärenden

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund)¹:

Det nordiska samarbetet angående produktion och distribution av videokassetter kan motiveras på olika grunder. Likartade samhällliga förhållanden, likartade problem för olika specialgrupper och befolkning i nordiska länder med samma språk utgör en naturlig utgångspunkt för en sådan verksamhet. Genom att utvidga marknadsområdet kan man sänka produktions- och distributionskostnaderna för det nödvändiga audiovisuella materialet.

Särskilt värdefullt skulle förslagets genomförande vara för den kommunala skolverksamheten. Användningen av videokassetter i undervisningen håller på att öka och nytt informationsmaterial behövs. Eftersom videoanläggningarnas priser är höga och eftersom man inte får statligt stöd för deras anskaffande, vore det dock synnerligen viktigt att se till att det material som produceras utnyttjas i olika videosystem i de nordiska länderna. Kassetterna bör också stödja genomförandet av undervisningsplanerna i Finland.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Samnordisk videoproduktion skulle vara av betydelse också för vuxenutbildningen. Inom flera sektorer i kommunalförvaltningen skulle man kunna utnyttja materialet i vidareutbildningen av arbetstagare, tjänstemanna- och förtroendemannagrupper.

Bland de särskilda grupper, som kan dra nytta av förslagets genomförande, kan ytterligare nämnas sverigefinländarna, finlandssvenskarna och i Finland bosatta medborgare från andra nordiska länder, samerna, hörselskadade och övriga specialundervisningsgrupper.

Man bör dock inte grunda en ny organisation för produktion och distribution i Finland. Uppgifterna borde kunna delegeras till statens AV-central, som vid behov kunde fungera i samarbete t. ex. med kommunernas centralorganisationer och egna organisationer för vuxenutbildningen. Kommunernas centralorganisationer kunde möjligen vid behov bidra med expertis vid produktion av material i anslutning till kommunalförvaltningen.

Då det samtidigt finns också andra anhängiga planer avsedda att främja informationsutbytet mellan de nordiska länderna bör man, då man överväger skyndsamheten av medlemsförslagets genomförande beakta dessa övriga planer, så att man försöker genomföra dem i en gemensamt överenskommen prioritetsordning. Vid utarbetandet av denna prioritetsordning bör man ta hänsyn till de till buds stående resurserna och den eventuella nyttan av samarbetet.

Helsingfors den 27 augusti 1979

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja
Avdelningschef

Eero J. Aarnio
Bitr. avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund:

Ett nordiskt samarbete kring produktionen av AV-material borde utvecklas. Detta skulle vara till nytta speciellt för det kommunala skol- och kulturväsendet. Det sker en snabb utveckling inom AV-området. Produktionen av videokassetter ökar och det är därför naturligt att ett nordiskt samarbete på AV-området även borde omfatta produktion och distribution av videokassetter, speciellt som detta uppenbarligen skulle förbättra informationsförmedlingen länderna emellan och berika det nordiska kulturutbytet.

Eftersom produktionen av videokassetter förutsätter omfattande ekonomiska resurser och informationsförmedlingen länderna emellan kan ske på många sätt, är dock en prioritering av samsarbetsåtgärderna med

beaktande av de ekonomiska resurserna och den praktiska nyttan av samarbetet nödvändig.

Helsingfors den 8 augusti 1979

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Margareta Nygård

Svenska Finlands folktingsfullmäktige:

Svenska Finlands folkting omfattar principen i det väckta medlemsförslaget om nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter.

Informationsförmedlingen till invandrargrupper och små språkgrupper kan genom ett utvecklat nordiskt samarbete på detta område med snarlig verkan effektiveras. Ur finlandssvensk synvinkel är det väsentligt att kontakterna med och informationen till finlandssvenskarna i andra nordiska länder, t. ex. i Sverige, förbättras.

Svenska Finlands folkting fäster Nordiska rådets uppmärksamhet på betydelsen av att den finlandssvenska informationen finns tillgänglig i alla nordiska länder.

Folktinget uppmanar Nordiska rådet att vid ett eventuellt förverkligande av ifrågavarande medlemsförslag beakta det finlandssvenska informationsbehovet.

Helsingfors den 23 augusti 1979

Enligt uppdrag

Olav S. Melin
Ombudsman

Suomi-seura r.y. (Suomi-samfundet):

— — — och meddelar härmed som sitt utlåtande, att samfundet ställer sig positivt till ett utvecklande av en nordisk videokassettproduktion och ett effektiviserat samarbete inom sagda bransch.

Med beaktande av den befolkningsgrupps eller utlandsfinnarnas intressen, som samfundet representerar, anser Suomi-seura r.y. (Suomi-samfundet) de möjligheter, som videokassetterna öppnar, vara viktiga med tanke på befästheten av det finska språket och kunskaperna om Finland. De finnar som bor i de övriga nordiska länderna och då speciellt sverigefinnarna, skulle på detta sätt kunna beredas en effektiviserad informationsförmedling på sitt eget språk.

För att trygga emigranternas språkliga utveckling skulle videokassetterna vara ett effektivt hjälpmedel. Kassetterna kunde användas som hjälpmedel vid finnarnas i Sverige grundskolundervisning, i förskolorna, daghem och andra smågrupper. Även språkundervisningen för fullvuxna, i såväl modersmålet som det nya hemlandsspråket, kunde med hjälp av kassetterna effektivteras och göras smidigare än i detta nu. För emigrantföreningarna skulle kassetterna erbjuda nya programmöjligheter såväl i form av information som underhållning på det egna språket.

Det egna språkets och kulturidentitetens betydelse för emigranternas anpassning till det nya landet erkänns nuförtiden helt allmänt. Möjligheten att med hjälp av videokassetter befästa språket och identiteten stöder för sin del sagda anpassning och underlättar eventuella återinflyttades återanpassning.

Helsingfors den 4 september 1979

Suomi-seura r.y. (Suomi-samfundet)

Osmo Kalliala
Ordförande

Tauri Aaltio
Ombudsman

Radio- och TV-redaktörernas förbund¹:

Mot bakgrund av videogramområdets tillväxt och tekniska brokighet samt på grund av den snabba utvecklingen av informationsteknologi är det motiverat att på nordisk nivå försöka styra och harmonisera utvecklingen på området. Med hjälp av rekommendationer bör man snabbt försöka motverka uppkomsten av skenbart nya konkurrerande standarder med utgångspunkt i kommersiella aspekter. För Finlands vidkommande bör man vid beslut om ett eventuellt gemensamt system beakta systemets lämplighet med tanke på de översättningar som behövs för efterbehandling.

Förbundet finner det angeläget att man med det snaraste utvecklar ett system/flera system, som med framgång kan konkurrera med underhållningsindustrins videogramprodukter. I praktiken skulle detta innebära ett effektivt utbud och distribution av bl. a. på specialgrupper inriktade samt för undervisnings- och utbildningsändamål gjorda program för konsumenter.

Som en speciell reservation vill vi framföra, att ett eventuellt nordiskt system för kassettdistribution skulle förutsätta en överenskommelse om

¹ Yttrandet översatt från finska.

upphovsrättsliga frågor. Det gäller för Oy Yleisradio Ab:s program-
arbetarens del överlåtelse av upphovsrätt i arbetsförhållande för utom-
stående bruk, för vilket man i särskild ordning måste överenskomma om
procedurfrågor och ersättningar.

Helsingfors den 23 november 1979

Radio- och TV-redaktörernas förbund

Pertti Lampinen
T.f. generalsekreterare

Finlands sjömans-union r.y.¹:

En samnordisk produktion och distribution av videokassetter skapar
förutsättningar för nya målsättningar inom informationsverksamheten,
bl. a. för idrott, underhållning och samhällskunskap.

Sjöfolket i Norden är en av de stora målgrupper, enbart de finska sjö-
männen är 12 000 personer på utrikesfartens fartyg. Tyvärr har man
inte ifrågasatt förslag tagit upp sjömännen som en egen grupp.

Informationsverksamheten för sjöfolket vad avser idrott, studie- och
kulturverksamhet sköts i de nordiska länderna av bl. a. sjömansservice-
byråerna.

Refererande till ovanstående föreslår vi att de nordiska sjömännen
tas i beaktande vid behandlingen i Nordiska rådet av en samnordisk
produktion och distribution av videokassetter.

Helsingfors den 1 augusti 1979

Suomen merimies-unioni — Finlands sjömans-union r.y.

Reijo Anttila
Ordförande

Robert Herdin
Sekreterare

Oy Mainos-TV-reklam Ab¹:

Förslagsställarna har i princip dragit den riktiga slutsatsen, då de fast-
ställer, att videokassetternas utnyttjande först är påbörjat. Spridningen
av TV-programmen på kassetter är ett enkelt och effektivt sätt att betjä-
na olika språkliga minoriteter. Referat eller text på ett främmande språk
kan vid behov lätt tilläggas till programmen.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Den planerade produktionen förutsätter givetvis, att ett förnuftigt och fördelaktigt avtal kan träffas om de ersättningar för framförandet som skall betalas för kassettspridningen åt de personer som medverkar i programmen. Ifall de för programförsäljning inom Norden gällande tariffrerna tillämpades, skulle verksamheten inte bli ekonomiskt lönande. Intresseorganisationernas ståndpunkt inom branschen borde utredas. Naturligtvis skulle saken också kunna ordnas på lagstiftningsväg.

För att producera program speciellt för några små språkgrupper behövs det redaktörer som är experter i ifrågavarande språk. För Finlands del torde närmast utlandsfinnarna och samerna komma i fråga.

Skulle man påbörja utredningsarbetet rörande ovannämnda samarbete i någon arbetsgrupp eller annat organ, står expertisen inom vårt bolag till förfogande.

Helsingfors den 9 augusti 1979

Oy Mainos-TV-reklam Ab

Pentti Hanski

Ilkka Jalamo

Samverkande bildningsorganisationerna:

Samverkande bildningsorganisationerna anser förslaget om produktion och distribution av videokassetter nyttigt och värt att utredas. Bildningsorganisationerna konstaterar dock, att användningen av videokassetter i vuxenutbildningen på grund av kostnadsskäl tills vidare är mycket begränsad. Då produktionen och distributionen planeras bör man i första hand utreda möjligheterna att sänka eller subventionera kostnaderna sålunda, att man inom de olika vuxenutbildningsområdena har jämbördiga möjligheter att utnyttja denna service. Bildningsorganisationerna understryker även, att Finland på grund av det finska språket befinner sig i särställning i utbytet av nordiska problem. En grundlig utredning av kostnadsfrågorna är nödvändig för att trygga de finskspråkiga programmen en jämbördig ställning i utbytet.

Samverkande bildningsorganisationerna inklusive medlemsorganisationer har deltagit och deltar i samarbetet för att utveckla sverigefinländarnas vuxenutbildningsservice och producera studiematerial. Användningen av videokassetter för utbildningsändamål skulle enligt bildningsorganisationerna väsentligt förbättra minoritetsgruppernas möjligheter att erhålla utbildningsservice på sitt eget modersmål. Samverkande bildningsorganisationerna ger uttryckligen sitt stöd åt förslaget att utveckla den nordiska produktionen av videokassetter för minoritetsgruppernas utbildning och kulturverksamhet.

Bildningsorganisationerna har med stöd av en kartläggning från hösten 1978 redan i flera sammanhang fäst uppmärksamhet vid det bristande utbudet av AV-material inom vissa vuxenutbildningsområden. Med stöd av den på bildningsorganisationernas uppdrag verkställda kartläggningen råder enligt medlemsorganisationerna den största bristen på AV-material inom de områden som hänför sig till inläringens psykologi, fostran till internationalism, ekologi och arbetslivet. Bildningsorganisationerna har satt sig in i grannländernas filmer och videokassetprogram, som behandlar dessa områden, och har funnit att dessa är användbara också i vårt land. Bildningsorganisationerna föreslår åtgärder för att underlätta det allmänna nordiska utbytet av AV-material t. ex. genom att ändra tullbestämmelserna eller sänka postomkostnaderna. Frågorna rörande upphovsrätt bör också lösas på ett för bägge parter tillfredsställande sätt.

Helsingfors den 13 juni 1979

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö

Samverkande bildningsorganisationerna r. y.

Timo Toiviainen
Ordförande

Helena Kekkonen
Generalsekreterare

I s l a n d

Islands Forfatterforbund:

Islands Forfatterforbund stiller sig positivt til forslaget og vil fremfor alt understrege værdien af dets betydning for mindre sprogområder og kulturenheder.

Reykjavík, den 28. august 1979

Islands Forfatterforbund

Njörður P. Njarðvík

Filmproducenternes forening:

Filmproducenternes forening mener at dette spørgsmål er af stor og vigtig betydning. Med godt resultat kunne man gennem produktion og distribution af videokassetter på nordisk basis væsentligt forøge anvendelsen af det film- og televisionmateriale der allerede foreligger og lægge en basis for produktion af sådant materiale der særlig er påtænkt for dette brug. Foreningen har ikke haft lejlighed til at undersøge spørgsmålet grundigt men vil henlede opmærksomheden på følgende muligheder:

1. Man kunne anvende offentlige biblioteker som udlåningsformidling af kassetter så at enkelte personer, foreninger, lærere, kunstnere og andre kunne leje kassetter til en rimelig pris.

2. Man kunne på offentlig basis eller i samarbejde med filmproducenter på hvert sted oprette atelierer for videokassetter, hvor foreninger, grupper, lærere, kunstnere og andre med faglig assistance havde mulighed for at producere materiale for undervisning eller anden anvendelse. Sådanne atelierer ville åbne uanede muligheder for produktion af undervisningsmateriale for skoler, kunstorientering, for offentlig og almen informationsvirksomhed og desuden give almenheden mulighed til selvstændig skabelse gennem dette medium.

3. For at gøre det muligt for almenheden at anvende denne teknik er det nødvendigt at se på gengivere og videokassetter som et ligeså selvfølgeligt kulturmateriale som bøger og tilpasse skatteansættelse og importafgifter derefter.

4. Man bør forhandle med ophavsrettens ejere (filmproducenter) om en sådan distribution for at sikre at de får et rimeligt vederlag for denne anvendelse.

Reykjavík den 16. november 1979

På Filmproducenternes forenings vegne

Þorsteinn Jónsson

STEF — Selskab til forvaltning af internationale komponistrettigheder i Island:

STEF støtter denne rekommandation på den betingelse, at ophavsrettigheder og de udøvende kunstners rettigheder på alle måder respekteres hvad angår den mangfoldiggørelse og distribution af kopier som rekommandationen forudsætter og at dette sker i fuldt samråd med foreninger der forvalter ophavsret.

Reykjavík, den 16. november 1979

STEF

Sigurður Reynir Pétursson

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Uttalelser departementet har innhentet fra Norsk musikerforbund, TONO og Norsk skuespillerforbund ligger ved (*se nedan*).

Departementet finner det vanskelig å ta standpunkt til realiteten i medlemsforslaget før de nasjonale utredninger på dette område er kommet lenger. Man har i dag for dårlig grunnlag for å vurdere bl. a. de opphavsrettslige spørsmål som er knyttet til produksjon/distribusjon av videokassetter.

Både kulturpolitisk og rettslig synes det naturlig å se forslaget bl. a. i sammenheng med NORDSAT-utredningen, som berører samme type problemer.

I mellomtiden kan det være nyttig om Nordisk ministerråd tar initiativ til å etablere kontakter mellom nordiske institusjoner og organisasjoner som arbeider med video, i Norge f. eks. Statens filmsentral, Norsk fjernundervisning og Norsk rikskringkasting, for informasjonsutveksling og mulig praktisk samarbeid innenfor gjeldende rett.

Oslo, 24. september 1979

Etter fullmakt
Olav Nyhamar

Tomas Øvergaard

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund sier seg enig i at et nordisk samarbeide om produksjon og distribusjon av videokassetter trolig vil kunne løse mange problem i forbindelse med informasjonsformidling.

Ikke minst vil det ha betydning for undervisningen av innvandrene om skoleverket kunne benytte seg av egnede videokassetter.

Små fremmedspråklige grupper vil også lettere kunne tilegne seg nasjonale programmer ved innspilling av videokassetter på eget språk.

Sentralforbundet er derfor positivt instilt til et forslag om nordisk samarbeid i forbindelse med produksjon og distribuering av videokassetter.

Oslo, 12. juni 1979

Kjell T. Evers

Lars-Jonas Nygaard

Norske kommuners sentralforbunds foreløbige uttalelse har vært forelagt forbundets *Skoleutvalg* som har sluttet seg til uttalelsen med tilføyelse om at det bør vurderes om det er behov for bredere internasjonal kontakt når det gjelder produksjon og distribusjon av videokassetter.

Oslo, 16. oktober 1979

Arne Rødskog

Torbjørn Iveland

Norsk rikskringkasting:

Produksjon og distribusjon av videokassetter har hittil ikke fått noe stort omfang i Norge.

Når det gjelder bruk av fjernsynsprogram til dette formål blir det på grunnlag av avtaler med organisasjoner av utøvende kunstnere og opphavsmenn distribuert videokassetter med 6 timer fjernsynsprogram pr. uke til handelsflåten. I henhold til lov av 10.6.1977 kan ansatte i Norsk rikskringkasting ikke motsette seg at det gjøres opptak av program hvor de har medvirket til bruk på norske skip.

Det arbeides med en begrenset videogramtjeneste også for boreplattformer i Nordsjøen.

Skoler og opptakssentraler fremstiller i henhold til lov om opphavsrett, § 16, med forskrifter av 23.12.1977 videoopptak av offentliggjort skolekastingprogram til bruk i undervisningen.

De opphavsrettslige spørsmål som reiser seg i forbindelse med produksjon og distribusjon av videokassetter drøftes for tiden i forbindelse med den forestående revisjon av de nordiske opphavsrettslovene. Utredningsarbeid om opphavsrettslovgivningen er i gang i nasjonale utvalg i alle de nordiske land. Det norske utvalget har nedsatt en egen gruppe til å arbeide med videogramspørsmål. Formennene i de nasjonale utvalg har fellesmøter hvor de drøfter opphavsrettslige spørsmål med tanke på å oppnå nordisk rettsenhet — et siktemål som er understreket i utvalgenes mandat.

Norsk rikskringkasting vil anta at forslaget om nordisk samarbeid vedrørende produksjon og distribusjon av videokassetter ikke bør realitetsbehandles før de opphavsrettslige spørsmål i forbindelse med videogramproduksjon er lovregulert.

Oslo, 24. juli 1979

Torolf Elster

Ruth Hillestad

Norsk kulturråd:

Norsk kulturråd støtter forslaget om at Nordisk ministerråd utvikler et nordisk samarbeid om produksjon og distribusjon av videokassetter med sikte på å forbedre den nordiske informasjonsformidling. Rådet forutsetter at grunnlaget for utviklingsarbeidet blir tilpasset den nasjonale politikk på dette området, særlig når det gjelder opphavsretten, i de enkelte nordiske land.

Vi viser i denne forbindelse til at det norske Kirke- og undervisningsdepartementet har nedsatt et utvalg som for tiden arbeider med massemediaspørsmål.

Oslo, 29. august 1979

Åsmund Oftedal

Samnemnda for studiearbeid:

Samnemnda for studiearbeid ser positivt på nordisk samarbeid om produksjon og distribusjon av videokassetter. Utformingen av medlemsforslaget er for lite utfyllende til at vi kan foreta en detaljert vurdering. Vi forutsetter derfor at saken blir nærmere utredet, og at høringsinstansene får saken til grundigere vurdering før det endelige opplegg blir fastlagt.

Oslo, 18. juni 1979

Samnemnda for studiearbeid

Ole Ormseth
Generalsekretær

Petra Slettevold

Den norske forleggerforening:

Fra Den norske bokhandlerforening har vi fått oversendt kopi av ekspedisjon datert 6. juni d. å. om ovennevnte medlemsforslag. I det fremsatte medlemsforslag blir det foreslått at det nordiske ministerråd anbefales å begynne utvikling av et mangesidig nordisk samarbeid om produksjon og distribusjon av videokassetter for å forbedre den nordiske informasjonsformidling, spesielt for små språkgrupper.

Forslaget er blitt behandlet av vår forenings styre som vil støtte tanken om økt nordisk samarbeid på dette område. Vi vil imidlertid ikke unnlate å peke på at det mellom bokforlagene i de nordiske land i en årrekke har vært og fortsatt er et godt samarbeid når det gjelder utgivelser/produksjon og distribusjon, herunder også videokassetter. Vi vil tro at vår bransje vil kunne gi verdifulle bidrag til et nordisk samarbeid også i

et eventuelt utredningsarbeid under Nordisk Råd, og vil anbefale at man kommer tilbake til dette når det blir aktuelt.

Oslo, 20. august 1979

Tor Solumsmoen

Den norske forfatterforening:

Styret kan ikke uten videre gi forslaget sin tilslutning, men ser gjerne at spørsmålet blir utredet.

Styret vil peke på faren for at det nordiske skal komme til å overskygge det nasjonale og mener derfor at et eventuelt samarbeid må føre til utvidet produksjon, slik at det fellesnordiske ikke blir en erstatning for nasjonalt produsert materiale.

Dersom saken kan løses på en måte som gagner de enkelte kulturer og deres egenart, ser styret de positive sider ved et slikt tiltak.

Det må være en forutsetning at opphavsrettsproblemene blir løst på en tilfredsstillende måte.

Oslo, 9. oktober 1979

Camilla Carlson
Formann

Norsk musikerforbund:

— — — kan vi meddele at det medfølgende medlemsforslag i Nordisk Råd om nordisk samarbeid om produksjon og distribusjon av videokassetter, er for lite presist til at Norsk Musikerforbund kan fremsette noen konkrete merknader til det.

Norsk musikerforbund vil imidlertid ikke unnlate å gjøre oppmerksom på at enhver produksjon av videokassetter, som tar sikte på en allminnelig distribusjon, bør bygge på direkte medvirkning av utøvende kunstnere for såvidt det gjelder videokassetter med et kunstnerisk innhold. Det kan ikke godtas at utøvende kunstnerses programmedvirkning i fjernsyn eller radio, eller på film eller grammofonplater, skal utnyttes sekundært til produksjon av videokassetter.

Under enhver omstendighet må sekundær utnyttelse av utøvende kunstnerses prestasjoner forutsette et skikkelig økonomisk vederlag som må fastsettes etter forhandlinger.

Oslo, 24. juli 1979

Norsk musikerforbund

Sigurd Lønseth
Formann

Norsk komponistforening:

Styret fant å kunne gi sin tilslutning til de synspunkter som kommer til uttrykk i brev av 9. juli d.å. fra administrerende direktør Gorm Bækkelund i TONO (*se nedan*), og ber om at de opphavsrettslige problemer blir avklaret før forslaget blir konkret behandlet.

Oslo, 28. september 1979

Norsk komponistforening

Kåre Kolberg
Formann

TONO:

På vegne av de rettsinnehavere til musikkverk som TONO representerer i Norge vil en i prinsippet selvsagt stille seg positivt til et nordisk samarbeid angående produksjon og distribusjon av videokassetter. Det fremsatte medlemsforslag synes imidlertid helt å ha oversett de rent opphavsrettslige problemer som er forbundet med produksjon og distribusjon av videokassetter og som i øyeblikket er gjenstand for inngående behandling på nasjonalt plan i de nordiske land, særlig i de nasjonale utvalg for revisjon av opphavsrettslovgivningen.

Som en foreløbig merknad vil TONO av denne grunn gi uttrykk for at et slikt forslag ikke bør komme til konkret behandling før de ovenfor nevnte spørsmål er avklaret.

Oslo, 9. juli 1979

Gorm Bækkelund
Adm. direktør

Norsk skuespillerforbund:

Norsk skuespillerforbund mener det er positivt at man kan tenke seg å satse på et nordisk samarbeid angående produksjon og distribusjon av videokassetter til informasjonsformidling allerede på dette tidspunkt, før utviklingen på videokassettområdet eksploderer for alvor i Norden, fordi det vil forutsette et ens regelverk for produksjon og distribusjon av slike kassetter i alle de nordiske land.

Imidlertid stiller vi oss avvisende til at man vil gå inn på å utvikle et slikt samarbeid på dette området før man har etablert endog et nasjonalt regelverk for video, som kan gi alle rettighetshavere den nødvendige beskyttelse. Vi viser til uttalelser som er fremkommet i for-

bindelse med arbeidet med NORDSAT-utredningen, at man vil avvente en beslutning om NORDSAT-prosjektet før man eventuelt satses på å komme frem til et regelverk for video. Arbeidet med et nasjonalt regelverk for video er i gang, men er ennå ikke kommet så langt at der ligger noe utkast til slikt regelverk på bordet. At det er høyst påkrevet med et slikt regelverk i den aller nærmeste fremtid, er det imidlertid ingen tvil om.

Vi vil gjøre oppmerksom på at også hva angår video-kassetter til informasjonsformidling kan våre medlemmer og mange andre rettighetshavere ha forskjellige interesser de ønsker å beskytte, bl. a. medvirker våre medlemmer i mange tilfeller som speakere i slike programmer det her kan bli tale om.

Som prinsipp vil Norsk skuespillerforbund hevde at i første omgang må våre rettigheter sikres med et regelverk vi finner tjenlig, deretter kan vi diskutere utviklingen av et samarbeid på nordisk plan.

Oslo, 14. september 1979

Iflg. fullmakt

Norsk skuespillerforbund

Kari Forsberg

S v e r i g e

Handikappinstituttet¹:

Handikappinstituttet finner, i likhet med Nordiska rådet, det ønskværdig at Nordiska ministerrådet utvekkler ett mångsidigt nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter för att förbättra den nordiska informationsförmedlingen, i synnerhet för små språkgrupper, samt för att utvidga den samhälleliga debatten.

Vidare finner instituttet det angeläget, i enlighet med Nordiska rådets rekommendation, att Nordiska ministerrådet tillsätter ett gemensamt nordiskt organ med uppdrag att följa och samordna utveckling och användning av berörda mediatekniska lösningar. Gemensam utvärdering, samordning och utveckling är erforderlig då ny teknologi fortlöpande kommer att förändra informations- och kulturutbud. Angeläget är att olika system genom tekniska anpassningsprocesser göres kompatibla.

¹ Yttrandet avser både A 552/k: Medlemsförslag om nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter och A 563/k: Medlemsförslag om nordiskt samarbete inom videogramområdet samt inom tillämpningen av den nya informationsteknologin.

Institutet önskar framhålla att enligt betänkande från Handikapputredningen: Kultur åt alla SOU 1976: 20 "skall handikappade ha tillgång till samma kultur som andra. Särskilda åtgärder måste därför vidtagas för dem som är utestängda från viss kulturell verksamhet."

Åtgärder har vidtagits för blinda genom talböcker och taltidningar på magnetband. Internationell överenskommelse garanterar portofria Braille-försändelser.

Det är numera allmänt accepterat att döva — speciellt barndomsdöva — bildar en egen språkgrupp vars modersmål är teckenspråket. Svenska är för dem ett andraspråk vilket påpekas i bl. a. SOU 1979: 50 "Huvudmannskapet för specialsolan".

Med de nya tekniska framstegen möjliggöres för döva och hörselskadade att visuellt — bl. a. via teckenspråk — inhämta såväl information, undervisning, allmän kommunikation som kulturutbud för andlig stimulans och därmed bättre anpassning till samhällets krav.

De tekniska och praktiska förutsättningarna att utnyttja teknik i detta avseende beskrives föredömligt i Rapport från Informationsteknologiutredningen SOU 1979: 69: Nya vyer. Datorer och nya massmedier — hot eller löfte? Där framhålles att:

Målet att ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och att främja kontakt mellan människor har betonats starkt i kulturpolitiken. Det bör innebära särskilda insatser för att stödja verksamhet i kollektiva former inom de idéburna folkrörelserna. Därigenom skapas kontakter mellan människor och stimuleras till åsiktsutbyte och debatt.

Med det kulturpolitiska decentraliseringsmålet åsyftas främst en ökad geografisk spridning av kulturinstitutionernas verksamhet och en bredare förankring av beslut och ansvarstagande. Rättviseskäl och kraven på variation och mångsidighet motiverar insatser för dessa syften. Decentralisering i här åsyftad mening kan vara ett verksamt medel att åstadkomma reell jämlikhet i kulturlivet. Verksamheten i organisationerna har redan en stark lokal förankring. Studiecirklar och andra former av lokal kulturverksamhet i föreningsregi bör därför stimuleras.

Kulturpolitiken skall vidare, i syfte att bryta isolering och utestängdhet, utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.

En mycket viktig fråga är upphovsmannarätten, där det uppenbarligen är Sveriges televisions uppgift att med lämpliga program tillgodose hela befolkningens behov. Vissa TV-program kan behöva bearbetas för att passa de handikappade avnämargrupperna. Enklare språk, enkla förklarande kommentarer insprängda i det ursprungliga programmet kan utsändas i kassettform och vara till stor hjälp för exempelvis utvecklingsstörda, döva och hörselskadade.

Upphovsmannarätten är här ett hinder, som på ett för alla parter tillfredsställande sätt måste lösas.

I detta sammanhang bör även nämnas den av de döva bedrivna produktionen av TV-program i egen studio vid folkhögskolan i Leksand.

I Danmark finns sedan flera år en utbyggd verksamhet med produktion och distribution av videoprogram för döva.

Döva har, främst via sina organisationer, ett intensivt nordiskt samarbete. Teckenspråket ger goda möjligheter till sådant samarbete och nära kontakt.

Handikappinstitutet finner den aktualiserade nordiska samarbetstanken på detta område synnerligen viktig för ett förverkligande av de kulturpolitiska målsättningarna och biträder Nordiska rådets rekommendationer.

Bromma den 20 december 1976

Sven Holmstedt

Handelsflottans kultur- och fritidsråd:

Handelsflottans kultur- och fritidsråds (HKF) organisation för och erfarenheter av produktion och distribution av videogram finns utförligt beskrivna i Videogramutredningens promemoria "Svenska videonät utomlands" (Ds U 1978: 8) s. 15 ff.

Videoservice till de ombordanställda finns i alla de nordiska länderna men för närvarande med olika tekniska system och med skiftande ambitionsnivå.

Tillsammans med sina systerorganisationer i Norge, Danmark och Finland har HKF inlett ett planeringsarbete på tjänstemannanivå i syfte att gemensamt bevaka den tekniska utvecklingen och att få till stånd praktiskt samarbete inom videoområdet.

Det är framför allt på det tekniskt-ekonomiska planet som ett organiserat samarbete i nuläget kan ge praktiskt resultat. Samma videoutrustning och programbärare i alla ländernas handelsflottor skulle ge stora möjligheter till fördelaktiga långtidsavtal med tillverkarna.

Den tekniska utvecklingen har ännu inte kunnat frambringa något system som är självklart mest lämpat för handelsfartygens speciella krav: videospelare okänsliga för vibrationer och med små krav på underhåll, lätta oömma programbärare lämpade för flygpostdistribution.

En betydande del av invånarna i de nordiska länderna kan redan i dag se grannländernas etersända TV-program. Spridning av de nordiska ländernas TV-program i form av videogram i de olika ländernas handelsfartyg borde kunna jämföras med sådana "gränsöverdragningar" och inte vålla några upphovsrättsliga problem av internordisk art.

De vanligaste invandrarspråken i Sverige — finska, spanska, serbokroatiska, tyska, polska — är också väl representerade till sjöss. Ett speciellt samband finns dessutom mellan den finska och den svenska handelsflottan. Å ena sidan är svenska ett vanligt språk på en stor del av

den finska (åländska) handelsflottan. Å andra sidan har en stor del av de finländska medborgarna som tjänstgör i svenska handelsflottan svenska som modersmål. Att det finns en stor del invandrare från Finland som har svenska som modersmål är ett faktum som först nyligen uppmärksammats av svenska myndigheter.

Det finns sålunda stort behov av svenskspråkiga TV-program i finska handelsflottan och av finskspråkiga TV-program i svenska handelsflottan. Övriga språkgrupper är också intresserade av program på sitt eget språk även om många av dem har liten anknytning till Sverige; de är bosatta i hemlandet.

Frågan om nordiskt samarbete inom videoområdet i stort är synnerligen angelägen. HKF tillstyrker därför medlemsförslagets rekommendation att snarast börja utveckla ett mångsidigt nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter. Handelsflottornas speciella förhållanden, erfarenheter och behov borde emellertid kunna möjliggöra en särlösning utan dröjsmål så att de ombordanställda i detta avseende får tillgång till någorlunda samma informationsutbud som andra yrkeskategorier.

Stockholm den 28 augusti 1979

Göran Borggård

Torbjörn Lörstad

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Med hänsyn till den snabba tekniska utveckling som sker på videogramområdet är det angeläget att ett nordiskt samarbete i första hand inriktas på att finna gemensamma lösningar i fråga om teknisk standard och system för produktion och distribution av videokassetter. Det skulle ge goda grundförutsättningar för den informationsförmedling, debatt m. m. som medlemsförslaget åsyftar. UHÄ vill särskilt framhålla den stora betydelse videokassetter kan ha för undervisning på olika nivåer.

Stockholm den 15 augusti 1979

På UHÄ:s vägnar

Benny Jonsson

Magnus Broklev

Skolöverstyrelsen:

Medlemsförslaget behandlar ett viktigt område för nordiskt samarbete, men det innehåller inte någon analys av förutsättningar eller några lösningar.

Skolöverstyrelsen anser det därför viktigt att möjligheter till samnordiska insatser beaktas i pågående videogramutredningar i Norden framför allt med tanke på de vinster ett samarbete kan innebära för små målgrupper som t. ex. invandrare och handikappade.

Skolöverstyrelsen återkommer utförligare i denna fråga i anslutning till remissbehandlingen av videogramutredningens betänkande.

Stockholm den 3 juli 1979

På skolöverstyrelsens vägnar

Bengt Dahlbom

Per Striby

Kulturrådet:

I medlemsförslaget anges att ett nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter skulle kunna lösa många problem rörande informationsförmedlingen. Invandrarundervisning och invandrarnas allmänna kulturservice skulle t. ex. få ett mångsidigt stöd och det skulle vara möjligt att förmedla TV-program på eget språk även till små grupper. Kulturrådet delar den uppfattningen.

Kulturrådet vill samtidigt erinra om att frågor om standardiseringen på videoområdet och de upphovsrättsliga frågorna ännu inte är lösta.

Tankegångarna i medlemsförslaget bör först och främst tas upp i de utredningar som görs på nationellt plan. En videopolitik i det enskilda landet och lösningar av tekniska och juridiska problem som beaktar möjligheterna till nordiskt samarbete är en förutsättning för att samarbetet skall kunna bli permanent och av någon omfattning. För svenskt vidkommande utgår kulturrådet från att medlemsförslaget beaktas i det pågående arbetet inom videogramutredningen.

Medlemsförslaget har som framgår beröringspunkter med frågan om en nordisk radio- och TV-satellit. Kulturrådet har i sitt remissvar över Nordisk radio och television via satellit (*NU A 1977: 7*) tagit upp frågan om de kulturpolitiska målen kan främjas genom andra, mindre kostnadskrävande åtgärder än genom en satellit. Kulturrådets slutsats blev att för närvarande förefaller kostnaderna för satelliten inte kulturpolitiskt motiverade. Nu pågår den fortsatta nordiska utredningen av satellitfrågan. Det föreliggande medlemsförslaget bör ses i det sammanhanget. Förslaget visar några alternativa åtgärder. Skulle de nordiska länderna komma att besluta om att sända upp en satellit blir emellertid videosamarbetet ändå inte ointressant. Satelliten kommer knappast att kunna täcka alla de behov som videosamarbetet kan tillgodose. Där emot kan videosamarbetet möjligen få en något annan inriktning och utformning om satellitprojektet också realiserar.

Kulturrådet förordar därför att medlemsförslaget utreds något närmare i fråga om omfattning, inriktning, former och kostnader för det föreslagna samarbetet. Utredningen bör föreligga i god tid före beslutet om nordisk radio- och TV-satellit för att belysa de alternativa och kompletterande insatser som ett samarbete angående produktion och distribution av videokassetter innebär.

Stockholm den 16 augusti 1979

Anders Clason

Hans Johansson

Statens invandrarverk:

I prop. 1971: 56 angående förbättrad samhällsinformation slås fast att alla berörda medborgare skall ges information som är differencierad med hänsyn till medborgarnas olika förutsättningar att tillgodogöra sig informationen.

Video erbjuder ett billigt och funktionsdugligt alternativ för de minoritetsgrupper som inte kan få information genom Sveriges Television, och ett viktigt komplement för de språkgrupper som får sådan information.

Vi delar förslagsställarnas uppfattning att invandrarundervisningen och invandrarnas allmänna kulturservice skulle få mångsidigt stöd om allmänna bildningsinstitutioner utnyttjade videokassetter. Det är också riktigt att man skulle kunna förmedla TV-program på eget språk — något som stämmer väl med valfrihetsmålet i svensk invandrapolitik — till små grupper genom att spela in de viktigaste nationella programmen och förmedla dem genom t. ex. biblioteken och skolorna. I detta sammanhang måste man dock uppmärksamma de ofta svåra upphovsrättsliga frågorna.

Invandrarverket har under 1979 gett projektbidrag för import av videoprogram till Portugisers förening i Malmö, för vidare distribution till samtliga portugisiska föreningar i landet. Vidare har SIV stött Örebro kommun i dess försöksverksamhet med video i samband med invandrarinformation inför valet 1979.

Det är rimligt att anta att sådan och liknande verksamhet kommer att utvecklas i takt med att video blir mera allmänt förekommande i Sverige — och i det övriga Norden. Den innebär dels ett viktigt alternativ vid samhällsinformation till små och eftersatta grupper, dels en möjlighet för dessa grupper att hålla kontakten med kulturen i sina hemländer.

Att utveckla ett nordiskt samarbete beträffande produktion och distri-

bution av videokassetter torde innebära möjligheter till besparing och förhoppningsvis även en effektivisering av denna verksamhet.

Invandrarverket stöder därför förslaget.

Norrköping den 13 augusti 1979

Kjell Öberg

Karin Holmström

Videogramutredningen:

Den svenska videogramutredningen, tillsatt 1977, har enligt sina direktiv i uppgift att göra "en samlad prövning . . . beträffande statens insatser på videogramområdet". I vårt arbete har vi sökt se videogramfrågorna inte enbart ur svensk synvinkel utan också ur nordiskt perspektiv. Vi har därför tagit initiativ till en överläggning med företrädare för utredningar och myndigheter i de olika nordiska länderna och med nordiska kultursekretariatet. Därutöver har vi sammanträffat med det norska massmedieutvalget. Vi har för avsikt att också i fortsättningen vidareutveckla och fördjupa de nordiska kontakterna.

Enligt våra direktiv bör vi "också belysa möjligheterna att åstadkomma en önskvärd teknisk standardisering. Konsekvenserna från konsumentensynpunkt av olika tekniska system bör analyseras ingående". I dag finns det fem—sex olika, icke kompatibla videosystem som utnyttjas av myndigheter, institutioner, organisationer, företag och enskilda i de nordiska länderna. Inom en nära framtid kommer ett antal nya, mer utvecklade videosystem att introduceras på marknaden. Vi har därför till utbildningsdepartementet anmält att vi under budgetåret 1979/80 önskar medel till en teknisk granskning och jämförande värdering av olika videosystem. Självfallet måste härvid också hänsyn tas till tillgång till och kostnader för service samt till hur länge de olika systemen beräknas finnas i produktion. Det vore av utomordentligt stort värde om denna undersökning kunde genomföras i samråd med organ i de övriga nordiska länderna, bl. a. med hänsyn till de stora kostnader som sannolikt är förbunda med den. Resultaten skulle kunna bidra till att ge underlag för beslut om en gemensam standard på videoområdet inom den offentliga sektorn i de nordiska länderna. De skulle vidare kunna tjäna som vägledning för enskilda konsumenter vid deras val av videoutrustning.

Vi har också uppmärksammat videons möjligheter som informations- och kulturmedium för invandrare och har medverkat till att initiera ett europeiskt forskningsprojekt om "Video and Migrants" i samarbete med the European Centre for Social Welfare Research and Training i Wien.

Vi delar förslagsställarnas uppfattning att det är angeläget att ett nordiskt samarbete på videogramområdet utvecklas. Vi vill dock framhålla att medlemsförslaget berör blott en del av videoteknikens möjligheter och förutsättningar och att de aktualiserade frågeställningarna bör ses i ett större sammanhang. Genom att tekniken gör det möjligt att i stor omfattning distribuera film, TV-program och originalproduktioner för video som videogram skapar den vidgade möjligheter att utveckla kulturutbytet och fördjupa förståelsen mellan folken i de nordiska länderna. Vi håller nu på att utforma förslag till ett system för distribution av ljud- och bildprogram i videogramform till allmänheten, vari folkbiblioteken ges en central funktion. Det vore av stort värde om en samordning de nordiska länderna emellan kunde ske när det gäller planeringen på detta område. Genomförandet därav förutsätter dock bl. a. att de upphovsrättsliga frågorna kan lösas.

Stockholm den 14 augusti 1979

För videogramutredningen

Per Olof Sundman
Ordförande

Stig Svärd
Sekreterare

Sveriges allmänna biblioteksörening, SAB:

Det finns anledning ställa sig mycket positiv till förslaget som väl stämmer överens med den svenska videogramutredningens intentioner i fråga om service till svenskar utomlands och till invandrare. Bibliotekens roll bör vara betydelsefull i de här sammanhangen.

För att biblioteken skall kunna spela en viktig roll i distributionsledet fordras emellertid att man löst vissa praktiska problem och att upphovsrättsliga frågor såväl som tullfrihetsfrågor klarlagts.

Bibliotekens roll i sammanhanget bör vidare vara klart definierad så att det inte råder någon tvekan om vilka åtaganden man kan förvänta sig från biblioteken.

Representanter från de nordiska bibliotekscentralerna, från videogramutredningarna och från bibliotekariekårerna i de nordiska länderna bör få tillfälle utforma förslag till en praktisk lösning på både informations- och distributionsproblemen.

Vad slutligen gäller produktionssidan är det av yttersta vikt att det inte enbart är de små språkområdena som får prioritet i detta sammanhang utan också t. ex. de stora invandrargrupper av finsktalande som

finns i Sverige. Dessa skulle på detta sätt via folkbiblioteken kunna få informationsbehoven bättre tillgodosedda.

Lund den 13 augusti 1979

För Sveriges allmänna biblioteks-förening

Jan Nyberg
Kanslichef

Svenska kommunförbundet:

Kommunerna och det kommunalt stödda föreningslivet har behov av inspelade TV-program från de övriga nordiska länderna, i första hand för utbildnings- och kulturändamål. Inte minst skulle program avsedda för invandrarna fylla ett viktigt behov.

Styrelsen är emellertid medveten om de svårigheter som hittills kraftigt begränsat den icke eterburna distributionen av film och videogram inom respektive nordiskt land. Här kan nämnas den olösta frågan om upphovsrättsliga ersättningar och, för videogrammens vidkommande, bristen på teknisk standardisering.

Mot bakgrund av att någon gemensam nordisk produktion och distribution av 16 eller 35 mm film inte existerar torde det kunna sättas ifråga om det föreligger förutsättningar för en nordisk videokassettproduktion och -distribution.

I ett kort tidsperspektiv torde det mest angelägna behovet vara att de nationella radiobolagens program görs tillgängliga för distribution i det egna landet i film eller videokassettform. Då skulle exempelvis de i svensk television utsända finskspråkiga programmen bli tillgängliga för kommunala organ och finska föreningar. Först sedan detta skett torde det vara realistiskt att tänka sig en mera utbyggd distribution av program över gränserna i Norden.

Trots bristen på teknisk standardisering finns idag viss distribution av videokassetter över det kommunalt uppbyggda systemet av AV-centraler/läromedelscentraler. Det finns således — för Sveriges del — en fungerande organisation för distribution av videokassetter.

De i förslaget behandlade frågorna bör enligt styrelsens mening ägnas fortsatt uppmärksamhet i det nordiska samarbetet. Underlag för konkreta åtgärder synes dock inte nu föreligga.

Reservation anfördes av m-ledamöterna enligt *Bihang*.

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Åke Sundberg

BIHANG

Reservation

av *Lennart Blom, Ake Norling och Jonas Wallin, samtliga m*

Vi anser att sista meningen i fjärde stycket bort ersättas med följande.

Det bästa sättet att sprida program över gränserna i Norden är dock att snarast genomföra NORDSAT-projektet.

Sveriges radio AB:

Sveriges radio definierar videogramdistribution som en naturlig förlängning av den ordinarie programverksamheten. Denna inrymmer sedan länge ett utbyte av program med övriga nordiska rundradioföretag. Utan tvivel kan videokassetter spela en viss roll för detta programmässiga samarbete. En förutsättning är dock, att vi på nationell basis kan komma till en uppgörelse i upphovsrättsfrågan.

Stockholm den 9 augusti 1979

Sveriges radio AB

Örjan Wallqvist

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS):

Frågan om produktion och distribution av videokassetter torde vara högaktuell i samtliga nordiska länder. I Sverige har en särskild videogramutredning fått uppdrag att kartlägga problemen och avge förslag. Ett sådant har avgivits hösten 1978 berörande spridning till utlandssvenskar av Sveriges radios TV-program i form av videogram.

KLYS delar förslagsställarnas uppfattning att ett nordiskt samarbete om produktion och distribution av videogram skulle kunna lösa många nordiska problem rörande informationsförmedlingen. Denna fråga är emellertid av större omfattning än som framgår av förslaget. I sak får den anses ingå i den problematik som nu debatteras i anslutning till NORDSAT-projektet. Som bekant har flertalet nordiska kulturarbetare å ena sidan understrukt värdet och behovet av ett ökat nordiskt kulturutbyte och å andra sidan av kulturpolitiska och ekonomiska skäl ställt sig kritiska till förslaget att sprida de nordiska TV-programmen via en gemensam satellit. Om huvudsyftet med NORDSAT-projektet skall vara att till grannländerna sprida respektive lands inhemska produktion, kan

uppenbarligen en distribution via videogram utgöra ett praktiskt och vida billigare alternativ till satelliten. Det är därför angeläget att förslaget snarast föranleder utredning, så att detta alternativ kan direkt jämföras med NORDSAT-projektet och inte bara bli ett förstadium till satelliten.

Med stöd av det anförda får KLYS således instämma i förslaget.

Stockholm den 27 juni 1979

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd

Jan Gehlin
Ordförande

Maud Brändström
Sekreterare

Svenska bokhandlareföreningen:

Föreningen har med intresse tagit del av förslaget och anser att allt som göres för att förbättra den nordiska informationsförmedlingen och för att överbygga eventuella språkbarriärer mellan de nordiska länderna är mycket värdefullt och kan främja läsintresset.

Vi ser också bokhandeln som en av de naturliga distributionskanalerna för videokassetter. Föreningen anser dock inte att det är lämpligt att centralisera produktion och distribution av videokassetter till Nordvisionen. Möjlighet bör finnas för ett flertal producenter och distributörer att kunna verka på marknaden.

Föreningen ställer sig också frågande till förslaget att använda videokassetter som medium för samhällelig debatt genom att erbjuda opinionsgrupper möjlighet till egen produktion och distribution av program. Av förslaget framgår ej hur denna verksamhet skall finansieras. De idag existerande massmediaformerna torde utgöra tillräckliga möjligheter för samhällelig debatt.

Svenska bokhandlareföreningen är dock, som ovan framhållits, positiv till den del av förslaget som avser förbättringar av den nordiska informationsförmedlingen. Vi anser att videokassetter erbjuder mycket intressanta utvecklingsperspektiv inom detta område.

Stockholm den 13 augusti 1979

Svenska bokhandlareföreningen

Sektion inom Bopako

Per Nordenson

Sveriges radio-koncernens SIF-klubb:

SIF-klubben organiserar fast anställda upphovsmän vid Sveriges radio-koncernen. I den mån rubricerade förslag aktualiserar utnyttjande av Sveriges radio-koncernens program i form av videogram uppkommer frågan hur upphovsrättigheterna skall avlösas.

SIF-klubben vill därvid deklarerera sin beredvillighet att i konstruktiv anda överlägga om den avtalsmässiga regleringen av dessa frågor med den nationella eller nordiska instans som kan komma att erhålla uppdraget att utreda eller genomföra förslaget.

SIF-klubben ställer sig sålunda positiv till principen om att via videogrammen förstärka den internordiska informationen, och ser denna väg som mer fruktbar än Nordsat-projektet.

Genom våra kontakter med de radio-TV-anställdas fackliga organisationer i de övriga nordiska länderna tror vi oss kunna notera att man delar den positiva synen på videogrammens möjligheter att stärka det nordiska samarbetet.

Stockholm den 23 augusti 1979

SIF-klubben vid Sveriges radio-koncernen

Ingemar Schmid
Ordförande

Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige (FRIS):

— — — uttala

- att FRIS i sak stöder rådets rekommendation om nordisk spridning av AV-material liksom även kulturutskottets förslag om gemensam produktion av sådana
- att den föreslagna programtjänsten (för barn, utlandssvenskar o. s. v.) på sidan om vanliga TV-sändningar säkert skulle fylla ett stort ändamål
- att denna programtjänst, såväl i TV som på sidan om, vore synnerligen viktig för kontakterna mellan svenskarna i Finland och finlandssvenskarna i Sverige, bägge geografiskt utspridda *smärre språkgrupper* (300 000 respektive 60 000) i de båda länderna, vilka med radions och televisionens nuvarande spridning och utbud är starkt eftersatta
- att FRIS förväntar sig att det viktiga NORDSAT-projektet så snart som möjligt skall få stöd av Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och statsmakten för att så kunna förverkligas.

Västerås den 3 september 1979

Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige

Tor Fors
Ordförande

Handikappförbundens centralkommitté, HCK:

Det finns ett stort behov av informations- och erfarenhetsutbyte på handikappområdet mellan de nordiska länderna. HCK har under året tagit initiativ till bildandet av en samarbetskommitté mellan HCK och de nordiska ländernas motsvarighet till HCK. En av svårigheterna i ett sådant samarbete ligger i att handikapporganisationerna har otillräckliga resurser för att på ett effektivt sätt utbyta och vidareförmedla erfarenheter och kunskap. Ett samarbete om videokassetter skulle kunna användas som informationslänk mellan och i de nordiska handikapporganisationerna.

HCK stöder medlemsförslaget och vi ställer oss också bakom Sveriges dövas riksförbunds skrivelse som bifogas (*se nedan*).

Stockholm den 14 september 1979

Handikappförbundets centralkommitté

Bengt Lindqvist
Ordförande

Rolf Utberg
Kanslichef

Sveriges dövas riksförbund:

En mycket lämplig form av nordiskt samarbete är att producera videoprogram där bildinformationen är fullständig och systematisk som den var i gamla stumfilmer. Sådan information kan produceras för gemensamt bruk i de nordiska länderna, kanske speciellt som läromedel för döva och behövs givetvis på alla nivåer. Man kan komplettera med information, diskussion och kommentarer på teckenspråk mellan bilderna. Den teckenspråkliga informationen måste vara på respektive lands teckenspråk (och kan alltså inte vara samma). Men man kan göra betydande ekonomiska vinster genom att som grund ha ett verkligt visuellt material som är gemensamt.

Ett läromedel av denna typ, Biet, har producerats och mottagits entusiastiskt av experter på specialundervisning i de nordiska länderna. Sveriges dövas riksförbund anser det mycket angeläget att sådan produktion får ekonomiska resurser att fortsätta.

Stockholm i augusti 1979

Enligt uppdrag
Beata Lundström
Informationssekreterare

Medlemsförslag om samnordisk stadsforskning

(Väckt av Svend Haugaard, Gunnar Richardson, Pär Stenbäck, Erkki Tuomioja och Seppo Westerlund)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO):

NordREFO har till uppgift att initiera och koordinera forskning om regional utveckling och regionalpolitik i de nordiska länderna samt att fungera som kontaktorgan mellan länderna när det gäller utbyte av erfarenhet och forskningsresultat. En av NordREFO's huvuduppgifter är därmed att medverka till att forskningsresultat kommer till användning vid regionalpolitikens utformning och genomförande.

NordREFO's forskningsområden har under åren 1974—78 omfattat bl. a. välfärdsstudier i ett regionalt perspektiv, mål- och målkonfliktproblematik i regionalpolitiken, studier av ortssystemens utveckling i de nordiska länderna samt analyser av de regionalpolitiska medlens effekter. Tätorts-/stadsperspektivet har behandlats bl. a. i ortssystemstudier.

Det har visat sig att administrativa regioner är föga användbara vid studier av städernas utveckling. En analys på basis av tätortsindelning är inte tillfredsställande, speciellt när det gäller nordiska komparativa studier. Tätorterna kan inte betraktas som funktionella enheter och kan således inte särskiljas från sin närmaste omgivning. Urbaniseringens och strukturomvandlingens konsekvenser kommer till uttryck både å ena sidan i tätorterna och å andra sidan inom glesbygden och de avfolkade rurala områdena.

NordREFO har i sina analyser använt regionalindelning som är baserad på arbetskraftens rörlighet, d. v. s. lokala arbetsmarknader (pendlingsregioner). De genomförda studierna (publicerade i NordREFO 1976: 2, 1977: 4 och 1979: 1) omfattar såväl de nordiska ortssystemens faktiska utveckling sedan 1960, en statistisk beskrivning och analys, som spekulationer om utvecklingsutsikter inför framtiden. Med ortssystem avses den helhet som de olika orterna (ortsklasserna) bildar i ett land.

I NÄRP's regi pågår samnordiska studier bl. a. av storstadsproblematiken. Denna studie omfattar en statistisk översikt över orsaker till storstädernas utveckling, tillväxt och tillbakagång. Som målsättning för projektet har NÄRP angett bl. a. följande:

- informationsutbyte om regionalpolitikens betydelse för storstäderna,
- informationsutbyte om den kommunala planeringen och verksamhetspolitiken, och
- förbättring av möjligheterna att göra prognoser rörande storstädernas arbetsplats- och befolkningstillväxt.

Det andra projektet inom ramen för NÄRP's arbete som bör vara av intresse för den aktuella problematiken är det s. k. basprojektet. Detta är ett databasprojekt som kommer att jämföra läns/amts/fylkesplaneringens resultat.

Även andra samnordiska undersökningar tar upp den aktuella problematiken. Sådan är t. ex. projektet Fellesnordisk database for regionale tidsserier som pågår vid Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD) i Bergen. I arbetet med databasen studeras även möjligheter att upprätta en gemensam nordisk databas för större städer. Även på andra håll i Norden har man tagit upp forskning om stadsregionernas utveckling i de nordiska länderna.

NordREFO vill mot denna bakgrund rekommendera att Nordiska ministerrådet i första hand undersöker i vilken utsträckning ovan nämnda avslutade och pågående projekt svarar mot de önskemål som framförs i medlemsförslaget innan slutlig ställning tas till igångsättandet av nya projekt. NordREFO vill emellertid understryka att om Nordiska rådet har för avsikt att avge en rekommendation om samnordisk stadsforskning bör detta grundas på det jämförande underlagsmaterial som redan finns på gemensam nordisk basis. NordREFO ställer sig positivt att medverka när det gäller planering och uppläggning av forsknings- och utredningsarbetet på området.

Stockholm den 16 juli 1979

För Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning

Ingvar Ohlsson
Ordförande

Soili Aintila
Sekreterare

Nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan):

Nordplan stötter sterkt förslaget om en öket innsats på forskningsområdet "stadsforskning". Dog vil en peke på den metodologiske van-

skelighet det vil ligge i å bevege seg fra sammenstillinger av statistisk materiale til å forstå de egentlige *prosesser* og kreftene som påvirker utviklingen. Det må være den *prosessanalytiske angrepsmåte* som bør slå igjennom i nye større forskningsprosjekt.

Dermed er det også antydning en viss tvil med hensyn til å knytte et nytt forskningsarbeid til OECD's utredningsvirksomhet. Snarere bør problem- og programformuleringsfasen knyttes til en selvstendig nordisk jevnførende analyse. Slike nordiske jevnførelser vil etter vår oppfatning gi vesentlig bedre forklaringer ut fra et prosessperspektiv.

Vi gjør samtidig oppmerksom på at nordisk embetsmannakommite for regionalpolitikk allerede er igang med et jevnførende stadsforskningsprosjekt.

Fra Nordplans side er vi positive til å delta i formuleringen av forskningsoppgaven.

Stockholm, 21. september 1979

Per Andersson
Professor, forstander

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Otvivelaktig spelar städerna, och då särskilt storstäderna, en allt större roll för befolkningen i respektive länder. Urbaniseringen tycks fortsätta samtidigt som städerna tenderar att bli allt mer ensidiga när det gäller näringslivsstruktur. Ett antal för storstäderna gemensamma problem skulle kunna räknas upp. NFS betraktar därför förslaget som välbetänkt, men vill lämna ett par synpunkter.

För det första bör ett första steg för en eventuell samnordisk stadsforskning vara att kartlägga redan befintlig forskning om urbana förhållanden över huvud taget i Norden i stället för att starta med en sammanställning om stadsutvecklingens nuläge för OECD:s stadsprojekt.

För det andra bör forskningen framför allt avse storstäderna, i andra hand mindre städer. Storstaden är den plats där de flesta människor har sin livsmiljö.

Stockholm den 10 augusti 1979

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback
Generalsekreterare

Danmark**Miljøministeriet:**

— — — skal miljøministeriet, planstyrelsen, og Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, Nordisk Byggedag, Dansk Byplanlaboratorium, boligministeriet, ministeriet for offentlige arbejder og indenrigsministeriet udtale følgende:

De hørte danske instanser kan i princippet tiltræde forslaget til rekommandation om, at der samarbejdes i nordisk regie om OECD's kommende byprojekt, idet grundlaget for dette samarbejde må søges udført på basis af forprojektet om storbyer i Norden, der er bevilget og iværksat af Nordisk Ministerråd under ledelse af NÅRP.

Karakteren af samarbejdet og dets omfang bør dog først aftales, når resultatet foreligger af ovennævnte forprojekt vedrørende storbyer.

Det pågældende forprojekts resultat og forskningsprogram vil også kunne klarlægge, hvilke bevillinger der er påkrævede for et yderligere nordisk samarbejde.

København, den 13. august 1979

P. m. v.

E. b.

Morten Palle Hansen

Kommunernes Landsforening:

Landsforeningen har fra Planstyrelsen modtaget et udkast til en fælles besvarelse fra de danske myndigheder, der har følgende ordlyd:

”De hørte danske instanser kan i princippet tiltræde forslaget til rekommandation om, at der samarbejdes i nordisk regie om OECD's kommende byprojekt, idet grundlaget for dette samarbejde må søges udført på basis af forprojektet om storbyer i Norden, der er bevilget og iværksat af Nordisk Ministerråd under ledelse af NÅRP.

Karakteren af samarbejdet og dets omfang bør dog først aftales, når resultatet foreligger af ovennævnte forprojekt vedrørende storbyer.

Det pågældende forprojekts resultat og forskningsprogram vil også kunne klarlægge, hvilke bevillinger der er påkrævede for et yderligere nordisk samarbejde.”

Landsforeningen kan for sit vedkommende tiltræde det af Planstyrelsen udarbejdede udkast til fælles besvarelse.

København, den 20. august 1979

Hans Brusgaard

E. Krarup

Dansk Arbejdsgiverforening har i skrivelse den 31 maj 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena, läns-, kommunal- och bostadsförvaltningsavdelningen, hänvisar i skrivelse den 6 augusti 1979 till yttrande av den 17 juli 1979 från ministeriets planläggnings- och byggnadsavdelning (se nedan).

Ministeriet för inrikesärendena, planläggnings- och byggnadsavdelningen:

Många omständigheter, såsom t. ex. ekonomiska tillväxtens avtagande och härav följande behov av att ånyo värdera de disponibla resurserna, de nya energipolitiska målen, den förändrade arbetsfördelningen mellan centralförvaltningens och kommunernas näringsliv och det privata näringslivet i fråga om handhavande av de allmänna uppgifterna samt de på omgivningen uppställda kvalitetsmässigt betonade målen, talar för en vidsträckt utredning om samhällsstrukturen till den del den berör växelverkan och beroendeförhållande mellan den funktionella ekonomin och den fysiska strukturen. Samhällsstrukturen bör härvid granskas som en fungerande helhet samtidigt ur såväl tätorternas som ur till deras influensområde hörande landsbygdsdominerande områdenas synpunkt.

Beredande av och beslutsfattande angående de riksomfattande åtgärdsprogrammen och lagstiftningen som styr samhällsstrukturen liksom förvaltningen och planeringen på kommunal nivå behöver mera känedom än för närvarande om de inre och yttre verkningsfaktorerna vid stadsutveckling.

Delutredningar och undersökningar som beskriver stadsutveckling har i Finland i viss utsträckning gjorts på initiativ av städer, regionplansförbunden, STF, högskolor och den offentliga förvaltningen. De mest omfattande samlade utredningarna har dock varit tämligen få och är redan delvis föråldrade. Av dessa kan nämnas bl. a. Staden -70-undersökningen samt undersökningen av huvudstadsregionens tillväxtfaktorer. Som bäst pågår de nordiska huvudstädernas gemensamma undersökningsprojekt, och det s. k. storstadsprojektet skall just inledas under ledning av Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP).

Inom ramen för OECD håller man på att starta det i initiativet nämnda 3-åriga utredningsarbetet angående stadsangelägenheter. — — — Arbetet görs av en, direkt under OECD-rådet lydande, ad hoc arbetsgrupp som skall bildas. Arbetsgruppen ersätter den under miljökommittén ly-

dande stadsmiljöarbetsgruppen. Planläggnings- och byggnadsavdelningen, som deltagit i stadsmiljöarbetsgruppens arbete, anser det viktigt att Finland i fortsättningen deltar i arbetet som utförs av den ad hoc-grupp som skall bildas. Deltagandet i OECD-projektet förutsätter att man satsar på nödvändiga bakgrundsutredningar om stads- och samhällsutvecklingens aktuella läge samt så vitt möjligt även deltagande i de egentliga undersöknings- och utredningsprojekten. En del av bakgrundsutredningarna kunde tydligen utföras som samnordiskt arbete om projektet kunde startas tillräckligt fort. Likaså skulle det för de nordiska länderna löna sig att sammanslå sina resurser till den del de berör delundersökningar som skall utföras. NÄRP-projektet som just skall startas kan i och för sig tydligen utnyttjas också för OECD-projektets behov, men inom ramen för sitt begränsade program kan det inte ge material som i tillräcklig omfattning utreder bl. a. små och medelstora städers tillstånd och problem.

Det i initiativet avsedda projektet borde komplettera NÄRP-projektet genom att utvidga det till den del det berör bakgrundsutredningarna samt i andra skedet programmera eventuella undersökningsobjekt med beaktande av den erfarenhet man fått av NÄRP-projektet. Överförande av internationell erfarenhet från såväl OECD-nivå som från de nordiska länderna till utredningsarbete på nationell nivå i Finland samt direkt för städernas eget bruk är ett ändamålsenligt och ekonomiskt sätt att använda resurserna.

Planläggnings- och byggnadsavdelningen förordar initiativet och är redo att delta i projektets beredning och styrning inom sitt eget verksamhetsområde, samtidigt som avdelningen konstaterar att också för övrigt är förstärkande av det nordiska samarbetet inom samhällsplaneringens område, också inom ramen för Nordiska rådet, viktigt och önskvärt.

Helsingfors den 17 juli 1979

Olavi Syrjänen
Avdelningschef, överdirektör

Pentti Pantzar
Överarkitekt

Finansministeriet¹:

Finansministeriet konstaterar att Finland i den utsträckning som landet anser behövt deltar i utredningsarbete rörande ifrågasvarande stadsproblem inom det internationella samarbetet som äger rum inom ramen för OECD. Med beaktande av den särskilda karaktären och stor-

¹ Yttrandet översatt från finska.

leksordningen hos stadsproblemen i flertalet av OECD-länderna är det ifrågasatt, om och i vilken utsträckning problemen kan jämföras med de finländska förhållandena och forskningsresultaten nyttiggöras då man löser de finländska städernas problem. Å andra sidan talar just likheten i stadsstrukturen mellan de nordiska länderna för en forskning som den i medlemsförslaget åsyftade. Finansministeriet vill därför inte motsätta sig att sagda forskningsprojekt genomföres i nordiskt samarbete, såvida det på detta sätt genomfört blir ekonomiskt fördelaktigare än det arbete som utföres inom OECD och om det är behövligt med avseende på möjligheterna att nyttiggöra forskningsresultaten. Innan man fattar definitiva beslut om att verkställa ett samnordiskt forskningsprojekt, borde man dock ytterligare omsorgsfullt sätta sig in i målsättningar och metodologi för den stadsforskning som igångsättes inom OECD. Man borde med andra ord sträva till en tillräckligt stor koordinering mellan forskningsprojekten. Därigenom skulle man även tydligare kunna urskilja, på vilka frågor tyngdpunkterna i ett nordiskt forskningsprojekt speciellt skulle kunna läggas.

Helsingfors den 1 augusti 1979

Ahti Pekkala
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Tekniska högskolan, arkitektavdelningen¹:

1. I Finland har man under de senaste åren strävat till att utreda behovet och tyngdpunkterna för forskningen angående samhällsplaneringen. På basen av denna utredning kan man också utarbeta ett forskningspolitiskt program rörande stadsutvecklingen.

Det nordiska samarbetets största fördel för forskningen angående stadsutvecklingen kunde enligt Tekniska högskolans uppfattning i detta skede vara just koordineringen och utvecklandet av forskningspolitiken. Härvid kunde en redan långt utvecklad forskningsmetodik i något land inom ett område på ett avgörande sätt gagna analysen av en motsvarande problemhelhet i andra länder. Sådana kan dock bli fruktbara först sedan forskningsläget kartlagts.

2. Nedan några synpunkter på en uppskissering av projektet. I den finländska stadsforskningen har under den senaste tiden diskuterats bl. a. följande utgångspunkter:

— stadsutvecklingen på lokal nivå, påvisandet av "det generella" genom "det speciella", forskning på mikronivå, har visat sig vara i sin konkreta form mera berikande än forskningen på makronivå

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

- lands- och stadssamhällen representerar ofta samma urbaniseringsföreteelse i olika utvecklingsstadier
- planeringssystem i olika utvecklingsstadier och deras förändringar som en del av det kommunala administrativa maskineriet
- det privata näringslivets, den offentliga maktens (både kommun och stat) och invånarnas (direkta) inflytande på stadsutvecklingen och den härmed förknippade ändringen av planeringssystem och -praxis
- vid utarbetandet av ett forskningspolitiskt program borde man i synnerhet beakta grundreparationsprogrammen samt det s. k. kompletterande byggandet. Härigenom försöker man främja dels ett effektivt utnyttjande av det existerande byggnadsbeståndet, dels reparera den splittring i stadsstrukturen, som är en följd av den retarderade utveckling och delvisa regression, som också medlemsförslaget om samnordisk stadsforskning hänvisar till.

3. Forskningsprojekt i anslutning till stadsutvecklingen, som gjorts på Tekniska högskolan eller som är under arbete:

- Utredning om städernas tillväxt
Samhällsplaneringsinstitutet 1979
- Byggnadsplaner i små kommuner (att påverka med planläggning)
Samhällsplaneringsinstitutet 1979
- Utredning om landsbygdens tätorter (som kan utvidgas till forskning om små samhällens utveckling)
Finlands Akademi 1978—79, Samhällsplaneringsinstitutet
- Stadsforskning 70 (exempelstäder)
Finlands Akademi 1970, Samhällsplaneringsinstitutet
- Urbaniseringen i Finland, en förstudie på riksnivå (makronivå)
YJK (Fortbildningscentralen för samhällsplanering) 1973
- De på 1900-talet planlagda förorternas historia och visuella egenskaper
STF, institutet för arkitekturhistoria.

Dessutom har man gjort och håller på att göra flera planekonomiska forskningsarbeten om närmiljön.

Helsingfors den 14 augusti 1979

Jaakko Laapotti
Professor, avdelningsföreståndare

Finlands akademi¹:

Bakgrunden till medlemsförslaget är städernas samhälleliga utveckling och det stora behovet av forskning om stadsutvecklingen. Dessa omständigheter har lett till det bakomliggande forskningsprojektet inom

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

OECD, vilket beräknas ta 3—5 år och som behandlar bl. a. stadsutvecklingens samband med den ekonomiska utvecklingen samt statsmaktens ansvar och uppgifter beträffande städerna. I OECD-projektet behövs också uppgifter om städernas situation i Norden. Det är klart att det ligger i de nordiska ländernas intresse att utnyttja det forsknings- och utredningsmaterial som framkommer i samband med OECD-projektet.

Finlands akademi understöder att forskning i samnordisk regi om stadsutvecklingens nuläge utföres. Det torde vara erforderligt att göra likadana utredningar också om landsbygdens tätorter och om glesbygderna. Forskningen om utvecklandet av olika typer av samhällen kompletterar utvecklingsområdes- och regionalpolitisk verksamhet.

Forskningsprojektets tema är viktigt och förtjänar att bli föremål för en mera omfattande forskning. En forskning av ifrågavarande typ skulle vara väl lämpad som fortsättning på den forskning om stadsutvecklingen som gjorts i Finland. Den gångna tiden har medfört drag i utvecklingen, som man ännu inte för 10 år sedan kunde se. Det finns behov för omvärdering av de samhällsstrukturella målsättningarna.

Av Finlands kommuner torde endast Helsingfors, Esbo, Vanda, Åbo och Tammerfors i någon mån motsvara målgruppen i OECD:s stadsforskningsprojekt som nämns i medlemsförslaget. Största delen av Finlands kommuner är små, till och med väsentligen mindre än i Sverige. Dessutom är vårt lands små kommuners egna resurser för knappa för forskningsverksamhet, varför i synnerhet utforskningen av deras problem bör få stöd från statsmaktens sida. Om de nordiska länderna börjar genomföra det i medlemsförslaget nämnda stadsforskningsprojektet, som väsentligen ansluter sig till OECD:s projekt om stadsfrågor, bör man försäkra sig om att projektet kan vara till nytta för de nordiska länderna.

En nordisk jämförelse skulle ge en viktig utgångspunkt för en finländsk bedömning av städernas nuläge. Tvärvetenskapligheten i projektet bör understrykas. Det praktiska genomförandet skulle kunna ske i samarbete mellan tekniskvetenskaplig och samhällsvetenskaplig expertis.

Helsingfors den 30 september 1979

Helge Gyllenberg
Ordförande

Elisabeth Helander
Forskningsdirektör

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC har i skrivelse den 9 juli 1979 meddelat att det icke anser det motiverat att avge utlåtande i anledning av medlemsförslaget.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund har i skrivelse den 15 juni 1979 förklarat sig avstå från att avge yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Finlands stadsförbund:

I medlemsförslaget har med fog fästs uppmärksamhet vid den senaste tidens utveckling, vilken har varit ofördelaktig ur städernas synvinkel. Stadsbefolkningens tillväxt har avstannat åtminstone i Finland och arbetslösheten har i allt flera fall blivit ett problem för städerna. Huvuduppmärksamheten i den regionalpolitik som förts har inriktats på utvecklingsområdena och i synnerhet på deras landsbygdsområden, om vilkas förhållanden har företagits flera undersökningar. Den regionalpolitiska lagstiftningen i Finland erkänner å andra sidan principerna för en balanserad och objektiv regionalpolitik. Detta skulle förutsätta att även städernas problem undersöks samt att stimulansåtgärder för städerna vidtas.

Stadsförbundets centralbyrå konstaterar i detta sammanhang att en av NÄRP-kommittén, som verkar under Nordiska ministerrådet, tillsatt arbetsgrupp har planerat ett på städernas förnyelse inriktat forskningsprojekt. Förundersökningen blir färdig på hösten innevarande år (1979). Forskningsprojektet skulle omfatta endast de största nordiska städerna (folkmängden över 130 000) och i samband därmed skulle till många delar utredas i medlemsförslaget nämnda problem. För OECD:s utredning borde enligt Stadsförbundets centralbyrås mening erhållas basdata och utvecklingsproblem även i fråga om små och medelstora städer.

Stadsförbundets centralbyrå ställer sig synnerligen positivt till det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om samnordisk stadsforskning och finner forskningsprojektets genomförande viktigt. Stadsförbundets centralbyrå är vid behov redo att bistå vid planeringen och genomförandet av forskningsprojektet.

Helsingfors den 14 augusti 1979

L. O. Johanson
Verkställande direktör

Veikko Tattari
Biträdande avdelningschef

N o r g e

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Det er ikke med noen norsk forslagsstiller til medlemsforslaget. Byenes problemer og statens oppgaver overfor byene har imidlertid vært gjen-

stand for betydelig økt interesse også i Norge i løpet av de senere årene. Dette er blant annet kommet til uttrykk ved at Regjeringen i september 1977 nedsatte et utvalg til å utrede de større byenes strukturelle og kommunaløkonomiske problemer. Utvalget, som antok navnet Storbyutvalget, avgav sin utredning i januar 1979. Utredningen foreligger trykt som NOU 1979: 5 Bypolitikk. Også den omfattende levekårsundersøkelsen har et eget bind om Levekår i storby (NOU 1978: 52). Under Norges almenvitenskapelige forskningsråd ble det i mai 1978 oppnevnt et eget råd for forskning for samfunnsplanlegging, og dette rådet har gjennom en egen undergruppe fått utredet spørsmålet om særskilt forskning om byspørsmål. Visse sider av byproblematikken ble tatt opp overfor Stortinget i St.meld. nr. 9 (1978—79) Trafikk og bymiljø, som ennå ikke er behandlet av Stortinget. Byproblematikken mer generelt vil bli reist overfor Stortinget i en Stortingsmelding om bypolitikk som vil bli fremmet i nær framtid.

Et nordisk samarbeid om utredning av viktige sider av byproblematikken er allerede tatt opp i et særskilt prosjekt under Nordisk Ministerråds embetsmannskomite. Spørsmålet om et slikt prosjekt ble tatt opp på det første nordiske ministermøte om regionalpolitikk den 24. april 1978. Nordiske embetsmannskomite for regionalpolitikk søkte 28. juli 1978 ministerrådet om midler til et forprosjekt, og resultatet av dette forprosjektet foreligger i disse dager. I rapporten fra forprosjektet foreslås det at prosjektet bør omfatte følgende 4 områder:

1. Storbyområdenes strukturproblemer
2. Bolig- og arbeidsplasslokaliseringen, herunder strukturendringer i arbeidslivet
3. Byfornyelse, dvs. eldre og nyere bydelers problemer og fornyelse
4. Byområdene og den offentlige økonomi.

Rapporten fremmer forslag om punkter til arbeidsprogram for hvert av disse områdene og drøfter ellers en del organisatoriske sider ved prosjektet. Det foreslås å ta med de 3 største byene i hver av landene Sverige, Norge og Finland og de 4 største byene i Danmark. I vedlegg til rapporten gis en oversikt over befolkningsutviklingen i de nordiske storbyregionene og en kort beskrivelse av situasjon og problemer for hver av de 13 byområdene som foreslås inkludert i prosjektet. Det uttales at hovedvekten i prosjektet bør ligge på en vurdering av nåværende og ønskelige virkemidler i forhold til viktige valg av utviklingslinjer for storbyene i de kommende år. Prosjektgruppen foreslår at prosjektet deles i to faser. Fase 1 skal ha som formål å gi et overblikk over storbyenes situasjon og utviklingstendenser, hittidige mål og virkemidler, samt en oversikt over hittidig og aktuelt forsknings- og utredningsarbeid i Norden innenfor prosjektområdet. Fase 2 har som formål å trenge lengre inn i de forskjellige prosjektområder. Denne fasen skal bl. a. omfatte en skissering og vurdering av forskjellige framtidige utviklings-

forløp for storbyene og ønskelige virkemidler for å fremme mer gunstige utviklingsforløp. Det regnes med at fase 1 kan utføres i 1980 og fase 2 i 1981 og 1982. Mulighetene for en eventuell tredje fase bør i følge styringsgruppen holdes åpen.

Medlemsforslaget innen Nordisk Råd går ut på at Nordisk minister-råd bør få i gang et byforskningsprosjekt som i første omgang representerer en felles nordisk innsats overfor OECD's byprosjekt, og i neste omgang kan legge opp et problem- og programorientert forskningsprogram for byutviklingen. OECD's byprosjekt skal i første rekke behandle følgende punkter:

- (i) Policies to deal with the problems arising from urban decline;
- (ii) Policies to address the problems of urban growth;
- (iii) Urban implications of structural and cyclical economic change;
- (iv) Harmonization between urban policies and regional economic development policies;
- (v) The role of central governments in implementing urban policies and programmes;
- (vi) Urban public finance management policies;

OECD-prosjektet skal påbegynnes fra begynnelsen av 1980, og det skal gjøres opp status for 1982 med sikte på da å ta standpunkt til spørsmålet om eventuell videreføring.

Kommunal- og arbeidsdepartementet antar at det nordiske samarbeidet både om OECD-prosjektet og om et eventuelt videre nordisk samarbeid om byforskning langt på vei vil være dekket ved det materiale som fremskaffes i forbindelse med storbyprosjektet under Nordisk Ministerråds embetsmannskomite. Dersom ytterligere samarbeid på dette området skal settes i gang, bør det skje som et supplement til det prosjektarbeidet som alt er godt i gang. Spørsmålet om en utvidelse av dette samarbeidet kan hensiktsmessig drøftes innen den nordiske embetsmannskomiteen for regionalpolitikk, evt. også innen prosjektgruppen for storbyprosjektet. Også av hensyn til tidsplanen synes det riktig å legge hovedvekten på arbeidet i storbyprosjektet, siden forberedelser på et nytt grunnlag kan komme vel sent i forhold til OECD-prosjektet.

Med hensyn til presidiesekretariatets forslag til faginstanser skal Kommunal- og arbeidsdepartementet bemerke at p. g. a. trafikkforholdenes store betydning i bymiljøsammenheng vil det trolig være hensiktsmessig å trekke inn også Samferdselsdepartementet som fagdepartement. Når det gjelder forskningsinstanser som er sterkt implisert i disse spørsmålene, kan en i tillegg til dem som Den norske delegasjonen har sendt medlemsforslaget til, særlig peke på Rådet for forskning for samfunnsplanlegging under Norges almenvitenskapelige forskningsråd. Medlemsforslaget har ikke vært sendt ut til andre interesserte departementer til uttalelse. Miljøverndepartementet deltar imidlertid i styringsgruppen

for storbyprosjektet under Nordisk embetsmannskomite for regionalpolitikk, og har der inntatt samme standpunkt som det her er gitt uttrykk for.

Oslo, 23. august 1979

Arne Nilsen

Per Øygard

Samferdselsdepartementet:

Den økende biltrafikk har særlig i byene skapt alvorlige trafikkproblemer og foruten de trafikale virkninger er luftforurensnings- og støyproblemene ofte store. Til tross for at de byproblemer som oppstår i første rekke er kommunale anliggender, har også statlige organer interessert seg for de spørsmål som reiser seg. Således har Den europeiske transportministerkonferanse (CEMT) i symposier og rundebordskonferanser studert utviklingen og muligheter for å påvirke den. En kan særlig nevne symposier i München 1965, Rom 1969 og Haag 1971. FN's økonomiske kommisjon for Europa (ECE) har hatt seminarer i 1964, 1973 og 1976 om problemer i byområder. OECD holdt i 1975 konferansen "Better towns with less traffic", og vil følge opp resultatene i samarbeid med CEMT.

I Norden har Nordiske Embetsmannskomite for Transportspørsmål (NÅT) foretatt dyptgående analyser av trafikkproblemene i middelstore byområder og resultatene er publisert i *NU A 1978: 14*, *A 1978: 15* og *A 1978: 16* (Nordkolt-prosjektet). Man har her trukket frem all viten som kan være aktuell for behandling av trafikale problemer i slike middelstore byområder. NÅT er interessert i at dette materiale nyttes i videst mulig omfang. Det er holdt et seminar og vil bli holdt flere for å belyse anvendelsesmulighetene og NÅT vil følge den videre utvikling. Det anses særlig av betydning at de erfaringer, metoder og løsninger som er belyst i NORDKOLT tas i anvendelse allerede på planleggingsstadiet.

Oslo, 6. november 1979

Etter fullmakt

Erik Ribu

John H. Paxal

Universitetet i Trondheim, Norges tekniske høgskole, Institutt for psykologi og sosialforskning:

Vi har ingen spesielle kommentarer, men stiller oss positivt til forslaget.

Trondheim, 12. juni 1979

Thor Paasche
Instituttbestyrer

Transportøkonomisk institutt:

— — — Vi synes forslaget om en felles nordisk innsats er en fornuftig angrepsvinkel for å belyse et problemområde som i den senere tiden har fått stadig større aktualitet her i Norge.

Samspillet mellom transportsystemet og tettstedenes struktur spiller en avgjørende rolle for byenes levedyktighet, miljø og ressursbruk. Dette er fremhevet i en rekke stortingsmeldinger og utredninger den senere tid. Det siktes bl. a. til St meld nr 9 (1978-79) "Om trafikk og bymiljø", St meld nr 50 (1976-77) "Tiltak mot støy", St meld nr 42 "Energioptimalisering" samt den nylig fremlagte utredning fra Storbyutvalget (NOU 1979: 5).

Transportøkonomisk institutt har nylig satt igang et prosjekt som tar sikte på å klarlegge avhengigheten mellom transportsystemet og byutviklingen. Vi har kalt prosjektet "Transport og bysamfunn" og har foreløpig prioritert tre temaområder eller delprosjekter som vi mener er viktig å få belyst. Disse er:

- 1) Drivkrefter bak by- og transportutviklingen
- 2) Transportatferd, lokalisering og bysamfunn
- 3) Transport og byøkonomi.

Vi har vedlagt Arb dok av 11.5.1979¹ som beskriver problemområdet og viser spennvidden i de ulike temaer et slikt prosjekt kan ta sikte på å belyse.

"Byproblemene" utgjør et komplekst problemfelt der forskningsinnsatsen hittil har vært beskjeden. Transportøkonomisk institutt mener at en nordisk utveksling av synspunkter og resultater på byforskningens område vil kunne være av stor verdi.

Dersom det blir besluttet å igangsette det foreslåtte samnordiske "stadsforskningsprosjektet" vil instituttet etter evne gjerne bidra til en slik utveksling.

Vi håper kommentarene ovenfor kan være til nytte i den videre vur-

¹ Här ej tryckt

dering av forslaget og ønskes ytterligere kommentarer er det bare å ta kontakt med undertegnede.

Oslo, 19. juli 1979

For Transportøkonomisk institutt

Tom Granquist

Avdelingsleder

Norsk institutt for by- og regionforskning:

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) mener det er viktig at byforskningen koordineres på nordisk plan og er også interessert i å delta i et prosjekt av den type som skisseres i medlemsforslaget. Vi har allerede tatt skritt i retning av et slikt samarbeid ved å delta på et nordisk seminar, arrangert av Statens Byggeforskningsinstitut, Hørsholm, Danmark 18—19 juni i år.

NIBR arbeider for tiden med en rekke prosjekter som vi mener vil være av interesse som utgangspunkt for eller som deler av et nordisk samarbeid om byproblemer. Se vår Langtidsplan og kopi av de enkelte prosjekter fra vår Prosjektoversikt som følger vedlagt.¹ Vi har tidligere arbeidet med prosjekter som har gått ut på å beskrive status i ulike byområder og er nå særlig interessert i den tiltaks- og utviklingsorienterte del av et nordisk forskningsprogram.

Vi vil her spesielt nevne to av våre programmer som vi mener inneholder viktige tilnæringsmåter til byspørsmål som med fordel kunne tas opp på nordisk basis. Det gjelder program:

4. "Tjenesteyting og samarbeid i lokalmiljø" der vi tar opp drifts- og forvaltningsspørsmål og der forsøksvirksomhet er et vesentlig element i forskningen. Programmet har hittil sett mest på problemer i nye boligområder i byene men en ønsker også å bruke erfaringene fra forsøkene i eldre bydeler (se også prinsippnotat om forsøksforskning laget i tilknytning til NOU 1979: 5).

8. "Medvirkning og samråd" der vi har arbeidet med utbedringsplaner for kvartaler og bysentrumsplaner i samarbeid med lokalbefolkningen. Å studere hvordan de uorganiserte brukergrupperes interesser skal kunne ivaretas ved planlegging på ulike nivåer og hvordan en skal kunne nyttiggjøre seg de ressurser lokalbefolkningen representerer er aktuelle videreføringstema. (I tillegg til prosjektbeskrivelsene se vedlagte programskisse om sentrale bystrøk.)¹

Ytterligere aktuelle tema i nordisk sammenheng er byenes økonomi, mer spesifikt byenes muligheter for internstyring og kommunaløkonomiske konsekvenser av ulike utbyggingstiltak. Disse tema er antydnet i vårt program 3 "Kommunal planlegging", se Langtidsplanen side 16 og 17.¹

¹ *Här ej tryckta*

Vi håper at forslaget vil føre til konkrete felles nordiske prosjekter innen en relativt nær framtid. Vi står gjerne til tjeneste med ytterligere opplysninger i tillegg til det nå vedlagte materiale.

Oslo, 1. august 1979

For Norsk institutt for by- og regionforskning

Marika Kolbenstvedt
Forskningsleder

Bergen kommune:

Som det fremgår er medlemsforslaget om byforskning todelt:

Ad. 1. *OECD-prosjektet*. Rådmannen kan ikke se at dette prosjekt vil ha noen særlig konkret verdi for løsningen av Bergen kommunes problemer. En finner derfor ikke å kunne tilrå at kommunen deltar i det foreslåtte felles nordiske samarbeid med sikte på å avgi en rapport til OECD-prosjektet om byutviklingsproblemene i de nordiske land.

Ad. 2. *Nordisk prosjekt*. Bergen kommune bør derimot etter rådmannens mening stille seg positivt til spørsmålet om å delta i et samnordisk byforskningsprosjekt i regi av Nordisk Råds organer slik forannevnte medlemsforslag legger opp til. Et slikt forskningsprosjekt vil være av særlig interesse for Bergen kommune fordi det skjer i statlig regi og tar sikte på å utvirke en bredere forståelse for de større byers problemer og for behovet for mer aktiv *statlig* bypolitikk i samtlige nordiske land.

Bergen, 12. september 1979

Plan- og økonomiavdelingen

Paal Djønne

Jon Digranes

Stavanger kommune:

En vil innledningsvis få gi uttrykk for den store betydning det har for den kommunale forvaltning å kunne bygge sin virksomhet på et mest mulig solid grunnlag. Det gjelder både for administrasjonen og for de folkevalgte organer. En del forskning og utredning er foretatt på dette felt, men det gjenstår mye før en kan si at situasjonen er tilfredsstillende.

De større bykommuner har i de senere år møtt spesielle problemer som kan variere noe etter kommunens størrelse og som nok også vil være avhengig av lovgivningen i det enkelte land. Allikevel vil mye av

grunnlagsproblemene være de samme og løsningene vil trolig lett kunne tilpasses mer lokale forhold.

Det bør nevnes at det hittil har funnet sted et visst samarbeid mellom de 4 største by-kommuner i Norge. Videre nevnes at Stavanger har fått innbydelse til en nordisk byøkonomisk konferanse i København som planlegges 12. januar 1980.

Men til tross for det samarbeid som allerede er til stede, er oppgavene på dette felt så store at det vil være ønskelig med økt innsats. Stavanger kommune vil derfor støtte forslaget om at samnordisk byforskning tas opp i regi av Nordisk Råd.

Stavanger, 23. august 1979

Bernt Svihus

Erik Sanne

S v e r i g e

Statens naturvårdsverk:

Vid Nordiska rådets senaste session väcktes ett förslag om att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att låta genomföra ett stadsforskningsprojekt med anknytning till ett planerat stadsprojekt inom ramen för OECD. Under en första etapp skulle en rapport om stadsutvecklingens nu läge sammanställas och under en andra etapp ett problem- och programorienterat forskningsprogram utarbetas. Bakom förslaget ligger åsikten att städernas problem har ändrat karaktär: expansionsproblemen under tidigare högkonjunkturer skulle ha förvandlats till stagnations- eller regressionsproblem under rådande lågkonjunktur.

I sitt yttrande över den fysiska riksplaneringens planeringsskede konstaterade planverket, att vissa länsstyrelser ansett att tätortsplaneringen blivit eftersatt i FRP-arbetet.

En rad tätortsproblem berör direkt och indirekt naturvårdsverkets verksamhetsområde. Inom vattenvårdsområdet kvarstår problem i fråga om rening, dag- och bräddvattenhantering och slamhantering. Det finns olösta problem i samband med återvinning ur avfall och hantering av miljöfarligt avfall. I fråga om luftföroreningar behövs det mer kunskap om hälso- och miljöeffekter, inte minst i samband med produktion och användning av olika slags energi, samt bättre analysmetoder och spridningsmodeller. Problemen med avgasutsläpp och buller från bilar måste bearbetas ytterligare. Markanvändningen i tätorterna bör analyseras:

efterfrågan — kvantitet och kvalitet — och konflikter mellan olika intressen.

I flera svenska tätorter finns det tydliga tendenser mot en förtätning av bebyggelsen. Konsekvenserna för bl. a. rekreation och naturmiljöns fortbestånd i och i närheten av tätorterna bör studeras.

Användningen av naturresurser i tätorterna är resultat av beslut på olika nivåer i samhället. Det kan vara motiverat att studera beslutsprocesser, existerande och använda styrmedel, rådande värdestruktur etc. i samband med naturresursanvändning.

Naturvårdsverket anser visserligen inte att det föreslagna projektet bör ges högsta prioritet men å andra sidan torde ett programarbete på området i Sverige kunna ske genom en tämligen begränsad arbetsinsats med hänsyn till redan utförda inventeringar och kartläggningar. Det gäller i första hand att strukturera i stor utsträckning redan kända problem på ett nytt sätt.

Programarbetet bör läggas upp på i huvudsak följande sätt. Inledningsvis bör olika problem inom stadsutvecklingen identifieras. Sedan ett antal problemområden pekats ut som viktiga, bör kunskapsläget och pågående forskning inom dessa kartläggas. Därefter kan kunskapsluckor och forskningsbehov fastställas.

Solna den 30 juli 1979

C. W. Rhedin

Lars J. Lundgren

Statens råd för byggnadsforskning (BFR):

BFR har till uppgift att initiera och planera forskning inom bebyggelseområdet, att fördela forskningsanslag inom området samt att informera om forskningsresultaten. BFRs verksamhetsområde omfattar planering och produktion av den byggda miljön. Till området hör samhällsplanering med tyngdpunkt i den fysiska planeringen men också sambandet mellan fysisk, ekonomisk och social planering. BFR har bl. a. på sitt program stadsförnyelsefrågor i vid bemärkelse, vari ingår förändringar i bebyggelsemönster och markanvändning, planering av äldre bebyggelse, omvandling av fritidsbebyggelse, sanerings- och ombyggnadsfrågor, medinflytande m. m.

Av medlemsförslaget framgår inte klart vad man där menar med stadsutveckling. Vissa definitionsproblem föreligger också. Begreppet stad har olika innebörd i olika länder, i Sverige används tätortsbegreppet.

BFR har dock haft tillfälle att ta del av den PM som utarbetats inom OECD under förberedelserna till projektet "Urban concerns".

Utifrån BFRs synsätt och efter vad vi kan finna också OECDs, omfattar stadsutvecklingsproblemen så viktiga problemområden som dels bebyggelseutvecklingen inom tätorterna, dels fördelningen av resurser för bebyggelseutveckling (bostäder, service, trafik m. m.) mellan tätorter i en kommun respektive i en region.

BFR stöder forskning kring flera av de problemområden som tas upp i OECD-promemorian. Avsikten är bl. a. att förstärka forskningen inom stadsförnyelseområdet, forskning om styrmedlens konsekvenser för bebyggelseutvecklingen och forskning om bebyggelsestruktur och energiförbrukning.

Även internationellt finns arbeten som berör det aktuella området. Inom ECEs Group of experts on urban and regional research behandlas problem om sambandet mellan ortssystem och den ekonomiska struktur-omvandlingen. Ämnet skall diskuteras på en konferens i Paris 1980. Till konferensen kommer från svensk sida att läggas fram en rapport för vilken Expertgruppen för regional utveckling (ERU) svarar.

Mot denna bakgrund anser BFR att det är intressant och viktigt att OECD tar upp stadsutvecklingsproblemen. Att insatser görs på olika fronter är positivt. Rådet vill dock förorda samråd med ECE.

Rådet anser vidare att det nordiska samarbetet är viktigt. Jämförande analyser av utvecklingen i de nordiska länderna med i flera avseenden likartade erfarenheter och kunskaper kan ge gott utbyte.

Under våren 1979 har det nordiska samarbetsorganet inom byggforskningsområdet (NBS) beslutat att intensifiera samarbetet kring samhällsplaneringsfrågor. En särskild arbetsgrupp för samhällsplanering har tillsatts inom NBS. De föreslagna nulägesbeskrivningarna och programarbetet för OECD-programmet kan bli till nytta som en bakgrund och en referensram för NBS liksom för BFRs egna FoU-program inom området.

BFR vill därför tillstyrka förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta genomföra ett stadsforskningsprojekt, och föreslår dels att ECEs arbete inom området uppmärksammas dels att NBS ses som ett möjligt samordningsorgan för den del av stadsutvecklingsproblematiken som rör bebyggelsens utveckling.

Stockholm den 23 juli 1979

Statens råd för byggnadsforskning

Ingrid Årlin

Mikaela Eckered

Statens planverk:

Förslaget syftar till att sätta i gång ett samnordiskt stadsforskning projekt. I ett första skede skulle en rapport om nuläget för stadsutvecklingen i Norden sammanställas och i ett andra skede utarbetas ett forskningsprogram om stadsutvecklingen.

Som förslagsställarna också konstaterar har urbaniseringen i Norden förändrats på de sista tio åren. Rationaliseringen av jordbruket initierar inte längre kraftiga befolkningsrörelser mot de större tätorterna och nettoinvandringen ligger avsevärt lägre än under perioden 1950—1970. Statsmakternas insatser inriktas i stor utsträckning på att skapa balans mellan bosättning och arbetstillfällen inom lokala pendlingsregioner. Detta innebär för tätorterna i Sverige att stadsbyggandet inte längre i första hand är ett kvantitetsproblem utan snarare ett kvalitets- och standardproblem.

Forskning om hithörande problem är angelägen och bedrivs sedan länge på många hånder. I sammanhanget kan också erinras om planverkets och bostadsstyrelsens gemensamma skrivelse 1978-12-29 om stadsförnyelsefrågor (*se Bihang*). Planverket anser det olämpligt att till Nordiska ministerrådet knyta en ny verksamhet som syftar till att studera hithörande frågor. I den mån en samnordisk utrednings- och utvecklingsverksamhet bedöms angelägen bör denna knytas till Nordiska institutet för samhällsplanering, Nordplan.

Stockholm den 3 juli 1979

För statens planverk
Peter Heimbürger

BIHANG

Stadsförnyelse

(Skiss till utredningsprojekt i samarbete mellan bostadsstyrelsen och planverket.)

1. Några utgångspunkter

De senaste årtiondenas tätortsutveckling har kännetecknats bl. a. av en snabb tillväxt i efterfrågan på bostäder som väsentligen har tillgodosetts genom nybyggnad utanför de äldre områdena. Fram till de första åren av 1970-talet bestod detta byggande till största delen av flerbostadshus i områden med relativt högt markutnyttjande. Senare har byggandet mest bestått av småhus med lägre markutnyttjande och följaktligen större markbehov per person.

Många skäl talar emellertid för att de närmaste årtiondets stadsbyggande i stor utsträckning måste komma att ske inom de etablerade tätorterna. Behovet har ökat att mera effektivt utnyttja redan gjorda investeringar i byggnader och tekniska anläggningar i kommunerna, kravet på hushållning med jordbruksmark minskar expansionsmöjligheter-

na, behovet av att underhålla och upprusta det befintliga bostadsbeståndet ökar och intresset för att ta till vara den kulturhistoriskt intressanta miljön stiger. Därtill kommer att statsmakterna reserverat omfattande resurser för ett tioårigt program för förbättrad energihushållning i bebyggelsen, vilket i sin tur redan givit upphov till en våg av upprustning av bebyggelsen, främst småhusen och de mindre flerbostadshusen.

De äldre stadsområdena har omdanats i relativt stor omfattning främst genom att cityverksamheterna har ökat och koncentrerats och genom att biltrafiken har ökat. Bostadsbeståndet har minskat i dessa områden. De kvarvarande äldre bostäderna har delvis moderniserats. Någon genomgripande anpassning av det äldre beståndet till nutida bostadsanspråk har dock inte kommit till stånd utan avsevärda brister kvarstår i fråga om både den yttre bostadsmiljön och själva lägenheterna.

2. Tidigare och pågående utredningar

Frågan om förnyelse och sanering av tätorternas bebyggelse har varit föremål för åtskilliga utredningar. Ett allvarligt försök att föra fram saneringsfrågan till diskussion och åtgärder gjordes under 1940-talet av bostadssociala utredningen, som i första delen av sitt slutbetänkande (SOU 1945) diskuterade saneringens inordnande i en långtidsplan för bostadsförsörjningen och i en andra del (SOU 1947: 26) lämnade förslag till effektivisering av saneringsverksamheten. Utredningens förslag föranledde ingen proposition till riksdagen, främst beroende på att efterfrågan på bostäder kom att öka snabbare än utredningen förutsatt och att de offentliga resurserna mera kom att användas för nyproduktion av bostäder.

Utredningsarbetet i saneringsfrågan togs åter upp 1950, då regeringen uppdrog åt bostadsstyrelsen att utreda vissa ekonomiska frågor i anslutning till sanering. År 1953 uppdrog regeringen åt bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen att gemensamt utarbeta förslag till riktlinjer för upprättande av saneringsplaner m. m. Den för de båda styrelserna gemensamma delegationen redovisade år 1954 resultatet i "Saneringsfrågan. Betänkandet om förnyelse av stadssambhällenas bebyggelse" (SOU 1954: 31). Förslagen ledde bl. a. till att byggnadslagen år 1959 ändrades vad avser rätten till och grundvalarna för att påkalla tomtindelingsändring.

Slutligen uppdrog regeringen 1968 åt en parlamentarisk utredning att utreda frågan om åtgärder för sanering av det äldre bostadsbeståndet. Saneringsutredningen avgav tre delbetänkanden i saneringsfrågan (SOU 1971: 64, 1971: 65, 1973: 27).

Av särskilt intresse för den framtida utvecklingen är den av chefen för bostadsdepartementet tillsatta underhållsfondsutredningen som bl. a. skall kartlägga underhållsbehov och finansiering av underhåll vid hyresrätt. Den av bostadsministern tillsatta utredningen om ökad tillämpning av bostadsrätt, utredningen om real beskattning, tillsatt av ekonomiministern samt pågående översyn av byggnadslagen torde också få stor betydelse för framtida stadsförnyelse.

3. Bostadssektorns utveckling

Utvecklingen inom bostadssektorn på längre sikt är svår att bedöma. Man kan dock med relativt stor säkerhet ange vissa faktorer som har väsentlig betydelse för ny- och ombyggnadsverksamheten och för den sociala miljön i befintliga områden.

Den totala tillväxten av bostadsbeståndet — uttryckt i antal lägen-

heter — kan förväntas bli svag. Skillnaderna i utveckling kan antas bli stora mellan olika kommuner och för olika typer av bebyggelse. På en del håll kan exempelvis efterfrågan på lägenheter i traditionella flerbostadshus komma att karaktäriseras av stillastående eller rentav tillbakagång, medan tillväxten fortsätter för andra hus- eller miljötyper.

Vid en svag tillväxt i efterfrågan på lägenheter, som dessutom kan vara mycket ensidig med avseende på bostadstyper — blir det svårt att åstadkomma nya bostadsområden med ett differentierat bostadsbestånd. Avvägningen mellan å ena sidan vad som byggs i nya exploateringsområden och å andra sidan förändringar i befintliga områden blir därför allt känsligare.

Inom det befintliga bostadsbeståndet går utvecklingen mot en allt mer ensidig sammansättning av befolkningen främst med avseende på hushållstyper och åldersfördelning. Utvecklingen i fråga om socio-ekonomisk fördelning är svårare att förutse. Det finns dock uppenbara risker för att en utarmning av bostadsmiljön på grund av en ensidig befolkningssammansättning och ett homogent utbud av bostäder leder till en upptrappning av segregationsprocessen även i andra avseenden.

Det finns risker för att särskilt förortsområden och kransbebyggelse med flerbostadshus utvecklas till problemområden och det är uppenbart att de *inte* kan bli mer allsidiga utan att beståndet och bostadsmiljön förändras väsentligt.

Regeringen och riksdagen har i olika sammanhang, bl. a. i propositionen 1974: 150, uttalat att nybyggnad och ombyggnad av bostäder samt övriga förändringar av den fysiska bostadsmiljön bör genomföras på ett sådant sätt att de främjar en allsidig sammansättning av befolkning och hushåll i bostadsområdena. Motiven härför är i främsta rummet att åstadkomma en rikare social miljö. Men också ekonomiska motiv har anförts. En jämnare fördelning mellan olika åldersgrupper ger ett effektivare utnyttjande av såväl kommunala anläggningar som den byggda miljön i övrigt.

De ovan antydda utvecklingstendenserna går huvudsakligen rakt emot den bostadspolitiskt önskvärda utvecklingen.

Hushållningen med mark och energi ställer allt större krav på att redan exploaterade områden utnyttjas väl och att spridning av bostäder till nya områden begränsas så mycket som möjligt. Även i dessa avseenden går emellertid den faktiska utvecklingen stick i stäv med uppställda mål. Inom välbelägna områden minskar således folkmängden och är på väg mot en gleshet som utarmar miljön och gör det omöjligt att ordna god kollektiv service. Exploateringsgraden i nya områden är i huvudsak låg och det förekommer en splittring i små bebyggelsegrupper, vilket medför ett stort markbehov för bostäder och för trafikleder m. m.

De bostadsområden med flerbostadshus som tillkommit från 1930-talet och framåt börjar allt mer att te sig bristfälliga inte bara när det gäller byggnaderna och det ensidiga utbudet av bostäder utan också då det gäller t. ex. krav på framkomlighet och trafiksäkerhet samt markanvändningen i stort.

4. Utredningsbehov

Behovet av att förändra befintliga tätortsmiljöer är väl motiverat av flera utredningar, t. ex. saneringsutredningen och boende- och bostadsfinansieringsutredningarna. Av statsmakterna uttalade bostadspolitiska intentioner — främst främjande av en allsidig befolkningssammansätt-

ning i bostadsområdena — förutsätter också att sådana förändringar kommer till stånd.

Det är också fullt klart att förändringarna på längre sikt blir av annan karaktär än den traditionella saneringen. Problemet för bostadsförsörjningen är inte längre i första hand att ersätta eller modernisera överbefolkade och omoderna lägenheter. Vissa sådana problem kvarstår visserligen, men den dominerande uppgiften består i att ta hand om ett byggnadsbestånd med lång återstående användningstid, relativt god lägenhetsstandard och låg boendetäthet. Det är också fråga om att utnyttja välbelägen och i vissa fall lågt exploaterad mark i syfte att dels begränsa behovet av nyexploatering, dels motverka en alltför långt gående utglesning av befolkningen i områdena.

De problem som uppkommer vid *genomförande* av förändringar i sådana områden är knappast alls studerade. Det är angeläget att ett sådant utredningsarbete kommer igång snabbt.

Utredningsproblemen gäller sociala, ekonomiska, tekniska, fastghetsrättsliga och administrativa frågor. Som en första ansats kan problemområdet sorteras i sex huvudfrågor:

1. Sociala problem och de boendes inflytande vid stads förnyelse
2. Ekonomiska förutsättningar för och konsekvenser av en aktiv förnyelse från samhällsekonomisk och hushållsekonomisk synpunkt
3. Översiktliga bedömningar av stadens struktur och tekniska försörjning
4. Markens åtkomlighet, pris-, taxerings- och lånefrågor
5. Närmiljöns utformning och underhåll
6. Ombyggnad, förbättring och underhåll av byggnader

Frågan om *sociala problem* gäller dels de risker för utarmning av den sociala miljön och för förslumning som uppkommer om förändringar inte genomförs, dels de behov av social omsorg som uppkommer på grund av befolkningsutvecklingen, dels konflikter mellan önskemål om kvarboende och krav på förändringar. Om inga åtgärder vidtas kommer de tendenser till segregation som man kan iaktta ytterligare att förstärkas.

Frågan om de *ekonomiska förutsättningarna* avser kostnads- och finansieringsproblem vid stadsförnyelse varvid utnyttjande av redan gjorda kommunala investeringar är av särskild betydelse. I ämnet ingår även att belysa efterfrågeproblem med särskild hänsyn till prisbildning och skillnader mellan olika hushållsgrupper då det gäller bostadsprefereenser och ekonomisk bärkraft.

Frågan om *stadsstruktur* bör inrymma bedömningar av hur ett generalplanemässigt grepp kan tas på tätortens utveckling och inre omdaning, områdesvis. Hit hör att ange vilka kunskaper kring bebyggelsestruktur, trafikförhållanden, näringsstruktur, serviceförsörjning, tekniskt ledningsnät, kulturhistoriska aspekter, energiförsörjningsaspekter och ytterligare faktorer som på ett översiktligt sätt må tas fram för att komma till ställningstagande om framtida utveckling av den byggda miljön.

Frågan om *markens åtkomlighet* bör inrymma analys av ägarförhållanden, fastighetsvärlden och prisutveckling samt bedömningar av kommunernas legala och ekonomiska möjligheter att påverka dessa förhållanden. Hit hör också frågan om belåning av mark vid statlig bostadslångivning. Hit hör också frågor om rättsliga och ekonomiska förutsättningar och konsekvenser av att ändra byggnadsrätten i den mån dessa inte klarläggs av den pågående bygglagöversynen.

Frågan om *närmiljöns utformning* avser att finna former för den långsiktiga och successiva förnyelsen av byggnadskvarteren och att utveckla planeringsrutiner så att ett aktivt inflytande kan utövas av kvarterets boende och övriga nyttjare. Hit hör också frågan om hur plan- och byggnadslagstiftningen, efter nu pågående översyn, kan och bör utnyttjas för att i detaljplan reglera ett byggnadskvarters fysiska utformning. Likaså ingår frågor om uppförande och drift av gemensamhetsanläggningar samt lösningar av parkeringsfrågor.

Frågan om *ombyggnad, förbättring och underhåll* av byggnader, gäller vilka krav som kan ställas på teknisk och utrymmesmässig standard i skilda situationer. En utgångspunkt bör vara att ombyggnader skall kunna genomföras med hänsyn till de förutsättningar som ges av befintliga byggnader och närmiljö. Innehåll i och tillämpning av begreppet lägsta godtagbara standard bör prövas och värderingsregler vid statlig belåning studeras med hänsyn till tillämpning vid utföranden som avviker från det normala. Hit hör också frågan om utökning av retroaktiva förbättringskrav utöver handikappanpassning och sophämtarnas arbetsmiljö, bedömningar av kulturhistoriska hänsyn och tillämpning av krav på energihushållning.

5. *Arbetets uppläggning och redovisning*

Sanering och förbättring av den befintliga miljön har i stor utsträckning hittills skett genom dispensgivning från de regler som ställts upp för nybyggande av bl. a. bostäder. Det är angeläget att utveckla kunskaper, förutsättningar och regler för stadsförnyelsen så att den kan ske på sina egna villkor och inte kräver att man från fall till fall gör undantag från nybyggnadsregler.

Samtliga tidigare utredningar har i första hand behandlat frågan om en totalsanering av centrala bebyggelseområden. Den syn som för närvarande håller på att växa fram kring förnyelse av den byggda miljön innebär att ett mycket större mått av omsorg skall ägnas den befintliga miljön. Sociala och kulturella värden anses allt mera väsentliga och detta leder till att förnyelsen måste ske med största grad av anpassning till lokala förhållanden och i mindre skala än tidigare.

Det föreligger således ett klart behov av att i denna nya situation kartlägga förutsättningarna för stadens — i första hand den medelstora och större stadens — förnyelse.

Det som behövs i första hand är dels utredningar som beskriver och analyserar olika problem, dels ett utvecklingsarbete med syfte att finna ekonomiska, tekniska och organisatoriska lösningar så att åtgärder kan genomföras. Genomförandet är en kommunal uppgift och det ankommer också på kommunerna att bedriva långsiktigt utredningsarbete och planering som syftar till lokala lösningar. Vid genomförandet blir det också fråga om kommunalpolitiska ställningstaganden av central betydelse.

På staten ankommer främst att ta fram baskunskap av mer generell karaktär, att medverka vid utvecklingen av utrednings- och planeringsmetoder och att stimulera och stödja kommunala insatser. Det är lämpligast att sådant utredningsarbete bedrivs direkt i de berörda verken med nära anknytning till den löpande administrationen. Härigenom blir det möjligt att ta till vara de erfarenheter som fortlöpande erhålls och att samtidigt inom verken bygga upp den kunskap som är nödvändig för att på sikt kunna medverka aktivt i utvecklingsarbete och komma med ade-

kvata råd och anvisningar till kommuner.

En utredning om stadsförnyelse efter i huvudsak de riktlinjer som har angetts i det föregående bör genomföras av bostadsverket och planverket gemensamt. För att arbetet skall kunna komma igång snabbt bör särskilda utredningsanslag ställas till förfogande.

Utredningen bör bedrivas med en ledningsgrupp bestående av verkscheferna och de ytterligare personer från vardera verken som utses av respektive verkschef. Arbetssättet bör väsentligen kunna bli detsamma som är vanligt i av departementschefen tillkallade expertutredningar. Ett nära samarbete bör bedrivas med kommuner och intresseorganisationer med verksamhet inom stadsbyggnads- och bostadssektorn. Detta kan ske dels genom kontakter med de till verken knutna råden, dels genom särskilda referensgrupper i den mån sådana visar sig lämpliga.

Vardera verket bör anvisas medel för arvodesanställning av en kvalificerad utredare. Eftersom utredningsarbetet är av sådan karaktär att det så långt resurserna tillåter bör ingå i verkens normala verksamhet skall båda verken därutöver utnyttja egna resurser så långt det är möjligt. Behov av särskilda expensanslag för resor, eventuella konsulter, databehandling o. d. bör prövas sedan ett mer detaljerat program har utarbetats.

Utredningsuppdraget bör redovisas under 1980 i form av en rapport publicerad i serien SOU.

Det förtjänar påpekas att materialet med fördel kan komma att utnyttjas i samband med det "Urban Renewal Year" 1980 som proklamerats av Europarådet.

I den mån utredningen föranleder förslag som kräver åtgärder av statsmakterna skall sådana prövas av verken enligt normal arbetsordning och lämnas i samband med anslagsframställning eller särskilda skrivelser till regeringen.

Stockholm den 29 december 1979

Statens industriverk:

Verket instämmer i den situationsbeskrivning som framföres i medlemsförslaget. På detta område, liksom på många andra, exempelvis det industripolitiska området, har tänkandet kring stagnationsproblem och avvecklingsprocesser inte nått särskilt långt. En viktig förklaring till detta torde vara att i tider av snabb ekonomisk tillväxt har strukturanpassningsproblemen kunnat lösas enklare såväl när det gäller geografiska som näringsgrensmässiga förändringar. Människor har relativt enkelt kunnat finna alternativa utkomstmöjligheter på andra orter i andra näringar.

Vid en långsammare allmän tillväxttakt i framtiden torde påfrestningarna på människor i denna process bli större, och det kan därför vara välmotiverat att undersöka hur anpassningen kan ske i så fall. Utvecklingen under 1970-talet talar för att flertalet länder står ganska illa rustade att möta sådana påfrestningar.

Det är industriverkets uppfattning att det är ett angeläget forskningsområde som förslaget går in på. Verket skulle emellertid i första hand vilja se forskningsresurser satsade på en forskning om stagnations- och avvecklingsproblem mera generallt, och att man därvid ser stadsproblematiken som en del av ett sådant projekt. Verket vill dock inte motsätta sig att det föreslagna projektet om samnordisk stadsforskning kommer till stånd.

Stockholm den 27 juni 1979

Eric Pettersson

Leif Magnusson

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet:

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet ställer sig i princip positivt till de i medlemsförslaget redovisade tankarna om ett samnordiskt stadsforskningsprojekt. Rådet avvaktar vidare initiativ till utredningsarbete på detta område.

Stockholm den 6 juni 1979

Erik Lönnroth

Kerstin Sönnerlind

Institutet för social forskning:

Förslaget är utomordentligt allmänt hållet, varför det inte ger någon grund för ett yttrande rörande den forskning som det skulle leda till. Konkreta punkter är att projektet skall knytas till ett projekt inom OECD, att den första uppgiften inom projektet skall vara att sammanställa en rapport över stadsutvecklingens nuläge i Norden och att den andra skall vara att på basis av den rapporten ställa upp ett forskningsprogram inom området.

Både OECD-projektets tidsram och inriktning och de konkreta förslagen till uppgifter visar att förslaget inte gäller ett forskningsprojekt utan avser utrednings- och programarbete. Inom Norden bedrivs en omfattande stadsforskning bl. a. vid Nordiska institutet för samhällsplanering, vid byggforskningsinstituterna i de olika länderna och vid universitet och högskolor. Huruvida en sammanställning av denna forskning och annan information till en beskrivning av stadsutvecklingen i Norden är ett lämpligt nordiskt bidrag till OECD-projektet är möjligt

men långt ifrån självklart. Detta projekt är nämligen främst inriktat på problem i samband med städers tillväxt och återgång samt på städernas ekonomi och deras betydelse för ekonomisk utveckling och konjunkturvariationer. Skall det nordiska programmet knytas till OECD-projektet bör således intresset i första hand koncentreras till dessa problem.

Institutet finner att, även om problemen i de nordiska städerna inte är av den omfattning som problemen i t. ex. de amerikanska storstäderna, städers utveckling och stadsproblem utgör relevanta och väsentliga forskningsområden. Förslaget utgår från att forskningen på detta område behöver förstärkas. Det i Nordiska rådet lagda förslaget är dock alltför vagt för att institutet skall kunna bedöma om det skulle kunna antas ge upphov till fruktbar ytterligare forskning på området. Huruvida projektet är en lämplig form för de nordiska länderna att stödja OECD:s stadsprojekt undandrar sig institutets bedömande. Slutligen anser institutet att programarbete inte bör bedrivas inom ramen för ett forskningsprojekt.

Stockholm den 28 augusti 1979

Gunnar Wennström

Robert Erikson

Svenska kommunförbundet:

Projektet syftar i första hand till en gemensam utgångslägesundersökning av de skandinaviska städernas nuvarande situation. Enligt förslaget skall den planerade forskningen klarlägga bakgrunden till städernas situation "utgående från urbaniseringen, stadsutvecklingens beroendeförhållanden till den ekonomiska utvecklingen samt statsmaktens ansvar och uppgifter gentemot städerna".

Den moderna urbaniseringen inleddes i Sverige kring 1800-talets mitt i samband med industrialiseringen av landet. Även under perioden 1900—1970 kan man konstatera att de städer ökade snabbast, som påverkades av spridningseffekter från den växande tillverkningsindustrin, främst exportindustrin. I förlängningen härav ligger att många tätorter nu känner av de sedan en tid försämrade ekonomiska konjunkturerna. Efter 1945 är vidare statsmaktens inflytande på stadstillväxten mer tydligt, genom lokaliseringen av nya sjukhus, skolor och högskolor m. m.

Ett historiskt, i varje fall modernhistoriskt, perspektiv torde vara nödvändigt för ett forskningsprogram av den typ som föreslås. Stadshistoriska institutet — som formellt är en enhet med Svenska kommunförbundet som huvudman men som organisatoriskt är knutet till Stock-

holms universitet — har till uppgift att främja och informera om vetenskapligt forskningsarbete rörande svenska städers och andra större tätorters historia. Föreståndaren för institutet är professor i stads- och kommunhistoria vid Stockholms universitet. Professuren gavs en delvis ny inriktning år 1970, från stadshistoria i traditionell mening till frågor rörande bl. a. urbaniseringen av det moderna samhället och den lokala självstyrelsens utveckling.

De nya initiativ från institutets sida, som bör nämnas i samband med nordisk stadsforskning, är bl. a. följande.

Institutet startade 1973 tillsammans med de lokalhistoriska instituten i Köpenhamn, Oslo och Helsingfors nordiska arbetskonferenser rörande problem i stads- och lokalhistoria. Sådana konferenser har hållits 1973 i Danmark, 1976 i Finland och sommaren 1979 i Norge.

Ett antal ledande forskare från de fyra länderna har inbjudits att delta, representerande historia, ekonomisk historia, kulturgeografi, etnologi. Diskussionerna vid konferenserna har gällt bl. a. den geografiska rörligheten och lokalsamhället, tätorternas sociala struktur, bebyggelseformer i olika lokalsamhällen. Temat i år var Stad och omland: ekonomiska, sociala och kulturella relationer från cirka 1800 till nutid. Dessa konferenser ger värdefulla möjligheter till jämförelser mellan de nordiska länderna.

Ett annat exempel på nordiskt samarbete, där Stadshistoriska institutet är engagerat, är en samnordisk bibliografi över nyare stadshistorisk litteratur. Den trycks på engelska och efterfrågas ofta av utländska bibliotek och forskare.

Institutets föreståndare professor Ingrid Hammarström, har startat och leder två större forskningsprojekt vid Stockholms universitets historiska institution. Det ena gäller jämförande stadshistoria, där för närvarande bl. a. Kalmar stads historia från äldsta tid till våra dagar utarbetas på uppdrag av Kalmar kommun. En av författarna analyserar Kalmars utveckling under 1900-talet, fram till 1970-talet, mot bakgrunden av de svenska städernas demografiska och ekonomiska utveckling och med jämförelser mellan städer av olika funktionell och ekonomisk karaktär. Det andra projektet heter "Svensk stadsmiljö. Byggnad och boende de senaste 100 åren". Det omfattar undersökningar rörande byggnadskonjunkturer i svenska städer, boendesegregationen i Stockholm, stadsplanering med tyngdpunkt på cityplaneringen i Stockholm efter 1945, m. m. Projektet samarbetar med liknande forskargrupper i Köpenhamn och Oslo och anordnade 1978 ett internationellt symposium "Growth and transformation of the Modern City".

Ett nordiskt samarbete inom stadsforskningen, i syfte att för OECD:s stadsprojekt rapportera om stadsutvecklingens nuläge i Skandinavien syns styrelsen väl motiverat. Enligt vad styrelsen inhämtat är Stads-historiska institutets ledning beredd, om så önskas, att i mån av resurser

låta institutet delta i den samnordiska stadsforskning som nu aktualiserats inom Nordiska rådet. Riktlinjerna härför torde behöva preciseras, men kan allmänt sett tillstyrkas.

Stockholm den 7 september 1979

Svenska kommunförbundet
Karl Boo

Sten-Sture Landström

Landstingsförbundet:

Förbundskansliet har inget att erinra mot förslaget. Under förutsättning att förslaget godkännes anmäler förbundet sitt intresse för att ta del av och yttra sig över det forskningsprogram som projektet kommer att resultera.

Stockholm den 12 juni 1979

Landstingsförbundet
Rune Carlsson

Bengt Finnveden

Svenska arbetsgivareföreningen har i skrivelse den 28 maj 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om åtgärder för att underlätta industriella projekt

(Väckt av Ragnhildur Helgadóttir, Allan Hernelius, Elsi Hetemäki-Olander, Poul Schlüter, Kåre Willoch)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska investeringsbanken:

Siden NIB's etablering i 1976 har banken medvirket til finansiering af en række større nordiske investeringsprojekter på det industrielle område. Selv om der hidtil ikke har kunnet konstateres væsentlige hindringer for etableringen af disse investeringsprojekter som følge af lovgivningen i de forskellige medlemslande, er man opmærksom på, at der foreligger problemer på dette område.

En videre udbygning af det industrielle samarbejde i Norden vil imidlertid ofte forudsætte koncentrationer og fusioner på tværs af landegrænserne af allerede eksisterende virksomheder i de enkelte nordiske lande. Oprettelsen af sådanne fællesnordiske virksomheder i form af aktieselskaber eller selskaber af anden juridisk form kan tænkes at støde på vanskeligheder af både retslig, skattemæssig og etableringsmæssig karakter. NIB stiller sig derfor positivt til medlemsforslaget om, at der bør foretages en gennemgang af de nordiske landes lovgivning med henblik på at fremme fælles projekter på det industrielle område.

Oslo, den 23. august 1979

Den nordiske Investeringsbank

B. Lindström

Nordisk industrifond:

Nordisk industrifond har till syfte att stödja ett mera effektivt utnyttjande av nordiska resurser för teknologi och industriell utveckling. Fonden skall därvid bland annat stödja tekniska utvecklingsprojekt som sker

i samarbete mellan enskilda industriföretag i olika nordiska länder. I regel deltar endast ett fåtal industrier i varje projekt och stödet lämnas normalt som riskvilliga lån.

Hittills har ca 50 olika förfrågningar om stöd till denna typ av industriella utvecklingsprojekt inkommit till Nordisk industrifond. Av olika anledningar har drygt hälften av inkomna projektförslag ej bedömts kvalificerade för stöd och i ytterligare ett antal fall har erbjudet lån ej utnyttjats. Totalt har t. o. m. maj 1979 15 lån formellt beviljats.

Då det i de flesta fall tar åtskilliga år innan betydelsen av ett utvecklingsprojekt till fullo kan utvärderas är det ännu för tidigt att dra några mer omfattande slutsatser om betydelsen av de industriella utvecklingsprojekt som fonden hittills beviljat lån. Erfarenheterna hittills visar dock att utvecklingssamarbete mellan industriföretag i de olika nordiska länderna i många sammanhang kan vara av stor betydelse. En sådan gemensam utvecklingsinsats måste dock i regel vara av en viss storleksordning för att den extra samordningsinsats som krävs skall kunna motiveras. Företagen skall förutom gemensam planering av utvecklingsarbetet även träffa inbördes avtal som reglerar ekonomiska och juridiska förhållanden (bl. a. äganderätt till eventuellt patent) under både utvecklings- och exploateringsfas.

I samband med de avtal som skall träffas är det av största vikt för företagen att de regler som gäller för denna typ av verksamhet är likartade i de olika nordiska länderna. Detta gäller även regler för beskattning av utvecklingsstöd.

Nordisk industrifond tillstyrker mot denna bakgrund att den i medlemsförslaget framförda översynen av de nordiska ländernas lagstiftning med sikte på att främja gemensamma projekt på det industriella området kommer till stånd.

Stockholm den 25 juni 1979

För Nordisk industrifond
Rut Bäcklund-Larsson

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet:

Utifrån de synpunkter forskningsrådet har att företräda begränsar rådet sitt yttrande till att omfatta förslaget att tillsätta en utredning för att undersöka bl. a. i vad mån skattelagarna i de nordiska länderna lägger hinder i vägen för industriellt samarbete.

Enligt forskningsrådets bedömning torde de nordiska skattelagarna inte hämma tillkomsten av samnordiska projekt på det industriella området och i fråga om forskning och teknisk utveckling. För sistnämnda

slag av samarbete förhåller det sig tvärtom så att skattelagarna redan nu medger lättnader i skattskyldigheten.

Forskningsrådet vill i sammanhanget framhålla att ämnet för nästa samnordiska projekt i rådets egen regi kommer att vara en jämförelse mellan de nordiska ländernas skattesystem och skattestruktur. Denna undersökning skall bl. a. även kartlägga möjligheterna till ytterligare harmonisering av lagstiftning och rättspraxis. Enligt planerna kommer detta projekt att delas upp i delprojekt, av vilka den första delen kommer att påbörjas under 1980 under ledning av forskningsrådets norska medlem, förstelektor Frederik Zimmer, Universitetet i Oslo.

Avslutningsvis har forskningsrådet inget att invända mot att samnordiska industriella projekt främjas men ifrågasätter med hänsyn till det anförda behovet av en gemensam nordisk utredning på skattelagstiftningens område.

Stockholm den 13 augusti 1979

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet

Edward Andersson
Ordförande

Ulf Tivéus
Sekreterare

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

I medlemsförslaget påpekades att samarbetet mellan de nordiska länderna bör fördjupas, inte minst på det ekonomiska och industriella området. Det ankommer på de nordiska regeringarna att skapa gynnsamma förutsättningar för en sådan utveckling. Företag och institutioner på det ekonomiska och tekniskt industriella området bör ta till vara de vidgade samarbetsmöjligheterna som därvid skapas.

Medlemsförslaget innebär en rekommendation att regeringarna i de nordiska länderna tillsätter en gemensam nordisk utredning med uppgift att undersöka i vad mån lagstiftningen i de olika länderna innebär hinder mot utvidgat samarbete och föreslå åtgärder ägnade att underlätta samnordiska projekt. Ett regelsystem bör eftersträvas som främjar tillkomsten och utvecklingen av gemensamma och integrerade projekt på det industriella området och i fråga om forskning och teknisk utveckling.

NFS vill i detta sammanhang anknyta till de synpunkter, förslag och krav som framförs i NFS' industripolitiska rapport, antagen av NFS' styrelse i december 1978. I förordet till denna rapport sägs att det industripolitiska samarbetet måste ges mycket hög prioritet under 1980-talet om de nordiska ländernas ställning som industrinationer skall bibehållas.

I NFS's industripolitiska rapport påpekas inledningsvis att:

1. Produktionens internationalisering och ökade strukturella problem har medfört att regeringarna i de nordiska länderna i allt större omfattning bör ta ett aktivt ansvar för den industriella utvecklingen.

2. I vissa av de nordiska länderna har utvecklats en i vissa fall omfattande industripolitisk organisation som emellertid ofta är splittrad på olika administrativa organ och organisationer som arbetar utan övergripande samordning.

3. De industripolitiska medel som utnyttjas i de nordiska länderna utgörs i stor omfattning av en rad stödåtgärder i form av lån eller bidrag till företag med akuta omställningsproblem. I många fall har denna politik säkrat sysselsättningen. Emellertid kan en sådan politik föra till en ogynnsam fastlåsning av industristrukturen. Det är därför viktigt att det skapas alternativa arbetsplatser för den som drabbas av företagsnedläggningar eller driftsinskränkningar. Under senare tid har en sådan mer aktiv verksamhet påbörjats inom statliga branschråd och branschkommittéer med deltagande av arbetsmarknadens parter.

4. På nordiskt plan förekommer sedan några år tillbaka ett visst industripolitiskt samarbete, främst inom ramen för Nordiska ministerrådets verksamhet. Detta nordiska samarbete är dock alltjämt tämligen obetydligt till sin omfattning och administreras av olika sinsemellan oberoende organ.

NFS konstaterar sålunda i sin industripolitiska rapport att det mot bakgrund av rådande förhållanden finns behov av att aktivera och effektivisera industripolitiken såväl nationellt inom de nordiska länderna som på nordiskt plan. NFS framför därför i den industripolitiska rapporten ett antal förslag till åtgärder som syftar till att i ett skede med kraftigt ökade industriella strukturproblem söka upprätthålla de nordiska ländernas industriella konkurrenskraft.

NFS kan ansluta sig till rekommendationen i medlemsförslag A 554/e. NFS anser samtidigt att rekommendationen är alltför begränsad för att nå sitt syfte. För att nå medlemsförslagets syfte krävs för det första en helt ny syn på betydelsen av nordiskt industripolitiskt samarbete innebärande att ett aktivt och omfattande industripolitiskt samarbete betraktas som en nödvändig förutsättning för att industriellt framåtskridande och full sysselsättning skall kunna upprätthållas i de nordiska länderna under 1980-talet.

Vidare anser NFS att en rad åtgärder snarast bör genomföras för att aktivera och fördjupa det nordiska industripolitiska samarbetet. Sålunda framförs i NFS' industripolitiska rapport en rad förslag till gemensamma nordiska utredningar, varvid den utredning som begärs i medlemsförslag A 554/e kan ses som en del. NFS begär vidare kraftigt ökad satsning på nordiskt forsknings- och utvecklingssamarbete främst inom ramen för Nordisk industrifonds verksamhet.

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet omfattar delvis åtgärder av industripolitisk karaktär. NFS anser därför att bl. a. det regionalpoli-

tiska samarbetet på Nordkalotten bör ske i nära samverkan med det allmänna industripolitiska samarbetet.

NFS anser vidare att det nordiska industripolitiska samarbetets organisation är helt otillräcklig och heller inte avsedd att genomföra de arbetsuppgifter som enligt NFS' uppfattning bör genomföras. I enlighet med nu gällande principer bör det övergripande ansvaret för nordiskt industripolitiskt samarbete åvila industriministerråden. Industriministerråden bör i detta arbete ges betydligt större administrativa resurser än hittills. Mot denna bakgrund föreslår NFS att ett särskilt industripolitiskt sekretariat inrättas inom ministerrådet i Oslo.

Bland de uppgifter detta sekretariat bör genomföra kan nämnas utredningar om allmänna industripolitiska frågor, branschfrågor, möjligheter till nordiskt projektsamarbete samt bevakning och kartläggning av den internationella industripolitiska utvecklingen. Sekretariatet bör vidare hålla nära kontakt med de statliga industriföretagen i Norden och fortlöpande beakta de möjligheter till samarbete som uppkommer mellan dessa företag. Det av NFS föreslagna industripolitiska sekretariatet bör vidare arbeta med frågor som rör samordning av offentlig teknikupphandling. Därvid skall den stimulans till teknisk industriell utveckling som större samnordiska utvecklingsprojekt kan innebära eftersträvas.

Ett utomordentligt väsentligt område gäller finansieringen av samnordiska exportprojekt. Representanter för det industripolitiska sekretariat som föreslås inrättat inom Nordiska ministerrådet bör därvid tillsammans med representanter för löntagarorganisationerna medverka i en rådgivande grupp inom Nordiska investeringsbanken.

Vidare anser NFS att samarbetet mellan investeringsbanken och de organ som svarar för nordiskt industripolitiskt samarbete bör byggas ut kraftigt. Bankens kontakter med löntagarorganisationerna bör också byggas ut dels genom löntagarrepresentation i bankens styrelse och dels genom att banken inrättar särskilda branschråd med representanter för löntagarorganisationerna som fortlöpande följer utvecklingen i olika branscher och industrier.

NFS vill slutligen kraftigt framhålla att den ovan föreslagna utbyggnaden av nordiskt industripolitiskt samarbete bör omfatta nära samverkan mellan offentliga nordiska samsamarbetsorgan och representanter för arbetsmarknadens parter. Representanter för löntagarorganisationerna bör därför beredas möjlighet att lämna synpunkter och medverka på alla plan i det nordiska samarbetet. Detta gäller såväl de nordiska industriministerrådens möten, arbetet med industripolitiska frågor inom Nordiska ministerrådet, Nordisk industrifonds verksamhet och enskilda industripolitiska projekt.

Som tidigare påpekats kan NFS ansluta sig till medlemsförslag A 554/e om åtgärder för att underlätta industriella projekt men sam-

tidigt anser NFS att ett konstruktivt och betydelsefullt industripolitiskt samarbete av betydelse för den industriella utvecklingen i Norden kräver betydligt mer omfattande insatser av de nordiska regeringarna än vad som omnämns i medlemsförslaget.

NFS anser därför att Nordiska ministerrådet bör tillsätta en särskild utredning med uppgift att granska det nordiska industripolitiska samarbetet ur detta bredare perspektiv. Den utredning som omnämns i medlemsförslag A 554/e bör utgöra en del i detta större arbete. NFS förutsätter att representanter för NFS ges tillfälle att medverka i en sådan utredning om det nordiska industripolitiska samarbetets uppgifter och organisation under 1980-talet.

Stockholm den 27 juli 1979

Nordens fackliga samorganisation

Oso Laakso
Ordförande

Lennart Forsebäck
Generalsekreterare

D a n m a r k

Handelsministeriet:

De nordiske lande etablerede i 1973 et samarbejde på det industrielle område gennem oprettelsen af Nordisk fond for teknologi og industriel udvikling — Nordisk Industrifond — der på basis af bidrag fra de nordiske landes regeringer yder støtte til fællesnordiske industrielle forsknings- og udviklingsprojekter.

I produktionsleddet finder samarbejdet sted mellem de enkelte industrivirksomheder eller grupper af virksomheder, der ud fra kommercielle hensyn vælger samarbejdspartnere. Vilkårene for et sådant samarbejde påvirkes bl. a. af de enkelte landes nationale lovgivning og administrative indgreb, ikke mindst på den økonomiske politiks område, bl. a. industripolitikken.

De nordiske landes industrielle struktur er meget forskellig, og den industripolitik, de fører, adskiller sig da også på væsentlige punkter. Problemer af fælles interesse på det industri- og energipolitiske område drøftes løbende mellem de nordiske industriministre og deres embedsmænd inden for rammerne af Nordisk Ministerråd, og en række problemer af denne art har allerede været genstand for større udredninger.

I det omfang nationale bestemmelser og andre regeringsindgreb måtte vise sig at skabe vanskeligheder for industrielle fællesprojekter, vil han-

delsministeriet være rede til sammen med de øvrige nordiske industriministerier at overveje behovet for at udrede sådanne problemer inden for Nordisk Ministerråds rammer.

København, den 13. august 1979

P. m. v.

E. b.

Åge Andersen

Kontorchef

Provinshandelskammeret har i skrivelse den 19 juni 1979 meddelt sig ikke ha något att anföra med anledning av medlemsförslaget.

Dansk Arbejdsgiverforening og Industrirådet:

Industrirådet og Dansk Arbejdsgiverforening kan tilslutte sig medlemsforslagets anbefaling af, at der foretages en gennemgang af de nordiske landes lovgivning med henblik på at fremme fællesprojekter på det industrielle område.

Industrirådet og Dansk Arbejdsgiverforening ville sætte pris på, at også administrative forskrifter blev omfattet af den påtænkte undersøgelse. Således ville det have stor betydning for det industrielle samarbejde, hvis eksportkreditinstitutionerne i de enkelte lande skabte mulighed for kreditgivning på nationale vilkår for industrielt udstyr, der produceres i andre nordiske lande som led i produktionsspecialiseringsaftaler eller som komponenter i fællesprojekter.

Som eksempel på en enkeltstående lovbestemmelse, der hæmmer det industrielle samarbejde i Norden, kan vi pege på den svenske medbestemmelseslovs § 38, der forbyder anvendelse af danske underentreprenører i Sverige, som ikke på forhånd er godkendt af fagforeningen på det pågældende område. Denne bestemmelse er en væsentlig begrænsning i det frie nordiske arbejdsmarked, der er en af forudsætningerne for det industrielle samarbejde mellem de nordiske lande.

Medlemsforslaget tager sigte på at fremme en speciel form for industriel udvikling i de nordiske lande, nemlig en udvikling, der tager form af nordiske fællesprojekter. Industrirådet og Dansk Arbejdsgiverforening ser meget gerne vilkårene for nordiske fællesprojekter forbedret, men vil gerne i anledning af medlemsforslaget fremhæve betydningen for den industrielle udvikling i Norden og dermed også for fremkomsten af levedygtige fællesprojekter, af en fundamental forbedring af industriens

arbejdsvilkår og i denne forbindelse af en afvikling af den konkurrenceforvridning i den nordiske samhandel, der følger af selektive støtteforanstaltninger til enkeltvirksomheder og kriseramte brancher i de enkelte lande.

Vi ville sætte store forhåbninger til nordiske initiativer, der sigter mod en afvikling af selektiv statsstøtte og mod forbedrede grundvilkår for industriel fremstillingsvirksomhed, herunder ikke mindst en sikring af en stabil, rigelig energiforsyning til dette formål.

København, den 30. juli 1979

For Dansk Arbejdsgiverforening
C. J. Clemmensen

For Industrirådet
Ove Munch

De danske Handelsforeningers Fælles-Organisation har i skrivelse den 6 november 1979 forklarat sig ikke ha för avsikt att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Grosserer-Societetet har i skrivelse den 12 november 1979 forklarat sig ikke ha några bemärkningar i anledning av medlemsförslaget.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:

— — — skal jeg henvise til Industripolitisk rapport, som er udarbejdet af Nordens fackliga samorganisation, udsendt april 1979. Rapporten indeholder en række forslag til et øget nordisk samarbejde på det industripolitiske område.

Rapporten kan rekvireres enten hos LO i Danmark eller NFS' sekretariat i Stockholm.

København, den 19. november 1979

Kai Vangskjær

Finland**Finansministeriet¹:**

Under de senaste tio åren har handeln mellan de nordiska länderna i medeltal vuxit snabbare än sagda länders utrikeshandel med tredje-partsländer. Detta har bidragit till att området har blivit mera homogent och samhörighetskänslan länderna emellan vuxit.

För att denna utveckling skall fortsätta stöder finansministeriet strävanden som bl. a. syftar till att skapa idéer till samnordiska industriprojekt och till att genomföra dylika projekt. De nordiska ländernas gemensamma projekt torde ge bättre möjligheter till framgång på de internationella marknaderna än enskilda länders företag, särskilt då det gäller konkurrens om större projekt.

Nämnda gemensamma projekt förutsätter bl. a. att erforderlig finansiering kan ordnas. Grundandet av Nordiska investeringsbanken innebar ett framsteg i utvecklandet av ett samnordiskt finansieringssystem. En förutsättning för att de gemensamma projektens finansiering skall kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt är att förutsättningarna för bankens verksamhet tryggas och även förbättras. I bankens verksamhet bör det särskilt beaktas att olika länders företag skall behandlas jämbördigt och med hänsyn till regionala utvecklingssynpunkter.

Ordnandet av de gemensamma projektens finansiering förutsätter inte nödvändigtvis att man skapar nya institutioner. Finansieringsmöjligheterna kan tryggas också inom ramen för rådande system, under förutsättning att man finner tillräckligt stöd för dem i de olika nordiska länderna.

Vid sidan av finansieringsfrågorna har också de olika ländernas skatte-lagstiftning stor betydelse för uppkomsten av gemensamma projekt. En arbetsgrupp bestående av tjänstemän från finansministerierna i Finland, Danmark, Norge och Sverige har redan börjat utreda frågan om beskattning av nordiska medborgare som arbetar annorstädes än i sin hemstat. Arbetsgruppens mål är att skapa ett förfarande, genom vilket praxis vid beskattningen av löneinkomsten för sådana medborgare i de nordiska länderna, som tillfälligt arbetar utomlands, kunde förenhetligas i det fall arbetet utomlands varar minst ett år.

På basen av det ovan anförda stöder finansministeriet nämnda medlemsförslag som syftar till främjandet av gemensamma industriprojekt.

Helsingfors den 20 augusti 1979

Pirkko Työläjä
Minister

Pekka Tuomisto
Konsultativ tjänsteman

¹ Yttrandet översatt från finska.

Handels- och industriministeriet:

Den i medlemsförslaget gjorda hemställan om en översyn av de nordiska ländernas lagstiftning, speciellt skatte- och etableringslagstiftningen, är för närvarande föremål för utredning inom ramen för vissa andra nordiska utredningar.

Inom ramen för ministerrådets utredning om multinationella företag har man verkställt juridiska delrapporter om den nordiska konkurrensrätten, etableringsrätten, arbetsrätten och skatterätten. En del av dessa delutredningar har redan publicerats (t. ex. Sven Olof Lodin: Internationella företags beskattning. Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet Nr 6, Stockholm 1979) medan andra delrapporter tills vidare endast föreligger som internt arbetsmaterial inom utredningsgruppen. Utredningsgruppens avsikt är att på basen av de juridiska delrapporterna göra en sammanfattning av de viktigaste konklusionerna och problemställningarna samt att publicera denna sammanfattning som en del av utredningsgruppens slutrapport i Nordisk utredningsserie.

Inom ramen för den nordiska projektexportutredningen kommer man att göra en separatutredning rörande juridiska frågor vid bildandet av konsortier mellan företag från olika nordiska länder. Denna utredning torde föreligga under slutet av år 1979.

Den i hemställan nämnda frågan har även varit föremål för diskussion i de förhandlingar som förts på bilateral basis mellan olika nordiska länder. Bl. a. har man mellan Sverige och Norge överenskommit att såsom en del av de bilaterala industri- och energisamarbetsförhandlingarna genomföra en särskild utredning beträffande skatte- och etableringsrättsliga frågor.

Då ovan nämnda utredningar förväntas belysa de frågor som nämns i motiveringarna till medlemsförslaget och i dess hemställan anser handels- och industriministeriet att en gemensam nordisk utredning inte i detta skede är angelägen. Handels- och industriministeriet omfattar den i hemställan nämnda målsättningen och föreslår därför att Nordiska ministerrådet¹ måtte ges i uppdrag att på basen av ovannämnda juridiska utredningar företa den översyn av lagstiftningen i de nordiska länderna som avses i medlemsförslagets hemställan.

Helsingfors den 2 augusti 1979

Ulf Sundqvist
Handels- och industriminister

Gunnar Niemi
Överinspektör

¹ *Ambetsmannakommittén för industri- och energipolitik, för lagstiftningsfrågor och för valuta- och finansiella frågor.*

Finlands bank:

En utveckling av det nordiska samarbetet på det ekonomiska och industriella området är önskvärd samtidigt som förutsättningarna härför existerar. Ett ökat samarbete mellan företagen på ett sätt som leder till en regional utjämning av arbetskraftsefterfrågan i Norden vore speciellt önskvärd. Mot denna bakgrund finner Finlands bank tanken konstruktiv som framförs i medlemsförslaget om att företaga en översyn av de nordiska ländernas lagstiftning med sikte på att främja gemensamma projekt på det industriella området.

Helsingfors den 14 augusti 1979

Finlands bank
Pentti Uusivirta
Bankdirektör

Kari Nars
Direktör

Finlands akademi¹:

Finlands akademi anser det viktigt att företrädarna för tekniken och näringslivet i vårt land har goda kanaler till utlandet. Detta är nödvändigt för införskaffandet av teknologisk kunskap och bevarandet av den internationella konkurrenspositionen, eftersom vårt lands produktionsliv allt mera bör inriktas på exporten.

Ett medel att öka den internationella konkurrensförmågan är samordning av resurserna och arbetsfördelning med institutionen eller företag i något annat land. Förhållandena och utvecklingsnivån är i de nordiska länderna så likartade att nordiskt samarbete är en mycket naturlig verksamhetsform. Positiva erfarenheter inom detta område talar för att utveckla lagstiftningen och undanröja eventuella hinder.

Det är uppenbart att lagstiftningen i de nordiska länderna hittills inte varit ägnad att gynna samnordiska projekt. Eftersom den internationella konkurrensen på olika områden tillstramas allt mer och mer och helt nya industriländer håller på att inträda också på de nordiska ländernas traditionella exportmarknader, är det naturligt att förutsättningarna för samarbetet i Norden på alla sätt ökas. I detta skede uppnås målet bäst bl. a genom revision och eventuellt förenhetligande av skattelagar och företagsetablering.

Helsingfors den 30 augusti 1979

Helge Gyllenberg
Ordförande

Elisabeth Helander
Forskningsdirektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Utvecklingsområdesfonden Ab:

Lagstiftningen i de olika nordiska länderna är förhållandevis enhetlig, vilket innebär att företag, som är verksamma i ett annat nordiskt land, får fungera under synnerligen bekanta omständigheter. I praktiken ligger de största vardagliga skillnaderna vid beskattningen och arbetsförhållande-frågor.

Vid finansiering av företag har Utvecklingsområdesfonden Ab lagt märke till att föreskrifter gällande valutaexport samt varierande tekniska standarder i olika länder tycks ofta ha en störande inverkan på det ekonomiska samarbetet, fastän de inte utgör absoluta hinder för det. Då man talar om en fri internordisk arbetsmarknad, skulle man tydligen också utveckla Nordens kapitalmarknader i en friare riktning.

Utvecklingsområdesfonden Ab anser det ytterst nyttigt att en utredning om skillnader vid lagstiftningen gällande ekonomisk verksamhet i de olika länderna skulle genomföras och dessa skillnaders betydelse från de samnordiska projektens synpunkt värderas. Utredningsämnet är omfattande men strävar man till ett ökat ekonomiskt samarbete i Norden, är det fråga om en grundläggande utredning.

Den kommitté som eventuellt kommer att tillsättas borde utforska hur kapitalets rörlighet i Norden kunde underlättas genom skattebestämmelser och genom till exempel samnordiska investeringars prioritering vid finansieringsverksamhet. Vidare borde kommittén undersöka, hur uppgifter om vederbörande landets särdrag och investeringskommunens lokala förutsättningar skulle förmedlas till ett företag som planerar investering i ett annat land. Vid finansiering av nordiska företags investeringar i Finland har vi upptäckt att tillfredsställandet av detta informationsbehov är särskilt viktigt.

Kuopio den 8 augusti 1979

Utvecklingsområdesfonden Ab

Esko Ollila
Verkställande direktör

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 13 augusti 1979 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund och Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Ett undanröjande av de av lagstiftningen betingade hindren för nordiskt industriellt samarbete i vid bemärkelse synes oss av flera orsaker

välmotiverat. Vi understöder därför förslaget om en samnordisk utredning i denna fråga. Vi anser att representanter för näringslivets organisationer också skall beredas tillfälle att medverka i utredningsarbetet, och att sakkunniga representanter för företag med praktisk erfarenhet av nordiskt samarbete anlitas så mycket som möjligt.

Ett friare nordiskt industriellt samarbete skulle innebära bl. a. följande:

- den fria nordiska arbetsmarknaden skulle kompletteras så att också andra produktionsresurser än arbetskraften kunde röra sig fritt,
- företagen skulle kunna samarbeta direkt på ett sätt som vid varje tidpunkt är gynnsamt med hänsyn till marknadssituationerna,
- de enskilda företagens marknadsområde skulle på ett naturligare sätt utgöras av hela Norden,
- de nordiska företagen i samarbete kunde operera på allt större delar av världsmarknaden ur ett bättre konkurrensläge än företagen enskilt,
- de protektionistiska tendenserna skulle motverkas, de ekonomiska tillväxtmöjligheterna skulle stimuleras, och därmed också välståndet och sysselsättningsläget.

Det är troligt att hinder för ökat samarbete förutom i lagstiftningen finns också på andra håll. Bristande information och kännedom om samarbetsmöjligheterna, bristande språkkunskap och erfarenheter samt fördomar utgör troligen större hinder för nordiskt industriellt samarbete än de rent juridiska svårigheterna. Utredningen borde omfatta en inventering av alla dessa samt komma med konkreta förslag till åtgärder. Det är sannolikt att förutsättningarna och hindren för samarbete varierar branschvis. Utredningen borde planeras så att olika branschers speciella möjligheter och problem belyses. En målsättning för utredningen borde vara att främja kapitalinvesteringar från de övriga nordiska länderna i Finland så, att den praktiskt taget kroniska utvandringen kunde fås att upphöra.

På beskattningens område borde lagstiftningen utvecklas så, att verksamhet i vilket nordiskt land som helst inte skulle bli mer ofördelaktig än verksamhet i det egna landet. I enlighet med detta borde varje lands interna skattelagstiftning justeras till behövliga delar både beträffande företagen och arbetstagarna. En harmonisering av de nordiska ländernas skattelagstiftning borde påbörjas. Speciell uppmärksamhet borde fästas vid att underlätta företagets etablering samt vid att få till stånd tillräcklig information i denna fråga.

Vid handels- och industriministeriet i Finland fungerar en permanent delegation för utländska investeringar, och det vore värdefullt om en kommande utredning kunde tillgodogöra sig de synpunkter som framkommit i delegationens verksamhet.

Likaså bör erfarenheterna från Nordiska ministerrådets pågående NORDARB-projekt tillgodogöras i en kommande utredning.

Helsingfors den 8 augusti 1979

Affärsarbetsgivarnas centralförbund

Pekka Merenheimo

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Ingvar Melin

N o r g e

Industridepartementet:

Her foreslås at det skal settes igang et felles nordisk utredningsarbeid for å undersøke i hvilken grad lovgivningen i de ulike land hindrer et utvidet samarbeid, herunder spesielt skatte- og etableringslovene. Videre foreslås at det i utredningen kommer med forslag til tiltak for å lette samnordiske prosjekter.

Industridepartementet stiller seg positive til at et slikt utredningsarbeid settes igang under Nordisk Råd. Industridepartementet er engasjert i samarbeidsdrøftinger med Sverige og Finland med sikte på å komme frem til felles prosjekter innen områdene industri og energi. Sett på denne bakgrunn vil det være nyttig at et slikt utredningsarbeid kommer igang.

Vi vil i denne forbindelse vise til at det allerede er satt igang arbeid i felles svensk-norsk regi for å skaffe en oversikt over skattelovgivningen i de to land og hvilke hindringer det kan legge for et svensk-norsk industri- og energisamarbeid. Denne utredningen vil kunne bli et verdifullt bidrag til det fremtidige utredningsarbeid medlemsforslaget legger opp til.

Oslo, 13. august 1979

Etter fullmakt

Per-Chr. Endsjø

Leif A. Hegna

Norges industriforbund:

Norges industriforbund vil gi sin fulle støtte til det foreliggende medlemsforslag om en utredning innen rammen av Nordisk Ministerråd om

de nordiske lands lovgivning med sikte på å fremme fellesprosjekt på det industrielle område.

Både nasjonaløkonomiske og bedriftsøkonomiske grunner taler for et mer utstrakt industrielt samarbeide på bedriftsplan innen rammen av Norden. Et økt nordisk bedriftssamarbeide vil være et naturlig ledd i den fortsatte internasjonalisering av norsk industri. Med det nære handelsmessige samarbeide som er skapt mellom de nordiske land og den industrielle utvikling vi kan vente i årene fremover, er det naturlig at bedrifter i stadig større utstrekning søker å satse på et nært samarbeid med bedrifter i andre nordiske land. Dette gjelder både innen forskning, utvikling, produksjon, markedsmessig samarbeide osv. Meget tyder på at det på disse områder foreligger et uutnyttet potensial.

Om bedriftene virkelig vil gå inn i nordiske industriprosjekter vil måtte være avhengig av deres egne vurderinger og beslutninger ut fra deres mål for omstilling, fortjeneste og sysselsetting. Myndighetenes oppgave bør være gjennom rammetiltak å fastsette de generelle arbeidsvilkår som industrien skal kunne operere under i denne forbindelse.

Forhandlingene som førte til avtalen mellom Volvo AB og den norske stat og de dertil knyttede avtaler viste at det forelå visse selskapsrettslige og skatterettslige ulikheter mellom Norge og Sverige som ville vanskeliggjøre gjennomføringen av det som ellers var blitt avtalt. Lovgivningen i de to land måtte tilpasses om prosjektet skulle gå gjennom som forutsatt. Dette er problemer som neppe er begrenset til forholdet mellom Norge—Sverige. Det bør derfor være en viktig oppgave for de nordiske land å vurdere nærmere alle hindringer av generell karakter som kan skape vanskeligheter for bedrifter som ønsker å samarbeide med andre nordiske bedrifter. Norges industriforbund har tidligere foreslått at disse spørsmål undersøkes i en nordisk ramme og ser den foreslåtte utredning i Nordisk Råd som vel egnet til dette formål.

I grunnlovningen til forslaget anføres at spesielt skattelover og etableringslover bør vies oppmerksomhet i den forestående utredning. Dette er vi enig i. Vi vil i tillegg foreslå at utredningen også søker å ta opp spørsmålet om en egen nordisk aksjeselskapsform, noe i likhet med EF's opplegg til et såkalt "europaisk selskap".

Oslo, 9. juli 1979

Norges industriforbund

Jan Didriksen
Adm. direktør

Sverige

Sveriges riksbank:

Vad gäller den lagstiftning som berör riksbankens verksamhet — primärt valutaregleringen — vill fullmäktige erinra om att ett fortlöpande samråd av informativ natur äger rum mellan de nordiska centralbankerna. Utrymmet för förändringar i den svenska valutaregleringen i syfte att särskilt gynna nordiska industriella projekt torde dock vara starkt begränsat till följd av Sveriges internationella åtaganden på området.

Fullmäktige har vidare noterat att Nordiska ministerrådet, till följd av en rekommendation från Nordiska rådet (*Rek. nr 25/74*), har tillsatt en utredning rörande multinationella företag i Norden. Även om denna utredning har en annan inriktning än den nu föreslagna översynen, synes den innebära en mycket noggrann genomgång av den lagstiftning i de nordiska länderna som åsyftas i förslaget. Vid överväganden om det aktuella medlemsförslaget finner fullmäktige det naturligt att det besluts-material som kan framkomma av utredningen och som väntas föreligga i slutet av 1979 utnyttjas.

Stockholm den 19 juli 1979

Å Fullmäktiges vägnar

Torsten Bengtson

T. af Jochnick

Konjunkturinstitutet:

I små ekonomier som de nordiska når expanderande företag relativt tidigt fram till situationer, där inköp, marknadsföring, långtidskontrakt, gemensamma projekt och koncernbildning behöver ske över det egna landets gränser. På grund av internationella olikheter i lagstiftning, språk, affärssed etc. ställs därför företag i små länder redan i ett tidigt skede inför extra kostnader för sin utveckling. Det framstår därmed som en samhällsekonomisk vinst om näringslagstiftningen i Norden är enhetlig och därmed lätt att överblicka för de mindre och medelstora företagen. Samtidigt måste dock beaktas att det finns skillnader i lagstiftning mellan de nordiska länderna, vilket är ett uttryck för skillnader i politiska värderingar eller strukturella förhållanden snarare än resultatet av historiska tillfälligheter. I sådana fall måste givetvis en avvägning ske mellan värdet av nordisk enhetlighet i näringslagstiftningen och värdet av att ha den nationella lagstiftningen anpassad till speciella inhemska förhållan-

den. En översyn som den föreslagna bör behandla detta avvägningsproblem.

Stockholm den 6 juli 1979

Lars Lindberger

Gudrun Norstedt

Kommerskollegium:

Förslaget

Förslaget innebär att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en översyn av de nordiska ländernas lagstiftning med sikte på att främja gemensamma projekt på det industriella området. I motiveringen till förslaget sägs att man speciellt bör uppmärksamma skatte- och etableringslagar.

Remissyttranden

Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren och Skånes handelskammare samt Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), och Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) har beretts tillfälle avge yttrande över förslaget (*se nedan*).

Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren och Skånes handelskammare är samtliga positiva till det framlagda förslaget och betonar vikten av att samarbetet mellan de nordiska länderna på det ekonomiska och industriella området utökas och fördjupas. Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren förordar dessutom en snabb översyn och i vissa fall ändring av de nordiska ländernas lagstiftning. Skånes handelskammare förutsätter att en kommande översyn av lagar inte enbart inskränker sig till det industriella området utan även till områden såsom handel, hantverk och sjöfart. Utredningen bör också enligt Skånes handelskammare vara oförhindrad att se över olika möjligheter till mer direkt stimulans av det ekonomiska och kommersiella samarbetet mellan länderna i Norden. Som exempel nämner handelskammaren påskyndande av beslut i frågan om fasta förbindelser över Öresund.

LO och *TCO* har i sina remissvar meddelat att de framför sina synpunkter via Nordens fackliga samorganisation (NFS).

SAF är i sitt svar övertygad om att det finns goda förutsättningar för en fortsatt stark uppbyggnad av samarbetet mellan företag över de nordiska gränserna. Intresse för samarbete torde föreligga i många företag i de olika nordiska länderna. Av särskild vikt för att främja samarbetet

mellan företag är att undanröja fortfarande existerande hinder. Som exempel nämner SAF den norska koncessionslagstiftningen som försvårar samarbetet mellan norska företag och företag i övriga nordiska länder liksom också etablering av dotterföretag i Norge. Arbetsgivareföreningen tillstyrker den föreslagna utredningen och framhåller att med hänsyn till den stora betydelse samarbetet mellan nordiska företag har och kan väntas få för de nordiska ländernas ekonomi bör utredningen ges hög prioritet. Den bör ta sikte på att underlätta samverkan i alla tänkbara former mellan företag i de nordiska länderna. Den bör medverka till att identifiera och undanröja existerande hinder och till att i övrigt föreslå åtgärder som är ägnade att främja samverkan mellan företag över de nordiska gränserna. Utredningen bör däremot ej ges en sådan avgränsning att den koncentreras på att främja stora och spektakulära projekt. När det gäller utredningens tillvägagångssätt föreslår SAF att det i stället för politiskt tillsatta företrädare anlitas en panel av ekonomer från de nordiska länderna. Detta för att ge utredningen möjlighet att kritiskt granska samtliga samarbets hinder, även de som är en följd av politiska, permanenta eller tillfälliga, åtgärder inom de nordiska länderna.

Kollegiet genomför nedan en kort genomgång av de svenska lagar som i dag kan sägas reglera utländskt inflytande i svensk företagsamhet och berör också förslag till lag om kontroll av utländsk företags etablering i Sverige, som tidigare under 1979 lagts av utredningen SOU 1978: 73.

Gällande svenska lagar som reglerar utländskt inflytande i svensk företagsamhet

Utlänningslagen och utlänningskungörelsen. Tillståndskraven i dessa lagar gäller ej nordiska medborgare.

Valutalagen, 1939: 50. En fullmaktslag som antagits i beredskaps syfte. Valutaregleringen ses för närvarande över av kommittén (E 1977: 03) med uppdrag att utreda med valutaregleringen sammanhängande frågor. Existerande valutaregleringar gäller gentemot de nordiska länderna.

Utlännings näringsidkande. Enligt lagen 1968: 555 krävs näringsstillstånd för utlänning som vill idka näring här i landet. Näringsstillstånd meddelas av kollegiet. Undantag gäller för nordiska medborgare.

Handelsbolag. Bestämmelser som syftar till att begränsa utlännings rätt att ingå handelsbolag återfinns i lagen 1968: 557 om vissa inskränkningar i rätten att sluta svenskt handelsbolag m. m. Regeringen får dock medge undantag från tillståndsplikten, om det är påkallat med hänsyn till överenskommelse med främmande stat. Tillstånd jml 1968 års lag meddelas av länsstyrelsen, men i fall då även näringsstillstånd är erforderligt prövas ansökan av kollegiet.

Ekonomisk förening. Enligt 1951 års lag skall ändamålet med ekonomisk förening vara att främja medlemmarnas ekonomiska intressen, vilket skall styra verksamheten. Hinder för utländskt rättssubjekt att delta föreligger inte. Däremot finns vissa krav beträffande medborgarskap etc. vad gäller styrelsen. Principiellt är ekonomisk förening kontrollsobjekt, men enligt 1916 års lag finns vidsträckta undantag för ekonomiska föreningar med kooperativt syfte.

Aktiebolag. I 17 kap. aktiebolagslagen 1975: 1385 stadgas om förbehåll som kan återopas vid teckning, överlåtelse etc. av aktier. Utlänningsförbehållet innebär att utländska och vissa slag av svenska juridiska personer (kontrollsobjekt) endast får förvärva en mindre del av ett bolags aktier, d. v. s. vid varje tidpunkt mindre än 20 % av röstetalet för bolagets samtliga aktier och mindre än 40 % av bolagets hela aktiekapital.

I aktiebolagslagen (såväl som i lagen om ekonomiska föreningar 1951: 308, bostadsrättslagen 1971: 479 och lagen om sambruksföreningar 1975: 417) stadgas att den som har vissa uppdrag i ledningen för bolaget eller föreningen i fråga, skall vara svenska medborgare och bosatta i landet. Undantag från regeln kan medges efter prövning i varje särskilt fall. Prövningar sker hos kollegiet, utom då mer än en tredjedel av hela antalet ledamöter ej är i riket bosatta svenska medborgare och då dessutom frågan gäller styrelseledamot eller verkställande direktör. I sådana fall prövar regeringen.

Markförvävsreglerna i "1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom". Tillståndspliktiga subjekt är enligt denna lag utländsk medborgare, utländska bolag, föreningar, andra samfälligheter och stiftelser. Tillståndsplikt gäller även för svenska handelsbolag, aktiebolag och ekonomiska föreningar i vilka utländska eller därmed jämställda rättssubjekt har eller kan få ett mera betydande inflytande. Tillståndsplikten för utländsk medborgare vid förvärv av fast egendom gäller även vissa nyttjanderätter, förvärv av rörelse etc. Bestämmelserna reglerar också möjligheten att förvärva aktier i svenska bolag.

Utredningen om kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige SOU (1978: 73)

I oktober 1978 offentliggjordes slutbetänkandet från "Utredningen om utländska övertaganden av svenska företag" (SOU 1978: 73). Utredningen har inte kunnat enas om något majoritetsförslag beträffande kontroll av utländsk företagsetablering och utlandsägda företags verksamhet här i landet, utan framlagt tre olika förslag som innebär olika hög grad av kontroll och krav på förvärvstillstånd. Förslagen har benämnts "kontrollinjen", "förhandlingslinjen" och "likabehandlingslinjen".

I utredningen har bl. a. aktiebolagslagens nuvarande bestämmelser

avseende nationalitets- och bosättningskrav tagits upp till behandling och man har då diskuterat om inte de nuvarande bestämmelserna bör liberaliseras.

Förslaget avseende kontroll av utländsk företagsetablering i Sverige har varit föremål för remissbehandling och ligger för närvarande för slutlig behandling hos justitiedepartementet.

Kollegiets synpunkter

Den i dag gällande svenska lagstiftningen som berörts ovan undantar i flera fall nordiska medborgare från tillståndsplikt.

När det gäller den framtida tillämpningen av de lagar som berörs i utredningen SOU 1978: 74 har kollegiet i sitt svar till justitiedepartementet deklarerat uppfattningen att en liberalisering av nuvarande bestämmelser bör övervägas. Speciellt har 1916 års lag och aktiebolagslagen diskuterats.

Kunskapen i Sverige om motsvarande lagstiftning i de övriga nordiska länderna är begränsad. Kollegiet stöder mot denna bakgrund förslaget att Nordiska ministerrådet genomför en kartläggning och jämförande studie på området. Studien bör även söka belysa förekomsten av hinder för ett utvidgat nordiskt industriellt samarbete.

Ett nästa steg efter genomförd utredning skulle enligt kollegiet kunna vara att närmare undersöka om och i vilken utsträckning det är möjligt att genom ny lagstiftning rörande bl. a. etablering och skatter främja gemensamma nordiska projekt på det industriella området.

Kollegiet anser det slutligen väsentligt att i sammanhanget peka på de nordiska ländernas internationella åtaganden — bl. a. inom EFTA och gentemot EG-länderna — att utforma lagstiftningen på ett icke-diskriminerande sätt.

Stockholm den 5 september 1979

O. G. Lindqvist

Staffan Sohlman

Statens industriverk:

Industriverket delar åsikten i förslaget att samarbetet mellan de nordiska länderna ytterligare bör fördjupas, inte minst på det ekonomiska och industriella området. När det gäller lagstiftningen i de olika nordiska länderna vill industriverket dock erinra om de ansträngningar som tidigare gjorts för att harmonisera aktiebolagsrätten i de nordiska länderna samt det svenska förslaget till aktiebolagslag 1971 där huvudsyftet var att skapa en nordisk rättslikhet. Industriverket anser trots detta en ge-

mensam nordisk utredning på det föreslagna området vara värdefull och tillstyrker förslaget.

Stockholm den 13 augusti 1979

Eric Pettersson

Helge Herzog

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

STU biträder vad som anförts i medlemsförslaget om fördjupat nordiskt samarbete på det ekonomiska och industriella området. STU biträder också meningen att lagstiftningen i den omfattning det behövs bör harmoniseras för att främja gemensamma projekt.

STU vill emellertid anförä även följande.

STU har i sin rapport STU-perspektiv 1979 till svenska regeringen konstaterat att ett centralt problem då det gäller utformningen av en svensk industristrategi för 1980-talet är att denna måste lösa de problem på kort och medellång sikt som skapats av den globala överkapaciteten inom många branscher samtidigt som den leder mot en industristruktur som motsvarar de nya produktionsförutsättningarna och samhällsbehov som kan antas börja göra sig gällande under 1990-talet. Nödvändigheten av detta längre tidsperspektiv gäller i speciellt hög grad för utformningen av FoU-politiken eftersom de FoU-satsningar som initieras under de närmaste åren kommer att få ekonomiskt genomslag tidigast i slutet av 1980-talet.

Enligt STU är det angeläget att anlägga detta längre tidsperspektiv då åtgärder diskuteras för främjandet av utvecklingen av samnordiska tekniskt industriella projekt.

Därvid bör uppmärksammas bl. a. hur förutsättningarna varierar mellan de olika nordiska länderna för att ta ny teknologi i anspråk. Vidare bör samtidigt uppmärksammas hur ett ökat inslag av utvecklingssamarbete de nordiska länderna emellan kan komma att reducera betydelsen av produktpris som konkurrensfaktor.

Om de nordiska regeringarna beslutar om åtgärder för ett ökat sådant utvecklingssamarbete torde företag och institutioner på det ekonomiska och det tekniskt industriella området att såsom anförts i medlemsförslaget tillvarata de vidgade samarbetsmöjligheter som därmed skapas.

Enligt STU är det således också förutsättningar i form av nationell prioritet, motiv för samverkan, konkurrenssituation, potentiella projekt-deltagare viktiga att analysera. Detta kännetecknar STUs medverkan i Nordforsk med denna organisations action concertée-verksamhet, samt den nordiska industrifonden. STU har också anlagt samma synsätt i diskussionen som förs med Nordiska ministerrådets sekretariat beträf-

fande statsministerinitiativet från november 1978 om ett intensifierat forskningssamarbete såväl när det gäller grundforskning som tillämpad forskning.

Sammanfattningsvis vill STU, som biträder medlemsförslagets syfte, betona vikten även av att dra slutsatser av och identifiera möjliga områden för ökat nordiskt samarbete utifrån de studier som nu föreligger om de olika nordiska ländernas tekniskt industriella framtid i form av rapporter såsom Teknik för framtiden — STU-perspektiv 1979 och Ingenjörsvetenskapsakademiens Kunskap och konkurrenskraft, den danska rapporten om framtidsperspektiv för metallindustrin och dataindustrin samt vissa motsvarande norska och finska aviserade rapporter.

Stockholm den 6 augusti 1979

Jan Olof Carlsson

Göran Friberg

Stockholms handelskammare:

Stockholms handelskammare ser positivt på förslaget. Ett regelsystem som främjar tillkomsten och utvecklingen av gemensamma projekt på det industriella området och i fråga om forskning och teknisk utveckling bör eftersträvas.

Stockholm den 20 juni 1979

Stockholms handelskammare

Ulf Franke

Sture Lindmark

Skånes handelskammare:

Handelskammaren vill inledningsvis framhålla vikten av ett ökat nordiskt samarbete på alla områden och ställer sig därför positiv till förslaget om tillsättande av en utredning som kan främja samnordiska projekt på det industriella området. Ett ökat samarbete mellan industrier i de olika länderna kan, särskilt då man på olika sätt kompletterar varandra, innebära både rationellare och billigare produktion samtidigt som det kan ge positiva sysselsättningseffekter. Det finns även skäl understryka att här ifrågavarande samarbetsprojekt kan innebära ökad tyngd i exportsammanhang gentemot tredje land.

Handelskammaren förutsätter dock att en översyn av lagarna inte enbart inskränker sig till det industriella området utan även tar hänsyn till andra områden såsom handel, hantverk och sjöfart. Utredningen bör

även vara oförhindrad att se över olika möjligheter till mer direkt stimulans av det ekonomiska och kommersiella samarbetet mellan länderna i Norden. En åtgärd som vore av betydelse i detta sammanhang är exempelvis ett påskyndande av ett beslut i frågan om fasta förbindelser över Öresund.

Malmö den 2 juli 1979

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

Bo Ahnebrink

Lars Erichs

Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren:

Västsvenska handelskammaren är ense med förslagsgivarna om att samarbetet mellan de nordiska länderna på det ekonomiska och industriella området bör fördjupas. Handelskammaren har med viss förvåning noterat den avsaknad av åtgärder från svensk sida i syfte att skapa gynnsammare förutsättningar för ett framtida samarbete, speciellt avseende kontakter med broderlandet Norge, som i samband med oljeutvinningen upplever ett synnerligen expansivt utvecklingsskede på den industriella sidan.

Ett led i riktning mot bättre samarbete torde sålunda vara en *snabb* översyn och i vissa fall ändring av de nordiska ländernas lagstiftning.

Göteborg den 18 juli 1979

Claes Orwallius

Bengt Wall

Norrlandsfonden:

Norrlandsfonden anser att ett utvidgat ekonomiskt och industriellt nordiskt samarbete är angeläget för de delar av landet, som utgör fondens verksamhetsområde. Den föreslagna översynen av lagstiftningen i syfte att kartlägga hinder och lämna förslag till problemlösningar kan vara ett värdefullt steg i arbetet att befrämja ett utvidgat samarbete i Norden inom det industriella området och i fråga om forskning och teknisk utveckling.

Norrlandsfonden tillstyrker därför det framlagda förslaget.

Luleå den 31 juli 1979

Norrlandsfonden

Per Kjellson

Roger Jacobsson

Sveriges grossistförbund:

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet att företaga en översyn av de nordiska ländernas lagstiftning med sikte på att främja gemensamma projekt på det industriella området. Förslagsställarna anser att regeringarna bör uppdraga åt en gemensam nordisk utredning att undersöka i vad mån lagstiftningen i de olika länderna innebär hinder mot ett utvidgat samarbete och dessutom föreslå åtgärder ägnade att underlätta samnordiska projekt.

Detta medlemsförslag berör enligt vår mening en angelägen fråga. Det synes oss uppenbart att det finns goda förutsättningar för en utbyggd samverkan mellan företag i de nordiska länderna. Detta kan öka effektiviteten på den nordiska marknaden och kan också stärka de nordiska företagens konkurrenskraft på den internationella marknaden. Genom en sådan samverkan kan de internationellt sett små företagen i Norden öka sina möjligheter att med framgång hävda sig på marknaden.

Förslagsställarna erinrar om att samarbetet mellan de nordiska länderna är mer vidsträckt än mellan andra grupperingar av fria länder. Detta förhållande bör mer än hittills kunna komma till uttryck på det ekonomiska planet. Det är därför angeläget att de hinder för sådan samverkan som kan föreligga i de olika nordiska länderna undanröjes.

Mot denna bakgrund tillstyrker vi att den föreslagna utredningen snarast kommer till stånd. Vi finner det också angeläget att utredningsarbetet bedrivs med skyndsamhet, så att vi utan onödigt dröjsmål kan tillvarata möjligheterna till vidgat ekonomiskt samarbete i Norden.

Stockholm den 4 september 1979

Sveriges grossistförbund

Ake Sundquist

Iwan Ahlström

Sveriges industriförbund:

Handeln och det industriella samarbetet inom Norden har djupa traditioner och har en synnerligen stor betydelse för ländernas ekonomi. Det finns också en långvarig tradition hos ländernas lagstiftare att genom harmonisering av lagar och på annat sätt underlätta näringslivets samverkan över gränserna. Under senare år har dock omfattande lagstiftning ägt rum rörande näringslivets förhållanden varvid de nordiska aspekterna ofta skjutits i bakgrunden. Utvecklingen av myndigheternas administrativa praxis har också ägt rum i hög grad utan att de inter-nordiska effekterna beaktats. Genom den stora lag-

stiftningsvolymen och mängden administrativa ärenden har det blivit mycket svårt att få överblick över de regler och insyn i den myndighetspraxis som kan hämma eller snedvrída det industriella samarbetet över de nordiska nationsgränserna.

Det från Nordiska rådet remitterade medlemsförslaget innebär att uppdrag ges åt en gemensam nordisk utredning att undersöka i vad mån lagstiftningen — speciellt skatte- och etableringslagar — i de olika länderna innebär hinder mot ett utvidgat samarbete och att föreslå åtgärder ägnade att underlätta samnordiska projekt. Enligt Industriförbundets mening föreligger åtskilliga legislativa och administrativa hinder mot ett effektivt nordiskt industriellt samarbete. Den föreslagna utredningen bör därför på ett verksamt sätt kunna bidra till en ytterligare förbättring av samarbetet. Förbundet tillstyrker sålunda förslaget.

Förbundet vill framhålla att inom ett vidsträckt utredningsuppdrag ryms både stora och marginella frågor, lättlösta problem och spörsmål som kräver omfattande överväganden. För att utredningen inom rimlig tid skall kunna medföra positiva effekter är det av stor betydelse hur utredningen prioriterar sitt arbete. Prioriteringsgrunden bör vara frågornas ekonomiska betydelse även om därigenom redan på ett tidigt stadium kontroversiella frågor skulle sättas i fokus. Utredningen bör också allt eftersom arbetet fortskrider kunna framlägga delrapporter och delförslag.

Förbundet vill ge exempel på ett par etableringsrättsliga områden som bör prioriteras.

Den svenska valutaregleringen innehåller utförliga regler rörande svenska företags investeringar i andra länder. Enligt Industriförbundets mening har dessa regler utvecklingshämmande effekter. Valutaregleringens restriktioner innebär framför allt att för tillstånd till direkt investering i utlandet kräver Sveriges riksbank att investeringen kan anses exportfrämjande eller eljest förmånlig från bytesbalanssynpunkt. Sett i ett nordiskt perspektiv kan detta medföra följande. Antag att ett svenskt företag och ett företag i annat nordiskt land funnit ändamålsenligt att kombinera sina kunskaper i ett gemensamt produktionsföretag och att den lämpligaste lokaliseringen är i det andra nordiska landet. Kan den svenska parten inte påvisa att den svenska exporten påverkas gynnsamt genom investering i det gemensamma produktionsbolaget kan han påräkna riksbankens avslag i det svenska valutaärende som investeringen aktualiserar.

Även i fall då Sveriges riksbank kan antas vara positiv i själva investeringsfrågan kan projektet motverkas genom de finansieringskrav riksbanken uppställer. För produktionsinvesteringar i annat land krävs regelmässigt att de finansieras genom upplåning i utlandet på genomsnittligt minst fem år. Detta krav kan vara olämpligt därför att bolagets soliditet kan vara så dålig att dess investeringar över huvud inte bör

finansieras genom upplåning. Företagets skuldsättning i olika valutor kan också vara så sammansatt att ytterligare utlandsupplåning medför alltför stor risk för företaget. Särskilt om det land i vilket investeringen skall ske på sin kredit- och kapitalmarknad diskriminerar utländska företag och därigenom hänskjuter det svenska företaget till upplåning i tredje lands valuta accentueras företagets valutarisk.

Valutaregleringen är för närvarande föremål för översyn i Sverige. Detta bör inte hindra utan snarare underlätta att den tas upp som en prioriterad fråga i en samnordisk utredning.

Då det gäller direkt etableringskontroll vill Sveriges industriförbund framhålla den norska koncessionslagstiftningen som en betydelsefull fråga. För en utomstående är det svårt att få ett grepp om den norska koncessionslagstiftningens tillämpning. Svenska företags erfarenheter är varierande. För vissa företag har myndighetsprövningen inneburit en formell omgång där tidsutdräkten vid myndigheternas behandling utgjort en kostnadspost. För andra företag har koncessionsvillkoren inneburit betungande bördor. Vissa företag har upplevt att systemet använts för en konkurrensnedvidande diskriminering. Koncessionsordningen har också lett till svårigheter att genomföra strukturrationaliseringar. Tillämpningen av lagarna synes också variera över tiden. Liberal tillämpning vid viss tidpunkt utgör sålunda ingen garanti för framtida förutsättningar för verksamheten.

Genom koncessionslagstiftningens generella prövningsgrunder och den därav följande skönmässigheten i tillämpning sker investeringar i Norge under osäkerhet om de förvaltningsmässiga förutsättningarna för verksamheten. Detta utgör en kostnadsrisk utöver sedvanliga affärsrisker. Trots dessa risker finns det — vilket verkligheten visat — ändock ofta goda skäl för svenska företag att till stöd för sin bearbetning av den norska marknaden etablera sig i Norge även för industriell produktion. Genom lagstiftningen krymper dock marginalen för projekt med större kommersiell risk. Sådana satsningar är kapitalintensiva investeringar där avkastning kan påräknas först på lång sikt. Hit räknas också ofta kunskapsintensiva satsningar på ny teknologi. Genom lagstiftningen tenderar sålunda investeringarna att ske på en lägre och osjälvständigare industriell nivå än om restriktionerna saknades.

På skatteområdet förordar förbundet att reglerna om beskattning av koncerner prioriteras.

Avslutningsvis vill Industriförbundet framhålla att förbundet är berett att stödja utredningen genom att ställa expertis till förfogande och underlätta att utredningen får del av näringslivets erfarenheter och synpunkter.

Stockholm den 15 augusti 1979

Sveriges industriförbund

Thomas Hagdahl

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) hänvisar i skrivelse den 8 juni 1979 till yttrande från Nordens fackliga samorganisation (NFS) (se ovan).

Landsorganisationen i Sverige:

Även en översyn av de nordiska ländernas lagstiftning med sikte att klargöra på vilket sätt denna påverkar det industriella samarbetet ter sig angelägen. Självklart måste dock eventuella förändringar i lagstiftningen i syfte att främja industriellt samarbete vägas mot effekten på andra målsättningar för samhällsutvecklingen.

LO vill således tillstyrka förslaget och samtidigt framhålla det angelägna i att Nordiska ministerrådets resurser förstärks för bl. a. denna typ av utredningar i enlighet med vad som anförts i NFS industripolitiska rapport.

Stockholm den 28 juni 1979

Landsorganisationen i Sverige

Rune Molin

Lars Ljung

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Förslagsställarna förordar en gemensam nordisk utredning för att *dels* undersöka i vad mån lagstiftningen i de olika länderna innebär hinder mot ett utvidgat samarbete, *dels* föreslå åtgärder ägnade att underlätta samnordiska projekt. Även om förslagets "kläm" endast talar om "en översyn av de nordiska ländernas lagstiftning med sikte på att främja gemensamma projekt på det industriella området" är det således tydligt att förslaget i första hand syftar till att utreda existerande hinder mot samarbete.

För företag med hemort i något nordiskt land har övriga nordiska länder en stor och växande betydelse för export, för leveranser, för investeringar och för samarbete i andra avseenden. Utvecklingen av samarbetet t. ex. i form av underleveranser har varit mycket snabb under de senaste decennierna och bidragit till en ökad ekonomisk integration mellan de nordiska länderna.

Denna utveckling har skett utan större åthävor och som en naturlig följd av konkreta kontakter mellan enskilda företag, stora och små, som haft ett ömsesidigt affärsmässigt utbyte av samverkan. De statliga insatserna har i främsta rummet varit att inte lägga alltför stora hinder i vägen. Regeringarnas egna initiativ — t. ex. gemensamma kommittéer

för utveckling av industriellt samarbete — torde ha haft en begränsad effekt. Enskilda nordiska regeringar har också vidtagit åtgärder som inneburit hinder för kommersiellt samarbete och därigenom inskränkt en annars ännu snabbare ekonomisk integration.

Föreningen är övertygad om att det finns goda förutsättningar för en fortsatt stark utbyggnad av samverkan i många former mellan företag över de nordiska gränserna. Av särskild vikt för att främja samarbetet mellan företag är att undanröja fortfarande existerande hinder exempelvis inom skatte-, etablerings- och valutalagstiftningen.

Föreningen tillstyrker den föreslagna utredningen. Med hänsyn till den stora betydelse samarbetet mellan nordiska företag har och kan väntas få för de nordiska ländernas ekonomi bör utredningen ges hög prioritet. Utredningen bör ta sikte på att underlätta samverkan i alla former mellan företag i de nordiska länderna. Den bör medverka till att identifiera och undanröja existerande hinder och till att i övrigt föreslå åtgärder (exempelvis underlätta kontakter mellan företag) som är ägnade att främja samverkan mellan företag över de nordiska gränserna. Utredningen bör således enligt föreningens mening inte ges en sådan avgränsning att den koncentreras på att främja stora och spektakulära projekt.

Föreningen är medveten om att en grundlig analys av hinder och förutsättningar för ökat samarbete kan vara svår att genomföra. Politiskt tillsatta företrädare kan i många fall antas vara obenägna att i en gemensam nordisk utredning själva ta upp till kritisk analys sådana samarbetshinder som är en följd av åtgärder, permanenta eller tillfälliga, som vidtagits av det egna landet. Vi föreslår därför att utredningen anlitar en panel av ekonomer från de nordiska länderna för att som experter analysera hinder och förutsättningar för ökat samarbete mellan industriföretag i Norden.

Det bör dock i slutomgången självfallet ankomma på den politiskt sammansatta utredningsgruppen att på grundval av då tillgängligt material dra sina egna slutsatser och framlägga förslag till åtgärder av de nordiska organen eller av de nordiska regeringarna.

Stockholm den 22 augusti 1979

Svenska arbetsgivareföreningen

Karl-Olof Faxén

Hans-Göran Myrdal

Medlemsförslag

om koordinering och intensifiering av verksamhet beträffande upp-lysning och forskning om de mänskliga rättigheterna

(Väckt av Erik Adamsson, K. B. Andersen, Guttorm Hansen, Sture Palm och Robert Pedersen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Udenrigsministeriet har i skrivelse den 16 augusti 1979 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Undervisningsministeriet:

— — — skal man meddele, at såvel justitsministeriet som undervisningsministeriet kan tilslutte sig ønsket om en intensivering af forskningen og undervisningen inden for menneskerettighedsområdet, men efter begge ministeriers opfattelse kan denne virksomhed imidlertid med fordel udføres gennem de allerede eksisterende mellemfolkelige organer. Man kan i denne forbindelse pege dels på den på Unesco's 20. generalkonference vedtagne resolution 3/1.5 & 2.3/2, dels på det resolutionsudkast, som Europarådets styringskomité for menneskerettigheder netop har udarbejdet til Europarådets ministerkomité.

Medlemsforslaget i Nordisk Råd har muligvis et videregående sigte, men dette er i så fald ikke tilstrækkeligt præciseret, og det er derfor ikke muligt på det foreliggende grundlag at give udtryk for en stillingtagen hertil. Man er imidlertid bekendt med, at der er planlagt afholdt et nordisk seminar om den af medlemsforslaget omfattede problemstilling i Norge i begyndelsen af september 1979. Man skal derfor pege på, at det må forekomme hensigtsmæssigt at lade de synspunkter, der kommer frem under det nævnte seminar, indgå i de videre overvejelser.

Det tilføjes, at den danske UNESCO-nationalkommission med en henvisning til ovennævnte UNESCO-resolution har givet udtryk for en positiv holdning til forslaget, især for så vidt angår den folkeoplysningsvirksomhed, der indgår heri.

Herudover oplyses, at UNESCO-nationalkommissionen som et led i sin oplysningsvirksomhed i år har udgivet bogen "Menneskerettighederne — et internationalt problem". Denne bog kan anvendes i såvel ungdoms- som voksenundervisningen.

København, den 14. august 1979

P.M.V.

E. B.

Estrid Bjerregård

Amnesty International:

Amnesty International hilser Nordisk Råds initiativ om koordinering og intensivering af arbejdet med menneskerettighederne velkommen, og vi er meget glade for at få lejlighed til at udtale os om forslaget.

I vores arbejde har vi følt et stort behov for en bedre struktureret og mere intensiv spredning af information om og egentlig undervisning i menneskerettighederne i et omfang, som vi ikke selv har kompetence eller ressourcer til. Den mest effektive måde at organisere et sådant arbejde på vil antagelig være at koncentrere det om specialkurser for personer, som har informatoriske og pædagogiske opgaver (f. eks. lærere og journalister), personer, som har til opgave at gennemføre menneskerettighederne (f. eks. jurister og politi) samt særlig svage grupper (f. eks. indsatte og udlændinge). En vis publikationsvirksomhed vil i denne forbindelse være påkrævet.

Vi har endvidere savnet et miljø for kontinuerlig forskning i menneskerettighederne for så vidt angår såvel nordiske og nationale aspekter som internationale aspekter. I den forbindelse kan der være særlig grund til at fremhæve behovet for et hånd- og forskningsbibliotek om menneskerettighederne samt en dokumentationscentral, især med henblik på primære kilder. En sådan dokumentationscentral vil med fordel kunne etableres på nordisk plan.

Et intensiveret nordisk samarbejde om menneskerettighederne vil forhåbentlig indebære en forøgelse af de ressourcer, som stilles til rådighed til dette arbejde, ligesom duplikering vil kunne undgås. Medens forsknings-, publikations- og i et vist omfang dokumentationsvirksomhed kan koordineres meget tæt, må den øvrige virksomhed som f. eks. undervisning og informationsspredning foregå parallelt i de nordiske lande.

Det forekommer urealistisk at forvente en kontinuerlig indsats af stor lødighed, såfremt dette arbejde udelukkende finansieres af private midler. En delvis statsfinansiering vil være ønskelig, om Nordisk Råd også

kunne deltage i finansieringen, ikke blot for derved muligvis at øge mængden af ressourcer, men også for udadtil at understrege den politiske uafhængighed, som en institution med de foreslåede opgaver må have.

Det er naturligt for Amnesty International at pege på ønskeligheden af at inddrage de eksisterende frivillige organisationer i et arbejde på menneskerettighedsområdet, som disse organisationer besidder.

En gruppe nordiske forskere, embedsmænd og andre med interesse for menneskerettighederne har siden efteråret 1978 drøftet muligheden for at oprette et nordisk samarbejdsorgan for menneskerettighederne. Den 10.—12. september i år afholdes et seminar i Norge med dette emne, og vi skal foreslå, at Nordisk Råds behandling af medlemsforslag A 555/j koordineres med dette initiativ.

Amnesty International står naturligvis til rådighed ved en hvilken som helst bistand, vi måtte kunne yde i denne sag.

København, den 10. april 1979

Jens Færkel
Medlem af bestyrelsen

FN-forbundet:

— — — skal FN-forbundet meddele, at forbundet er glad for det tagne initiativ og for lejligheden til at udtale sig derom.

FN-forbundet har gennem årene i sin politiske og oplysningsmæssige indsats og i sit samarbejde med de tilknyttede verdensorganisationer WAWF og WFUNA prioriteret menneskerettighedsspørgsmålene meget højt. Også i forbundets samarbejde med andre frivillige organisationer om virkeliggørelsen af de principper og målsætninger, Forenede Nationer bygger på, har vi bestræbt os for over for den folkelige opinion at styrke interessen om og respekten for menneskerettighederne.

FN-forbundet hilser derfor Nordisk Råds initiativ om koordinering og intensivning af arbejdet med menneskerettighederne velkommen, idet vi mener, at der i høj grad er behov for en samlet og styrket indsats både på de informations- og de forskningsmæssige sider af dette område.

Blandt de emner inden for menneskerettighederne, som FN-forbundet har prioriteret i sit arbejde, er at fremme bestræbelserne for en styrkelse, effektivisering og forbedring af FN's maskineri for håndhævelse af internationale menneskerettighedskonventioner. Således foreslår FN-forbundet en effektivisering til opretholdelse af menneskerettighederne ved en gennemførelse af beskyttelsen regionalt — på regional basis — (jævnfør i denne forbindelse Europakonventionen til beskyttelse af men-

neskerettighederne) og ved oprettelse af et Human Rights Council under FN, hvori alle FN's aktiviteter med hensyn til menneskerettighederne samles, eventuelt i stedet for dette et Human Rights Agency, som kan gennemføres blot ved en generalforsamlingsbeslutning.

Herudover har FN-forbundet alene eller i samarbejde med andre organisationer arbejdet med apartheidspørgsmålet, ytringsfriheden, flygtningespørgsmålet samt etniske minoriteters situation.

Vi forslår, at Nordisk Råds behandling af medlemsforslag A 555/j koordineres med det nordiske samarbejde om menneskerettighederne, som blev påbegyndt af en gruppe nordiske forskere, embedsmænd m. fl., som siden efteråret 1978 har drøftet mulighederne for at oprette en eller anden form for et nordisk samarbejdsorgan for menneskerettighederne.

Endelig vil vi gerne henlede opmærksomheden på den erfaring, viden og kompetence, der findes i de eksisterende, frivillige organisationer, der arbejder med humanitært eller oplysningsmæssigt sigte.

Det er meget væsentligt, at disse organisationers sagkundskab inddrages i den påtænkte indsats omkring menneskerettighederne.

FN-forbundet står naturligvis til disposition med yderligere oplysninger og rådgivning, såfremt det findes ønskeligt og påkrævet.

København, den 14. august 1979

FN-forbundet

Bent Østergaard

Formand for forretningsudvalget

Dansk Flygtningehjælp:

Dansk Flygtningehjælp hilser medlemsforslaget A 555/j velkommen. For vort oplysningsarbejde omkring flygtningespørgsmål, som har en nøje sammenhæng med menneskerettighedsproblematikken, vil det være af betydning, om der på nordisk plan skete en koordinering og intensivering af den indsats, der på mange planer gøres for at fremme forsvaret for, studiet af og oplysningen om menneskerettighederne.

Dette ville være af speciel betydning for det samarbejde omkring flygtninge- og dermed relaterede spørgsmål, som i de senere år er vokset frem på nordisk plan mellem de frivillige organisationer, men som netop ofte har savnet en koordinerende og stimulerende instans, ikke mindst hvad angår dokumentation og oplysningsmateriale i det hele taget.

Hvorvidt det vil være nødvendigt eller hensigtsmæssigt at påbegynde en fællesnordisk biblioteks- og dokumentationstjeneste, udgive fælles-

nordiske publikationer eller oprette en særlig nordisk institution vedrørende Menneskerettigheder ud over dem, der i forvejen eksisterer på internationalt plan, vil det være vanskeligt at udtale sig om i øjeblikket, men vi kan kun støtte forslaget om, at Nordisk Ministerråd undersøger muligheden for disse og de øvrige forslag, som er fremsat i A 555/j.

København, den 20. august 1979

Hans Gammeltoft-Hansen
Formand

F i n l a n d

Ministeriet för utrikesärendena:

Ministeriet för utrikesärendena kan för sin del instämma i medlemsförslagets beskrivning av de nordiska ländernas syn på mänskliga rättigheter. Det är riktigt, att de nordiska länderna har en stark gemensam tradition på detta område, som också har kommit till uttryck på det internationella planet, främst inom FN-systemet. Upprättande av ett nordiskt samarbetsorgan för att koordinera och intensifiera forskning och undervisning i samt spridande av kunskap om arbetet på vidareutvecklande av mänskliga rättigheter kan utan tvivel mot denna bakgrund betraktas som ett nyttigt projekt. Hittills har informationsverksamheten i Finland om det internationella samarbetet rörande mänskliga rättigheter främst handhåfts av ministeriet för utrikesärendena samt av Finlands FN-förbund. En ökad forskning på detta område skulle vara värdefull inte minst med hänsyn till behovet av kunskap om genomförande av de mänskliga rättigheterna i Finland i relation till det internationella normsystemet.

Det nordiska samarbetet är väl utvecklat även på många andra områden av utrikespolitiken, t. ex. i fråga om nedrustnings- och biståndspolitik samt FN-politik i allmänhet. Den djupa förankring i samhällspolitik, som arbetet på mänskliga rättigheter har, kan otvivelaktigt motivera, att just detta område, på basen av en tillräckligt omfattande definition av begreppet mänskliga rättigheter uppmärksammas genom inledande av den form av samnordisk verksamhet, som förslagsställarna har tänkt sig. Ministeriet för utrikesärendena kan dock inte på basen av nu föreliggande material slutligt ta ställning till frågan om dess prioritering i relation till andra behov inom ramen för det nordiska samarbetet.

Helsingfors i september 1979

Paavo Väyrynen
Minister

Klaus Törnudd
Avdelningschef

Justitieministeriet¹:

Intensifiering och koordinering av forsknings-, undervisnings- och informationsverksamhet beträffande de mänskliga rättigheterna är utan tvivel på sin plats. Under de senaste åren har saken uppmärksammats vid flera olika internationella sammanhang, bl. a. när deklarationen om de mänskliga rättigheterna fyllde 30 år.

Frågorna i anslutning till de mänskliga rättigheterna hör till lagstiftningens område. Av i Finland anhängiga lagstiftningsprojekt kan man som exempel nämna planeringen av grundrättighetsreformen och revisionen av utlänningslagstiftningen. Forskningsuppgifterna och informationsutbytet är viktiga i lagstiftningens utvecklingsarbete, och de är av speciell betydelse för utvecklingsarbetet beträffande de mänskliga rättigheterna. Eftersom den nordiska rättskulturen traditionellt är mycket likartad, är det enligt justitieministeriets uppfattning nödvändigt och motiverat att intensifiera det nordiska samarbetet inom forskningen och informationsutbytet på detta område.

Konflikter angående de mänskliga rättigheterna kommer i allmänhet i sista hand till domstolarnas avgörande. Därför borde man inom utbildningen av den personal som arbetar i domstolarna intensifiera undervisningen angående de mänskliga rättigheterna. Fortbildning borde vid behov anordnas också på nordisk nivå.

Utvecklandet och koordineringen beträffande de mänskliga rättigheterna förutsätter i praktiken något slags organisation och ekonomiskt stöd till verksamheten. Det är också värt understöd att utarbeta en utredning angående detta i Nordiska rådet. Vid övervägandet av organisationsfrågor borde man enligt justitieministeriets uppfattning omsorgsfullt undersöka också möjligheterna att utveckla samarbetet inom ramen för de existerande organisationerna och genom att bygga på deras kontakter (till exempel de nationella UNESCO-delegationerna och de juridiska fakulteterna).

Helsingfors den 3 augusti 1979

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Salme Kandolin
Tjf. lagstiftningssekreterare

Finlands UNESCO-kommission:

En effektivisering av forskningen och upplysningen om de mänskliga rättigheterna är otvivelaktigt påkallad. På ett globalt plan har denna

¹ Yttrandet översatt från finska.

fråga behandlats i många sammanhang inom UNESCO. Organisationens generalkonferens godkände år 1974 en rekommendation om utbildning för internationell förståelse, samarbete och fred och undervisning om de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. UNESCO arrangerade också en internationell konferens om undervisning i de mänskliga rättigheterna (Wien, september 1978). UNESCO har även fäst uppmärksamhet vid frågan i samband med att FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (1948) fyllt 30 år.

Ett av huvudområdena i Finlands UNESCO-kommissions verksamhet har under de senaste åren varit utbildningens internationalisering enligt rekommendationen från år 1974. I rekommendationen bildar internationell förståelse, samarbete, fred och mänskliga rättigheter en enhetlig och odelad enhet. Finlands UNESCO-kommission anser att det på nordiskt plan finns ett behov att öka informationsutbytet rörande forskning, undervisning och upplysning om den ovannämnda helhet som innehåller mänskliga rättigheter, men konstaterar att de mänskliga rättigheterna inte bör avskiljas till ett särskilt problemområde. Förverkligande av denna målsättning förutsätter en viss organisation samt finansiellt stöd. Veterligen har kontakter redan etablerats mellan forskare i de olika nordiska länderna i detta syfte. De nordiska FN-förbunden och UNESCO-kommissionerna har även ett intensivt samarbete genom vilket de koordinerar sin aktivitet inom det ifrågavarande området.

En utredning inom Nordiska rådet av organisationens möjligheter att stöda en dylik verksamhet vore att välkomna. Härvid borde man beakta, att en långt gående institutionalisering och byråkratisering av verksamheten knappast är ändamålsenlig och att det nordiska samarbetet i första hand kunde ta sikte på forskningens och utbildningens konkreta behov. I utredningen borde man redogöra möjligheter att mera effektivt använda redan existerande organ — t. ex. FN-förbunden och UNESCO-kommissionerna — för dylik verksamhet.

Helsingfors den 31 oktober 1979

Aira Kalela
Generalsekreterare

Skolstyrelsen:

I medlemsförslaget har föreslagits att möjligheterna skulle undersökas att skapa en samnordisk bas för koordinering och intensifiering av verksamhet beträffande forskning och undervisning samt spridande av information om dessa och om arbetet för deras utveckling samt utreda huruvida det är möjligt att upprätta ett nordiskt samarbetsorgan eller understödja grundandet och nyttjandet av ett organ, som skulle möjliggöra en dylik verksamhet.

I förslaget har konstaterats, att man i ett flertal internationella sammanhang, t. ex. i FN, UNESCO, Europarådet och vid Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen har godkänt en rad viktiga resolutioner om intensifieringen av undervisningen i de mänskliga rättigheterna och av bekantgörandet av dessa. I förslaget betonas, att en samnordisk koordinering av verksamheten inom detta område och dess utvecklande skulle intensifiera de åtgärder, som i enskilt nordiskt land görs för att i praktiken omsätta nämnda resolutioner.

Man har i Finland under de senaste åren genomfört och samtidigt sökt intensifiera undervisningen i de mänskliga rättigheterna vid skolstyrelsen underställda skolor och läroanstalter bl. a. med hjälp av följande åtgärder.

I samband med utarbetandet av nya läroplaner har man på olika skolstadier beaktat målsättningsområdet för fostran till internationalism, i vilken även ingår undervisning i de mänskliga rättigheterna. Fostran till internationalism sker inom Finlands skolväsen med iakttagande av den s. k. genomslagsprincipen i samband med undervisningen i enskilda läroämnen.

För ernåendet av de mål som uppställts för fostran till internationalism har man vidare utarbetat detaljerade förslag, vilka uppgjorts av för ändamålet tillsatta arbetsgrupper, samt med hjälp av en för lärarna avsedd handledning, i vilken man sökt konkretisera målen för undervisningen till en ämnesshelhet.

Vid utarbetandet av läroböcker och annat undervisningsmaterial för undervisning i fostran till internationalism har man betonat vikten av att stoff i anslutning till de mänskliga rättigheterna innefattas i lärostoffet. Vidare har man till skolorna utsänt såväl undervisningsmaterial som didaktiska anvisningar, såsom t. ex. av UNESCO, UNICEF och FN-förbundet i Finland utarbetat material samt anvisningar bl. a. om hur resultaten av Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen bör behandlas i undervisningen.

I lärarnas grundutbildning och i högskolornas undervisningsprogram har innefattats föreläsningar eller kurser för orientering av de blivande lärarna också i undervisningen i de mänskliga rättigheterna. Vid lärarnas fortbildning har vid de olika sommaruniversiteten med stöd av skolstyrelsen anordnats kurser i fostran till internationalism. Genom skolstyrelsens försorg har för lärarfortbildningen producerats för ändamålet lämpligt fortbildningsmaterial. För att intensifiera undervisningen om de mänskliga rättigheterna, borde man enligt skolstyrelsens uppfattning, vid utvecklingen av läroplanerna, studie- och undervisningsmaterialet samt lärarutbildningen även nyttja nordiskt samarbete. Härvid borde man i enlighet med Nordiska rådets medlemsförslag även utreda möjligheten att skapa en nordisk bas för intensifiering av verksamhet beträffande undervisning och upplysning inom ifrågavarande område. Å

andra sidan borde man även utreda de redan existerande kultursamarbetsorganens, såsom sekretariatets för nordiskt kulturellt samarbete, möjligheter att tillskapa ett samnordiskt projekt för intensifieringen av ifrågavarande undervisning.

Skolstyrelsen fäster uppmärksamhet vid de speciella behov av att koordinera den här avsedda utbildningen, som ordnandet av språk- och kulturminoriteternas utbildning medför samt den innehållsmässiga utvecklingen av denna utbildning. Dylika speciella behov av att utveckla utbildningen finns det bl. a. i fråga om ordnandet av undervisningen av t. ex. samerna, zigenarna, flyktingarna, den utländska arbetskraften och de elever, vilka återvänder till hemlandet från utlandet.

Verksamheten beträffande undervisning, forskning och upplysning om de mänskliga rättigheterna borde intensifieras samnordiskt exempelvis med hjälp av ett sådant samarbetsorgan, som kan handha de uppgifter som framlagts i medlemsförslaget. Enligt skolstyrelsens åsikt borde man härvid effektivare än hittills nyttja också de nuvarande formerna för kulturellt samarbete och sträva efter att stärka dessas verksamhetsmöjligheter.

Helsingfors den 15 augusti 1979

Erkki Aho
Generaldirektör

Lasse Hoffman
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Med anledning av rubricerade medlemsförslag får landskapsstyrelsen uttala sitt principiella stöd för alla åtgärder som syftar till att bland olika medborgarkretsar sprida kännedom om Förenta Nationernas verksamhet i allmänhet och dess deklaration om de mänskliga rättigheterna i synnerhet. De principer deklarationen innehåller skall självfallet åter speglas i nationell lagstiftning och förvaltning men minst lika viktigt är en effektiv upplysning härom, inte minst i skolor och undervisningsanstalter av olika slag.

Landskapsstyrelsen får sålunda förorda medlemsförslaget. Enligt landskapsstyrelsens åsikt vore det skäl att överväga huruvida det föreslagna samarbetsorganet kunde nära anknytas till någon befintlig universitetsinstitution i Norden, vilket förmodligen skulle innebära ömsesidig nytta och även kunna leda till vissa kostnadsbesparingar.

Mariehamn den 16 augusti 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Lars Ingmar Johansson
Kanslisekreterare

Amnesty international:

Amnesty har tradisjonelt konzentrerat sig på politiska och medborgerliga rättigheter, men vi tycker det är viktigt att den planerade nordiska instansen behandlar alla mänskliga rättigheter, också ekonomiska och sociala.

Amnesty i Finland hoppas särskilt att följande frågor tas upp: dödsstraffet, tortyr, politiska fängslanden, flyktingfrågorna och minoritetsfrågorna.

Till att börja med vore det viktigt att konzentrera sig på dokumentering; insamling av rapporter (FN och andra organisationer), publikationer, tidningsartiklar osv. Forskningsarbetet kan börja först när insamlingen av fakta har fått i gång.

Helsingfors i augusti 1979

Amnesty international
Finska sektionen
Karl-Gustav Sandelin
Ordförande

N o r g e**Utenriksdepartementet:**

— — — vil Utenriksdepartementet fremholde at det er opptatt av og enig i at man bør komme fram til en bedre strukturert koordinering av arbeidet i Norden på menneskerettssektoren. I denne forbindelse vil det være naturlig å vurdere spørsmålet om opprettelse av en nordisk institusjon for å fremme menneskerettsarbeidet. Det forslag til arbeidsoppgaver som er tiltenkt et eventuelt nordisk samarbeidsorgan synes relevant, og vil kunne avhjelpe et udekket behov særlig når det gjelder informasjonsvirksomhet, forskning og undervisning.

På den annen side synes det å være for tidlig å ha noen endelig oppfatning om hvilken samarbeidsform som vil være mest hensiktsmessig.

I denne forbindelse nevnes at Utenriksdepartementet har gitt en forskergruppe i oppdrag å foreta en utredning av behovet for et menneskerettsinstitutt eller noen annen tilsvarende institusjon i Norge. Utredningen vil bl. a. vurdere behovet for bedre samordning. Den vil også ta for seg forskning, undervisning og informasjon om menneskerettigheter, og organiseringen av denne delen av menneskerettsarbeidet. Utredningen er beregnet slutført høsten 1979 og vil da gi grunnlaget for en videre behandling av disse spørsmålene.

De som utfører nevnte oppdrag, har kontakt med personer og instanser som er opptatt av tilsvarende spørsmål i de øvrige nordiske land.

Som resultat av diskusjonen hittil, vil det i tiden 10.—12. september 1979 finne sted et nordisk seminar (på Sundvollen) med deltakelse både fra myndighetene og private organisasjoner og institusjoner i de nordiske land. Etter dette seminaret vil man ventelig kunne få en bedre oversikt over hvilken form en institusjonalisering av det nordiske samarbeid bør få.

Utenriksdepartementet vil derfor foreslå at man foreløpig stiller seg avventende til forslaget om opprettelse av et nordisk institutt og at man tar sikte på å avklare den norske holdning til dette og eventuelt andre former for nordisk samarbeid innen utgangen av året.

Oslo, 28. juni 1979

Etter fullmakt:

Odd Wibe
Fung. byråsjef

Arne Walther
Konsulent

Utenriksdepartementet vil under henvisning til sitt brev av 28. juni 1979 om ovennevnte sak, gi uttrykk for sin støtte til forslaget fra det nordiske seminaret på Sundvollen 10.—12. september 1979 om at det opprettes en nordisk samarbeidskomité for menneskerettigheter. Komitéen bør være sammensatt av personer som arbeider med forskning, undervisning eller informasjon og med to representanter fra hvert av de nordiske land. Utenriksdepartementet arbeider for tiden med å opprette en nasjonal komité for menneskerettsspørsmål, og vil anse det for ønskelig at de to norske representanter har sin forankring i denne komitéen.

Samarbeidskomitéen bør stå i nær kontakt med offentlige og private organisasjoner innenfor områdene forskning, undervisning og informasjon.

Samarbeidskomitéen bør støtte og også selv ta initiativ til nordiske samarbeidstiltak innenfor rammen av sitt arbeidsområde. Slike tiltak kan ha til formål å fremme menneskerettighetene i Norden eller nordiske prosjekter med sikte på å støtte arbeidet med menneskerettighetene i andre deler av verden.

Det må være en forutsetning at komitéen ikke skal utforme, eller ta standpunkt til, nordisk politikk på området.

Oslo, 18. desember 1979

Etter fullmakt:
Sigurd Endresen
Byråsjef

Arne Walther
Konsulent

Institutt for fredsforskning:

Som utgangspunkt stiller vi oss meget positivt til forslaget om en koordinering og intensivering av virksomheten når det gjelder opplysning og forskning om menneskerettigheter. Imidlertid er vi kjent med at det vil bli arrangert et nordisk seminar om dette spørsmålet i Norge 10—12 september i år, hvor det vil delta personer engasjert i forskning, utdanning og informasjon om menneskerettigheter. På seminaret vil det sannsynligvis framkomme konkrete forslag om hvordan den nordiske virksomheten kan koordineres og intensiveres. Vi finner det derfor hensiktsmessig å vente med et mere detaljert svar til seminaret har vært holdt, og anmoder om at de uttalelser som blir vedtatt der blir tatt hensyn til under det videre arbeidet med saken i Nordisk Råd.

Oslo, 8. juli 1979

Marek Thee
Forskningsleder

Norsk samband for de forente nasjoner (FN-sambandet):

Saken er behandlet både i FN-sambandets arbeidsutvalg og i hovedstyret. Det var full enighet blant medlemmene om en positiv innstilling til hovedintensjonen i forslaget, idet man ser det som meget viktig å intensivere og koordinere opplysnings- og forskningsvirksomhet på menneskerettighetsområdet.

Når det gjelder opprettelsen av et eventuelt nytt nordisk samarbeidsorgan for å ta seg av virksomheten, stilte hovedstyret seg noe tvilende til nødvendigheten av dette. Man mente at det i første rekke var viktig å få bragt på det rene om den ønskede koordinering og intensivering kan oppnås gjennom et av de eksisterende nordiske organer.

Oslo, 10. juli 1979

Erik Hoff
Formann i hovedstyret

Anders J. Guldvik
Generalsekretær

S v e r i g e**Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):**

Yttranden i ärendet från universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Umeå bifogas (*se nedan*). *Universiteten i Linköping och Göteborg* har förklarat att de avstår från att yttra sig.

Med något undantag ger man från universiteten ett starkt stöd åt de strävanden som kommit till uttryck i förslaget. I några fall uttalas farhågor för att satsningar på ett särskilt institut skulle vara ett mindre fruktbart sätt att organisera forskningen inom området och förordas i stället att denna förläggas till befintliga institutioner inom högskolan.

UHÄ delar den i förslaget framförda uppfattningen om behovet av ökade insatser på samnordisk bas för att främja upplysning och forskning om de mänskliga rättigheterna. I likhet med vad som framförts från vissa universitet ifrågasätter emellertid UHÄ om den verksamhet som diskuterats i förslaget bör bedrivas inom ett fristående institut. UHÄ föreslår att man i en kommande utredning i stället i första hand undersöker möjligheterna att förlägga ett organ för denna verksamhet till ett nordiskt universitet där det finns en kompetens som kan bilda bas för en tvärvetenskapligt uppbyggd forskning inom området. Till detta organ, som kan ges formen av internordiskt centrum för forskning om de mänskliga rättigheterna, kan knytas de resurser för dokumentation, bibliotek, informationsverksamhet, undervisning etc. som behandlas i förslaget. Vid centret kan inrättas såväl fasta tjänster som forskarstipendier e. d.

UHÄ tillstyrker således utredning av en gemensam nordisk insats för att samordna och stimulera forskning och upplysning om de mänskliga rättigheterna och föreslår att man i första hand överväger att inrätta ett organ för dessa uppgifter vid något nordiskt universitet.

Stockholm den 5 oktober 1979

Erland Ringborg

Göran Zetterblom

Svenska unescorådet:

Svenska unescorådet är positivt inställt till medlemsförslaget att undersöka möjligheterna att på gemensam nordisk grundval koordinera och intensifiera forskning och undervisning i och utbredning av kunskaper om och arbetet med att utveckla de mänskliga rättigheterna samt att undersöka möjligheterna till att upprätta eller stödja upprättandet och driften av ett nordiskt samarbetsorgan för att genomföra denna verksamhet.

Rådet har särskilt haft anledning att följa aktiviteterna inom UNESCO rörande undervisningen om mänskliga rättigheter på olika stadier och i olika undervisningsformer. Sverige har därvid lagt fram ett förslag om förbättring av UNESCO:s program för undervisning av mänskliga rättigheter i enlighet med de förslag som lämnades av UNESCO:s kongress

om undervisning om mänskliga rättigheter i Wien 1978. Uneskorådet vill i detta sammanhang särskilt understryka behovet av att anlägga en samlad syn på de mänskliga rättigheterna, där hela problemkomplexet beträffande undervisning i internationell förståelse, samarbete och för fred måste anses vara intimt förknippat med undervisning om mänskliga rättigheter.

Med denna samlade syn på undervisning om mänskliga rättigheter och undervisning i internationell förståelse, samarbete och fred kan Uneskorådet bara hälsa med tillfredsställelse varje förslag till en förbättrad samordning på nordiskt plan. Självfallet bör varje möjlighet att utnyttja existerande organ för en samordning undersökas innan ett definitivt beslut fattas om att upprätta ett nytt nordiskt samarbetsorgan för detta ändamål. Uneskorådet vill också framhålla vikten av att folkrörelserna redan från början tas med i arbetet förutom akademisk expertis och vill därvid erinra om att Svenska FN-förbundet redan nu har ett samarbete med de övriga nordiska FN-förbunden.

Det är väsentligt att i det nordiska samarbetet på detta område också frågan om mänskliga rättigheter i Norden tas upp, även om man kan tänka sig att det nordiska samarbetet också specialiserar sig kring något eller några särskilda områden, t. ex. dödsstraff och flyktingfrågor, i vilka Nordens länder kan förväntas vara mer en givande och krävande part än mottagande i utbytet med utomstående länder. Ekonomiska och sociala rättigheter bör givetvis finnas med i bilden förutom de politiska och medborgerliga mänskliga rättigheterna.

Uneskorådet har för sin del inlett ett samarbete för att mot bakgrund av rekommendationerna från UNESCO:s kongress om undervisning om mänskliga rättigheter i Wien undersöka läget beträffande undervisning om de mänskliga rättigheterna i Sverige. Slutrapporten från denna kongress har sålunda från utbildningsdepartementet remitterats till berörda myndigheter och organisationer i Sverige, och resultatet av denna remiss kommer att utgöra underlag för förslag från uneskorådet beträffande UNESCO:s vidare arbete och eventuellt också på nationell svensk nivå.

För den händelse Nordiska rådet skulle besluta utreda ett nordiskt samarbetsorgan för mänskliga rättigheter vill uneskorådet särskilt framhålla de uppgifter som nämns i bilagans tre sista punkter som särskilt viktiga: undervisning, forskning och etablering av ett debattforum rörande mänskliga rättigheter utifrån en helhetsuppfattning.

Stockholm den 1 oktober 1979

För Svenska uneskorådet

Ernst Michanek

Ordförande

Jens Cavallin

Sekreterare

Svea hovrätt:

I förslaget erinras om det nordiska samarbetet på politisk nivå beträffande de mänskliga rättigheterna och om den undervisning och forskning i skolor och andra läroanstalter som bedrivs i varje nordiskt land på detta område. Det framhålls även att något organiserat nordiskt samarbete ej förekommer beträffande dessa ämnen.

Mot bakgrund härav kan det i och för sig framstå som naturligt att fråga har uppkommit om att inrätta ett särskilt organ med uppgift att samordna den forskning och upplysningsverksamhet som förekommer i de nordiska länderna på ifrågavarande område. I likhet med förslagsställarna delar hovrätten uppfattningen att ett organiserat nordiskt samarbete på detta område på sikt skulle kunna främja kunskapen och förståelsen för de mänskliga rättigheterna.

Enligt hovrättens mening finns det emellertid inom ramen för nordiskt samarbete även åtskilliga andra viktiga frågor, som ännu inte tillfredsställande lösts. I detta sammanhang erinrar hovrätten om sitt yttrande den 6 juli 1971 över betänkande om Nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap (*Nordisk utredningsserie 1970: 17*). Ett sådant institut vars inrättande hovrätten tillstyrkt skulle också kunna ägna uppmärksamhet åt de frågor som behandlas i det föreliggande medlemsförslaget. Under dessa omständigheter finner hovrätten ej skäl att för närvarande tillstyrka det framlagda förslaget.

Stockholm den 16 juli 1979

På hovrättens vägnar

Sten Rudholm

Agneta Fergenius

Statens invandrarverk:

Det är viktigt att upplysning och forskning om de mänskliga rättighetsfrågorna intensifieras och koordineras. Den sociala situation som invandringen till Norden skapat understryker detta behov för våra länder. Genomförandet av denna verksamhet skulle kunna skötas av ett nordiskt samarbetsorgan. Statens invandrarverk instämmer emellertid med förslagsställarna om att frågan om ett sådant organ först måste utredas närmare.

När det gäller invandringskontrollen har ett institutionellt nordiskt samarbete existerat sedan ett 20-tal år (nordiska utlänningsutskottet). Ett liknande behov av samråd och samverkan föreligger sedan länge i fråga om behandlingen av invandrarna och de etniska minoriteterna i de nordiska samhällena. Den föreslagna utredningen om koordinering m. m.

av de mänskliga rättighetsfrågorna bör få i uppgift att även beakta detta behov.

Det är vidare tveksamt om ett nordiskt samarbetsorgan för de mänskliga rättigheterna bör ha egna forskningsresurser. Den samhällsvetenskapliga forskningen bedrivs för närvarande i allt större utsträckning i tvärvetenskapliga former. Så sker t. ex. vid Roskilde universitetscenter, Ålborgs universitetscenter, Linköpings universitet (temaorienterad forskning) och Centrum för tvärvetenskap vid Göteborgs universitet. Med hänsyn till de små resurserna totalt sett för samhällsvetenskaplig forskning i Norden bör dessa koncentreras till de redan existerande institutionerna. Det vore olyckligt om ytterligare anspråk skulle ställas på de begränsade resurserna för forskning på detta område genom inrättandet av ett särskilt nordiskt samarbetsorgan. Ett eventuellt nordiskt samarbetsorgan bör därför prioritera informations- och koordineringsfrågor.

Norrköping den 14 augusti 1979

Statens invandrarverk

Kjell Öberg

Aila Aune

Jämställdhetskommittén:

— — — vill härmed lämna några principiella synpunkter på den typ av samarbete som föreslås. Vi begränsar oss självfallet till det område som vi bevakar, nämligen jämställdhet mellan kvinnor och män.

Vi instämmer i att opinionsbildning i olika former är en viktig förutsättning för att förankra nya och viktiga värderingar. Utbildning av opinionsbildare (lärare, journalister etc.) är ju också ett område, som delvis är försummat när det gäller jämställdhetsfrågorna. Över huvud taget återstår oerhört mycket att göra på hela utbildningsområdet i detta avseende. Likaså forskning kring kvinnofrågor och jämställdhet är försummad och har till helt nyligen inte ägnats någon uppmärksamhet alls.

Jämställdhetsfrågan lämpar sig också väl att utveckla i ett nordiskt sammanhang. På olika nivåer förekommer också ett livligt erfarenhetsutbyte inom Norden i frågan. Nordiska Ministerrådet arbetar till exempel med jämställdhet i ett särskilt utskott under Ställföreträdarekommittén. I ett flertal andra organ finns jämställdhetsaspekten förankrad på nordisk basis. Problematiken förtjänar helt visst att ytterligare framhävas som en fråga av stor dignitet i Norden.

Jämställdhetskommittén vill mot bakgrund av egna erfarenheter något varna för att jämställdhetsaspekten förs samman med många andra angelägna rättighetsfrågor på ett sådant sätt att de andra frågorna

tränger ut jämställdheten. Det är alltså för oss viktigt att jämställdhetsaspekten prioriteras när den sammanlänkas med besläktade problemområden.

För vår del har vi svårt att se omedelbara fördelar med en ny nordisk institution på detta område. I den mån ett nytt organ inte hämmar utan i stället stimulerar redan etablerade nordiska samarbetskanaler har vi naturligtvis ingenting emot det. Vi förutsätter också att jämställdhetsfrågan i den utsträckning den hör hemma i sammanhanget — får den position den förtjänar som en diskrimineringsfråga inom Norden, men framför allt som kvinnofråga i u-länderna, där solidariteten från Norden kanske kan uttryckas i ett mer samlat nordiskt bistånd.

Vi vill också hänvisa — för fakta och synpunkter — till ”Steg på väg” — nationell handlingsplan för jämställdhet, ett betänkande som Jämställdhetskommittén lägger fram i början av september.

Stockholm den 13 augusti 1979

Karin Andersson
Ordförande

Margareta Beckérus
Sekreterare

Diskrimineringsutredningen (DU):

I utredningens uppdrag ingår bl. a. att kartlägga tillämpningen av brottsbalkens bestämmelse om olaga diskriminering. Denna bestämmelse infördes på sin tid i den svenska straffrättsliga lagstiftningen som en följd av att Sverige ratificerade en av FN:s konventioner om mänskliga rättigheter, nämligen den om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (1965).

Som en av grunderna för utredningens arbete finns en klar anknytning till det internationella och nationella arbetet för att stärka de mänskliga rättigheterna. Ett av de viktigaste områdena för utredningen är undervisningen, bl. a. den i skolan bedrivna undervisningen och dess roll i arbetet för att motverka fördomar och diskriminering.

Medlemsförslaget förordar en intensifiering av undervisning på alla nivåer om de mänskliga rättigheterna och av information härom. Det kan antas att en sådan intensifiering i idealfallet skulle bidra till att motverka uppkomsten av fördomar på etnisk grund.

Diskrimineringsutredningen vill således ge sitt stöd åt de allmänna tankar som tar sig uttryck i medlemsförslaget, liksom åt uppfattningen att ökad forskning krävs kring de mänskliga rättigheterna.

Nationella myndigheter (och motsvarande) bör vara de som i första hand reagerar på den kritik och de idéer som framförs i medlemsförslaget. I Sverige torde det ankomma på SÖ, UHÄ och forskningsråd att

i samarbete med Statens invandrarverk undersöka möjligheterna för en höjning av ambitionsnivån på undervisnings- och forskningsområdena. När det gäller information och opinionsbildning är det i första hand ideella organisationer av olika slag som ligger bäst till för motsvarande nivåhöjning, liksom givetvis massmedierna. Utredningen vill i sammanhanget förorda att ett ökat ekonomiskt stöd ges åt de nationella sektionerna av Amnesty international för opinionsbildande arbete kring mänskliga rättigheter.

Om det faktiskt står så illa till i de nordiska länderna med undervisning, forskning och information kring de mänskliga rättigheterna som anförs i medlemsförslaget, kan det vara svårt att förstå vad som skulle kunna koordineras på gemensam nordisk bas om inte själva den förordade intensifieringen.

I första hand gäller det därför för Nordiska rådet att påverka Nordiska ministerrådet att med olika medel bidra till en höjning av ambitionsnivån i de nordiska länderna, t. ex. genom att anordna nordiska seminarier, symposier, konferenser och liknande om undervisning, forskning och information om de mänskliga rättigheterna.

Om detta ligger i den första delen av "klämnen" i medlemsförslaget, anser utredningen att Nordiska rådet bör göra det till sitt i denna del.

Den andra delen som rör ett samarbetsorgan anser utredningen sakna grund idag.

Stockholm den 27 augusti 1979

Diskrimineringsutredningen

Kjell Öberg

Erland Bergman

Svenska röda korset:

Röda korset strävar enligt sina principer att sprida humanitet i alla former för den enskilda människan.

De nordiska rödakorsföreningarna samarbetar sedan länge i detta syfte men har varken personella eller ekonomiska resurser som svarar mot hela det stora behovet av upplysning.

Svenska röda korset hälsar därför med tillfredsställelse åtgärder som främjar upplysning och forskning beträffande de mänskliga rättigheterna. Bl. a. förestår ett stort behov av information och undervisning om de mänskliga rättigheterna under väpnade konflikter, som de uttryckts i de nyligen av Sverige ratificerade tilläggsprotokollen till Genèvekonventionerna (Prop. 1978/79: 77).

I medlemsförslaget omnämnda koordinerande og stimulerende instans ”i form av en fællesnordisk biblioteks- og dokumentationstjenste” tillstyrkes därför varmt. Huruvida detta skall utformas som ett nordiskt institut eller få annan form har Svenska röda korset svårt att bedöma.

Svenska röda korset bedömer sig i någon mån kunna bidra beträffande dokumentationsmaterial från Röda korsets verksamhetsområde och skulle själv ha nytta av den allmänna dokumentation som föreslås samlas.

Stockholm den 20 november 1979

Svenska röda korsets centralstyrelse

Anders Wijkman

Generalsekreterare

Stockholms universitet, juridiska institutionen:

Förslagets grundtankar att samordna insatser i de nordiska länderna — exempelvis forskning och undervisning — inom området skydd av mänskliga rättigheter samt att stimulera till ökade sådana insatser är intresseväckande. Jag anser därför att universitetet bör inta en positiv attityd till förslaget. Området synes lämpa sig väl för gemensamma nordiska insatser, då det — som förslagsställarna framhåller — råder en betydande värdegemenskap inom och mellan de nordiska länderna. En särskilt värdefull konsekvens av förslaget förefaller vara möjligheten att med hjälp av ekonomiska bidrag från alla de nordiska länderna kunna etablera ett välförsett specialbibliotek.

Det föreliggande förslaget är så pass allmänt hållet, att det knappast torde kunna läggas till grund för några mer omfattande konkreta åtgärder. Det bör emellertid kunna bilda utgångspunkt för ett fortsatt nordiskt utredningsarbete, vari man från svensk sida bör gå in med en positiv grundinställning.

Avslutningsvis kan upplysas att ingen samlad kurs rörande de mänskliga rättigheterna ges i juristutbildningen, men att undervisning rörande detta område ingår i de ämnen som särskilt berörs, t. ex. straffrätt och offentlig rätt.

Stockholm den 13 september 1979

Ole Westerberg

Prefekt

Kjell Swanström

Uppsala universitet: juridiska fakultetsnämnden:

Nämnden inskränker sig i huvudsak till att diskutera spörsmålet i vad avser dess eget ansvarsområde men vill dock förutskicka några allmänna synpunkter.

Vid en internationell utblick ter det sig tämligen klart, att — försåvitt gäller rättsvetenskaplig forskning och undervisning — intresset för de mänskliga rättigheterna visat sig starkast i länder och kulturkretsar, där respekten för dessa rättigheter framstår som en med möda förvärvad vinning eller där omedelbar kontakt finnes med organ som särskilt verkar för de mänskliga rättigheterna. Man kan icke undgå intrycket, att den minimistandard som de internationella konventionerna på detta område garanterar i de nordiska länderna uppfattas som självklar eller given; konflikter mellan exempelvis intern lagstiftning och internationella åtaganden på människorättigheternas område är i Norden ytterligt sällsynta. Som bekant hör de nordiska staterna till de medlemmar av den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna som minst ofta blir föremål för talan vid konventionsorganen. Den diskussion som i Sverige alltsedan början av 1970-talet förts om grundlagsskyddet för mänskliga rättigheter har visserligen tidvis varit livlig i politiska kretsar, men det är påfallande att den i ringa omfattning återspeglats i den offentliga debatten och i forskningen. Dock torde måhända ökat intresse för dessa frågor kunna förväntas, åtminstone i Sverige, som en följd av den successiva utbyggnaden av regeringsformens fri- och rättighetskapitel och i samband med ett vilande förslag om i grundlag inskriven normprövningsrätt.

Rättsvetenskaplig forskning på de mänskliga rättigheternas område vid de nordiska juridiska fakulteterna skulle med nödvändighet få en internationell prägel. De egna rättssystemen har åtminstone hittills knappast erbjudit så omfattande problem härutinnan att de framstår som angelägna forskningsuppgifter. Bland internationellrättsliga forsknings-, dokumentations-, och undervisningsuppgifter framstår de mänskliga rättigheterna från nordisk synpunkt som ett, låt vara viktigt, område bland andra. I själva verket är den nordiska internationellrättsliga forskningsapparaten bortsett från vissa specialområden generellt sett så svagt utbyggd, att den mest angelägna uppgiften alltjämt synes vara att söka få till stånd det nordiska institut för rättsjämförande forskning som — efter initiativ i Nordiska rådet — föreslogs redan i betänkandet *NU 1970: 17*. Ingenting skulle för övrigt hindra att de mänskliga rättigheterna bereddes plats på ett sådant instituts forskningsprogram.

Vid fakulteten meddelas undervisning i de mänskliga rättigheterna dels i ämnet offentlig rätt, (statsrätt), där den nya regeringsformens regler härom studeras, dels i ämnet internationell rätt (folkrätt), där de internationella konventionerna uppmärksammas.

Forskarutbildning inom området meddelas särskilt vid ett till fakulteten knutet institut, Svenska institutet för internationell rätt (Harry Ax:son Johnson-institutet), som förestås av professorn i internationell rätt.

Inom ramen för den nya studieordning som sedan den 1 januari 1978 successivt håller på att införas för den juridiska grundutbildningen kan ökad plats ges åt studiet av de mänskliga rättigheterna såsom så kallad valfri kurs (med ett omfång av t. ex. 5 eller 10 poäng, eventuellt med tillägg av skriftlig uppgift). Även speciella aspekter av det större komplexet mänskliga rättigheter kan bli föremål för fördjupat studium i denna form. Kommer i denna form ett mer omfattande studium av de mänskliga rättigheterna till stånd, är det självfallet av stort värde vid uppläggning och genomförande av kurser att ha tillgång till erfarenheter från andra nordiska lärosäten. Ett visst erfarenhetsutbyte förekommer självfallet redan inom ramen för det allmänna fortlöpande vetenskapliga utbyte som är en naturlig del av universitetets verksamhet. Härutöver kunde fortlöpande information i enklaste form, t. ex. genom Nordiska rådets kanslier, vara av värde. Särskilda administrativa organ, nämnder e. d. med uppgift att intensifiera och samordna arbetet vid universiteten ter sig inte nödvändiga eller ens lämpliga, och erfarenhetsmässigt ger sådana anordningar sällan utdelning motsvarande kostnader och tidsutdräkt.

Sammanfattningsvis vill fakultetsnämnden sålunda vitsorda betydelsen av att de mänskliga rättigheterna blir föremål för fortlöpande vetenskaplig bearbetning och med tillfredsställelse hälsa en förbättring av informationsutbytet på detta område. Beträffande förslaget om inrättande av ett särskilt institut för detta ändamål finner nämnden, att det i rådande läge avgjort bör stå tillbaka för planerna på ett allmänt nordiskt rättsjämförande institut. Det vore emellertid för den juridiska forskningen i Norden utomordentligt betydelsefullt om det nu aktuella medlemsförslaget i stället kunde leda till ett positivt initiativ för inrättande av ett sådant nordiskt rättsjämförande institut.

Uppsala den 19 september 1979

Anders Agell

Els-Marie Åström

Uppsala universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden:

Förslaget innebär att ett gemensamt nordiskt institut inrättas med uppgift att främja forskning och undervisning samt information om de mänskliga rättigheterna. Enligt samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens mening kan detta vällovliga syfte uppnås på enklare sätt än genom

inrättande av ett särskilt institut. Undervisning och forskning kring mänskliga rättigheter kan ske inom ramen för den ordinarie verksamheten vid universiteten, närmast inom ämnena internationell rätt och statskunskap. Behovet av dokumentation och information utåt skulle kunna tillgodoses av det nordiska institutet för jämförande rätt, som föreslogs i en nordisk utredning för några år sedan men som tyvärr ännu inte kommit till stånd.

Samhällsvetenskapliga fakulteten har sedan länge avstyrkt inrättande av ytterligare institut för sektoriell forskning och hävdar att nya angelägna forskningsgrenar bör tas upp inom förefintliga universitetsinstitutioner; därvid underlättas kontakten med grundforskningen.

Uppsala den 13 september 1979

Ur protokollet

Julia Holmquist

Lunds universitet, juridiska fakultetsnämnden:

— — — Yttrandet bygger på förslag utarbetat av docent Göran Melander.

Som framföres i medlemsförslaget har de nordiska staterna alltid visat stort intresse för frågor om mänskliga rättigheter. Detta har framför allt kommit till uttryck i det arbete för främjandet av mänskliga rättigheter, som ägt rum vid mellanstatliga organisationer. Däremot har intresset för utbildning och forskning på det nationella planet hittills varit relativt ljust.

Fakultetsnämnden vill därför livligt tillstyrka förslaget om inrättande av ett nordiskt samarbetsorgan för mänskliga rättigheter. Däremot vill fakultetsnämnden inte för närvarande ta ställning till de mera detaljerade uppgifterna för ett sådant samarbetsorgan och inte heller dess organisatoriska utformning.

Lund den 12 september 1979

Håkan Strömberg

Kerstin Engstrand

Umeå universitet, rektorsämbetet:

— — — översänder inhämtat yttrande från fakultetsnämnderna vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna (*se nedan*). Som framgår av yttrandena förordar humanistiska fakultetsnämnden varmt

att villkoren för inrättandet av ett nordiskt institut närmare undersöks. Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden ställer sig skeptisk till att ett sådant institut inrättas.

Enligt rektorsämbetets uppfattning bör all forskning så långt möjligt bedrivas inom högskolan. Härigenom uppsplittras inte de begränsade forskningsresurserna i alltför hög utsträckning. Bättre förutsättningar för en allsidig och stimulerande forskningsmiljö skapas även. Mot denna bakgrund avstyrker rektorsämbetet inrättandet av berört institut.

Umeå den 13 september 1979

På rektorsämbetets vägnar

Åke G. Svensson

Roland Lundgren

Umeå universitet, humanistiska fakulteten, fakultetsnämnden:

Förslaget, som innebär att Nordiska ministerrådet skulle undersöka möjligheten av att upprätta ett nordiskt institut med bland annat forskningsuppgifter rörande de mänskliga rättigheterna, är visserligen oklart i fråga om på vilket sätt begreppet "mänskliga rättigheter" är vetenskapligt förankrat. Uppenbarligen kan ingen genom forskning fastställa vilka dessa mänskliga rättigheter är — de grundas på värderingar, inte på vetenskap. Likafullt har forskningen viktiga uppgifter att fylla på detta område, exempelvis genom att undersöka hur konsekvent de givna värderingarna tar sig uttryck i politisk handling, eller genom att över huvud taget klargöra vilka klyftor som finns mellan antagna principer och individens och gruppernas vardagsvillkor. Att stora problem, värda vetenskaplig analys, existerar på detta område, framträder i klar belysning inte minst i Norrland, där minoriteter som samer och finsktalande svenska medborgare illustrerar hur mer eller mindre öppet framträdande fördomar och bristande insikter ofta hotar att kränka alla i grunden omfattande humanitetsprinciper. Med anledning härav vill fakulteten varmt förordas att villkoren för inrättandet av nämnda institut närmare undersöks.

Umeå den 29 september 1979

På fakultetsnämndens vägnar

Folke Nordström

Svante Lampa

Umeå universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden:

Nämnden stöder intentionerna att ägna större uppmärksamhet i undervisning och forskning liksom i den allmänna debatten åt problem förknippade med de mänskliga rättigheterna. Den tanke som framföres i motionen att ett nordiskt centrum skulle inrättas för forskning och informaton om de mänskliga rättigheterna finns det däremot all anledning att ställa sig skeptisk till. Enligt nämndens mening kan ytterligare forskningsbyråkrati undvaras. Forskare som på livstid ägnar sig åt forskning om de mänskliga rättigheterna verkar inte fruktbart. Det förefaller bättre att uppmuntra forskare inom den existerande universitetsorganisationen att ägna sig åt dessa problem.

Umeå den 3 september 1979

På fakultetsnämndens vägnar

Georg Karlsson

Roland Lundgren

Svenska FN-förbundet:

SFN ansluter sig till de synpunkter som förslagsställarna för fram avseende nordisk koordinering och stimulering av forsknings- och undervisningsverksamheten om de mänskliga rättigheterna. Förbundet vill därvid särskilt framhålla vikten av att de sociala och ekonomiska mänskliga rättigheterna i större omfattning än hittills blir föremål för forskning och upplysning.

SFN:s målsättning är att nå ut till bl. a. skolor med förslag till internationaliserad undervisning, vari de mänskliga rättigheterna utgör en icke oväsentlig del. Förbundet använder sig därvid av tillgängliga informationskanaler och sammanställer såväl läromedel som informationsmaterial. Det är givet att ett sådant material kan förbättras och att större insatser kan göras för att få med en större del av utbudet i undervisningen. Som ideell organisation har SFN dock begränsade möjligheter att påverka läroplanen och skulle naturligtvis med tillfredsställelse se att myndigheterna vidtog åtgärder för att stimulera forskning och undervisningsverksamheten inom området.

Beträffande en nordisk koordinering vill vi peka på den verksamhet som redan förekommer med regelbundna sammankomster mellan FN-förbunden i de nordiska länderna och även inom världsfederationen av FN-föreningar.

FN-förbunden i de nordiska länderna bedriver själva ingen forskning om de mänskliga rättigheterna men samlar erfarenheter genom studieresor, informationsutbyten och medverkan vid FN:s konferenser om de mänskliga rättigheterna. SFN upplever därvid inga direkta problem med samordningen men anser att en intensifierad forskning skulle ställa större krav på samordning.

Huruvida detta nödvändiggör upprättandet av ett nordiskt samarbetsorgan är svårt att bedöma innan verksamhetens omfattning enligt förslaget kan överskådas.

Stockholm den 3 september 1979

Svenska FN-förbundet

Ove Johansson

Förbundssekreterare

Amnesty international, svenska sektionen:

1. Själva grundtanken om ett nordiskt institut för de mänskliga rättigheterna är utomordentligt intressant. Den har vårt fulla stöd.

2. Flera modeller är tänkbara vad gäller ett sådant instituts organisation. Arbetet att planlägga institutet bör ske i samverkan med intresserade folkrörelser. Svenska sektionen av Amnesty international — liksom våra syskonorganisationer i de andra nordiska länderna — är villiga att medverka i ett fortsatt meningsutbyte kring detta.

3. Även när själva institutet är upprättat är det angeläget att det samarbetar med folkrörelserna. Detta borde också avspegla sig i såväl verksamhetsformer som organisation.

4. Viktigt är att institutet får en oberoende ställning och även ges möjlighet att behandla problem inom de nordiska länderna.

5. Institutet bör, enligt vår mening, arbeta inom hela fältet av mänskliga rättigheter, d. v. s. såväl politiska och medborgerliga som ekonomiska och sociala. Specialiseringar är önskvärda, men bör inte leda till att någon av dessa grupper av rättigheter helt försummas. Detta kan bli en trovärdighetsfråga.

6. Samtliga nordiska länder bör medverka. Möjligheten att förlägga förgreningar av institutet i alla dessa länder bör prövas. Eventuellt skulle dessa nationella avdelningar kunna specialisera sig på något block av rättighetsproblem.

7. Första prioritet borde rimligen ges åt arbetet att bygga upp ett referensbibliotek kring de mänskliga rättigheterna. Detta bör inkludera juridiska texter från olika länder, internationella överenskommelser, rapporter från internationella folkrörelser, pressklipp etc. Det är viktigt att

institutet inte enbart koncentreras till lagar och konventioner utan också ger utrymme för rapporter om ”verkligheten”, d. v. s. i vilken mån de juridiska texterna respekteras.

8. Det skulle vara värdefullt om institutet gavs möjlighet att stegvis bygga upp en egen forskningsverksamhet.

9. Vid planläggning av institutet är det av intresse att också klarlägga i vilken mån det går att utveckla ett samarbete med andra internationella, regionala eller nationella institut inom samma fält, med fredsforskningsinstitutet, med de utrikespolitiska instituten och med universitet och högskolor.

10. Vi finner det angeläget att ett sådant institut tar upp några aspekter som ligger inom Amnestyrensens specifika arbetsområde. Det gäller inte minst *frågan om dödsstraffet* där den systematiska datainsamlingen i dag är högst bristfällig, också inom Förenta Nationerna.

Stockholm den 6 augusti 1979

Karl-Axel Elmquist
Ordförande

Malcolm Tigerschiöld
Sekreterare

Medlemsförslag

om forskning m. m. kring datateknikens konsekvenser för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö

(Väckt av Einar Ágústsson, Eric Carlsson, Johan J. Jakobsen, Jan-Ivan Nilsson, Petter Savola, V. J. Sukselainen och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, økonomisk utvalg:

Økonomisk utvalg vedtok på møte 26. september 1979 følgende uttalelse:

Økonomisk utvalg støtter ovennevnte medlemsforslag om nordisk samarbeide for å klargjøre datateknikkens konsekvenser for næringsliv, arbeidsmarked og arbeidsmiljø.

Nedenfor anføres enkelte synspunkter på forslaget.

Forslaget synes særlig å legge opp til et samarbeide på lang sikt. Dette burde muliggjøre at hensyn også tas til andre former for teknologi som har konsekvenser for næringsliv og arbeidsmarked; f. eks. kan det være vanskelig å avgrense bruken av datateknik fra andre former av automatisering.

Samarbeidet bør være internasjonalt orientert slik at det tas i betraktning de resultater andre internasjonale organisasjoner har kommet frem til innen de områder som er nevnt i forslaget. Arbeidet kan derved formodentlig gjøres mer effektivt og rasjonelt.

Utvalget mener dessuten at man bør vurdere om eksisterende organisasjoner som Nordforsk og Nordisk Industrifond på noen måte kan benyttes som koordinerende organ for det foreslåtte samarbeide.

Utviklingen på datateknikkens område skjer svært hurtig. Det er derfor behov for tiltak også på kort sikt. Det er følgelig særdeles viktig at man snarest kan få en oversikt over datateknikkens konsekvenser vedrørende arbeidsmarked og -miljø for derved få muligheten til bedre å styre utviklingen og til å dempe de uheldige utslag ved innføring av ny teknikk. For å få en slik oversikt, bør arbeidet etter utvalgets mening først konsentreres på å sammenstille den informasjon som allerede forefinnes såvel i Norden som utenfor.

Stockholm, 2. oktober 1979

Kjell-Olof Feldt

Kjell Myhre-Jensen

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

— — — Behovet av forskning kring datateknikens konsekvenser på dessa områden är stort. Ökade samhällsinsatser måste ske för att anvisa resurser och initiera denna typ av forskning och omfattande samhälls- och forskningsinsatser kommer att krävas för att garantera att datatekniken används i linje med medborgarnas och löntagarnas målsättningar. Utbyte av forskningserfarenheter får därför av Nordiska ministerrådet endast ses som en deluppgift i rådet ansvar i dessa frågor.

Det är väsentligt att datafrågorna blir föremål för debatt både på nationell och internationell nivå. De fackliga organisationerna i Norden har i hög grad uppmärksammat både behovet av att investera i datorer på våra arbetsplatser och nödvändigheten av att användningen sker utifrån målsättningar som anställningstrygghet, god arbetsmiljö, utvecklande arbetsinnehåll och möjligheter att påverka de egna arbetsförhållandena. Inom NFS pågår för närvarande ett arbete med utarbetande av riktlinjer för gemensamt fackligt arbete med datafrågor. Förslag till sådana riktlinjer kommer att behandlas av NFS' styrelse vid dess sammanträde i augusti månad detta år.

Ett medlemsförslag (A 523/j) till Nordiska rådet 1978 om inrättandet av ett nordiskt dataråd mötte positivt intresse från NFS' sida. NFS kunde emellertid inte ställa sig bakom vare sig den inriktning och/eller den sammansättning som datarådet enligt medlemsförslaget skulle få. NFS anförde i remissvaret att ett eventuellt nordiskt dataråd borde ges en väsentligt bredare inriktning än den föreslagna samt att de fackliga organisationerna i Norden jämte NFS skulle beredas plats i rådet.

NFS finner det naturligt att i anslutning till det nya medlemsförslaget (A 556/s) anknäta till tidigare förslag (A 523/j) om ett dataråd, med den inriktning som föreslagits av NFS och vill åter understryka nödvändigheten av att ett sådant råd inrättas.

De områden som särskilt tas upp i medlemsförslaget — näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö — är, som också påpekas i förslaget, föremål för omfattande utredningsarbete i vissa av de nordiska länderna. Ett nordiskt dataråd kan fungera som ett värdefullt supplement i detta sammanhang genom att kompletterande aspekter av mer internationell eller internordisk karaktär tas upp.

NFS vill därför återigen förorda att ett nordiskt dataråd bildas där bl. a. följande områden diskuteras:

- nordiskt industripolitiskt samarbete inom dataområdet
- datoriseringens sysselsättningseffekter och förslag till åtgärder för att bemästra dessa
- datoriseringens effekter på arbetsorganisation och arbetsmiljö
- datoriseringens effekter från samhällets organisation
- sårbarhetsaspekter

Även om syftet med föreliggande medlemsförslag således enligt NFS' mening är vällovligt finner organisationen ambitionsnivån vara alltför begränsad. Ett samarbete i forskningsfrågor är i och för sig angeläget, men är alltför ensidigt och långsiktigt inriktat. Det krävs också åtgärder på betydligt kortare sikt, inte minst med hänsyn till den utomordentligt snabba utvecklingen på datateknikens område.

NFS vill emellertid inte motsätta sig den hemställan som finns i medlemsförslaget, utan anser att detta förslag jämte ovan angivna synpunkter bör kunna bilda underlag för arbetet i ett nordiskt dataråd med representation från NFS och dess medlemsorganisationer.

Stockholm den 5 juni 1979

Nordens fackliga samorganisation

Oso Laakso

Ordförande

Lennart Forsebäck

Generalsekreterare

Nordisk Akademikerråd:

Nordisk Akademikerråd kan varmt stötta medlemsförslagens henstilling om, at der på nordisk plan tages initiativ til et samarbejde om forskning, information og erfaringsudveksling vedrørende datateknikkens konsekvenser.

Udviklingen af nye datasystemer sker i vid udstrækning inden for meget store multinationale selskaber og i et tempo, som gør det vanskeligt for organisationerne eller de nationale regeringer at overskue og kontrollere de negative effekter af en større udbredelse og intensiveret anvendelse af datastyrede produktions- og arbejdsprocesser. Effekter, som også er antydnet i medlemsforlaget.

Det er derfor af den største betydning, at der etableres samarbejde på nordisk plan om at overvåge udviklingen, således at man også i fællesskab så tidligt som muligt kan afstikke retningslinier for og etablere en kontrol med datateknikkens anvendelse. Samarbejdet må så vidt muligt udstrækkes også ud over de nordiske landes kreds.

Organisationerne kan nære en vis frygt for, at udviklingen løber så hurtigt, at meget omfattende og dybtgående undersøgelser ikke kan gennemføres før systemerne er færdige og etablerede. Det er derfor ønskeligt, at der løbende kan foretages en vurdering af udviklingens konsekvenser og behovet for evt. nye undersøgelser.

Det vil på denne baggrund være hensigtsmæssigt, at der som et led i samarbejdet etableres et styrings- eller kontaktorgan, hvor bl. a. lønmodtagerorganisationerne kan blive repræsenteret. Under alle omstæn-

digheder skal Nordisk Akademikerråd anmode om at få mulighed for løbende at blive orienteret om resultaterne af det foreslåede samarbejde, ligesom man gerne vil være repræsenteret i et evt. styringsorgan.

København, den 20. juni 1979

På Nordisk Akademikerråds vegne

Bent Nyløkke Jørgensen

Knud Bent Hey

D a n m a r k

Handelsministeriet:

Efter handelsministeriets opfattelse kan det ikke afvises, at det på en række områder, hvor næringsliv, arbejdsmarked og arbejdsmiljø i de nordiske lande frembyder ensartede træk, bør overvejes at intensivere det nordiske samarbejde som anført i medlemsforslaget. Der bør imidlertid tages hensyn til igangværende nationale og internationale projekter på området, ligesom det nordiske samarbejde i en del tilfælde mest hensigtsmæssigt gennemføres i form af direkte kontakter mellem beslægtede organisationer og fagfolk i de berørte lande. Endvidere må det overvejes, i hvilket omfang et evt. forstærket samarbejde bør finde sted inden for bestående nordiske samarbejdsorganer som f. eks. Nordforsk og Nordisk Industrifond.

I denne forbindelse skal det nævnes, at der ultimo 1978 af Teknologirådet er nedsat et udvalg vedrørende teknologivurdering, forstået som en vurdering af de forventelige tekniske, økonomiske og sociale konsekvenser af ny teknologi. Det er udvalgets opgave at afklare, hvordan og i hvilket omfang forskellige typer af teknologivurdering bør gennemføres i Danmark, samt at stille forslag om, under hvilke organisatoriske former de fremtidige aktiviteter på området bør tilrettelægges. I udvalgets arbejde har man inddraget erfaringer fra andre lande i og uden for Norden gennem direkte kontakter med de organisationer o. lign., der arbejder med teknologivurdering i de pågældende lande.

Endvidere skal man henlede opmærksomheden på, at der ved økonomisk og faglig bistand fra Teknologirådet i 1978 er færdiggjort 2 udredninger om henholdsvis elektronikindustriens og jern- og metalindustriens fremtid. Begge udredninger indeholder vurderinger af den forventede udvikling af datateknik og dennes konsekvenser for de pågældende brancher.

Ud over disse mere generelle udredninger udføres der i Danmark en række konkrete projekter med relation til teknologivurdering af edb.

Specielt skal nævnes et stort 3-årigt projekt vedrørende datateknik, der forventes afsluttet i 1980. Projektets formål er at vurdere konsekvenserne for arbejdstagerne af anvendelse af datateknik, herunder konsekvenser vedrørende beskæftigelsesforhold og arbejdsmiljø, samt at belyse fagbevægelsens behov og muligheder for at øve indflydelse på udviklingen i anvendelsen af datateknik. Projektet gennemføres på grundlag af studier i udvalgte industrivirksomheder samt omfattende direkte kontakter med kolleger, der arbejder med beslægtede problemer i andre lande i og uden for Norden.

Det fremgår af ovenstående, at der i Danmark i de sidste par år er blevet iværksat og gennemført en række omfattende undersøgelser vedrørende datateknikkens konsekvenser for det danske næringsliv, arbejdsmarked og arbejdsmiljø.

Det fremgår yderligere, at disse opgaver gennemføres under inddragelse af viden fra andre lande i og uden for Norden, ligesom der under opgavernes gennemførelse og efter deres afslutning foregår erfaringsudvekslinger på tværs af grænserne. Det er imidlertid meget karakteristisk for alle disse kontakter, at de foregår som direkte kontakter mellem specialister med samme faglige speciale eller som direkte kontakter mellem erhvervsorganisationer eller forskningsinstitutter med ensartede arbejdsområder.

København, den 11. juli 1979

P. m. v.

E. b.

Holger Eriksen

Arbejdsministeriet:

I denne anledning skal man efter brevveksling med arbejdsdirektoratet for så vidt angår *arbejdsmarkedsområdet* bemærke, at de danske arbejdsmarkedsmyndigheder har været opmærksomme på problemstillingen. Som nævnt i forslaget har arbejdsmarkedsmyndighederne også på nordisk plan haft opmærksomheden henvendt på problemet, og i det nordiske arbejdsmarkedsprogram's etape 2, der er fastsat af Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) den 8. juni 1979, er et projekt om EDB i arbejdsformidlingen under pkt. 4.2.4.2 anført som et af de projekter, der bør gennemføres.

For så vidt angår *arbejds miljøområdet* kan arbejdsministeriet henholde sig til en fra direktoratet for arbejdstilsynet indhentet udtalelse, hvori direktoratet bemærker følgende:

Med indførelsen af datateknik, der vinder større og større udbredelse, opstår en række problemer og konsekvenser, hvis eksistens og væsen det

er vigtigt at afdække og udbrede kendskab til. Direktoratet er bekendt med, at der i de nordiske lande sporadisk er foretaget undersøgelser inden for denne problemkreds, ligesom der i Danmark afvikles to projekter med berøring til emnet:

- 1: En automationsundersøgelse, hvis tre delprojekter er henlagt til henholdsvis Sociologisk Institut, Teknologisk Institut og Psykologisk Laboratorium og
- 2: Et projekt om arbejdsindhold i automatiseret produktion ved Teknologisk Institut.

Efter direktoratets opfattelse er der imidlertid behov for en mere mål- og emnerettet forskningsindsats netop på områder, hvor EDB-teknik indføres, for at man kan blive bekendt med og være opmærksom på såvel positive konsekvenser af denne udvikling som de negative følger heraf. Indførelse af datateknik kan i mange tilfælde betyde en forøgelse af sikkerheden inden for f. eks. den kemiske industri og maskinindustrien, men den kan også have negative aspekter, som især er af psykosocial og ergonomisk karakter.

Da forskningen hidtil hovedsagelig har begrænset sig til dels at afdække de gevinster, som EDB-teknikken kan frembyde for virksomhedernes produktion, dels at behandle sikkerhedsproblemerne i forbindelse med personlige oplysninger, finder direktoratet for arbejdstilsynet, at forskning omkring datateknikkens konsekvenser, bl. a. for arbejdsmiljøet, bør prioriteres højt. I denne forbindelse er det direktoratets opfattelse, at en sådan forskning bør begynde med en indsamling af alle de informationer, der findes på området, herunder også arbejde inden for dette område i udlandet.

København, den 28. juni 1979

P. m. v.

E. b.

Margrete Smidt

Fuldmægtig

Administrationsdepartementet:

— — — I samme sag er justitsministeriet anmodet om en udtalelse. *Justitsministeriet* har efter aftale med udenrigsministeriet oversendt sagen til administrationsdepartementet, idet justitsministeriet ingen bemærkninger har til medlemsforslaget. De nævnte ministerier er herfra underrettet om denne besvarelse.

Administrationsdepartementet har følgende bemærkninger til medlemsforslaget.

Med hensyn til problemafgrænsningen tager medlemsforslaget udgangspunkt i begrebet datateknik. Dette begreb er anvendt i ret bred betydning, og indbefatter eksempelvis også industrirobotter. Det er administrationsdepartementets opfattelse, at det vil blive vanskeligt at afgrænse anvendelsen af datateknik over for andre former for automatisering, hvor der anvendes avancerede elektroniske systemer. Det er således ikke blot datateknik, men også andre former for ny teknologi, som kan få betydelige konsekvenser for næringsliv og arbejdsmarked.

Administrationsdepartementet opfatter medlemsforslaget således, at mere bredt anlagte vurderinger og forskning vedrørende konsekvenserne af anvendelse af ny teknologi også kan indgå i det foreslåede samarbejde.

De problemområder, medlemsforslaget omfatter, er i høj grad af samme art i en række højt industrialiserede lande. For vurderingen af forslaget er det derfor væsentligt at overveje, om der er problemstillinger, hvor fællestrækkene i udviklingen i de nordiske lande i særlig grad kan danne grundlag for et nordisk samarbejde om forskning m. m. Som eksempler på sådanne områder nævnes i medlemsforslaget problemstillinger vedrørende arbejdsmiljø, medbestemmelse samt om, hvordan edb og kommunikationsteknik indvirker på decentralisering af produktion og samfundsstruktur. På baggrund af deltagelse i nordiske konferencer og kontaktmøder er administrationsdepartementet enig i, at det vil være på områder, som de nævnte, at et nordisk samarbejde kan få særlig betydning.

Behovet for samarbejde må vurderes dels over for igangsatte nationale aktiviteter, dels i forhold til det internationale samarbejde. Med hensyn til forholdene i Danmark lægger administrationsdepartementet vægt på arbejdet i det af Teknologirådet nedsatte teknologivurderingsudvalg, som i indeværende år forventes at stille forslag om, hvordan forskellige former for teknologivurdering bør organiseres i Danmark. Der er samtidig ved at blive iværksat en række forskningsprojekter inden for området og Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd overvejer at oprette et nyt initiativområde, benævnt "teknologi og samfund".

Med hensyn til det internationale samarbejde påkalder det stigende samarbejde om undersøgelse af problemstillingerne i OECD og EF sig også af mange grunde stor interesse i Danmark.

Det er administrationsdepartementets vurdering, at der er et stigende behov for forskning inden for det område, medlemsforslaget omfatter, og administrationsdepartementet er som nævnt af den opfattelse, at der er problemstillinger, hvor et særligt nordisk samarbejde kan overvejes. Det er imidlertid væsentligt, at et eventuelt nordisk samarbejde koordineres med det forskningssamarbejde, som forventeligt nationalt og internationalt vil blive intensiveret i de kommende år.

På den baggrund kan administrationsdepartementet anbefale en fortsættelse af overvejelserne vedrørende muligheder og rammer for et udvidet nordisk samarbejde om forskning, information og erfaringsudveksling, og medvirker gerne i drøftelserne herom.

København, den 25. juni 1979

P. m. v.

E. b.

Jens Ulrik Dalgaard

Ministeriet for offentlige arbejder:

I denne anledning skal man til handelsministeriet oversende fotokopi af den af generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet afgivne erklæring af 29. juni 1979 (*se nedan*) og i overensstemmelse med det deri anførte bemærke:

Televæsenet er centralt placeret i udviklingen med hensyn til befordring af data fra ét sted til et andet (telekommunikation). Det kan forventes, at televæsenets opgaver på dette område i antal og omfang vil ekspandere kraftigt, hvortil kommer, at datateknikken har en betragtelig betydning internt i televæsenet.

Ministeriet for offentlige arbejder deler den opfattelse, som medlemsforslaget giver udtryk for, nemlig, at en gennemtænkt anvendelse af datateknikken vil kunne medvirke til at forebygge eller i hvertfald formindske mulige uheldige følgevirkninger i henseende til beskæftigelse, arbejdsmiljø og lokaliseringspolitik. Ministeriet for offentlige arbejder kan derfor tiltræde, at medlemsforslaget nyder fremme.

Om, hvad der videre passerer i sagen, udbeder man sig underretning.

København, den 11. juli 1979

P. m. v.

E. b.

J. L. Halck

Reidar Jørgensen

Generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet:

Post- og telegrafvæsenet anvender datateknikken som hjælpemiddel i P&T-interne administrative funktioner samt i forbindelse med produktionsapparatet, der danner grundlaget for post- og teletjenesterne, hvoraf flere er af betydning for datateknikkens udbredelse.

Det er valgt specielt at behandle anvendelsen af datateknikken internt i P&T og mere generelt at beskrive konsekvenserne af samspejlet mellem telekommunikation og databehandling. Dette bidrag vil sammen med bidragene fra de øvrige adspurgte forvaltninger og organisationer formentlig kunne danne et totalbillede for samfundet, hvori også indgår de konsekvenser anvendelsen af datakommunikationen kan få for den offentlige forvaltning, erhvervslivet, uddannelsessektoren, de private husholdninger, og arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøkonsekvenser, der kan blive mindst lige så omfattende som anvendelsen af datateknikken lokalt.

Det moderne samfunds funktion er allerede i dag stærkt afhængig af telekommunikation, men selv om så godt som alle landets borgere daglig gør brug af telekommunikationstjenesterne på jobbet eller i fritiden, må det forudses, at vi her i landet i forhold til f. eks. udviklingen

i USA endnu kun står på tærskelen til informationsepoken.

Edb-udstyr med stor behandlings- og lagringskapacitet forventes at stå til rådighed for løsning af de mere avancerede og krævende opgaver, samtidig med at en stadig større del af databehandlingen kan foregå i de centralt placerede minidatamater i forbindelse med elektroniske skærmterminaler såvel som andre terminaler for behandling, modtagning, lagring eller afsendelse af lyd, skrift eller billeder.

Den teknologiske udvikling har allerede frembragt elektronik til lagring af talte, skrevne og trykte ord samt af billeder i ubegrænsede mængder og datamatstyrede telecentraler og telenet vil med stadig stigende effektivitet og sikkerhed kunne etablere forbindelser mellem individer, grupper eller maskiner, hvor de end måtte befinde sig. Hermed er givet mulighed for tilgang til den nationalt og internationalt oplagrede information — tilgængelig i audio eller visuel form — og i princippet uafhængigt af afstanden mellem informationskilde og informationsbruger.

Den forudsete udvikling såvel inden for dataområdet som inden for telekommunikationsområdet vil kunne påvirke samfundsstruktur og livsmønster ligesom post- og telegrafvæsenets interne arbejdsstruktur, miljø, krav til medarbejdernes uddannelse m. m. vil blive påvirket af denne udvikling. For på hensigtsmæssig måde at udføre forannævnte samfundsopgaver samt intern administration m. v. må det påregnes, at post- og telegrafvæsenet under hensyntagen til egne og overordnede politikker i stadig større og større omfang vil anvende datasystemer.

Beslutning om indførelse af datasystemer i forbindelse med de interne administrative forhold i post- og telegrafvæsenet sker i det enkelte tilfælde på grundlag af en totalvurdering omfattende bl. a. konsekvenser for:

- beskæftigelse
- ledelse
- økonomi
- arbejds miljø
- arbejdsprocesser
- sikkerhed
- personalets ukrænkelighed
- uddannelse
- teknik
- trivsel
- klassificering
- service

Disse elementer vil også kunne betragtes i forbindelse med samfundet som helhed.

Beskæftigelsen

Der kan med den øgede anvendelse af datateknik forventes nedgange i beskæftigelsen i visse grene af servicesektoren som følge af hurtigt

stigende produktivitet og bortfald af rutinejobs. Nedgangen i beskæftigelsen vil dog i et vist omfang blive modsvaret og eventuelt endda blive mere end opvejet af de øgede krav til informationsudbuddet i henseende til mængde, form og kvalitet, der erfaringsvis følger med en ny teknologi. Nedgang i antallet af rutineprægede jobs formodes også i nogen grad at blive modsvaret af øget beskæftigelse inden for andre områder, idet den nye teknologi skaber behov for nye personalekategorier.

Endvidere skønnes datakommunikationen at kunne forbedre konkurrencedygtigheden i eksporterhvervene, hvilket vil bevirke en øget efterspørgsel efter arbejdskraft til at varetage den stigende eksportmængde. Denne udvikling forudsætter naturligvis, at der er et tilstrækkeligt højt serviceniveau på datakommunikationsområdet.

Ledelse og økonomi

Anvendelsen af datateknik og datakommunikation skønnes at give øgede muligheder for effektivisering af styringsprocesserne. Ved en bevidst satsning på anvendelse af datateknikkens muligheder vil det være muligt at understøtte bestræbelserne bl. a. på decentralisering af beslutningsprocesserne og dermed sikre en øget lokal medindflydelse, idet sikkerheden i datagrundlaget og -behandlingen samtidig må forudses at blive øget. Et spørgsmål er, om disse muligheder vil blive udnyttet eller om vigtige beslutningsprocesser vil blive endnu mere centralt placeret som følge af de muligheder herfor besiddelsen af det nye ledelsesmedium også vil give.

Samfundsøkonomisk er der visse fordele ved en decentralisering af databehandling m. v., herunder ressourcebesparelser f. eks. i forbindelse med transport, idet en sådan decentralisering bl. a. modvirker koncentreret efterspørgslen efter arbejdskraft og afledt heraf, boliger.

Arbejds miljø, kultur m. v.

Allerede i dag ses konsekvenserne for arbejds miljøet ved anvendelse af datateknik. Der er tale om såvel positive som negative forhold. Forhold som såvel virksomheden som samfundet må påtage sig at udforske nærmere.

Her skal blot nævnes enkelte eksempler, hvor anvendelse af datateknik kan påvirke miljøet i såvel positiv som negativ retning: støj, temperatur, luftfugtighed, belysning samt fysiske og mentale forhold ved indretning af lokaler og arbejdspladser. Generelt vil anvendelsen af datateknik dog reducere nødvendigheden af den menneskelige tilstedeværelse på de mere udsatte poster.

Anvendelsen af datateknik, herunder datakommunikation, vil i tiltagende grad kunne påvirke vigtige elementer i kulturen hhv. langsomt præge kulturen, f. eks. sprog, viden, skrift.

Den stadig mere udbredte adgang til datasystemer vil således kunne

bringe ændringer i sprog og ordsammenstilling ind i alle aktivitetsområder, der er baseret på kommunikation, og derfra ud til husstandene f. eks. via datakommunikationsmedier som Videotex.

Eftersom en større del af arbejdet i fremtiden vil bestå i at producere, behandle eller udveksle information, giver teletjenesterne og de dertil knyttede terminaler (se nedenstående vedr. informations- og dokumentationstjenester) også en øget frihedsgrad med hensyn til, hvor den enkelte arbejder skal foregå. Det kan derfor ikke udelukkes, at en del arbejder, der nu udføres i kontorer eller på andre arbejdspladser, i fremtiden vil kunne henlægges til hjemmene eller til lokaliteter der er mere hensigtsmæssigt placeret i forhold til hjemmene end selve den virksomhed, man arbejder i.

Uddannelse, information m. v.

Nogle af fordelene ved anvendelse af datateknik, herunder fjernstyring af procesdatamater (robotter), vil fjerne visse eller hele områder af ensformige arbejdsprocesser. De tilbageværende arbejdsprocesser må således formodes at være generelt mere kvalificerede, ligesom betjeningen af datateknikken stiller krav om øgede uddannelsesaktiviteter. En stor del af uddannelsen må naturligvis forudses givet af virksomheden selv, men det er opfattelsen, at kravet rækker videre til også at omfatte tilpasning af de af samfundet givne uddannelser helt ned i grundskolen.

For ved indførelsen af datasystemer at undgå uheldige personale-mæssige konsekvenser, der vil være til skade for både virksomheden og personalet, samt af bl. a. trivsels- og produktionsmæssige grunde at give de ansatte indsigt i og mulighed for at influere på deres egen situation er det nødvendigt, at de ansatte informeres og høres allerede på det forberedende plan. Det er i den forbindelse fundet særdeles vigtigt, at man tager de personelle, sociale og miljømæssige virkninger i betragtning. Det er nødvendigt, at virksomheden sørger for tilstrækkelig efteruddannelse af medarbejdere, der bliver beskæftiget med arbejder, der involverer brug af datateknikker og -metoder. Ud over elementer vedrørende det tekniske system skal disse uddannelser også indeholde elementer vedrørende det sociale system.

Informations- og dokumentationstjenester

Meget naturligt har forskere generelt gennem mange år været brugere af datamater og datakommunikation, og der er herigennem skabt et stort antal informationsdatabaser inden for områderne kemi, fysik, elektronik, kerneteori, medicin m. v., og senere er mange andre områder fulgt med f. eks. socialøkonomi, politik, lovgivning, landbrug, diverse industrisektorer, socialvæsen, retspraksis, patient, miljø, avisartikler og meget mere.

Databaser som de nævnte står ikke blot til rådighed for forskningen, men via skrive- og skærmterminaler, herunder TV-apparatet benyttet som skærmterminal, står en del af disse til rådighed for hele samfundet, hvorved bl. a. grundlaget for at træffe optimale afgørelser vil blive stadig bedre.

Inden for nyhedsformidlingen og på biblioteksområdet findes og etableres tilsvarende databanker med historiske og bibliografiske data, ligesom hele artikler og dokumenter kan hentes "on-line". En sådan udvikling må på længere sigt medføre konsekvenser for bl. a. store dele af bibliotekssektoren.

Følgende telekommunikationsfaciliteter indgår helt eller delvis i forbindelse med databanker og kan deles op som følger:

- 1) Systemer der benytter TV-skærm eller tilsvarende for fremvisning af tekst
  - Teletekst (udsendelse over TV-stationer)
  - Videotex (dialog over telefonnettet)
- 2) Informations- og dokumentationstjenester
  - Euronet
  - USA Database Access Service
- 3) Datamatbaserede ord-/tekstbehandlingssystemer
  - Electronic mail
  - Telekonferencer
  - Teletex
- 4) Telekopiering
  - Telefax

Det skal i denne forbindelse fremhæves, at det ikke blot er erhvervsforetagender og administrationskontorer, der kan gøre brug af elektronisk udstyr og datakommunikation over telenettet, men også de private husstande vil kunne benytte telefon og TV-skærm eller tilsvarende udstyr til at få kontakt med informations- og nyhedsdatabaser, pladsreversationskontorer for fly, tog, færger, teatre og biografer, uddannelsesanstalter og offentlige myndigheder, f. eks. skattevæsenet vedr. forskudsregistrering, selvangivelse og skatteberegning samt arbejdsformidlingen vedr. udbud og efterspørgsel af arbejdskraft. Der er ikke kun tale om envejsinformation mod den enkelte, men reel mulighed for dialog, og der vil i forbindelse med pengeinstitutter, handelsforetagender, kreditforeninger m. v. kunne blive tale om elektroniske pengetransaktioner, varebestillinger, billetreservationer m. v.

Databasesystemet anvendes bl. a. også i forbindelse med telefonoplysnings-tjenesten, hvor man i disse år går over til anvendelse af data-teknik, herunder anvendelse af dataskærme ved ekspeditionspladserne. I den forbindelse har P&T indgået aftale med de berørte personaleforeninger, hvor der fra foreningernes side er stillet krav bl. a. vedrørende arbejdsmiljøet, uddannelse, sociale og miljømæssige forhold samt aflønning.

Slutbemærkning

P&T er enig i det af Nordisk Råd i sag A 556/s anførte, herunder at den hastige udvikling af datateknikken stiller de nordiske lande over for store omstillingsproblemer, men også over for nye muligheder. De nordiske lande har indtil nu været blandt de førende i Europa på datakommunikationsområdet og i anvendelsen af datateknikken. Et nærmere samarbejde inden for dette område anses derfor for hensigtsmæssigt.

I forbindelse hermed kan nævnes, at der mellem de nordiske lande finder et snævert samarbejde sted på telekommunikationsområdet herunder anvendelse af datateknik. Samarbejdet har til formål at forbedre og udvikle teletjenesterne inden for Norden samt mellem de nordiske lande og øvrige lande.

Det praktiseres primært gennem et antal komiteer og arbejdsgrupper inden for følgende hovedområder:

- Marked, netplanlægning og takster, eks. samordning af nye tjenester og faciliteter samt mål og politikker herfor.
- Teletekniske forhold, eks. samordning vedrørende telenettens og abonnentudstyrenes fremtidige udformning samt anvendelse af satellitsystemer for radio/TV-spredning.
- Datakommunikationsforhold, eks. samordning vedrørende det nordiske datanet og andre datakommunikationsnet.

København, den 29. juni 1979

N. H. Jensen

S. F. Jensen

Københavns Magistrat:

For en kommune som København med et faldende befolkningstal, med en kraftig tilbagegang i antallet af industrivirksomheder, et på trods heraf betydeligt overskud af arbejdspladser — i særlig grad i servicesektoren — og en forholdsvis større arbejdsløshed blandt ansatte i industrien end i landet som helhed er det af ganske betydelig interesse, at der i de nordiske lande iværksættes et forskningsarbejde til belysning af sammenhængene mellem udviklingen i anvendelsen af elektronisk databehandling og virkningen heraf på arbejdsmarked og arbejdsmiljø.

Det skal endvidere oplyses, at der i overborgmesterens afdeling for tiden foregår overvejelser vedrørende etablering af et såkaldt erhvervs-ting til formidling af en direkte kontakt mellem kommunen og erhvervs-livet.

Man kan derfor tiltræde det fremsatte forslag om, at der tages

initiativ til et forskningssamarbejde på nordisk hold med henblik på en vurdering af datateknikkens konsekvenser for erhvervsliv, arbejdsmarked, arbejdsmiljø m. v.

København, den 29. juni 1979

Egon Weidekamp

Jørgen Paldam

Frederiksberg Kommune har i skrivelse den 29 juni 1979 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Industrirådet:

Industrirådet er for sin part enig med forslagsstillerne i, at datateknikken (ADB-tekniken) repræsenterer en væsentlig teknologisk udfordring for industrien i de nordiske lande. En udfordring, som sandsynligvis vil medføre store omstillingsproblemer, men formentlig også endnu større muligheder for industriel udvikling.

I det omfang initiativet, som forslaget lægger op til, øger mulighederne for industriens ledere for at forberede sig på konsekvenserne af datateknikkens udbredelse, kan Industrirådet derfor støtte tankerne om et øget forskningssamarbejde på området. Men Industrirådet henstiller dog, at et eventuelt forstærket nordisk samarbejde på dette område finder sted inden for bestående nordiske samarbejdsorganer, som f. eks. NORDFORSK.

København, den 3. juli 1979

Ole Hansen

Den danske Bankforening:

I denne forbindelse ønsker vi at fremhæve, at en blot og bar afvisning af de muligheder, som "den nye teknik" frembyder såvel for bankområdet som for erhvervslivet generelt, ifølge vor opfattelse snarere vil bidrage til at forøge end til at løse problemerne, idet en sådan holdning alvorligt vil forringe vore muligheder for at udvikle de nordiske samfund.

Spørgsmålet er derfor efter vor opfattelse ikke, om vi bør deltage eller

ikke deltage i den teknologiske udvikling, men med hvilket formål og på hvilket grundlag vi gør det. Det er således i denne forbindelse afgørende at få præciseret, at konkurrencehensyn oftest tvinger virksomhederne til at rationalisere, hvor der er mulighed for det. Et teknologisk efterslæb dels i, dels mellem de nordiske lande, dels i forhold til vore øvrige globale samhandelspartnere, vil på et frit nordisk marked ud over de i øvrigt anførte konkurrenceforvridningstendenser føre andre ulemper med sig.

Medarbejdere vil næppe betragte et job, der forudsætter anvendelse af forældede teknologiske metoder, som særlig meningsfuldt, og det vil antagelig være vanskeligt at fastholde medarbejdere inden for områder med teknologisk efterslæb. På længere sigt kan etableringen af lavteknologiområder imidlertid også skabe store problemer i forbindelse med indslusning af nye generationer fra et uddannelsesvæsen, der stadig udvikles.

En teknologisk "kløft" dels inden for, dels mellem de nordiske lande vil ligeledes vanskeliggøre et i stigende omfang nødvendigt samarbejde og må endvidere formodes at ville hæmme den bevægelighed mellem sektorerne inden for landene og mellem landene, som vi ellers søger at fremme.

Endelig må man være opmærksom på, at det før eller siden under alle omstændigheder vil være nødvendigt at udskifte forældet teknologi og forældede systemer, forældede arbejdsgange o. s. v. Det kan skyldes øget opgavemængde, krav om højere serviceniveau, eller at den hidtidige teknik simpelthen ikke længere produceres eller vedligeholdes. I den situation vil problemerne med omstilling være vokset mere, jo længere tid man har udskudt den teknologiske fornyelse.

Konklusionen på disse overvejelser bærer derfor i retning af, at samfundsgoderne bør fremstilles ved hjælp af den mest hensigtsmæssige produktionsteknik, og at det beskæftigelsesmæssige hensyn ikke bør afspejles i en lavere effektivitet, men derimod i antallet, omfanget, kvaliteten og sammensætningen af de opgaver, der skal løses. Det praktiske spørgsmål er herefter ikke, om man skal acceptere eller afvise anvendelsen af den nye teknologi, men efter hvilke kriterier man skal vælge sin teknologi, samt i hvilket tempo og under hvilke former den skal anvendes.

I denne forbindelse kan nævnes, at den teknologiske udvikling inden for bankområdet er forløbet stort set gnidningsløst og parallelt i samtlige nordiske lande. Såvel tekniske som mere generelle problemer af fælles karakter drøftes løbende mellem repræsentanter for banker og bankorganisationerne i de nordiske lande, og bankfunktionærernes organisationer følger både datatekniske og andre spørgsmål af arbejdsmiljømæssig karakter med stor opmærksomhed.

Det er således vor opfattelse, at det sigte, som ønskes tilgodeset med det af Nordisk Råd anbefalede forslag, allerede kan siges at være til-

godeset for så vidt angår bankområdet. For så vidt angår arbejdsmarkedet og erhverslivet i øvrigt anser Bankforeningen sig ikke i stand til at udtale sig nærmere.

København, den 2. juli 1979

Mogens Munk Rasmussen

Danmarks Sparekasseforening:

Vi skal i den anledning meddele, at foreningen har forståelse for motiverne til dette forslag. Vi er dog tilbøjelige til at mene, at der i de enkelte nordiske lande skulle være flere organisationer som arbejder med de omhandlede materier, og at disse organisationer indbyrdes har et samarbejde, der må forventes at dække behovet. Vi skal dog pege på, at man jo kunne supplere med afholdelse af konferencer, seminarer eller andre former for ad hoc-sammenkomster.

København, den 22. juni 1979

Henning Bech

Amtsrådsforeningen i Danmark:

I den anledning meddeles, at Amtsrådsforeningen på nuværende tidspunkt ikke ser sig i stand til at bidrage med oplysninger, men er interesseret i at blive holdt underrettet om spørgsmålets videre behandling.

København, den 6. august 1979

P. f. v.

E. b.

Otto Larsen

Kommunernes Landsforening:

Medlemsforslaget beskriver en række positive og negative udviklingstendenser som følge af datateknikken og påpeger behovet for en koordineret nordisk forskningsindsats på området.

Der har i de senere år i Danmark været igangsat forskellige projekter om emnet, men disse har ikke, indtil nu, været koordineret. Dette pro-

blem har man fra Teknologirådets side forsøgt at afhjælpe ved sidst i 1978 at nedsætte et udvalg vedrørende teknologivurdering, forstået som en vurdering af de forventede tekniske, økonomiske og sociale konsekvenser af ny teknologi. Udvalget har til opgave at stille forslag om, hvordan forskellige former for teknologivurdering bør organiseres i Danmark. Det forventes, at udvalget har færdigudarbejdet en rapport herom i begyndelsen af 1980.

Det er Kommunernes Landsforenings opfattelse, at et, set med danske øjne, tilstrækkeligt udbytte af en fællesnordisk bestræbelse på dette område forudsætter eksistensen af en fastere organisatorisk ramme omkring igangværende og kommende danske aktiviteter. Såfremt forslag herom fra Teknologirådet realiseres, kan landsforeningen imidlertid støtte det fremsendte medlemsforslag, idet de nordiske lande kendetegnes af en række beslægtede problemstillinger på de berørte områder.

København, den 20. august 1979

Hans Brusgaard

O. Ingvartsen

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger:

— — — skal FDB meddele, at vi kan tilslutte os, at det nordiske ministerråd tager initiativ til et samarbejde vedrørende forskning, information og erfaringsudvikling vedrørende EDB-teknikkens konsekvenser i de nordiske lande.

Det bemærkes, at forslaget i praksis svarer til, hvad FDB har forsøgt i det kooperative nordiske samarbejde.

Albertslund, den 23. maj 1979

Anne Buch Jørgensen

F i n l a n d

Statsrådets kansli:

Medlemsförslaget angående ovannämnda utredning behandlar en av de mest centrala frågorna för närvarande, särskilt med hänsyn till utvecklingen på lång sikt. Speciellt Finland och Sverige har redan på auktoritativ nivå igångsatt utredningar i saken.

Utbytet mellan de nordiska länderna av till motivkretsen hörande kunskaper, erfarenheter och undersökningsmetoder är synnerligen vik-

tigt. Sant är, såsom i medlemsförslaget konstateras, att läget i de nordiska länderna i många hänseenden är detsamma. De stora västliga industriländernas teknologiska styrka är för hela Norden en yttre, oreglerad faktor. Även arbetsmarknadsförhållandena, arbetstagarnas utbildningsnivå, grundtekniken och produktionens omfattning är i de nordiska länderna tämligen likartade.

Av ovannämnda skäl är det möjligt att genomföra många gemensamma undersökningar inom området för den tekniska utvecklingen och dess verkningar. Till en del har det i medlemsförslaget förutsatta utredningsarbetet redan kommit i gång inom ramen för det samnordiska arbetsmarknadsforskningsprojektet (NAUT). En central fråga är därvid frågan om hur teknikens utveckling inverkar på arbetsmarknaderna. I detta arbete deltar i viss mån även de av Finland och Sverige tillsatta kommittéerna för undersökning av teknologin. Kommittéerna samarbetar även eljest nära med varandra, bl. a. föranstaltas gemensamma besök hos företag samt seminarier.

Det nuvarande samarbetet är dock tillräckligt, och på grund av frågans omfattning och vikt borde forskningen ökas både inom medlemsländerna och på samnordisk nivå. Till en början skulle dessa ökade resurser användas för att stödja samarbetet mellan kommittéerna och undersökningarna inom varje land för sig. Först på basen av en sålunda uppkommen djupare problemställning och exaktare målsättning finns det skäl att börja förverkliga ett självständigt forskningsprogram. Detta forskningsprogram skulle kunna utvidgas t. ex. från början av år 1980 och då skulle därför en forskare kunna avlönas.

I enlighet med den mening, som statsrådets kansli företräder, bör uppmärksamhet fästas även vid samarbetet mellan de nordiska länderna, både då det gäller utvecklandet av tekniken och bemästrandet av dess verkningar. Denna aspekt borde nogsamt beaktas då forskningsplanen uppgörs.

Helsingfors den 18 juli 1979

Veijo Kavonius

Ställföreträdare för avdelningschefen,
tjf. planeringssekreterare

Asko Valkosalo

Tjf. planeringssekreterare

Finansministeriet¹:

De i det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget behandlade frågorna om ADB-teknikens konsekvenser är för nationalekonomins utveckling mycket viktiga och förtjänar en mångsidig och omfattande

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

granskning. I denna mening är nordiskt samarbete och även ett mera omfattande internationellt samarbete på sin plats.

Vid granskningen av konsekvenserna av automatiseringen har uppmärksamheten liksom i medlemsförslaget huvudsakligen fästs vid dess direkta konsekvenser för produktionsteknologin, sysselsättningen och arbetsförhållandena. Detta är naturligt på grund av dessa konsekvensers djupgående verkningar. Även automatiseringens strukturkonsekvenser för varornas och tjänsternas kostnads- och prisförhållanden samt för den totala efterfrågans kvantitativa struktur bör beaktas, ty de kan ha en lika djupgående betydelse som de direkta konsekvenserna.

Det är uppenbart att den på grund av automatiseringen snabba produktivitetsutvecklingen och kostnadsminskningen till största delen riktar sig mot de områden, där produktivitetsutvecklingen varit långsam och efterfrågans priselasticitet hög. Tillväxten av efterfrågans volym på dessa områden kan sålunda kompensera största delen av det reducerade resursbehov som är en direkt följd av automatiseringen. Om de med automatiseringsutvecklingen förknippade friktionsfaktorerna på arbetsmarknaden kan kontrolleras, kan automatiseringens strukturkonsekvenser ur samhällets synpunkt vara positiva i den mening att de frigör resurser för varuproduktion och personliga tjänster som direkt ökar medborgarnas välbefinnande. Automatiseringen kan utnyttjas, utom i ersättningen av arbete som kan programmeras, också vid regleringen av bruket och återvinningen av energi och råvaror till att öka nationalekonomins prestationsförmåga. Det är viktigt att utvärdera direkta och indirekta konsekvenser även av en sådan automatiseringsutveckling.

I medlemsförslaget konstateras att automatiseringen kan öka centraliseringsbenägenheten i samhället. Risken att en dylik benägenhet förverkligas kan dock minskas i och med att ömsesidigt verkande datanät vinner terräng.

Automatiseringens följdproblem är sålunda som objekt för nordiskt samarbete en mycket mångfacetterad helhet. Det torde inte finnas förutsättningar i något nordiskt land att lösa dessa problem helt och hållet. Eftersom det redan nu finns samarbete vore det ändamålsenligt om Nordiska rådet endast avgav en rekommendation till ministerrådet om att vederbörande myndigheter i de nordiska länderna bör effektivisera informationsutbytet gällande automatisering och annat direkt samarbete. Informationsutbytet bör i första hand anordnas som en del av normala kontakter mellan myndigheterna.

Helsingfors den 16 juli 1979

Ahti Pekkala
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Arbetskraftsministeriet¹:

Den under de senaste åren utvecklade datatekniken har erbjudit allt större möjligheter till automatiserade produktionsprocesser. I synnerhet har sänkningen av de relativa priserna på datautrustningen samtidigt gjort automatiseringen av produktionsprocesserna allt lönsammare. Detta gäller både industrin och de traditionellt arbetsintensiva servicebranscherna. Såsom det konstateras i det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget är det att vänta att datateknikens utveckling kommer att få avsevärda effekter på näringsstrukturen, arbetsmarknaden och arbetsmiljön.

Fästän automatiseringens samhälleliga effekter offentligt ingående har diskuterats i Finland har de än så länge inte systematiskt kartlagts. Detta utredningsarbete har dock redan satts i gång. I mars i år tillsatte statsrådet en kommitté för att utreda den tekniska utvecklingen i synnerhet i samband med automatiseringen liksom dess samhälleliga effekter. Denna kommittés arbetsområde täcker bl. a. de i medlemsförslaget framförda forskningsämnena.

Utredningsarbetet om effekter av den nya teknologins utveckling har också redan igångsatts på nordisk nivå. Nordiska ministerrådet beslöt i december 1978 att starta ett omfattande forskningsprojekt som omfattar tre delar, nämligen behovet för nyanställning på arbetsmarknaden och i det ekonomiska livet i Norden på medellång sikt, insamlandet av material angående den nya teknologins sysselsättningseffekter och ändringar i arbetsmarknadsstrukturen och metoder. Nordiska arbetsmarknadsutskottet har startat ett forskningsprojekt enligt Nordiska ministerrådets beslut. I synnerhet behandlar detta projekts del II "Insamlandet av material angående den nya teknologins sysselsättningseffekter" de i det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget nämnda motiven. Detta delprojekt kommer dock i huvudsak att koncentrera sig på sysselsättningseffekter. De i medlemsförslaget framförda effekterna av datatekniken på yrkesstrukturen och arbetsmiljön samt på möjligheter till decentralisering av produktion och samhällsstruktur kommer sannolikt att till stor del falla utanför detta projekt.

Eftersom datateknikens utveckling sannolikt kommer att inverka mycket centralt på den kommande samhälleliga utvecklingen, finner arbetskraftsministeriet nordiskt samarbete angående utredning av datateknikens samhälleliga effekter mycket nödvändigt. Såsom det framgår av det ovan sagda, kan det inte vara fråga om att inleda ett sådant samarbete utan om att fortsätta det. Eftersom kunskaperna om effekten av datateknikens utveckling ständigt kommer att öka både i Norden och på internationell nivå, finner arbetskraftsministeriet det nödvändigt att samarbetet fortsätter även sedan Nordiska arbetsmarknadsutskottets

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

projekt blivit färdigt. Arbetskraftsministeriet finner det ändamålsenligt, att samarbetet utvidgas att gälla alla samhällsliga effekter av datateknikens utveckling, bl. a. de effekter som framförts i det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget.

Helsingfors den 13 juni 1979

Keijo Liinamaa
Kanslichef

Matti Ilonen
Tjf. byråchef

Statistikcentralen:

Enligt statistikcentralens mening är det motiverat att påbörja det föreslagna nordiska samarbetet då det gäller forskning, information och erfarenhetsutbyte rörande datateknikens konsekvenser i de nordiska länderna för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö. Dessa problem är centrala i alla nordiska länder och tillräckliga förutsättningar för samarbetet föreligger. De redan pågående projekten bör dock om möjligt utnyttjas och samarbetet borde även för övrigt koordineras med dessa.

Helsingfors den 3 augusti 1979

Olavi E. Niittamo
Överdirektör

Tapio Leppo
Tf. avdelningschef

Finlands akademi¹:

Finlands akademi anser det viktigt, att man försöker utreda teknikens utvecklingsperspektiv och i synnerhet dess konsekvenser, och att utvecklingen styrs för att undvika fel. Bland annat har utforskningen av miljöskydd och energifrågor redan tidigare ansetts vara ett viktigt forskningsobjekt. Som en ny utmaning, vars vidd man inte ännu fullt inser, framstår automatiseringsutvecklingens inverkan på produktionslivet och det övriga samhället. Förslaget ansluter sig till ett viktigt och aktuellt, och för alla nordiska länder gemensamt, problemfält inom vilket man säkert med fast samarbete kan uppnå nyttiga resultat.

Enligt Finlands akademi bör man inte försöka motverka automatiseringens eventuella skadeverkan för näringslivet, arbetsmarknaden och arbetsmiljön genom att förbjuda automatiseringen eller att konstgjort uppbromsa automatiseringsutvecklingen. För att förbättra det finländska produktionslivets internationella konkurrensförmåga bör man däremot främja teknisk utveckling genom att bl. a. förstärka den tekniska

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

forskningen. Å andra sidan bör man intensivt börja utforska främjandet av hantverk, hemslöjd och småindustri på områden som bäst lämpar sig för dem. Likaså bör man utreda vilka reformer man bör göra för att trygga en balanserad utveckling inom samhället för utbildningens, kulturverksamhetens, fritidsmöjligheternas, arbetsfördelningens, inkomstöverföringarnas och regionalpolitikens del. Finlands akademi har finansierat eller håller på att finansiera både den med automatiseringens utveckling förknippade tekniskvetenskapliga grund- och tillämpade forskningen, forskningsprojekt och automatiseringens konsekvenser för sågindustrin, metallindustrin och kontorsarbetet och verksamhetsbetingelserna för den arbetsintensiva hemindustrin.

Såsom det sägs i medlemsförslaget, medför automatiseringens och databehandlingsteknikens utveckling många positiva möjligheter till förbättrade arbetsförhållanden och jämn regional utveckling i riket. Framtidsutsikterna försvaras för närvarande av att vissa industribranscher och servicesektorer håller på att göra sig av med överflödigt arbetskraft, samtidigt som de enligt vad man nu kan se inte kan placeras inom andra näringsgrenar. Dessutom påverkas arbetsmarknadens struktur mycket kraftigt också av den allmänna rationaliseringen, ändrade konsumtionsvanor och, åtminstone globalt, av naturresursernas (t. ex. oljans) utsinande. Å andra sidan utvisar tidigare erfarenheter att en för snabb strukturändring oundvikligen medför många problem, om utvecklingen inte kan styras.

Finlands akademi finner det viktigt att de nordiska länderna samarbetar både inom den tekniskvetenskapliga forskningen i anslutning till ADB-tekniken och i utforskandet av konsekvenserna av automatiseringens och databehandlingsteknikens utveckling. De direkta konsekvenserna syns framför allt i näringslivet, på arbetsmarknaden och i arbetsmiljön. Det är också skäl att överväga en utforskning av ADB:s multiplikatoreffekter till exempel på den politiska strukturen och socialskyddssystemet.

Helsingfors den 20 augusti 1979

Helge Gyllenberg
Ordförande

Elisabeth Helander
Forskningsdirektör

Socialstyrelsen:

Den kraftiga utvecklingen inom teknologin och särskilt databehandlingstekniken har ställt de högindustrialiserande länderna inför många frågor som kräver en omfattande och grundlig debatt samt sökande

efter lösningen på de nya problem som utvecklingen av databehandlingstekniken för med sig.

Socialstyrelsen hälsar med glädje det faktum att Nordiska rådet har tagit upp frågan så, att man kan få en betydligt bredare uppfattning om databehandlingens verkningar än vad som varit fallet med den allmänna diskussionen som förts hittills.

Fastän näringsstrukturen i de olika nordiska länderna delvis avviker från varandra finns det så många gemensamma faktorer i problematiken som gäller databehandlingstekniken att det torde vara meningsfullt att utnyttja den kunskap man fått om ifrågavarande område i de olika nordiska länderna och få i gång samnordisk forskning etc.

För sin del vill socialstyrelsen betona att man i forskningen och också i övrig behandling av temat tillräckligt bör beakta den inverkan som utvecklingen av databehandlingstekniken har på arbetsförhållandena samt eventuell arbetslöshet samt vidare på sociala och psykiska problem som dessa eventuellt för med sig. Därför vill socialstyrelsen föreslå att man, om ifrågavarande medlemsförslag genomförs, vid planeringen av undersökningen ser till att socialvårdens expertis finns med antingen i undersökningens genomförande eller i ledningsgruppen som övervakar undersökningen.

Helsingfors den 20 augusti 1979

Margit Eskman
Generaldirektör

Marjaliisa Kauppinen
Tjf. överinspektör

Statens datamaskincentral:

Teknologins intensiva utveckling har möjliggjort den snabba utvidgningen av automatisk databehandling (ADB) både inom offentlig förvaltning och olika sektorer av näringslivet. Allmänt beräknas det, att den här utvecklingslinjen kommer att gå vidare med samma snabbhet som förut. Till utnyttjandet av såväl ADB som annan automatisering ansluter sig dock vissa problem, som har blivit framlagda också i motiveringen till det väckta medlemsförslaget. Från synpunkten av ADB's utnyttjande anser datamaskincentralen det vara erforderligt, att de positiva och negativa effekterna av automatiseringen utreds. I detta avseende måste också nordiskt samarbete inom ramen av forskning, information och erfarenhetsutbyte av ovannämnda konsekvenser anses vara av betydelse.

Statens datamaskincentral understöder det väckta medlemsförslaget

och anser det vara viktigt, att även ADB-specialister är tillräckligt representerade i samarbetet. Datamaskincentralen är för sin del beredd att ta del i de planerade utredningarna.

Esbo den 4 juli 1979

Jukka I. Wallenius
Överdirektör

Kyösti Hallikainen
Företagsplaneringschef

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 9 augusti 1979 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Finlands delegation vid Nordiska rådet har bett om vårt centralförbunds yttrande beträffande medlemsförslaget om forskning m. m. kring datateknikens konsekvenser för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö.

Vårt centralförbund är ense med förslagsställarna om att utvecklingen av datatekniken bl. a. inom industrin och det övriga näringslivet har satt i gång många betydande omvandlingsprocesser. Konsekvenserna av dem kan dock som helhet bedömas först i en mycket avlägsen framtid.

Likaledes är vi ense med förslagsställarna om att effekterna av den utvecklade datatekniken som helhet åtminstone hittills huvudsakligen varit positiva. Med hjälp av på datateknik baserad automation har det varit möjligt att bl. a. befria många arbetare och tjänstemän från sådana uppgifter, som allmänt i samband med bl. a. arbetsmarknadsförhandlingarna upplevts som tråkiga, monotona, tunga eller farliga.

I detta avseende har vi ansett medlemsförslagets lägesanalys vara betydligt sakligare och mera balanserad än vad vi på senare tid i allmänhet vant oss vid, då frågor av detta slag har behandlats i offentligheten. Det har varit på modet att överbetona de eventuella nackdelar automationen på kort sikt ger upphov till och att tuga om dess obestridliga fördelar.

Enligt centralförbundets uppfattning borde vårt land medvetet sträva till att så effektivt som möjligt utnyttja tekniken så att vi på detta sätt kanske delvis kunde knappa in på det produktions- och produktivitetsförsprång, med vilket de övriga nordiska länderna i genomsnitt kunnat i allmänhet erbjuda sina medborgare en rikhaltigare konsumtionsnivå jämfört med vårt land. Det är kanske skäl att understryka att produktiviteten, som i olika länder befinner sig på olika nivå, och konsumtions-

nivån ger oem olika ekonomiska utgångspunkter och värdeomdömen beträffande den nya tekniken och automationen.

Det är centralförbundets uppfattning att det i medlemsförslaget avsedda samarbetet i detta skede borde inskränkas närmast till utbyte av information t. ex. med tillämpande av det förfaringsätt som Nordiska rådet jämte dess olika organ använder i sin övriga verksamhet. Där- emot bör man ännu i detta skede undvika att ge en rekommendation om gemensam forskning, ty knappast någon part kan med säkerhet säga vad den materiella effekten av en sådan rekommendation skulle bli i praktiken.

Helsingfors den 29 juni 1979

Arbetsgivarnas i Finland centralorganisation

A. E. Helle

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r.f.:

Den snabba utvecklingen inom databehandlingstekniken under de senaste åren har utsträckt sin inverkan till nästan samtliga områden av vårt samhällsliv. Införandet av betydelsefulla tekniska nydaningar har icke heller tidigare alltid avlöpt utan problem. Utveckling innebär förändringar och dessa har inte för alla enbart positiva verkningar. Arbetsprocesserna och arbetskraftsbehovet inom olika branscher förblir icke oförändrade sedan nyheter införts.

Av de effekter, som ändringarna i databehandlingstekniken haft på vår levnads- och arbetsmiljö, har icke samtliga de personer, som deltagit i den därom förda diskussionen, haft någon riktig bild.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund ställer sig positivt till Nordiska rådets förslag om inledandet av nordiskt samarbete i form av forskning, information och utbyte av erfarenheter beträffande de verkningar som databehandlingstekniken haft på näringslivet, arbetsmarknaden och arbetsmiljön i de nordiska länderna.

De ekonomiska utsikterna på lång sikt är icke enbart positiva för de nordiska länderna. Den internationella konkurrensen mellan olika länder tilltar. Samarbete för att utreda databehandlingsteknikens följder bidrar förhoppningsvis till att skapa en saklig inställning till de ändringar som inträffar i databehandlingstekniken i de olika nordiska länderna.

Helsingfors den 15 augusti 1979

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC

Pekka Merenheimo

Industrins centralförbund¹:

Datateknikens praktiska tillämpningar har under de senaste åren ökat kraftigt och samtidigt spritt sig till flera nya områden. Datateknikens inverkan på den ekonomiska tillväxten har av denna anledning blivit allt viktigare. De nya tillämpningarna har även medfört förändringar i arbetsmiljön. Som resultat av tillämpningarna har man kunnat notera både positiva och negativa följder.

I alla nordiska länder har under de senaste åren tillsatts kommittéer och arbetsgrupper för att undersöka den teknologiska utvecklingens konsekvenser och betydelse. Med tanke på dessas arbete måste man anse utbyte av information och erfarenheter mellan de nordiska länderna viktigt. Den under Nordiska ministerrådet lydande arbetsgrupp som undersöker arbetsmarknaderna anordnade därför redan i juni ett möte, där representanter för teknologikommittéerna och liknande arbetsgrupper utbytte information och erfarenheter. Nordiskt samarbete av detta slag borde fortsättas.

Även samarbete inom forskningen är viktigt. Att organisera det i form av en samnordisk forskningsenhet skulle dock leda till onödig byråkrati. Däremot kunde de nordiska forskarnas samarbete utökas t. ex. i form av kontaktseminarier som behandlar frågan. Vid dessa skulle säkert vid sidan av informationsutbytet uppstå initiativ till samnordiska forskningar, vid vilkas finansiering bl. a. Nordiska industrifonden enligt vår uppfattning kunde delta.

Helsingfors den 27 juli 1979

Industrins centralförbund

B. O. Johansson

Bankföreningen i Finland:¹

Bankerna i Finland hör till de inrättningar som allra intensivast använder sig av databehandlingsteknik. Som bäst håller flera banker eller bankgrupper på att genomföra de s. k. realtidssystemen, som innebär att kontoren med hjälp av terminaler och datatransmissionsnät ansluts till hela bankens eller bankgruppens automatiska databehandlingssystem. Redan nu kan man konstatera att detta system innebär höjd lönsamhet, förbättrad servicenivå och databeredning för ledande av banken. Tack vare datamaskinsystemen behöver bankerna troligtvis inte inom den närmaste framtiden utöka sin personal även om antalet banktransaktioner skulle öka. På basen av erfarenheterna av bankverksamheten kan man förena sig med den i medlemsförslagets motiveringar

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

framförda uppfattningen att framstegen inom databehandlingen under de senaste decennierna hör till de allra viktigaste teknologiska förändringar som både ställer stora fordringar på förändring och förnyelse och skapar nya utvecklingsmöjligheter.

I Finland håller Delegationen för ADB-branschen samt en under detta års början tillsatt teknologikommitté som bäst på att utreda databehandlingsteknikens verkningar. Ytterligare har Finska dataförbundet r. f. nyligen tillsatt en arbetsgrupp för att utreda datamaskinernas inverkan på sysselsättningen. Även Fonden för Finlands självständighets jubileumsår 1967 håller på med ett utredningsarbete som hänför sig till ifrågavarande problematik.

Ett utbyte av erfarenheter de nordiska länderna emellan om databehandlingsteknikens verkningar bör understödhas. På uppdrag av ovan nämnda kommittéer eller arbetsgrupper kommer man säkert att skaffa fram det nordiska material som finns till förfogande. Vidare är det att rekommendera att det utredningsarbete som gjorts i Finland tas i bruk i Norden. Dessutom har de nordiska bankerna ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter i frågor gällande databehandlingsteknik såväl mellan bankgrupperna som de enskilda bankerna.

Bankföreningen i Finland anser att det i medlemsförslaget propo-nerade nordiska samarbetet vad beträffar forskning kring databehandlingsteknikens verkningar samt utbyte av information och erfarenheter bör understödhas och att ett dylikt samarbete i praktiken redan sker på uppdrag av myndigheterna och företagen samt i samband med utredningar av engångsnatur. I den mån Nordiska ministerrådet anser det nödvändigt att säkerställa att de i Norden gjorda utredningarna över databehandlingsteknikens verkningar kommer till användning i alla de nordiska länderna har Bankföreningen i Finland inget att invända.

Helsingfors den 8 juni 1979

Bankföreningen i Finland

Raimo Ilaskivi

Eero Kostamo

Suomen kunnallisliitto (Finska kommunförbundet):

Den problematik som medlemsförslaget berör gäller i hög grad även den kommunala sektorn. Frågan om ADB-teknikens regionala effekter kommer helt säkert att i framtiden också påverka den kommunala självstyrelsen. Såsom det också framhålles i medlemsförslagets motivering kan ADB-tekniken i framtiden minska behovet av centralisering vilket skulle stärka den kommunala förvaltningens betydelse. Många osäkerhetsfaktorer är dock förknippade med detta.

ADB-tekniken utnyttjas redan i dag i hög grad inom den kommunala förvaltningen. Härvidlag kommer den kommunala administrationen att i samma utsträckning som det privata näringslivet ställas inför liknande sysselsättnings- och arbetsmiljöproblem, som den privata sektorn står inför.

Suomen kunnallisliitto ställer sig positivt till ett initiativ om samnordisk forskning, information och erfarenhetsutbyte rörande data-teknikens konsekvenser men vill särskilt understryka att detta borde omfatta också kommunalförvaltningen.

Nämnas kan att kommunernas centralorganisationer har ett gemensamt organ, Kommunalförvaltningens ADB-delegation, till vars uppgifter hör en koordinering av kommunalförvaltningens ADB-frågor.

Helsingfors den 31 juli 1979

Suomen kunnallisliitto

Eero Koivukoski
Biträdande direktör

Unto Tiainen
Ekonomiplanerare

Finlands stadsförbund:

Automationens effekter på samhället och individen har blivit föremål för livligt intresse. Forsknings- och utredningsarbete i saken pågår i ett stort antal länder, även hos oss i Finland. Organiserat samarbete och utbyte av erfarenheter förekommer bl. a. på det nordiska planet och inom OECD.

Finlands stadsförbund omfattar de synpunkter på nödvändigheten av nordiskt informationsutbyte rörande databehandlingsteknikens konsekvenser som framförts i det inom Nordiska rådet till behandling upptagna medlemsförslaget (A 556/s). Med beaktande av det stora antalet undersökningar som pågår och den aktiva koordinatörroll som OECD tillägnat sig borde Nordiska rådet närmast sträva till att de myndigheter, kommittéer, forskningsinstitutioner och övriga organisationer som utreder dessa frågor fäster uppmärksamhet vid motsvarande arbete i de övriga nordiska länderna.

Helsingfors den 28 juni 1979

Eino Österman
Biträdande direktör

Avdelningschef
Matti Haapala

Finlands svenska kommunförbund har i skrivelse den 29 juni 1979 gjort samma uttalande som *Finska kommunförbundet* den 31 juli 1979 (se ovan).

Tietojenkäsittelyliitto r.y. — Finska dataförbundet r.f.:

Finska dataförbundet r.f. anser att medlemsförslaget angående forskning m. m. kring datateknikens konsekvenser för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö är välmotiverat och positivt. Finska dataförbundet understöder förslaget på det varmaste.

Finska dataförbundet har inom ramen för sin egen verksamhet grundat en arbetsgrupp, som utreder ADB:s inverkan på sysselsättningen. Med beaktande av sakernas storleksordning är det på sin plats att datateknikens konsekvenser för samhället även kartläggs på bredare basis.

Helsingfors den 18 juni 1979

Finska dataförbundet r.f.

Ari Rautsara

Vesa Valtonen

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut:

1. I motiveringen till medlemsförslaget nämns faran för ytterligare koncentration och centralisering av näringslivet som en följd av en okontrollerad adaptation av ADB-tekniken. I detta sammanhang är även bindningarna till multinationella elektronikföretag värda en ingående analys.

2. Införandet av den nyaste tekniken kan i många processer — från tung industri till uppvärmning av egnahemshus — möjliggöra en avsevärd inbesparing av råvaror och material — speciellt av energi — och härigenom minska såväl rovdriften på knappa naturresurser som produktion och utsläpp av föroreningar.

3. Såsom i motiveringen konstateras, kan ADB-tekniken och speciellt mikroelektroniken leda till att en snäv grupp av höglönlödade ADB-expert och -teknokrater får den faktiska kontrollen över produktionen medan yrkesarbetarna på fabriksgolvet blir obehövliga eller degraderas till att förse mikroprocessorstyrda maskiner med material. För att förhindra uppkomsten av en farlig skiktning av arbetskraften i ADB-expert och hjälparbetare bör enligt institutets uppfattning speciell vikt läggas vid frågor rörande yrkesutbildning, så att arbetstagarna själva kunde förstå och programmera de automatverktyg, industrirobotar och mikroprocessorstyrda processer de arbetar med.

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut omfattar yrkandet i medlemsförslaget, men föreslår, att yrkandet kompletteras sålunda, att förutom konsekvenserna för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö även allmänna miljö- och pollutionsaspekter, möjligheterna att kontrollera de multinationella företagen i ADB-branschen samt de krav den nya teknologin ställer på yrkesutbildningen måtte utredas i samarbete de nordiska länderna emellan.

Helsingfors den 1 augusti 1979

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen
Förman

Keskusosuusliike OTK:

Vi anser att det medlemsinitiativ, A 556/s, som kommit till Nordiska rådet angående ett samarbete att undersöka, informera och utbyta erfarenheter i fråga om automationens inverkan på näringslivet, arbetsmarknaden och arbetsmiljön, har träffat rätt.

Också i Finland och inom E-kooperationen har man diskuterat automationens såväl positiva som negativa verkningar. En ökning och utbredning till nya områden kan väl knappast förhindras och det vore väl inte heller klokt att göra det, men automationens negativa verkningar, framför allt inom arbetslivet borde kunna bringas till ett minimum.

Enligt vår mening hjälper det inlämnade förslaget till att uppnå detta mål.

Helsingfors den 19 juni 1979

OTK

ADB-centralen

(Oläsl. namn)

I s l a n d

Akademikerforbundet:

Akademikerforbundet mener at det er vigtigt, at de nordiske lande har samarbejde angående disse undersøgelser og skulle sætte pris på at følge med i sagens videre behandling. For øvrigt henviser vi til Nordisk

Akademikerråds udtalelse (*se ovan*) idet Akademikerforbundet tidligere har behandlet spørgsmålet sammen med rådet.

Reykjavík, den 30. august 1979

Akademikerforbundet

Guðríður Þorsteinsdóttir

Universitetets regnecentral:

Det anses for rigtigt at bringe i erindring, at Nordisk Råd allerede har taget initiativet i denne retning; jfr. ministerrådets sålydende beslutning den 5. december 1978:

Nordiska ministerrådet konstaterar att situationen på arbetsmarknaden fortfarande är bekymmersam. Ministrarna beslöt att igångsätta ett vidsträckt utredningsprojekt som kommer att omfatta tre delar, nämligen kraven på omställningar inom arbetsmarknad och ekonomi i Norden på mellanlång sikt, materialinsamling om sysselsättningseffekter som en följd av ny teknologi och ändringar i arbetsmarknadens struktur och funktionssätt.

Regnecentralens betydelse stötter afgjort, at nordisk samarbejde på dette område forøges.

Reykjavík, den 31. august 1979

På Universitetets regnecentrals vegne

Páll Jónsson

Forstander

N o r g e

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet gir sin tilslutning til foreliggende forslag om at Nordisk råd skal tilrå Nordisk ministerråd å ta initiativ til et samarbeid angående forskning, informasjon og erfaringsutveksling vedrørende datateknikkens konsekvenser i de nordiske landene for næringsliv, arbeidsmarked og arbeidsmiljø.

Prosjektet må imidlertid også være tilpasset den offentlige sektor. Nær 1/4 av arbeidstakerne i Norge er sysselsatt i offentlig virksomhet. Dette er et betydelig arbeidsmarked hvor organisasjonsstruktur og avtaleforhold mellom arbeidsgiver og arbeidstakere kan anta andre former enn i næringslivet for øvrig. Siden de underliggende mekanismer som fører til innføring av datateknikk, ikke nødvendigvis er de samme

i offentlig og privat virksomhet, er det sannsynlig at konsekvensene for arbeidsmarked og arbeidsmiljø også vil være forskjellige i de to sektorer.

Vi viser for øvrig til forslaget s. 2, 3 avsnitt, der det står følgende:

I Norge har hittills utredningsarbeidet koncentrerats till frågan om offentlig databehandling och ADB i hälsovårdsväsendet.

I denne forbindelse kan vi nevne at Forbruker- og administrasjonsdepartementet høsten 1977 anmodet Rådet for databehandling i staten om å foreta en belysning av de samfunnsmessige og politiske sider ved utviklingen på databehandlingsfeltet, samt av hvordan forvaltningens oppmerksomhet mot slike spørsmål burde organiseres. Utredningen "EDB og forvaltningsutvikling, Del 1" foreligger nå fra Rådet. Del 2 tentes utarbeidet i løpet av året.

Vi vil også nevne at Forbruker- og administrasjonsdepartementet i 1979 finansierer forskningsprosjektet "EDB og sysselsetting" ved Norsk Regnesentral. Målsettingen med prosjektet er å bidra til å klargjøre den innvirkning datateknologien vil få for arbeidsplassene — hvilke og hvor mange nye arbeidsplasser vil bli skapt, hvilke og hvor mange arbeidsplasser vil gå tapt.

Rådet for forskning for samfunnsplanlegging RFSP, NAVF vil også ta opp spørsmålet om datateknikkens konsekvenser for samfunnsforholdene som et av sine forskningsområder.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet vil gjerne holdes orientert om det arbeid som evt. settes i gang i regi av Nordisk råd.

Saken har vært forelagt Statens rasjonaliseringsdirektorat til uttalelse (*se nedan*).

Oslo, 4 juli 1979

Etter fullmakt

Oddvar Lie

John Gulliksen

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har forelagt medlemsforslaget for følgende instanser til uttalelse: Sosialdepartementet, Kommunal- og arbeidsdepartementet, Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Hovedkomitéen for norsk forskning, Arbeidsforskningsinstituttene, Norsk regnesentral og Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd.

Av disse har vi mottatt svar fra alle med unntak av Hovedkomitéen for norsk forskning og Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd (*se nedan*). Uttalelser som måtte komme inn seinere, vil bli ettersendt.

De innkomne uttalelser gir uttrykk for en overveiende positiv holdning til forslaget.

Summarisk gjengir vi enkelte av de punkter som blir tatt opp av de enkelte remissinstanser:

Statistisk sentralbyrå tar forbehold med hensyn til behovet for å sette i gang forskning i nordisk regi på feltet.

Norsk regnesentral kommer med enkelte innvendinger mot den vitenskapelige holdbarhet av synspunkter i forslaget, samt peker på annet forsknings- og utredningsarbeid som berører medlemsforslaget.

Kommunal- og arbeidsdepartementet nevner (likksom *Norsk regnesentral*) at Nordisk arbeidsmarkedsutvalg (NAUT) på grunnlag av initiativ fra arbeidsministrene har satt i gang et prosjekt om "Utviklingstendensene på arbeidsmarkedet". Kommunal- og arbeidsdepartementet har for sin del nedsatt en arbeidsgruppe for utredning av den økonomiske og teknologiske utviklingens virkninger på arbeidsmiljø og sysselsetting.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet understreker at det foreslåtte prosjekt også må være tilpasset den offentlige sektor. Departementet nevner også andre igangsatte prosjekter og institusjoner med relevans til forslaget.

Statens rasjonaliseringsdirektorat nevner to av sine prosjekter med relevans til forslaget.

Sosialdepartementet understreker at datateknikkens konsekvenser for den tjenesteytende sektor også må vies oppmerksomhet innenfor et nordisk samarbeid på feltet.

På bakgrunn av de uttalelser som er innhentet om forslaget, anser Kirke- og undervisningsdepartementet at man i første rekke bør søke å fremme utveksling av

a) informasjon om hvilke miljøer som arbeider med de aktuelle problemstillinger

b) erfaringer fra det arbeid som er utført eller er i gang på dette feltet.

En slik informasjonsutveksling kan lettes betydelig ved en koordinert nordisk innsats.

Når man har bedre oversikt over den forskning som faktisk er i gang rundt datateknikkens konsekvenser, kan det bli aktuelt å ta stilling til om det er behov for å sette i gang forskningsprosjekter i samlet nordisk regi på dette feltet.

Oslo, 10. september 1979

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunal- og arbeidsdepartementet er enig i at det er ønskelig med nordisk samarbeid når det gjelder forskning, informasjon og erfaringsutbytte om datateknologiens konsekvenser.

Arbeidsministrene har alt tatt initiativ til et slikt samarbeid når det gjelder effekter på arbeidsmarkedet av den nye teknologien. I pressekommuniket etter arbeidsministrenes møte 5. desember 1978 het det bl. a.:

Nordiska ministerrådet konstaterade, att situationen på arbetsmarknaden fortfarande är bekymmersam. Ministrarna beslöt att igångsätta ett vidsträckt utredningsprojekt som kommer att omfatta tre delar, nämligen kraven på omställningar inom arbetsmarknad och ekonomi i Norden på mellanlång sikt, materialsamling om sysselsättningseffekter som en följd av ny teknologi och ändringar i arbetsmarknadens struktur och funktionssätt.

Nordisk arbeidsmarkedsutvalg (NAUT) har på dette grunnlag besluttet å sette i gang et prosjekt om "Utviklingstendensene på arbeidsmarkedet". For nærmere redegjørelse vises til vedlagte notat fra Nordisk Ministerråds sekretariat (se *Bihang 1*).

Kommunal- og arbeidsdepartementet har videre etablert en arbeidsgruppe for utredning av den økonomiske og teknologiske utviklingens virkninger på arbeidsmiljø og sysselsetting. Til orientering legger vi ved arbeidsgruppens første arbeidsnotat (se *Bihang 2*).

Oslo, 22. juni 1979

Etter fullmakt

Knut Grøholt

Tore Abrahamsen

BIHANG 1**Nordisk Ministerråds prosjekt "Utviklingstendensene på arbeidsmarkedet"**

Arbeidsministrene uttalte på sitt møte 5. desember 1978:

"Nordiska ministerrådet konstaterade att situationen på arbetsmarknaden fortfarande är bekymmersam. Ministerrådet beslöt att igångsätta ett vidsträckt utredningsprojekt som kommer att omfatta tre delar, nämligen kraven på omställningar inom arbetsmarknad och ekonomi i Norden på mellanlång sikt, materialsamling om sysselsättningseffekter som en följd av ny teknologi och ändringar i arbetsmarknadens struktur och funktionssätt."

Gjennomføringen av prosjektet er overlatt til arbeidsministrenes embetsmannskomite, NAUT (Nordisk Arbeidsmarkedsutvalg). Prosjektet styres av en spesiell gruppe direkte i tilknytning til NAUT. De tre del-

prosjektene skal sees i sammenheng. Det er utpekt en prosjektperson i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Ministerrådssekretariatet fungerer som et bindeledd mellom styringsgruppen og prosjektgruppen.

Prosjektet skal i hovedsak bygge på kartlegging av beskrivelse og analyser som er utført og som blir avsluttet i løpet av prosjektperioden. Det er viktig å samle inn et mest mulig aktuelt materiale i relevante internasjonale fora. En viss oppsøkende reisevirksomhet er derfor nødvendig.

Prosjektet er med på å danne utgangspunktet for den konkrete prosjektvirksomhet under arbeidsmarkedsprogrammets annen etappe fra og med 1980. Prosjektet tar sikte på å beskrive og analysere hvilke problemer utviklingen skaper på arbeidsmarkedet i 1980-årene. Dette utredningsarbeidet skal bidra til nærmere studier av arbeidsmarkedspolitikken utformning i Norden.

Nærmere om delprosjektene:

Delprosjekt I:

Omstillingskrav til arbeidsmarked og økonomi i Norden på mellomlang sikt.

Prosjektets mål:

Kartlegge nye problemstillinger på arbeidsmarkedet som følge av utviklingen i internasjonal økonomi og den raske industrialisering i flere utviklingsland. Kartleggingen skal i hovedsak bygge på beskrivelser og analyser som er utført i f. eks. OECD, ILO, EF og andre internasjonale organisasjoner.

Bakgrunn

Utenfor Norden skjer en utvikling som setter store krav til også de nordiske lands omstillingsevne på arbeidsmarkedet. Det kan være tilstrekkelig å peke på den generelt økte prisstigning i mange land og særlig økningen i olje-, energi- og råvarepriser. Det foregår videre endringer i utenrikshandelens fordeling mellom landene og en ny økonomisk verdensordning er akseptert som et politisk mål selv om det er uenighet om de virkemidler som kan tas i bruk. Man kan også spore tendenser til proteksjonisme og usikkerhet i forbindelse med det internasjonale valutakurssystem. I utviklingsland skjer det en voldsom tilvekst i arbeidsstyrken, noe som via migrasjon kan øke presset på det europeiske og nordiske arbeidsmarked. Det synes også som om det på enkelte områder begynner å bli knapphet på ressurser.

Den lavere økonomiske vekst og den generelle økonomiske politikk i mange land har begrenset etterspørselen etter arbeidskraft også i de nordiske land.

I de nordiske land er det i de senere år avdekket betydelige strukturproblemer særlig innen industrien. Dette har bl. a. sammenheng med en sterk pris- og kostnadsøkning i Norden sammenlignet med flere andre land i den vestlige verden, noe som bidrar til at de nordiske land på flere feiler har tapt markedsandeler både ute og hjemme. I denne forbindelse er det nødvendig å være oppmerksom på de utfordringer som den meget raske industrialisering av visse utviklingsland stiller til flere industribransjer i Norden.

Det tas i første rekke sikte på å

1) framskaffe nødvendige generelle oversikter over situasjonen og tilpasse denne oversikt til nordiske forhold

2) bidra til å danne et grunnlag for å framskaffe et perspektiv på de utfordringer og omstillingskrav de nordiske arbeidsmarkeder står overfor.

Delprosjekt II:

Materialinnsamling om sysselsettingseffekter av ny teknologi.

Prosjektets mål

Innsamle og bearbeide internasjonalt og nordisk materiale om sysselsettingseffekter av ny teknologi.

Bakgrunn

Utviklingen av ny teknologi, f. eks. mikroprosessen, skjer meget raskt og har allerede hatt merkbare virkninger på flere lands arbeidsliv også utenfor Norden. Ny teknologi kan åpne for helt nye muligheter til sosial service, bedre levekår og mobilitet av andre produksjonsfaktorer enn arbeidskraft. For NAUT står særlig konsekvensene for sysselsettingen i fokus.

Ny teknologi kan skape nye arbeidsplasser, gjøre andre overflødige og bidra til betydelige forskyninger på arbeidsmarkedet. Spørsmålet er enda bare i begrenset grad diskutert i Norden. I første omgang tar NAUT sikte på å skaffe seg en oversikt over allerede utførte studier, fortrinnsvis utenfor Norden ut fra et ønske om så tidlig som mulig å få et overblikk over situasjonen og mulige konsekvenser.

Delprosjekt III:

Endringer i arbeidsmarkedets struktur og funksjonsmåte

Prosjektets mål

Kartlegge analyser og beskrivelser av endringer i arbeidsmarkedets struktur og funksjonsmåte som er utført internasjonalt og nordisk med sikte på å vurdere konsekvensene for arbeidsmarkedet i Norden.

Bakgrunn

Det finnes allerede en del nasjonalt og nordisk materiale som kan bearbeides ytterligere (f. eks. rapporten om 'Arbeidsmarkedspolitikken mål og midler' og katalog over 'Arbeidsmarkedsforskning i Norden', del I — Arbetsmarknadens struktur och funktionssätt).

Prosjektet skal også samle inn og bearbeide materiale som er utarbeidet i regi av internasjonale organisasjoner som OECD, ILO, EF etc. Den sektorvise og bransjemessige utvikling på arbeidsmarkedet, mobilitetsspørsmålene og samarbeidsforholdene mellom de offentlige myndigheter og arbeidsmarkedets parter bør også stå sentralt. Virkningen på sysselsettingen av lokale og nasjonale krav som stilles til arbeidslivet omkring arbeidsmiljø, arbeidstid, medbestemmelse m. m. bør også berøres.

BIHANG 2

Den økonomiske og teknologiske utviklingens virkninger på arbeidsmiljø og sysselsetting

Kommunal- og arbeidsdepartementet har oppnevnt en arbeidsgruppe til å se på spørsmål om den økonomiske og teknologiske utviklingens virkninger på arbeidsmiljø og sysselsetting.

Med i arbeidsgruppen er:

Forsker Jostein Fjalestad, Norsk Regnesentral
Instituttchef Ted Hanisch, Institutt for samfunnsforskning
Forsker Jan-Evert Nilsson, Gruppen for ressursstudier
Underdirektør Knut Grøholt, Kommunaldepartementet
Byråsjef Reidar Mørk, Kommunaldepartementet
Byråsjef Kjartan Strompdal, Kommunaldepartementet

Dette notatet summerer opp de innledende diskusjoner i gruppen og skisserer en plan for gruppens videre arbeid.

Innledning

Frykten for at maskinene skal ta jobben fra arbeiderne er jevn gammel med industrialismen. Med jevne mellomrom har usikkerheten rundt denne problemstillingen spredt seg. Maskinene erstatter jo arbeidskraft, som derved blir overflødig. Den teknologiske utviklingen vil derfor føre til arbeidsløshet.

Sett i historisk perspektiv har resonnementet vist seg å være feilaktig. Antallet industrisysselføret i verden har stadig økt i løpet av de siste to århundreder. Dette er en følge av at produksjonsvolumet har økt mye raskere enn produktiviteten. På den annen side er det like klart at vi har opplevd perioder med betydelige omstillingsproblemer. De klassiske symptomer har vært økonomisk stagnasjon, omfattende rasjonalisering i industrien og høy arbeidsløshet.

Det kan synes som om vi i dag igjen står framfor en slik situasjon. Arbeidsløsheten i industrilandene (OECD-landene) omfatter om lag 16 millioner. Det er få tegn som gir håp om noen umiddelbar forbedring i denne situasjonen. Det er snarere slik at land, som Norge, som hittil har greid seg bra, vil få økende problemer.

Årsakene synes å være følgende:

- Den teknologiske utviklingen kan i de nærmeste år bidra til å rasjonalisere bort langt flere arbeidsplasser enn det som skapes av nye.
- Den framtidige økonomiske veksten ventes ikke å bli tilstrekkelig til å kunne fange opp den åpne så vel som skjulte arbeidsløshet som allerede fins. Situasjonen med samtidig arbeidsløshet og inflasjon undergraver dessuten forutsetningene for en ekspansiv politikk i Keynes ånd.
- Sammenhengen mellom økonomisk vekst og sysselsettingsøkning svekkes. En gitt vekst medfører stadig færre nye arbeidsplasser.
- En rekke U-land forventes å få en voksende, konkurransekraftig industriproduksjon. Stadig flere bransjer vil derfor møte lavpris-konkurranse både på ute- og hjemmemarkedet. På den annen side innebærer økt produksjon i U-landene en utvidelse av markedet for norsk industri, noe som skulle kunne gi nye arbeidsplasser i Norge.
- Samtidig øker behovet for nye arbeidsplasser som en følge av øking i antall personer i yrkesaktiv alder og en økt yrkesaktivitet blant kvinner.

I tillegg til den kvantitative ubalansen mellom tilbud og etterspørsel etter arbeidsplasser, ser vi trekkene av en kvalitativ dimensjon. Det er mye som tyder på at vi vil oppleve økt utstøting fra arbeidsmarkedet. Mennesker som ikke oppfyller markedets krav med hensyn til utelser, skyves ut. Denne tendensen forsterkes ved at en rask teknologisk utvikling og en svak økonomisk vekst medfører merkbare problemer som følge av strukturendringer.

Problemstilling

Dagens virkelighet og usikkerheten om framtiden antyder at også Norge kan komme til å oppleve alvorlige sysselsettingsproblemer i løpet av 1980-årene.

Arbeidsgruppens oppgave er å vurdere tenkelige egenskaper ved 1980-årenes arbeidsmarked. En sentral problemstilling i denne sammenheng er skjevheten i forholdet mellom antallet mennesker som ønsker arbeid og antallet arbeidsplasser.

For å kunne gjøre dette kreves kunnskaper om sentrale drivkrefter. Hva kan sies om den økonomiske veksten? I hvilken grad kommer "ny" teknologi til å redusere arbeidskraftbehovet?

Et annet sentralt spørsmål er de fordelingsmessige konsekvenser av et arbeidskraftoverskudd. Hvilke regionale virkninger får det? Hvilke grupper vil bli mest berørt? Hvilke virkninger har den teknologiske utviklingen på arbeidsmiljøet?

Arbeidsgruppens arbeid skal være handlingsorientert. Dette innebærer at analysen av hva som kan forventes å skje i framtiden bare skal føres så langt som det er nødvendig med tanke på å utvikle strategier for å møte problemene.

Målet for gruppens arbeid er å kunne skissere gjennomførbare tiltak snarere enn å formulere detaljerte prognoser over hva som kan forventes å skje. Diskusjoner om alternative handlingsmuligheter bør derfor stå sentralt i gruppens arbeid.

Den institusjonelle rammen

Enhver diskusjon av en framtidig arbeidsmarkedssituasjon må baseres på et antall gitte forutsetninger. Disse blir sjelden klargjort på tross av at problemene som diskuteres som oftest bare er gjenspeilinger av disse forutsetningene. Vanligvis tas det utgangspunkt i den institusjonelle rammen for dagens arbeidsmarked.

Ut fra dagens institusjonelle ramme innebærer variasjoner i etterspørselen etter arbeidskraft variasjoner i antallet sysselsatte. En nedgang i etterspørselen fører til færre sysselsatte, men at de sysselsatte har samme arbeidstid som tidligere. Segmenteringen av arbeidsmarkedet fører til at problemene konsentreres til visse utsatte grupper. Dagens problemer innenfor verftsindustrien gjør eksempelvis verftsarbeiderne til en slik utsatt gruppe. Med en annen institusjonell ramme, eksempelvis ved at arbeidsmarkedet var *ett* marked og ikke et stort antall delmarkeder, ville variasjoner i arbeidskraftetterspørselen få andre virkninger. Under slike betingelser ville nedgang i etterspørselen etter arbeidskraft snarere føre til reduksjon i de ansattes arbeidstid enn til nedgang i antall sysselsatte.

Går vi fra probleidentifisering til mottiltak, finner vi at mens den første situasjonen stiller krav om tiltak som letter situasjonen for en utsatt gruppe — de arbeidsløse — krever den sistnevnte situasjonen tiltak som rettes mot den totale etterspørselen etter arbeidskraft.

Ovenstående illustrerer betydningen av at egenskapene ved dagens arbeidsmarked klarlegges. Dermed får vi en oversikt over de aktuelle problemer — arbeidsløshet, førtidspensjonering, omskolering, flytting fra hjemstedet. Sammenhengen mellom den institusjonelle rammen og problemenes art avklares. Det er derfor tenkelig at inngrep i arbeidsmarkedets virkemåte utgjør en vesentlig type mottiltak. Dersom proble-

mene ikke kan løses gjennom økt etterspørsel etter arbeidskraft, gjenstår tiltak som kan lede til en mer rettferdig fordeling av problemene mellom ulike samfunnsgrupper. Denne type tiltak forutsetter endringer i arbeidsmarkedets institusjonelle rammer.

Sentrale drivkrefter

Den økonomiske veksten og teknologiske endringer utgjør to sentrale drivkrefter i sysselsettingsutviklingen. Sammen avgjør disse to faktorer utviklingen i etterspørselen etter arbeidskraft. Veksten er et uttrykk for hvor raskt produksjonen øker, mens teknologiske endringer utgjør en vesentlig faktor i produktivitetsøkningen. Teoretisk angir differansen mellom produksjonsøkningen og produktivitetsøkningen endringer i etterspørselen etter arbeidskraft. Svak vekst og rask teknologisk endring fører til en rask reduksjon i arbeidskraftbehovet. Øker veksten og/eller reduseres takten i den teknologiske utviklingen, så øker arbeidskraftbehovet. I virkeligheten er imidlertid samspillet mellom vekst, teknologisk utvikling og sysselsetting langt mer komplisert enn dette.

Den økonomiske veksten i Norge bestemmes såvel av den internasjonale økonomiske situasjonen som av Norges konkurransevne. Dagens internasjonale økonomiske situasjon med betydelig kapasitetsoverskudd i industrien og svak økonomisk vekst forutsetter en betydelig styrking av norsk industris konkurransevne for å få en høyere vekst i Norge. Forbedring av konkurransevnen fører til økte markedsandeler på verdensmarkedet. Poenget er at det er økingen av markedsandelene og ikke markedsandelenes absolutte størrelse som skaper forutsetninger for en i internasjonal sammenheng rask økonomisk vekst. Motsatt innebærer tap av markedsandeler at veksten i Norge på sikt blir lavere enn veksten i den internasjonale økonomien. I den førstnevnte situasjonen reduseres sysselsettingsproblemene, mens en svakere vekst aksentuerer problemene.

Den teknologiske utviklingen påvirker ikke bare sysselsettingen gjennom virkningen på produktiviteten. Endringer i teknologien innebærer ikke bare mer effektiv produksjon, men også at nye produkter skapes. Således er det åpenbart at mikroelektronikken samtidig med at den utgjør en trussel mot sysselsettingen også gir muligheter for å utvikle nye produkter: Dette innebærer muligheter for ny produksjon og derved økt sysselsetting. Det synes imidlertid å være historiens gitte mønster at ny teknologi i første omgang anvendes til å effektivisere produksjonen og at den først senere fører til nye produkter. At mikroelektronikken i første omgang gir grunnlag for mer effektiv produksjon og færre ansatte, behøver derfor ikke å bety at teknologiens nettoeffekt på sysselsettingen på sikt er negativ.

Fordelingsmessige konsekvenser

En framtidig situasjon med betydelig undersysselsetting får alvorlige fordelingsmessige konsekvenser. Problemene kommer ikke til å fordele seg jevnt enten man ser på virkningene fra et sosialt eller geografisk perspektiv.

Ser vi på de regionale virkninger, er det åpenbart at en framtidig undersysselsetting ikke vil berøre alle regioner like sterkt. I en situasjon med betydelige sysselsettingsproblemer er det fare for at de regionale aspekter kommer i bakgrunnen. Geografisk mobilitet på ar-

beidsmarkedet kan oppfattes som en nødvendig pris for å redusere det generelle sysselsettingsproblemet. Det er utvilsomt at en eventuell sysselsettingskrise vil få negative virkninger på bosettingsmønsteret:

På den annen side vil sysselsettingsproblemer ofte følges av økt interesse for å ta initiativ. 1930-årene var ikke utelukkende en dyster periode med høy arbeidsløshet, men også en periode med betydelig nyskaping i industrien. Mange av de industrier som har ekspandert og bidratt til den økte industrisysselsettingen i etterkrigsårene har sine røtter i 30-årenes krise. Videre skaper veksten i den offentlige sektor nye muligheter for den regionale utviklingen. Denne er derfor ikke i like høy grad som før avhengig av endringer i industrien.

Den teknologiske utviklingen påvirker ikke bare antallet sysselsatte, men også de rammer som begrenser regionalpolitikken. Det synes ganske åpenbart at elektronikken kan skape tekniske forutsetninger for en geografisk desentralisering av industriproduksjonen. At de teknologiske forutsetninger fins, betyr imidlertid ikke at det virkelig finner sted en desentralisering. Det er derfor av avgjørende betydning hvordan de teknologiske muligheter utnyttes. Fivilike forutsetninger må være til stede for at teknologien skal kunne brukes som redskap for å realisere et ønsket bosettingsmønster?

Også endringer i industriens konkurransevne påvirker bosettingsmønsteret. Svekkelse i konkurransevnen treffer ofte bransjer med stor distriktmessig betydning. Dette gjelder store deler av verkstedsindustrien, verftsindustrien, den kraftkrevende industri og skogsindustrien. Endringer i konkurransevnen har derfor stor regional betydning.

I etterkrigstiden har den offentlige tjenesteyting spilt en stadig større rolle for sysselsettingen. Både antallet og andelen sysselsatte i offentlig sektor har økt. Ekspansjonen i den offentlige sektor har vært mulig på grunn av rask økonomisk vekst i kombinasjon med økt beskatning. En svakere vekst nødvendiggjør høyere beskatning og/eller redusert vekst innen den offentlige sektor. Med en stor offentlig sektor følger at de politiske prioriteringer når det gjelder omfanget og organiseringen av denne sektoren får stor betydning for såvel den samlede sysselsetningsutviklingen som for den regionale utviklingen. Organiseringen av arbeidet i den offentlige sektor får avgjørende betydning for den regionale fordelingen av veksten innen denne sektoren.

De sosiale virkninger av situasjonen på arbeidsmarkedet er dels en følge av den kvantitative utviklingen, d. v. s. omfanget av arbeidsløsheten, og dels en følge av kvalitative endringer i kravet til arbeidskraften.

En periode med arbeidsløshet kan innebære at andelen personer i arbeidskraftens B-lag, d. v. s. de som ikke oppfyller de kvalifikasjoner som arbeidsmarkedet definerer, øker. Det kan også bli slik, at B-lagets problemer ikke forklares ut fra manglende kvalifikasjoner, men gjennom A-lagets organisatoriske styrke. I så fall kan utstøting fra arbeidsmarkedet vise seg å bli en nærmest irreversibel prosess. D. v. s. at de som på grunn av manglende arbeidstilbud overføres til B-laget, ikke uten videre gjeninntar sin plass i A-laget når/om etterspørselen øker. I denne sammenheng tyder erfaringer på at det er spesielt tre grupper som er utsatt: kvinner, eldre og ungdommer som for første gang søker seg ut i arbeidslivet.

En lengre periode med arbeidsløshet kan også medføre endringer i

styrkeforholdet mellom arbeid og kapital. Argumenter mot eksempelvis bedringer av arbeidsmiljøet kan under de nye betingelser få større tyngde. Det skapes forutsetninger for å spille opp til et valg mellom en arbeidsplass med dårlig arbeidsmiljø eller intet arbeid i det hele tatt.

Den teknologiske utviklingen reduserer behovet for visse typer arbeidskraft, mens behovet for andre typer økes. Vi vet i dag ikke hvor mange arbeidsplasser som forsvinner for hver ny som skapes. Vi vet imidlertid at den arbeidskraft som frigjøres ytterst sjelden er kvalifisert for de nye oppgaver. En rask teknologisk utvikling kan derfor innebære økt utstøting og dette er et problem som ikke uten videre kan løses ved økt satsing på utdanning og omskolering.

Med den teknologiske utviklingen følger også at arbeidsmiljøet endrer karakter. Det er eksempelvis hevdet at ny teknologi innebærer forbedringer i det fysiske miljøet, men samtidig mer rutinepregede oppgaver. Dersom dette er riktig, skapes det nye interessante oppgaver for dem som utvikler den nye teknologien, mens arbeidsoppgavene for dem som betjener teknologien blir mer rutinebetonte og ensformige. Teknologien bidrar til å løse en type arbeidsmiljøproblemer, men skaper samtidig nye.

Strategier for full sysselsetting

En vesentlig del av arbeidsgruppens arbeid bør innrettes mot hva som kan gjøres for å oppnå full sysselsetting samtidig som det tas behørig hensyn til sosiale og geografiske fordelingsmålsettinger. Det er ikke grunnlag for allerede i dette problemnotatet å konkretisere ulike strategier. På et prinsipielt plan fremstår imidlertid tre typer av strategier.

For det første strategier som øker etterspørselen etter arbeidskraft. En ekspansiv økonomisk politikk, hvilket skulle innebære en gradvis nedskrivning av kroneverdien og akseptering av en høy inflasjon, kan være et middel. Det er imidlertid neppe tilstrekkelig utelukkende å styre etterspørselen etter arbeidskraft gjennom tradisjonell makroøkonomisk politikk. Politiske prioriteringer på andre områder må også til. En forsert utbygging av den offentlige tjenestesektoren kan være et middel.

For det andre, strategier som minsker tilbudet på arbeidskraft. Bruken av uføretrygden kan være et eksempel. En forandring av arbeidsbegrepet eksempelvis gjennom innføring av lønn for hjemmearbeid, kan få en tilsvarende effekt. Øking av utdanningstiden eller senking av pensjonsalderen fører også til at arbeidskrafttilbudet reduseres.

For det tredje, strategier som endrer de institusjonelle rammer som omgir arbeidsmarkedet. Ved eksempelvis å gi arbeidstakerne rett til selv å bestemme sin arbeidstid innenfor en ramme begrenset oppad til eksempelvis 40 timer pr. uke, skulle arbeidskrafttilbudet trolig reduseres. Det er behov for en diskusjon om hvilke organisatoriske endringer på arbeidsmarkedet som kan bidra til at de sysselsettings- og arbeidsmarkedspolitiske mål nås.

Gjennomføringen av arbeidet

En grundlig analyse av utsiktene for full sysselsetting i Norge i 1980-årene og utarbeiding av anvendbare strategier vil kreve både tid og penger. Det synes derfor fornuftig å legge opp arbeidet etappevis.

Første etappe er fram til utgangen av inneværende år. Målet er å skissere et, eller et par, framtidalternativer og diskutere tenkelige strategier for å forebygge problemer. Det viktigste element i en slik analyse vil være en balansert sammenkopling av foreliggende kunnskaper. Naturlig nok vil en slik første analyse bli mer problemframhevende enn problem-løsende. Rapporten skulle kunne tjene som grunnlag for en bredere debatt om den teknologiske og økonomiske utviklingens virkninger på arbeidsmiljøet og sysselsettingen.

Rapporten skulle også bidra til å identifisere hvor foreliggende kunnskaper er mangelfulle. Dette bør i neste omgang følges opp av en systematisk fordyping rundt de viktigste problemstillinger med sikte på å skape best mulig grunnlag for utarbeiding og konkretisering av tenkbare handlingsalternativer og vurdering av disse.

Arbeidet i år skal således lede fram til en beskrivelse av utsiktene for 1980-årene. Rapporten bør inneholde en kritisk analyse av såvel optimistiske som pessimistiske utsagn om utviklingen. Ut av denne analysen er målet å nå fram til en syntese.

Den innledende kritiske analysen struktureres ut fra følgende sentrale emner:

- arbeidsmarkedets virkemåte
- teknologiens utvikling
- økonomisk vekst.

Hvert av disse tre aspekter reiser et antall viktige spørsmål.

Arbeidsmarkedets virkemåte:

- endringer i antallet i yrkesaktiv alder og i yrkesdeltaking
- utstøting fra arbeidsmarkedet
- arbeidsmarkedets segmentering
- virkninger av bedriftsnedlegginger
- arbeidstiden som sysselsettingsregulator
- interessekamp og økonomisk vekst
- myndighetenes sysselsettingspolitikk

Teknologisk utvikling:

- beskrivelse av den nye teknologien
- utviklingstakt og anvendelse
- teknologisk endring og produktivitet
- teknologi og arbeidsmiljø, inklusive kvalifikasjonskrav
- teknologi og stordriftsfordeler/desentraliseringsmuligheter
- teknologi og nye produkter
- teknologi og regional spredning av tjenestetilbudet

Økonomisk vekst:

- internasjonale framtidutsikter
- Norges konkurranseevne
- økonomisk vekst og økonomisk politikk
- den offentlige sektors rolle
- økonomisk vekst og regional utvikling.

Sosialdepartementet:

Vi er enig i at det er ønskelig med et initiativ for å komme fram til et samarbeid på nordisk plan med hensyn til forskning, informasjon og utveksling av erfaringer om ulike konsekvenser av datateknikken. Det er i det framsatte medlemsforslaget gitt en begrunnelse som viser at det

også fra en sosialpolitisk synsvinkel er nødvendig å nøye følge utviklingen på dette feltet.

Begrunnelsen konsentrerer seg imidlertid om datateknikkens konsekvenser i industrien. Vi vil for vår del understreke at mye tyder på at de konsekvensene nyere datateknikk får i den tjenesteytende sektor vil kunne bli minst like alvorlige især for sysselsettingen. Vi går derfor ut fra at også de tjenesteytende næringene vies oppmerksomhet innenfor et slikt nordisk samarbeid som forslaget skisserer.

Oslo, 5. juli 1979

Plan- og utredningsavdelingen

Brit Denstad

Rune D. Jørgensen

Statens rasjonaliseringsdirektorat:

Medlemsforslaget dreier seg om spørsmål som R-direktoratet har viet betydelig oppmerksomhet. Vi vil særlig nevne to prosjekter

- Statlig og industriell systemutvikling (SISU), delmål 3: Tjenesteyting og arbeidsmiljø. Her foreligger rapport datert 11.5.79.
- EDB og sysselsetting. Et forprosjekt er gjennomført og diskusjonsgrunnlaget "EDB og sysselsetting — virkninger for forvaltningen" (8.1.79) foreligger.

Vi mener at et samarbeid som foreslått i tilfelle bør være klarere målrettet enn medlemsforslaget legger opp til. For vår egen del vil vi ikke foreslå spesifikke samarbeidsmål på det nåværende tidspunkt, men vil gjerne bli holdt orientert om resultatene av virksomheten på området.

Oslo, 18. juni 1979

Kåre Fløisand

Ragnar Dag Blekeli

Statistisk sentralbyrå:

— — — Denne problematikken har vært mye drøftet internasjonalt i de seinere år og har bl. a. blitt tatt opp av OECD. En har inntrykk av at forskning har blitt igangsatt om dette ved flere institusjoner i de nordiske land. Det rår noe ulike oppfatninger om de utviklingsperspektiver som har blitt skissert fra enkelte hold om de økonomiske konsekvenser av den datateknologiske utvikling.

En kan tilrå at Nordisk Ministerråd bør vurdere om det bør tas et initiativ for å fremme informasjonsutveksling om forskning og utred-

ningsarbeid på dette området i de nordiske land. Det er også viktig å formidle resultater fra studier utført i land utenfor Norden. Noen særlig grunn til å sette i gang forskning i nordisk regi kan en ikke se foreligger.

Byrået arbeider med utvikling av økonomiske modeller for langsiktig analyse, men har ikke satt i gang prosjekter spesielt med sikte på å analysere datateknikkens konsekvenser. En har heller ikke planer om å sette i gang spesielle prosjekter om dette.

Oslo, 19. juni 1979

Odd Aukrust

Den norske bankforening:

Forretningsbankene er antagelig den bransje der datateknikken hittil har hatt størst gjennomtrengning, dog uten at dette har medført uheldige konsekvenser av vesentlig betydning. Bruken av datateknikk vil med all sannsynlighet øke ytterligere i årene som kommer, og samtidig som vi et opptatt av de muligheter og problemer denne utviklingen kan føre med seg for våre medlemsbanker, har vi meget gode og løpende kontakter med flere av forretningsbankene i de nordiske land og deres fellesorganisasjoner.

I stor utstrekning har vi for vår egen bransje dekket behovet for inter-nordisk informasjons- og erfaringsutbytte vedrørende datateknikkens konsekvenser, men vi vil ikke stille oss negativt til at Nordisk Ministerråd tar initiativ til et mer omfattende samarbeid i disse spørsmål.

Oslo, 25. juni 1979

Den norske bankforening

For *Sverre W. Rostoft*

Adm. direktør

Harald Orndal

Norske datasentralers landsforbund:

Styret er enig i at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd å ta initiativ til samarbeide angående forskning, informasjon og utveksling av erfaringer angående datateknikkens konsekvenser for næringsliv, arbeidsmarked og arbeidsmiljø i de nordiske land.

Vi er enig i at datateknikken medfører en rekke nye yrker, som krever spesialisert utdanning, og som således øker antallet av arbeidsmuligheter for kvalifisert arbeidskraft.

Det er allerede nu et behov for spesialisert utdanning og også for kontinuerlig vidareutdanning.

Oslo, 31. mai 1979

Norske datasentralers landsforbund

Per Stormfelt

Rådet for forskning for samfunnsplanlegging/Norges almenvitenskapelige forskningsråd:

Endringene i datateknikk synes å få betydelige konsekvenser for samfunnsutviklingen i de nordiske land. Takten i omstillingene vil trolig øke, og dette vil stille økte krav til samfunnsplanlegging. Medlemsforslaget reiser således problemstillinger som er av prinsipiell interesse for forskning for samfunnsplanlegging.

Rådet for forskning for samfunnsplanlegging (RFSP) ble opprettet for ca. 1 år siden, og har ennå ikke utarbeidet og fått vedtatt forskningsprogram. Imidlertid har en nylig avsluttet et utredningsarbeid som bl. a. skal tjene som grunnlag for rådets prioritering av forskningsoppgaver for noen år framover. Problemstillinger omkring datateknikkens konsekvenser på ulike felt i samfunnet står sentralt i flere av de foreliggende rapportene fra arbeidsgruppene. Det synes derfor som om datateknikkens konsekvenser vil kunne komme til å stå sentralt i rådets engasjement innen forskning for samfunnsplanlegging.

RFSP vil støtte tanken om at Nordisk Råd tar et initiativ om nordisk samarbeid på dette felt. RFSP vil også være interessert i å delta i et eventuelt slikt samarbeid.

Oslo, 29. juni 1979

Njål Arge

Jørn Kr. Martinussen

Arbeidsforskningsinstituttene har i skrivelse den 12 juli 1979 forklarat sig ikke ha några kommentarer i anledning av medlemsförslaget.

Norsk regnesentral:

---

1. Vi slutter oss i hovedsak til de *generelle* synspunkter som kommer til uttrykk i notatet.

2. Når det gjelder den mer detaljerte problembeskrivelse, vil vi be-

merke at det er lite belegg i dagens forskning for å hevde at bruk av datateknologi vil føre til en generell økning i kvalifikasjonskravene slik det forutsettes i notatet. Tvert i mot indikerer en del forskning utvikling mot en mer ulik fordeling av krav til kunnskaper, slik at visse grupper, f. eks. fagarbeidere kan oppleve en avkvalifisering.

3. Forslaget hevder at lovgivningsarbeidet i de nordiske land på dataområdet hittil har konsentrert seg om integritets-, sikkerhets- og sårbarhetsaspektene. Dette er ikke helt riktig. Den norske arbeidsmiljøloven inneholder bestemmelser om såvel utforming av datasystemer, som ansattes medvirkning til dette (§ 12.3).

4. For Norges vedkommende bør også Rammeavtalene vedrørende datamaskinbaserte systemer nevnes. Slike avtaler omfatter såvel LO/NAF (der den inngår som en del av hovedavtalen) som staten, kommunene og den kooperative varehandel.

5. I forslaget nevnes svensk utredningsvirksomhet. Det bør tilføyes at i Norge har kommunal- og arbeidsdepartementet en arbeidsgruppe som utreder konsekvensene av ny teknologi på arbeidsmarked og arbeidsmiljø. LO har et eget utredningsprosjekt i gang. Dessuten har NTNf i samarbeid med Industridepartementet startet utredning om konsekvenser for norsk industri ved økende bruk av mikroelektronikk.

6. Endelig vil vi peke på at Norsk Regnesentral har drevet forskning omkring datateknologiens samfunnsmessige konsekvenser fra 1971. Vi har utført flere større prosjekter i samarbeid med fagbevegelsen. For tiden har vi også prosjekter omkring arbeidsplassutforming i tilknytning til datasystemer og sysselsettingskonsekvenser forbundet med bruk av datateknologi. Vi planlegger fortsatt aktivitet innfor feltet "edb og samfunn". Også i de andre nordiske land finnes det pågående relevante forsknings- og utredningsaktiviteter.

Vi er enige i at det trengs mer forskning omkring datateknologiens samfunnsmessige konsekvenser. Vi finner det imidlertid viktig at eventuelle aktiviteter i regi av Nordisk Råd i størst mulig grad baseres på eksisterende aktiviteter i Norden, eventuelt ved en utbygging av disse og/eller etablering av bedre muligheter for erfaringsutveksling mellom nordiske forskere på området.

For øvrig vil vi henlede oppmerksomheten på Nordisk Ministerråds prosjekt "Utviklingstendensene på arbeidsmarkedet". Dette prosjektet synes langt på veg å være innrettet mot de samme tema som medlemsnotatet etterlyser mer forskning omkring.

Oslo, 25. juni 1979

Drude Berntsen
Instituttjef

Jostein Fjalestad

Sverige

Datainspektionen:

Konsekvenserna för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö är frågor som egentligen ligger vid sidan av datainspektionens verksamhet. Tillämpningen av lagstiftningen på inspektionens ansvarsområde har dock givit vissa allmänna erfarenheter som kan läggas till grund för följande yttrande.

Även om debatten om ADB-tekniken och samhället inleddes med bl. a. integritetsfrågorna har diskussionen inte begränsats till dessa samt säkerhets- och sårbarhetsproblemen. ADB-teknikens inverkan på näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö har under flera år varit föremål för en allt livligare debatt. Frågorna har direkt eller indirekt berörts i riksdagsdebatten samt av olika svenska utredningar. Liksom i Norge har fackliga organisationer m. fl. varit aktiva.

I Sverige behandlade redan Dataindustriutredningen problem av detta slag i betänkandet (SOU 1974: 10) Data och näringspolitik. Olika politiska partier har sedermera publicerat datapolitiska program, som bl. a. belyser de aktuella frågorna. Centrala fackliga organisationer som Landsorganisationen och Tjänstemännens Centralorganisation har utarbetat handlingsprogram m. m. (Företagsdemokrati och data respektive Datorn i arbetslivet.) Detta torde ha bidragit till att statsmakterna tillsatt utredningar om datateknikens effekter på sysselsättning och arbetsmiljö (Dir 1978: 76) samt om datateknikens och elektronikens effekter på näringslivet (Dir 1978: 66). Dessa båda utredningar berör direkt de frågor som behandlas i medlemsförslaget. I viss mån torde utredningen om den nya informationsteknologin (Dir 1978: 75) liksom andra utredningar att på avgränsade områden visa på effekter av betydelse i detta sammanhang.

Vidare kan nämnas publikationer som Sveriges industriförbunds skrift Nordiskt Dataflöde. Den är ett exempel på indirekt belysning av företeelser av intresse på samnordisk nivå.

Servidata har tillsammans med marknadsundersökningsföretaget Testologen genom enkäter till ansvariga i dataverksamhet försökt spegla den väntade utvecklingen beträffande bl. a. sysselsättningseffekter.

I någon mån har också debatten redan återspeglats i lagstiftning. Ett exempel är lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet, som ger arbetstagarna rätt till information och förhandling i olika här aktuella frågor.

Det finns vidare anledning att erinra om propositionen 1978/79: 121) om användningen av ADB i statsförvaltningen samt riksmötets ställningstagande till behovet av att inrätta en datadelegation med medlemmar representerande bl. a. arbetsmarknadens parter. Delegationens huvuduppgift torde bli att bevaka utvecklingen av datoriseringen, främja kunskapsutvecklingen på området och föreslå åtgärder för att garantera en

positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll.

De i medlemsförslaget berörda frågorna har även väckt uppmärksamhet utanför Norden. I England har tagits fram rapporter inom Cabinet Office (bl. a. The Applications of Semiconductor Technology samt av Central Policy Review Staff (bl. a. Social and Employment Implications of Microelectronics). I Frankrike berör bl. a. den s. k. Nora-Minc-rapporten (Informatique et libertés) frågor av detta slag. I Kanada har framförallt det internationella dataflödets inverkan på sysselsättningen studerats. Dessa frågor behandlas även av ILO och OECD.

Trots att debatten är omfattande och litteraturen riklig är det svårt att bilda sig en uppfattning om problemens storlek. Exempelvis pendlar uppgifterna om sysselsättningseffekterna mellan ganska låga och mycket höga siffror. En del bedömare anser t. o. m. att de negativa effekterna är temporära och att dessa efter en viss omställning kommer att plana ut. Andra förklarar ungdomsarbetslösheten som en direkt följd av datoriseringen och anser att effekterna blir bestående. Gemensamt för många rapporter är att de inte synes beakta de effekter som uppstår mellan olika datoriseringsprojekt utan endast belyser den direkta verkan inom olika organisationer.

Mot denna bakgrund torde det finnas anledning att på nordisk nivå följa utvecklingen samt att dra nytta av både redan framtagna utredningar och snart färdiga rapporter. Detta är naturligtvis särskilt angeläget med hänsyn till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden men torde också kunna vara av betydelse i ett vidare internationellt perspektiv. I första hand synes dock verksamheten kunna begränsas till sammanställningar av det ganska rikhaltiga befintliga materialet.

Stockholm den 29 juni 1979

Jan Freese

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen tillstyrker det framlagda förslaget till nordiskt samarbete inom rubricerat område och vill särskilt framhålla vikten av samarbete inom följande delproblem:

Datoriseringens betydelse för utvecklingen av demokrati, jämlikhet och solidaritet samt trygghet.

Datateknikens och datoriseringens betydelse för hälso-, sjuk- och socialvården och då speciellt konsekvenserna för patienter, klienter och personal.

Datateknikens konsekvenser för speciellt svagare grupper av arbetskraften som de äldre och lågutbildade.

Stockholm den 18 juni 1979

På socialstyrelsens vägnar

Gunnar Wennström

Statskontoret:

Allmänna synpunkter

Statskontoret ser det som angeläget att man på olika sätt följer och utvärderar effekterna av den snabba datatekniska utvecklingen. Samarbete mellan de nordiska länderna i dessa frågor är givetvis värdefullt. Statskontoret tillstyrker därför ökade insatser för forskning, information och erfarenhetsutbyte om datateknikens konsekvenser.

I förslaget anges inte närmare på vilken nivå och i vilka former det föreslagna samarbetet skall bedrivas. En precisering kräver ytterligare överväganden. Utgångspunkten bör enligt statskontoret vara att datatekniken är ett hjälpmedel i olika typer av privat och offentlig verksamhet. Datateknikens effekter på näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö kan inte isoleras från andra effekter av teknisk, ekonomisk och social utveckling. Effekter av datatekniken bör därför ingå som en del i det forsknings- och utredningsarbete som bedrivs kring näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö.

Ett vidgat nordiskt samarbete kring datateknikens konsekvenser bör således i första hand bedrivas inom ramen för det gemensamma arbete som redan sker beträffande näringslivs- och arbetsmarknadsfrågor. De organ och de samarbetsformer som finns etablerade bör så långt möjligt utnyttjas.

Det är emellertid också angeläget att ansvariga för utveckling och användning av datateknik och datasystem beaktar de konsekvenser tekniken kan få i olika avseenden. Frågan om datateknikens samhällseffekter måste därför även uppmärksammas i det nordiska samarbete som sker kring olika datatekniska problem.

Statskontoret har i ett tidigare remissyttrande över ett medlemsförslag om ett nordiskt dataråd framhållit att det inom många områden finns ett väl utvecklat samarbete i datafrågor mellan de nordiska länderna. Samverkan kring datatekniska problem sker både genom de ansvariga organen i respektive land och genom särskilda nordiska samarbetsorgan. Allmänna datafrågor behandlas bl. a. vid de symposier som anordnas av Nordisk dataunion i samråd med Nordiska rådet. Sådana symposier kan enligt statskontoret vara ett lämpligt forum för dis-

kussioner om bl. a. datateknikens konsekvenser mellan datatekniker, användare och andra intressenter.

Statskontorets medverkan i det nordiska samarbetet

Statskontoret deltar på olika sätt i det nordiska samarbetet kring datafrågor. Sedan början av 1950-talet anordnas vartannat år en konferens mellan de statliga rationaliseringsorganen i de nordiska länderna, där bl. a. ADB-frågor behandlas. Nordiska ADB-kontaktmöten hålles också årligen mellan de statliga rationaliseringsorganen. Dessutom sker mellan dessa ett fortlöpande informations- och erfarenhetsutbyte.

Samarbete kring kontorsdatorisering

Statskontoret har i sin verksamhet anledning att särskilt följa utvecklingen inom den administrativa databehandlingen. Den utveckling som sker av datatekniken inom kontorsarbetet är i vissa avseenden jämförbar med den som sker inom industriproduktionen. Den alltmer avancerade mini- och mikrodatateknologin innebär att helt nya administrativa rutiner kan komma ifråga för insamling, lagring, bearbetning, återvinning och kommunikation av data. Såväl arbetsmiljö som sysselsättning kan komma att påverkas genom den förutsedda automatiseringen inom kontorsarbetet.

Statskontoret har inlett ett projekt rörande s. k. kontorsdatorer inom statsförvaltningen. Syftet är att få till stånd bättre styrning och kontroll av den ökande automatiseringen av kontorsarbetet i förvaltningen bl. a. genom att utveckla standards och programvaror. I arbetet skall erfarenheter från bl. a. de nordiska länderna utnyttjas. Statskontoret har i dessa frågor därför ett informellt samarbete med motsvarande myndigheter i övriga nordiska länder.

Stockholm den 11 juni 1979

Enligt statskontorets beslut

Lars Söderström

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Med anledning av remissen har UHÄ lämnat universiteten i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå samt tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola tillfälle att avge yttrande.

Yttranden har inkommit från universiteten i Lund, Göteborg och Umeå (*se nedan*).

Samtliga remissinstanser som yttrat sig över förslaget tillstyrker detta. Rektorsämbetet vid universitetet i Umeå delar förslagsställarnas syn

på datatekniken som såväl ett löfte för som ett hot mot vår industriella framtid. Med mikroprocessorernas genombrott riktas nu uppmärksamheten mot datorn som tekniskt hjälpmedel. Rektorsämbetet vill med anledning därav understryka betydelsen av att man vidgar intresset åt två håll, dels datatekniska komponenter i industrins slutprodukter, dels användningen av datatekniken i hemmen.

Professor Rundblad vid sociologiska institutionen vid universitetet i Göteborg konstaterar att datateknikens konsekvenser för sysselsättning och regional utveckling intagit en framträdande plats vid utarbetandet av ett nytt forskningsprogram för Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO). Han finner därför att ytterligare samarbete mellan de nordiska länderna av det slag som rekommenderas i medlemsförslaget är mycket välkommet. Företagsekonomiska institutionen vid universitetet i Göteborg konstaterar att forsknings- och undervisningsaktiviteter vid universitetet ligger väl i linje med förslagsställarnas initiativ och rekommenderar därför att universitetet ger förslaget sitt stöd.

UHÄ är väl medvetet om den snabba utvecklingen inom datateknikens område. Universitet och högskolor har framfört flera förslag till förnyelse av forskningen inom detta område genom dels omprövning av ledigblivande professurer, dels inrättande av nya professurer. Den datorinriktade grundutbildningen föreslås även förstärkas inom flera allmänna utbildningslinjer och genom inrättandet av nya allmänna data-tekniska linjer.

UHÄ anser att det finns behov av en genomgripande förnyelse av högre utbildning och forskning inom datateknikens område. Som ett första steg i detta arbete har UHÄ anslagit medel för en översyn av befintlig grundutbildning, forskarutbildning och forskning på det programvarutekniska området. Denna översyn avses redovisas före årsskiftet 1979/80. UHÄ:s planeringsberedning för sektorn för utbildning för tekniska yrken samt för de matematisk-naturvetenskapliga och de tekniska fakulteterna har vidare beslutat föreslå att UHÄ inrättar en referensgrupp inom dataområdet för att UHÄ skall få ett bättre underlag för kommande beslut om utvecklingen av högre utbildning och forskning inom detta område.

Med hänsyn till att många problem är likartade för de nordiska länderna när det gäller att bedöma datateknikens konsekvenser för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö och med hänvisning till vad som ovan anförts tillstyrker UHÄ det förevarande medlemsförslaget.

Stockholm den 25 juni 1979

Erland Ringborg

Bengterik Ronne

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Mot bakgrund av att ökad tillämpning av datateknik i flera avseenden direkt eller indirekt inverkar på såväl arbetsuppgifternas innehåll som dess volym, vill styrelsen betona angelägenheten av att de arbetsmarknadsmässiga konsekvenserna av datatekniken ägnas betydande uppmärksamhet. Datateknikens utveckling har hittills enligt Dataindustriutredningen (Data och näringspolitik SOU 1974: 10) haft en viss negativ effekt på strävandena att regionalt få en differentierad sysselsättning. Behovet av att belysa datateknikens effekter ur regionalpolitisk synvinkel är därför också stort.

Datateknikens växande betydelse i samhället och de förändringar för näringsliv och arbetsmarknad som blir följden aktualiserar behovet av att närmare undersöka dess effekter. Inte minst mot bakgrund av de många utrednings- och forskningsprojekt, som redan påbörjats i de olika nordiska länderna, är det enligt styrelsens mening önskvärt med ökat samarbete mellan de nordiska länderna vad gäller forskning, information och erfarenhetsutbyte i frågor som rör datateknikens konsekvenser för näringsliv och arbetsmarknad.

Stockholm den 29 maj 1979

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bertil Rehnberg

C. Canarp

Bo Jangenäs

Arbetskyddsstyrelsen:

Arbetskyddsstyrelsen ställer sig positiv till förslag angående vidgat nordiskt samarbete rörande forskning, information och erfarenhetsutbyte om datateknikens konsekvenser för bl. a. arbetsmiljö.

Redan i dag förekommer visst samarbete genom bl. a. arbetsgruppen för arbetsmedicin/yrkeshygien under Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor.

Stockholm den 5 juli 1979

Gunnar Danielson

Christer Eriksson

Data- och elektronikkommittén DEK:

Utredningen om datateknikens och elektronikens effekter på näringslivets utveckling¹ är positiv till samarbete angående forskning, informa-

¹ Utredningen har antagit namnet Data- och elektronikkommittén (DEK).

tion och erfarenhetsutbyte rörande datateknikens konsekvenser i de nordiska länderna för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö.

Den snabba utvecklingen och spridningen av datatillämpningar i samhället i kombination med att de erfarenheter som vinnas ofta har stor generell giltighet, accentuerar enligt DEK's uppfattning behovet av informations- och erfarenhetsutbyte. Behovet gäller både för dem som direkt utnyttjar tekniken som för dem som skall bedöma de sammantagna effekterna på bransch-, region eller nationell nivå.

DEK delar förslagsställarnas uppfattning om att det finns starka skäl för att nu inrikta utredningsarbete i alla nordiska länderna på datateknikens konsekvenser för näringsliv, sysselsättning och olika regioner samt att ökad forskning på detta område blir nödvändig. Statsmakterna i respektive land kommer utan tvekan att framgent behöva en allt mer omfattande och kontinuerlig informationsförsörjning i hithörande frågor.

För DEK's del är kontakter med motsvarande utredningar i andra länder av mycket stort värde för att bredda bedömningsunderlaget, utbyta erfarenheter om utredningsmetodik m. m. En del sådana kontakter har redan förevarit och nya kontakter och vidgat erfarenhetsutbyte planeras i samband med kommande studieresor, konferenser m. m.

Medlemsförslaget avslutas med en hemställan, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta ett initiativ till samarbete angående forskning, information och erfarenhetsutbyte rörande datateknikens konsekvenser i de nordiska länderna för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö.

Nordiska ministerrådet (arbetsmarknadsministrarna) beslutade 1978-12-05 att igångsätta ett vidsträckt utredningsprojekt som kommer att omfatta tre delar, nämligen kraven på omställningar inom arbetsmarknad och ekonomi i Norden på mellanlång sikt, materialinsamling om sysselsättningseffekter som en följd av ny teknologi och ändringar i arbetsmarknadens struktur och funktionssätt. En följd av beslutet är bl. a. att en kontaktkonferens anordnades 1979-06-05 med företrädare för de olika utredningar i Norden som behandlar effekter av den teknologiska utvecklingen.

Därmed har enligt DEK's uppfattning i princip det initiativ till samarbete, som enligt medlemsförslaget bör tas, redan tagits.

I medlemsförslaget nämns inte något om vilka samarbetsformer och hur ingående samarbete som eftersträvas. Eftersom dessa frågor har stor betydelse vill DEK även lämna några allmänna synpunkter på dem.

Redan i dag förekommer — som bl. a. exemplifieras i förslaget — ett rätt omfattande erfarenhetsutbyte och samarbete mellan utredare, forskare, fackföreningar, näringsliv m. m. i datafrågor i Norden. Det sker mer eller mindre formellt dels i det löpande arbetet, dels vid konferenser och seminarier som exempelvis de årliga Norddatakonferenserna och Nordiska dataunionens seminarier i samarbete med Nordiska rådet.

Initiativ, former och omfattningen av samarbetet har i stor utsträckning utvecklats av de berörda organen själva. Denna ordning bör enligt DEK's uppfattning i princip bestå, bl. a. eftersom samarbetet förefaller fungera väl. Mot bakgrund av datateknikens snabba spridning och allt större betydelse är det dock angeläget att befintliga organ och tillkommande utredningar och forskning bygger vidare på och fördjupar den samarbetstradition som finns. Det växande antalet organ, utredningar m. m. ökar också behovet av att snabbt och enkelt kunna få en uppfattning om vem som gör vad, samt vilka rapporter som avgivits och vilka som planeras.

Stockholm den 28 juni 1979

För Data- och elektronikkommittén

Nils Mårtensson
Ordförande

Jan Carlsson
Sekreterare

Dataeffektutredningen:

Utredningen om datateknikens effekter på sysselsättning och arbetsmiljö (Dataeffektutredningen A 1978: 05) är positiv till förslag om samarbete angående forskning, information och erfarenhetsutbyte rörande datateknikens konsekvenser i de nordiska länderna för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö.

Nordiska ministerrådet (arbetsministrarna) beslutade den 5 december 1978 följande:

Nordiska ministerrådet konstaterar att situationen på arbetsmarknaden fortfarande är bekymmersam. Ministrarna beslöt att igångsätta ett vidsträckt utredningsprojekt som kommer att omfatta tre delar, nämligen kraven på omställningar inom arbetsmarknad och ekonomi i Norden på mellanlång sikt, materialsamling om sysselsättningseffekter som en följd av ny teknologi och ändringar i arbetsmarknadens struktur och funktionssätt.

Det i medlemsförslaget nämnda samarbetet har sålunda redan påbörjats i Nordiska ministerrådets regi.

Till detta kommer alla de mer eller mindre informella kontakter, som redan i dag finns mellan utredare, forskare, fackföreningar, näringsliv etc. Som exempel kan nämnas Nordens fackliga samorganisation (NFS), som i höst lägger fram ett förslag till handlingsprogram inom området. Ett annat exempel är Nordiska dataunionen, som i år håller sitt fjärde seminarium i samarbete med Nordiska rådet. De olika arbetsforskningsinstitut, som finns etablerade i Oslo (Arbeidsforskningsinstituttet m. fl.), i Köpenhamn (Arbejdsmiljöfondet, Arbejdsmiljøinstituttet m. fl.) och i Stockholm (Arbetslivscentrum, Arbetarskydds-

fonden m. fl.) har också inlett samarbete. Varje år hålls dessutom en konferens, Norddata, i de nordiska dataföreningarnas regi.

Dataeffektutredningen vill därmed inte påstå att det existerande samarbetet är tillräckligt. I stället menar utredningen, att det är väsentligt att ytterligare samarbete dels bygger vidare på det som redan finns, dels vidgas till att omfatta fler aspekter av datoranvändningen, t. ex. arbetsmarknadsaspekter.

Med i första hand hänvisning till Nordiska ministerrådets ovan nämnda beslut har Dataeffektutredningen sålunda avgivit sitt yttrande över medlemsförslaget.

Stockholm den 11 juni 1979

Jan Stephanson

Tekniska högskolan:

Datatekniken utnyttjas och utvecklas inom ett stort antal av KTH:s områden både inom utbildning och forskning. Ett utökat samarbete inom de nordiska länderna för att belysa datateknikens konsekvenser för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö är både önskvärt och naturligt för att på ett så tidigt stadium som möjligt påverka berörd forskning och utbildning.

Tekniska högskolan stöder förslaget.

Stockholm den 18 juni 1979

På rektorsämbetets vägnar

Lennart N. Sandin

Peter Graham

Lunds universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har berett samhällsvetenskapliga, medicinska och tekniska fakultetsnämnderna tillfälle att inkomma med yttrande i rubricerade ärende. Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden tillstyrker det förslag som framförs i remissen. Medicinska och tekniska fakultetsnämnderna avstår från att yttra sig.

Lund den 8 juni 1979

På rektorsämbetets vägnar

Göran Angsmark

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 14 juni 1979 till yttrande från samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden av den 13 juni 1979 (se nedan).

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden, hänvisar i skrivelse den 13 juni 1979 till yttranden från professor Bengt Rundblad, sociologiska institutionen och från företagsekonomiska institutionen (se nedan).

Göteborgs universitet, sociologiska institutionen:

I samband med utarbetandet av ett nytt forskningsprogram för Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO) har datateknikens konsekvenser för sysselsättning och regional utveckling intagit en framträdande plats. Ytterligare samarbete mellan de nordiska länderna på detta viktiga forskningsområde av det slag som rekommenderas i medlemsförslaget är därför mycket välkommet. Som framgår av medlemsförslaget pågår redan forsknings- och utredningsarbete på området inom flera av de nordiska länderna. Redogörelsen för detta arbete i medlemsförslaget kan kompletteras med att bl. a. Lavindkomstkommisionen i Danmark bedriver utredningsarbete om datateknikens konsekvenser för sysselsättning och arbetsmiljö inom speciellt servicenäringarna. Genom det i medlemsförslaget rekommenderade samarbetet skulle branschutredningar av detta slag i de olika nordiska länderna kunna samordnas och utnyttjas vid planeringen av bl. a. sysselsättnings- och regionalpolitik i alla de nordiska länderna. Beträffande speciellt de regionalpolitiska aspekterna bör naturligtvis i detta samarbete även det forskningssamarbete som redan nu sker inom ramen för NordREFO på alla sätt stödjas.

Göteborg den 5 juni 1979

Bengt G. Rundblad
Professor

Göteborgs universitet, företagsekonomiska institutionen:

Förslagsställarna konstaterar att man i Sverige uppmärksammat problemet relativt tidigt och väl. Till detta kan anmälas

a) att företagsekonomiska institutionen har ägnat och ägnar stor uppmärksamhet åt dessa problem. Bl. a. har institutionen haft fem avhandlingar för ekon. doktorexamen sedan 1969 inom området för förslagsställarnas intresse. Därutöver har institutionen bedrivit utbildning inom detta område, dels i form av kurser på olika nivåer sedan 1966, dels via ett symposium 1974 anordnat med stöd av Nordiska rådet — sommaruniversitetet och i samarbete med International Institute om Management i Berlin, med exakt den inriktning som föresvävar förslagsställaren.

Företrädare från universitetet har också deltagit och deltar i den verksamhet (t. ex. internationella kongresser 1969, 1972, 1975, 1979 kring detta komplex) som på initiativ härifrån tagits upp inom International Federation for Information Processing (IFIP) samt dess grupp för Administrativ och industriell databehandling (IAG). (IFIP och dess IAG är sammanslutningar av forskare, användare och företrädare för intressegrupper som är aktivt engagerade i utveckling och användning av dator- och informationssystem). Denna verksamhet har haft och har till syfte att dels initiera forskning i fråga om datorinsatsens konsekvenser, dels informera (potentiellt) berörda parter.

b) Universitetet har genom utredningen knutit expertis och även varit företrätt i 1972 års Dataindustriutredning, som år 1973 avlämnade sitt betänkande till chefen för industridepartementet. Denna utredning koncentrerade (i samverkan med Arbetsmarknadsdepartementet) sin verksamhet i stort kring de frågor som förslagsställarna tagit upp.

c) Området har ägnats uppmärksamhet på fackligt håll. Fram till 1975 har norska LO därvidlag haft ett stort försprång framför svenska LO, då det gäller medinflytande i datafrågor.

d) Även datorteknikens konsekvenser för regionala strukturer och processer har uppmärksammats vid GU.

Sammanfattningsvis kan således konstateras att forsknings- och undervisningsaktiviteter vid GU ligger väl i linje med förslagsställarnas initiativ. Företagsekonomiska institutionen vill därför rekommendera att universitetet ger förslaget sitt stöd. Vad sen måhända för framtiden ter sig som mycket angeläget är att uppmärksamma de s. k. mikroprocessernas potential och konsekvenser för näringsliv och struktur och potential samt för sysselsättningspolitiken. Mikroprocesser — introduktionen kommer att sätta djupa spår i näringslivs- och regional struktur.

Göteborg den 6 juni 1979

Göran Bergendahl
Prefekt

Umeå universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet vill stödja detta förslag och delar förslagsställarnas syn på datatekniken som såväl löfte som hot för vår industriella framtid.

Samhällsdebatten och lagstiftningen på dataområdet har hittills varit centrerad kring de administrativa informationssystemen och deras betydelse för individ och samhälle. Med mikroprocessorernas genombrott, riktar man nu uppmärksamheten mot datorn som tekniskt hjälpmedel,

vilket resonemanget om industrirobotar i medlemsförslaget visar. Rektorsämberet vill här understryka betydelsen av att man vidgar intresset åt två håll, dels datatekniska komponenter i industrins slutprodukter, dels användning av datateknik i hemmen. På teknikerhåll har man lekt med tanken att göra datakommunikation lika tillgänglig som det allmänna telefonnätet. Det finns all anledning att noga följa och ta initiativ till att styra utvecklingen på detta område.

Umeå den 5 juni 1979

På rektorsämberets vägnar

Örn Taube

Svenska kommunförbundet:

Förbundets styrelse får i anledning härav anföra att ett samarbete mellan de nordiska länderna enligt medlemsförslaget, med hänsyn till datateknikens snabba utveckling, synes vara väl motiverat.

Stockholm den 15 juni 1979

Svenska kommunförbundet

Karl Boo

Ulf Bergendahl

Landstingsförbundet:

Det finns enligt förbundets mening anledning fästa uppmärksamhet vid de frågeställningar och förslag som medlemmarna belyser i sin skrivelse. Ämnesområdet är angeläget, vilket talar för ett internordiskt samarbete. Förbundet vill emellertid framhålla att från svensk sida har problematiken redan uppmärksamats genom att regeringen, vilket också påpekats i medlemsförslaget, sommaren 1978 tillsatte två utredningar inom nämnda ämnesområden.

Med tanke på kommittéernas uppdrag, i vilka även den internationella aspekten framhållits och att det även i övriga nordiska länder pågår utredningsarbete inom området, anser landstingsförbundet ett samarbete inom Norden angående forskning, information och erfarenhetsutbyte av

datateknikens konsekvenser för näringsliv, arbetsmarknad och arbetsmiljö värdefullt.

Stockholm den 29 juni 1979

Rune Carlsson

Bengt Finnveden

Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund:

Erfarenhetsförmedling är mycket viktigt inom dataområdet, dels därför att många erfarenheter är generellt giltiga, dels därför att den teknologiska utvecklingen går mycket snabbt. Redan i dag förekommer emellertid samarbete, informations- och erfarenhetsutbyte i datafrågor inom Norden. Sådant samarbete förekommer mellan arbetsmarknadsdepartementen, universitet och högskolor, mellan de fackliga organisationerna, mellan de nordiska televerken och Nordforsk m. m. Nordiska ministerrådet har f. ö. redan tagit ett initiativ till ett utredningsprojekt inom de områden som förslagsställarna behandlar. Ett ytterligare initiativ till samarbete förefaller därför onödigt.

Stockholm den 5 juli 1979

Svenska arbetsgivareföreningen
Karl-Olof Faxén

Sveriges industriförbund
Ingvar Petzäll

Gunnar Du Rietz

Svenska bankföreningen:

På bankområdet har datatekniken kommit till utbredd användning i vårt land alltsedan början av 1950-talet. Det torde inte vara någon överdrift att påstå att införandet och utvecklingen av denna teknik har varit en förutsättning för den successiva utbyggnad av bankernas tjänster som ägt rum under de senaste decennierna både gentemot företag men framför allt gentemot den breda allmänheten. För bankpersonalen har utnyttjandet av datatekniken inneburit eliminering av en hel del monotont rutinarbete såsom framräkning av räntor, registerföring etc. Personaltillväxten har genom datateknikens användning kunnat hållas tillbaka för att på senare år helt avta.

Utvecklingen har hittills kännetecknats av centralisering av datakapa-

citeten till relativt stora dataanläggningar. Under senare år har emellertid kunnat skönjas en klar tendens till decentralisering av datafångsten. Den tekniska utvecklingen på dataområdet tycks nu också vara på väg att skapa ekonomiska förutsättningar för en fortsatt decentralisering genom tillkomsten av minidatorer etc.

Självfallet har den utveckling som här skisserats fortlöpande varit föremål för samråd med de bankanställdas företrädare.

Utvecklingen på bankområdet inom de övriga nordiska länderna har varit tämligen likartad, låt vara med viss tidsförskjutning länderna emellan. Dessa frågor är på banksidan i likhet med övriga frågor rörande bankernas verksamhet föremål för diskussioner och fortlöpande kontakter mellan företrädare för bankgrupperna i de nordiska länderna både på tekniknivå och på beslutsnivå. Även de bankanställdas organisationer i de nordiska länderna följer både de datatekniska frågorna och övriga arbetsmiljöfrågor med stor uppmärksamhet.

Med hänsyn härtill förefaller det bankföreningen som om det syfte som avses bli uppnått genom motionärernas förslag redan kan sägas tillgodosett såvitt gäller bankområdet. I vad mån detta kan sägas gälla även arbetsmarknaden och näringslivet i övrigt undandrar sig bankföreningens bedömande.

Stockholm den 30 maj 1979

Svenska bankföreningen

C.-G. Källner

P. E. Bolin

Medlemsförslag om den nordiska glasindustrin

(Väckt av Gunnar Berge, Poul Dalsager, Kjell-Olof Feldt, Eiður Guðnason, Knut Johansson, Bror Lillqvist och Ulf Sundqvist)

BILAGA 1

Yttrandet över medlemsförslaget

Nordisk industrifond:

Nordisk industrifond har till syfte att stödja ett mera effektivt utnyttjande av nordiska resurser för teknologi och industriell utveckling. Fonden skall därvid bland annat stödja bransch- eller teknikinriktade projekt som avser att lösa problem av central betydelse för viss industrisektor. Något projektförslag med anknytning till den nordiska glasindustrin eller någon förfrågan om fondens möjligheter att ge stöd till utvecklingsinsatser inom detta branschområde har hittills ej inkommit till fonden.

Om det aktuella medlemsförslaget leder till gemensamma nordiska åtgärder inom glasindustrisektorn och det därvid bedöms angeläget att även stärka forsknings- och utvecklingsverksamheten, är Nordisk industrifond beredd att tillsammans med ansvariga nationella organ verka för en sådan utökad satsning på den glasindustriella forskningen i Norden. Styrelsen förutsätter därvid att man kommer fram till lämpliga former för den nordiska glasindustrins finansiella medverkan i en sådan utbyggd forskningsaktivitet. Denna bedöms kunna ske såväl på Glasforskningsinstitutet i Växjö som på andra institutioner eller institut i Norden.

Stockholm den 25 juni 1979

Rut Bäcklund-Larsson

Nordiska fabriksarbetarefederationen:

Det är givet att Nordiska fabriksarbetarefederationen ser positivt på att federationens skrivelse tagits upp såsom ett medlemsförslag. Federationen vill i detta sammanhang understryka att kartläggningen i skri-

velsen har visat sig hålla inför skilda parter granskning. Utvecklingen sedan skrivelsen avsänts har heller inte kommit att förändra federationens allmänna bedömning av den nordiska glasindustrins situation. Snarare har intrycken av vad som är mest problematiskt kommit att förstärkas.

Till den första punkten i förslaget, *att* verka för en gemensam nordisk industriplanering på planglassidan som avvärjer konkurrensens utslagning och mer långsiktigt ställer krav på sysselsättningsplaner, produktions- och distributionsförändringar samt produktkvaliteter, vill Fabriksarbetarefederationen notera följande:

Förändringstakten är fortfarande lika hög, vilket bl. a. har betytt en snabb nedtrappning av sysselsättning och produktion i Emmaboda. Bokförda förluster ligger stadigt mycket högt och en konkurssituation har hittills undvikits genom att ägaren Saint Gobain tillfört medel.

Pilkington har samtidigt flyttat fram sina positioner i förädlingsledet. Det har betytt att Halmstadföretaget, dels köpt upp en rad företag i Danmark och i Sverige, dels i konkurrens med Scan Gobain (Emmaboda) tagit över några betydelsefulla storkunder. Slaget om de stora kunderna är mycket häftigt och vi har från fackligt håll kunnat notera att detta går ut över produktkvaliteten.

Kortsiktigt och långsiktigt ser federationen följande effekter i förlängningen av detta förlopp:

1. Avveckling av ett stort antal industriarbeten. Till att börja med i Emmaboda med starkt negativa följder för kommunen. Hotet vilar också över Lahti samt Korsör, Drammen m. fl. orter där Scan Gobain i dag har verksamheter igång. Också i senare förädlingsled kommer denna teknologiförändring att slå ut arbetsplatser och bereda svårigheter för drabbade orter.

2. Ett monopol i planglastillverkning växer fram i Norden. De förädlingsled, som ligger utanför Pilkingtongruppen, kommer så gott som helt att vara uppknutna till leveranser och kunnande från Pilkington. Det är givet att detta kommer att driva priserna i höjden.

3. De nordiska länderna kommer att stå helt utan insynsmöjligheter i forsknings- och utvecklingsledet. Kraven i energihushållandet, bl. a. i utformningen av effektiva isolerrutor, är nära förbundna med byggvillkoren inom Norden och dessa skiljer sig markant från vad som gäller t. ex. i England. Om byggleidet i de nordiska länderna skall kunna stå som kompetenta beställare av byggglasprodukter är det väsentligt att de inte helt måste förlita sig till säljarens (Pilkingtons) kompetens.

Därför har federationen också tryckt på det som kommer fram i den andra punkten i förslaget, *att* verka för att den nordiska glasforskningsstandarden allmänt höjs bl. a. genom kraftigt ökat statligt stöd till glasforskningsinstitutet i Växjö och krav på forskningsavgifter från glasföretagen.

I de angivna insatserna under den första punkten är det givet att ägarförhållandena närmare bör granskas. Federationen ser det som en på-

taglig svaghet att ägandet så gott som helt är koncentrerat till två stora ägarblock utanför Norden. Lahtimodellen med hälften av ägandet i nationella händer är i så fall att föredraga.

Till den tredje punkten i förslaget, *att verka för gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd till den nordiska småglasindustrins omställning och att ett sådant stöd inte gives utan fackligt godkännande och fackligt medverkande i planeringen*, vill federationen framförallt peka på det arbete med en gemensam planering, som pågår i Sverige efter ett riksdagsbeslut. Det är viktigt att detta arbete får en uppläggnings så att det går att finna gemensamma nordiska branschpolitiska principer för det statliga stödet till småglasindustrins omställning.

I fråga om sista och fjärde punkten i förslaget, *att verka för branschpolitiska insatser som mer offensivt utvecklar förpackningsglasindustrin på områden där det, bl. a. genom ökande import, är tydligt att det krävs nysatsningar, är det att säga:*

Att möjligheterna till mer offensiv utveckling håller på att försvinna i takt med att förpackningsglasbruken alltmer låter formtillverkningen övertagas av icke-nordiska industriföretag bl. a. i England och i Västtyskland. Lika viktigt som det är att behärska utvecklingen av glasmaterialet är att ha ett grepp om verktygsutvecklingen.

Federationen förordar här att de nordiska länderna gemensamt utreder möjligheterna att inom Norden behålla något utvecklingscentrum för formtillverkningen inom maskinglasindustrin.

Sammanfattningsvis vill federationen uttrycka sin tillfredsställelse att federationens krav fått ett så klart stöd i det aktuella medlemsförslaget samt understryka vikten av en skyndsam prövning av de nämnda förslagen till gemensamma nordiska åtgärder inom glasindustrisektorn.

Stockholm den 13 augusti 1979

Nordiska fabriksarbetarefederationen

Enar Ågren

Jan Odhnoff

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

Medlemsförslaget grundar sig på en till Nordiska rådet ställd skrivelse från Nordiska fabriksarbetarefederationen samt en inom federationen utarbetad rapport. Medlemsförslaget utmynnar i förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att begära skyndsam prövning av de förslag till gemensamma nordiska åtgärder inom glasindustrin vilka motiveras och förordas i Nordiska fabriksarbetarefederationens

nens rapport, i syfte att avvärja uppkomsten av monopol och hävda den nordiska glasindustrins ställning.

NFS kan helt ansluta sig till rekommendationen i medlemsförslag A 557/e. Förslagen i fabriksarbetarefederationens rapport ligger helt i linje med den industripolitiska rapport som NFS' styrelse antog i december 1978 och det är mycket angeläget att åtgärder i enlighet med medlemsförslagets rekommendationer snarast vidtas.

NFS vill vidare hänvisa till sitt yttrande över medlemsförslag A 554/e där NFS' krav och synpunkter på det nordiska industripolitiska samarbetet redovisas mer utförligt.

Stockholm den 30 augusti 1979

Nordens fackliga samorganisation

Oso Laakso
Ordförande

Lennart Forseback
Generalsekreterare

D a n m a r k

Handelsministeriet:

Det må anses for utænkeligt, at man ved fællesnordiske foranstaltninger skulle gribe ind i konkurrenceforholdene på det nordiske glasmarked. Man finder ikke herudover anledning til for nærværende at knytte bemærkninger til forslaget's enkeltheder. Skulle Nordisk Råd beslutte at rette henvendelse til Nordisk Ministerråd om sagen, vil denne blive gjort til genstand for nærmere overvejelse.

København, den 19. september 1979

Ib Kjøller

Industrirådet:

Baggrunden for medlemsforslaget er en rapport udarbejdet af Nordiska fabriksarbetarefederationen om den nordiske glasindustris stilling, hvori der foreslås:

- fælles nordisk planlægning af produktionen af planglas,
- tilskud til et glasforskningsinstitut i Växjö,
- statslige støtteforanstaltninger til småglasindustri med fagforeningsindflydelse på fordelingen af støtte,
- et fælles uddannelsesprogram for glasarbejdere,
- et udviklingsprogram for glas til emballagebrug.

Industrirådet ønsker i anledning af medlemsforslaget at gøre opmærksom på, at den pågældende rapport fejlagtigt omtaler en dansk statsstøtte på 50 millioner kroner til Kastrup & Holmegaards Glasværker A/S. Selskabet har ikke modtaget særtilskud fra staten, men har udnyttet eksisterende almen lovgivning og har herunder modtaget et tilskud på 7,5 millioner kroner i henhold til loven om støtte til miljøinvesteringer samt kr. 800 000 i henhold til lovgivningen om støtte til energibesparelse.

De danske glasproducenter ønsker ikke særlige statstilskud til glasproduktionen i Danmark, men lægger derimod afgørende vægt på, at der opnås enighed mellem de nordiske regeringer om en afvikling af de støtteordninger i de øvrige nordiske lande, der har medvirket til at skabe et alvorligt overkapacitetsproblem i den glasforarbejdende industri i Norden.

Det nordiske marked for planglas er næppe tilstrækkelig stort til at gøre investeringer i floatglas anlæg rentable både i Danmark og i Finland. Rentabiliteten af et sådant anlæg vil utvivlsomt være størst ved en gunstig placering i forhold til det potentielle marked, men om et nyt floatglas anlæg i Norden ud over det eksisterende anlæg i Halmstad overhovedet bliver en fornuftig investering, vil afhænge af beslutninger, der træffes uden for de nordiske lande, først og fremmest af den luxembourgske regerings stilling til et ønske om statsstøtte fra et amerikansk glasselskab, som planlægger et floatglas anlæg i Luxembourg, der vil betyde en katastrofal tilvækst i den overkapacitet for fremstilling af planglas, der allerede findes i Europa.

En fællesnordisk henvendelse til EF-Kommissionen og Luxembourgs regering med henblik på at forhindre statsstøtte til en sådan investering vil efter Industrirådets overbevisning være det mest velegnede nordiske bidrag til den industrielle planlægning af glaspladeproduktionen i Norden.

København den 14. august 1979

Ove Munch

Grosserer-Societetet meddelar i skrivelse den 14 augusti 1979 att det har inga invändningar mot medlemsförslaget.

De danske Handelsforeningers Fællesorganisation:

Forslaget går bl. a. ud på at etablere en fællesnordisk industriplanlægning på planglassiden og at afkræve glasforetagender afgifter til

Glasforskningsinstitutet i Växjö samt sikre fælles principper for statsstøtte til den mindre glasindustri omstilling.

I denne anledning skal man meddele, at fællesorganisationen af hensyn til forbrugernes krav om den billigst mulige vare lægger vægt på, at virksomhederne inden for glasproduktionen konkurrerer under de friest mulige forhold uden statsstøtte eller anden konkurrenceforvridende subvention, og at der heller ikke lægges hindringer i vejen for importen af glas. Fællesorganisationen kan ikke anbefale afgifter på varerne med henblik på opretholdelse af et forskningsinstitut. Udgifterne hertil bør afholdes ved frivillige bidrag fra de deri interesserede virksomheder.

Hellerup, den 21. august 1979

P. f. v.

Erik Langsted
Direktør

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd kan helt og fuldt tilknytte sig medlemsforslag A 557/e om den nordiske glasindustri og ser meget gerne, at forslaget nyder fremme.

København, den 21. august 1979

P. r. v.

Mogens Lykketoft
Afdelingsleder

Dansk Arbejdsgiverforening:

Gennem Svenska arbetsgivareföreningen har vi modtaget en forespørgsel vedrørende ovennævnte medlemsforslag.

På den givne foranledning har Dansk Arbejdsgiverforening været i kontakt med Industrirådet, som med skrivelse af 14. august til Nordisk Råds danske delegation har afgivet en udtalelse i sagen (*se oven*). Arbejdsgiverforeningen kan fuldt ud tilslutte sig de synspunkter, der er indeholdt i Industrirådets skrivelse.

København, den 15. august 1979

Dansk Arbejdsgiverforening

Birte Johansen

Finland

Finansministeriet¹:

Den nordiska fabriksarbetarefederationens rapport ger en mycket täckande bild av glasindustrins nuläge i Norden. De där framförda förslagen erbjuder en grund för fortsatta utredningar. Ministeriet vill dock föreslå några förbättringar och kompletteringar till synpunkterna i rapporten.

Enligt ministeriets värdering stannar bostadsbyggandet i Finland under de närmaste åren ungefär på dagens nivå. Antalet nya bostäder minskar något, men å andra sidan växer bostädernas medelstorlek och grundreparationsverksamheten utvidgas. Inte heller väntas affärs- och det offentliga byggandet växa snabbt. Handelns strukturförändring är rätt långt genomförd och i dag finns det många tomma affärsbyggnader. Behovet att öka det offentliga byggandet har däremot minskat avsevärt bl. a. därför att grundskole- och folkhälsoarbetsreformerna till största delen redan kunnat genomföras. Inte heller torde bilglastillverkningen växa särskilt mycket mer, fastän den inhemska bilproduktionen och bilmonteringens tillväxt samt ökade underleveranser bl. a. till Sveriges bilindustri torde förbättra tillväxtutsikterna inom branschen. Som helhet torde planglasmarknaden alltså växa långsamt.

Federationens förslag till samnordisk industriplanering inom planglastillverkningen är beaktansvärt i synnerhet därför att det nära berör Lahtis glasbruks ställning, när Pilkingtons Halmstads-fabrik utvidgas i början av 1980-talet. Lahtis glasbruk, som är den enda planglastillverkaren i vårt land, fungerar numera med full kapacitet. För planglastillverkningens del syns det vara svårt att uppnå en sådan industriplanering, som skulle stödja planglastillverkningen i alla nordiska länder. Finansministeriet anser, att man i Finland bör bevara en planglastillverkning som åtminstone motsvarar den inhemska efterfrågan. Detta är motiverat bland annat ur försörjningssynpunkt samt i syfte att utnyttja glasindustrins råvarufyndigheter i utvecklingsområdena.

Federationens förslag till ibruktagandet av gemensamma nordiska normer för isoleringsglas verkar vara motiverat bland annat för att begränsa billig import av dålig kvalitet.

I princip kan man inta en positiv inställning till federationens förslag om kännbar ökning av stödet till forsknings- och utvecklingsverksamheten vid Växjö glasforskningsinstitut. Tyngdpunkten i institutets verksamhet skulle uppenbarligen ligga på forskningsuppdrag, som företagen låter göra och som ansluter sig till materialets och arbetsmetodernas utveckling, utbildning o. s. v. De egentliga produktidéerna uppstår även inom denna bransch i företagen. Sannolikt skulle närmast de små konst- och hushållsglastillverkningsföretagen vara konsumenter.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands utnyttjande av ett forskningsinstitut som Växjö-institutet begränsas av att centralen ligger så långt borta och i ett annat land. Annars tycks anlitaandet av forskningsinstitut, t. ex. Statens tekniska forskningscentral ha varit jämförelsevis obetydlig i Finland bl. a. därför att företagen är rädda för att deras produktidéer läcker ut till konkurrenter.

Å andra sidan kunde Växjö forskningscentral möjligen anlitas vid sidan av produktutvecklingen, när man löser praktiska problem i anslutning till de ovannämnda samnordiska standarderna. Likaså kunde den vara väl lämpad för utbildningsändamål, när det gäller till exempel nya arbetsmetoder och material.

Om intensifiering av forskningsinstitutens verksamhet anses vara nödvändig, torde man kunna överväga att tilläggskostnaderna för detta kunde täckas av olika länders budgetmedel, såsom även federationen föreslår. Ministeriet förhåller sig däremot negativt till förslaget, att man av företagen dessutom skulle uppbära en obligatorisk forskningsavgift som stöd till institutet, som skulle bestämmas efter företagets omsättning. Dyliga obligatoriska avgifter torde inte finnas i bruk inom andra branscher, varför det av lagstiftningsskäl skulle vara svårt att för ett verksamhetsområde bestämma en sådan avgift. Dessutom skulle den inte harmoniera med de handelspolitiska avtal som Finland ingått.

Det är också sannolikt, att multinationella företag inte lätt skulle gå med på att under de ovannämnda villkoren finansiera forskningsinstitutens verksamhet. Detta, därför att de uppenbarligen inte i högre grad torde anlita institutets tjänster, eftersom de närmast fungerar som planglastillverkare och deras egen forsknings- och produktutvecklingsverksamhet dessutom är omfattande. I isoleringsglastillverkningen har t. ex. Pilkington-bolaget tryggt sina intressen genom att köpa små företag, vilkas tekniska kunnande är av hög klass. Om man skulle bestämma större avgifter för multinationella företag än för andra, skulle detta vara ett prejudikat, som uppenbarligen kunde leda till motåtgärder från såväl företagens som från moderländernas sida. Detta skulle inte främja den senaste tidens strävanden vars syften är att öka utländska investeringar i vårt land. Därför skulle det också vara förnuftigare att enas med företagen om en frivillig avgift av någon storlek. Om alla glasfabriker i Norden deltog i projektet, skulle kostnaderna för detta per företag uppenbarligen inte bli orimliga.

Federationen föreslår, att grunderna för beviljandet av det stöd, som behövs för anpassningen av produktionen i småföretag med hushålls- och konstglastillverkning, borde utvecklas på samnordisk bas. Detta kan anses vara en användbar tanke, ty man får på så sätt snabbt praktiska kunskaper om olika slags stödformer.

Federationen har inte nämnvärt behandlat problemen för företag som tillverkar konst- och bruksglas och deras utvecklingsmöjligheter. Dessa företags produktion grundar sig i vårt land traditionellt på högklassig

konstindustriformgivning. Om efterfrågan på högklassigt konst- och bruksglas i och med levnadsstandardens allmänna höjning ökas rimligt snabbt även under kommande år, torde glasindustribranschen ännu ha outnyttjade möjligheter. Dessa kan finnas bland annat i produktionen av individuellt förpackningsglas, om serierna skulle vara små. Som produkter kunde t. ex. högklassiga kvalitetsvaror såsom parfym- och alkoholf flaskor o. s. v. komma i fråga.

När produktionen till en stor del baserar sig på formgivning och små produktionsserier, förutsätter detta avsevärda insatser för marknadsföringen till utlandet, för att man skall kunna täcka de enhetskostnader som är större än genomsnittet. Det skulle vara skäl att utreda vilka samnordiska metoder man kunde utveckla för att effektivare marknadsföra konst- och bruksglas till olika delar i världen. Detta är motiverat, eftersom företagen i dessa branscher i allmänhet är så små, att de inte har resurser till egen effektiv marknadsföring.

Ökat samarbete angående produktion mellan olika glasfabriker kunde vara ett sätt att främja konstglasproduktionen. Enligt vissa uppgifter har en del köp ej kunnat avslutas, eftersom den egna kapaciteten inte räckt till snabb leverans av ordern. En utredning av samarbetsmöjligheterna bl. a. med tanke på sådana fall kunde visa sig vara nyttig och vara en början till ett mera omfattande samarbete.

Helsingfors den 20 augusti 1979

Ahti Pekkala
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Handels- och industriministeriet:

Den nordiska glasindustrins ställning och framtid har redan tidigare varit föremål för diskussioner i Nordiska ministerrådet (industriministerrarna). På grundval av en av Nordiska ministerrådets sekretariat utarbetad situationsbeskrivning av den nordiska glasindustrin (dok. nr. MR/IND 15.76; 22.09.1976) har industriministerrarna vid sina sammanträden den 24 augusti 1976 och 23 november 1976 behandlat frågor i anslutning till den nordiska glasindustrin och därvid även diskuterat möjligheterna att vidta gemensamma nordiska åtgärder. Någon gemensam nordisk handlingslinje kunde emellertid inte vid dessa tillfällen uppnås.

Ministeriet konstaterar dock att den nuvarande situationen inom nordisk glasindustri väl kan anses motivera en förnyad prövning av ärendet i ministerrådet (industriministerrarna), varvid de i medlemsförslagets

motiveringar nämnda yrkandena från Nordiska fabriksarbetarefederationen särskilt kan beaktas.

Helsingfors den 12 september 1979

Ulf Sundqvist
Handels- och industriminister

Gunnar Niemi
Överinspektör

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

För det första reserverar vi oss mot att Nordiska rådets medlemmar så som nu gjorts inlämnar ett medlemsförslag vilket de facto är en rapport med tillhörande förslag till åtgärder från en utomstående institutions sida, i detta fall Nordiska fabriksarbetarefederationen. Det bör räcka med att vederbörande institution själv vänder sig direkt till Nordiska rådet.

För det andra anser vi att rapporten är i hög grad bristfällig och ensidig. Den bygger bara till en liten del på fakta och sanningar, och i högre grad på antaganden och förmodanden om bl. a. företagets handlande, både bakåt och framåt i tiden. Vidare har rapporten en klart utvecklingshämmande och status quo-bevarande tendens, med rent protektionistiska inslag.

Handels- och industriministeriet i Finland tillsatte den 28 oktober 1976 en kommitté med uppdrag att med anledning av de förändringar som skett inom glasindustrins internationella konkurrensställning utreda företagsverksamhetens utvecklingsbehov inom denna bransch samt göra upp förslag till åtgärder, med vilkas hjälp glasindustrins utveckling och arbetstagarnas ställning inom branschen kunde tryggas i framtiden. Till kommittén hörde representanter för industrin, statsmakten och branschens arbetstagare. Handels- och industriministeriets kanslichef Bror Wahlroos var kommitténs ordförande, kanslichef Keijo Liinamaa från arbetskraftsministeriet viceordförande och medlem bl. a. Glas- och porslinsarbetareförbundets ordförande Risto Sainio. Kommittén överlämnade 15.2.1978 ett enhälligt betänkande till handels- och industriministeriet. Enligt vår uppfattning ger betänkandet en riktigare och bättre motiverad bild av situationen för Finlands glasindustri än den utredning med enbart arbetstagsidans synpunkter som nu har presenterats för Nordiska rådet.

Finlands riksdag har godkänt lagen om samarbete inom företag, som trädde i kraft 1.7.1979. Medlemsförslaget punkt om

att verka för gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd till den nordiska småglasindustrins omställning och att ett sådant stöd inte ges utan fackligt godkännande och fackligt medverkan i planeringen,

står klart i strid med samarbetslagen och de principer, som tillämpats i Finland i relationerna mellan industrin och statsmakten.

Den nordiska glasindustrin är mycket olikartad till struktur, förutsättningar och teknik. Planglas-, hushållsglas-, glasförpacknings- och glasullindustrierna skiljer sig i flera avseenden från varandra. Det är inte möjligt att använda enhetliga modeller för att lösa deras olika problem.

Vi förstår mycket väl Nordiska fabriksarbetarefederationens oro för sina medlemmars — glasindustriarbetarnas — ställning och framtid, och är ense om att en livskraftig och mångsidig glasindustri bör bevaras både i Finland och i det övriga Norden.

Enligt vår mening är det dock inte Nordiska rådets uppgift att på basen av den nu framlagda rapporten eller på basen av grundligare utredningar som eventuellt görs ta ställning till förhållandena och svårigheterna inom de olika industribranscherna. De politiska beslutsfattarna, regeringarna och parlamenten samt tjänstemännen skall genom sin verksamhet skapa allmänna ramar för glasindustrins och industrins lönsamhet och konkurrensförmåga i allmänhet. Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Glasindustrins i Finland arbetsgivareförbund är redo att vid behov ge ytterligare upplysningar.

Helsingfors den 13 augusti 1979

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

M. Moren

Industrins centralförbund och Glaskeramiska industriförbundet i Finland:

Den nordiska fabriksarbetarefederationen har till Nordiska rådet framställt ett fyra punkter omfattande program avsett att förbättra den nordiska glasindustrins ställning samt i anslutning till programmet en utredning om den nordiska glasindustrins nuvarande läge.

Som sitt utlåtande önskar de undertecknade organisationerna inledningsvis framhålla, att Finlands handels- och industriministerium den 28.10.1976 tillsatte en kommitté för utredning av glasindustrin. Kommittén avgav sitt betänkande den 15.02.1978 (kommittébetänkande 1978: 12). I betänkandet har situationen inom den finska glasindustrins olika verksamhetsbranscher analyserats och för att avhjälpa missförhållanden inom dem har vissa åtgärder föreslagits. Betänkandet lämnar ytterligare utredning till det medlemsförslag om glasindustrin, som nu överlämnats till Nordiska rådet.

Beträffande de fyra projekt, som ingår i medlemsförslaget, får vi framföra följande.

— Enligt vår uppfattning följer de nordiska länderna, så nära varandra som dessa stater än är, från varandra t. o. m. väsentligen avvikande industripolitiska program och i anslutning härtill förekommer det i dessa länder de mest olikartade finansierings-, beskattnings-, exportstöds- m. m. system, som är avsedda att främja industrin och att tillgodose dess intressen. Sådana åtgärder som kanske längst följer samma riktning förutsätts å ena sidan av internationella överenskommelser samt å andra sidan av standardisering och därtill ansluten kvalitetskontroll. Det skulle vara till fördel för saken om t. ex. det exportstöd, som tillfaller industrin, skulle ligga på samma nivå i samtliga nordiska länder.

På basen av ovanstående förefaller det svårt, att man uttryckligen för *utvecklande av planglasindustrin* skulle kunna uppgöra ett program, som samtidigt skulle främja samtliga nordiska länders planglasindustri. Enligt förslaget borde programmet förhindra gallring och på lång sikt ställa krav på sysselsättning, produktions- och distributionsändringar samt produktkvalitet. I detta sammanhang kan nämnas, att Lahtis glasbruk Ab, det enda företaget som för närvarande framställer planglas i vårt land, arbetar med full kapacitet. Mellan nämnda företags produktion och planglasimporten har emellertid en synnerligen hård konkurrenssituation uppstått med avseende på det planglas som används inom byggnadsindustrin.

— Det är givetvis på sin plats att vid det *glasforskningsinstitut som finns i Växjö i Sverige* t. ex. genom statsunderstöd utveckla forskningsmöjligheterna och beredskapen ävensom förutsättningarna för att utföra basundersökningar. Man bör likväl ta i beaktande, att företagen inom den finska glasindustrin samtliga utvecklats sin egen produktriktning. Detta innebär att verksamheten vid dem såväl vad valet av råmaterial som dess fortsatta behandling beträffar avviker från varandra, varigenom någon gemensam forsknings- och rationaliseringsverksamhet knappast kan bedrivas. Likväl borde sådana forskningsprogram uppgöras som skulle vara till nytta för glasindustrin i dess helhet förutom att i dem skulle ingå element som vore av intresse för specialbranscher eller för enskilda företag. Samtidigt borde fabrikernas tekniska beredskap att motta och utnyttja forskningsresultat, som uppnåtts utanför industri- anläggningarna, utvecklas.

— Såsom ovan nämnts sammanfaller de industripolitiska programmen i de nordiska länderna icke med varandra och i Finland har på senaste tid tämligen stor uppmärksamhet riktats på *utvecklandet av små och medelstora industrier* och förbättrandet av dess ställning. Strävanden till att effektivisera denna tendens och i allmänhet åtgärder som avser att stärka finska industriprodukters konkurrensställning är det ovillkorligen skäl att fortsätta. Men vad beträffar den omständigheten att eventuella subventioner till industrin skulle beviljas först sedan fackorganisationerna godkänt saken, får vi som vår ståndpunkt meddela, att

företagens ävensom statens och penninginstitutens beslutanderätt bör bibehållas på den nivå, som den nuvarande lagstiftningen och stadgandena förutsätter.

— *Förpackningsglasindustrins* produktionsvolym i Finland har sjunkit avsevärt. Orsakerna härtill är flerfaldiga och vi skall återkomma till dem senare i detta utlåtande. Givetvis är alla åtgärder som avser att upphjälpa förpackningsglasindustrins sysselsättning på sin plats.

Ovan har redogjorts för vår principiella ståndpunkt i fråga om medlemsförslagets fyra punkter. I den till medlemsförslaget anslutna bilagan utreds närmare planglasindustrins, förpackningsglasindustrins och hushålls- samt konstglasindustrins aktuella situation i de nordiska länderna. Beträffande dessa punkter får vi i det följande framföra några ytterligare kommentarer.

— *Planglasindustrin*

För närvarande finns det i Finland endast en planglasfabrik, Lahtis glasbruk Ab. Fabriken framställer planglas med användning av pittsburghmetoden. I tekniskt avseende är fabriken synnerligen modern och den arbetar med full kapacitet. En stor del av produktionen exporteras — till följd av den relativt stora planglasimporten — och priskonkurrensen är hård.

Det av Lahtis glasbruk maskinellt framställda glaset lämpar sig synnerligen väl för byggnadsindustrins ändamål, bl. a. för framställning av isoleringsglas. I produktionen av glasprodukter som kräver optisk noggrannhet, såsom vindrutor och speglar, har man börjat använda glas som framställts med tillhjälp av floatmetoden. I Finland utgör detta slag av glas uteslutande en importvara. För att trygga verksamhetsförutsättningarna inom denna glasförädlingsgren medger Finlands tulltariff importering av planglas som används för framställning av vindrutor och speglar med beaktande av s. k. industritullförmåner, således tullfritt. För planglas som importerats för att användas inom byggnadsindustrin skall tull fortfarande erläggas, t. ex. vid importering från EG-länderna i en storlek av 15 %, men importen från EFTA-länderna är redan tullfri.

Enligt vår uppfattning borde planglasimporten inte mer underlättas från nuvarande nivå. Uppskattningsvis täcks cirka hälften av byggnadsindustrins planglasbehov med planglas som framställts utomlands.

Förpackningsglasindustrin

Såsom ovan nämnts har förpackningsglasindustrins produktionsvolym under de senaste åren kraftigt sjunkit. Detta är en följd av flera olika orsaker för vilka redogörs nedan.

— I fråga om de förpackningar, som används inom läkemedelsindustrin förmärks en tydlig övergång till plastförpackningar. Inom den

teknokemiska industrin används som förpackningsmaterial oftast plast. Användningen av olika papplaminater vid förpackning av mjölkprodukter och juicer har väsentligen ökat.

Samtliga dessa ändringar har medfört att användningen av glasförpackningar har minskat. Detta har givetvis föranlett nedgång i produktionsvolymen med åtföljande försvagning av konkurrensförmågan inom glasförpackningsindustrin.

— Mellan industrianläggningar som använder flaskförpackningar sker utbyte av förpackningsmaterial. Åtgärden är logisk och har effektiviserat cirkulationen av flaskor i väsentlig grad. En följd härav är att den totala flaskmängden minskat och att behovet av nya glasförpackningar nedgått.

— Statsmaktens åtgärder har försvårat förpackningsglasindustrins verksamhetsförutsättningar. Skatten på läskedrycker minskade avsevärt användningen av glasförpackningar och främjade avlättningen av andra förpackningsmaterial, då t. ex. juicer, som förpackas i papplaminater, lämnades skattefria. Myndigheterna borde vara opartiska i sitt beslutsfattande och t. ex. gynna sådana förpackningsmaterial som kräver minst energi. Den energimängd som returflaskor av glas kräver är synnerligen förmånlig.

Flaskpantens förhöjningar har på ett avgörande sätt inverkat på ökningen av returneringar. Närmast på grund av miljöskyddsskäl har panten höjts till 30 penni, till följd varav returneringarna nästan tredubbats. Sålunda har behovet av nya flaskor ytterligare minskat från förut, vilket haft en menlig inverkan på sysselsättningen inom förpackningsglasindustrin.

Man kunde på goda grunder tänka sig att returnerade alkoholflaskor skulle levereras till förpackningsindustrin för att återanvändas som råmaterial. Ett motiv för denna åtgärd vore bl. a. att förhindra eventuell efterverkan av ämnen som förvarats i returflaskor. Åtgärden skulle förbättra sysselsättningen inom förpackningsglasindustrin och utgöra ett led i den insamling av glasskrot som igångsatts.

Även hos oss borde statsmakten understöda en bland allmänheten igångsatt insamling av glasskrot och återanvändning av glas. Glasindustrin kan i sin framställningsprocess återanvända allt tillbudsstående avfallsglas. Åtgärden skulle innebära en betydande energibesparing. I flera europeiska länder har glasinnsamling med statsmaktens understöd igångsatts och resultaten har varit synnerligen positiva.

— Inom förpackningsglasindustrin har importen tills vidare inte medfört sänkning av den inhemska produktionen. Import till Finland har närmast skett från Sverige och den har till sin volym motsvarat vår export till Sverige. Såväl export som import förhindras av de tämligen höga transportkostnaderna.

Man borde överväga medel hur t. ex. överskottet av vår livsmedels-

produktion i förädlad form och färdigt förpackat i glas skulle kunna exporteras. Detta skulle medföra att en väsentlig arbetsinsats skulle stanna kvar i Finland. Man har inom förpackningsglasindustrin inte kännedom om, hur stor importen t. ex. av färdigt tillredda och förpackade livsmedel är. Det vore skäl att få ifrågavarande utredning till stånd och att verka i en sådan riktning, att förpackningen kunde ske i Finland i här framställda förpackningar.

Inom förpackningsglasindustrin finns det sålunda många möjligheter, vilkas forskning och genomförande skulle lösa en del av problemen inom denna industrigren och som skulle inverka gynnsamt i synnerhet på sysselsättningen. Volymstegringen skulle möjliggöra produktionsförbättringar och investeringar och därigenom leda till en större konkurrensförmåga och sysselsättning än för närvarande.

Hushålls- och konstglasindustrin

Hushålls- och konstglasindustrin, som i de nordiska länderna till största delen räknas till den s. k. småglasindustrin, verkar inom en öppen och fri marknadsekonomi. Detta innebär att importen är helt fri, protektionistiska åtgärder kan knappast alls användas, EFTA- och EGM. m. föreskrifter bör efterföljas.

Det hot, som alltsedan början av 60-talet befarats inom småglasindustrin, har slagit in fullständigt. Billigt bordsglas, som importerats utanför de nordiska länderna, har lagt beslag på restaurangers och storköks samt även en del av hushållens anskaffningar. För att avvärja detta hot har de finska glasfabrikerna varit aktiva. Det är emellertid svårt att till följd av prisnivån få utländska produkter ersatta med finska, då det är fråga om det bruksglas som olika inrättningar använder. För att lyckas häri borde snabbeffektiva automatmaskiner anskaffas. Sådana maskiner förutsätter dock synnerligen omfattande marknader; de nordiska länderna är som marknadsområde alltför små för en sådan produktion.

Såsom i det föregående nämnts är de nordiska ländernas subventioner till industrianläggningar mycket olika organiserade i de olika staterna. I Finland begränsar sig detta stöd till medverkan i avsättningsfrämjande kampanjer på exportmarknaden och även denna form av stöd tillämpas i tämligen oansenlig grad. Men ifall om beviljande av stöd skall förhandlas sålunda, att även fackorganisationerna är med om att fatta beslut, ställer vi oss negativa till saken. Enligt vår åsikt är den samverkan som sker inom ramen för den nuvarande lagstiftningen tillräcklig, i synnerhet som i Finland nyligen en lag om samarbete inom företag trätt i kraft, som förutsätter att samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare på olika nivåer inom industriföretag inleds.

Såsom av vårt utlåtande framgår finns det flera möjligheter för att samhället genom att ändra sina attityder och sina stadganden kan medverka till att förbättra glasindustrins konkurrensförmåga.

De undertecknade organisationerna ställer sig givetvis vid behov till förfogande med ytterligare utredningar och uppgifter i saken.

Helsingfors den 13 augusti 1979

Industrins centralförbund

Timo Laatonen

Verkställande direktör

Glaskeramiska industriförbundet i Finland

Håkan Söderström
Styrelseordförande

Veikko Linna
Verkställande direktör

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut:

— — — konstatera, att det omfattar medlemsförslaget. Institutet finner det ytterst viktigt, att de nordiska länderna samordnar sin politik gentemot multinationella företags försök att penetrera den nordiska marknaden och spela ut mindre nationella enheter mot varandra. Den nordiska glasindustrin erbjuder de nordiska regeringarna en möjlighet att söka effektiva former för ett sådant samarbete inför hotet från de multinationella företagen.

Helsingfors den 1 augusti 1979

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen
Förman

N o r g e

Industridepartementet:

— — — Disse tiltak er i første rekke siktet mot å hindre monopol-dannelse i Norden innen denne sektoren.

Etter det vi kan se legger Fabrikkarbeiderfederasjonens forslag opp til en mer forpliktende industripolitisk koordinering mellom de nordiske land enn hva Nordisk Råd tidligere har vedtatt. Disse forslag kan derfor ikke behandles uten å ta opp hele spørsmålet om det er ønskelig at Nordisk Råd skal tilrå en felles nordisk industripolitikk og i tilfelle hvordan den skal utformes.

Vi kan ikke se at det er ønskelig med en overnasjonal bransjepolitikk i nordisk regi slik det legges opp til i forslagene i rapporten. Vi kan derfor ikke anbefale at Nordisk Ministerråd skal engasjere seg i en videre vurdering av de forslag om felles nordisk bransjepolitikk for glassindustrien slik det foreslås i Medlemsforslaget.

Så langt vi har forstått er noe av bakgrunnen til disse forslag at man ser en fare for de store multinasjonale selskapers dominans innen glassindustrien. Når det gjelder kontroll med multinasjonale selskapers virksomhet i Norden, vil vi henvise til et utredningsarbeid i Nordisk Råds regi som tar opp dette emnet og som etter det vi erfarer vil bli avsluttet i nær fremtid.

Rapporten påpeker nødvendigheten av at de nordiske land i fellesskap finner frem til normer for kvaliteten på isoler-ruter. Vi gjør oppmerksom på at de norske isoler-glassprodusentene arbeider med å innføre en spesiell kontrollordning for isoler-glass i samarbeid med Norsk Byggforskningsinstitutt. En slik ordning vil gjøre det vanskelig å omsette isoler-glass av dårlig kvalitet. Generelt vil det være en fordel at kvalitetskrav og krav er ens innen Norden. Vi stiller oss derfor positive til et felles nordisk engasjement på dette felt.

Videre stiller vi oss positive til en mest mulig koordinert og effektiv utnyttelse av forskningsressursene innen glassindustrien.

I rapporten foreslås det å heve den nordiske glassforskningsstandard gjennom økt statlig støtte til glassforskningsinstituttet i Växjö og forskningsavgifter fra de enkelte bedrifter.

Etter det vi kan erfare holder forskningsinstituttet i Växjö et høyt faglig nivå og bør av den grunn gis gode levevilkår i fremtiden. Det bør utredes nærmere hvorledes dette best kan gjennomføres i praksis.

Utover disse mer generelle kommentarer til medlemsforlaget, har vi følgende merknader til innholdet i Fabriksarbetarefederationenes rapport:

Planglasindustrien

Drammens Glassverk måtte i 1977 innstille sin produksjon av plan-glass som følge av at denne virksomhet gjennom flere år hadde gitt store underskudd på driftsregnskapet. I dag produseres således ikke plan-glass i Norge.

De 2 glassgigantene Saint-Gobain og Pilkington konkurrerer i Norge i dag på isolerglassmarkedet. Drammens Glassverk er i dag 100 % eiet av Scan-Gobain, et holdingselskap med eierinteresser i glassverk i Norge, Sverige og Danmark og som Saint-Gobain står bak. Drammens Glassverk er ved hjelp av kapitalinnsprøytninger fra Scan-Gobain bygget ut til en moderne isolerglassbedrift. Drammens Glassverk får forøvrig sitt råglass fra Pilkington og har utstyr som gjør det mulig å ta mot glasset i storforpakninger, kfr. s. 5, 6. avsnitt.

Pilkington har ikke eierinteresser i norske isolerglassbedrifter, men på bransjehold hevdes det at 3 større norske bedrifter delvis er finansiert av Pilkington gjennom gunstige innkjøps- og kredittavtaler.

Pilkington har ikke eierinteresser i den eneste norske bedrift som pro-

duserer laminerte bilglassruter, Norsk Glassindustri på Røros. (Kfr. s. 5, 6. avsnitt).

S. 7, 3. avsnitt: De norske isolerglassprodusentene har betydelige problemer med avsetningen i dag. Tilvekstprosentene på 20—25 % gjelder vel neppe i dag.

S. 8, 4. avsnitt: Drammens Glassverk er ikke lengre medeiere i bedriften på Otta.

Förpackningsglasindustrien

Eneste norske produsent av emballasjegglass er Moss Glasverk.

1. avsnitt i kapitlet: Import av lavprisflasker fra Polen er nå i ferd med å bli et stort problem for Moss Glasverk. Flasker fra Øst-Tyskland tilbys til priser under produksjonskostnadene i Norge. De polske produsentene sikter seg inn på returflaskemarkedet for øl og mineralvann som er den mest lønnsomme del av Moss Glasverk's produksjon.

Hushålls- og konstglasindustri

I 2. avsnitt s. 15 nevnes den store kapitalinnsats som hovedårsak til at ikke flere nordiske glassverk setter i gang med en mer automatisert fremstilling av husholdningsglass. En vel så viktig årsak, i det minste for Hadeland Glasværk, er at maskinell produksjon forutsetter stordrift hvilket det ikke er markedsgrunnlag for. Hadeland har forøvrig intet ønske om å gå inn på dette markedet da det kan skade bedriftens kvalitetsproduktprofil.

Siste avsnitt s. 16 og utover: Her omtales omstillingsproblemer, fusjoner og nedleggelse innen svensk glassindustri siden 1970. Noen tilsvarende utvikling har vi ikke hatt i Norge og forventes heller ikke i årene som kommer.

3. Bedömningar och förslag

Avsnitt 2 under dette kapitlet gir en helt feilaktig fremstilling av hva som førte til at planglassproduksjonen ved Drammens Glassverk ble stanset i 1977. Drammens Glassverk produserte planglass etter en foreldet teknologi, hadde liten kapasitet og ga et dårligere kvalitetsmessig produkt enn hva et moderne floatverk gir. Bedriften gikk ikke minst på grunn av dette og på grunn av svake markedsforhold med store underskudd i årene før glassovnene ble stanset i 1977. Bedriften var på dette tidspunkt konkurs og ingen norske industriinteresser var interessert i å gå inn å redde foretaket. Ved hjelp av, som tidligere nevnt, en stor kapitalinnsprøytning fra Saint-Gobain (gjennom datterselskapet Scan-Gobain) kunne virksomheten ved Drammens Glassverk opprettholdes, dog uten den tapsbringende planglassproduksjonen.

S. 21, nest siste avsnitt: Her er det en misforståelse. Panten på returflasker fastsettes ikke av bryggeriene og Vinmonopolet, men av myndig-

heten. Det har lenge vært myndighetenes mål å øke gjenbruket av flasker både utfra ressurs- og miljøhensyn. I Norge har dette ført til en stagnerende produksjon ved Moss Glasverk. Generelt er emballasjeglasseindustrien tjent med en så lav pant som mulig. Produksjon av holdfastere returflasker med høy pant vil føre til en ytterligere nedgang i produksjonsvolum og øke overkapasiteten og representerer ingen løsning på problemene.

Oslo, 13. august 1979

Etter fullmakt

Per-Chr. Endsjø

Leif A. Hegna

Norges industriforbund:

Et forslag om en felles nordisk industriplanlegging på vindusglassiden er etter vårt syn fremsatt for sent til at det kan få noen praktisk betydning. Utviklingen er på denne sektor allerede kommet for langt, og forslaget har ikke interesse for Norges vedkommende fordi vi mangler slik industri.

Etter vår mening vil det ikke være riktig med et sterkere statlig engasjement på forskningssiden ved at Staten skal yte bidrag til glassforskningsinstituttet i Växjö. Et slikt engasjement må betraktes som et mer selektivt virkemiddel, og vi er av den prinsipielle oppfatning at industrien vil være mer tjent med mer generelle virkemidler.

Vi vil også peke på at den nytteverdi de norske glassbedrifter har av instituttet i Växjö synes tilstrekkelig ivaretatt ved den ordning og de avgifter som betales idag.

Statlig omstillingsstøtte bør vurderes ut fra det enkelte lands total-situasjon, ikke ut fra en felles-nordisk bransjesituasjon.

Strukturene i glassindustrien i Norden er dessuten såpass forskjellige at det vil være vanskelig og lite hensiktsmessig å utarbeide felles bransjepolitiske prinsipper for støttetiltak.

De enkelte bedrifter innen emballasjeglassektoren driver allerede idag en utstrakt produktutvikling, bl. a. ved hjelp av konsulentavtaler. Vi kan derfor ikke se at felles nordiske tiltak innen produktutvikling vil kunne tilføre kunnskaper en ikke har, eller kan få fra annet hold.

Den import av emballasjeglasse som idag finner sted kommer dessuten hovedsakelig fra østblokkland.

Oslo, 3. august 1979

Norges industriforbund

Kjell-Martin Frederiksen
Avd. direktør

Norsk arbeidsgiverforening:

Norsk arbeidsgiverforening er for sin del enig i de fremkomne synspunkter og vil slutte seg til Glass- og keramisk industris arbeidsgiverforenings konklusjon (se *Bihang*).

Oslo, 24. juli 1979

Norsk arbeidsgiverforening

(*Oläsl. namn*)

BIHANG

Uttalende av Glass- og keramisk industris arbeidsgiverforening:

---

1. Et forslag om en felles nordisk industriplanlegging på vindusglass-siden er etter vårt syn fremsatt for sent til at det kan få noen praktisk betydning. Utviklingen er på denne sektor allerede kommet for langt, og forslaget har liten interesse for Norges vedkommende fordi vi ikke har råglassproduksjon av denne art.

2. Etter vår mening vil det ikke være riktig med et sterkere statlig engasjement på forskningssiden ved at Staten skal yte bidrag til glassforskningsinstituttet i Växjö. Et slikt engasjement må betraktes som et mer selektivt virkemiddel og vi er av den prinsipielle oppfatning at industrien vil være mer tjent med mer generelle virkemidler.

Glassforskningsinstituttet arbeider primært med materialeegenskaper ved glass. For alle maskinelle glassverk er imidlertid hovedtyngden av problemene samlet rundt produksjonsteknikk og det tekniske utstyr som jo er spesielt for de enkelte glassbransjer (planglass, husholdningsglass, emballasjeglasse, fiberglass). En styrking av glassforskningsinstituttet vil således ha liten betydning for den maskinelle del av glassindustrien.

Vi vil derfor peke på at den nytteverdi de norske glassbedrifter har av instituttet i Växjö synes tilstrekkelig ivare tatt ved den ordning og de avgifter som betales i dag.

3. Som nevnt ovenfor, er vårt prinsipielle syn at støttetiltak av selektiv karakter er et uheldig virkemiddel. Statlig omstillingsstøtte bør vurderes ut fra det enkelte lands totalsituasjon, ikke ut fra en felles-nordisk bransjesituasjon.

Strukturene i glassindustrien i Norden er dessuten såpass forskjellige at det vil være vanskelig og lite hensiktsmessig å utarbeide felles bransjepolitiske prinsipper for støttetiltak.

4. En hovedidé bak dette forslag er vel at emballasjeglasseverkene ved utstrakt produktutvikling skal kunne overta markedet fra importerte billige husholdnings- og belysningsartikler. Da dette marked i 1978 utgjorde 10 % av emballasjeglasseverkets produksjon i Norge og bare en meget liten del av dette er teknisk mulig å produsere ved et emballasjeglasseverk, virker idéen lite interessant.

De enkelte bedrifter innen emballasjeglassektoren driver i tillegg allerede i dag en utstrakt produktutvikling, bl. a. ved hjelp av lisens- og know-how avtaler. Vi kan derfor ikke se at felles nordiske tiltak innen produktutvikling vil kunne tilføre kunnskaper en ikke har, eller kan få fra annet hold.

Den import av emballasjeglasse som i dag finner sted kommer dessuten hovedsaklig fra østblokkland. Mengden reguleres for en stor del av kvoter fastsatt i importavtaler med de enkelte land.

Importen av emballasjeglasse fra øvrige land består hovedsaklig av produkter som er standardprodukter i produksjonslandet. Med det i europeisk sammenheng lille marked for slike produkter i Skandinavia, kan produksjon i liten utstrekning gjennomføres hos oss på økonomisk regningsvarende måte.

Generelt vil vi påpeke at vi ser de positive intensjoner med hensyn til å styrke glassindustriens stilling, som ligger bak forslaget. Vi tror imidlertid at det vil være mer hensiktsmessig å sette kreftene inn på å virke for bedre arbeidsvilkår for industrien generelt. Det vil være riktigere av de enkelte land å vurdere sine industripolitiske tiltak ut fra et helhetssyn, fremfor å være bundet av internordiske bransjepolitiske prinsipper, hvor de enkelte lands særinteresser har varierende vekt og hvor en samlet planlegging vil vanskeligjøres.

S v e r i g e

Konjunkturinstitutet:

— — — Institutet vill begränsa sitt yttrande till några principiella synpunkter på förslagen.

Institutet anser att det vore motiverat med en gemensam nordisk bevakning av planglastillverkningens utveckling på den nordiska marknaden, eftersom denna numera domineras av en enda leverantör. Vad gäller förslaget "att verka för en gemensam nordisk industriplanering på planglassidan som avvärjer konkurrensens utslagning och mer långsiktigt ställer krav på sysselsättningsplaner, produktions- och distributionsförändringar samt produktkvalitéer" synes detta innebära ett ställningstagande till frågan om marknadshushållning kontra planhushållning, dvs. ett val mellan olika ekonomiska system. Detta är ett spørsmål, som institutet inte har anledning att yttra sig om.

Då det gäller hushålls- och konstglas framgår det av den Nordiska fabriksarbetarefederationens rapport att strukturen i tillverkningen är olika i de olika nordiska länderna. Sålunda är de finska glasbruken delvis automatiserade, dock inte alls i samma utsträckning som de stora kontinentala glasbruken. I de övriga nordiska länderna har man medvetet valt att satsa på en hantverksmässig tillverkning. Förslaget "att verka

för gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd till den nordiska småglasindustrins omställning” kan därför komma att stöta på praktiska svårigheter. Möjligen kan dessa olikheter också komma att leda till en del motsättningar vad gäller inriktningen av glasforskningen särskilt om denna skall öka.

Statliga stödinsatser till glasindustrin såväl vad gäller direkt stöd som bidrag till forskningsverksamhet bör från samhällets sida vägas mot insatser inom andra branscher och inom andra samhällsområden. Sådana prioriteringar kan ställa sig olika i de olika nordiska länderna beroende på den skilda strukturen inte endast inom glasindustrin utan även inom näringslivet i övrigt. Sådana överväganden kan i fallet glasindustrin också behöva ske vad gäller avvägningen mellan t. ex. forskning vid glasforskningsinstitutet och materialforskning på en teknisk högskola, något som antyds i rapporten. Det krävs också från samhällets sida en avvägning i fråga om vem som skall betala kostnaderna för forskningen. Det framgår inte av rapporten, av vilka principiella skäl just planglasindustrin skulle bidra till konstglasindustrins forskningsverksamhet.

Stockholm den 6 juli 1979

Lars Lindberger

Gudrun Norstedt

Kommerskollegium:

Förslaget

Förslaget innebär att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet att begära en skyndsam prövning av de förslag till gemensamma nordiska åtgärder inom glasindustrisektorn vilka motiveras och förordas i den till förslaget hörande rapporten från Nordiska fabriksarbetarefederationen. De föreslagna åtgärderna syftar till att avvärja uppkomsten av monopol och att hävda den nordiska glasindustrins ställning. Rapporten föreslår rådet

att verka för en gemensam nordisk industriplanering på planglassidan som avvärjer konkurrensens utslagning och mer långsiktigt ställer krav på sysselsättningsplaner, produktions- och distributionsförändringar samt produktkvalitéer,

att verka för att den nordiska glasforskningsstandarden allmänt höjs bland annat genom kraftigt ökade statliga stöd till glasforskningsinstitutet i Växjö och krav på forskningsavgifter från glasföretagen,

att verka för gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd till den nordiska småglasindustrins omställning och att ett sådant stöd inte ges utan fackligt godkännande och facklig medverkan i planeringen,

att verka för branschpolitiska insatser som mer offensivt utvecklar förpackningsglasindustrin på områden där det, bl. a. genom ökande import, är tydligt att det krävs nysatningar.

Remissyttranden

Kommerskollegium har berett Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren, Skånes handelskammare, Kronobergs och Blekinge handelskammare, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) samt Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) tillfälle att inkomma med synpunkter. De till kollegiet avgivna remissyttrandena bifogas (*se nedan*). *Stockholms handelskammare* har avstått från att svara. *LO* och *TCO* har framfört sina synpunkter via Nordens fackliga samorganisation (NFS). Kollegiet har tagit del av NFS:s svar till Nordiska rådet i vilket framgår att NFS helt ansluter sig till rekommendationen i medlemsförslaget A 557/e. *SAF* har tillsammans med *Sveriges industriförbund* avgivit svar direkt till Nordiska rådet. *Glasindustrins arbetsgivareförbund* (som är medlem i *SAF*) har däremot inkommit med eget yttrande till kollegiet.

Av samtliga till kollegiet direkt avlämnade remissvar framgår att man i stort sett ställer sig avvisande eller avvaktande till det framlagda medlemsförslaget. Skånes handelskammare, som kommenterar alla punkter utom "gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd", finner att man inte kan bifalla medlemsförslaget i övriga punkter. Närmare motivering till ställningstagandet återfinns i det närslutna remissyttrandet. Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren föreslår att Nordiska rådet tillsätter en utredning alternativt avvaktar separata parlamentariska utredningar från respektive Norge, Danmark, Finland och Sverige, som förutsättningslöst kan undersöka glasindustrins strukturella problem. Enligt handelskammaren finns det däremot ingenting som hindrar att Nordiska rådet verkar för medel till glasforskningen i Norden. Såväl Kronobergs och Blekinge handelskammare som Glasindustrins arbetsgivareförbund kommenterar i första hand den manuella glasindustrin. Båda hänvisar till det uppdrag som Statens industriverk fått att utarbeta en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet. Utredningsarbetet kommer att bedrivas som tre delstudier över manuell-, plan- och emballageglasindustrin. Beträffande planglasindustri skall även nordiska aspekter tas upp till behandling. Utredningen angående den manuella glasindustrin har redan igångsatts och väntas vara klar under våren 1980. Enligt de båda remissinstanserna finns det anledning att avvakta de förslag som utredningen kommer att framlägga innan man från svensk sida tar ställning till det inom Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget.

Kollegiets synpunkter

Den Nordiska fabriksarbetarefederationens första krav gäller en gemensam nordisk industriplanering på planglassidan som avvärjer konkurrensens utslagning. Det säkraste sättet att uppnå effektivitet i produktionen är att branschen eller enskilda företag får utvecklas under konkurrens. Förslaget synes emellertid inte rikta sig mot konkurrensen inom glasindustrin såsom sådan utan mot den form konkurrensen fått genom stora multinationella företags engagemang. Enligt kollegiets mening ger en samnordisk planering för sysselsättning, produktion, distribution m. m. ingen garanti för att utslagning i bemärkelsen nedläggning av produktionsenheter och sysselsättningsminskningar ej skall äga rum. Tvärtom synes det sannolikt att en samnordisk planering skulle syfta till rationaliseringar och därmed nedläggningar av produktiva enheter. I denna bemärkelse torde de föreslagna metoderna ej säkerställa att förslagets syften uppnås. Detta gäller även om den gemensamma nordiska planeringen kompletteras med tvingande regler, eftersom dessa skulle kunna kringgås genom att företagen flyttar ut ur Norden. Om planeringen skall uppnå sitt syfte torde därför krävas ytterligare insatser i form av massivt statligt stöd eller olika slags handelshinder, vilket med hänsyn till de nordiska ländernas olika bindningar synes helt orealistiskt.

Kollegiet ställer sig mot denna bakgrund tveksam till samnordisk planering av produktion och sysselsättning m. m. inom planglasindustrin. Otvetydigt pekar dock fabriksarbetarefederationens utredning på en rad förhållanden som nu är av samnordiskt intresse. Detta talar enligt kollegiets mening för ett förstärkt samråd mellan de nordiska regeringarna.

Forskning är av synnerlig vikt för en produkts eller branschs utveckling och fortbestånd. Den forskning som i dag bedrivs inom glasområdet är till stor del direkt företagsanknuten särskilt inom planglas- och emballageglasindustrin. För mindre företag — vilka är särskilt vanliga inom den manuella glasindustrin — är det betydelsefullt att de enskilda företagens forskningsinsatser samordnas. Härvid bör också bidrag till forskning från det offentliga ha en särskild roll att spela. Kollegiet kan därför tillstyrka, särskilt med hänsyn till den manuella glasindustrin, ökat statligt stöd till glasforskningsinstitutet i Växjö.

Den tredje punkten behandlar gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd till den nordiska småglasindustrins omställning. Även den fjärde punkten — branschpolitiska insatser som mer offensivt utvecklar förpackningsindustrin på områden där det krävs nysatningar — aktualiserar frågan om statligt stöd. Härvid må erinras att glasindustrin utgör en mycket liten del av näringslivet i de nordiska länderna. Kollegiet vill inte ifrågasätta önskvärdheten av gemensamma nordiska principer vid utformningen av statligt stöd. I själva

verket synes det önskvärt att uppnå enighet om principer för statligt stöd inom ett geografiskt mer omfattande område. Den inom GATT framförhandlade subventionskoden synes utgöra ett steg i denna riktning. Här kan också hänvisas till de riktlinjer för statligt stöd som antogs vid OECD:s ministermöte 1978-06-15. Under alla omständigheter anser kollegiet att samnordiska principer för statligt stöd inte kan utarbetas branschvis. Dylika bör utgå från en branschöverskridande analys, där de nordiska ländernas olika internationella förpliktelser bör beaktas.

Kollegiet vill slutligen, i likhet med vissa av de hörda remissinstanserna, hänvisa till det pågående utredningsarbetet inom statens industriverk beträffande en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet. För det fall att förslaget skulle leda till fortsatt utredningsarbete på nordiskt plan förutsätter kollegiet att industriverkets utredning på lämpligt sätt infogas i denna verksamhet.

Stockholm den 21 september 1979

O. G. Lindqvist

Staffan Sohlman

Statens industriverk:

Industridepartementet uppdrog, våren innevarande år, åt statens industriverk att utarbeta förslag till en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet. I uppdraget avgavs att de nordiska aspekterna bör tas upp speciellt med avseende på planglasindustrin.

Statens industriverk har inlett ett utredningsarbete på glasindustriområdet i enlighet med uppdraget. Arbetet bedrivs i tre delprojekt över manuell-, plan- och emballageglasindustri och verket avser att under loppet av 1980 lämna förslag på de olika områdena. Utredningen av den manuella glasindustrin har prioriterats och förslag avseende denna väntas därför föreligga först.

Allmänt kan sägas, om utredningsarbetets uppläggning, att det beskrivs i nära anknytning till de olika intressenterna. För den manuella delen kan nämnas att fackliga organisationer, företag och regionala samhällsorgan är representerade i till utredningen knutna referensgrupp och arbetsgrupp.

Industriverket gör, utan att gå in i detaljer, endast den allmänna bedömningen att de i Nordiska rådet lagda förslagen ansluter relativt väl de områden som verkets glasindustriutredning kommer att behandla. Utredningsarbete pågår således på de tre delbranscherna och berör de områden inom glasindustrin som de i Nordiska rådet lagda förslagen avser.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser sig industriverket för

närvarande sakna underlag för ett välgrundat ställningstagande. När dessutom tas i beaktande att resultaten från de pågående utredningarna kan förväntas redan under 1980 skulle ett ställningstagande nu medföra risk för olyckliga läsningar i utredningsarbetet.

Stockholm den 9 juli 1979

Bert Ekström

Carl-Olof Klingberg

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

Yttrandet har huvudsakligen begränsats till det avsnitt som berör myndighetens verksamhetsområde.

STU stödjer verksamheten vid Glasforskningsinstitutet i Växjö i form av ett med glasindustrin hälftenfinansierat ramprogram. En STU-utredning om den manuella glasindustrins behov av forskning och utveckling genomförd 1977 har resulterat i ett flertal industriella utvecklingsprojekt, varav en del genomförs vid institutet. Dessutom har STU medverkat till att forskare på institutet kunnat delta i symposier, konferenser och internationellt standardiseringsarbete rörande glas.

I huvudsak instämmer STU med förslagsställarnas beskrivning av forsknings- och utvecklingssituationen i de nordiska länderna vad gäller materialet glas. STU har inget att invända mot förslaget om att Nordiska rådet skall verka för en höjning av standarden på nordisk glasforskning genom att skapa bättre möjligheter för studier av och forskning inom materialområdet glas vid de tekniska högskolorna i de nordiska länderna genom viss samordning.

STU instämmer också med förslagsställarna om att Glasforskningsinstitutet lämpligen ges möjligheter att i ökad omfattning verka på det nordiska planet. Det kan därför vara nödvändigt att de nordiska regeringarna — i varje fall under en övergångstid — medverkar ekonomiskt till att institutet får möjligheter att ingående studera de olika glasbrukens material- och produktionstekniska förutsättningar för att institutets tjänster sedan skall efterfrågas vid problemsituationer eller i utvecklings-sammanhang.

För de svenska bruken är det speciellt viktigt att institutet kan medverka i den fortgående utvecklingen i branschen med avseende på kortserieproduktion av hantverksbetonat, högkvalitativt konstglas.

En annan uppgift för institutet kan vara att på nordisk basis svara för normering av glas för byggnadsändamål. De mät- och provningsresurser som därmed behöver byggas upp och underhållas bör då bli föremål

för en samnordisk finansiering. En fördel med en sådan uppgift för institutet är att man på detta sätt erhåller ett naturligt samarbete mellan institutets specialister och de multinationella företagens produktions- och utvecklingsavdelningar. Därmed torde en för de nordiska länderna önskvärd kunskapsbas om råglas och dess vidareförädling vara möjlig att erhålla.

Synpunkter på behovet av yrkeskunniga glasarbetare är riktiga. STU instämmer därför med förslagsställarna att den kunskapsbas som finns vid Glasforskningsinstitutet även bör kunna utnyttjas för vidareutbildning av anställda inom den nordiska glasindustrin. För denna verksamhet krävs då att särskilda medel ställs till institutets förfogande. Ett gemensamt nordiskt utbildningsprogram kan med fördel även innefatta sådana moment som ömsesidigt ökar förståelsen för glasdesigners och glasarbetares roller i produktionen av konstglas.

Stockholm den 15 augusti 1979

Paul Forsgren

Thomas Rönström

Kronobergs och Blekinge handelskammare:

I Sverige har den manuella glasindustrin under 1970-talet varit föremål för en betydande omstrukturering. Antalet anställda har kraftigt minskat och ett flertal tillverkningsenheter har avvecklats. Branschen har under denna period omfattats av ett statligt stödprogram, administrerat av statens industriverk.

Under våren 1979 behandlade riksdagen olika frågor om glasindustrin. Bl. a. fick statens industriverk i uppdrag att utarbeta förslag till en samlad plan för samhällets insatser på området. Även de nordiska aspekterna skulle behandlas, speciellt avseende planglasindustrin.

För den manuella glasindustrin har en särskild utredning redan tillsatts som beräknas vara klar under våren 1980. I utredningen som leds av Industriverket, medverkar representanter för såväl centrala som regionala statliga organ liksom för företagen och de anställdas organisationer.

Eftersom den manuella glasindustrin i Sverige således är föremål för en brett upplagd utredning, finns det enligt handelskammaren all anledning att närmast avvakta de förslag som utredningen kommer att framlägga. Först när dessa förslag föreligger finns enligt handelskammarens uppfattning från svensk sida underlag för en utförligare bedömning av det inom Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget.

Handelskammaren hemställer att ovannämnda synpunkter beaktas vid ärendets fortsatta handläggning.

Växjö den 18 september 1979

Kronobergs och Blekinge handelskammare

Lennart Larsson
Vice ordförande

Per-Inge Olsson
VD

Skånes handelskammare:

Förslaget

Nordiska fabriksarbetarefederationen har i en till Nordiska rådet ställd skrivelse föreslagit rådet

att verka för en gemensam nordisk industriplanering på planglassidan,
att verka för att den nordiska glasforskningsstandarden höjs,
att verka för gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd till den nordiska småglasindustrins omställning samt att verka för branschpolitiska insatser som mer offensivt utvecklar förpackningsglasindustrin.

Mot denna bakgrund har ett medlemsförslag väckts för att Nordiska rådet skall hos Nordiska ministerrådet begära prövning av ovanstående förslag till gemensamma åtgärder för glasindustrin i Norden.

Handelskammarens synpunkter på ovanstående förslag begränsar sig till att omfatta planglasindustrin, glasforskningen och förpackningsglasindustrin.

Planglasindustrin

Fram till år 1976 tillverkades allt planglas i Norden av ett antal, delvis utlandsägda, maskinglasverk. Från och med denna tidpunkt etablerades tillverkningen i Halmstad enligt den s. k. floatglasmetoden. Planglas kom nu att tillverkas med en väsentligt högre kvalitet och till lägre kostnader än tidigare. Förändringen kan jämföras med jetdrift för flyg i jämförelse med propellerdrift. Införandet av denna nya metod med modernare och billigare teknik kom dessutom att förenas med en ökad import till Norden av floatglas. Detta medförde dels nedläggningar av ett par maskinglasverk dels omstrukturering av ägandeförhållandena i de övriga glasverken. Naturligt nog kom denna utveckling att få effekter på sysselsättningen, framför allt i de av nedläggningarna berörda orterna. Det är också uppenbart att de glasverk som fortfarande tillverkar glas enligt den äldre metoden står inför betydande svårigheter

att överleva i den numera mycket hårda konkurrensen med de moderna floatglasverken. Floatglasmetoden svarar i dag för cirka 90 % av allt planglas som förbrukas i Europa. I Norden är motsvarande siffra cirka 75 %.

Förhållandena på den nordiska planglasmarknaden präglas såsom framgår ovan av en normal konkurrenssituation där en pris- och kvalitetsmässigt överlägsen produkt håller på att slå ut en underlägsen. Enligt handelskammarens mening är detta en ur produktsynpunkt fullt normal och eftersträvandsvärd process. Även ur samhällsekonomisk synpunkt är processen önskvärd även om de regionala sysselsättnings-skälen givits en stark framtoning under senare tid. För att motverka de eventuella negativa effekter som kan ligga i en snabb omstrukturering av en industri hade man — i det här fallet från planglasindustrins sida — långt tidigare bort satsa på en modern teknik av typ floatglas. Det är därvid att märka att metoden funnits i över 20 år och använts i de flesta andra länder med högt utvecklad teknologi. Medlemsförslaget recept avseende botemedel mot negativa effekter vid en industriell omställningsprocess tar sikte på att genom en nordisk industriplanering avvärja konkurrensutslagning. Handelskammaren antar därvid att de medel som i förslaget avses komma till användning är dels subventioner för kvarvarande maskinglasverk dels subventioner för nyetablering på floatglasmarknaden t. ex. genom ombyggnad av befintliga maskinglasverk. Subventionerna kan även kompletteras med importbegränsningar.

En subventionering av maskinglasverk med statsmedel alternativt att understödja verksamheten lagstiftningsvägen genom restriktioner av olika slag gentemot floatglasverken vore enligt handelskammarens mening att satsa på en förlegad och numera föga konkurrenskraftig teknik. Även en omfattande satsning skulle få mycket kortvarig effekt för sysselsättningen vid de nedläggningshotade glasverken samtidigt som det skulle innebära svårigheter för redan befintligt floatglasverk. Det är också att anta att åtgärder av ett sådant slag skulle innebära en starkt ökad import av floatglas vilket finge mötas med för svensk handelspolitik främmande restriktioner. Enligt handelskammarens mening är vidare en satsning på nyetableringar inom floatglassektorn icke realistisk med hänsyn till den etableringsgrad som redan råder för planglas. Med hänsyn till vad ovan anförts kan handelskammaren inte bifalla medlemsförslaget som, om det genomförs, leder till att förlegad teknik konserveras eller till att konkurrensläget skärps i en marknad med redan hög etableringsgrad.

Vad gäller medlemsförslaget krav på gemensamma nordiska sysselsättnings-, produktions- och distributionsplaner inom planglassektorn är målsättningen i denna del tämligen oklar. Handelskammaren antar

dock att målet är bildandet av ett gemensamt nordiskt planeringsorgan som genom olika slag av regleringar och subventioner skall hålla sysselsättningen uppe hos befintliga maskinglasverk i Norden. Handelskammaren ställer sig avvisande till förslaget om en gemensam nordisk planering. I stället bör man från Nordiska rådets sida satsa på redan etablerade moderna och konkurrenskraftiga glasverk. Resurser bör därvid satsas på att skapa sådana allmänna förutsättningar för näringsverksamhet att produktionen kan hävda sig gentemot en allt mer ökande import och kan lämpa sig för en satsning på den internationella marknaden.

Glasforskning

Föreliggande förslag från Nordiska rådet omfattar även kraftigt ökat statligt stöd till glasforskningsinstitutet i Växjö och krav på forskningsavgifter från glasföretagen. Vad gäller detta förslag vill handelskammaren som sin mening hävda att då nästan allt plinglas i Norden tillverkas av företag med mycket stora egna forskningslaboratorier det kan ifrågasättas om det är rimligt att dessa företag lämnar bidrag till en forskning som man har ringa eller ingen nytta av. Handelskammaren instämmer dock i förslaget om att forskning i och kring utvecklingen av glasmaterial samt produktionsteknik och nya användningsområden är av oundgänglig vikt. Handelskammaren har redan pekat på att sådan forskning bedrivs vid glasverken. Forskning angående glasförpackningar bedrivs också vid det halvstatliga Svenska förpackningsforskningsinstitutet vilket till hälften finansieras av förpackningsföretagen. Med hänsyn till den omfattande forskning som bedrivs och de stora resurser som läggs ned på forskning från företagens sida avvisar handelskammaren förslaget om forskningsavgifter.

Förpackningsglasindustrin

Förslaget i denna del syftar till att ”verka för branschpolitiska insatser som mer offensivt utvecklar förpackningsindustrin”. Handelskammaren antar att det man i förslaget avser med offensiv utveckling av förpackningsglasindustrin är en hel eller delvis övergång till någon annan bransch här exemplifierad av dricksglas för hushållsbruk. Huruvida en diversifiering av denna typ passar det enskilda företaget eller ej kan som handelskammaren ser det knappast bli föremål för generella överväganden. Det får vidare anses som ytterst osannolikt att något företag i dag skulle avvisa en möjlighet till produktion i befintliga anläggningar om sådan produktion på sikt är ekonomiskt och praktiskt genomförbar. Enligt handelskammarens mening ligger det sålunda i

sakens natur för företagen verksamma inom förpackningsindustrin att verka i den offensiva inriktning som medlemsförslaget synes avse.

Malmö den 24 juli 1979

Skånes handelskammare omfattande Skåne och södra Halland

Bo Ahnebrink

Lars Erichs

Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren:

Västsvenska handelskammaren har tidigare påtalat vikten av ett närmare samarbete mellan de nordiska industrierna. Det är vår uppfattning, att en långsiktig planering och ett samarbete de nordiska länderna emellan faller sig naturligt. Det är därvid väsentligt att företrädare för hela nordiska glasproduktionen kommer till tals. Handelskammaren föreslår därför, att Nordiska rådet tillsätter en utredning alternativt avvaktar separata parlamentariska utredningar från respektive Norge, Danmark, Finland och Sverige, som förutsättningslöst kan undersöka glasindustrins strukturella problem. Dessförinnan torde det vara svårt att verka för branschpolitiska insatser eller principer. Däremot finns enligt kammaren inget som hindrar att Nordiska rådet verkar för medel till glasforskningen i Norden.

Göteborg den 18 juli 1979

Claes Orwallius

Bengt Wall

Sveriges industriförbund (SI) och Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Beträffande planglasindustrin

Genom den s. k. floatglasmetoden har det blivit möjligt att tillverka planglas med en väsentligt högre kvalitet och till lägre kostnader än tidigare. Detta har medfört att maskinglasverk som tillverkat planglas enligt äldre teknologi, t. ex. Pittsburghmetoden successivt kommit att konkurreras ut. I USA utgör sålunda idag floatglaset 97 procent av den totala planglasförbrukningen och i Västeuropa 90 procent. I Norden är motsvarande siffra ca 75 procent.

Den ökade konkurrensen från floatglaset — dels importerat dels sådan som kommer från Pilkingtons anläggning i Halmstad — har lett

till att två av de fyra maskinglasverk som i början av 1970-talet fanns i Norden måste läggas ned. Trots detta finns fortfarande en betydande överkapacitet på den nordiska marknaden. Detsamma gäller för övrigt hela Västeuropa.

Det är uppenbart, att fabriksarbetararefederationens förslag har föranletts av de sysselsättningsproblem som uppstått och som förutses på skilda håll i samband med planglasindustrins omstrukturering. De strukturella förändringarna har inte enbart berört den råglasproducerande planglasindustrin utan har även omfattat de senare förädlingsleden — främst säkerhets- och isolerglasindustrierna.

Federationens förslag går ut på att Nordiska rådet skall verka för en gemensam nordisk industriplanering. Denna skall omfatta såväl det råglasproducerande ledet som vidareförädlingen och distributionen.

Planeringen skall syfta till att "avvärja konkurrensens utslagning". Den skall också "mer långsiktigt ställa krav på sysselsättningsplaner, produktions- och distributionsförändringar samt produktkvaliteter". Någon närmare precisering av vad förslaget skulle innebära, vilken administrativ apparat som skulle behöva byggas upp, vilka styrmedel som skulle komma till användning, vilka krav på informationslämnande som skulle ställas på de berörda företagen etc. anges inte i rapporten. I dessa avseenden är vi hänvisade till att försöka "läsa mellan raderna".

En internordisk, samhällsstyrd planering i syfte att avvärja konkurrensens utslagning torde endast kunna uppfattas som krav på subventioner eller annat slag av statligt stöd som skall utgå selektivt. Troligen förutsätts också någon form av tullmur som skydd mot importerat floatglas. När det gäller kraven på planer för sysselsättning, produktion, distribution och produktkvaliteter, är den troliga innebörden härav, att de interna planer av detta slag som företagen alltid upprättar skall underställas ett särskilt, för de nordiska länderna gemensamt, planeringsorgan som skall samordna och därmed kunna påverka de enskilda företagens planer.

Vi vill från organisationernas sida framhålla de uppenbara risker för en långsiktigt ineffektiv resursfördelning som är förknippade med samhällsåtgärder av det slag som impliceras i federationens förslag. Det måste finnas mycket tungt vägande skäl för att sådana åtgärder skall anses vara acceptabla. Enligt vår uppfattning finns inte tillräckligt bärande motiv för en nationell och än mindre en internordisk industriplanering, varken när det gäller råglasindustrin eller de efterföljande förädlingsleden. Vi avstyrker därför federationens förslag.

Vi vill emellertid peka på ett par områden där gemensamma nordiska insatser borde kunna göras. För det första har, enligt uppgift från Scan Gobain, nyligen ett projekt aktualiserats som innebär att ett amerikanskt glasföretag skall uppföra ett floatglasverk i Luxemburg med hjälp av betydande statliga subventioner. Om detta projekt realiserats

kommer överkapacitetssituationen i Europa att ytterligare förvärras. Detta skulle få allvarliga konsekvenser också för den nordiska planglasindustrin. Organisationerna anser därför att Nordiska rådet och de nordiska ländernas regeringar bör överväga att på lämpligt sätt påverka regeringen i Luxemburg att avstå från att subventionera detta projekt.

För det andra har det sagts oss, att det på förädlingsområdet, särskilt när det gäller isolerrutor, förekommer att samhället i de olika nordiska länderna på skilda sätt subventionerar etablering av nya företag i branschen i syfte att skapa sysselsättning. Detta skall ha bidragit till en betydande överkapacitet, låg lönsamhet och överföring av arbetslöshet från en ort till en annan inom respektive land och även mellan länderna. Om detta är riktigt borde ett samarbete inledas mellan de nordiska ländernas regeringar för att motverka denna osunda konkurrens.

Beträffande glasforskningen

Organisationerna instämmer i den uppfattning som framförs i rapporten, att forsknings- och utvecklingsarbete inom glasområdet är nödvändigt.

För att forskningen skall kunna bedrivas kollektivt förutsätts emellertid att den sker inom områden som är av gemensamt intresse för de deltagande företagen och att det blir billigare och mer effektivt än om den skulle utföras av de enskilda företagen själva. Företagen måste också kunna påräkna resultat som är värdefulla inom den egna verksamheten. Det bedrivna forskningsarbetet måste även vara konkurrensneutralt. Erfarenhetsmässigt har det visat sig att kollektiv forskning fungerat väl när det gäller metodutveckling.

Planglas-, förpacknings- samt hushålls- och konstglasindustrierna skiljer sig i hög grad från varandra vad gäller produktions- och marknadsförhållanden o. s. v. Beröringspunkterna är därmed också små beträffande forskning och utveckling. Det torde därför vara svårt att finna utvecklingsprojekt av gemensamt intresse.

De i Norden verksamma pianglasföretagen ägs helt eller delvis av stora internationella koncerner som var och en har betydande egna forskningsresurser i respektive hemländer. Den forskning som bedrivs inom Glasforskningsinstitutet i Växjö lämnar i dag knappast något bidrag till dessa företags utveckling. Även efter en mycket kraftig upprustning av institutet är det inte troligt att så skulle bli fallet. Det är därför inte sannolikt, att dessa koncerner har något intresse av att lämna bidrag till forsknings- och utvecklingsarbete i Sverige.

När det gäller förpackningsglas har det dominerande företaget PLM en egen avdelning för forskning och utveckling av såväl material som produktionsteknik, vilken är direkt anpassad till företagets krav och behov.

Man har också omfattande kontakter med andra glastillverkare inom och utom Europa. Forskning angående glasförpackningar bedrivs också vid det halvstatliga Svenska förpackningsinstitutet vilket till hälften finansieras av förpackningsföretagen. Detta institut torde vara det forskningsorgan som är bäst lämpat att lösa frågor av denna typ — om så krävs i samarbete med Glasforskningsinstitutet.

Som framhålls i rapporten har Glasforskningsinstitutet främst sysslat med utvecklingsarbete inom hushålls- och konstglasområdet. Institutet har här spelat en stor roll och det kan vara rimligt att ytterligare förstärka resurserna. Det synes främst vara på den mekaniska sidan och inom den nu mycket aktuella vannatekniken som institutets kompetens är otillräcklig. Institutet bör också ges ökade möjligheter att bedriva utåtriktad informationsverksamhet gentemot småglasindustrin.

Av vad som här anförts framgår att Glasforskningsinstitutet hittills inte kunnat lämna annat än marginella bidrag till forsknings- och utvecklingsarbetet inom planglas- och förpackningsglasindustrierna. Enligt organisationernas uppfattning är det heller inte meningsfullt att bygga ut institutets resurser med sikte på att i ökad grad kunna betjäna dessa branscher. Mot denna bakgrund är det självfallet inte rimligt att ställa krav på bidrag från företagen i dessa branscher för att finansiera institutets verksamhet.

Institutet bör liksom hittills vara inriktat på småglasindustrins behov. Inom detta område bör en resursförstärkning kunna ske. Med hänsyn till den ytterligt pressade lönsamheten i denna bransch är det emellertid inte troligt att företagen orkar med att betala ökade avgifter till institutet.

Beträffande principerna för statligt stöd till småglasindustrin

Det statliga stödet till småglasindustrin skiljer sig i hög grad mellan de olika nordiska länderna både i omfattning och utformning. Eftersom de nordiska företagen inom denna bransch i stor utsträckning konkurrerar med varandra är det självfallet önskvärt, att de statliga stöden så lite som möjligt bidrar till att snedvrیدا konkurrensen. Ur den synpunkten bör en harmonisering av det statliga stödet ske mellan de olika länderna.

Beträffande frågan om fackligt inflytande över det statliga stödets användning vill vi, när det gäller förhållandena i Sverige, påpeka att de fackliga organisationerna är representerade i den referensgrupp som knutits till industriverket och som skall ta ställning till hur branschstödet till den manuella glasindustrin skall fördelas. Enligt vår uppfattning är därigenom det fackliga inflytandet väl tillgodosett.

Beträffande förpackningsglasindustrin

När det gäller förpackningsglasindustrin förordar federationen branschpolitiska insatser för en mer offensiv utveckling. Av de exem-

pel som ges framgår att man härmed avser en fullständig eller partiell förändring av verksamhetsinriktningen vid sådana produktionsenheter som hotas av nedläggning.

Huruvida en diversifiering av denna typ passar det enskilda företaget eller ej kan knappast bli föremål för generella överväganden. En förändring av verksamhetsinriktningen inom ett företag ställer alltid stora krav på resursinsatser av skilda slag. Detta måste vägas mot andra alternativ för resursernas användning som finns inom företaget/koncernen. Det är också väsentligt att produktionsförändringarna överensstämmer med företagets kommersiella inriktning.

Det är knappast troligt, att något företag idag avvisar en möjlighet till alternativ produktion i en befintlig anläggning, om detta bedöms vara på sikt ekonomiskt försvarbart och går att genomföra praktiskt. Några särskilda politiska insatser för en sådan omställning anser organisationerna inte vara erforderliga inom förpackningsglasindustrin.

Stockholm den 12 september 1979

Sveriges industriförbund Svenska arbetsgivareföreningen

Per-Gunnar Vinge

Gunnar Lindström

Anders Hörnlund

Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) — Familjeföretagen:

I medlemsförslaget begärs att Nordiska rådet beslutar att hos Nordiska ministerrådet begära en skyndsam prövning av fyra förslag till gemensamma nordiska åtgärder inom glasindustrisektorn. De fyra förslagen behandlas var och en för sig nedan.

Gemensam nordisk industriplanering på glasplansidan

I medlemsförslaget konstateras att strukturförändringar har skett inom den nordiska glasplanindustrin på grund av att en ny produktionsprocess införts. Genom strukturförändringen tillåts den tekniska förnyelsen att slå igenom i produktionen. Därmed skapas möjligheter till relativa prissänkningar beträffande planglas.

I medlemsförslaget konstateras också att den allt mer hårdnande konkurrensen på isolerrutesidan kan driva fram en effektiv produktion av bra isolerrutor. Man anser det emellertid nödvändigt att de nordiska länderna finner gemensamma normer för kvalitén på isolerrutor.

SHIO-Familjeföretagen anser att förhållandena inom planglasindustrin inte motiverar en särskild gemensam nordisk industriplanering. I medlemsförslaget påvisas att en effektiv konkurrens finns inom planglas-

industrin och vid förädlingen av planglas. En sådan konkurrens är det effektivaste medlet att på sikt garantera en effektiv produktion och en relativt låg prisnivå. I den utsträckning anledning finns att mildra effekterna av en struktumvandling inom planglassektorn finns det redan regionalpolitiska, sysselsättningspolitiska och industripolitiska medel att tillgripa för detta.

Med hänvisning till ovanstående avvisar SHIO-Familjeföretagen förslaget om en gemensam nordisk industriplanering på planglassidan.

Glasforskning

I medlemsförslaget föreslås att den nordiska glasforskningsstandarden allmänt höjs genom ökade statliga stöd till glasforskningsinstitutet i Växjö och genom införandet av särskilda glasforskningsavgifter från glasföretagen.

I Sverige finns ett stort antal kollektiva forskningsinstitut. Dessa är finansierade dels genom frivilliga bidrag från branscher, dels genom ett i princip lika stort bidrag från Styrelsen för teknisk utveckling. Inom byggbranschen finns dessutom en särskild byggforskningsavgift, en skatt på bruttolönesumman som är specialdestinerad till byggforskning.

Branschforskningsinstitutens finansiering genom frivilliga bidrag från branschen, kombinerad med lika stort statligt bidrag, har varit en garanti för att forskningen blir effektiv och inriktad på för branschen väsentliga frågor. Inom byggbranschen framhålles däremot ofta att byggforskningsmedlen användes ineffektivt och till forskningsprojekt som har liten relevans för branschen. Man ser byggforskningsavgiften som en skatt som höjer kostnaderna.

I medlemsförslaget motiveras förslaget om en glasforskningsavgift dels med att planglasindustrin bidrar relativt litet till glasforskningsinstitutet i Växjö, dels att den manuella glasindustrin har ekonomiska problem och att bidragen till institutet därför kan minska.

SHIO-Familjeföretagen ser den frivilliga inbetalningen till de olika branschforskningsinstitutet som en garanti för effektiv och relevant forskning. Organisationen anser att särskilda forskningsavgifter är en principiellt felaktig metod att lösa ekonomiska problem för enskilda branschforskningsinstitut.

Riksdagen beslutade våren 1977 om en förlängd programtid t. o. m. budgetåret 1979/80 beträffande branschfrämjande åtgärder för den manuella glasindustrin. I samband med en eventuell ytterligare förlängning av dessa åtgärder bör det övervägas om behov finns för ett tillfälligt statligt stöd till branschforskningsinstitutet i Växjö utöver det bidrag som Styrelsen för teknisk utveckling lämnar.

En annan möjlighet för glasforskningsinstitutet att bredda sin ekonomiska bas är att söka bidrag från andra glasföretag i Norden och inte bara i Sverige.

Med hänvisning till ovanstående avstyrker SHIO-Familjeföretagen förslaget om en särskild glasforskningsavgift.

Gemensamma branschpolitiska principer och fackligt inflytande

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet skall verka för gemensamma branschpolitiska principer vid utformningen av statligt stöd till den nordiska småglasindustrin. Man föreslår att ett sådant stöd inte skall lämnas utan fackligt godkännande och facklig medverkan i planeringen.

SHIO-Familjeföretagen anser det rimligt att möjligheterna till gemensamma nordiska branschpolitiska principer undersöks. Olika utformning av politiska åtgärder i de nordiska länderna kan nämligen medföra att ett lands manuella glasindustri på ett olämpligt sätt gynnas i konkurrensen i förhållande till ett annat lands.

Kravet på att ett sådant stöd inte skall ges utan fackligt godkännande och facklig medverkan i planeringen avisas emellertid med bestämdhet. Beslutanderätten beträffande sysselsättningsstöd, branschpolitiska stöd m. m. måste finnas hos den statliga myndigheten. Det är därvid nödvändigt att myndigheten gör en saklig bedömning av ärendet och då även tar hänsyn till synpunkter framförda av näringslivet och av de fackliga organisationerna. Ett krav på ett fackligt godkännande strider mot en sådan självständig myndighetsutövning.

Genom medbestämmandelagen uppfylls, enligt SHIO-Familjeföretagens uppfattning, i Sverige rimliga krav på facklig medverkan i planeringen.

Förpackningsglasindustrin

I medlemsförslaget föreslås särskilda branschpolitiska insatser för att offensivt utveckla förpackningsglasindustrin.

Kravet motiveras bl. a. av att utvecklingen av panterna för returglas pekar på att bryggerierna och vin- och spritmonopolen sätter ett högt värde på returglaset. Det kan noteras att åtminstone i Sverige har de höga panterna möjliggjorts genom riksdagsbeslut. Man kan därför inte dra någon slutsats utifrån panternas storlek beträffande vilket värde bl. a. bryggerierna sätter på returglaset. Det är sannolikt att en övergång till engångsglas och andra engångsförpackningar hade skett i betydligt större utsträckning än för närvarande om ifrågavarande riksdagsbeslut inte hade inträffat.

I medlemsförslaget anges inte övrigt tillräckliga skäl för internordiska branschpolitiska insatser på förpackningsglasindustrins område. SHIO-Familjeföretagen avvisar därför förslaget.

Stockholm den 21 augusti 1979

SHIO-Familjeföretagen

Verner Helte

Anders Åberg

Glasindustrins arbetsgivareförbund:

Huruvida Nordiska rådet är rätt forum i detta sammanhang lämnar vi därhän.

Vi vill emellertid erinra om att regeringen nyligen givit statens industriverk i uppdrag att utarbeta en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet med förslag till strukturering av glasindustrin.

Utredningsarbetet kommer att bedrivas som tre delstudier över manuell-, plan- och emballageglasindustrin, där den manuella glasindustrin prioriteras i tidshänseende.

En slutrapport väntas föreligga våren 1980.

Enligt vår mening bör Nordiska rådet avvakta resultatet av ovan nämnda utredning innan beslut fattas om eventuella åtgärder på glasområdet.

Stockholm den 12 september 1979

Glasindustrins arbetsgivareförbund

Per Holmgren

Svenska glasbruksföreningen:

— — — Föreningen som representerar 95 % av den manuella glasindustrin i landet begränsar sitt yttrande till att avse enbart den manuella glassektorn.

I Sverige har den manuella glasindustrin under 1970-talet varit föremål för en betydande omstrukturering. Antalet anställda har kraftigt minskat och ett flertal tillverkningsenheter har avvecklats. Branschen har under denna period omfattats av ett statligt stödprogram, administrerat av statens industriverk.

Under våren 1979 behandlade riksdagen olika frågor berörande glasindustrin. Några av dessa syftade till att finna vägar för att stärka den svenska glasindustrin och dess konkurrenskraft. Riksdagen beslöt för sin del att för regeringen tillkännage vad riksdagens näringsutskott i ett särskilt betänkande anfört om glasindustrin. Som en följd härav uppdrog regeringen i april 1979 åt statens industriverk att utarbeta förslag till en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet. Även nordiska aspekter borde beaktas, speciellt med avseende på planglasindustrin.

För den manuella glasindustrin har en särskild utredning redan tillsatts och denna beräknas enligt tidsplanen vara klar under våren 1980. I den allsidigt sammansatta utredningsgruppen ingår representanter för såväl centrala som regionala statliga organ ävensom för företagen

och de anställdas organisationer. Utredningsarbetet leds av industriverket.

Den manuella glasindustrin i Sverige är enligt vad ovan beskrivits för närvarande föremål för en av regeringen beslutad, brett upplagd utredning. Ur svensk synpunkt måste det nu vara angeläget att närmast avvakta de förslag som denna utredning kan komma att lägga fram. Först när utredningsresultaten föreligger finns från svensk sida underlag för en eventuell vidare diskussion av det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm den 12 september 1979

Svenska glasbruksföreningen

Erik Hovhammar

Axel Appelberg

Medlemsförslag om en gemensam nordisk bokmarknad

(Väckt av Eric Carlsson och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nabolandslitteraturkommitteen:

Spørgsmålet om et fællesnordisk bogmarked er ikke nogen ny foreteelse i det nordiske kultursamarbejde. Det har været drøftet siden det gennem dansk forlagsdominans eksisterende begrænsede nordiske samarbejde på litteraturområdet gik i opløsning i begyndelsen af dette århundrede. Og der er fra flere sider gjort forsøg med at udvirke en større spredning af nabolandenes litteratur på originalsproget i Norden. Erfaringerne herfra har ikke været udelt positive. Forsøg med national forlagsudgivelse af nordisk litteratur på originalsproget har måttet indstilles på grund af svigtende afsætning. Og forsøg med spredning i Foreningerne Norden og andre organer af nabolandenes litteratur på originalsproget er kun blevet virkeliggjort enkelte gange og er siden — formentlig p. g. a. afsætningsvanskeligheder — ikke blevet taget op igen. Bedst har åbenbart samdistribution og her i regelen i form af overtagelse af deloplæg af nationale forlagsudgivelser fungeret.

De negative erfaringer har i øvrigt været medvirkende til, at Nordisk Ministerråd i 1974 traf beslutning om, at etablere den særlige støtteordning, der efter den første femårsperiode og med mere end 600 bogudgivelser bag sig må betegnes som et værdifuldt led i arbejdet med at øge kendskabet til nabolandenes litteratur i Norden.

Denne støtteordning virker i øvrigt sammen med Nordisk Råds litteraturpris. Gennem støtte til oversættelse af værker fra nominerede kandidater til prisen bliver der hvert år gjort et arbejde med at lancere nye forfatterskaber i nabolandene.

Arbejdet med at øge kendskabet til nabolandenes litteratur bør imidlertid ikke stoppe med indsatserne fra Nordisk Råds litteraturpris og fra støtteordningen for udgivelse af nabolandenes litteratur. Det er — og med al mulig ret — fra mange sider blevet påpeget, at læsning af nabolandenes litteratur på originalsproget, så vidt det er muligt, bør foretrækkes og fremmes. Det er også ofte blevet understreget, at en virke-

liggørelse af idéen om et fællesnordisk bogmarked bør forudsætte en styrkelse af bogudgiversarbejdet i de små sprogsamfund.

Udvalget er af den principielle holdning, at det i dag ikke eksisterende nordiske bogmarked især hænger sammen med en vigende interesse for nordisk litteratur i de enkelte landes læserkredse. Og der bør arbejdes bevidst på at opbygge denne interesse. Som følge heraf bør man arbejde for, at litteratur fra Norden som helhed bliver anmeldt på lige fod med landets egen litteratur. Man bør også virke for, at et udvalg af litteratur fra Norden spredes i store oplag gennem en nordisk bogklub. Og endelig bør man arbejde på, at der skabes mulighed for i et større omfang end i dag at lagerføre dele af de enkelte landes litteratur rundt omkring i Norden. Dette kan muligvis ske gennem etablering af "nordiske" boghandlere i de enkelte lande. Det kan måske også ske gennem udbygning af systemet med samdistribution og overtagelse af deloplag forlagene imellem.

Udvalget vil afslutningsvis understrege vigtigheden af, at der gøres en særlig indsats for at øge spredningen af litteratur på originalsprogene i Norden. Og man kan enstemmigt og helhjertet tilslutte sig forslaget om, at der gennemføres en grundig udredning omkring etableringen af et nordisk bogmarked.

København, den 12. december 1979

Karsten Lægdsmand

Föreningene Nordens Forbund:

Det problem som aktualiseras i förslaget är utomordentligt viktigt för att den nordiska kultur- och språkgemenskapen skall kunna få ett reellt innehåll. Föreningarna Norden har under årens lopp intensivt arbetat med frågan, vilket belyses av att föreningarna länge hade särskilda boknämnder med uppgift att ta sig an frågan om en bättre spridning av grannlandslitteratur på originalspråket. Evenemang av typ "Månadens nordiska författare" och försök att inrätta särskilda nordiska bibliotek är två exempel på föreningarnas strävanden.

De hinder som enligt medlemsförslaget föreligger för att en effektiv nordisk bokmarknad skall kunna inrättas är i stort sett desamma som de som kunnat konstateras tidigare. Möjligen har svårigheterna blivit ännu större till följd av den strukturomvandling som genomförts inom de enskilda ländernas bokhandel och bokdistribution.

Beträffande de konkreta förslag som tas upp i medlemsförslaget i syfte att förbättra situationen anser förbundet att inrättandet av särskilda kommissionscentraler för nordisk litteratur bör understödjas. Ekonomiskt stöd till att driva dessa centraler bör kunna utgå åtminstone i ett inledningsskede.

Avgörande för om en nordisk bokmarknad skall kunna skapas är som antyds i medlemsförslaget om den nordiska befolkningen stimuleras genom massmedia att förstå de nordiska grannspråken. Förbundet vill här hänvisa till en av slutsatserna i språkförståelseundersökningen i NORDSAT-utredningen där det konstateras:

Undersökningar som har gjorts rörande språkliga effekter av grannlands-TV-spillover bekräftar utan tvivel vad man kunde vänta sig: ett någorlunda regelbundet grannlands-TV-tittande har medfört ökad grannspråksförståelse, ofta märkbar också för det andra grannspråket ("transfer"). Även om det är omöjligt att helt isolera TV-faktorns betydelse från andra faktorer, så tyder åtskilligt på att grannlands-TV-tittandet har varit den viktigaste faktorn för ökad grannspråksförståelse — i genomsnitt.

Det nordiska språkår som förbundet inleder 1980 är ett försök att på bred front väcka intresse för de nordiska grannspråken bl. a. genom att stimulera skolelever och andra att läsa litteratur på originalspråket.

Vid sidan av de förslag som här berörs önskar förbundet på nytt aktualisera en idé som tidigare förts fram i diskussionen och som gäller möjligheterna att via facklitteraturen sprida kunskap om grannspråken.

Produktionen av fackböcker i de nordiska länderna är som bekant mycket rikhaltig och åtskilliga böcker når en nordisk läsekrets genom översättningar. Med hänsyn till att läsmotståndet för en fackbok sannolikt är betydligt svagare än för skönlitteratur — läsaren behärskar i regel fackbokens terminologi — finns skäl förmoda att många fackböcker inte skulle behöva översättas utan på ett osökt sätt kunna föras in i redan etablerade fackboksserier. Eventuellt kunde någon form av ekonomiskt stöd behöva utgå i syfte att trygga utgivningen innan denna blir lönsam.

Under hänvisning till vad som här anförts vill förbundet tillstyrka det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm 14 november 1979

Reidar Carlsen
Ordförande

Åke Landqvist
Förbundssekreterare

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender hänvisar i skrivelse den 25 oktober 1979 till yttranden Undervisningsministeriet och Bogudvalget av den 20 respektive 19 september 1979 (se nedan).

Undervisningsministeriet:

I den anledning skal man bemærke, at sagen har været forelagt Landscentralen for Undervisningsmidler, der har svaret med den i kopi vedlagte skrivelse af 12. september 1979 (*se nedan*), hvortil man kan henholde sig, idet det kan tilføjes, at skolernes indkøb af anden uoversat og ubearbejdet nordisk litteratur må skønnes at være af et så ringe omfang, at spørgsmålet om et fællesnordisk bogmarked alt i alt må siges at være uden direkte interesse for skolerne. En indirekte interesse kan der imidlertid — særlig under henvisning til den såkaldte nabosprogundervisning — ligge i ethvert skridt i retning af, at kultur- og informationsudvekslingen mellem de nordiske lande lettes og fremmes.

København, den 20. september 1979

P. d. v.
Ib Granerud

Det kongelige Bibliotek:

— — — meddele, at Det kongelige Bibliotek kan henholde sig til, hvad der er udtalt af Sammenslutningen af Danmarks Forskningsbiblioteker i et brev til Delegationen af 29. november 1979.

Også Det kongelige Bibliotek må lægge stor vægt på, at der udfoldes så mange bestræbelser som muligt for at fremme et nordisk bogmarked, men man indser på den anden side, at forslaget er forbundet med så mange vanskeligheder, at man næppe kan forvente det gennemført i større udstrækning.

København, den 5. december 1979

Palle Birkelund

Føroya landsstyri har i skrivelse den 30 oktober 1979 — efter att ha inhämtat landsbibliotekariens yttrande — förklarar sig förorda medlemsförslaget.

Bogudvalget:

Efter sit kommissorium skal Bogudvalget bl. a. fremsætte forslag med sigte på at sikre, og om muligt udvide, det brede udbud af kvalitetsbøger.

Allerede af den grund må udvalget være interesseret i alt, hvad der kan medvirke til en forbedring af mulighederne for, at læsere her i lan-

det kan orientere sig om udbuddet af kvalitetslitteratur fra de andre nordiske lande både på skønlitteraturens og på faglitteraturens områder, og til, at adgangen til at købe og låne sådanne bøger lettes mest muligt. Bogudvalget må naturligvis også tillægge det stor betydning, at interesserede læsere i de andre nordiske lande på tilsvarende måde får en så nem adgang som muligt til at holde sig orienteret om og gøre sig bekendt med danske forlags udgivelser og danske forfatteres værker på originalsproget.

Bogudvalget kan derfor tilslutte sig forslaget om, at Nordisk Råd skal anbefale Nordisk Ministerråd at undersøge mulighederne for etableringen af et fællesnordisk bogmarked, således som der nærmere er redegjort for i medlemsforslaget.

København, den 19. september 1979

W. Weincke

Landscentralen for Undervisningsmidler:

Det fremsatte forslag sigter formodentlig til skønlitteratur og faglitteratur og ikke specielt til undervisningslitteratur.

Erfaringerne med udgivelse af svenske og norske undervisningsmaterialer i Danmark fortæller, at man for at gøre materialerne anvendelige er nødt til at gennemføre ofte endog meget gennemgribende ændringer og tilpasninger til danske forhold. Samme erfaringer er gjort i Sverige og Norge.

Man kan således vanskeligt forestille sig, at ubearbejdede og ikke oversatte undervisningsmaterialer vil kunne finde anvendelse i danske skoler i nævneværdigt omfang.

På denne baggrund finder landscentralen ikke, at der er grundlag for at inddrage undervisningslitteratur i et eventuelt fællesnordisk bogmarked.

København, den 12. september 1979

P. l. v.

Knud-E. Hauberg-Tychsen

Den danske Boghandlerforening:

— — — Den danske Boghandlerforening er positivt indstillet til tanken om et fællesnordisk bogmarked.

Når bøger fra de andre nordiske lande kun i meget ringe omfang sælges på originalsproget i Danmark, skyldes det efter vor mening først

og fremmest, at den almindelige dansker er bange for at give sig i lag med en bog på norsk eller svensk. Hvis Nordisk Råd kan udvirke, at læsning af norske og svenske tekster kommer med i den danske folkeskoles læseplaner, vil vi på lang sigt have taget et meget stort skridt i retning af et fællesnordisk bogmarked.

Dertil kommer, som det påpeges i medlemsforslaget, at bogforsendelser momsbelægges i Danmark og Sverige. Vi er helt enige i bemærkningen: "Utan momsavgift skulle naturligtvis bokutbyttet mellan de nordiska länderna avsevärt underlättas." Den danske moms på 20,25 % er den største hindring for fri passage af nordiske bøger over de danske grænser. Den bidrager til at underminere den lokale boghandlers betydning, idet en del kunder selv bestiller bøger i de andre nordiske lande i tillid til, at forsendelserne på grund af mandskabsmangel hos toldvæsenet ikke bliver pålagt moms. Vi tror, man kunne komme langt i retning af et fællesnordisk bogmarked, hvis momsen på bøger blev ophevet, som det er tilfældet i Norge. Bogbranchen har ved flere lejligheder protesteret mod den høje bogmoms og vil være meget glad for Nordisk Råds støtte.

Det er rigtigt, som medlemsforslaget anfører, at norske, svenske, finske og islandske bøger er dyrere i Danmark end i boglader i deres hjemlande. Det skyldes, at de danske boghandlere lægger et procenttillæg på udsalgsprisen. Dette skal dels dække den danske moms på 20,25 % og dels de ekstra omkostninger, der er forbundet med at fremskaffe, lagere og sælge bøger fra andre lande.

Procenttillæggene fastsættes på Den danske Boghandlerforenings vegne af Danbif (Danske Boghandleres Importørforening). De priser, Danbif fastsætter, er bindende for alle danske boghandlere og anmeldt til Monopoltilsynet. For Norge og Sverige udgør procenttillægget (ekskl. moms) for tiden:

<i>Norge</i>	Indtil	nkr. 28,00		24,8 %
	Fra	nkr. 28,01	til nkr. 180,00	18,1 %
	Fra	nkr. 180,01	til nkr. 450,00	16,3 %
	Over	nkr. 450,00		15,4 %
<i>Sverige</i>	Indtil	skr. 20,00		23,4 %
	Fra	skr. 20,01	til skr. 130,00	17,7 %
	Fra	skr. 130,01	til skr. 380,00	16,9 %
	Over	skr. 380,00		14,3 %

For finske mark og islandske kroner er der ikke fastsat noget procenttillæg, men medlemmerne formodes at bruge et tillæg, der svarer nogenlunde til det, der bruges for norske og svenske bøger. I et bilag til dette brev vises prisudregningen for de bøger, der er nævnt i medlemsforslaget.

Procenttillægget på bøger fra det øvrige Norden er mindre end det, der beregnes på bøger, som importeres fra lande uden for Norden. På bøger fra USA beregnes f. eks. et kurstillæg på 24,4—47,2 %.

Kurstillægget går som nævnt til de ekstraudgifter, der er forbundet med at handle med udenlandske bøger. Til disse hører:

Porto og andre hjemtagelsesomkostninger

Sikring mod kursstigning

Ekstra katalog- og håndbogsmateriale

Omkostninger ved at returnere usolgte bøger.

Det er vor opfattelse, at de kurstillæg, der tages i Danmark, knap og nap dækker de faktiske meromkostninger ved at handle med udenlandske bøger. Den del af boghandelen, der særlig beskæftiger sig med udenlandske bøger, har haft det økonomisk dårligt i nogle år. Nogle boglader er lukkede og andre har måttet indskrænke.

Mens det er umuligt ved en omkostningsnedsættelse at nedsætte priserne på bøger, der kommer fra lande uden for Norden, er der måske en mulighed i Danmark, Norge og Sverige, idet der i hvert af disse lande findes velorganiserede og til dels brancheejede distributionscentre. I Danmark er der DBK (Danske Boghandlers Kommissionsanstalt) og importørerne Danske Boghandlers Bogimport, Svensk-Norsk Bogimport m. fl. I Sverige og Norge er der tilsvarende distributionscentre.

I Danmark sender boghandlerne alle dagens ordrer til danske forlag i én konvolut til DBK, der fordeler dem til forlag og importører.

Bøgerne leveres fragtfrit til DBK's adresse, og boghandleren betaler sampakningen på DBK og fragt fra DBK til bogladens adresse. Boghandleren kan returnere usolgte bøger via DBK og betale med én check og bilag til de enkelte leverandører. Vi tror, at en stor del af procenttillægget vil kunne sløjfes, hvis der kan etableres en ordning, så bøger fra Norge, Sverige, Finland og Island kan leveres, returneres og betales centralt.

For den danske boghandler ville en ordning som foreslået indebære, at ordrer på nordiske bøger indsendes i den konvolut, bogladen hver aften sender til DBK. Bogladen modtager bøgerne sammen med de øvrige sendinger fra DBK vedlagt en regning i danske kroner. Hvis bogladen ønsker at returnere usolgte bøger, sendes anmodningen og forlagenes eller importørernes svar via DBK, ligesom bøgerne i givet fald returneres gennem DBK.

For de islandske, finske, norske og svenske forlag indebærer ordningen, at forlagene skal levere bøgerne til DBK eller importørerne på sådanne vilkår, at den danske boghandler kun betaler den indenlandske fragt, at returnering til det nordiske forlag kan ske uden fragttudgift for den danske boghandler, og at forlagene må deltage i en kurssikringsordning.

En afgørende forudsætning for en ordning som den foreslåede er, at der stilles bibliografisk materiale til rådighed for de danske boghandlere,

enten ved at udvalgte titler fra de øvrige nordiske lande optages i Dansk Bogfortegnelse, eller ved at bøgerne registreres i den database, som 135 danske boglader har adgang til "on line" (forventes at blive 250—300 i løbet af 1980'erne), eller ved at der oprettes en bibliografisk central, som kan give oplysninger om nordisk litteratur, uden at boghandleren har anden udgift end telefonopkaldet.

I medlemsforslaget foreslås "att ta upp en diskussion med branschorganisationerna om en eller annan form av stöd till lagerhållning och information om denna litteratur". Både Den danske Boghandlerforening og Danbif, der har fremsat ovenstående forslag til nedsættelse af priserne på bøger fra de øvrige nordiske lande, er naturligvis parat til at drøfte forslaget nærmere med Nordisk Råd.

Til slut vil vi gerne påpege, at mens der er enhedstakst for breve op til 500 gram og tryksager op til 1 kilo inden for Danmark og det øvrige Norden, svarer taksten for tryksager fra 1 til 5 kilo og pakkeporto'en til de satser, der er gældende for det øvrige udland. Det vil være en lettelse for et fællesnordisk bogmarked, hvis der indføres indenlandske takster for enhver form for post mellem de nordiske lande, og vi håber Nordisk Råd vil tage initiativ til dette.

København, den 27. november 1979

Den danske Boghandlerforening

Erik Aunel

Formand

Elisabeth Brodersen

Sekretariatet

Dansk Forfatterforening og Dansk Biblioteksforening:

Forslaget om et fællesnordisk bogmarked kan de to institutioner i princippet tilslutte sig. De kan imidlertid ikke anbefale, at man indleder et større kommissionsarbejde, da det er vores opfattelse, at et sådant fælles bogmarked, således som det er skildret i medlemsforslaget, kun har interesse for meget små kredse, først og fremmest forskere og studerende. Hvorledes det skal udføres i praksis, er svært at få øje på, og vi skal henvise til, at man for flere år siden har undersøgt emnet meget grundigt, og at der blandt andet fra Den Danske Boghandlerforenings side blev fremlagt forskellige modeller til løsning af opgaven. Udviklingen har ændret sig meget siden. Disse modeller er næppe anvendelige i dag, og det vil derfor være nødvendigt at foretage en mindre, men altså selektiv undersøgelse af, hvorledes problemet kan løses for at tilfredsstille de ret små kredse, som måtte være interesserede i at anvende en ordning. Det må anses for givet, at hvis forslagens målsætning skal realiseres, vil det være nødvendigt med en nordisk støtteordning af en

eller anden art. Om forslagens realisation skal gennemføres på den ene eller den anden måde, mener vi det er for tidligt at tage stilling til og vil gerne reservere vores endelige stillingtagen, til der har været mulighed for at bedømme forskellige modeller. Dette skal imidlertid ikke opfattes sådan, at vi ikke er interesserede i at finde en løsning på spørgsmålet, da de meget store priser på f. eks. svenske bøger i Danmark uden tvivl kan være en hindring for forskere og studerende og læsere i almindelighed, som er specielt interesserede i at anskaffe svenske bøger.

De to institutioner ønsker altså ikke på forhånd at afvise ideen i forslaget, men må opfordre til, at man forsøger inden for et begrænset område at fremlægge forskellige praktiske løsningsmuligheder først.

København, den 19. september 1979

Dansk Forfatterforening
Hans Jørgen Lembourn

Danmarks Biblioteksforening
Karl Johan Mortensen

Den danske Forlæggerforening:

Der var i bestyrelsen enighed om at opfordre Dem til i forbindelse med de foranstaltninger, som vil blive udført vedrørende det videre arbejde med forslaget, at henlede opmærksomheden på de skæve virkninger, den danske bogmoms har på prisansættelsen for bøger herhjemme. Det er således bestyrelsens opfattelse, at et af de mest effektive midler til udligning af de i forslagens bemærkninger anførte prisforskelle mellem f. eks. norske og danske udgivelser af bøger af samme forfatter ville være en fjernelse af den danske moms på bøger, idet der som bekendt overhovedet ingen moms er på bøger i Norge.

København, den 22. november 1979

Erik V. Krustrup
Direktør

Dansklærerforeningen:

— — — at foreningen, som repræsenterer 6.500 dansklærere på alle undervisningstrin, uforbeholdent kan anbefale forslaget.

Ud over de begrundelser, forslagsstillerne anfører, bør det bemærkes, at de eksisterende hindringer for et faktisk fælles bogmarked i meget stort omfang har indflydelse på nabolandsstoffets position inden for undervisningsområdet, idet adgangen til skønlitteratur, faglitteratur og undervisningsmidler fra nabolandene på originalsproget er vanskeliggjort både af de forhøjede priser og af det deraf følgende ringere udbud af nabolandslitteratur.

Baggrunden for vort synspunkt er erfaringer dels fra undervisningen i dansk, dels fra et flerårigt samarbejde med modersmållærerforeningerne i det øvrige Norden.

København, den 17. november 1979

Inger Madsen

Danmarks Forskningsbiblioteksforening:

Den rejste sag er grundigt behandlet i "Problemer omkring et fælles-nordisk bogmarked. En redegørelse udarbejdet på Nordisk Kulturmissions foranledning af Ib Magnussen" (*Nordisk Udredningsserie 1962: 4*).

Principielt er Sammenslutningen af Danmarks Forskningsbiblioteker tilhænger af alle initiativer, der kan fremme den nordiske forståelse og kontakt, også på bogmarkedets område. Bestræbelser på at overvinde de distributions- og momsproblemer, der findes på det nordiske bogmarked, med den hensigt at skabe et fællesnordisk bogmarked kan Sammenslutningen af Danmarks Forskningsbiblioteker tilslutte sig. For fuldstændighedens skyld må man dog være opmærksom på, at nabolandenes litteraturer findes tilgængelige på bibliotekerne. Det gælder både skønlitteraturen og den faglige litteratur, som i vid udstrækning — i hvert fald i Danmark — købes af både folkebiblioteker og forskningsbiblioteker.

For at få litteraturen frem på originalsproget i de nordiske lande kunne man måske tage initiativ til og støtte en nordisk billigbogserie af både klassikere og nyere litteratur, lyrikantologier og stedsegrøn faglitteratur. En nordisk "Penguin"-serie til ca. 25 danske kroner pr. bind må vel have en reel chance?

København, den 29. november 1979

Palle Birkelund

Formand

Danske Dagblades Forening (DDF) har i skrivelse den 12 november 1979 förklarar sig icke önska yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Dansk Fagpresseforening:

Dansk Fagpresseforening, der er den officielle forening for den danske fagpresse, ønsker stærkt at støtte medlemsforslaget om et fællesnordisk bogmarked for derigennem dels at øge udbudet af nordisk litteratur på originalsproget i samtlige nordiske lande og dels at få adgang til

nordisk litteratur på originalspråget i hemlandet till samma pris som i utgivelseslandet.

Foreningens stötte till förslaget skal ses på baggrund af, at foreningen finder, at den friest mulige adgang for alle indbyggere i de nordiske lande til alle former for trykte medier, heriblandt såvel bøger som periodika, er et meget væsentligt led i styrkelsen og udbygningen af det naturlige kulturelle fællesskab i Norden.

København, den 5. november 1979

For Dansk Fagpresseforening

Henrik Munck
Formand

F i n l a n d

Finansministeriet¹:

Finansministeriet konstaterar, att den nordiska kulturbudgeten redan under ett par år innehållit ett stödanslag för den s. k. grannlandslitteraturen. Utvecklingen av detta anslag beror enligt ministeriets uppfattning på hur projektet värderas jämfört med övriga nordiska kulturprojekt. Finansministeriet finner det inte ändamålsenligt att direkt ingripa i till exempel prissättningen av böcker. Samtidigt kan man konstatera att huvudorsaken till prisskillnaderna mellan böckerna inte beror på beskattningen utan på övriga kostnader i anslutning till böckernas marknadsföring. Ett förenhetligande av beskattning på enbart vissa i medlemsförslaget avsedda böcker skulle endast i liten grad utjämna prisskillnaderna. Dessutom skulle det vara svårt att genomföra i praktiken.

Vad beträffar eventuella utredningar har finansministeriet utifrån sitt verksamhetsområde inte några kommentarer till förslaget.

Helsingfors den 17 oktober 1979

Ahti Pekkala
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Delegationen för biblioteksärenden:

Medlemsförslaget gäller en samnordisk bokmarknad. Där presenteras behovet av ifrågavarande bokmarknad och hos Nordiska rådet görs hemställan om, att en utredning skulle verkställas angående möjligheterna att få till stånd en dylik sammarknad. På den nordiska bokmark-

¹ Yttrandet översatt från finska.

naden skulle man öka utbudet på nordisk litteratur på originalspråk i alla nordiska länder och ge möjlighet att erhålla nordisk litteratur på originalspråk i hemlandet till samma pris som i upphovslandet.

Delegationen för biblioteksärenden förenar sig om förslaget och anser, att undersökningen av möjligheterna att utveckla en samnordisk bokmarknad som föreslagits för Nordiska rådet är viktig. Eftersom biblioteken fungerar som en mycket viktig förmedlare av litteratur, skulle en samnordisk bokmarknad även och speciellt underlätta bibliotekens verksamhet.

I undersökningen borde man kartlägga hindren såväl för ett samnordiskt utbud av litteratur på originalspråk som de omständigheter, som utgör hinder för en lika prisbildning för samma bok i de olika nordiska länderna. Till undersökningen borde även fogas ett detaljerat förslag om, vem som borde handha de nödiga åtgärderna för skapandet av en samnordisk bokmarknad.

Samtidigt vill delegationen betona vikten av det s. k. översättarstöds-systemet så, att man medelst detta och andra åtgärder bättre än hittills kunde göra också finsk litteratur känd i de övriga nordiska länderna.

Helsingfors den 13 december 1979

För delegationen för biblioteksärenden

Kaarina Ranta

Ordförande

Vuokko Blinnikka

Sekreterare

Oy Yleisradio Ab¹:

Nordvisionsarbetet och programutbytet mellan de nordiska radiobolagen har under de senaste fem åren speciellt för kultur- och samhällsprogrammens del uppvisat den största relativa tillväxten. Detta samarbete har både i form av direkta författar- och litteraturpresentationer och i form av information om samhälleliga och kulturella förhållanden i de olika nordiska länderna avsevärt bidragit till spridningen av litteraturen.

Rundradion är fortfarande beredd att medverka vid spridning av litteratur inom ramen för litteraturprogrammaterialet både på originalspråket och i översättning.

Helsingfors den 7 november 1979

Oy Yleisradio Ab

Pekka Silvola

Matti Anderzén

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapet Åland är enspråkigt svenskt och kontakterna med det övriga Norden är livliga. Man kan förmoda att en främjad tillgång till nordisk litteratur på originalspråket ytterligare skulle öka samförståndet och kulturutbytet.

Landskapsstyrelsen har tagit del av medlemsförslaget och med hänvisning till ovanstående beslutat förorda detsamma.

Mariehamn den 25 september 1979

Folke Woivalin

Lantråd

Kerstin Eriksson

T. f. biblioteksinspektör

Äidinkielen opettajain liitto (Finska modersmålsläraresförbundet):

ÄOL vill understryka behoven hos de finska invandrarna i Sverige. I en färsk undersökning framgår det att 39 100 elever i den svenska grundskolan och 4 400 elever i det svenska gymnasiet senaste läsår fick eller hade velat få undervisning i finska/finskspråkig undervisning. Anskaffningen av finskspråkigt läromaterial är dock inte alltid så lätt. Läromedelsutställningarna i Stockholm betjänar Stockholmstrakten men utanför det området är situationen sämre. Dessutom behöver barn i skolåldern också skönlitteratur för stävjandet av halvspråkighet. Äkta, berikande språkmodeller på modersmålet borde kunna erbjudas barnen och hela tiden finnas att tillgå. På samma sätt behöver också de hundratusentals vuxna finländarna i Sverige finskspråkig faktalitteratur men också de impulser som skönlitteratur på modersmålet kan ge är ytterst nödvändiga, ty språkets emotionella och estetiska funktioner förmedlas bäst just på modersmålet.

Frågan är värd stöd från många håll till fromma för de finländska invandrarna i Norden och för den finskspråkiga befolkningen i norra Sverige och Norge samt för alla som är intresserade av det finska språket. Man får inte heller glömma den finlandssvenska befolkningens behov. Man bör minnas att det är modersmålet som bäst och rikast kan förmedla litteraturens budskap.

En presentation av problemen och naturligtvis också själva litteraturen i massmedierna är på sin plats: medvetenheten ökar, intresset växer, böcker läses.

Bland annat på grund av det ovannämnda anser ÄOL att medlemsförslaget i Nordiska rådet om en gemensam bokmarknad varmt bör understödhas.

Helsingfors den 10 oktober 1979

Urho Johansson

Ordförande

Matti Sinko

Verksamhetsledare

Finlands journalistförbund:¹

Finlands journalistförbund finner medlemsförslagets initiativ som en åtgärd i rätt riktning och värt stöd. Ändå är det med tanke på Finlands hela befolkning enligt vår uppfattning ännu viktigare att effektivare översättningen av nordisk litteratur till finska, eftersom största delen av finnarna inte har möjlighet att läsa litteratur på andra språk.

I medlemsförslaget hänvisas till samarbete mellan förslagen och bokhandeln. Enligt vår uppfattning har de också stora möjligheter — åtminstone i teorin — att sprida litteratur på det föreslagna sättet. Vi förmodar dock, att åtminstone företagsekonomin medför begränsningar åtminstone i början och möjligen också senare. Det torde vara realistiskt att redan i början undersöka i vilken form länderna kunde delta i verksamhetens finansiering. Annars är privata företag knappast villiga till att genomföra systemet.

I medlemsförslaget hänvisas både till pressens, radions och televisionens roll i informationen om grannlandslitteraturen. I detta sammanhang vill vi understryka att en sådan anknytningspunkt är alldeles naturlig. Den kan dock inte byggas på förpliktelser och krav. Varje informationsmedium beslutar självständigt om sin redigeringspolitik. Om det finns ett större utbud av nordisk litteratur i Finland eller om det informeras effektivt om den, är det självklart att också redaktionerna tar hänsyn till denna utveckling. I motsatt ordning är det inte möjligt att genomföra processen.

Helsingfors i september 1979

Finlands journalistförbund

Antero Laine

Ordförande

Eila Hyppönen

Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands svenska författareförening r. f.:

Eric Carlssons och Per Olof Sundmans medlemsförslag om en gemensam nordisk bokmarknad förefaller självklart värt att understöda. Om situationen för Finlands del heter det:

I Finland, där endast ca 7 procent av befolkningen hör till den nordiska språkgemenskapen, skulle en gemensam nordisk bokmarknad innebära den fördelen att nordiska böcker blir inköpta och lästa, oberoende av om man läser dem på originalspråket eller i översättning. Endast i översättning kan i princip finskspråkiga författare bli kända och lästa i övriga Norden, likaså kan endast i översättning författare från den övriga Norden bli lästa i Finland.

Detta är ju riktigt, men för Finlands svenska författareförening är det framför allt skäl att hoppas att spridningen av finlandssvensk litteratur i den övriga Norden — och framför allt i Sverige — skulle förbättras.

Förslaget nämner att vissa större bokhandelsfirmor kunde få ställning av något slags kommissionscentraler till vilka övriga bokhandlar i landet kunde vända sig för att snabbt erhålla önskad litteratur, och för Finlands del är det väl i så fall närmast Finska bokhandeln och Akademiska bokhandeln som kunde komma i fråga.

Säkert kunde man också tänka sig att rekommendera att tidningarna — i första hand Hufvudstadsbladet — mera systematiskt skulle bevaka nordisk litteratur.

Helsingfors den 25 oktober 1979

Finlands svenska författareförening r. f.

Claes Andersson

Ordförande

Mette Jensen-Sundholm

Sekreterare

Svenska Finlands folktingsfullmäktige:

— — — och omfattar till alla delar motionärernas synpunkter.

Om ekonomiska möjligheter skapas, kunde vissa större boklådor i samtliga nordiska länder hålla nordisk litteratur i lager. Då kunde envar som önskar köpa grannlandslitteratur, utan större och tidsödande omgångar till skäligt pris inhandla sådan. En dylik form av nordisk bokmarknad skulle dessutom erbjuda betydande fördelar för nordiska författare, vilkas spridningsområde avsevärt skulle utvidgas. För de finlandssvenska författarna skulle detta vara av synnerligen stor betydelse.

Då härtill kommer ökad förståelse för grannländernas språk, är det önskvärt att Nordiska rådet omfattar motionen.

Helsingfors den 13 november 1979

Svenska Finlands folkting

Anders G. Lindqvist

Styrelseordförande

Olav S. Melin

Ombudsman

Suomen kirjasto-seura — Finlands biblioteks-förening r. y.:

I folkbiblioteken i Finland finns tills vidare förhållandevis litet litteratur på de nordiska språken med undantag för det svenska språket. Gemensamma bokinköp samt den i medlemsförslaget rekommenderade bokhandeln, som skulle fungera som förmedlare är båda ägnade att underlätta anskaffandet av dansk och norsk litteratur till biblioteken.

Med alla till buds stående medel bör man sträva efter att göra den nordiska litteraturen mera känd i Finland. Det vore önskvärt att de stora finskspråkiga dagstidningarna i sina spalter mer än tidigare vinnlade sig om att presentera nordiska boknyheter, så som brukligt är i Hufvudstadsbladet. Också TV och radio borde kunna föra fram nordiska författare och deras produktion betydligt mer än vad som för närvarande är fallet. Så snart en författare varit med i ett TV- eller radio-program, har man som regel på biblioteken kunnat konstatera att efterfrågan på böcker av författaren i fråga ökat.

Pohjola-Norden r. f. har med sina författarveckor ökat kunskapen om litteraturen på området. Under de senaste åren har författarkvällarna på Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland väckt intresse hos den läsande allmänheten. Med tacksamhet har alla parter vederligen tagit emot översättningsstödsystemet för den nordiska litteraturen och detta borde vidare utvecklas.

Man bör eftersträva att öka utbudet på den nordiska litteraturen på originalspråket. Om också majoriteten i Finland har finska som modersmål, är kunskaper i svenska språket allmänna och den svenska litteraturen läses i stor utsträckning på originalspråket.

Mer än tidigare borde man i de svenska biblioteken liksom också i de övriga nordiska ländernas bibliotek, fästa uppmärksamheten vid utbudet av finskspråkig litteratur för finska invandrare.

Om man finge till stånd en samnordisk bokmarknad och kunde avskaffa omsättningsskatten för litteratur också i Finland skulle detta garantera biblioteken att de kunde utöka sina inköp och sitt urval också vad den nordiska litteraturen ankommer. Man borde även sträva efter

att för alla nordiska länder utarbeta ett enhetligt system för inköpsstöd för litteratur med liten spridning, samt andra motsvarande stödåtgärder från samhället.

Helsingfors den 30 oktober 1979

Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteks förening r. y.

Tellervo Koivisto

Ordförande

Hilkka M. Kauppi

Generalsekreterare

Svenska modersmållärarnas förening i Finland r. f.:

Svenska modersmållärarnas förening i Finland r. f. ställer sig odelat positiv till förslaget om en gemensam nordisk bokmarknad.

För en folkgrupp i minoritetsställning som den finlandssvenska är en intim kontakt med litteratur från grannländerna livsviktig. Detta gäller speciellt skolans område.

I Finland satsas det ännu mycket litet på fortbildning av lärare. Också om den obligatoriska fortbildningen aktivt kompletteras av ämnesföreningar som Svenska modersmållärarnas förening genom ersättande fortbildningsdagar och frivilliga sommarkurser, måste lärarna huvudsakligen ty sig till nordisk litteratur för att kunna ta del av pedagogisk debatt och nya pedagogiska erfarenheter. I dagens läge ställer det sig dock både dyrt och besvärligt för den enskilda läraren att följa med och skaffa sig nödvändig litteratur.

Samma gäller läromedel, ”bredvidläsningsböcker” och skönlitteratur som kan användas i skolan.

I Finland har vi ett för nordiska förhållanden lågt antal timmar i modersmålet i våra grundskolor. Samtidigt ser de finlandssvenska lärarna ofta de beklagliga följderna av att deras elever inte växer upp i miljöer som gynnar utvecklingen av de ungas modersmål. Desto större blir kraven på skolans möjligheter att stimulera elevernas språkliga utveckling. I dag sätter dock ofta de höga bokpriserna hinder i vägen för en satsning på t. ex. skolbiblioteken. I den mån en gemensam nordisk bokmarknad kunde bidra till sänkta priser på nordisk litteratur skulle den avgörande kunna påverka våra möjligheter att inom skolans ram stimulera intresset för litteratur bland ungdomen.

I speciellt hög grad skulle den gemensamma nordiska bokmarknaden dock gynna den hittills så försummade grannspråksundervisningen i våra skolor. De nordiska modersmålläraryrkingarna har ju under de senaste åren starkt drivit på en stärkning av grannspråksundervisningen i Norden och pekat på behovet av lärarfortbildning, koordinering av

läroplanerna och gemensam läromedelsproduktion för grannspråksundervisningen.

I dag är det mycket svårt också för en intresserad lärare att följa med bokutgivningen i Danmark och Norge eller erhålla översatt aktuell litteratur från Island eller Färöarna.

En satsning på en gemensam nordisk bokmarknad skulle alltså enligt vår mening i hög grad underlätta de finlandssvenska modersmållära-
nas arbete.

Åbo den 28 oktober 1979

Birgitta Abrahamsson
Ordförande

Finlands förlagsförening:

Finlands förlagsförening inser betydelsen av en aktiv och mångsidig bokspridning inom Norden och speciellt då litteratur på grannspråken sprides effektivt i de andra nordiska länderna.

Flera försök har gjorts i denna anda, men resultaten har tyvärr varit mindre uppmuntrande. Finlands förlagsförening tror därför att inga konstgjorda åtgärder som t. ex. distributionscentraler etc. kan upprätthållas. Däremot är prisfrågan ett effektivt och enkelt vapen för att göra dessa böcker populärare. Förslagsställarnas tanke om momsfrihet för böcker som importeras de nordiska länderna emellan skulle ha den största betydelsen för dessa böckers spridning. Förslaget skulle vara ytterst välplacerat som ett förslag från Nordiska rådet.

Finlands förlagsförening vill även påpeka att förslagsställarna helt glömt bort den finskspråkiga litteraturen som numera alltmera sprids i Sverige och något även i Norge. Sverige har för närvarande en finsktalande minoritet som omfattar säkert närmare 500 000 personer och är den största språkminoriteten inom hela Norden. De svenska och finska undervisningsmyndigheterna har enats om att denna minoritet bör ha en chans att bevara sitt modersmål och att i skolorna och genom biblioteken skall mera finskspråkig litteratur spridas bland denna befolkningsdel i Sverige.

Dock bör även på högsta nordiska nivå denna fråga uppmärksammas och samtidigt då man eventuellt företar några befrämjande åtgärder för att stödja den gemensamma nordiska bokmarknaden, bör den finskspråkiga litteraturen i Sverige och Norge få sin andel av detta eventuella stöd.

Helsingfors den 24 oktober 1979

Finlands förlagsförening
Heikki Reenpää

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har forelagt medlemsforslaget for følgende instanser til uttalelse: Finansdepartementet, Statens bibliotektilsyn, A/L Biblioteksentralen, Ungdomslitteraturens forfatterlag og Norsk kuratorium for barne- og ungdomsbøker.

Fra disse har vi mottatt svar fra alle med unntak av Norsk kuratorium for barne- og ungdomsbøker.

De innkomne uttalelser gir uttrykk for en overveiende positiv holdning till forslaget.

Summarisk gjengir vi noen punkter som blir tatt opp av de enkelte remissinstanser:

Når det gjelder spørsmålet om reduksjon av priser gjennom moms-fritak slår *Finansdepartementet* fast at merverdiavgiften ikke innvirker på bokprisene i noe omsetningsledd her i landet.

Statens bibliotektilsyn støtter fullt ut de generelle synspunkter som kommer til uttrykk i forslaget vedrørende et felles nordisk bokmarked. Parallelt med tiltak som kan bidra til å skape et slikt marked mener Bibliotekstilsynet at det vil være riktig å satse på en utbygging av folkebibliotekenes muligheter når det gjelder utlån av nordisk litteratur på originalspråket. Tiltak for å bedre utvalget og senke prisene vil ikke være tilstrekkelig for å nå dette målet. Bibliotekenes bokbudsjett er begrensede og spesialordninger med øremerkede midler fra staten anbefales derfor i tillegg.

Både *Statens bibliotektilsyn* og *Ungdomslitteraturens forfatterlag* peker på nødvendigheten av informasjon om nabolandslitteraturen. Ungdomslitteraturens forfatterlag fremsetter et konkret forslag i den forbindelse. Forfatterlaget mener dessuten at et felles nordisk bokmarked som et absolutt minimum må omfatte all samisk litteratur.

A/L Biblioteksentralen støtter også hovedsynspunktene i medlemsforslaget. Biblioteksentralen mener at bokkjøp av nordisk litteratur fra bibliotekene kan styrkes ved å legge forholdene bedre til rette for import.

A/L Biblioteksentralen har til tider både utvekslet litteraturlister med de andre nordiske biblioteksentraler og, i begrenset omfang, også levert nordisk litteratur til norske folkebibliotek. Under forutsetning av offentlig støtte, særlig i startfasen mener Biblioteksentralen at en rekke arbeidsoppgaver i forbindelse med utveksling av svensk, norsk og dansk litteratur kan legges til landenes biblioteksentraler. Biblioteksentralens forslag begrenser seg til import/eksport til bibliotekene.

Under henvisning til de innkomne uttalelser vil Kirke- og undervisningsdepartementet anbefale at forslaget tas opp til videre behandling

med sikte på å finne fram til de mest hensiktsmessige former for et nordisk samarbeid på dette området.

Oslo, 26. november 1979

Etter fullmakt
Olav Hove

Olav Nyhamar

Norsk kulturråd:

Norsk kulturråd vil fullt ut støtte de synspunkter som er framlagt i forslaget om et felles nordisk bokmarked.

Som det framgår av forslaget er et felles nordisk bokmarked ikke bare et spørsmål om bedre muligheter for innkjøp av nabolandslitteratur, men også om informasjon. Dersom Nordisk Råd vedtar å gjennomføre forslaget, bør de spørsmål som reises vedrørende informasjon om litteratur fra de andre nordiske land også behandles nøye.

Norsk kulturråd mener videre at et bredere tilbud av nabolandenes litteratur i folkebibliotekene også vil være av betydning for å øke interessen for og forståelsen av denne litteraturen. Men bedre utvalg i bokhandelen og lavere priser vil neppe være tilstrekkelige virkemidler hvis man ønsker å utvide bibliotekenes tilbud. De fleste norske folkebiblioteker har så begrensede bokbudsjetter at de må foreta en nøye overveiet utvelgelse av den norske litteraturen. En omlegging av innkjøpspolitikken til fordel for nabolandslitteratur vil derfor forutsette at særlige virkemidler tas i bruk, f. eks. ekstra statstilskudd til offentlige bibliotek øremerket innkjøp av nabolandslitteratur på originalspråket.

Det er ikke tvil om at et bedre tilbud av litteratur fra de andre nordiske land vil åpne nye muligheter for den enkelte bruker.

Oslo, 19. desember 1979

Åsmund Oftedal

Karin Bakken

Norsk rikskringkasting:

Norsk rikskringkasting ser formidling og informasjon om nordisk litteratur og nordiske forfattere som en naturlig del av programvirksomheten. Omfanget av en slik informasjon må imidlertid til enhver tid tilpasses både den øvrige programvirksomhet og de økonomiske betingelser man arbeider under.

For øvrig finner Norsk rikskringkasting ikke grunn til å uttale seg om forslaget.

Oslo, 18. oktober 1979

Torolf Elster

Den norske bokhandlerforening:

Et enstemmig styre stiller seg positivt til grunntanken i forslaget.

Vi vil innledningsvis understreke den betydelige innsats som gjøres av norsk bokhandel med salg av nordisk litteratur på originalspråket. En rekke av våre medlemsfirmaer har maktet å opparbeide en betydelig omsetning av denne litteratur. Således har Olaf Norlis bokhandel i Oslo en omsetning på 2,7 mill. kroner og Johan Grundt Tanums bokhandel i Oslo en omsetning på ca. 3,5 mill. kroner av nordisk litteratur på originalspråket. Videre har bokhandlene i de større byer en betydelig omsetning av svensk og dansk litteratur på originalspråket.

Wennergren-Cappelen er importør av svensk litteratur. Norsk bokimport A/S, som eies av bokhandlene, driver import av utenlandsk litteratur, herunder dansk og svensk litteratur på originalspråket.

Begge disse importfirmaer distribuerer sine bøker utelukkende gjennom bokhandelen og holder et betydelig lager av bøker.

Wennergren-Cappelen regner med en omsetning i 1979 på 9,5 mill. kroner til utsalgspriser (foran angitte omsetningstall for Olaf Norlis bokhandel og Johan Grundt Tanums bokhandel er inkludert i disse tall) av svensk litteratur og lagerfører til enhver tid ca. 7 000 aktuelle titler.

Norsk bokimport regner med en omsetning (til utsalgspriser) i 1979 på ca. 4,5 mill. kroner av dansk litteratur. Norsk bokhandel har således idag en betydelig omsetning av nordisk litteratur på originalspråket.

En sammenlikning av omsetningen av svensk litteratur i Norge og norsk litteratur i Sverige viser "at bokstrømmen fra Norge til Sverige er på bare 5 % av strømmen fra Sverige til Norge. Sett i sammenheng med folkemengden i de to landene blir forholdet enda gunstigere for den norske interessen for våre nordiske venner". (Kfr. kopi av artikkelen "Nordmenn leser svenske bøker" av bokhandler Per Erik Knudsen i Morgenbladets særtrykk av 7. september 1979).

Også når det gjelder bokstrømmen fra Norge til Danmark vil vi anta at denne er betydelig mindre enn bokstrømmen fra Danmark til Norge.

I denne forbindelse vil vi understreke den betydning som momsfritakelsen har for omsetningen av bøker i Norge. Det "att få tillgang til nordisk litteratur på originalspråket i hjemlandet till samma pris som i ursprungslandet" vil bli meget vanskelig for norske bøkernes vedkommende dersom myndighetene i Sverige og Danmark fortsatt belegger omsetningen av bøker med en merverdiavgift. Vi går derfor ut i fra at spørsmålet om en sløyfing av merverdiavgift på bøker vil bli vurdert i tilknytning til den videre behandling av dette forslaget.

Vi har fortstått Per Olof Sundman slik at han legger meget stor vekt på at boken er på lager i bokhandelen i det øyeblikk den etterspørres. Likevel vil vi påpeke den betydelige service som norske bokhandlere

påtar seg ved å gi informasjon og å skaffe til veie nabolandenes litteratur. Den informasjons- og skaffevirksomhet som norsk bokhandel her utfører er lite påaktet. I tillegg er denne del av virksomheten så arbeidskraftkrevende at den er direkte tapsbringende for norsk bokhandel.

I forslaget heter det

Det vore därför värdefullt att ta upp en diskussion med branschorganisationerna om en eller annen form av stöd till lagerhållning av och information om denne litteratur.

Vi har forstått forslagsstillerne dithen at de med information mener det som er gjengitt i følgende avsnitt:

Av betydelse är självfallet att reklammöjligheterna inte förbises. En ökad annonsering i dagspressen är självfallet önskvärd. Samverkan med tidningarnas recensensavdelningar torde därvid böra eftersträvas så att nordisk skönlitteratur anmäles i sådan omfattning i tidningspressen att underlag skapas för en utbyggd annonsering rörande böckerna.

Televisionen är ett viktigt kommunikationsmedel och borde i högre grad än hittills kunna förmedla information om nordisk litteratur. Om nordiska författare blev representerade i TV skulle allmänhetens intresse för att läsa deras verk kunna stimuleras.

Vi vil understreke betydningen av at utbyggingen av lagerholdet og informasjonsvirksomheten koordineres. Ut i fra vår erfaring vil effekten av forslaget i første rekke være avhengig av i hvilken grad man lykkes i å nå frem til publikum og å trekke disse inn i bokhandelen. Derfor vil vi legge avgjørende vekt på informasjonsvirksomheten.

Vi mener at følgende tiltak på informasjonssiden vil ha best virkning: Opplysningsprogrammer i radio og TV om nordiske forfattere/litteratur, samt bokanmeldelser.

I vårt styremøte den 2.10.1979 ble det videre fremhevet at en av forutsetningene for å øke interessen for nordisk litteratur på originalspråket er at skolens opplæring i disse språk forsterkes vesentlig.

Vi vil anta at en utbygging av lagerholdet i hovedtrekk bør baseres på det eksisterende distribusjonsmønster for nordisk litteratur her i landet. Vi vil videre anta at utviklingen innen datateknikk og utbyggingen av Datel-nettet i Norden vil kunne få betydning for den endelige utforming av et slikt distribusjonsmønster.

Vi oppfatter forslaget som et diskusjonsgrunnlag og at man eventuelt vil foreta en nærmere utredning.

Vi medvirker gjerne med utarbeidelsen av en slik utredning i den utstrekning det skulle være ønske og behov for dette.

Vi går ut fra at det i alle fall vil bli anledning for vår forening til å

komme tilbake med våre synspunkter på innholdet av en eventuell utredning og de forslag som den måtte inneholde.

Oslo, 1. november 1979

Den norske bokhandlerforening

Olav Gjerdene

Den norske forfatterforening:

Styrets flertall gir sin tilslutning til forslaget, mens ett styremedlem fryktet for at f. eks. reklamefremstøt for nordiske bøker på et felles bokmarked kunne få konsekvenser ingen i dag kjenner.

Oslo, 9. oktober 1979

Camilla Carlson

Formann

Norsk litteraturkritikerlag:

Norsk litteraturkritikerlag stiller seg positivt til alt som kan gjerast for å fremja ein sams nordisk bokmarknad.

I dei land som har momsavgift på bøker, bør momsen fjernast. Vi stør tanken om kommisjonssentralar.

Viktigast i denne samanhengen er likevel *reklame* og *kritikk* (bokomtale, recensioner) i presse, tidsskrifter og bokomtale i kringkastingane.

Framlegget tek i realiteten sikte på å hjelpe fram ein sams *skandinavis*k bokmarknad. Bøker til og fra Grønland, Færøyane, Island, Sameland og Finland (finskspråklege bøker) må framleis *omsetjast* til og frå dei respektive språk om dei skal nå fram. Det må difor vera ein føresetnad at stønaden til omsetjing av "grannelandslitteratur" ikkje skal takast bort eller reduserast, men snarare trappast opp.

Oslo, 24. oktober 1979

Norsk litteraturkritikerlag

For styret

Ivar Eskeland

Formann

Norsk bibliotekforening:

Norsk bibliotekforening vil gi sin tilslutning til tanken om å etablere et felles nordisk bokmarked,

- dels for å øke utbudet av nordisk litteratur på originalspråket i samtlige nordiske land, og
- dels for å gi mulighet til å få adgang til denne litteratur til samme pris som i opphavslandet.

I tillegg til dette, ser Norsk bibliotekforening det som viktig at det ved et slikt felles bokmarked også skulle være mulig å gi ut bøker som har en begrenset etterspørsel i hvert enkelt land. En vil her spesielt peke på de nasjonale minoriteters situasjon. Disse minoriteter finnes i mer enn ett av de nordiske land, og deres litteraturtilbud kunne bli vesentlig bedret dersom et felles nordisk bokmarked kom i stand. Det er i denne sammenheng nærliggende å peke på nord-samene, som utgjør en gruppe på vel 24 000, og sør-samene, som utgjør en gruppe på ca 8 000, i Norge/Sverige.

Vi er kjent med at det i årene 1965/66 ble utgitt flere samiske skolebøker som et felles norsk/svensk prøveprosjekt, men at denne ordningen såvidt vites senere beklageligvis er opphørt.

Norsk bibliotekforening vil også peke på at de nye minoriteter, innvandrere fra fremmede kulturer, kan ha behov for at det framstilles litteratur på deres språk i innvandrerlandet. Et felles nordisk bokmarked bør også kunne være til hjelp i denne forbindelse.

Oslo, 15. oktober 1979

Ove F. S. Moe
Formann

Landslaget for norskundervisning (LNU):

Vi ser forslaget som en videreføring av det nordiske kultursamarbeidet som allerede eksisterer på litteraturens område. Det er rimelig å vurdere forslaget i sammenheng med den nordiske oversettelsesstøtten, som kanaliserer offentlige midler for å fremme utgivning av nordisk litteratur i de andre nordiske land. Prinsippet om slik støtte til litteraturen i det nordiske språkområdet har fått bred aksept, og det er grunn til å tro at oversettelsesstøtten har bidratt til å skape økt interesse for nabolandslitteratur. Vi vil særlig peke på det massive salget av oversatte danske og svenske bøker gjennom de norske bokklubbene.

Oversettelsesstøtten tjener til å styrke det nordiske kulturfellesskapet, men den burde også kunne styrke det nordiske språkfellesskapet. Salg av en bok i oversettelse stimulerer også salget av originalversjonen — fortutsatt at den er å få tak i. De fleste steder i Norge kreves det et stort personlig initiativ dersom en skal få kjøpt en bok på dansk eller svensk.

Denne situasjonen vil bedre seg med et felles nordisk bokmarked. De som gjerne vil lese nordiske bøker på originalspråka får lettere anled-

ning til det, samtidig som ordninga kan skape interesse for bøkene blant et bredere publikum. Forutsetningene for en slik utvikling er at det nordiske bokmarkedet kan

- senke prisen på nordiske bøker i nabolanda
- gjøre det enkelt å få tak i nordisk litteratur på originalspråket
- virke til å øke informasjonen om nordisk litteratur i aviser, tidskrift, radio, fjernsyn

Vi kan ikke her ta stilling til alle sider ved den praktiske gjennomføringa av forslaget. Men når nabolandsstøtten har gjort utgiving av nordisk litteratur i oversettelse så vidt lønnsom at forlaga finne å kunne satse på det, bør også distribusjon av slik litteratur til et fellesnordisk publikum kunne gjøres lønnsom. Vi kan ikke greie oss uten oversettelser av nordisk litteratur, men mye tyder på at en kan oversette færre titler og likevel få spredt flere bøker totalt sett. En del av de bøkene som nå kommer ut i oversettelse, ville med fordel kunne markedsføres i Norge på originalspråket. Vi tenker her særlig på faglitteratur beregnet på et publikum med relativt høy utdanning — og på en del skjønnlitteratur som neppe når vesentlig større utbredelse i oversettelse enn den ville ha fått i sin opprinnelige språkform.

Ved å oversette færre titler mellom dansk, norsk og svensk vil en kunne bruke en større del av midlene til oversettelse fra/til språk som faller utenfor den nordiske språkforståelsen — og til å støtte utbredelsen av bøker på originalspråket.

Det er naturlig for oss å se et felles nordisk bokmarked som et ledd i det arbeidet som nå pågår for å styrke den nordiske språkforståelsen. Vi viser til Nordisk råds rekommendasjon nr. 12 1977, opprettelsen av Nordisk språksekretariat, utredningen Våra grannspråk fra Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbeid og til planene om et nordisk språkår 1980.

Landslaget for norskundervisning, som samarbeider med de andre nordiske morsmåslærerforeningene, har engasjert seg i arbeidet for økt grannespråkforståelse gjennom fellesnordiske kurs for morsmåslærere om grannespråkundervisning og nordisk litteratur. Vi planlegger etterutdanningskurs for lærere i grannespråk og arbeider for å styrke grannespråk-momentet i skolens læreplaner. Videre informerer vi om faglitteratur fra nabolanda i tidsskriftet Norsklæreren/Norsklæraren og har tatt initiativ til fellesnordiske bokutgivelser. Den gruppa vi representerer har interesse av å utnytte faglitteratur, skjønnlitteratur og læremiddel fra de andre nordiske land i undervisninga.

Et felles nordisk bokmarked vil kunne bety en kraftig styrking av denne siden av vårt arbeid.

Stord, 13. oktober 1979

For styret i Landslaget for norskundervisning

Svenn Fosseng

Sverige

Kungliga biblioteket:

Förslagsställarna har pekat på en rad omständigheter som försvårar spridningen av litteratur på originalspråket mellan de nordiska länderna. Förslaget berör problem av mera teknisk natur, som sammanhänger med prissättning, efterfrågan och lagerhållning, men tar också upp frågor rörande reklam och information.

Förslagsställarna förordar att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att få till stånd en gemensam nordisk bokmarknad. Detta torde förutsätta ett utredningsuppdrag för att ta fram erforderliga faktaunderlag och lämna förslag till lämpliga åtgärder.

KB finner att det måste vara ett väsentligt kulturpolitiskt önskemål att underlätta spridningen av nordisk litteratur över landgränserna och vill tillstyrka att en utredning rörande denna fråga kommer till stånd.

Stockholm den 1 november 1979

Lars Tynell

Kulturrådet:

Allmänt

Kulturrådet delar uppfattningen att en gemensam nordisk bokmarknad skulle innebära stora fördelar, såväl för författare och förlag som för den läsande allmänheten. Från kulturpolitisk synpunkt är alla åtgärder som kan underlätta spridning av grannländernas litteratur inom Norden välkomna.

Kulturrådet tillstyrker därför att möjligheterna att få till stånd en gemensam nordisk bokmarknad undersöks. En sådan undersökning skulle, enligt rådet, naturligt ankomma på nordiska ministerrådets sekretariat för nordiskt kulturellt samarbete, i samråd med respektive ansvariga myndigheter i de nordiska länderna.

Förslag till åtgärder

Skolans roll

Medlemsförslaget tycks utgå från att huvudsakligen ekonomiska faktorer i dag begränsar försäljningen av böcker på originalspråket i grannländerna. Enligt kulturrådets uppfattning är främst andra faktorer orsak till det bristande intresset för grannländernas litteratur.

Inte minst skolan har en viktig uppgift i att öka förståelsen för

och intresset för den nordiska litteraturen och de nordiska språken. Det är därför beklagligt att de svenska läroplanerna i så liten utsträckning lagt vikt vid grannländernas språk och litteratur. Först genom en tidigt grundlagd och kontinuerligt vidmakthållen bekantskap med grannlandsspråken kan på längre sikt ett intresse för att läsa den nordiska litteraturen på originalspråken skapas. En anledning till att framför allt i Danmark och Norge säljs en relativt sett större andel svenska böcker än motsvarande i Sverige är enligt rådet att bl. a. skolan i dessa länder ägnar mer tid åt svenskundervisningen.

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden har lett till att många norska och danska medborgare under ett antal år arbetar i Sverige. Det är en naturlig följd att de efter sin återkomst till hemlandet har ett större intresse för svensk litteratur. Antalet svenska medborgare som arbetar i grannländerna är procentuellt, och även i absoluta tal, väsentligt lägre. Av tradition har den svenska litteraturen också haft en mer gynnad ställning i de övriga nordiska länderna än vad deras litteratur haft i Sverige.

Information

Enligt medlemsförslaget är en ökad annonsering om grannlandslitteratur i dagspressen önskvärd. Enligt rådets uppfattning torde värdet av dagspressannonsering i detta sammanhang vara överskattat. För detta talar den kraftiga nedgång i bokförlagens annonsering som skett under senare år. Samtidigt kan konstateras, att antalet anmälningar av litteratur över huvud taget har visat en stark nedgång under 1970-talet.

Det kan vidare framhållas, att det i och för sig förtjänstfulla stödet till översättning av grannlandslitteraturen, den s. k. nabolandsstöten, medför en nedgång i intresset för att läsa den nordiska litteraturen på originalspråken genom att allt fler verk blir tillgängliga på det egna språket.

Kulturrådet vill här nämna de möjligheter till ökad information om grannlandslitteraturen som ett förbättrat utnyttjande av existerande informationskanaler kan innebära. Föreningen Norden har sedan länge utgivit översikter över den nordiska skönlitteraturen, vilka på senare år övertagits av föreningarna Nordens förbund. Folkrörelserna, i första hand studieförbunden, skulle likaså kunna spela en viktig roll för språkförståelsen och informationen om grannländernas litteratur.

De kommunala folkbiblioteken — och skolbiblioteken — har likaså ett stort ansvar när det gäller bevakningen av och informationen om den nordiska litteraturen. Åtgärder som gynnar bokhandeln har också ett positivt värde för biblioteken genom att underlätta tillgängligheten av litteraturen.

Ekonomiskt stöd

Icke desto mindre bör enligt kulturrådet ekonomiska hinder för en

ökad spridning av grannlandslitteraturen om möjligt undanröjas. En momsbefrielse, som diskuteras i medlemsförslaget, torde dock vara svår att genomföra.

Någon form av ekonomisk stimulans till bokhandeln, antingen i form av lagerstöd eller i form av inköpsstöd, vilket senare torde vara enklare att administrera, torde enligt rådets bedömning vara erforderligt för att på kort sikt underlätta spridningen av grannlandslitteraturen.

Förslaget att vissa större bokhandelsfirmor i Norden skulle få ställning av kommissionscentraler är åtminstone för Sveriges del mindre intressant, eftersom en samordning av importen av utländsk litteratur redan finns. Dessutom förutsätter systemet att bokköparna har tillräcklig kunskap om utgivningen för att kunna beställa böckerna, vilket kräver ökade informationsinsatser.

Ett inköpsstöd skulle kunna begränsas till ett mindre antal titlar av årets nyutgivning, förslagsvis cirka tio titlar per språk och år, och kopplas med en reglering av prisnivån för att i möjligaste mån motsvara det mål som föreslås, nämligen att "prissättningen av böcker blir enhetlig vare sig inköpet görs i ursprungslandet eller annat nordiskt land". Det bör dock i detta sammanhang påpekas, att hänsyn bör tas till skillnaderna länderna emellan vad gäller den allmänna pris- och lönenivån.

Ett särskilt problem, som inte tas upp till behandling i medlemsförslaget, utgör enligt rådet den i Finland utgivna litteraturen på svenska. Bortsett från att ett fåtal titlar utges i delupplaga i Sverige, är möjligheterna att köpa denna del av den svenska litteraturen lika begränsade som vad gäller dansk och norsk litteratur på originalspråken. Det är angeläget att detta särproblem beaktas i en eventuell utredning.

Stockholm den 25 oktober 1979

Anders Clason

Lars G. Andersson

Sveriges allmänna biblioteksförening (SAB):

SAB är för sin del angelägen om att olika åtgärder bör vidtas för att stärka den nordiska gemenskapen på kulturområdet. En satsning på en gemensam nordisk bokmarknad kan tjäna detta syfte och förslagsställarnas rekommendation att möjligheten att skapa en dylik marknad undersökes kan SAB därför stödja.

Ett ökat utbud i de nordiska länderna av nordiska grannländers litteratur på originalspråket syns emellertid inte kunna komma i fråga utan statligt stöd av skiftande storlek i de olika länderna. Bl. a. måste frågan om momsbeläggningen lösas. Och helt naturligt har även hante-

ringskostnaderna sin givna betydelse, eftersom t. ex. löneläget är varierande i de olika nordiska länderna.

Det fordras emellertid framförallt en satsning på läsfrämjande åtgärder, att öka efterfrågan. Förslagsställarna pekar på vissa åtgärder för att komma till rätta med detta problem och SAB vill för sin del särskilt betona betydelsen av information via massmedia. En försöksverksamhet med ett ekonomiskt stöd i de nordiska länderna skulle mycket väl kunna koncentreras till en sådan informationsverksamhet.

Med en ökad efterfrågan av nordisk litteratur skulle sannolikt behovet av ytterligare statligt stöd bli mindre och därmed lättare att tillfredsställa.

Lund den 31 oktober 1979

För Sveriges allmänna biblioteksforening

Bo Martinsson

Ordförande

Jan Nyberg

Kanslichef

Svenska bokförläggareföreningen:

Det finns självfallet all anledning att se positivt på initiativ som kan underlätta för grannlandslitteraturen i de nordiska länderna att nå läsare på originalspråket. Den nordiska gemenskapen i fråga om kultur och språk borde vara stark nog att bilda grunden för ett intensivare kulturutbyte utan omvägen via översättning till respektive språk. I den mån praktiska hinder av det slag som uppmärksammats i förslaget kunde undanröjas effektivt och väl riktade stödåtgärder kunde formuleras borde positiva effekter kunna påräknas.

Erfarenheterna från förlagssidan gör emellertid att man bör vidta ytterligare undersökningar av den rent praktiska hanteringen och analysera vilka åtgärder som vore möjliga innan man fattar något beslut om konkreta insatser. Spridning av böcker på originalspråket inom de nordiska länderna är av erfarenhet mycket svår att få till stånd i större omfattning och förväntningar om resultat, i varje fall inom begränsad tid, måste vara relativt blygsamma.

Idén att utse en gossist i varje land för spridning av nordisk litteratur på originalspråket bör övervägas i en kommande utredning som en möjlig väg. De positiva erfarenheterna från Wennergren — Cappelens insatser som förmedlare av svensk litteratur i Norge kan åberopas, men man bör vara medveten om att Wennergren—Cappelens förmedling huvudsakligen rör facklitteratur, medan den svenska skönlitteraturens spridning i Norge med några få undantag är relativt liten.

Att en ökad annonsering skulle kunna få någon beaktansvärd betydelse är däremot diskutabelt, och att söka åstadkomma någon organi-

serad samordning mellan recensioner och annonser synes inte genomförbart. Den helt avgörande efterfrågestimulansen måste åstadkommas på andra sätt. Ett allmänt förbättrat intresse från tidskrifternas, dagspressens och etermediernas sida skulle ha betydelse. Allmänna informations- och propagandaåtgärder för läsning av nordisk litteratur på originalspråken borde därför övervägas. Liksom i så många andra sammanhang måste man slutligen peka på nödvändigheterna av att ge stimulans i skolan. Ökade satsningar i skolundervisningen på att informera om grannländernas kultur och få en språkträning som gör att det motstånd i olikheterna i språkligt hänseende medför övervinnes skulle givetvis ha grundläggande betydelse för att stimulansåtgärder av här aktuellt slag kan bli framgångsrika på längre sikt.

Enligt föreningens mening finns det goda skäl att vidare utreda de olika frågor som här berörts. En möjlig början vore att göra en grundlig och allsidig kartläggning av trafiken av böcker på originalspråk mellan de nordiska länderna, vilka praktiska hinder som föreligger och vilka åtgärder som skulle kunna vidtas för att undanröja dessa. Mera långsiktiga och krävande satsningar bör sättas in i de större sammanhang som ovan nämnts.

Stockholm den 8 november 1979

Svenska bokförläggareföreningen

Enligt uppdrag

Jonas Modig

Sverigese radio AB:

— — — Förslaget berör SR-koncernens verksamhet genom att det innehåller ett önskemål om att televisionen i högre grad än hittills borde kunna förmedla information om nordisk litteratur och stimulera allmänhetens intresse för att läsa nordiska författare.

Efter samråd med Sveriges television ab (SvTV) får Sveriges radio anföra följande.

SvTV skall enligt avtal mellan bolaget och staten bl. a. bevaka och granska händelser och utveckling på kulturlivets olika områden och stimulera och förmedla olika kulturaktiviteter. Detta åliggande omfattar även program av det slag som omnämns i medlemsförslaget. Emellertid är det en lång rad andra intressen som skall tillgodoses inom kulturutbudet. Omfattningen av program om nordisk litteratur är sålunda en fråga som SvTV:s programenheter får ta ställning till i förhållande till andra angelägna kulturprogramuppgifter.

Stockholm den 26 oktober 1979

Sveriges radio aktiebolag

Örjan Wallqvist

BILAGA 3**I efterhand inkommet yttrande****S v e r i g e****Pressens samarbetsnämnd**

Samarbetsnämnden ser enbart positivt på om annonseringen för nordiska böcker ökar i våra dagstidningar. En utvidgad kontakt med tidningarnas redaktionella avdelningar är självfallet också en väg när det gäller att sprida ökad kunskap om nordisk litteratur. Samarbetsnämnden vill dock poängtera att ökad annonsering i pressen inte får kopplas samman med krav på att tidningarna också skall recensera de annonserade böckerna. Enbart redaktionella bedömningar måste här, liksom i alla liknande fall, vara avgörande för om redaktionen önskar anmäla en bok från ett nordiskt grannland. Pressens textreklamregler tillåter inte att redaktionell text införs som stöd för en annons eller enbart i syfte att öka försäljningen av en viss vara.

I den händelse medlemsförslaget leder till några åtgärder hemställer samarbetsnämnden att ovan anförda synpunkter beaktas.

Stockholm den 18 januari 1980

Pressens samarbetsnämnd

Monica Boëthius

Medlemsförslag

om rättsskyddet vid sjukdom och andra vårdssituationer

(Väckt av Eric Carlsson, Asbjørn Haugstvedt, Bror Lillqvist, Erlendur Patursson och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska nämnden för handikappfrågor:

Enligt nämndens uppfattning behandlar medlemsförslaget den aktuella problematiken på ett tämligen vidlyftigt sätt. Såväl juridiska (försäkringsrättsliga) som praktiska problem av skilda slag tas upp. Ingen kan ifrågasätta att det rör sig om viktiga frågor. Det måste därför vara ett allmänt önskemål att hithörande frågor verkligen beaktas såväl i lagstiftningsarbetet som i den allmänna sjukvårdsplaneringen.

Den för nämnden mest intressanta delen i medlemsförslaget är den som avser det sociala stöd som i varierande utsträckning ges av kuratorer vid sjukhus och andra institutioner. Nämnden vill för sin del gärna understryka den viktiga uppgift som dessa befattningshavare har när det gäller att bistå och förmedla hjälp i praktiska frågor som kan aktualiseras när en människa blir sjuk, kortvarigt eller långvarigt. Nämnden är emellertid tveksam till det ändamålsenliga i den föreslagna utredningen. Tveksamheten förstärks av det förhållandet att förslagsställarna inte har kunnat klargöra vad som rent praktiskt skulle kunna komma ut av utredningsarbetet.

Sammanfattningsvis kan nämnden sålunda inte tillstyrka medlemsförslaget. Nämnden ser dock gärna att Nordiska rådet i någon form uttalar sig för det angelägna i att de för sjukvården ansvariga samhällsorganen i sin planering och resurstilldelning beaktar den viktiga uppgift som sjukhuskuratorer och jämförbara befattningshavare har när det gäller att bevaka enskilda människors intressen i skilda avseenden vid sjukdom och andra vårdssituationer.

Bromma den 31 oktober 1979

Nordiska nämnden för handikappfrågor

Sven-Olof Brattgård
Ordförande

Finn Petrén
Kanslichef

Sykepleiernes samarbeid i Norden:

Vedlagt følger uttalelse i tre eksemplarer fra Dansk Sygeplejeråd, Finlands sjuksköterskeförbund, Norsk Sykepleierforbund og Svensk sjuksköterskeförning (*se nedan*).

I denne anledning skal man opplyse, at de problemer, der opstår af såvel social som praktisk art ved indlæggelse på sygehus i Danmark er

Som det framgår av uttalelsene støtter samtlige medlemsorganisasjoner det innsendte medlemsforslag.

Oslo, 31. oktober 1979

Sykepleiernes samarbeid i Norden

Marit Helgerud
Sekretær

Nordiska samarbetskommittén för pensionärsorganisationer:

Vid 1979 års session ställdes frågan till ministerrådet vilka åtgärder som avsågs att genomföras på nordiskt plan för att belysa patienters trygghet i vårdssituationer.

Sjukdomstillstånd, där förmågan att hävda den egna viljan är starkt nedsatt, kan lätt bli anledning till övergrepp av olika slag.

Inte bara övergrepp av t. ex. vårdare utan regler och bestämmelser utformas också helt utan medverkan av den vårdtagande. En bristsituation av personal kan således praktiskt medföra att nedbäddning av patienter, särskilt lördag och söndag, äger rum redan under tidiga eftermiddagen.

En serie händelser vid en långvårdsavdelning för en tid sedan belyste på ett dramatiskt sätt hur lite anhöriga eller andra utomstående kunde kontrollera vidtagna åtgärder.

Andra exempel talar om att patienter med försvagade sinnesfunktioner får en behandling som är så starkt rationaliserad att den inte ger möjlighet till en meningsfull vistelse på långvårdsinstitutionen.

Exempel från andra institutioner ger vid handen att de som får daglig träning, umgänge med andra och som själva får bestämma dagsrytmer, möjligheter tillskapas för en god rehabilitering och möjlighet till en återgång till en tidigare boendeform.

Vad ovan framförts är exempel på hur praktiska genomförandet av en vårdplan i hög grad bestäms av ledningen för institutionen.

Detta är naturligtvis ett förhållande som icke är önskvärt. I inget fall får någon intagen bli föremål för en behandling som bryter ner individen. Tvärtom måste vården alltid ges en rehabiliterande inriktning i de fall patienten är disponibel för en sådan behandling.

PRO hävdar att de nuvarande förhållandena är helt otillfredsställande. Inför tanken att flytta till långvårdsavdelning skall ingen behöva känna oro för det slag av behandling som där utförs lika litet skall möjligheten att påverka den egna situationen — annat än i rena undantagsfall — tagas ifrån patienten.

PRO ser det som synnerligen angeläget att utredningen får i uppdrag att utforma förslag till regler som ger individen full rättssäkerhet vid intagning på vårdinstitutioner.

Stockholm den 10 oktober 1979

Nordiska samarbetskommittén för pensionärsorganisationer

Willy Sehlberg
Sekreterare

Nils Gustavsson
Socialombudsman

Nordisk samråd for eldreomsorg (NORSAM):

---

og vil varmt støtte forslaget. Problemene som nevnes i forslagets premisser, kan være særlig viktige for eldre mennesker som oftere er ensomme.

En nordisk utredning og eventuelle nordiske fellestiltak og regler synes meget ønskelig.

Oslo, 17. september 1979

NORSAM

Arne Bruusgaard
Formann

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

I denne anledning skal man meddele, at spørgsmål vedrørende patientens private forhold og interesser bortset fra sygebehandling under indlæggelse på sygehus i Danmark normalt varetages af socialvæsenet, når patienten ikke selv eller dennes pårørende kan varetage disse opgaver. De fleste sygehuse har dog ansat socialrådgivere, der om fornødent kan formidle, at patientens private spørgsmål rettes til bistandskontoret i patientens hjemstedskommune eller til andre myndigheder.

Indenrigsministeriet går i denne forbindelse ind for, at spørgsmål vedrørende de syges retssikkerhed i deres egenskab af patienter, dvs. f. eks. vedrørende de syges retssikkerhed i deres rettigheder i forbindelse med indgreb eller behandlinger, overvejes i forbindelse med behandlingen af Nordisk Råds *rekommendation nr. 6/1974* om patienters retssikkerhed.

Sagen har af indenrigsministeriet været forelagt socialministeriet, som i skrivelse af 10. oktober 1979 har udtalt, at i relation til retsbeskyttelsen i forbindelse med de problemer, der ikke direkte er forårsaget af den medicinske behandling, kan man specielt for åndssvageforsorgens vedkommende henvise til, at ud over den hjælp, der ydes klienterne af pårørende, er forsorgscentrenes sociale afdelinger klienterne behjælpelige med løsning af problemer af praktisk eller økonomisk art.

Også i den øvrige særforborg findes socialrådgivere, der, hvis det skønnes fornødent, hjælper klienterne i sådanne situationer.

For så vidt angår de særlige plejehjem til midlertidigt ophold, hvor den pågældende som nævnt i eksemplifikationen side 1 i forslaget bevarer sin bolig uden for institutionen, vil dette givet medføre en række praktiske og økonomiske problemer. Udgangspunktet må være, at de pårørende varetager beboernes interesser på de områder, der ikke vedrører institutionen. Endvidere vil visse praktiske betalingsproblemer kunne løses over pengeinstitutternes betalingssystemer. Herudover vil institutionspersonalet være behjælpeligt med løsning af de praktiske problemer. Med hensyn til de økonomiske problemer kan det være vanskeligt at afstikke en grænse for, hvor langt personalet kan gå.

For særlige plejehjem med ophold af mere varig karakter vil problemerne typisk løses i tiden umiddelbart efter optagelse. For ganske få beboere har der herudover været formueadministration m. v., som primært de pårørende må tage sig af.

Man skal afslutningsvis pege på myndighedsloven, hvis regler specielt om beskikkelse af en ad hoc-værge (§ 59) synes at være anvendelige i situationer som de beskrevne. Herudover vil anvendelse af myndighedslovens regler i øvrigt: Lavværgemål samt formueretlig eller personlig umyndiggørelse, i et vist omfang kunne komme på tale.

København, den 24. oktober 1979

P. m. v.

E. b.

Per Thornit

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Det er anført i forslaget, at der især ved længere sygehusophold for patienterne opstår en række problemer, der ikke vedrører selve sygdommen, men ikke desto mindre kan indebære store belastninger. Det gælder for eksempel sådanne praktiske problemer som indbetaling af husleje, kontakt med myndigheder, forsikringer, formueforvaltning m. v.

I forslaget anføres, at der er behov for en nordisk undersøgelse med henblik på at fremlægge forslag til foranstaltninger, der kan løse de anførte problemer.

I denne anledning skal man oplyse, at de problemer, der opstår af såvel social som praktisk art ved indlæggelse på sygehus i Danmark er omfattet af bistandslovens regler om rådgivning og vejledning. Det er således i socialministeriets cirkulære af 9. oktober 1975 om rådgivning og tilsyn, pkt. 28, anført, at det sociale udvalg må søge at holde sig underrettet, når der sker væsentlige ændringer i forholdene for en person eller familie, for eksempel ved længere hospitalsophold, hvor vedkommende er ude af stand til at bidrage til løsning af problemerne i hjemmet.

Med hensyn til den konkrete vejledning og rådgivning om de i forslaget anførte problemer er det i ovennævnte cirkulære, pkt. 20, stk. 4, anført, at det er amtskommunerne (socialcentrene), der har ansvaret for vejledningsvirksomheden over for klienter, der er indlagt på sygehus.

Det kan yderligere tilføjes, at denne vejledningsvirksomhed på danske sygehuse løses enten ved socialrådgiver ansat på selve sygehuset eller ved socialrådgiver, der er udstationeret fra det amtskommunale socialcenter.

København, den 11. oktober 1979

P. f. v.

E. b.

Torben Brøgger

Københavns magistrats 2. afdeling:

I denne anledning skal man udtale, at man med forslagsstillerne kan være enig i, at der i forbindelse med sygdom og andre plejesituationer rejser sig en række praktiske problemer for de pågældende, som det er af væsentlig betydning for de pågældende at få løst.

Det er imidlertid magistratsens opfattelse, at man inden for såvel hospitalsvæsenet som social- og sundhedsvæsenet i høj grad er opmærksom på sådanne problemer og indstillet på at medvirke til disses løsning.

Man vil dog ikke afvise værdien af en nærmere udredning omkring sådanne problemer og skal derfor ikke udtale sig imod det fremsatte forslag, ihvorvel man dog kan nære tvivl om, hvorvidt emnet egner sig til et specielt nordisk initiativ.

København, den 24. oktober 1979

Alsing Andersen

V. B. Arendrup

Frederiksberg kommune:

— — — skal man som sekretariat for kommunalbestyrelsen, næst at beklage den sene besvarelse, indledningsvis oplyse, at sagen har været

sendt til udtalelse i kommunens social- og hospitalsdirektorat, men at den ikke har været forelagt for fagudvalg og kommunalbestyrelse.

Med det nævnte forbehold skal man fra forvaltningens side tillade sig at henlede opmærksomheden på, at der eksisterer en beskyttelse af hospitalpatienternes retssikkerhed (registrering af patienter og pårørende, underretning af pårørende — om nødvendigt ved politiets hjælp — socialrådgiverassistance m. v.), ligesom der for så vidt angår den sekundære sundhedstjeneste er mulighed for klage over fejlbehandling i medfør af § 23 i sygesikringsloven.

Frederiksberg, den 4. december 1979

G. Kastberg

P. Kolringen

Føroya landsstyri har i skrivelse den 30 oktober 1979 — efter at ha inhämtat landslægens uttalande — förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Den almindelige danske Lægeforening:

Lægeforeningen har ikke på nuværende tidspunkt kommentarer til det fremsatte forslag, men kan blot oplyse, at patienter indlagt på hospitaler i Danmark efter behov kan få vejledning og hjælp fra socialrådgivere tilknyttet hospitalerne til løsning af disse problemer.

København, den 26. september 1979

Kristina Bockhahn

Assurandør-Societetet har i skrivelse den 31 augusti 1979 förklarat sig icke ämna avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Dansk Sygeplejeråd:

Danske Sygeplejeråds hovedbestyrelse kan efter at have gennemlæst ovennævnte forslag helt tilslutte sig dette, men må i øvrigt påpege, at de pågældende problemer ikke er aktuelle i Danmark, da de for så vidt allerede er løst.

København, den 19. oktober 1979

For Dansk Sygeplejeråd

Kirsten Stallknecht
Formand

Eva Holm Christensen
Sekretariatschef

F i n l a n d**Social- och hälsovårdsministeriet¹:**

I de nordiska länderna pågår för närvarande utredningar i stadgereformer som syftar till förbättring av patienters rättsskydd.

I ministerrådets sekretariat i Oslo hölls i november 1979 ett nordiskt ämbetsmannaseminarium, som behandlade frågor i anslutning till patienters rättsskydd. Tjänstemännen utbytte där kunskaper och erfarenheter om aktuella reformplaner, av vilka må nämnas patientombudsmannasystemet, ansvarsnämndsverksamheten och patient- och medicinförsäkringarna i Sverige. Vid mötet diskuterades dock inte de praktiska arrangemangen, huvudsakligen i anslutning till patientens rättsskydd, som medlemsförslaget A 560/s avser. Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning vore det emellertid motiverat att fästa uppmärksamhet även vid den praktiska sidan av patientens rättsskydd. Detta skulle kunna ske genom att man fäster speciell uppmärksamhet vid dessa frågor vid ett framtida nordiskt informationsutbyte om patienters rättsskydd.

Helsingfors den 30 november 1979

Sinikka Luja-Penttilä
Social- och hälsovårdsminister

Henrik Aström
Äldre regeringssekreterare

Folkpensionsanstalten:

För sjuka människor och människor som åtnjuter vård uppstår förutom svårigheter med anknytning till själva sjukdomen även en mängd praktiska problem; det kan gälla t. ex. värn av egendom eller bevakande av olika rättigheter.

Exempelvis socialförsäkringslagstiftningen är ofta för den enskilda individen så invecklad, att det trots effektiv rådgivning kan vara svårt för honom att förstå tolkningsfrågor, framför allt vid ändringssökande. På grund av okunnighet kan en person gå miste om en förmån, eftersom utfående av förmån ofta förutsätter eget initiativ. Vidare har den som är intagen för vård många gånger svårt att anlita olika rådgivande instanser, även om sjukdomen inte hindrar honom att minnas de angelägenheter som skall skötas.

Emedan en närstående person, t. ex. en anhörig till den sjuka, är av stor betydelse i sådana fall, får man inte eftersträva enbart anstaltsmässiga åtgärder. En angelägen uppgift vore att aktivera speciellt den sjuka närstående personer och att utveckla deras hjälpberedskap. Emedan skötseln av många ärenden fordrar sakkännedom av skiftande art, borde såväl

¹ Yttrandet översatt från finska.

patienterna som deras anhöriga ha möjlighet att vända sig till en yrkesutbildad vägledare.

Med hänsyn till de nordiska ländernas likartade förhållanden vore säkert en samnordisk undersökning av problemet nyttig. Hur ändringsförslag och rekommendationer förverkligas kan däremot variera från land till land. Tillämpning av enhetliga åtgärder borde därför inte få uppställas som ett absolut mål vid undersökningen.

Helsingfors den 22 oktober 1979

Jaakko Pajula
Generaldirektör

Simo Lämsä
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 25 oktober 1979 förklarat sig instämma i medlemsförslaget.

Akava r. y.:

Individens rättsskydd vid sjukdom och andra vårdsituationer är ett synnerligen omfattande begrepp. Rättsskyddet utvidgas på många sätt och på många nivåer, vilket konstateras i medlemsförslaget. Det är synnerligen viktigt och beaktansvärt att man utreder var det brister i rättsskyddet och hur dessa brister kan avhjälpas.

Frågan om i vilken mån rättsskyddet är bristfälligt eller ifrågasatt bör utredas i sin helhet. Rättsskyddet kan i stora drag delas i två sakområden; det rättsskydd som gäller individen som person och individens ekonomiska rättsskydd. Man borde skapa tillräckliga säkerhetssystem för båda dessa frågekomplex. Systemet borde omfatta tillräckligt vida sektorer.

Medlemsförslaget avser endast de nordiska länderna. Det kan konstateras att man vid av Europarådet anordnade sakkunnigkonferenser behandlat juridiska frågor som anknyter till medicinska. Vid mötena har följande ämnen behandlats:

- a) sinnessjukas rättsliga ställning
- b) skyddandet av patientens rättigheter och
- c) ersättning för skador som förorsakats av medicinska åtgärder

Därför kunde det vara ändamålsenligt att också kartlägga vilka motsvarande utredningar om rättsskyddet som gjorts och vilka åtgärder som planerats på annat håll i Europa.

Akava ansluter sig till förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda frågan om rättsskyddet vid sjukdom och andra vårdssituationer.

Helsingfors den 6 november 1979

Akava r.y.

S. Apajalahti
Ordförande

Jaakko Kähönen
Utredningschef

Bankföreningen i Finland har i skrivelse den 24 oktober 1979 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finska försäkringsbolagens centralförbund:

I medlemsförslaget A 560/s torde förslagsställarna avse långtidssjuka, vilkas vård för det mesta sker på sjukhus eller annan vårdanstalt. Även i Finland är ett av socialkuratorer upprätthållet servicesystem i bruk. Genom att effektivisera detta torde man kunna nå de resultat som avses i medlemsförslaget.

Till medlemsförslagets i sig intressanta spörsmål ansluter sig knappast något direkt försäkringsmässigt intresse vad sjukhuspatientens rättsskydd beträffar. Verksamhet av det slag som Larmtjänst i Sverige bedriver torde mera avse den allmänna säkerheten än individens rättsskydd. Nämnas kan, att försäkringsbranschen i Finland deltar i den nordiska SOS-verksamheten.

Helsingfors den 30 oktober 1979

Finska försäkringsbolagens centralförbund

L. Palmén

Matti L. Aho

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund)¹:

Medlemsförslaget har med rätta fäst uppmärksamhet vid olika svårigheter för patienter på anstalter, i synnerhet långtidspatienter, att bevaka sina rättigheter och sköta sina ärenden också i livssituationer utanför anstalten. Det i medlemsförslaget framförda problemet är, såsom även förslagsställarna konstaterar, en del av frågorna i anslutning till den sjuka människans rättsskydd.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Eftersom patientens rättsskydd åtminstone i Finland mera omfattande utreds preliminärt just nu, kunde det vara motiverat att i synnerhet hos oss ta med även de framförda problemen i det nämnda utredningsarbetet. Ett alltför ingående förmyndarskap från samhällets sida vid skötseln av personliga angelägenheter bör dock undvikas, och i allmänhet är det kanske skäl i att försöka hjälpa endast på begäran eller vid verkligt behov.

Socialskötarna som arbetar på hälsocentraler och sjukhus får ständigt ökade färdigheter, eftersom en tilltagande del av yrkesgruppen består av personer, vilkas utbildning baserar sig också på samhällsvetenskapliga studier. Socialskötarna har även mera omfattande möjligheter än vad medlemsförslaget antyder att hjälpa patienter med kontakter för att sköta ärenden utanför anstalten. Om det däremot gäller ett viktigare ärende i anslutning till egendomsförvaltning står godemanssystemet till buds.

Detta hindrar, såsom vi redan konstaterat, dock inte att man på nationell nivå låter utreda problemen för att se om det är motiverat med en samordning av systemen då en samlad nationell framställning om patientens rättsskydd har blivit färdig. Sverige har i detta avseende redan nått betydligt längre än till exempel Finland.

Helsingfors den 31 oktober 1979

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja
Avdelningschef

Aila Lind
Jurist

Finlands stadsförbund¹:

I rubricerade medlemsförslag fästes uppmärksamhet vid patientens rättsskydd vid sjukdom och andra vårdssituationer. Förslaget baserar sig egentligen inte på rättsskyddsproblemen i traditionell mening, utan fäster framför allt uppmärksamheten vid den personliga skötseln av privata ärenden under vård och behandling. Särskilt problematisk anses frågan vara för långtidspatienter.

Medlemsförslaget kan såtillvida anses vara motiverat, att samhällets serviceorganisation åtminstone i Finland inte systematiskt och täckande har burit ansvar för praktiska personliga arrangemang i den omfattning som det kanske skulle varit motiverat. Å andra sidan måste man konstatera att sakerna inte står så illa till som medlemsförslaget låter förstå. Ofta är det naturligt, att anhöriga hjälper till med praktiska angelägenheter och vid behov använder sig av de medel som erbjuds genom lagen om förmyndarskap. När det gäller kommunala tjänster finns det skäl att också fästa uppmärksamhet vid stadgandet i 50 § i lagen om socialhjälp, som före-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

slagits förändras (RP 1979 rd. nr 132) samt vid lagen om anordnandet av förmyndarskap i vissa fall (14/1971):

Stadsförbundets centralbyrå intar en reserverad hållning till det i medlemsförslaget framförda behovet om att utreda frågan på samnordisk förberedelsebasis. Lösningen av dessa problem beror i första hand på respektive lands förvaltningssystem och lagstiftning. För Finlands vidkommande kan frågan bäst dryftas i samband med fortsatt förberedelse av de förslag som rättsskyddskommittén, som snart slutför sitt arbete, kommer att framlägga. Likaså är det skäl att i detta avseende hänvisa till effekterna av lagen om socialhjälp som är under beredning.

Ett problem kan nog finska medborgare, som vårdas i Sverige, komma att utgöra. Stadsförbundets centralbyrå vill här hänvisa till den bilaterala permanenta arbetsgruppen som socialministeriet i Sverige och Finland nyligen tillsatt och som bl. a. svarar för social- och hälsovården för finska invandrare samt uppföljningen av sjukvårdens utveckling o. d. Ätminstone en del av de i medlemsförslaget framförda bristerna torde kunna avhjälpas genom denna arbetsgrupps åtgärder.

Helsingfors den 1 november 1979

Finlands stadsförbund

Jyrki Kivistö
Avdelningschef

Torsten Widén
Bitr. avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund:

Såsom framgår av medlemsförslaget har en hel del gjorts i de nordiska länderna för att utreda och förbättra medborgarnas rättsskydd i deras egenskap av patienter. I Finland har bl. a. en kommitté sedan år 1977 begrundat rättsskyddet inom social- och hälsovårdsförvaltningen. Kommittén skall avge sitt betänkande inom kort. Men inte heller denna utredning har beaktat de i motionen avsedda övriga rättsskyddsfrågor, som uppstår vid sjukdomsfall, i synnerhet vid olycksfall och vid långvariga sjukdomsperioder.

Enligt förbundets byrås uppfattning är det en angelägen sak att dessa frågor utreds och att det sker på samnordisk bas med tanke på den nordiska trygghetskonventionen.

Helsingfors den 20 december 1979

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Erik Nylund

Suomen sairaanhoitajaliitto r. y. — Finlands sjuksköterskeförbund r. f.
har i skrivelse den 25 oktober 1979 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

I s l a n d

Sundheds- og socialforsikringsministeriet:

Under henvisning til forslagsstillernes redegørelse mener ministeriet, at forslaget er nyttigt og at det ville være naturligt og ønskeligt at de islandske repræsentanter giver det sin støtte.

Reykjavík, den 8. oktober 1979

P. m. v.

Jón Ingimarsson

De islandske Socialrådgiveres Fagforening:

De islandske Socialrådgiveres Fagforening hilser velkommen og støtter rekommandation om patienters retsbeskyttelse og anser at det er meget ønskværdigt at de pågældende regler koordineres i de nordiske lande.

Vi vil dog påpege, at det er nødvendigt at overveje patienters retsstilling hvad angår sygerapporter, hvad der skal stå i dem og patienters og andres adgang til dem.

Vi vil også henlede opmærksomheden på det som hænder når personer nægter at undergå indgreb eller lægebehandling, som specialister mener er livsvigtige eller endog også nægter deres børn lægehjælp i sådanne tilfælde.

Vi lægger vægt på betydningen af at patienter får oplysninger om hvilken lægebehandling skal foretages og hvorfor.

Til slut vil vi understrege følgende momenter der angår islandske forhold:

1. Her findes ingen love der især angår akut indlæggelse og behandling af sindssyge mod deres vilje med undtagelse af love om myndighed.
2. Efter det vi bedst ved er Island ikke medlem af SOS international. Vi mener at det er en selvfølge at Island bliver medlem af denne organisation.

Reykjavík, den 22. oktober 1979

På foreningens vegne

Anni G. Haugen

Islands Sygeplejeforening:

Vi støtter Nordisk Råds rekommandation men vil særlig lægge vægt på vigtigheden af at ansvarlige sundhedsmyndigheders informationskyldighed burde være en hovedregel.

Reykjavík, den 25. oktober 1979.

På bestyrelsen for Islands Sygeplejeforenings vegne

Svanlaug Árnadóttir
Formand

N o r g e**Sosialdepartementet:**

Sosialdepartementet er av den oppfatning at en slik utredning om rettssikkerhet ved sykdom vil være nyttig og har derfor ingen innvending mot at Nordisk Råd iverksetter den.

Departementet vil gjerne få presisert at også pasienters/klienters rettigheter på institusjon, som også omfatter *sosiale* institusjoner, bør inngå i undersøkelsen.

Oslo, 7. november 1979

For sosialministeren

Emil Vindsetmo
Departementsråd

Thormod Hermansen
Ekspedisjonssjef

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund erkjenner at det kan oppstå rettssikkerhetsproblemer for mennesker i pleiesituasjoner. Man er enig i at det foretas en undersøkelse eller kartlegging for å fastslå hva som er problemene og størrelsene av dem.

Imidlertid bør det formuleres en eksakt og begrenset spørsmålsstilling før en eventuell undersøkelse igangsettes, for at en eventuell utredning ikke skal bli for stor og uoversiktlig.

Oslo, 10. desember 1979

Lars-Jonas Nygaard

Kjell Marcussen

Nasjonalforeningen for folkehelsen:

Nasjonalforeningen for folkehelsen er opptatt av pasientenes situasjon i sykehus og pleiesituasjoner.

Det er viktig å stille spørsmål.

En finner at en grundig utredning om saken vil være ønskelig. Det er imidlertid et meget komplisert saksområde. Hensikten må være å få en best mulig ordning for pasientene. Det vil være nødvendig med en åpen utredning for fritt å kunne vurdere hvilke tiltak som gir den beste løsning. Den behøver ikke nødvendigvis være opprettelse av pasientombudsmannsinstitusjon.

Oslo, 11. oktober 1979

Rachel Wisløff
Generalsekretær

Norske forsikringsselskapers forbund har i skrivelse den 11 september 1979 forklart sig ikke ha några kommentarer till medlemsförslaget.

Norsk sosionomforbund:

Norsk sosionomforbund anser spørsmålet om rettssikkerhet i forbindelse med sykdom og andre institusjonssituasjoner for å være et vesentlig spørsmål som vi er glad det er tatt initiativ for å utrede i Nordisk Råd. Dessverre har vi ikke kapasitet til å behandle spørsmålet inngående på det nåværende tidspunkt, men vi har uten tvil medlemmer som kan bidra med erfaringer fra sitt arbeid i den videre utredning.

Dersom det er ønskelig, ville vi derfor sette pris på å få høre fra Dem om De ønsker navn på personer som har vært spesielt opptatt av denne problematikken.

Oslo, 8. november 1979

Helle Hogner
Kontorleder

Den norske lægeforening har i skrivelse den 11 september 1979 meddelat, att medlemsförslaget för närvarande inte ger anledning till kommentarer.

Norsk sykepleierforbund:

Naturligvis anser Norsk sykepleierforbund det som en gledelig hendelse når man på Nordisk Råd begynner å sette i verk organisert hjelpevirk-

somhet for folk som på grunn av sykdom kommer i vanskelige (juridiske og materielle) situasjoner. At pasienter som ikke er i stand til å sørge for sine juridiske og materielle rettigheter får den hjelp de trenger, er betryggende, fordi det skaper trygge og menneskeverdige forhold, som i sin tur fremskynder helbredelsen.

Vi ønsker lykke til med forhandlingene.

Oslo, 18. oktober 1979

Norsk sykepleierforbund
Avdeling for sykepleieservice

Ewa Abeman Bredal
Avdelingssjef

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

I förslaget har Nordiska rådet tagit upp frågan om patienters trygghet i vårdsituationer och därvid anfört att det även uppstår en rad problem framförallt vid långvarig sjukdom som inte berör själva sjukdomen men inte desto mindre kan innebära svåra påfrestningar. Det gäller t. ex. sådana praktiska problem som värn och skydd av inventarier och annan egendom, bevakande av inbetalningsdatum för hyror, kontakt med myndigheter t. ex. för avlämnande av uppgifter av olika slag, försäkringar, förmögenhetsförvaltning m. m. I dessa fall är långtidssjuka i stor utsträckning beroende av anhöriga för sina praktiska problem och de som saknar anhöriga löper stor risk att gå miste om olika rättigheter. I vissa fall kan problemen lösas med hjälp av kurator vid sjukhusen men Nordiska rådet anser ändå att det från samhällets sida har gjorts föga för att bistå sjuka vid sådana problem.

Socialstyrelsen vill för sin del i sammanhanget peka på att det förutom anhöriga även finns möjligheter att anlita t. ex. bankernas notariatsavdelningar och advokater för att få hjälp med dessa problem. För en del patienter har kanske en tingsrätt förordnat om god man eller förmyndare, vilken har att tillvarata den enskildes intressen i berörda hänseenden.

Beträffande andra aktuella vårdinstitutioner än sjukhus finns därstädes kuratorer, assistenter eller annan socialt utbildad personal för att hjälpa de intagna med tjänster av berörd karaktär. Det ingår också som ett naturligt led i behandlingen av dessa att de tränas att själva sköta angelägenheter av detta slag.

När det gäller åtgärder från samhällets sida får socialstyrelsen vidare hänvisa till två utredningar där man bl. a. behandlat ifrågavarande och

närliggande problem. Det gäller framförallt förslaget till socialtjänstlag (prop. 1979/80: 1) enligt vars 5 § socialnämnden skall svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

Därutöver kan nämnas förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen 10 a § (prop. 1978/79: 220) enligt vilken bestämmelse det i landstingskommun och kommuner som ej tillhör landstingskommun skall finnas en eller flera förtroendenämnder med uppgift att främja kontakterna mellan patienter och hälso- och sjukvårdspersonalen samt att åt patienter förmedla den hjälp som förhållandena påkallar.

Med stöd av det anförda ifrågasätter därför socialstyrelsen behovet av att låta utreda frågan om rättsskyddet vid sjukdom och andra vårdssituationer. Styrelsen vill emellertid inte motsätta sig den av Nordiska rådet rekommenderade utredningen.

Stockholm den 29 oktober 1979

Enligt socialstyrelsens beslut

Björn Lundgren

Landstingsförbundet:

Medlemsförslaget syftar till att det ifrågavarande rättsskyddet skall utredas på samnordisk basis. Styrelsen har för sin del ingen invändning mot att en sådan utredning kommer till stånd.

Stockholm den 11 november 1979

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Svenska kommunförbundet:

De problem förslagsställarna pekar på är främst av praktisk natur. Kan den enskilde inte få behövlig hjälp i de angivna situationerna kan detta i vissa fall leda till allvarliga rättsförluster. Som också framhålls i förslaget kan många gånger erforderlig hjälp och stöd ges av sjukhuskurator. I vissa fall torde god man kunna förordnas för den sjuke. Det gäller bl. a. då hinder för en person att själv tillvarata sina intressen föreligger. I gode mannens uppdrag kan därför ingå att förvalta egendom, bevaka den sjukes rätt men även att utöva personlig omvårdnad om denne. I andra fall kan

socialnämnden i kommunen medverka till att den enskildes rätt tillvaratas vid sjukdom.

De stöd och den hjälp som i de i förslaget berörda situationerna kan komma ifråga är emellertid ofta mindre väl samordnad och stundom otillräcklig. Utvecklingen går emellertid mot ökade samhällsinsatser på ifrågasvarande område.

Här kan erinras om bl. a. förslaget till ny sociallagstiftning, som ger den kommunala socialtjänsten det yttersta ansvaret för att den enskilde får det stöd och den hjälp som hans situation kräver.

Som också framhålles i förslaget till Nordiska rådet synes det naturligt att i de nordiska länderna eftersträva så likformig utveckling som möjligt ifråga om rättsskyddet för den enskilde vid sjukdom och andra vårdssituationer. Det kan därför vara motiverat att samordna det utvecklingsarbete som erfordras i de nordiska länderna.

Stockholm den 12 oktober 1979

Svenska kommunförbundet

Gunnar Krantz

Direktör

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

De problem som möter sjuka människor är av de mest skilda slag. Förutom den mängd av problem som står i direkt samband med sjukdomen och behandlingen av denna, uppkommer speciella problem av juridisk och praktisk art som sammanhänger med att han ryckts ur sin normala funktion och miljö och som en mer eller mindre hjälplös patient kastas i en annan och främmande omgivning. Behov uppstår av hjälp såväl med tillvaratagande av rättigheter som patient eller eljest, som med det rent praktiska utförandet av olika göromål som tillhör det dagliga livet. Man kan nog tyvärr konstatera att den som saknar engagerade anhöriga i dag ofta måste vara ganska hjälplös.

Olika försäkringsformer som de enskilda försäkringsbolagen tillhandahåller, såsom sjuk- och olycksfallsförsäkring, reseförsäkring, patientförsäkring och rättsskyddsförsäkring ger de sjuka för deras skydd mycket viktiga rättigheter. Som framhålles i medlemsförslaget har försäkringsbolagen — förutom den aktiva service i skaderegleringen som bolagen alltmer strävar mot — på vissa områden bildat särskilda enheter — Larmtjänst och SOS international — som på ett mer praktiskt plan kan ge service i nödsituationer, bl. a. vid sjukdom. En annan detalj av intresse i detta sammanhang är att det i Sverige med den föreslagna konsumentförsäkringslagen kommer att bli lagfäst att konsumentförsäkringar inte

träder ur kraft på grund av utebliven premiebetalning, om detta beror på att kunden blivit svårt sjuk.

Vad de enskilda försäkringsbolagen gjort och ytterligare kan göra för att bistå de sjuka på ett mer praktiskt plan torde enligt riksförbundets mening trots allt vara marginellt. Detta splittrade problemområde torde kräva ett samlat grepp på ett högre plan. Vad som först och främst krävs synes vara en noggrann probleminventering. Härvid bör vara av stort intresse den försöksverksamhet som sedan 1976 pågår inom Uppsala läns landsting med en patientombudsman, numera heltidsanställd. En utvärdering av denna verksamhet borde kunna ge såväl en ganska fullständig förteckning över problemens art som möjliga vägar att lösa dem.

Med hänvisning till det sagda vill riksförbundet tillstyrka en utredning — gärna samnordisk — om rättsskyddet vid sjukdom och andra vård-situationer.

Stockholm den 25 oktober 1979

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Sven-Thorsten Frostell
Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

Sveriges läkarförbund:

I medlemsförslaget, som syftar till att åstadkomma en utredning kring frågan om rättsskyddet vid sjukdomssituationer m. m., pekas på en rad problem av praktisk och ekonomisk natur som uppkommer för den enskilde vårdbehövande.

Tillvaratagandet av någons personliga intressen är en uppgift som står samhällets socialvårdande uppgifter nära. Olika lösningar för att bistå ensamma och isolerade personer har också prövats under senare år. Frågan om en vidare utveckling av denna verksamhet har enligt direktiven för socialutredningen (S 1969: 29) varit en uppgift för denna utredning att överväga.

Frågan om tillvaratagande av enskildas intressen vid sjukdom och liknande situationer har också berörts i samband med införandet av lag om ändring i föräldrabalken (1974: 1038; prop. 1974: 142). Därvid ändrades bl. a. reglerna om godmansskap i syfte att tillgodose sådana önskemål som nu framförs i medlemsförslaget. I sammanhanget erinras om innehållet i 31 § 3 p. sjukvårdskungörelsen (1972: 676), som stadgar skyldighet för överläkare att till överförmyndare göra anmälan när intagen person kan antagas behöva god man.

Slutligen vill läkarförbundet också framhålla att kuratorer inom sjuk-

vården och även övrig vårdpersonal gör betydande insatser i de avseenden som berörs i medlemsförslaget.

Även om rättsskyddet vid sjukdomstillstånd m. m. enligt läkarförbundets uppfattning är något bättre tillgodosett än som framgår av medlemsförslaget är det angeläget att hithörande frågor uppmärksammas. Mot bakgrunden av vad ovan anförts om de utredningar som redan tidigare haft att uppmärksamma de i medlemsförslaget angivna frågorna, vill emellertid läkarförbundet ifrågasätta om ytterligare utredning i nuläget kan medföra påtagliga förbättringar. Snarare förefaller det som om berörda tillsynsmyndigheter inom främst sjuk- och socialvård genom utfärdandet av tillämpningsanvisningar för personalen inom vårdområdena kunde bidra till att sådana åtgärder, som nuvarande lagstiftning öppnar möjligheter för, kan komma till flitigare användning.

Stockholm den 30 oktober 1979

Sveriges läkarförbund

K. V. Eriksson

Jan Schöldström

Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund har i skrivelse den 17 september 1979 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Svensk sjuksköterskeförening har i skrivelse den 22 oktober 1979 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Sveriges socionomers riksförbund (SSR):

Nordiska rådet har för utredning tagit upp frågan om rättsskydd vid sjukdom och andra vårdssituationer. Utredningen är primärt inriktad på de problem som vid sidan om själva sjukdomen kan innebära svåra påfrestningar för patienten. Patienter som inte har anhöriga löper enligt förslaget stor risk att gå miste om olika rättigheter och det framhålles att värnandet om den försvarslösa ensamma människans rättssäkerhet är en synnerligen angelägen uppgift för samhället.

SSR anser i likhet med förslagsställarna att detta är angelägna frågor och instämmer därför i förslagets hemställan om att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda frågan om rättsskyddet vid sjukdom och andra vårdssituationer.

En utbyggnad av godmaninstitutet har skett efter ändring av FB 10: 1 och 18: 3 under år 1976. Denna förändring av lagstiftningen har skapat förutsättning för att förbättra patienters rättssäkerhet.

God man skall kunna förordnas om någon på grund av sjukdom, ålderssvaghet eller andra liknande omständigheter behöver hjälp i ekonomiska och rättsliga angelägenheter samt om patienten behöver bistånd i vården om sin person. Den personliga omvårdnaden som åvilar god man är en av nyheterna i FB. Den gode mannen skall inte endast värna om den sjukes ekonomi utan även ta hand om de praktiska problem som uppstår i samband med en vårdsituation.

Det vore värdefullt att få kunskap om hur denna förändring i FB har uppmärksamats på våra vårdinstitutioner och hur domstolar och överförmyndare runt om i landet tillämpar den nya lagen. För att få så bra fungerande gode män som möjligt efterlyses också kurser för de gode män som tillsätts.

Om ej god man (eller förmyndare) tillsätts kan patienters ekonomi handhas av särskild kassaavdelning på sjukhuset eller genom kurator handhas av bank, vilket torde fungera olika på olika sjukhus och andra institutioner beroende på den personal som finns att tillgå.

I detta sammanhang bör det påpekas att det måste betraktas som en angelägen uppgift att närmare undersöka hur denna verksamhet fungerar på olika institutioner och sjukhus.

I diskussionen kring de försvarslösa patienternas rättstrygghet kan det även finnas skäl att föreslå en utvärdering av patientförsäkringen. Och här bör då understrykas att en god man har en mycket viktig uppgift när det gäller att upplysa den enskilde om vilka rättigheter denne har.

För att undvika att ensamma patienter vid våra sjukhus går miste om olika rättigheter krävs större social medvetenhet hos vårdpersonalen, så att eventuella problem uppmärksammas på ett tidigt stadium. Och här har kuratorn en nyckelroll genom att kuratorn bl. a. har till uppgift att informera övrig vårdpersonal om de möjligheter som samhället erbjuder samt bevaka att patienternas rättigheter tillgodoses. Genom att vårdpersonal hålles informerad om patienternas möjligheter att få bistånd i sina ekonomiska angelägenheter ökas patienternas rättssäkerhet i vårdsituationen.

Samhället måste vidtaga åtgärder för att täcka behovet av god man. Genom att sprida information om vad ett god man förordnande innebär, kan man kanske motivera flera medborgare att åta sig en många gånger stimulerande samhällsuppgift.

Stockholm den 30 oktober 1979

Sveriges socionomers riksförbund

Bengt-Ove Moberg

Karsten Lundequist

Folksam:

Samhället har byggt ut sin service och förstärkt medborgarnas sociala och ekonomiska trygghet, ökat rättssäkerheten och förbättrat konsumentskyddet m. m. Denna utveckling kan exemplifieras med en lång rad beslut och åtgärder men betyder givetvis inte att det ändå inte återstår mycket att göra.

De frågor som förslagsställarna tar upp är exempel på problem som ännu inte är tillfredsställande lösta. Som också anges i förslaget är flera frågor som har med ökad rättssäkerhet m. m. att göra aktuella och under debatt eller utredning. Det gäller t. ex. frågan om patientombudsman.

För varje vuxen människa finns en rad praktiska frågor som kontinuerligt måste skötas eller bevakas. Det kan gälla hyror, amorteringar, räntor, försäkringar, stipendier, bidrag, avgifter, deklarationer etc. De flesta klarar detta själva eller har någon som ger nödvändig hjälp. För ensamstående personer — speciellt äldre — kan emellertid dessa "dagliga frågor" medföra oro och en förstäelig otrygghetskänsla. Förbiseenden eller försummelser kan ofta leda till betydande ekonomiska konsekvenser och obehag.

Mot denna bakgrund är det viktigt att åtgärder vidtas och regler fastställs som avser att underlätta eller eliminera de problem som kan bli följden av att en person inte kan sköta de skyldigheter som åvilar henne.

På försäkringsområdet t. ex. sänds alltid påminnelse när en försäkringspremie lämnats obetald. Genom personnummeranknytning finns det numera också möjligheter att följa upp adressändringar m. m. Liv- och sjukförsäkringar är ofta kombinerad med rätt till premiefrielse vid sjukdom. Finns giltiga skäl för obetald premie — t. ex. vård på sjukhus — tas hänsyn till detta vid en inträffad skada.

Förslagsställarna begränsar sitt förslag till utredning att gälla enbart rättsskyddet vid sjukdom och annan vårdssituation. Som regel torde det finnas möjlighet att via kuratorer eller liknande få hjälp på något sätt när man vistas på någon vårdinrättning. Problemet är betydligt svårare för ensamma personer som finns i sina hem men som på grund av olika skäl inte har någon eller endast begränsad kontakt utanför hemmet. Det kan gälla gamla personer med ålderskrämpor eller rörelsesvårigheter, personer med psykiska problem samt givetvis personer med alkoholproblem m. fl. Dessa torde sammantaget utgöra en större grupp än den förslagsställarna åberopar.

Det är självfallet viktigt att myndigheter, organisationer och företag beaktar de problem som sjukdom eller andra svårigheter medför så att regler och åtgärder ger berörd person rimliga möjligheter att klara dröjsmål med betalningar, anmälningar m. m. och att rättelse smidigt kan ske om verkliga skäl kan åberopas vid uraktlåtenhet att följa gällande bestämmelser.

Huvudansvaret för den enskilda människans "rättssäkerhet" bör enligt vår mening åvila den kommunala socialtjänsten, som bör vara så utformad att den har möjlighet bevaka och ge det stöd och den hjälp som var och en behöver.

Vi tillstyrker förslaget om en utredning men förordar att direktiven breddas så att möjlighet ges att belysa de problem som kan uppstå för ensamma personer oavsett om de befinner sig i en vårdsituation eller inte.

Stockholm den 16 oktober 1979

Folksam

Klas Back

Medlemsforslag

om åtgärder för att förbättra nordiska projektanställdas ställning utanför Norden

(Väckt av Ilkka-Christian Björklund, Nils Dahlman, Elsi Hetemäki-Olander, Bror Lillqvist, Sten Söderström och Håkan Winberg)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsforslaget

Nordisk Råd, Juridisk udvalg:

Juridisk udvalg deler opfattelsen i medlemsforslaget af, at nordiske statsborgere, der arbejder med fællesnordiske projekter eller projekter sat i gang på initiativ udgående fra et enkelt nordisk land, ikke har noget fast udgangspunkt for bedømmelsen af deres retsstilling i en række situationer, som kan opstå under udøvelsen af virksomhed uden for Norden.

Der kan fra sag til sag og fra land til land være tale om forskellige principper, hvorefter ligeartede tvister skal løses.

Juridisk udvalg kan derfor anbefale, at der iværksættes en undersøgelse med det formål at afklare, om, og i hvilket omfang, det er muligt at opnå mere ensartede retningslinjer for løsning af ligeartede juridiske problemer, som nordiske projektansatte kan komme ud for i lande uden for Norden. En sådan undersøgelse vil give nordiske projektansatte større muligheder for på forhånd at vurdere, hvilke risici og muligheder af rent retlig karakter, der består ved at lade sig engagere i et projekt, der medfører arbejde i lande uden for Norden. Under denne synsvinkel vil den i medlemsforslaget foreslåede undersøgelse også fra en juridisk synsvinkel være af betydning.

Stockholm, den 28. januar 1980

K. B. Andersen
Formand

Nordisk Råd, Økonomisk utvalg:

Økonomisk utvalg vedtok på møte den 19. desember 1979 følgende uttalelse:

For tiden pågår det et nordisk utredningsarbeide med tanke på å stimulere nordisk prosjekteksport. I denne situasjon vil det være av interesse å få utredet de nordiske lands lovgivning overfor prosjektansatte utenfor Norden.

En planmessig gjennomføring av et prosjekt utenlands vil spille en vesentlig rolle for senere å kunne oppnå nye leveranser. I denne prosess mener utvalget at det er av avgjørende betydning at man kan tiltrekke vel kvalifiserte folk. I denne sammenheng er det viktig at de ansatte har sosial trygghet og en oversiktlig økonomi.

Utvalget støtter således ovennevnte forslag om at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å iverksette en utredning om prosjektansattes juridiske, sosiale og økonomiske stilling utenfor Norden samt deretter vedta de tiltak som kan vise seg å være begrunnede.

Stockholm, 3. januar 1980

Svante Lundkvist
Formann

Kjell Myhre-Jensen
Sekretær

Nordiska investeringsbanken (NIB):

Nordiska investeringsbanken har hittills endast i begränsad omfattning finansierat projekt utanför Norden i form av exportkreditfinansiering. NIB har således inte haft en direkt erfarenhet av den problematik som tas upp i medlemsförslaget. Genom bankens medverkan i två projekt i Tanzania, vilka samfinansieras dels med Världsbanken och dels med Afrikanska utvecklingsbanken har NIB dock kommit att följa med en diskussion kring dessa problem.

Nordiska samarbetsministrarna har tillsatt en utredning för att kartlägga möjligheterna att på det praktiska planet underlätta gemensam nordisk projektexport. Representanter för NIB har härvid medverkat i utredningen om finansieringsfrågor. Enligt vad banken känner till behandlas i denna utredning emellertid inte frågan om projektanställdas ställning i samband med projektexport.

På grund av bankens hittillsvarande begränsade erfarenhet av projektexportens praktiska problem och konsekvenser på de områden medlems-

förslaget tar upp, anser NIB sig för närvarande inte ha kompetens att bedöma om det finns behov för en nordisk utredning i den form det här föreslås. Banken vill dock framhålla att den därmed inte tagit någon negativ ståndpunkt till medlemsförslaget.

Helsingfors den 2 november 1979

Nordiska investeringsbanken

P. Laurson

Bert Lindström

Nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet:

Utifrån de synpunkter forskningsrådet har att företräda begränsas yttrandet till att omfatta frågor rörande skattelagstiftningen. I medlemsförslaget tas vissa problem av ekonomisk natur för de projektanställda upp. Det sägs bl. a. att den mest centrala frågan i samband med beskattningen är dubbelbeskattningen. Detta är i och för sig riktigt. Emellertid har de nordiska länderna ingått en mängd bilaterala skatteavtal för undvikande av dubbel beskattning av inkomst och förmögenhet. I den mån skatteavtal saknas med någon stat eller avtalet inte är tillämpligt torde problemen lösas genom bestämmelser om avräkning av utländsk skatt, s. k. intern tax credit.

Enligt forskningsrådets mening utgör således inte skattereglerna något större problem för projektanställda i utlandet. Den frikallelse från skattskyldighet som åtnjuts genom den s. k. ettårsregeln torde snarare innebära en lockelse att ta anställning utomlands. Endast i undantagsfall kan denna regel innebära problem genom att förlustavdrag i vissa fall inte kan utnyttjas.

Sammanfattningsvis anser således forskningsrådet att det inte fordras ytterligare åtgärder för att på skattelagstiftningens område förbättra de projektanställdas ställning i utlandet.

Stockholm den 30 oktober 1979

Enligt uppdrag

Ulf Tivéus

Forskningsrådets sekreterare

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

NFS vill med anledning härav uttala sitt fulla stöd till ovan nämnda förslag, då de frågor det gäller är mycket aktuella för löntagarna i de nordiska länderna som är anställda på projektarbete utomlands. NFS har

haft förslaget utsänt för synpunkter hos sina medlemsorganisationer och bifogar de uttalanden som har gjorts från TCO:s och Svenska byggnadsarbetarförbundets sida (se nedan), och vi hemställer att man i det fortsatta arbetet uppmärksammar de problem som framförs från dessa organisationer.

Stockholm i november 1979

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forsebäck

D a n m a r k

Justitsministeriet:

— — — Udenrigsministeriet har derfor i skrivelse af 16. august 1979 anmodet arbejdsministeriet, socialministeriet, finansministeriet, undervisningsministeriet og justitsministeriet om at fremkomme med bemærkninger til forslaget til handelsministeriet med henblik på om muligt at udarbejde et fælles svar.

Det fremgår af forslaget, at forslagsstillerne anser følgende forhold for karakteristiske for de projektansattes situation:

1. at arbejdsforholdet altid er af midlertidig karakter, og at den ansatte forlader landet, når projektet er fuldført,
2. at arbejdsforholdet i sin helhed normalt "overgår" fra ét land til et andet, og at arbejdsopgaverne i stor udstrækning er de samme som i hjemlandet, og
3. at arbejdsgiveren og arbejdstageren i almindelighed er af samme nationalitet.

Som begrundelse for forslaget er bl. a. anført, at det ofte er uklart, om det er hjemlandets eller opholdslandets lovgivning, som finder anvendelse på den projektansattes forhold, og at dette skaber retsuskikkerhed for den projektansatte, bl. a. i arbejdsretlig, socialretlig og skatteretlig henseende.

Justitsministeriet finder alene at burde udtale sig om spørgsmålet om lovkonflikter i forbindelse med arbejdsaftaler i almindelighed. Udgangspunktet ved afgørelsen af, hvilket lands lov der skal være gældende for en arbejdsaftale, hvor arbejdet skal udføres i et andet land end det, der er arbejdstagerens eller arbejdsgiverens domicilland, er, at parterne kan træffe aftale om lovvalget, og at den anvendelige lov i mangel af en aftale må udfindes ved gennem en analyse af alle elementerne i det enkelt kontraktforhold at fastslå, hvilken lovgivning kontraktforholdet nærmest må siges at have sin tilknytning til, se herved Allan Philip, Dansk international Privat- og Procesret, 3. udg., s. 343, sammenholdt med s. 293, samt Johan Lassen i Juristen 1959, s. 464. Arbejdsstedet vil i denne for-

bindelse normalt blive tillagt stor betydning, men drejer det sig om et helt midlertidigt arbejde i udlandet, f. eks. en enkeltstående opgave i et fremmed land, vil det normalt være loven i arbejdstagerens domicilland, der må finde anvendelse, jfr. Philip, s. 346. Det er tvivlsomt, i hvilket omfang parterne ved arbejdsforhold, der skal udføres i udlandet, gennem en lovvalgsaftale kan fravige dansk rets præceptive regler. Det antages, at en sådan fravigelse ikke er mulig, når der f. eks. er tale om udførelse af et enkeltstående arbejde i udlandet, jfr. Philip, s. 344—45.

En af EF nedsat ekspertgruppe har i foråret 1979 færdiggjort et udkast til en konvention om, hvilken lov der skal finde anvendelse på kontraktlige forpligtelser. Konventionsudkastet indeholder følgende bestemmelser af betydning for lovvalget i arbejdskontrakter:

Artikel 3

Lovvalg ved aftale

1. En aftale er underkastet den lov, som parterne har vedtaget. Lovvalget skal være udtrykkeligt eller skal fremgå med rimelig sikkerhed af kontraktens bestemmelser eller omstændighederne i øvrigt. Parternes lovvalg kan omfatte hele aftalen eller kun en del heraf.

2. Parterne kan på et hvilket som helst tidspunkt vedtage, at aftalen skal være underkastet en anden lov end den, der forud skulle anvendes enten i medfør af et tidligere lovvalg i henhold til denne artikel eller i medfør af andre bestemmelser i denne konvention. Parternes vedtagelse efter aftalens indgåelse om at underkaste aftalen en anden lov kan ikke gribe ind i tredjemands rettigheder.

3. Har på vedtagelsens tidspunkt alle andre omstændigheder af betydning for forholdet alene tilknytning til et enkelt land, kan parternes vedtagelse om anvendelse af loven i et andet land, uanset om der tillige indgås en aftale om værneting i et andet land, ikke medføre tilsidesættelse af ufravigelige regler i det førstnævnte lands lov.

4. Spørgsmål om, hvorvidt parterne har meddelt samtykke til, at en bestemt lov skal anvendes, og om gyldigheden af et sådant samtykke, afgøres efter bestemmelserne i artiklerne 8 og 9.

Artikel 6

Arbejdsaftaler

1. Uanset artikel 3 kan parternes lovvalg i arbejdsaftaler ikke medføre, at arbejdstageren berøves den beskyttelse, der tilkommer ham i medfør af ufravigelige regler i den lov, som i henhold til stk. 2 ville finde anvendelse i mangel af et lovvalg.

2. Uanset artikel 4 er en arbejdsaftale i mangel af et lovvalg i henhold til artikel 3 undergivet

a) loven i det land, i hvilket arbejdstageren ved opfyldelsen af aftalen sædvanligvis udfører sit arbejde, selv om han midlertidigt er beskæftiget i et andet land, eller,

b) hvis arbejdstageren ikke sædvanligvis udfører sit arbejde i et bestemt land, loven i det land, i hvilket det forretningssted, hvor arbejdstageren er ansat, er beliggende,

medmindre det under hensyn til samtlige omstændigheder fremgår, at aftalen har stærkere tilknytning til et andet land, i hvilket fald loven i dette land finder anvendelse.

Efter udkastet skal konventionens regler finde generel anvendelse uden hensyn til, om de tilknytninger, der foreligger, er til et medlemsland eller ikke.

Gennemføres konventionen, hvad der må anses for sandsynligt, vil behovet for klarere og mere ensartede lovvalgsregler for arbejdsaftalers område være dækket i hvert fald for så vidt angår EFs medlemslande.

København, den 18. oktober 1979

P. m. v.

E. b.

Torben Melchior

Socialministeriets internationale kontor *hänvisar i skrivelse den 16 oktober 1979 till Sigringsstyrelsens yttrande (se nedan).*

Arbejdsministeriet:

Den under arbejdsministeriet hørende lovgivning følger territorialprincippet og finder således normalt kun anvendelse, såfremt beskæftigelsen foregår her i landet.

For så vidt angår nedennævnte love bemærkes dog nærmere:

Med hensyn til *medlemskab af Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP)* gælder det, at *danske lønmodtagere* i alderen 16—66 år, der er beskæftiget i udlandet for den danske stat, danske virksomheder og institutioner samt på danske skibe, også er medlemmer af ATP-ordningen, jfr. § 2, stk. 7, litra b, i bekendtgørelse nr. 203 af 3. maj 1978 af lov om Arbejdsmarkedets Tillægspension.

Efter *ferieloven* (bekendtgørelse nr. 395 af 31. august 1979 af lov om ferie) vil en lønmodtager, der er antaget af en dansk virksomhed og herfra udsendt til midlertidigt arbejde (mindre end 1 år) i udlandet, være berettiget til ferie og feriegodtgørelse på grundlag af sit arbejde i udlandet. Varig beskæftigelse i udlandet for en dansk arbejdsgiver omfattes i overensstemmelse med hovedprincippet derimod ikke af ferieloven.

Funktionærloven (bekendtgørelse nr. 413 af 30. august 1971 af lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer) vil i visse tilfælde også komme til anvendelse på aftaler om udførelse af funktionærarbejde i udlandet for en dansk virksomhed. I sådanne ansættelsesforhold står det parterne frit for at aftale, hvilken lovgivning der skal lægges til grund i deres indbyrdes forhold.

I mangel af aftale herom må det antages, at funktionærloven som hovedregel vil blive fundet anvendelig, hvis funktionæren ved ansættelsen er bosat her i landet, og at en bedømmelse af parternes forudsætninger og andre i betragtning kommende momenter efter omstændighederne ligeledes kan føre til anvendelse af funktionærloven.

Efter *lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m. v.* (lovbekendtgørelse nr. 308 af 29. juni 1979) er der mulighed for, at medlemmet kan bevare medlemskabet af en dansk arbejdsløshedskasse under et midlertidigt ophold i udlandet.

Opretholdes medlemskabet af den danske kasse under et udlandsophold, vil dokumenteret arbejde i udlandet på normale lønmodtagervilkår i almindelighed kunne sidestilles med beskæftigelse i Danmark og således medregnes til opfyldelse af lovens arbejdsbetingelser.

Ved tilbagevenden til Danmark vil medlemmet straks være berettiget til dagpenge, forudsat at lovens betingelser herfor er opfyldt på udbetalingstidspunktet. Det bemærkes herved, at udbetaling af danske arbejdsløshedsdagpenge i almindelighed vil være betinget af bopæl i Danmark på udbetalingstidspunktet.

København, den 26. oktober 1979

P. m. v.

E. b.

Margrethe Schmidt

Handelsministeriet:

Udenrigsministeriet har samtidig tilskrevet en række andre ministerier med anmodning om at fremkomme med bemærkninger til handelsministeriet.

Der er fremkommet bemærkninger fra socialministeriet, undervisningsministeriet og justitsministeriet, som hermed fremsendes (*se oven*), idet handelsministeriet herudover kun skal tilføje, at de danske valuta-bestemmelser er meget liberale såvel med hensyn til mulighederne for overførsel til udlandet af midler, som tilhører projektansatte i udlandet, som med hensyn til projektansattes muligheder for anbringelse af deres midler her i landet. Et nærmere nordisk udredningsarbejde vedrørende dette spørgsmål synes derfor ikke påkrævet.

København i oktober 1979

P. m. v.

E. b.

Åge Andersen
Kontorchef

Undervisningsministeriet har i skrivelse den 21 augusti 1979 förklarat sig icke ha några bemärkningar till förslaget då det icke berör dess arbetsområde.

Sikringsstyrelsen:

Efter den danske arbejdsskadeforsikring er forholdet det, at man med hensyn til forsikringspligt og -berettigelse følger territorialprincippet, hvilket indebærer, at forsikringsforholdet, jfr. lovens § 1, principielt er betinget af, om beskæftigelsen foregår her i landet.

Dog indeholder arbejdsskadeforsikringslovens § 4, stk. 2, en bemyndigelse for chefen for sikringsstyrelsen til at fastsætte regler om lovens anvendelse på personer, der i arbejdsgiverens tjeneste udsendes til midlertidigt arbejde i udlandet.

I medfør af denne regel er det ved sikringsstyrelsens bekendtgørelse nr. 559 af 3. november 1978, jfr. bekendtgørelsens § 1, fastsat, at for personer med bopæl her i landet, og som af en her i landet hjemmehørende virksomhed i dennes tjeneste udsendes til arbejde i udlandet, gælder arbejdsskadeforsikringsloven de første 12 måneder af opholdet i det andet land. En undtagelse kan dog gøres ved udsendelse til lande, med hvilke Danmark har truffet gensidig overenskomst.

Bekendtgørelsens § 1 indeholder følgende 3 begrænsninger:

1. Den udsendte arbejdstager skal ved udsendelse bo her i landet.
2. Udsenderen skal være en her i landet hjemmehørende virksomhed.
3. Dansk lov gælder "de første 12 måneder".

Projektansattes stilling efter arbejdsskadeforsikringsloven vil som følge heraf være afhængig af det udsendte personales bopæl ved udsendelsen, hvor den udsendende virksomhed hører hjemme, samt på hvilket tidspunkt under udsendelsen arbejdsskaden indtræffer.

Specielt i relation til det omhandlede medlemsforslag kan der set fra dansk side vedrørende et *nationalt* eller *fællesnordisk projekt* blive tale om følgende relevante situationer:

I. a) Et *dansk* firma anvender dansk arbejdskraft (dvs. de ansatte er bosatte her i landet ved udsendelsen, jfr. pkt. 1 ovenfor). De ansatte vil være omfattet af arbejdsskadeforsikringsloven, jfr. § 1 i ovennævnte bekendtgørelse, men dog kun, jfr. pkt. 3 ovenfor, i de første 12 måneder.

b) I tilfælde af at et dansk projekt anvender anden nordisk arbejdskraft, eksempelvis en i Sverige bosat ingeniør, vil denne, jfr. pkt. 1 ovenfor om bopælskravet, ikke være omfattet af den danske arbejdsskadeforsikringslov ved udsendelse til arbejde i andet land.

c) For så vidt angår den situation, at et andet nordisk land anvender dansk arbejdskraft, eksempelvis at et svensk firma til projektet anvender og udsender en i Danmark bosat ingeniør, da vil denne ikke være omfattet

af dansk arbejdsskadeforsikringslov, jfr. pkt. 2 ovenfor vedrørende kravet om, at virksomheden skal være hjemmehørende i Danmark.

II. Er der derimod ikke tale om et rent nationalt projekt, men et *fællesnordisk projekt*, vil de ansatte med bopæl i Danmark formentlig inden for de første 12 måneder være omfattet af arbejdsskadeforsikringsloven, såfremt et dansk firma deltager i projektet og den pågældende er antaget af dette. Det er dog en forudsætning, at der ikke er tale om et A/S eller ApS eller lignende med hovedsæde i et af de andre nordiske lande.

Det bemærkes, at der, såfremt udsendelsen strækker ud sig over 12 måneder, af vedkommende danske arbejdsgiver vil kunne tegnes en frivillig ulykkesforsikring i et anerkendt forsikringsselskab.

I situation b) og c) kan man tænke sig de projektansattes stilling forbedret ved, at de nordiske lande enes om at lade arbejdsgivernes lovgivning følge de projektansatte, uanset i hvilket nordisk land de har bopæl, eller lade bopælslandets lovgivning følge de ansatte, uanset hvilket nordisk land, der står for projektet.

Dette vil eventuelt kunne tænkes indført i det nye forslag til nordisk konvention, der for tiden er under behandling.

Vedrørende børnetilskud

Ifølge børnetilskudslovens § 11 er det en betingelse for at modtage ydelsen, at både barnet og den, der skal have ydelsen udbetalt, har fast bopæl her i landet.

Vedrørende sygesikring

Retten til ydelser efter de almindelige sygesikringsregler er betinget af fast bopæl her i landet, jfr. sygesikringslovens § 1, stk. 1.

Under midlertidigt ophold i udlandet kan der kun ydes sygehjælp i henhold til rejsesygesikringsordningen, og denne gælder ikke ved ophold i udlandet i erhvervsøjemed.

Hvis de projektansatte ikke har bevaret deres bopæl her i landet under opholdet i udlandet, vil de ved genoptagelse af bopælen her blive berettiget til sygesikringsydelse uden ventetid, såfremt de har opholdt sig i udlandet som udsendt repræsentant for en dansk offentlig myndighed, som ansat i et dansk firmas filial eller i øvrigt som beskæftiget i dansk interesse.

Pensioner

Ifølge folkepensionslovens § 1, stk. 1, nr. 2, invalidepensionslovens § 1, stk. 1, nr. 2, og enkepensionslovens § 2, stk. 2, nr. 2, er retten til pension som hovedregel betinget af, at modtageren har fast bopæl her i landet.

En projektansat kan derfor ikke få tillagt pension under bopæl i udlandet.

En dansk statsborger, der er berettiget til fuld folkepension, kan efter at have fået pensionen tillagt medtage denne ved flytning til udlandet.

En dansk statsborger, der har fået tilkendt invalidepension, kan efter tilkendelsen medtage pensionen ved flytning til udlandet, hvis han har haft fast bopæl i Danmark i mindst 10 år efter det fyldte 15. år og umiddelbart forud for begæringens indgivelse.

I relation til optjening af pension medregnes den tid, den projektansatte har opholdt sig i udlandet som udsendt repræsentant for en dansk offentlig myndighed, som ansat i et dansk firmas filial eller datterselskab eller i øvrigt som beskæftiget i dansk interesse.

Det foranstående modificeres for så vidt angår EF-området af de regler, der er indeholdt i Rådets forordning EØF nr. 1408/71 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet.

Efter disse regler er en arbejdstager, der er beskæftiget på en EF-medlemsstats område, som hovedregel omfattet af denne stats lovgivning om social sikring.

Undtagelse herfra gøres dog bl. a. for så vidt angår arbejdstagere, der udsendes til en anden medlemsstat for at udføre beskæftigelse dér, idet sådanne arbejdstagere, når nærmere angivne betingelser er opfyldte, i indtil 2 år vil kunne forblive under hjemstatens lovgivning om social sikring. Endvidere åbner forordningen mulighed for, at de kompetente myndigheder i medlemsstaterne for visse arbejdstagere eller visse kategorier af arbejdstagere kan indgå aftale om, at de pågældende forbliver under hjemstatens lovgivning om social sikring. For Danmarks vedkommende indgås sådanne aftaler højst for et tidsrum af 3 år.

Boligydelse

Retten til boligydelse er efter boligydelseslovens § 2, stk. 2, betinget af, at pensionisten har fast bopæl her i landet. Boligyldelse falder derfor bort, hvis pensionisten flytter til udlandet, selv om han i øvrigt bevarer pensionen efter pensionslovens bestemmelser om ret til at modtage pension i udlandet.

Ved midlertidigt ophold i udlandet bevarer pensionisten retten til boligydelse.

Efter § 3 i socialministeriets bekendtgørelse nr. 512 af 23. september 1975 om udbetaling af dagpenge under ophold i udlandet har personer, der af en arbejdsgiver med hjemsted her i landet udsendes til midlertidig beskæftigelse i udlandet, ret til dagpenge efter dagpengeloven, hvis de er skattepligtige her i landet, jfr. betingelsen i dagpengelovens § 2, stk. 2. Bestemmelsen gælder ikke for personer, der er omfattet af reglerne om social sikring af vandrende lønmodtagere inden for De europæiske Fællesskaber.

Ved midlertidig beskæftigelse i udlandet forstås, at beskæftigelsen har en sådan varighed, at de pågældende personer fortsat er skattepligtige her i landet. Efter bestemmelsen i ligningslovens § 33A, stk. 1, kan der ikke

udfærdiges skattefritagelseserklæring til personer, som har ophold i udlandet i mindre end 1 år.

Fritagelsen gælder ifølge ligningslovens § 33A, stk. 2, ikke for lønindkomst ved tjeneste uden for riget for den danske stat eller anden dansk offentlig myndighed.

Personer, der udsendes til beskæftigelse i udlandet, er således omfattet af dagpengeloven, hvis opholdet varer mindre end 1 år. Varer opholdet i udlandet ud over 1 år, og er der udstedt skattefritagelseserklæring, er der ikke ret til dagpenge, idet betingelsen om, at indtægten skal være skattepligtig, ikke er opfyldt, jfr. dagpengelovens § 2, stk. 2.

Ved tilbagevenden til Danmark efter ophold i udlandet af mere end 1 års varighed kan chefen for sikringsstyrelsen efter dagpengelovens § 34, stk. 4, tillade, at lønindtægt, der ikke er skattepligtig, medregnes i den dagpengegivende indtægt, ved vurderingen af om den pågældende opfylder indtægtsbetingelserne i lovens § 34, stk. 1, nr. 2, og stk. 2, for ret til dagpenge ved graviditet og fødsel.

Ud over det ovenanførte har sikringsstyrelsen ingen bemærkninger til udenrigsministeriets brev af 16. august 1979.

København i oktober 1979

P. s. v.

Børge Rønlev

Kristian Albrechtsen

Dansk Arbejdsgiverforening:

Det fremsatte forslag angiver at beskæftige sig med projektansatte. Det må i denne forbindelse fremhæves, at begrebet "projektansat" forekommer meget uklart, og det er utvivlsomt, at det omfatter mange former for ansættelse. Der er tale om et samlebegreb, hvilket dog ikke forudsætter, at der ubetinget findes fælles svar eller løsninger på de forskellige spørgsmål, forslaget ønsker behandlet. Vi anser det således for tvivlsomt, om problemerne kan behandles samlet.

Dernæst må det fremhæves, at problemet set i relation til danske forhold ikke kan belyses gennem umiddelbart tilgængeligt materiale eller bearbejdning af et sådant. Meget ofte er der tale om, at den enkelte virksomhed bevarer sin viden om disse specielle ansættelsesforhold for sig selv, idet den betragtes som en del af virksomhedens know-how inden for det pågældende eksportområde.

Det er i den forbindelse relevant at stille spørgsmål om, hvilket reelt behov der er for en samordning. For Danmarks vedkommende er det vor erfaring, at man ordner sig gennem aftale, således at der gives tilsvarende

eller bedre forhold, set i relation til beskæftigelse inden for landets grænser. Dette gælder især i de rene ansættelsesretlige spørgsmål. I øvrigt må man antage, at f. eks. Funktionærloven er gældende mellem parterne. Det forekommer os således tvivlsomt, om der vedrørende danske forhold er et behov for en samordning. Det må i denne forbindelse tages i betragtning, at en sådan samordning vil have en meget tvivlsom værdi al den stund der er betragtelige forskelle mellem de nordiske landes regler.

Vi må endvidere forholde os skeptiske til forslaget intention om at udvide de nordiske retsreglers territoriale gyldighed. Der kan højst efter vor opfattelse blive tale om en obligatorisk lovvalgsregel, der naturligvis må vige for et andet lands ufravigelige regler eller for dette lands ordre public-princip. Værdien af en sådan lovvalgsregel må endvidere ses i sammenhæng med de forskelligartede regler, der findes inden for det nordiske arbejdsmarked. Derfor bør en lovvalgsregel have et nationalt tilsnit, idet problemet ikke er et fællesnordisk problem med en fælles løsning, men et nationalt problem for hvert enkelt nordisk land, og med en dertil hørende national løsning tilpasset de nationale behov.

Sammenfattende kan vi udtale, at vi finder det yderst tvivlsomt, om det fremsatte forslag indebærer nogen udsigt til forbedringer for de projektansatte i såvel social, økonomisk som juridisk henseende. Vi finder, at problemerne omkring projektansatte er uhyre komplicerede og forskelligartede fra land til land, hvorfor en eventuel mere detaljeret beskrivelse og bearbejdning af forholdene egentlig er en national opgave. Det anses ikke for muligt at bidrage væsentligt til problemernes løsning gennem fællesnordiske foranstaltninger.

København, den 29. oktober 1979

Dansk Arbejdsgiverforening

H. C. Springborg

Jens Ottosen-Støtt

Grosserer-Societetet har i skrivelse den 12 november 1979 meddelat att det icke har några bemärkningar i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Justitieministeriet¹:

Justitieministeriet finner, att medlemsförslaget tar upp en viktig sak, som än så länge är bristfälligt utredd och reglerad. I huvuddrag är problemen i anslutning till projektarbetet dock kända för olika myndigheter. De i medlemsförslaget nämnda frågorna har man i allmänhet fått lösa i

¹ Yttrandet översatt från finska.

samband med vissa enskilda fall. Orsaken till detta är bland annat att det inte synes vara möjligt att stifta eller allmänt överenskomma om en lag som kan tillämpas på ett arbetsförhållande med internationella beröringspunkter. Mycket ofta måste man tillämpa den s. k. individualiseringsprincipen, enligt vilken varje fall måste lösas in casu och den rättsordning tillämpas, vilken framstår som naturligtast och lämpligast. Det är med andra ord enligt den lag med vilken arbetsförhållandet kan anses ha de starkaste beröringspunkterna. Justitieministeriet har tidigare exempelvis begärt en utredning om den rättsliga ställningen för de finländare som arbetar i Kostamus (yttrande till Finansministeriet 21.3.1978 Nr 298/45/78 JM).

De i medlemsförslaget nämnda frågorna kan inte lösas ensidigt med hjälp av hemlandets lagstiftning. Deras internationella reglering är svår bland annat därför att projektexporten ofta inriktas på flera länder, vilkas rättskultur helt avviker från den nordiska. Ytterligare svårigheter uppstår därigenom, att arbetsförhållandena nästan utan undantag är förknippade med avvikande interna offentligrättsliga normer, som gäller i de olika länderna och som åtminstone de flesta stater för sin del anser vara tvingande. Det verkar som om huvudvikten i detta avseende borde fästas vid internationella arbetsorganisationens (ILO) verksamhet.

De här nämnda problemen uppstår ofta enbart som en följd av brist på kunskaper och information. En av Nordiska rådet utförd utredning skulle uppenbarligen medföra väsentliga förbättringar även till denna del.

Enligt vad justitieministeriet erfarit sammanhänger de oftast förekommande problemen i anslutning till projektarbetet med arbetarskyddet, arbetstiden och upprätthållandet av ordningen på arbetsplatserna. De projektanställdas rättsliga ställning är dessutom förknippad med flera sådana frågor, som också berör gästarbetare och utländska medborgare i allmänhet. Inom justitieministeriets verksamhetsområde utgör de viktigaste frågorna av denna art skadestands-, straff- och processrättsliga problem.

Justitieministeriet finner den i medlemsförslaget avsedda utredningen av behovet påkallad. Åtminstone i det första skedet skulle det vara mest ändamålsenligt att begränsa utredningsarbetet till sådana problem, som direkt ansluter sig just till de projektanställdas ställning och kräver de skyndsammaste åtgärderna.

Justitieministeriet utgår ifrån att ministeriet för utrikesärendena i sitt yttrande företar en bedömning av, i vilken mån det är möjligt för Nordiska ministerrådet att "vidta åtgärder" (såsom det föreslås i medlemsförslaget) i syfte att utforma relationerna mellan de nordiska länderna och tredje land.

Helsingfors den 26 september 1979

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Antero Ignatius
Lagstiftningsråd

Finansministeriet¹:

I praktiken ansluter sig projektarbeten i första hand till byggnadsexporten men förekommer också i form av installerings- och ibruktagande- arbeten i samband med exporten av maskiner och anläggningar. De i Nordiska rådets medlemsförslag avsedda arbetena tar ofta längre tid än ett skatteår, som i Finland är lika med kalenderåret. Det finns dock även projektarbeten utomlands, som varar under ett halvt år. I beskattningen kan vistelse utomlands, som är kortare än 183 dagar, och vistelse längre än ett år ha en viktig inverkan på projektarbetarens ställning i beskattningen. Medborgarskapet är också av betydelse vid utvärdering av projektarbetarens skattskyldighet i Finland.

Projektarbetarens skattskyldighet i Finland påverkas väsentligen av om han under arbetets utförande fortfarande måste anses vara allmänt skattskyldig i Finland. Om han avser att temporärt arbeta utomlands några år under projektets genomförande för att sedan återvända till Finland, till vilket han har viktiga band, anses han också under vistelsen i utlandet vara bosatt i Finland och vara allmänt skattskyldig här. Löneinkomster av arbete, uppdrag eller tjänstgöring, som utförts hos någon annan än finländskt offentligrättsligt samfund, om projektarbetarens vistelse på grund av arbete, uppdrag eller tjänstgöring i utlandet har varat minst ett år, är med vissa undantag inte beskattningsbar inkomst i Finland. I ett sådant fall sker inte internationell dubbelbeskattning. Projektarbetarens beskattningsmässiga ställning kan då bli till och med exceptionellt förmånlig, om stationeringslandet inte beskattar honom.

I de fall, där det uppstår möjlighet till internationell dubbelbeskattning, elimineras den eller lindras dess verkningar för statsbeskattningens del med hjälp av särlagstiftning, som berättigar till avdrag av den skatt som betalats till stationeringslandet från den skatt som måste betalas till finska staten. Denna frånräkningsrätt gäller dock inte den kommunala beskattningen. Om projektlandet har ett skatteavtal med Finland, elimineras dubbelbeskattningen med stöd av avtalsbestämmelser. Avtalsbestämmelsernas innehåll är inte enhetligt fastän de i allmänhet följer likartade lösningar. Sålunda kan man inte utgå ifrån att projektarbetaren skulle kunna garanteras likadant bemötande i beskattningsfrågor oberoende av i vilken stat projektet genomförs.

Finansministeriet finner nödvändigt att genomföra den i medlemsförslaget nämnda jämförande forskningen och anser i synnerhet, att det för att utjämna konkurrensförhållandena mellan de nordiska länderna vore på sin plats att försöka harmonisera projektarbetarnas beskattningsmässiga ställning mellan de ovannämnda staterna. Detta gäller i synnerhet

¹ Yttrandet översatt från finska.

innehållet och tolkningen av den s. k. ettårsregeln och därmed jämförbara likvärdiga andra stadganden i varje nordiskt land.

Helsingfors den 30 oktober 1979

Pirkko Työläjä
Minister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

De projektanställdas ställning kan ordnas entydigt genom en socialtrygghetskonvention mellan hemlandet och respektive stationeringsland. Sålunda vållar projektanställda inte för Finlands del problem i Tyska Förbundsrepubliken eller i Storbritannien, eftersom Finland har ingått en socialtrygghetskonvention med dessa länder. Med Schweiz, Spanien och Österrike har Finland en socialtrygghetskonvention under arbete.

För de projektanställda uppstår problem om stationeringslandet och hemlandet inte har en socialtrygghetskonvention eller överläggningar om en socialtrygghetskonvention under planering. Sådana länder är till exempel staterna i Mellanöstern, Afrika och Sydamerika. Eftersom projektexporten riktas också till dessa länder är det nödvändigt att lösa problemen.

Med hänvisning till de nordiska ländernas likartade problem angående de ovan nämnda projektanställda finner social- och hälsovårdsministeriet en samnordisk kartläggning och utredning av problemen vara en mycket viktig åtgärd. Eftersom förbättringen av de projektanställdas rättsskydd intimt sammanhänger med den nordiska projektexportens tillväxt och framgång bör utredningsarbetet angående projektanställdas ställning knytas så nära som möjligt till Nordiska ministerrådets utredningsarbete angående projektexport.

Helsingfors den 4 december 1979

Sinikka Luja-Penttilä
Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström
Äldre regeringssekreterare

Finlands bank¹:

I egenskap av valutakontrollmyndighet tar Finlands bank ställning till medlemsförslaget endast till den del detta berör bankens verksamhets-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

område. Enligt de finländska valutabestämmelserna kan en arbetsgivare utan särskilt tillstånd och alltså inom ramen för den s. k. valutabanksautomatiken via finländsk valutabank erlagga lön och dagtraktamente till en arbetstagare som på grund av sina arbetsuppgifter vistas utomlands. På ansökan har en person som på grund av sina arbetsuppgifter flyttar utomlands av Finlands bank dessutom beviljats tillstånd att som installeringsmedel utföra ett erforderligt valutabelopp för anskaffning av bohag och andra dylika varor. Det kan dock konstateras att få sådana ansökningar inkommit från projektanställda. Detta beror sannolikt dels på att arbetet utomlands är tillfälligt, dels på att man i allmänhet för de projektanställda och deras eventuellt medföljande familjer på stationeringsorten reserverat möblerad bostad eller annan inkvartering. Då arbetet utomlands fullföljts, är den projektanställda skyldig att hemta sina medel på utländska konton eller sitt övriga valutainnehav till Finland.

Enligt Finlands banks uppfattning har tillämpandet av valutabestämmelserna på projektanställda utomlands inte vållat några nämnvärda problem. Emedan projekten gäller olika länder och varierar i storlek och längd, kunde den i medlemsförslaget förordade utredningen dock vara till nytta.

Helsingfors den 17 oktober 1979

Pentti Uusivirta
Direktionsmedlem

Antti Lehtinen
Direktör

Folkpensionsanstalten:

Arbetsförhållandenas tillfälliga natur, de många olika synpunkter som bör beaktas samt det faktum att situationen i ett stationeringsland skiljer sig från den i ett annat gör frågan komplicerad. Att projektverksamheten med tanke på såväl de olika ländernas näringsliv som de projektanställda fått en allt större betydelse förutsätter, jämte andra orsaker, att åtgärder vidtas för att förbättra de projektanställdas ställning. Den tilltänkta utredningens karaktär bestäms av dess målsättning. En vetenskaplig undersökning förutsätter en grundligt förberedd undersökningsplan för att nyttan av forskningsresultatet skall garanteras. Har utredningen däremot ett mera praktiskt syfte, blir huvudvikten en annan. I detta skede förefaller det angelägnast att vidta sådana åtgärder som snabbt leder till konkreta resultat.

I de stadganden som gäller av Folkpensionsanstalten ombesörjda föremån har projektverksamheten inte speciellt kunnat beaktas. Varje förekommande situation tolkas för sig. Inom sjukförsäkringen t. ex. råder det olikheter beroende på om projektarbetsgivaren är ett finskt företag, dvs.

ett företag med hemort i Finland, eller ett utländskt företag. Hur länge arbetet utomlands varar inverkar på uppskattandet av lagens tillämplighet såväl för pensionernas som för sjukförsäkringens vidkommande.

Folkpensionsanstalten understöder det framlagda medlemsförslaget, såvida dess målsättning kan konkretiseras i tillräckligt hög grad.

Helsingfors den 22 oktober 1979

Jaakko Pajula
Generaldirektör

Simo Lämsä
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen konstaterar att frågan om projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning rör angelägenheter som delvis faller under Ålands landstings lagstiftningsbehörighet och delvis faller under riksdagens lagstiftningsbehörighet.

Medlemsförslaget, som avser att en utredning måtte verkställas, stöds av landskapsstyrelsen eftersom de projektanställdas ställning i många avseenden ej kan bestämmas eller påverkas av vederbörande projektanställd, även om den anställda kan avtala om vilka normer som skall tillämpas på hans anställningsförhållande. Man kan sålunda konstatera att normernas innehåll dels varierar från land till land, dels att möjligheterna till påverkan kan vara minimala eller helt obefintliga. Visserligen skall avtalsfrihet råda i privaträttsliga anställningsförhållanden, men det oaktat kan förhållandena vara sådana att bristen på tillräckligt klara normer för projektanställningsförhållandet avhåller intresserade från att ingå ett sådant anställningsavtal. Detta kan vara till skada för projektet liksom kretsen av intresserade kan minska. Härigenom kan intresset för projektuppdrag utomlands i allmänhet minska vilket i sin tur kan medföra att insatser utifrån kan utebli där de bäst skulle behövas.

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är den föreslagna utredningen befogad. I anslutning till utredningen vore det eventuellt befogat att också granska bestämmelserna i den projektanställdas hemland såvitt gäller en projektanställnings inverkan på ett bestående anställningsförhållande.

Mariehamn den 31 oktober 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Gunnar Jansson
Kanslichef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund, Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC och Industrins centralförbund:

I medlemsförslaget framförs, att projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning utomlands är oklar. Man framhåller vidare, att detta skulle bero på brister i den inhemska lagstiftningen.

Det är klart, att det uppstår många komplicerade situationer då ett företag skickar ut anställda till ett utomlands beläget projekt. Problemen gäller bl. a. vilka arbetsvillkor som skall tillämpas, hur den projektanställdas socialskydd ordnas under utlandsvistelsen samt hur beskattningen av den projektanställdas inkomster sker o. s. v. Beträffande arbetsavtalsvillkoren har man i den internationella arbetsavtalsrätten ansett, att avtalsparterna, d. v. s. arbetsgivaren och arbetstagaren, genom en s. k. laghänvisning kan avtala om vilket lands lagstiftning som skall tillämpas på arbetsavtalet. Valet gäller närmast om man skall tillämpa hemlandets lag eller stationeringslandets lag. Rätten för parterna att använda sig av laghänvisning begränsas av stationeringslandets tvingande lagstiftning samt hemlandets ordre public-princip.

Ifall parterna inte ens konkludent avtalat om vilken lag som bör tillämpas avgörs frågan enligt den internationella arbetsavtalsrätten av den s. k. individualiseringsprincipen. Enligt denna väljer man i varje konkret fall det lands lagstiftning som är den naturligaste. Vanligtvis har det ansetts att stationeringslandets lagstiftning härvid är det naturligare alternativet. Vid kortvariga utlandskontrakt kan det oftare vara naturligare att tillämpa hemlandets lagstiftning.

De finländska arbetsrättsliga lagarna innehåller inga bestämmelser om deras tillämplighet utomlands. Någon ledning fås inte heller från lagarnas förarbeten. Det har därför i Finland ansetts klart att de arbetsrättsliga lagarna inte automatiskt gäller utomlands. Arbetsrådet har i ett yttrande uttryckligen konstaterat att så är fallet beträffande arbetstidslagen.

Eftersom stationeringsortens tvingande lagstiftning, projektanställningens längd samt övriga förhållanden i stationeringslandet avsevärt varierar från fall till fall bör man anse att det nuvarande rättsliga läget, som bygger på den internationella arbetsavtalsrättens principer, är tillfredsställande. En utvidgning av den finländska arbetsrättens internationella tillämplighet är inte enligt vår åsikt en åtgärd som är ägnad att förbättra den projektanställdas ställning. En dylik utvidgning skulle i stället lätt medföra att kollisioner mellan finländsk och utländsk lag skulle uppstå.

Dessutom bör man beakta, att de finländska lagarna är uppgjorda med tanke på förhållandena i Finland. Vi anser därför, att parterna allt efter förhållandena i det enskilda fallet själva skall kunna välja den lag som skall tillämpas på arbetsförhållandet. Genom att på förhand ta reda på vilken tvingande lagstiftning som gäller i stationeringslandet kan man dessutom undvika onödiga lagkonflikter.

Vi är medvetna om, att det nuvarande läget med rätt stor avtalsfrihet beträffande lagstiftningen kan medföra missförhållanden. Detta beror främst på att utlandskontrakten är ofullständiga eller oklart formulerade. Bl. a. för att råda bot på detta har AFC uppgjort en rapport angående utlandskommenderingar. I den ingår bl. a. anvisningar om vad man bör beakta då man ingår ett skriftligt utlandskontrakt. I rapporten betonas också vikten av att på förhand skaffa all nödig information om stationeringslandet, dess lagstiftning och beskattningssystem. För Finlands del bör man dessutom beakta att det i vissa kollektivavtal ingår bestämmelser om vilket lands lagar som bör tillämpas på utlandskommenderingar.

I fråga om socialskyddslagstiftningen konstateras i medlemsförslaget att det i den nordiska socialskyddslagstiftningen vanligen finns uttryckliga stadganden gällande dess internationella tillämplighet. I Finland ingår ett dylikt stadgande i folkpensionslagen och i sjukförsäkringslagen. Arbetspensionslagen (APL) samt olycksfallsförsäkringslagen har också ansetts gälla finländska arbetstagare som för finländsk arbetsgivares räkning utför arbete utomlands. Lagarna har ansetts gälla oberoende av utlandsanställningens längd. Den finländska arbetskraften är således i fråga om socialskyddet i samma ställning som om arbetet skulle utföras i Finland. Ifall det i stationeringslandet föreligger speciella risker kan arbetsgivaren uppta en extra försäkring för att täcka risken.

På socialförsäkringens område föreligger vissa missförhållanden som inte tagits upp i medlemsförslaget. Såsom ovan framgick gäller den finländska socialskyddslagstiftningen utomlands oberoende av arbetsförhållandets längd. Problem uppstår i de fall då stationeringslandets lagstiftning ålägger den finländska arbetsgivaren att uppta socialförsäkringar enligt landets regler. Härvid blir arbetsgivaren tvungen att betala dubbla socialförsäkringsavgifter för i princip likartade försäkringar. På motsvarande sätt kan arbetstagaren ha rätt till sociala förmåner från två olika socialförsäkringssystem. För arbetsgivaren innebär de dubbla avgifterna en extra "exportskatt" som försämrar företagets möjligheter att göra sig gällande i konkurrensen gentemot de utländska företag som inte drabbas av systemet med dubbla avgifter. De bilaterala avtalen som strävar till att förhindra dubbelbeskattning innehåller inga regler som på motsvarande sätt skulle förhindra dubbla socialförsäkringsavgifter.

Finland har nyligen slutit två avtal gällande sociala förmåner. Socialskyddsavtalet mellan Finland och Storbritannien undertecknades den 12.12.1978 och avtalet med Förbundsrepubliken Tyskland den 23.4.1979. Avtalen har inte ännu trätt i kraft. I avtalen ingår också en bestämmelse som reglerar det fall då en arbetsgivare skickar arbetstagare för att utföra arbete i det andra konventionslandet. Den tillämpliga socialskyddslagstiftningen (inklusive avgiftsskyldigheten) är enligt avtalet med Storbritannien beroende på för hur lång tid utlandskommenderingen är avsedd att gälla.

Ifall kommenderingen är avsedd att gälla mindre än 12 månader tillämpas enligt konventionen avsändarlandets sociallagstiftning. I utkastet till en ny nordisk trygghetskonvention avser man också att förhindra dubbla socialavgifter. Vi anser, att en utvidgad socialkonventionsverksamhet är en möjlighet att eliminera missförhållandena med dubbla avgifter och dubbla förmåner. Denna möjlighet gäller dock främst länder med relativt ”jämnstark” sociallagstiftning.

På ovan anförda grunder föreslår vi, att samtidigt som man inom Nordiska rådet utreder den projektanställdas ställning också undersöker vilka lagstiftnings- eller andra möjligheter som kan tillgripas för att undvika dubbla socialförsäkringsavgifter och dubbla förmåner.

Som ett tredje problemkomplex tas i medlemsförslaget upp frågor av ekonomisk natur. Som det centrala problemet nämns dubbelbeskattningen. Dubbelbeskattning torde dock i praktiken oftast undvikas antingen genom intern lagstiftning eller genom dubbelbeskattningsavtal.

För personer som stannar över ett år i utlandstjänst gäller den s. k. ettårsregeln (22 § 1 mom. 6 p. IFL). Enligt denna anses såsom skattepliktig inkomst icke löneinkomst, som uppburits för arbete utomlands om den av arbetet föranledda utlandsvistelsen varat minst ett år eller vistelsen med stöd av avtal kan antas vara minst nämnda tid.

Tillämpningen av detta stadgande har i praktiken medfört vissa tolkningssvårigheter. Skattemyndigheterna har i sina direktiv förutsatt att utlandsvistelsen skall vara oavbruten. Bl. a. har man ansett att även korta rapporteringsresor till hemlandet avbryter utlandsvistelsen. Det oklara rättsläget kan leda till obehagliga överraskningar för en arbetstagare, som utgått från att hans inkomst inte beskattas i Finland, utan enbart i stationeringslandet. Klarhet kunde vinnas på denna punkt med närmare direktiv från skattemyndigheternas sida.

Ifall ettårsregeln ej kan tillämpas, förhindras dubbelbeskattningen vanligen genom mellanstatliga avtal. Endast i det fall att myndigheterna i de två avtalsländerna ej tolkar dubbelbeskattningsavtalets stadganden lika kan det uppstå problem för den skattskyldige. Dessa fall är dock sällsynta.

Dubbelbeskattningsavtal saknas dock nästan helt med en region av stor betydelse för den nordiska projektexporten, nämligen Mellersta Östern. Beträffande sådana fall där avtal inte finns för undvikande av dubbelbeskattning regleras vederbörande persons beskattning i Finland av lagen om skattegottgörelse (15.12.1972/801). Avdrag beviljas enligt lagen dock endast från den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten, men ej från kommunal- och kyrkoskatten m. m. Gottgörelse ges ej heller för i utlandet erlagd kommunal-, delstats- eller annan lokalskatt.

Såsom av det ovan sagda framgått är den projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning inte så oklar som man i medlemsförslaget låter påskina.

I fall man trots allt anser, att det finns behov av en i medlemsförslaget

på kallad utredning borde man sträva till att också utreda möjligheterna att underlätta nordisk projektexport i allmänhet. Man borde då bl. a. utvidga uppdraget att omfatta problematiken kring dubbla sociala avgifter, vilken i dagens läge åtminstone försätter Sverige och Finland i ett sämre konkurrensläge.

Helsingfors den 31 oktober 1979

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund
Seppo Riski
 Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC
T. Jaatela
 Industrins centralförbund
V. Vainio

Akava r. y.:

Det nordiska projektsamarbetet utanför Norden har, som framhålls i medlemsförslaget, vuxit kraftigt. Ett allt större antal arbetstagare kommer sålunda att delta i projektverksamheten. Arbetstagarnas anställningsvillkor och deras tillämpning blir mera problematiska än i hemlandet. De projektanställdas problem är både av juridisk, social och ekonomisk natur och bildar sålunda en omfattande problemhärva.

Förslaget om en utredning av detta problemområde är väl motiverat. Det behövs en grundlig kartläggning och undersökning av problemen för att man skall kunna föreslå detaljerade åtgärder.

Akava ansluter sig till förslaget om att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verkställa en utredning rörande projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning utanför Norden samt vidta nödiga åtgärder för att förbättra de projektanställdas ställning i utlandet.

Helsingfors den 6 november 1979

Akava r. y.
S. Apajalahti
 Ordförande

Jaakko Kähönen
 Utredningschef

Finska missionssällskapet:

Finska missionssällskapet (FMS) har över 200 missionärer i 15 olika länder i Asien och Afrika. Missionärerna representerar olika yrken, bl. a. läkare, tandläkare, sjukvårdslärare, sjukskötare, farmaceuter, teologer, diakoner, lärare, ekonomer, merkonomer, ingenjörer, tekniker, jordbruksexperter m. m.

Missionärerna är engagerade i de unga kyrkornas verksamhet samt i evangelisationsarbete. En stor del av missionärerna arbetar inom sjukvård och undervisning samt som sakkunnig expertis på olika områden. De är med i olika former av samhälls- och nationsuppbyggande verksamhet mottagarlandet till gagn.

Missionärer i FMS' tjänst utsänds i allmänhet för 3—4 års arbetsperioder och kontraktet förnyas ofta för flera arbetsperioder i följd, vanligen på kallelse av en kyrka eller organisation i mottagarlandet. FMS utbetalar åt dem lön i utländsk valuta i mottagarlandet.

Gällande socialskyddslagstiftnings- och arbetslagstiftningsfrågor ber vi att få fästa uppmärksamheten på följande:

Barnbidrag

Enligt lagen om barnbidrag, § 1, har våra arbetare utomlands inte rätt till barnbidrag för sina barns fostran och uppehälle fastän både föräldrar och barn förblir finska medborgare.

Ålderstillägg och tjänsteår

När missionären efter ett antal år i u-land återvänder till arbetslivet i hemlandet blir frågan om ålderstillägg aktuell.

Eftersom FMS är kyrkans officiella missionsorgan, räknar kyrkan arbetsåren utomlands i FMS' tjänst som till ålderstillägg och pension berättigande tjänsteår för teologer och andra för kyrkliga uppgifter utbildade personer.

Men för sjukvårdspersonal, lärare, ekonomisk och teknisk personal m. fl. är frågan om ålderstillägg däremot ett stort osäkerhetsmoment och ansökan beviljas eller avslås till synes godtyckligt.

Tidigare kunde en person, som varit anställd i Finska missionsällskapet, vid tillträddande av statlig eller kommunal tjänst eller befattning, efter särskild ansökan tillräknas tiden i FMS' tjänst till godo, helt eller till en del.

Efter det huvudavtalet om förhandlingsproceduren för statens tjänstekollektivavtal samt lagen om kommunala tjänstekollektivavtal trätt i kraft, har våra anställda fråntagits denna möjlighet.

Våra utsända missionärer är välutbildade och utövar sitt yrke i u-land på ansvarsfulla poster under svåra arbetsförhållanden.

Vi är tacksamma för, att Nordiska rådet tagit upp dessa frågor för att försöka arbeta fram en positiv lösning på problemen och hoppas, att resultaten skall komma också u-landsarbetare i missionsällskapens tjänst till godo.

Helsingfors den 29 oktober 1979

Finska missionsällskapet r.f.

Alpo Hukka
Missionsdirektor,
prost

Pertti Airikkala
Sekreterare,
vicehäradschef

N o r g e**Kommunal- og arbeidsdepartementet:**

Kommunal- og arbeidsdepartementet har med interesse merket seg forslaget om en samnordisk utredning om prosjektansattes stilling utenfor Norden. Som kjent gjelder den norske lovgivningen som regulerer rettigheter og plikter i et arbeidsforhold som regel bare for arbeid som utføres her i landet. Dersom prosjektansatte utenfor Norge skal ha tilsvarende vilkår, må dette reguleres gjennom arbeidsavtalen. Det ville være av interesse å få belyst i hvilken utstrekning slike arbeidstakere faktisk får lønns- og arbeidsforhold, tilsvarende dem som gjelder for samme arbeid her i landet, og om det eventuelt er ønskelig med spesielle tiltak. Vi vil imidlertid understreke at arbeidsforholdene for prosjektansatte utenfor Norden overfor dette departement ikke har vært fremstilt som problematiske.

Når det gjelder trygdelovgivningen, administrerer Kommunal- og arbeidsdepartementet folketrygdens stønader under arbeidsløyse. Arbeidstakere som sendes ut fra Norge av arbeidsgiver bosatt her i landet for å utføre arbeid i utlandet, tjener i en viss utstrekning opp rett til dagpenger under arbeidsløyse også ved arbeidsinntekt i utlandet. Dette følger dels av de nasjonale norske regler, og dels av bilaterale avtaler.

Dersom den foreslåtte nordiske utredning også skal omfatte trygdespørsmål, hvilket vi finner naturlig, bør også den del av trygden som hører inn under Kommunal- og arbeidsdepartementet inngå som en naturlig del av utredningen.

Oslo, 3. desember 1979

Etter fullmakt:

Helge Håvie

Odd Eriksen

Utenriksdepartementet:

Prosjektansattes stilling reguleres bl. a. av gjeldende interne norske lovbestemmelser og vedtekter, av de enkelte avtaler som er inngått mellom Norge og vertslandet vedrørende de forskjellige grupper av prosjektansatte og av avtaler mellom norske myndigheter og de prosjektansattes organisasjoner. Etter Utenriksdepartementets oppfatning hører dette inn under de etater som har de enkelte avtaler under sitt fagområde.

Det er for tiden neppe mange prosjekter av denne art hvor norske arbeidstakere er involvert i større omfang. Imidlertid foregår det nå et

nordisk utredningsarbeid med tanke på å stimulere nordisk prosjektteksport.

I denne situasjon kunne det være av interesse å få utredet de nordiske lands lovgivning overfor prosjektansatte utenfor Norden. Dersom de enkelte lands lovgivning skulle vise seg å være avvikende i vesentlig grad, bør det overveies å foreta en harmonisering av de nordiske lands lovverk på dette felt.

Utredningen bør også inneholde forslag om hvordan rekrutteringen til nordisk prosjektteksport kan lettes. Det kan tenkes at myndighetene kan legge forholdene bedre til rette enn tilfellet er i dag.

Utredningen bør dessuten vurdere hvordan de prosjektansattes rettslige stilling kan styrkes. Siktemålet bør være at deres rettslige beskyttelse på de forskjellige felt i størst mulig utstrekning bør tilsvare den rettsbeskyttelse arbeidstakere får i Norden.

Finansdepartementet viser i vedlagte brev datert 9. ds. til at Nordisk skattemøte for tiden diskuterer den skattemessige behandling av personalet i fellesnordiske bistandsprosjekter i utviklingsland (*se nedan*). Finansdepartementet antar at Nordisk skattemøte i første omgang er det best egnede forum for å diskutere den videre behandling av også andre prosjektansattes skattemessige stilling.

Norge vil foreslå saken tatt opp på neste skattemøte som finner sted ultimo januar 1980. Finansdepartementet ønsker oversendt mer utførlig bakgrunnsmateriale for drøfting av de skattemessige problemer.

Medlemsforslaget har også vært forelagt Sosialdepartementet, Handelsdepartementet, Justisdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet til uttalelse.

Oslo i november 1979

Etter fullmakt:

Thor M. Jartun Brønder
Fung. byråsjef

Arne Walther
Konsulent

Finans- og tolldepartementet:

Embets- og tjenestemenn fra de nordiske lands finansdepartementer møtes 2 ganger i året til Nordisk skattemøte. Dette møtet diskuterer for tiden den skattemessige behandling av personalet i fellesnordiske bistandsprosjekter i utviklingsland. Finansdepartementet antar at Nordisk skattemøte i første omgang er det best egnede forum for å diskutere den videre behandling av også andre prosjektansattes skattemessige stilling.

Neste nordiske skattemøte finner sted i Oslo siste uke av januar 1980. Norge vil foreslå at spørsmålet tas opp på agendaen. I denne forbindelse anses det ønskelig at gruppen som har reist forslaget vedlagt brevet fra Utenriksdepartementet, oversender et mer utførlig bakgrunnsmateriale for diskusjonen av de skattemessige problemer.

Oslo, 9. november 1979

Etter fullmakt

Odd Hengsle

Odd Ivar Biller

Norges eksportråd:

Det er et interessant og viktig spørsmål som reises i medlemsforslag A 561/s. På nasjonal basis vil de nordiske land være interessert i å sikre sine borgeres posisjon i utlandet under arbeidsoppholdet der. I Norges Eksportråd legger vi vekt på at norske borgere, som arbeider med norske eller nordiske prosjekter utenlands, får slik juridisk, sosial og økonomisk sikkerhet at det i størst mulig grad blir tillokkende for norske borgere å ta slikt arbeid. Det er i dag forbundet med til dels store vanskeligheter å skaffe kvalifisert arbeidskraft til prosjektvirksomhet i utlandet.

Det er trolig riktig at færre norske borgere er sysselsatt i prosjekter utenlands enn tilfellet er for de øvrige nordiske lands vedkommende. Men en utredning om den juridiske sikkerhet i slik sammenheng vil også ha interesse for norske bedrifter. Man må med rimelighet forvente bredere norsk aktivitet innen prosjektvirksomhet i de kommende år.

De sosiale aspekter antar vi at norske myndigheter har sterkere styringsmuligheter over siden sosiale goder kan tildeles unilateralt fra norsk hold. I hovedsak blir dette, etter vår oppfatning, et internt norsk spørsmål.

De økonomiske aspekter i forbindelse med tidsbegrenset beskjeftigelse ved prosjekter i utlandet levert av norsk industri, er meget viktige. Det er de totale økonomiske vilkår som tilbys, som i stor grad avgjør hvorvidt det vil lykkes å skaffe vel kvalifisert personale og stab til norske prosjekter i utlandet. Norges Eksportråd vil i den forbindelse peke på at britiske myndigheter skal ha gitt britiske statsborgere korttidsbeskjeftiget med britiske prosjekter i utlandet spesielle skattevilkår som skal ha gjort arbeidet i utlandet tillokkende. Det ville være verdifullt om disse økonomiske aspekter også kunne bli vurdert.

Med den fokusering vi i dag har på de myke verdier understrekes noe sterkere enn før de handicaps arbeidstagerne ved prosjekter i utlandet har eller kan ha. Norges eksportråd mener at det ville være nyttig og for-

håpentlig også stimulerende for prosjektarbeid i utlandet om de juridiske, sosiale og økonomiske vilkår for norske borgere sysselsatt ved prosjekter i utlandet kunne i første omgang bli analysert og at forslag til eventuelle forbedringer og endringer kunne fremmes.

Oslo, 12. september 1979

Norges eksportråd

Per Aarstad
Direktør

Industriforbundets servicekontor:

I senere tid har tendensen blant norske industribedrifter til å engasjere seg i prosjektexport vært tiltagende. I tiden fremover må det forventes fortsatt økning av norsk prosjektexport med stadig sterkere innslag av leveranser av know-how av teknologisk og administrativ art.

Som en følge av dette har antall prosjektansatte vist stigende tendens. På grunn av den midlertidige karakter slike arbeidsforhold har, er prosjektansatte i en noe spesiell stilling med hensyn till juridiske, sosiale og økonomiske arbeidsbetingelser. Sikring av rettigheter på ikke diskriminerende basis og løsning av skatteproblemer er spørsmål som ofte kommer i fokus.

På ovennevnte bakgrunn vil vi støtte ovennevnte medlemsforslag om å iverksette en utredning vedrørende prosjektansattes juridiske, sosiale og økonomiske stilling utenfor Norden og eventuelt vedta nødvendige tiltak for å forbedre de prosjektansattes stilling.

Oslo, 19. oktober 1979

Industriforbundets servicekontor

Svein Erik Strand

S v e r i g e

Sveriges riksbank:

Medlemsförslaget berör riksbankens verksamhet i fråga om gällande valutabestämmelser för utlandsanställda. Avgörande för valutabestämmelsernas tillämpning är oftast huruvida den anställda skall betraktas som valutainlämning, dvs. anses ha fast bostad i Sverige trots tillfällig utlandsvistelse, eller som valutautlämning. Medlemsförslaget framhåller att pro-

jektanställda utgör en speciell grupp av arbetskraft utomlands främst genom arbetsförhållandets tillfälliga natur och att de anställda därigenom kan ställas inför problem som på många punkter avviker från de problem övrig arbetskraft utomlands ställs inför.

I det enskilda fallet kan således för den projektanställda lättare uppstå oklarhet huruvida den anställde är valutainlämning eller valutautlämning. I undantagsfall kan vidare en konfliktsituation uppstå för den anställde genom olikheter i hemlandets, projektföretaglandets och värdlandets valutabestämmelser. Det är sålunda tänkbart att en projektanställd kan betraktas som valutainlämning av myndigheterna i flera av dessa länder vilket skulle kunna innebära oförenliga krav på hans ekonomiska transaktioner. Riksbanken har dock inte erfarit att sådana problem i praktiken förekommit.

Löneutbetalningar omfattas av bestämmelserna i OECD:s stadga för frigörande av löpande osynliga betalningar och kan ske till och från Sverige utan att valutaregleringen erbjuder några problem. Svensk arbetsgivare har sålunda rätt att genom valutabank överföra lön, resekostnadsersättning och traktamente till en i utlandet anställd, oavsett om denne är valutainlämning eller valutautlämning. För användandet av dessa medel gäller dock vissa begränsningar. Således får en person som fortfarande är valutainlämning utan särskilt tillstånd i utlandet använda dessa medel endast för sina och sin familjs uppehållskostnader. För överföring till hemlandet av i annat land intjänad arbetsinkomst lägger den svenska valutaregleringen heller inga hinder.

I syfte att ytterligare underlätta dessa betalningar till anställda i svenskt företag med placering i utlandet infördes 1978 en ny typ av konton med benämningen utlandslönekonton. Sådant konto kan öppnas hos valutabank såväl för den anställde som för dennes familjemedlemmar om dessa likaså är bosatta på anställningsorten.

Följande betalningar får göras till ett utlandslönekonto:

a) sådana betalningar från den svenska arbetsgivaren vilka, på grund av anställningsförhållandet mellan arbetsgivaren och kontohavaren förfaller till betalning under tiden för utlandstjänstgöringen

b) ränta på kontot

c) sociala bidrag

d) av myndighet fastställt underhållsbidrag

e) pension

f) överskjutande preliminär skatt intill ett belopp av 10 000 kronor per person och kalenderår.

Medel på kontot får överföras i valfri valuta till kontohavaren i utlandet. För disposition av medlen gäller dock ovan angivna inskränkningar i de fall då kontohavaren är valutainlämning, medan denne däremot får använda medlen i Sverige utan begränsning. Person, som enligt gällande regler betraktas som valutautlämning, får i Sverige disponera medel på

kontot för betalning som är medgiven enligt valutaförordningen, riksbankens föreskrifter eller särskilt tillstånd, medan medlen får användas utan begränsningar i utlandet.

För att i viss omfattning möjliggöra utnyttjandet av normal bankservice på uppehållsorten kan valutainlänning, som arbetar i utlandet, efter ansökan erhålla tillstånd av riksbanken att hålla bankkonto i ifrågavarande land. Det kan också tilläggas att riksbanken är beredd att vid behov medge valutautförsel för förvärv av bostad under utlandsvistelsen.

Medlemsförslaget framhåller arbetsförhållandets tillfälliga natur. Härav framgår att reglerna om emigrationsvaluta endast undantagsvis torde bli aktuell, varför det inte finns anledning att här närmare beröra dessa.

Sammanfattningsvis vill fullmäktige framhålla att den svenska valuta-regleringen ej synes orsaka några betydande problem för nordiska projektanställda utanför Norden. I den mån skillnader finnes mellan reglerna i de olika nordiska länderna har de ej heller, såvitt riksbanken har sig bekant, medfört sådana problem.

Stockholm den 25 oktober 1979

Å Fullmäktiges vägnar:

Torsten Bengtson

T. af Jochnick

SIDA:

Personal anställd inom det svenska utvecklingsamarbetet har sin juridiska ställning gentemot mottagarländerna reglerad i ett ömsesidigt proceduravtal. I dessa avtal regleras även frågor av ekonomisk och social natur. Mottagarländerna ger t. ex. personalen vissa rättigheter beträffande bostäder, nyttjande av landets sjukvård samt anger regler för valuta- och skattefrågor. I det dagliga arbetet och hur detta skall utföras är personalen underkastad landets egna bestämmelser, likaså gäller detta arbetstidens och semesterledighetens förläggning.

Biståndspersonalens ställning gentemot arbetsgivaren SIDA är reglerat i kollektivavtal överenskommet mellan arbetsmarknadens parter och statens arbetsgivarverk. Förmånerna består bl. a. av ekonomisk ersättning beroende på tjänsteställning i mottagarlandet samt pensions- och socialförsäkringsvillkor. Dessa motsvarar i stort vad som gäller vid svensk statlig anställning.

Enligt SIDA:s uppfattning är det rekryteringsfrämjande att personal, som under en kort period av sitt liv åtar sig biståndsuppdrag, i så stor utsträckning som möjligt kan behålla bl. a. samma sociala villkor under utlandstjänst som gällde i deras ordinarie anställning i Sverige.

SIDA tillstyrker att en samnordisk utredning görs för att utreda projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska villkor samt att åtgärder därefter vidtas för att förbättra denna personals ställning i utlandet.

Stockholm den 1 november 1979

Maj-Britt Amer
Byråchef

Socialstyrelsen:

Socialstyrelsen har inget att invända mot att utreda de nordiska projektanställdas ställning utanför Norden. Det torde vara en angelägen uppgift att förbättra den sociala tryggheten för dessa anställda och att åstadkomma enhetliga regler härför mellan de nordiska länderna.

Socialstyrelsen vill dock i sammanhanget också uppmärksamma frågan om meritvärdering. Motionen berör inte explicit detta område som kan vara ett svårt problem för projektanställda och ett hinder för rekrytering. Det borde vara möjligt att få räkna meriter från tjänst utanför hemlandet i större utsträckning än som nu är fallet.

Stockholm den 20 september 1979

Barbro Westerholm

Inger Odehammar

Riksförsäkringsverket:

— — — Riksförsäkringsverket har för sin del ingen erinran mot att en sådan utredning kommer till stånd.

I förslaget tas bl. a. upp frågan om tillhörigheten till det egna landets socialförsäkring vid arbete utanför Norden i internationella projekt. Det görs gällande att de nordiska länderna i allmänhet kan göra sin egen lagstiftning om socialförsäkring tillämplig vid sådant arbete.

För svenskt vidkommande kan riksförsäkringsverket konstatera att den svenska socialförsäkringen endast i begränsad utsträckning kan tillämpas på svenska medborgare verksamma utanför Norden. Vad gäller sjukförsäkring kan svensk medborgare stå kvar som inskriven hos allmän försäkringskassa högst ett år efter avresan. Under denna tid har vederbörande bl. a. rätt till sjukpenning under förutsättning att sådan rätt förelåg vid avresan. Fr. o. m. det andra året utomlands har vederbörande inte någon rätt till kontantförmåner från sjukförsäkringen. Beträffande arbetskadeförsäkring gäller att svensk medborgare omfattas under det första året utomlands endast om han är utsänd av arbetsgivare i Sverige. Ifråga om möjligheterna att tjäna in rätt till allmän tilläggspension vid arbete utomlands i internationella projekt kan nämnas att i 11 kap. 2 § tredje

stycket lagen om allmän försäkring (AFL) möjlighet ges för svenska staten att teckna särskild förbindelse med riksförsäkringsverket för svenska medborgare. Staten har genom SIDA t. ex. ingått sådana förbindelser avseende medborgare verksamma vid nordiska kooperationsprojekt i Kenya och Tanzania.

I förarbeten till lagen om allmän försäkring har uttalats att möjligheten för svenska staten att teckna förbindelse enligt 11 kap. 2 § tredje stycket AFL tillkommit för att säkra pensionsrätt för svenskar i utlandet vid olika former av internationell verksamhet. Denna möjlighet har dock hittills utnyttjats beträffande endast vissa former av internationell verksamhet.

Sverige torde inom några år ha ingått bilaterala socialförsäkringsavtal med flertalet västeuropeiska länder jämte ett afrikanskt land (Marocko). Enligt huvudregler i dessa avtal omfattas förvärvsverksamma personer av socialförsäkringen i sysselsättningslandet. Undantag görs för utsänd arbetskraft, dvs. för personer som är anställda och avlönade av arbetsgivare i det ena landet och som utsänds för denna arbetsgivares räkning för att utföra arbete i det andra landet. Dessa kvarstår i utsändningslandets socialförsäkring obligatoriskt under de två första åren med möjlighet till förlängning. De svenska medborgare som är verksamma i internationella projekt i land med vilket Sverige har sådant avtal torde dock i regel inte kunna anses som utsända i den mening som avses i konventionerna.

I gällande avtal och föreliggande konventionsförslag finns bestämmelser som ger möjlighet till undantag från nämnda huvudregel om de behöriga myndigheterna i de båda länderna träffar överenskommelse här om. För ifrågakommande svenska medborgare skall således viss möjlighet finnas att stå kvar i det svenska socialförsäkringssystemet under hela arbetsperioden utomlands. För att sådant undantagande från huvudregeln skall ske torde regelmässigt komma att krävas att samtliga ifrågakommande avgifter erläggs.

Stockholm den 19 oktober 1979

L.-Å. Åström

Göran Sandler
Föredragande

Riksskatteverket (RSV):

I framställningen uttalas att det existerar en rad problem bl. a. av ekonomisk natur för de projektanställda. Dessa problem är vanligen förknippade med antingen valutabestämmelser eller beskattningsfrågor. Vidare sägs att det mest centrala problemet i samband med beskattningen är dubbelbeskattningen, som i allmänhet undviks genom skatteavtal.

Frågan om en person är i skatterättslig mening bosatt i Sverige är av avgörande betydelse för hans skattskyldighet här i landet. Är han bosatt

här föreligger oinskränkt skattskyldighet, d. v. s. han är skattskyldig för all inom och utom riket förvärvad inkomst och all inom och utom riket ägd förmögenhet.

Det finns emellertid undantag från den oinskränkta skattskyldigheten. Inkomst på grund av anställning utomlands är enligt 54 § h) kommunal-skattelagen (KL), undantagen från beskattning i Sverige under förutsättning att såväl vistelsen som anställningen varat eller kommer att vara minst ett år (den s. k. ettårsregeln). Bestämmelsen är inte tillämplig på lön från anställning hos svenska staten, svensk kommun eller ombord på svenskt fartyg eller svenskt, danskt eller norskt luftfartyg.

Ettårsregeln torde ofta kunna tillämpas på svenskar som är projektanställda utomlands.

Föreligger däremot skatteplikt här för utlandsinkomsten enligt svenska interna bestämmelser kan beskattningsrätten ha uppdelats i avtal för undvikande av dubbelbeskattning mellan Sverige och aktuellt land.

I de fall sådant avtal saknas kan dubbelbeskattningen lindras genom intern svensk lagstiftning. Enligt punkt 4 av anvisningarna till 20 § KL medges således avdrag för betald utländsk skatt under förutsättning att skatten är att anse som omkostnad i förvärvskällan. Dessutom får utländsk statlig skatt av slutlig karaktär avräknas (s. k. intern credit) enligt bestämmelserna i 24—28 §§ lagen om statlig inkomstskatt (SIL).

Det finns också en annan möjlighet till lindring av internationell dubbelbeskattning. Regeringen kan nämligen på ansökan av skattskyldig som blivit föremål för sådan dubbelbeskattning, om ömmande omständigheter eller andra synnerliga skäl föreligger, förordna om efterskänkande av statlig inkomst- och förmögenhetsskatt enligt 23 § SIL och 23 § lagen om statlig förmögenhetsskatt.

Av det ovan anförda torde framgå att man genom såväl ensidiga åtgärder som bilaterala överenskommelser försökt lindra eller undanröja dubbelbeskattning. Det torde därmed vara förhållandevis sällsynt att inkomster dubbelbeskattas. Det skulle emellertid i detta sammanhang föra för långt att utreda i vilka fall svenskar som är projektanställda utomlands kan träffas av skatt såväl i vistelselandet som i Sverige.

Det för anställda hos Nordiska rådet tillämpade avgiftssystemet utreds för närvarande. I detta sammanhang övervägs en övergång till nationell beskattning.

Stockholm den 31 oktober 1979

Gösta Ekman

Kerstin Boström

Statens arbetsgivarverk meddelar i skrivelse den 16 oktober 1979 att man inte har något att invända med anledning av medlemsförslaget.

Kommerskollegium:

Remissinstanserna

Handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation och Svenska arbetsgivareföreningen har av kollegiet beretts tillfälle att inkomma med synpunkter i frågan. Inkomna yttranden bifogas. Handelskammaren i Göteborg har avstått från att avge eget yttrande och hänvisar till Svenska arbetsgivareföreningen. Både *Landsorgniasationen* och *Tjänstemännens centralorganisation* hänvisar till sina yttranden till Nordiska rådet via Nordens fackliga samarbetsorganisation. *Svenska arbetsgivareföreningen* anför att de nordiska arbetsgivareföreningarna ämnar avge gemensamt yttrande till Nordiska rådet över rubricerade förslag, varför synpunkter i frågan inte till angivet datum kan meddelas kollegiet. *Handelskamrarna i Stockholm* och *Malmö* har inga invändningar mot förslaget.

Bakgrund

Följande beskrivning tar upp några av de bakomliggande faktorer som behandlas i förslaget samt vad kollegiet erfarit i frågan. De projektanställda utgör en speciell grupp av arbetskraft utomlands främst genom arbetsförhållandets tillfälliga natur. Denna grupp står därigenom inför problem, som på många punkter avviker från de problem övrig arbetskraft utomlands ställs inför. I internationell lagstiftning beaktas dylika anställningsförhållanden endast i begränsad utsträckning. Allmänt tillämpas värdlandets lagstiftning som sådan också på utländsk arbetskraft. Vad gäller EFTA-konventionen eller Sveriges frihandelsavtal med EEC finns inga bestämmelser rörande tjänster. Därutöver finns inga internationella konventioner som reglerar projektanställdas ställning utomlands, utom dubbelbeskattningsavtal och socialförsäkringskonventioner, i de flesta fall på bilateral basis. De projektanställdas juridiska ställning fastställs antingen av hemlandets eller det projektmottagande landets lagstiftning eller som en kompromiss mellan dessa. Den utländska arbetskraftens ställning varierar därigenom avsevärt från land till land. För närvarande finns ca 5 400 svenska projektanställda som tjänstgör mer än ett år utomlands. Vad gäller socialskyddslagstiftningen är den internationella tillämpningen betydligt friare och de nordiska länderna kan i allmänhet göra sin egen socialskyddslagstiftning gällande.

Förslaget

Medlemsförslaget skulle innebära att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning utanför Norden samt vidta nödvändiga åtgärder för att förbättra de projektanställdas ställning i utlandet.

Kollegiets överväganden

Kommerskollegium tillstyrker — bl. a. mot bakgrund av de remissyttranden som inkommit — att föreslagen utredning genomförs. Betydelsen av att projektanställdas ställning utanför Norden klarläggs förstärks *dels* genom den ökade vikt som projektexporten förväntas få i den nordiska handeln bl. a. som ett resultat av den nordiska utredningen om projektexport, *dels* genom den ökade tonvikt som lagts vid anställningsvillkor och -trygghet i Norden.

Kollegiet vill peka på att begreppet projektanställd inte är helt entydigt. Såväl när det gäller omfattningen av angivna utredning som att klargöra relationerna till angränsande anställningsformer bör utredningen söka precisera begreppet.

Medlemsförslaget omfattar både önskemål om utredning och krav på att "nödiga" åtgärder vidtas för att förbättra de projektanställdas ställning. Enligt kollegiets uppfattning bör ett kommande utredningsuppdrag i första hand avse kartläggning och jämförelser av projektanställdas ställning. Frågan om vidare åtgärder torde böra anstå tills en dylik utredning föreligger.

Utredningen skulle avse projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning utanför Norden. Enligt den korta bakgrundsteckning som getts ovan anser kollegiet att utredningsuppdraget bör begränsas. I princip synes tyngdpunkten böra läggas vid juridiska och sociala aspekter på anställningsförhållandena eftersom ekonomiska aspekter såsom valutaförhållanden och beskattning m. m. svårligen kan bli föremål för åtgärder på nordiskt plan. Vidare torde utredningen få inskränkas till att behandla anställningsförhållandena i ett fåtal representativa länder. Under utredningen synes det lämpligt att särskilt beakta anställningsförhållandena inom likartad verksamhet, exempelvis vid projektanställning i internationella organisationer såsom Världsbanken.

Stockholm den 2 november 1979

O. G. Lindqvist

Staffan Sohlman

Arbetsdomstolen har i skrivelse den 30 oktober 1979 förklarat sig icke ha några erinringar eller kommentarer till medlemsförslaget.

ILO-kommittén:

Kommittén beslöt den 4 september 1979 bereda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer tillfälle att yttra sig i ärendet.

Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation hänvisar båda till att de yttrar sig i ärendet via Nordens fackliga samorganisation (se nedan). Också Svenska arbetsgivareföreningen hänvisar till nordisk beredning i den egna kretsen av föreningar. Endast Centralorganisationen SACO/SR har yttrat sig till kommittén.

En underhandsförfrågan till internationella arbetsbyrån (ILO) har hittills inte tillfört kommittén något material ägnat att belysa medlemsförslaget.

Kommittén saknar för närvarande underlag för att yttra sig i ärendet.

För ILO-kommittén

Ingemar Eliasson

Bengt Lidal

Sveriges industriförbund hänvisar i skrivelse den 6 november 1979 till Svenska arbetsgivareföreningens yttrande (se ovan under kommerskolligium).

Tjänstemännens centralorganisation (TCO):

TCO finner det tillfredsställande att de projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning utreds och förbättras och instämmer därför i medlemsförslaget. TCO förutsätter härvid att hänsyn tas till att projektanställdas i utlandet anställningsvillkor ofta regleras av enskilda kontrakt med arbetsgivaren samt till de praktiska problem det innebär att vissa svenska arbetsrättslagar skall tillämpas utomlands, t. ex. lagen om anställningsskydd och medbestämmandelagen. TCO vill för svensk arbetsrätts del bara ange *några* exempel på frågor där rättsläget är osäkert.

1. Då svenska företag skall utföra projekt utomlands projektanställs ofta arbetstagare som arbetar sida vid sida med tillsvidareanställd personal. När projektet avslutats upphör de projektanställdas anställning utan turordningsdiskussion medan de tillsvidareanställda återgår till sina anställningar i Sverige. Enligt vår mening bör detta inte vara tillåtet. Vid företag som ofta har projekt av detta slag kan arbetsuppgifterna knappast sägas vara av särskild beskaffenhet.

2. Det sätt på vilket driftsenhetsbegreppet definieras i anställningsskyddslagen torde medföra att projekt enligt punkt 1 ovan kan komma att betraktas som driftsenheter i turordningshänseende. Detta gör de projektanställdas ställning osäker även om de skulle betraktas som tillsvidareanställda. Det borde öppnas möjlighet att i dessa fall anlägga ett s. k. organisatoriskt driftsenhetsbegrepp.

TCO vill i det här sammanhanget understryka att målet för utredningsarbetet bör vara att de projektanställda så långt som möjligt jämföras med arbetstagare i hemlandet.

Stockholm den 15 oktober 1979

Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Lennart Bodström

Kerstin Gustafsson

Centralorganisationen SACO/SR:

Förslagsställarna har belyst de problem som är förenade med att inom ramen för ett nordiskt företag arbeta utomlands under kortare perioder. Den export av bl. a. "know-how" inom olika branscher som projektexporten inrymmer är en betydelsefull del av de nordiska ländernas handelsutbyte med världen i övrigt. Det finns anledning antaga att denna projektexport kommer att öka.

Vad beträffar de projektanställdas juridiska ställning är det en viktig fråga vilket lands arbetsrättsliga regler som är tillämpliga på anställningsförhållandet. Inte minst gäller det anställningsskyddsfrågor såsom t. ex. förutsättningar för tidsbegränsade anställningar och grund för uppsägning. För svensk rätts vidkommande saknas särskilda regler om det internationella tillämpningsområdet för exempelvis lagen (1974: 12) om anställningsskydd. Lagens tillämplighet på anställningsförhållanden med internationell anknytning avgörs i stället enligt svensk internationell privaträtts normer för lagkonflikter, vilka emellertid inte alltid ger entydig vägledning i det konkreta fallet.

SACO/SR anser att det finns goda skäl för att föreslagen utredning om de projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning utanför Norden kommer till stånd i syfte att förbättra de projektanställdas villkor i utlandet.

Stockholm den 26 oktober 1979

Centralorganisationen SACO/SR

Benne Lantz

Nils Schirren

Svenska byggnadsarbetareförbundet:

Svenska byggnadsarbetareförbundet tillstyrker medlemsförslag A 561/s att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verkställa en utredning rörande projektanställdas juridiska, sociala och ekonomiska ställning utanför Norden samt vidtagna nödiga åtgärder för att förbättra de projektanställdas ställning i utlandet.

Förbundet vill först slå fast att de problem förslagsställarna tar upp i första hand gäller byggnadsindustrin och byggnadsarbetare.

Inom Norden

Förbundet vill dessutom påpeka att en del av problemen även gäller projektanställda med arbete i annat nordiskt land, vilket vi avser att visa i det följande.

Förslagsställarna har rätt i att projektexporten från de nordiska länderna vuxit snabbt de senaste åren — särskilt inom byggnadsindustrin. Projektexporten har emellertid även vuxit mellan de nordiska länderna och projektimporten från utomnordiska länder likaså.

Utländska specialföretag är talrika som entreprenörer och underentreprenörer i byggnadsindustrin i Sverige och Norge på t. ex. större industriprojekt som kärnkraftverk, massafabriker, raffinaderier och inom oljeindustrin.

Det nordiska samarbetet på arbetslagstiftningens område är klart otillräckligt, vilket kan illustreras med två exempel.

Ett finskt företag som utför en underentreprenad på ett svenskt industribygge med arbetskraft som anställts i Finland måste naturligtvis följa svensk lag och svenska avtal vid arbete i Sverige. Avskedas arbetare under arbetet i Sverige gäller svenska bestämmelser. Dessa bestämmelser kringgås enkelt eftersom arbetarna är anställda i Finland. Företaget behöver bara placera personal till Finland för att avskeda dem utan iakttagande av svenska varsel- och uppsägningstider etc.

Utländska företag, även nordiska, som anställt sin personal i hemlandet, arbetar således på andra villkor i Sverige än svenska företag så länge svenska lagar och avtal är mer långtgående än utländska.

I Norge medger den norska kollektivavtalslagen inte ens att den norska fackliga organisationen tilltvingar sig tillämpningar av norskt avtal om t. ex. ett finskt företag träffat entreprenadavtal för t. ex. ett hotellbygge.

Det finska byggnadsarbetareförbundet har till och med bundit sin arbetsgivaremotpart i avtal att finskt avtal skall tillämpas vid arbete utomlands. Eftersom det finns skillnader mellan de nordiska länderna ifråga om vad som regleras i lag respektive avtal kan detta medföra att finskt avtal strider mot norsk lag, t. ex. norsk arbetstidslag. Samtidigt saknar den norska fackliga organisationen avtalsrättslig grund att hävda det norska avtalet på ett bygge som utförs i Norge.

Sådana förhållanden som här belysts av två exempel är naturligtvis otillfredsställande och visar att det finns skäl att utreda även brister i samordningen av de nordiska ländernas arbetslagstiftning vid projektexport inom Norden. Byggföretag bör inte ha konkurrensfördelar i ett grannland endast därför att de anställt arbetskraften i sitt hemland och därigenom kan kringgå mottagarlandets arbetslagstiftning och avtalsvillkor.

Utom Norden

Förbundet är överens med förslagsställarna att det ligger i de nordiska ländernas intresse att bevaka sina medborgares rättigheter utomlands. Förslagsställarna har också rätt i att projektanställda ställs inför problem, som skiljer sig från de problem övrig arbetskraft utomlands ställs inför. I själva verket ställs de inför mycket fler problem än utländsk arbetskraft i övrigt.

Svensk och nordisk byggelexport har under 1970-talet blivit alltmer omfattande. En lång rad sociala, ekonomiska och arbetsrättsliga problem uppstår när byggnadsarbetare anställs i hemlandet och sänds ut på arbete utomlands t. ex. i Östeuropa, arabstater eller till u-länderna.

En rad andra problem som särskilt bör uppmärksammas i den föreslagna utredningen uppstår när det svenska eller nordiska byggföretaget tar en entreprenad utomlands och upprättar särskilda anställningskontor utomlands enbart för att undgå att anställa den svenska arbetskraften i det svenska företaget i Sverige.

Därigenom befriar sig företaget från de delar av den svenska arbetslagstiftningen som är tillämplig även vid arbete utomlands, t. ex. anställningstrygghetslagen. Samtidigt befriar sig företaget från svensk sociallagstiftning snabbt och effektivt.

Som vid allt arbete utomlands regleras anställningsförhållandena i personliga anställningskontrakt. Vid anställning genom utlandsbaserat anställningsföretag befriar sig företaget också från alla möjligheter till svensk facklig inblandning. Till saken hör att projektmottagarländerna i dessa fall inte har fackliga organisationer med de uppgifter sådana har i de nordiska länderna (Östeuropa och u-länder).

Vid byggprojekt i sådana mottagarländer faller arbetsplatsen utanför såväl projektmottagarlandets som projektexportlandets myndigheters intresseområde. Inget lands myndighet har i själva verket ansvar för säkerhet, arbetsmiljö och förhållanden i övrigt på en sådan arbetsplats. Detta är knappast försvarbart och måste uppmärksammas.

Det finns således bl. a. arbetsrättsliga problem såväl vid projektexport till nordiska länder som mellan nordiska länder och från nordiska länder. En aspekt av dessa juridiska, sociala och ekonomiska problem är att företagen utnyttjar att antingen mottagarlandet eller ursprungslandet har mindre långtgående skyldigheter för företagen. Därför borde åtminstone

nordiska regeringar ställa krav på alla företag att uppfylla de lag- och avtalsvillkor som är mest långtgående i mottagar- respektive ursprungslandet för projektexport.

Stockholm den 9 oktober 1979

Svenska byggnadsarbetareförbundet

Bertil Whinberg

Ulf Asp

Medlemsförslag

om ett nordiskt trafiksäkerhetsår

(Väckt av Eric Carlsson, Nils Dahlman, Bjarne Mørk Eidem, Inge Fischer Møller, Gils Guðmundsson, Sakari Knuuttila, Håkon Kyllingmark, Essen Lindahl, Thor Lund och Rolf Sellgren)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR):

NTR vill uttrycka sin tillfredsställelse över att trafiksäkerheten i hela dess vidd blir föremål för uppmärksamhet på olika sätt. NTR har ända sedan 1971 insett betydelsen av levnadsregeln att "enighet ger styrka" i sitt arbete för ökande av trafiksäkerheten i Norden. Denna tanke torde även ligga bakom förslagsställarnas medlemsförslag att ordna ett nordiskt trafiksäkerhetsår. Förslaget förutsätter ett arbetsprogram i tre faser:

1. En förberedande fas då insamlade fakta rörande problemen som nämnts, skulle genomgå och värderas.
2. En synkroniserad informationskampanj riktad mot allmänheten under de delar av året olyckstalen är höga.
3. En allmän debatt om säkerhetsproblematik skulle hållas vid liv genom att myndigheter och organisationer lägger fram förslag till konkreta reformer och förbättringar. NTR föreslås få en central ställning vid genomförandet av kampanjen tillsammans med centrala organisationer på området. Vidare föreslås att bakgrundsmaterial, filmer och föredrag utarbetas gemensamt och tillsammans med massmedia och skolor. Dessutom föreslås anordnandet av utställningar om begränsade problem. Nordiska ministerrådet föreslås ytterligare göra budgetmässiga dispositioner med tanke på ett nordiskt trafiksäkerhetsår 1981. Slutligen föreslås att Nordiska rådets 29:e session under vårvintern 1981 skulle kunna användas såsom start för det föreslagna trafiksäkerhetsåret.

Förslagsställarna nämner också att ett liknande initiativ gjordes år 1972.

Med anledning av ovanstående förslag önskar NTR komma med följande synpunkter:

Sedan 1972 har trafiksäkerhetsutvecklingen i Norden visat en positiv trend. Det sammanlagda antalet dödade i vägtrafiken i Danmark, Finland, Norge och Sverige har sedan 1972 fram till 1978 sjunkit med i medeltal 26 %. Det sammanlagda antalet dödade och skadade i vägtrafiken mellan åren 1972 och 1976 har sjunkit med 14 % i medeltal för samma nämnda länder.

Denna utveckling innebär en sporre för fortsatt och intensifierat arbete på trafiksäkerhetens område inom NTR:s sektor. NTR:s arbete för en fortsatt positiv utveckling av trafiksäkerheten i Norden framgår av NTR:s årsberättelse för 1979.

När förslaget att ordna ett speciellt trafiksäkerhetsår väcktes 1972 uttryckte NTR sina farhågor för att detta på många sätt skulle taga krafterna från annat, ur NTR:s synvinkel mera närliggande, arbete för nordisk trafiksäkerhet. NTR ansåg sig inte vid det tillfället kunna sluta upp bakom förslaget.

Forskningen kring säkerhetseffekterna av allmänna kampanjer med säkerhetsmotiv har inte givit uppmuntrande resultat. Detta konstaterades bl. a. i en OECD-rapport om trafiksäkerhetskampanjer, som utkom 1971. En undersökning rörande effekterna av en s. k. säkerhetsvecka i Finland år 1972 visade visserligen vissa beteendeförändringar bland fotgängare och bilister efter ifrågavarande kampanj, men denna effekt konstaterades vara anspråkslös och dessutom kortvarig.

Inom NTR pågår en fortsatt debatt om hur det nordiska samarbetet inom NTR:s verksamhetssektor i framtiden ytterligare skall utvecklas i en rationell riktning. Enligt NTR:s uppfattning idag bör trafiksäkerhetsarbetet i Norden ske enligt en långsiktig plan och genom aktivitet, som inriktas på specialproblem inom trafiksäkerhetssektorn.

Med beaktande av hur kampanjer genomförts tills vidare med en både ifrågasatt och kortvarig säkerhetseffekt och med beaktande av den troliga ofördelaktighet, som förefaller att gälla förhållandet mellan den både budgetmässiga som den arbetsmässiga insatsen och den förväntade säkerhetseffekten, ställer sig Nordiska trafiksäkerhetsrådet skeptiskt till ett nordiskt trafiksäkerhetsår i föreslagen form.

I händelse Nordiska rådet besluter utlysa ett nordiskt trafiksäkerhetsår anser NTR

- att en säkerhetskampanj planeras och genomföres med beaktande av de synpunkter rörande kampanjer, vilka framgår ur OECD:s rapport om säkerhetskampanjer,
- att ett trafiksäkerhetsår går in för ett speciellt tema eller problemområde inom trafiksäkerhetssektorn, och

— att den tilltänkta utlysningen av ett nordiskt trafiksäkerhetsår blir framskjuten så att ovannämnda nödvändiga föråtgärder hinner vidtagas.

Helsingfors den 5 november 1979

Jarmo Hirsto
Ordförande

Föreningarna Nordens Förbund:

Förbundet finner förslaget om intensifierade samnordiska insatser i syfte att öka trafiksäkerheten i Noden ytterst värdefullt. Ett viktigt motiv för detta är inte minst det förhållandet, att den nordiska turismen och särskilt då den bilburna stiger mycket kraftigt. Den harmonisering av trafiklagstiftningen som med framgång pågått under flera år har här varit ett viktigt element för att göra bilresor i grannländerna tryggare. Det är nu följdriktigt att de nordiska länderna gemensamt angriper de rådande trafikproblemen, t. ex. genom att ett särskilt trafiksäkerhetsår utlyses med Nordisk Trafiksikkerhetsråd som huvudansvarigt organ.

Förbundets erfarenheter av att under ett särskilt år koncentrera informationsansträngningarna rörande en viktig samhällsfråga inskränker sig till förberedelsefasen av det nordiska språkår som skall inledas 1980 och för skolans del anknyta till efterföljande skolår. Erfarenheterna visar att det är relativt lätt att hos berörda institutioner och organ väcka intresse för en koncentrerad insats men att en kampanj tar tämligen lång tid att förbereda innan den kan få genomslag i samtliga nordiska länder.

Stockholm den 14 november 1979

Reidar Carlsen
Ordförande

Åke Landqvist
Förbundssekreterare

Nordisk trafiksäkerhetskommitté (Det nordiska president- och direktörs-mötet):

Med hänvisning till de av deltagarorganisationerna avgivna yttrandena vill Nordisk trafiksäkerhetskommitté framhålla

— att en samnordisk kampanj, som till exempel ett nordiskt trafiksäkerhetsår, kan under vissa förutsättningar ge positiva resultat i alla deltagarländerna, men

— att hänsyn måste tagas till att trafiksäkerhetsproblemen inte är alltigenom lika i de nordiska länderna och kampanjen måste därför behandla problem som är gemensamma för de olika länderna — som exempel kan möjligen nämnas cykeltrafiken och behovet av likformade cykelutrustningar med förbättrad reflexeffekt,

— att förberedelse tiden för en samnordisk kampanj måste vara tillräckligt lång så att den kan planeras in i de långsiktiga aktiviteter, som nu bedrivs i de nordiska länderna,

— att genomförandet av en väl planlagd och effektiv kampanj kräver att särskilda ekonomiska resurser ställs till organisationernas förfogande utöver deras ordinarie budget.

Helsingfors den 14 januari 1980

Ilpo Krootila
Ordförande

Kristiina Salovaara
Sekreterare

D a n m a r k

Justitsministeriet:

Justitsministeriet har i den forbindelse modtaget en udtalelse fra *handelsministeriet* og drøftet sagen med *ministeriet for offentlige arbejder* og *Rådet for større færdselssikkerhed*. Forslaget har desuden været behandlet på et møde den 25. september 1979 i *Nordisk Trafiksikkerhedsråd*.

Som bekendt blev et lignende forslag om et trafiksikkerhedsår fremsat i januar 1972 af stortingsrepræsentant Martha Johannesen. Under behandlingen af dette forslag i Nordisk Trafiksikkerhedsråd udtaltes det, at rådet ikke fandt grundlag for at etablere et specielt år for trafiksikkerhedsarbejdet, fordi dette på mange måder ville reducere indsatsen vedrørende andet og mere nærliggende arbejde. Desuden fandt rådet, at det arbejde, der var i gang i forbindelse med iværksættelsen af ensartede nordiske færdselsregler og informationen herom i det væsentlige imødekom intentionerne bag forslaget.

Også det nu foreliggende forslag lægger op til en generel propagandainsats, hvor opmærksomheden rettes mod alle aspekter ved trafiksikkerheden. Rådet for større Færdselssikkerhed har heroverfor peget på, at hidtidige erfaringer synes at vise, at effekten af en propagandainsats bliver større, hvis de kampagner, der gennemføres, koncentrerer om mere afgrænsede emner fremfor at angå færdselssikkerheden generelt.

Justitsministeriet kan for sit vedkommende tiltræde dette synspunkt.

Valget af emner for de kampagner, der inden for en given periode bør søges gennemført, afhænger i betydeligt omfang af nationale forhold. Justitsministeriet må derfor stille sig tvivlende over for værdien af inden for et bestemt kalenderår at søge gennemført kampagner om samme færdselssikkerhedsmæssige problemstillinger i alle de nordiske lande. Et sådant initiativ ville endvidere kunne gribe forstyrrende ind i de trafikoplysende institutioners langtidspanlægning.

Justitsministeriet er enig med forslagsstillerne i, at der er et stærkt behov for til stadighed gennem kampagner at gøre trafikanterne opmærksomme på, hvorledes farlige situationer i færdselen kan undgås. Efter justitsministeriets opfattelse bør man imidlertid også fremover i det nordiske samarbejde på dette område lægge hovedvægten på at søge den færdselssikkerhedspropaganda, der gennemføres i de enkelte lande, effektiviseret ved en gensidig udveksling af synspunkter og erfaringer, herunder udveksling af kampagnemateriale, hvorimod valget af tema og form for de enkelte kampagner og den indbyrdes prioritering af opgaverne fortsat bør overlades til de nationale trafikoplysende institutioner.

Det skal til slut anføres, at forberedelserne forud for et eventuelt nordisk trafiksikkerhedsår måtte antages at blive så tidkrævende, at planlægning og udarbejdelse af materiale med henblik på en forsvarlig gennemførelse ikke ville kunne forventes tilendebragt inden det foreslåede starttidspunkt i forbindelse med Nordisk Råds 29. session i København i foråret 1981.

København, den 12. november 1979

Henning Rasmussen

H. C. Abildtrup

Assurandør-Societetet har i skrivelse den 31 augusti 1979 förklarar sig icke ämna avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Forenede danske Motorejere:

I Danmark er antallet af biler øget med 25 pct. i årene fra 1971 til 1978. Alligevel er antallet af færdselsulykker i samme periode faldet med 23 pct. Antallet af kvæstede er reduceret med 26 pct. og dødsfaldene med 30 pct.

Også i forhold til de kørte kilometer kan der konstateres en klar forbedring. Mens der i 1971 skete 86 uheld pr. 100 millioner km, var det tilsvarende tal i 1978 kun 56 uheld.

Mange faktorer har medvirket til denne positive udvikling: intensiveret propaganda, bedre bilistuddannelse, bedre biler, bedre veje etc.

Men ulykkestallet er naturligvis stadig højere end acceptabelt — og højere end nødvendigt.

Principielt anser vi trafiksikkerheden for at være et emne, som bestandig burde have meget høj prioritet.

Under indtryk af de resultater, der er opnået i forbindelse med propagandaen for det internationale børneår — også med hensyn til børnenes sikkerhed i trafikken — kan FDM imidlertid anbefale Nordisk Råds medlemsforslag om et nordisk trafiksikkerhedsår.

København, den 16. november 1979

V. Lærkes

Rådet for større Færdselssikkerhed:

— — — og vedtaget at indtage det samme standpunkt som i 1972, da forslaget første gang blev fremsat, nemlig at man i det interne nordiske samarbejde løbende skal være opmærksom på at rette svage sider op gennem specielle aktioner, fremfor at få gjort et enkelt år til et særskilt trafiksikkerhedsår.

København, den 31. oktober 1979

Ib Mouritsen
Fuldmægtig

Trafik-Unionen i Danmark:

— — — Trafik-Unionen i Danmark kan helt og fuldt gå ind for rådets synspunkter og ønsker meget gerne at anbefale omtalte trafiksikkerhedsår. Det skulle glæde os meget, om man fra Nordisk Råd på særlig vis ville markere det meget farlige moment i trafikken "spritkørsel".

Alkoholfri trafik — klar logik, Trafik-Unionens slogan, bør klart fremhæves også i denne forbindelse.

København, den 19. september 1979

For Trafik-Unionen i Danmark

Henry Christensen

Finland

Trafikministeriet¹:

— — — konstaterar trafikministeriet att trafiksäkerhetssituationen i de nordiska länderna har utvecklats sig positivt under de senaste åren. Särskilt i Finland har antalet dödsfall och kroppsliga skador minskat märkbart och Finland har nått samma trafiksäkerhetsnivå som de andra nordiska länderna.

Den gynnsamma utvecklingen verkar dock att bli långsammare och därför behövs mera resurser och nya medel för trafiksäkerhetens förbättring. För närvarande verkar det som om de medel som använts för den gynnsamma utvecklingen sedan året 1972 börjar förlora sin effektivitet och nu har uttömts. De hittills använda åtgärderna har haft en förmånlig kostnad/nyttorelation, varemot det troligen kommer att vara dyrare att vidta nya åtgärder. Därför är alla förslag som ökar trafiksäkerhetsarbetets möjligheter välkomna.

Före medlemsförslagets förverkligande borde dock enligt trafikministeriets uppfattning utredas

- om det inom den tid som ännu står till förfogande är möjligt att på samnordisk nivå få till stånd en så vidsträckt kampanj av föreslagen typ som skulle fördjupa sig i alla problem;
- om det kan finnas samnordiska aktuella temagrupper i trafiksäkerhetsarbetet;
- om de trafiksäkerhetsproblem som framställts som exempel i medlemsförslaget kan lösas inom de existerande samarbetsorganen;
- vilka särskilda problem som kräver tilläggsutredningar; t. ex. i NTR:s program ingår redan utredningar av många av de problem som omnämnts i medlemsförslaget; samt
- om det borde prövas någon annan verksamhetsform än en till publiken avsedd informationskampanj, för enligt den nutida erfarenheten är sådana omfattande kampanjer som behandlar många saker inte det bästa medlet att få fram den önskade informationen.

Utan förbehåll kan den i medlemsförslaget framlagda samnordiska värderingen av trafiksäkerhetssituationen och den trafiksäkerhetsfrämjande verksamheten stödas. Då kan eventuella gemensamma problem granskas konkret och lösningar för dem sökas. En sådan diskussion om trafiksäkerhetssituation och -problem samt om samarbete för avskaffande av problem skulle ge en möjlighet att bl. a. värdera behovet och möjligheter för förverkligande av det föreslagna särskilda trafiksäkerhetsåret.

Trafikministeriet anser att mera resurser bör fås för det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet. Om detta mål kan främjas genom ett särskilt trafiksäkerhetsår, är dess organisering motiverad. Man borde dock

¹ Yttrandet översatt från finska.

pröva uppskjutandet av året till 1982 eller 1983, för förberedelserna för ett sådant trafiksäkerhetsår som föreslagits skall utföras omsorgsfullt i samarbete mellan länderna. Ytterligare torde finansieringens organisering kräva sin tid.

Trafikministeriet konstaterar för sin del att de för trafiksäkerhetsuppllysning och -information för åren 1980 och 1981 anslagna resurserna är bundna för de åtgärder som vägtrafiklagens totalrevidering kommer att kräva och att det inte kan delta i organiseringen av ett trafiksäkerhetsår 1981 effektivt utan särskilda arrangemang.

Helsingfors den 20 november 1979

Reino J. Auvinen

Kanslichef

Markku Lehtinen

Sekr. för internationella ärenden

Social- och hälsovårdsministeriet:

Nordiska rådet har behandlat många medlemsförslag, som anknyter till trafiksäkerhetsområdet. För tillfället behandlas ett tiotal medlemsförslag. Förslagen berör bland annat trafikmiljö för barn, insatser mot alkohol i trafiken, utbildning av förare av motorfordon och gemensam trafiklagstiftning.

Nya trafikregler, vilka bland annat bygger på gemensamt utarbetade förslag har nyligen genomförts i Danmark, Norge och Sverige. Regler med motsvarande innehåll behandlas för tillfället av den finska riksdagen. En harmoniserad trafiklagstiftning ger ökade möjligheter till gemensamma informationskampanjer på trafiksäkerhetsområdet. Tanken på ett nordiskt trafiksäkerhetsår restes första gången i Nordiska rådet år 1972. I det förslag, som nu föreligger önskar man gemensamma insatser och föreslår ett arbetsprogram i tre punkter:

- i första rummet samlas fakta om aktuella trafiksäkerhetsfrågor och värderingar
- därefter genomförs en informationskampanj, som riktas till allmänheten
- avslutningsvis hålles en debatt om säkerhetsproblematiken, som baserar sig på förbättringsförslag som framlägges av myndigheterna för överväganden.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslås att året 1981 blir ett nordiskt trafiksäkerhetsår.

I det nordiska bakgrundsmaterialet, som ansluter sig till medlemsförslaget konstateras, att en särskild riskgrupp i trafiken utgörs av gruppen 3—14-åriga barn och ungdomar. Då det gäller trafikfostran för yngre barn intar barndagvårdsverksamheten en central ställning. Un-

dervisning i trafiksäkerhetslära ingår redan nu i undervisningsprogrammet inom barndagvårdsverksamheten. Härvid behandlas trafiksäkerhetsfrågorna dels som ett särskilt tema och dels försöker man förmedla kunskap i trafiksäkerhetsfrågor i samband med andra aktiviteter inom verksamheten.

Social- och hälsovårdsministeriet anser det som värdefullt att erfarenheter från undervisningsverksamhet rörande trafiksäkerhetsfrågor m. m. som riktar sig mot barngruppen kan förmedlas mellan de nordiska länderna. I detta avseende kan ett nordiskt trafiksäkerhetsår säkert verka stimulerande på verksamheten.

Helsingfors den 29 november 1979

Sinikka Luja-Penttilä
Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström
Äldre regeringssekreterare

Skolstyrelsen:

Över 600 000 grundskolelever och över 100 000 gymnasieelever är varje arbetsdag med i trafiken i Finland. Även om man statistiskt har kunnat konstatera, att trafiksäkerheten under detta årtionde som en följd av olika åtgärder har förbättrats i Finland, så utgör trafiken likväl för skoleleverna liksom även för den övriga befolkningen en fortgående risk för olycksfall. Utöver åtgärder ägnade att öka trafikmiljöns säkerhet borde strävan vara att effektivt påverka attityderna hos de människor som är med i trafiken i en ur trafiksäkerhetssynpunkt positiv riktning.

Ett centralt lett nordiskt trafiksäkerhetsår skulle enligt skolstyrelsens uppfattning vara ett sätt att uppnå ovannämnda mål. Skolstyrelsen understöder därför förslaget om att anordna ett nordiskt trafiksäkerhetsår, vars program planeras under ledning av det nordiska trafiksäkerhetsrådet.

Om år 1981 utlyses till nordiskt trafiksäkerhetsår, önskar skolstyrelsen bli underrättad i saken i ett så tidigt skede som möjligt, eftersom detta skulle underlätta samordnandet av de olika temadagarna under skolans läsår, vilket som känt avviker från kalenderåret.

Helsingfors den 23 oktober 1979

Erkki Aho
Generaldirektör

Jorma Teikari
Överinspektör

Oy Yleisradio Ab (Finlands rundradio)¹:

Rundradion förhåller sig positiv till förslaget om ett nordiskt trafik-säkerhetsår 1981 och är beredd att enligt sina möjligheter medverka i temaårets informationsverksamhet.

Helsingfors den 7 november 1979

Oy Yleisradio Ab
Pekka Silvola

Matti Anderzén

Delegationen för trafiksäkerhetsärenden¹:

Enligt medlemsförslaget skulle under trafiksäkerhetsåret anordnas en väl planerad informationskampanj för allmänheten. Dessutom skulle man främja diskussionen om säkerhetsproblem för att få till stånd konkreta reform- och förbättringsförslag.

Delegationen för trafiksäkerhetsärenden förordar bifall till medlemsförslaget. Den positiva utvecklingen av trafiksäkerheten, som flera år pågått i Finland, har i slutet av föregående år och under innevarande år vänt sig mot det negativa. Antalet dödsfall i vägtrafiken var enligt preliminära uppgifter under första hälften av innevarande år nästan 17 % större än under motsvarande tid i fjol. För att motverka den hotande trenden behövs det nya initiativ och åtgärder samt allmän effektivisering av trafiksäkerhetsarbetet. Det föreslagna trafiksäkerhetsåret borde kunna bidra till att höja initiativkraften.

Trafiksäkerhetsårets program bör planeras så att man får till stånd även konkreta förbättringar. Den föreslagna informationskampanjen passar väl in i programmet. Dessutom bör man i arrangemangen i synnerhet försöka genomföra nya åtgärder efter förslag av enskilda organisationer och myndigheter. Man bör till exempel rekommendera varje land att verkställa försök som förbättrar trafiksäkerheten och utreda dess effekter. Staten bör ekonomiskt stödja sådan försöksverksamhet.

Enligt delegationen förefaller det som om det föreslagna trafiksäkerhetsåret bäst kan genomföras år 1982.

I Finland bör trafiksäkerhetsårets förberedelser handhas av trafikministeriet som skulle sköta de nordiska kontakterna och fungera nationellt i samarbete med Trafikskyddet, delegationen för trafiksäkerhets-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ärenden, udervisningsmyndigheterna, polisen, de kommunala centralorganisationerna och de övriga organisationerna på området.

Helsingfors den 8 november 1979

Delegationen för trafiksäkerhetsärenden

Sakari Knuuttila

Ordförande

Pekka Luukkainen

Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen önskar för sin del förorda medlemsförslaget om ett nordiskt trafiksäkerhetsår 1981. Erfarenheter av motsvarande arrangemang visar att man ofta förmår skapa bättre mottaglighet för information och konkreta åtgärder inom ramen för ett "år" eller ett liknande arrangemang än om samma åtgärder vidtagits separat för sig utan en gemensam sammanbindande ram. Inom ramen för ett år kan därför med all säkerhet informationsarbetet intensifieras och större effektivitet uppnås i fråga om olika trafiksäkerhetsåtgärder. Inte minst massmedias intresse för trafiksäkerhetsarbetet måste här uppmärksammas.

Medlemsförslaget nämner olika målgrupper till vars förmån särskilda insatser skulle göras. Landskapsstyrelsen önskar ytterligare framhålla turisterna som en viktig sådan grupp. Sålunda besöktes Åland 1978 av 1.200.000 resande och över 100.000 fordon. Med den omfattning den internordiska bilturismen numera nått borde särskilda informationsinsatser beaktas också för denna grupp. Även om trafikreglerna i betydande utsträckning förenhetligats inom Norden och internationellt finns fortfarande skiljaktigheter mellan ländernas trafikbestämmelser. Exempel härpå är hastighetsgränser, belyningsplikt, promillegränser, bilbältesanvändning m. m. Så länge dylika skillnader finns är det väsentligt att ge tillräcklig upplysning om dem.

De små regionerna i Norden blir genom sin resursknapphet ofta en tagande part i det nordiska samarbetet. I medlemsförslaget nämnda åtgärder som framställning av filmer, utställningar etc. med syfte att främja trafiksäkerheten är goda exempel på hur man på ett förnuftigt sätt gemensamt kan utnyttja satsningar som kommer alla parter till godo. För ett litet område som Åland är det i praktiken ogörligt att på egen hand framställa dylikt material som däremot kan utnyttjas även

här om det framställs på samnordisk bas. Också av denna anledning vill landskapsstyrelsen förorda medlemsförslaget.

Mariehamn den 12 november 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Lars Ingmar Johansson
Kanslissekreterare

Trafikförsäkringsföreningen:

Trafikförsäkringsföreningen (TFF) önskar i rubricerade ärende, i anledning av begäran om utlåtande av Finska försäkringsbolagens centralförbund, såsom försäkringsbranschens ståndpunktstagande anföra följande:

Vägtrafiken har under de senaste decennierna ökat så, att nästan alla medborgare dagligen berörs av den. I takt med ökningen har de av trafiken förorsakade tilldragelserna blivit en av de allmännaste olycksorsakerna. Det är därför motiverat att fästa allmän uppmärksamhet vid den av trafiken förorsakade faran.

För Finlands del har trafiksäkerhetssituationen under de senaste åren utvecklats gynnsamt. Till exempel är minskningen av de förolyckades antal till närmare hälften från år 1971 till år 1978 uppenbarligen också globalt sett en anmärkningsvärd prestation. För att kunna dra nytta av de härpå inverkanse faktorerna också i de övriga nordiska länderna verkar det vara förnuftigt att starta en samnordisk undersökning, som skulle jämföra trafiksäkerhetssituationens utveckling i de olika nordiska länderna under de senaste åren och de härpå inverkanse faktorerna.

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har i trafiksäkerhetsarbetet verkat som nordiskt koordinerande och planerande organ. TFF har i sina utlåtanden i trafiksäkerhetsfrågor bl. a. till Finlands delegation av Nordiska rådet gjort flera konkreta förslag, av vilka några upprepas i det följande. TFF hoppas, att NTR:s rekommendationer och också de i TFF:s utlåtanden gjorda förslagen kunde realiseras under det planerade trafiksäkerhetsåret.

De av undersökningen och utvecklingen erbjudna lösningarna borde effektivare än vad fallet nu är tas i bruk i trafiksäkerhetsarbetet. Med tillhjälp av bilskattesystemet vore det möjligt att gynna säkra bilar och säkerhetsmateriel. Vad undersökningen beträffar producerar t. ex. Finlands riksomfattande trafik haverikommissionsverksamhet konkret information om de inträffade bilskadorna som grund för beslutsfattandet. Trafikförsäkringsföreningen strävar att såvitt möjligt informera härom även med avseende på det nordiska trafiksäkerhetsåret.

Förslaget gällande ett nordiskt trafiksäkerhetsår är värt understöd. TFF föreslår följande beträffande ett tredelat arbetsprogram:

I förberedelseskedet borde man sträva att förbereda även legislativa förbättringar, som kunde träda i kraft i stöd av trafiksäkerhetskampanjer under trafiksäkerhetsåret. Under förberedelsetiden borde man också sträva att öka trafikundervisningen i grundutbildningen.

Den planerade trafiksäkerhetskampanjen kunde koncentreras på bara en del av året. Tiden eller tiderna borde härvid övervägas utgående från de fakta, som man vill informera om och som man skulle fatta beslut om på basen av förberedelserna. I alla fall kunde förberedelserna leda till att kampanjen i någon form kunde fortsätta året ut t. ex. bunden till de för årstiderna typiska faromomenten.

En allmän diskussion som en del av trafiksäkerhetsåret är viktig bl. a. för att påverka attityderna och i allmänhet för att dryfta trafiksäkerhetsproblemen samt klarlägga verksamhetslinjerna. I alla fall borde sådana lagstiftningsmöjligheter och andra åtgärder, som vi redan nu känner till och som är möjliga att genomföra, inte lämnas till denna diskussion, utan man borde försöka realisera dem redan tidigare.

På basen av undersökningarna, utlåtandena osv. föreslår TFF till slut, att bl. a. följande objekt skall beaktas vid planeringen av trafiksäkerhetsåret:

- Trafikfylleriet borde minskas genom intensiv information
- Trafikundervisningen borde ökas i grundskolningen
- Ett provkörkort, villkorligt körkort e. dyl. borde tas i allmänt bruk
- För att öka övervakningen av förarna borde ett s. k. poängsystem för körkortet i anslutning till körfelen tas i bruk
- Körskolningen borde ökas t. ex. i form av övning i halkkörning
- Tryggheten i trafikmiljön borde ökas bl. a. genom att man skulle bygga leder för den lätta trafiken och genom att man skulle anvisa medel för sanering av platser, som visat sig vara farliga
- Direktiv för användning av fotgängerreflexer skulle utfärdas
- Användningen av säkerhetsbälten i alla bilar skulle ökas med olika medel
- Säkra fordon och säkerhetsmateriel skulle gynnas bl. a. medelst bestämmelser och beskattning
- Trafikövervakningen riktas på det faroökande körbeteendet samt på fordonens och miljöns brister.

Som ett sammandrag av utlåtandet konstaterar Trafikförsäkringsföreningen, att den understöder förverkligandet av ett samnordiskt trafiksäkerhetsår och framför ovan i utlåtandet vissa iakttagelser och förslag med avseende på planeringen av året. TFF ger gärna information om t. ex. haverikommissionernas undersökningsresultat med beaktande av ämnena för trafiksäkerhetsåret.

Helsingfors den 17 oktober 1979

Trafikförsäkringsföreningen

Pentti Ajo

Finlands nykterhetsorganisationers förbund r. f.¹:

Förbundet anser medlemsförslaget vara väl motiverat emedan de olika nordiska ländernas trafiksituation och trafiklagstiftning redan nu är rätt lika och emedan man under ett trafiksäkerhetsår som berör hela Norden kunde ge denna viktiga sak större uppmärksamhet och påverkan än om man ordnade separata kampanjer.

Inom Norden har man fört en framgångsrik kamp mot framförande av fordon i alkoholpåverkat tillstånd. Speciellt Norges, Sveriges och Islands trafiknykterhetslagstiftningar har utgjort ett exempel för många andra länder. Det är ändock beklagligt vanligt att man framför fordon och båt under påverkan av alkohol eller läkemedel eller t. o. m. båda samtidigt. Därför bör man som ett huvudtema för de nordiska trafiksäkerhetsåret ta effektiverandet av trafiknykterheten.

Även de övriga i medlemsförslaget nämnda teman, i synnerhet tryggheten av barnens och åldringarnas säkerhet, är viktiga och likaså avvärdandet av de faror som mörkret på höstarna och vintrarna ger upphov till.

Suomen raittiusjärjestöjen Liitto — Finlands nykterhetsorganisationers förbund r. y. och speciellt förbundets medlemsorganisationer Liikenneraittiusliitto r. y. och Motorförarnas helnykterhetsförbund r. f. vilkas utlåtanden bifogas till förbundets utlåtande (*se nedan*), är färdiga att för sin egen del ge sitt stöd då det gäller planering och arrangemang för det nordiska trafiksäkerhetsåret. Detta gäller också Försäkrings-ARA, de Helnyktras ömsesidiga bolag.

Helsingfors den 30 oktober 1979

Suomen raittiusjärjestöjen liitto —

Finlands nykterhetsorganisationers förbund r. y.

Hannu Tulkki

Ordförande

Martti Voipio

Generalsekreterare

Trafikskyddet¹:*Principiell ståndpunkt*

Trafikskyddet anser förslaget om ett nordiskt trafiksäkerhetsår i princip värt understöd. I Finland träder sannolikt i slutet av år 1980 i kraft en reviderad vägtrafiklag, som bl. a. medlemsförslaget omnämner. Tillförsäkrandet av positiva effekter av revisionen av vägtrafiklagen förutsätter omfattande och långsiktig upplysning och utbildning ef-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ter den egentliga informationskampanjen just vid tiden då lagen träder i kraft. Avsikten är att olika trafikantgrupper omfattar lagens innehåll så att även trafikattityderna blir positiva och ökar trafiksäkerheten. Under ett nordiskt trafiksäkerhetsår kan detta informations- och upplysningsarbete lämpligt kompletteras.

Enligt Trafikskyddet innehåller medlemsförslaget dock många sådana punkter, till vilka det inte ännu i detta skede är möjligt att ta ståndpunkt och som åtminstone enligt tillbudsstående uppgifter verkar vara på begynnelsestadiet. I förslaget nämnes, att NTR borde få en central ställning i planeringen av trafiksäkerhetsåret och att basmaterial, filmer och föredrag skulle utarbetas gemensamt för alla nordiska länder. Enligt Trafikskyddet är åtminstone en del av trafiksäkerhetsproblemen i Nordiska rådets olika medlemsstater klart landsinriktade, varför allt tillbudsstående material inte kan gälla alla nordiska länder. Man måste också ta hänsyn till att Finland tydligen koncentrerar sig på ytterligare åtgärder med anledning av revisionen av vägtrafiklagstiftningen, vilket inte mera är aktuellt i de övriga nordiska länderna. Sålunda borde enligt Trafikskyddet, även om NTR skulle planera ett ramprogram för ett nordiskt trafiksäkerhetsår, det egentliga genomförandet och dess planering göras landsvis.

I förslaget föreslås, att man efter utrednings- och planeringsskedet samtidigt genomför en kort informationskampanj för allmänheten, till exempel under 2 månaders tid i slutet av sommaren och början av hösten 1981. Enligt forskningsresultaten blir effekten av så korta kampanjer dock kortvarig.

Tid

I förslaget talas om budgetåtgärder för år 1981. Enligt Trafikskyddets uppfattning kan den i medlemsförslaget avsedda kampanjen för trafiksäkerhetsåret genomföras, om man i tid får veta om beviljandet av anslaget. Kampanjen kunde enligt förslaget planeras inom NTR, men rådet borde enligt Trafikskyddet anlita trafiksäkerhetsorganen i olika nordiska länder och kampanjens genomdrivare som experter redan vid utarbetandet av en ramplan för kampanjen. Med tanke på 1981 års budgetering finns det dock inte tillräcklig tid för förberedelsen.

Det skall konstateras, att man i september frågat trafikministeriet, vad den föreslagna kampanjen skulle kosta. Det är inte möjligt att framföra en konkret kalkyl, eftersom det inte finns uppgifter om kampanjens innehåll, omfattning och den slutliga målgruppen, som enligt medlemsförslaget kommer att bestå av alla trafikanter. Om man enbart för detta ändamål kunde anvisa till exempel 0,5 milj. mark kunde man enligt Trafikskyddets uppfattning därigenom i Finland genomföra en ganska effektiv informationskampanj för vissa riskgrupper i trafiken, som skulle stöda Trafikskyddets och också trafikministeriets trafiksä-

kerhetsarbete. Såsom det i början konstaterades, informerar man kontinuerligt alla trafikanter om innehållet i nya trafikregler för att undervisa dem i kunskaper som behövs i vägtrafiken och framför allt för att åstadkomma positiva trafikattityder som en förutsättning för säkerhet i trafiken.

Enligt Trafikskyddets uppfattning borde ett nordiskt trafiksäkerhetsår med tanke både på planeringen och budgeteringen anordnas först år 1982. Om man beslutar om att anordna ett sådant år, beaktar Trafikskyddet det i sin verksamhetsplan, och är berett att medverka i planeringen av verksamheten.

Helsingfors den 30 oktober 1979

Trafikskyddet

Pentti Pekonen

Styrelseordförande

Ilpo Krootila
Verkst. direktör

Centralförbundet för barnskydd¹:

Förslaget om att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att utföra de nödvändiga förberedelserna för att året 1981 skulle kunna bli ett nordiskt trafiksäkerhetsår, måste anses vara värt understöd. Ett sådant år ökar redan i sig möjligheterna att behandla trafiksäkerheten i informationsverksamheten.

Enligt förslaget skulle en del av trafiksäkerhetsåret bestå av en koncentrerad informationskampanj för allmänheten. Enligt Centralförbundet för barnskydd kan en sådan kampanj mycket väl genomföras som nordiskt samarbete. Enligt förbundet bör man då understryka ett effektiviserat bruk av redan existerande lösningar som främjar barnens säkerhet. Som ett möjligt tema anser förbundet bruket av barnens säkerhetsanordningar samt barnets plats i fordonet.

Såsom man även i medlemsförslaget konstaterar, behövs det för att öka trafiksäkerheten för barn också annan verksamhet än en till allmänheten riktad informationskampanj. Till denna del skulle förslagets arbetsprogram enligt Centralförbundet för barnskydd betyda bland annat utforskning och analysering av barnens trafiksäkerhet och -olyckor, uppföljning av de genomförda säkerhetslösningarna och effektiv utvärdering av dem samt konkreta reform- och förbättringsförslag. Förbundet finner viktigt att erfarenheter av olika säkerhetslösningar beaktas i lagstiftningen och även i den till allmänheten riktade informationen. Härvid kan man utnyttja också de övriga nordiska ländernas kunskaper och erfarenheter.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Centralförbundet för barnskydd vill understryka, att arbetet med barnens trafiksäkerhet kan effektiveras med samarbete och koordinerad verksamhet. Så sker det redan nu i arbetet inom Nämnden för barnolycksfall, som fungerar i samband med förbundet. Centralförbundet för barnskydd anser dock att produktionen av basmaterial för det nordiska trafiksäkerhetsåret måste få separat finansiering. Eftersom barnen enligt medlemsförslagets intentioner utgör en central målgrupp för det nordiska trafiksäkerhetsåret är Centralförbundet för barnskydd och Nämnden för barnolycksfall, som fungerar i samband med det som samarbetsorgan för organisationer och myndigheter, beredda att delta i planeringen och genomförandet av året.

Helsingfors den 31 oktober 1979

Centralförbundet för barnskydd

Heikki Koski

Ordförande

Kalle Justander
Verksamhetsledare

Automobilförbundet r. f.:

Under de senaste åren har man i Norden fäst stor uppmärksamhet vid trafikolyckorna, som orsakar stora person- och materiella förluster. Med anledning av olika trafiksäkerhetsåtgärder har bl. a. dösoffren i trafiken visat en sjunkande tendens i Finland under de senaste åren. I år har den positiva trenden dock stagnerat. Internationellt betraktat är den nordiska trafiksäkerhetssituationen dock icke speciellt dålig.

I medlemsförslaget fäster man med rätta uppmärksamhet speciellt vid barnens och ungdomens trafiksäkerhet. Förbättring av dessa grupper trafiksäkerhet förutsätter fortsatta, mycket mångsidiga åtgärder. I bilisternas körundervisning är det skäl att fästa alltmer uppmärksamhet vid frågor rörande dessa grupper i trafiken. Andelen av trafikfostran i skolornas undervisningsprogram bör ökas.

Utvecklandet av trafikmiljön spelar en central roll i förbättringen av trafiksäkerheten. Speciellt i Finland men även i Sverige inkasserar statsmakten mångdubbelt mer skatter och avgifter av biltrafiken än vad den beviljar anslag till vägnätet och trafikmiljön. Sålunda har t. ex. väganlagen i Finland reellt sjunkit under hela 1970-talet fränsett de två sista åren då de ökat med 2—3 procent. Vägnätet i Finland har också börjat visa symptom på förfall och man har fortsättningsvis blivit tvungen att pruta på underhållsstandarden. Leder för den lätta trafiken har man på grund av brist på anslag inte kunnat bygga i den ut-

sträckning som de godkända planerna hade förutsatt. Det kan inte vara rätt att av vägtrafiken inkasseras år efter år alltmer medel till helt andra ändamål och att man till själva vägtrafiken beviljar relativt sett allt mindre medel.

I medlemsförslaget redogör man för olika åtgärder med vilka trafik-säkerheten har kunnat förbättras. Speciellt vägtrafikorganisationerna i Finland har redan under flera år föreslagit bl. a. obligatoriskt bruk av reflex för fotgängare då de rör sig i mörker och skymning på obelysta vägar och gator. Trafikmyndigheterna har dock tyvärr ställt sig negativa inför obligatoriskt bruk av reflex.

Fartbegränsningarna har obestriddligen bidragit till trafiksäkerhetens positiva utveckling. De nuvarande begränsningarna är dock redan på en sådan nivå att man genom att sänka dem inte uppnår några nämnvärda trafiksäkerhetsverkningar. Däremot kan hastighetsbegränsningar som upplevs som för låga och oändamålsenliga tvärtom äventyra trafik-säkerheten.

Genom att effektivera trafikupplysning och -skolning kan man fortfarande förbättra trafiksäkerheten. I detta arbete bör samtliga involverade parter stå i nära samarbete såsom man helt riktigt konstaterar i medlemsförslaget.

Vår organisation har inget emot ett speciellt trafiksäkerhetsår. För att det skall lyckas krävs dock omsorgsfulla förberedelser som beaktar alla parter.

Med ensidigt upplysnings- och informationsarbete som riktas endast till en viss trafikantgrupp och som understryker blott dess ansvar och plikter når man inte de uppsatta målen. Om meningen är att i samtliga nordiska länder sträva till konkreta åtgärdsplaner, som tar sikte på helheten, kan år 1981 komma alltför snabbt.

Helsingfors den 1 november 1979

Automobilförbundet r. f.

Heimo Jaakkola

Verkställande direktör

Liikenneraittiusliitto r. y. (Trafiknykterhetsförbundet):

Förslaget om ett nordiskt trafiksäkerhetsår 1981 kan anses ha träffat rätt. Lagstiftningen är förnyad eller håller på att förnyas i de olika nordiska länderna. Utvecklingen har gått mot en enhetligare trafikpraxis.

Det är säkert av nytta att just nu sätta i gång med en gemensam effektiv kampanj för att förbättra trafiksäkerheten. Men behöver kunskap och möjlighet att påverka inställningen.

Förslaget om att fästa tyngdpunkten för kampanjen vid de unga och vid barnen går i rätt riktning. Man bör dock minnas att åldringarna bildar en egen betydande riskgrupp.

Med trafikpolitiska medel har man redan uppnått vissa förbättringar då det gäller t. ex. trafikdödligheten. Som sådana medel kan nämnas fartbegränsningarna, obligatorisk användning av säkerhetsbälte och av hjälm. Man har inte kunnat avskaffa alkoholbruket inom trafiken som utgör en riskfaktor för trafiksäkerheten. I Finland är antalet trafikfyllerifall oroväckande stort. Då man kan anse detta vara ett problem även i de andra nordiska länderna borde man också i samband med kampanjen understryka betydelsen av att man fäster uppmärksamheten vid trafikfylleri. Kampanjen kunde kanske ge anledning till att man granskar de bestämmelser som gäller trafikfylleriet. Speciellt borde detta gälla fylleri inom sjötrafiken.

I kampanjplaneringen är det skäl att också beakta den praktiska verksamheten på lokal nivå. Det är inte skäl att göra den till en annonskampanj för enbart massmedia.

Helsingfors den 25 september 1979

Liikenneraittiusliitto r. y.

Aimo Raatikainen

Ordförande

Martti Sintonen

Generalsekreterare

Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF):

Motorförarnas helnykterhetsförbund har vid sammanträde den 19 september 1979 diskuterat ett eventuellt trafiknykterhetsår 1981 och framför därvid följande synpunkter:

- att MHF i princip är positivt till ett dylikt trafiksäkerhetsår,
- att ett speciellt tema gärna kunde föras fram under ett sådant år,
- att detta tema skall vara hämtat från den största olycksbringande faktorn i trafiken (ex. alkoholen),
- att denna kampanj skall vara väl förankrad i de enskilda organisationerna som arbetar för trafiksäkerhet, samt
- att resurser skall kunna skapas för att ett sådant trafiksäkerhetsår skall få önskad slagkraft.

MHF önskar att dessa principiella synpunkter skall bli beaktade vid FNF:s svar till Nordiska rådet.

Helsingfors den 8 oktober 1979

Motorförarnas helnykterhetsförbund

Carl-Gustav Storgård

Förbundssekreterare

Norge

Statens vegvesen, Vegdirektoratet:

Vegdirektoratet er enig i de hovedtanker som fremkommer i nevnte medlemsforslag om at trafikkulykkene representerer et betydelig samfunnsproblem og at innsatsen for å redusere ulykkene må prioriteres høyt. Det er etter vårt syn viktig at det på alle felter og innen alle sektorer i samfunnet drives trafikksikkerhetsarbeide. Vi har med glede merket oss at også Nordisk Råd vil delta aktivt i arbeidet med å redusere trafikkulykkene.

Etter de erfaringer Statens vegvesen har høstet, vil en oppnå mest i trafikksikkerhetsmessig sammenheng gjennom et planmessig og kontinuerlig arbeide. Vi er således i tvil om "aksjonsformen" er den mest effektive måte å drive trafikksikkerhetsarbeide på. Vår erfaring er at effekten av generelle informasjonskampanjer — uten oppfølging med konkrete tiltak rettet mot trafikantene, kjøretøyene eller vegsystemet — ofte har liten effekt.

Vi vil derfor tilrå at det i et eventuelt nordisk trafikksikkerhetsår blir lagt mest vekt på den fasen som omfatter en gjennomgang og vurdering av de foreliggende fakta sammen med en systematisk ajourføring av kunnskap som idag finnes i de nordiske land på dette feltet. Ut fra en slik kartlegging bør etter vårt syn kampanjen rettes inn mot konkrete forhold som det viser seg å være et felles behov for å gjøre noe med i alle de nordiske landene. (Eksempler på konkrete forhold som aksjonen kan tenkes rettet inn mot er: fartspolicy, alkohol, sikring av barn i bil osv.).

Med den erfaring vi har med aksjoner i Norge bør det også overveies om en slik nordisk aksjon bør settes inn mot ikke bare trafikantene men også mot beslutningstakerne.

Etter anmodning er saken herfra også forelagt Trygg Trafikk, jfr. vedlagte kopi av brev fra Trygg Trafikk av 20. oktober 1979 (*se nedan*).

Oslo, 6. november 1979

Karl Olsen

Aksel Bruun

Trygg trafikk:

Trygg trafikk stiller seg i utgangspunktet positiv til forslaget og har anmodet om å få saken drøftet på et møte mellom de nordiske

TT-organisasjoner 29.—30. november d. å. i Finland. Saken vil deretter på nytt bli drøftet i vårt styre.

Oslo, 20. oktober 1979

Trygg trafikk

Leif Agnar Ellevset

Direktør

Gerd H. Jacobsen

Adm. sekretær

Norske forsikringsselskapers forbund:

Norske forsikringsselskaper har gjennom årtier vært sterkt engasjert i trafikksikkerhetsarbeid og vi mener at et trafikksikkerhetsår kan ha meget for seg.

Vi vil ikke kommentere enkeltheter i forslaget, bare peke på at vi håper at man i de forberedende arbeider vil trekke veksler på den sakkyndighet som finnes innen forsikringsnæringen.

Oslo, 25. september 1979

Norske forsikringsselskapers forbund

Gunnar Brask

Adm. dir.

Bilorganisasjonenes samarbeidsutvalg:

Bilorganisasjonenes samarbeidsutvalg vil gi uttrykk for sin støtte til forslaget om et nordisk trafikksikkerhetsår. Trafikksikkerhetsarbeidet opptar våre organisasjoner i stor utstrekning, og vi hilser med glede et hvert tiltak som kan føre til intensivert kamp for å redusere trafikkulykkene. Vi tror at en koordinert nordisk innsats kan være et effektivt hjelpemiddel til å få ned ulykkestallet. Vi er klar over at alle de felles tiltak som NTR har gjennomført på nordisk plan, har hatt sin effekt.

Imidlertid synes det dessverre nødvendig at man angriper trafikksikkerhetsproblematikken med langt flere virkemidler enn man har gjort hittil. Etter vår mening må man i større grad søke å engasjere det brede publikum i trafikksikkerhetsarbeidet. Vi tror at et nordisk trafikksikkerhetsår kan være et egnet redskap til å gjøre dette.

Imidlertid må vi være klar over at dersom den målsetting skal nås, er det nødvendig å aktivisere de mange organisasjoner med ulik bakgrunn, som er opptatt av trafikksikkerhetsarbeidet.

Dette kan gjøres på flere måter, og i denne sammenheng er det vesentlig at de enkelte målgrupper kampanjen rettes mot, blir klart definert. Som det er understreket i forslaget, er barn og ungdom en aktuell målgruppe, og vi vil derfor foreslå at barne- og ungdomsorganisasjonene blir dratt sterkt med i dette arbeidet.

Den skisse til arbeidsprogram som det er lagt opp til i forslaget, blir støttet. Den 3-deling som er foreslått, virker på mange måter god. Vi tror det er i de to siste fasene at frivillige organisasjoner i spesiell utstrekning kan engasjeres. Vi håper at det informasjonsmaterielle som vil bli produsert, blir av en slik art at det kan brukes også i organisasjonsammenheng.

Avslutningsvis vil vi peke på nødvendigheten av at det vil bli stilt tilstrekkelige ressurser til disposisjon, slik at flest mulig kan drive et aktivt arbeid på lokalplanet.

Oslo, 22. oktober 1979

Bilorganisasjonenes samarbeidsutvalg

Gunnar Hopeland

Norges bilbransjeforbund:

— — — og meddeler at Norges bilbransjeforbund sterkt bifaller forslaget om et Nordisk trafikksikkerhetsår i 1981 i samsvar med det 3-punkts arbeidsprogram som er foreslått.

Vi vil imidlertid i tilknytning til pkt. 1 og 3 i arbeidsprogrammet fremheve 2 forhold som vi mener fortjener vesentlig oppmerksomhet:

1. Forbedring av importavgiftssystemet for biler slik at selve systemene stimulerer til import, anskaffelse og bruk av de sikreste og mest miljøvennlige biler.

2. Betydningen av at "sikkerhets- og miljøreparasjoner" på biler overlates til kvalifiserte verksteder og at bileiere ikke selv fikler med sikkerhetskomponenter eller komponenter som påvirker miljøet.

Oslo, 12. oktober 1979

Norges bilbransjeforbund

K. Bøckman Slettebø

Eirik Høyen

Norsk trafikksikkerhetsforbund:

Norsk trafikksikkerhetsforbund støtter fullt og helt forslaget om å gjøre året 1981 til et nordisk trafikksikkerhetsår.

Med hele vår organisasjon vil vi støtte et slikt initiativ. Vi håper å høre nærmere fra Dem.

Oslo, 12. oktober 1979

Norsk trafikksikkerhetsforbund

Harald Kristiansen

Formann

S v e r i g e

Statens trafiksäkerhetsverk:

Trafiksäkerhetsverket ser positivt på de insatser för ökad trafiksäkerhet som görs på nordisk nivå av Nordiska rådet, Nordiska trafiksäkerhetsrådet och Nordiska kommittén för trafiksäkerhetsforskning.

Från informationssynpunkt har trafiksäkerhetsverket gjort en bedömning av vilka trafiksäkerhetsområden som bör prioriteras under början av 1980-talet. Dessa områden är barn och äldre i trafiken, trafiknykterhet och bilförarens trafiksäkerhetsproblem och då främst hastighetsanpassning. Samma områden har i allt väsentligt bedömts som viktiga i medlemsförslaget.

Det är viktigt att arbeta med trafiksäkerhetsinformation på lång sikt. Verkets planer för informationsverksamheten framgår bl. a. av årets anslagsframställning. Under åren 1981—82 kommer verket att bedriva informationskampanjer inom området oskyddade trafikanter varvid barns säkerhet i trafiken behandlas under 1981 och under 1982 ägnas uppmärksamheten åt äldre i trafiken.

Trafiksäkerhetsverket bedömer att ett nordiskt samarbete är av värde när det gäller underlagsinsamling och diskussioner om gemensamma satsningar för ökad trafiksäkerhet. Sådana insatser ryms emellertid ej inom verkets nuvarande informationsanslag, varför det förutsättes att ekonomiska resurser ställs till förfogande. Verket vill i sammanhanget betona vikten av att varje land utformar och genomför en informationsverksamhet som är anpassad till landets trafiksäkerhetsproblem och målgrupper. Regionala och lokala frivilliga insatser inom landet har härvidlag avgörande betydelse för resultaten.

Erfarenheter visar att en tidsomfattande planering och underlagsinsamling är en förutsättning för att kunna genomföra större kampanjer med gott resultat. Verket anser att tiden fram till 1981 inte är tillräck-

lig för erforderlig planering, framför allt som den enligt förslaget även skulle innefatta samordning med övriga nordiska länder.

Trafiksäkerhetsverket tillstyrker förslaget om ett nordiskt samarbete som kommer att resultera i ett nordiskt trafiksäkerhetsår, men föreslår att arbetet inleds med underlagsinsamling och diskussioner, varefter tidpunkten för genomförandet kan bestämmas.

Borlänge den 10 oktober 1979

Trafiksäkerhetsverket

Lars Peterson

Trafiksäkerhetsutredningen:

Medlemsförslaget innebär att hela Norden under en ett åts tid riktar speciell uppmärksamhet på alla aspekter som rör trafiksäkerheten och att 1981 blir ett nordiskt trafiksäkerhetsår.

Inledningsvis vill trafiksäkerhetsutredningen (TSU), liksom förslagsställarna, erinra om att ett betydande samarbete finns etablerat på trafiksäkerhetens område och att detta samarbete på flera områden gett ett gott utbyte. Utredningen vill också framhålla att det är betydelsefullt att detta samarbete inte bara fortsätter utan utvidgas på de områden som kan vara av gemensamt intresse inom Norden.

Även om det framlagda medlemsförslaget är lovvärt hyser utredningen tveksamhet mot detsamma i vissa avseenden. Det föreslås att under ett år alla aspekter som rör trafiksäkerheten skall bli föremål för uppmärksamhet. Planläggning och framtagande av underlagsmaterial för en verksamhet med denna målsättning torde komma att vara synnerligen resurskrävande för att ge ett tillfredsställande resultat. Utredningen har, mot bakgrund av erfarenheter från under senare år i Sverige genomförda s. k. huvudkampanjer, gjort den bedömningen att det inte är möjligt att på den korta tid som står tillbuds förbereda och organisera ett så omfattande projekt varom här är fråga. I vart fall synes det nödvändigt att innan slutlig ståndpunkt tas i frågan, en närmare planering av projektet kommer till stånd.

En begränsning av insatserna till att avse ett mindre antal delar av trafiksäkerhetsarbetet skulle måhända möjliggöra en gemensam nordisk satsning redan under år 1981. De områden som därvid skulle kunna komma ifråga är exempelvis trafiknykterheten och fordonshastigheternas betydelse från trafiksäkerhetssynpunkt. FN kommer att ägna de handikappades problem särskild uppmärksamhet under 1981 ("Interna-

tionella handikappåret”) och de handikappades trafiksäkerhetsproblem skulle därför också kunna tas upp i detta sammanhang.

Även om insatserna skulle bli begränsade i förhållande till vad medlemsförslaget innebär torde det vara nödvändigt att någon form av planläggning sker innan slutgiltigt beslut fattas.

Stockholm den 25 oktober 1979

Trafiksäkerhetsutredningen

Per Olov Tjällgren

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Förslagsställarna skildrar inledningsvis den skadebild som blivit följden av trafikutvecklingen under det senaste kvartssekle. De framhåller vissa drag som illustrerar situationens allvar och konstaterar att trots en nedåtgående trend i olyckstalen har stadigt ökade resurser som satts in för att bekämpa trafikolyckorna inte givit resultat som man kan slå sig till ro med. Riksförbundet kan mot bakgrund av den totala skadeutvecklingen inom trafikförsäkringen i stort sett dela denna bedömning av trafiksäkerhetsläget och behovet av ytterligare åtgärder.

Riksförbundet tillstyrker det förslag som framläggs om ett nordiskt trafiksäkerhetsår. I de kontinuerliga kontakter som försäkringsbranschen har med motsvarande gemensamma organ i de nordiska grannländerna vad gäller skadeförebyggande arbete inom trafiksäkerhetsområdet — kontakter som i sig innebär ett nordiskt samarbete — har framkommit att man även i dessa ställer sig positiv till förslaget och är beredd att medverka på olika sätt.

Med tanke på det trepunktsprogram som skisserats i medlemsförslaget och den samordning som bör komma till stånd såväl mellan länderna som mellan olika instanser inom dessa kan dock ifrågasättas om man inte borde ha en något längre förberedelsetid än den som skulle medges om man valde 1981 som nordiskt trafiksäkerhetsår. Ett framflyttande skulle ge större möjlighet för olika intressenter att delta i den förberedande fasens arbete med genomgång och prövning av fakta och utvärderingar så som den första punkten i programmet utformats.

Att skjuta på ikraftträdandet ger också rådrum för olika intressenter att planera in aktiviteter under trafiksäkerhetsåret och på olika sätt anknyta till de temata man kan vilja framhäva i den väl planlagda, synkroniserade informationskampanj som föreslås som andra programpunkt. Även den tredje programpunkten, under vilken myndigheter och

organisationer förväntas framlägga förslag till konkreta reformer och förbättringar till debatt, kan vara betjänt av en väl tilltagen förberedelsestid.

Stockholm den 25 oktober 1979

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Sven-Thorsten Frostell

Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF):

Ett breddat och fördjupat samarbete på det nordiska planet är eftersträvarvärt. De hittillsvarande erfarenheterna visar att utbyte av idéer, material och information är värdefullt. Harmoniseringen av trafiklagstiftningen underlättar gemensamma insatser.

Inom den del av trafiksäkerhetsarbetet som NTF företräder pågår sedan länge ett omfattande nordiskt samarbete inom Nordisk trafiksäkerhetskommitté (NTK). I detta ingår representanter för samtliga nordiska trafiksäkerhetsorganisationer.

Detta samarbete har lett till värdefulla åtgärder. Som exempel kan nämnas Barnens trafikklubb som var ett norskt initiativ och som nu finns även i Sverige och Danmark. Idén har även tagits upp i Västtyskland. Andra exempel på områden där praktiskt samarbete sker är trafikundervisningen i skolorna och den praktiska fortbildningen av trafikanter. Nu senast har i Nordisk trafiksäkerhetskommitté diskuterats NTF:s ungdomsaktivitet "Ung i trafiken". Den har väckt stort intresse i Danmark som har planer på att arbeta fram en liknande aktivitet.

Utöver de i medlemsförslaget omnämnda förslagen från Nordiskt trafiksäkerhetsråd som genomförts i de nordiska länderna kan man framhålla andra områden, t. ex. alkohol och trafik och cyklars reflexutrustning, där samnordiska insatser borde ge positiva resultat.

Den trafiksäkerhetsinformation och fortbildning av trafikanter som i Sverige bedrivs av trafiksäkerhetsverket och NTF och andra frivilligorganisationer är baserad på långsiktiga program. Trafiksäkerhetsverket arbetar efter femårsplaner. NTF:s verksamhet består till stor del av rullande, långsiktiga aktiviteter som t. ex. Barnens trafikklubb, fortbildning av trafikanter, insatser inom förskola och skola och ungdomsverksamhet.

Ett projekt av den omfattning som skisseras i medlemsförslaget skulle för NTF innebära att en betydande del av NTF:s rullande verksamhet fick avbrytas om inte särskilda tillräckliga resurser ställdes till för-

fogande. Hänsyn måste således tagas dels till de långsiktiga aktiviteter som nu bedrivs och dels till de kostnader som den föreslagna kampanjen skulle kräva.

Mot den bakgrunden anser NTF att det inte är praktiskt möjligt att genomföra ett samnordiskt projekt som det föreslagna nordiska trafiksäkerhetsåret redan 1981. Enligt NTF:s uppfattning behövs betydligt längre förberedelsestid för projektet.

Enligt medlemsförslaget skall efter en förberedande fas en väl planlagd synkroniserad informationskampanj riktad till allmänheten genomföras. NTF:s erfarenhet är att allmänna informationskampanjer inte får nämnvärd effekt. Klart målgruppsinriktade och regionalt eller lokalt anpassade kampanjer som bedrivs under en längre tid kan däremot påverka och engagera trafikanterna på ett annat sätt än en kortvarig kampanj.

NTF:s uppfattning är således att det inte är praktiskt möjligt att redan 1981 genomföra en så omfattande kampanj som det föreslagna nordiska trafiksäkerhetsåret. NTF är icke heller övertygad om att en samnordisk insats skall få formen av ett trafiksäkerhetsår.

NTF vill emellertid understryka att det är eftersträvansvärt att breda och fördjupa det nordiska samarbetet på trafiksäkerhetens område och att det är angeläget att finna vägar för samnordiska insatser.

Inom de redan existerande samarbetsorganen Nordiskt trafiksäkerhetsråd och Nordisk trafiksäkerhetskommitté bör därför diskuteras vilka områden inom trafiksäkerhetsarbetet som lämpar sig för samnordiska insatser och vilka de tänkbara formerna för sådana insatser kan vara. NTF är beredd att diskutera frågan i Nordisk trafiksäkerhetskommitté och därefter återkomma med praktiska förslag till samnordiska åtgärder.

Stockholm den 30 oktober 1979

Nationalföreningen för
trafiksäkerhetens
främjande

C.-G. Hammarlund

Bertil Grönberg

Motormännens riksförbund (M):

Förbundet delar motionärernas uppfattning att trafikolycksfallen är en stor hälsofara.

M har tidigare engagerat sig i trafiksäkerhetsarbete, inte minst genom att delta i planering och genomförande av olika kampanjer som

initierats på centralt håll, dvs. huvudsakligen hos trafiksäkerhetsverket.

På senare år har en kampanjtrötthet hos de lokala organen — de kommunala trafiksäkerhetsnämnderna — kunnat förmärkas.

Dessutom har de åtgärder som föreslagits i regeringens proposition 1977/78: 81 och som avsågs medföra en intensifiering av det kommunala trafiksäkerhetsarbetet i stället enligt M:s uppfattning haft den rakt motsatta effekten på en del håll i Sverige.

Trafiksäkerhetskommittéer har avvecklats och deras arbetsuppgifter har överförts på andra organ som gatunämnd, teknisk nämnd och liknande med artfrämmande verksamhet. Hela det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet riskerar därigenom att komma i bakvatten.

Mot den bakgrunden menar M att en samnordisk trafiksäkerhetsaktion bör genomföras, inte minst för att förnya debatten kring t. ex. det lokala trafiksäkerhetsarbetets arbetsformer. Internationella kontakter och utbyte av erfarenheter i detta hänseende bör därvid vara berikande och inspirerande.

Den största nyttan för trafiksäkerhetsarbetet bör dock kunna komma forskningen till godo, inte minst forskningen i frågor kring utbildning av fordonsförare. Utbildningsmetodik, teoretiska och praktiska utbildningsmoment, körgårdar, övningsbanor (halkbanor) och simulatorer är områden inom vilka det finns vinster att hämta vid nordisk samordning. Detta gäller både vad avser körkortsutbildningen och fortbildningen av körkortsinnehavare.

Att en nordisk samproduktion av informations- och propagandamaterial kan ge väsentliga plusvärden, inte minst av ekonomisk art, är ytterligare en fördel, särskilt när det gäller material för skolornas trafikundervisning av minderåriga.

Mot bakgrund av vad som här sagts vill Motormännens riksförbund tillstyrka att 1981 utses till ett nordiskt trafiksäkerhetsår och att en projektgrupp av forskare och praktiker på ett tidigt stadium får i uppdrag att inventera de uppgifter som lämpar sig för ett nordiskt samarbete.

Stockholm den 31 oktober 1979

Motormännens riksförbund

Hans G. Falk

Kamen Nikolaev

Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF):

Förslagsställarna har klargjort hur angeläget det är, dels att det förebyggande trafikolycksarbetet intensifieras, dels att på området verk-

samma officiella och frivilliga organ engageras i gemensamma ansträngningar för att i de nordiska länderna främja trafiksäkerheten.

I förslaget nämns olika reformer på trafiksäkerhetsområdet som har eller är föremål för bedömning inom varje nordiskt land sedan de initierats av nordiska samarbetsorgan.

MHF, som är aktivt engagerat i det nordiska trafiksäkerhetsarbetet, anser att det arbete som utförts inte minst inom NTR har utomordentligt värde. Det är enligt MHF:s mening viktigt att åtgärderna för att främja trafiksäkerheten i Norden har en gemensam bas.

När det gäller genomförandet av trafiksäkerhetsförslagen i Nordiska rådets medlemsländer, har emellertid utvecklingen inte varit samordnad. Detta beklagar MHF. Som exempel på bristande samordning vill MHF nämna trafiknykterhetslagstiftningen. Det tog årtionden innan lagarna fick en i princip samstämd utformning. Efter att frågan om märkning av läkemedel, som kan vara riskabla från trafiksäkerhets synpunkt, har aktualiserats under cirka 20 år av bl. a. MHF:s nordiska organ, NUAT, har först nu strävandena till gemensamma regler inom Norden krönts med framgång. När det gällde införande av bilbältesplikt för förare och framsätesspassagerare i personbilar, som byggde på ett samnordiskt utredningsförslag, blev brott mot denna plikt inte straffbelagd i alla nordiska länder. Detta synes ha motverkat bilbältesanvändningen och motivationen för att använda bältet också i andra nordiska länder än det direkt berörda.

Bilbältets skyddseffekt blir inte helt tillvaratagen om man har undantag i fråga om plikten att använda bilbälte. Därför bör obligatoriet omfatta också taxiförare och framsätesspassagerare i taxibilar. MHF har i annat sammanhang givit uttryck för att sådan regel bör införas. Att så ännu inte skett är ett exempel på en lucka i säkerhetssystemet, som snart bör bli föremål för åtgärd från Nordiska ministerrådet.

Som framgår av dessa få exempel är MHF anhängare av en nordisk samsyn på trafiksäkerhetsfrågorna. MHF vill därför principiellt tillstyrka att det remitterade medlemsförslaget förverkligas.

MHF anser dock att de trafiksäkerhetsåtgärder och reformer, som skall genomföras under ett nordiskt trafiksäkerhetsår, bör dels vara väl analyserade och prioriterade, dels väl planlagda och förtestade för att största effekt skall nås vid genomförandet. MHF anser att den tid som står till buds fram till 1981, som är föreslaget som nordiskt trafiksäkerhetsår, är alltför kort som förberedelsetid.

MHF får därför uttala sin anslutning till förslaget om ett nordiskt trafiksäkerhetsår, men föreslå att året för genomförandet flyttas fram, förslagsvis till 1983.

Vidare vet MHF av erfarenhet att de nationella olikheterna — också med hänsyn till behoven — ställer krav på viss nationell omformning av ett nordiskt basmaterial. Det är därför enligt MHF:s mening

viktigt att ett nordiskt trafiksäkerhetsår får en nordisk ledningsorganisation, men att nationella samordnande organ anförtros såväl slutlig utformning som genomförande av åtgärderna. En sådan organisationsplan utesluter inte att det gemensamma nordiska ansvaret för trafiksäkerheten kommer till ett kraftfullt uttryck.

Åberopande vad som har anförts får MHF i princip tillstyrka bifall till medlemsförslaget om ett nordiskt trafiksäkerhetsår.

Stockholm der. 16 oktober 1979

Motorförarnas helnykterhetsförbund

Valeri Surell

Verkst. direktör

Kungl. automobil klubben (KAK):

KAK instämmer i förslagsställarnas bedömning av de olycksrisker som den tilltagande motortrafiken medfört och konstaterar också att det i och för sig glädjande faktum att trafikolycksfrekvensen i de nordiska länderna är betydligt lägre än i övriga industriländer samt att trenden är nedåtgående, ingalunda bör ge anledning till att göra avkall på ett intensifierat trafiksäkerhetsarbete. Alla initiativ som kan leda till ökad trafiksäkerhet bör därför prövas i positiv anda.

Då det gäller genomförandet av ett nordiskt trafiksäkerhetsår 1981 uppstår emellertid enligt KAK:s uppfattning en hel del problem som initiativtagarna inte synes ha uppmärksammat.

Olika trafiksäkerhetsorgan inom respektive land måste dels samordna sina aktiviteter inbördes, vilket t. ex. för närvarande sker i Sverige mellan TSV och NTF, dels samordna dem med motsvarande aktiviteter i övriga nordiska länder. Som bekant planeras de olika nationella kampanjerna lång tid i förväg, varför en samordning inom Norden med gemensamma kampanjtemata etc. knappast torde kunna genomföras till 1981.

En allmänt hållen informationskampanj kring ett nordiskt trafiksäkerhetsår torde inte ge något resultat, utan härför kräves noggrant planerade samordnade aktiviteter.

Det bör också påpekas att kampanjmaterialet (affischer, annonser m. m.) måste framställas på fem olika språk, vilket givetvis medför vissa svårigheter. (En slagkraftig slogan på ett språk kan helt förfela sin verkan i översättning.)

Med hänsyn till ovanstående anser KAK

att förslaget om ett nordiskt trafiksäkerhetsår bör bli föremål för ingående diskussion mellan de myndigheter, organisationer m. fl. som aktivt deltar i trafiksäkerhetsarbetet inom respektive land;

att efter en utvärdering härav de centrala trafiksäkerhetsorganen inom respektive land (i Sverige TSV och NTF) får ta ställning till frågan;

att en expertkommitté får i uppdrag att i detalj förbereda de aktiviteter som skall ingå i året;

att anordnandet av ett nordiskt trafiksäkerhetsår, därest man enar sig om ett dylikt, om man skall nå avsedd effekt kräver så lång förberedelsestid att det vore mer realistiskt föreslå år 1982 eller 1983.

Stockholm den 30 oktober 1979

Kungl automobil klubben

J.-O. Lysell

Generalsekreterare

Folksam:

Folksam vill för sin del tillstyrka det framlagda förslaget. Med hänsyn till det program som skisserats för året anser Folksam dock att det med hänsyn till förberedelserna kan vara lämpligt att framflytta tidpunkten för året längre fram än 1981.

Stockholm den 31 oktober 1979

Folksam

Kjell Grahn

Riksförbundet hem och skola (RHS):

Förbundet ser positivt på förslaget om ett nordiskt trafiksäkerhetsår 1981 och anmäler härmed sitt intresse av att medverka i planeringen och genomförandet av verksamheten.

RHS finner det vidare vara av vikt att trafiksäkerhetsbestämmelserna utformas så enhetligt som möjligt i de nordiska länderna och att arbetet härmed ingår i planeringen av trafiksäkerhetsåret.

Riksförbundet finner sålunda medlemsförslaget och arbetsplanerna tilltalande och tillstyrker därmed det lagda förslaget.

Stockholm den 23 oktober 1979

Riksförbundet hem och skola

Bengt Börjesson

Förbundsordförande

Lars Hildeberg

Förbundssekreterare

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete inom videogramområdet samt inom tillämpningen av den nya informationsteknologin

(Väckt av Svend Haugaard, Ingrid Sundberg och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

— — — fremsendes hoslagt udtalelser fra følgende myndigheder: undervisningsministeriet (Landscentralen for undervisningsmidler), handelsministeriet og Danmarks Radio (*se nedan*).

Ministeriet for kulturelle anliggender henviser til de nævnte erklæringer og har ikke i øjeblikket yderligere bemærkninger at tilføje.

København, den 19. november 1979

P. m. v.

E. b.

Niels Toft
Fuldmægtig

Undervisningsministeriet *hänvisar i skrivelse den 2 november 1979 till yttrande av den 31 oktober 1979 från Landscentralen for undervisningsmidler (se nedan).*

Handelsministeriet:

Handelsministeriet påbegyndte i maj måned 1979 en TV-betjening af søfarende, hvorefter man betjener den danske handelsflåde med TV-produktioner til 2 systemer.

Da der ikke er tale om et standardiseret område, har man i samarbejde med rederne udvalgt 2 systemer, nemlig U-Matic og VHS-systemet.

Det ville såvel fra et producent- som fra et forbrugersynspunkt medføre betydelige fordele, såfremt videoudstyr blev standardiseret, således som det er sket for lydbåndudstyr.

Handelsministeriet har med de danske ophavsrettighedshavere opnået en aftale om udsendelse af TV til dansk skibe. På grundlag af de indvundne erfaringer på nordisk plan mellem handelsflådernes velfærdsorganisationer må det dog anses for overordentlig tvivlsomt, om en udvidelse af ophavsrettighederne til hele Norden vil kunne give resultater i en rimelig fremtid.

De af den danske stat udsendte programmer til de søfarende er udvalgt af Danmarks Radio på Radiorådets ansvar.

Handelsministeriet kan støtte bestræbelser på standardisering af det anvendte udstyr.

Erfaringen har vist, at udnyttelsen af videoteknikken indebærer store vanskeligheder, især med hensyn til ophavsrettigheder, som bedst kan løses nationalt. Man vil dog være velvilligt indstillet over for et eventuelt nordisk samarbejde på videoområdet og vil være villig til at stille de erfaringer, som etableringen af den danske TV-ordning for handelsflåden har medført, til rådighed for et nordisk samarbejde.

København, den 28. oktober 1979

P. m. v.

E. b.

Åge Andersen

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 11 oktober 1979 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 20 december 1979 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landscentralen for undervisningsmidler:

Landscentralen ser gerne en fællesnordisk løsning på de problemer, som knytter sig til en distribution af TV-programmer indspillet på videokassetter mellem de nordiske lande.

Det bør i den forbindelse understreges, at undervisningssektoren i Danmark hidtil i overvejende grad er betjent med udlån af film- og videokopier som led i en "ikke-kommerciel" (non-theatrical) distribution. For den distribution, som varetages af offentlige instanser, sker den på grundlag af kontrakter, som en offentlig institution — eksempelvis Statens Filmcentral — indgår om erhvervelse af de relevante rettigheder. Undervisningsvirksomheden i Danmark vil således være interesseret i, at undervis-

ningsinstitutioner i Norden erhverver ikke-kommercielle rettigheder, som muliggør udlån i enkelttilfælde til brug ved undervisningsvirksomhed i et andet nordisk land og som led i undervisningsvirksomhed for nordboer bosatte i et andet land i eller uden for Norden.

En aftale herom forudsætter fællesnordiske vedtagelser, som muligvis kan forberedes gennem det i medlemsforslag A 563/k nævnte fællesnordiske organ.

I øvrigt må det hilses velkomment, om en fælles standardisering i Norden kan opnås. Det må dog bemærkes, at der allerede er indkøbt så meget og så forskelligartet udstyr til institutioner, at en standardisering næppe er mulig. Det skal bemærkes, at det nordiske marked, set med verdensmarkedsmålestok, er ganske lille, og at en påvirkning fra nordisk side formentlig kun vil have ganske lille effekt.

København, den 31. oktober 1979

P. l. v.

Knud-E. Hauberg-Tychsen

Danmarks Radio:

Med det således ganske korte varsel, der er Danmarks Radio beskåret til sagsbehandling, beklager Danmarks Radio herved at måtte meddele, at man ikke er i stand til at udtale sig herom, idet Danmarks Radio dog mener, at en del af de rejste spørgsmål kan besvares ved henvisning til skrivelse af 13. juli 1979¹.

København, den 31. oktober 1979

Martin Melchior

Jur. konsulent

Den danske Boghandlerforening:

Den danske Boghandlerforening vil fortsat gerne henlede rådets opmærksomhed på de udmærkede muligheder, der er for at distribuere videokassetter gennem boghandelen. Videokassetter har som vare mange lighedspunkter med bøgerne, og boghandlerne vil derfor være interesserede i at medvirke. I øvrigt har foreningen ingen kommentarer til forslaget.

København, den 8. november 1979

Den danske Boghandlerforening
Sekretariatet

Elisabeth Brodersen

¹ Se medlemsforslag A 552/k under Ministeriets for kulturelle anliggender yttrande av den 12 oktober 1979.

Den danske Forlæggerforening:

Forlæggerforeningen er generelt positivt indstillet over for et nordisk samarbejde og ser således med sympati på bestræbelserne for at bibeholde og udbygge de nordiske landes fællesskab på ophavsrettens område.

Vi mener også, at de ophavsretlige spørgsmål omkring fremstillingen og distributionen af videogrammer bør indgå i det stedfindende fællesnordiske revisionsarbejde vedrørende landenes ophavsretslovgivning.

Derimod finder vi det noget mere tvivlsomt, om der er tilstrækkeligt grundlag for at nedsætte det foreslåede fællesnordiske organ med henblik på at følge og samordne udviklingen og anvendelsen af tekniske standarder, videonet etc.

Forlæggerforeningen anmoder venligst om at måtte blive holdt underrettet om den videre udvikling i denne sag.

København, den 16. november 1979

Erik V. Krustrup

Direktør

Dansk Komponistforening:

— — — skal vi meddele, at det er Dansk Komponistforenings foreløbige holdning, at enhver acceptabel ny teknik naturligtvis bør udnyttes til at formidle, og derigennem udbrede kendskabet til, ny musik, hvadenten denne er skabt af danske eller nordiske seriøse komponister.

Det må imidlertid være et vilkår for ethvert nordisk samarbejde herom, dels at anvendelsen af musik skabt af Dansk Komponistforenings medlemmer øges, og således at produktionen af ny musik stimuleres, og dels at der med de ophavsretlige organisationer træffes aftaler om honorering, som kan accepteres af disse organisationer.

Dansk Komponistforening forudsætter i øvrigt, at alle droit moral-bestemmelser på det nøjeste overholdes.

København, den 3. december 1979

Dansk Komponistforening

Per Nørgård

Formand

Kassetteudvalget:

— — — til en række ophavsretsorganisationer har Nordisk Råds danske delegation fremsendt et medlemsforslag A 563/k, idet delegationen har spurgt organisationerne, om de måtte ønske at fremsætte en udtalelse om forslaget eller stille supplerende oplysninger til rådighed.

Forslaget har været sat på dagsordenen for et fællesmøde den 8.11.79 mellem de ophavsretsorganisationer, der deltager i Kassetteudvalgets arbejde.

På mødet har der været enighed om at udtale følgende:

Medlemsforslaget vedrører først og fremmest videokassetter og det apparatur, der anvendes ved afspilningen af kassetter, og til grund for forslaget ligger følgende hovedsynspunkter:

1) De nordiske lande bør i fællesskab følge udviklingen inden for videoteknikken og stræbe efter at opnå overenskomster om fælles teknisk standard.

2) De nordiske lande bør søge at etablere et fælles "videonet", således at udsendte TV-programmer vil kunne distribueres i kassetteform til nordiske borgere, der opholder sig i udlandet.

3) De nordiske lande bør i fællesskab løse de hermed sammenhængende ophavsretlige problemer.

4) De nordiske lande bør i fællesskab løse de problemer, som vil være forbundet med en nordisk distribution af kassetter, hvortil TV-programmer er overført.

5) De nordiske lande bør i fællesskab overveje, hvilke kulturpolitisk betingede initiativer der kan blive nødvendige ved en voksende markedsføring af indspillede videogrammer, der er bestemt til brug i hjemmene.

6) De nordiske lande bør i fællesskab følge hele den tekniske udvikling inden for informations- og kommunikationsområdet for at muliggøre en effektiv og rationel samordning af udnyttelsen og anvendelsen af videogrammer.

På dette grundlag foreslås det, at Nordisk Råd vedtager en rekommandation til Nordisk Ministerråd om, at der snarest etableres et fælles nordisk organ, der får til opgave at følge og samordne udviklingen og anvendelsen af de i medlemsforslaget berørte medieteknikker.

Som det fremgår af den nærmere motivering for forslaget, kan dettes fremkomst ses i forlængelse dels af en række tidligere vedtagne rekommandationer vedrørende nordisk samarbejde inden for radio- og TV-området, dels af *rekommandation 7/1976* angående nordisk distribution af AV-materiale, *rekommandation 8/1976* angående samnordisk distribution og produktion af TV-programmer for søfarende samt *rekommandation 9/1976* angående samnordisk produktion af undervisningsmateriale i radio og TV. Der henvises endvidere til *medlemsforslag A 552/k* angående nordisk samarbejde om produktion og distribution af videokassetter for at forbedre den nordiske informationsformidling i særdeleshed for små sproggrupper og for at udvide debatten om samfundsproblemer.

Af de ovennævnte rekommandationer og forslag har de danske ophavsretsorganisationer alene været anmodet om at udtale sig om forsla-

get, der førte til rekommandation 8/1976, og om forslaget A 552/k, jfr. organisationernes udtalelser af 10. juli 1975 og 17. september 1979¹. Kopi vedlægges af disse udtalelser, idet de deri fremhævede synspunkter også vil finde anvendelse på det nu fremsatte forslag.

Om de enkelte hovedsynspunkter skal følgende bemærkninger gøres:

ad 1) Organisationerne kan anbefale, at der søges opbygget en fælles standard inden for det tekniske område, hvilket vil være til praktisk og økonomisk gavn for offentlige myndigheder såvel som for de private brugere. Da udviklingen af video-systemerne og fremstillingen af apparaturet i alt fald i det væsentlige foregår i lande uden for Norden, vil et nordisk samarbejde kunne have betydning dels med henblik på at påvirke en international standardisering af produkterne, dels med hensyn til de nordiske landes valg mellem foreliggende systemer. I førstnævnte henseende vil et nordisk samarbejde formentlig kræve, at en fælles indflydelse søges gjort gældende i international regie eller i alt fald på europæisk plan. At påvirke valget mellem flere foreliggende systemer vil næppe være muligt uden for den offentlige sektor, og selv inden for denne synes de hidtidige erfaringer fra Danmark, så vidt de er organisationerne bekendt, at vise, at det er umuligt eller i alt fald særdeles vanskeligt at tilvejebringe enighed inden for samme land om ensartede produktvalg.

ad 2) Ønsket om, at der etableres et særligt "videonet" til betjening af nordiske medborgere, der opholder sig i udlandet, er omtalt i organisationernes udtalelse af 17. september 1979. Det kan betragtes ud fra samme grundsynspunkter som behovet for at bringe TV-programmer ud i kassetteform til søfarende, hvilket spørgsmål som nævnt i den pågældende udtalelse er blevet løst i Danmark ved en særlig overenskomst mellem p. d. e. s. Handelsministeriet og Danmarks Radio og p. d. a. s. COPY-DAN's forvaltningssektor "TV til søfarende". De danske organisationer har gjort sig bekendt med den af den svenske videogramudredning afgivne betænkning om "Svenska Video-nät utomlands", men er ikke blevet opfordret til at udtale sig om gennemførelsen af en dertil svarende ordning i Danmark. Da det ikke er lykkedes at tilvejebringe en fællesnordisk model for søfartsområdet, vil de danske organisationer være tilbøjelige til at finde, at det vil være rigtigst at overlade til de enkelte nordiske lande at udforme nationale ordninger, for så vidt dette findes ønskeligt, vedrørende betjeningen af medborgere, der opholder sig i udlandet.

ad 3) Dette synspunkt gælder også, hvorledes de ophavsretlige spørgsmål bør løses. Heri ligger dog ikke, at de danske organisationer vil afvise at deltage i et fællesnordisk arbejde. I overensstemmelse med udtalelsen af 17. september bør det imidlertid understreges, at løsningen af særlige

¹ Nordisk Råd, 24. sess., Supplementband, s. 534 och Sak A 552/k, s. 17.

behov som betjeningen af søfarende, af medborgere, der opholder sig i udlandet, og af sproglige minoritetsgrupper i øvrigt ikke vil berettiggeliggøre det offentlige til at slutte, at en fremstillings- og spredningsret til almindelige formål vil kunne erhverves på lignende vilkår, jfr. nedenfor under punkt 4. Det skal endvidere på ny fremhæves, at de danske ophavsorganisationer efter erfaringerne med den danske ophavsretslovs § 17 vil modsætte sig fremtidige forsøg på at gennemføre særordninger, der ikke baseres på frivillige forhandlinger med ophavsmændene og disses organisationer.

ad 4) Det fremgår ikke med tydelighed af forslaget, om forslagsstillerne tænker sig, at der skal iværksættes en almindelig produktion af videogrammer på basis af de nordiske TV-udsendelser, og at i bekræftende fald vilkårene herfor skal gøres ensartede i de nordiske lande, således at også forholdet til ophavsmændene inddrages i den fælles regulering. Hvis dette er tilfældet, vil organisationerne fremsætte den samme indvending, som er rettet imod medlemsforslag A 552/k i udtalelsen af 17. september 1979, at det er så upræcist formuleret, at det ikke i den foreliggende form bør danne grundlag for en vedtagelse i Nordisk Råd.

ad 5) Som baggrund for dette hovedsynspunkt anfører forslagsstillerne, at meget tyder på, at de nordiske lande vil blive ramt af et underlødigt udbud af videogrammer af underholdningsmæssig karakter, og at navnlig udviklingstendensen i USA må give anledning til uro. De danske organisationer deler denne betænkelighed, men ser problemet i det videre perspektiv, at spredningen af programmer inden for overskuelig tid vil kunne ske gennem anvendelse af kabel. Spørgsmålet om, hvilke kulturpolitiske initiativer der vil blive ønskelige, kan imidlertid efter organisationernes opfattelse ikke besvares ved en isoleret betragtning af videogrammarkedet, hvilket kun vil udgøre en del af den kulturpolitik, der ønskes ført i en større sammenhæng omfattende teater, film, musik, biblioteksvæsen m. v. Kun i det omfang denne politik i øvrigt ønskes ført på og kan føres på nordisk fælles plan, bør videogramområdet også gøres til genstand for fællesnordisk behandling.

ad 6) Dette hovedsynspunkt giver ikke anledning til bemærkninger ud over det allerede anførte.

Det vil være fremgået af de bemærkninger, som organisationerne har fremsat vedrørende de enkelte hovedsynspunkter, at der ikke synes at være en tilstrækkelig entydig baggrund for det stillede forslag om en rekommandation om etablering af et fællesnordisk organ. Det vil tillige være forbundet med stor vanskelighed at sammensætte et organ, der skulle have til opgave dels at følge den tekniske udvikling, dels at fremsætte forslag vedrørende produktion og distribution i bred almindelighed, dels at søge at løse den nødvendige erhvervelse af rettigheder fra

ophavsmændene og andre rettighedshavere, dels endelig at fremsætte kulturpolitiske forslag.

Såfremt forslaget skulle nyde fremme under en sådan form, at det direkte eller indirekte berører ophavsmændenes rettigheder eller interesser, vil de danske ophavsorganisationer gerne medvirke i de videre overvejelser.

København, den 28. december 1979

Jens Buhl
Niels Klerk

H. Lund Christiansen
B. Høberg-Petersen

J. Schultz-Lorentzen

Henrik Nordlien

F i n l a n d

Trafikministeriet¹:

— — — konstaterar trafikministeriet att det i princip inte motsätter sig tillsättandet av ett i medlemsförslaget omnämnt samnordiskt koordineringsorgan, men betonar dock att saken till sina olika delar redan nu håller på att förberedas på samnordisk basis.

Revision av lagen om upphovsrätt som hör samman med problemen i fråga pågår inom nationella kommittéer vilkas förberedande arbeten samt resultat koordineras i samarbete mellan de nordiska länderna.

De nordiska ländernas radioföretag söker åstadkomma en gemensam procedur när det gäller att skapa ett videonätsystem.

Ställning till sakens kulturpolitiska verkningar har redan tagits i en rätt stor omfattning i samband med den s. k. Nordsat-utredningen.

Trafikministeriet konstaterar också att själva videoutrustningstekniken inte ligger inom ministeriets verksamhetsområde.

Helsingfors den 9 november 1979

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Skr. för internat. ärenden

Social- och hälsovårdsministeriet:

När videokassetterna introducerades för snart tio år sedan antog man allmänt att de snabbt skulle slå igenom på hushållsmarknaden ungefär som tidigare ljudkassetterna. Så blev emellertid inte fallet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Däremot har tekniken i tämligen stor omfattning tagits i bruk för institutionell verksamhet — t. ex. inom utbildningsväsendet, sjukvården och inom enskilda företag och vissa offentliga myndigheter.

Den hittills långsamma försäljningstakten har en sammansatt bakgrund. Ett kanske avgörande inslag är att konstruktörer och tillverkare ännu inte lyckats finna en gemensam teknisk standard.

Bristen på enhetlig standard har medfört att institutioner och myndigheter valt olika system. Som exempel kan nämnas att i Sverige landstingen, dvs. sjukvårdshuvudmännen, har valt ett system; kommunerna, huvudmän för ungdomsskolan, har valt ett annat, icke kompatibelt med det förstnämnda.

Samma heterogena förhållande råder inom de nordiska handelsflotorna. Man använder där fem olika videosystem. Omständigheten är naturligtvis ett svårt hinder för ett rationellt nordiskt samarbete inom denna sektor.

Förslagsställarna anser att de nordiska länderna bör bland annat eftersträva ett gemensamt "videonät" för distribution i kassetform av sända TV-program till nordbor i utlandet. De nordiska länderna bör som följd härav också gemensamt lösa de därmed sammanhängande upphovsrättsliga problemen. De nordiska länderna bör gemensamt lösa de problem som är förknippade med distribution av till kassetter överförda TV-program i Norden.

Under hänvisning till ovanstående föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast tillsätta ett gemensamt nordiskt organ med uppdrag att följa och samordna utveckling och användning av de i medlemsförslaget berörda mediateknikerna.

Behovet av nordiskt samarbete

Social- och hälsovårdsministeriet delar förslagsställarnas uppfattning om att det föreligger ett klart behov av ett ökat nordiskt samarbete inom videogramområdet. Vad detta samarbete i första hand skall syfta till förefaller dock något oklart i detta skede. Det framstår som naturligt att i första hand söka utröna vilka målgrupper, som kan dra nytta av videogramtekniken. Här anmäler sig osökt sjömän och emigranter som två viktiga målgrupper.

I andra rummet åsyftar medlemsförslaget ett rätt tekniskt betonat samarbete av karaktären standardiseringssamverkan. Samtidigt förefaller det som en ökad användning av videogramtekniken förutsätter att de upphovsrättsliga frågorna i anslutning till överföring av program till videotekniken klarats av. De upphovsrättsliga frågorna har uppmärksammats i samband med NORDSTAT-utredningen.

Med hänvisning till det ovanstående och då medlemsförslaget berör likartade föreställningar som Nordiska rådets *rekommendation nr 9/1970* om samnordisk produktion av undervisningsmaterial i radio och

TV, nr 7/1976 om nordisk distribution av AV-material samt nr 8/1976 om samnordisk distribution och produktion av TV-program för sjöfolk förefaller det befogat att medlemsförslaget och rekommendationerna bedöms i ett sammanhang.

Från social- och hälsovårdsministeriets ansvarsområde sett ställer det sig svårt att taga ställning till nödvändigheten av ett särskilt nordiskt organ för koordinering av videogramsarbetet. Ministeriet önskar dock inte motsätta sig en sådan lösning.

Helsingfors den 19 december 1979

Sinikka Luja-Penttilä
Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström
Äldre regeringssekreterare

Statens AV-central:

Statens AV-central understöder den i medlemsförslaget framförda tanken på att grunda ett gemensamt nordiskt organ med uppdrag att följa och samordna utveckling och användning av de i medlemsförslaget berörda mediateknikerna.

De centrala problemkomplex, upphovsrättsliga, tekniska, organisatoriska och ekonomiska, som det gemensamma nordiska organet skulle befatta sig med, kräver alla för sin lösning att man beaktar internationella aspekter. Försök att lösa problemen på enskilt nationellt plan är ägnade att resa nya hinder för det nordiska samarbetet och därmed begränsa den praktiska nyttan av de nationella åtgärderna. Däremot skulle nordiskt samarbete i dessa frågor vara ägnat att ge åtgärderna större genomslagskraft då man går in för att lösa problemen på det nationella planet.

Det aktuella medlemsförslaget berör de frågeställningar som tas upp i medlemsförslag A 552/k. Statens AV-central hänvisar till det utlåtande som statens AV-central avgav med anledning av det nämnda medlemsförslaget. I sitt utlåtande framhåller statens AV-central bland annat att det är tänkbart att nödvändigheten av att följa och påverka utvecklingen inom massmedieområdet i stort framtvingar organisatoriska arrangemang som i framtiden kan göra det möjligt och naturligt för t. ex. det nordiska kultursekretariatet att åta sig uppgiften som i medlemsförslaget avsett samarbetsorgan. Statens AV-central framförde vidare i sitt utlåtande förslag om tänkbara nordiska arrangemang för friköpande av AV-material som inte ursprungligen producerats med tanke på nordisk distribution. Statens AV-central framkastade också tanken på en nordisk servicepunkt där program skulle kunna kopieras på olika slag av kassetter lämpade för olika videokassettsystem.

Det är tydligt att ett nordiskt samarbetsorgan skulle kunna göra en betydande insats för förverkligandet av de nordiska ländernas kulturpolitiska mål genom att åta sig en rad praktiska uppgifter i anslutning till produktion, anskaffning, kopiering, versionering och distribution av AV-material.

I övrigt instämmer statens AV-central i förslagsställarens åsikt att Finland behöver en utredning av motsvarande slag som den som utförs av videogramutredningen i Sverige och massmediautvalget i Norge.

Helsingfors den 14 november 1979

Kalevi Pihanurmi
Direktionens ordförande

Aino Toivonen
Direktör

Statens tekniska forskningscentral:

Distributionen av videokassetter med TV-program till sjömän och andra utomlands anställda personer är sakligt riktig emedan programmens aktualitetsvärde i dessa fall inte är en nödvändighet.

Ur teknisk synpunkt sett uppstår dock en grupp problem, som borde lösas:

- ombord på fartyg krävs tillförlitlig apparatur med en medelmåttig bildkvalitet. Servicefrågorna är svårlösta. I skolor är serviceproblemen mindre allvarliga och programmens pris avgörande.
- omgivningen är betydligt mera krävande än vid hemmabruk både beträffande temperatur, fuktighet och skakningar.
- ingen hemvideospelare är avsedd för sådant bruk.
- videosystemen är tillsvidare oenhetliga och en teknisk standard saknas, vilket betyder att olika fabrikanter kassetter inte är kompatibla. Även olika videospelare från samma fabrikant kan vara oenhetliga.
- med aktuella nya videospelare kan man inspela långa program men bildkvaliteten är knappast bättre än den nuvarande.
- bruket av flera ljudkanaler är möjlig men undertexter ingår inte i nuvarande videospelare. I framtiden kommer även behovet av olika texter att tillgodoses.
- digitaltekniken och de nya inspelningssystemen kommer att avlägsna nackdelarna hos nuvarande system men övergångstiden kommer att bli lång.
- en enskild nordisk standardisering är svår att genomföra då de utländska marknaderna (främst USA) bestämmer såväl kassettsom programval ifall man önskar ett billigt system.

Med hänvisning till ovan anförde synpunkter föreslår vi att följande frågor utredes:

- vilka är hemvideospelarens användningsmöjligheter
- och vilka belastningar från omgivningen kan de utsättas för
- vilka system och videospelare kunde tänkas komma i fråga.

Råd och rön kunde redan nu erhållas från alla dem, som har handskats med skolvideospelare.

I den tekniska beredningen av utredningen borde en expert från Finland delta.

Då den nya informationsteknologin utvecklas borde de möjligheter beaktas, som bl. a. Nordsat bjuder inom det nordiska området och Marisat globalt.

Helsingfors den 14 november 1979

Pekka Jauho
Generaldirektör

Veikko Palva
Forskningsdirektör

Oy Yleisradio Ab (Finlands rundradio)¹:

Rundradion motsätter sig i princip inte tillsättandet av ett samnordiskt koordineringsorgan, men konstaterar att saken i skilda delar redan nu förbereds samnordiskt.

— En revision av lagen om upphovsrätt, som de aktuella frågorna berör, sker som bäst i nationella kommittéer, vilkas beredningsarbete och resultat koordineras samnordiskt.

— De nordiska radiobolagen eftersträvar ett gemensamt förfaringsätt "i skapandet av ett videonät".

— I samband med den s. k. Nordsat-utredningen har man redan mycket omfattande tagit ståndpunkt till bildkommunikationens kulturpolitiska effekter.

Helsingfors den 6 november 1979

Oy Yleisradio Ab
Pekka Silvola

Matti Anderzén

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 24 september 1979 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Radio- och TV-redaktörernas förbund¹:

Mot bakgrund av videogramområdets tillväxt och tekniska brokighet samt på grund av den snabba utvecklingen av informationsteknologin är det motiverat att på nordisk nivå försöka styra och harmonisera utvecklingen på området. Med hjälp av rekommendationer borde man snabbt försöka motverka uppkomsten av skenbart nya konkurrerande standarder med utgångspunkt i kommersiella aspekter. För Finlands vidkommande bör man vid beslutande av ett eventuellt gemensamt system beakta systemets lämplighet med tanke på de översättningar som behövs för efterbehandling.

Förbundet finner det angeläget att man med det snaraste utvecklar ett system/flera system, som med framgång kan konkurrera med underhållningsindustrins videogramprodukter. I praktiken skulle detta innebära ett effektivt utbud och distribution av bl. a. på specialgrupper inriktade samt för undervisnings- och utbildningsändamål gjorda program för konsumenter.

Som en speciell reservation vill vi framföra, att ett eventuellt nordiskt system för kassettdistribution skulle förutsätta en överenskommelse om upphovsrättsliga frågor. Det gäller för Oy Yleisradio Ab:s programarbetares del överlåtelse av upphovsrätt i arbetsförhållande för utomstående bruk, för vilket man i särskild ordning måste överenskomma om procedurfrågor och ersättningar.

Helsingfors den 23 november 1979

Radio- och TV-redaktörernas förbund

Pertti Lampinen

T. f. generalsekreterare

Oy Mainos-TV-reklam Ab¹:

MTV understöder varmt alla de strävanden, som syftar på att bereda varje medborgare en jämlik möjlighet att följa TV-program helt oberoende av hennes respektive boningsort. Därtill ger videokassetsteknologin möjligheten redan nu. MTV anser det mycket viktigt, att de upphovsrättsliga frågorna i anslutning till videokassetprogrammen löses så snart som möjligt. Skulle detta inte göras, har det som följd, att den förefintliga efterfrågan kommer att tillfredsställas genom internationella program. Detta å sin sida är inte förenligt med de nordiska nationernas fördel. Det är önskvärt, att upphovsbestämmelserna i huvuddrag är enhetliga i de olika länderna för att möjliggöra samnordiska produktioner.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Utvecklingen inom videoteknologin sker mycket snabbt. Därför förefaller den i betänkandet framförda ståndpunkten omöjlig, enligt vilken endast en videostandard borde eftersträvas. För tillfället är det inte svårt att tillverka videokassetter för olika standarder. Kostnaderna blir inte heller väsentligt högre om man i praktiken använder 2—3 standarder. Man måste också beakta, att somliga program kan kräva högklassig bild- och ljudåtergivning medan man i distributionsverksamheten i allmänhet strävar efter verksamhetens billighet. 2—3 standarder kunde sålunda rekommenderas till samnordiskt bruk.

Man kan inte anse, att planeringen av ett gemensamt videonät för distribution av videokassettprogram till nordbor i utlandet skulle tillfredsställa de talrika behov som kommunikationen genom videokassetterna kunde tillfredsställa. Videokassetten är ett lämpligt medel speciellt inom språkliga gränser. Genom den kan snabbt och aktuellt kommuniceras om de angelägenheter som de olika mottagargrupperna intresserar sig för. Videokassetterna lämpar sig bäst för kommunikation som är ämnad för olika specialgrupper. För sådan kommunikation är ett samnordiskt nät inte lämpligt.

I stället för ett gemensamt videonät i Norden förefaller idén om en samnordisk programbank intressant. En sådan bank borde ha verksamhetsplatser i alla de nordiska länderna och den skulle förmedla olika länders kultur-, skådespels-, underhållnings- och undervisningsprogram till de andra nordiska länderna.

Vi understöder tillsättandet av ett samnordiskt organ med uppdrag att följa och samordna utvecklingen av mediateknikerna. Dessutom borde man med större skyndsamhet tillsätta en kommitté med uppdrag att utreda de tekniska frågorna i anslutning till programutbyte och kassettöverföring. MTV kommer gärna att delta i kommitténs arbete antingen som medlem eller genom att ställa experter till kommitténs förfogande.

Helsingfors den 15 november 1979

Oy Mainos-TV-reklam Ab

Jaakko Paavela

Jaakko Fredman

Forum Artis r. y.¹:

Enligt vår uppfattning är det riktigt och motiverat att fästa uppmärksamhet vid de möjligheter och problem som videoteknik och annan ny informationsteknologi medför. För närvarande har vi visserligen inte

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

många konkreta oppgifter om dessa, men det är utan tvivel att vänta en kraftig utveckling under de nærmaste femtio åren.

I föreliggande ärende har medlemmar i Nordiska rådet föreslagit speciella samnordiska åtgärder, bl. a. tillsättande av ett gemensamt nordiskt organ med oppdrag att följa och samordna utvecklingen på videoområdet och annan ny informationsteknologi i Norden. Enligt vår oppfattning torde ett sådant organ väl kunna tillsättas. Vi vill dock framhålla att dessa frågor som bäst behandlas både inom Nordsat-projektet och de opphovs-rättskommittéer som är verksamma i Norden. I båda sammanhangen måste man bl. a. intimt dryfta just opphovs-rättsfrågorna. I samband med Nordsat-projektet kommer också kulturpolitiska aspekter kraftigt fram.

Helsingfors den 29 november 1979

Forums Artis r.y.

Carl Mesterton

Ordförande

Laila Tapaninen

Sekreterare

N o r g e

Kyrkje- og undervisningsdepartementet:

Framlegget er sendt på høyring til følgjande institusjonar m. m.: Utanriksdepartementet, Handelsdepartementet, Teledirektoratet, Opphavsrettsutvalet, Medieutvalet, Nordisk film/TV-union og Norsk faglitterær forfatterforening.

Til no er det berre kome inn svar frå Teledirektoratet (*se nedan*).

Vi viser til den innkomne fråsegnen og vil for vår del få knyte nokre merknader til framlegget.

Framlegget nemner ei rekkje problem og spørsmål, med to sentrale forslag:

1. Nordisk samarbeid med siktemål å harmonisere tekniske krav til videoutstyr det offentlege nyttar.
2. Eit nordisk organ som kan drøfte spørsmål med tilknytning til video-samarbeid.

Til framlegget om teknisk harmonisering vil vi peike på at den positive verknaden av sams teknisk standard for produksjon og spreing av videomateriell/-program ikkje bør overdrivast. For det første går utviklinga innanfor videofeltet så raskt at det ikkje er uproblematisk for det offentlege å satse på eit system som skal vare over ein lengre periode. For det andre er det mogleg å spele over frå eit system til eit anna, sjølv om dei er inkompatible. I ein situasjon der dei opphavsrettslege problema som

knyter seg til video ikkje er løyste, ser vi det vidare som viktig ikkje å forsere tempoet for innføring av video i det offentlege. Vårt syn på dette forslaget er såleis at ein bør vurdere nordisk teknisk harmonisering nær-
mare før ein går inn for det, enda om vi i prinsippet er samd i intensjonane i framlegget. I ei slik vurdering må ein drøfte både tekniske, kulturpoli-
tiske og opphavsrettslege spørsmål.

Noko av grunnlaget for framlegget er at harmonisering kan føre til auka samproduksjon og spreieing. Utgreiingsarbeidet om eventuell nordisk TV-satellitt har vist at det for programsamarbeid finst store opphavs-
rettslege og andre problem. Nordisk samproduksjon av undervisningspro-
gram reiser spørsmål av kulturpolitisk og språkpolitisk art i tillegg til pe-
dagogiske problem, som etter vårt syn gjer at ein ikkje bør overdrive trua på kva for omfang og verdi slik produksjon kan få sjølv med auka peda-
gogisk samarbeid og læreplanssamarbeid. Kringkastingsselskapa vil sann-
synlegvis vere dei dominerande nordiske produsentane av program som blir kopierte på video, og kan også bli ein viktig ressurs i produksjonen av program for annan type spreieing. Men vi vil også i denne samanhengen peike på samproduksjonsvanskar og uløyste opphavsrettslege problem som ikkje bør undervurderast.

Video i høve til massemedie- og kulturpolitikken blir i Noreg drøfta av Massemedieutvalet. Dei opphavsrettslege spørsmåla blir behandla i Opphavsrettsutvalet, og delar av problemet er knytt til forhandlingar som Kyrkje- og undervisningsdepartementet, og deis Norsk rikskringkasting, har med opphavsmannsorganisasjonane. Etter vårt syn bør ein vidare utvikling av nordisk samarbeid på dette feltet utsetjast till ein har drøfta spørsmåla meir nasjonalt, og i alle høve til medieutgreiinga ligg føre. Vi ser det som vanskeleg å gå inn for eit eige nordisk organ på dette området no. Vi vil vanskeleg kunne ta standpunkt til dette før vi har drøfta nasjo-
nale tiltak og sett desse i ein vidare samanheng.

I mellomtida bør dei nordiske organa som alt eksisterer på dette om-
rådet, ta seg av vidare samordning av dette arbeidet. Vi er samde i at ein bør drive kontinuerleg overvaking av feltet på nordisk plan. Vi vil også vise til det nordiske samarbeidet som er organisert mellom dei nasjonale opphavsrettsutvala, og til andre samarbeidstiltak som framlegget refererer til.

Også når det gjeld forskning, synest det å vere rettast å nytte alt eksiste-
rande organ til drøfting av moglege samordningstiltak.

Svar som måtte kome inn seinare vil bli ettersende.

Oslo, 4. januar 1980

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Norsk rikskringkasting:

Norsk rikskringkasting er enig i at man i størst mulig utstrekning bør søke å samordne utvikling og bruk av ny teknologi innen mediefeltet. Om dette bør skje ved opprettelse av et nytt nordisk organ eller på annen måte, finner Norsk rikskringkasting ikke å kunne ta standpunkt til på det nåværende tidpunkt.

Oslo, 18. oktober 1979

Torolf Elster

Teledirektoratet:

Teledirektoratet sier seg enig i den prinsipielle målsettingen i forslaget om en nordisk harmonisering. Når det gjelder opprettelsen av et felles nordisk samarbeidsorgan, finner vi det mer formålstjenlig å komme tilbake til dette etter at det har vært behandlet i Nordisk råd og det eventuelt foreligger et mer konkret forslag.

Når det gjelder den nye informasjonsteknologien — telefaksimile, teledata — går vi ut fra at en tar med i vurderingen det utrednings- og harmoniseringsarbeid som fortgår på dette området innenfor rammen av NORDTEL-systemet (samarbeidsorganisasjonen for de nordiske teleadministrasjonene).

Oslo, 19. november 1979

For generaldirektøren

Einar Utvik

Elin Lund

Norsk komponistforening TONO:

Det fremlagte medlemsforslag omhandler i hovedsak spørsmål som har tilknytning til videokassetter og deres avspillingsutstyr, og de hovedsynspunkter som ligger til grunn for forslaget fremgår av forslagets side 5. Til de enkelte synspunkter vil en komme med følgende merknader:

- a. *De nordiske land bør i fellesskap følge utviklingen på videogramområdet og samarbeide for å oppnå analoge avtaler om den tekniske standard*

Etter vår oppfatning ville det være en selvsagt fordel med en felles teknisk standard, både ut fra praktiske og økonomiske hensyn. På den annen side vil en møte store problemer med dette fordi utvikling av de enkelte videosystemer stort sett skjer utenfor Norden. En påvirkning for å oppnå en slik målsetning måtte da i tilfelle gjøres i internasjonal regi og i første rekke ta sikte på en standardisering av det

utstyr og de systemer som vil bli anvendt i de sektorer hvor offentlige myndigheter har innflytelse på valg av utstyr og systemer, for eksempel innenfor skole- og undervisningssektor e. l. Å oppnå en tilsvarende felles standard på den bruk som faller utenfor dette området synes neppe realistisk.

- b. *De nordiske land bør arbeide for et felles videonett for distribusjon av kassetter av nordiske TV-program til landsmenn utenfor Norden*

Det foreligger allerede et eksempel på en slik tjeneste, nemlig distribusjon av kassetter med nasjonalt TV-program til handelsflåten. Det er bl. a. opprettet avtaler både i Danmark og Norge. Det har imidlertid på dette området ikke lyktes å få gjennomført en nordisk modell. I praksis ser det derfor ut til at dette best løses ved nasjonale avtaler.

- c. *De nordiske land bør i fellesskap løse de opphavsrettslige problemer*

Rent generelt er vel situasjonen den at det innenfor de nordiske lands nasjonale utvalg for revisjon av opphavsrettslovgivningen foregår drøftelser om revisjoner som har tilknytning til videogramutviklingen, og som drøftes i disse nordiske utvalg imellom.

En annen sak er at løsningen av spesielle behov som for eksempel tilretteleggelsen av en videotjeneste for språklige minoritetsgrupper, sjøfolk, FN-styrker i utlandet o. l. ofte må løses på nasjonalt plan og da gjennom særskilte forhandlinger og avtaler med opphavsmenn og deres organisasjoner. For Norges vedkommende er gjeldende avtaler vedrørende en videotjeneste til sjøfolk og våre FN-styrker i Libanon et godt eksempel på praktiske, konkrete løsninger.

- d. *De nordiske land bør i fellesskap løse de problemer som har tilknytning til en nordisk distribusjon av kassetter med overførte TV-program*

En uttalelse om dette vil kreve en noe nærmere formulering om hva som eventuelt skal distribueres. Hvis det for eksempel menes en full produksjon av nordiske TV-program på kassett for distribusjon innenfor de nordiske land, bør det foreligge en nærmere og mere konkret utforming av forslaget på dette punkt før det eventuelt taes opp til drøftelse.

- e. *De nordiske land bør i fellesskap overveie de kulturpolitiske tiltak som kan bli nødvendige ved en utvidet markedsføring av innspilte videogram for privat bruk*

En kan, ut fra et kulturpolitisk synspunkt, uten forbehold gi sin tilslutning til de betenkeligheter som ligger i at de nordiske land blir oversvømmet av videokassetter produsert utenfor Norden med mer eller mindre dårlige programinnhold. Dette problem vil imidlertid også meget lett kunne tenkes aktuelt ved en kommende utvikling av kabelnett for TV og i andre sammenheng. De kulturpolitiske tiltak vil i tilfelle måtte vurderes ut fra en helhetsbetraktning og ikke bare bygge på en markedsføring av vanlige videokassetter. Tiltakene vil vel også måtte involveres i den almene kulturpolitikk som ønskes.

- f. *De nordiske land bør i fellesskap følge hele den tekniske utvikling som skjer innenfor informasjons- og kommunikasjonsområdet for å muliggjøre en effektiv og rasjonell samordning av utnyttelsen og anvendelsen*

En slik oppfølging av den tekniske utvikling skjer vel kontinuerlig i de nordiske land, alt avhengig av de områder som prioriteres som viktige i en slik sammenheng. Det er liten tvil om at et felles nordisk organ ville være en stor fordel, men det synes ikke i øyeblikket å være et tilstrekkelig konkret grunnlag og, fremfor alt, ikke en så samlet grunnholdning til problemene at et slikt organ bør etableres nå. Det ville også bli et problem å få sammensatt et organ hvor så mange hensyn bør være representert; produksjon, markedsføring, teknisk standard, opphavsrett o. s. v. På den annen side vil vi på vegne av de opphavsrettigheter vi representerer selvsagt gjerne medvirke i en slik prosess.

Oslo, 8. november 1979

Norsk komponistforening TONO

Kåre Kolberg

Gorm Bækkelund

Sverige

Handikappinstituttet¹:

Handikappinstituttet finner, i likhet med Nordiska rådet, det ønskværdig at Nordiska ministerrådet utveklar ett mångsidigt nordiskt samarbete om produktion och distribution av videokassetter för att förbättra den nordiska informationsförmedlingen, i synnerhet för små språkgrupper, samt för att utvidga den samhälleliga debatten.

Vidare finner instituttet det angeläget, i enlighet med Nordiska rådets rekommendation, att Nordiska ministerrådet tillsätter ett gemensamt nordiskt organ med uppdrag att följa och samordna utveckling och användning av berörda mediatekniska lösningar. Gemensam utvärdering, samordning och utveckling är erforderlig då ny teknologi fortlöpande kommer att förändra informations- och kulturutbud. Angeläget är att olika system genom tekniska anpassningsprocesser göres kompatibla.

Instituttet önskar framhålla att enligt betänkande från Handikapputredningen: Kultur åt alla SOU 1976: 20 "skall handikappade ha tillgång till

¹ Yttrandet avser både A 552/k: Medlemsförslag om nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter och A 563/k: Medlemsförslag om nordiskt samarbete inom videogramområdet samt inom tillämpningen av den nya informationsteknologin.

samma kultur som andra. Särskilda åtgärder måste därför vidtagas för dem som är utestängda från viss kulturell verksamhet.”

Åtgärder har vidtagits för blinda genom talböcker och taltidningar på magnetband. Internationell överenskommelse garanterar portofria Braille-försändelser.

Det är numera allmänt accepterat att döva — speciellt barndomsdöva — bildar en egen språkgrupp vars modersmål är teckenspråket. Svenska är för dem ett andraspråk vilket påpekas i bl. a. SOU 1979: 50 ”Huvudmannaskapet för specialsolan”.

Med de nya tekniska framstegen möjliggöres för döva och hörselskadade att visuellt — bl. a. via teckenspråk — inhämta såväl information, undervisning, allmän kommunikation som kulturutbud för andlig stimulans och därmed bättre anpassning till samhällets krav.

De tekniska och praktiska förutsättningarna att utnyttja teknik i detta avseende beskrives föredömligt i Rapport från Informationsteknologiutredningen SOU 1979: 69: Nya vyer. Datorer och nya massmedier — hot eller löfte? Där framhålls att:

Målet att ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och att främja kontakt mellan människor har betonats starkt i kulturpolitiken. Det bör innebära särskilda insatser för att stödja verksamhet i kollektiva former inom de idéburna folkrörelserna. Därigenom skapas kontakter mellan människor och stimuleras till åsiktsutbyte och debatt.

Med det kulturpolitiska decentraliseringsmålet åsyftas främst en ökad geografisk spridning av kulturinstitutionernas verksamhet och en bredare förankring av beslut och ansvarstagande. Rättviseskäl och kraven på variation och mångsidighet motiverar insatser för dessa syften. Decentralisering i här åsyftad mening kan vara ett verksamt medel att åstadkomma reell jämlikhet i kulturlivet. Verksamheten i organisationerna har redan en stark lokal förankring. Studiecirklar och andra former av lokal kulturverksamhet i föreningsregi bör därför stimuleras.

Kulturpolitiken skall vidare, i syfte att bryta isolering och utestängdhet, utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.

En mycket viktig fråga är upphovsmannarätten, där det uppenbarligen är Sveriges televisions uppgift att med lämpliga program tillgodose hela befolkningens behov. Vissa TV-program kan behöva bearbetas för att passa de handikappade avnämargrupperna. Enklare språk, enkla förklarande kommentarer insprängda i det ursprungliga programmet kan ut-sändas i kassettform och vara till stor hjälp för exempelvis utvecklingsstörda, döva och hörselskadade.

Upphovsmannarätten är här ett hinder, som på ett för alla parter tillfredsställande sätt måste lösas.

I detta sammanhang bör även nämnas den av de döva bedrivna produktionen av TV-program i egen studio vid folkhögskolan i Leksand.

I Danmark finns sedan flera år en utbyggd verksamhet med produktion och distribution av videoprogram för döva.

Döva har, främst via sina organisationer, ett intensivt nordiskt samarbete. Teckenspråket ger goda möjligheter till sådant samarbete och nära kontakt.

Handikappinstitutet finner den aktualiserade nordiska samarbetstanken på detta område synnerligen viktig för ett förverkligande av de kulturpolitiska målsättningarna och biträder Nordiska rådets rekommendationer.

Bromma den 20 december 1979

Sven Holmstedt

Televerket:

Sedan lång tid tillbaka finns inom Norden ett väl utvecklat samarbete inom telekommunikationsområdet som grundar sig på särskild överenskommelse härom mellan de nordiska teleförvaltningarna.

Detta samarbete mellan de nordiska televerken är således väl etablerat och fungerar också väl. Som exempel på tekniska landvinningar som mycket tidigt tagits upp till nordiskt samarbete kan nämnas samarbetet med mottagnings- och sändningsstationen i Tanum för utbyte av telefon- och telextrafik samt utbyte av TV-program via satellit med USA och Canada m. fl. länder och det nordiska samarbetet för att etablera ett gemensamt nordiskt datanät.

Televerket ser därför för sin del inget behov av ytterligare nordiska samarbetsformer inom telekommunikationsområdet.

Stockholm den 13 november 1979

Tony Hagström

Carl-Gösta Åsdal

Handelsflottans kultur- och fritidsråd (HKF):

Handelsflottans kultur- och fritidsråds (HKF) organisation för och erfarenheter av produktion och distribution av videogram finns utförligt beskrivna i Videogramutredningens promemoria "Svenskt videonät utomlands" (Ds U 1978: 8) s. 15 ff.

Videoservice till de ombordanställda finns i alla de nordiska länderna men för närvarande med olika tekniska system och med skiftande ambitionsnivå.

Tillsammans med sina systerorganisationer i Norge, Danmark och Finland har HKF inlett ett planeringsarbete på tjänstemannanivå i syfte att gemensamt bevaka den tekniska utvecklingen och att få till stånd praktiskt samarbete inom videoområdet.

Det är framför allt på det tekniskt-ekonomiska planet som ett organiserat samarbete i nuläget kan ge praktiskt resultat. Samma videoutrustning och programbärare i alla ländernas handelsflottor skulle ge stora möjligheter till fördelaktiga långtidsavtal med tillverkarna.

Den tekniska utvecklingen har ännu inte kunnat frambringa något system som är självklart mest lämpat för handelsfartygens speciella krav: videospelare okänsliga för vibrationer och med små krav på underhåll, lätta oömma programbärare lämpade för flygpostdistribution.

En betydande del av invånarna i de nordiska länderna kan redan i dag se grannländernas etersända TV-program. Spridning av de nordiska ländernas TV-program i form av videogram i de olika ländernas handelsfartyg borde kunna jämföras med sådana "gränsöverdragningar" och inte vålla några upphovsrättsliga problem av internordisk art.

Frågan om nordiskt samarbete inom videoområdet i stort är synnerligen angelägen. HKF tillstyrker därför medlemsförslagets rekommendation att snarast tillsätta ett gemensamt nordiskt organ med uppdrag att följa och samordna utveckling och användning av de i medlemsförslaget berörda mediateknikerna.

Handelsflottornas speciella förhållanden, erfarenheter och behov borde emellertid kunna möjliggöra en särlösning utan dröjsmål så att de ombordanställda i detta avseende får tillgång till någorlunda samma informationsutbud som andra yrkeskategorier.

Stockholm den 15 november 1979

Göran Borggård

Torbjörn Lörstad

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

UHÄ stöder tanken på nordiskt samarbete i frågor om upphovsrätt, distribution, teknisk standard m. m. inom videogramområdet och den nya informationsteknologin. UHÄ har tidigare avgett yttranden över förslag om dels nordiskt samarbete angående produktion och distribution av videokassetter¹, dels svenska videonät utomlands (*se Bihang*).

Enligt UHÄ:s mening bör man undersöka möjligheterna att i det nordiska samarbetet utnyttja befintliga myndigheter och organ för att lösa olika problem inom områdena i fråga innan man beslutar sig för att inrätta något nytt organ. Det kan exempelvis ifrågasättas om inte ländernas standardiseringskommissioner i samarbete med andra befintliga organ lämpligen bör bearbeta frågan om gemensam teknisk standard.

I medlemsförslaget ges ingen antydning om hur stort det föreslagna gemensamma organet bör vara. Med hänsyn till de omfattande och komp-

¹ *Se medlemsförslag A 552/k.*

lexa områden som berörs torde ett litet organ inte kunna åstadkomma tillräckligt mycket. Behovet av ett större organ måste som sagt relateras till redan befintliga myndigheter och organ.

Stockholm den 13 november 1979

På UHÄ:s vägnar

Kerstin Wedelin

Magnus Broklev

BIHANG

Skrivelse till svenska utbildningsdepartementet från universitets- och högskoleämbetet angående svenska videonät utomlands

UHÄ har berett vissa högskoleenheter tillfälle att avge yttrande i ärendet. De har avstått därifrån.

UHÄ ställer sig positiv till distribution av svenska TV-program i form av videogram till svenskar utomlands. Den är ett viktigt komplement till övrig information i form av tidningar, böcker m. m. till utlandssvenskar, inte minst inom undervisning på olika nivåer.

Urvalet av program har stor betydelse, särskilt med hänsyn till de skilda användargrupper som finns. Det är angeläget att en allsidig belysning ges av vad som händer i det svenska samhället och kulturlivet. Ljudradioprogram böra också bidra därtill.

Stockholm den 30 mars 1979

På UHÄ:s vägnar

Benny Jonsson

Magnus Broklev

Kulturrådet:

Medlemsförslaget tar upp den nya informationsteknologin med koncentration till videogramområdet. Problemen är, framhåller förslagsställarna, i hög grad gemensamma för de nordiska länderna och gäller bl. a. teknisk standard, distributionsformer och upphovsrättsliga frågor.

Kulturrådet delar förslagsställarnas uppfattning att det inom videogramområdet och inom den nya informationsteknologin i allmänhet finns många för närvarande olösta problem av stor kulturpolitisk betydelse. Rådet instämmer i att stora fördelar kan vinnas om problemen löses inom ramen för ett nordiskt samarbete. För detta krävs ökad bevakning av frågorna på nordisk basis. Rådet kan dock för närvarande inte ta ställning

till behovet av att inrätta ett särskilt organ för uppgiften. Innan ett nytt organ inrättas bör Nordiska rådet studera förutsättningarna för ett utvecklat samarbete på videogramområdet och i fråga om den nya informationsteknologin inom ramen för det ordinarie nordiska kultursamarbetet.

Stockholm den 22 november 1979

Anders Clason

Hans Johansson

Videogramutredningen:

Förslaget behandlar tekniska, distributionsmässiga, upphovsrättsliga och kulturpolitiska aspekter på vissa delar av mediateknologin.

Vår värld kännetecknas av en snabbt accelererande utveckling, icke minst på det kommunikationsteknologiska området. Innan vi hade tillgång till de senaste landvinningarna, föreställde vi oss ett framtida samhälle, där människor lätt kunde komma i kontakt med varandra. Den nya teknologin har bl. a. resulterat i flera olika videokassettsystem men dessa är sinsemellan inkompatibla och hindrar därför i viss mening kommunikation mellan människor.

Då producenterna av videobandspelare inte har kunnat enas om en kassetstandard, framstår det som angeläget, att man vid offentlig upphandling kan rekommendera ett eller möjligen två system för att därigenom möjliggöra sambruk av framför allt program. Ett sådant sambruk på nordisk grund innebär enligt vår mening betydande fördelar.

En rekommendation av ett visst videokassettsystem måste självklart föregås av en utvärdering. Vi arbetar sedan en tid med förberedelserna för en sådan testning. För att en samfällid nordisk standard skall kunna uppnås, måste emellertid ett nordiskt samarbete ske redan vid kravspecifikationen, och därför är det angeläget att samordningen utan dröjsmål kommer till stånd.

När det gäller distribution av videoprogram har vi dels lämnat ett förslag beträffande program till svenskar, verksamma utanför landets gränser (Svenska videonät utomlands Ds U 1978: 8), dels arbetar vi med ett förslag till spridning av program inom landet. Vi kan omedelbart se klara fördelar med en gemensam nordisk "utlandsdistribution". Vi anser även att nordiska TV-program som överföres till kassetter kan bli åtkomliga för allmänheten i de nordiska länderna, t. ex. genom ett samnordiskt videonät. Uppdraget att utreda detta kan enligt vår mening vara en uppgift för det föreslagna gemensamma nordiska organet.

De upphovsrättsliga problem som hänger samman med inspelning, kopiering och distribution av TV-program är betydande. Vi vet att man på

nordisk basis redan försöker nå lösningar, men vi vill i detta sammanhang understryka, att det är synnerligen angeläget att man snarast finner en lösning av problemen.

I medlemsförslaget framhåves att de kulturpolitiska aspekterna på utbudet av videogram har störst betydelse. Det är samtidigt förmodligen det område, där det är svårast att finna konkreta åtgärder. Vi ser det därför som ytterst angeläget, att de nordiska länderna gemensamt beaktar videogrammens kulturella konsekvenser och gemensamt vidtar erforderliga kulturpolitiska åtgärder. Härvid måste de kulturella särdragen behandlas med största varsamhet.

Sammanfattningsvis vill vi tillstyrka medlemsförslaget och ge vårt stöd åt de tankar som framföres där. Det föreslagna gemensamma nordiska organet menar vi skulle vara till stor hjälp för att förbättra möjligheterna till mänsklig kommunikation med hjälp av de nya teknikerna.

Stockholm den 13 november 1979

För videogramutredningen

Anders Björck

Bertil Östman

Expert

Statens industriverk:

Av det föreslagna gemensamma nordiska organets arbetsuppgifter har industriverket riktat in sig på att beakta dess uppgift att sträva efter att uppnå överenskommelser om gemensam teknisk standard inom videotekniken.

För närvarande finns en teknisk standard inom videoområdet, vilken bl. a. Sverige och Danmark har år 1973 uttalat sig för. Denna tekniska standard är utarbetad inom International Electrotechnical Commission (IEC) och innebär att man standardiserat det s. k. "Helical-scan video-tape cassette system" (IEC publikation 511). I och med att ett system har blivit standard inom IEC har samtliga som så önskar rätt att producera apparater i enlighet med detta system.

Ifrågavarande system kan sägas tillhöra ett av de system som i medlemsförslaget karaktäriserats som föråldrade.

För närvarande föreligger enligt Svenska elektriska kommissionen (SEK), vilken är svensk nationalkommitté av IEC, inga ansökningar från någon producent av den nya generationens videospelare att få sitt system antaget som teknisk standard av IEC.

Industriverket har inte tolkat medlemsförslaget som att det föreslagna organet skulle bedriva ett tekniskt standardiseringsarbete av IEC's typ

inom Norden, utan har tolkat intentionen att uppnå överenskommelse om gemensam teknisk standard tar sig i uttryck i att utvälja och rekommendera ett gemensamt videosystem. Att utvälja ett gemensamt videosystem innebär att övriga producenter av videospelare inte utan särskilda avtal kan ta upp produktion av ifrågavarande system, eftersom systemen vanligtvis är patentskyddade. Denna skillnad gentemot IEC's standardiseringsarbete är väsentlig utifrån marknadens och producenternas synvinkel.

Genom utväljandet av ett videosystem uppkommer marknadsimperfectioner dels direkt, såtillvida att det aktuella systemet erhåller i det närmaste monopol på det marknadssegment som rekommendationen berör, dels indirekt, såtillvida att övriga marknadssegment av olika skäl kan tänkas preferera ett system som är kompatibelt med det utvalda.

Utväljandet av ett videosystem påverkar även marknaden för TV-apparater, därigenom att de producenter som både producerar videospelare och TV-apparater poängterar fördelar kvalitetsmässigt av att välja samma fabrikat på TV-apparat och videospelare. Denna fördel synes dock i dagsläget ej vara reell, då det rent tekniskt är ytterst marginella kvalitetskillnader som vinnes vid val av samma märke.

Vilken kvantitativ effekt detta leder till på marknaden för TV-apparater är ej känt men otvivelaktigt påverkas densamma.

Sammanfattningsvis skulle således, vid utväljandet av ett system, marknaden för videospelare gå mot en monopolitisk marknadssituation, vilket bl. a. kan ta sig i uttryck i dyrare videospelare än eljest. Det är också troligt att konkurrenssituationen på marknaden för TV-apparater i viss mån påverkas.

I dag produceras videobandspelare i Sverige endast vid Philips norrköpingsindustrier AB. Deras produkt ("The Philips Video Centre") är en kombinationsapparat innehållande både TV-apparat och videospelare (Video 2000-systemet). Produktionen i dag är tämligen blygsam och är i förhållande till företagets övriga produktion endast marginell. Luxor producerar i dag inga videospelare. Dessa företag är de enda som producerar TV-apparater i Sverige. Den svenska produktionen av TV-apparater uppgick till ca 755 miljoner kronor 1977. Båda företagen har potential att tillverka videospelare i Sverige.

Utväljandet av ett ur dessa företags synvinkel "felaktigt" videosystem skulle påverka företagen på två sätt. Dels i form av konkurrensnackdelar för deras TV-apparater, dels i form av att deras nuvarande eller potentiella produktion av videosystem skulle få stora avsättningssvårigheter. Speciellt hårt skulle antagligen Luxor drabbas.

Omvänt gäller att företagen får motsvarande konkurrensfördelar vid val av ett ur deras synvinkel "rätt" system.

De industripolitiska konsekvenserna kan för närvarande inte till fullo uppskattas, då dessa är starkt avhängiga när i tiden en eventuell överenskommelse om utväljande av videosystem kan nås.

Industriverket tillstyrker tillsättandet av ett gemensamt nordiskt organ med uppdrag att följa och samordna utveckling och användning av de i medlemsförslaget berörda mediateknikerna.

Industriverket vill samtidigt betona nödvändigheten av, med anledning av ovanstående tänkbara utvecklingsförlopp vad beträffar påverkan på marknaden och produktionen, att de industripolitiska konsekvenserna närmare utreds och beaktas innan man kommer överens om ett gemensamt videosystem.

Stockholm den 13 november 1979

Eric Pettersson

Lennart Lindström

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

Förslaget ger en allmän belysning av området och pekar på de problem som finns av teknisk, upphovsrättslig, kulturpolitisk och allmänt samordnande natur.

De företag som utvecklar och tillverkar utrustningar för videogram är samtliga utländska multinationella företag med hemvist i Japan, Västtyskland eller Holland. Dessa företag är mycket stora och världsmarknadsberoende. Det torde därför vara svårt för en så relativt liten marknad som den nordiska att kunna påverka dessa företags tekniska utveckling. Inga nordiska företag har egen utveckling och tillverkning av videogramutrustning och det är heller inte känt att något nordiskt företag har planer på detta. STU anser därför att motiv rörande industripolitik och allmän-teknisk utveckling inte kan spela en framträdande roll vid bedömningen av förslaget.

Övriga problemområden som förslaget berör är upphovsrätt, kulturpolitik och samordning med andra medier. STU har inte kompetens att specifikt yttra sig om dessa områden men förmodar att starka motiv finns för att bifalla förslaget. Skulle så vara fallet bedömer STU det angeläget att följa utvecklingen och användningen av produkter inom området.

Förslaget pekar på den snabba utvecklingen inom området och på att nya och förbättrade produkter är färdiga att introduceras. STU vill stryka under att även om ett teknisk-ekonomiskt genombrott kan vara nära förestående synes dock teknikens utvecklingspotential fortfarande möjliggöra alternativa lösningar som gör att frågan om en världsstandard kan fördröjas ytterligare.

Frågorna beträffande standardisering förefaller naturliga. Med flera icke kompatibla system på en marknad blir användarnas attityd avvakande, tekniken får inte full genomslagskraft och priserna på utrustningar

förblir höga. Då generationsskifte inom området just pågår bedömer STU det som angeläget att ett standardiseringsarbete startar i och med införandet av de nya produkterna och innan dessa får en alltför stor spridning. Standardiseringsarbete i andra länder måste noggrant bevakas och beaktas.

Stockholm den 24 oktober 1979

Jan Olof Carlsson

Björn Cronhjort

Sveriges radio AB:

— — —. Yttrandet har beretts i samråd med berörda programbolag inom SR-koncernen.

Sveriges radio AB ställer sig i princip positiv till medlemsförslag A 563/k till Nordiska rådet om nordiskt samarbete inom videogramområdet samt inom tillämpningen av den nya informationsteknologin.

Utan att hemfalla till alltför stor optimism om det föreslagna organets möjligheter att på alla områden få till stånd enhetlig standard för videokassetter inom Norden anser vi dock, att ett gemensamt organ sannolikt kan göra viss nytta inom vissa områden, t. ex. att åstadkomma gemensam standard inom de nordiska handelsflottorna, kartläggning av verksamhetens omfattning i Norden samt behoven av utbyte av videogram. Vidare är det värdefullt att, som framhålls i förslagstexten, de nya teknologierna kan bearbetas från en gemensam nordisk synvinkel.

I det följande begränsar sig Sveriges radio AB till att framföra synpunkter som är relevanta för koncernens verksamhet på videogramområdet, i fråga om dels de tekniska frågorna och dels de upphovsrättsliga.

Tekniska frågor

Sveriges radio stödjer förslaget att de nordiska länderna strävar efter att uppnå överenskommelser om en gemensam teknisk standard för videokassettsystemen för hem- och institutionsmarknaden.

Rundradioföretagen använder för eget bruk professionell videobandutrustning för programproduktionen och huvudsakligen semiprofessionell utrustning för exempelvis utväxling av påseendekopior. Dessa utrustningar är dock betydligt dyrare än den teknik som omnämns i föregående stycke.

Rundradioföretagen har ett direkt intresse av att en framtida standardiserad utrustning för hem- och institutionsbruk, som i framtiden bl. a. skall användas för distribution av dessa företags program, uppfyller vissa minimikrav på bild- och ljudkvalitet.

Men hänsyn härtill föreslår Sveriges radio att om ett gemensamt nordiskt organ tillsättes av Nordiska ministerrådet enligt förslaget från Nordiska rådet teknisk expertis från något nordiskt rundradioföretag kallas såsom sakkunnig för utredningsarbetet.

Upphovsrättsliga frågor

De upphovsrättsliga frågorna har en gemensam nordisk nämnare: *Problemen* är i stort sett likartade.

För svensk del ser situationen ut på följande vis.

De upphovsrätter som erfordras för en sådan videogramdistribution som avses med förslaget berör tre grupper av berättigade. Den första gruppen omfattar de vid rundradioföretagen anställda personerna, i den mån de i sin tjänst utför upphovsrättsligt skyddade verk eller prestationer.

Den andra gruppen omfattar utomstående medverkande, som antingen är enskilda personer t. ex. skådespelare och musiker eller företag inom och utom landet, som levererar färdiga program till programbolagen. Därtill har programföretaget en självständig rätt enligt 49 § lagen om upphovsrätt.

I den mån distributionen av TV-program avser av Sveriges television AB eller Sveriges utbildningsradio AB producerade program erfordras att de upphovsrättsliga frågorna är lösta, såväl beträffande den fast anställda personalen som beträffande eventuella frilansmedverkande.

I den mån distributionen omfattar från utomstående företag inköpta program, måste uppgörelse träffas med de producerande företagen.

Sveriges radio har sedan mitten av 1960-talet, då frågan om videogramdistribution egentligen först blev aktuell, haft diskussioner och förhandlingar med de anställdas organisationer (SIF) för att lösa de upphovsrättsliga frågorna.

Först efter några år kunde man uppnå ett avtal om en dellösning.

Detta avtal var i kraft mellan 1973—1977. I samband med avtalsförhandlingarna 1977 uppstod en öppen konflikt beroende på (förutom en fråga som saknar betydelse i detta sammanhang) oenighet om upphovsrättsavtalet. Konflikten ledde till strejk under några dagar, men någon enighet kunde inte uppnås om upphovsrättsavtalet, varför detta upphörde att gälla efter strejken.

Sedan SIF och Handelsflottans kultur- och fritidsråd (HKF) våren 1979 ingått ett avtal om ersättning till de vid Sveriges radio-koncernen anställda för distribution av program till den svenska handelsflottan har situationen ytterligare komplicerats. Sveriges radio-koncernen hävdar nämligen att sådant utnyttjande av TV-programmen som distribution genom videogram till handelsflottan samt andra likartade samhällsnyttiga ändamål ligger inom ramen för programföretagens "normala" verksamhet. Därför skall ingen särskild ersättning utgå till de anställda.

Sveriges radio-koncernen har förklarat sig villig att förhandla med SIF om en generell uppgörelse om upphovsrätt under förutsättning att SIF/HKF-avtalet upphävs. Det är icke nu möjligt att förutse hur förhandlings-situationen kan komma att utvecklas.

Slutligen kan nämnas att beträffande frilansmedverkande i program-företagens produktioner några egentliga svårigheter knappast kan förut-ses. Beträffande denna kategori föreligger icke samma principiella pro-blem som beträffande den anställda personalen. Om frågan rörande de anställdas upphovsrätt kan lösas, borde det också finnas goda förutsätt-ningar att förhandla med de frilansmedverkandes organisationer om en uppgörelse. HKF har enligt uppgift sedan 1974 ett löpande avtal med de icke fast anställda upphovsmännen genom deras organisation KLYS.

För övrigt kan anmärkas att de nordiska TV-företagen inom nord-visionssamarbetets ram noga följer utvecklingen inom området och strä-var mot att på de för de nordiska TV-företagen relevanta områden skapa gemensam standard.

Stockholm den 3 december 1979

Örjan Wallqvist

Sveriges television AB:

Sveriges television AB ställer sig i princip positiv till medlemsförslag A 563/k till Nordiska rådet om nordiskt samarbete inom videogramom-rådet samt inom tillämpningen av den nya informationsteknologin.

Utan att hemfalla till alltför stor optimism om det föreslagna organets möjligheter att på alla områden få till stånd enhetlig standard för video-kassetter inom Norden, anser vi dock att ett gemensamt organ sannolikt kan göra viss nytta inom vissa områden, t. ex. att åstadkomma gemensam standard inom de nordiska handelsflottorna, kartläggning av verksam-hetens omfattning i Norden samt behoven av utbyte av videogram. Vidare är det värdefullt att som i förslagstexten framhålls, de nya teknologierna kan bearbetas från en gemensam nordisk synvinkel.

I det följande begränsar sig Sveriges television AB till att framföra syn-punkter relevanta för vår verksamhet i fråga om dels de tekniska frågorna och dels de upphovsrättsliga.

Som mycket riktigt påpekats i förslagstexten står vi inför ett generations-skifte när det gäller videokassetter. De Philips/Grundig-baserade systemen VCR 1500, VCR 1700 och SVR ersättes av, respektive får konkurrens av VCR 2020, Sony:s Betamax samt VHS-systemet, vilket marknadsföres av ett flertal tillverkare. Den väsentliga skillnaden är att de nyare systemen erbjuder längre speltider på varje kassett, dvs. en avsevärt bättre band-ekonomi för konsumenten.

Vid sidan av de ovan nämnda systemen har funnits, och kommer att finnas, det mer högkvalitativa men dyrbarare systemet U-matic.

För rundradiobolagen finns i dag olika typer av videobandstandarder etablerade inom framför allt EBU:s ram. För utbyte av påseendekopior används regelmässigt VCR 1500 eller U-matic. Det blir allt vanligare att film ersätts av videokassetter även i utbytet med USA, och då är det frågan om U-matic. Vissa tecken tyder på att de nya systemen börjar tränga på och med tanke på att VCR-systemet fr. o. m. lanseringen av Philips nya avancerade system VCR 2020 successivt kommer att avvecklas, är vi inom SvTV för vårt interna arbete tvingade att välja ett nytt system inför de kommande, säg, åtta åren.

De faktorer vi måste beakta vid systemvalet är bl. a.

- systemet bör vara användbart (omställbart t. ex. med enkel omkoppling) för TV-standarderna PAL 625/50, SECAM 625/50, NTSC 525/60
- den tekniska kvaliteten både beträffande bild och ljud måste överstiga vissa undre gränsvärden
- vilket system användes av majoriteten av EBU:s medlemsländer
- vilket system användes av de övriga nordiska länderna
- vilket system användes mest inom Sverige
- vilket system passar SvTV bäst med tanke på speciella driftssätt (t. ex. för översättarna).

Oftast är det den sista synpunkten som får avgörande betydelse vid enskilda valsituationer.

De upphovsrättsliga frågorna har en gemensam nordisk nämnare: *Problemen* är i stort sett likartade.

För svensk del ser situationen ut på följande vis.

1. De upphovsrätter som erfordras för en sådan videogramdistribution som avses med förslaget innehas av två grupper av berättigade. Den första gruppen omfattar vid rundradioföretagen anställda personer i den mån de i sin tjänst utför upphovsrättsligt skyddade verk eller prestationer.
2. Den andra gruppen omfattar utomstående medverkande, som aningen är enskilda personer t. ex. skådespelare och musiker eller företag inom och utom landet, som levererar färdiga program till programbolagen.
3. I den mån distributionen av TV-program avser av Sveriges television eller Sveriges utbildningsradio producerade program erfordras att de upphovsrättsliga frågorna är lösta såväl beträffande den fast anställda personalen som beträffande eventuella frilansmedverkande.
4. I den mån distributionen omfattar från utomstående företag inköpta program, måste uppgörelse träffas med de producerande företagen.
5. Sveriges radio har sedan mitten av 1960-talet, då frågan om videogramdistribution egentligen först blev aktuell, haft komplicerade dis-

kussioner och förhandlingar med de anställdas organisation (SIF) för att lösa de upphovsrättsliga frågorna.

6. Först efter några år kunde man uppnå en lösning genom att för tillfället lägga de principiella ståndpunkterna åt sidan och sluta ett avtal om en praktisk tillämpning.
7. Detta avtal var i kraft under några år (1973—77). I samband med avtalsförhandlingarna 1977 uppstod en öppen konflikt beroende på (förutom en fråga som saknar betydelse i detta sammanhang) oenighet om upphovsrättsavtalet. Konflikten ledde till strejk under några dagar men någon enighet kunde inte uppnås om upphovsrättsavtalet, varför detta upphörde att gälla efter strejken. Sveriges radio-koncernen, som bildades den 1 juli 1979, har fortfarande samma problem — att Sveriges television har det största intresset av att lösa dessa problem ligger i sakens natur.
8. Sedan SIF och Handelsflottans kultur- och fritidsråd (HKF) våren 1979 ingått ett avtal om ersättning till de vid Sveriges radio-koncernen anställda för distribution av program till den svenska handelsflottan har situationen ytterligare komplicerats.
9. SR-koncernen och SIF-klubben har olika uppfattning om hur långt koncernens rätt att utnyttja de anställdas upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer sträcker sig och om vad som skall anses ingå i programbolagens "normala" verksamhet.
10. En förutsättning för koncernen att med SIF-klubben träffa en generell uppgörelse om upphovsrätt är att HKF-SIF-avtalet upphävs. Det är icke nu möjligt att förutse hur förhandlingssituationen kan komma att utvecklas.
11. Beträffande frilansmedverkande i programföretagens produktioner förutses knappast några större svårigheter. Det torde enligt SR-koncernens uppfattning finnas goda förutsättningar att förhandla med de frilansmedverkandes organisationer om en uppgörelse.
12. För övrigt kan anmärkas att de nordiska TV-företagen inom nordvisionssamarbetets ram noga följer utvecklingen inom området och strävar mot att på för de nordiska TV-företagen relevanta områden skapa gemensam standard.

Stockholm den 30 november 1979

Magnus Faxén
Verkställande direktör

BILAGA 3**I efterhand inkommet yttrande****D a n m a r k****Danmarks Biblioteksforening:**

— — — udtale, at man gerne vil medvirke til, og i øvrigt kan anbefale, at man undersøger mulighederne for et fælles, nordisk samarbejde.

Dette nordiske samarbejde, mener Danmarks Biblioteksforening især kan lade sig gøre med hensyn til etableringen af fælles standarder på det tekniske område.

Ønsket om at etablere et fælles "videonet" er forståeligt, men sandsynligvis meget svært at gennemføre.

"TV for søfarende" er blevet løst, men ikke på fællesnordisk basis, da det viste sig ugørligt, men for hvert enkelt nordisk land for sig. Her er det derfor ikke særlig sandsynligt, at man foreløbigt kan gå videre.

Ophavsretsspørgsmålene er meget svære at løse, før arbejdet i de nordiske ophavsretskommissioner er færdigt, og man har fået opklaret, hvorvidt dette arbejde slutter med en større harmonisering inden for det nordiske samarbejde.

Disse betænkeligheder taget i betragtning vil Danmarks Biblioteksforening gerne udtale, at naturligtvis har biblioteksvæsenet en interesse såvel i den tekniske udvikling inden for disse nye medier som i de kulturpolitiske aspekter. Danmarks Biblioteksforening er enig i, at der bør etableres en kulturpolitik, der kan imødegå en oversvømmelse af publikum med videogrammer af underlødige art, og at der over for en sådan udfordring kan være god mening i et nordisk samarbejde, hvor man prøver at skabe et kvalificeret udbud som modvægt.

Her vil bibliotekerne få en betydning, og vil være interesserede i at deltage i udformningen af eventuelle praktiske foranstaltninger i et eventuelt nordisk samarbejde, såfremt det er muligt at etablere det på en praktisk acceptabel måde.

Danmarks Biblioteksforening skal med denne udtalelse opfordre Nordisk Råd til at stimulere de enkelte nordiske lande til at interessere sig for den nye kommunikations- og informationsteknik.

På det foreliggende grundlag må vi imidlertid henstille til Nordisk Råd, at man, inden man vover sig ud i en eventuel etablering af et fælles organ, i langt større grad undersøger de tekniske, ophavsretlige og kulturpolitiske problemer, som må løses for at et eventuelt fælles nordisk samarbejde kan realiseres med held.

København, den 11. februar 1980

Karl Johan Mortensen
Formand, borgmester

Medlemsförslag om enhetliga nordiska regler om mut- och bestickningsbrott

(Väckt av Erik Adamsson)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 14 december 1979 förklarat sig icke ha några anmärkningar att göra i anledning av medlemsförslaget.

D a n m a r k

Justitsministeriet:

Det fremgår af medlemsforslaget, at der med virkning fra 1. januar 1978 i Sverige er gennemført nye regler om modtagelse og ydelse af bestikkelse. Der er herved indført ensartede regler herom såvel for den offentlige som for den private sektor.

Medlemsforslaget, der er fremsat af Erik Adamsson fra Sverige, går ud på, at Nordisk Råd skal rekommandere Nordisk Ministerråd at undersøge forudsætningerne for at samordne de nordiske landes regler om modtagelse og ydelse af bestikkelse. Det fremhæves i forslaget, at de grunde, som har motiveret en samordning af reglerne i Sverige, også taler for en tilsvarende regulering i de øvrige lande. Der henvises endvidere til, at de økonomiske skadevirkninger af korruption inden for den private sektor i den sidste ende skal betales af forbrugerne, og at modvirken af kommerciel korruption derfor kan siges at være en almen konsumentinteresse.

I den anledning skal justitsministeriet udtale følgende:

Den danske straffelov indeholder i § 122 en regel om straf for den, som yder, lover eller tilbyder nogen, der virker i offentlig tjeneste eller hverv, gave eller anden fordel for at formå ham til at foretage eller

undlade noget, hvorved han ville gøre sig skyldig i pligtstridig handle-måde. Efter § 144 straffes den, der i udøvelse af offentlig tjeneste eller hverv uberettiget modtager fordrer eller lader sig tilsige gave eller anden fordel.

Inden for private forhold straffes efter § 299, nr. 2, den, som ved varetagelse af en andens formueanliggender, for sig selv eller andre af tredjemand modtager, fordrer eller lader sig tilsige en formuefordel, hvis modtagelse skal holdes skjult for den, hvis anliggende modtageren varetager, såvel som den, der yder, lover eller tilbyder sådan fordel. Også andre bestemmelser i straffeloven vil eventuelt kunne tænkes at komme til anvendelse.

Spørgsmålet om gennemførelsen af en specialbestemmelse vedrøren-de bestikkelse inden for det privatretlige område er drøftet i en be-tænkning (nr. 416/1966) om en ny konkurrencelov, afgivet af et i 1959 nedsat udvalg. Udvalget finder i betænkningen side 125, at der ikke er behov for en sådan bestemmelse. Der henvises af udvalget dels til, at der ikke er fremkommet ønsker herom, dels til at bestemmelsen i straffelovens § 299, nr. 2, må anses for at udgøre et tilstrækkeligt værn i grovere tilfælde.

Siden afgivelsen af denne betænkning har der ikke over for justits-ministeriet været rejst spørgsmål om ændringer af reglerne om bestik-kelse. Efter det for justitsministeriet foreliggende synes der således ikke at være noget aktuelt behov for en ændring af disse regler. Den nærmere vurdering af det praktiske behov for en yderligere regulering vedrørende bestikkelse i private forhold henhører imidlertid under in-dustriministeriet.

Inden for rammerne af De Forenede Nationer har Danmark deltaget i udarbejdelsen af et udkast til en international konvention om bestik-kelse i internationale forretningsforhold. Udkastet er endnu ikke fær-digbehandlet, men vil i den foreliggende form nødvendiggøre ænd-ringer i de danske regler om bestikkelse. Det er på nuværende tids-punkt vanskeligt at vurdere, hvorledes den videre udvikling med hensyn til udarbejdelsen af den nævnte FN-konvention vil forløbe. Det er jus-titsministeriets opfattelse, at spørgsmålet om en ændring af de danske regler om bestikkelse bør afvente en nærmere afklaring af arbejdet med konventionsudkastet.

På baggrund af det anførte kan justitsministeriet ikke tiltræde det fremsatte medlemsforslag.

København, den 11. december 1979

P. m. v.

E. b.

Michael Lunn

Indenrigsministeriet har i skrivelse den 4 december 1979 förklarat sig icke ha några anmärkningar i anledning av medlemsförslaget.

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 12 oktober 1979 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 18 oktober 1979 förklarat sig icke önska yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Dansk Arbejdsgiverforening har i skrivelse den 17 oktober 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Justitieministeriet¹:

I Finland har i början av 1979 lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/78) trätt i kraft. Däri stadgas straff för visst slags givande eller tagande av muta inom näringsverksamheten (5 §). Stadgandet gäller endast givande av muta till den som är anställd hos näringsidkare eller fullgör uppgift på dennes vägnar eller muta som en person mottar, betingar sig eller fordrar. Motsvarande förfarande mot företagets ägare har inte straffbelagts.

Syftet med detta stadgande är framför allt att skydda företaget mot illojalt förfarande från den som är anställd hos företaget eller som fullgör uppgift på dess vägnar. Detta framgår också av hur åtalsrätten har ordnats för vederbörande straff: Allmän åklagare får ej väcka åtal, om icke målsäganden har anmält brottet till åtal (11 § 1 mom.) — Samma syfte har i Finland också stadgandet om tagande av muta i lagen om arbetsavtal (320/70, 15 § 2 mom.). Som straff för brott mot detta stadgande kan komma i fråga upphävande av arbetsavtal och skadeståndsskyldighet.

Stadganden om givande av muta till tjänsteman eller tjänstemannens bestickningsbrott ingår i strafflagen (16 kap. 13 §, 40 kap. 1 §). Med

¹ Yttrandet översatt från finska.

dessa stadganden försöker man garantera objektivitet i den offentliga verksamheten. De nämnda straffen handlägges av allmän åklagare.

Stadganden om korruption i näringsverksamheten och i den offentliga verksamheten avviker i Finland från varandra framför allt med hänsyn till skyddsobjektet, sättet att förverkliga skyddet och orsakerna till att man utfärdat stadganden. Dessutom bör man observera, att förfaranden av korruptionskaraktär utanför näringslivet och den offentliga verksamheten — till exempel i organisationslivet — lämnas helt utanför regleringen.

I Finland är man som bäst i färd med att inleda en revision av det straffrättsliga systemet. I straffrättskommitténs betänkande (Kom.bet. 1976: 72) har korruptionsbrotten värderats endast med tanke på de offentlighetsrättsliga samfundens verksamhet. Straffrättskommittén har inte uttryckligen uttalat något om brott mot arbetstagarens lojalitetsplikt och inte heller om illojal konkurrens av korruptionskaraktär. Kommittén har föreslagit, att stadganden om korruptionsbrott borde utvidgas till att gälla alla i offentlig tjänst eller offentligt uppdrag.

I Finland förbereds även en reform, där man avser att definiera olika personalgruppers rättsliga ställning inom offentlighetsrättsliga samfund.

Justitieministeriet kan inte förena sig om den i motiveringen till förslaget framkommande uppfattningen, att olika regler om korruption i de nordiska länderna kan påverka det livliga och betydelsefulla handelsutbytet mellan länderna. Av rättsskyddsorsaker borde gränserna för straffbarhet dock definieras så klart som möjligt.

Om de övriga nordiska länderna anser det nödvändigt att börja revidera straffbarhetsstadganden i anslutning till korruption både för näringsverksamhetens och den offentliga förvaltningens del, är justitieministeriet berett att delta i samnordiskt lagberedningsarbete i detta syfte.

Helsingfors den 4 januari 1980

Christoffer Taxell
Justitieminister

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Konkurrensombudsmannens byrå:

Att motverka korruption och liknande metoder anses vara ett allmänt godkänt mål för ett modernt samhälle. Tyvärr är exemplen på att vi inte fullt lyckats i denna strävan alltför många. Ur näringsverksamhetens synpunkt skadar korruption för det första det förtroende

som en institution borde få åtnjuta. Därtill är muttagande ett tecken på löntagarnas illojalitet mot sin arbetsgivare och leder vanligen till felaktiga åtgärder. Vidare bör det konstateras, att strävan att genom bestickning försöka påverka personalens arbetsprestation vid någon institution innebär ett otillbörligt ingripande i vederbörande institutions verksamhetsfält.

Från konkurrenspolitisk synpunkt sett är det att märka, att korrup­tion hör till sådana medel, som i princip är att anse förkastliga i näringsverksamhet. Den snedvrider konkurrensförhållandena, eftersom man därigenom försöker och förmår få till stånd avgöranden, som bygger på andra än acceptabla konkurrensmedel. Normala konkurrensmedel utgörs som bekant av nyttighetens pris, kvalitet, leveransvillkor och service.

Korruption har också en konsumentpolitisk aspekt. Bestickning kan nämligen leda till att nyttigheter blir oskäligt dyra, att deras kvalitet försämras och att den information som ges om den är antingen bristfällig eller vilseledande. Det ligger således i den köpande allmänhetens ekonomiska intresse, att de personer som är verksamma i det ekonomiska livet, vare sig de är anställda i offentlig eller enskild tjänst, kan fullgöra sin uppgift utan ovidkommande påverkan i form av bestickning.

Såsom konstateras i medlemsförslaget, upptar den finska strafflagen bestämmelser om bestickning av tjänstemän. Normer som gäller för den enskilda sektorn ingår numera i lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/78), som trädde i kraft för ett år sedan. I denna lag har stadganden om bestickning reviderats närmast tekniskt, men i stort sett är de desamma som i den tidigare lagen mot illojal konkurrens från år 1930. Under dessa förhållanden kan medlemsförslagets konstaterande att Danmark, Norge och Finland har olika regler om mut- och bestickningsansvar, såvitt gäller anställda i offentlig och enskild tjänst, antagas.

I de nordiska länderna har man redan i flera årtionden försökt få till stånd en möjligast enhetlig lagstiftning i synnerhet när det gäller normer för näringslivet. Av denna anledning, med instämmande i de i medlemsförslaget framförda motiveringarna och med särskild hänvisning till ovan anförda konkurrens- och konsumentpolitiska aspekter stöder jag en undersökning av förutsättningarna för att förenhetliga de nordiska ländernas regler om mut- och bestickningsbrott.

Helsingfors den 8 januari 1980

Olavi Väyrynen
Konkurrensombudsmannen

Centralhandelskammaren:

Vid sidan av den nationella lagstiftningen har på olika organisationers initiativ skapats och håller på att skapas stadganden, som syftar till att stävja korruption. Härvid kan nämnas bl. a. Internationella handelskammarens kod för motarbetandet av mutor och bestickning samt i FN för närvarande på gång varande arbete i frågan. Centralhandelskammaren är i likhet med nämnda stadganden och strävanden av den åsikten, att korruption i alla dess former är en ytterst negativ företeelse oberoende av på vems föranstaltande eller gentemot vem den riktar sig.

I Finland har man anammat en egen lagsystematik för att förbjuda mutor och bestickning. Mutbrott i offentlig tjänst har kriminaliserats i strafflagen (SL 40: och 16: 13). För övrigt har om lämnande och mottagande av mutor stadgats straff i lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (Författn.saml. 1061/78), som trädde i kraft i början av 1979. Dessutom är mottagandet av mutor förbjudet enligt arbetsavtalslagen § 15. För brott mot detta stadgande kan arbetsgivare häva arbetsavtalet samt kräva skadestånd.

Avsikten med det till Nordiska rådet inlämnade initiativet är att utreda möjligheterna att få till stånd samnordiska stadganden om mutor. I förslaget har man uppenbarligen utgått ifrån att andra nordiska länders lagstiftning skulle ändras i enlighet med den svenska, enligt vilken stadgandena om mutor är desamma för personer i offentlig och i enskild tjänst.

I den finska lagstiftningen har man enligt tradition ansett, att korruption, som riktar sig gentemot tjänsteman är speciellt fördömlig. Denna ansågs mera fördömlig än korruption, som riktar sig gentemot anställd inom den enskilda sektorn, även i samband med att lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet stiftades, då straffen i ifrågavarande lag stadgades mindre än strafflagens motsvarande straffbestämmelser för tjänstemän.

Korruptionen är förutom ett nationellt problem, även ett internationellt problem. Då man i Finland har fungerande och delvis även bra, nya stadganden om stävjande av och straff för mutor och bestickning, vilka svarar mot vår nuvarande rättsmoral, borde man enligt Centralhandelskammarens åsikt i detta skede avhålla sig från en samnordisk lagstiftning. Det vore skäl att avvakta den internationella utvecklingen och mera omfattande internationella rekommendationer eller initiativ.

Helsingfors den 4 januari 1980

Centralhandelskammaren

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Timo Karppinen

Biträdande avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — men beslutat avstå från att yttra sig i ärendet därför att frågan hör till straffrätten och faller utanför landstingets lagstiftningsbehörighet och ej för landskapet internt för närvarande ger upphov till åtgärder.

Mariehamn den 16 januari 1980

Ragnar Erlandsson
Viceletråd

Gunnar Jansson
Kanslichef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Industrins centralförbund:

Med förslaget strävas till att möjligheterna att i Norden åstadkomma enhetliga stadganden beträffande mut- och bestickningsbrotten skulle undersökas. I praktiken skulle detta synbarligen betyda, att Danmark, Norge och Finland borde ändra sina stadganden rörande mut- och bestickningsbrott så att de skulle motsvara svensk lag. Därvid skulle samma stadganden komma att röra både i offentlig tjänst och i enskild tjänst varande.

Till grund för förenhetligandet anförs bland annat att samhället i allt högre grad inriktat sin verksamhet på andra uppgifter än traditionellt myndighetsutövande, och att numera en stor del av dess verksamhet bedrivs i samma former som enskilda företag och organisationer.

För Finlands del kan konstateras, att lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (FFS 1061/78) trädde i kraft 1.1.1979. I denna lags 5 § ingår ett förbudsstadgande både beträffande givande av muta och bestickning. Lagens 10 § innehåller straffstadganden rörande mut- och bestickningsbrott.

I offentlig tjänst är mutbrottet kriminaliserat i strafflagens 40 kapitel 1 § och bestickningsbrottet i 16 kapitel 13 §.

Rörande Finland bör konstateras, att i de fall då samhället utför likartade till näringsverksamhet hörande uppgifter som enskilda företag och organisationer, har det även valt en för denna verksamhet lämplig verksamhetsform såsom aktiebolag varvid på verksamheten tillämpas lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet. Ytterligare kan framhållas, att lagen kan tillämpas t. ex. även på statens järnvägar, posten och kommunalt trafikverk.

På mut- och bestickningsbrott i offentlig tjänst anses det vanligtvis förknippas ett särskilt stort fördömande. Av denna anledning bör inte på egentlig tjänsteåtgärd och därvid förekommande muta eller bestickning tillämpas samma regler som i enskild verksamhet.

Ytterligare önskar vi framhäva, att muta och bestickning i alla former

är en ytterst negativ företeelse med tanke på hela samhället, och att det inte föreligger orsak att understreka någon särskild grupp såsom konsumenterna, vilket man gör i förslaget.

Hänvisande till det ovan sagda är vår åsikt att det för Finlands del inte föreligger skäl att skrida till åtgärder på grund av medlemsförslaget.

Helsingfors den 4 januari 1980

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund
Seppo Riski

Industrins centralförbund
V. Vainio

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r. f.:

Affärsarbetsgivarnas centralförbund anser att frågan, emedan den gäller brottmålsagstiftningen, inte hör till förbundets verksamhetskrets och att vi därför inte kan ge något utlåtande i densamma.

Helsingfors den 27 november 1979

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC

Pekka Merenheimo

Finlands juristförbund r. f.:

Enligt 5 art. 1 mom. av det nordiska samarbetsavtalet, det s. k. Helsingforsavtalet, bör de avtalsslutande parterna "sträva till att förenhetliga sina bestämmelser om brott och brottspåföljder". Sådant förenhetligande har redan också skett på ett flertal centrala straffrättsliga områden, och för handhavandet av dessa uppgifter har år 1960 inrättats ett permanent samarbetsorgan, nordiska straffrättskommittén. De åtgärder, som har vidtagits i syfte att åstadkomma enhetlighet, har emellertid i första hand avsett det straffrättsliga påföljdssystemet, där behovet av enhetlighet är störst, emedan påföljd, som har ådömts i ett nordiskt land, kan verkställas även i annat sådant land. Däremot har det inte ansetts påkallat — och inte ens möjligt — att försöka förenhetliga stadgandena om särskilda brott eller straffskalorna. Ett undanag från denna regel utgör endast en del nykriminaliseringar, t. ex. narotikabrott och flygkapning, där man har försökt uppnå en så enhetlig reglering som möjligt även i större skala än enbart inom de nordiska

länderna. Det må ytterligare framhållas, att man inte heller i de fall, då man har förenhetligat den nordiska straffrättslagstiftningen, alltså närmast i fråga om påföljdssystemet, ens har försökt uppnå lagteknisk och -systematisk enhetlighet, utan syftet har endast varit att åstadkomma lagstiftning med samma sakinhåll.

I Finland gäller för närvarande mut- och bestickningsstadganden, som i sak, om också inte beträffande straffskalorna, är i det närmaste av samma innehåll såväl för tjänstemän som för anställda hos näringsidkare. De stadganden som gäller tjänstemän ingår i strafflagens 16 kap. 3 § (s. k. aktiv korruption) och 40 kap. 1 § (s. k. passiv korruption). Stadgandena om dem, som är anställda hos näringsidkare, ingår åter i 5 § av lagen den 22 december 1978 om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/78). Frågan har alltså i Finlands interna lagstiftning lösts på ett enhetligt och fullt tillfredsställande sätt. På det nationella planet har detta förenhetligande dessutom genomförts helt nyligen, och det var därvid känt, att man precis ett år tidigare i Sverige hade jämställt "privat" korruption med motsvarande stadganden om tjänstemän. Trots detta valde man i Finland en annan lösning. Då denna lagstiftningsåtgärd har vidtagits i Finland helt nyligen, förefaller det inte ändamålsenligt att företa en lagändring så här snart enbart i syfte att uppnå nordisk enhetlighet. Denna enhetlighet vore dessutom närmast formell och lagteknisk, och den skulle därför inte komma att vara av nämnvärd betydelse för allmänheten.

Med stöd av vad ovan anförts anser Finlands juristförbund, att det inte föreligger skäl att förorda ifrågavarande medlemsförslag. Trots detta, enligt Finlands juristförbunds mening, bör man fortfarande sträva till att även utveckla det nordiska samarbetet på detta område.

Helsingfors den 18 december 1979

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r. y.

Erkki Ailio

Styrelseordförande

Tapio Elvilä

Verkställande direktör

Finlands stadsförbund:

Centralbyrån konstaterar, att den i förslaget avsedda frågan egentligen inte hör till kommunalförvaltningens område. Centralbyrån fäster dock uppmärksamhet vid vissa allmänna synpunkter.

Under de senaste åren har ett närmande mellan den offentliga och den enskilda sektorn kunnat förmärkas. Den offentliga sektorn har inriktat sin verksamhet på sådana uppgifter, som den inte utför i egen-

skap av myndighet. I detta sammanhang är det delvis fråga om sådana uppgifter, som även utförs inom den enskilda sektorn. Härvid är det speciellt fråga om fall, då näringsverksamhet bedrivs av ett företag som helt eller delvis ägs av samhället.

Samtidigt har den offentliga sektorns inverkan sträckt sig till den enskilda sektorn och den enskilda sektorns handlingsfrihet något minskat. Den enskilda sektorn bär i förhållande till samhället och den enskilda medborgaren även ansvar för synnerligen betydelsefulla frågor. Som exempel kan nämnas sysselsättningsfrågorna, miljövärdsfrågorna etc. Med tanke på de anställda inom den offentliga och den enskilda sektorn kan påpekas, att mellan tjänsteförhållande och arbetsavtalsförhållande inte längre råder sådana skillnader som tidigare.

Det bör emellertid konstateras, att man i vårt land bör göra åtskillnad mellan den offentliga sektorn och den enskilda sektorn. Den enskilda sektorns verksamhetsprinciper skiljer sig från den offentliga sektorns verksamhetsprinciper. Man borde även noggrant utreda vilka missförhållanden som för närvarande eventuellt kan förmärkas i verksamheten inom den enskilda sektorn. Först därefter kan man avgöra, om det är skäl att ändra vår lagstiftning så som man gjort i Sverige.

Helsingfors den 20 december 1979

Eino Österman
Biträdande direktör

Martti Uotila
Avdelningschef

N o r g e

Justis- og politidepartementet, Lovavdelingen:

Justisdepartementet antar at det fra norsk side for tiden ikke er noe stort behov for tiltak med sikte på å få enhetlige nordiske straffebestemmelser om bestiktelser.

Oslo, 27. november 1979

Etter fullmakt
Kirsti Coward

Nils Skare

Sverige

Riksdagens ombudsmän:

I förslaget framhålles att Danmark, Finland och Norge — till skillnad från Sverige — har olika regler om mut- och bestickningsansvar, såvitt gäller anställda i offentlig och enskild tjänst, och att det synes naturligt att lagstiftningen på detta område är enhetlig i de nordiska länderna.

Bestämmelser om straff för tagande av muta och bestickning inom den offentliga sektorn finns upptagna i de danska, finska och norska strafflagarna. Det finns helt naturligt en del skillnader mellan dessa bestämmelser och motsvarande svenska regler. Skillnaderna torde dock i sak inte vara särskilt stora.

Däremot är skillnaderna större när det gäller korruption inom den enskilda sektorn. På detta område finns bestämmelser i finsk och norsk men inte i dansk lagstiftning om otillbörlig konkurrens. Dansk strafflag upptager emellertid ett straffbud för den som vid tillvaratagande av annans ekonomiska angelägenheter för sig själv eller annan av tredje man mottager ekonomisk förmån, om detta skall hållas dolt för huvudmannen. Ett motsvarande ansvar gäller för den som lämnar förmånen. Brottet är nära besläktat med trolöshet mot huvudman (mandatsvig) men skiljer sig från detta brott bl. a. genom att för straffbarhet inte krävs att skada uppkommit för huvudmannen. På grund av nämnda straffbestämmelser ansågs det i ett danskt betänkande från år 1966 med förslag till konkurrenslag inte erforderligt att i förslaget upptaga särskilda ansvarsbestämmelser i fråga om bestickning i näringsverksamhet.

Vidare kan nämnas följande.

Enligt en i Norge år 1972 antagen lov om kontroll med marknadsföring är det förbjudet att i näringsverksamhet utlova eller lämna gåva eller liknande förmån till någon som är anställd hos annan eller uppträder på annans vägnar, när det sker utan att huvudmannen vet om det, och gåvan eller förmånen är avsedd eller ägnad att förleda mottagaren till att i anställnings-, förtroende- eller uppdragsförhållandet ge givaren eller annan en ogrundad fördel (6 § första stycket). Förbudet äger motsvarande tillämpning på gåva eller liknande förmån som lämnats efter det att den pliktstridiga handlingen har företagits, om förmånen kan anses vara en orimlig belöning (6 § andra stycket). Att märka är att förbudet riktas endast mot den som är yrkesmässigt verksam i näringslivet. Förbudet sanktioneras i särskild straffbestämmelse (17 §). Av lagsystematiska skäl har det motsvarande mutansvaret upptagits i strafflagen. Enligt denna straffas den, som är anställd hos eller uppträder som fullmäktig för annan, när han utan dennes vetskap mot-

tar gåva eller annan förmån av en näringsidkare eller någon som handlar på dennes vägnar för att ge eller skaffa näringsidkaren en ogrundad fördel vid tillhandahållande av varor, tjänster eller andra prestationer (NSL 405 § b).

För svenskt vidkommande gäller numera — efter ändringar som trädde i kraft den 1 januari 1978 (SFS 1977: 102 och 103) — att samtliga arbetstagare, även de som är verksamma inom den enskilda sektorn, räknas till den i brottsbalken mutansvariga personkretsen (20 kap. 2 § första stycket). Ansvaret kan också omfatta andra än arbetstagare (andra stycket punkterna 1—5). Härvid bör särskilt framhållas sistnämnda punkt som avser den som på grund av förtroendeställning såsom syssloman eller eljest fått att för annan sköta rättslig eller ekonomisk angelägenhet eller öva tillsyn å skötseln av sådan angelägenhet. Bestämmelsen om bestickning i 17 kap. 7 § brottsbalken straffbelägger lämnande, utlovande eller erbjudande av muta eller annan otillbörlig belöning till envar som kan göra sig skyldig till mutbrott. Om den som kan misstänkas för bestickning eller tagande av muta ej är arbetstagare hos staten eller hos kommun och ej heller omfattas av 20 kap. 2 § andra stycket 1—4 brottsbalken, må åklagare väcka åtal endast om brottet anges till åtal av arbets- eller uppdragsgivaren eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt (17 kap. 17 § och 20 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken). De vidtagna ändringarna innebar att kapitlet om bestickning i lagen 1931: 152 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens upphörde att gälla. Till sist må nämnas att bestämmelsen i brottsbalken om bestickning kompletteras med en generalklausul i 2 § marknadsföringslagen om otillbörlig marknadsföring.

Som en bakgrund till den i Sverige genomförda samordningen av mut- och bestickningsansvaret kan återges följande från justitieukskottets betänkande JuU 1976/77: 17 s. 7 och 8.

En påtaglig strävan under senare år har varit att anpassa de offentliga anställningsförhållandena till förhållandena på den privata arbetsmarknaden. Sålunda infördes år 1965 i princip avtalsfrihet mellan arbetsgivare och arbetstagare inom det offentliga området enligt de principer som gäller för arbetsmarknaden i övrigt. År 1976 infördes ett nytt ansvarssystem beträffande funktionärer i offentlig verksamhet, som innebär att detta system närmas till vad som gäller inom den privata arbetsmarknaden. Enligt 1974 års lag om anställningsskydd och genom 1976 års arbetsrättsliga lagstiftning har vidare reglerna om förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare så långt det befunnits möjligt gjorts gemensamma för den privata och den offentliga sektorn.

Ett viktigt skäl för den samordnade regleringen i nu angivna hänseenden har varit att samhället i allt högre grad kommit att inrikta sin verksamhet på andra uppgifter än traditionellt myndighetsutövande och numera driver en stor del av sin verksamhet i samma former som enskilda företag och organisationer. Valet av verksamhetsform bör därför inte vara avgörande för den anställdas rättsliga ställning. Det an-

förda talar enligt utskottets mening för en samordnad reglering även när det gäller mut- och bestickningsansvaret. Till stöd för en sådan reglering kan också anföras att det allmänna intresse att förhindra korruption som motiverat införande av mut- och bestickningsansvar inom den offentliga sektorn också finns inom den enskilda sektorn; inte bara arbets- och uppdragsgivare utan även allmänheten har ett berättigat skyddsvärt intresse av att arbets- och uppdragstagare utför sina arbetsuppgifter utan ovidkommande hänsyn.

På anförda skäl tillstyrker utskottet förslaget att införa ett samordnat mut- och bestickningsansvar i enlighet med vad som föreslås i propositionen.

När det gäller det framlagda förslaget måste jag tillstå att jag inte har någon bestämd uppfattning om hur angeläget det i dag är med en reform som innebär tillskapande av enhetliga nordiska regler rörande mut- och bestickningsbrott. Är det så att korruptionen är ett problem att räkna med i det nordiska samarbetet, bl. a. på det ekonomiska och tekniska planet, och föreligger det svårigheter att komma till rätta med detta problem till följd av skillnaderna i de nordiska ländernas lagstiftning, är det givetvis angeläget att frågan om en reform tas upp till behandling. Hur reformen sedan skall genomföras är en annan sak. Jag har ett intryck av att det väckta förslaget närmast vilar på tanken att de övriga länderna bör genomföra en sådan samordning av mut- och bestickningsansvaret som har skett i Sverige. Huruvida de andra nordiska länderna kan förmås att vidtaga så genomgripande systematiska förändringar i sin lagstiftning rörande korruption är nog ganska osäkert och naturligtvis i hög grad beroende av om förhållandena i dessa länder, t. ex. på arbetsmarknaden, är sådana att det finns ett naturligt utrymme för överväganden av i huvudsak samma slag som föregick lagändringarna i Sverige. Om svårigheterna härvidlag skulle visa sig alltför stora, bör det enligt min mening inte vara alldeles uteslutet att de övriga tre nordiska länderna, vart och ett inom ramen för sitt system i lagstiftningen om korruption, kan vidtaga de förändringar som eventuellt behövs för att mut- och bestickningsbrott inte skall vara något egentligt problem i det nordiska samarbetet. Jag tror att man på den vägen skulle kunna nå ganska långt med att harmonisera de nordiska ländernas lagstiftning mot korruption, och alltså på väsentliga områden åstadkomma att handlingar som i ett eller flera nordiska länder är straffbara som tagande av muta också blir det i övriga nordiska länder.

Härutöver har jag inte något att tillägga.

Stockholm den 17 december 1979

A. Wigelius
Justitieombudsmannen

Lars Levin

Justitiekanslern:

Av motiveringen till förslaget får emellertid anses framgå att förslagsställarens avsikt är att undersökningen skall avse förutsättningarna för införande i övriga nordiska länder av en reglering av mut- och bestickningsansvaret motsvarande den som gäller i Sverige. Mot genomförandet av en sådan undersökning har jag inga erinringar.

Stockholm den 16 november 1979

Bertil Werner

Hans Lindberg

Riksåklagaren:

Förslaget synes utgå från att de skäl som motiverat en samordning av reglerna om mut- och bestickningsansvar för anställda i offentlig och enskild tjänst i Sverige också kan åberopas i övriga nordiska länder.

Såvitt gäller den offentliga sektorn har den svenska lagstiftningen på området mycket gammal hävd. Den nuvarande regleringen har påverkats av bl. a. sådana faktorer som utformningen av den offentliga rättsliga och arbetsrättsliga lagstiftningen. Lagstiftningen är i det hänseendet en uttalat nationell produkt, tillkommen av svenska behov och avsedd för svenska förhållanden. På liknande sätt torde de övriga nordiska ländernas lagstiftning vara utformad — dvs. anpassad till varje enskilt lands speciella förhållanden och till detta lands offentliga rättsliga lagstiftning.

Inom den enskilda sektorn har de svenska reglerna om mut- och bestickningsansvar påverkats av 1970-talets reformer på det arbetsrättsliga området, vilka bl. a. syftat till att skapa rättslig likhet i detta hänseende mellan de båda sektorerna. Jämfört med vad som tidigare gällde har de nuvarande reglerna beaktat konsumentskyddssynpunkter mer än näringslivets intresse av skydd mot illojala konkurrensmetoder. Rent generellt torde gälla att denna lagstiftning rönt starkt inflytande av den offentliga rättsliga regleringen och att dess innehåll således oftast beror på varje enskild stats särskilda förhållanden.

Den svenska lagstiftningen såvitt gäller den enskilda sektorn har varit i kraft endast kort tid. Erfarenheten av dess tillämpning är ringa och medger inga säkra slutsatser. Handelsutbytet mellan de nordiska länderna kan givetvis anföras som skäl för en enhetlig reglering inom Norden. Något belägg för att frånvaron av enhetlig nordisk lagstiftning

på här aktuellt område skulle medföra påtagliga olägenheter finns inte.

Jag är inte beredd att tillstyrka förslaget.

Stockholm den 14 december 1979

Magnus Sjöberg

Anders Helin

Kommerskollegium:

Remissinstanserna

Handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation och Svenska arbetsgivarföreningen har av kollegiet beretts tillfälle att inkomma med synpunkter i frågan. Svenska arbetsgivarföreningen, Landsorganisationen och handelskammaren i Göteborg har därvid avstått från att yttra sig i ärendet. Tjänstemännens centralorganisation tillstyrker att förslaget godkänns i sin helhet. Stockholms handelskammare (*se nedan*) tillstyrker förslagsställarens hemställan och erinrar om att handelskammaren i andra sammanhang ifrågasatt om inte initiativ borde tas till en för de nordiska länderna gemensam lagstiftning på ifrågavarande område. Skånes handelskammare ansluter sig till Stockholms handelskammares svar.

Bakgrund

Med korrupktion menas vissa förfaranden vars syfte är att otillbörligt påverka beslutsprocesser inom samhällets offentliga sektor, dvs. hos statliga och kommunala myndigheter och organ, eller inom den privata sektorn, i första hand näringslivet. Beslutsprocesserna gäller oftast ärenden av ekonomisk natur men kan också avse frågor av rättslig eller administrativ art. I lagstiftning mot korrupktion skiljer man på bestickning å ena sidan och tagande av muta å den andra. Den påverkande parten kallas bestickare. I anledning av ny svensk lagstiftning om mut- och bestickningsbrott genom vilken lika bestämmelser numera gäller för den offentliga sektorn och den privata, har frågan väckts om ett förenhetligande av de nordiska ländernas motsvarande regler. Till skillnad från Sverige har Danmark, Finland och Norge olika regler för den offentliga respektive den privata sektorn.

De svenska bestämmelserna

Nuvarande svenska bestämmelser om mut- och bestickningsbrott, som trädde i kraft den 1 januari 1978, innebär att brottsbalkens straff-

bestämmelser också är tillämpliga inom den privata sektorn (motsvarande tidigare regler för den privata sektorn fanns i lagen mot illojal konkurrens från 1931). Det straffrättsliga ansvar för korruptionsbrott som tidigare fanns för den privata sektorn var betydligt mer begränsade än motsvarande regler för anställda inom den offentliga sektorn. Motiven bakom samordningen av mut- och bestickningsansvaret har av juridiska experter angetts vara att man under senare decennier kan märka en allt större utjämning av skillnaderna mellan offentlig och privat verksamhet (exempelvis utvecklingen av statligt företagande; bank- och försäkringsväsende)¹). Hittills har efter vad kollegiet erfarit den nya lagen tillämpats i endast ett rättsfall rörande den kommunala sektorn.

Internationellt samarbete

Under de senaste åren har korruptionens skadeverkningar uppmärksamats även i andra länder liksom på det internationella planet. Inom flera internationella organisationer pågår arbete med s. k. uppförandekoder för främst multinationella företag (MNF). Ett konkret resultat av det hittillsvarande internationella samarbetet beträffande MNF är OECD:s uppförandekoder från 1976. I koden för multinationella företag riktas bl. a. en uppmaning till företagen under rubriken Allmänna principer, att avhålla sig från bestickning. Den aktuella paragrafen lyder "Företag bör ej överlämna och de bör ej anmodas eller förväntas överlämna någon form av muta eller annan otillbörlig förmån, direkt eller indirekt till någon offentlig tjänsteman eller innehavare av offentlig tjänst." Rekommendationen är dock begränsad till att gälla den offentliga sektorn. Vidare bedrivs arbete inom FN:s kommitté för multinationella företag med en kod som även behandlar korruption. Inom denna kommitté har vissa förslag till konventionstext avgivits. Vad gäller avsnittet om korruption har dock den slutgiltiga texten ej färdigställts. Därutöver har Internationella handelskammaren (ICC) antagit en rapport i ämnet vari ingår ett antal etiska normer som är tänkta att i första hand utgöra kodex för självjustis inom näringslivet.

Kollegiets synpunkter

Det är kollegiets uppfattning att korruption är en osund och skadlig företeelse som bör motverkas. Korruption kan i längden snedvrída konkurrensförhållanden och bidra till samhällsekonomisk ineffektivitet. Den enskilde medborgaren kan drabbas inte enbart ekonomiskt av mutbeloppen i form av fördyring av varor och tjänster utan även av oriktig tjänsteutövning vilket kan få allvarliga konsekvenser beträffande rättssäkerheten i samhället.

¹ T. Cars "Mutor och bestickning" 1977.

Praktiserande av korruption varierar från land till land. I vissa länder är korruption en ofta anlitad metod att nå politiskt inflytande och ekonomiska fördelar. Den officiella inställningen i de flesta länder synes dock vara att företeelsen kan inverka menligt på politisk stabilitet och ekonomisk utveckling och att den bör hindras.

I syfte att motverka den korruption som förekommer mellan olika länder är det givetvis värdefullt att dessa frågor penetreras på bred internationell bas med syfte att nå ökad kunskap och söka finna lämpliga åtgärder mot uppkomna problem. Kollegiet vill här betona betydelsen av det arbete som bedrivs på detta område inom bl. a. FN och OECD. Det kan i sammanhanget noteras att vare sig GATT, EFTA-konventionen eller i Sveriges frihandelsavtal med EEC förekommer regler avseende korruption.

Vad medlemsförslaget beträffar, synes det som om förslagsställaren menar att en eventuell harmonisering skulle ske på sådant sätt att de övriga nordiska länderna antog regler av det innehåll som gäller enligt svensk lagstiftning. Som skäl anföres bl. a. att olika regler beträffande mut- och bestickningsbrott i de nordiska länderna kan påverka handelsutbytet mellan länderna samt att bestickning i näringsverksamhet kan få omfattande följdverkningar ur konkurrenssynpunkt.

Mot bakgrund av det ovan sagda anser kollegiet att förslaget i och för sig är bra, men att övervägande skäl talar mot att man nu påbörjar en sådan utredning. Som skäl härför vill kollegiet anföra följande.

Det har inte kommit till kollegiets kännedom att korruption har förekommit i någon betydande omfattning i den internordiska handeln, varför kollegiet ej ser korruption som ett akut nordiskt problem. Det kan finnas anledning att invänta resultatet av det internationella arbete som redan bedrivs inom bl. a. FN och OECD, innan mer omfattande undersökningar görs beträffande förutsättningarna för en harmonisering av den nordiska lagstiftningen.

Slutligen bör beaktas att i svensk rätt reglerna om mut- och bestickningsbrotten utgör en del av brottsbalken och därigenom faller under för svensk straffrätt i allmänhet gällande regler. På korruptionsbrotten skall således tillämpas straffrättens regler om exempelvis uppsåt. Värdet av en harmonisering av lagstiftningen rörande korruption torde därför bli begränsad innan harmonisering av de nordiska ländernas straffrättsliga regler har skett.

Stockholm den 18 december 1979

Staffan Sohlman

Christer Arvius

Konsumentverket:

Konsumentverket anser det vara en fördel om enhetliga regler om mut- och bestickningsbrott kan införas i de nordiska länderna.

Konsumentverket vill särskilt peka på att en samordning av mut- och bestickningsreglerna i enlighet med förslaget skulle medföra fördelar även för svenska konsumenter. Förslaget ger nämligen ökade möjligheter att ingripa mot korruption i danska, finska och norska företag som bedriver verksamhet i Sverige. Även om korruptionsbrottet begås i Sverige kan gärningsmannen för det fall att denne är bosatt i annat nordiskt land vara svåråtkomlig för svenska myndigheter. Dessutom är det så att utomlands begångna korruptionsbrott — med vissa i 2 § kap. 3 § brottsbalken nämnda undantag — kan beivras i Sverige endast i den mån de är straffbara också enligt gärningsortens lag. En samordning av reglerna skulle således medföra ökade möjligheter att ingripa mot korruption i svenska företag som etablerat sig i övriga nordiska länder.

Stockholm den 17 december 1979

Thomas Utterström

Staffan Sandin

Svea hovrätt:

Som framgår av medlemsförslaget har i svensk lagstiftning, genom lag som trädde i kraft den 1 januari 1978, mut- och bestickningsansvaret för offentliga och enskilda funktioner samordnats. Ett viktigt skäl för den samordnade regleringen har varit att det allmänna i allt högre grad kommit att inrikta sin verksamhet på andra uppgifter än traditionellt myndighetsutövande och numera driver en stor del av sin verksamhet i samma former som enskilda företag och organisationer. Den omständigheten att i stor utsträckning likartade arbetsuppgifter och anställningsförhållanden numera föreligger inom samhällets offentliga och privata sektorer har ansetts tala för att alla anställda bör utföra sina arbetsuppgifter under samma principiella ansvar.

En korrekt myndighetsutövning är ett primärt intresse för mut- och bestickningsansvaret. Det är också av allmänt intresse att förhindra korruption även inom den enskilda sektorn. Det privata näringslivet har ett ansvar mot samhället och den enskilde medborgaren i betydelsefulla hänseenden, exempelvis när det gäller att trygga sysselsättningen, skydda miljön och svara för en korrekt marknadsföring och saklig konsumentupplysning beträffande saluförda produkter.

Danmark, Finland och Norge har till skillnad från Sverige olika reg-

ler om mut- och bestickningsansvar såvitt gäller anställda i offentlig och enskild tjänst. I medlemsförslaget anförs att det syns naturligt att lagstiftningen på detta område i de nordiska länderna är enhetlig. Vidare uttalas att samma skäl som motiverat en samordning av reglerna i Sverige synes kunna åberopas också för en motsvarande reglering i de övriga länderna.

Även om det hittills inte konstaterats några djupgående missförhållanden på det berörda området bör initiativ till nordiskt samarbete — liksom till samarbete i ett vidare internationellt sammanhang — för att motverka korruption självfallet stödjas. Om en bättre överensstämmelse mellan de nordiska lagstiftningarna åstadkommes såvitt gäller utformningen av mut- och bestickningsansvaret, kan detta utgöra ett värdefullt komplement till lagstiftningssamarbete på andra rättsområden. Hovrätten har därför ingen erinran mot förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka förutsättningarna för att förenhetliga de nordiska ländernas regler om mut- och bestickningsbrott.

Stockholm den 13 december 1979

På hovrättens vägnar

Sten Rudholm

Lars Ivarsson

Stockholms handelskammare:

Förslagsställaren hemställer att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka förutsättningarna för ett förenhetligande av de nordiska ländernas regler om mut- och bestickningsbrott. Vilket sakinnehåll sådana regler borde få framgår icke klart av förslaget. Det synes dock som om förslagsställaren menar att ett eventuellt förenhetligande skulle ske på så sätt att de övriga nordiska länderna antog regler av det innehåll som gäller enligt svensk lagstiftning.

Som skäl för en harmonisering av de nordiska ländernas regler om mut- och bestickningsbrott anföres bl. a. att olika regler på området i de nordiska länderna kan påverka det livliga och betydelsefulla handelsutbytet mellan länderna samt att bestickning i näringsverksamhet kan få omfattande följdverkningar från konkurrenssynpunkt. Slutligen noterar förslagsställaren att de i Helsingforsavtalet fastslagna strävandena till enhetliga bestämmelser om brott och brottspåföljder motiveerar att initiativ tas för att få till stånd enhetlig lagstiftning rörande mut- och bestickningsbrott.

Handelskammaren vill inledningsvis erinra om att den i andra sam-

manhang ifrågasatt om inte initiativ borde tas till en för de nordiska länderna gemensam lagstiftning på ifrågavarande område. Så t. ex. anförde handelskammaren bland annat följande i yttrande till kommerskollegium den 15 oktober 1974 över ansvarskommitténs betänkande "Mut- och bestickningsansvaret".

Handelskammaren vill emellertid i detta sammanhang också betona det angelägna i att de nordiska länderna söker samordna sin lagstiftning på förevarande område. Det stora antalet kontakter mellan de nordiska länderna, inte minst inom ramen för ett allt större handelsutbyte, gör sålunda enligt Handelskammarens mening en sådan gemensam nordisk lagstiftning naturlig, och då främst beträffande den enskilda sektorn.

I princip delar således handelskammaren förslagställarens inställning till initiativ till en gemensam nordisk lagstiftning. Dock bör i sammanhanget följande synpunkter beaktas.

Det pågår ett omfattande internationellt samarbete mot korruption. Inom flera internationella organisationer arbetar man på att få fram uppförandekoder för transnationella affärer. OECD:s kommitté för internationella företag har frågan på sitt program. Vidare har Internationella handelskammarens Commission on Ethical Practises framtagit regler på området. Längst i arbetet torde en av FN tillsatt kommitté ha kommit. Denna kommitté har, enligt vad handelskammaren erfarit, redan avgivit två förslag till konventionstext i ämnet. Enligt handelskammarens uppfattning kan det finnas anledning att invänta resultatet av det ovan nämnda internationella arbetet innan mer omfattande undersökningar görs beträffande förutsättningarna för en harmonisering av den nordiska lagstiftningen.

Vidare måste med nödvändighet bestämmelser om mut- och bestickningsbrott bli vagt utformade. Så t. ex. har i Sverige till domstolarna i stor utsträckning överlämnats att genom praxis forma gällande rätt. En enhetligt nordisk lagstiftning torde därför knappast komma att utgöra garanti för enhetlighet inom den gällande rätten. Tvärtom torde man i sammanhanget inte kunna bortse från viss risk för felbedömningar inom näringslivet om innehållet i gällande rätt i det fall de nordiska länderna får gemensam lagstiftning men skild rättspraxis.

Slutligen bör beaktas att i svensk rätt reglerna om mut- och bestickningsbrotten utgör en del av brottsbalken och därigenom faller under för svensk straffrätt i allmänhet gällande regler. På korruptionsbrotten skall således tillämpas straffrättens regler om exempelvis uppsåt, medverkan, påföljds lindring etc. Vidare torde påföljderna för brott mot korruptionsbestämmelserna vara avpassade till straffrättens påföljds-skala i övrigt. En harmonisering av bestämmelserna mot korruptionsbrotten torde därför inte lämpligen kunna ske utan beaktande av de nordiska ländernas skilda straffrättsliga regler i allmänhet.

Sammanfattningsvis får handelskammaren tillstyrka förslagsställarens hemställan om vidtagande av en undersökning rörande förutsättningarna för ett förenhetligande av den nordiska lagstiftningen mot korruptionsbrotten, under förutsättning att en sådan undersökning synes meningsfull även med beaktande av de ovan anförda synpunkterna.

Stockholm den 15 november 1979

Stockholms handelskammare

Sven Swarting

Michael Ramm-Ericson

Svenska kommunförbundet:

Det nu framlagda förslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka förutsättningarna för att förenhetliga de nordiska ländernas regler om mut- och bestickningsbrott.

Såsom förslagsställaren framhåller föreligger vissa skillnader i de nordiska ländernas lagstiftning angående mut- och bestickningsbrott. För att motverka internationell korruption är det enligt styrelsen motiverat att lagstiftningen på detta område sker på internationell bas. Styrelsen tillstyrker därför förslaget om att åstadkomma enhetliga nordiska regler om mut- och bestickningsbrott.

Stockholm den 14 december 1979

Svenska kommunförbundet

Lennart Blom

Landstingsförbundet:

I förslaget hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka förutsättningarna för att förenhetliga de nordiska ländernas regler om mut- och bestickningsbrott. Bakgrunden är bl. a. att Danmark, Finland och Norge till skillnad från Sverige har olika regler om mut- och bestickningsansvar för anställda i offentlig och i enskild tjänst.

Enligt förbundets mening är erfarenheterna av de korruptionsregler i brottsbalken som trädde i kraft den 1 januari 1978 än så länge tämligen begränsade. Tills vidare saknas sålunda i betydande utsträckning en representativ rättspraxis som kan kasta tillräckligt ljus över olika

svärlösta frågor om gränsdragningen mellan tillåten förmån och förbjuden muta. I beaktande härav finner styrelsen för sin del att i och för sig önskvärda nordiska samordningsåtgärder på det aktuella området bör kunna anstå ännu någon tid för att tas upp på nytt när det från svensk rättstillämpning finns bättre material att tillgå än för närvarande.

Stockholm den 13 december 1979

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Sveriges industriförbund hänvisar i skrivelse den 21 december 1979 till yttrande av den 20 december 1979 från Institutet mot mutor (se nedan).

Institutet mot mutor (IMM)¹:

Såsom förslagsställaren påpekar föreligger vissa olikheter i fråga om regleringen av bestickning och tagande av muta de fyra nordiska länderna emellan. Beskrivningen i förslaget av den gällande lagstiftningen är riktig om än kortfattad. IMM vill dock komplettera framställningen med att påpeka att de bestämmelser om korruption inom den enskilda sektorn som tidigare fanns i 13 § i 1930 års finländska lag mot illojal konkurrens numera återfinns i något ändrad form i 5 § lagen den 22 december 1978 om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet.

IMM vill också framhålla att man för Sveriges vidkommande har att ta hänsyn till samspelet mellan bestickningsstadgandet (marknadsföringskorruption) och bestämmelsen om otillbörlig marknadsföring i 2 § marknadsföringslagen. IMM tillåter sig i den frågan hänvisa till bilagda skrift "Tillåten förmån eller förbjuden muta?".² IMM håller för sannolikt att motsvarande situation föreligger i Finland och Norge.

Förslagsställaren konstaterar att man i Sverige har i stort sett gemensamma regler för den offentliga och för den enskilda sektorn medan man i de övriga nordiska länderna har i viss mån olika regler för de två sektorerna. Han menar att samma skäl som i Sverige motiverat en samordning av korruptionsreglerna kan återopas för en motsvaran-

¹ Institutets huvudmän är Stockholms handelskammare, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund (stiftande medlemmar), Handelskammaren i Göteborg, Kooperativa förbundet, Motorbranschens riksförbund, SHIO — Familjeföretagen, Svenska bryggareföreningen, Svenska byggnadsentreprenörföreningen och Sveriges grossistförbund (stödande medlemmar).

² Här ej tryckt.

de reglering i de tre andra länderna. Till stöd för denna uppfattning åberopas dels att olika regler på området i de fyra länderna "kan påverka det livliga och betydelsefulla handelsutbytet mellan länderna" dels att "de allmänna strävandena fastslagna i Helsingforsavtalet om enhetiga bestämmelser om brott och brottspåföljder" motiverar initiativ till att förenhetliga lagstiftningen om bestickning och tagande av muta.

En första förutsättning för att ett förenhetligande av korrupsionsreglerna skall te sig meningsfullt synes vara att det faktiska rättsläget verkligen är nämnvärt olika i de fyra länderna.

Vad gäller rättsläget för den offentliga sektorns vidkommande kan konstateras att rättspraxis från högre instanser är sparsam också i de övriga länderna. Några större olikheter i bedömningen av korrupsionsbrott inom den offentliga sektorn synes, såvitt IMM kan bedöma, inte föreligga. För den offentliga sektorns vidkommande förefaller alltså föga eller inget att vinna med ett formellt förenhetligande av gällande regler om bestickning och tagande av muta.

Utgångspunkten är något annorlunda vad beträffar den enskilda sektorn. Här finns olika lagmodeller i alla fyra länderna. En jämförelse av modellerna ger emellertid vid handen att den reella skillnaden mellan dem synes vara mindre än vad själva lagtexterna vid första påseende ger anledning förmoda. Aktuell praxis är mycket sparsam eller i det närmaste obefintlig och ger inte något egentligt stöd för slutsatser om skillnaderna i lagbestämmelsernas sakinhåll. IMM vill också rikta uppmärksamheten på att de finländska och norska bestämmelserna omfattar en större personkrets än de svenska, nämligen såvitt gäller kategorin uppdragstagare. IMM anser att de två grannländernas regler på denna punkt är att föredra från rättspolitisk synpunkt framför de svenska.

IMM har det allmänna intrycket att de svenska lagbestämmelserna om bestickning och mutbrott inbjuder till en striktare bedömning av sådana företeelser som representation, uppvaktningar på bemärkelse-dagar och julgåvor inom den enskilda sektorn än motsvarande finländska och norska bestämmelser. Den praktiska betydelsen av detta är dock högst marginell. Samma gäller det förhållandet att den danska bestämmelsen överhuvud inte synes vara tillämplig på företeelserna i fråga annat än i extremfall. IMM ifrågasätter för övrigt om en reform av lagreglerna i den riktning förslagsställaren förordar verkligen skulle leda till en ändrad praxis i de andra länderna när det gäller representation, uppvaktningar och julgåvor. IMM tror att olikheterna skulle komma att bestå även om reglerna gjordes helt likalydande. Rättsuppfattningen såväl inom affärlivet som i samhället i stort förefaller nämligen vara något olika på detta område. Oavsett emellertid hur därmed förhåller sig anser IMM att de olikheter som obestriddligen finns mellan korrupsionsreglerna för den enskilda sektorn i de fyra

nordiska länderna inte är av den art att de — för att tala med förslagsställaren — ”kan påverka det livliga och betydelsefulla handelsutbytet mellan länderna”.

Sammanfattningsvis vill IMM — som inte anser det tillkomna institutet att framföra allmänna synpunkter på värdet i och för sig av straffrättslig lagharmonisering inom Norden — framhålla att några praktiska fördelar sannolikt inte kan vinnas med en samordning av korruptionsreglerna i enlighet med det remitterade medlemsförslaget.

Stockholm den 20 december 1979

Institutet mot mutor

Thorsten Cars

Sten Tengelin

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

F i n l a n d

Suomen kunnallisliitto — Finlands kommunförbund:

Vad beträffar kommunalförvaltningen som sådan anses att det i medlemsförslaget framförda initiativet i främsta rum angår den privata sektorns verksamhet samt straffrättsliga bestämmelser. Suomen kunnallisliitto anser att efter utredning av ovannämndas förenhetligande i de nordiska länderna kan frågan avgöras gällande offentliga och sålunda även kommunala sektorn.

I Finland gäller strafflagens bestämmelser om mut- och bestickningsbrott endast tjänstemän, med vilka avses anställda i tjänsteförhållande till stat, kommun, församling eller annat offentligt samfund eller inrättning samt förtroendevalda och de som har offentlig bestämmanderätt eller deltar i beslutandeprocess.

Kommittén för utredning av den offentliga personalens rättsliga ställning (KB 1979: 26) har föreslagit bl. a. att arbetstagare i arbetsavtalsförhållande till offentliga samfund skall ävenså underkastas straffstadganden som gäller tagande av muta. Detta kan understödvas, emedan det ej mera finns så stora skillnader mellan dessa anställningsförhållanden som tidigare.

Beträffande kommunala förtroendevaldas straffrättsliga ansvar anser Suomen kunnallisliitto att det bör i princip vara samma för alla förtroendevalda utan skillnad i det att valet har skett med offentliga val eller av kommunala organ.

Angående tjänsteinnehavare kan ävenså konstateras att i den i kommunallagen (953/76; 75 §) nämnda tjänstestadgan finns föreskrifter om disciplinär bestraffning av tjänsteinnehavare. Enligt dem bör tjänsteinnehavare bl. a. undvika allt som är i strid mot t. ex. jämlikhet och kommunens intresse.

Bestämmelserna gällande privata sektorn i Finland ingår i lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet samt lagen om arbetsavtal (320/1970) (15 § 2 mom.). Med dessa ställs arbetstagare inför strängare krav beträffande mut- och bestickningsbrott än avtalsparter generellt. Sagda bestämmelser gäller även anställda i arbetsavtalsförhållande till kommunen i de fall kommunen kan anses idka näringsverksamhet, t. ex. kommunala affärsinrättningar såsom vatten-, trafik- och elverk.

Med beaktande av ovannämnda anser Suomen kunnallisliitto att efter närmare utredning av frågan och mera konkret förslag kan det avgöras om bestämmelserna kan förenhetligas även angående den kommunala sektorn, där lagstadgade uppgifter skall utföras och skild lagstiftning ålägger vissa skyldigheter.

Helsingfors den 31 januari 1980

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja
Avdelningschef

Elina Degener
Byråchef

Medlemsförslag

om förbättrad nordisk transportstatistik

(Väckt av Rolf Sellgren)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk komité for transportøkonomisk forskning (NKTF):

NKTF udsendte i 1972 en publikation "Transportarbejdet i Norden", som var en samstilling af de nordiske landes transportstatistikker og -prognoser, samt en analyse af transportsektorens udvikling i de enkelte nordiske lande og for Norden som helhed.

NKTF har iværksat en opdatering af denne publikation med statistikker frem til 1978 og med prognoser for årene 1990 og 2000. Publikationen vil foreligge primo 1980.

De i publikationerne præsenterede statistikker udgør en oversigt over:

- persontransportarbejdet og dets fordeling på transportmidler
- godstransportarbejdet og det fordeling på transportmidler
- udviklingen i transportsektorens bestand af transportmidler og transportanlæg.

Som noget nyt vil publikationen indeholde en oversigt over udviklingen i trafikulykkerne (fordelt på transportmidler) og transportsektorens energiforbrug.

Ved indsamlingen af talmaterialet til publikationen har NUSA bistået NKTF's arbejdsgruppe med værdifuld hjælp. Efter aftale med NET er arbejdsdelingen mellem NKTF og NUSA afgrænset således, at NKTF foretager analyser på de nordiske transportstatistikker og overfor NUSA påpeger behovet for udarbejdelse af yderligere fællesnordiske transportstatistikker.

NKTF må således opfattes som en bruger af bl. a. de statistikker, som NUSA har ansvaret for at producere.

Gennem arbejdet med udarbejdelsen af denne nye publikation er NKTF's arbejdsgruppe blevet opmærksom på de vanskeligheder, som opstår, når nordiske transportstatistikker skal sammenstilles og gøres sammenlignelige.

NKTF kan således anbefale det af Rolf Sellgren fremførte forslag
28—790328. Nordiska rådet. Supplementband

om en styrkelse af det løbende arbejde vedrørende de nordiske transportstatistikker.

I overensstemmelse med den vedtagne arbejdsdeling ønsker NKTF som én ud af flere brugere af transportstatistikkerne at blive taget systematisk med på råd.

Ved afslutningen af sit arbejde vil NKTF's arbejdsgruppe, som udarbejder den ovennævnte statistikpublikation, udarbejde en liste over de transportdata, som gruppen finder dårligt belyst i de nordiske transportstatistikker. Denne liste vil blive tilsendt NKTF og NUSA til orientering. Efter en behandling af arbejdsgruppens indstilling vil NKTF orientere Nordisk Råd nærmere herom.

NKTF har forstået, at forslaget er sendt til høring i de enkelte nordiske lande. I denne forbindelse vil de nationale synspunkter blive fremført.

København, den 26. november 1979

Uffe Jacobsen
NKTF's formand

Asger Høeg
NKTF's sekretær

Scandinavian Airlines System (SAS):

SAS som skandinaviskt företag stödjer förslaget och är betjänt av en enhetlig transportstatistik för Danmark, Norge och Sverige. I flygfraktutredningar inom SAS och hos Luftfartsmyndigheterna har man ofta konstaterat betydande oöverensstämmelser mellan de nordiska tullmyndigheternas sätt att registrera gränsöverskridande transporter beträffande kvantiteter, varuslag och färdsätt. Vi anser att enhetliga klassifikationer och registreringsprinciper, som föreslås, torde förbättra situationen.

Bromma, den 9 november 1979

Scandinavian Airlines System
Luftfartspolitiska avdelningen

Henry Söderberg

Nordens fackliga samorganisation (NFS) har i skrivelse den 26 november 1979 förklarat sig icke ha några anmärkningar i anledning av medlemsförslaget.

Nordisk Speditørforbund:

Forbundet har med stor interesse studeret forslaget om forbedret nordisk transportstatistik.

Vore medlemmers virksomhed er baseret på formidling og udførelse af internationale godstransporter i og uden for Norden. Det er indlysende, at de i planlægning og organisering af deres virke kan have stor nytte af bedst mulige statistiske oplysninger om godstransportens veje og omfang. Behovet herfor bliver særligt klart, når det gælder fremtidige investeringer, udbygning af korrespondentnet, etablering af filialer i andre nordiske lande og lignende.

Vi kan derfor medgive forslaget om højere prioritet til transportstatistisk arbejde og løbende undersøgelser vor anbefaling.

København, den 26. november 1979

P. f. v.

Hans O. Christiansen

Generalsekretær

D a n m a r k**Ministeriet for offentlige arbejder:**

Hvad angår det igangværende nordiske samarbejde vedrørende en samordning og udbygning af transportstatistikken skal henvises til de bemærkninger, der af Nordisk udvalg for samfærdselsstatistik er udarbejdet til nævnte medlemsforslag.

I relation til medlemsforslaget skal det i tilslutning til ovennævnte bemærkninger understreges, at spørgsmålet om at stille yderligere ressourcer til rådighed for en samordning af den nordiske transportstatistik beror på en afvejning over for andre statistikopgaver på transportområdet, hvor de givne ressourcer næppe muliggør en særskilt opprioritering af arbejdet med at samordne den nordiske transportstatistik. Det skal imidlertid fremhæves, at en udbygning og samordning af den nordiske transportstatistik ikke mindst afhænger af, at de enkelte landes nationale transportstatistik forbedres og tilrettelægges efter fælles retningslinier.

Her kan man fra dansk side pege på den netop igangsatte løbende statistik vedrørende den indenlandske lastbilstatistik samt på planerne om at iværksætte en forbedring af statistikken angående busser og rutebiler. Endelig skal henvises til, at der fremover løbende af ministeriet for offentlige arbejder foretages beregninger af person- og godstransportarbejdet.

Disse udbygninger og forbedringer af transportstatistikken i Danmark vil udvide mulighederne for at sammenstille statistiske data vedrørende transportsektoren med de tilsvarende oplysninger i de øvrige nordiske lande.

København, den 28. november 1979

P. m. v.

E. b.

Ebbe Nielsen

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:

For god ordens skyld skal man meddele, at Erhvervsrådet ikke har bemærkninger at gøre til det nævnte forslag, og at vi i øvrigt altid vil reagere inden for de af Nordisk Råd angivne frister, hvis vi har bemærkninger til forslag, der fremsendes til høring hos os.

København, den 13. september 1979

P. r. v.

Mogens Lykketoft

Erhvervenes Trafikudvalg:

Erhvervenes Trafikudvalg skal på de adspurgte organisationers vegne meddele, at man ikke finder noget væsentligt behov for en statistik som den foreslåede. Baggrunden herfor er bl. a., at man finder den indenlandske danske statistik utilstrækkeligt udbygget, og foretrækker at ressourcer indenfor statistikområdet først og fremmest anvendes til at afhjælpe denne mangel.

København, den 9. november 1979

H. Baasch Poulsen

Sekretariatschef

Sterling Airways A/S meddelar i skrivelse den 2 november 1979 att de inte har några kommentarer till medlemsförslaget.

A/S Conair:

— — — skal vi meddele, at Conair ikke er bekendt med den pågældende NORDTRANS-undersøgelse, hvorfor vi ikke ser os i stand til at

kommentere denne specielt.

Generelt vil vi anføre, at Conair som luftfartsselskab naturligvis er interesseret i så nøjagtige luftfartsstatistikker som muligt, men det er vor opfattelse, at dette allerede i rimelig grad varetages af de enkelte nordiske landes luftfartsmyndigheder. Det ville dog være ønskeligt, om statistikken blev præsenteret ensartet, og frem for alt at den kunne udsendes hurtigere. Den brugsmæssige værdi af lufttransportstatistikken forringes væsentligt i takt med dens senere fremkomst. Det er vor opfattelse, at med de moderne hjælpemidler, som i dag står til rådighed, burde lufttransportstatistikkerne kunne fremkomme på et langt tidligere tidspunkt uden øgede omkostninger.

København, den 14. december 1979

A/S Conair

E. Brodersen

Maersk Air har i skrivelse den 8 januari 1980 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landsforeningen danske Vognmænd:

Såvel nationalt som internationalt opstår talrige behov for indsamling og bearbejdning af statistiske oplysninger om transport. Behovene er ikke alene langt større end de foreliggende ressourcer kan tilfredsstille. For landevejstransportens vedkommende er der det særlige problem, at de virksomheder, som skal levere basisoplysningerne til statistikken, først og fremmest vognmændene, næppe er i stand til at afgive flere oplysninger til sådanne formål end de allerede er pålagt i dag.

Det er derfor nødvendigt med en meget grundig prioritering før nye undersøgelser sættes i værk, og det er nødvendigt på forhånd at gøre sig klart, hvilke spørgsmål talmaterialet skal danne baggrund for beslutninger om.

Efter landsforeningens opfattelse bør man således afvente med at sætte løbende statistiske undersøgelser i gang på nordisk plan, til man er klar over på hvilke områder, der kan blive tale om at træffe nordiske beslutninger.

København, den 3. december 1979

P. I. v.

E. b.

Søren P. Rasmussen

Finland

Trafikministeriet¹:

I anledning av Nordiska rådets ovannämnda medlemsförslag konstaterar trafikministeriet att det i princip ställer sig positivt till förslaget och stöder åtgärder genom vilka den nordiska transportstatistiken kan förbättras.

Samnordiskt statistiskt material sammanställs på basen av uppgifter som lämnats av vart och ett av de nordiska länderna. Att uppnå en totalbild förutsätter att ett täckande och på samma principer grundat statistiskt system står till förfogande i varje land och för varje trafikform. Sålunda vore det en relativt enkel uppgift att åstadkomma en användbar samnordisk statistik.

Att komma till en sådan situation förutsätter dock att den interna transportstatistiken i varje enskilt land förbättras och harmoniseras. För finskt vidkommande kan till exempel konstateras att vägtrafikens godstransportstatistik under hela 1970-talet har ansetts vara mycket bristfällig. Bristfälligheterna har försvårat både det internationella samarbetet och planeringen av arbetsfördelningen och samarbetet mellan de olika trafikformerna.

För kartläggning av de inhemska vägtransporterna börjar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i Finland framställa vägtrafikens godstransportstatistik fr. o. m. början av år 1980. Statistiken gäller endast i Finland registrerade fordon och endast resor inom Finland. Utrikestrafiken blir sålunda helt utanför utredningen. Statistiken skall inte användas för att utreda godsflöden utan i första hand reseantal, färdlängder, godsmängder och transportarbeten.

För luftfartens vidkommande kan konstateras att uppgifter insamlas månatligen om godstrafiken till och från flygstationer i Finland. Av uppgifterna framgår såväl den avgående som den ankommande frakt- och postmängden i ton. Uppgifter ges skilt för inrikes och internationell trafik. Av uppgifterna framgår däremot inte vart eller varifrån gods har transporterats.

För järnvägs- och insjötrafikens vidkommande bör konstateras att det existerande statistiksystemet redan för närvarande tillåter att åstadkomma eller med rimliga tilläggsåtgärder producera relativt detaljerade statistiska uppgifter.

Med tanke på framtidens behov är det uppenbart att förbättrad samnordisk statistik kommer att vara nödvändig också för trafiksäkerhets-samarbetet och för uppföljning av energifrågan.

Enligt trafikministeriets uppfattning har statistikcentralen i Finland uppenbart de bästa förutsättningarna att för finskt vidkommande skri-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

da till de åtgärder som föreslås i medlemsförslaget. I praktiken skulle detta innebära tillsättande av en arbetsgrupp under ledning av statistikcentralen. Arbetet borde ske i samarbete med Nordisk utvalg for samferdselsstatistikk (NUSA).

Helsingfors den 5 december 1979

Reino J. Auvinen
Kanslichef

Markku Lehtinen
Skr. för internationella ärenden

Statistikcentralen:

— — — Statistikcentralen är ense med förslagsställaren om att beslutsfattarna bör ha tillförlitliga statistiska uppgifter att tillgå.

I hemställan framläggs å ena sidan ett förslag om att uppdatera NORDTRANS-utredningen och å andra sidan ett förslag om att få till stånd en fortlöpande nordisk transportstatistik. Uppgörandet av en nordisk transportstatistik ankommer närmast på statistikmyndigheterna i respektive länder. De centrala statistiska ämbetsverken i de nordiska länderna har redan år 1952 tillsatt ett gemensamt nordiskt samfärdselstatistiskt utskott (NUSA), vars uppgift är att samordna de olika ländernas officiella samfärdselstatistik, till detta refererades även i medlemsförslaget. Utskottet utarbetade år 1970 ett samfärdselstatistiskt program som baserade sig på ECE:s Europa program tillämpat på nordiska förhållanden. Detta program skall framläggas vid NUSA:s följande konferens 1980 för att då få sin slutliga utformning. Programmet omfattar alla former av samfärdsejämte stödtjänster. Statistiken har här indelats i fem grupper: transportmedel, linjer och fasta anläggningar, arbetskraft, transporter samt inkomster och utgifter.

Orsaken till varför programmet inte har kunnat fullföljas i sin helhet på tio år beror på många olika saker. Programmet är mycket omfattande. Inget nordiskt land har haft så stora resurser för statistikproduktionen till sitt förfogande att det skall ha varit möjligt att använda de resurser som programmet förutsätter uteslutande för samfärdselstatistik. Uppgiftsbehovet är olika i de olika länderna på grund av nationella särdrag, olika företagsformer, lagstiftning o. d. Dessa behov avgör i första hand hur resurserna fördelats på de olika statistikgrenarna. Då det gäller samordningen av statistik ger det nordiska programmet endast rekommendationer rörande vilket slag av statistik och vilka uppgifter som skall ingå i statistiken över samfärdseln i respektive land. Det upptar däremot inte klassificeringar, definitioner, områdesindelningar o. d. NUSA har dock gjort jämförelser mellan de olika länder-

nas statistik även då det gäller dessa uppgifter. Klassificeringarna har man lyckats förenhetliga. Skillnaderna i statistiken mellan de olika länderna beror ofta på olika bestämmelser eller lagstadganden, t. ex. olika definitioner rörande motorfordon och olika registreringsbestämmelser. I dessa fall skulle en samordning av statistiken förutsätta att lagstiftningen förenhetligades.

Det är svårt redan i det egna landet att samordna samfärdselstatistiken då den uppgörs decentraliserat, detta gäller i synnerhet Finland: t. ex. järnvägsstatistiken görs upp av järnvägsstyrelsen, sjöfartsstatistiken av sjöfartsstyrelsen, luftfartsstatistiken av luftfartsstyrelsen, utrikes transportstatistiken av tullstyrelsen, vägtrafikstatistiken saknas nästan helt med undantag av motorfordonsstatistiken. Statistikcentralens uppgift är att koordinera de olika statistikerna, i samband med reformer försöker man även göra de olika statistikerna jämförbara både sinsemellan och internationellt. Behovet av information är olika inom de olika transportgrenarna och insamlingen av uppgifter varierar. Det går lätt att få uppgifter om järnvägarna och luftfarten då de i Finland praktiskt taget bedrivs av ett företag, däremot är det arbetsdrygt att samla in uppgifter om bilbranschen av de otaliga företagen. Av denna orsak måste man använda sig av olika metoder vid skilda transportformer i olika länder.

NUSA har hittills sammanträtt högst vartannat år. Tidpunkten för konferensen och de ämnen som skall behandlas där fastställs vid det nordiska chefsstatistikermötet. Utskottet består av en medlem från den statistiska centralbyrån i varje land. Varje medlem sköter uppgifterna i utskottet vid sidan av sitt ordinarie arbete. NUSA-programmet är mycket omfattande, förutom de punkter som ingår i det nordiska programmet upptar det rese-, härbärgerings- och vägtrafikolycksstatistik. NUSA har till uppgift att koordinera dem alla. Det är därför inte möjligt för NUSA att planera och utarbeta en fortlöpande gemensam nordisk transportstatistik, detta gäller även det Nordiska statistiska sekretariatet som sköter de sexton nordiska statistikutskottens möten och övriga löpande ärenden. Varje NUSA-medlem svarar för sitt eget verks samfärdselstatistik och försöker i sitt arbete tillämpa de gemensamma rekommendationerna inom ramen för de resurser som finns. För att göra upp en gemensam statistik fordras heltidsanställda tjänstemän i varje land som enbart skulle sköta denna uppgift. Uppgiften förutsätter även att kontakterna hela tiden borde upprätthållas.

Vid den planerade uppdateringen av NORDTRANS-undersökningen har NUSA endast varit med genom att Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) bett om dess hjälp med insamlandet av statistikuppgifter för undersökningen. NUSA och de statistiska centralbyråerna som står bakom det kan synbarligen insamla de uppgifter som behövs i den utsträckning som de finns tillgängliga, däremot måste

dock varje statistisk centralbyrå själv inom ramen för sina resurser av- göra hur den skall förfara med uppgifter som inte finns tillgängliga, skall de utarbetas eller kan man göra en uppskattning. Ordföranden för NUSA har avgett utskottets utlåtande till Nordiska rådet.

Enligt SC har det nordiska statistiksamarbetet splittrats på alltför många instanser som alla har olika medlemmar. Kontakten och informationen löper inte mellan medlemmarna. Enligt SC borde de olika organen inom Nordiska rådet endast påvisa behovet av statistik och själva uppgörandet av statistiken borde ges åt de myndigheter som gör upp samfärdselstatistik, vilka även vid behov borde beviljas tilläggsresurser. En önskan är att få till stånd bättre information inom det nordiska statistiksamarbetet.

Helsingfors den 29 november 1979

För överdirektören
Jorma Hyppölä
Avdelningschef

Margit Sahavirta
Överaktuarie

Järnvägsstyrelsen:

I princip kan man ställa sig positiv till det medlemsförslag, som gäller förbättring av Nordiska rådets nordiska transportstatistik. Man kan med skäl samtycka till initiativtagarens åsikt att möjligheterna att kartlägga utvecklingen i stora drag är beroende av huruvida användbart statistikmaterial finns att få.

Det är dock uppenbart i betraktande av företagets vidsträckthet att planering och eventuell påbörjan av en produktion av detta statistiksystem förutsätter en ökning av resurserna. Härvid tages även nyttan av systemet för alla parter under grundligt övervägande.

Den under finansministeriet lydande statliga statistikmyndigheten statistikcentralen skulle tydligen ha de bästa förutsättningarna, att verka som utarbetare av projektet. I praktiken skulle detta betyda tillsättandet av en arbets- och projektgrupp under ledning av statistikcentralen.

Det bör konstateras för den del, som berör järnvägstransporten mellan Finland och de nordiska länderna, att det inom ramen av gällande statistiksystem redan för närvarande eller genom rimliga vidare åtgärder finns att få jämförelsevis detaljerade statistiska uppgifter.

Helsingfors den 30 november 1977

Panu Haapala
Direktör för ekonomiavdelningen

Finnair:

För flygtrafikens del existerar en fortlöpande transportstatistik vilken uppföljes såväl på flygbolagsnivå genom direkt statistikutväxling eller av internationella, av flygbolagen gemensamt grundade organisationer. Därtill förefinnes en hela världen omfattande flygtrafikstatistik uppgjord av det till Förenta Nationerna anknytna organet ICAO (International Civil Aviation Organization), förutom den av luftfartsmyndigheterna i varje land uppgjorda statistiken.

Alla dessa statistiker innehåller mer eller mindre detaljerade uppgifter även om flygtrafiken inom Norden.

Vad däremot gäller de övriga transportmedlen, dvs. bil-, buss-, tåg- och båttrafik, synes däremot en viss brokighet i transportstatistiken föreligga. Åtminstone inom Finnair har man den erfarenheten att vissa detaljerade uppgifter angående de övriga transportmedlens prestationer samt utnyttjandegrad är svåra att finna även för det egna landets del, för att inte tala om de övriga nordiska länderna.

Dock vore lättillgängliga uppgifter av denna typ till stor nytta då det gäller att planera de olika trafikmedlens framtida uppgifter och behov på ett ur nationalekonomisk synpunkt förnuftigt sätt.

Därför understöder Finnair för sin del det nu framförda medlemsförslaget angående uppföljandet av det statistiska arbete som utfördes av NORDTRANS-utredningen samt åstadkommandet av en löpande nordisk transportstatistik.

Helsingfors den 4 december 1979

Finnair Oy
Risto Ojanen
Marknadsföringsdirektör

Oiva Rajasammal
Biträdande direktör,
trafikplanering och -politik

Ålands landskapsstyrelse:

— — — önskar landskapsstyrelsen blott allmänt framhålla sin positiva inställning till förenhetligande av statistikarbetet i Norden. Med tanke på möjligheterna att gemensamt utnyttja statistikmaterialet är det betydelsefullt att samma klassificeringar m. m. används.

Ur åländsk synvinkel kan framhållas att landskapsstyrelsen nyligen inlett försök med utgivning av en regional statistik. Bland annat med hänsyn härtill vore det önskvärt att man framför allt vid insamling men också vid utarbetande av samnordisk statistik i mån av möjlighet även beaktade självstyrelseområdenas behov av regionala statistiska

uppgifter. Som ett särskilt viktigt exempel kan nämnas den för Åland betydelsefulla fartygstrafiken, där det i olika sammanhang vore värdefullt att statistiskt ange såväl passagerar- som godstrafiken till och från Åland.

Mariehamn den 12 november 1979

Folke Woivalin
Lantråd

Lars Ingmar Johansson
Kanslissekreterare

Industrins centralförbund:

— — — konstaterar Industrins centralförbund, att medlemsförslaget i Nordiska rådet om en förbättrad nordisk trafikstatistik bör understödjas. NORDTRANS-utredningens bringande till dagens nivå samt en fortgående statistisk kontroll av transportererna skulle avsevärt främja uppföljningen och utvecklingen av trafik- och transportförhållandena i Norden.

Helsingfors den 21 september 1979

Industrins centralförbund
Juhani Ristimäki

Finlands rederiförening:

Generellt anser vi förslaget vara bra eftersom dagens statistik till vissa delar är oenhetlig.

Eftersom åstadkommandet av en harmoniserad nordisk transportstatistik, enligt vad som framgår ur medlemsförslaget, torde kunna åstadkommas genom att sammanjämka olikheterna i fråga om klassifikationen m. m. i de nordiska ländernas nuvarande transportstatistik, torde detta arbete kunna utföras utan att rederierna belastas med ytterligare skyldigheter ifråga om produktion av det statistiska materialet.

Helsingfors den 8 november 1979

Finlands rederiförening r. f.
Lennart Hagelstam

Suomen kuorma-autoliitto r.y.:

Befintligheten av tillräcklig statistik är en grundförutsättning för det beslutsfattande som berör trafiken. Betydande brister har funnits speciellt gällande godstrafik med bilar. I Finland har man först detta år från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida satt igång en uppföljning av statistik gällande transportarbetet. Inte heller denna statistik kommer att redogöra för godsströmmen mellan de olika områdena. Även gällande internationell trafik är statistiken ytterst bristfällig eller så har den klassats (grupperats) så, att en jämförelse mellan de olika ländernas inbördes trafik är svår.

I Nordiska rådet har man gjort ett medlemsförslag om bearbetandet av NORDTRANS-arbetsgruppens statistiska material till dags dato samt om arbetet för att få till stånd en fortgående nordisk transportstatistik. Suomen kuorma-autoliitto ry stöder detta förslag och anser, att det kunde förverkligas genom samarbete mellan NKTF och NUSA. Samtidigt borde man utreda skillnaderna mellan de statistiker de nordiska länderna håller samt sträva till ett förenhetligande av de metoder och klassificeringar man använder i frambringandet av statistiken för att bättra på jämförbarheten.

Helsingfors den 26 november 1979

Suomen kuorma-autoliitto r. y.

Toivo Ruotsalainen
Verkställande direktör

Seppo Sainio
Avdelningschef

Ålands redarförening r. f. har i skrivelse den 24 oktober 1979 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

N o r g e**Samferdselsdepartementet:**

Samferdselsdepartementet har innhentet uttalelse fra Statistisk sentralbyrå. — — — Samferdselsdepartementets representant i Statistisk Sentralbyrås utvalg for samferdselsstatistikk har sagt seg enig i at en snarest bør få utredet behovet for sammenlignbar samferdselsstatistikk på nordisk basis og mener at en arbeidsgruppe for dette bør ha representanter for både brukersiden og statistikkprodusentene. Forutsetningen skulle være at en der hvor det er mulig også kan få mere ensartede

avgrensninger, definisjoner, telletidspunkter etc. slik at det datamaterialet som benyttes i den nasjonale statistikkproduksjon også kan nyttes nordisk. Samferdselsdepartementet vil for sin del være mere interessert i god, løpende/periodisk statistikk, fram for gjentakelser og å-jourføringer av prosjekter av typen NORDTRANS. Dessuten vil det være tjenlig at nordisk samferdselsstatistikk kan legges opp til utviklingen av internasjonal samferdselsstatistikk i videre sammenheng.

Oslo, 21. november 1979

Etter fullmakt

John H. Paxal

Statistisk sentralbyrå:

Nordisk utvalg for samferdselsstatistikk (NUSA) har virket fra 1952. I 1970 ble det stilt opp et program for samarbeidet. Dette ble basert på ECE's European Programme for Basic (census type) Transport Statistics. Det må antakelig sies at programmet på enkelte områder ikke alltid har vist seg å være så lett å følge og egnet for drøftingene i NUSA. Samarbeidet mellom landene i Norden har mere dreid seg om enkeltområder av samferdselsstatistikken. Drøftingene har foregått uten at en alltid har nyttet programmet, dels har samarbeidet gått ut over programmet. ECE's program er nå over 10 år gammelt og antas å være modent for en ny gjennomgåelse. Blant annet bør et program vie større oppmerksomhet enn hittil på transporter også innen andre næringsområder enn Transport (næring 7).

Når det gjelder definisjoner i bruk i de nordiske lands samferdselsstatistikk mener utvalget at disse stort sett er sammenfallende og også bygger på de internasjonale anbefalinger. Klassifikasjonsspørsmål blir behandlet ved enhver statistikk som tas opp i NUSA. Med hensyn til metoder de enkelte land nytter i samferdselsstatistikk er disse ofte forskjellige. Dette kan ha begrunnede årsaker og skulle ikke forhindre at statistikkens resultater blir sammenliknbare. Landene samarbeider imidlertid også når det gjelder metoder og metodeproblemer.

De enkelte land og samarbeidsutvalget NUSA har også som siktemål at Nordisk statistisk årbok skal inneholde den offisielle samferdselsstatistikk som årboken i dag ikke dekker kan bli tatt inn. Som eksempel kan her nevnes transporterte mengder og transportarbeid utført med forskjellige transportmidler. Årboken har for tiden slike opplysninger bare for jernbane og flytransport samt for post og telekommunikasjon. I norsk statistikk har en nå for mer enn 30 år statistikk og

beregninger som viser samlede innenlandske transporter og transportarbeid utført med alle typer transportmidler. Disse beregninger har vært drøftet på de siste to møter i NUSA. Siktemålet er å få noenlunde sammenliknbare oppstillinger for alle nordiske land som så kan bli tatt inn i tabellverket til Nordisk statistisk årbok.

For noen år siden ble det opprettet kontakt mellom Nordisk utvalg for samferdselsstatistikk (NUSA) og Nordisk embetsmannskomite for transportspørsmål (NET), og senere også med Nordisk komité for transportøkonomisk forskning (NKTF) og med andre nordiske samarbeidsorganer, som innenfor trafikkikkerhetsspørsmål (NTR) og turisme (NTTK).

Foran møtet i NUSA i november 1977 kom det gjennom NET en anmodning om å ta opp til behandling en mulig oppdatering av samferdselsstatistikk inntatt i NORDTRANS-utredningene. Statistikken ble detaljert drøftet på møtet. En kom fram til at landene, dels ved hjelp av Nordisk statistisk sekretariat, måtte kunne ajourføre enkelte tabeller. Tabellene i utredningene var i stor grad satt opp med grunnlag i forskjellige områder av den offisielle statistikk i landene. Dels var taloppstillingene basert på beregninger der fullstendig statistikk for alle landene manglet. Det meste av den statistikk som er nyttet er også naturlige saksområder for landenes statistiske byråer. Flere tabeller i NORDTRANS-publikasjonene hadde imidlertid også som kilde annet enn den offisielle statistikk i landene.

En plan for ajourføring av et større utvalg av tabeller ble laget under møtet i NUSA i november 1977. På grunn av manglende ressurser i landene kom arbeidet senere i gang enn planlagt, og utredningsarbeider som viste seg var startet i NKTF kunne medføre risiko for et visst dobbeltarbeid. For å avverge at dette skulle skje tok NUSA's formann opp statistikkspørsmålet på nytt gjennom Nordisk ministerråds sekretariat med sikte på en avklaring og eventuell prioritering. NORDTRANS-statistikken ble så igjen ført opp på dagsordenen til NUSA's møte i København i mai 1979. Det forelå opplysninger om at NKTF publiserte en utredning om transportarbeidet i Norden i 1972 og at en revidert utgave av denne publikasjon ville bli utgitt i 1980. Det var enighet om at NUSA og dets medlemsland skulle bistå NKTF med informasjon og oppstillinger av data etter behov. Hva angår oppdateringen av NORDTRANS-statistikken ble det besluttet at en i NUSA skulle ta dette spørsmålet opp til ny vurdering når statistikkinnholdet i NKTF's publikasjon er kjent.

I kommende treårsperiode vil det bli holdt to møter i NUSA. På dagsordenen for disse møter står disse emner på arbeidsprogrammet:

1. Person- og godstransportundersøkelser (på veg, med jernbane, til sjøs og i luften)
2. Vegtrafikkuhell

3. Turiststatistikk
4. Metodeproblemer

Som nevnt foran anser NUSA det som svært viktig å få fullstendige nasjonale oppstillinger over person- og godstransportene og transportarbeidet fordelt etter transportmiddel. Slike oppstillinger vil også være av stor betydning for arbeidet med den oppdatering av NORDTRANS-statistikken som forslagsstilleren tar opp. Data som viser de internordiske transporter og transportarbeidet utført innen Norden sett samlet bør komme inn som en del av de nasjonale oppstillinger. Her vil antakelig enkelte avgrensningsspørsmål måtte bli drøftet.

En videre utnyttning og utbedring av samferdselsstatistikken vil kreve ressurser og tid. De nordiske land arbeider antakelig alle under så begrensede ressursrammer at utbyggingen av statistikken vanskelig lar seg gjøre uten at de enkelte statistiske byråer får tildelt økte ressurser til samferdselsstatistiske formål. De enkelte land må under en stram ressursramme, dessuten prioritere høyt de nasjonale brukerbehov. En kan derfor ikke vente at samarbeidet i NUSA vil føre til hurtige forbedringer av statistikken sett i Nordisk sammenheng. For å få til en best mulig oversiktsstatistikk over samferdselen i Norden vil det etter NUSA's oppfatning være nyttig for det videre arbeid å få statistikkbehovet nærmere vurdert og presisert. Trolig ville det være hensiktsmessig om en særskilt arbeidsgruppe kunne bli nedsatt for kort å utrede hvilke sammenliknbare data det er størst behov for.

Oslo, 16. november 1979

Leif Skaug

Formann i Nordisk utvalg for samferdselsstatistikk

Transportøkonomisk institutt (TOI):

Transportøkonomisk institutt, som er det nasjonale forskningsorgan for samferdsel i Norge, er både en bruker og "produsent" av nordisk samferdselsstatistikk.

TOI som bruker av nordisk statistikk

Instituttets bruk av nordisk statistikk skjer i første rekke gjennom felles nordiske forsknings- og utredningsprosjekter i regi av:

- Nordisk komité for transportøkonomisk forskning — NKTF
- Nordisk embetsmannskomiteé for transportspørsmål — NET
- Nordisk komité for trafikkikkerhetsforskning — NKT

— Nordisk trafikksikkerhets råd — NTR.

På hvert av disse feltene har TØI, i de 20 år instituttet har eksistert, gjennomført betydelig forsknings- og utredningsarbeider. Bruk av samferdselsstatistikk, og da fortrinnsvis mest mulig sammenlignbar statistikk, har vært en vesentlig forutsetning i de fleste av disse arbeider.

TØI som "produsent" av nordisk statistikk

Gjennom instituttets brede engasjement innen nordisk samferdselsforskning har vi alltid følt behov for en oversiktlig sammenlignbar samferdselsstatistikk for Norden. Instituttet har derfor deltatt aktivt i felles nordiske arbeidsgrupper for utarbeidelse av slike oversikter. Første gang i 1969, hvor resultatet ble NKTF-publikasjon nr 9, publisert april 1972, "Transportarbeidet i Norden 1955—1980". Andre gang i 1979, hvor resultatene ventes publisert som NKTF-publikasjon i 1980, "Transportarbeidet i Norden 1960—2000".

Siktemålet med rapportene er å gi en sammenlignbar oversikt og analyse over dagens transportsituasjon, den utvikling som har ledet frem til denne og de mulige perspektiver fremover. Utgangspunktet for arbeidet har vært foreliggende nasjonal og nordisk samferdselsstatistikk som har blitt bearbeidet, justert og tildels supplert for å få frem et helhetlig bilde av transportmønsteret.

TØIs syn på nordisk samferdselsstatistikk

Vi vil kort si at hovedmålet med en nordisk samferdselsstatistikk, sett fra behovet til forskning og utredning, bør være:

- Publisering av periodisk statistikk som på en sammenlignbar måte viser hovedtrekkene på nasjonalt nivå.
- Tilgjengelig for sammenlignbar forskning og utredning på aktuelle, mer avgrensede felter. Viktig med informasjon om hva som foreligger av anvendbar transportstatistikk i de nordiske land.

TØIs forslag til handling

På grunnlag av vårt arbeid, både med den nasjonale samferdselsstatistikk (bl. a. NOU 1975: 56 Om samferdselsstatistikken) og nordisk samferdselsstatistikk, mener vi det bør nedsettes en tverrfaglig nordisk arbeidsgruppe. Denne må bestå av representanter både fra brukersiden (bl. a. forskning og offentlig utredning) og produsentsiden (bl. a. de nasjonale transportstatistiske organer og Nordisk Statistisk Sekretariat).

Gruppen bør se på behovet og formålet med en sammenlignbar nordisk oversiktsstatistikk for samferdsel.

Gruppen bør komme med forslag til konkrete utforminger av statistikken på grunnlag av fastsatte avgrensninger og definisjoner. Disse retningslinjer må naturlig nok avveies mot eksisterende nasjonale og internasjonale retningslinjer.

Gruppen bør også komme med forslag om forbedret informasjon om hva som foreligger av samferdselsstatistikk på detaljnivå i Norden.

Oslo, 11. oktober 1979

Transportøkonomisk institutt

Dag Bjørnland
Instituttssjef

Erik Ørbeck
Geograf

Norges statsbaner, Hovedadministrasjonen:

De nordiske jernbaneforvaltninger har funnet det naturlig å samarbeide på felter der de har felles målsettinger. Blant annet kan nevnes "Nordiska Järnvägsmannasällskapet" som et felles forum for tverrfaglig nordisk samarbeide om jernbaneproblemer. Dette samarbeid har i det vesentlige ligget på den tekniske og driftsmessige side.

Når det gjelder presisering av definisjoner, avgrensinger og samordning av jernbanestatistikk på internasjonalt grunnlag er dette arbeid tatt opp av UIC (Union Internationale des Chemins de Fer, Paris). UIC publiserer løpende oversiktsstatistikker som dekker ulike felter av jernbanedriften. Videre publiseres forskjellige spesialstatistikker. Der er i disse opplegg gjort store anstrengelser for at de statistiske oppgaver for de europeiske forvaltninger skal være sammenlignbare. Alle de nordiske jernbaneforvaltninger gir bidrag til disse UIC-statistikker, og det vil på dette grunnlag fremkomme stort sett sammenlignbare oversiktstall for de nordiske jernbaneforvaltninger. Når det gjelder gruppering på vareslag av vognlasttrafikken kan vi nevne at samtlige europeiske jernbaneforvaltninger for noen år siden på UIC's initiativ gikk over til en felles varegruppering. ("Nomenclature Commune des Marchandises", NCM). Bortsett fra mindre nasjonale tilpasninger skulle således forvaltningenes registreringer på varegrupper nå være sammenlignbare.

Ved siden av det arbeid som utføres av UIC for å få sammenlignbar statistikk, har det mer sporadisk funnet sted direkte nordiske konsultasjoner. Dette har stort sett tatt sikte på praktisk statistikkamordning i begrensede former. Som eksempel kan nevnes problemet med å fremstille statistikk fra et felles nordisk integrert datasystem for tariff-fremstilling og avregning i internasjonal persontrafikk.

Det er også mulig at statistikk-systemer som er bygget opp for lokale norske formål kunne utnyttes i nordisk sammenheng. Vi kan i denne forbindelse nevne et "regionalopplegg" som NSB f. o. m. 1976 har utarbeidet i samarbeid med Statistisk Sentralbyrå og Transportøkonomisk

Institutt. I "regionalopplegget" fremstilles tabeller som gir vognlaster/persontrafikk etter relasjoner fylke/fylke med spesifisering på grenseovergang for samtrafikk med utlandet. (Stykkendinger er ikke medtatt i dette opplegget). Destinasjons- eller avgangsland for samtrafikk med utlandet kan imidlertid ikke spesifiseres etter nåværende system.

De nordiske jernbaneforvaltninger står overfor stort sett samme konkurransesituasjon, særlig når det gjelder godstrafikken. Nåværende nordiske statistikk gir neppe tilstrekkelig overblikk over markedsutviklingen. Da oversikt over totalmarkedet og utviklingen for de enkelte transportmidler er viktige deler av beslutningsgrunnlaget i samferdselssektoren, er NSB interessert i å medvirke til at den nordiske samferdselsstatistikk blir bedrevet. Etter behov vil vi gjerne bidra med ytterligere informasjon om emnet.

Oslo, 14. november 1979

For Generaldirektøren

H. Skudal

R. Bukne

Braathens S.A.F.E.:

— — — Vi støtter fullt ut forslagens intensjoner om å forbedre den nordiske transportstatistikk slik at den for hele Norden blir sammenlignbar og lettere kan burkes som et praktisk arbeidsinstrument.

Vi støtter likeledes forslaget om at det nordiske ministerråd følger opp statistikkarbeidet og bevilger de nødvendige midler til at en løpende nordisk transportstatistikk kan føres.

Hva angår statistikk for luftfart, vil vi tro at problemet med sammenlignbarhet er minimalt, idet de statistikker vi sender luftfartsmyndighetene samt internasjonale organisasjoner og institusjoner er basert på internasjonale systemer. Etter hva vi vet forholder det seg slik også for de øvrige flyselskapene i Skandinavia.

I den grad forskjeller mellom de nordiske land forekommer, vil vi tro at det er de nasjonale luftfartsmyndigheter som ligger nærmest til å samordne oppgavene og vi henviser derfor Nordisk Råd til disse institusjoner for å få de nødvendige transportstatistikker for luftfartssektoren.

Oslo, 2. oktober 1979

pr. Braathens

South-American Far East Airtransport A/S

(S. A. F. E.)

Anders C. Fougli

Direktør

Transportbrukernes fellesorgan:

Vi vil gjerne gi vår fulle støtte til angjeldende medlemsforslag. Det er et stort udekket behov for sammenlignbar og entydig transportstatistikk i de nordiske land.

Vi antar at NKTF burde kunne ta hånd om denne oppgave, en oppgave som må bli løpende.

Oslo, 2. oktober 1979

Transportbrukernes fellesorgan

Egil Killi

Norges lastebileier-forbund:

Mange norske transportører betrakter Norden som et hjemmemarked. Likevel er det innenfor dette markedet forskjellig lov- og regelverk både hva angår vegbruken og avgifter.

Hovedspørsmålet er ofte om et lands egne regler er slik utformet at det favoriserer egne transportører. I overnasjonal sammenheng går bestrebelsene som regel ut på å motarbeide slike nasjonale preferanseregler. Interesseorganisasjoner som Norges lastebileier-forbund har fra tid til annen påpekt hva vi har oppfattet som diskriminerende regler.

I disse sammenhenger har det vist seg at det er et stort behov for systematisk viten om godsstrømmer og transportmåter. En god transportstatistikk er et viktig hjelpemiddel. Norges lastebileier-forbund vil derfor gi sin tilslutning til Nordisk Råds medlemsforslag A 565/t.

Oslo, 12. november 1979

Norges lastebileier-forbund

Karl J. Bjerklund

Direktør

Anders Bolstad

Forhandlingssjef

S v e r i g e**Statens järnvägar:**

Förslagsställaren hänvisar till att samnordiskt statistiskt material huvudsakligen presenteras i Nordisk statistisk årsbok, som ges ut av Nordiska rådet och Nordiska statistiska sekretariatet. Årsboken ger emellertid inte i tillräcklig utsträckning uppgifter om transporterade varor. Nordiska rådets trafikutskott tillsatte under 1968 en arbetsgrupp för utredning om Norden som transportpolitisk enhet. Denna lade under

1969 fram resultatet av utredningen i publikationen Nordtrans (*NU 1969: 13*). I denna publikation lämnades bl. a. en fylligare blid av transporterna till, från och inom Norden. Förslagsställaren rekommenderar att de statistiska uppgifter som lämnades i Nordtrans skall aktualiseras och att det åstadkommes en löpande nordisk transportstatistik.

Förslagsställaren tar även upp vissa problem som har samband med jämförbarheten av statistiska uppgifter t. ex. mellan olika transportslag eller mellan olika länder. Han rekommenderar att klassifikationer och metoder i de enskilda ländernas statistiska arbete bör utföras på ett enhetligare sätt.

Till några av de statistiska tabeller som anges i Nordtrans bidrog SJ med dataunderlag. Det gäller främst följande fyra tabeller:

Tabell 3.6 Järnvägstrafik (vagnslastgods) över nordiska gränsstationer i 1 000-tal ton

Tabell 3.7 Med järnväg genom Sverige transiterat fraktgods i 1 000-tal ton

Tabell 3.8 Antal containers transporterade på järnväg till och från Göteborg

Tabell 3.9 Lastade och lossade järnvägsvagnar med "sjögods" i Göteborgs hamn

Ovanstående tabeller ger endast uppgifter om godstrafik. Några uppgifter om persontrafiken lämnades däremot inte.

Underlaget för de uppgifter om SJ som ingår i tab. 3.6 och 3.7 utgörs av SJ interna statistiska meddelande benämnt Godstrafik med utlandet. Utöver uppgifterna i angivna tabeller redovisas i detta meddelande uppgifter per varuslag över godsmängden till och från olika länder.

På vad sätt och i vilken utsträckning SJ skall bistå med uppgifter till en eventuell löpande nordisk transportstatistik får överenskommas i särskild ordning.

Beträffande problemen med att åstadkomma jämförbarhet t. ex. mellan olika trafikslag eller mellan olika länder vill SJ framhålla följande. Det källmaterial som utnyttjas för SJ transportstatistik används främst för annat ändamål, t. ex. fraktberäkning, redovisning eller avräkning med andra förvaltningar. Det innebär bl. a. att godsmängden uttryckt i ton bygger på s. k. fraktberäkningsvikt, vilken ofta är högre än den "verkliga" vikten. Km-talet i transportvolymsenheterna tonkm (resp. personkm) baseras på taxeavstånd som ofta är kortare än den verkliga transportvägen. Sambandet med redovisningen medför dessutom att det kan föreligga en viss eftersläpning mellan trafikmånad och redovisningsmånad.

Begreppet godstrafik med utlandet har för järnvägen sin speciella definition. Transporter i utländsk trafik avser sådant gods som passerat

"gränsen" lastat på järnvägsvagn. Exportgods på järnvägsvagn som vid svensk hamn omlastat till fartyg räknas således i SJ statistik som inländsk trafik. Samma sak gäller givetvis för importgods som vid svensk hamn omlastats till järnvägsvagn. SJ eftersträvar dock att förbättra järnvägstransporternas jämförbarhet med transporterna för andra transportmedel. För att förbättra möjligheterna att åstadkomma anpassning till internationell varuslagsindelning har genom särskilt översättningsregister givits möjlighet att ta fram uppgifter på varugrupper som nära ansluter sig till den varuslagsindelning som anges av CTSE (Commodity classification for transport statistics in Europe). I det tidigare nämnda statistikmeddelandet Godstrafik med utlandet används denna varuindelning.

Stockholm den 14 januari 1980

Enligt uppdrag

Mats Högberg

Statistiska centralbyrån (SCB):

SCB har inte haft möjlighet att närmare bedöma behovet av utbyggd transportstatistik i de nordiska länderna jämfört med andra utbyggnadsbehov, men delar givetvis förslagsställarens mening, att vid en utbyggnad, statistiken bör göras jämförbar och därigenom anpassad för nordiska översikter på transportområdet. I yttrandet redovisas mot bakgrund härav SCB:s bedömning av det arbete som för svensk del enligt nedan angivna närmare förutsättningar torde krävas för en uppdatering av NORDTRANS-utredningen på ett sådant sätt att denna därefter kan ligga till grund för löpande åjourföring.

I förslaget nämns om de svårigheter som visat sig föreligga att företa en uppdatering av NORDTRANS-utredningen. SCB kan förstå detta mot bakgrund främst av att vissa tabellsammanställningar i utredningen byggde på ofullständigt statistiskt material och därmed fick karaktär av skattningar. För det fall resurser skulle läggas på en åjourföring är det därför viktigt att de sammanställningar och tabeller som framställs vilar på säkert statistiskt underlag, förankrat i medlemsländernas egen transportstatistik.

För svenskt vidkommande gäller i detta sammanhang att NORDTRANS-utredningens material i huvudsak numera finns i form av löpande statistik hos SCB. Det kan tilläggas att materialet i utredningen var tämligen översiktligt och på hög aggregationsnivå. Den statistik på transportområdet som finns i Sverige är i många avseenden betydligt

mer finfördelad. På ett speciellt område saknas dock fortfarande i Sverige ett underlag för löpande uppdatering av NORDTRANS-utredningen. Detta gäller personbilarnas transportarbete uttryckt i personkilometer där endast en engångsundersökning finns. Enligt SCB:s mening bör en uppdatering av NORDTRANS-utredningen gå att genomföra trots att uppgifterna om personbilarnas transportarbete måste uppskattas med osäkra indirekta metoder.

I den mån ny statistik tas fram i samband med en uppdatering av NORDTRANS-utredningen är det av vikt att den ges en sådan utformning att den kan föras in i medlemsländernas egen transportstatistik. För att uppnå detta krävs att statistiken vilar på en för medlemsländerna gemensam grund vad gäller definitioner, klassificeringar etc. Detta förutsätter enligt SCB:s mening att arbetet bedrivs i nära samverkan med de statistiska centralbyråerna i medlemsländerna, inte minst med tanke på önskemålet om nordisk jämförbarhet.

SCB vill i detta sammanhang erinra om de i förslaget nämnda europeiska och nordiska programmen för samfärdselstatistikens uppbyggnad. Det nordiska programmet är en påbyggnad av det europeiska, vilket är begränsat till i huvudsak landtransporter enbart. Programmen innehåller s. k. "basic statistics". För att kunna tillfredsställa konkreta önskemål om jämförbar statistik på samfärdselområdet mellan de nordiska länderna krävs att programmen först förverkligas i form av nationell statistik. Härigenom möjliggörs i princip bl. a. jämförbarheten, för övrigt på samma sätt som i fråga om annan nationell statistik som följer internationellt antagna standarder.

Vad gäller den statistik i NORDTRANS-utredningen och det nordiska programmet som inte ännu ingår i den svenska statistiken, dvs. i huvudsak det transportarbete med personbilar som ovan nämnts, är att nämna att den tills vidare ingår i SCB:s strategiska planering på medellång sikt, men att det inte finns några omedelbara planer på att bygga ut den.

Förverkligandet av det nordiska programmet kräver tid och resurser som kan variera från land till land beroende på hur utbyggd transportstatistiken är i de olika länderna. Det är därför viktigt att Nordiska rådet föranstaltar om en gemensam nordisk prioritering till vägledning för medlemsländernas egen planering och prioritering av det fortsatta arbetet på att utveckla samfärdsel- och transportstatistiken på grundval av nordiska programmet.

Sammanfattningsvis vill SCB framföra

att vid en eventuell åjourföring av NORDTRANS-utredningen eller annorledes vid utbyggnaden av samfärdsel- och transportstatistiken i medlemsländerna, definitioner och standarder som antagits i de europeiska och nordiska programmen används så att statistiken kan följas upp löpande på grundval av medlemsländernas egen statistik.

att prioriteringen av jämförbar samfärdselstatistik lämpligen görs inom etablerade organ för det nordiska samarbetet till vägledning för medlemsländernas egen prioritering och anslagsframställning.

Stockholm den 6 november 1979

Statistiska centralbyrån

Lennart Nilsson

Hans Olof Geijer

Kommerskollegium:

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg-Västsvenska handelskammaren, Skånes handelskammare, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges handelsagenters förbund, Sveriges speditörförbund, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation samt Svenska arbetsgivareföreningen har beretts tillfälle avge yttrande över förslaget. Inkomna remissvar bifogas (*se nedan*). Kollegiet får i ärendet anföra följande.

Förslaget

Förslaget innebär att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt följa upp det statistiska arbete som utfördes av NORDTRANS-utredningen (*NU 1969: 13*) samt åstadkomma en löpande nordisk transportstatistik.

Flera motiv för förslaget framförs, bl. a. att det i dag är svårt att få en överblick av godsströmmarna inom Norden eftersom NORDTRANS-utredningen ej följts upp, att stort behov finns av att föra vidare det arbete som tidigare tagits fram genom NORDTRANS, att den fortlöpande statistik som idag tas fram inom olika transportgrenar i varje land för sig ofta använder sig av egna metoder och definitioner, att i flera fall statistikjämförelse av siffermaterial från olika nordiska länder omöjliggörs på grund av olikheter vad gäller klassifikationer m. m., att det nordiska samarbetet behöver jämförlig och översiktlig statistik för att ge en beskrivning av transportererna inom Norden och som ram för bedömning av behovet för insamling av statistiska uppgifter på nationellt plan, att en enhetlig nordisk transportstatistik torde förutsättas för det fortsatta arbetet på att forma optimala transportlösningar i Norden.

Till bilden hör också att Nordiska kommittén för transportekonomisk forskning (NKTF) påbörjat en kartläggning av transportmarknaden i

Norden för perioden 1960—1977 och prognoser för år 1980. För att uppnå jämförbarhet mellan de nordiska ländernas statistik tvingas utredningen tillgripa en rad olika överslagsmässiga beräkningar. För undvikande av dubbelarbete har samarbete inletts mellan NKTF och Nordisk utvalg for samferdselstatistik (NUSA) som är det organ som behandlar frågan om å jour-föring av NORDTRANS-statistiken.

Remissyttranden

Stockholms handelskammare anser i sitt svar att det finns anledning för de nordiska länderna att samordna statistikarbetet såväl på transportområdet som på andra områden och har mot den bakgrunden inget att invända mot förslaget.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Skånes handelskammare, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund och Kooperativa förbundet har i sina remissvar hänvisat till den promemoria som man gemensamt tagit fram med Näringslivets trafikdelegation (NTD) (*se Bihang*).

Av promemorian framgår att NTD delar medlemsförslagets uppfattning om att det är av stor betydelse att beslutsfattarna har tillgång till statistik för att bedöma utvecklingen och anser att detta förhållande icke minst gäller transportområdet. Delegationen finner också att det uppenbarligen finns vissa brister när det gäller den nordiska transportstatistiken. NTD ser därför positivt på alla åtgärder som vidtas för att förbättra bilden av transporterna mellan och i de nordiska länderna. NTD framhåller vidare att jämförelser mellan olika länders transportstatistik idag i flera fall omöjliggörs på grund av olikheter i definitioner och metoder och anser därför att en samordning vore värdefull. NTD anser också att en uppföljning av NORDTRANS skulle kunna underlätta nationella beslut som har samband med infrastrukturfrågor gällande internordiska gods- och persontransporter. Näringslivets trafikdelegation tillstyrker således förslaget men understryker samtidigt att dubbelarbete bör undvikas. NTD hälsar därför med tillfredsställelse det påbörjade samarbetet mellan NKTF och NUSA.

Utöver NTD:s synpunkter föreslår *Skånes handelskammare* också att utredningen bör se till att statistikbearbetningen genomförs på sådant sätt att man som resultat kan utläsa trafiken mellan skilda orter/regioner inom de olika länderna. Handelskammaren anser att en sådan bearbetning är möjlig utan att företagen behöver anlitas för extra datainsamling eftersom avsändar- respektive mottagarort framgår av export- och importanmälan. Vidare framhåller Skånes handelskammare det angelägna i att statistiska uppgifter i framtiden presenteras såväl snabbare som oftare än tidigare.

Sveriges grossistförbund ifrågasätter utanför NTD:s svar om inte tillgänglig statistik bl. a. från tullmyndigheter är tillfyllest och om ej det önskvärda förenhetligandet kan åstadkommas utan omfattande kost-

nadskrävande utredningsarbete.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare har ej formellt anslutit sig till NTD:s synpunkter, men avger i sitt remissvar synpunkter som helt överensstämmer med den inom NTD utarbetade promemorian.

Sveriges speditörförbundet anför i sitt svar att förbundet och dess medlemsföretag behöver en väl utvecklad och fungerande transportstatistik. Speciellt uttalat är behovet av en förbättrad nordisk transportstatistik i samband med företagens utvecklingsarbete, resursplanering etc. Även den del av transportforskningen som rör transporter mellan de nordiska länderna och transporter mellan nordiskt land och andra länder skulle avsevärt underlättas genom en förbättrad statistik. Speditörförbundet anser vidare att samnordisk överenskommelse bör träffas vad gäller definitioner, statistikens omfattning, insamlings- och redovisningsmetoder. Uppgifter om avsändnings- och mottagningsort bör bearbetas ur tillgängliga uppgifter från export- och importanmälan. Därvid skulle värdefulla uppgifter om godsflöden mellan ort/region i Sverige och utländsk marknad kunna säkerställas. Speditörförbundet ger i sitt svar också exempel på ett antal variabler som skulle kunna tas fram ur tillgänglig dokumentation utan att uppgiftslämmandet från företagen behöver öka. Sveriges speditörförbund biträder således förslaget om att arbetet med nordisk transportstatistik bör ges högre prioritet och större resurser. Förbundet anser emellertid att det möjligen kan ifrågasättas om den historiska uppföljningen av NORDTRANS-utredningen bör föregå en önskvärd prioriterad uppbyggnad av den löpande statistiken.

Svenska arbetsgivareföreningen meddelar att föreningen avstår från att yttra sig i ärendet men bifogar samtidigt synpunkter från Svenska åkeriförbundet som SAF fått ta del av genom medlemsförbundet Biltrafikens arbetsgivareförbund. Svenska åkeriförbundet anser att det finns behov av en årlig kontinuerlig statistik för såväl trafiken inom som mellan de nordiska länderna och att statistiken bör bygga på en gemensam nomenklatur t. ex. ECE:s.

Landsorganisationen i Sverige meddelar att de efter hörande av Statsanställdas förbund och Svenska transportarbetarförbundet avstår från yttrande över förslaget.

Sveriges handelsagenters förbund och *Tjänstemännens centralorganisation* har underhand meddelat att de inte har några synpunkter i ärendet.

Handelskammaren i Göteborg-Västsvenska handelskammaren har inte inkommit med något svar.

Kollegiets synpunkter

Kollegiet vill inledningsvis hänvisa till sitt yttrande på NORDTRANS-utredningen (1970-01-19, dnr 645/69). Härvid fann kollegiet sammanfattningsvis att NORDTRANS-utredningen utgjorde ett bidrag

till djupare diskussion om nordiskt transportsamarbete. Kollegiet framhöll också att det redovisade materialet inte var lämpligt för beslut i konkreta frågor men borde vara av värde som utgångspunkt för fortsatta utredningar avseende förutsättningarna för och utformningen av ett integrerat nordiskt transportsystem och sålunda bidra till att ge det större perspektiv inom vilket detaljplaneringen bör inpassas.

Mot bakgrund av vad kollegiet känner till om svensk respektive nordisk transportstatistik finns inom Norden idag ej någon aktuell publikation med liknande syfte som NORDTRANS-utredningen, dvs. med syftet att med utgångspunkt från näringslivets lokalisering, förändring och integrering belysa de länksystem som existerar i Norden av idag och närmare söka utreda behovet av och fördelarna med för Norden gemensamma transportanläggningar m. m.

Handelns omfattning, inriktning och sammansättning är givetvis den yttersta grunden för vilka krav som måste ställas på transportverksamheten. Utrikeshandeln är således beroende av ett väl utbyggt transportsystem. En effektiv nordisk transportapparat i samklang med övrig nordisk integration inom näringslivet är därför önskvärd och innebär också fördelar för ett näringsliv i hård internationell konkurrens. I detta sammanhang vill kollegiet även betona vikten av att det nordiska samarbetet på transportstatistikområdet såväl som på andra områden utformas på ett sådant sätt att en framtida anpassning mellan de nordiska länderna och andra internationella transportsystem ej försvåras.

Kollegiet vill mot bakgrund av det ovan sagda och i likhet med de hörda remissinstanserna tillstyrka förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att följa upp det statistiska arbete som utfördes av NORDTRANS-utredningen samt åstadkomma en löpande nordisk transportstatistik. Kollegiet anser det samtidigt angeläget att arbetet i ett första steg inriktas på harmonisering av de enskilda ländernas definitioner, klassifikationer, metoder etc. samt att man i detta arbete också tar befogade hänsyn till internationella normer på området. Kollegiet vill slutligen påpeka det angelägna i att dubbelarbete undviks.

Stockholm den 26 november 1979

O. G. Lindqvist

Staffan Sohlman

BIHANG

PM från Näringslivets trafikdelegation (NTD) angående medlemsförslaget om förbättrad nordisk transportstatistik

---

NTD delar den i medlemsförslaget framförda uppfattningen att det är av stor betydelse att beslutsfattarna har tillgång till statistik för att bedöma utvecklingen. Detta måste enligt delegationens mening icke

minst gälla transportområdet. Uppenbarligen finns vissa brister vad gäller den nordiska transportstatistiken.

NTD ser därför positivt på alla åtgärder som kan vidtas för att få en förbättrad bild av transportererna mellan och i de nordiska länderna. Samordning så långt möjligt, bl. a. de definitioner och metoder, vid den löpande transportstatistik som förekommer inom varje nordiskt land för sig vore värdefull. En jämförelse av transportstatistiskt material från de olika länderna omöjliggörs nu i flera fall. Enligt delegationens mening är därför arbetet på att förbättra den nordiska transportstatistiken — liksom på det nationella planet — väl värd att understödjas.

Ett sådant arbete skulle underlätta för beslutsfattarna att fatta sådana nationella beslut som har samband med infrastrukturfrågor gällande internordiska gods- och persontransporter.

NTD kan därför för sin del tillstyrka ifrågavarande medlemsförslag att Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet att vidta åtgärder för att åstadkomma en löpande nordisk transportstatistik. NTD vill understryka vikten av att dubbelarbete därvid undviks och hälsar med tillfredsställelse att samarbete uppenbarligen redan kommit tillstånd mellan Nordiska kommittén för transportekonomisk forskning (NKTF) och Nordisk utvalg för samfärdselstatistik (NUSA) på området.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare:

Handelskammaren delar den i förslaget framförda uppfattningen att det är av stor betydelse att beslutsfattare har tillgång till aktuell och vederhäftig statistik. Detta måste enligt handelskammarens mening icke minst gälla transportområdet. När det gäller den nordiska transportstatistiken finns i dag uppenbarligen relativt stora brister.

Handelskammaren ser därför positivt på alla åtgärder som kan vidtas för att få en förbättrad kartläggning av transportererna mellan och i de nordiska länderna. Vid den löpande transportstatistik som finns inom varje nordiskt land vore det av stort värde att så långt som möjligt eftersträva samordning genom att utnyttja enhetliga definitioner och metoder. I dag försvåras eller omöjliggöres ofta jämförelser av transportstatistiskt material från de olika länderna. Åtgärder som syftar till att förbättra den nordiska transportstatistiken — liksom på det nationella planet — är enligt handelskammarens mening väl värda att understödjas. Ett sådant arbete skulle också underlätta för beslutsfattarna att fatta sådana rationella beslut, som har samband med frågor kring infrastruktur rörande internordiska gods- och persontransporter.

Handelskammaren vill därför för sin del tillstyrka förslaget att åtgärder genomförs för att åstadkomma en löpande nordisk transportstatistik. Det framstår som väsentligt att dubbelarbete därvid undviks och handelskammaren noterar också med tillfredsställelse att samarbete på

området tydligen redan etablerats mellan Nordiska kommittén för transportekonomisk forskning (NKTF) och Nordisk utvalg för samferdelstatistik (NUSA).

Sundsvall den 13 november 1979

Västernorrlands och Jämtlands
läns handelskammare

Per-Richard Molén

Sveriges redareförening:

— — — Redareföreningen finner initiativet mycket lovvärt. I Rolf Sellgrens förslag står det bl. a. följande: "Dessutom borde klassifikationer och metoder i de enskilda ländernas statistiska arbete utföras på ett enhetligare sätt." Denna synpunkt är givetvis av stor betydelse för att man skall kunna göra relevanta jämförelser mellan de nordiska länderna.

Vad gäller sjöfartens transportarbete längs våra kuster i Sverige saknas alltså fortfarande statistik på detta område.

Med tanke på de ständigt ökande energikostnaderna som vi haft under 1970-talets senare del och som med stor sannolikhet kommer att bli ytterst besvärande under 1980-talet borde det vara en angelägen uppgift att erhålla en för alla transportmedel belysande statistik. Denna skulle kunna ge beslutsfattarna erforderliga underlag för att verksamt bidra till att den nordiska infrastrukturen på sikt ger ett så optimalt utbyte som möjligt på transportområdet.

Göteborg den 2 december 1979

Sveriges redareförening

L. Åkerlund

Transporttekniska föreningen (TTF):

Transporttekniska föreningen (TTF) är en ideell sammanslutning, vars medlemmar har intresse för och erfarenhet av materialhantering och transportekonomi samt transportteknik. Föreningen ser som sin främsta uppgift att medverka till erfarenhetsutbyte och vidareutbildning av personal inom transportteknikens, materialhanterings-, förpackningsteknikens och transportekonomins områden.

TTF arbetar såväl nationellt som internationellt. Tillsammans med Finlands transportekonomiska förening, Norsk transportøkonomisk

forening och Transportøkonomisk Forening i Danmark bildade TTF 1977 Nordiska transportekonomiska förbundet.

Vid de gemensamma aktiviteter, som arrangeras inom Nordiska transportekonomiska förbundet, har bristen på jämförbar och aktuell nordisk trafik och transportstatistik varit påtaglig. Genom studier av varje lands statistik är det visserligen möjligt att leta sig fram till gemensamma värderingar men det bör självfallet inte vara så att enskilda personer, grupper och föreningar skall behöva lägga ned tid och kraft på sådan statistik, som — enligt vårt sätt att se — rimligtvis bör åvila Nordiska rådet och dess organ.

En fråga i detta sammanhang är: behövs denna statistik? På denna fråga svarar TTF ja. De nordiska länderna och hela vår kontinent växer mer och mer tillsammans till en ekonomisk enhet. Konkurrens finns icke endast på det egna begränsade området utan även på mera avlägsna områden. Kännedom om material-, gods- och varuflödena blir allt viktigare och en sådan kan blott komma till stånd, om man har en säker statistisk grund att bygga på. Frågan om den mest ekonomiska framställningen och anskaffningen av råvaror för industrin är till stor del transportfrågor liksom möjligheten till avsättning av färdiga produkter på olika marknader. Forskare har kommit fram till att i många fall 50 procent av en varas slutliga pris hänförs till materialhantlings- och distributionskostnader.

Statistiken har, som TTF ser det, två huvuduppgifter, dels att ge upplysning om den *aktuella* situationen, dels att ge beslutsfattarna användbara *tidsserier*. Båda dessa uppgifter är nödvändiga, både för transporttekniska, transportekonomiska och politiska beslut om transporterna och transportförutsättningarna. Avsaknaden av kunskap — varav statistiken är en väsentlig del — kan ha bidragit till att vissa beslut inom transportpolitiken visat sig vara mindre funktionsdugliga.

Transporttekniska föreningen vill för sin del hemställa att förslaget om uppföljning av NORDTRANS-utredningen och om skapandet av en löpande jämförbar nordisk transportstatistik bifalles.

Stockholm den 26 november 1979

För Transporttekniska föreningen

Tage Thorhag

Ordförande

Svenska åkeriförbundet:

Genom Nordtrans finns nordisk transportstatistik fram till 1967. Transportstatistiken i de olika nordiska länderna är mycket heterogen. I Sverige finns en ganska detaljerad statistik över lastbilarnas trans-

portarbete. Såvitt vi känner till finns ingen motsvarande statistik i de övriga nordiska länderna.

Vad gäller den gränsöverskridande trafiken finns i princip endast statistik över svenska lastbilars transportarbete till länder på kontinenten (exkl. Danmark), som Sverige ingått avtal om reglering av landsvägs-transporter. För trafiken mellan de nordiska länderna finns ingen motsvarande statistik.

För såväl trafiken inom som mellan de nordiska länderna föreligger därför behov av en årlig kontinuerlig statistik, som är jämförbar mellan de olika länderna och som kan utgöra underlag för prognoser. Statistiken bör bygga på en gemensam nomenklatur, t. ex. ECE:s s. k. European Programme for Basic Transport Statistics.

Danderyd den 22 november 1979

Svenska åkeriförbundet

Sven-Olof Elm

Linjeflyg Aktiebolag hänvisar i skrivelse den 16 oktober 1979 till yttrande från SAS av den 9 november 1979 (se ovan).

Medlemsförslag

om gemensam nordisk registrering av läkemedel

(Väckt av Bror Lillqvist, Sture Palm, Anna-Greta Skantz, Ingrid Sundberg, Per Olof Sundman och Bernhardt Tastesen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska läkemedelsnämnden:

Det nordiska samarbetet på läkemedelsområdet har — som också anges i medlemsförslaget — en lång tradition bakom sig. Det har varit konstruktivt och resultatrikt och bl. a. inneburit upprättande av Nordiska läkemedelsnämnden. Av väsentlig betydelse är även de mer eller mindre formella möten eller sammankomster som sker mellan representanter för nordiska länders läkemedelsmyndigheter. På sådana möten förekommer ett informations- och meningsutbyte, som på grund av en gemensam grundinställning, måste anses mycket värdefull.

Nordiska läkemedelsnämnden har till uppgift att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis på läkemedelsområdet i Norden. Som framgår av nämndens rapport över verksamheten under den första 4-årsperioden har en rad uppgifter redan lösts eller påbörjats. Samordning och utveckling av kontrollen av farmaceutiska specialiteter kommer att vara nämndens viktigaste uppgift de närmaste åren. Godkännande av nya läkemedel blir en allt mer resurskrävande uppgift där samarbete på det nordiska planet kan ge effektivitetsvinster också på kort sikt.

Av de aktiviteter som påbörjats eller genomförts kan nämnas:

- utredning av konfidentialitetsproblemet
- riktlinjer för märkning av farmaceutiska specialiteter
- kartläggning av inueliggande ansökningar om registrering
- utredning av orsakerna till olikheter i avgörandena
- delning av själva utredningsarbetet
- utbyte av utredningsprotokoll och ömsesidig användning av dessa
- samordning av kraven på dokumentation och utformning av registreringsansökningar
- riktlinjer för kliniska prövningar av läkemedel
- riktlinjer för kontroll av allergenextrakt

Dessa är delmål på vägen till en mer enhetlig läkemedelspolitik. Vid kontakter med representanter för läkemedelsindustrin har framkommit att man även därifrån i första hand siktar mot ett praktiskt samarbete.

Det danska medlemsskapet i europeiska marknaden anses utgöra ett väsentligt hinder för att man skall kunna genomföra ett egentligt avtal om nordisk registrering av läkemedel t. ex. ett gemensamt beslutande organ. Nordiska läkemedelsnämnden är dock enig i att ett utbyggt samarbete och en gemensam hållning till registreringsfrågor trots detta är fullt möjlig. Att det nordiska samarbetet inklusive samarbetet på lagstiftningsområdet normalt sker på ett oformellt och pragmatiskt sätt bedömes i detta sammanhang som betydelsefullt. Nordiska läkemedelsnämnden ser med tillfredsställelse att man från nordiskt politiskt håll intresserar sig för den fråga nämnden prioriterar högst.

Med hänsyn till en gemensam genomgång och värdering av möjligheter och förutsättningar för nordiskt samarbete beslöt Nordiska läkemedelsnämnden vid sitt möte i juni 1979 att hålla ett symposium över detta ämne i Danmark i oktober 1980. Till symposiet kommer att inbjudas representanter för läkemedelsmyndigheterna i Norden, registreringsnämnder och läkemedelsindustriorganisationer. Nämnden kommer att samla diskussioner och resultat från detta symposium i en rapport. Denna planeras föreligga i början av 1981 och då överlämnas till Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet.

Villkor för registrering av farmaceutisk specialitet är att tillverkaren frambringa dokumentation som styrker medicinskt värde och att biverkningarna ej står i missförhållande till avsedd effekt. Före registrering sker ett omfattande arbete med granskning av den insända dokumentationen. I den mån detta göres av beslutsorganens egna medlemmar föreligger i allmänhet endast en kortfattad redovisning av materialet. I allt större utsträckning utarbetas dock en utförlig skriftlig presentation av grunderna för ett beslut i form av utredningsprotokoll. Sådana utbytes också mellan läkemedelskontrollorganen i Norden. Nämnden ser sådana protokoll som väsentliga för att en utredning skall kunna accepteras i ett annat land.

På längre sikt må ett ökat nordiskt samarbete i registreringsfrågor innebära resursbesparingar då man strävar mot en delning av arbetet. På kort sikt kan arbetet med utredningsprotokoll innebära ökade arbetsinsatser för en del kontrollmyndigheter samt resor och möten mellan deras representanter i syfte att harmonisera bedömningarna. Kraftigt ökade ekonomiska resurser i ett initialskede skulle kunna påskynda utvecklingen. Nordiska läkemedelsnämnden är beredd att företa de åtgärder som behövs i den mån så bedöms lämpligt.

Nordiska läkemedelsnämnden arbetar för ett bästa möjliga utnyttjande av de samlade resurserna och en i största möjliga utsträckning enhetlig läkemedelspolitik. Att undersöka möjligheterna för en gemen-

sam nordisk registrering av läkemedel är som ovan nämnts en uppgift som åvilar nämnden enligt dess stadga. Registreringssamarbete är det område som nämnden själv prioriterar högst.

Uppsala den 4 december 1979

På Nordiska läkemedelsnämndens vägnar

Marianne Granat
Generalsekreterare

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

I skrivelse af 7. december 1979 har *industriministeriet* herefter udtalt:

Fælles nordisk registrering af lægemidler formodes bl. a. at forudsætte ensartet lovgivning på området. Selv om en sådan harmonisering af lovgivningen ville være ønskelig, kan den formentlig antages at være tidskrævende og forbundet med betydelige vanskeligheder.

Det ville imidlertid indebære væsentlige fordele for samhandelen med lægemidler, såfremt der kunne etableres et samarbejde mellem de nordiske lande om gensidig anerkendelse af de videnskabelige undersøgelser, der lægges til grund for godkendelse og registrering. Et sådant samarbejde ville svare til en række eksisterende aftaler om gensidig anerkendelse af prøvningsresultater i forbindelse med tekniske forskrifter for industriprodukter.

Landbrugsministeriet har i skrivelse af 15. november 1979 udtalt:

at landbrugsministeriet ikke har noget at indvende mod det nævnte forslag, der må anses for en naturlig videreudvikling af arbejdet i Nordisk Lægemedelnavn. Som det er indenrigsministeriet bekendt, foregår der imidlertid i EF drøftelser om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning vedrørende veterinærmedicinske præparater og normer for afprøvning af sådanne præparater. Ved de omhandlede drøftelser har Danmark været repræsenteret af medarbejdere i indenrigsministeriet, hvorfor man går ud fra, at indenrigsministeriet selv vurderer, hvorvidt de kommende EF-regler eventuelt vil kunne forhindre gennemførelsen af forslaget om fælles nordisk registrering af lægemidler.

Sagen har af indenrigsministeriet været forelagt *sundhedsstyrelsen*, som i skrivelse af 17. december 1979 har udtalt:

Sundhedsstyrelsen har erfaring for et snævert og konstruktivt nordisk samarbejde indenfor lægemiddelområdet. Af væsentlig betydning for dette samarbejde er de mere eller mindre formelle møder og sammenkomster mellem repræsentanter for de nordiske landes lægemiddelmyndigheder.

Siden Nordisk Lægemedelnavn blev oprettet i 1975, har der været drøftet forskellige samarbejdsprojekter, jfr. nævnets vedtægter, og på flere områder er initiativer iværksat og gennemført. Det er sundhedsstyrelsens opfattelse, der således også er kendt af nævnet, at spørgsmålet om øget samarbejde vedr. lægemiddelregistreringen vil være det vigtigste område for det nordiske lægemiddelsamarbejde i de kommende år. På

denne baggrund har nævnet da også foretaget undersøgelser og sammenligninger på registreringsområdet.

Sundhedsstyrelsen må dog samtidig fremhæve, at det danske medlemskab af det europæiske fællesmarked udgør en væsentlig hindring for gennemførelse af en egentlig aftale om fællesnordisk registrering. Det er dog styrelsens opfattelse, at det danske medlemskab ikke nødvendigvis er til hinder for en udbygning af det nordiske samarbejde om lægemiddelregistrering.

Som det er ministeriet bekendt, afholder Nordisk Lægemiddelnævn med Danmark som værtsland i 1980 et symposium om fællesnordisk registreringsamarbejde, hvor en fælles gennemgang og vurdering af muligheder og betingelser for dette samarbejde vil blive drøftet mellem nordiske lægemiddelmyndigheder, registreringsnævn og lægemiddelbrancheorganisationer.

Sammenfattende skal styrelsen udtale, at Danmarks medlemskab af EF udgør en væsentlig vanskelighed ved gennemførelsen af en egentlig fællesnordisk registreringsordning, men at der allerede idag i nordisk regi er taget væsentlige initiativer til et udvidet praktisk samarbejde i registreringsanliggender, og at dette vil blive fortsat. Man finder det også betydningsfuldt, at der — som medlemsforslaget er udtryk for — er manifesteret politisk interesse for dette samarbejde. Denne interesse anses af betydning for den praktiske gennemførelse af de videre foranstaltninger i det nordiske arbejde for en fælles holdning vedrørende registrering af lægemidler. Sundhedsstyrelsen mener, at det på denne baggrund vil være af betydning, at der — så hurtigt som det er praktisk muligt — udgives en rapport, hvori samles drøftelser og resultater fra det ovenfor omtalte nordiske symposium om nordisk registreringsamarbejde. Denne rapport vil, formentlig omkring årsskiftet 1980/81, kunne fremsendes til Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd, og det er sundhedsstyrelsens håb, at der på dette grundlag vil kunne træffes yderligere foranstaltninger til en praktisk realisering af det nordiske registreringsfællesskab.

Indenrigsministeriet er principielt enig i det af industriministeriet anførte om gensidig anerkendelse af de videnskabelge undersøgelser, der danner grundlag for registrering af lægemidler, og det stedfindende nordiske samarbejde sigter bl. a. også på dette aspekt.

Iøvrigt kan man henholde sig til den af sundhedsstyrelsen afgivne udtalelse og tilføje, at indenrigsministeriet ikke finder, at et særskilt nordisk udredningsarbejde på dette område er påkrævet, idet et sådant allerede — sammen med et praktisk arbejde — udføres af Nordisk Lægemiddelnævn.

København, den 18. december 1979

P. m. v.

E. b.

Ebba Lund

Føroya landsstýri:

— — — skal landsstyret — efter at sagen har været forelagt landslægen til udtalelse — meddele, at det i allerhøjeste grad er af interesse

for sundhedsmyndighederne på Færøerne, at forslaget i denne sag realiseres, hvorfor landsstyret skal anbefale, ”at Nordiska rådet rekommanderer Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna till en gemensam registrering av läkemedel”.

Tórshavn, den 30. oktober 1979

Dánjal P. Danielsen
Landsstyresmand

Jens Pauli Ellefsen

Danmarks Apotekerforening:

----- skal vi meddele, at Danmarks Apotekerforening alene registrerer lægemidler i Danmark og derfor ikke har særlig interesse i en harmonisering af reglerne inden for Norden.

Foreningen er bekendt med, at sagsbehandlingstiden i Sverige er meget lang, og foreningen skal anmode om, at der ikke gives dansk støtte til forslag, der vil indebære risiko for længere sagsbehandling end den her i landet eksisterende.

København, den 28. december 1979

P. f. v.

Peter J. Kielgast
Generalsekretær

Brancheforeningen af farmaceutiske Industrivirksomheder i Danmark

-- B. F. I. D.:

Den danske farmaceutiske industri er absolut interesseret i, at der sker en international harmonisering af registreringsbestemmelser for medicinske specialiteter. Det er imidlertid vort indtryk, at Danmark som medlem af De europæiske Fællesskaber ikke vil kunne træffe særlige aftaler med lande uden for Fællesskabet.

Som bekendt forsøger man inden for EF at harmonisere medlemslandenes lovgivning på dette område. De regler, som vedtages inden for EF, vil være bindende for Danmark, og eventuelle nordiske regler, som afviger fra EF-bestemmelserne, vil derfor ikke kunne følges af Danmark.

På denne baggrund må det efter vor opfattelse være mest hensigtsmæssigt, om de øvrige nordiske lande harmoniserede deres regler, således at disse blev tilpasset nuværende og kommende EF-regulativer.

Tåstrup, den 17. december 1979

B. F. I. D.

Jørgen Reumert

MEFA, Foreningen af danske Medicinfabrikker:

Som en generel bemærkning må indledningsvis anføres, at dansk medicinindustri er interesseret i og gerne medvirker positivt for en international harmonisering af de almene krav og regler til dokumentationsmaterialet, der skal vedlægges en ansøgning om registrering af et lægemiddel. Dette indebærer endvidere, at der må foreligge mulighed for en ensartet praksis ved ansøgningernes behandling, herunder eksempelvis, at der godkendes prækliniske og kliniske forsøg foretaget i andre lande end i det land, hvor en ansøgning er indsendt.

Etableringen af et system med gensidig anerkendelse af lægemiddelregistrering er imidlertid en meget kompliceret sag, først og fremmest fordi systemet skal opbygges ikke blot på ensartede lovbestemmelser m. v., men også på ensartede behandlingsprocedurer. Forholdene er her meget forskellige fra land til land, fortrinsvis fordi procedurerne bygger på forskelle i tradition, holdning og organisation. Selv inden for så beslægtede lande som de nordiske kommer disse forskelle i behandling af registreringsansøgninger markant til udtryk f. eks. i vidt forskellige behandlingstider og afgørelser i ensartede sager.

Inden for Det europæiske Fællesskab (EF) har man gennem et mangeårigt harmoniseringsarbejde kunnet erkende de særlige forhold vedrørende lægemiddelområdet som foran skitseret. Dette fremgår af EF-Kommissionens publikation: Regler vedrørende lægemidler i det Europæiske Fællesskab, 1978, hvor der på side 5—6 anføres:

Rådet har tydeligt tilkendegivet, at det nuværende harmoniseringsniveau kun udgør en etape i gennemførelsen af målsætningen i forbindelse med de medicinske specialiteters frie bevægelighed. Kommissionen er som følge heraf blevet pålagt før den 22. november 1980 at forelægge Rådet et forslag indeholdende alle hensigtsmæssige foranstaltninger, der sigter mod fjernelse af de endnu bestående hindringer for den frie bevægelighed for medicinske specialiteter,

Selv om harmoniseringen — jf. det citerede — således endnu langt fra er afsluttet, giver den nævnte publikation et klart udtryk for, hvilke resultater der hidtil er nået på lægemiddelområdet. Ud over det i publikationen nævnte foregår netop nu et bredt anlagt samarbejde inden for EF. Dette omfatter vidt forskellige aspekter, der spænder fra handelspolitiske forhold til rent videnskabeligt betonedede emner som eksempelvis forsøgsarbejdet i de forskellige stadier med henblik på at etablere et grundlag for den kvalitative og kvantitative dokumentation. Alt for at sikre et ensartet bedømmelsesgrundlag for lægemidlerne.

Som medlem af Det europæiske Fællesskab vil Danmark være bundet af de direktiver og regler, der vedtages her. MEFA vil derfor betragte det som et stort fremskridt, om de øvrige nordiske lande ville tilnærme deres lovgivning og praksis på lægemiddelområdet til EF-bestemmel-

serne. Og det vil efter vor opfattelse være udelukket, at Danmark kan følge nordiske regler og praksis, der afviger fra EF-bestemmelserne.

MEFA ville hilse det meget velkomment, om de øvrige nordiske lande vil deltage i EF's bestræbelser for en harmonisering på lægemiddelområdet. Men i så fald må kommissoriet i det påtænkte medlemsforslag (A 566/s) ændres til noget i retning af følgende:

— — — at undersøge mulighederne for i videst muligt omfang at tilnærme de øvrige nordiske landes registreringsregler til EF-bestemmelserne.

København, den 11. oktober 1979

MEFA

G. Myhre

Direktør, cand.pharm.

MEDIF, Medicinimportørenforeningen:

MEDIF er enig med forslagsstillerne i det helt fundamentale synspunkt: "Kravet om sikkerhed må forenes med samfundets og lægernes interesse i, at nye effektive lægemidler så hurtigt som muligt kan udnyttes". Til de anførte hensyn ville det ikke være urimeligt at føje hensynet til de pågældende virksomheder i medicinindustrien. For dem vil det være af stor positiv betydning, om arbejdet med registreringerne kunne fremmes, således at registreringstiden effektivt forkortes. Herved ville virksomhedernes økonomiske muligheder for at gennemføre yderligere forskning i nye eller forbedrede behandlingsmuligheder fremmes.

På denne baggrund har De europæiske Fællesskaber fastsat følgende mål i deres bestræbelser vedrørende tilnærmelsen af lovgivningen om farmaceutiske specialiteter:

Medlemsstaterne træffer alle hensigtsmæssige forholdsregler for at hindre, at sagsbehandlingen vedrørende meddelelsen af en markedsføringstilladelse varer længere end 120 dage fra ansøgningens indgivelse at regne. (Direktiv 65/65, artikel 7).

Efter vor opfattelse bør der i den her omhandlede rekommandation til Nordisk Ministerråd gives direkte udtryk for, at *bestræbelsernes formål skal være at nedbringe registreringstidens længde i samtlige nordiske lande*. Hertil bør knyttes — stadig i selve rekommandationen — en tidsmæssig målsætning, og det ville være naturligt her at anvende EFs 120 dages regel.

For at sikre, at en vedtagen rekommandation i den sidste ende skal medføre praktiske resultater, bør forslaget dernæst tilstræbe et realistisk ambitionsniveau.

Efter vor opfattelse er det urealistisk at stræbe efter en fællesnordisk registrering af lægemidler. Det ville være mere rimeligt at sætte sig for

at undersøge mulighederne for gennem et praktisk/pragmatisk samarbejde at fremme målet — at nedbringe registreringstidens længde.

Når det forekommer urealistisk at stræbe mod en fællesnordisk registrering, hænger det sammen med de ikke uvæsentlige forskelle i kravene til registreringsmaterialet og de ikke uvæsentlige forskelle i den administrative praksis i de forskellige lande med hensyn til behandlingen af registreringsansøgningerne. Efter vor bedømmelse vil en harmonisering af disse forhold antagelig blive ganske tidrøvende. Det forekommer os betænkeligt at iværksætte bestræbelser for en speciel nordisk harmonisering, når der samtidig pågår en allerede iværksat harmoniseringsproces for registrering af farmaceutiske specialiteter i det tilgrænsende, men langt større geografiske område, der omfatter de 9 EF-lande. I betragtning af, at forsyningsstrukturen for de farmaceutiske specialiteter i de nordiske lande i så vid udstrækning er nært knyttet til forsyningsstrukturen i EF-området, må det være naturligt, at bestræbelserne i de nordiske lande går ud på en tilpasning til netop den harmonisering, som er undervejs her. Efter vor opfattelse ville dette i sig selv være en naturlig udvikling, men hertil kommer naturligvis også det særlige forhold, at Danmark gennem sit medlemskab af EF lovmæssigt og traktatmæssigt er bundet til at deltage i den europæiske harmonisering.

MEDIF må specielt advare mod en udvikling henimod en overnational nordisk registreringsmyndighed. Efter vor opfattelse ville en sådan centraliseret myndighed — rent bortset fra problemerne i forbindelse med Danmarks medlemskab af EF — medføre en meget tung arbejdsgang med væsentligt forringede muligheder for en overordentlig hensigtsmæssig dialog mellem ansøgere og registreringsmyndigheder.

Princippet om gensidig accept af et lands vurdering af den videnskabelige dokumentation burde være en vej, der kunne betrædes — men, som det anføres i begrundelsen, har registreringsmyndigheder allerede i nogen tid praktiseret en udveksling af deres registreringsprotokoller, uden at dette har påvirket registreringstidens længde i nedadgående retning. I den forbindelse er det væsentligt at tage i betragtning, at registreringstiden er forskellig i de nordiske lande. Det betyder, at registreringsmyndighederne i de andre lande har kunnet benytte erfaringerne fra det land, der først er nået til en afgørelse, men i praksis har dette tilsyneladende ingen virkning. Heller ikke selv om registreringstiden i et af de andre lande kan være 1—2 år længere end i det første. Det ses således ikke, hvorfor forslagsstillerne kæder oplysningen om protokoludveksling sammen med en bemærkning om, at samarbejdet på det nordiske plan anses for at have medført åbenbare effektivitetsgevinster.

Mest realistisk turde det derfor være, om man nu iværksatte bestræbelser i Island, Norge, Sverige og Finland for i videst muligt omfang

at tilnærme bestemmelserne her til de bestemmelser, som vil blive gældende i De europæiske Fællesskaber. Forslagsstillerne fremhæver som et resultat af et nordisk samarbejde, at en fællesnordisk farmakopé forelå færdigudarbejdet. De nævner imidlertid ikke, at aftalen om den nordiske farmakopé blev opsagt af deltagerstaterne med virkning fra den 1. januar 1976, fordi samtlige nordiske lande har tilsluttet sig det europæiske farmakopésamarbejde.

København, den 13. december 1979

P. f. v.
Bent Husby

Den almindelige danske Lægeforening:

Efter at have forelagt sagen inden for foreningens lægemiddeludvalg, skal Den alm. danske Lægeforening udtale, at man ser med stor sympati på en udbygning af det fællesnordiske samarbejde på lægemiddelområdet. Man kan således også principielt støtte det foreliggende forslag.

Imidlertid vil man ikke undlade at gøre opmærksom på visse praktiske problemer, som ifølge lægeforeningens opfattelse kan stå i vejen for forslaget gennemførelse. Det drejer sig først og fremmest om forholdene omkring Danmarks medlemskab af De europæiske økonomiske fællesskaber, hvor de langsigtede planer om fælles registrering af lægemidler i EF må antages at kunne give betydelige vanskeligheder omkring et nordisk samarbejde.

Det er ligeledes lægeforeningens opfattelse, at den eksisterende norske behovsparagraf ved registrering af lægemidler, væsentligst p. g. a. Danmarks EF-medlemskab, vil være vanskelig at acceptere som lovfæstet princip. I Danmark i hvert fald — hvis der skal tages hensyn til den eksisterende lovgivning.

Endvidere frygter lægeforeningen, at ét lands veludviklede administrative apparat i relation til lægemiddelregistrering og kontrol kan risikere at få en uheldig dominerende indflydelse overfor de øvrige lande.

Sluttelig vil man også bemærke, at de sprogvanskeligheder et finsk medlemskab i en fælles registrering vil rejse næppe kan anses for at være ubetydelige. Lægeforeningen vil derfor i første omgang anse det for realistisk, at man søger at udbygge samarbejdet mellem de nordiske registreringsmyndigheder, specielt hvad angår tilvejebringelsen af det grundlag, på hvilket registreringsnævnene træffer beslutning.

København, den 18. december 1979

Francis Zachariae
Formand

Ole Møller Olsen

Dansk Tandlægeforening har i skrivelse den 11 december 1979 forklarat sig stöda medlemsförslaget.

Den danske Dyrlægeforening har i skrivelse den 17 december 1979 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Dansk Farmaceutforening:

— — — meddele, at foreningen fuldt ud kan støtte ethvert forslag, der kan fremskynde udviklingen hen imod fællesnordisk registrering af lægemidler.

Derfor kan man gå ind for det fremsendte forslag af 24. august 1979 (A 566/s).

Imidlertid er vi vidende om, at Danmarks medlemskab af EØF har nedsat mulighederne for en gennemførelse af det ovenstående forslag. Dette må med i de overvejelser, der skal ligge til grund for den endelige fremsættelse af forslaget.

Man skal ikke undlade at gøre forslagsstillerne opmærksomme på, at netop medlemskabet af EØF har været brugt som argument fra visse myndigheters side for, at man ikke kan nå videre i de fællesnordiske registreringsbestræbelser.

København, den 19. december 1979

P. f. v.
Claus Sandholt

Dansk Selskab for antroposofisk Medicin:

— — — skal vi oplyse, at vi i princippet gerne ser en fællesnordisk registreringsordning for lægemidler.

I den forbindelse skal vi dog tillade os at anmode Rådet om at overveje at inddrage lægerne mere direkte i registreringsproceduren, specielt hvad angår lægemidlerne i de særlige retninger inden for lægekunsten, såsom homøopati og antroposofisk medicin, der jo praktiseres af læger i alle nordiske lande bortset fra Island. Til orientering kan det nævnes, at man i Vesttyskland har indført et system, hvor der for hver "medicinsk skole" er oprettet et rådgivende nævn af læger, hvor registreringsansøgninger for lægemidler hørende til den pågældende skole bliver behandlet. Måske kunne man på nordisk basis indføre et lignende system.

Uden en sådan medindflydelse fra vor side må vi nære en vis betænkelse ved fællesnordiske regler for registrering, idet ændringer

i internationalt fastsatte regler erfaringsmæssigt vanskeligere kan ændres end nationale regler, hvorfor systemet kan medvirke til at cementere regler, der efter vor opfattelse i forvejen er for stive.

Søborg, den 10. december 1979

Svend Astrup
Prakt.læge, formand

Danmarks farmaceutiske Selskab har i skrivelse den 8 januari 1980 meddelat att man icke önskar uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

Foreningen af Medicingrossister — MEGROS har i skrivelse den 4 januari 1980 meddelat att man icke har några kommentarer till medlemsförslaget.

F i n l a n d

Social- och hälsovårdsministeriet:

I sin senaste verksamhetsrapport till Nordiska ministerrådet redogör Nordiska läkemedelsnämnden för sina åtgärder för att bygga ut registreringsarbetet.

Social- och hälsovårdsministeriet anser, att det är angeläget och befoget att i detta skede utveckla Nordiska läkemedelsnämndens verksamhet avseende registrering av läkemedel. Långtgående förslag, som avser förenhetligande av registreringen av läkemedel bör dock beredas då man erhållit tillräckligt med erfarenheter av läkemedelsnämndens nuvarande verksamhet rörande registrering av läkemedel. En eventuell rådsrekommendation i frågan kommer att av Nordiska socialpolitiska kommittén överlämnas för kännedom till Nordiska läkemedelsnämnden. Andra åtgärder med anledning av en eventuell rekommendation torde däremot inte i detta skede kunna förväntas av Nordiska ministerrådet.

Helsingfors den 25 januari 1980

Sinikka Luja-Penttilä
Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström
Äldre regeringssekreterare

Helsingfors universitet:

Det nordiska samarbetet inom läkemedelsbranschen har ökat märkbart under de senaste åren. Om giltigheten av recept i Norden har föreskrivits år 1977. Bl. a. har den nordiska läkemedelsnämnden utfört en kartläggning av i Norden inneliggande ansökningar om registrering av farmaceutiska specialiteter och registreringsmyndigheterna i respektive land sänder kopior av registreringsprotokollen till varandra.

Föreliggande Nordiska rådets medlemsförslag strävar till att ytterligare öka samarbetet genom att registreringslagstiftningen skulle utvecklas på samnordisk bas sålunda, att ett specialpreparat, som godkänts i ett nordiskt land automatiskt kunde godkännas i de andra nordiska länderna. Detta skulle innebära en ansevärd inbesparing av arbete och resurser genom att ett nytt läkemedel kunde godkännas i varje nordiskt land utan att den forskning som erfordras för preparatets godkännande behöver upprepas fem gånger. Registreringen och därefter försäljningen av preparatet skulle äga rum automatiskt i alla nordiska länder sedan registrering gjorts i ett nordiskt land.

Helsingfors universitet anser dessa strävanden främja det nordiska samarbetet inom läkemedelsbranschen. Av stor vikt är, att kraven på läkemedelskontroll och vetenskaplig dokumentation först granskas och samordnas.

Vidare betonar universitetet, att frågan framför allt hör till läkemedelsindustrins intressesfär. Det är därför av största betydelse att lagstiftningen beträffande samnordisk registrering förbereds i samråd med läkemedelsindustrin och högskolornas medicinska fakulteter.

Helsingfors den 5 december 1979

N. Oker-Blom
Rektor

Jukka Petänen
Bitr. sekreterare

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten¹:

Fakulteten finner medlemsförslaget rationellt i den meningen att det påskyndar ibruktagandet av nya preparat bland allmänheten och läkarkåren. Det minskar också rutinmässig forskningsverksamhet, där ett preparat som i andra länder konstaterats vara användbart, påvisas funktionellt även vid skötseln av det egna landets patienter. Å andra sidan väcks frågan, om det är möjligt, att den föreslagna praktiken beträffande registreringskrav skulle öka inflödet av preparat på vår marknad

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

och också antalet parallellpreparat. En sådan påföljd torde inte kunna anses vara önskvärd.

En fråga för sig är sakens ekonomiska sida. Det är möjligt, att marknadsandelen för den utländska läkemedelsindustrin skulle förbättras, om det blev lättare att erhålla försäljningstillstånd. Därför borde man utreda i vilken mån det föreslagna systemet skulle förbättra verksamhetsförutsättningarna för vår egen industri i andra nordiska länder.

Uleåborg den 28 november 1979

Juha Kukkonen
Fakultetssekreterare

Tammerfors universitet, medicinska fakulteten¹:

I princip är allt samarbete beträffande kontroll och registrering av läkemedel välkommet. Inom farmakopékommissionens arbetsfält har det redan en halvsekel lång tradition. På basen av denna har samarbetet i hög grad utvidgats både inofficiellt och officiellt. Den nordiska läkemedelsforskningen, läkemedelsvärden och läkemedelsregistreringen har stabiliserats och ligger på en internationellt mycket högt uppskattad nivå. På dessa områden följer man praktiskt taget samma principer i samtliga nordiska länder. Det är sålunda naturligt att vidareutveckla samarbetet.

Föreliggande medlemsförslag är relativt allmänt hållet. Där hänvisas vagt till olika instanser och deras allmänna ställningstaganden och önskemål.

Allmänt taget måste förslaget om att undersökningar i anslutning till ansökningar om registrering i ett nordiskt land bör accepteras i ett annat/andra nordiska länder anses vara ett bra förslag, även om detta också innebär risker. Det är ju klart att en utvidgning av forskning och datamaterial kan åstadkomma skadeverkningar som ett begränsat material inte avslöjar. Detta gäller i synnerhet kliniska prov. Ändå torde det oftast vara onödigt att upprepa t. ex. farmaceutisktekniska och farmakokinetiska undersökningar.

De av läkemedelsindustrin framförda synpunkterna om internationellt samarbete är till vissa delar, såsom när det gäller registrering och kontroll av biverkningar, fullt på sin plats. Däremot torde inte samnordisk läkemedelsregistrering lösa de yttersta problemen när det gäller kontrollen av läkemedel i de enskilda länderna.

Enligt Tammerfors universitet måste registreringen av läkemedel absolut bibehållas som varje enskilt lands rätt och möjlighet att styra sin egen läkemedelspolitik allt efter sina egna ekonomiska förutsättningar.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Samnordisk registrering kan försätta den i allmänhet starka utländska läkemedelsindustrin i ett gynnsammare läge än den inhemska. Likaså skulle de nordiska länder, som har en omfattande läkemedelsindustri, såsom Sverige och delvis Danmark, dra oskäligen nytta av samnordisk registrering. Uppenbarligen skulle även den finska läkemedelsindustrin härmed få det lättare att få sina produkter registrerade, vilket dock inte nödvändigtvis skulle öka export och försäljning.

Dagens registreringsförfarande är onekligen osmidigt. Veterligen har det dock inte skadat patienternas vård eller säkerhet. Patienternas säkerhet kan tvärtom riskeras om läkemedel alltför snabbt kommer ut i allmänt bruk. Registreringsmyndigheterna för läkemedel i t. ex. För-enta staterna studerar ofta mycket ingående erfarenheterna av ett nytt läkemedels för- och nackdelar på andra håll i världen, innan de godkänner att läkemedlet tas i bruk.

Sammanfattningsvis anser Tammerfors universitet, att alla parter kan dra nytta av samarbete mellan de nordiska länderna vid registrering av läkemedel och kontroll av biverkningar. Samarbetet kan ytterligare utvecklas. Varje land måste dock ges möjlighet att styra sin egen läkemedelsregistrering utifrån sina egna utgångspunkter. Sålunda anser universitetet åtminstone i detta skede inte samnordisk registrering av läkemedel för Finlands vidkommande fördelaktig.

Tammerfors den 28 november 1979

Tapio Nikkari
Dekanus

Kaarina Tokoi
Fakultetssekreterare

Kuopio högskola, farmaciavdelningen:

Nordiskt samarbete inom detta mycket arbetsdryga och vetenskaplig expertis krävande område är motiverat och önskvärt. På grund av detta borde lagstiftningen angående registreringen av läkemedel förenhetligas. Den skiftande lagstiftningen idag möjliggör inte heller en likadan praxis. T. ex. i Norge är det möjligt att förkasta ett nytt preparat, baserande sig på "ikke behov"-paragrafen även då preparatet är av medicinskt värde, ifall det inte medför något väsentligt nytt jämfört med de preparat som redan finns på marknaden. I Finland är också priset en faktor som inverkar på registreringen, så är inte fallet annorstädes.

Förenhetligandet av registreringsvillkoren är mycket önskvärt och till det torde man ha strävat hela tiden. I det fall registreringsansökan lämnas vid mycket skilda tidpunkter i olika länder, bör det naturligtvis vara möjligt att kräva en komplettering av vetenskapligt tidsenliga upp-

gifter. Man kan inte tänka sig att ett preparat godkänt t. ex. i Sverige år 1980 automatiskt skulle godkännas i Finland med samma dokumentation ännu år 1985. Samregistreringen torde kunna gälla endast sådana preparat som inte ännu är på marknaden.

Speciell uppmärksamhet borde fästas vid samarbetet gällande kartläggandet av möjliga biverkningar av redan godkända preparat. Det borde också skapas regler för hur biverkningsrapporter från ett land beaktas i de andra länderna.

Ett specialproblem för Finland är översättningen av dokumentationen. Detta gäller förutom myndigheternas dokument också begärda utlåtanden, ifall dessa kommer att användas samnordiskt. Detta ställer klart större krav på finländska experter än skandinaviska av vilka inte krävs tvåspråkiga utlåtanden. Detta leder lätt till att man låter bli att använda finländsk expertis varvid finländska specialsynpunkter kanske blir lidande.

I samarbetet bör det också allvarligt tas i betraktande den resursövervikt både ifråga om personal och ekonomiska resurser de svenska registreringsmyndigheterna har i jämförelse med Finland och Norge. I teorin kan detta leda till en svensk dominans i registreringen av läkemedel, varvid oberoendet gentemot mindre länders läkemedelsindustri kan ifrågasättas.

Kuopio den 20 december 1979

Markku Juslin
Sektionens chef

Airi Haapakoski
Biträdande sekreterare

Socialstyrelsen:

Socialförvaltningens uppgift är att bjuda ut och planera sådan till enskild person eller familj riktad socialservice och sådana socialunderstöd med därtill hörande aktiviteter genom vilka man försöker upprätthålla och främja befolkningens sociala trygghet och möjligheter att reda sig.

Direktiv om behandling av apoteksvaror och utdelning av läkemedel i vårdanstalter som underlyder socialstyrelsen har 23.6.1976 givits i allmänt meddelande nr A 2/1976/aa (bilaga 1). Vidare har medicinalstyrelsen 10.10.1979 tillsatt en arbetsgrupp som i samarbete med socialstyrelsen har i uppgift att utreda utdelning av mediciner i socialvårdens vårdanstalter. I övrigt har socialförvaltningen inte tagit ställning vad läkemedelsvården beträffar.

Registrering och övervakning av nya läkemedel sker vid medicinalstyrelsen som också givit de specialanvisningar enligt vilka läkemedelsvården sker också vid socialförvaltningen underställda anstalter.

Eftersom det nu föreslagna nordiska samarbetet inom registrering och övervakning av läkemedel kan öka tryggheten i läkemedelsvården och å andra sidan bidra till att läkemedlen tas snabbare i bruk också vid socialvårdens anstalter vill socialstyrelsen framhålla att det är ändamålsenligt att närmare utreda ärendet för skapandet av en samnordisk praxis.

Helsingfors den 3 januari 1980

Margit Eskman
Generaldirektör

Marjaliisa Kauppinen
Vik. överinspektör

Medicinalstyrelsen:

Den år 1975 upprättade Nordiska läkemedelsnämndens uppgift är att verka för harmonisering av lagstiftning och administrativ praxis inom läkemedelsområdet i Norden. Såsom framgår ur Nordiska läkemedelsnämndens årsberättelser, har den verksamhet som ansluter sig till handläggning av försäljningstillståndsansökningar för farmaceutiska specialpreparat haft en central plats i läkemedelsnämndens ärenden under dess verksamhetstid.

Medicinalstyrelsen har på förslag av Nordiska läkemedelsnämnden utfärdat bl. a. bestämmelser om märkning av farmaceutiska specialpreparat och benämning av läkemedelsformer. Vidare har medicinalstyrelsen utfärdat direktiv om utredningar, som skall tillfogas försäljningstillståndsansökningarna. I dessa direktiv har man följt direktiven i de övriga nordiska länderna. Redan under många år har de kontrollmyndigheter, som har hand om försäljningstillståndshandlingarnas handläggning och bedömning i Norden intensivt samarbetat för harmonisering av de utredningsprotokoll, som avfattas på grundval av ansökningshandlingarna samt bedömning av dem. Såsom i medlemsförslaget konstaterats har man i de nordiska länderna utväxlat utredningsprotokoll. I annat land avfattat utredningsprotokoll eller en del av detta kan användas som sådant eller som hjälp vid sammanfattande av det nationella utredningsprotokollet för den slutliga behandlingen av försäljningstillståndsansökningen. Även vid bedömning av det farmaceutiska specialpreparatets skäliga pris har man utfört jämförelser med priserna i de övriga nordiska länderna.

Då Nordiska läkemedelsnämnden nu kommer att fortsätta sin verksamhet, arrangeras under hösten 1980 ett symposium, där just gemensam nordisk läkemedelsregistrering och dess konkreta utvecklingsmöjligheter kommer att behandlas.

Att i ordningen för beviljande av försäljningstillstånd helt övergå till ett system, som inte skulle kräva åtgärder på nationellt plan, torde åtminstone i detta skede vara svårt att förverkliga bl. a. på grund av ännu befintliga olikheter inom de nationella lagstiftningarna samt bindningar som finns mellan Danmark och EG, men utväxling av uppgiftsmaterial samt ytterligare harmonisering av deluppgifter inom handläggningen av försäljningstillståndsansökningarna är möjligt att förverkliga. Konkreta åtgärder med sikte på detta har redan vidtagits. För Finlands del bör man, då man betraktar frågan i sin helhet också beakta språkfrågan. Redan materialets översättning till svenska kräver rätt mycket resurser.

Helsingfors den 4 januari 1980

Erkki Kivalo
Generaldirektör

Reijo Purasmaa
Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

I de nordiska länderna råder i fråga om läkemedel lika behandlingsprinciper och säkerhetssynpunkter. Olika nordiska namn på samma läkemedel innebär försvårat och riskablare läkemedelsinköp för den ökande skaran immigranter och turister inom Norden. Ett gemensamt nordiskt läkemedelsregister löser dessa problem samt innebär besparingar och gör läkemedlet samtidigt åtkomligt i alla nordiska länder.

Landskapsstyrelsen hälsar förslaget med tillfredsställelse och ger det sitt fulla stöd.

Mariehamn den 28 november 1979

Karl Sundblom
Vice LANTRÅD

Ossian Svensson
Landskapsläkare

Akava r.f.¹:

Förslagets syfte är att undersöka möjligheterna för gemensam nordisk registrering av läkemedel.

Strävan till samnordisk registrering av läkemedel är i princip värd understöd för att undvika dubbelarbete och samordna de nordiska bestämmelserna inom kontrollen av läkemedlens effekter och säkerhet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I praktiken möter man dock stora svårigheter, om syftet är att sträva till den i medlemsförslaget avsedda gemensamma nordiska registrering-
en av nya läkemedel. I de olika nordiska länderna finns principiella
skillnader i lagstiftningen angående kontrollen av läkemedel. Svårighe-
terna för samordnad registrering gäller sålunda utom den medicinska
bedömningen också de principiella ekonomiska och juridiska synpunk-
terna.

Det är ändamålsenligt att genomföra först den i medlemsförslaget
nämnda dellösningen. Som första fas skulle man acceptera de undersök-
ningar, som i ett nordiskt land framförts som stöd för registreringsansö-
kan i de övriga nordiska länderna, samt att man med stöd av ett avtal
byter det forskningsmaterial, som ansluter sig till fortsatt kontroll av
läkemedel och förnyelse av försäljningstillståndet. Som nästa fas i sam-
arbetet accepterar man samordiskt ett nordiskt lands bedömning av
den vetenskapliga dokumentationen.

Helsingfors den 15 januari 1980

Akava r. f.

S. Apajalahti

Ordförande

Jaakko Kähönen

Forskningsledare

Industrins centralförbund hänvisar i skrivelse den 9 januari 1980 till
yttrande från Läkemedelsindustriföreningen av den 17 december 1979
(se nedan).

Finlands apotekareförening¹:

Nordiska rådets förslag om gemensam nordisk registrering av läke-
medel — av farmaceutiska specialpreparat — bör enligt Finlands apo-
tekareförening understödjas. De föreslagna åtgärderna sparar resurser,
minskar dubbelarbete och påskyndar med tiden synbarligen också re-
gistring av nya preparat.

Redan nu finns det ett rätt omfattande samarbete mellan de nordiska
länderna i registreringsfrågorna, såsom utbyte av information och ge-
mensamma förhandlingar mellan olika registreringsmyndigheter och
sakkunniga. Enligt Finlands apotekareförenings uppfattning har den nor-
diska läkemedelsnämnden i synnerhet fördjupat sig i standardisering av
bestämmelserna och kraven angående registreringsfrågorna.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Man bör ta hänsyn till att även om de nordiska länderna har en till och med mycket enhetlig åskådning i registreringsfrågorna, så varierar på grund av historiska samt legislativa skäl läkemedelssortimentet i de nordiska länderna. Förslaget går antagligen inte ut på att skapa ett enhetligt läkemedelssortiment i de nordiska länderna, utan på att spara arbete och resurser i värderingen av den medicinska och farmaceutiska ändamålsenligheten hos nya och viktiga läkemedelspreparat. Enligt Finlands apotekareförenings uppfattning vore det synnerligen viktigt att standardisera de krav som anknyter till dokumentation samt härtill hörande bedömningskriterier och på detta sätt göra ett samnordiskt accepterande av utredningar som krävs för preparaten möjlig. Standardisering av legislativa olikheter, vilket enligt Finlands apotekareförening är förutsättningen för samnordisk registrering, är en långsammare process.

Det är klart, att frågorna beträffande prisbildningen i de nordiska länderna varierar av många skäl.

Helsingfors den 21 januari 1980

För Finlands apotekareförening

Ulf Nyberg

Ordförande

Jukka Rissanen

Verkställande direktör

Lungskadeförbundet r. f. har i skrivelse i januari 1980 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Medicinimportörerna r. f.¹:

Fastän en gemensam nordisk registrering av läkemedel icke kan realiseras i en nära framtid, kan man ställa den som mål på lång sikt, vilket i förslaget också konstateras. Som en mellanfas bör man försöka finna sådana gemensamma aktioner och verksamhetsmetoder med vilka dubbelarbete i medlemsländerna kan undvikas och som syftar till att förkorta registreringstiden i alla nordiska länder. Sålunda kan de nya läkemedelsuppfindingarna, som huvudsakligen sker utanför Norden, snabbare nå allmänheten.

Inom EFTA godkändes år 1979 Evaluation Report Scheme, som har till uppgift att undvika onödigt dubbelarbete. I EEC förbereds reglerna för registrering inom samfundet. Då man utvecklar det nordiska samarbetet bör man göra det i en vidare bemärkelse så att man i Norden ej

¹ Yttrandet översatt från finska.

skapar sådana speciella fordringar och regler, som avviker från de internationella riktlinjerna.

Medicinimportörerna r. f. anser, samtidigt som föreningen förhåller sig positiv till den i medlemsförslaget rekommenderade undersökningen, utförd av ministerrådet angående möjligheterna av en gemensam nordisk registrering, att man i den första fasen borde utveckla och koncentrera det redan påbörjade samarbetet mellan de nordiska kontrollmyndigheterna.

Uppmärksamhet bör fästas närmast vid de i praktiken viktiga målsättningarna såsom

- ömsesidigt godkännande av den farmaceutiska, klinisk-farmakologiska och kliniska dokumentationens bedömningsprotokoll
- formell likriktning av registreringsansökningarna
- största möjliga harmonisering av fordringarna med de som utarbetas i EEC.

Enligt Medicinimportörerna r. f.:s åsikt är det möjligt att uppnå en ur samhällssynpunkt betydande ökning av effektiviteten inom läkemedelsvården genom utveckling av densamma, vilket kan ske genom effektivisering av det redan nu pågående samarbetet mellan myndigheterna samt ett utvidgande av detta utanför de nordiska länderna.

Det är skäl att poängtera, att läkemedelsindustrin önskar vara med i detta utvecklingsarbete. En del av arbetet utgöres av en strävan till att påskynda registreringsproceduren och därigenom få de nya läkemedlen snabbast möjligt i terapeutisk användning.

Helsingfors den 4 januari 1980

Medicinimportörerna r. f.

Jussi A. Muttonen

Verkställande direktör

Reumaliitto-Reumaförbundet r.y.:

Utbudet av nya läkemedelsfabrikat för vården av reumatiska sjukdomar är stort. De redan registrerade preparatens antal är stort och enligt de uppgifter vi erhållit har även nya inlämnats för registrering och därtill kommer det hela tiden nya läkemedel. Tidtabellerna för registrering av de fabrikat som redan finns till försäljning varierar i de olika nordiska länderna och även i fråga om användandet av olika preparat ser det ut att förekomma vissa, om också inte så betydelsefulla variationer mellan länderna.

För patienternas del skulle det vara viktigt, att läkemedelsproven skulle bli möjligast tillförlitliga och i minsta mån anstränga patienterna samt att de verkligt användbara fabrikaten fortast möjligt kan tagas i bruk.

Emedan varje nordiskt land inom det reumatologiska området representerar ett synnerligen begränsat experimentfält, men tillsammans ett likvärdigt och internationellt högstående experimentområde, skulle ett samordnande av krafterna vara av synnerligen stor betydelse i vartdera av de ovannämnda avseendena.

Det nordiska samarbetet skulle bl. a. kunna koncentrera sig till utvecklandet av forskningsstandarder, kartläggning av experimentsjukhusens kapacitet, handledning av fabriköerna i utnyttjandet av experimentfältet, gemensam övervakning av förbehållen i anslutning till försäljningstillstånden, förenhetligande av de allmänna rekommendationerna gällande användandet av läkemedlen o. s. v.

Reumaliitto-Reumaförbundet r. y. förenar sig i huvudsak med synpunkterna i ovannämnda medlemsförslag.

Helsingfors den 5 december 1979

Reumaliitto-Reumaförbundet r.y.

Veikko Laine
Ordförande

Olavi Härkönen
Verksamhetsledare

Läkemedelsindustriföreningen r.f.¹:

Registreringssvårigheter för farmaceutiska specialiteter i internationell handel beror i huvudsak på att kraven på kemisk, farmaceutisk, farmakologisk, toxikologisk och klinisk dokumentation för preparat som skall registreras, varierar från land till land. Varje land har sina egna krav på registreringsdokumentationen och varje lands myndigheter utvärderar grundligt den farmlagda dokumentationen oberoende av om den redan utvärderats i något annat land.

Mot denna brakgrund synes medlemsförslaget i Nordiska rådet om läkemedelsindustrin i princip vara värt understöd. Det är ju uppenbart, att dubbelarbete och ibland vetenskapligt meningslöst rutinarbete skulle minska, om grundlig forskning och dokumentation skulle godkännas som sådan även i de övriga nordiska länderna.

Läkemedelsindustriföreningen understryker dock, att även om samnordisk läkemedelsregistrering skulle förverkligas, borde den vara endast en kompletterande möjlighet, med andra ord möjligheten att registrera preparatet endast på nationell nivå borde fortfarande bevaras. Som motivering till detta förfarande kan man nämna bl. a.:

— tillverkaren tänker inte saluföra preparatet i mer än ett land av patenträttsliga, företagspolitiska eller andra orsaker.

¹ Yttrandet översatt från finska.

— en samnordisk registreringsorganisation skulle krävas under de många ansökningar som måste handläggas

— registreringstiderna i de olika nordiska länderna varierar. Härvid skulle risken finnas att ett samnordiskt förfarande, utom en allmän fördröjning, också skulle innebära att det långsammaste landet skulle bestämma handläggningstakten även i de övriga nordiska länderna

— om en finländsk tillverkare ville marknadsföra sin produkt endast i hemlandet, vore det orimligt, att han inte skulle få lämna sin ansökan och det omfattande dokumentmaterialet i anslutning till den på finska, utan borde översätta det t. ex. till svenska.

Av de ovannämnda orsakerna finns det enligt läkemedelsindustriföreningens uppfattning inte behov av att skapa ett överstatligt samnordiskt registreringsorgan, utan man borde försöka samordna registreringen genom att utveckla de nationella organens verksamhet. Ett stort steg i denna riktning är den av EFTA i juni i år antagna "Scheme for the mutual recognition of evaluation reports on pharmaceutical products", som även Finlands medicinalstyrelse bestämt sig för att tillämpa från och med den 1.11.1979. Detta dokument lämnar beslutsfattandet på nationell nivå, eliminerar dock största delen av dubbelarbetet och ger de nationella myndigheterna en möjlighet att kräva tilläggsutredningar.

I detta sammanhang är det skäl att fästa uppmärksamhet vid utvecklingen inom EG. Eftersom Danmark hör till EG, är det uppenbart, att Danmark inte kan delta i ett samnordiskt system, som avviker från det system som införes inom EG. Dessutom finns risken att Danmark skulle bilda en lätt port för EG-produkter till hela Norden, utan att de nordiska produkterna skulle bli delaktiga av samma förmån på EG-marknaden.

Sammanfattningsvis vill Läkemedelsindustriföreningen framhålla att fastän medlemsförslaget i Nordiska rådet i princip är värt understöd, borde man på grund av sakens omfattande natur försöka uppnå det föreslagna målet genom att utveckla de nationella myndigheternas verksamhet bl. a. på basen av de riktlinjer som fastställes i det nämnda EFTA-dokumentet. För att samarbetet även i Finland effektivt skulle kunna påbörjas, bör medicinalstyrelsen ha tillräckligt med resurser för denna verksamhet. Tillskottsmedel som behövs för detta borde anvisas direkt i statsbudgeten och inte i form av höjda registreringsavgifter påföras dem som behöver mediciner.

Helsingfors den 17 december 1979

Läkemedelsindustriföreningen
Veikko Sonninen

N o r g e

Sosialdepartementet:

Ved opprettelsen av Nordisk legemiddelnemnd fra 1975 kom det nordiske samarbeid på legemiddelområdet inn i fastere former. Nemnden har til oppgave å virke for harmonisering av lovgivning og administrativ praksis på legemiddelområdet i Norden. Som det fremgår av nemndens rapport over virksomheten i den første 4-årsperiode, er en rekke oppgaver allerede løst eller igangsatt. Eksempelvis kan nevnes felles nordiske retningslinjer for merking av farmasøytiske spesialpreparater, utgivelsen av en nordisk legemiddelstatistikk m. v.

Samordning og utvikling av kontroller med farmasøytiske spesialpreparater må være en av nemndens viktigste oppgaver de nærmeste år. Godkjenning av legemidler er en stadig mer ressurskrevende oppgave hvor samarbeid på det nordiske plan kan gi effektiviseringsgevinster også på kort sikt.

Av aktiviteter som er satt i gang eller påbegynt kan nevnes:

- Konfidensialitetsproblemet er utredet
- Kartlegging av innliggende søknader om registrering foretas
- Årsakene til forskjeller i avgjørelsene utredes
- Det skjer en utveksling av utredningsprotokoller og anvendelse av disse
- Deling av selve utredningsarbeidet er påbegynt
- Kravene til dokumentasjon og utforming av registreringssøknadene søkes samordnet
- Retningslinjer for klinisk utprøving av legemidler er under utarbeidelse

Dette er delmål på veien til en mere enhetlig legemiddelpolitikk.

Danmarks medlemskap i Fellesmarkedet representerer en vesentlig begrensning i spørsmålet om å gjennomføre en felles nordisk registrering av legemidler. Dette utelukker imidlertid ikke et vidtgående nordisk samarbeid på dette området. Representanter for legemiddelindustrien har forøvrig gitt uttrykk for at man i første rekke er interessert i et praktisk samarbeid om registreringsspørsmål.

Nordisk legemiddelnemnd vil i oktober 1980 arrangere et eget symposium om registreringsspørsmål hvor mulighetene for et intensivert nordisk samarbeid vil bli drøftet. Nemnden arbeider for en best mulig utnyttelse av de samlede ressurser og en mest mulig enhetlig politikk på legemiddelområdet. Å undersøke mulighetene for en felles nordisk registrering av legemidler inngår som et naturlig ledd i nemndens oppgaver.

Noen separat utredning av dette spørsmål utenfor nemnden anses derfor ikke nødvendig.

Oslo, 14. desember 1979

Etter fullmakt
Torbjørn Mork

B. Jøldal

Universitetet i Oslo:

Brevet har vært forelagt for Det medisinske fakultet, som etter vedtak i fakultetsstyremøte 13 november 1979 har gitt slik uttalelse i saken:

Det medisinske fakultet anbefaler forslaget om at mulighetene for felles nordisk registrering av legemidler blir utredet.

Universitetsdirektøren gir sin tilslutning til Det medisinske fakultets uttalelse.

Oslo, 23. november 1979

Jostein Løfsgaard
Fung. universitetsdirektør

Kari Høgevold
Konsulent

Norges medisinalindustri felleskontor:

Som bransjeorganisasjon for norsk legemiddelindustri er vi positivt innstilt til ethvert tiltak som kan lette registreringen av legemidler som markedsføres parallelt i flere land.

Som delegasjonen sikkert kjenner til er det siden 13. juni 1979 i kraft et "Scheme for the mutual recognition of evaluation reports on pharmaceutical products", tiltrådt av registreringsmyndighetene i samtlige EFTA-land. Dette skjemaet åpner adgang til gjensidig godkjenning av de undersøkelser som ligger til grunn for legemiddelregistrering, og så vidt vi kjenner til, har man allerede begynt å ta det i bruk. Vi finner at målsetningen for et samarbeide om registrering av legemidler slik den kommer til uttrykk i medlemsforslaget kan gjennomføres allerede innen rammen av eksisterende avtaler, i alle fall når det gjelder Finland, Sverige og Norge.

En felles nordisk registrering er en sak som det antagelig vil ta relativt lang tid å få gjennomført, da den krever en likhet i lovgivning og behandlingsprosedyrer som vi idag mangler. Vi vil også peke på at Danmark vil være bundet av de direktiver og regler som vedtas innen Det Europeiske Fellesskap og vanskelig kan tenkes å følge nordiske regler og praksis som avviker fra EF-bestemmelsene.

Oslo, 28. november 1979

Norges medisinalindustri felleskontor

Bjørn Johannesen
Direktør

Norsk medisinaldepot:

Norsk medisinaldepot er enig i at de nordiske land bør forsøke å harmonisere registrerings- og bedømmingsreglene for farmasøytiske spesialpreparater og fortsette det samarbeid om utredningsprotokoller som er i gang. Videre at en bør foreta en arbeidsdeling, så langt dette er praktisk mulig når det gjelder laboratorieundersøkelser, klinisk prøvning m. v.

Når det gjelder felles nordisk registrering, mener vi at dette ikke kan gjennomføres før det er fullstendig like regler i de nordiske land. Utifra et norsk synspunkt er det viktig for Norge å beholde sin "behovsparagraf". Såvidt vi vet er det ikke fra medisinsk hold uttalt at legemiddelutvalget i Norge er for lite. Vi er av den oppfatning at det er fordelaktig å begrense variantene, men at utvalget selvfølgelig må være slik at det dekker det medisinske behov. Et for stort utvalg skaper mindre oversikt og sikkerhet og er dyrere i alle omsetnings- og forbrukerledd.

NMD er derfor av den oppfatning at en på det nåværende tidspunkt ikke bør innføre felles nordisk registrering.

Oslo, 2. desember 1979

For Norsk medisinaldepot

Magne Moe
Adm. direktør

Den norske veterinærforening:

— — — Forslaget om felles nordisk legemiddelregistrering har vært drøftet av Den norske veterinærforenings sentralstyre. Forslaget var også til drøftelse i de nordiske veterinærorganisasjoners formannsmøte i Uppsala 19. oktober i år.

Den norske veterinærforening slutter seg til forslaget om felles nordisk registrering av legemidler.

En ordning med fellesregistrering vil etter Veterinærforeningens mening by på flere fordeler.

Etterhvert som en vil få et felles nordisk arbeidsmarked for alle typer medisinsk personell, vil det være åpenlyse fordeler ved at en kan nytte de samme medikamenter hvor som helst i Norden.

Proseduren med godkjenning og registrering av legemidler i de skandinaviske land har vært både tungvint og tidkrevende idet godkjenningsmyndighetene arbeider meget grundig og forsvarlig. Det synes da være riktig bruk av ressurser å unngå dobbeltkjøring og parallelle vurderingsprosedyrer i samtlige land et medikament søkes registrert.

Oslo, 12. november 1979

Etter fullmakt

Den norske veterinærforening

Svein Kvaløy
Generalsekretær

NO-RE-FARM:

Nedkortning av registreringstiden för legemidler har i flere år vært et viktig interesseområde for vår forening.

Allerede i vår uttalelse om opprettelsen av Nordisk legemiddelnemnd i 1975 sa NO-RE-FARM at harmonisering av registreringskrav og lovgivning, samt øvrig praktisk samarbeid ville være viktig, med sikte på unødige forsinkende dobbeltarbeid.

NO-RE-FARM har gjennom Nordiska Medicinimportørforbundet i brev av 26.2.79, fremhevet betydningen av at harmonisering av registreringskrav fremmes, og at det praktiske kontrollarbeid intensiveres.

I november 1979 har NO-RE-FARM, sammen med våre svenske og finske søsterorganisasjoner, overfor Nordisk legemiddelnemnd, ved dens møte i Oslo, på nytt tatt til orde for dette.

Det vises til vedlegg¹.

NO-RE-FARM vil derfor utforbeholdent gi sin tilslutning til forslag A 566/s om felles nordisk registrering av legemidler.

Oslo, 15. januar 1980

NO-RE-FARM

Thor Krey Jacobsen

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

Medlemsförslaget anknuter väl till pågående utveckling och debatt vad avser handläggningstider som rör registreringsansökningar i de nordiska länderna.

Från svenska regeringens sida har redan tidigare, genom dåvarande statsrådet Ingegerd Troedsson, avgivits förslag av likartad karaktär.

Bakgrund

Redan 1961 togs frågan upp om ett ömsesidigt erkännande inom Norden av den offentliga kontrollen av läkemedel.

1963 tillsattes Nordisk läkemedelskommitté för att bland annat utreda i vad mån samarbete ifråga om kontrollen av läkemedlen kunde vidareutvecklas.

Kommittén redovisade 1967 en rapport i vilken bland annat följande slutsatser drogs:

Formella skillnader länderna emellan ifråga om lagstiftning och terminologi på läkemedelsområdet utgjorde inte något hinder för en likartad praktisk behandling av olika läkemedelsgrupper.

¹ Här ej tryckt.

Stora likheter förelåg mellan ländernas medicinska och farmaceutiska krav inför registreringen av nya läkemedel.

90 % av läkemedelsområdet kunde bli föremål för en ensartad nordisk behandling.

Åtskilliga principiella grunder talade för och inga medicinska skäl emot att läkemedelssortimentet i de nordiska länderna görs ensartat.

Kommittén ansåg det vidare naturligt att strävan mot en gemensam registrering snarast möjligt och anvisade också två alternativa tekniska lösningar härför. Samtidigt underströks dock att en sådan utveckling måste föregås av en ytterligare harmonisering av nordisk lagstiftning och praxis på läkemedelsområdet.

Det var mot denna bakgrund Nordiska läkemedelsnämnden tillskapades 1975. Enligt intentionerna skulle efter en tid av gradvis harmonisering målet vara en samnordisk registrering av läkemedel.

Nuläge

Nordiska läkemedelsnämndens hittillsvarande verksamhet har varit framgångsrik. Goda resultat har uppnåtts på kort tid och det framtida arbetet är inriktat på för den nordiska läkemedelsmarknaden angelägna frågor.

Samtidigt kan dock konstateras att många år gått sedan Nordisk läkemedelskommitté avgav sina förslag om en gemensam nordisk registrering. Under denna tidsperiod har ländernas läkemedelsbestånd kommit att bli mycket ensartat. Analyser visar att andelen gemensamma registreringsansökningar för två eller flera länder i vissa läkemedelsgrupper är högre än 70 %, det vill säga närmare 7 av 10 ansökningar om registrering är vid en viss tidpunkt under utredning vid två eller flera registreringsmyndigheter i Norden.

Härtill kommer att vi nu har en gemensam nordisk arbetsmarknad för olika kategorier vårdpersonal, en nordisk receptgiltighet samt gemensamma nordiska regler för märkning av gemensamma nordiska läkemedel.

Det är naturligt att frågan om en nordisk registrering diskuteras mot denna bakgrund. Fördelarna med en sådan åtgärd torde främst bestå i det värde som ur hälso- och sjukvårdssynpunkt ligger i att allmänheten utan onödig tidsutdräkt får tillgång till säkra och effektiva läkemedel. Vidare är tillgången på vetenskaplig expertis som kan delta i utredningsarbetet begränsad i de nordiska länderna och även i andra avseenden skulle fördelar kunna uppnås genom gemensamt utnyttjande av resurserna.

Nordisk läkemedelsnämnd och de enskilda kontrollmyndigheterna, vilka starkt verkat för den utveckling av den nordiska läkemedelsmarknaden som antytts ovan, har givetvis också uppmärksammat möjligheterna till ett bättre resursutnyttjande genom olika typer av samarbete. Det är till och med mycket sannolikt att detta mångåriga samarbete, som

kontrollmyndigheterna bedrivit och som Nordiska läkemedelsnämnden naturligt anslutit sig till, skapat grunden för en diskussion om en nordisk registrering. Under 1978 inleddes mellan de nordiska myndigheterna försöksverksamhet med nya former av samarbete i form av ett fördelat utredningsarbete där ett land svarar för den grundläggande utredningen kring ett visst läkemedels farmaceutiska egenskaper medan ett andra land utför den farmakologisk-toxikologiska och ett tredje den kliniska utredningen. För närvarande är 12 olika läkemedel föremål för sådan fördelad utredning. Enligt svensk mening är det alltför tidigt att uttala sig om denna form av arbetsfördelning är den mest lämpliga, men hittills vunna — om än mycket begränsade — erfarenheter är övervägande positiva. Samtidigt pekar dessa erfarenheter på ett antal förhållanden som i viss utsträckning måste undanröjas. Sålunda framgår att de enskilda myndigheterna i det praktiska arbetet agerar på olika sätt. Detta kan till exempel avse vilka uppgifter man begär in före respektive efter registrering, hur man dokumenterat sina ställningstaganden (summariskt eller detaljerat), hur protokoll och slutsatser formuleras m. m. Vidare måste bäras i minnet att framförallt de som utför utredningarna gör detta med en hög grad av personligt ansvar. En felbedömning kan på sikt visa sig leda till fatalkonsekvenser, varför benägenheten att acceptera utredningar från annat land utan att själv göra ungefär samma genomläsningar och kontroller måste vara låg. Särskilt gäller det i ett inledande skede innan man hunnit lära sig hur praxis fungerar i ett annat land och hur enskilda medarbetare arbetar med och värderar vetenskapliga data. I ett så säkerhetsinriktat arbete är det både motiverat och förklarligt att de nationella övervägandena utgör grunden för de ansvarsfyllda beslut som leder till att ett nytt läkemedel får introduceras på marknaden. Ett tredje förhållande som leder till ett konserverande av de två föregående är resursknappheten. För Sveriges del kan sägas att möjligheterna att deita i ett arbete som syftar till en harmoniserad praxis, likartade arbetsrutiner och utbyggda personkontakter mellan framförallt utredande personal är ytterst begränsade. Redan för nuvarande samarbete och kontakter med övriga nordiska länder har den svenska läkemedelskontrollen så betydande ekonomiska svårigheter att läkemedelsavdelningen i vissa fall antingen får avstå från deltagande eller får söka andra former av finansiering, än de egna anslagen.

Sammanfattningsvis är socialstyrelsen mycket positivt inställd till ett ökat nordiskt samarbete på bland annat registreringsområdet. En sådan utveckling fordrar dock att vissa förhållanden undanröjs. För att detta skall kunna uppnås fordras bland annat att medel avsätts för att underlätta personkontakter och samarbetsprojekt de nordiska länderna emellan.

Stockholm den 7 december 1979

På socialstyrelsens vägnar

Håkan Mandahl

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) hänvisar i skrivelse den 6 december 1979 till yttranden från universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå samt Karolinska institutet (se nedan).

Karolinska institutet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 15 november 1979 till yttrande avgivet av professor Sune Rosell (se nedan).

Karolinska institutet, Farmakologiska institutionen:

Karolinska institutet har redan i sitt remissyttrande över läkemedelskontrollutredningens betänkande (Ds S 1978: 12) framhållit önskvärdheten av att samarbetet mellan olika länders registreringsmyndigheter intensifieras. Gemensamma krav för registrering bör utarbetas på sikt. För närvarande råder ett dubbelarbete inte bara i Norden utan fastmer i det internationella perspektivet.

Ett inom Norden utvidgat läkemedelssamarbete är en nödvändighet bl. a. för att vi själva skall kunna minska handläggningstiderna och utnyttja läkemedelskontrollens ekonomiska och personella resurser till väsentligare uppgifter än att i varje nordiskt land bedöma samma vetenskapliga dokumentation.

Karolinska institutet instämmer i att målet bör vara, att ett system skapas, som möjliggör ömsesidigt godkännande av de undersökningar, som skulle ligga till grund för läkemedelsregistrering.

Samtidigt vill Karolinska institutet framhålla att det är väsentligt att eventuella ändringar i registreringsförfarandet kommer att stå i samklang med motsvarande förfarande inom den europeiska gemensamma marknaden.

Stockholm den 14 november 1979

Sune Rosell
Professor

Uppsala universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 5 december 1979 till medicinska fakultetsnämndens yttrande av den 16 november 1979 (se nedan).

Uppsala universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Inom Nordiska rådet har ett medlemsförslag väckts att rekommendera Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna till en gemensam nordisk registrering av läkemedel. Fakultetsnämnden är naturligtvis i princip positiv till en utökning av det redan nu livliga nordiska

samarbetet inom läkemedelsområdet. Det är dock tveksamt om det är möjligt att redan nu införa gemensam registrering. För det första är lagstiftningen olika i de olika länderna och som exempel kan nämnas att man i Danmark är bunden till gemensamma bestämmelser inom EG. För det andra är terapitraditionerna något annorlunda och detta avspeglar sig också i tolkningen av den vetenskapliga dokumentationen. Däremot är det uppenbart att rationaliseringsvinster kan göras om vissa undersökningar kan göras gemensamt. Inom de små nordiska länderna kan det vara svårt att finna experter på alla områden i alla länder. Därför borde det utredas om inte godkännande av t. ex. den toxikologiska utredningen av ett läkemedel kan få överföras från ett land till ett annat. Medicinska fakultetsnämnden tillstyrker därför förslaget att undersöka möjligheterna till ett utvidgat samarbete vid registrering av läkemedel inom de nordiska länderna.

Uppsala den 16 november 1979

John Sjöquist

Birgit Lannering

Universitetet i Linköping, medicinska fakultetsnämnden:

Fakultetsnämnden vill starkt understryka behovet och lämpligheten av en gemensam nordisk registrering av läkemedel och tillstyrker att en sådan kommer till stånd. Nordiska rådets förslag om utarbetande av ett system, som möjliggör ett godkännande inom de fem nordiska länderna av de undersökningar, som skall ligga till grund för läkemedelsregistrering, finner fakultetsnämnden vara ett väsentligt första steg i detta avseende, och vill förorda, att detta snarast förverkligas.

Linköping den 19 november 1979

På medicinska fakultetsnämndens vägnar

Lars Edebo

Christer Petré

Lunds universitet, medicinska fakultetsnämnden, har den 30 oktober 1979 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, medicinska fakultetsnämnden:

Förslaget konstaterar inledningsvis att ett nordiskt läkemedelssamarbete påbörjades redan 1923 mellan de nordiska ländernas farmakopénämnder och att en nordisk farmakopénämnd bildades 1948. Man kon-

staterar också att föreståndarna för de farmaceutiska kontrolllaboratorierna i Norden har årliga gemensamma sammankomster och att det sedan 1975 finns en nordisk läkemedelsnämnd, som fungerar som ett rådgivande organ och verkar för en harmonisering av läkemedelslagstiftning och administrativ praxis i Norden.

Fakultetsnämnden instämmer i medlemsförslagets konstaterande att samarbetet på det nordiska planet har givit påtagliga effektivitetsvinster hos kontrollorganen, som t. ex. utbyter registreringsprotokoll för att in-formera varandra om sina ställningstaganden.

Medlemsförslaget hänvisar till 1978 års svenska utredning om den statliga läkemedelskontrollen och dess positiva inställning till nordiskt samarbete mellan registreringsmyndigheterna. Fakultetsnämnden instämmer i att ett praktiskt fungerande system skapas, som möjliggör ömsesidigt godkännande av de utredningar som utgör underlag för läkemedelsregistrering. Genom detta skulle man undvika att kontroll-proceduren upprepas fem gånger.

Medlemsförslaget säger därefter "att ett formellt avtal om nordisk registrering torde vara en målsättning på längre sikt". Fakultetsnämnden instämmer i detta men anser för närvarande en gemensam registrering ogenomförbar, då ländernas myndigheter till viss del har olika bedömning av behovet av nya läkemedel. I Norge finns dessutom en "treniges-paragraf". Den avviker helt från övriga nordiska länders bestämmelser. Före en gemensam nordisk registrering av läkemedel måste därför respektive länders registreringsparagrafer bringas att överens-stämma.

På grund av ovanstående är fakultetsnämnden därför för närvarande tveksam till en gemensam nordisk registrering av läkemedel.

Göteborg den 21 november 1979

Enligt uppdrag

Barbro Strand

Umeå universitet, medicinska och odontologiska fakulteterna har i skrivelse den 8 november 1979 förklarat, att de anser det värdefullt om den föreslagna utredningen genomföres.

Apotekarsocieteten:

Motionärerna önskar, att åtgärder vidtas för att uppnå ett vidgat samarbete mellan de nordiska registreringsmyndigheterna, ytterst syftande till gemensamma nordiska registreringar för farmaceutiska specialiteter. Läkemedelskontrollutredningen tog i sitt betänkande (DsS

1978: 12) upp liknande tankegångar. Apotekarsocieteten underströk i sitt yttrande häröver "betydelsen av ett intensifierat nordiskt samarbete för att underlätta och påskynda registrerings- och kontrollarbetet samt undvika onödigt dubbelarbete".

Vi har fortfarande samma principiella inställning i frågan.

Registreringsproceduren har genom de ständigt ökande kraven på dokumentation blivit alltmer tids- och kostnadskrävande. Detta förhållande är ur flera synvinklar otillfredsställande och åtgärder måste vidtas för att förkorta handläggningstiderna och begränsa kostnadsstegringarna. Det är därvid givetvis betydelsefullt att rationaliseringar och effektiviseringar av den enskilda registreringsmyndighetens verksamhet genomföres. Större möjligheter att minska registreringstider och -kostnader torde dock — i vart fall på sikt — ligga i ett nära samarbete mellan de skilda nationella registreringsmyndigheterna. Nära till hands ligger då ett utvidgat samarbete inom Norden, men det är viktigt, att det inte begränsas härtill utan att man långsiktigt siktar på ett samarbete på en mera vidsträckt bas. Det bör i sammanhanget erinras om att Danmark genom sin anslutning till EG kan delta i ett nordiskt samarbete, därest därvid skulle tillämpas bestämmelser, som strider mot regler inom EG.

Vad gäller motionärernas förslag till gemensamma nordiska registreringar, anser Apotekarsocieteten, att förhållandena på läkemedelsmarknaden i de skilda nordiska länderna är så pass olikartade, att en gemensam nordisk registrering för närvarande inte ter sig realistisk att genomföra, något som även motionärerna framhåller. Däremot bör och kan åtgärder vidtagas, så att registreringsmyndigheterna på ett mera fullständigt sätt än vad som hittills varit fallet tillgodogör sig varandras undersökningsresultat för att på så sätt minska dubbelarbete och bättre utnyttja den nordiska expertis, som står till förfogande.

Förutsättningar härför är bl. a. att de enskilda länderna ställer likartade grundläggande krav vid registrering, att ansökningsförfarandet harmoniseras och att gemensamma riktlinjer för experternas bedömning utformas. Frågor av detta slag är — såvitt oss bekant — redan föremål för diskussion inom Nordiska läkemedelsnämnden. Vi föreslår därför att det uppdrages åt nämnden att inom viss, begränsad tid, t. ex. före den 1 januari 1981, utarbeta konkreta förslag till hur en harmonisering skyndsamt skall kunna genomföras, som möjliggör ett långtgående ömsesidigt accepterande av resp. registreringsmyndigheters utredningsprotokoll.

Stockholm den 10 december 1979

Apotekarsocieteten

Teodor Canbäck

Lars-Einar Fryklöf

Svenska läkaresällskapet:

Svenska läkaresällskapet får efter hörande av bl. a. sina sektioner för läkemedelslära, akuta infektionssjukdomar, allmän medicin, invärtes medicin, kirurgi, obstetrik & gynekologi, pediatrik & skolhygien, psykiatri samt rehabilitering & fysikalisk medicin anföra följande.

Inledningsvis konstaterar man att nordiskt läkemedelssamarbete påbörjades redan 1923 mellan de nordiska ländernas farmakopénämnder och att en nordisk farmakopénämnd bildades 1948. Man konstaterar också att föreståndarna för de farmaceutiska kontrolllaboratorierna i Norden har årliga sammankomster för att åstadkomma en viss arbetsfördelning mellan de läkemedelskontrollerande organen. Sedan 1975 finns en nordisk läkemedelsnämnd, som skall fungera som ett rådgivande organ för hälsovårdsmyndigheterna och verka för en harmonisering av läkemedelslagstiftning och administrativ praxis i Norden.

Läkaresällskapet instämmer i medlemsförslagets konstaterande att samarbetet på det nordiska planet kan anses ha medfört påtagliga effektivitetsvinster hos kontrollorganen, t. ex. genom att man utbyter registreringsprotokoll för att informera varandra om sina ställningstaganden.

Fortsättningsvis hänvisar medlemsförslaget till 1978 års svenska utredning om den statliga läkemedelskontrollen och dess positiva inställning till nordiskt samarbete mellan registreringsmyndigheterna. Läkaresällskapet instämmer i medlemsförslaget att ett i praktiken fungerande system skapas, som möjliggör ömsesidigt godkännande av de utredningar som skall utgöra underlag för läkemedelsregistrering. Därigenom skulle man undvika att kontrollproceduren upprepas fem gånger.

Läkaresällskapet ställer sig positivt även till nästa steg, en gemensam registrering av läkemedel i Norden. Medlemsförslaget är försiktigt formulerat i detta avseende, då man skriver "att ett formellt avtal om nordisk registrering torde vara en målsättning på längre sikt", en riktig bedömning då ett gemensamt nordiskt registreringsförfarande kräver en likriktning av läkemedelslagstiftningen i de nordiska länderna.

Stockholm den 11 december 1979

För Svenska läkaresällskapet

Börje Uvnäs
Ordförande

Hans O. Hallander
Sekreterare

Läkemedelsindustriföreningen (LIF) och RUFİ Representantföreningen för utländska farmaceutiska industrier:

LIF-RUFİ har vid ett flertal tillfällen både i remissvar och i andra

sammanhang framhållit vikten av att det internationella samarbetet inom läkemedelskontrollen utökas. Läkemedelsbranschen är i hög grad internationell, utvecklingen pekar också på en ökad internationalisering. Detta måste beaktas vid fastläggandet av målsättningen för och innehållet i läkemedelskontrollen även i de nordiska länderna.

LIF-RUFI ser med tillfredsställelse att det internationella samarbetet inom EFTA har intensifierats genom det nyligen framlagda EFTA Evaluation Report Scheme och vår förhoppning är att detta samarbete skall kunna leda till att onödigt dubbelarbete inom deltagande länders registreringsmyndigheter undviks. Vi vill även understryka vikten av att det nordiska samarbetet intensifieras. Det är vår förhoppning att ett ökat nordiskt samarbete skulle vara av värde för att bättre utnyttja tillgängliga resurser för handläggning av registreringsansökningar, vilket borde kunna leda till kortare handläggningstider.

LIF-RUFI ser i och för sig positivt på det framlagda förslaget att undersöka möjligheterna till en gemensam nordisk registrering av läkemedel, men ser stora svårigheter eftersom bl. a. näringspolitiska och socialpolitiska hinder föreligger. Vi instämmer därför i den framförda uppfattningen att det väsentliga är att det praktiska samarbetet mellan kontrollmyndigheterna i de nordiska länderna utvecklas.

Ett viktigt led i detta samarbete vore ett ömsesidigt accepterande av bedömningen av den grundläggande farmaceutiska, farmakologiska-toxikologiska och kliniska dokumentationen. En förutsättning för ett framgångsrikt nordiskt samarbete är vidare att likartade riktlinjer för registreringsansökan gäller. I fastställandet av kraven bör strävan vara att i möjligaste mån nå överensstämmelse med de krav som för närvarande är under utarbetande inom EG. I Norden bör sålunda ej införas några särkrav som försvårar en framtida internationell harmonisering. Även tolkning av harmoniserade krav bör ägnas uppmärksamhet.

Sammanfattningsvis ser vi med tillfredsställelse att samarbetet beträffande registreringar av farmaceutiska specialiteter i Norden utökas som ett led i ökat internationellt samarbete mellan kontrollmyndigheterna. Ett utökat praktiskt samarbete på det nordiska planet torde vara det som redan på kort sikt kan ge påtagliga effektivitetsvinster.

Stockholm den 14 december 1979

Läkemedelsindustriföreningen

Rune Casslén

RUFI Representantföreningen för utländska farmaceutiska industrier

Ulf Edstedt

Sveriges läkarförbund:

Läkarförbundet konstaterar i likhet med förslagsställarna att samarbetet i läkemedelsfrågor mellan de nordiska länderna kan anses ha

medfört påtagliga effektivitetsvinster.

Förslag från 1978 års utredning om den statliga läkemedelskontrollen om registreringsansökningar till två eller flera registreringsmyndigheter i Norden föranledde inga invändningar från läkarförbundets sida.

Läkarförbundet tillstyrker fortsatt samarbete i hithörande frågor med sikte på en gemensam nordisk registrering av läkemedel.

Stockholm den 21 december 1979

Sveriges läkarförbund
Nils Broberg

Sveriges tandläkarförbund:

Tandläkarförbundet stöder förslaget om en undersökning av möjligheterna till gemensam nordisk registrering av läkemedel. En sådan torde utan tvekan bli till gagn för såväl konsumenter som vårdgivare.

I vad avser den i förslaget skisserade möjligheten att länderna godkänner varandras utredningar inför en registrering vill tandläkarförbundet påpeka att ett sådant förfarande måste innebära att kraven på dokumentation av effekter och biverkningar utformas lika i samtliga nordiska länder.

Stockholm den 17 december 1979

Sveriges tandläkarförbund
Lars Sandberg

Sveriges veterinärförbund:

— — — Redan inledningsvis vill förbundet framhålla att förbundet ställer sig positiv till de av förslagsställarna framförda tankegångarna.

Förbundet ansluter sig helt till förslagsställarnas åsikt att det väsentliga är "att ett i praktiken fungerande system skapas, som möjliggör ett ömsesidigt godkännande av de undersökningar som skall ligga till grund för läkemedelsregistrering".

Förbundet noterar att registrering av veterinära läkemedel ej berörs i förslaget, men utgår från att förslagsställarna avser att även denna skall inkluderas. Förbundet vill i detta sammanhang framhålla att veterinärmedicinen är en självständig disciplin med en delvis annan problembild än humanmedicinen. Detta gör att följande för veterinärmedicinen specifika frågeställningar enligt förbundet bör beaktas i den vidare behandlingen av ärendet:

1) Gemensamma normer för klinisk läkemedelsprovning även av veterinärmedicinska preparat bör vara målsättningen för det nordiska sam-

arbetet.

2) En samordning av de olika ländernas krav på dokumentation för fastställande av karenstider (jfr SLV FS 1978: 1) bör eftersträvas.

Stockholm den 14 december 1979

I tjänsten:

Sven Oskarsson

Sveriges farmaceutförbund:

Förbundet instämmer i målsättningen att ett formellt avtal om gemensam nordisk registrering bör komma till stånd. Liksom förslagsställarna anser vi dock att detta är ett mycket långsiktigt mål och att arbetet därför i första hand måste inriktas på åtgärder som snabbt kan ge resultat. Det innebär för det första ett intensifierat arbete för att nå fram till ett ömsesidigt accepterat avtal om den dokumentation som ligger till grund för registreringsansökningar. För det andra bör registreringsansökningar, som lämnas in i flera nordiska länder samtidigt, samordnas ur arbetsynpunkt mellan tillståndsgivande myndigheter så att dyrbart och tidskrävande dubbelarbete undviks. Förbundet ser alltså en förkortning av utredningsstadiet som det primära målet för åtgärder. Vi finner det självklart att kraven inför registrering inte sänks genom sådana åtgärder.

Stockholm den 14 december 1979

Enligt uppdrag

Centralstyrelsen för Sveriges farmaceutförbund

Elisabet Pallin

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete beträffande arbetsmiljörisker i samband med graviditet

(Väckt av Ulla Ekelund, Asbjørn Haugstvedt, Svava Jakobsdóttir, Bror Lillqvist, Irma Rihntiemi-Koski, Sten Söderström, Bernhardt Tastesen och Sigrid Utkilen)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska medicinalstatistikkommittén (NOMESKO):

Syftet med NOMESKO:s verksamhet är att öka jämförbarheten mellan de nordiska ländernas medicinalstatistik. Förslaget berör bl. a. kommitténs strävanden att få fram jämförbar statistik från den medicinska födelseregistreringen och att förbättra denna registrering.

Kommittén tillstyrker förslaget att söka utarbeta enhetliga riktlinjer vid bedömning av risker i arbetsmiljön som kan påverka graviditet. Vidare anser kommittén i likhet med vad som anförs i medlemsförslaget att det är angeläget att få till stånd en samlad redovisning av existerande information på området. I det sammanhanget kan erinras om det nordiska samarbete som inletts med en förstudie om registrering av arbetsmiljöforskning (Nordiska ministerrådet) på nordisk basis. Såsom framgår av medlemsförslaget pågår också ett projekt med medel från ministerrådet som berör en del av frågan, nämligen "Nordisk samarbete om utforskning av arbetsförhålls betydning för utvecklingen av fosterskador". Projektet har fått ökat anslag för år 1980.

Beträffande förslaget att inleda nordiskt forsknings-samarbete för att nå fram till nya kunskaper är kommittén ense med förslagsställarna om behovet av ytterligare kunskap och om betydelsen av samarbete på området, speciellt då det gäller ovanliga expositioner, ovanliga missbildningar och liknande.

Med anledning av nya svenska rön bör även faderns miljörisker av betydelse för utfall av graviditet uppmärksammas i detta sammanhang.

NOMESKO ställer sig dock tveksam till att upprätta ytterligare forskningsorgan för ett sådant samarbete. Enligt NOMESKO:s mening bör samarbetet kunna ske inom ramen för existerande institutioner, kommittéer och arbetsgrupper. Kommittén vill särskilt peka på Nordis-

ka hälsovårdshögskolan som ett lämpligt organ till vilken ett samordningsansvar kunde knytas. Det bör i detta sammanhang övervägas om inte hälsovårdshögskolans resurser på miljömedicinens område bör förstärkas.

Stockholm den 3 januari 1980

För NOMESKO

Ingemar Nygren

Ordförande

Dag Swenson

Sekreterare

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Frågan beträffande risker i arbetsmiljön i samband med graviditet har uppmärksamats i allt högre grad under senare år på grund av ett ökat medvetande om de kemiska riskerna på arbetsplatserna. NFS ser allvarligt på arbetsmiljörisker i samband med graviditet. Rapporter om misstänkta samband mellan t. ex. missfall och yrkesutövningen har medfört att forskning igångsatts. Forskningsunderlaget för bedömning av arbetsmiljöriskerna i samband med graviditet är emellertid svåröverskådligt och otillräckligt. Det är därför av stor vikt att en riskinventering och riskanalys görs samt att ett nordiskt forskningsarbete inleds på det sätt som föreslås i medlemsförslaget.

Beträffande den föreslagna inriktningen av arbetet vill NFS speciellt understryka angelägenheten av att en samlad redovisning av existerande information på området snart kommer till stånd. Vidare bör arbetsmiljörisker i samband med graviditet även avses innefatta arbetsmiljörisker före graviditeten för såväl män som kvinnor. Exempel på sådana risker kan vara lågfrekvent elektromagnetisk strålning samt de speciella arbetsmiljörisker som förekommer vid laboratorie- och sjukhusarbete. Dessutom bör inte enbart fysiska och kemiska arbetsmiljörisker uppmärksammas utan även psykiska och sociala aspekter. Negativa psykiska och sociala arbetsmiljöfaktorer kan leda till missbruk av alkohol eller droger som i samband med graviditet kan orsaka foster-skador.

Beträffande medlemsförslagets rekommendation om enhetliga nordiska riktlinjer anser NFS att detta vore av värde under vissa förutsättningar. Sålunda bör bestämmelser utformas som tar hänsyn till riskerna för såväl män som kvinnor. Faktorer i arbetsmiljön som kan innebära risker för gravida kvinnor, för arvsmassan och för fostret kan också utgöra mer allmänna riskfaktorer vilket bör beaktas. Krav på förhållanden i arbetsmiljön får ej utformas så att kvinnor diskrimineras och uteslängs från arbetsmarknaden. Genom gränsvärden, föreskrifter och

andra slag av förebyggande åtgärder måste enligt NFS's uppfattning åstadkommas en riskfri miljö för både män och kvinnor.

NFS vill även erinra om att i Sverige har gravida kvinnor nyligen erhållit rätt till omplacering till lättare arbeten under senare delen av graviditeten. Om detta inte kan åstadkommas har den gravida kvinnan rätt till ersättning från försäkringskassan. Även om detta inte löser problemet med kemiska hälsorisker är möjligheten till omplacering under graviditeten dock värdefull så länge olika slag av kemiska riskfaktorer för fostret ej helt kunnat elimineras i arbetslivet.

NFS vill slutligen understryka vikten av facklig representation i det nordiska arbetet på detta område. Problemområdet är högt prioriterat av de fackliga organisationerna och inom dessa organisationer finns kunskap som bör tillvaratas för att åstadkomma en fullständig kartläggning av problemen inom området. De fackliga organisationerna bör även genom NFS ges tillfälle att påverka prioriteringen mellan forskningsprojekt som aktualiseras i det nordiska forskningssamarbetet.

Stockholm den 20 december 1979

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forseback
Generalsekreterare

Nordiska akademikerrådet:

Nordiska rådet har tillmätt arbetsmiljöfrågorna stor betydelse under de senaste åren och bl. a. anmodat Nordiska ministerrådet att utarbeta ett samlat nordiskt program på arbetsmiljöområdet. Detta antogs 1977 och ett av medlen för att förverkliga programmet är forskning. Forskningen har inte kunnat kartlägga annat än en mindre del av de arbetsmiljörisker som förekommer i samband med graviditet. Eftersom de problem som finns i arbetsmiljön i allt väsentligt är likartade i de nordiska länderna blir ett intensifierat nordiskt samarbete i syfte att kartlägga i arbetsmiljön förekommande risker i samband med graviditet synnerligen angeläget.

Nordiska akademikerrådet anser det av största vikt att en heltäckande riskinventering och riskanalys görs och att ett nordiskt forskningssamarbete igångsätts enligt medlemsförslaget. Exempelvis bör sammanställning av befintlig kunskap om samband mellan t. ex. missfall och yrkesutövning (laboratoriepersonal bl. a.) vara ett första viktigt steg.

Nordiska akademikerrådet vill betona angelägenheten av
att samlad redovisning av existerande kunskap på området framtas
att ett nordiskt forskningssamarbete inleds för att få fram nya kunskaper

att även de psykiska och sociala konsekvenserna på fysiska och kemiska hälsorisker beaktas.

Slutligen anser Nordiska akademikerrådet det väsentligt med facklig representation i detta sammanhang — finns såväl kunskap som erfarenhet att ta tillvara inom organisationerna.

Stockholm den 10 januari 1980

Nordiska akademikerrådet

William Peterson

Nordiska nämnden för handikappfrågor:

Bland alla de miljöfaktorer som framkallar s. k. teratogena skador torde den, som det förefaller, ständigt accelererande introduktionen av nya kemiska ämnen i arbetslivet spela en betydande roll. Skyddet mot arbetsmiljörisker för bl. a. gravida kvinnor måste därför tillmätas utomordentligt stor vikt.

Den forskning som syftat till att identifiera arbetsmiljöfaktorer som medför teratogena skador har hittills varit otillräcklig. Starka skäl talar därför för att ökade resurser bör tillföras denna typ av forskning.

Innan man börjar överväga ett nordiskt forskningssamarbete inom området skulle dock åtskilligt kunna göras. Den sammanställning av befintlig kunskap, som i medlemsförslaget anvisas som ett viktigt första steg, är redan den en stor och angelägen uppgift.

I ett internationellt perspektiv torde det sålunda finnas en avsevärd mängd kunskaper och pågående undersökningar. En sammanställning av allt detta förefaller vara naturligt att göra på nordisk bas. Därutöver kunde man överväga ett fortlöpande utbyte av information mellan de nordiska länderna om nya rön inom det aktuella området. En viss samplanering av nya undersökningar bör också vara möjlig att genomföra utan några större organisatoriska arrangemang.

Bromma den 20 november 1979

Nordiska nämnden för handikappfrågor

Sven-Olof Brattgård

Ordförande

Finn Petrén

Kanslichef

Sykepleiernes samarbeid i Norden:

Vedlagt følger uttalelse fra Dansk Sygeplejeråd, Finlands sjukskö-

terskeförbund, Hjúkrunarfélag Islands, Norsk sykepleierforbund och Svensk sjuksköterskeförening (*se nedan*).

Som det framgår av disse uttalelser støtter samtlige medlemsorganisasjoner ovennevnte medlemsforslag.

Oslo, 2. januar 1980

Sykepleiernes samarbeid i Norden

Marit Helgerud

Sekretær

Föreningen för nordisk perinatal medicin:

— — — har diskuterats med ledande medlemmar av Föreningen för nordisk perinatal medicin i de olika länderna. Samtliga instämmer i uppfattningen att kunskaperna på detta område är otillfredsställande och att det därför vore av värde om Nordiska rådet tillsatte en expertgrupp för värdering av gravidas arbetsmiljö med särskild hänsyn till att utarbeta för Norden enhetliga linjer till förebyggande av arbetsmiljö betingade fosterskador.

Uppsala den 10 januari 1980

Gösta Rooth

Ständig sekreterare

D a n m a r k

Indenrigsministeriet har oplyst att man instämmer i yttrande av den 21 december 1979 från sundhedsstyrelsen (se nedan).

Arbejdsministeriet:

I denne anledning skal arbejdsministeriet efter brevveksling med *direktoratet for arbejdstilsynet* bemærke:

ad 1) Direktoratet for arbejdstilsynet finder, at der er et presserende behov for at få beskrevet og formidlet den eksisterende viden inden for dette område til brug for vejledning af den gravide, sikkerhedsorganisationer, virksomheder, læger, jordemødre m. v. Direktoratet har herved henledt opmærksomheden på, at en lignende sammenfatning "Pregnancy and work", udarbejdet i U.S.A., må anses for forældet og ikke umiddelbart velegnet til overførsel på bl. a. danske forhold. En grundig belysning af stoffers og materialers eventuelle skadevirkninger på gravide

kvinder vil endvidere være af betydning for direktoratet som en del af grundlaget for de kommende vurderinger, der skal foretages i forbindelse med gennemførelsen af de nye regler i arbejdsmiljøloven om registrering af stoffer og materialer.

Efter direktoratet for arbejdstilsynets opfattelse vil et sådant arbejde med sammenfatning af eksisterende viden på området med fordel kunne gennemføres på nordisk plan.

På denne baggrund kan arbejdsministeriet for sit vedkommende anbefale medlemsforslaget for så vidt angår pkt. 1 om tilvejebringelse af en sammenfattende redegørelse om eksisterende information om de i arbejdsmiljøet forekommende risici i forbindelse med graviditet.

ad 2) Blandt de projekter, som Nordisk Ministerråds embedsmandskomite for arbejdsmiljøspørgsmål har iværksat i 1979 er et større projekt om udforskning af arbejdsforholds betydning for optræden af fosterskader. Formålet er at udvikle former for nordisk samarbejde, som giver mulighed for hurtig afklaring på spørgsmål om specielle arbejdsforholds betydning for optræden af medfødte misdannelser og andre fosterskader. Projektet tænkes gennemført som en serie separate enkeltundersøgelser, som hver for sig ikke bør strække sig over højst 2 år. Undersøgelserne analyseres separat, og resultatet heraf vil blive sammenstillet på nordisk basis. Udgifterne ved projektets gennemførelse i årene 1979—81 er foreløbig anslået til omkring 725 000 nkr., og finansieres af de beløb, der af Nordisk Ministerråds budget bevilges til projekter m. v. på arbejdsmiljøområdet.

Overvejelser om og stillingtagen til det i medlemsforslaget under pkt. 2 foreslåede nordiske forskningsamarbejde bør derfor efter direktoratet for arbejdstilsynets og arbejdsministeriets opfattelse afvente resultatet af det nævnte projekt om fosterskader. Subsidiært skal arbejdsministeriet indstille, at der i tilfælde af beslutning om yderligere nordisk samarbejde på dette område da sker den nødvendige koordinering med det igangværende projekt.

Det tilføjes, at indenrigsministeriet har underrettet arbejdsministeriet om den af sundhedsstyrelsen afgivne udtalelse af 21. december 1979, som indenrigsministeriet har sendt til udenrigsministeriet. Man skal herved bekræfte, at det i sundhedsstyrelsens udtalelse nævnte projekt er identisk med det ovenfor ad pkt. 2 omtalte projekt, der er iværksat af Nordisk embedsmandskomite for arbejdsmiljøspørgsmål.

København, den 17. januar 1980

P. m. v.

E. b.

Niels Ole Andersen

Sundhedsstyrelsen:

— — — Det er sundhedsstyrelsens opfattelse, at det pågældende forslag berører væsentlige sundhedsmæssige forhold, og sundhedsstyrelsen kan derfor i princippet støtte et arbejde på disse områder. Styrelsen skal dog henvise til, at man er bekendt med, at der tidligere i 1979 er nedsat en nordisk samarbejdsgruppe om foranstaltninger imod arbejdsrelaterede fosterskader under Nordisk Ministerråd i hvilken prof. Mogens Hauge, Odense universitet, er dansk deltager, hvorfor det må tilrådes, at yderligere nordiske initiativer sker i nært samarbejde med denne gruppe, der, såfremt det anses for hensigtsmæssigt, eventuelt vil kunne udvides.

Det skal endvidere oplyses, at der fra dansk side foreligger en literaturundersøgelse foretaget af Lene Zeuthen Heidam: "Fosterskader og kemikalier i arbejdsmiljøet", Odense universitetsforlag, 1978. For så vidt angår det i Nordisk Råds medlemsforslag oplyste om hyppigheden af misdannelser og aborter i Sverige kan anføres, at der for Danmark som minimumstal for 1977 er fundet 701 børn med misdannelser baseret på oplysninger fra fødselsanmeldelser samt på grundlag af oplysninger fra dødsattester yderligere misdannelser hos 160 børn, der er døde inden for det første leveår. Vedrørende antallet af spontane aborter kan det oplyses, at dette på grundlag af indlæggelser, der angiver et minimumstal, er ca. 8.000 pr. år.

København, den 21. december 1979

P. d. v.

Nils Rosdahl

H. Langvad

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 5 december 1979 forklarat ansluta sig till medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening:

— — — — —
Som begrundelse herfor anføres, at den til stadighed stigende introduktion af tusindvis af kemiske stoffer årligt — om hvilke man har meget ringe forskningsmæssig viden — øger risiciene for fosterskader betydeligt. Det foreslås derfor, at der tilvejebringes en redegørelse om den samlede information på området, og at der indledes et nordisk forskningssamarbejde for at nå frem til en ny viden indenfor området.

Sagen har været behandlet i bestyrelserne for Sammenslutningen af sociale Udvalg og Kommunernes Landsforening, der finder iværksættelsen af en intensiv forskningsindsats indenfor området for særdeles på-

krævet, og man er enig i, at resultaterne af en sådan indsats bedst tilvejebringes igennem et nordisk samarbejde.

Sammenslutningen og landsforeningen mener ikke for tiden at råde over supplerende materiale, der kan belyse sagen yderligere.

København, den 15. januar 1980

Thorkild Simonsen

O. Ingvartsen

Københavns Magistrats 2. afdeling:

Man skal i denne anledning meddele, at man har indhentet vedlagte udtalelser fra Direktoratet for Københavns hospitalsvæsen, Stadslægeembedet i København og Københavns kommunes sundhedsdirektorat, hvortil man skal henvise med bemærkning, at magistraten for sit vedkommende kan anbefale, at forslaget gennemføres og gerne således, at undersøgelserne — som foreslået af stadslægen — eventuelt senere udvides til at omfatte også andre forhold, der kan indebære en risiko for den gravide eller for fosteret.

København, den 7. januar 1980

Alsing Andersen

V. B. Arendrup

Københavns Hospitalsvæsen:

Hospitalsdirektoratet skal i den anledning udtale, at man gerne ser forslaget om at nedsætte en fællesnordisk ekspertgruppe til vurdering af de gravides arbejdsmiljøproblemer, bl. a. fordi man inden for teratologien er opmærksom på, at der eksisterer en række hidtil ukendte faktorer, der kan forårsage fosterskader enten som misdannelser eller som kan medføre sygdomme.

Man skal endelig pege på det ønskelige i, at ekspertgruppens undersøgelser også kommer til at omfatte arbejdsmiljøets indvirkning på præmaturfrekvensen, idet man i Københavns kommune i det sidste år har observeret en markant stigning i antallet af for tidligt fødte børn.

København, den 10. december 1979

P. d. v.

A. Braarvig

Stadslægeembedet:

Det fremsendte forslag omhandler væsentligst de skader, der kan tænkes at opstå i forbindelse med graviditet som følge af toksiske virkninger enten på grund af kemiske eller fysiske påvirkninger. Man omtaler både de påvirkninger, der kan tænkes at have indflydelse direkte på moderens organisme, og de påvirkninger, som specielt kan tænkes at være skadelige for fosteret.

Det udtales, at man efter forslagstillernes mening ikke har været tilstrækkelig opmærksomme på årsagen til, at der fødes et relativt stort antal børn med misdannelser. Endelig fremhæves det, at man ligeledes mangler viden om, i hvor mange tilfælde aborter eventuelt kan bero på misdannelser eller kromosomafvigelser hos fosteret.

Det fremhæves yderligere, at Den almindelige danske Lægeforening har foreslået Nordisk Råd, at der skulle nedsættes en nordisk ekspertgruppe med den opgave at korlægge arbejdsmiljørisici ved graviditet.

De risici, der omtales i forslaget, omhandler væsentligst de risici, der kan optræde på de områder, hvor man i forvejen allerede er klar over, at der kan foreligge en vis risiko for arbejderne, som for eksempel inden for arbejde i olieindustri, lak- og farveindustri.

Til det fremsendte forslag kan man herfra udtale, at man kan anbefale, at der nedsættes en fællesnordisk ekspertgruppe, der kan gennemgå hele området vedrørende graviditet og arbejdsrisiko, og at det ville være ønskeligt at nå frem til fælles retningslinier på dette område. Det ville være ønskeligt, om en sådan komité kunne påpege de områder, hvor der er manglende viden og eventuelt initiere forskning på disse felter. Samtidig skal det udtales, at forslaget kun omhandler arbejdsmiljørisiko inden for et relativt begrænset område, og at det kunne være hensigtsmæssigt eventuelt senere at udvide undersøgelserne til at omfatte også andre forhold, der kunne indebære en risiko for den gravide kvinde eller fosteret, eventuelt i forbindelse med at der drøftes retningslinier for barselhvile i nordisk regie.

København, den 12. november 1979

Inge Jespersen
Vicestadslæge

Københavns Kommunes Sundhedsdirektorat:

Direktoratet kan for sit vedkommende støtte det fremlagte forslag, fordi:

mange sygdomme skyldes angiveligt miljømæssige faktorer, hvorfor der givetvis er et behov for sundhedsfremmende og forebyggende aktiviteter, jfr. arbejdsmiljøloven og nedsættelsen for nylig af forebyggelsesrådet,

generelt savnes der information om befolkningens sundhedstilstand, herunder ikke mindst på det omhandlede område.

På den givne anledning finder direktoratet grundlag for supplerende at pege på et forskningsprojekt vedrørende graviditetsprofylakse, som så vidt sundhedsdirektoratet bekendt udføres i Ribe amt under Sydjysk Universitetscenter (journal nr 2-59-3-76, Ringskjøbing Amtsråd). Det primære mål er at belyse afstandens betydning for den gravide kvindes udnyttelse af de profylaktiske tilbud, men undersøgelsen giver mulighed for i højere grad at belyse sammenhængen mellem kvindens livsforhold og resultatet af graviditeten. Undersøgelsen udføres især i samarbejde med jordemodercenteret, men også fødeafdelingen og de praktiserende læger er inddraget i samarbejdet. Denne undersøgelse blev startet ved en bevilling fra Sydjysk Universitetscenter. Den blev senere fulgt op af en bevilling fra det lægevidenskabelige forskningsråd. Det er endnu uafklaret, hvorledes undersøgelsen kan og bør videreføres.

København, den 25. november 1979

H. Poulsen

H. Bayer

Frederiksberg Kommune:

— — — indledningsvis bemærke, at sagen ikke har været forelagt for fagudvalg og kommunalbestyrelse.

Med det nævnte forbehold skal man efter at have indhentet en udtalelse i sagen fra kommunens hospitalsdirektorat og herunder fra overlægen ved Frederiksberg Hospitals fødeafdeling fra forvaltningens side anføre, at man finder et nordisk samarbejde på det pågældende område værdifuldt, og man derfor principielt kan støtte det foreliggende forslag.

Såfremt antallet af børn, der fødes med misdannelser, kan reduceres gennem en systematisk indsamling af eksisterende erfaringsmateriale samt ved frembringelse af ny viden gennem en forenet nordisk forskningsindsats på området, vil de dermed forbundne udgifter formentlig samfundsmæssigt hurtigt være indtjent. Man finder dog samtidig anledning til at bemærke, at det i en tid med knapt afmålte ressourcer inden for sygehusvæsenet — og den offentlige forvaltning som helhed — vil blive vanskeligt at finde plads til nye udgiftskrævende aktiviteter, også i tilfælde som det foreliggende, hvor udgiften for den enkelte sygehuskommune formentlig vil være relativt beskedent. Ikke desto mindre bør det overvejes, om ikke forskning af denne art principielt bør statsfinansieres.

København, den 8. januar 1980

G. Kastberg

P. Kolringen

Assurandør-Societetet har i skrivelse den 27 november 1979 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Den almindelige danske Lægeforening:

Den almindelige danske Lægeforening ønsker at fremhæve det ønskelige i, at det arbejde, der er påbegyndt i den allerede af Nordisk Råd nedsatte arbejdsgruppe til vurdering af miljørisici for gravide, fremmes.

Lægeforeningen mener derudover, at der savnes en sammenfatning af den eksisterende, tilgængelige viden om potentielle risici for arbejdsmiljøskader, for at alment praktiserende læger, hospitalslæger og jordemødre kan rådgive gravide og potentielt gravide om mulige arbejdsmiljørisici, hvilket kan tilgodeses med det fremsendte forslag.

København, den 15. januar 1980

P. h. v.

Francis Zachariae

De samvirkende Invalideorganisationer (DSI):

Ad Deres jr.nr. 5.D.12, sag A 568/S

De samvirkende Invalideorganisationer kan anbefale det fremsendte forslag A 568/S. Forslaget forekommer velunderbygget og bør nyde fremme.

For nærværende har D.S.I. ikke supplerende oplysninger.

Imidlertid er det af interesse for os at følge det videre forløb af sagen, hvorfor vi udbeder os underretning herom.

D.S.I.s arbejdsmiljøudvalg vil i givet fald blive anmodet om at følge sagen op.

København, den 12. december 1979

Lars Pedersen

Dansk Sygeplejeråd har i skrivelse den 14 december 1979 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Fortsættelsessygekasse:

Når vi ikke reagerede på Deres første henvendelse derom, skyldtes det alene, at vi i direktionen ikke mente, at vi havde relevant erfaringsmateriale til en udtalelse om specielle risici for gravide kvinder på arbejdsmarkedet. Ethvert initiativ inden for forskning og op-

lysning, der kan forebygge sygdom og lidelser, har imidlertid vor interesse.

København, den 10. januar 1980

Preben Hentzen

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet delar i princip den positiva hållning, som kommer till uttryck i medicinalstyrelsens yttrande över medlemsförslaget. Samtidigt önskar ministeriet dock påpeka att Nordiska rådets rekommendation 13/1978 angående samarbete för att förebygga uppkomsten av handikapp för tillfället behandlas inom Nordiska ministerrådets organ. Nordiska medicinalstatistiska kommittén (NOMESKO) har nyligen färdigställt en rapport innehållande en inventering av relevanta sjukdomsregister med betydelse för epidemiologiska studier i syfte att förebygga handikapp. Rapporten har nyligen utsänts på en omfattande remiss i länderna.

Då rekommendation 13/1978 och det nu aktuella medlemsförslaget till en väsentlig del åsyftar likartade problem framstår det som viktigt att man vid behandling av medlemsförslaget kunde dra nytta av det som framkommit vid hanteringen av nämnda rekommendation.

Helsingfors den 18 januari 1980

Sinikka Luja-Penttilä

Social- och hälsovårdsminister

Henrik Åström

Äldre regeringssekreterare

Arbetskraftsministeriet¹:

Det aktuella medlemsförslaget är inte arbetskraftspolitiskt. Eftersom de i medlemsförslaget nämnda ärendena dessutom för närvarande hör till socialmyndigheternas kompetensområde finner arbetskraftsministeriet inte nödvändigt att avge ett yttrande i saken.

Helsingfors den 31 december 1979

Ilse Koli

Byråchef

Risto Ennekari

Inspektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Folkpensionsanstalten:

Den fråga medlemsförslaget tar upp, nämligen förekomsten av arbetsmiljöfaktorer som är potentiellt farliga för ett foster under utveckling, får med den intensiva industriella utvecklingen på den syntetiska kemins område en allt starkare aktualitet. En kartläggning av riskfaktorerna och deras betydelse är emellertid ett arbete som på grund av sin art och omfattning måste anses mycket svårt och resurskrävande. Det finns därför goda skäl att understödja alla samarbetssträvanden som går ut på att samla tillförlitlig kunskap på detta område.

Inom ramen för Folkpensionsanstaltens socialförsäkringsverksamhet har enskilda fall förekommit, där problemet med arbetsmiljörisiker vid graviditet tangerats. Anstalten har bl. a. fått en ansökan om dagpenning för en gravid kvinna på den grund, att hon arbetat under förhållanden som kan innebära risk för fosterskador. Anordnandet av ett ändamålsenligt utkomstskydd i sådana situationer förutsätter bland annat gemensamt godkända och tillräckligt noggranna kriterier för bedömning av de arbetsmiljöfaktorer som sannolikt medför fara vid graviditet.

Folkpensionsanstalten förordar ett positivt ställningstagande till det medlemsförslag som väckts i denna fråga.

Helsingfors den 20 december 1979

Jaako Pajula
Generaldirektör

H. J. Rinne
Medicinalråd

Helsingfors universitet, konsistoriet¹:

Helsingfors universitet vill vördsamt anföra att det understöder det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om nordiskt samarbete beträffande arbetsmiljörisiker i samband med graviditet och anser, att sådan forskning väl kan tänkas genomföras som samnordiska projekt. Samtidigt vill universitetet dock fästa uppmärksamhet vid att epidemiologiska undersökningar ensamma inte kan klarlägga detta problem utan att man snarare borde stöda grundforskning i frågan.

Samtidigt översänder universitetet ett utlåtande om ärendet, avgivet av docent Pertti Aula (*se nedan*), som för närvarande verkar som för-

¹ Yttrandet översatt från finska.

man för det prenatalgenetiska laboratoriet vid Helsingfors universitets centralsjukhus kvinnoklinik.

Helsingfors den 16 januari 1980

N. Oker-Blom

Rektor

Jukka Petäinen

Bitr. sekreterare

Docent Pertti Aula, Helsingfors universitet¹:

Som följd av den industriella utvecklingen kommer människan nu-förtiden både i arbets-, hem- och fritidsmiljön allt oftare i kontakt med olika kemikalier och strålning. Man vet att kemikalier och joniserande strålning framkallar vissa genetiska förändringar (mutationer) i bakterier, bananflugan och några andra försöksdjur, av vilken orsak dessa faktorer kallas mutagena. Mutationer kan leda till sterilitet, aborter eller medfödd utvecklingsstörning (missbildning). Några kemikalier kan påverka också direkt fostret i utvecklingen framför allt i fosterutvecklingens första början och kan leda till utvecklingsstörningar (teratogena).

Däremot vet man mycket litet om faktorer som förändrar människans och andra högre utvecklade däggdjurs ärftliga faktorer. Man har under 30 års tid intensivt utforskat bl. a. avkomlingar till människor som i samband med atombombardemanget i Hiroshima fått i sig även stora mängder stråldoser, men tydliga mutagena verkningar har än så länge inte kunnat påvisas. Den största svårigheten i mutagenitetsforskningen angående människan är bristen på lämpliga metoder. På grund av fysiologiska skillnader i bildningen av manliga och kvinnliga könsceller (spermier och äggceller) borde man i utforskningen av miljöns mutagena faktorer fästa större uppmärksamhet vid män än kvinnor.

Trots omfattande forskningsarbete känner man hos människan än så länge endast några faktorer som har en negativ inverkan under graviditet direkt på fosterutvecklingen (teratogena). Sådana kemikalier är bl. a. thalidomid, några kvicksilverföreningar, några hormoner, fenytoin, warfarin och etylalkohol, av vilka den sistnämnda kan bli den viktigaste på grund av sina verkningar. Bland de "misstänkta" ämnena kan dock finnas en mängd kemikalier, vilkas möjliga teratogena verkningar också har försvärats av bristen på försökssystem som lämpar sig för människan.

Fosterskador under graviditet har man försökt påvisa med hjälp av olika missbildningsregister. I synnerhet bör man nämna Medicinalsty-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

relsens i Finland register över missbildningar, som trots sina brister erbjuder goda möjligheter till att påvisa teratogena miljöfaktorer.

Rekommendationen i Nordiska rådets medlemsförslag om att öka forskningsresurser för utforskningen av mutagena och teratogena miljöfaktorer måste anses vara värt understöd. Vid valet av forskningsobjekt borde man enligt min uppfattning i synnerhet fästa uppmärksamhet både vid grundforskningen beträffande mutagenitet och teratogenitet och vid utvecklingen av metoder som lämpar sig för människan.

Helsingfors den 5 december 1979

Pertti Aula
Specialläkare

Uleåborgs universitet, medicinska fakulteten¹:

Den potentiella risken med fysikaliska och kemiska faktorer i arbetsmiljön för arbetstagarnas hälsa har uppfattats i flera länder, men insamlandet av tillförlitliga uppgifter försvåras av det stora antalet sådana faktorer; årligen tas i bruk tusentals nya kemiska föreningar. Gravida kvinnor utgör inom detta fält ett eget särproblem beträffande fosterskador. Arbetsmiljörisker kan dock påverka fostret redan före graviditeten via skador i kvinnans eller mannens könsceller, som förs vidare till fostret.

I allmänhet är riskfaktorernas inverkan inte specifik beträffande fostrets fel eller skada, utan en likadan skada eller ett likadant fel kan förorsakas av talrika andra orsaker. I undersökningen måste man granska skillnaden mellan skadornas frekvens hos utsatta och icke-utsatta och detta förutsätter en mycket omsorgsfullt utvald jämförelsegrupp med många likadana faktorer. En annan faktor som försvårar undersökningsplanen är konstaterandet av tidiga aborter. Man vet, att ett missbildat foster oftare leder till abort än graviditet med ett normalt foster. En betydande mängd missfall sker under graviditetens första veckor, ungefär var 4:e graviditet avbryts så. Vederbörande märker ofta inte dessa, om inte hälsovårdspersonal anordnat specialuppsikt.

Ur samhällets synpunkt bör både barn som fötts missbildade och barnlöshet anses som mycket betydande problem. Det är viktigt att identifiera arbetsmiljöfaktorer som orsakar sådan skada, så att de kan antingen avskaffas eller så att man kan skydda sig mot dem. Det är också viktigt att arbetstagarna inte obefogat är rädda för sådan arbetsmiljö, som med undersökningar kan påvisas vara ofarlig för hälsan. Pålitliga uppgifter är också en förutsättning för att kvinnornas arbetsmöjligheter

¹ Yttrandet översatt från finska.

inte utan skäl begränsas och att förlust orsakad av skäligen begränsningar gottgöres vederbörande av allmänna medel.

Arbetsförhållandena och arbetarskyddet är mycket likartade i Norden och lämpar sig väl som ett enhetligt forskningsområde för kartläggning av arbetsmiljörisker. Forskningens vidd förutsätter också en tillräckligt stor verksamhet för att den skall kunna genomföras.

På grund av det ovarsagda förordar Uleåborgs universitets medicinska fakultet utan förbehåll en utredning av arbetsmiljörisker i samband med graviditet i nordiskt samarbete.

Uleåborg den 12 december 1979

Uleåborgs universitet
Medicinska fakulteten

Juha Kukkonen
Fakultetssekreterare

Tammerfors universitet, medicinska fakulteten¹:

Ända sedan de första årtiondena av detta århundrade har man fått många bevis på betydelsen av teknologins miljöverknningar som orsak till rubbningar i fosterutvecklingen (t. ex. Wilson 1973). Den snabba tillväxten av antalet kemiska föreningar och deras användningsområden ökar kraftigt riskerna för hälsan. Genom experimentell forskning har man kunnat konstatera att många kemiska föreningar förorsakar utvecklingsstörningar i fostret hos olika djurarter (t. ex. Wilson 1977). Moderkakan har visat sig vara ett mindre selektivt såll och skydd för fostret än man tidigare allmänt trott.

Kunskaperna om de utvecklingskador, som kemiska ämnen orsakar hos människofostret, är påfallande bristfälliga. I epidemiologiska undersökningar utomlands har konstaterats att antalet "spontana" aborter ökat som följd av faderns och moderns ökade utsatthet i arbetet (t. ex. American College of Obstetricians and Gynecologists 1977). Hos t. ex. kvinnor som arbetar i operations-salar och laboratorier har man konstaterat flera fall av sterilitet, missfall och missbildade barn jämfört med hos kvinnor i genomsnitt (t. ex. IARC 1976; Tomlin 1979). I Finland utförda undersökningar har man konstaterat att kvinnor i industryrken har flera missfall och missbildade barn än kvinnor i genomsnitt (Hemminki o. a. 1979). På basis av experimentella undersökningar finns det skäl att antaga att störningar i utvecklingen, som konstgjort producerade eller berikade kemiska ämnen medför hos människan, är betydligt vanligare än de nu kända.

Forskningen om kemiska föreningars långtidsverknningar (såsom can-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

cer, missbildningar och missfall) möter många metodmässiga och praktiska problem, för vilkas lösande det är önskvärt att sammanföra resurser till meningsfulla helheter. I detta avseende bör man fästa speciell uppmärksamhet vid människor som i sitt yrke blir utsatta för sådana ämnen, ty antalet på arbetsplatser använda ämnen är betydligt större och de av dem förorsakade påverkningarna kraftigare än utanför arbetsplatserna. I nästan alla industriländer har man numera funnit att kemiska ämnens långtidsverkan är hotande hälsorisker. För att lindra och motverka dessa behövs all den ytterligare information som forskningen kan ge.

Kemiska skadeverkningar (missfall, missbildningar, cancer), som stör människofostrets utveckling, kan förmedlas genom delvis samma grundmekanismer. I princip kan verkningarna rikta sig på t. ex.: faderns eller moderns könsceller och deras bildningsprocesser, befruktningstillfället och fostret i utvecklingsstadiet. En skada i könscellernas genetiska element kan uppenbara sig först hos senare generationer. Granskningen bör därför av ovan nämnda skäl inte begränsas enbart till arbetsmiljörisker i samband med graviditet, utan även utsträckas att gälla hela reproduktionsprocessen från utvecklingen av könsceller till födelsen av ett fullgånget foster.

Tammerfors universitet finner det väckta medlemsförslaget både ur arbetarskyddets och den allmänna miljöhygienens synpunkt viktigt och förordar att Finlands delegation intar en positiv hållning till förslaget och föreslår, att man vid genomförandet studerar alla arbetsmiljörisker som gäller hela fortplantningsprocessen.

Tammerfors den 28 november 1979

Tapio Nikkari

Dekanus

Kaarina Tokoi

Fakultetssekreterare

Kuopio högskola¹:

Arbetsmiljöns inverkan på fostrets utveckling har utforskats mycket litet. Det är alldeles uppenbart, att modern inom några industribranscher måste arbeta i en sådan miljö, där så stora mängder giftiga ämnen kan komma in i blodomloppet och vidare till fostret i synnerhet via andningen, att fostret skadas. Eftersom många andra faktorer än arbetsmiljöfaktorer orsakar utvecklingsrubbnings i fostret, dröjer det i allmänhet länge innan något bestämt miljögift kan påvisas vara teratogent. För att bekräfta detta behövs epidemiologisk forskning, som kan utföras desto snabbare och pålitligare ju noggrannare alla faktorer kan

¹ Yttrandet översatt från finska.

registreras som möjligen kan skada fostret. Medlemsförslaget måste därför anses vara mycket lyckat, eftersom dess syfte är att insamla kunskaper från hela Norden och på detta sätt skapa grund för data, som är till nytta för de enskilda länderna, till och med för enskilda sjukhus, när man misstänker att ett visst miljögift är teratogent.

Med tanke på klimatförhållandena i Kuopio och norra Savolax samt industrins art är det inte att vänta, att det här lokalt skulle förekomma teratogena ämnen i arbetsmiljön. Detta antagande stödes av den kliniska uppgiften, att fosterskador som konstaterats vid Kuopio universitets centralsjukhus i allmänhet kan utredas på genetisk, ärftlig basis. Sålunda torde Kuopio högskola åtminstone inte i detta skede lämpa sig som ett centralt ställe för sådan forskning, trots att den har en toxikologisk och epidemiologisk enhet. Saken är utan tvivel av större intresse för sådana områden i andra nordiska länder och i vårt eget land, där betydelsen av kemisk industri är större än här.

Enligt Kuopio högskola är medlemsförslaget mycket motiverat och dess genomförande ur medicinsk synpunkt värt understöd.

Kuopio den 31 december 1979

Tapani Vanha-Perttula

Rektor

Tuomo Teittinen
Förvaltningsdirektör

Finlands akademi hänvisar i skrivelse den 19 november 1979 till yttrande från vetenskapliga centralkommissionen, sektionen för arbetarskyddsforskning av den 19 november 1979 (se nedan).

Finlands akademi, vetenskapliga centralkommissionen, sektionen för arbetarskyddsforskning¹:

I och med att antalet kemiska föreningar och deras användningsområde snabbt ökar tillväxer de av dem orsakade hälsoriskerna. När man får erfarenheter av användningen får man i allmänhet kännedom om föreningarnas direkta skadeverkningar. Däremot är det svårare att få kunskaper om föreningarnas långtidsverkan (såsom cancer, missbildningar och missfall). Problemet gäller i synnerhet dem som i sitt yrke blir utsatta för ämnen, ty antalet ämnen, som användes på arbetsplatser och de av dem framkallade exponeringarna är i allmänhet betydligt större än utanför arbetsplatserna. Långtidsverkan av kemiska ämnen har uppfattats som en hotande hälsorisk i nästan alla industriländer och inom EG samt i de övriga internationella organisationerna såsom i Världshälsoorganisationen (WHO) och i Internationella arbets-

¹ Yttrandet översatt från finska.

organisationen (ILO). På beslutfattandets alla nivåer finns det för närvarande ett stort behov att få tilläggsuppgifter om kemiska ämnens skadeverkningar.

I utländska utredningar om missfall har antalet spontana aborter konstaterats ha ökat på grund av både faderns och moderns arbetsbetingade exponering (se American College of Obstetricians and Gynecologists, 1977, Hemminki o. a., 1979). Hustrur till de män som varit utsatta för vinylklorid (Infante o. a. 1976) och kloroplen har flera missfall än kvinnor i allmänhet. Kvinnor som arbetar i operationssal har flera spontana aborter och större frekvens av sterilitet än genomsnittet (IARC, 1976); kvinnliga laboranter (Strandberg o. a., 1978) och arbetare i kopparsmältverk (Nordström o. a., 1978) har flera missfall än genomsnittet. Operationssal- och laboratoriepersonal har också ovanligt många missbildade barn (Tomelin, 1979). Även hustrurna till de män som utfört högspänningsarbete har nyligen rapporterats ha ovanligt många missbildade barn (Nordström, 1979). Vid institutet för arbetshygien har man genom utförda undersökningar konstaterat, att kvinnor i industriyrken har flera missfall och missbildade barn än genomsnittet (Hemminki o. a., 1979).

Långtidsverkan såsom missfall, missbildningar och cancer kan förmedlas genom delvis samma grundmekanismer. Orsaker till missfall och missbildningar kan vara ärftliga skador i faderns eller moderns könsceller eller direkta skadliga verkningar på fostret. Uppföljningen av skadorna är möjlig av allmän betydelse vid utvärderingen av kemiska skadeverkningar på människan i synnerhet, eftersom den är det snabbaste möjliga sättet att observera skadeverkningar (Klinge o. a., 1977). Uppföljningen av missfall och missbildningar är också av betydelse för bekämpningen av sådana skadefaktorer som direkt riktar sig mot fostret och vid kontrollen av graviditetens externa förutsättningar.

Utredningen av arbetsmiljörisker i samband med graviditet är en viktig uppgift inom arbetshälsoforskningen. Sektionen för arbetarskyddsforskning förordar de gjorda förslagen om en samlad redovisning av existerande information på området om ett nordiskt forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper. Sektionen för arbetarskyddsforskning finner det vara viktigt, att granskningen inte begränsas enbart till de risker i arbetsmiljön som har samband med graviditet, utan den borde utvidgas att gälla hela reproduktionsprocessen från könscellernas utveckling ända till födseln av ett fullgånget foster.

Helsingfors den 19 november 1979

Juhani Luhtanen
Ordförande

Reino Viita
Sekreterare

BILAGA**Litteratur**

American College of Obstetricians and Gynecologists. 1977. Guidelines on pregnancy and work. Chicago, pp. 1—45.

Hemminki, K., Sorsa, M. ja Vainio, H. 1979. Genetic risks caused by occupational chemicals. *Scand. j. work environ. health*, under tryckning.

Hemminki, K., Saloniemi, I., Luoma, K., Salonen, T., Partanen, T., Vainio, H. ja Hemminki, E. 1980. Transplacental carcinogens and mutagens: childhood cancer, malformations and abortions as risk indicators. *J. Tox. Env. Health*, under tryckning.

IARC, 1976. Monographs in the Evaluation of Carcinogenic Risk of Chemicals to Man. Vol. 11. International Agency for Research on Cancer, Lyon, p. 306.

Infante, P. F., McMichael, A. J., Wagoner, J. K., Waxweiler, R. J. ja Falk, H. Genetic risks of vinyl chloride. *Lancet* i (1976) pp. 734—735.

Kline, J., Stein, Z., Strobino, B., Suner, M. ja Warburgton, D. 1977. Surveillance of spontaneous abortions. Power in environmental monitoring. *Am. J. Epidemiol.* 106: 345—350.

Nordström, S., Beckman, L., ja Nordenson, I. 1978. Occupational and environmental risk in and around a smelter in northern Sweden. III. Frequency of spontaneous abortion. *Hereditas* 88: 51—54.

Nordström, S. Undersökning av eventuella genetiska risker bland anställda vid Vattenfall/Sydskraft som exponerats för 400 kV. Sammanfattning av preliminära resultatet, Umeå och Stockholm, 25.9.1979.

Strandberg, M., Sandbäck, K., Axelson, O. ja Sundell, L. 1978. Spontaneous abortions among women in hospital laboratory. *Lancet* i: 334—335.

Tomlin, P. J. 1979. Health problems of anaesthetists and their families in the West Midlands. *Br. Med. J.* 1: 779—784.

Arbetskyddsstyrelsen¹:

Arbetskyddsstyrelsen stöder det gjorda forskningsförslaget. Redan nu vet man att vissa kemiska ämnen och produkter via könszellernas gener eller via modern kan påverka fostret så att det uppstår missfall.

¹ Yttrandet översatt från finska.

missbildningar och s. k. ärftliga sjukdomar hos senare generationer t. ex. disposition för cancer, födande av missbildade barn osv. Problemet är hur man i praktiken skall kunna skydda modern och fostret för arbetsmiljörisker. Svårigheter kan uppstå av följande orsaker:

- 1) ett foster i utveckling (en befruktad äggcell) är mest utsatt för miljöpåverkan, när kvinnan ännu inte vet att hon är gravid,
- 2) i arbetarskyddslagen finns inga bestämmelser om skydd för fostret,
- 3) skydd för kvinnan under graviditet kan leda till ytterligare diskriminering av kvinnor i arbetslivet.

För att den föreslagna forskningen skall kunna leda till praktiska åtgärder så snart som möjligt, föreslår arbetarskyddsstyrelsen att man samtidigt i särskild ordning utreder:

- 1) dagens möjligheter i de nordiska länderna att lagstiftningsvägen skydda modern och fostret för arbetsmiljörisker,
- 2) behovet av ny lagstiftning (t. ex. bestämmelser om att förse förpackningar för kemiska produkter med varningstext; bestämmelser om ersättande av ekonomisk förlust; bestämmelser om förflyttning av gravid kvinna till ett mindre farligt arbete),
- 3) medel för att förhindra diskriminering av kvinnor i arbetslivet på grund av specialskydd under graviditet.

Tammerfors den 12 december 1979

Heikki Loppi
Byråchef

Anna-Liisa Sundqvist
Kemist

Socialstyrelsen:

På socialförvaltningens område utgör de handikappade och svårt handikappade barnen och vuxna en egen traditionell verksamhetssektor. Till socialförvaltningens roll har hört att kompensera de brister som handikappet förorsakat på så sätt att deltagande och integration i samhället skulle vara möjliga trots handikappet.

Fosterskador, både ärftliga och förvärvade, är handikapp som förorsakar brister som varierar från fullständig funktionsoduglighet till lindriga psykofysiska symtom. Socialstyrelsen anser det vara nödvändigt att sådan forskning och sådana åtgärder främjas som på förhand minskar fosterskador. Arbetsmiljöns, infektionsriskernas och de sociala levnadsförhållandenas andel i uppkomsten av fosterskador borde utredas med det snaraste och på så bred bas som möjligt för att man

skall finna de medel genom vilka det är möjligt att åstadkomma ändamålsenlig prevention.

Helsingfors den 4 januari 1980

Margit Eskman

Generaldirektör

Marjaliisa Kauppinen

Överinspektör

Medicinalstyrelsen¹:

Med åtgärder inom arbetshälsovården och arbetarskyddet har antalet arbetsmiljöbetingade klassiska yrkessjukdomar minskat. Å andra sidan medför ökat antal teknokemiska produkter och deras användning nya problem. Exponeringen för teknokemiska produkter, vilkas verkningar är okända, har ökat och kraven på närmare undersökningar av dessa ämnen har varit motiverade. Särskild uppmärksamhet har förutom vid kemikaliers övriga verkningar fästs vid deras mutagena egenskaper.

Finlands beredskap för sådana utredningar och sådan forskning har utvecklats bl. a. så, att man har tillgång till ett utmärkt register över missbildningar och ett cancerregister. Dessutom har man beslutat att inrätta ett mutagenlaboratorium vid institutet för arbetshygien, vid vilket avsikten är att skapa beredskap för utredning i synnerhet om olika ämnens mutagena egenskaper.

Inom socialpolitiken har man försökt lösa motsvarande behov för att skydda gravida kvinnor för möjliga arbetsmiljörisker och arbetsbetingad experimentering bl. a. genom att reglera moderskapsledighetens längd och tidsmässiga placering.

För arbetshälsovårdens arbetstagares del har arbetsmiljö- och arbetsbetingade exponeringar än så länge inte utretts. Det är uppenbart, att flera slag av exponeringar i samband med sjukhusarbetet kan vara av betydelse. Man borde utforska bl. a. påverkan av strålning, kemiska ämnen, gaser och psykiska faktorer.

Medicinalstyrelsen anser, att medlemsförslaget i Nordiska rådet om en samlad redovisning och forskningssamarbete beträffande arbetsmiljörisker i samband med graviditet är motiverat och värt understöd.

Helsingfors den 20 december 1979

Erkki Kivalo

Generaldirektör

Kimmo Leppo

Tjfv. avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Ålands landskapsstyrelse anser det angeläget att arbetsmiljörisker i samband med graviditet utreds så att man uppnår samnordiska säkerhetsnormer för att effektivt minimera risk för fosterskada. Landskapsstyrelsen förenar sig därför med motionärernas yrkan.

Mariehamn den 17 januari 1980

Folke Woivalin

Lantråd

Ossian Svensson

Landskapsläkare

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC:

Medlemsförslaget syftar till att gemensamma nordiska riktlinjer skall dras upp för bedömningen av i arbetsmiljön förekommande risker i samband med graviditet. I detta hänseende vore det av vikt att få till stånd en samlad redovisning av existerande information på området samt inleda ett nordiskt forskningssamarbete.

Beträffande upprättandet av gemensamma riktlinjer för bedömningen av graviditetsrisker betingade av arbetsmiljön måste det konstateras att möjligheterna just nu är små, vilket beror på att ett tillräckligt underlag saknas. Det finns inget skäl att bedöma riskerna i arbetet och utanför på olika sätt. Det torde inte heller vara möjligt att dra upp särskilda riktlinjer inom något nordiskt land. Det är fråga om ett synnerligen långsiktigt företag. Därför vore det på sin plats att först samla in och bearbeta tillgängligt material innan ställning kan tas till behovet av och formen för gemensamma riktlinjer.

Det är viktigt att man vid bedömningen av risker beaktar människans hela livsmiljö, dvs. i och utanför arbetet: det är människans 24-timmarsituation som är avgörande för exponeringen.

Denna helhetsgranskning bör hållas i minnet då vi överväger prioriteringen av olika forskningsområden. Det är mycket sannolikt att vi i detta nu finner miljöområden, som borde prioriteras framom graviditetsproblemen i Norden. Det är även av betydelse att beakta de starka relationer som den samnordiska forskningsverksamheten har med den internationella forskningen, men ett ställningstagande till forskningens viktighetsordning förutsätter dock insamling och behandling av tillgänglig information.

Med hänvisning till vad vi framfört ovan förordar vi en samlad redovisning av existerande information på nordisk bas. Vid bearbetning-

en av denna redovisning bör man även beakta möjligheterna för ett framtida nordiskt forskningsarbete på området.

Helsingfors den 4 januari 1980

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

Seppo Riski

Affärsarbetsgivarnas
centralförbund AAC

Jyrki Vihma

Akava r. y.:

Vid bedömandet av de arbetsmiljörisker som förekommer med graviditet borde man undersöka vilka risker som föreligger före befruktningen, under havandeskapet och för barnet. Förutom de fysiska och kemiska faktorerna i arbetsmiljön borde de psykosomatiska och psykosociala faktorerna beaktas. Dessa faktorerers gemensamma inverkan på arbetsmiljön borde också undersökas. Under förutsättning att de arbetsmiljörisker som förekommer i samband med graviditet granskas enligt ovannämnda riktlinjer ställer sig Akava bakom förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att få till stånd en samlad redovisning av existerande information på området samt inleda ett nordiskt forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.

Helsingfors den 7 januari 1980

Akava r. y.
S. Apajalahti
Ordförande

Jaakko Kähönen
Utredningschef

Finska försäkringsbolagens centralförbund hänvisar i skrivelse den 27 december 1979 till begärt yttrande av den 30 november 1979 från Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund (se nedan).

Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund¹:

Finska försäkringsbolagens centralförbund har begärt Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbunds utlåtande om Nordiska rådets medlemsförslag om nordiskt samarbete beträffande arbetsmiljörisker i samband med graviditet. Med begränsning av utlåtandet till den del

¹ Yttrandet översatt från finska.

ärendet gäller förutsättningarna för ersättning av olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar framför Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund högaktningfullt följande.

Förslaget att kartlägga den nuvarande kännedomen om riskerna i arbetsmiljön i samband med graviditet samt att upprätta ett nordiskt samarbete i syfte att få fram nya rön bör i sig anses ändamålsenligt. På basen av de fakta som erhålls genom utrednings- och forskningsarbete kan man i alla nordiska länder effektivare förhindra av arbetsmiljön försakade risksituationer för såväl den gravida kvinnan som fostret.

Det föreslagna utredningsarbetet har betydelse vid bedömningen av möjligheterna att ersätta olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar, t. ex. då man utreder frågan om huruvida en gravid kvinnas sjukdom är en yrkessjukdom, som betingats av fysikaliska, kemiska eller biologiska faktorer i arbetet.

Däremot torde av arbetsmiljön föranledd skada på fostret, vilken leder till att fostret föds med handikapp, inte kunna anses vara ersättningsbar enligt olycksfallsförsäkringslagen (608/48) eller lagen om yrkessjukdomar (638/67). Detta beror på att i 1 § olycksfallsförsäkringslagen såsom försäkrad enligt olycksfallsförsäkringslagen definieras arbetstagare som står i arbetsförhållande till sin arbetsgivare. Ersättningslagarna vid dödsfall till följd av olycksfall i arbetet eller yrkessjukdom definieras separat i 14 § olycksfallsförsäkringslagen. Då barn inte vid annat än dödsfall definierats som förmänstagare i olycksfallsförsäkringslagstiftningen, kan inte enligt gällande lagstiftning det förslag som framlagts för Nordiska ministerrådet då det gäller barn som föds med handikapp anses falla inom ramen för den lagstadgade olycksfallsförsäkringen vad ersättningsarna beträffar. I det fall, att det nu framlagda förslaget skulle leda till ministerrådets rekommendation i ärendet, borde utredas, huruvida det vore ändamålsenligt att utvidga den lagstadgade olycksfallsförsäkringen sålunda, att den även skulle ersätta av arbetsmiljön betingad sjukdom, lyte eller skada som uppkommit på fosterstadiet hos barn.

Helsingfors den 30 november 1979

Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund

Håkan Simberg

Pentti Virtanen

Institutet för arbetshygien:

Den aktuella arbetarskyddsforskningen lägger stor vikt vid forskningen om de genotoxiska långtidsverkningarna som förorsakas av i arbetsmiljön förekommande kemiska ämnen. Den fertila generationen

är utsatt för en ytterst betydande andel av arbetsmiljöns genotoxiska risker. En fosterskada kan förmedlas direkt som en prenatal transplacentala verkning, men också via moderns eller faderns gameter. Än så länge är vår kunskap särdeles bristfällig då det gäller de tre etiologiska faktorgrupperna till verkningar som riktar sig mot fostret samt verkningarnas andel vid spontanaborter, fysiska och mentala defekter samt elakartade tumörer under barndomstiden.

Förslaget till Nordiska rådet om att genomföra en studie om kemiska arbetsmiljörisiker i samband med graviditet bör anses vara framstegsvänligt och speciellt värt att understöda som ämne för forskningssamarbete. Vi anser dock, trots att ämnesområdet väsentligt anknyter till utredning av arbetsmiljörisiker för gravida kvinnor i kemiskt riskfyllt arbete, att ämnet borde behandlas som en helhet, då man även tar hänsyn till de genetiska verkningar som eventuellt förmedlas via faderns eller moderns könsceller. Detta innebär en utredning även om eventuella sensitivitetsskillnader mellan män och kvinnor i egenskap av arvgivare av genetiska skador, mutationer, som förmedlas via gametogenesisen.

En sådan forskningsupplägning förutsätter att ett rätt omfattande material samlas ihop. Möjligheterna till detta skapas av det redan fungerande nordiska samarbetet på medicinskt, genetiskt och arbetshygieniskt område samt de olika nordiska ländernas cancer-, missbildnings- och befolkningsregister.

Det är skäl att betona, att de nordiska ländernas likartade befolkningsstruktur, samhällssystem samt natur och industrimiljö är tillräckligt analoga för förverkligandet av en vetenskapligt kompetent helhetsutredning. Behovet av och de goda förutsättningarna för dylik samverkan har även tidigare betonats i rekommendationer på arbetsmiljöforskningens område (*nr 13/1976/s, 14/1976/s, 8/1977/s, 13/1978/s*) samt i framställningar på området för medicinsk genetik (förslaget om grundandet av ett nordiskt institut för medicinsk genetik *nr A 513/k*).

Helsingfors den 13 december 1979

Jorma Rantanen
Generaldirektör

Marja Sorsa
Docent

Finlands sjuksköterskeförbund r. f.:

Nordiska rådets medlemmar har med ifrågavarande förslag fäst uppmärksamhet vid en synnerligen viktig arbetsskyddsfråga. Arbetsmiljöns faror under graviditet har uppenbarligen som följd av teknologi och olika kemikalier ökat och riskerna har inte i sin helhet kartlagts.

I medlemsförslaget nämns speciellt de kvinnor vilka arbetar inom industrisektorn och de men som en sådan arbetsmiljö förorsakar graviditeten. I förslaget blir en stor kvinnodominerad arbetssektor nästan helt obeaktad, nämligen de som arbetar inom hälsovården.

Vid sjukhusen förekommer joniserande strålning på vissa arbetsplatser såsom isotop och röntgen samt i operationsmiljön är anestesigaserna synnerligen allmänna. Dessa arbetsmiljöer är i någon mån utforskade, men forskningen kring de men som förorsakar graviditetsstörningar måste fortsätta och nödvändiga åtgärder måste i sinom tid vidtas.

Likaledes har inte heller nattarbetets verkningar på graviditeten tillräckligt utforskats. Denna fråga borde också bli föremål för undersökning samtidigt med övrig forskning inom detta område.

Finlands sjuksköterskeförbund stöder de i förslaget nämnda rekommendationerna om utarbetandet av en helhetsutredning på basen av tillgängliga data samt insamling av nya uppgifter.

Dessutom föreslår Finlands sjuksköterskeförbund att samfällna nordiska forskningsresultat utnyttjas mera i framtiden.

Helsingfors den 11 december 1979

Finlands sjuksköterskeförbund r. f.

Toini Nousiainen
Ordförande

Tuula Öhman
Sekreterare

I s l a n d

Hjúkrunarfélag Íslands:

Enligt vår åsikt är förslaget mycket bra och det är angeläget att utreda dessa frågor.

Vi tillstyrker att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i detta syfte få till stånd en samlad redovisning av existerande information på området samt inleda ett nordiskt forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.

Reykjavík den 29 november 1979

For Hjúkrunarfélag Íslands

Svanlaug Árnadóttir
Ordförande

N o r g e**Kommunal- og arbeidsdepartementet:**

Arbeidsmiljølovens særbestemmelser for kvinner omhandler bare rett til permisjon i forbindelse med svangerskap og fødsel.

Arbeidsmiljøloven setter ellers generelle krav til arbeidsmiljøets kvalitet. Målet må være at arbeidsmiljøet skal tilfredsstillende alle arbeidstakergrupper. Når det gjelder fosterskader og skader på barn, oppstår disse som nevnt i forslaget til Nordisk Råd, ikke bare gjennom moren. Eksempelvis kan kjemiske stoffer og stråling påvirke arveanlegg hos begge foreldre. Likeledes kan stoffer som festnes på foreldrenes tøy forårsake skader på barna.

Det er likevel sannsynlig at det i noen tilfelle er nødvendig med særbestemmelser for gravide kvinner. I arbeidsmiljølovens § 7 er det åpnet adgang til å gi slike bestemmelser, bl. a. om begrenset adgang til sysselsetting eller påbud om omplassering.

Kommunal- og arbeidsdepartementet stiller seg positiv til forskning på dette området. Departementet har til orientering finansiert en deskriptiv undersøkelse om sammenhengen mellom foreldres yrke og nyfødte barns helseforhold. Undersøkelsen ble gjennomført ved Hygienisk institutt, Universitetet i Oslo og omfattet de i alt ca 256 000 fødte i Norge i årene 1970—73. Departementet har videre for 1980 bevilget kr. 100 000 til den nasjonale delen av det nordiske samarbeidet om arbeidslivets betydning for forekomsten av fosterskader som Nordisk Ministerråd har bevilget midler til og som det er vist til i medlemsforslaget. Departementet vil sterkt anbefale at Nordisk Ministerråd fortsetter og intensiverer det engasjementet som er påbegynt gjennom studiene av sammenhengene mellom arbeidsmiljøforhold og fosterskader.

Vi vil imidlertid være tilbakeholdne med å skille ut gravide kvinner og særlig kvinner i fertil alder som egen risikogruppe. Begrunnelsen for dette er tosidig:

1. For det første vil særregler som utelukker særlig utsatte kvinner fra arbeidsplassen kunne bli en unnskyldning for ikke å endre arbeidsforhold som også er eller kan være farlige for menn, så hurtig som en ellers ville gjort det.

2. For det annet vil en slik utskilling forverre kvinners stilling på arbeidsmarkedet.

Oslo, 8. januar 1980

Arvid Eskild

Henriette Munkebye

Den norske lægeforening:

På bakgrunn av den oppfatning at arbeidsmiljøskader ved graviditet har vært ofret for liten oppmerksomhet i Norden, er det fremmet forslag om at arbeidet skal igangsettes med å få felles nordiske retningslinjer ved bedømmelse av arbeidsmiljøet og de risiko som forekommer i forbindelse med graviditet.

Lægeforeningen støtter det fremmete forslag om en samlet redegjørelse om eksisterende informasjon på dette området, og at det søkes igangsatt et nordisk forskningsarbeide vedr. arbeidsmiljøets risiko i forbindelse med graviditet.

Oslo, 22. januar 1980

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse

H. M. Svabø

Generalsekretær

Johan Greve Brun

Norske kommuners sentralforbund, Lønnsutvalget:

Lønnsutvalget i Norske Kommuners Sentralforbund slutter seg til forslaget om en felles nordisk innsats for å kartlegge sammenhengen mellom arbeidsmiljøpåvirkning og fosterskader. Videre er en enig i at det bør utarbeides en samlet oversikt over de kunnskaper og opplysninger som finnes på området.

Oslo, 14. desember 1979

Karl Walter Tveter

Anne Elisabeth Syversen

Norsk folkehjelp:

Norsk folkehjelp vil i prinsippet slutte seg til uttalelsen vedrørende arbeidsmiljøskader ved graviditet.

Norsk folkehjelp vil også understreke betydningen av en samlet orientering av den allerede fremkomne informasjon, og innlede et nordisk forskningsarbeid for å få fram nye kunnskaper på dette felt.

Oslo, 13. desember 1979

Jacob Rein fjell

Sosialsekretær

Norsk sykepleierforbund:

Norsk sykepleierforbund ser meget positivt på Nordisk Råds forslag til ovennevnte.

Det er av stor betydning at man igangsetter et forskningssamarbeid for å nå frem til nye kunnskaper, og at man får felles nordiske retningslinjer når det gjelder risikofaktorer i arbeidsmiljøet i forbindelse med graviditet.

Oslo, 13. desember 1979

Norsk sykepleierforbund

Anne-Lise Bergenheim

Formann

Ewa Abeman Bredal

Avdelingsjef

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

60- og framför allt 70-talet har präglats av stigande krav inom arbetsmiljöområdet. Detta har i sin tur tagit sig uttryck i tillkomsten av en rad nya lagar särskilt under 70-talet. Här bör nämnas ny arbetsmiljölagen, lag om hälso- och miljöfarliga varor, ny arbetsskadelagen m. fl.

Den nya arbetsmiljölagen kan sägas vara ett konstaterande och ett erkännande av arbetsmiljöns fysiska och psykiska betydelse för människan. Nyligen företagna ändringar i föräldraförsäkringen och framlagt förslag till principprogram för mödra- och barnhälsovården markerar också ett ökat medvetande om risker i arbetsmiljön och om nödvändigheten av att förebygga och i möjligaste mån eliminera dessa.

Insikten om arbetsmiljöns psyko-sociala aspekter har också ökat under det senaste decenniet. Socialpsykologisk forskning och medicinsk stressforskning har alltmer övertygande visat samband mellan socialpsykologiska faktorer i arbetsmiljön och hälsan.

Men begreppet arbetsmiljö har vidgats till hälsa i relation till arbete i betydligt vidare mening. Det är i dag inte bara garantier mot ohälsa, det gäller också ett vidare begrepp som arbetstillfredsställelse.

En av de centrala uppgifterna inom den medicinska miljövården är för närvarande att utvärdera riskerna i vår omgivning. Det finns ett stort behov av epidemiologiska undersökningar för att göra punktundersökningar i anledning av uppkomna miljöfarliga ämnen. Det är också angeläget att få till stånd ett epidemiologiskt övervakningssystem och en in-

ternationell samverkan inom området. Sverige har här på grund av sin folkbokföring, sina födelse-, cancer- och missbildningsregister unika möjligheter att bygga upp ett sådant övervakningssystem.

De kunskaper man får fram bör ha en riskvärdering som ett gemensamt mål. Denna riskvärdering bör mynna ut i en dokumentation, som kan ligga till grund för administrativa beslut.

Inom flera yrkesområden kan det förmodas föreligga risker i arbetsmiljön för gravida kvinnor. Den ständigt accelererande introduktionen av nya kemiska ämnen i arbetslivet torde utgöra en av de miljöfaktorer som framkallar s. k. teratogena skador. I en rapport av Världshälsoorganisationen (WHO 1978) pekas på det enorma antal kemiska ämnen som isolerats och används i det dagliga livet. Omkring 200—1 000 nya kemikalier kommer ut på marknaden varje år. Skyddet mot arbetsmiljörisker för bl. a. gravida kvinnor måste därför enligt styrelsens mening tillmätas stor vikt. Men även arbetsmiljörisker före graviditet för såväl män som kvinnor, t. ex. de speciella miljörisker som förekommer vid laboratorie- och sjukhusarbete, måste även uppmärksammas.

Kunskaperna om olika miljöfaktorerers påverkan på den gravida kvinnan och på ett foster i utveckling är i dag begränsade. Den sammanställning av befintlig kunskap inom området, som i medlemsförslaget anvisas som ett viktigt första steg, är därför enligt styrelsens mening en stor och angelägen uppgift.

Socialstyrelsen vill framhålla att det här gäller ett mycket besvärligt forskningsområde. Det är svårt att identifiera enskilda ämnen i den omgivande miljön, såväl arbetsmiljö som allmän miljö, där man i det enskilda fallet kan fastställa detta som orsak till en graviditet med ogynnsamt förlopp. Forskningen synes f. n. vara mera inriktad på den betydelse summan av en lång rad olika kemiska och fysikaliska influenser kan ha på fosterutvecklingen under dess tidigare stadier som förklaring till uppkomst av tidig abort eller av missbildning vid genomförd graviditet. Även om kunskap kan uppnås kan det visa sig svårt att genomföra effektiva förebyggande åtgärder enär effekterna troligen uppkommer under mycket tidiga graviditetsfaser innan kvinnan med säkerhet vet sig vara gravid.

Det är enligt styrelsens mening viktigt att forskning utförs inom detta område. Forskningens första uppgift bör vara att kartlägga i vilken utsträckning man över huvud taget har att räkna med teratogena effekter av arbetslivsexpositioner. Påståendet att man hittills endast kunnat kartlägga en mindre del av de risker som finns antyder att man är övertygad om att den totala risken är stor.

Det är enligt styrelsens mening viktigt att medel ställs till förfogande till forskning inom detta område. Men än viktigare torde vara att de medel som redan finns tillgängliga används på ett adekvat sätt och ställs till kvalificerade forskares disposition. Ifrån Nordiska ministerrådet har

medel tilldelats — som också påtalas i medlemsförslaget — till en nordisk arbetsgrupp med representanter från varje land. Enligt inhämtade uppgifter planerar denna arbetsgrupp förutom gemensamt forskningsarbete när det gäller problem, där något kan anses stå att vinna genom nordiskt samarbete (speciellt när det gäller ovanliga expositioner eller ovanliga missbildningar), att anordna seminarier över hithörande problem. Arbetsgruppen har även begärt medel till ett sekretariat, som bl. a. skulle ha till uppgift att sammanställa och bevaka litteraturuppgifterna inom området. Det synes därför enligt styrelsens mening redan finnas en organisation av det slag, som medlemsförslaget innebär, varför kunskapsutveckling och forskningsarbete bör kunna ske inom ramen för redan existerande samverkansfunktioner och inom ramen för det handlingsprogram på arbetsmiljöområdet, som antagits av Nordiska rådet.

Socialstyrelsen tillstyrker

att en sammanställning görs av befintlig kunskap inom området och

att ett nordiskt forskningssamarbete inleds för att nå fram till nya kunskaper.

Enligt styrelsens mening bör båda dessa uppgifter kunna ske inom ramen för redan existerande samverkansfunktioner.

Stockholm den 16 januari 1980

Enligt socialstyrelsens beslut

Olle Westin

Riksförsäkringsverket:

Frågan om ersättning vid frånvaro på grund av arbetsmiljörisker vid graviditet har aktualiserats i olika sammanhang. Fr. o. m. den 1 januari 1980 blir gravid kvinna berättigad till havandeskapspenning från och med den sextionde och till och med den elfte dagen före den beräknade nedkomsten, om hon på grund av sitt havandeskap fått sin förmåga att utföra uppgifter i sitt förvärsarbete nedsatt med minst hälften. En förutsättning är att hon inte kunnat omplaceras i lättare arbete. Faktorer som skall kunna beaktas är bland annat om det i arbetet förekommer tunga lyft eller krav på att vissa svårare rörelser skall kunna utföras.

Vid remissbehandlingen av familjestödsutredningens betänkande med förslag om havandeskapspenning har bland annat förordats att hänsyn skall tas även till de risker som fostret utsätts för. Departementschefen anförde i prop. 1978/79: 168 att denna fråga nyligen hade behandlats av riksdagen. Socialutskottet hade i sitt betänkande 1978/79: 10 konstaterat att frågan om hur gravida kvinnor skall kunna skyddas mot sådana omgivningsfaktorer som kan befaras ha negativ inverkan på gra-

viditet eller foster är en av de mest angelägna och samtidigt mest komplicerade uppgifterna för den medicinska forskningen. Utskottet underströk behovet av förbättrade kunskaper på detta område. Departementschefen uttalade i den nämnda propositionen att han delar riksdagens bedömning av frågans vikt, men han konstaterade att kunskaperna för närvarande är mycket bristfälliga när det gäller arbetsmiljöer som kan ge fosterskador. Något underlag för beslut om förändring av försäkringssystemet på denna punkt förelåg enligt hans mening inte.

En särskild riskgrupp är gravida kvinnor i blyarbete. Arbetarskyddsstyrelsen har under året tillsatt en referensgrupp, i vilken riksförsäkringsverket är representerat. I gruppen har bl. a. ersättningsfrågan diskuterats.

I miljödebatten har påtalats att exponering för olika ämnen på arbetsplatser kan påverka också blivande fäder så att risk för fosterskador uppkommer. Det kan anses angeläget att även denna risk beaktas vid forskning och vid sammanställning av de kunskaper som för närvarande finns på området.

Riksförsäkringsverket finner det angeläget att frågan om miljörisiker i samband med graviditet noggrant utreds, både från medicinska och ersättningsmässiga utgångspunkter. De i Nordiska rådets medlemsförslag påtalade miljöfarorna för gravida kvinnor och foster kan motverkas på olika sätt. I första hand torde eftersträvas att sådana arbetsplatser skapas att fertila män och kvinnor kan arbeta utan risk för skador från kemisk eller fysisk påverkan. I andra hand bör omplacering av riskgrupper tillgripas, om det visar sig att andra skyddsåtgärder är otillräckliga. Kan omplacering inte genomföras, kan fråga uppkomma om ersättning från socialförsäkringen. En förutsättning härför är att forskningen kan visa att arbetsmiljöer eller andra faktorer kan innebära risk för skador på gravida kvinnor och foster.

Riksförsäkringsverket tillstyrker mot bakgrund av vad ovan anförts förslaget om en samlad redovisning av existerande information och om nordiskt forskningsarbete.

Stockholm den 19 december 1979

Marianne Sjönell

Göran Smedmark

Arbetarskyddsstyrelsen:

Arbetarskyddsstyrelsen är positivt inställd till syftet med medlemsförslaget och är enig om betydelsen att få fram ökade kunskaper på detta relativt nya forskningsfält. Ett nordiskt samarbete om utforskning av

arbetsmiljörelaterade fosterskador är önskvärt eftersom de flesta medfödda missbildningar är lågfrekventa och antalet kvinnor i särskilt utsatta arbetsmiljöer är litet. Genom ett nordiskt samarbete skulle man kunna få fram ett större material inom rimlig tid.

Styrelsen vill i detta sammanhang peka på ett forskningsprojekt som för närvarande pågår på ifrågavarande område under Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor, där styrelsen är representerad. Projektet heter Nordiskt samarbete om utforskning av arbetsförhållandenas betydelse för fosterskador. Projektet påbörjades 1979 och har som mål att utveckla former för samarbete mellan de nordiska länderna som medger snabbt klargörande av frågor om speciella arbetsförhållandens betydelse för uppkomsten av medfödda missbildningar och andra fosterskador. Det för 1979 av ministerrådet beviljade anslaget på norska kronor 14 000 skulle täcka ett arbetsmöte med deltagare från de nordiska länderna för att diskutera möjligheterna för en gemensam nordisk insats på området. En rapport från mötet i Oslo 22 mars 1979 belyser närmare behovet och möjligheterna för nordiskt samarbete, uppläggningsplan av nordiska undersökningar och innehåller förslag till undersökningar och plan för samarbete.

Av rapporten framgår bl. a. att det på grund av nuvarande olikheter i aktuella registreringssystem i de nordiska länderna inte skulle vara möjligt att standardisera datainsamlingen i de föreslagna undersökningarna. I princip måste därför de nationella delarna av en gemensam uppläggningsplan av undersökningarna analyseras separat och sammanfattningen baseras på uppskattningar av de risker som de nationella undersökningarna kommer fram till. Undersökningarna skulle genomföras som en serie självständiga undersökningar som var för sig borde kunna avslutas inom en tvåårsperiod. Detta tillvägagångssätt rekommenderades eftersom man ansåg det nödvändigt att kunna ge svar på brådskande frågor så snabbt som möjligt och då resultatet av undersökningarna skulle ha tidsbegränsat värde på grund av de snabba förändringar som äger rum i arbetsmiljön och de kemiska expositionerna.

Nordiska ministerrådet har på rekommendation av Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor anslagit 106 000 Nkr till projektet under 1980 för den nordiska koordineringen i form av möten mellan nationella projektledare och seminarier för värdering. Ledare för projektet är professor Tor Bjerkedahl, Hygienisk Institut, Universitetet i Oslo.

Under Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor pågår även ett projekt benämnt Epidemiologisk styrenundersökning: cancer och fosterskador samt kartläggning av somatiska kromosomförändringar. Projektet har som mål att kartlägga incidenser av cancersjukligheten och fosterskadorna hos styrenexponerade arbetare i de nordiska län-

derna samt klargöra tidsbunden relation mellan somatiska kromosomförändringar och styrenexponering. Ansvarigt institut för projektet är Institut för arbetshygien, Helsingfors, docent Harry Vainio.

Solna den 25 januari 1980

Gunnar Danielson

Gunilla Warnbeck

Arbetskyddsfonden:

Arbetskyddsfonden ger för närvarande stöd till flera forskningsprojekt som rör arbetsmiljörisker av det slag som behandlas i medlemsförslaget. Bland undersökningar som för närvarande pågår kan nämnas en undersökning om kromosomskador hos personal som exponeras för lösningsmedel i industrin. Undersökningen bedrivs vid Karolinska sjukhuset i Stockholm. Ett annat uppmärksammat område inom vilket fonden stödjer flera undersökningar avser genetiska risker vid exposition för högfrekventa elektromagnetiska fält.

Genetiska institutionen vid Umeå universitet har sedan flera år genomfört studier som rör bl. a. eventuella skador hos avkomman till arbetare vid Rönnskärsverken. Laboratoriepersonalens risker i nämnda hänseende är föremål för flera undersökningar, bl. a. vid institutionen för hygien vid Göteborgs universitet samt inom Värmlands läns landstingsområde.

Stort intresse har ägnats sjukvårdspersonalens risker. Inom detta område har under 1979 pågått diskussioner mellan SPRI, representanter för vissa landsting och forskningsinstitutioner. Detta har sedermera lett till att fonden beviljat medel till SPRI för planering av ett omfattande program för undersökning och åtgärder i syfte att minska koncentrationen av anestesigaser i operationssalar. Projektet rör såväl hantering och utformning av utrustning som allmänna ventilationstekniska åtgärder.

Inom ramen för fondens verksamhet har hittills inte, specifikt för detta område, tagits några initiativ till nordisk samordning av det slag som efterlyses i medlemsförslaget. Kontakt har emellertid tagits mellan arbetskyddsfonden i Sverige, arbetsmiljöfonden i Danmark och motsvarande organ i Finland och Norge för överläggningar om samarbetsmöjligheter mellan respektive organ. I dessa diskussioner är avsikten att också aktualisera frågan om det finns möjligheter att samordna fondernas stöd till olika forskningsområden. Härvid kan givetvis också undersökas om det pågår forskning om arbetsmiljörisker i sam-

band med graviditet i övriga nordiska länder på samma sätt som i Sverige. I den mån forskning pågår eller är under planering står vi från fondens sida också öppna för att diskutera möjligheten att samordna forskningsinsatserna i syfte att systematiskt klarlägga de riskmoment som förekommer i arbetsmiljön i samband med graviditeter.

Stockholm den 4 januari 1980

För arbetarskyddsfonden

Bo Oscarsson

Kanslichef

ILO-kommittén:

Vid internationella arbetskonferensen år 1975 antogs en deklARATION om kvinnliga arbetstagares jämställdhet i fråga om möjligheter och behandling. Deklarationens artikel 9, momenten 3 och 4 har följande lydelse:

(3) Studier och forskning skall utföras i fråga om processer som kan ha en skadlig inverkan på kvinnor och män med hänsyn till deras samhällsreliga funktion att fortplanta släktet.

(4) Åtgärder skall vidtagas för att åstadkomma speciellt skydd för kvinnor i fråga om typer av arbete som påvisats vara skadliga för dem med hänsyn till deras samhällsreliga funktion att fortplanta släktet, och dessa åtgärder skall omprövas och aktualiseras periodiskt i ljuset av framstegen i vetenskaplig och teknisk kunskap.

Det remitterade förslaget ligger enligt ILO-kommitténs mening i linje med rekommendationerna i ILO-deklARATIONEN. Kommittén vill dock påpeka att det finns en skillnad i ambitionsgrad mellan deklARATIONENS ovan citerade moment 3 och 4, där moment 4 enbart gäller kvinnor. Det aktuella medlemsförslaget tycks tendera mot den lägre ambitionsnivån. ILO-kommittén anser att forskning och åtgärder bör gälla de risker för fortplantningsfunktionerna hos såväl män som kvinnor som kan finnas i arbetsmiljön. Effekterna av exponering utanför arbetsplatsen bör också beaktas.

Vid 1975 års arbetskonferens antogs också en resolution om lika ställning och lika möjligheter för kvinnor och män i yrke och sysselsättning. Denna resolution innehåller bl. a. en uppmaning till ILO:s styrelse att ge generaldirektören i uppdrag att "carry out thorough and sufficiently extensive studies on matters relating to special protection for women and men as the case may be". Enligt vad ILO-kommittén erfarit har arbetsbyrån ännu inte låtit utföra några sådana studier. Med de

påpekanden som ovan gjorts kan ILO-kommittén tillstyrka det medlemsförslag som väckts i Nordiska rådet.

Stockholm den 17 januari 1980

För ILO-kommittén

Rolf Skillner

Elizabeth Lundberg

Försäkringskassförbundet meddelar i skrivelse den 2 januari 1980 att dess styrelse beslutat att icke avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Medicinska forskningsrådet:

Medlemsförslaget behandlar problemen för gravida kvinnor i arbetslivet med hänsyn till risker för fosterskador. Detta är en väsentlig fråga som uppmärksamrats allt mer på senare tid. Skador på avkomman, som anges i förslaget, orsakas av effekter på foster via modern under graviditeten. Men därutöver kan fosterskador vållas genom effekter på könscellerna före befruktning. I det senare fallet utgör både män och kvinnor i fruktsam ålder en riskgrupp.

Kunskaperna när det gäller olika miljöfaktorerers påverkan på avkomman är i dag begränsade och behovet av ytterligare forskning stort. MFR vill här instämma i den bedömning som görs i medlemsförslaget.

Kunskaper kan antingen bygga på experimentella studier på djur eller information som rör människan. Det är svårt, speciellt när det gäller detta område, att tolka djurförsök i relation till människan eftersom olikheterna är stora mellan olika djurslag och mellan djur och människor. Det sistnämnda gäller också tolkningen av resultat från s. k. mutagentester. Sambandet mellan mutagena effekter och direkt fosterpåverkan är dessutom inte klarlagt. Studier av skador på människan, t. ex. epidemiologiska undersökningar, ger den mest direkta informationen.

Arbetsmiljöns effekter bör studeras med avseende på fostret och dess vidare utveckling men även med avseende på graviditetens förlopp. Kvantifierbara data på detta kan t. ex. vara

- aborter
- prematuritet
- "small for age" vid födelsen
- perinatal dödlighet
- missbildningar

- cancer hos barnet
- utvecklingsstörningar

Ett problem när det gäller att försöka urskilja en specifik orsak till skador är att människan utsätts för en mängd olika faktorer samtidigt. När det gäller arbetsmiljön kan det, för det praktiska skyddsarbetet, dock vara tillräckligt att identifiera en farlig arbetsmiljö även om man inte i första hand kan ange specifikt vilken faktor som är den egentliga orsaken.

För att få en överblick av de olika problemställningarna samt för att de enskilda studierna skall bli jämförbara och om möjligt av bättre kvalitet bör studier på detta område samordnas. Vidare bör man överväga möjligheterna till en samordnad rapportering av enskilda misstänkta fall av samband mellan arbetsmiljö och fosterskada.

Kontinuerlig registrering av relevanta data och registerstudier är en möjlighet som i större utsträckning måste utnyttjas. Existerande register måste kompletteras med annan information utöver den som finns i dag. Ofta bygger registren på rapportering från endast en källa. Om man utnyttjar flera oberoende källor för ingångsdata kan man förutsetta att bortfallet i registret minskar och att kvaliteten i viss mån kan förbättras.

Vid samkörning av register som ger upplysning om expositionsförhållanden för föräldrarna respektive skador på barnen erhålls en möjlighet att hitta misstänkta överriskgrupper. För närvarande finns inte register med uppgift om expositionsförhållanden, utöver de uppgifter som Folk- och bostadsräkningarna innehåller. En kontinuerlig rapportering av kvinnans arbetsbetingade exposition under graviditet skulle avsevärt förbättra möjligheterna att effektivt kunna utnyttja registren för studium av fosterskador. Detta kan eventuellt åstadkommas genom rapportering från arbetsgivaren av expositionsförhållanden under graviditeten, vilket t. ex. kan ske i samband med uttag av graviditetsledighet.

Register avseende sjukdomar finns nu för missbildningar och cancer. Möjligheterna att registrera även andra effektdata av intresse, t. ex. spontanaborter och utvecklingsrubbingar, bör undersökas.

De nordiska länderna intar en särställning i världen genom att bl. a. praktiskt taget all hälso- och sjukvård journalförs och i viss utsträckning samlas i registersystem. Dessa register bör utnyttjas vid epidemiologiska studier. Registerstudier är användbara framför allt som sonderande studier som kan ge impulser till vidare forskning på högriskgrupper.

Sammanfattningsvis finner MFR Nordiska rådets initiativ lovvärt. Det är utan tvekan angeläget att på olika sätt öka våra kunskaper inom området. Ur forskningssynpunkt synes det särskilt angeläget att initiera epidemiologiska studier. Härför krävs bl. a. en ökad tillgång på data som samtidigt skall vara lättillgängliga. I sammanhanget vill

MFR betona vikten av att undersökningarna får en god vetenskaplig förankring. Tidig graviditet har en komplex hormonell styrning, som kan påverkas på många olika nivåer varför det är angeläget att endokrinologisk och gynekologisk sakkunskap är inkopplad även i epidemiologiska studier.

Stockholm den 21 december 1979

För medicinska forskningsrådet

Henry Danielsson

Professor, sekreterare

Ingvar Lennerfors

Kanslichef

Svenska kommunförbundet:

Med den bedömning av arbetsmiljöns fysiska och psykiska betydelse som den nya arbetsmiljölagen med anslutande avtal ger uttryck för måste inledandet av ett nordiskt forskningssamarbete på rubricerade område hälsas med tillfredsställelse. Även de i svensk lagstiftning företagna ändringarna i föräldraförsäkringen och framförda förslag om utbyggnad av mödrahälsovård får uppfattas som en markering av ett ökat medvetande om risker i här aktuellt sammanhang och vikten av att i möjligaste mån förebygga dem.

Styrelsen får därför tillstyrka att de i förslaget framförda åtgärderna kommer till utförande.

Stockholm den 14 december 1979

Svenska kommunförbundet

Lennart Blom

Landstingsförbundet:

Inom flera yrkesområden kan det förmodas föreligga betydande arbetsmiljörisker för gravida kvinnor. Det är därför angeläget att i första hand försöka få till stånd en samlad redovisning av befintligt informationsmaterial som berör arbetsmiljörisker i samband med graviditet. Det är vidare angeläget att ett nordiskt forskningssamarbete etableras för att nå förbättrade kunskaper inom nämnda område.

Styrelsen har därför inget att erinra mot förslaget.

Stockholm den 13 december 1979

Landstingsförbundet

Börje Hörnlund

Rune Carlsson

Produktkontrollnämnden:

Det är känt att en yttre påverkan under graviditeten av bland annat kemikalier kan medföra olika typer av reproduktionsstörningar. Missbildningar har ansetts kunna uppstå även till följd av faderns prekonceptionella kemikalieexponering. Sådan exponering av män kan dessutom ge upphov till sterilitet.

Kunskapen är relativt väl grundad hur olika faktorer kan vara foster-skadande om de drabbar individen under den organformande perioden, dvs. den första trimestern av graviditeten. Man vet däremot mindre vilka ämnen som kan medföra tidiga aborter. Exponering under den sista tredjedelen av graviditeten, då hjärnan fortfarande är under utveckling och då risken för utvecklingsstörningar fortfarande är stor, är ett annat område av prenatalt orsakade skador, som är mycket ofullständigt utrett.

Alltsedan thalidomidkatastrofen 1962 har stora ansträngningar gjorts för att identifiera kemiska ämnen, som kan ge *missbildningar*. Regler för djurtester av bland annat nya läkemedels teratogenicitet utarbetades tidigt och många andra kemikalier prövas efter samma riktlinjer. I flera länder infördes förbättringar i övervakningen av missbildningsfrekvens och typ genom s. k. missbildningsregister. Omfattande prospektiva studier har utförts bland annat i USA och Västtyskland. Under de gångna 16 åren har dock endast ett fåtal kemiska ämnen kunnat fastställas som missbildningsframkallande hos människa. Flera av dessa har upptäckts genom enskilda läkares skarpsinne och intresse för s. k. fallbeskrivningar medan andra har upptäckts vid olika typer av acciden-tiell exponering av en viss population.

Vad gäller *aborter* måste konstateras, att vare sig djurtest eller epidemiologiska metoder kunnat utvecklas för att förutsäga denna typ av reproduktionsstörning till följd av moderns kemikalieexponering. I den s. k. teratogentesten på försöksdjur registreras visserligen frekvensen fosterdöd och resorbtion jämsides med missbildningsfrekvens och typ. De letala effekterna har tillmätts mindre specificitet än effekten missbildningar när det gällt att från djurförsök bedöma ett ämnes reproduktionsskadliga förmåga hos människa. Svårigheterna att i epidemiologiska studier få en tillförlitlig registrering av framför allt tidiga aborter är uppenbar, jämfört med registrering av relativt lätt diagnosticerbara missbildningar hos nyfödda barn eller dödfödda.

Målet för alla åtgärder, som berör kvinnors arbete under graviditeten, bör vara att förebygga och minska riskerna för moder och foster och att hon kan fortsätta med sitt arbete utan farhågor under så lång tid som möjligt av graviditeten. I de allra flesta fall kan också modern fortsätta arbetet utan risk. I vissa fall kan hon fortsätta att arbeta men med viss förändring av arbetsmiljön. Dessa förändringar kan vara an-

tingen önskvärda eller absolut nödvändiga. Det senare gäller i de fall då tillgängliga data pekar på att allvarlighetsgraden av tänkbar skada och/eller sannolikheten för att en sådan skall inträffa är så stor att en förändring i arbetets art och arbetsmiljö är nödvändig. Enligt uppgifter i pressen har redan sådana förflyttningar vidtagits i bl. a. svensk läkemedelsindustri. I stället för omplacering av gravida har i annan industri vidtagits den åtgärden att kvinnor i fertil ålder ej få anställas för viss typ av arbete över huvud taget. I andra fall bör kvinnan ej yrkesarbeta under graviditeten. Ett sådant beslut måste fattas efter läkares bedömning i sådana fall då risken för skador på moder eller barn anses mycket stor.

Med hänsyn till den sociala trygghet som råder på den svenska arbetsmarknaden torde omflyttningar och motsvarande förebyggande åtgärder kunna genomföras. I andra länder har liknande åtgärder givit upphov till hårda förhandlingar, då rätten till arbete för kvinnor på grund härav ansetts starkt hotad.

Förutom att minska exponeringen genom omflyttningar och tekniska åtgärder — inkapslade processer och sänkta gränsvärden — bör åtgärder vidtas för att förbättra åtkomsten av vetenskaplig information om kemikaliers reproduktionsstörande effekter. En sådan typ av kunskapsbank kan utvecklas ur en redan uppbyggd referensdatabank vid Medicinska informationscentralen, Karolinska Institutet. Där har också avancerad experimentverksamhet bedrivits med en evaluerad databank inom området kemisk teratogenes i nära samarbete med European Teratology Society.

Prenataldiagnostiken har möjliggjort att vissa typer av fosterskador kan identifieras och därmed kan bedömningen om ett avbrytande av ett havandeskap bli säkrare. När det gäller kemikalie-inducerade aborter och sterilitet kan konstateras, att det behövs kraftiga resursförstärkningar för utredningar för att klarlägga orsakssamband.

Förbättrad djurexperimentell metodik och säkrare epidemiologisk identifiering av kemikalier, som är skadliga för människans reproduktion, är förutsättning för att riskerna för skador till följd av exponering i arbetsmiljön skall kunna minskas. Detta gäller även för all annan exponering och endast en långsiktigt planerad forskning kommer att leda till säkrare förebyggande åtgärder.

De i medlemsförslaget framförda frågorna är som torde framgå av vad nämnden framfört av väsentlig betydelse och den vill därför understryka önskvärdheten av ett ökat Nordiskt samarbete så som föreslagits av motionärerna och i det danska tilläggsförslaget.

Solna den 7 januari 1980

Valfrid Paulsson

K. Sune Larsson

Sveriges läkarförbund:

Det synes vara mycket angeläget att skapa möjligheter för en saklig information baserad på publicerade undersökningar rörande samband mellan miljörisker och fosterskador. De i massmedia rikligt förekommande "larmrapporterna" rörande nyupptäckta samband mellan miljörisker och fosterskador medför svåra negativa konsekvenser för många gravida kvinnor. En databank eller motsvarande på nationell eller internordisk nivå som i dylika situationer kan lämna information till såväl massmedia som privatpersoner har här sannolikt en stor funktion att fylla. I Sverige finns för närvarande en giftinformationscentral där redan en stor datamängd samlats. För att ge möjligheter till fullständig täckning av publicerade rapporter i dessa frågor behöver dock resurserna först förstärkas.

Forskning rörande epidemiologiska samband mellan miljöfaktorer och fosterskador på nationell eller internordisk nivå är också angeläget. Den centrala registreringen av graviditeter och förlossningar som sker i Sverige och Norge synes vara den naturliga basen för en sådan datainsamling. I Sverige sker missbildningsregistreringen parallellt med det så kallade "medicinska födelsemeddelandet" och förslag har väckts att i samband med en diagnostiserad missbildning yrkeshygieniska aspekter också skall rapporteras. För närvarande diskuteras dessa centrala registreringsmöjligheter inom en arbetsgrupp i socialstyrelsen och det förefaller angeläget att dessa forskningsmöjligheter tillgodoses vid utformningen av förslag till nya blanketter framför allt blanketter för anmälning om missbildade barn. Professor Bengt Källén vid embryologiska institutionen i Lund har inom arbetsgruppen huvudansvaret för utformningen av missbildningsregistreringen i vårt land. Synpunkter från honom är därför viktiga att inhämta.

Stockholm den 9 januari 1980

Sveriges läkarförbund
Förhandlingsavdelningen
Mats Grundén

Som bilaga till ovanstående yttrande översänder vi härmed synpunkter från Giftinformationscentralen vid Karolinska sjukhuset (*se Bilaga*).

Stockholm den 15 januari 1980

Sveriges läkarförbund
Förhandlingsavdelningen
Mats Grundén

Synpunkter inhämtade hos Karolinska institutets giftinformationscentral

---

På basen av viss erfarenhet rörande förfrågningar på detta område kan från giftinformationscentralen, GIC, följande information och synpunkter lämnas.

Giftinformationscentralen vid Karolinska sjukhuset, som besvarar förfrågningar rörande *akuta* förgiftningar från landet i dess helhet får en del förfrågningar också rörande fosterrisker i fall av exposition för läkemedel eller tekniskt använda kemikalier. Läkemedelsförfrågningarna av denna typ hänvisas till socialstyrelsens läkemedelsavdelning. Förfrågningarna rörande exposition för tekniskt använda kemikalier kan i regel inte hänvisas då självklar expertis där oftast saknas.

Förfrågningarna rör till största delen fall där graviditet redan föreligger, till en liten del planerad graviditet. Enstaka förfrågningar gäller risk till följd av akut förgiftning hos gravid.

Förfrågningarna har kommit från kvinnan själv, mödravårdscentral eller läkare. Ungefär hälften av förfrågningarna är lätta att besvara då antingen säkra uppgifter om risk finns eller — vanligast — expos.graden gör risken negligerbar. De förfrågningar som är svåra att besvara bearbetas i en frivillig grupp i vilken ingår teratolog, toxikolog knuten till industrin, två yrkesmedicinare samt en representant för GIC och ibland organisk kemist.

Under 1977 hade centralen 96 och 1978 128 förfrågningar angående fosterrisker, tidigare årsfrekvenser är svårtillgängliga då förfrågningarna kodats i en grupp som inkluderar en del annat. 1978 var 38 av fallen uppe till diskussion i gruppen och 1979 27 fall (totalantalet ökat innan statistiken blir klar). De kemikalier förfrågningarna gällt har varit: lösningsmedel av olika varianter, bekämpningsmedel (Malation, Cuprinol, diklofluamid, pyretriner, piperonylbutoxid, lindan, Baythion E, 2—4—D), framkallnings- och kopersvåtskor, desinfektionsmedel, (hexaklorofen, klorokresol, paraklorometakresol), klister, kemikalier för textiltryck och batikfärgning, kolsvavla, ozon, dimetylsulfoxid, kemikalier för tandtekniskt arbete, för lödningsarbete och för keramikglasyr.

Ställningstagande har skett enbart med hänsyn till det individuella fallet (aldrig principiellt), varvid en inventering gjorts av de möjligheter som stått till buds just i den enskilda situationen. I endast ett fall har abort tillrättats (CO-exp., akut förgiftning). I regel har vi varit återhållsamma med att bedöma genomlupen graviditetsperiod som farofyllt samtidigt som vi på relativt vid indikation avrått från fortsatt exposition. I många fall har företagsläkaren kunnat ordna omplacering i en del fall har kvinnan avstått från arbetet, då omplacering ej gjorts.

En uppföljning av fallen — som ligger något perifert i centralens arbetsfält — har på grund av den pressade arbetssituationen där inte kunnat ske. En fråga som ständigt kommit upp i falldiskussionerna är vem som har ansvaret ifall omplacering inte kan ske och kvinnan inte kan eller vill ta den förlust det ekonomiskt innebär att avstå från arbetet — arbetsgivaren, försäkringskassan, staten? Kan fallen jämföras med annan grupp t. ex. med smittbärare vars situation innebär fara för annan individ och den involverade därför får ersättning av allmänna medel via försäkringskassan? Frågan om ersättning aktualiseras ytterligare av de

förfrågningar som börjat komma rörande planerad graviditet och kemikalieexposition. Utöver det självklara behovet av mer underlagsdata för handläggning av dessa fall är sålunda också ersättning för utebliven arbetsinkomst ett problem, som snarast behöver bearbetas.

Stockholm den 10 januari 1980

Birgitta Werner
Leg. läk., föreståndare

Svensk sjuksköterskeförening:

Det är av utomordentlig betydelse att de förändringar av arvmassan och den toxiska skadeverkninng som kan förorsakas fostret eller moderkakan på grund av inverkan från sjukvårdspersonalens arbetsmiljö kartläggs och analyseras så att åtgärder kan vidtagas för att förhindra eller minska riskerna.

Vi anser det positivt att detta sker genom nordiskt samarbete och stöder förslaget att ökade resurser tillföres denna typ av forskning för att få fram enhetliga riktlinjer för bedömning av arbetsmiljörisker i samband med graviditet.

Svensk sjuksköterskeförening tillstyrker förslagsställarnas hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i syfte att få fram enhetliga nordiska riktlinjer vid bedömningen av i arbetsmiljön förekommande risker i samband med graviditet

1. få till stånd en samlad redovisning av existerande information på området samt
2. inleda ett nordiskt forskningssamarbete för att nå fram till nya kunskaper.

Stockholm den 5 december 1979

För Svensk sjuksköterskeförening

Ulrica Croné
Ordförande

Gunvor Stjernlöf
1:e Förbundssekreterare

Medlemsförslag om indrivning av felparkeringsavgifter i annat nordiskt land

(Väckt av Rolf Sellgren)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

NUAT – Nordisk union för alkoholfri trafik:

Förslagsställaren motiverar behovet av indrivning i första hand med en angelägenhet för myndigheterna. Genom att skapa en sådan möjlighet skulle övervakningen av föreskrifter om parkering etc. bli effektivare t. ex. i gränsområden med stort antal bilister från grannländer. Frågan uppges icke vara av någon ekonomisk betydelse.

NUAT har förståelse för att man söker åstadkomma gemensamma regler på trafikens område i de nordiska länderna. Unionen befarar dock att en indrivning av felparkeringsavgifter i enlighet med förslaget kan medföra administrativa kostnader, som överstiger vinsterna i ett sådant system. En reglering av frågor av den här arten leder ofta till byråkratiskt krångel.

Under återopande av det ovan anförda anser NUAT att förslaget i nuläget inte bör föranleda någon Nordiska rådets åtgärd.

Stockholm den 29 januari 1980

Nordisk union för alkoholfri trafik

Valeri Swell
Generalsekreterare

D a n m a r k

Justitsministeriet:

I den anledning skal justitsministeriet efter brevveksling med bl. a. rigspolitichefen (centralregisteret for parkeringsafgifter) og politidirektøren i København udtale, at en fælles nordisk aftale om inddrivelse af parkeringsafgifter for Danmarks vedkommende må ventes at medføre en ikke uvæsentlig administrationsforøgelse.

Da der imidlertid i navnlig Københavns politikreds registreres et forholdsvis stort antal ulovlige parkeringer af bilister for de andre nordiske lande finder justitsministeriet, at spørgsmålet om en nordisk aftale om

inddrivelse af de pågældende afgifter er velegnet til nærmere drøftelse i en af de permanente nordiske embedsmandskomiteer, f. eks. en gruppe under Nordisk Trafiksikkerhedsråd.

København, den 11. februar 1980

Henning Rasmussen

H. C. Abildtrup

Forenede danske Motorejere (FDM):

I den anledning skal vi høfligst bemærke, at FDM ikke er i besiddelse af statistisk materiale, der belyser det omhandlede problem.

Således som parkeringsbestemmelserne håndhæves af dansk politi, har vi ikke ved henvendelser fra søsterklubbernes medlemmer fået indtryk af, at parkeringsrestriktionerne og deres håndhævelse giver aktuelle problemer.

København, den. 26. februar 1980

M. Johansen
Kontorchef

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

Ministeriet för inrikesärendena meddelar att det tillstyrker förslaget om indrivning av telparkeringsavgifter i annat nordiskt land. Ministeriet fäster emellertid uppmärksamhet vid följande omständigheter:

Betalningsföreläggandets delgivning, som skall ske till fordonets ägare (innehavare) inom 3 månader från begäendet av förseelsen, skulle i Finland vara ett problem. Terminen har visat sig vara för kort t. o. m. i fråga om inhemska bilister.

Däremot bör man konstatera, att användningen av mottagningsbevis vid delgivning är möjlig över gränserna inom Norden. Likaså är blanketterna som används tvåspråkiga. Om i de andra nordiska länderna finns ett centralt motorfordonsregister som i Finland och i Sverige, är det inte heller svårt att inhämta uppgifter om ägarna.

Med tanke på indrivningen borde påföljden vara av samma karaktär, dvs. en publik avgift, för att systemet skulle fungera på samma sätt i alla nordiska länder.

Helsingfors den 28 januari 1980

Erkki J. Korhonen
Polisöverdirektör

Reijo Naulapää
Överinspektör

Ålands landskapsstyrelse:

Såsom en följd av turismen besöks landskapet Åland av ett stort antal bilburna turister främst under års- och vintersemesterssäsongerna.

Framför allt inom Mariehamns stads område är felparkering en förhållandevis vanlig företeelse som normalt beivras genom föreläggande av parkeringsbot. Ifall en felparkering kan anses vara farlig för trafiken eller annars innehålla inslag av ovarsamhet, skall dock straffanspråk framställas varvid parkeringsbot ej föreläggs. Bestämmelserna härom ingår i en landskapslag om parkeringsbot från år 1971.

Från polismyndighetens sida har man ofta påtalat bristen i att förelagd och eventuellt förhöjd parkeringsbot inte kan indrivas i utlandet på grund av botens ringa belopp. Det har hävdats, att efterlevnaden av bestämmelserna om stannande och parkering kunde främjas av att indrivning kunde ske även i utlandet.

Eftersom ifrågavarande bilburna besökare i landskapet till största delen kommer från annat nordiskt land anser landskapsstyrelsen att medlemsförslaget är avsett att främja en säkrare och smidigare trafik. Landskapsstyrelsen tillstyrker därför medlemsförslaget.

Mariehamn den 30 januari 1980

Folke Woivalin
Lantråd

Gunnar Jansson
Kanslichef

Automobilförbundet:

Automobilförbundet anser likställighetsprincipen viktig såväl i lagarnas och författningarnas bestämmelser som i efterlevnaden av dem respektive i straffandet vid deras underlåtande.

Därför anser sig Automobilförbundet inte kunna understöda detta förslag i sin helhet och inte heller att det begränsas att gälla ländernas gränstrakter och semestermånaderna.

Automobilförbundet understryker i stället strävanden att åstadkomma så enhetliga bestämmelser som möjligt och en effektiv information om dem i alla nordiska länder så att informationen verkligen når alla trafikanterna.

Automobilförbundet framhåller att om detta förslag förverkligades skulle de nordiska bilisterna inte vara likställda med bilisterna från andra länder. De har ju inte heller å andra sidan några förmåner jämfört med bilisterna från andra länder.

Uppenbarligen skulle även indrivningskostnaderna för felparkeringsavgifterna bli högre än inkomsterna av desamma, så att det även därför

inte finns grunder för skapandet av det förslagsenliga nordiska indrivningsystemet.

Automobilförbundet anser att följandet av parkeringsbestämmelserna borde effektivieras bl. a. så att polisen/parkeringsövervakaren skulle lämna på en felparkerad utländsk bil flerspråkig information angående landets parkeringsbestämmelser och en tydlig uppmaning att flytta det felparkerade fordonet. På detta sätt skulle man uppnå ökad trafiksäkerhet och -smidighet som även detta förslag eftersträvar.

Helsingfors den 29 januari 1980

Automobilförbundet rf

Heimo Jaakkola
Verkställande direktör

Norge

Justis- og Politidepartementet:

Justisdepartementet har forelagt saken for Samferdselsdepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet til uttalelse. Kopi av departementenes uttalelser følger vedlagt (se nedan).

Justisdepartementet ser at det kan være et visst praktisk behov for en ordning med inndrivning av feilparkeringsavgifter i annet nordisk land. Det er også mulig at saken kan bli mer aktuell i framtiden. Men vi finner det tvilsomt om utbyttet av en slik ordning vil stå i et rimelig forhold til kostnadene med gjennomføringen. Justisdepartementet antar derfor for sin del at man neppe bør gå videre i arbeidet med å utrede denne saken på det nåværende tidspunkt.

Oslo, 1. februar 1980

Stein Rognlien

Trond Dolva

Kommunal- og arbeidsdepartementet har i skrivelse den 31 desember 1979 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsforslaget.

Samferdselsdepartementet:

Medlemsforslaget har vært forelagt Vegdirektoratet som har avgitt uttalelse 3. januar 1980 (se nedan).

Samferdselsdepartementet kan for sin del ikke støtte medlemsforslaget idet en gjensidig nordisk ordning med inndrivning av parkeringsav-

gifter synes å ville medføre en administrativ og økonomisk belastning som ikke kan stå i rimelig forhold til den preventive effekt eller det utbytte som må forventes av en slik ordning.

Oslo, 16. januari 1980

Erik Ribu (e. f.)

John H. Paxal

Statens vegvesen, Vegdirektoratet:

Vegdirektoratet forestår innkreving av de parkeringsgebyr som utferdiges av politiet. Vi vil se det som en fordel om disse kunne inndrives i de andre nordiske land, med bistand fra vedkommende land.

Vi vil anta at de kommuner som har innført avgiftsparkering med tilhørende inndriving av tilleggsavgift eller har overtatt håndhevingen av ordningen med parkeringsgebyr vil være interesserte i en slik ordning. Hvilke kommuner dette omfatter, fremgår av St. melding nr. 9 (1978—79) om trafikk og bymiljø, vedlegg 2 — tabell 4 og 5.

Etter vår oppfatning bør det også vurderes om det nordiske samarbeidet eventuelt bør omfatte gebyr for unnlatt bruk av personlig verneutstyr under kjøring med motorvogn, jfr. Samferdselsdepartementets forskrifter av 21. september 1979.

I denne forbindelse finner vi det for øvrig naturlig å ta opp spørsmålet om i hvilken utstrekning Norge har inngått avtaler med andre nordiske land i henhold til den nordiske avtalen om bistand i skattesaker av 9. november 1972.

Det vises til St. prp. nr. 53 (1972—73) om inngåelse av nordisk avtale om bistand i skattesaker. I proposisjonen side 2 er anført bl. a. følgende:

Artikkel 2 angår hvilke skatter og avgifter avtalen omfatter. I tillegg til skatt (avgift) på inntekt, formue, arv eller etterlatenskaper som går inn under dobbeltbeskattingsavtalene mellom de nordiske land, skal også avgift på gaver regnes som skatt i bistandsavtalens forstand. Videre skal avtalen, i den utstrekning det følger av særskilt avtale etter artikkel 20, også gjelde motorvognavgift, trygdeavgifter og andre offentlige avgifter. Hensikten med en slik særlig avtale etter artikkel 20, er for hvert land å ta inn benevnelsene på de skatter og avgifter avtalen skal omfatte. Denne særskilte overenskomst skal jevnlig holdes ajour med endringer i de enkelte lands interne lovgivning. Denne avtalen vil for Norges vedkommende omfatte:

Årsavgift på personbiler, kilometeravgift på ikke bensindrevne lastebiler registrert i utlandet, avgift i henhold til kgl. resolusjon av 17. de-

semer 1971 om overlastavgift, merverdiavgift, investeringsavgift og avgifter til folketrygden.

Oslo, 3. januar 1980

Etter fullmakt

Aksel Brunn

Johan Mellbye

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund har ikke erfaringer med de problemer som kan oppstå i forbindelse med innkreving av feilparkeringsavgifter i annet nordisk land, men vil ut fra hensynet til en effektiv håndtering av parkeringsbestemmelsene gi sin tilslutning til at spørsmålet om felles nordiske regler på dette området utredes.

Oslo, 5. desember 1979

Arne Rødskog

Lars-Jonas Nygaard

Kongelig norsk automobilklub (KNA), Motorførernes avholdsforbund (MA) og Norges automobil-forbund (NAF):

Med bakgrunn i det fremlagte materialet finner bilorganisasjonene KNA, MA og NAF ikke å kunne gå inn for medlemsforslaget om inndrivning av feilparkeringsavgifter i annet nordisk land. Dette begrunnes ut fra det åpenbare merarbeid og de kostnader et slikt forslag vil medføre dersom det blir gjennomført. Bilorganisasjonene er klar over de problemer som politimyndighetene i de forskjellige land har spesielt i grensetraktene, men vi finner ikke at disse problemer er så store at et kostbart inndrivningsapparat rettfærdiggjøres.

Den avtale som er inngått mellom de nordiske land om "handrækning i skatteärenden som t. ex. omfatter mervärdeskatt och bilskatte", setter en minstegrense for det beløp som kan inndrives i de andre nordiske land. Vi finner det sannsynlig at dette er gjort nettopp for at man ikke skal oppta tid og krefter med å inndrive småbeløp. I slike tilfeller vil kostnaden ved inndrivelsen ofte være langt større enn selve beløpet som skal inndrives. Det kan etter vår mening umulig være rasjonelt og økonomisk forsvarlig å sette i gang et storstilt apparat for inndrivelse av 50 til 100 kroner.

Bilorganisasjonene finner det heller ikke sannsynliggjort at feilparkering i annet nordisk land utgjør et så stort problem at det i seg selv nødvendiggjør en ordning som skissert.

Under henvisning til foranstående vil vi foreslå at medlemsforslaget ikke fremmes for de enkelte lands regjeringer.

Oslo, 12. desember 1979

Bilorganisasjonenes samarbeidsutvalg

Erling Storrusten
Formann

Sverige

Rikspolisstyrelsen:

Inom polisdistrikt som gränsar till annat nordiskt land upplevs det som otillfredsställande att utfärdade parkeringsanmärkningar kan lämnas utan avseende av ett stort antal icke svenska betalningsansvariga. I vissa orter har åtsidosättandet av gällande parkeringsbestämmelser medfört allvarliga trafikproblem, särskilt vid veckosluten.

Trafiksäkerhetsverket handhar bevakning av att felparkeringsavgifterna betalas. Svenska myndigheter har emellertid för närvarande inga effektiva påtryckningsmedel gentemot icke svenska nordbor, som bryter mot bestämmelserna vilket synes vara väl bekant för trafikanter från övriga nordiska länder.

Med hänsyn till de trafikproblem som den ökande bilismen för med sig i tätorterna, anser rikspolisstyrelsen det angeläget att en ändring kommer till stånd innebärande att felparkeringsavgifter kan indrivnas även i annat nordiskt land.

Stockholm den 28 januari 1980

Rikspolisstyrelsen

Ulf Waldau

Göran Hansén

Riksskatteverket (RSV):

Riksskatteverket finner att nu gällande handräckningsavtal mellan de nordiska länderna bör utvidgas till att omfatta även felparkeringsavgifter. RSV anser dock att innan ställningstagande kan ske i frågan om indrivning av felparkeringsavgift i annat nordiskt land utredning krävs om möjlighet finns att på ett enkelt sätt, exempelvis genom magnetbandsutbyte, inhämta uppgift om fordonsägarens namn och adress. Dessutom

bör statsverkets kostnad för informationsutbyte och handräckningsförfarande utredas.

Trafiksäkerhetsverket (TSV) fick den 4 oktober 1979, efter framställning från Svenska kommunförbundet om ändring i lagen om felparkeringsavgift, regeringens uppdrag att utreda ändringsförslaget. De utlandsregistrerade fordonen berörs inte i utredningen.

RSV tillstyrker det nu framlagda förslaget. Lämpligen synes TSV:s utredningsuppdrag kunna utvidgas till att även omfatta möjlighet att inhämta uppgift om fordonsägares namn och adress i annat nordiskt land samt de administrativa kostnaderna härför.

Stockholm den 4 januari 1980

Eric Hallman

Bengt Myhrman

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen delar uppfattningen att behov finns av att kunna driva in obetalda felparkeringsavgifter i annat nordiskt land. Betalningsfrekvensen för avgifter som meddelas för utländska fordon är låg och det är angeläget att frekvensen höjs. Enligt styrelsens mening bör detta kunna ske genom att en rutin för betalningsuppföljning i de nordiska länderna införes.

Stockholm den 25 januari 1980

Svenska kommunförbundet

Svea Wiklund

Kungl. automobilklubben, KAK:

Förslagsställaren bygger sin framställning på att polismyndigheterna påtalat svårigheterna att indriva parkeringsavgift av bilist från annat nordiskt land samt framhåller att i förarbetena till den från 1977 i Sverige tillämpade lagen om felparkeringsavgift sadet att avgiftssystemet i princip borde tillämpas även i fråga om utlandsregistrerade fordon. Herr Sellgren anser det ur rättvisesynpunkt önskvärt att sådan indrivning av felparkeringsavgifter kan göras, särskilt med hänsyn till att i gränsområdena ett stort antal bilister från gränsländerna parkerar sina fordon. Det påpekas dock att antalet förseelser är så relativt ringa att ett genomförande av förslaget saknar ekonomisk betydelse t. ex. för kommunerna.

KAK vill inte motsätta sig en sådan undersökning men ifrågasätter

om icke hela ärendet är av så ringa vikt att Nordiska ministerrådet bör inrikta sin verksamhet på mer betydelsefulla ärenden. Den av herr Sellgren föreslagna utredningen bör, om den skall verkställas, omfatta en kartläggning av hur stora olägenheterna i gränstrakterna kan vara. Hänsyn måste också tas till de olika typer av avgiftssystem som tillämpas i de nordiska länderna. Det kan också antas att det föreslagna indrivningsförfarandet kan skapa utökad byråkrati med ökade kostnader för samhället, vilka ingalunda motsvaras av de intäkter som kan erhållas genom indrivningen.

Stockholm den 28 januari 1980

Kungl. automobil klubben

J.-O. Lysell
Generalsekreterare

Motormännens riksförbund — M:

Förbundet har genom Trafiksäkerhetsverkets registeravdelning fått upplysning om att under perioden april 1977—oktober 1979 har ca 3 000 000 parkeringsförseelser antecknats, därav ca 80 000 där utländskt fordon varit inblandat. Felparkeringsavgift har erlagts — efter 2 år, dvs. i en del fall efter ingripande från kronfogdemyndighet — för 95 % av de svenska fordonen. För utländska fordon är procenttalet 5,6.

En undersökning för Stockholm ger följande: drygt 1 000 000 parkeringsförseelser varav 38 295 med utländskt fordon. För 1 193 av dessa har felparkeringsavgift erlagts — 3,1 %.

Strömstad torde kunna anses vara ett typiskt gränsområde enligt medlemsförslaget. I Strömstad begicks under perioden 2 632 förseelser, varav 1 409 med utländskt fordon. För 532 av dessa — 37,7 % — erlades felparkeringsavgift.

Ytterligare statistiska uppgifter har M för närvarande inte tillgång till.

Motormännens riksförbund anser inte att det anförda problemet bör tillmätas någon större betydelse men vill dock inte motsätta sig den föreslagna undersökningen.

Stockholm den 30 januari 1980

Motormännens riksförbund

Sven Gustafsson

Börje Henningsson

Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF):

Den i förslaget behandlade frågan synes inte vara av någon större betydelse. Förslagsställaren säger också att de felparkeringsavgifter det är

fråga om saknar betydelse för t. ex. kommunerna. Orsaken till förslaget motiveras med att från myndighetshåll efterlyses möjligheter till indrivning i annat nordiskt land av felparkeringsavgifter för att övervakningen av parkeringsföreskrifter skall bli effektiv.

När beslut år 1972 fattades om handräckning i skatteärenden, som också innefattar bilskatter, sattes en nedre gräns för beloppets storlek. Att nu sänka denna gräns ner till nivån för felparkeringsavgifter skulle sannolikt skapa en administrativ börda, som må hända skulle överstiga avgiftens storlek.

Om man från myndighetshåll finner att det nämnda problemet är så stort att en lösning på nordisk bas är önskvärd finns kanaler för att myndigheterna själva initierar ärendet.

Det nordiska samarbetet gynnas bäst om det befrias från byråkratiskt krångel i småsaker till vilka förslaget om indrivning av felparkeringsavgifter i annat nordiskt land synes vara hänförligt.

MHF föreslår att förslaget i nuläget inte föranleder någon Nordiska rådets åtgärd.

Stockholm den 29 januari 1980

Motorförarnas helnykterhetsförbund

Valeri Surell
Verkst. direktör

Ministerrådsförslag

om ett nordiskt samarbetsprogram på konsumentområdet

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

BILAGA 2

Yttranden över ministerrådsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS)

---

1. Inledning — allmänna synpunkter

Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor utarbetade under 1978 ett förslag till handlingsprogram för nordiskt samarbete på konsumentområdet. Föreliggande ministerrådsförslag överensstämmer i allt väsentligt med detta.

NFS hänvisar därför till remissyttrande av den 7 september 1978 över ämbetsmannakommitténs förslag till handlingsprogram för nordiskt samarbete på konsumentområdet (*se Bihang*). Förändringarna mellan ämbetsmannakommitténs och ministerrådets förslag föranleder inte några invändningar från NFS:s sida. NFS önskar dock uppmärksamma vissa aspekter på målsättningen och inriktningen av samarbetsprogrammet, samt de fackliga organisationernas medverkan i det praktiska genomförandet.

2. Målsättning och samarbetsformer

Enligt NFS:s uppfattning skall konsumentpolitiken först och främst stärka konsumenternas ställning gentemot producenterna. Det konsumentpolitiska arbetet måste också särskilt inriktas på frågor som är av betydelse för familjer som av ekonomiska, sociala och utbildningsmässiga skäl behöver ökat stöd. Det är särskilt viktigt när stora grupper av konsumenter och löntagare upplever eller riskerar standardsänkningar.

En sådan inriktning av målen och inriktningen av det konsumentpolitiska arbetet bör därför återspeglas i ett nordiskt samarbetsprogram på konsumentområdet. Det skapar också ökad klarhet åt målsättningen, och relaterar denna i högre grad till förmån för konsumenternas intressen.

Det är också nödvändigt att ägna ökad uppmärksamhet åt tjänster inom den offentliga sektorn, inom social-, sjuk- och hälsovårdsom-

rådet, utbildning m. m. Detta området har kontinuerligt erhållit en större betydelse, vilket i vissa länder redan fått till följd att man i nationell lagstiftning direkt tagit hänsyn till detta inom begränsade områden. Samarbetsprogrammet bör därför också omfatta sådana uppgifter. Det framgår också av NFS:s remissyttrande 1978.

Det framgår också av ministerrådsförslaget — avsnitt 3; Samarbetsområden — att en samordning av den konsumentpolitiska verksamheten bör ske med "beaktande av verksamhetsplanerna på näraliggande områden" i de enskilda länderna, och med andra samarbetsområden inom ministerrådet. Samordningssträvandena är också ett starkt motiv för att målsättningen för samarbetsprogrammet även bör omfatta tjänster inom den offentliga sektorn.

3. *Samarbetsområden, prioriterad verksamhet och planerade åtgärder*

Det finns inte anledning för NFS att för närvarande diskutera andra åtgärder och projekt än vad som redovisas i rubricerade delar av ministerrådsförslaget, och bifogade åtgärdsförteckning. NFS vill också i detta sammanhang hänvisa till ovannämnda remissyttrande.

Kunskaper och erfarenheter från det konsumentpolitiska arbetet som finns inom NFS, dess medlemsorganisationer och inom konsumentkooperationen måste tillvaratas inom ramen för samarbetsprogrammet. Det är av stor betydelse för programmets genomförande och uppföljning. Formerna kan variera, men bör framför allt inriktas på facklig medverkan i olika delar av programmet. NFS emotser därför att sådana möjligheter skapas i samband med att nya åtgärder eller projekt planeras. Ministerrådet har ett ansvar för att underlätta dessa strävanden.

Stockholm den 14 januari 1980

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forsebäck

BIHANG

Skrivelse till Nordiska ministerrådet från Nordens fackliga samorganisation angående Nordiska ministerrådets utkast till handlingsprogram för nordiskt samarbete på konsumentområdet

Nordens fackliga samorganisation finner det värdefullt att det genom utarbetandet av ett handlingsprogram på ovannämnda område skapas möjligheter för bättre övervakning på konsumentområdet. NFS vill således uttrycka sitt stöd för utarbetandet av programmet.

NFS finner det viktigt att ett nordiskt handlingsprogram klart definierar och avgränsar det konsumentpolitiska området. Detta har inte skett i det föreliggande utkastet. NFS finner det vidare nödvändigt

att starkare än utkastet ger uttryck för klargöra målsättningen och relatera den till konsumenternas intressen.

Angående samarbetsformerna bör de institutioner för konsumentfrågor som existerar på nationell nivå och mellan vilka ett utbyggt nordiskt samarbete bör anses som värdefullt, ges en framskjuten ställning.

I avsnittet om samarbetsområden finner NFS det nödvändigt att programmet speciellt pekar på nödvändigheten av att större uppmärksamhet riktas mot tjänster inom den offentliga sektorn, inom social-, sjuk- och hälsovårdsområdet, utbildning m. m. Detta område har kontinuerligt erhållit en större betydelse vilket i vissa länder redan har fått till följd att man i nationell lagstiftning direkt tagit hänsyn till detta inom begränsade områden.

NFS ansluter sig till den prioritering som indirekt kommer till uttryck i programmets syn på marknadsföring och reklam samt behovet av kontinuerlig övervakning och reglering. Ett samarbete på lagstiftningsområdet bör likaledes ges den största vikt dels i skenet av den mycket betydelsefulla samhandel som existerar mellan de nordiska länderna, dels med hänsyn till den gränshandel som förekommer inom vissa områden.

NFS önskar inte här ta ställning till vilka konkreta projekt och åtgärder som programmet bör leda till, utan endast påpeka att man i projektverksamheten så långt som möjligt bör främja projekt som har konsumenternas direkta intresse och kan få en direkt effekt på konsumentområdet i respektive land. Områden som således bör tilldelas speciellt intresse är kartläggning och undersökning av t. ex. rabatterbjudanden, lågprisvaruhus, s. k. lockvaror m. m. företeelser som i stigande grad har vunnit intrång i konsumentens vardag.

Stockholm den 7 september 1978

Nordens fackliga samorganisation

Lennart Forsebäck

Generalsekreterare

Nordiska arbetsutskottet:

Inledningsvis vill Nordiska arbetsutskottet gärna redovisa de nordiska konsumentkooperativa centralorganisationernas omfattning. Vid årsskiftet 1978-79 var medlemsanslutningen denna:

<i>Danmark</i>	Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger	(FDB)	893 000
<i>Finland</i>	Centrallaget för handelslagen i Finland	(SOK)	708 000
	Konsumtionsandelslagens centralförbund, Finland	(KK)	638 000
<i>Island</i>	Samband Islenzkra Samvinnu- felaga	(SIS)	40 000
<i>Norge</i>	Norges Kooperative Lands- forening	(NKL)	510 000
<i>Sverige</i>	Kooperativa förbundet	(KF)	1 894 000

Sammanlagt är medlemsantalet ca 4,7 miljoner. Som regel representerar en medlem ett hushåll vilket innebär att mer än hälften av konsumenterna i de nordiska länderna mer eller mindre regelbundet begagnar sig av kooperativa tjänster på olika områden.

De nordiska konsumentkooperativa centralorganisationerna hälsar med glädje ministerrådsförslaget om ett nordiskt samarbetsprogram på konsumentområdet. Vi anser att samverkan borde vidareutvecklas mellan de nordiska konsumentkooperativa organisationerna och de samhälleliga organen för att kunna förverkliga målsättningen i programmet.

Vid detaljgranskning av förslaget har vi uppmärksammat följande punkter i de olika avsnitten:

1. Inledning

I programmets inledning pekas på att nordiskt samarbete på konsumentområdet pågått sedan slutet av 1940. Med samma målsättning d. v. s. att höja konsumenternas välfärd — eller uttryckt på annat sätt — att gagna medlemmarnas hushållning har de nordiska konsumentkooperativa centralorganisationerna arbetat genom sin gemensamt ägda inköpsorganisation Nordisk andelsförbund (NAF) som grundades redan 1918. Nordisk andelsförbund med säte i Köpenhamn förser de nordiska konsumentkooperativa centralorganisationerna med importvaror såsom kaffe, te, konserver, färsk frukt och en rad viktiga livsmedelsråvaror.

Utredningens beskrivning av de nordiska hushållens likartade struktur och konsumtionsmönster och utvecklingen mot ett allt mer identiskt varu- och tjänsteutbud kan vi till fullo instämma i. Detta medför också goda samarbetsförutsättningar för den nordiska konsumentkooperationen. Genom inköpsorganisationen Inter-coop har man kunnat göra gemensamma inköp på non-foodområdet. Det gäller en lång rad varor t. ex. hushållsartiklar och på textil- och triköområdet.

I sammanhanget kan också redovisas konsumentkooperativt industri-samarbete i de gemensamt ägda s. k. Nord-industrierna Nordtend och Nordchoklad; en betydande inbördes handel och gemensam export genom Nordisk andelsexport (NAE).

På det konsumentpolitiska området verkar Nordiska arbetsutskottet genom regelbundna sammanträden, där en omfattande rapportering förekommer dels om de deltagande organisationernas verksamhet, dels om vad som sker i fråga om konsumentpolitik både i Norden och inom EG. Rådet har anordnat temakonferenser också om konsumentfrågor.

Företrädare för nordisk konsumentkooperation deltar också i Consumers Committee — Internationella kooperativa alliansens organ för konsumentfrågor. I sammanhanget förtjänar påpekas att de nordiska konsumentkooperativa centralorganisationerna antagit konsumentprogram med ett innehåll som företer många likheter sins emellan.

Ett viktigt samarbetsområde har sedan länge varit upplysningsverk-

samhet om näringsfrågor. Inom centralorganisationerna finns väl utvecklade livsmedelslaboratorier och provkök som nära samverkar t. ex. i upplysningsverksamhet om basmat och kostvanor, både genom undervisningsmaterial för skolorna och i form av allmänt upplysnings- och folkbildningsarbete.

2. Målsättning och samarbetsformer

I ministerrådsförslaget framhålls att det är väsentligt att riktlinjer dras upp för en gemensam konsumentpolitik i Norden, utgående från de nordiska konsumenternas intresse och för att stärka konsumenternas ställning. Detta är en grundläggande ståndpunkt som väl sammanfaller med det dagliga praktiska arbetet i den nordiska konsumentkooperationen.

Programtexten uppmärksammar också olikheter i förmågan att klara sig som konsument samt de samhällseliga förändringarnas konsekvenser för skilda konsumentgrupper.

Här framstår det som särskilt viktigt med ett program för att hjälpa de som bor i glesbygd med varuförsörjning och service; att stödja de handikappade eller för att ta ett exempel ta sig an de problem som människor med allergiproblem har. På dessa och andra områden har konsumentkooperationen redan gjort insatser men mera skulle kunna utträttas genom ökat samarbete med samhällets organ.

Vår åsikt är att de nordiska konsumentkooperativa rörelserna har erfarenheter på hela det konsumentpolitiska fältet som de samhällseliga organen skulle kunna tillgodogöra sig om kanaler kunde öppnas som ledde till fördjupad kommunikation. För konsumentkooperationen skulle vidgad kontakt med lokala organ vara mycket värdefull.

3. Samarbetsområden

I fråga om samarbetsområden följer programmet den hävdvunna indelningen: konsumentforskning, konsumentupplysning och konsumentskydd.

När det gäller forskningen anger programmet dess målsättning bl. a. vara att få fram information för myndigheternas beslutsfattande. Enligt vår mening ställer programmet åtminstone två betydelsefulla forskningsområden utanför den forskning som ligger till grund för beslutsfattande. Till det ena hör företagens marknadsundersökningar, genom vilka konsumenternas attityder och förväntningar fortlöpande kartläggs. Det andra området är de inom olika förvaltningsgrenar genomförda kontrollundersökningarna. Insamling, bearbetning och analys av dessa resultat försummas enligt vår mening av myndigheterna.

Ministerrådet understryker betydelsen av ett gemensamt nordiskt konsumentinflytande inom den internationella standardiseringsverksamheten. Det borde vara en viktig uppgift att utreda om en samnordisk insats kan påverka det internationella standardiseringsarbetet i så hög

grad att konsumenternas intressen blir tillräckligt beaktade. Blir så icke fallet vore ett alternativ att utarbeta nordiska standardnormer. Den i programmet framförda synpunkten att konsumentpolitiska åtgärder icke får leda till uppkomsten av onödiga handelshinder delar vi helt.

På området utbildning och information vill vi särskilt framhålla vikten av ett ökat samarbete med de konsumentkooperativa organisationerna. Det är här vi finner de aktiva och medvetna konsumenterna utan vilkas medverkan och opinionsbildande betydelse det finns risk för att exempelvis lagstiftning eller andra regler inte blir det medel för handlings- och attitydpåverkan som utredningen pekar på (sid. 5 i utredningen).

4. *Prioriterad verksamhet och planerade åtgärder*

Vi konstaterar, att föremålen för den i programmet föreslagna samhällsvetenskapliga konsumentforskningen i och för sig är intressanta. Bland de aktuella forskningsområden som nämns finner vi ämnet konsumentkredit speciellt intressant bl. a. på grund av det omfattande bruket av kontokort som nu är under utveckling.

Vi vill dock utöka motivkretsen för forskningen med två i vårt tycke viktiga objekt. Det ena gäller att öka konsumenternas möjligheter till påverkan av vilka produkter som framställs, under vilken marknadsföring de säljs och i vilka butiker. Ett annat viktigt område är levnadsstandardundersökningar. Dessa inskränker sig ju inte endast till varuområdet, utan ser konsumenternas välfärd i en vidare bemärkelse och är just därför ett underlag för konsumentpolitiska åtgärder. Vidare konstaterar vi att dialogen mellan konsumentorganisationerna och samhällsvetarna enligt vår mening skulle bli mera givande om den utvidgades så att impulser toges emot från kooperationens omfattande ekonomiska verksamhet i långt högre grad än som fallet är i dag.

I programmet sägs också att ett huvudmål för den på varorna inriktade forskningen är att utveckla ett obligatoriskt norm- och standard-system. Likväl behandlas inte i programmet lagstiftningens ekonomiska verkningar, vilka ofta har blivit obeaktade vid beredningen av dylika normsystem. Enligt vår mening finns det en risk för att en långt driven tvingande lagstiftning kan leda till hinder för en produktutveckling grundad på konsumenternas verkliga behov.

Det nordiska konsumentpolitiska samarbetet bör därför också utvidgas till att dryfta det fortsatta utvecklandet av produktions- och distributionsföretagens verksamhetsbetingelser för att förverkliga en konsumentvänlig produktplanering.

Vid jämförelse av gemensamma nordiska regler för produktsäkerhet bör man kunna dra nytta av de erfarenheter som kooperationen har förvärvat. Också när det gäller krav på märkning av varor (pris- och

datummärkning, näringsinnehåll, angivande av tillsättningsmaterial m. m.).

I samband med hushållsartiklar kan man också dra nytta av de erfarenheter som Kooperationen har förvärvat vad gäller märkning av el-energiförbrukning.

Kooperationen stödjer det initiativ programförslaget innebär för nordiskt samarbete om konsumentundervisning.

Kooperationen i alla nordiska länder har utarbetat material, som i större eller mindre grad används i grundskolan och vid lärarutbildning. Detta material kan rekommenderas i samband med nordiskt samarbete om konsumentundervisning.

Nordiska arbetsutskottet noterar till sist med tillfredsställelse uppfattningen att det behövs en beredskap för att kunna ta upp nya konsumentpolitiska frågor. Det är också betydelsefullt att en översyn av programmet kommer att ske vart tredje år.

Stockholm i december 1979

Nordiska arbetsutskottet

Lars Marcus
Ordförande

Föreningarna Nordens Förbund:

Ett intensifierat nordiskt samarbete på konsumentområdet är av utomordentligt stor betydelse både ur allmänt näringspolitisk och den enskilde konsumentens synvinkel. Genom ökade insatser på detta fält skapas bättre förutsättningar för att övervinna de problem konsumenterna möter i samhället, varigenom större säkerhet skapas både bland producenter och konsumenter.

I fråga om de samarbetsområden som berörs i förslaget finner vi det skäl att understryka speciellt utredningar i syfte att främja en rationell nordisk arbetsfördelning med sikte på konsumentinformation både på det nationella och nordiska planet. Formulerandet av enhetliga konsumentkrav i samverkan med näringslivet ser vi som ett önskvärt mål för samarbetet. Därav följer vikten av att lagstiftningen på området harmoniseras.

Slutligen ber vi som vår uppfattning få understryka vikten av en effektivt bedriven informationsverksamhet i samförstånd med de nationella konsumentupplysningsorganisationerna. Här innefattar vi särskilt bestämmelserna för reklam och serviceutbud, som har speciell anknyt-

ning till enskilda nordbors vardag. Vid utformandet av enhetliga bestämmelser och i handhavandet av den till medborgarna i Norden riktede informationen är det skäl att vinnlägga sig om en språkligt enhetlig terminologi och överhuvud ett lättfattligt språk, där detta blott är möjligt.

Under hänvisning till det ovan anförda vill förbundet tillstyrka det framförda ministerrådsförslaget.

Stockholm den 15 januari 1980

Reidar Carlsen
Ordförande

Gustav af Hällström
Förbundssekreterare

D a n m a r k

Industrirådet:

Industrirådet kan helt tilslutte sig den generelle grundbetragtning, at en lang række aktiviteter på konsumentområdet med fordel kan analyseres og diskuteres på nordisk niveau. Dette gælder også, fordi de nordiske lande på nogle konsumentpolitiske områder har valgt ret ensartede løsninger.

Når det er sagt, kan der også peges på områder, hvor forskellen mellem de nationale opfattelser er ret så markant, både når det gælder mål og midler.

Dette slår f. eks. igennem i programmets diskussion om midler, der overvejende synes at blive udtrykt gennem sætningen på side 5, 3. afsnit: "Lagstiftningen som et medel for direkt konsumentskydd och för handlings- och attitydpåverkan har tillmåtts ökad betydelse i de nordiska länderna. Ministerrådet önskar sålunda samarbeta i lagstiftningsfrågor av intresse för konsumenten." Generelle løsningsmuligheder og midler alternative til lovgivningen hverken nævnes eller diskuteres.

Dette er så meget mere bemærkelsesværdigt, som et parallelt dokument i tid og indhold, nemlig forslag til EF's 2. forbrugerhandlingsprogram, ud over direktivmetoden også peger på muligheden af direkte dialog mellem erhvervsliv og konsumenter som et supplerende middel til realisering af ønskværdige forbrugerpolitiske mål.

Denne direkte dialogform kunne f. eks. være relevant for det område, der i forslaget på side 5, afsnit 4, benævnes: "... konsumenternes inflytande på produktutveckling och produktutformning". I samme afsnit efterlyses endog "... metoder för att öka detta inflytande"

Industrirådet mener at have udmærkede erfaringer for, at en direkte kontakt mellem konsumenter og industri kan bidrage til at løse op for ellers låste forbrugerpolitiske problemstillinger. Med den relativt store ensartethed, der som påpeget af programmet præger både konsument-siden og erhvervssiden, måtte sådanne direkte samtaler på nordisk plan nok kunne bidrage positivt.

I afsnit 4. pkt. 2 "Krav på varer och tjänster. Produktsäkerhet." nævnes en række områder, der bør behandles nærmere. Der er ikke antydning hverken på eller mellem linierne af, om nogle af de forbrugerpolitiske målsætninger, som må formodes at ligge bag de nævnte koordineringsaktiviteter, eventuelt også kunne realiseres i et konstruktivt samarbejde direkte mellem konsumenter og erhvervsliv på nationalt og her specielt nordisk niveau.

Lignende betragtninger kan anlægges på de øvrige detailafsnit.

Som konklusion på disse udvalgte eksempler skal siges, at programmet efter Industrirådets fortolkning af teksten lægger op til en fortsat udbygning af det nordiske samarbejde på konsumentområdet i en kreds bestående udelukkende af forskere, forbrugerrepræsentanter og repræsentanter for den offentlige administration. Dette sker uden med ét ord at omtale erhvervslivets mulighed for at bidrage positivt i den ønskede udvikling. Det sker også uden med ét ord at omtale erhvervslivets legitime interesse i at medvirke til formuleringen af problemstillinger og i at medvirke til deres løsning på nordisk niveau gennem direkte kontakt med forbrugerrepræsentanter, forskere og andre direkte interesserede, inden et stort og i nogle tilfælde besværligt virkende lovgivningsapparat sættes i gang.

Industrirådet vil derfor gerne i forbindelse med Nordisk Råds behandling af forslaget anmode om en klar og utvetydig begrundelse for, at industrien og erhvervslivet som helhed fortsat skal holdes uden for denne fællesnordiske dialog, som programmet lægger op til, når en sådan dialog dog nok kan udfolde sig positivt i de nordiske lande, hvor konsument- og erhvervsrepræsentanter får mulighed for at mødes.

København, den 9. januar 1980

Ove Munch

Håndværksrådet har i skrivelse den 15 januari 1980 meddelat, att det icke har något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Forbrugerrådet:

Forbrugerrådet ønsker stærkt at understrege betydningen af samarbejde på områder af fælles interesse for Nordens forbrugere. Herved

gives både mulighed for udveksling af erfaringer, viden og ideer og for en udnyttelse af de ressourcer, der samlet stilles til rådighed for det forbrugerpolitiske arbejde i Norden. De mange års traditioner for et sådant samarbejde har allerede givet værdifulde resultater, specielt kan fremhæves arbejdet på produktsikkerhedsområdet, udarbejdelsen af fællesnordiske prøvningsmetoder og gennemførelsen af fællesnordiske produktundersøgelser, der skulle kunne give grundlag for øget forbrugerindflydelse på den fremtidige produktudvikling. Forbrugerrådet vil også understrege betydningen af det nordiske samarbejde omkring forbrugerundervisning og uddannelse af lærere på området.

Et område, der også påkalder sig opmærksomhed, må være spørgsmålet om energiforbruget. Her synes et projekt vedrørende elektriske husholdningsapparaters ydeevne i forhold til energiforbruget at være en oplagt opgave.

Forbrugerrådet vil understrege betydningen af et intensiveret samarbejde mellem forbrugerorganisationer og -institutioner på konsumentretlige områder, hvor det må være en indlysende opgave for Nordisk Embedsmandskomiteé for Konsumentspørgsmål at vurdere lovgivningens indhold og udformning ud fra forbrugerpolitiske synspunkter og fremkomme med forslag til forbedringer med henblik på en øget forbrugerbeskyttelse.

Med hensyn til prioriteringen af virksomheden og de planlagte opgaver vil Forbrugerrådet understrege betydningen af, at de nordiske konsumentpolitiske arbejdsopgaver kontinuerligt skal tilpasses de problemer, som forbrugerne møder i samfundet, således som det også er fremhævet i det foreliggende ministerrådsforslag. Forbrugerrådet støtter også udtalelsen om, at man på nordisk plan på samme måde som på det nationale plan skal være indstillet på at kunne tage nye forbrugerpolitiske spørgsmål op til behandling, og at det endda kan vise sig nødvendigt at inddrage andre områder i arbejdet end de i forslaget nævnte.

Forbrugerrådet kan allerede nu pege på spørgsmålet om de nordiske landes udformning af den fremtidige kulturpolitik som et område, der burde være et fællesnordisk anliggende. Særlig kan her fremhæves områder som opsættelse af TV-satelliter og de nye telekommunikationsmetoder, der kan komme til at gribe ind i forbrugernes verden.

Forbrugerrådet kan som helhed tilslutte sig det forslag, der er fremsendt af ministerrådet, og vil sluttelig understrege behovet for, at der fra national side vises forståelse for, at udbyttet for de enkelte lande af et nordisk samarbejde i høj grad vil være afhængigt af de nationale forbrugerorganisationers økonomiske og personalemæssige muligheder for at påvirke arbejdet. Det bør tilstræbes, at de enkelte lande i lige grad får mulighed for at deltage i projekter og følge resultater af gennemførte projekter op med indsatsen til gavn for forbrugerne. Såfremt

der ikke er forståelse herfor, er der risiko for, at de lande, der yder mindst til det nationale forbrugerarbejde, får færre chancer for at drage nytte af de midler, der dog stilles til rådighed fra samtlige lande til de fællesnordiske bestræbelser.

København, den 10. januar 1980

Kirsten Nielsen
Formand

Grosserer-Societetet har i skrivelse den 9 januari 1980 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Provinshandelskammeret:

Provinshandelskammeret er principielt positivt indstillet over for det pågældende forslag og dets enkeltheder, og vi har bl. a. hæftet os ved, at arbejdet udtrykkelig skal ske med hensyntagen til internationalt arbejde andetsteds på dette område, jfr. bemærkningerne på side 3 i forslaget.

Provinshandelskammeret har ikke bemærkninger til de enkelte dele af forslaget, men ønsker dog at henlede opmærksomheden på, at et arbejde af tilsvarende karakter og på adskillige af de enkelte sagsområder, som er behandlet i forslaget, også er iværksat inden for EF, idet vi her specielt henviser til det særlige forbruger-aktionsprogram, som blev vedtaget i EF i april 1975.

Endvidere gør vi opmærksom på, at man inden for EF også har et arbejde i gang vedrørende regler om produktansvar, hvilket er behandlet i forslaget til Nordisk Råd under punkt 4.3.

Provinshandelskammeret henstiller derfor, at man fra dansk side i det videre arbejde med dette forslag holder sig i nøje kontakt med udviklingen på de samme områder inden for EF.

København, den 20. november 1979

P. p. v.
Mogens Aasted

B. Kremer

Dansk Arbejdsgiverforening har i skrivelse den 3 december 1979 förklarat sig avstå från att uttala sig i anledning av ändringsförslaget.

De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark:

På vegne af De danske Handelsforeningers Fælles-Organisation og De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark skal vedrørende det til behandling i Nordisk Råd udarbejdede forslag, sag B 27 A/e, udtales, at ovennævnte organisationer anbefaler, at man i det videre arbejde også tager handelens organisationer med.

Begrundelsen herfor er, at man løbende vil kunne få alle synspunkter på bordet i forbindelse med videre forslagsudarbejdelse, således at yderligere behandling af forslagene efter udarbejdelsen vil kunne begrænses betydeligt.

København, den 21. december 1979

De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark

John Olsen

Finland**Centralhandelskammaren¹:**

Allmänt kan man om förslaget konstatera, att det är av rätt allmän karaktär och abstrakt och skulle sålunda kräva en precisering samt en konkretare presentation av samarbetsformerna.

Enligt förslaget omfattar konsumentpolitiken även miljövårdsfrågor, vilka enligt Centralhandelskammarens uppfattning utgör en egen omfattande problemgrupp, som bör lämnas utanför samarbetet på konsumentområdet.

Det Nordiska ministerrådet anser konsumentpolitiken utgöra en väsentlig del av samhällets arbete för att uppnå den gemensamma nordiska målsättningen, enligt vilken samhällets strävan går ut på att öka medborgarnas trygghet och välbefinnande inom ramen för de nationella och internationella kraftresurserna. Centralhandelskammaren finner det viktigt, att ministerrådet strävar efter att de nationella konsumentpolitiska lösningarna inte leder till att onödiga hinder för handeln uppstår. I detta nu kan man t. ex. om stadgandena rörande marknadsföring konstatera, att i Sverige, Norge, Danmark och Finland gällande rättsnormer till vissa delar skiljer sig från varandra till den grad, att en i något land tillåten säljfrämjande åtgärd inte alltid går att förverkliga på samma sätt i de andra nordiska länderna.

Enligt förslaget koncentrerar man sig i samarbetet på sådana frågor, som är centrala i alla nordiska länder. Denna utgångspunkt bör anses för riktig och åtminstone tillsvidare borde sådana frågor lämnas

¹ Yttrandet översatt från finska.

utanför samarbetet, vilka inte är viktiga för samtliga länder, som deltar i samarbetet.

Ministerrådet strävar bl. a. till att med hjälp av en gemensam planering av konsumtionspolitiken få till stånd en effektiv arbetsfördelning och ett effektivt bruk av till buds stående resurser. Centralhandelskammaren finner denna strävan viktig och betonar, att i praktiken borde man verkligen vinnlägga sig om en delning av forskningsuppgifterna mellan de nordiska länderna.

I Ministerrådets förslag ställs följande konsumentpolitiska delområden i främsta rummet:

- samhällsvetenskaplig konsumentforskning,
- produktsäkerhetsfrågor,
- konsumentskyddslagstiftning och marknadsföring,
- konsumentskyddsupplysning och -utbildning.

För konsumentskyddslagstiftningens och marknadsföringens del finner Centralhandelskammaren det viktigt att förrätta en utredning om verkningarna av hittills utfärdade konsumentskyddslagar både ur näringsidkarens och konsumentens synvinkel sett. Alla nordiska marknadsföringsnormer bygger på generalklausuler och andra stadganden med vitt omfattande innehåll. Dessa erbjuder de myndigheter, som tillämpar lagen, en synnerligen vid verksamhetsram. Av denna anledning vore det motiverat att utreda, om och hurdana skillnader det finns i de nordiska konsumentskyddsmyndigheternas tillämpningspraxis.

Till slut fäster Centralhandelskammaren uppmärksamhet vid att man i förslaget inte alls utreder de kostnader, som det planerade samarbetet på konsumentområdet kommer att förorsaka. Denna omständighet försvårar helhetsbedömningen av förslaget.

Helsingfors den 2 januari 1980

Centralhandelskammaren

Sakari Yrjönen
Verkställande direktör

Virpi Tüli
Ombudsmannen för marknadsrätt

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landsskapsstyrelsen finner det naturligt och angeläget med nordiskt samarbete inom konsumentområdet med ministerrådets förslag som utgångspunkt.

Mariehamn den 20 december 1979

Runar Wilén
Landskapsstyrelseledamot

Tor Mattsson
Avdelningschef

Centrallaget för handelslagen i Finland:

Handelslagsrörelsens ändamål är att tillfredsställa medlemmarnas och kundernas behov och höja deras levnadsstandard. Detta sker genom ekonomisk och forskande verksamhet för att säkerställa tillgången på varor och tjänster. Det är enligt denna princip SOK har granskat det föreliggande förslaget.

Allmänt sett anser vi Nordiska ministerrådets förslag till ett nordiskt samarbetsprogram för konsumentangelägenheter viktigt i fråga om såväl utgångspunkter som handlingsmål för att optimera resurser och resultat. Vi anser emellertid, att samarbetet borde utsträckas vidare mellan de nordiska konsumentorganisationerna, myndigheterna och näringslivets organisationer för att förverkliga målen i programmet.

Vid detaljgranskningen av programmet har vi fäst uppmärksamhet vid följande punkter:

1. Inledning

Som parter i konsumentpolitiken anförs i programmet konsumentorganisationerna och myndigheterna. Detta förefaller att vara en smal bas och förvränger sålunda enligt vår åsikt den konsumentpolitiska verkligheten. Programmet, som avser verksamhet på 1980-talet, förefaller föråldrat i sin uppfattning av myndigheternas och de representativa konsumentorganisationernas styrande funktion i förhållande till de enskilda konsumenterna och näringslivet. Som professor Erik Allardt har konstaterat, har de styrsystem och byråkratier som vuxit sig starka i samhället inte tillräckligt utvecklats för att möta de utmaningar, som den s. k. nysubjektivismen som vår tids nya ideologi ställer dem inför. Dess bärande tanke är ju, att man mera än förr bör försöka genom samverkan leva sig in i en annans situation i stället för att uppställa styrande krav. Med andra ord saknas bland de behandlade formerna för samarbete på konsumentområdet helt en i praktiken på konsumentpolitiken kraftigt inverkan part, näringslivet och därigenom dess direkta kontakt med konsumenten. Näringslivets deltagande i det officiella samarbetet på konsumentområdet även på nordisk nivå skulle enligt vår mening ge fruktbara aspekter på de behandlade ärendena.

Vidare vill vi på tal om likheten mellan de nordiska länderna påminna om, att till exempel livsmedelshushållningen, som begreppsmässigt täcker primärproduktion, förädling, distribution och konsumtion, åtminstone för Finlands vidkommande väsentligt skiljer sig från situationen i de övriga nordiska länderna. Hälso-, närings- och livsmedelsfrågorna på detta område (t. ex. hjärt- och blodkärlssjukdomarna samt näringsfaktorerna) har i Finland sådana särdrag, att det på basen av dem är svårt att förverkliga ett samarbete på konsumentområdet.

2. Mål och samarbetsformer

Vi finner det föreslagna allmänna målet att öka medborgarnas trygghet och välbefinnande motiverat. Likväl har den i programmet framlagda konsumentpolitiken, där dess innehåll är att stärka konsumentens ställning, som medel behandlats synnerligen knapphändig i strävan mot det nämnda omfattande målet.

Enligt vår mening är den i programmet framförda synpunkten, att konsumentpolitiska åtgärder inte skulle leda till uppkomsten av onödiga handelshinder, riktig. I praktiken förutsätter detta att också näringslivet får göra sig hört.

I det konsumentpolitiska programmet har helt utanför samarbetsformerna lämnats de offentliga tjänsterna. Vi föreslår till övervägande att de inbegrips i programmet, ty bl. a. konsumentlagstiftningen i Finland ser dem som ett viktigt delområde i denna helhet.

Det konsumentpolitiska samarbetet har börjat med utbyte av informationer för att vidga de begränsade nationella resurserna. Detta bör enligt vår mening alltjämt betonas. Men vid planeringen av effektivare samarbetsformer borde man enligt vår uppfattning eftersträva även ett ökat utnyttjande av forskningsresultat bl. a. inom näringslivet.

3. Samarbetsområden

Samarbetsområdena enligt programmet följer den redan hävdvunna indelningen i konsumentforskning, konsumentupplysning och konsumentskydd.

Som ett mål för forskningen anges i programmet att få fram information till grund för myndigheternas beslutsfattande, vilket sedan borde återverka på konsumtionen av förnödenheter i praktiken. Vi betonar emellertid, att programmet ställer åtminstone två enligt vår mening betydelsefulla forskningsområden utanför den på beslutsfattande inverkan forskningen. Till det ena av dessa hör företagets marknadsundersökningar, genom vilka konsumenternas attityder och förväntningar fortlöpande kartläggs. Det andra området är de inom olika förvaltningsgrenar på myndigheternas försorg genomförda kontrollundersökningarna. En centraliserad insamling av dessas resultat och analys av dem till gagn för konsumenten blir helt försummad.

Att utnyttja forskningsresultaten i den nordiska standardiseringsverksamheten är också ett viktigt mål. Emellertid föreslås detta enligt vår mening i programmet ske synnerligen ensidigt. Också på detta område anser vi ett fastare samarbete mellan myndigheterna och näringslivet ge bättre resultat.

Vi finner det rationellt, att just sådana frågor som produktsansvar och produkttrygghet behandlas på samnordisk bas. Detta är frågor, där vid den rationella tillämpningen den internationella utvecklingen bör beaktas. I annat fall bygger man lätt upp handelshinder i strid med

bl. a. GATT-fördraget. Ett gott exempel på praktiskt samarbete ser vi därför i utvecklandet av konsumentombudsmanorganisationen och dess arbetssätt. Den verkar enligt vår uppfattning i högsta grad samarbeta med näringslivet och motsvarande nordiska organisationer.

I programmet sägs, att "konsumenternas intressen skall även i ökad utsträckning bevakas när det gäller näringslivets informationsverksamhet, reklam samt serviceutbud". I stället för övervakning och styrning finner vi det bättre med samarbete mellan konsumenterna, myndigheterna och näringslivet.

4. Prioriterad verksamhet och åtgärder

Vi konstaterar, att föremålen för den i programmet föreslagna samhällsvetenskapliga konsumentforskningen i och för sig är intressanta. Vi ville dock utöka motivkretsen för forskningen med två i vårt tycke viktiga objekt. Det ena gäller ökandet av konsumenternas påverkningsmöjligheter inom näringslivet. Ett annat viktigt område är tillfredsställdhets- och levnadsstandardundersökningar. Dessa inskränker sig ju inte till blott varuområdet, utan ser konsumenternas välfärd i en vidare bemärkelse och är just därför även ett underlag för konsumentpolitiska åtgärder. Vidare konstaterar vi, att dialogen mellan konsumentorganisationerna och samhällsvetarna enligt vår mening vore mera givande, om den utvidgades så, att impulser toges emot även från näringslivets håll.

I programmet sägs också, att ett huvudmål för den på varorna inriktade forskningen är att utveckla ett obligatoriskt norm- och standard-system. Likväl behandlas inte i programmet lagstiftningens ekonomiska verkningar, vilka ofta har blivit obeaktade vid beredningen av dylika normsystem. Enligt vår mening kan en långt driven tvingande lagstiftning leda till hinder för från konsumenternas verkliga behov utgående produktutveckling. Snarare borde man i det nordiska konsumentpolitiska samarbetet dryfta det fortsatta utvecklandet av näringslivets verksamhetsbetingelser för att förverkliga en konsumentvänlig produktplanering.

Helsingfors den 14 december 1979

Centrallaget för handelslagen i Finland

Jorma Mankki

K. Sauvala

Finlands fackförbunds centralorganisation FFC r.f.¹:

Enligt Finlands fackförbunds centralorganisation FFC rf är Nordiska ministerrådets förslag om ett nordiskt samarbetsprogram på konsumentområdet sakligt och bra till sina utgångspunkter.

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

Enligt programmets målsättningar är konsumentpolitiken av central betydelse för att öka medborgarnas trygghet och välbefinnande. Härvidlag stöder och stimulerar nordiskt och annat internationellt samarbete den nationella verksamheten. Å andra sidan lönar det sig att dryfta det nordiska samarbetets inverkan på annat internationellt reformarbete i konsumentpolitiska frågor.

Vid uppställandet av konsumentpolitiska målsättningar på nordisk nivå måste man även ta hänsyn till konsumentskyddets utvecklingsläge och beredskap i varje land för gemensamma eftersträfvansvärda lagstiftningsreformer. Det är klart, att de länder drar mest nytta av samarbetet, som utvecklats svagast inom konsumentskyddsområdet. Det nordiska konsumentpolitiska samarbetet får inte bromsa den nationella reformpolitiken i längre utvecklade länder. I detta syfte måste man se till, att det innehållsmässiga samarbetet på konsumentområdet inte utföres med det land som måttstock som haft minst reformer.

Förmerorna för samarbetet måste vara smidiga och vid dess genomförande måste hänsyn tas åtminstone till de organisationer, som redan traditionellt har starka nordiska samarbetskontakter på sitt eget område och även i konsumentfrågor. Den nordiska fackföreningsrörelsen och också Kooperationen intar här en nyckelposition.

I programmet konstateras, att de nationella konsumentpolitiska lösningarna inte får leda till onödiga handelshinder. Konstaterandet ansluter sig till diskussionen om produktsäkerheten och produktkvaliteten till vissa delar. Från konsumentens synpunkt måste produkten vara hållbar och säker. På marknaden finns det ännu många nyttigheter, som inte fyller dessa krav. Det konsumentpolitiska reformarbetet i samband med detta kan strida mot de handelspolitiska synpunkterna.

Då man definierar samarbetets innehåll bör man, vid sidan om de traditionella konsumentfrågorna granska också sådana frågor, som indirekt, men i framtiden i allt högre grad, kommer att påverka konsumentens ställning. Av dessa må nämnas många problem i samband med den internationella ekonomin, som väntar på sin lösning.

Av samsamarbetsområdena har man i programmet tagit upp de rättsliga frågorna i samband med marknadsföringen beträffande forskning, uppfostran och information. På alla dessa områden är samarbetet mycket viktigt. Vid sidan om de konsumentpolitiska verksamhetsmålsättningarna borde i samarbetet huvudvikten läggas vid utbyte av erfarenheter och information. Så kan man även utnyttja de bästa resultaten av den nordiska konsumentpolitiska verksamheten i de olika länderna och tillämpa dem enligt varje lands egen situation. Å andra sidan bör man inom forskningsverksamheten söka medel för att utnyttja gemensamma resurser på ett så effektivt sätt som möjligt. Dubbelt utredningsarbete i olika länder kan undvikas genom att man överenskommer om olika forskningsobjekt och genom att förena resurserna, som inte torde vara

rikliga i något land. Forskningsverksamhetens tyngdpunkt bör dessutom mindre än nu ligga på rent teknisk forskning utan få en mera samhällsriktig riktning. Resultaten av forskningsverksamheten och aktuella ställningstaganden och material på konsumentområdet bör i ett vart land bringas konsumentorganisationerna till kännedom.

Med tanke på sakens betydelse finner vår organisation det viktigt, att man om samarbetsprogrammet på konsumentområdet i större omfattning skulle höra i synnerhet de organisationer som representerar konsumenternas åsikter, än vad som framgår av remisskrivelsen om detta yttrande.

Helsingfors den 8 januari 1980

Finlands fackförbunds centralorganisation FFC r.f.

Per-Erik Lundh

Simo Elomaa

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund har i skrivelse den 2 januari 1980 förklarat sig avstå från yttrande i anledning av ministerrådsförslaget.

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r.f. har i skrivelse den 7 januari 1980 meddelat, att man inte anser det motiverat att yttra sig i anledning av ministerrådsförslaget.

Industrins centralförbund:

Det nordiska samarbetet på konsumentpolitikens område har redan pågått under många år och både en fortsättning och effektivisering av detsamma är väl befogat för att få till stånd en samnordisk konsumentpolitik.

Speciellt behövs det utbyte av informationer i konsumentpolitiska frågor samt samprojekt och undvikande av dubbelarbete i forskningsverksamheten. Utbyte av information och erfarenheter på konsumentlagstiftningens område är även nödvändigt. Inom lagstiftningen bör man dock även beakta de olika ländernas särförhållanden.

Det är dock viktigt, att ärendet handhas i öppet samarbete mellan tjänstemän samt industrins och det övriga näringslivets representanter. Genom att jämbördigt vid sidan av tjänstemännen höra näringslivets experter på området tryggas såväl näringslivets som konsumenternas intressen.

Helsingfors den 22 januari 1980

Industrins centralförbund

Juhani Ristimäki

Finlands grossistförbund r.f.¹:

Finlands grossistförbund anser ett utvecklande av det nordiska samarbetet på konsumentområdet vara ändamålsenligt och ur praktisk synpunkt nödvändigt. Det är skäl att definiera de för samarbetet uppställda målen så noga som möjligt i ett nordiskt samarbetsprogram på konsumentområdet, vars utarbetande vi finner motiverat.

Det remitterade förslaget till ett nordiskt samarbetsprogram på konsumentområdet innehåller enligt vår uppfattning de viktigaste samsarbetsobjekten. Miljövärdsfrågorna borde enligt vår uppfattning skötas utanför det egentliga konsumentpolitiska samarbetet.

Målen för det föreslagna samarbetsprogrammet har enligt vår uppfattning formulerats för allmänt. Programmet borde i sin helhet få en konkretare form.

En betydande brist i det föreslagna programmet är enligt vår mening att man nästan inte fäst någon uppmärksamhet vid kostnaderna för konsumenterna av konsumentpolitiska åtgärder. I programmet borde man slå fast strävan till att utreda de kostnader, som konsumenten i varje enskilt fall måste betala, så att man bättre kunde värdera meningsfullheten i genomförandet av olika åtgärder. Tyngdpunkten borde dessutom i framtiden flyttas från ett överdrivet skyddande av konsumenten till ökad upplysning till konsumenten.

Enligt det föreslagna programmet borde ministerrådet sträva till att de nationella konsumentpolitiska lösningarna inte i onödan leder till handelshinder. Vi anser denna målsättning vara av största vikt och finner att den följer andan i det nya GATT-avtalet.

Såsom även i det föreslagna programmet konstateras, borde det nordiska konsumentpolitiska samarbetet inriktas på sådan verksamhet, som alla nordiska länder finner viktig.

Man borde stå i kontakt med experter på olika områden (t. ex. näringslivets organisationer) vid genomförandet av programmet. Detta torde konstateras även i själva programmet. Detta gäller i synnerhet produkttesterna, till vilkas genomförande på nordisk nivå vi förhåller oss reserverade. För det första avviker de modellens egenskaper, som finns på marknaden i olika länder från varandra, t. ex. i fråga om radioapparater och hushållsmaskiner. För det andra kan man inte få alla modeller i varje nordiskt land, varvid testet inte ger den riktiga bild av de modeller som finns på marknaden. Sådana tester borde, om man över huvud taget vill göra dem, utföras i samarbete mellan forskningsinstitut och varuleverantörer.

Helsingfors den 3 januari 1980

Finlands grossistförbund r.f.

Olavi Fagerström

Guy Wires

¹ Yttrandet översatt från finska.

Vähittäiskaupan keskusliitto — Detaljhandels centralförbund:

Vi förenar oss i ministerrådets åsikt att likartad samhällsuppbyggnad och likartade konsumtionsmönster inom hushållen i de nordiska länderna gör det önskvärt att också konsumentpolitiken utformas på likartat sätt i våra länder. En koordinering enligt de riktlinjer som ministerrådet drar upp är därför mycket motiverad. Enligt vår uppfattning är det härvid viktigt att sådana områden prioriteras där man kan tjäna verkliga och väsentliga konsumentbehov, och att man undviker att till skapa byråkratiska system som snabbt degenererar till självändamål.

Vid utvecklandet av konsumentpolitiken bör man hålla i sikte det faktum att alla konsumentpolitiska åtgärder medför ekonomiska konsekvenser vilka omsorgsfullt bör utvärderas på förhand. Av denna anledning finner vi det naturligt att förutsätta att utvecklingsarbetet sker i nära och förtroendefullt samarbete med näringslivets organisationer, och med tanke på den betydelse distributions- och servicenäringarna har och kommer att ha ur sysselsättnings- och allmänt ekonomisk synpunkt ser vi det som angeläget att också detaljhandeln bereds tillfälle att ta del i utvecklingsarbetet. Vidare understryker vi betydelsen av att näringslivet i mycket god tid informeras om beslutsfattarnas konsumentpolitiska intentioner, så att t. ex. nödvändiga investeringar eller produktionsomläggningar inte försätts i tidsnöd. Vi ser det också som en naturlig sak att konsumentpolitiken följer en konsekvent linje, eftersom varken näringsliv eller konsumenter kan vara betjänta av att osäkerhet i dessa avseenden råder.

Slutligen vill vi erinra om, att de nordiska länderna även sammantagna bildar ett jämförelsevis ringa marknadsområde som samtidigt utgör en betydelsefull hemmamarknad för dessa länders industrier. För att inte skapa nya svårigheter för industrin i ett även eljest kärvat exportklimat bör konsumentpolitiken, med tanke på dess ekonomiska konsekvenser, helst utvecklas i samma takt i våra länder som i övriga industriländer.

Med ovanstående radanteckningar omfattar vi för vår del Nordiska ministerrådets förslag till nordiskt samarbetsprogram på konsumentområdet.

Helsingfors den 4 januari 1980

Detaljhandels centralförbund

P. Paermaa

Konsumtionsandelslagens centralförbund (KK):

De likartade samhällena och en nästan likadan marknad gör nordiskt

samarbete på konsumentpolitikens område såväl naturligt som framgångsrikt.

De nationella olikheterna har i allmänhet endast gett ett vidgat perspektiv på de problem som skall behandlas och de gemensamma strävandena. I några fall medför de emellertid avsevärda begränsningar. Då Danmark i stor utsträckning är bundet vid Europeiska gemenskapens beslut också i sin konsumentpolitik och sin konsumentskyddslagstiftning, är kravet på en strängt enhetlig nordisk lagstiftning inte ändamålsenligt i varje enskilt fall.

Nordiskt samarbete vid beredningen av lagstiftning ger alla de nordiska länderna en stor mängd information och erfarenhet. Ett ovillkorligt fasthållande vid gemensamma beslut och ett gemensamt tidsschema kan emellertid vara ofördelaktigt för konsumenterna i de olika länderna och fördröja uppnåendet av målen. Samarbetsprogrammets krav att nationella konsumentpolitiska lösningar inte får leda till onödiga handelshinder är en komplicerad fråga.

Ministerrådet understryker betydelsen av ett gemensamt nordiskt konsumentinflytande inom den internationella standardiseringsverksamheten. Det borde noggrant utredas, om man genom en samnordisk insats i så hög grad kan påverka det internationella standardiseringsarbetet att konsumenternas intressen blir tillräckligt beaktade. Ett annat alternativ vore att utarbeta säkra nordiska standarder.

De i samarbetsprogrammet beskrivna målen på konsumenträttens och produktsäkerhetens område är riktiga och värda understöd. Några medel genom vilka dessa mål kunde nås föreslås emellertid inte i programmet. Därför bör betydelsen av samnordisk planering speciellt framhållas.

Programmet innehåller konstateranden om konsumentorganisationernas verksamhet. Konstaterandenas allmänna karaktär torde bero på att de nordiska länderna i någon mån skiljer sig från varandra. Det vore önskvärt, att man på samnordisk nivå kunde dryfta det samarbete som äger rum mellan konsumentmyndigheterna, den offentliga makten och sådana konsumentorgan som är gemensamma för alla de nordiska länderna. Härvidlag kan man konstatera, att den nordiska konsumentkooperationen och fackföreningsrörelsen i praktiken företräder konsumenterna i alla de nordiska länderna.

Helsingfors den 17 december 1979

Kulutusosuuskuntien keskusliitto (KK) r.y.

Niilo Hämmäläinen

Erkki Ranne

Norge

Norges industriforbund:

Det pekes i programutkastet på likheter i de nordiske lands kulturelle, sosiale og økonomiske forhold, og det nevnes at endel nordiske bedrifter i stor utstrekning betrakter hele Norden som et hjemmemarked. Man trekker den konklusjon at disse forhold har skapt forutsetninger og behov for en likeartet forbrukerpolitikk i de forskjellige nordiske land.

Vi er enig i denne beskrivelse og vurderingsmåte. Det er også verdifullt at man i programmet påpeker at det ikke bør oppstå unødige handelshindringer gjennom ulikt regelverk. På grunn av vår sterke eksport- og importavhengighet har Norge meget å vinne ved harmonisering med sikte på å unngå hindringer for et åpent økonomisk samkvem.

Harmonisering av de nordiske lands forbrukerpolitikk bør kunne gi grunnlag for besparelser, både i den private og offentlige sektor. Dette vil komme forbrukerne tilgode i form av lavere priser eller lavere skatter og avgifter. For industribedrifter som har Norden som marked, vil en harmonisert forbrukerpolitikk i vesentlig grad kunne bidra til å lette kommunikasjonen mellom forbrukermyndigheter og produsenter, og ensartede regler vil kunne gi betydelige produksjonsfordeler i form av større serier med like krav til produktsikkerhet, merking o. s. v.

På denne bakgrunn er det overraskende at man i programmet overhodet ikke omtaler næringslivets deltagelse i den forbrukerpolitiske utvikling. Etter Norges Industriforbunds oppfatning er det helt nødvendig at næringslivets kompetanse trekkes inn i stor utstrekning. Uten en omfattende dialog mellom myndigheter, forskningsinstitusjoner og industrien er det etter vårt skjønn ikke mulig å utvikle en fornuftig forbrukerpolitikk.

For det offentlige vil man kunne oppnå besparelser gjennom felles forskningsprosjekter og problemoppfangingsrutiner. Det vil her kunne være av særlig stor betydning at myndighetene og industrien i de forskjellige land samarbeider om forsknings- og utviklingsprosjekter på dette område. Felles nordiske prosjekter, hvor både industri og myndigheter bistår finansielt eller faglig, vil kunne gi betydelige besparelser og kvalitetsmessige bedre resultater.

Når det gjelder nordisk samordning av forbrukerpolitiske virkemidler, vil vi konsentrere våre bemerkninger til det som i programutkastet kalles "konsumenternas inflytande på produktutveckling och produktutformning". Industriforbundet aksepterer fullt ut prinsippene i den produktkontrolllovgivning vi i dag har, med sikte på å sikre forbrukerne mot helse- og miljøskader. Dette innebærer selvfølgelig ikke at det alltid vil være enighet om praktisering av loven i de enkelte tilfelle. Etter

Forbundets oppfatning vil det imidlertid være meget uheldig om man nå prøver å innføre nye virkemidler, hvorigjennom man søker å overføre deler av produsentenes produksjonsbeslutninger eller forbrukernes kjøpsbeslutninger i markedet til offentlige forbrukerpolitiske organer. Slike tanker har vært lansert i Norge flere ganger i den senere tid, bl. a. i St.meld. nr. 44 (1977-78) Om forbrukerpolitikken. Man ser det der som et siktemål bare å tillate såkalt "nyttig" reklame. I flere sammenhenger har myndighetene tatt til orde for en utvidet produktkontroll hvor det skal tas hensyn til — og føres offentlig kontroll med — ressursforbruk, kvalitet, nytteverdi o. s. v. i forbindelse med produksjonen. Industriforbundet finner det beklagelig at man i utkastet til nordisk samarbeidsprogram synes å legge vekt på utvikling av en slik utvidet produktkontroll som nytt forbrukerpolitisk virkemiddel. Det vises særlig til formuleringene om dette i programmets pkt. 3 og pkt. 4.2.

Det vil innebære et fundamentalt brudd med hovedprinsipper i vårt nåværende markedsøkonomiske system, dersom man begynner å overføre produksjons- og kjøpsbeslutninger fra aktørene i markedet til offentlige organer. Vi er da på vei inn i et system med en offentlig administrert produksjon. Åpner man først for et slikt prinsipp, setter man igang en utvikling som kan sette vårt økonomiske system og den velferd vi i dag har, på spill. Vi ville se det som en fordel om man i samarbeidsprogrammet uttrykkelig fastslo at produktkontrollen skal begrenses til kontroll ut fra produkters helse- og miljøskadelige sider, og det bør også fastslås at kontrollen med markedsføringstiltak begrenses til å føre kontroll med at det ikke nyttes urimelige eller villedende markedsføringstiltak.

I avsnittene om bruk av forbrukerpolitiske virkemidler savner vi her som ellers i norsk forbrukerpolitikk en påpekning av at gjennomføring av forbrukerpolitiske reguleringsiltak må baseres på en vurdering av fordeler og ulemper ved å gjennomføre tiltaket. De aller fleste reguleringsiltak innebærer økte kostnader for produsenter eller det offentlige, som automatisk må kompenseres ved høyere produktpriser eller høyere avgifter og skatter. Forbrukerne og næringslivet må ha krav på å få vite hva ulike tiltak vil koste, før man gjennomfører dem. Det kan etter vår oppfatning ikke være mulig å fatte noen begrunnet beslutning om en regulering hvis man ikke kan veie reguleringsens fordeler mot dens prishøyende effekt. Dette gjelder sterkere enn noensinne i den periode vi nå er inne i, med hyppig bruk av prisstopp eller streng prisregulering som økonomisk virkemiddel. I slike perioder bør det forøvrig ikke gjennomføres reformer som leder til kostnadsøkninger for næringslivet. Kostnadsøkninger, som ikke kan tas igjen gjennom økte priser, representerer en svekkelse av bedriftenes økonomi.

Vi savner videre i utkastet til samarbeidsprogram en drøftelse av forbrukerpolitiske virkemidler som skal sikre at det til enhver tid er mest

mulig effektiv konkurranse i markedet. Det er åpenbart at det for forbrukerne er av vesentlig betydning hvilken pris de må betale for varer og tjenester, og det burde være en sentral forbrukerpolitisk oppgave å se til at det ikke unødig eksisterer konkurransereguleringer eller forefinnes monopoler som kan føre til unødig høye forbrukerpriser. Det er på det rene at Norges prismyndigheter er sterkt overbebyrdet med å administrere ulike prisreguleringer, og at de i liten grad har ressurser til å overvåke at konkurranseforholdene i markedet er tilfredsstillende. I denne situasjon er det oppsiktsvekkende at man i samarbeidsprogrammet overhodet ikke nevner betydningen for forbrukerne av effektiv markeds konkurranse.

Vi vil til slutt fremholde at man i et nordisk samarbeid om ens forbrukerpolitikk bør bestrebe seg på å foreta "markedsundersøkelser" blant forbrukerne for å undersøke om den politikk som legges opp, er i overensstemmelse med de ønsker forbrukerne har. Man kan ikke ta det for gitt at det store flertall av forbrukere automatisk slutter opp om den forbrukerpolitikk som utformes gjennom Forbrukerrådets arbeid og i Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

I Sverige er det foretatt en undersøkelse som viser at det til dels er dårlig overensstemmelse mellom myndighetenes forbrukerpolitikk og forbrukernes ønsker. (Konsumentpolitikk vid korsväg. Universitetet i Lund, april 1979.) Likhetene i kulturelle, sosiale og økonomiske forhold gjør det sannsynlig at det er lignende uoverensstemmelse i andre nordiske land. I en samordnet nordisk forbrukerpolitikk er det både en forutsetning og et behov for å kartlegge nordiske forbrukerønsker.

Oslo, 15. januar 1980

Norges industriforbund

Jan Didriksen
Adm. direktør

Norges markedsforbund:

Vi vil gjerne gi endel prinsipielle kommentarer til det nye utkast til nordisk samarbeidsprogram på forbrukerområdet, som nå er utarbeidet av den nordiske embedsmannskomiteén for forbrukerspørsmål. — P. g. a. kort svarfrist, finner vi desverre ikke anledning til å gå nærmere inn på endel av de utredningsprospekter som skal iverksettes eller er på gang i nordisk regi, forsåvidt gjelder forbrukerens stilling. Vi vil imidlertid gjerne få lov å komme tilbake til dette ved en senere anledning.

Forbrukerpolitikens rammebetingelser

Det heter innledningsvis i programerklæringen at markedsføringen i samtlige nordiske land karakteriseres av en økende internasjonalise-

ring og at den derfor også i høy grad er blitt relativt likeartet i de forskjellige land.

Dette har som kjent sammenheng med at samtlige nordiske lands økonomier er både sterkt eksport- og importavhengige. Dette er samtidig viktige grunnpilarer i den type markedsøkonomi som er utviklet i de nordiske land. Den økonomiske politikk, og med dette utviklingen av de nordiske velferdssamfund, er som kjent helt ut betinget av at vår type markedsøkonomi fortsatt kan fungere effektivt, innenfor de gitte lovrammer.

Overensstemmende med disse faktiske forhold uttales det i innledningen til det nordiske samarbeidsprogram på konsumentområdet at Ministerrådet derfor vil bestrebe seg på at nasjonale konsumentpolitiske løsninger ikke fører til unødige handelshindringer.

Vi deler fullt ut den oppfatning. Vi er likeledes enig i, som det heter i innledningen — at forbrukerpolitikken må utformes som en del av den offentlige politikk innenfor de rammer som følger av den alminnelige samfundsutvikling.

På denne bakgrunn, skulle vi gjerne se at det nye programforslag på en enda klarere måte presiserer rent konkret hva som må og skal være forbrukerpolitikkenes rammebetingelser. Eksempelvis kunne man formulere følgende hovedforutsetninger for den videre utvikling av nordisk samarbeid på dette området:

- At forbrukerpolitikken skal fungere innenfor rammen av det blandingsøkonomiske markedsystem som vi i dag finner i de nordiske land, og at forbrukerpolitiske tiltak ikke må iverksettes som kan bringe konkurransen og den generelle funksjonsdyktighet i dette system i fare.
- At det av denne grunn må være et stående krav til forbrukermyndighetene i de nordiske land at ethvert nytt forslag til forbrukerpolitiske tiltak, før det lanseres utad, skal være grundig gjennomdrøftet med de offentlige myndigheter som har ansvaret for å formulere og iverksette Regjeringens alminnelige økonomiske og sosiale politikk. — Kostnadmessige konsekvenser av forbrukerpolitiske tiltak forutsettes forsvarlig utredet.

Disse hovedpunkter kan selvsagt utdypes og presiseres videre.

Vi vil anbefale at presiseringer av denne karakter til enhver tid bør innarbeides i mandater til utredninger som måtte bli iverksatt om forbrukernes situasjon og stilling m.v. — og i instruksjer til de forbrukermyndigheter i den ytre forvaltning som skal sette forbrukerpolitiske tiltak ut i praksis.

Korrektiv fra praksis og fra faktisk forbrukeralferd

Vi vil videre anbefale at man i det nye samarbeidsprogram innarbeider en prinsipperklæring om at de instanser og utredningskomitéer

som arbeider med forbrukerpolitiske spørsmål skal være pålagt å søke dialog og praktiske impulser fra næringslivssiden — markedsføring, industri og handel.

Dette behøver ikke bety at den frihet og integritet som forbrukerorganer og utredningskomitéer på dette området nødvendigvis må ha, behøver å føle seg truet. Dersom det var tilfelle, kan det bare skyldes at kompetansen på forbrukersiden er for svakt utbygget. På den annen side ville man ved en slik systematisk kontakt og dialog med næringslivssiden, på et relativt tidlig tidspunkt kunne motta verdifulle impulser til ønskelige korrektiv i det forbrukerpolitiske arbeid.

Med en slik mer åpen og mer systematisk kontakt mellom forbrukerorganer m.v. og næringslivssiden, ville man eksempelvis kunne sikre seg

- At læremateriell til skolen om forbrukerspørsmål og markedsføring ikke blir for ensidig og sektorpreget, men i stedet kan fungere som saklig hjelp for forbrukeren i markeds- og kjøpssituasjonen
- At forbrukerorganer og utredere innenfor forbrukerområdet får en realistisk forståelse for hvorledes markedet fungerer — og betydningen av at det er en effektiv konkurranse i markedet — og de konsekvenser det nødvendigvis vil ha for markedsføringens rammebetingelser
- At tanker om forbrukerinnflytelse på industriens produktutvikling kan møte praktiske korrektiv
- At forbrukerorganer får nyttig veiledning om hvorledes effektiv forbrukerinformasjon kan gjennomføres, tatt i betraktning de rammebetingelser som også forbrukerinformasjon fungerer innenfor.

Ambisjonsnivå og ressurser i forbrukerarbeidet

Alt i alt ville dette kunne resultere i at ambisjonsnivået både for forbrukerpolitikk og for den praktiske gjennomføring av forbrukertiltak finner et realistiske leie. Ressursene i forbrukerarbeidet kunne derved i enda større grad settes inn på områder hvor de vil gi reelle forbrukerfordeler uten for store kostnader.

Rent generelt vil vi anbefale at nasjonale forbrukermyndigheter — og gjerne i nordisk samarbeid, gjennom undersøkelser forsøker å bringe på det rene hvorledes forbrukerne oppfatter sin egen situasjon i markedet — og når behov for klage og hjelp oppstår. Dette ville ytterligere kunne bidra til å tilpasse forbrukerorganenes tilbud til det, det reelt er behov for. Et praktisk samarbeid med næringslivssiden vil også her være anbefalelsesverdig, etter vår oppfatning.

Utredningsprosjekter

I listen over utredningsprosjekter som medfølger forslaget til samarbeidsprogram for nordiske konsumentspørsmål, savner vi en kartleg-

ging av hvorledes deler av den offentlige forvaltning og sosiale tilbud fungerer. Dette er som kjent spørsmål som har fått stigende prioritet i andre land, fordi man har konstatert at dette er i ferd med å bli viktige problemområder for mange forbrukere. Spørsmålet er imidlertid berørt i innledningen til samarbeidsprogrammet.

Blant de prosjekter som er listet opp i vedlegget til samarbeidsprogram, ville vi være interessert i å bistå med synspunkter bl. a. på følgende:

1.5. Barnet i konsumtionssamhället

1.6. Förundersökning av kommersiell påverkan

2.3.6. Produkters livslängd

3.2.3. Marknadsföring till barn och unga

3.2.4. Test i marknadsföring

Endel av disse problemområder er man i Norges Markedsforbund allerede opptatt av. — Vi håper derfor det blir anledning til å få komme tilbake til og få utveksle faglige synspunkter på disse prosjektprogrammer før de er fullført.

Oslo, 28. januar 1980

Norges Markedsforbund

Kjell Salbu
Direktør

Sverige

Kommerskollegium:

Stockholms handelskammare, Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren och Skånes handelskammare har beretts tillfälle inkomma med synpunkter avseende förslaget. Kollegiet får i ärendet anföra följande.

Ministerrådsförslaget

Förslaget har på uppdrag av ministerrådet utarbetats av nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor (NÄK) som också kommer att svara för samarbetsprogrammets genomförande.

Nordiskt samarbete på konsumentområdet har alltsedan 1940-talet successivt byggts ut. En mängd gemensamma nordiska samhällsbehov och ekonomiska, politiska, kulturella villkor har skapat förutsättningar för och behov av en likartad nordisk konsumentpolitik.

Med förslaget vill nu ministerrådet att riktlinjer dras upp för en gemensam konsumentpolitik i Norden med syftet att stärka konsumenternas ställning.

Aktuella urskiljbara områden inom det nordiska samarbetet är enligt förslaget forskning, utrednings- och undersökningsverksamhet, utbildnings- och informationsverksamhet samt rättsliga aspekter avseende marknadsföring och konsumenträtt.

Genom att bedriva forsknings- och utredningsverksamhet kan omfattningen och karaktären av konsumentproblemen i Norden kartläggas och orsakssamband och utvecklingsriktningar klargöras. Härigenom kan man således skapa ett gemensamt beslutsunderlag för de nationella myndigheternas framtida åtgärder. Ministerrådet föreslår därför att forskningssamarbetet i Norden ges speciell uppmärksamhet. Aktuella forskningsområden är marknadsföringsmetoder och hushållsekonomi och därefter konsumentkrediter och varudistribution.

Inom området undersökningar avseende konsumentkrav på varor och tjänster kan nordiska samarbetet avse framtagning av gemensamma provningsmetoder, gemensamma normer för utvärdering av provningsresultat och utredningar i syfte att främja rationell nordisk arbetsfördelning. Vikten av gemensamma nordiska insatser för att stärka konsumentinflytandet på internationell standardiseringsverksamhet understyks. Ministerrådet säger också att samarbetet bör återspegla den betydelse som nationellt lagts vid produkters säkerhet för konsumenternas liv, hälsa och egendom.

Utbildning och information innefattar bl. a. den nationella konsumentundervisningen. Det nordiska samarbetet om konsumentundervisning i grundskolan läggs till grund för nordiskt samarbete om konsumentundervisning i lärarutbildningen. Samverkan avseende informationsverksamheten till konsumenter och massmedia samt erfarenhetsutbytet mellan de nationella konsumentorganen avses främjas. I förslaget föresätter ministerrådet att gemensamma insatser för varu- och tjänsteanknuten konsumentinformation inklusive märkning och utarbetande av underlag för information av gemensamt intresse mellan nationella myndigheter prioriteras.

Ministerrådet utgår ifrån att ett närmare nordiskt samarbete i rättsliga frågor av konsumentpolitisk betydelse kommer till stånd. Samarbetet bör enligt förslaget baseras på tidigare utgångspunkter för det nordiska erfarenhetsutbytet om konsumenträtt där bl. a. lagstiftning tillkommit som ett medel för direkt konsumentskydd och för handlings- och attitydpåverkan. En ökad samverkan förutses när det gäller övervakningen av marknadsföring i de nordiska länderna.

Remissyttranden

Både Stockholms handelskammare och Skånes handelskammare är positiva till ministerrådets förslag och instämmer i programmets strävan mot likartad konsumentpolitik i de nordiska länderna.

Stockholms handelskammare anser att ett systematiskt samarbete ska-

par möjligheter till gemensamt beslutsunderlag inför de nationella myndigheternas åtgärder och pekar därvid på att nordiskt konsumentpolitiskt samarbete kan förväntas bli särskilt betydelsefullt för bl. a. de nordiska exportföretag som betraktar Norden som hemmamarknad. Också lagstiftningsområden av väsentlig betydelse för konsumenternas rättsställning bör av dessa skäl innefattas i samarbetet. Vidare delar Stockholms handelskammare ministerrådets uppfattning att det är speciellt viktigt att en ändamålsenlig arbetsfördelning angående provningar genomförs och att provningsresultat från ett nordiskt land även kan användas i de övriga länderna.

Skånes handelskammare understryker att ett nordiskt konsumentpolitiskt samarbete inte endast tjänar övergripande principiella syften utan också i hög grad uppfyller praktiska intressen för såväl näringslivet som för enskilda konsumenter. I synnerhet gäller detta konsumenträttens område. När det gäller likartad juridisk reglering ifrågasätter Skånes handelskammare om det inte vore lika intressant med jämförande studier som med undersökningar avseende lagstiftningens verkningar. Sådana studier torde kunna vara av värde för såväl det nordiska som för ett vidare internationellt samarbete.

Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren meddelar att de ej finner anledning att yttra sig i ärendet.

Internationellt samarbete på det konsumentpolitiska området

Utöver den nordiska konsumentpolitiska verksamheten inom exempelvis *NÄK*, vilken framgår av ministerrådsförslaget, bedrivs internationell konsumentpolitisk verksamhet även i bl. a. OECD, Europarådet och inom Europeiska gemenskapen.

Inom *OECD:s konsumentpolitiska kommitté* (The Committee on Consumer Policy) i vilken samtliga nordiska länder utom Island deltar bedrivs konsumentpolitiskt arbete med regelbundna utbyten av information och erfarenheter. Syftet med verksamheten är att hjälpa medlemsländerna att utforma en lämplig konsumentpolitik för information och skydd av konsumenten. Samtidigt vill kommittén i sitt arbete försöka undvika varje hinder i den internationella handeln vilket kan bli resultatet om skilda bestämmelser skapas i olika länder. Enligt konsumentpolitiska kommitténs program för perioden 1978—1982 skall områdena otillbörliga marknadsmetoder, konsumentskydd på tjänsteområdet, konsumentinflytande när det gäller framtagande av nya produkter samt produktsäkerhet prioriteras.

Före 1975 då *Europeiska gemenskapen* godkände det första konsumentpolitiska programmet hade man ingen aktiv konsumentpolitik att tala om inom EG. Samtidigt med programmets tillkomst upprättades ett rådgivande organ, "Consumer's Consultative Committée" (CCC) bestående av bland annat experter och representanter för de europeiska konsumentorganisationerna. Handlingsprogrammet från 1975 vars

grundläggande riktlinjer är konsumentens rätt till skydd av hälsa och säkerhet, rätt till skydd av ekonomiska intressen, rätt till reklamation och skadestånd, rätt till information och utbildning samt rätt till representation och konsultation har nu 1979 följts upp genom att kommissionen har föreslagit rådet ett nytt femårigt konsumentpolitiskt program. Det nya programmet är i huvudsak en fortsättning på det föregående men konsumentpolitiken avses nu bli aktivare. Dessutom skall bättre förutsättningar skapas för konsumenters deltagande i olika beslutsmekanismer både nationellt och inom gemenskapen, men förslaget innehåller samtidigt inte några konkreta idéer om konsumentrepresentation. Det nu gällande konsumentpolitiska programmet lägger större vikt än det tidigare vid frågor som har med tjänster att göra. Vidare betonas nu i högre grad än 1975 möjligheten av frivilliga överenskommelser mellan konsumenter och producenter till skillnad från lagstiftning. Anledningen till detta synes vara de svårigheter flertalet av de hittills framlagda förslagen mött på EG-rådsnivå. Flertalet av föreslagna direktiv har hittills nämligen inte antagits av rådet. Behovet av lagstiftning anses emellertid generellt kvarstå.

När det gäller förhållandet mellan *Sverige och EG* kan här nämnas att en delegation under 1978 besökte Sverige och att sedan Sverige på fortsatt initiativ av EG 1979 inbjöds till diskussioner med EG:s konsumentpolitiska expertis inom EG-kommissionen. Vid senaste mötet förekom bl. a. information från båda sidor om vilka konsumentpolitiska områden som man för närvarande prioriterar i sin verksamhet. Mötet kan enligt vad kollegiet erfarit anses ha resulterat i ömsesidigt uttalat intresse av att framöver inleda ett närmare samarbete inom det konsumentpolitiska området.

I sammanhanget kan här nämnas att Sverige, Norge, Danmark och Island deltar i ett konsumentpolitiskt arbete inom *Europarådet*. Finland deltar ofta som observatör.

Kollegiets synpunkter

Nordiskt konsumentpolitiskt samarbete bör enligt kollegiets mening främjas och ter sig naturligt mot bakgrunden av de nordiska ländernas likheter vad avser samhällsuppbyggnad, politik, lagstiftning, konsumtionsmönster, värderingar m. m. Kollegiet anser också i likhet med remissinstanserna och ministerrådet att nordiskt konsumentpolitiskt samarbete måste ses som en del av ett vidare internationellt samarbete.

Svensk handelspolitik grundar sig på strävanden mot en så fri utrikeshandel som möjligt. Syftet med denna politik kan ytterst sägas vara att underlätta en utveckling som innebär att konsumenter i ökande utsträckning får tillgång till ett varierande utbud av varor och tjänster till olika pris och kvaliteter. Konsumentpolitiska åtgärder kan därför ses som ett komplement till denna strävan, samtidigt som dock

konsumentpolitiken — om den utformas på olika sätt i olika länder — även kan orsaka handelshinder. För att förhindra uppkomsten av omotiverade handelshinder finns både nationellt och internationellt handelspolitiska instrument som försöker eliminera eller begränsa detta. Kollegiets synpunkter vad gäller konsumentpolitiska frågeställningar kan i huvudsak begränsas till dessa internationella handelsaspekter.

Inom GATT har nyligen en särskild överenskommelse träffats som avser tekniska handelshinder. Enligt överenskommelsen skall anslutna parter säkerställa att tekniska föreskrifter inte utarbetas, antas eller tillämpas med avsikten att skapa hinder för internationell handel. Enligt EFTA-konventionen och frihandelsavtalet med EG har Sverige och andra anslutna länder åtagit sig att följa vissa generella regler. En av grundprinciperna är att inga nya kvantitativa importrestriktioner får införas och att sådana restriktioner som fanns vid överenskommelsernas ingående avvecklas. Dessa regler innefattar även åtgärder med motsvarande/samma verkan och omfattar därför en rad olika s. k. icke tariffära handelshinder som t. ex. olika tekniska och administrativa hinder för handelsutbytet. Nationellt har myndigheterna i Sverige enligt SFS 1973: 233 skyldighet att underrätta och/eller samråda med kommerskollegium vid utformningen av föreskrifter och anvisningar som berör en vara vilken är föremål för internationell handel.

Ett sätt att underlätta det internationella handelsutbytet kan vara att i ökad utsträckning tillämpa internationella standarder och harmonisering av nationella tekniska föreskrifter, provnings- och certifierings-system. Enligt kollegiet torde detta kunna ske bl. a. genom ökat deltagande från de konsumentvårdande myndigheternas sida i såväl det nationella som internationella standardiseringsarbetet. Styrkan i ett konsumentpolitiskt agerande från nordiskt håll ökar givetvis om vederbörande myndigheter samråder och söker koordinera sina insatser inför möten med internationella standardiseringsorgan.

Såväl i nationellt som internationellt standardiseringsarbete synes uppmärksamhet riktas på olika konsumentpolitiska aspekter. Detta arbete bedrivs på olika plan. Således eftersträvar det gemensamma nordiska standardiseringsorganet INSTA i sin verksamhet gemensamma nordiska insatser inom såväl de västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC som inom de internationella organisationerna ISO och IEC. INSTA utarbetar inga egna standarder men arbetar med syftet att få till stånd en samordnad tillämpning av internationella rekommendationer och standarder. Kollegiet anser det väsentligt att de nordiska myndigheterna i största möjliga utsträckning agerar samfällt för att söka tillgodose konsumentintressena inom den internationella standardiseringsverksamheten.

Internationellt konsumentpolitiskt samarbete på regerings- och myndighetsnivå pågår som ovan beskrivits inom Norden, OECD, EG och mellan Sverige och EG. Danmark har här en intressant position genom sitt medlemskap i EG. Kollegiet finner med hänvisning till det engagemang som visas från dansk sida, att det inte behöver föreligga någon motsättning mellan utvidgad nordisk konsumentpolitisk samverkan och en samtidig strävan till utökat samarbete mellan de nordiska länderna och EG. Även om olika synsätt på konsumentpolitiken kan föreligga inom Norden respektive EG synes det under alla omständigheter önskvärt att det nordiska konsumentpolitiska arbetet utvecklas med vederbörligt hänsynstagande till det konsumentpolitiska arbetet inom EG.

Stockholm den 15 januari 1980

Gunnar Söder

Staffan Sohlman

Sveriges grossistförbund och Sveriges industriförbund:

I ministerrådsförslaget erinras inledningsvis om de naturliga förutsättningarna för ett nordiskt samarbete på det konsumentpolitiska området. Vi har i och för sig inga invändningar mot det resonemang som förs i förslaget men vi vill samtidigt understryka att de nordiska länderna inte alltid utgör en tillräckligt bred bas för den önskvärda harmoniseringen. Enligt vår mening måste man i dessa sammanhang se i varje fall Västeuropa som en gemensam och likartad marknad. På områden där en harmonisering på enbart nordisk nivå kan skapa tekniska handelshinder bör man ha en vidare ram för samarbetet, så att vi inte riskerar att avskärma oss från den större marknaden. Det nordiska samarbetet måste därför bedrivas med det europeiska perspektivet i klart sikte och sträva efter att anpassa harmoniseringsarbetet till europeisk och — i förekommande fall — internationell standard.

Betydelsen av detta europeiska samarbete understryks av det förhållandet att man även inom EG arbetar aktivt på det konsumentpolitiska området. En rad frågor som vi just nu arbetar med i Sverige, t. ex. avseende produktsäkerhet, informationsplikt och energiförbrukning, behandlas samtidigt inom EG och bör därför behandlas i lämpligt internationellt forum. Givetvis bör dock de nordiska länderna samarbeta och så långt möjligt uppträda gemensamt i utomnordiska sammanhang. En sådan samordning bör rimligen stärka möjligheterna att få gehör för gemensamma nordiska ståndpunkter.

Ministerrådet säger i sitt förslag att det är väsentligt att riktlinjer dras upp för en gemensam konsumentpolitik i Norden, och man menar att samarbetet bör inriktas på sådan verksamhet som prioriteras i samtliga nordiska länder. Denna målsättning kan i och för sig vara naturlig, men det är samtidigt viktigt att understryka att samarbetet måste bygga på realistiska förutsättningar vad gäller ekonomiska och organisatoriska resurser. Tyngdpunkten i det konsumentpolitiska arbetet måste ofrånkomligen ligga på det nationella planet. För att få ett optimalt utnyttjande av resurserna bör man på det nordiska planet enas om att förlägga projekt av gemensamt intresse till det land som är bäst rustat för ändamålet. I stället för att testa en produkt i flera länder kan det vara ändamålsenligt att uppdra åt en institution i ett land att utföra undersökningar, vilkas resultat sedan kan utnyttjas av samtliga länder.

Vi ställer oss däremot avvisande till varje tanke på att bygga upp en övernationell organisation vid sidan av de nationella konsumentorganisationen. Ett viktigt skäl härför är att ett sådant övernationellt organ inte kan ställas till ansvar enligt de förvaltningsregler som gäller i respektive nordiskt land. Det föreligger också stor osäkerhet beträffande innebörden av gällande sekretessregler i samband med nordiska projekt.

Det nordiska samarbetet bör därför i stället ske i form av konsultationer och samarbetsprojekt mellan respektive länders konsumentmyndigheter. Därigenom får berörda parter i respektive land, t. ex. näringslivets företrädare, möjlighet att föra den normala dialog med konsumentmyndigheten som i varje fall för svensk del förutsätts äga rum enligt gällande målsättning för det konsumentpolitiska arbetet och som inte sällan visat sig leda till vettiga överenskommelser.

I sitt förslag anger ministerrådet att man inom det nordiska samarbetet på konsumentområdet kan urskilja vissa delområden, nämligen forskning, utredning och undersökning, utbildning och information, marknadsföring samt konsumenträtt. Av dessa områden bör man enligt vår mening prioritera forskningen, eftersom de sammanlagda resurserna är så små att det synes ofrånkomligt att initiera en nordisk forskningspolitik på det konsumentpolitiska området för att få ett rimligt resursutnyttjande.

Ett annat område som enligt vår mening är väl lämpat för nordiskt samarbete är metodutvecklingsfrågorna. Vi instämmer därför i vad som sägs i förslaget om att det nordiska samarbetet kan avse att ta fram gemensamma provningsmetoder. Denna typ av verksamhet är ofta tidskrävande, och en samordning av tillgängliga resurser är därför angelägen och väl motiverad. Vi vill dock även i detta sammanhang understryka vikten av internationellt samarbete i förekommande fall.

När det gäller konsumenträtten konstaterar vi att detta är ett angeläget samarbetsområde. Det är både naturligt och önskvärt att man så långt möjligt samordnar den konsumenträttsliga lagstiftningen. Under

senare år synes intresset för en sådan samordning ha avtagit, och det är därför enligt vår mening angeläget att man nu återgår till den tidigare mer ambitiösa målsättningen och medvetet inriktar sig på att skapa en samordnad nordisk lagstiftning. Det är vår förhoppning att minister rådets förslag i denna del skall leda till en höjd ambitionsnivå.

Vi vill avslutningsvis — för att belysa de problem som kan uppstå i samband med genomförandet av nordiska projekt — bifoga kopia av en skrivelse som ett antal tillverkare och importörer av dammsugare genom sin branschorganisation EHL 1979-12-06 tillställt Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor.¹

Stockholm den 18 januari 1980

Sveriges grossistförbund

Ake Sundquist

Ivan Ahlström

Sveriges industriförbund

Lars Vinell

Catharina Andréén

Sveriges köpmannaförbund:

Förbundet ställer sig allmänt positivt till tankegångarna på ett utökat samarbete på det konsumentpolitiska området mellan de nordiska länderna. I detta sammanhang finns dock anledning erinra om att en del av det konsumentpolitiska lagstiftningsarbetet i Sverige under senare år haft till resultat att man fjärrmat de nordiska rättsordningarna från varandra. Detta gäller exempelvis delar av köprätten. Detta synes ha skett medvetet eftersom man från svensk sida ansett att det nationella utvecklings- och reformarbetet hade en högre dignitet än den nordiska samordningen. Ett nytänkande i detta hänseende torde vara utomordentligt värdefullt.

Förbundet finner också anledning peka på behovet av att samnordiska organs formella ansvarighet klarläggs. Exempel finns dessvärre på samnordiska konsumentupplysningsprojekt som åtminstone på ett förberedande stadium allvarligt brutit mot rimliga krav på objektivitet. Se härom bl. a. riksdagsdebatt 1975-03-20 som svar på fråga 125, rörande projektet "En studie i konsumentuppföstran". Det är inte minst i internationella sammanhang utomordentligt väsentligt att ansvars- och kompetensförhållanden klarläggs och att de uppdragna spelreglerna efterlevs, så att inte exempelvis näringslivets berättigade integritetsintressen träds förnär. Nordiska ämbetsmannakommitténs undersökning av dammsugare kan nämnas som ett problemområde. Se härom Nä-

¹ Här ej tryckt.

ringslivets delegation för marknadsrätt skrivelse till NÄK 1979-05-04.

Avslutningsvis önskar förbundet understryka att en klar prioritering av samordningsinsatserna bör eftersträvas. Att härvid praktiska forskningsuppgifter bör komma i centrum förefaller uppenbart. Det finns också all anledning att prioritera produktansvarsområdet, bl. a. genom att åstadkomma en kvalificerad olycksfallsrapportering.

Stockholm den 15 januari 1980

Sveriges köpmannaförbund

E. O. Holm

